

3 1761 04254 9246

I

1920

ARCHIV

PRO

LEXIKOGRAFII A DIALEKTOLOGII

VYDÁVÁ

III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ČÍSLO VI.

DIALEKTICKÝ SLOVNÍK MORAVSKÝ.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1906.

III

DIALEKTICKÝ SLOVNÍK MORAVSKÝ.

SESTAVIL

FRANTIŠEK BARTOŠ.
///

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1906.

PG

4708

B 35

649375

17. 1. 57

PŘEDMLUVA.

Dokončiv r. 1895 vydaným II. dílem svou Dialektologií moravskou, sbíral jsem i potom, hlavně na Zlinsku, látku dialektickou, zvláště slovníkovou (Zl.). Zároveň posílali mi nová slova moji dřevní i noví přispivatelé; jsou to jmenovitě pp.: Jos. Bartocha, prof. českého gymnasia v Olomouci, slova z Lověšic u Přerova (Btcha), F. Dobiáš, nadučitel na St. Hrozenkově (Dob.), Al. Doufalík, nadučitel v. v. na Strání na Uh. Brodsku (Douf.), Cyrill Mašíček, farář v Krásné u Jimramova, slova z Líšně a Krásné (Maš.), Pav. Pavelka, em. farář v Líšni, slova z Jimramova a ze Senice (Pav.), † Tom. Šmýd, farář ve Zborovicích na Kroměřížsku (Šm.), Mat. Václavek, ředitel škol na Vsetíně, slova valašská (Václ.), † JUC. F. Vahalík, zaslal kolik set slov z Jicka i z jiných končin Moravy přispěním svých známých (Vah.), Jan Vychodil, děkan v Želechovicích na Zlinsku (Vych.).

K tomu čerpal jsem také z tištěných rozprav o nářečích moravských, ze sbírek lidových písní a pohádek moravských a z povídek o sobě vydaných i v časopisech uveřejňovaných, pokud jsou psány buď nářečím nebo z úst lidu čerpány a od vydavatele na jazyk spisovný převedeny. Jsou to jmenovitě: Skladba nářečí císařovského. Napsal Jiří Malovaný. V Časopise Matice moravské r. XXIII. a XXIV. (Mal. XXIII., XXIV.). Rozbor podřečí hornoostravského ve Slezsku. Napsal Jan Loriš 1898 (Lor.). Příspěvky k dialektu na Opavsku. Napsal V. Hauer v XIX. programě čes. gymnasia v Opavě r. 1902 (Opav.). Selský archiv. Red. Vinc. Prasek (arch.). Hanácké figurky od Ot. Bystřiny 1890 (fig.). Zpěvy mor. kopaničářů od Jože Černíka 1902 (Čern.). Hanácké obrázky od JUDra Jana Hocha 1903 (Hoch). Slovácké obrázky od F. Horenského 1894 (Slov. obr. I.), téhož Nové slovácké obrázky 1899 (Slov. obr. II.). Moravské národní pohádky od B. M. Kuldy, 2 sv., vyd. r. 1874 a 1875 (Kda I., II.). Rok na vsi od Al. Mrštíka 1903 (Rok). Listy otce Palackého v Palackého Korr. II. 1902 (Pal.). Jména a význam některých rostlin v nár. podání lidu valašského od Edv. Pecka. Zvláštní otisk z Olom. Čas. musejního 1888 (Peck). Obrázky ze Žďárských hor od Vlasty Pittnerové 1897 (Žď. obr.); Rokem a životem, črty ze Žďárských hor od téže 1893 (R. a Ž.). Některé povídky od téže uveřejňované ve Vlasti (Pittn. VI.). Památky obce Záhlinic od F. Skopalíka, 2 sv. 1884 a 1885 (Skop.). Vlk Krampotů, valašská povídka z roků čtyřcátých od J. M. Slavičinského 1891 (Vlk). »U Krupalů« a »Na schodě«, valašské povídky od téhož, uveřejňované v Českém Lidu ročn. X.—XIII. (Slav. ČL.). Moravské nár. písně od F. Sušila 1860 (Suš.). Lidské dokumenty od Aug. Šebestové (dok.) a Nové lidské dokumenty od téže, uveřejňované v Českém Lidu (Šeb. ČL.). Z hanáckých dědin a měst, 2 sv.

od Jana Vyhlídala 1902 (Vyhl. I., II.). Naše Slezsko od téhož, uveřejňované ve Vlasti (Vyhl. VI.). Z mých spisův: Moravské národní písně I. sbírka z r. 1882, II. z r. 1889, III. z r. 1901 (Bart. I., II., III.), Lid a Národ 1. sv. 2. vyd. 1891, 2 sv. 1885 (LN), Naše děti, 2. vyd. 1898 (ND), Moravský lid 1892 (Mor. lid), Moravská svatba 1892 (Mor. sv.). Některá slova vybral jsem z Kottova Slovníku a jeho Dodatků (Kt., Kt Dod.).

Do slovníku dialektického pojal jsem také některá příjmení a jména tratí a p., formou neb obsahem důležitá. Kromě svých vlastních sbírek ze všech krajin Moravy a Slezska čerpal jsem tu také z Peckova »Úplného seznamu zeměpisných jmen bývalého panství Vizovského«, uveřejněného v Olom. Časopise musejním 1890 (Viz.) a z Vlastivědy moravské, zvláště z »Blanského okresu«, sepsaného uč. Kniesem 1902 (Blansko). Leckteré jméno vlastní, kteréž jakožto obecné vyhynulo, vyloží se ze zachovalého posud v nářečích slovesa nebo jména přídavného; srv. na př. Kotyza (kotyzovat), Obzina (obzinout se), Ohéral (ohérat se), Drlík (drlý). Aby bylo pospolu vše, co posud lexikálního bylo po různu uveřejněno, převzal jsem do tohoto slovníku oba slovníky — abecední i věcný — z obou dílů Dialektologie moravské.

Jednotlivých částí některých celků nelze náležitě znázorniti sebe důkladnějším výměrem a popisem. K jejich jasnějšímu zobrazení přidal jsem výkresy takových celků, jako: vozu, pluhu, radla, bran, saní, stroje na koně, hrabice, pilky, stolice řezací a stavu tkalcovského. Jednotlivé části takových celků umístil jsem pak na svých místech po slovníku s náležitým jich vypsáním a odkazem ku příslušnému vyobrazení.

Kde které slovo bylo zapsáno, odtud se také uvádí. Tím není řečeno, že by se nevyskytovalo také v jiných končinách Moravy a Slezska, leckteré i v Čechách. Slova psána jsou nářečím svého náležiště; hanácká slova, aby nebylo zmatků mezi hláskami původními a zástupnými, v heslech jsou psána jazykem spisovným, v příkladech pak nářečím původním. Hanácké hlásky zástupné: e (= y, i), o (= u), é (= ý, í), ó (= ú, ou), ač se v různých končinách různě vyslovují a v Dialektologii také různě označeny jsou, psány jsou stejně, prostými hláskami e, é, o, ó; ve Slovníku tuším na tom nesejde, kde jde více o význam slova než o jeho zvukový tvar. Pro nářečí východomoravská bylo potřebí některých zvláštních typů na označení zvláštních zvuků; jsou to jmenovitě: ĺ, Ľ (tvrdé l polské), I, L (měkké l; před i, í neoznačováno, jako se tu neoznačuje n, d, t), ĺ̄ (dlouhé ĺ), ĺ̄̄ (dlouhé l), ř (dlouhé r), b, p̄, v̄, m̄ (měkké b, p, v, m), ś, ź, Ś, Ź (šeplavé sykavky polské). Skupenina *kd* (kdo, kde atd.) psána po česku, ačkoli zní *gd*, protože tomu tak jest i v češtině; také předložce *k*, která před jasnými souhláskami a místy na východní Moravě i před samohláskami zní jako *g*, ponechán tvar původní. Za to předložka i předpona *s* před samohláskami a jasnými souhláskami psána *z*, kde se tak odchodně od češtiny vyslovuje; podobně za *sme* (jsme) psáno *zme*. Slova počínající se v některých podřečích přídechy *v*, *h* hledati jest pod hesly bezpřídechovými.

V nářečích moravských střídají se často souhlásky nejen sourodé (b-p-v, d-t, č-s atd.), nýbrž i různorodé, na př.:

d-g: advent-agvent, brozd-brozg, čvarda-čvarga, dbeļ-gbeļ, debřa-gebra, dehorgyňa-georgyňa, dľabit-glávit, drcnút-grcnút, drepšit-grepšit, drmfle-grmfle (i brmfle), dryčnŷ-gryčnŷ, hodřnat-hogřnat, hvŷzdat-vŷzgat, kvirdat sa-virgat sa, mandfle-mangfle, pŷzdřit-pŷzgřit, šmidec-šmigec, štanda-štangla, zdrab-zgrab, ždarat-žgarat, židla-žigla.

b d: břemeno-dřemeno, břevno-dřevno, brveno-drveno, břinknút-dřinknút, čubrnŷ-čudrnŷ.

b-g: bibza-gybza, bombík-gombík, chaľbat-chaľgat, libotat sa-ligotat sa, zbľýňat-zgľýňat.

j-d: jadět-dadět, jama-ďama, jásno-dáseň, jatel-datel, jetelina-dětelina.

Slovník tento, ač je dosti hojný a pracováno o něm kolik let, přece není úplný, a úplným vůbec ani býti nemůže. Na jména živočišstva, rostlinstva, rozličného náradí a náčiní a p. lze se ovšem doptati, ale jiná slova třeba z hovoru zachycovati, jak se v něm *náhodou* objeví. A leckterého slova jednotlivý sběratel nepostřehne třeba nikdy. Ovšem úplnějším mohl býti, kdybych ještě několik let sbíral. Ale na to jsem já bohužel už stár a zdraví nejistého. Když bude jednou pospolu v jedné knize, co posud bylo sebráno, nebude nesnadno slovník ten i dále doplňovati a rozhojňovati.

Slovník tento neobsahuje samé kuriozity dialektické, nýbrž i dosti takových slov, jmenovitě syntaktických vazeb a úsloví, jimiž by se platně rozhojnití mohl poklad jazyka spisovného.

Na Mlatcově dne 1. srpna 1904.

F. Bartoš.

A.

a, spojka. 1. *Připojeným opakováním téhož tvaru slovesného zdůrazuje výrok*: Zmizěl a zmizěl (er ist spurlos verschwunden). Najít sem ho nemohl a nemohl. Že si Ozefa neveme a neveme ani za nevím co (Vlk 51). 2. *Zdvojuje-li se jiná část věty, výrokové sloveso se vypouští*: Jednů ten náš kluk ne a ne spat (dok. 15). Dojede z volem dom, zle a zle, museli ho dat řezníkovi (dok. 127). 3. *Uvozuje otázku vyslovenou s podivením. Odpověď na ni počíná se obyčejně částicí ja*: A což ty tu děláš? Ja čekám na tatička. A kdež vy idete? Ja enom toť. A začít to bylo? Ja je to hodně drahé (Zl.). 4. *Uvozuje odpověď, proslovenou druhdy s jakousi nechutí*: »Kdo je to, ten Šikula?« »A to tady jednemu susedovi tak nazvali« (dok. 64). Co je nového? A nic takového. Optal se ženy, co by byl dlužen. A nic! byla odpověď její (Kda I. 276). Kaj tež iděš, sestričko miša? A ja idu, sestro, do kostela (Suš. 5). Co je to, prosím vás, za pán? A to je Nováků Jozef, je ve Vídni krejčířským tovaryšem (Srvn. ja). 5. *Vyjadřuje odmítnutí nabídky, žádosti a p.*: Vem si stříbra, vem si zlata (boháč smrti). A co bych peníze brala? (Suš. 14). 6. *Přidává se často v písních mimo takt a vyslovuje se jen jakýmsi příděchem*: A, zahrajte mně hore koncem. A, všeci lidé povídají, že já sa neožéním (Vlk 40). A ve štvrtek po večeri šel pan Ježiš na procházku (začátek písně Suš. 3). Synáčku můj milý, a já prosím tebe (Suš. 18).

Bývá i v obecné mluvě jako nadbytečné: A šak s tým není co špásovat! (nerovná se českému avšak!). 7. *Aby odpor více vynikl, klade se mezi nominativ náležející k infinitivu a infinitiv*: Janek a dať neco, to není pravda. Tonek a nebeť u muzeke, hde to hledil! Já a proset, to si ešče počkáte, než vás zaprosím (Mal. XXIV. 271). 8. *Mívá význam spojky ale*: Rád bych vám ty peníze oplatil, a móžu-ji? (Slav. ČL. X. 378). 9. *Připojuje druhdy přechodník k určitému slovesu*: Já sem se zahříla a nic nedělāja.

á vyjadřuje podivení: Á, Francek už k nám ide! Á, vy ste tu? (Slov. obr. 160).

a ba: »Ona humí hodně povídat a bude nám povídat.« »A ba, sám se na její povídání těším« (Pitt. VI. XVIII. 518).

abatyša, -še, stará klepna.

abo (laš.) = nebo.

abych — **aby** vyjadřuje 1. *mirný rozkaz nebo prosbu*: Abyste šli k obědu! (= podťte). Francku, abys šel pro mlatce do stodoły. Ved' abyzme šli! Potom ne abyste ostali doma! (Zl.) Aťe ved' já abych šla oběd vařit! (Vlk 65). 2. *přání*: Abe už přešla! Abe nám do rána jenem nepršelo! (Mal. XXIII. 44.) 3. *ironicky znamená zákaz nebo rozkaz*: »Já tam nepudu.« »Jenem abes nešíl!« »Jenem abe sis nezal svátečni šate do poľa!« »To je tuze těžky, já to neponesul!« »Jenem abe ses tém nestrhal!« (Mal. XXIII. 44). 4. *zhusta přípustku*: Ne-

uhodne, aby hádal (Suš. 296). Mosí, aby nechtěl. »Což, ten má peněz!« »Aby měl, přeca ...« 5. *sesiluje zápor*: Abyhne vás vyhánali, nevyhánáme (Slav. ČL. XII. 45). Abych o to až tak stál, nestojím. 6. *ellipticky a příslověčně*: Letos aby člověk celý deň topil. S vama aby se enom pořád' háda! Chytával kvíčaly a nosíval ich do města na prodaj; ale nikdy aby si sami nekerú spravili (Vlk 10). V sobotu mosí slúnko svítit, aby na chvílku. Musím se k vám dostať, aby jak (= jakýmkoli způsobem). Ach, dy se něbojiš žadneho, boj se aby Boha sameho (= aspoň, Suš. 392). Jenem debe to obili dovezl abe ze tmó. Bať može dať, abe tech střešeň. Popros stréčka, šak oni ti přece neco dajó, abe pár zlatek. Abe jakém tém škrabákem, decke lepší jak sedlákem (Mal. XXIV. 347). Abe toli, nedá (= debe toli belo — jak ukazuje). To ješče vetrvá abe toli (ve smyslu asi »ješče jedná toli«).

adamovské, -ého, n., jablko toho jména, prostřední velikosti, sladké, čapaté. *adamovská*, -ěj, jabloň.

adjunk, -a, **adyjunek**, -nka (laš.) = adjunkt.

Adulka = **Adleta**.

agnústko, -a, **agnuzek**, -zka, n. *hagnuzek* (laš.), agnus Dei, svátostka na růženci nebo na krku nošená.

agvent, -a = advent (vých. Mor.).

agzamena, n. pl. (laš.) = examen: brať na agzamena.

aha, ano: »Vy ste vdovec, nenilíž pravda?« »Aha, su.« »Pod' sem!« »Aha, (s přízvukem na *ha*) abys mne bíl? »Neboj se toho psa, nic ti neudělá!« »Aha neudělá! Toť mne kúšl do lýtkal.« Počkéte, jak to belo? Aha! (= už vím, už to mám). (Rok III. 9.)

aj, **aj** 1. *i* (slov. val.): Šli tam ta-tiček ai maměnka. 2. *ano* (horň.), též *ái*: »Našli ste to?« »ái«. 3. *v pís-ních často na počátku verše*: Aj vím já lúčku zeřenú (Suš. 2.). Tá naša lavečka, aj už sa pořámała, co sem se synečkem aj na ní sedávała (Suš. 353).

ajajum, interj.: Ajajum, Bože můj! (Suš. 720).

ajna aj, pod' sem, přivolává se koza (Brumov).

akorát, accurate, právě: Přišli zme, bylo akorát pět hodin. To je akorát takové súkno, jak já mám na kabátě. Akorát nic nedostaneš! »Daj mi kúsek!« »Akorát!« = nedám.

akorátní, pünktlich.

aksamitka, 1. šňůrka z černého aksamitu, ozdoba klobouku, 2. čepice vydrovice, zvaná tak dle aksamitového dénka: Na hlavo posadil si aksamitko, — ta inuhla bet na střevic vesoká, dělaná z vedre (Vyhl. II. 138).

aky, -á, -é = jaký (horň.).

ařdamáš (maď.) 1. litka, litkup: Prodali voły, pijú ařdamáš. 2. do-žatá: Pane náš, chystaj nám ařdamáš (Suš. 555, vých. Mor.).

ale, 1. *uvozuje výpověď, s níž se očekává souhlasu jiných*: No, Janku, ale sa's najedl, Bůh ti požehnaj! Ale zme sa zapotili s tým žitem! Ale sa tu máme dobre! 2. *uvozuje odpověď jako samozřejmou*: »Co se smějete, děvčata?« »Ale smějeme se toť Maryši« (dok. 64). »Dařeko liž?« »Ale enom toť ke kmucháčkom.« 3. *uvozuje podivení*: Ale! prohodila udiveně Francka (Slov. obr. I. 108). 4. *opakuje s důrazem slovo*: A najedná přešla na matičko taková ózkošť, ale taková, že nevěděle jož, co si počít (Hoch 48). 5. *vyjadřuje počet přibližný* = asi: Lůni jich tu bylo ale deset tisíc (dok. 234). Zebralo sa ich po troše ale dvacet (Slav. ČL. X. 299). Zedli ale štyry klobáse (Vlk 50). Mám ale pů třetí kopy žita. Dnes nepřijdu až ale o desíti. Taky já mám ale na furu nasečenyho (Mal. XXIII. 159). 6. = *asi, v otázkách*: Kdo mu to ale poradil? Kde to ale vzál? De on sa ale pabúca (Vlk 89). Co ale prý je to za půšćení krví, dyž ani mđloby na mňa nedošly? (Mor. lid 236). Dávajú-li ale pozor? (Slav. ČL X. 134). Bože, co bych ho ale nechtěla? (dok. 81). — Mosěl tam ale dosi hodit živého stříbra (= snad, Slav. ČL XI. 177).

ale šak ba, přísvedčuje: »Což tu nasedíme? Podtme rači dóm!« »Ale šak ba.«

ale tož: Ale tož ty, ved' máme nakládat!

alija, -je, obraz v dětské řeči slezské (Vyhl. ČL. XI. 342).

almarya, -je, almara (Opav.).

almuzek = agnuzek v. t. (Opav.).

ambrožka, euphrasia off. (bot.).

amen: Pokud' chasník svobodný, dycky je svým pánem; jak se jednou ožení, smrti naší amen (Suš. 666).

američka, brambor toho jména (Zl.).

anciáš, -a, (laš.) janciáš, ancikrist, přezdívká rozpustilým hochům: Počkaj enom, ty anciášu nedobrý!

Ancifora, na Ancifoře, trať v Polance vsacké.

Anča, -če, Anna, Anička (lich.). Aňa, Haňa, Ančán, -a, Ančór, -a (v nadávkách, Btcha).

andělíčka, heracleum (bot.).

andělíčková fazole, bílá, při »jádře« s červenými proužky (ND. 181).

aněl, -a = anděl (Lor.).

angličák, engličák, ingličák, brambor toho jména.

angrešt slove angrešl (Zl.), egreš (horn.), chlupáč, chlupáček (han. a j.), chlupěnka (Zábí.), kudláček, kudlačinka, kudlatinka (Slez.), měchourka (záp. Mor.), husí víno (Štramberk), muňka (Drahany), turenka (Kyjov), jakoubek (coll. Třešť).

ani: Za mňa ti ít bráňá celá tvá rodina. Ani tak rodina, jak tvoja matička (Suš. 783).

aniž: »Je tam zima?« »Včil už aniž tak ne jako z rána.« »A vlha pěkně-li zpívá?« »Ona aniž tak pěkně nezpívá, jak je krásná« (Zl.). »Jíš rád pečené?« »Aniž« (= jím, ale že bych po něm až tak toužil, to ne, Vah.). Já sem si enom přišla tebe vidět v pořádku a Hanču. Nad tebou šak aniž bych sa starala, leč Hanča... (= ani se tak nestarám, Slav. ČL. XII. 188).

antrapirovať, trápití (val.).

arbokát, advokát (val.).

arcisky, -ů pl. m., narcisky (Ivančice).

arcizle, -í pl. f., narcisky (Slav. ČL. X. 38).

árešt, -u, arest (vých. Mor.).

argyna, georgina bot. (laš.).

Arónova brada, arum mac. bot.

aušpice, -ic, pl. f., neštovice (Vyhl. VI. XIX. 145).

avavrkú, hlas holubí.

azór, -a, jméno psí.

až 1. *uvozuje věty výsledné*: Pili, až sa hory zeleňaly (Slav. ČL. XI. 93). Jedl, haž mo za hošima vrzalo (Líšeň). Pij, až ti za uchem praskne! (Zl.). Ti pěkně zpívajú, až radost poslušat. Zbojník až se rozplakal, jak sliboval, že chce pokání činiti (Kda II. 206). 2. *při slovese čekati výpustkové*: Čekám, až nebude-li pršet. Počkaj, až co nesníme. 3. *Za loudavé, pohodlné řeči, nebo za důrazem pohružky připojuje se touto spojkou opakování týchž slov*: Oni sú hluší, až oni sú hluší. Ej dyby tak chtělo hodně pršet, až hodně pršet. Počkaj, ty špato špatúcná, až špatúcná! To je veliké lumpisko, až lumpisko. Šak já mu dám, až mu dám! (Zl.). — »Přidte k nám, tetičko!« »No příjdu, příjdu, až enom až (= až bude příhodná chvílka a p., Zl.). Šak já mu povím až enom! 4. *stupňuje*: Je mi to až divné. Mám toho až moc. Co bezme se až toli starale? Má ze svým tak prácu až veľekó, ne tak abe vám ešče pomáhať (Mal. XXIII. 229). Bylo mi až mdlo. Až miľo na to obilí hledět, jak pěkně roste. Ječmeň máme až miľá věc. Není až tak horko. Na tom až tak nezáleží (Zl.). Žena se v té samotě až bojí (Pit. VI. XVIII. 409). Na děvčata až sa třasú (Bart. III. 694). Za gořalkú až by sa zabíť. Ten až měl strachu = teprv (Třebíč). 5. *Sesiluje superlativ*: Až nejkrásnější to není. Deť ten váš kočar není až nápěkněši. To be beľa pro mně až ta névětši potupa, abech ho ešče prosel (Mal. XXIII. 224). 6. *Séct umíja až kerý* (= málo který). »Kukačka« (m. zezulka) až kdo povídá

(= málo kdo). Až kdesi cosi našel přeca kupca. 7. = *at* (val. laš.): Až neupadneš! Ponáhli sa, až ťa nečekám! Oni chceli, až by to ostalo tak. Pověz ně, až vím. Vyderte děvčině paliců, až ona nechytá zajců!

Požčaj ně, má milá, šátka hedbávneho, až sa já obetřu z potu krvavého (Suš. 130). Pověz mi, děvucho, ežli budeš moja, až moje koničky za vraty nestoja (Suš. 361). Ticho, až nezbudíte tatíčka (Slav. ČL. X. 464).

B.

ba 1. = *třebas*: Tak vám odevzdávám ten věnek zelený za dukátek červený, a já jako posel veznu ba i dva (Vyhl. VI. XVIII. 125). Nosit na žlutým hedbávě uvázanéj česnek na krku, to ani nedonde žlattenica, ba je člověk zlobivej jak papuč (dok. 277). 2. *Pojívá se s akkusativem vzvolacím*: Ba čerta! ba dáchal! ba streflu. 3. *Přisvědčuje vůli jiného*: »Podme radši!« »Ba.« 4. *ba — ba = buď — buď, brzo — brzo*: Líтали k němu štafety jedna za druhú: ba že si bere krávu ai s telátkem, ba zasej, že toho statku néni tolej (dok. 161). Hrdlíme se s ním šak pořád: *hned* že mu naše slípky hrabů v jeho humě, *ba* zas, že se mu neco ztratilo (dok. 210).

baba 1. na Laších znamená vdanou ženskou vůbec a manželku zvláště beze vši příhany: My baby rady si zavdamy. Byly zme tam edem samy baby. Moja baba idě. Ma doma svoju babu. Oj jedě chłop z Osiny, ztračul babu z košiny (Suš. 681). 2. *přivlastkem = zbabělý*: To je baba chłap, keré se koni boji (Mal. XXIII. 37). 3. název mnohých vrchův a tratí po celé Moravě. 4. baba (babka, babička, babůvka), veliká buchta kulatá: Selka schovala vdolky a baby do almary (Kda II. 167). 5. hruška toho jména, veliká, zelená, zimní. 6. mračno hrad (záp. Mor.). 7. zátka z hader, kterou se zacpávají kamna, by teplo komínem neucházelo (val.). 8. pozadní vytroušený len (Zábřeh).

babák, muž báby porodní; od něho pak má zase jeho žena jméno *babáčka*. Též *babčák* — *babčáčka* (od babky, han.).

Babáky 1. jméno panské paseky pod Hostýnem, na Babákoč, 2. (neboli papučky) koláčky nadívané mákem (slez.).

babátko, dítě v peřince (Df.).

babčica, -ce, haklík (háček) zapíná se do babčice.

babec, -bca, dědek (žert.): Měla babka štyry jabka, a měl babec jenom dvě.

bábečko = *babátko* (v. t.): Panenky si děláme samy, ai *bábečka* (dok. 44).

babělétákový: Mnoho pavučin *babělétákových* znamená mnoho lnu příštího roku (Mor. lid 87).

baběnka = *babička* (slov.).

babí břuch, *betonica* off, b. hněv, *ononis spinosa* (bot.), b. hora, kopec toho jména (dok. 188), b. list, *planta maior* (bot.), b. řuh, jméno trati (Štítná), b. plesk, *caltha palustris* (záp. Mor.), b. rúch, *salvia prat.*, b. ucho, *planta minor* (opav.), b. zub, *dentaria* (bot.).

babicuľa, -fe, porodní bába (Lor.).

bábička 1. pták chocholouš. 2. podlouhlá buchtíčka (Vck.).

babík, a, *caltha pal.* (bot.).

babif: Jejina matka *babí* = jest *babou* porodní (val. slov.).

babinec, -nca m., 1. kopka sena = *okrzlo* (v. t.): Seno z *babinců* vonělo (Slav. ČL. X. 359). 2. úprava vlasů žen vdaných = *obalena* (v. t.): Svobodné nosily *lelík* spuštěný, vdané okolo hlavy otočený, čemuž se říkalo *babinec*.

Babiky, pl. m., jméno trati na Třebícku.

Babínek, -nka, jméno trati na Vsacku.

babka 1. vdaná žena drobné postavy (Lor.), 2. porodní bába, 3. železné ouško, do něhož se háček zastrkuje, na př. u dveří, 4. kovadlinka na kutí srpů, 5. = chroust (v. t.), 6. bot. *caltha pal.*, 7. chlapani házejí ploským kaménkem proti vodě v řece: kolikráté kamének poskočí, tolik babek uděláno (ND. 185), 8. v Babkách, jméno trati (Rozstání).

babkování: na Brodsku v úterý masopustní chodí pacholci za maškary převlečení (babkovníci) po babkování (vybírání slanin a p.), majíce na hlavách šátky uvázané »na babku« (Suš. 732, Mor. lid 32).

bablat: špatná, kuchařka jídla bable.

babóňat, lelkovati (Brň.).

baboš, -a, vůl babušístý (v. t.).

babouk (ó), brouk (záp. Mor.).

babrať sa, bříu, přebíratí se v něčem měkkém, s něčím se mazati: Ubabrať sa celý od blata (vých. Mor.).

babronit sa, intens. slovesa babrat sa.

babřzgať sa v jídle = babrať sa, nechutně se přehrabovati = lýpať sa, pýskať sa: V jídle enem sa babřzgať (Vlk 87).

babský pes, housenka přástevníka medvědího; když na ni nastoupí, dostane »náraz« (Dob.).

babšička, pták fringilla linaria (Zábřeh).

babučina (babočena) 1. pavučina, 2. pavouk (záp. Mor.).

babuľa, babuľa 1. volání na husi, 2. lichotné jméno husí, zvláště v dětské řeči: Babuře šibuře napásajú vofe (ND. 199), 3. babuľa, -e (= bobule), brambor toho jména.

babuľky, pl. f. 1. housata, 2. sambucus racemosa (bot.).

Babúr, -a, m., přezdívká Barboře (val.).

Babuša, -še, 1. Barbora, 2. šátek zavázaný křížem pod bradou, v týle nahoru cípem (slov.), na Brněnsku prostě pod bradu: Měla šátek na ba-

bušu. Odtud »zababušit se«. 3. kráva toho jména; je červená a má hubu a celou hlavu bílou, jako by byla »zababušena«. Také koza a ovce (černá, má přes hlavu a přes nos bílý pruh).

babuška, 1. pták toho jména, *parus caeruleus*, 2. fazole kulatá, červená a bílá.

babušanka, šatka, kterou se hlava ženská shora dolů pod bradu zavazuje. Hlava tak zavázaná je zababušena (Kda I. 16).

babušístý (dobyčče), červený s bílou hubou (val.).

babůvka, 1. pekáč na buchty i buchta v něm upečená, 2. hruška té podoby.

bác: Janek bác na mošnu, dva vojáci byli při něm = uderil (Kda I. 121). Pacholek bác fojtem o zem a utíkal (Kda I. 62). Běží, běží, a najednú bác do blata = spadl.

bacan, nepodařené pečivo (han.).

bacat, bítí, v dětské řeči (ND. 24).

bacit, uderiti, v dětské řeči (v srbské baciti = hoditi).

bacnatý, čapatý (v. t.): hruška bacnatá (slov.).

bacóch, -a, velký vdolek (Brň.).

báč, -e, m., papuč (Zábřezsko a záp. Mor.)

bača, -če, 1. vrchní pastýř, jenž vede správu na salaši, 2. silný, tlustý muž: To je bača! Je tlustý jak bača (val.).

bačák = bača: V Mohelnici byl též takový moudrý bačák (Vyhl. VI. XIX. 902).

baček, -čka, tlustý muž »jako bača« (han.).

báčit, pozorovati: Už to báčím (val.). Něvidim, říkam v knížkach, co tak báčím po pomati (laš.).

bačovaf, meškati se: Kde's doty zabačovál? (val.).

bačovisko, salaš (Val Klobouky).

bačůvka, 1. bačova žena, 2. dřevěná nádoba, vydlabaná z jednoho kusu; v ní se dělá brynza na salaši (val.).

badaf, 1. tušiti: Už badám, jak to bude. O já sem to badál! (val.).

Kača badała, že v tom mosí cosi byť (Vlk 22). Křúpaľ badáľ, nač Antoš zmírá (Slav. ČL. XI. 483). Už sa to badało. Už všeci badali, že to jinší néni, jak on (Vah.). 2. mysliti, domnívati se: Tak já to badám (Vych.). 3. pozorovati: Zbadáľ to (slov. val.).

badej, -a, m., nebo badejovec, -vca, m., lůžko za pecí (Opav.).

baga, spodní vrstva tabáku v dýmce, močkou prosáklá (Lor.).

bagan n. baganč, -a, starý střevíc.

bagar, -a, veliký střevíc (Zábřeh).

bagazovať, užívati бага: To mne ještě více dopaluje, že muž bagazuje (Vyhl. VI. XVIII. 835).

bagón = bagoun.

bagonář, -a, hoňák bagounů.

bagošif, mámiti, balamutiti: Daj si pozor na něho, ať ťa neobagoší (val.).

bahnatka, kočička jívová (horn.).

bahníř, -a, 1. jíva, 2. svazek šesti, osmi prutů léskových, velmi dlouhých, uprostřed proutky klokočové, na vrchu kocanky (kočičky) z bahnířa; světlí se v kostele na květnou neděli (laš., Mor. lid 34).

bahnit se, hnisati: Bolest se mně bahní (Maš.).

bahnitka, andromeda (bot.).

bahúšťačka, hojkačka, dva silné pruty s vrby ohnuté, dole svázané, na něž si dítě sedne a se *bahúšťá*, hojká (val.).

bahynina, tráva bahenní (Lor.).

bachaľa, -ly, m., bachráč (val.).

bachanec, -nca, m., sprostá buchta (Vah.).

bachľat, -ľu, másti, zpřeházeti něco: Všecko zbachľáľ (v nepořádek uvedl). Je pobachľaná (pomatená na rozumě). Zl.

bachňa, -ně, bachyňa, rečna, práška, svině plemence.

bachňat, prudce otékati: Noha nabachňala (Mal. ČL. VI. 72).

báchoř, -a, m., pečivo z bílé mouky zadělané teplým mlékem a vejci (záp. Mor.).

báchory, pl. m. 1. vnitřnosti, 2. peřiny: Co porád' ty báchory přenááš?

(potupně), 3. Jméno vinohradu ve Vracově.

bachrmbolty, pl., m., Backenbart (val.).

bachrňa, -ně, bachratá ženská (dok. 65).

bachula, -e, hrč (záp. Mor.) = bakula.

bachyňa, -ně, 1. svině domácí i divoká (horn.), 2. tlustá ženská.

bai, baj (od Přerova na sever a severovýchod). 1. *i*: Bai v noci zme tam byli. Otec bai matka mu umřeli. Budě kvitnuť rež bai pšenica (Suš. 5). Už mi bai ľudé o to ľáli (Suš. 654). Pasaľa sem a baj ešče budu a baj tobě za ženičku budu (Suš. 551). Ona měla to zapálení baj tak dva roky = je tomu právě dva roky (Vah.), 2. *ano*, ovšem (baj, bajľ, baj tak).

baja, -je, smyšlená věc: Kdo to pravil? To něni pravda, to je baja (laš.).

bajar, přezdívká mužovi, (který »gořalku pije a bagazuje«): Raděj budu z mladym dřivi ščipaľ, jak s takym bajarem kavu pijaľ (Vyhl. VI. XVIII. 835).

bajásaf: Ten toho nabájásá (namluví). Ona to zbájásala (spletla) val.

bajaf: Bajam bajku (vykládám pohádku). Bajaj! (povědej). Zabajaj nam něco! Něbajaj (nepleť), laš.

bajka 1. pohádka (pohádka = hádanka) 2. smyšlenka: To je bajka (laš.).

Bajko, -a, příjmení.

bajoch, mluvká (laš.).

bajť, bajtek, ranec; též posměšně: Přišla z bajtem (uhnala si něco) laš.

bajz, jen v instr. bajzem, v celku, akordem, šmahem = pajzem (v. t.): V dílkoch aľebo bajzem sa haľuzí prodá (Df.). Šverci brali všecko bajzem (Vlk 100).

bákadla, pl. n., pleskačky (záp. Mor.).

bakaľa, -ľe, pavouk, chrobák, (vl. něco škaredého) v dětské řeči (ND. 24).

bakaný, škaredý v dětské řeči.

bakošistý, b. ovca, bílá s hnědými skvrnami, s holým nosem (val.).

bakuľa, -le, 1. vše, co má podobu kulovitou; velká boule, suk, uzel, dav lidu, bakuľa másla: Každé pronárod bel v extra bakole (fig. 77). Na trhu bele chlapci, robe, paničke, všecko v jedné bakole (Hoch 19). Kolekráf z toho bagóna není než bakola ščetin (fig. 13). 2. trať v Bořitově.

bakuňa, -ně, opasek: Hospodščí nacpú si bakuně (Slav. ČL. XII. 83).

bal, -u, hlína při kořinkách stromku, jenž přichystán na přesazování (Je- víčko).

bál, -u, bálka (z něm.) míč (záp. Mor.).

balácát, plácati: Všelico balácal (dok. 155).

baladrán, jakýsi oděv: Zlýho pána máme v modrým baladráně (Suš. 512).

Baľajka, příjmení.

baľamufa, -tě, kdo lidi balamutí, švindlér: To je balamufa člověk (Kda I. 293).

baľamutif, šileti (laš.).

balátko, oblázek (záp. Mor.).

balban, -a, veliký, hustý mrak (laš.).

baľcan, -a, něco velikého: To je baľcan! (na př. veliký zemák). laš.

- **baľda**, 1. veliká, tlustá hůl, 2. kus něčeho měkkého: Měľ gavaľ chľeba a na nim baľdu tvarohu (laš.).

baľdoň, -a, kolohnát.

baľdovať, hrncovati, hurdati na voze (laš.).

baldovica, -ce, silná hůl (Brň.).

baľďuvka, jablko toho jména, nej- tvrdší.

báleš, -a (beleš, bíleš), dolek.

bálešník, pekáč na báleše.

baľfas, hlupák, sprosták (val.).

baliga, i balicha, smyšlenka: Šak to sú enom takové baligy (ČL. X. 372).

balík, pes (záp. Mor.).

baľoch, -a: To só baľoche, neděľe baľochů, plácániny, neplácej (han.).

baľšánek, mentha aquat. (bot.)

baľúsy, pl. m., vousy (val.).

baľvan dýmu, mrak, kotouč (Slav. ČL. X. 473).

baľvaniť: Už sem viděľa z daľeka baľvaniť, hrnouti se kouř jako baľ- vany (laš.).

baľvár, -a, kotouč dýmu (val.).

baľviť, mluvití z cesty: S tým je zľe, už baľví! Proč baľví řečů? = ne- mluví pravdu (val.).

baľvoko, caltha pal. bot. (Zábřeh).

balzanový (?): Měľatě milá dva nože, oba balzanový (Suš. 148).

bambaľ, kolébatí v bambeluši.

bambeluša, -še. V zahradách, na poli sestrojují se kolébky z trávnice. Od pohybu má pak kolébka rozličná pojmenování, jako: bambeluša, bam- bula, bombela, bombrlík, kolebuša (Vyhl. VI. XIX. 330).

bambuláč, -a (bamboláč), kdo má velkou bambulu (papulu), tvář vy- pasenou (Brň.).

bambúšif, vybíratí vnitřnosti: »Roz- bambušíš si střeva!« praví se tomu, kdo mnoho jí, zvláště ovoce (val.).

baňa, -ně 1. hliněná nádoba zá- hrdlitá, 2. dyňa, 3. poliček, 4. děľať baně, mydlové bubliny (laš.).

baňe, -í, pl. f., červené baňaté gatě hanácké.

baňáci říká se těm, kteří chodí- vají v baňatých gatích (Vyhl. II. 175).

baňat 1. pohlavkovati, 2. kouřiti z dýmky plnou hubou.

bančit 1. dávatí baně, pohlavko- vati, 2. bařčiti, kouřiti, 3. žvaniti (Lor.), 4. utráceti (slov. val.), 5. nabančif někoho = nabaňkat, podpichovati (val.).

bandák, člověk malý a tlustý.

bandúr, -a 1. (banduch, bandor, bandorec), velké břicho, 2. štrycle pe- čená na štědrý den (Zábřeh) neb o sv. Mikuláši (Ostrava), 3. nepálená cihla (Jicko), 4. na Banduře, trať (Blansko).

baňka 1. kukaně na slepici (záp. Mor.), 2. hruška toho jména.

bankál, -u, banka: Ten utrácá, jak by měľ bankál. Což myslíš, že mám bankál? (Když kdo po nema- jícím žádá peněz.)

baňkarec, rca, panchart (děľská nadávka) laš.

baňkat, přemlouvati, naváděti: Po- řád' mne baňkál, abych tam šěľ. Na- baňkál ho na to. — Te's jé k temo nabaňkál. Te's mo to nabaňkál (na- mluvil) Maš.

baňkovat sa, bez účelu sem tam choditi (Brod).

banovat (mad'), želeti: Ešče toho budeš banovat. Počkaj, děvče, budeš banovat (Suš. 627). Jeden ma odešel, druhý sa zjevuje, ale mé srdečko za prvším banuje (teskní) Suš. 272.

banteř, -a, noční tulák (laš.).

bantovat koho, prohledávati mu kapsy, není-li tam co ukradeného, tajeného a p, nebo vzíti mu tajně z kapes peníze: Vybantováł mu peníze z kapes. Vůbec někde slídivé prohlížeti: Co tam kdesi bantuješ? Kde co přebantuje.

Baňúch, příjmení.

baňúr, -a, hrnec na smetanu (laš.).

bar (i bars), slov. val. *ačkoli, třebas*: Bar je hodný, přeca ho nemajú rádi. Bar je bohatá, přeca jí nechcu. Nech křičá bar všecci. Bar pod ľavkú přenocuje. Bar si zmúdra vedu, bar si z múdra chodím, co mně k rukám donde, všeccko robit umím (Suš. 547). 2. *kež*: Bar bych řa, šohajku, nebyla poznała (Bart. I. 57). 3. ve spojení se vztažnými náměstkami a příslovci rovná se českému -koli, lec, leda: bar kdo, bar kerý, bar jaký, bar kde, bar kdy atd. Míno dítěti vyvolijú po rodičích lebo bar po kem (dok. 13). Mužský se napije rád bar kdy (dok. 14). Odpočinem si bar kde.

bara, velká, ošklivá bařina; Zabuřbraná, de ideš? Žádnej bary nemineš (Slav. ČL. XII. 189).

baráčnik = domkař (v. t.).

bařadlisko, bařina (laš.).

barák, -a 1. dřevěný výstupek, postavený přede dveřmi proti sněhu (v horách na záp. Moravě), 2. palanda ve chlévě pod stropem na zdi připevněná (Vah.), 3. veverčí hnízdo (záp. Mor.).

baran, 1. železný sekáč na zemáky (val.), 2. jabko toho jména 3. zvláštní způsob nůše travné (v. travná plachta).

Baraně, pl. m., jméno vinohradu v Radějově.

baránař, naléhati, nutiti: Ešče na mňa baránař, abych mu dál štvřták gořalky (Vck.).

baranec, nca, odrostlý baránek: Peče nám hospodyň baranca (Suš. 555).

baránek 1. •Můj baránku!• lichotí se dětem, 2. baránky, povlášky na obloze.

baranica, -ce, 1. čepice baránkem obšitá, 2. houba *agaricus congregatus*; pľaná baranica. *clavaria*.

baraní rožky, *actaea spicata* (bot.), b. vajco, a) houba *tuber albidum*, b) semeno očúnu.

baraniř, 1. komu co, vysvětlovati nechápavému: Nabaraniř sa mu teho. 2. co na kom, louditi na neopatrném: Vybaraniř na strýcu Kuchtovém kolik rynských (Vah.). 3. sa v čem, rýpati se (val.).

baránkovat sa: Zasej sa tam baránkuje = na obloze shlukují se baránky.

barbora, 1. u stavu tkalcovského (v. t. m), 2. dřevěné korýtko pod kolo na hamování (Brň.); jinde sluje sviňa n. pes., 3. basa (žert.).

barborka, uzel, který vznikne, když se řetěz přetrhne v některém ohnivě, a odtržená ohniva se pak spojí kouskem dřeva.

barborák, brambor toho jména, rapavý.

barevňa, -ě, dílna, v níž se barví vlna a sukno (vých. Mor.).

bařisko, bařinatá půda, bařina: Dyž dojeli na ty bařiska, tož ty koně fuňaly (dok. 260). Na tej cestě dycky bývalo jakési bařisko.

barkus, -a, bramborový livanec (Zábřeh).

barna, 1. barnavé (bouřné) mračno, 2. = barnuľa, barnoša, kráva podpálená (slov.).

barnavý, barvy mraku bouřného, tmavohnědý (slov.).

barno, vůl barnavý. Ostatní pády jsou od nom. barna: barny, barnu atd., nebo se berou od přídavného: barnavého atd. (Df.).

barošek, -a, barošek, beránek.

barouchat, 1. mačkatí, mrviti: Nač bych já svou postelku barouchala? Na mé postelce drahé šaty, já si

jich nesmím barouchati (Suš. 218).
2. barúchá, hřmí (podl.).

barousy (ó), pl. m, dlouhé vlasy (záp. Mor.).

bartůšek, ruční košík na vybírání zemáků, na trávu (han.).

baruša, -še, ovce bílá s černými nohami (val.).

baruška, 1. ovečka, slovo lichotné: Moja baruško, 2. ploštice zdobená, 3. stonožka, 4. kočička jívová, 5. řasa březová, 6. šiška jedlová (Letovice).

baruškovatět: Nebe baruškovatí, oblaka mění se v beránky (Líšeň).

barvěna, kráva toho jména, pěkné barvy.

barvenica, -ce, sukneň na modro barvená (záp. Mor.). Jinde jí říkají: tlačěnka n. tlačěnica (laš.), tiščenka (slov.), šarka.

barveník, barvíř (vých. Mor.).

barvínek, -nku, brčal.

barvútka: Nemá barvútky, žádné barvy, jest bledý.

barvyka, barvička (Jevíčko).

basľovať, v rukou motati, též paskudit (Vah.).

basňa, -ně = baja, smyšlenka (laš.).

basovník, basista (u Litovle).

bašta, paša: Dozvěděl se o ní ten turecký bašta (Bart. III. 18).

baštiť, jísti (žert.) Slav. ČL. XI. 172.

bát se: Nebojte se, šak on přijde (= jistě přijde). Nebojte se, ten to dobře ví (= nemyslete si, že to neví). Nebojte se, do večera bude pršet (= jistě bude). To víno sa nebóji bzeneckého (= rovná se mu).

baťa, -tě, 1. Jak sa máte, baťo? (strýče). 2. To je takový baťa (baťuľa), hloupý dobrák. 3. Baťa, příjmení.

Bataľa, -le, příjmení.

batan, -a, kazajka ženská s nabíranými, vycpanými rameny (han.).

Bafany, pl. m., trať (dok. 187).

batěk, -tka, malý, zavalitý chlapík; též příjmení.

batěľa, bajka, povídačka, pletka (val.).

baľkat, lichotivým přemlouváním někoho na něco naváděti: Baľkáť ho, aby s ním šel do Hoľomúca. Nabaľkáť ho na to (val.).

baľtaľ, žvatlati (laš.).

baľoh, -a, nůše trávy, menší než břemeno, jehož je trávníka plná (Slav. ČL. XI. 227); baľoh, baľůžek, ranec vůbec (val.): Robka měla baľůžek na zádoch (Slav. ČL. XIII. 417).

baľor, -a, 1. břich, 2. stará peřina, 3. nadávka břichatému; srovn. báchor (Opav.).

bátoš, -a nebo bátoša, -e, myslivecká brašna; *bátošna*, mošna školáčka (záp. Mor.).

batože, ovšem (záp. Mor.).

batožina, -y, zavazadla, Gepäck (slov.).

bavit, překážeti v práci: Nebav mne a di po svých. Ja di radši, leda nás tu bavíš. — **bavit se**, meškati se: Nemám se já tady kdy bavit (Suš. 13). Zabavila sem se u kmucháčků. (České bavití je mor. vyražet, vyražení.)

bazgrivec, -vca, kluk ušpiněný (val.).

baziliška, mlok (záp. Mor.).

bažátko, housátko (Žď. obr. 35).

bažďaľ, -a, baldachýn (laš.).

bažgranina, škrabanina, špatné písmo (Kt. laš.).

bažgraľ, škrabati, špatně psáti (Kt. laš.).

baži, **baži**, volá se na husi; odtud *bažinky*, husi (lichotivě) záp. Mor.

bažička, ovečka (lichotivě) val.

bažka, ovce bažná, mlsná (val.)

bažik, beránek (Vyhl.).

bažisko, nebo bahnisko; v něm je bahno (Maš.).

bažif, bažím nebo baží se mi na něco, 1. jsem dychtiv, chce mi se něčeho: baží jak pes na horké krúpy. Aľe sa mu na to bažilo! 2. žebro-niti (val.).

bažný čeho, mlsný, žádostivý: Je bažný jak kocúr. Nějsu toho bažný (val.).

bé, **cé**: Macháček neřek bé, cé = ani slova (Vlk 17).

béba, rýma (žert).

bebé, indecl., bolest, poranění (v dět. řeči).

bebeľka, zelina, lék (v dětské řeči).

beblaľ, -bľu, nejasně vyslovovati,

bláboliti: No, ty sa ve světě neztratiš, bebláľ opilý Krampota (Vlk 4).

bebloň, kdo beble, se zajiká (val.).

beblösif = bebláľ (laš.).

bébna, kráva bílá toho jména.

Beckov, trať (Zl.).

bečák, kdo stále bečí, vríská; též příjmení.

bečár, -a nebo bečúr, škaredá bečka.

bečevný, z Bečvy: bečevná voda

bečať, plakati: Nebeč! Nekdy si pobečím. Oči sem si vybečela. U vás děti bečá (Suš. 700).

bečička, jablko toho jména, podobu soudečkové.

bečka 1. sud (pol. beczka), 2. vrch toho jména nad Rusavou proti »Obřánám« vrchu. — Náš Joška došel od susedů z bečkama, s bekotem, pláčem (hříčka slovná) dok. 23.

bečkovat se: Kravy se bečkují, dují (laš.).

bečkový, b. zelí, ze sudu, kvašené; proti hlávkovému.

bečuľka 1. bečička, soudek, 2. pouzdro na péra, řečené též pošva (val. laš.).

běčour = bečák: To je kos běcóra, hobečenca (Maš.).

běda réta, **běda na rozto**, pomozte.

bědačit sa, nuzačiti se (slov. val.).

bědajanek, ubožák (laš.).

běďakat, velmi a hlasitě bědovati: Co pořád běďákáš? Babuša běďákala (dok. 25).

bedernica, -ce, bedřiněc, -ňca, bederník, bedrník (laš.).

bedliť, bedlivě pozor dávat: Musím já na to bedliť (Vlk 42). Princezka slíbila, že bude bedliti, jak by těch věcí mohla dostať (= bedlivě hleděti) Kda I. 146.

bedlivý, s gen.: Byla sem toho bedlivá. Ať je každý svých věcí bedlivý.

bedněný: kolňa se stropem slove bedněná (han.).

bedno, 1. dřevěné nádobí, jež bednář vyrábí, souborným jménem, 2. Strýče, máte veliké bedno? = mnoho bednářské práce (Vah.).

bednút, hlesnouti, muknouti: Ale šak sem ani nebedla před ním (dok. 162). Šak už ani nebednu (dok. 252).

bedrunka, coccinella: Uleť, bedrunko, uleť (Vyhl. VI. XIX. 738).

bedruška, kráva toho jména pod břichem bílá.

během, honem, rychle: Pod', di během! Tetka během sa obrátila (Vlk 21).

běhat se: kráva se běhá (laš. voluje), je naběhaná (stelná).

běhúci: Pod' běhúcim behom (Dob.).

běhuľa, -e, 1. kráva, ovce, která ráda do škody běhá, 2. děvče, které »léce za chlapy« (vých. Mor.).

běhún, 1. větší ručička u hodin, 2. zvláštní správa, by se dítě naučilo běhati. Na trám stropu přibije se kus kůže, do ní se zastrčí hůl, která se spodním, volným koncem opírá o podlahu. Na holi jest připevněn oblouk ze silného prutu, do něho se postaví dítě, opírající se oň pažečkami. Hůl s obloukem se otáčí, a dítě nuceno běhati zároveň (vých. Mor.), 3. *běhúny*, čepy v dolním prahu, na kterých se vrata stodoly otáčejí (v. stodola).

běhúnka = běhuľa (v. t.): Take běhunky něbere žádný chlóp (Opav.).

bech, místo ve fasunku mezi košinami prázdné (Lor.) v. bechy.

bechaněc = buchanec (laš.).

bechnať, bubřeti (Btcha).

bechnuť, bouchnouti do zádů (laš.).

bechyňa, -ně, tlustá ženská: Je jak bechyňa (Zl.). »Bekyně byly zbožné vdovy a panny, žijící v ústraní společně skoro jako jeptišky. Učívaly děti« (Winter, Život a učení, str. 19).

bechy, pl. m., vyduté boky na voze, obilím naloženém (Vah.) v. vůz IV.

bejkovat, bečeti jako býk, plakati nemilo jiným (Žďársko).

bek, -u, bečení, pláč: Kráva se daľa do beku (Zl.). Nedělka se dala do beko (Vyhl. I. 117).

bekat: Srnec beká.

békat se na koho, sápati se: Obékl sa na mne (Zl.).

bekuľa, ľe, která ráda bečí, pláče.
běl, -le, f.: 1. Dubec má jádro (uprostřed) červené a kolem něho běl, potom kůru (Zl.), 2. = podběl, tussilago far. (bot.).

běľa, běľena, kráva bílé barvy.

bělárňa, -ně, továrna na bílení plátna (val.).

bělavý, běľavý (val.).

bělásý, světlomodrý (horň.). Na beľaso kvitne Ian (Spevy I. 190).

bělát se: Co sa to tam běľá? (Suš. 122). Košuľku mu vyválaľa, aby sa na něm běľala (Suš. 174).

bělát, kolébati (v dětské řeči): Hulaj, běľaj, synu (Suš. 140).

běľavka, běľička, běľuška, jablko toho jména, bílé.

belek = kbelík, dojačka (Žďár).

běľena, 1. kráva, koza, ovce toho jména, všeccka bílá, 2. koňalka: Zavedali si běľeny (Slav. ČL. XII. 230).

belenka, kolébka (v dět. řeči).

běľezniľ, žvanit: Pořáď cosik beľezni (Vah.).

běľica, 1. ovce, 2. ryba, 3. třešně bílé barvy.

běľičák, beran bílý.

běľičistý, pěkně bílý: ovce (val.).

běľička, 1. drobná bílá slíva, 2. fazole taková.

belík, studánka, jejíž stěny jsou obloženy dřevem = gbelík (záp. Mor.). Na vých. Moravě slove ko-rábek.

belina, 1. bylina, zvláště léčivá zelina (záp. Mor.), Vraný koně řehcó, obroko žrat nechco, jenom tó be-lenko, drobnó jatelinko (Suš. 454). 2. trocha: Tú belinu (trošku ovoce) sem kúpiľa za rýnský. Je toho be-linka. Takovéj beliny mi nemosiš omľúvat!

běľinka, tanec toho jména (Suš. 602).

běľisko, domácí běľidlo na plátno hrubší, z holí a kolků zrobené (arch. I. 168).

běľka, 1. houska (z bílé mouky): Ty Petře, k pekaři běž, děťátku běľku dones (Bart. I. 166). To je ně chľap, jak za groš běľka (Vlk. 65). 2. bílá pšenice (Jevičko).

beľko, -y, bílý pes (Dob.). S strany skľoňování v. barno.

beľkot, -a, 1. brepot, 2. kdo honem mluví, kdo mele hubou (Opav.).

beľkotif, mleti hubou (laš.).

beľkošif, mrkotati, zajikavě mlu-viti: Beľkošif, jak koza před smrtum (laš.).

běľo = **bilo**: »Běľo, sestričko, běľo,« pozdravuje přítelkyně přítel-kyni, peroucí prádlo. Ta děkuje: »Daj, Bože, keby boľo« (Dob.).

běľopasý, holub s bílými pasy.

beľoritka, pták toho jména, »bývá jenom na výšinách« (Df.).

běľšo, neutr. komp. adj. bílý: do běľša, na běľšo (vých. Mor.).

běľučký, běľučický, pěkně bílý (vých. Mor.).

Běľuš, -a, hrúd (v. t.) toho jména.

bencovaľ, silně tlouci: Bencovaľ na dvěři. Vybecovaľa sem mu do řbeta (Vah.).

benda, -y, m., tlustý mužský (Zl.).

beneš, -a = bářeš (v. t.).

beran: Kluk tľuče berany, běží bos tak, že až patama tľuče si o tělo (Maš.).

beránek: 1. Dyž má byt noša na beránka, to se svážú dva a dva cípy spolem (dok. 126), 2. beránky, gnaphalium (bot.).

berka, kdo bere, krade: Je to berka, má dlúhé prsty (dok. 217).

berlínka, brambor barvy růžové.

bernát, kdo jsa v nějakém úřadě postaven, rád dary bere (Vah.).

beruša, -še, ovce, která z ruky bere (val.).

běrytaľ, naříkati (laš.).

besniľ sa, vztekati se (Dob.).

besný, vztekľý, divoký (pes, kůň, člověk); besné děcko = rozpustilé. Čo's besné huby jedoľ? (jedovaté) = zbláznil jsi se? (Dob.).

bestman = hastrman, vodník (val.).

bešťrant, -a, břečtan (Df.).

Běľák, příjmení (syn Bětin).

běťka, viola tric. arv.

bez předložka s gen.: Těch zbůj-níků bylo bez jednoho šedesát (Kda I. 191). Jeden za osnást, druhý beze

dvůch za dvacet. To je bez rozumu tak ditě biť (Mal. XXIV. 138). To je bez hádky, že zme v tem kupování ošizení (ib.). — Setrvává-li mluvčí přes odpověď na svém tvrzení, tu, je-li ona odpověď jedno, dvě slova, přejímá se s předložkou *bez*; je-li delší, přejímá se obyčejně sloveso ve tvaru podstatného jména slovesného s předložkou *bez*: A: »V tem kabátě só moli«. B: »Bať« (silná pochybnost). A: »Bez bať, toť je jeden.« »Só tam hřebike?« »Nésó.« »Bez nósó, jenem se lepší podivé.« A: »Mohla be ju fčel Lenoška pustit ze 14 dni do špitála«. B: »Gde ona se fčel pohne, debe ju pustila ze 14 dni?« C: Bez puščení — zeberu se a idu; a čím dál, tím horši, co naodaluje, už bez toho je málo ževa (Mal. XXIII. 47).

Bezdechý, vinohrad v Archlebově.

Bezdekov, trať v Bedihošti.

bezdynka, hloubka bezedná (laš.).

Bezednica, -e, na Bezednici, trať ve Vizovicích (močáry »beze dna«).

bezedník, tlusté střevo vepří (val.).

bezfrký, holub, má hlavu bílou.

bezinky, plod bezu (chebzu); slovou též: chebzdiny (laš.), kozinky (jižní Mor.), boliny.

Bezloja, -je, příjmení.

bezmála (bezmaľ, bezmaľem laš.), nemýlím-li se: Býl z Hostašovic bezmála (Vah.). Hétman prostijovské, bezmála se menoval Bažant, svolal podmistre (Vyhl. II. 137). Udělal to bezmála proto, aby nás postrašil.

bezmateřefé včely, bez matky.

bezočivý, závistivý, nepřejný (val.).

bezodítý = bez obleku, bez kabátu: V březnu vidět orača bezodítého, radši vlka hladového (Mor. lid 78).

bezohryzka, pl. bezohryzky, hruška toho jména.

bezperactví, -va, rozpustilost (laš.).

bezpust, **bezpustný**, rozpustilý (val.).

bezruč, bezruký; též příjmení (laš.).

beztak, beztoho: Čem bych mu radil, beztak neposlechne. Nepřidávaj mu, má beztak dost.

beztoho, jistě: Bez toho je to pravda. Bez toho nebelo, abe bel nekeró zlatku nedostaľ. Bez toho není, aby se člověk nedozlobil (Mal. XXIV. 138). Ty kalichy stojjó vedle sebe; bez toho (= rozumí se) čistý zlato (Vyhl. I. 60). »Je ti neco dlužen?« »Bez toho« = ano, je (Zl.).

bezúročitý, neočarovatelný (val.).

bezvrška, -y, melittis melisso-phyllum (bot.).

běžet: běží jak švec na jarmark, jak větr, jak o základku, div si nohy neuběží, běžel co mohl vyskočit, běhá jak kuřa, jak trpělka (stará, ale ještě čilá ženská), — **běžef** laš. = téci: Temu běža štze. Běží voda, běží, po kamení šustí (Suš. 53). Z kofen jí krev bežaľa (Suš. 25). Krev mu z obú boků běží (Suš. 174).

běžinka, kurentka písmo (Dačice).

běžitý, běžný: běžité vydání, běžité sem to popsal.

běžkat, choditi (v řeči dětské).

bibza, špata, darebnina (val. laš.): Dostaneš bibzu = nic (jižn. Mor.) = gybza (v. t.).

Bič, -a, trať na Blansku.

bičik, 1. tenká, pružná tyč, zadrhnutá na vrchní gréfině řetězem, dole k lušni přitáhnutá špárníkem (železným kroužkem) v. vůz V. 2. svačec (laš.).

bičisko, násadka biče.

bičové, z odprodaného ze stáda dobytčete pastýř dostává bičové (Kt.).

bída, 1. U nás byla tedová bída kde jaká. »Má bídu« vyjadřují: dyž mu dobere, přiškubně, dopeče, přitiskně (přitiskne). Opav., 2. draba verna (bot.). Je prý předchůdcem neúrodného roku, objeví-li se hojně s jara, 3. těžká nemoc: Na tu bídu umřel (laš.).

bídač, -e, f., coll. = bidactvo, bídáci (vých. Mor.).

bídačif sa, nuzovati se, všelijak se protloukati: Tak sa bídačili (Slav. ČL. X. 141).

bídačka, tvar ženský k mužs. bidák.

bidélce, -ca, n., menší než bidlo a větší než bidélko (vých. Mor.).

bidif se, míti bídu, nuzačiti, trápati se: Měl sem pět zlatých a přeca sem sa bídil (Vck.). Ja se už od vesna bidim (laš.).

bidlo u stavu tkalcovského v. t. I. c).

bidnavý, trochu bídny (val.).

bídny, 1. chudý, chudobný (pol. biedny): Přišly zlé časy, kdy bylo se všemi bídnymi lidmi zle (Kda I. 36). Ten bídny člověk mu odpověděl: »Jak bych já tě do služby bral, dyť nemám sám co jest« (Kda I. 183). 2. vyzáblý: Od téj nemoci je tak bídny.

bilija, -je, bída (žert.) val.

blít stěnu laš., podl., pak až na Dačicku a dále na západ. Jinde na Moravě stěna se líčí a plátno bílí.

bílko = bílek, jako žlútko = žlútek (val., podl.).

biľuneňký, biľulinký, biľušenký, pěkně bílý (vých. Mor.).

biľutký, čistě bílý (vých. Mor.).

bílý 1. jak sníh, jak šat, jak křída. 2. Nevěsta byla bílá jak hrnec od vápna = bledá; *bledý* je světlo-modrý v. t. (Vlk 63), 3. = jasný: Už nastal bílý deň (Suš. 104). Plakala má milá do bílého rána (Suš. 576). Keď boľo biľé ráno, odešiel som (Bart. III. 232). Dičča (děvče) biľá žara (záře, Bart. III. 156). Na biľém svece (světě) Dob. Bílé groše brala = stříbrné (Suš. 779). 3. Na Novoměstsku pojí se přídavné jméno *biľý* s genitivem celkovým ve smyslu »plný něčeho bílého«: Kabát je bílej prachu. Vůl byl bílej vši. — Je bíľo snihu = plno (Mal. XXIII. 223). 4. *Biľá baba* = hra na slepou bábu (Opav.). *Biľý kořeň*, scrophularia nodosa (bot.). *Biľá polívka* = mléčná (Žďár). *Biľé zbožíe* = réž a žito (čierné zbožíe, ostatní obilí), dle mouky z něho (Dob.).

bílé, -ého = bělmo: Samým bílým hleděl = zhlídal škaredě (val.).

biľo. Pradlenám se přeje: Daj Pambu na biľo (laš.).

biraf = brávati (val, laš.): Dyť dycky ode mňa bíráte (Slav. ČL. XIII. 417). Koľe mně se otira, inu do tańca bira (Suš. 211).

birečka, vlna s bílých ovec (Příbor). **birka, bira, ovca birecka**, vlny »birčisté« t. j. krátké a husté: Šetko seno's predaľ, birkám slámu's dával (Bart. III. 674), 2. veš (val.).

biřmovat, bítí rukou: Chýt ho, a jak ho biřmuje, 'ak ho biřmuje (Zl.). **birna**, ženská, co ráda bere (laš.). **biskupák** v. svobodník.

bit: Je víc bitý než sytý (Zl.). *bit na něco*, narážeti, tušiti: Už sa na to bije. Bili to na ně = hádali, měli je v podezření (Vah.). Von jenom na to bil, abe to belo = o to usiloval (han.). Potok bije do Odry = vlévá se (Vah.). Bije ho Němec do řbeta = poznati na něm, že je rodilý Němec. — O bití hodin vždy zvratně: Dyž se měly štyry bit (Suš. 302).

bitka: Je mi toho koně líto, že vždycky největší bitku trpí = nejvic bití dostává (Kda I. 87).

bitkár, kdo se rád bije (Dob.).

bito (hbitě) utiké (Mal. XXIV. 344).

bitý: Pře mláčeňo je člověk bitá pleva = samá (han.).

bivoľ, 1. buvol, 2. hlupák.

biz, -u, mlezivo (v. t.).

biza, -ze, dýmka: Vytah křesivo a bizu a zapáľil si (Vlk 89).

bizina, hubená ženská (han.).

bje! povel koňům = vije, vijo!

blabtať, bláboliti: Co blabceš? (laš.).

blacko, škaredé bláto (vých. Mor.).

bláčůvka, druh švestkového ovoce (v. t.).

bladzgavý, mdlý jako blacko, nevládný tělem (val.).

blafárňa, -ně, huba blafající, vadivá.

blafkat, dim. slov. blafat: Scéně blafká.

blafon, -a, štekavý pes.

blaga, řídké bláto na cestě, něco měkkého vůbec (opovrživě). Vah.

blagaf někoho, snažně prositi: Blagáľ ma, abych mu púčľľ koňa (Vah.).

blahovať komu, blahorečiti, gratulovati (val.).

blahút, bláhovec (euf. = blázen): Každá kulka netrefí, blahúte! (Vlk 28). Ba blahúta! = čerta (Zl.).

blájbaz (laš.) = plevajs (slov.), Bleiweiss, tužka.

blájnař, -a, nevyčválaný člověk (laš.).

bláma, nevyváchaná huba = pašeka.

blamba: Kobzále (brambory) sú rozvářené na blambu (Vah.). Jinde řkají: na pľpu.

blambatý, blamabilitý, blambolatý: Tá kráva má blambatý krk = laloch (laš.).

blambořif, šplichati: Blamboři mi v břuchu. Co tam blambořiš v te vodě? (Lor.).

blamboryja, -e, brynda (Lor.).

blána, -ně, blána, skraloup na kavě, na mlěku, polévce a p. (Maš.).

bláňat, 1. zvoniti nepřekně, nemelodicky (Zl.), 2. toulati se (val.).

bláňavý, nosový: hlas, nota, řeč (val.).

bláně, -ní, pl. f., trať v Blatnici.

blánčet, břecheti, greinen, plären (vých. Mor.).

blankáč, -a, ovčí zvonec: Nahaňáci kurotvi blankali blankáčama (dok. 24).

blankyta, viburnum lantana (bot.).

Blatiny, pl. f., trať.

blatit se: Blatí se tam, v zimě, když taje (ne: »dělá se bláto«).

blatno, blativo (laš.).

blatovisko krve, tratoliště (Jevíčko).

blatový kartáč, cítit boty z bláta (Mal. XXIII. 220).

blatská, tanec toho jména (Suš. 602).

blázen: Za blázna si mně vodiš (laš.). Na blázny netřeba hnójit (rostou sami). Děla blázny = šprýmy (laš.).

blazy, -u, **blazgaška**, řídké bláto se sněhem: Začínalo byt škaredě. Nebe pořáď zaděščené, a pod nohama blazačka (ČL. X. 375).

blazganica, -ce, řídké bláto (val.).

blazgať, žvaniti (val.).

blazgo = blacko, veliké bláto (val.).

bláznica, -ce, bláznec (Brň.).

bláznit: »Kdo chce bláznit, mosí mět rozum«, t. j. nemá vyváděti přes příliš bláznivých kousků (Df.).

bláznivec, -vca, arum mac. (bot.).

bláznivý dům, bláznec. Také se nemožes z tech bláznivých botů vyzut = zanechat bláznovství (tance), dok. 69.

blážený: Hore Vlachovici blážený chodníček, po něm sa prochází švarný šohajíček (Suš. 569).

Blazetín, na Blazetíně, trať na Jihlavsku.

bl'botat, -cu, **bubotat**, murmeln: Voda bl'boce (Zl.).

blčat, -čím, praskavě plápolati: Stodoľa hořela, tak blčala. Oheň vyblčal = vyšlehl (vých. Mor.).

bledák, světlomodré sukno (Vlk 100).

bledoch, bledý člověk, bledý zemák.

bledý, 1. Třeba sem bledučká, bledušenká, bledá (Suš. 198), 2. velmi světlomodrý: peřiny s modrýma, bledokvětovanýma cíchama (Vlk 7).

blecha, hračka dětská, kolík as na píď dlouhý, na obou koncích zašpičatělý (ND. 180).

blejskavka, ryba alburnus lucidus (Žďár).

blekot, aethusa cynapium (bot.).

blém, hyoscyamus niger (bot.).

blendovák, brambor toho jména.

bléskáč, oko (opovržlivě: Co na mňa ty bléskáče pořáď vyvařuješ? (Vah.).

bleššica, -ce, stinka (v. t.).

bleššičanka, hruška toho jména.

bleššičif, 1. na někoho, šourem hleděti (laš.). 2. To světlo edem bléšči = blinká, špatně svítí. Bléšči to jak svatojánek. (Vah.).

blešinec, -nca, trus bleší.

bleška, knoflík kostěný, s dírkami na přišití, čamrda.

blešník, innula conyza (bot.).

blinčet: Blinčí mi v uších = zní.

blinkat, blinknút, 1. tlouci: Blinknu tě, až budeš mět dost. 2. blýskati se: Šablenky blinkat budú (Bart. III. 665). 3. o přidruženém zvuku: Muzikanti hrajte, blinkajte (Bart. III. 803).

blinkot, -u, blinkání, zvuk zvonku.

Blinko, -y (v. barno), příjmení.

blisk, -u, caltha pal. (bot.).

bliska, bliskva, pták motacilla alba (horn.).

bliskavé kvítí, caltha pal. (horn.).

blisknúť se: Bliskla se mi pohádka přes myseľ = vzpomněl jsem si náhle (laš.).

blískota, bledý, hubený člověk po nemoci: Chodí jak blískota (Jevičko).

bliščák, -a, sukně letnica (v. t.).

Bliščice, pl. f., trať na Bojkovsku.

bliščit něco, leštiti (Brň.).

blíze, prý: On tam blíze býľ. On blíze o tom ví (Jicko).

blízo = blízko: z blíza na někoho střeliti (Kt.).

blízko, 1. jak z hráze do rybníka. 2. Označuje počet přibližný: Služila sem blízko tři leta (Suš. 398).

blížňáci, pl. m., **blížňata**, pl. n., dvojčata (val.).

blížít, ubližovati. Nebliž mu! Šak mu žádný neblží (val.). Ty si tam na pravdě boží, a mně tu bode bližít kde kdo (fig. 52).

bližní, bližší (protiv. dalní, vzdálenější). Bližní, na Bližním, trať (Viz.).

blížnica, -ce = dvojka, ovce, která měla dvojčátka (val.).

blízo: z blíza na to hleda = z menší vzdálenosti (Zl.).

blk, zvuk, který slyšíme, když vyšlehně plamen: Lampa prskla a blk (zblkla, zhasla) Zl. Vařící se voda vyhazuje blký (Kt.).

blkat, blkotat, blčet: Plámen blká (flackert). Voda blká z hrnce z pod přikrývky (sprudelt, Kt.). Světlo blkoce (plápolá). Blkotát kdo ví co (pleskal) Zl. Suché roždí blčí v kamnoch (hoří blkotem). Zl.

Blon, na Bloně, trať v Charvátech.

bloncať, o tom co visíc se pohybuje: Pod kolenama bloncale strápce (han.). — **bloncať se**, choditi, toulati se bez účelu (Btcha.). Kade se poráde bloncaš? (Maš.).

blort, blot, Sparherd, plotna (laš.).

blpta = plpa (v. t.), rozvařené jídlo: To je potom blpta spravedlivá (dok. 104).

blud, -u: Lid se domnívá, že roste v lesích zelina, člověka tajemnou mocí s cesty svádějící. Kdo ji pře-

kročí, zabloudí. Zelinu tu nazývají *bludnou* travou nebo říkají, že ho *blud* podešel, jí však samé nikdo nezná (Mor. lid 303). Někde je blud galium vernum.

blúdiť, verb. trans., klamati, šáliti: Vydejtě mně mezi ludi, ať mne už ten svět nebludi (Suš. 706). Tebe blúdi pestvo = mate šelmovina (Suš. 164).

bludný, bloudící: Dobře mi pravili má stará mamička, že se budu túľat jak bludná ovečka (Suš. 491). Chodí jak bludná duša (po smrti bloudící). Ach, vím já cestečku, ale že je bludná = snadno na ní zblouditi (Suš. 416).

bludno: Sanica je, ale je tam bludno = může se snadno zblouditi pro závěje (laš.).

blúkať se, bluncať se, toulati se: Na tych lichnovských ľúkách, tam se syneček blúká, blúká se blúkaja, děvčata hledaja (Suš. 183). Husi sa zabľukaľy (Vah.).

blumy, druh ovoce švestkového, taktěž slovu většinou blumy, nebo: bluně (horn.), chlóme (han.), hluščice (sev. Mor.), kozí cecky, kozárky (pom. dol), koľomaznice (Záhoří lip).

bluncák, bluncaľa, -y, toulavý člověk, kdo se blunca.

bluskať, blusknúť, vl. = bliskati; pokukovati, pohlednouti, mrsknouti očima: Děvčice bluskaľy po Machovi (Vlk. 24). Mynářka pořad' bluskaľa po Jankovi (Slav. ČL. XI. 180). Syn blusknúť na matku (Slav. ČL. XI. 226). Janek blusknúť zavdy po ľavách (Slav. ČL. X. 296). Křúpaľka bluskaľa do síně (Slav. ČL. X. 35).

blúšć, na Slovensku uh. psí víno (solanum nigrum), na Moravě vých. jenom v pořekadle: je jak blúšć = bledý, vyzáblý po nemoci.

blúšćet, málo hořeti, doutnati: Enom to blúšćí. Dva kofečky tam blúšćeľy (vých. Mor.).

blúšćit, působiti, aby něco blúšćeľo: Mosím trochu zabľušćit = zatopiti v kamnech (vých. Mor.).

blúť, blíti.

bluva, rhamnus frangula (bot.).

blůznić, 1. mluvíti z cesty, plácati (Slav. ČL. X. 32), 2. plísňiti: Tá nás přej blůzňila (val.). Blůzňít na ženu (Slav. ČL. XII. 85).

blva, plevel v jarém obilí (Peck).

blvínať, křičeti, povykovati, že mu nikdo nerozumí (Vah.).

blvoň, -a, 1. štěkavý pes, od onom. napodobení štěkotu: blv, blv. Odtud zdrobnělé sloveso *blvkať*, zhrubělé *blvynat* (Slav. ČL. X. 471). 2. křikloun, vesnický mudrlant (val.). 3. blbec (Zl.).

bo laš. (pol.) = nebo, vždyť: Nělítuj, bo sem ja tež nelitovaľ (Suš. 201). My se něněchamy, bo se radí mamy (Suš. 345). Věnek byl něceľy, bo už ty červene kvitka z něho davno uletěľy (Suš. 381). Bo sem ja tam věeraj večer byla (Suš. 5). Bo si ty sam taky. Bo sem ti to davno povědaľ.

bob, 1. -a: Zakúsíť do boba = do zrnka, 2. -u: Kúpíť měřicu bobu = coll. »Máš ruky od ľonského bobu«, praví se tomu, kdo chce mítí všecko ve svých rukou (Vah.).

bobák = bubák, **bobača**, žena strašící, **bobačacko**, bídné, hloupé strašidlo (val.). V okolí rožnovském říká se také dukátům bobáky. O bohatém domě se říká: Tam jsou ještě bobáky (Kda II. 161).

bobál, -a, 1. brambor (na Lhotkách u Velké). 2. příjmení.

bobčít se, fanfrněti: Ten by se zbobčíť, dybys mu kúsek nedáľ (Zl.).

bobeček: »Můj bobečku!« lichotí se dětem.

bobinka, duběnka (Brň.).

bobisko, pole, s něhož sklizen bob.

bobolec, -lca, puchýř od opareny, bolák.

bobolusek, -sku, veronica beccabunga (bot.). **Bobolusky**, osada v pruském Slezsku.

bobóňat, štabárat, přehledávati: Přebobóňáľ všecko (slov.).

boboník — **bobonica**, čarodějník — čarodějnice (Podl.).

bobošít sa, 1. Boha se dovolávati: Marno sa bobošíš! 2. diviti se: Ten sa bobošíť, dyž sem mu to vy-

kládáľ (val.). 3. bobošít trans. lekati: Hrozně nás zbobošíť tú novinú (slov.).

bobřek, -u, *menyanthes trifoliata* (bot.).

bobrovat, 1. dolů padati: Bobrováľ ze vchodů (Zl.). Daj pozor, až nezbobruješ! (val.). 2. potloukati se: Kde's bobrováľ v noci? (Jicko).

bocán (val. laš.), **bocáň** (horn.), čáp. Zahlédá jak bocán (Vah.). Dva bocani v stodole mlátili (ND. 98).

bočena, kráva, která se bočí, trková (Dob.).

bočít sa, zhlédati bokem: kráva, když hodlá trknouti, bočí se (slov. val.). Před oltárkom kľačí, ešče bokem bočí, jako by okľamaľ moje čierne oči (Čern. 19). — Ohlášky se bočijú = kácejí (dok. 76).

bodaj: Bodaj zdráv = Bůh dej, abys byl zdráv (Slav. ČL. X. 34). »Já to vím«. »No bodaj bys nevěděľ = jak pak ne. »Chceš kúsek?« »Bodaj bych nechtěľ = chci.

bódan vedle bohdan (Zábř.) = slov. bogdál, čáp.

bodať, trkati: Ta krava bodze (laš.).

bůdka, trkání se dobytka (Lor.).

bodľavý, **zbodľavý**, trkavý: Ta krava je zbodľava (laš.).

bodle, -í, pl. f., **bodľičky**, jehličí (záp. Mor.).

bohactvo (laš.), bohactví, -va (slov.).

bohál, -a, boháč (han.).

bohovaný, boží: Celý bohovaný deň sedí pod kamny (Zl.).

bohovať, býti bohyní (v. božec), pomáhati lidem a hádati: Bohyňa potrebuje k bohování vosku (Dob.).

bochének, houska (Rožnov).

bochníček, buchta velikonoční (Dačice).

bojatý, bojácny (laš.).

bojavý, bojácny: Koľtuna dostanou bojavi lidé (Vyhl. VI. XIX. 154).

bojazlivý, bázlivý (slov. val.).

Bojek 1. hrúd (v. t.) toho jména. 2. jméno psí.

bojny, bázlivý: V Baborově džěuky švarne, ale bazdzo bojne (Suš. 373).

bojstvo, zbojnictvo: V tom lese bývalo vždycky bojstvo (Kda II. 46).

bok, v češtině skoro již z oběhu vyšlé, na vých. Moravě vždy m. strana: Já spávám dycky na pravém boku, na levém bych neusnul. Na bok! = vyhni. Zašel na bok = stranou. Odstavil tu skálu na bok (Kda I. 156). Potom ušel Janek od boudky na bok (Kda I. 188). Na bok odskočila (Bart. III. 107). Vinare ležijó bok Přerova (Mal. XXIV. 63). Bečvy sú bok Rožnova (Vlk. 82). Pocházal z jakési dědiny bok Břeclavy (dok. 257). Strata je rodem z Moravy při Telči bok Jihlavy (Korr. Pal. 291). Pere miřá, pere, bokem se ohlíďá (Bart. II. 453). A měl on dva nože čisté, na oba dva boky ostré (Suš. 91). Spustit boky u vozu = popustit řetízky boční uprostřed řasuňku, aby se mohlo více naložit. Z boku peníze dostat = klamem, úskokem (Vych.). »Šak ti to boku nevyrazí, dyž to nebudeš vědět« (Df.). (Uherští Slováci říkají též bokovař obilí za mor. stranovat.)

bokvička, tykev (Brň.).

boľ, -e, f. = bolest: Taková boľ v zuboch mne trápiľa (Vych.). **boľe** pl. (val. bóľa, pl. f.) dolores ad partus: Na rodičku idú bóľa.

boľa, -le, bolest: Trp, ženičko, trp boľu = snášeť bolest trpělivě (Suš. 85).

bóľa, -le, na krku, boule (záp. Mor.).

boľačka, bolavé místo, rána, zvláště na prstech od udeření, píchnutí, uřežání.

boľachať, žvástati: Dybys radši neboľáchá! (val.).

boľakovat, vľamtat, vyslovovati ľ a l nesprávně, jako v obou těchto slovech, »hladiť« (han.).

boľavý: Mám boľavý prst = boľačku na prstě. Dokad' ľa nevidím, všeačka su boľavá = všeačko mne boľí (Suš. 351). Ten není boľavý = nezámožný, aby nějaký větší výdaj pocítil. Něhajtě si na boľavú = pro strýce Příhodu (Dob.).

boľda, boule: Miř takovu boľdu na licu (Lor.).

boľe, -ľa, n., míč: hazat boľem (ND 177).

bolena, **bolenka**, lichotné jméno krávé (záp. Mor.).

boľení, kolika.

boľesť, boľistka, boľička = boľačka (v. t.): Hoďála se mo boľesť z dobré vule (Jevičko); boľesť u dolinka = boľesti žaludeční, křeče.

boľiočko, 1. kvítek podoblový. Kdo uhlédne s jara první boľiočko, má si jím potřítí oči, aby ho nebolely (Peck). 2. = P. Marie slzičky (ND. 51).

boľko, míč (laš.).

boľný otok, erysipelas.

boľomtovať, hrmotiti (laš.).

bom, uhoditi v dětské řeči (Vyhl. VI. XIX. 333).

bombél, **bombela**, -e, plachta na bidle za cípy přivázaná, v níž se dítě »bombělá, bomká« (Jevičko).

bombelák, veliký, kulatý knoflík u vesty na Dražansku (Kt.).

bombík, **gombík**, 1. kulatý, olověný knoflík při župici (val.), 2. ovoce (kulička) bramborové, 3. kulatá cukrovinka (Opav.).

Boňata, příjmení (na Doubravách).

Bopomozí. Tato prastará formule pozdravovací zachovala se posud na Valaších.

bor, -a, borovice.

boráčisko, ubožák: Byľ boračisko sam (laš.).

borák, **boráček** (obojrodé), ubožák (val. laš.): Koničky mu ustavaju, a on borak němože (Bart. II. 334).

borání, borové haluzí (Kyjov).

borásek, fem. **boráska** = borák.

borčí, chrašť borová.

borčúch, nůška: Přiněsla sem s poľa borčúch mlěču (Jicko).

borek, Hosenschlitz (laš.).

boří, borový háj: V tom zeleném boří jasný oheň hoří (Suš. 181).

bořina = boří (val.).

bořivoj, kdo působí rozbroj (Vah.).

borovička, kořalka pálená z jalovinek. V Čechách zovou ji někde jalovcová, jalovčinka; jinde ji dle jména pokládají za výrobek z borovic (ČL. XI. 380).

borúcat, borúchat, int. slov. búrat; rozborúchaný = škaredě pobouraný.

boruľa, -le, kráva borové barvy.

borůvky české mají totéž jméno v sev. a záp. Moravě, na Hané a ve Slezsku. Na Zlinsku a na Brodsku jim říkají *brusinky*, na Viškovsku, Prostějovsku a Tršicku **černy jahode**, na Valaších **hafery**, -ů, na Hornácku *čečorodziny, čičarodziny, čičové rodziny*, u Brna *nesétke*.

bošaň, -ně, kráva červená s bílymi nohami (Dob.).

bosek (bosík, bosák), 1. jméno psí, 2. řiť z mašíka; boty se tím mastí (val.).

boskem, bos: Třa mi pát davat a boskem zmy. Chodi boskem (laš.).

bosky, bos: Býl bosky, chodí bosky.

boso = boskem (laš.).

bosý, na vých. Moravě jen atributivně: Je obutý na bosú nohu. Hornáci též: chodí bosý, bosá. — *bosý* volek, má nohy u spodu bílé (v. bosky).

bosorák, fem. **bosorka** n. **bosorkyňa**, čarodějník — čarodějnice (podl., horn.).

bosorka, bourovec hruškový (podl.)

bosorovat, čarovati.

bosorský, čarodějnický, zlý: Kedy sú ty babská také bosorské (Dob.).

bosuľa = bošaň (v. t.).

bosuľenký, zcela bosý: Vyletěla křepelenka z prosa, a já za ňú bosuľenká bosá (Suš. 637).

bosulistý, kráva b. = bosula.

bóšat, spáti v dětské řeči (Jevíčko).

bot m. = bota.

botečky, pl. m., stračka (bot).

botka u pluhu, v. pluh 23.

Boučovec, les toho jména (Třebíčsko).

boumat, nohama klátiti, sedíc na povýšeném místě (záp. Mor.).

boura, barevná příze (Žďár).

bozat, líbati; ale jen opovrživě: Bozaj mnel

bozkat, líbati, v některých krajínách slov., v jiných obtůfat: Bozkať sem ju na obě dvě líčka (Suš. 352).

Podaj synáčka, nech mu bozkám jeho líčka (Suš. 132).

božátko moje, lituje se dítě, když se upálí, upadne a p. = nebožátko (Vah.).

božec, bohyňář, ž. **bohyňa**, rádce a pomocník od kouzel a čarů, jakož i ve mnohých jiných potřebách a nesnázích života, lidový lékař atd. (Mor. lid 165).

božechraň, složka citoslovná: dyž sa bez toho fajčiska božechraň nehne (Slav. ČL. X. 297).

božekať, naříkati: »Bože!«: Na-plákała a božekała, že sú tak ne-ščasní (Slav. ČL. XIII. 372).

boží: b. dárek bez kvasnic = hlupák, b. dřevce, artemisia abrotinum (bot.), b. hněv n. b. metla = duha, b. miřosti = smažený těsto podoby židovských macků; smaživá se v ostatky, b. muka = kříž (Vyhl. VI. XIX. 147); jinde zděný sloup s obrázky n. soškami ve výklencích, b. nohavičky, delphinium (bot.), b. očko = dubka, kterou hospodyně do pecna udělá (Mor. lid 130), b. pola = trať ve Střelcích na Brň. Už je na božiej vuoli = na pravdě boží (Dob.). Boží jsou též doby časové: od božího rána, celý b. deň, rok. Zajímavo jest, že noci přívlastku toho se nepřikládá (Mor. lid 134). Jak je boží týdeň, nemá masa v hubě (= celý týden). Jak je boží neděľa, koní nevidí (celou neděli). Je na poli do božího poleďňa (Vah.). Je dnes boží = opilý. Už je boží = spí.

božíček, kdo boží, pro Boha prosí: To je takový božíček, po každé by ene prosil (laš.).

božíť, pro Boha prositi: Žebrak božíť kusek chleba. Božíť mě, až to na mně vybožíť (Šmýd).

božíť sa, Boha se dokládati, Bohem se zaklínati: Rozina sa mu na to božíť (Vlk 58). Divně sa božíť, že to neuděláť. Božit sa na to nebudu.

Božnova, pl. n., na Božnovoch, trať na Brodsku.

božokať se, bíti se v prsa (Místek).

božstvo: pro bostfa = pro Bůhl
= probostfe, probostfinke, probost-
finka, to je pěkný! (Mal. XXIV. 145).

brabák, chrobák (v. t.).

brabčinec, -nca, trus vrabčí.

brabčinka, drobná třešně, ptáč-
nice (Přerov).

brabisko, mraveniště (záp. Mor.).

brablc, -a, vrabec (Zl.).

brabčienka, hruška toho jména.

brablec, -bca, vrabec (Btcha).

brablenec, -nca, mravenec (Btcha).

brabouk, brablouk, brouk (záp.
Mor.).

brada. Pozadková koudel přeče-
sána byla ručními ochličkami do
brad (gracek) a spředena na plátno
koudelné. Zbylý pak *špuněk* spředěn
na hrubých kolovratech na žoky
(arch. I. 168).

bradaviční koření, euphorbia. »Mlé-
ko« se kape na bradavice (Maš.).

bradávký, pl. f., houba clavaria.

bradavník = ambrožka (v. t.).

Bradiny, trať (Blansko).

brach má v sing. přívlastek rodu
žensk. i o mužských osobách: Přišel
mlynářský a prosil nocleha. Mlynář
pravil: »Milá brachu, nemohu ti
noclehu dát« (Kda II. 258). V pl.
»milí braši«. Na Tišnovsku má brach
ženský tvar **bracha**: Mily brachy.

břak, **brak**, 1. druh: Máme zem-
ňáky trojího břaku (Zl.). Ptáci všeli-
jakého břaku (Vlk 8). Tam hořely
svíčky: malé, hrubé, prostřední, tro-
jího braku (Kda II. 98). Stréc Cha-
lánek bele ešče z toho staryho po-
ctivýho braku (Dial. II. 55). 2. něco
vybrakovaného, Ausschuss.

břak, lesní strom pirus.

břakyňa, ně, ovoce, jež roste na
břaku. Na Zábřežsku rostou *břečinky*
na břeku.

brakovať, 1. dělití dle druhů:
ovoce, peníze a p. (Vlk. 47), 2. vy-
bíratí: Vlk něbrakuje (laš.), 3. chy-
běti (jako v polštině): Brakuje mi
teho (laš.)

brakůvky, pl. f., vybrakované
ovoce (laš.).

brambor. Rodových jmen na Mo-
ravě užívá se těchto: *zemňáky*, *zem-*

ňáky (val.), *zemčata* (Počenice, Mor-
kovice), *jabka*, *jabliška*, *jablůška*
(han., hor.), *zemskey*, -éč (Litovelsko),
brambory (Jemnicko, Budějovsko),
erteple (pom.), *herteple* (již. Mor.),
arteple (Kyjovsko), *kobzole*, *kobzale*
(laš.), *grumbíry*, *brumbíry* (dol.), *bo-
bále* (Suchov horň.), *kartofle* (prus.
Slezsko), *kantofle* (St. Hrozenkov),
krompole (Drahansko). — Brambory
se jedí na Novoměstsku 1. na *šupavo*
(na loupačku), 2. *kutané* (rozdrobené
a omaštěné).

bramor, mramor: Vím já jednu
hospodu z kameňa bramoru (Suš.
177).

břáňat, int. slovesa břinkat, chře-
stiti: penězi, ostruhami, řetězem a p.
(slov. val.): Čert bouřil na dvěře a
řetězem břáňal (Kda II. 187).

břančať, -čím, silně mečeti (o jehň-
tech); přeneseně o pláči: Ja ne-
břanči tak! (Slav. ČL. XII. 188).

Brandés, trať na Třebíčsku.

bránět, zníti: Břaní mi v uších.
Jak ulomil olověnou ratolest, zabřa-
nělo, jak by zvonkem zazvonil (Kda
II. 154).

bránit, 1. hájiti, s gen.: Ach,
drůžky, milé drůženky, braňte mně
mojěj hlavěny (Suš. 442), 2. vláčiti
pole branami: Ako sa ti brání? Po-
bráníl som si na tych kravičkách =
povláčil kravami (Dob.).

bránka, 1. dvířka zahradní, letní
dvířka chlévová, z latěk n. silných
prutů léskových, 2. část hrabice (v.
t. 7 + 8).

brantál, -a, Brettnagel (val.), slov.
peřák.

brantovník, geum urb. (bot.).

brány, 1. polní náradí na vláčení
zoraného pole. (Viz obr. na str. 24).

brány, 2. pečivo svatební z bílé
mouky: kolo a dva těstové pruty
na zdýl, dva na přč (Podl.).

brany = vraný: Pachole vyslužilo
brany kůň (Suš. 92).

braové (= bravové, vepřové) maso,
buď sviže n. ľudzene (uzené) (luš.).

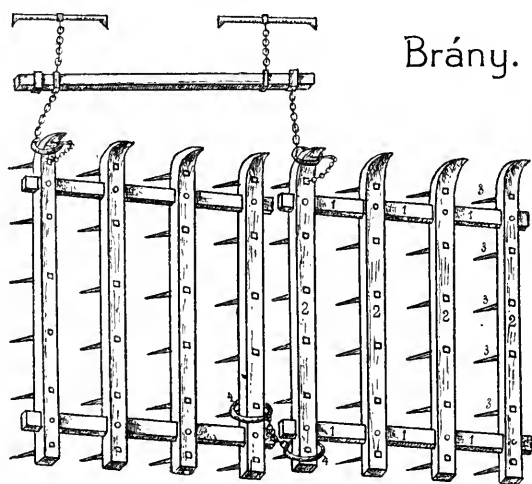
braštan, -a, Brechstange, železný
kůl na děláni dř, do nichž se koly
zasazují (laš.).

brat, -a = bratr., horn. (Vok. sg. bratě, nom. pl. bratřé n. brati, akk. a instr. pl. bratry, Df.): Nesem milého brata (Suš. 20). Ide pro ťa mati, idú sestra i brati (Suš. 779).

brat, beru: »Bere jak vůl na rohy«, kdo rád přijímá dary, úplatky. Ona bere almužnu = dostává. Pod, synečku, domů, berú na vojnu = odvádějí (Bart. III. 613). Dyž můj miřý na vojnu bráť. Vzáť na vojnu = zverboval. Najedli sme se dobré polívky a masa, a hospodský bral

sľub = mají zdavky, nabrali sľubu = jsou sezďáni. Prase bere na sebe = tuční.

brat se, ubíratí se, jítí: Bereme sa domu = jdeme pomálu. Čarodějník volal na chlapa, ale chlap se nebral jítí na horu (Kda I. 29). Srp, plachetku vzala, na trávu se brala (Suš. 444). No, měli byzme sa už brať = jítí domu (val.). Nebrali sa íť = neměli se k odchodu. Nebere sa k práci = nemá se. Bylo 12 hodin, kuchařky se ještě k ničemu ani ne-

1. Desky (Zlín), meče n. mečíky (han.), průvlčky (záp. Mor.). 2. Podbranky, paprsky (dol.), svlaky (záp. Mor.), počtem 3-6, v nich branné zuby (3). Vláčí se třemi branami, jež jsou spojeny třepelami (4), t. j. železnými oblouky (Jicko).

mírně = měl mírné ceny (Vyhl. I. 105). Musíte si to nebrať do hlavy a hľaděť si to vyrážať (smřt, škodu) Vah. To byla krásná paní v kostele! I to hrabě pořád se na ni dívalo, ani očí s ní nebral, jen na ni hľaděl (Kda II. 192). Kůň nebere, nevezme z místa = nechytne. Koně vzaly z místa a nepustily, ež byly s řúrům na kopci (Vah.). Kameň (mlýnský) bere, koš podává (Suš. 537). Bere chuť na jídlo, zebráť chuť na víno, vzáť chuť na maso. Berú mne dřímoty = dříme se mi. Veselníci jeli nabrať sľubu = na zdavky, beru

braly = neměly, nechystaly (Kda I. 122). Chlapci, berte sa! = chystejte se jítí (Df.). Pohanka hned se pěkně brala a urostla veliká = rostla (Kda II. 307). Na koňa sedal, za palaš se bral = chytal (Suš. 597). Kde by sa, chlapečci, kde by sa nás braťo, dyž nás dycky vodá pod hranické právo (na odvod). Na starost sa už ty bídy zberú všecy. Už zme si pověděli, že sa zebereme v tyto nové vína. Nové vína idú, my sa nebereme, heiraten (Bart. III. 412).

brateřizna n. bratrovizna, dědictví po bratru (Kt. dle urbaře pol.-ostrav.).

bratr, Vok. *bratře* znamená také tolik co »kamaráde« s kterýmžto slovem se často spojuje »kamaráde bratře!« V pl. v tomto významě je tvar »bratrové!« kdežto bratři! znamená fratres.

bratráně, -ěte n., druhý bratranec, vlasník (v. t.).

brav, brávek, vyřezaný kanec.

bravenčírka, mraveniště (laš.).

bravenčář (bravynčor), mravenec (Lor.).

Braveničná, -é, trať v Leznici.

brávník, pták *turdus viscivorus* (Krumlovsko).

brávké, braové maso = vepřové (laš.).

brázda. Je-li pole na svahu položeno, vede se přes ně brázda šourem, aby voda mírnějším spádem odtekala. Této brázdě říkají: *zvodonč* (f. slov.), *srážka* (Kyjovsko), *svůrnica* (Příborsko), *schůdnica* (Brušperk), *svud*, *svudnica* (Ostravsko).

brázdit. Pole zaseté se brázdí = obhájí brázdou (laš.).

brblá, -ly, **bublá**, kdo rád brble, reptá.

brblat, -blu, -blám, reptati: Naši brblajó, mně tě chtět nedajó (Suš. 398). Vaši staří brblú (Suš. 700).

brblboň, -a, brebta.

brbolec, -lca = hrbolec, masitý výrostek na těle (val.).

brbontat, -cu = brblat: Nebrbonci!

brča, -če, m., brčoun: Ja, veď na tebe sem čekaľa, starý brčo! (Slav. ČL. X. 464).

brčať, -ím, někomu o něco, brucivě domlouvati: Pořád' ně o to brčí (val.). Stařena nedy aj staříkovi brčaľa (Slav. ČL. XII. 132). Taťik sa im o to došť nabrčáľ (Slav. ČL. X. 37).

Brd, pl. **Brda**, trati v různých končinách Moravy.

brdavy = švirý, křivý (laš.): Mám vřeteno *vrtké* = dobře, rovno se jím vrtí, opak je vřeteno *brdavé*

brdce, -a, n. = brdečko 1. u vozu, část váh v. *vůz* II. 26a), 2. u stavu tkalcovského (v. t. I. i).

brdečkovitý: Kůň měl brdečkovité, kravské nohy = chodil kolena k sobě (arch. III. 190).

brdice, pl. f., též brzlice, planší masné mezi střevy (Vah.).

brdo u stavu tkalcovského (v. t. I. p).

brdúc, slovece značící pád s vrchu dolů: Letěl po schodách a brdúc doľů (Zl.). Jeľ a dřímaľ, vůz najednúc brdúc do doľa (Vah.). Ledva vešla venka, *brdunc* sebo (Maš.).

brebeľka, brebutuška, veš (žert.) val.

brebentit, brebencovat, breptati, mluvití řečí cizí, nesrozumitelnou.

brebeška, mravenec (záp. Mor.).

břed = vřed, 1. nežit, 2. psotník, padoucnice: Vyvrh sa ně břed za krkem. Chlapca zaťaľ břed = popadľ psotník. Byľ jak ve bředě = rozvztekleň (Slav. ČL. X. 370).

bředovitý, padoucnicí stížený: Veď on je bředovitý!

břeh, kopec, svah, stráň: Nemohľ vyjet do břeha. Běžel doľů břehem. Je tam do břeha. Chaľupa stojľ v břehu.

Břehy, pl. m., jméno trati a pastvin na stráních.

břem slez., břim mor. = modřín.

břemeno, 1. Nůše: trávy, sena a p. (val.). 2. Narodili se v jednom břemeně = jsou blíženci (laš.).

břen, břelec, ryba, má při pysku na obě strany rožky, které do sebe vtáhne a zas vypustí; ty rožky jsou měkké (Vyhl. VI. XIX. 736), *cobitis barbatus*.

břenek, ryba *gobius fluviatilis*.

břesat, čerstvě mluvití (záp. Mor.).

břesat se, nuzně žítí, sich fretten. Vybřesal se z nemoci, dluhů, vykřesal (Jevičko).

bréskat mléko, uliti ho tak, že se hospodyně na nic nehodí, pantschen (záp. Mor.).

bréskat, vřískati (vých. Mor.).

břest, lesní strom *ulmus campestris*.

břesť, břísti: Když ty vrabce (v rybníce na kři) zastřelíš, já ti pro ně pobředu (Kda II. 200).

Břestka, coll. pl. (sing. břestek), trať v Blatnici; *růstávalo tam břestové dřevo◀.

břeščák, vřešťoun; též příjmení = Bečák.

břeštran, břechtan (horn.).

břetenice, břítevnice, bžetrnice = slepýš.

březák, houba pod březami rostoucí, boletus scaber (val.).

březí, -í n., březový háj.

březí, **březavá kráva**, s bílým hřbetem a břichem, ostatek červená nebo černá.

březica, -ce, mladá bříza.

březičí, březčí, březová chraст.

březina = březí: Pod dubinú březina (Suš. 201).

březiní, vřes (proston. etym.). Zl.

březistý = březí: Byla černá, taká březistá telička (val.).

březník, březový lesík (Dob.).

brezo, **březavý**, vůl téže barvy jak březí kráva (v. t.). Co se týče skloňování v. barno (Df.).

březoň, -a, vůl = brezo.

březovák, prut březový.

březovec, -vca = březovák.

březovica, -ce, březová voda, te-koucí z navrtané břízy s jara.

březovka = březovica (val.).

březula, -le (slov. val.), **březaja**, -je (horn.) = březí kráva (v. t.).

březůlka, 1. březová voda, 2. bar-vivo vajec velikonočních (Vah.).

brežděť, 1. svítati: Jak raníčko zabřežděvá, škovránek už zpěvá, 2. bečeti: Tele breždí (horn.).

brheť, -hľa, pták sitta europaea (Zl.).

brchat, buditi: Brcháť sem ho o 4 hodinách, ale nechtělo se mu stávat (Zl.).

brchat sa, 1. probíratí se ze spánku, vstávatí z postele: Už sa brchá. Brchá sa s pecí, 2. z nějaké nemoci, škody, pohromy znenáhla se zotavovati: Vybrcháť sa z toho. Sotvá zme sa po tom ohni trochu zbrchali, přišly krúpy (vých. Mor.).

brcholíť sa, dem. slovesa brchat sa: Tak zme sa už brcholili = sbírali, chystali odejiti (vých. Mor.).

břidavý: b. máslo, měkkavé, řídké (laš.).

břidíť se, 1. oškliviti se: Aj židi, židi, jak se mi břidí (Vyhl. VI. XIX. 644) laš., 2. strachy se blázniti: Dyž uvidí pabóka, zbrídlil by se (záp. Mor.).

břídla, břidlice.

břidlina, břidličnatá půda (laš.).

břidký, 1. b. maso, tlusté, prorostlé, zvláště u bagounů; b. sádlo, mastné (ne jalové, lykovité) Zl., 2. ohyzdný, ošklivý (laš.); pol. adv. brzydko.

bříla = šleda, šlechta, tenká deska kamenná (val.): Ve studni na dně byla veliká bříla (Kda I. 292). Skřep byl břílamí přikrytý (Vlk 6). Ne-stavaj bříl! = nenadsazuj.

břílka, břidlice, opuka; *břílkovitá* zem (laš.).

břinčet, pronikavě zvučeti: Mozeka mně hrála, břinčela (Bart. 105). Sklo otřesené břinčí.

břinčit, zvučně udeřiti: Břinčil ho po hubě.

břínk, 1. -u: Nemá břínku (břanku) = není svůj. 2. Odpíná zástěru, a cosi břínk — dukát (Slav. ČL. X. 374) = břínklo. Z ničeho nic tabula v okně břínk (rozbila se). Kovář vzal kladivo a břínk, břínk, břínk třikrát čerta za ucho (Kda II. 53).

břínkat, 1. na housle, břínkat si penězi, 2. bítí po tváři. Vybrínkáť mu po hubě. Tak řa břínknu! Dostál *břínkanec*.

břítelnica, -ce, slepýš (v. t.).

brk: *Je jak z brku vyražený◀ (divoký). Z brku dělají se pukače (bouchačky), z nich se střílí brambory (Slav. ČL. X. 300).

brkač, -a, m., dětská hračka; vyrobí se zářezem v brku. Jazyček takto vzniklý vyluzuje při foukání zvuk (Slav. ČL. XII. 132).

brkačka = hrkávka (v. t.).

brkať, **brgať**, **grcať**, **gucať**, říhati, štikati: Brká sa mi (val.). *Brkať na koho*, sápati se (laš.).

břkať, břču, 1. létati s šumotem křídél, neuměle, poplašně. Zvl. o mladých ptáčích aneb o ptáčích zavřených v kleci: Ptáci břčú (Slav. ČL. XI. 46). 2. Žduchati: Nebřkajl (horn.).

brko = brk (val. horn.).

brľa, brľa! volají honci na korop-
tve (Zl.).

brlina, tyč, tenké dřevo: Máme
kúpené provázky v obecním; ale to
není žádné dřevo, enom takové brliny
(Vych.).

brlo = berla (laš.): Já jich budu
uzdravovat, chromým brľa odhazovat
(Suš. 42).

Brloh, trať (Blansko).

brloch, brlochy, habrlochy, staré
šaty, háby (val.).

brlomat, -cu, nejasně mluvíti
(vých. Mor.).

brlý = vrlý, rychlý, hbitý: On se
nepotrhá, on není brlý do práce.

brmbat = bumbat, pítí v dětské
řeči.

brmtál v. kovář.

brňák v. chroust. **Brňáky** trať na
Sokolnicku.

brňala, brepta, Brummbär.

brňastět, plesnivěti: Hlava mu
brnastí (val.).

brňavý: Naša kotěnka brňavá
chytila ptáčka strnada (má černé a
červené chlupy promíchané, val.).
2. Kdo v řeči okolkuje.

brňat: Muchy brňajú, poletují
s šumotem (Slav. ČL. X. 30). Či
včelěnka brňá, či ma milý volá (Suš.
339).

brnět, 1. bzeti: včela brní, 2. mlu-
viti, reptati: Nebrň pořáď! Brní jako
chroust na niti = mluví bez ustání
(Žďár). Nemožu číst, dyž všeci brníte
(Jicko).

brnečko: Slunečko, brnečko, vysviť
nám (ND. 47).

Brněnka, na Brněnce (trať v Roz-
stání).

Brněnky, na Brněnkách, trať
v Čejči, na Novoměstsku i j.

brno: Sukňa ti trčí jak brno,
máš to naškrobené jak brno.

brňo, vůl brňavý, barvy připálené
(gen. brně, akk. brňu, vok. brňo,
instr. brňú. Plur. brně, brňú atd.). Df.

brnoša, -še = brnuša = vrnoša,
1. kráva barvy připálené. 2. breb-
tavá žena = staré brno.

brodit koně = plaviti: Jede tu
můj milý obrodit koničky (Suš. 102).
Zimna je vodička, mám-li přes ňu
brodiť? Něbroď se Janičku přes
zimnu vodičku (Suš. 388). Smích
mu tak v očoch brodiť (Vlk 31).

broh, laš. bruh, brohu, stoh u sto-
doly: Odešla sem stohy brohy
(ND. 54).

brojiť, dováděti: Děcka brojú
ceľý děň. Synci brojili (dováděli,
byli rozpustili).

brojení, dovádění: Nebraň tomu
synku v brojení = v dovádění (MLid
210).

brok, coll.: A v tom honění Jura
Bobáček na Juru Šišku brokem
střelil, který ještě tři broky v sobě
má (arch. I. 143).

břonkat = břinkat: Homí jož na
hosle troško břonkat (Maš.).

brouchat se, brodit se vodou,
rosnou travou; zabróhané = zarou-
saný (záp. Mor.).

brouk slove chrobák, škrobák,
babók (han.), brabák n. vrabák (Li-
tovel); hromadně chrobač (fem.). —
Nechce se mně bróku = není mi
do smíchu. Ten má dnes bróku n.
bróke (rozmar). Olom.

broskyňa, -ě f. = strom brosk-
vový: Stojí v poli broskyňa, pod
broskyňú děvčina (Suš. 202).

brozd i brozg, -u m. zárodek
pupence na stromech. S jara se ola-
mují dubové větvičky s brozgem
hovézímu dobytku (val., horn.).

brožíť, žebroniti: Vybrožil na něm
chleba (laš.).

brstevnica, -ce: De ideš, Rožušo,
voľala Manča na brstevnicu Cvajkovu,
co spoľu vychodiľy škoľu (Slav. ČL.
X. 38). Hanču pustili s brstevnicama
(kamarádkami). Slav. ČL. XI. 324.

brstva = vrstva: Už teho hodně
z tej brstvy ubyľo.

bršený med = plásty medem na-
plněné, vrchem zalité voskem (Zl.).

bršlica, -ce = vršlica, heracleum
(bot.).

bršoľ, aegopodium podagraria
(bot.).

brť, oddělení v úle; jedná má jednu brť, troják má tři brti (laš.).

bručný = bujný (záp. Mor.).

břud, -u, špína: Na dně (v láhvi) je už edem břud. Má na sobě břudu! (laš.)

břudák, špinavec (laš.).

břudňa, -ě f., místo, kde se dobytek brodí (Olom.).

břuchál, -a = břicháč.

brucho = břicho: Ma nad tým brucho ňebolí (horň.).

brumla, Brummeisen, drnkačka. To je brumla chlap (Maš.).

bruncel, -cľa = brunclík, malý chlapík (Opav.).

brunclek, valašská vesta.

brundivál, v. kovář.

břunět: chrúst břuní (zvuk, jež působí letě). Břuní mi v uších. Co pořád' břuníš? = breptáš (Jevíčko).

bruný = vraný: Po čemže's mě poznała? Po kuničku po brunym (laš.), Suš. 775.

brusací kameň = na broušení (vých. Mor.).

brusiny, pl. f., co se s brusu ubrousí, ustálé v korýtku pod brusem (záp. Mor.).

brusinka kde na Moravě roste, má většinou totéž jméno; ve Slezsku *bruslenka*; na Dražanské vysočině slove kameníček. Kde neroste, tam říkají brusinky černým borůvkám.

brúsit: Brúsiť po dědině (toulal se). Zabrúsiť k nám. Brousila po trávě (dok. 9.). Brúsiť po někom hubú = jezdit (Jicko).

bruslěk, -a, kordula mužská i ženská (Vyhl. VI. XVIII. 1044).

Brusná, trať (Blansko).

brusňák, livanec přes celý plech se švestkami na vrchu nakladenými (laš.).

brustlák, vesta (Jicko).

bruškvorec, -rca, acorus calamus (bot.).

brveno = drveno, poleno (val.).

bryga, žerd': Vzať na něho brygu (Jicko).

bryja, -je, 1. lízačka z rozvařených švestek (val., laš.), 2. ovocná kaše: »svěží« ovoce (jabka a hrušky) se

pokrájí a uvaří; do toho se vleje mouka rozklechtaná v mléce (laš.). Ve Slezsku dělají bryju z chebzinek = han. hular.

bryľa = bříľa, ploský kámen.

bryle, pl. fem. u pluhu v. pluh 6. **brylena**, kráva brylistá, má okolo očí lysky jako bryle (vých. Mor.).

bryndáček, šatka uvázaná nemluvněti okolo krku a na prsa splyvající, aby se »nepobryndalo«.

brynza, -ze, ovčí sýr (val.).

brynzoch, kdo brynzou dělá na salaši; zvláště valášci v betlémě papírovém, kteří nesú brynzou Ježíškovi (val.).

bryzgat, -zdám i -ždžu, n. brúzgat sa v čem, babrati, špiniti se v čem, 2. tlachati: Ten brýždže! (val.).

bryzuľa, -le, f. brazilské dřevo barvivé na barvení vajec pomlázkových (Slav. ČL. X. 36). Na Zlinsku fryžuľa.

brz, brze = brzo: Zpomenu si na jiného brze (Suš. 320).

brzelka = bryzula (v. t.).

brzgly, nabrzglé, navrzglé mléko, jež začíná kyseletí (Zl.).

brzo, skoro, fast: Tedová měl brzo každý sedlák voły (skoro = časně!).

brzúnečko, velmi brzo.

Brzyca, -ce, příjmení.

bržďaľka, čerstvá, teplá žinčice (val.).

bubák, hrozivé mračno vystupující (Loštice).

búbela, -le = bubák: Chodí jak búbela (dok. 87).

bubinky (bobinke), duběnky (Brň.).

bublanina: potlukou se vařené rambory, do nich se přidá škvarků, zasype trochou mouky a zadělá mlékem n. vodou (záp. Mor.).

bublina, silene inflata (bot.).

bucka, bucinka, pusa (záp. Mor.).

buclík, dítě buclatých tváří.

búčť, bodu: Kráva bode. Mňa to bodťo (Vah.).

bučák, 1. špalek bukový (Vlk 46). 2. = bukovňák, hřib rostoucí pod bukem.

buček: A veď oni Švagerě zahľadajú všeci jak zpoza bučka =

jako loupežníci (Vlk 93). Už je na bučku = už má vyhráno (vých. Mor.).

búčí, seč buková.

buďa, nesklonný přechodník pro všechny rody a obě čísla (val. buďaci, han. buda) připojuje pravidelně přístavek příslovečný k podmětu: Já 'sem sa buďa malým naděšál! Buďa pudmistrem hleděl pořádku v obci. Buďa chlapcem slýchavál sem. •Buďa tebú neděšál bych toho. Buďa vama nechal bych ho• (znamená tolik co german. na tvém, na vašem místě). Naděšál sem sa jak živ hned' buďa malým (Slav. ČL XII. 131).

buděné, ého, ráno chodili muziganti po buděném (Vlk 82) = budíčkem.

budinka 1. jablko veliké, sladké. 2. hrozen bílý, má drobná zrnka.

budížkníchemu: To je chlapík budižkníchemu = na nic hodný.

budníček, pták ficedula (Zl.).

budník, holubník: Holubi měli budníky pod okapem (VI. XVIII. 416.).

budovat, 1. stavěti: Vdova dům buduje (Suš. 140); budovat sa, stavěti si novou chalupu; 2. jednati si: Nabudovál si nových šatů, náciňá a p. (vých. Mor.).

budra, glechoma hederacea (bot.).

budúc, to už je na budúc, na léta (vých. Mor.).

budúci, trvanlivý: ta zeď, cesta a p. je budúci (Vych.).

budunek, budova (val., laš.).

Bůh: Tady je pití a jeziva do Boha = hojnost (Vlk 72). To je z Boha člověk = velmi dobrý. A ten třetí ten byl z Boha, vezme dítě (pohozené) do kočára (Suš. 156). Paměti hodno je starobylé rčení •na ty bohy• na ty zbohy, na spány-bohy = na štěstí. Měli zme krávu nemocnú, ale na ty bohy přišiel Hoza a pomohł jí. Zatrúsil sem v seně, ale na ty bohy sem tu jiskru udusil za včas. Ešče na ty bohy že keřsi sůkeníci ho našli (Vlk 39). Už sem myslel, že nepřinde, a na ty bohy vidím, jak běží (Mal. XXIV. 140).

bucha, gen. pl. búch = blecha (horn.).

buchanec, rána rukou do zad.

buchár, nechutná buchta.

búchat sa, bítí se v prsa: V kosteře pokleknú a búchajú se třikrát (Slov. obr. I. 281).

buchetka = buchtička.

buchnout do vody, spadnouti.

buchotať, -cu, silně tlouci: To moje srdenko tak ve mně buchoce (Suš. 228).

buchty vařené = v hrnci dušené, mlékem napuštěné (han.).

buchtař, -a, kdo neumí než buchty pojídat: Včilěši vojáci to só proti nám bochtaři (Vyhl. I. 7).

buchtičkovy v. kožuch.

Buchtiny, trať v Boršicích.

buch, buchy na dveře, matičko vetevře (Suš. 153).

buchýc ho do zádů (Slav. ČL X. 36).

buják, býk (LN. II. 139). Dyž šla krávy dójit, sedla pod bujáka (Suš. 679).

bujana, kráva, silná, s lalokem pod krkem.

bújať si, bujným býti: Vypostávaní chlapi bújali si (val.). Ta tráva bujá = bujně roste. Ten oheň ne-bujá = slabo hoří (val.). Mam enem paru kobzoli, z tych nemožu bujat (laš.). Och dobře ti, dobře, nejmladší sestřičko, u matičky bujať (Vyhl. VI. XVIII. 837). Ono po takovém mladíkovi také nic není, který si z mládí nezabújá = nezahýří (Slav. ČL X. 297). Antoš si bújál v hospodě (Slav. ČL XI. 379).

bujavica, -ce, bujica, bujnica = jahoda truskavec v. t.

buk, ovad, střechek: Najedl se jak buk (Vah.). Polsky: miód a wino jak buk pišem (Erben, Sto poh. str 202).

bukač, -a, pták ardea stellaris.

bukance, -ců: z buchtového těsta nakrájíme takový kúsky a upečem. Upečený horký se potahajú, máslem omastijú, makem a cukrem posypú (dok. 111).

Bukovec, trať na Jihlavsku.

bukovina, bukový háj (val.). 2. větvi bukové.

bukový hlas, tlustý, basový (val.).

bukva, bukvice, coll. Živ se tedy bukvú, žaludem (Suš. 367.).

bukvica, -ce, betonica off. (bot.).

bůl, bofu, bolení, bolest: Mám veliký būl v hlavě. Do prší būl dostał (laš., horň.).

buła, kotouč dýmu, hromada (Lor.). Zebrało se jich buła (laš.).

buláček, hliněná míska, kastroulek (Jevičko).

buláčka, hruška toho jména (Zl.).

bulář, bourati: Rozbulář chałupu. Pec se nám obulił (laš.).

bulavý, tlustý, plný, nadutý (val.).

bulík, býček (záp. Mor.).

bumba, nápoj (v dětské řeči).

bumbat, píti (v dětské řeči). Až se já vínečka nabumbám, potom vám na dudy zadudám (Suš. 152).

bumbaska, sukně z »bombasu«, vlněné látky (laš.).

bumbela, plachta na žerdi uvázaná, v níž se kolíbají děti (Lor.). Srov. bambula, kolembač.

bumbílek, drobný, kulatý knoflík kovový (Maš.).

bumblík, bobule, plod bramboru (Lor.).

bumtótat, -cu: Kdo neustále o jednom mluví, ten pořád o tom bumtóce (laš.).

bumbylok, tulák: Ty bumbyloku kaj si zas chodił? (Lor.)

bumtavý, nemluvný: Vona je taková bómtavá (Loštice).

bucnúť, lehnouti (v dětské řeči). Bucni si!

buny, fazole, z něm. (Jicko).

bunčala, -ly, m., ňuhňal.

bundáš, -a, jméno psa huňatého.

bunk, ovád v. t.

buňkáč, -a, pták ardea stellaris.

Burán, příjmení.

burčák, víno ovocné z hrušek a jablek.

burda, hřmotný člověk, křikloun.

burdak = 1. býk (v. t.). 2. ruční stroj na větvi obilí (v. stodola). 3. řetěz, kterým se řídí povoz, když se vozí klády. 4. starší sukně hrubá (Opav.).

burek, vyřezaný kanec. To je burek! člověk tlustý, vykrmený (laš.).

búření, bouřka: Časné (s jara) bouření — pozdní hlad (bude úroda) Václ.

burgyňa, -ně, řepa cukrovka.

búřit na dveře, mocně tlouci: Smřt buři na dveře (Suš. 11.). Kdó tu buři na mne? (dobývá se). Suš. 159. Ułom hałuzečku, pobuř po hrobečku (Suš. 159). Svatý Juři kořeň buři = budí (Suš. 768). Větr se búří = zdvihá (Zl.).

burka, ovce sivastá do černa (val.).

burkať, bouřiti, zvl. ze sna (han.).

burkovaná silnica, dlážděná (Slezsko); pol. brukować.

burmistr, pudmistr, pulmistr, Bürgermeister.

burnus, zimní kabát.

buřoch, Brumbär (laš.).

buroň, -a, býk (val.). Je vypaseny ako buroň z panského dvora (Dob.).

buroš, -a, vůl podpálený.

burý, hnědý do siva (z nebarvené vlny); burá vlna bílá, promíchaná chlupy do černa ryzavými (val.).

burýš, -a, burý kabát (val.).

buvat, spáti (Suš. 511).

bůvijaký = kdovíjaký v. t.

býčák, chlěv na obecního býka (Vyhl. I. 90).

býček, fazole = kravička v. t.

bydło, 1. živobyť: Huba nepotrebuje mydła, dyž užívá dobrého bydła (Vck.). »To je moje bydło, co je na mně vidno,« pravil žebrák (Vck.). 2. Něchať sviňu na bydło = na plemeno (laš.). 3. dobytek: Natrefil tam pastyřa, co černe bydło pase (Suš. 92.). 4. drůbež (Vyhl. VI. XIX. 41).

bydłovať = bytovati: Dy už ty na věčnost u pekle bydłuješ! (Suš. 32.)

bydra = vydra, bedří čepice (Brň.).

bygan, hlupák, nemotora (pom.).

bych — by: 1. Kondicionály »jedł bych, pił bych, spál bych« a p. znamenají tolik co: chce mi se jísti, píti, spáti; oněch vazeb však se užívá pravidelně. Děti na př. jinak nepovědí než: Maměnko, já bych jedł, já bych spała atd. Piła bych, jedla

bych (Suš. 214). Synáčku můj milý, já bych už snídala (Suš. 34). 2. *Kondicionál vyjadřuje přání*: Bych se byla utopila, dy mne ma macička myla (Suš. 468). 3. *uvozuje podmínku*: Bys byla dobra ženka, poslechla bys mažhenka (Suš. 788). 4. Proč tě tvá hlavěnka bolí? A jak by ma nebolela! (wie sollte er mir nicht wehtun!) (Suš. 112).

býk, 1. vedle obyč. býk říká se též buják (horň.), buroň (val.), burdak (laš.), helan (u Šilperka). 2. ruční stroj na čištění obilí = fukar. 3. byk tahnuť, řetězem přitáhnouti (Opav.). 4. Na Jemnicku chodí chlapi po koledě s býkem. Býkem tím je hrnec nebo dřevěný mýtník, na jehož otvoru napjata jest kůže jako na bubně. Uprostřed kůže jest dírka, v níž upevněn pramen žíní. Jeden chlapec drží býka, druhý smýká mokřými prsty po žíních, které zvláštním zvukem vrzají. Třetí chlapec nese nádobku s vodou, v níž si onen prsty namáčí (ND. 244).

býkovňa, -ně, Prv mívávale rech-táři chlive na obecniho béka, a do tech chlivu zavíral e provinilce. Chliv ten se menoval békovňa (Vyhl. II. 31).

byl', -i f., lodyha: na vysokej byli (horň.).

bylý: je to belý nebelý, ani slaně ani masné (Maš.).

bym = bych (laš.). Co bym ja ti sľubovala.

bystruľa, -e, jméno krávy dle bystrosti.

bystrý: Vim ja zamek malovany, bystru vodu obehnany (Suš. 179). Podaj mi, dzievečko, bystrěj vody trošku (Čern. 33) = čerstvě.

byť, býti *s gen.* Mého veselí je enem dnes (Suš. 461). Pověz ty mně, milý svatý Jane, kdy tvojeho narození bude; bude mi to střed milého leta (Suš. 6.). Ach provode, provode, skoroli tebe bude? (Suš. 769). *S gen. qual.*: Já sem srdca měkkého (Suš. 107). Bylo srdenka věrného (Suš. 84). Jedna byla Dorota pobožného života (Suš. 107). A sem já ti Anička,

chudobného tatíčka (Suš. 107). — Bylo nás trochu (= byli jsme tři). Bylo dvoch sester (val.). *S dat.* Byla mi máti bohata = měla jsem (Suš. 157). Do tym koňom pán? (Bart. III. 64). Te peníze só mně? Kemu só te šate (Mal. XXIV. 66). Je nám dost bída = máme dost bídy (han.). Ten lán měl byt mně (Brň.). Temoto panáčkovi bela sem na primiciách. Bel sem mo na svajbě, na pohřebě (han.). Si ty ňom (= jemu) strécem? (Zábřeh). Komu to bude? (nikoli »pro koho«). To je tatíčkovi, maměnce. Dyž mu sedum let bylo (Suš. 153). Bylo mu Martinek (= jméno) (Suš. 224). Dajte mu třeba Martin tajak mně je = jak já se jmenuji (Vlk 13). Té jedné je Maruša, té druhé je Katruša (Suš. 623). Jedné bylo Mariánka, druhé Juliánka (Suš. 267). Byltě jeden člověk, bylo mu jakkolvěk = jmenoval se jakkoliv (Suš. 10). Jak je pachokovi? = vede se nemocnému (Suš. 165). »Jak je vám?« bud', jak se máte? nebo jak se jmenujete? Co ti, milá, co ti je? (Suš. 201). Co je ti prstu? = co sis udělal prstu, jak jsi jej poranil? Noze mu nic není, hlavě nic nemá (neublížil si spadnuv odněkud, udeřiv se a p.). — *S akk.* Co je vas po tem? (horň.). Mňa po tem ništ, vas po tem ništ (horň.). — *S instr.* Byla dětom zlym příkladem. To je místem, půdú, semenem (že jest obilí dobré nebo špatné). To je sklepem, že má to mlíko taková chuť. To je barvó, oráním atd. (Mal. XXIV. 69). — *Byt s pády předložkovými*: To je do polska = zní po polsku (laš.). Včil odvedú každého, co je trochu k čemu. Vzal si všecko, co bylo k čemu. Nač je ti to, dřít se na cizí lidi a nic z toho nemět! Vidíte, nač vám to bylo! (když někoho potkala zavinená nehoda). Debe belo na stréčkově, jak živ nic nedostanu! = kdyby záviselo jen na něm (Mal. XXIII. 222). Aji je to na šťastú (dok. 155). Až budu s panem rechteorem, já to na vás požaluju = až se sejdu (Slav.

Čl. X. 33). Jsem vám za to, že to koně utáhnou (stojím, ručím) (Kda II. 123). Ta je to, co bola za Kukučjákom = co byla Kukučjákovou ženou (Dob.). *S infinitivem*: Je vám byt tu nebo tam. U nás je byt ten lebo ten pudmistrem (= nám na tom nesejde, je-li ten či onen). Je to kopat věil lebo pozděj (= pilno s tím sice není, ale udělati se to musí, tedy raději dříve si to od- budme). Bylo by tam it. Bylo vám tam nechodit. To světlo bylo by zhasit. Toho psa bylo by uvázat. Myslíte, že chodíte pomáaly, ale je vám co stačit. — Někdy bývá také vazba osobná s některým rozdílem: Vazbou bezpodmětnou klade se dů- raz na předmět: Ešče je okna umývat (ostatní je umyto), okna sú umývat (ještě nejsou umyta). Tedy bylo chodit, dyž sem byla pannú (Suš. 290). Ty máš tupý zuby, bylo by ti jich nabrusit (dok. 263). Bylo tobě, Andu- linko nespáť, mohla tobě jatelinka zustať = kdybys byla nespala (Bart. III. 528). Či je to zahrádka níže brány doľní, bylo by mně bylo po- cházat sa po ní (Bart. II. 80). Dyž bylo nošu zadvihnúť, to mosěl Mach jí pomocť (Vlk 21). Stromy sú enom kvést = co nevidět pokvetou. Som já stromy lámam = jsem já na to, abych stromy lámam? (Dob.). U Fry- šavy tam je ešče šechno stát zelený = tam stojí (záp. Mor.). — Uleť, bedrunko, uleť, jak bude, chcu věděť (Vyhl. VI. XIX. 738) = jaký bude čas. — *Při infinitivě vidět, slyšet, znat, cítit a p., sloveso jest se zpra- vidla vypouštívá*: Vidět, že tomu rozumíš. Ešče je Bůh ví kde, a už ho slyšet. Cítit tu kařidlo. Už ani neznať, že přšlo. *I sice bývá častá výpustka slovesa býti*: Zaplatit mi mosí, dyby jak (bylo). Tomu chlapu se pomstím dyby jak. Tvoja miľá už umřela, včera týdeň pohřeb měla (Bart. II. 44). Včera týden co přeč odjel (Bart. II. 9). — Jura býľ hned svolicí = svolil (Vlk. 90). Kedz zme ešče bývali boli v roboce = plus- quamp. (Dob.). — Boľ mi poččal pět

rynských (Dob.). — *Zvratný, neosobní tvar slovesa býti o významě trpném*: Dež se je celé deň v hospodě, bať se moc utrati. Fčel se moc nadělajó ledi, protože ráno se de skoro, a večir se tuze dlóho je v poli (Mal. XXIV. 262). — Na kopanicích za Uh. Brodem o minulosti kladně se odpovídá slovesem *som*, záporně při- češtím: Učil jsi se? Som, něučil.

byt, -u, doba, čas: Za starých bytů. Ůn bytem jezdi (stále). Jicko. Sedí tu bytem a nehne se dál. Bytem tam byl (stále). Dyť on bytem v hospodě sedí (Vlk 92).

bytelný, pevný, trvalý: stavení bytelné (Zl.). Usadil sa tam bytelně (stále). Ti staří sú tam bytelní (dok. 163).

bytnost': bubeník, hlásný a obecní posel v jedné bytnosti (osobě) (dok. 207). Má u nich bytnost' až do smrti = bývání. Má tam bytnost' = právo bydleti (Vych.). Kůľňa v jednej byt- nosti se stavením = pod jednou střechou v souvislosti (dok. 119).

byto: Obyčejná otázka námluvčích bývala, zda-li by rodiče neposlali dcery na službu: na maľe mýto, na dluhe byto = dlouhý pobyt (Vyhl. VI. XVIII. 42).

bytovat = bydleti: V ohni věčném bytuješ (Suš. 20).

bytuněk, bývání, byt (val., laš.).

bývat, i. s někým = scházeti se: Bývá s ním často (vých. Mor.). 2. bydleti: Kde býváte?

byvovať, byvuju, bývati (laš.): Tu to něbyvuje = nebývá

bzzz! ebzzz! hybzzz! pokřik, jímž kravaři dráždí krávy do střechku (ND. 23).

bzdury, vzdory: na bzdury děľat' (laš.).

bzdurak, člověk vzdorovitý (laš.).

Bzenec, trať v Holešíně u Blanska.

bzi, sambucus nigra (bot.), coll.

bzikat: Kráva bziká, nadzdvihuje ocas a utiká (Maš.).

bzinka, nedozralá třešně (záp. Mor.).

bzikota, druh tance (Suš. 602).

bzumec mi dal = nic (vl. bzdinu).

bzunět, komár, moucha bzuní.

bžigale, pl. m. = hmyz v. t.
bžodnout: bžodla je včela =
 bodla (Maš.). Nejvíce jej do očí
 bžodal protější žid (Rok 59).

bžunkat: Honza ani nebžonkl =
 nemukl (han.).

bžůňat si, naparovati se: Anuša
 si bžůňala (Slav. ČL. XIII. 76).

C.

Cáb, 1. hora u Vsetína, 2. škaředě
 oblečená, neúhledně chodící mladá
 ženská (Vah.).

cabala, -le, obecní vězení (Brň.).

Cabánky, někdejší salaš na Ca-
 bánkách pod Javorníkem (Rusava).

cabaf (o krávě), málo mléka dá-
 vati; zvl. když už kráva má se ote-
 lití, a čím dál, tím méně mléka dává,
 říká se, že taková kráva jen cabe
 (Btcha).

cábať, z těžka jíti: Ledvá cábé
 (Vah.).

cábík, ovčinec na Vsacku.

cabka = kabina, čupka, fena, také
 přezdívka klevetnicím (záp. Mor.).

cabořit se, na koho, sápati se:
 Caboří se na mne = směče (han.).

cabrat sa, -břu, pomalu jíti:
 Cabráť sa do hospody.

cabrňat, rozlévati vodu (vých.
 Mor.).

cabrnatá koza, chlupatá.

cabrny, pl. m., kozí chlupy (Zá-
 březsko).

cabruša, -še, koza má dlouhé
 bílé chlupy, jimiž se po zemi čabře
 (val.).

cabuk, hliněná nádoba na vodu,
 jinde kubaňa zvaná (LN. II. 12).

cafalét, šátek kapesní (Hodslavice
 z něm.).

cafor, jablko toho jména.

cafór, **cafórek**, 1. utržený kus
 sukně, 2. dítě za matkou stále cho-
 dící (Jevíčko).

cafúr, žalář (val.).

cagaľa, -ly, m. = ohnaš, vyspělý
 kluk (Zl.).

cagar, placek ze snědé mouky
 (Hranicko).

cagoň, -a, odrostlejší dítě, které
 se ještě mazlí (vých. Mor.).

caheľ, -a = 1. **cahún**, povalovač
 (val.). 2. kdo je ve hře, práci, při
 jídle poslední (han.).

cahél, rozporek u sukně (Telč).
cahnút koho bičem, prutem, švást-
 nouti, švihnouti (již. Mor.).

cahoň, -a = cahún, čahoun, vy-
 soký chlap, lenoch (vých. Mor.).

cahorty, pl. m., cavíky, okolky:
 dělat cahorty (záp. Mor.).

cahovitě maso, dřevo, houževnaté
 (zähe).

cahrňat, valiti, hnáti se někam
 (slov.).

cahuľa, -le, mladá, vyrostlá dívčina
 (Vck.).

cahy! odhání se koza (Žďársko).

cachmat, -mu, mačkati.

cajgar, jablko podlouhlé, kyselé.

cajch, marka na pivo, nebo dal-li
 kdo co do barvy a p.

cajk, tkanina; cajkovice kalhoty
 cajkové.

cak = co pak (záp. Mor.).

cák, 1. kravský cecek (záp. Mor.),
 2. kalužina na podlaze. Dýšč nadělal
 cáků po zdi, 3. rampouch (Maš.).

cákat: Ten si neska cákl, je na-
 cáknuté = podnapil se (Maš.).

caletka (val.), **celetka** (laš.), 1. bu-
 chetka, 2. výsokočky másla na hro-
 tici při stloukání: Dáte mi caletku
 (Holešov).

caľoň, -a, bujný výrostek (vých.
 Mor.).

caľta, skládanka (Dačice).

caľuch, uzel na záda: Uvázaľa ji
 caľuch na hřbet (laš.).

caľúsif, bouchati do zádů: Dybych
 měla taku děvuchu, tak bych to
 caľúšila do roboty (laš.).

cambál, střešeň, trnek a p., hro-
 madu jich pospolu na halouzce (Zl.).

cambélat sa, ve vzduchu se houpati na způsob cambálu (Zl.).

cambřlat vodu, bryndati: Myslí, že dyž tam bude cambřlat chvílu, že už ty krúpy přeidú (Slov. obr. II. 42).

camfaňa, -ně, koza s dlouhou srstí (Václ.).

camfatá koza, ovce, s dlouhou srstí (val.).

camfrloch, malé děcko ušišmané (val.).

campáry, rozbitý, roztrhaný na campáry = na cimprcampr (Zl.).

camploch, cundra, ženská nepěkně spravená.

cancóry, pl. m. = střapy. Je otrhaný, tak s něho cancóry visijó. Má na sobě jakýsi cancóry (záp. Mor.).

cangály, pl. m., dlouhé nohy.

canibať, pobuda, lajdák: Ty canibaťe! (laš.).

caňk, udidlo (v. Stroj na koně III. 14).

cap, 1. vyřezaný košut. Smrdí jak starý cap. 2. Hop kozle, cap kozle, hop kozle cap! (Suš. 607.)

capár = capart (han.).

capat, 1. tlachati: Meč (mlč) a necapé, 2. namáhavě a pomalu jít: Dítě je malý a musí se mnó capat světem. 3. Dítě capá, začíná mluvit; říká se mu »capák, capášek«.

cápat, -pu i -pám, hřmotně vylapovat; namáhavě jít, zvl. blativou cestou: Ty si jedeš, a já mám za vozem cápat (Kt. Dod. I.). 2. Zaccápál je za vlasy (zatahal). Maš.

caperatý, střapatý: Te mrcho caperatá (záp. Mor.).

capif, capnout, lapiti, chytnouti: Hajný nas na pošu capi (laš.).

capka, 1. pletený kyj = val. tatar: capka sedmibolestná (han.). 2. = capík, ucapaný = mluvka, žvástal.

capkat, o chůzi dětské, trippeln.

capla, -le, m., kdo capá, tlachá (záp. Mor.).

capouch = sopouch: Spadla moucha do capoucha (ND. 95).

capry, pl. f. = střapy: Capre a lonte s tebe, kluko, visijó (Maš.).

carda: To je stará carda, ženská, roba (Kt. Dod. I.).

cárek, 1. příhrada ve chlěvě pro tele (val.). 2. koutek v jizbě: V zimě bývaly v jednom cáрку kury (val.).

cárovat, táhnouti (Palonín).

casák, všedni kabát, na casání (Maš.).

casat, tahati, trhati: Casáť ho za vlasy. Všecky šaty na něm rozcasáť.

caska, všední sukně (záp. Mor.).

casna, poběhlice (Kt. Dod. I.).

casnoch, kdo se casnuje, obchází lenivě, lump, trhan (vých. Mor.).

casnovat, tahati, smýkati; casnovat sa s kým, casnovat sebú (Zl.).

Casnovat se s dobyt看em = tahati se (han.). Vidištěho, jak on sa bude na mňa casnovat = kasati se (Vlk 56). Casnoje se na ně, jak čert na hříšný dušo = osopuje se naň (Maš.).

casnucha, -chy, m., kdo se rád casnuje, rve, rváč (han.).

casnúť, udeřiti; casnutý = trknutý, podnapilý.

casonit se, intens. slov. casat, sápati se: Tatíček začali se na maminku casonit (dok. 82).

cébit sa, plakati táhle, brečeri (Slav. ČL. XI. 274). Enom sa ceb, budeš sa cébit celý rok (Slav. ČL. XI. 482). Děcko ubřečené cébi sa, dáva se do cebíka, je ucébené (Zl.).

cecéče, -ete, mládě, jež cecá (Jevíčko).

ceekat: dítě, tele a p. cecká (ssaje mléko), dokud není odstaveno.

cecoň, dítě ceckající.

ceconit, ceconit se, brečeti: Nececoň se pořáď! říká se děcku ubřečenému

céčka, čistá šata na cezení vyojojeného mléka (val.).

ceďák (val.). = cezák.

ceditko, 1. cedidlo plátěnné. 2. dřevěný, se sítkem žlutým drátěným, je nejlepšší (dok. 118).

cedit: A tak řeč enom přes zuby cedil = s nechutí mluvil (Slav. ČL. XI. 485).

ceditko = cedilko, cezák: Hrotka něumyje, ceditko ji zhnije (Suš. 786).

Cedivoda, příjmení.
cedron, živý plot (dol.).
cefna, konev (Tišnov); zvláště veliký džbán cínový, do něhož se točilo pivo na obec pité (han.).
cegoň, -a, ubřečené děcko (vých. Mor.).
cechtovat něco, potěžkávati, odhadovati v ruce váhu něčeho: Dyž chcu věděť, jak je něco těžké, to se (si) to vemu do ruky a pocechtuju to (laš.).
cejnek, -nku, bělmo na oku (záp. Mor.).
cejprat, céprat, bryndati vodu (záp. Mor.).
cejpratka je plachta z lokťa plátna kúdelného. Obrúbí se, přišije 4 sáhy pantů od provazníka k ní, a můžete uvázat nošisko, jaký chcete = trávnic (dok. 182).
cejpravý, zdlouhavý (záp. Mor.).
cékat, bryndati, ulévati mléko z velkého hrnce několikrát po sobě; mlíko rozcékané (Jevičko).
celidana, **celiganga**, chelidonium maius (bot.).
celina, **celec**, **celizna** = 1. mrtvína, mrť, -mrtvá, hluboká země. 2. sníh napadlý, nohou ještě netknutý.
celník, jitrocel menší (záp. Mor.).
celkovitě = celkem (Maš.).
celoňanský: Zkázalo mně děvče celoňanský = které má celý lán (Bart. II. 402).
celpat = cejprat, bryndati, plýtvati (Telč).
celý, má zdobnělé (stupňované tvary): celučký, celučický, celučný, celuňký.
cembat (cimbat) peníze, sázeti, platiti (Olom.).
cendát, ryba lucioperca sandra.
cének, **cezánek** na mléko (han.), (cínek).
cénka, plecháč (Zábřezsko).
cep, části cepu: 1. *hůlka*, na které nahoře je řemenné očko, zvané *záhlaví*, 2. *cepíc*, který dopadá na obilí; má nahoře očko, zvané *svorka*, 3. *Záhlaví* a *svorka* spojeny jsou *řeménkem* (Maš.).
cepilek, *equisetum arvense* (bot.).

ceplichat se, bryndati se: Tam se máchejte, cepličejte (Mor. lid 217).

ceplík »jmenují na Žďársku vánočku, snad dle copů z těsta, z kterých se vánočka splétá« (R. a Ž. 64).

cepová sláma, mláčená cepy (Mal. XXIII. 220).

Cerekvý, na Cerekvách, trať na Velehradsku.

Cerekvisko, trať v Roztání.

cera na Přerovsku je po výtce dcera z gruntu: »Což tá to může dělať, dyž je cera.« »A to proto, že je cera, tancovala do večera« (píseň z Líšně).

cérka na Zlinsku a na Valaších jest děvče vůbec, i dospělejší: »Cérky, podme na trávu.« »Naše cérky pasú.« Jinde říkají děvča (-ate), děvče (han. záp. Mor.), děvčica, děvucha.

cesnek = česnek (horň.).

cesta jak zvon (= dobrá). Šel za cestúm = držel se cesty. Děte pořáď za cestúm a přídete až tam (Vah.). Cesta do Říma = mlíčná cesta.

cestař, pohrabáč.

cestina, pěkná cesta.

cez = přes, skrze (horň.).

cezák, cedník.

cezan hliněný, na cezení trnek (dok. 152).

cezánek, cedidlo na polévku, kávu a p.

ci, koza! odhání se koza (Df.).

cibař n. **cibrař** = cupati, drobným krokem jíti: Dy si chtěl iť se mnum, to cibaj (cibruj)! (laš.).

cibi, **cibi**, volá se na housata; odtut **cibunka** n. **cibuška**, housátko (dok. 123).

cíbí, **-bá**, coll. zelená nať cibulová, česneková a p. (slov.).

cibra, jméno feny (LN. II. 13).

cibrovať, cepovati, cvičiti: Dobře svy děti vecibrovať = ycvával (han.). Srov. cimrovat.

cibuľa, **cibuľka**, **cibulína**, **cibuľňáčka** (hruška toho jména).

cibulovat, králky cibulují, či čapají, t. j. k zemi přisedají (Suš. 757), zpívajíce: cib, cib, cibulenska (ib.).

cicať, dítě cická (cicek); tele cecá n. cecká (cecek).

cicka, kočka: Sedí cicka na kraj peci (Bart. III. 762).

cicmat se, mazliti se: Smáli se, jak se se ženou cilmá (Žď. obr. 35).

cicúr: voda teče cicúrem. Pot s něho cicúrem tékl.

ciestko = tístko, droždí (Df.).

cífat, mnoho pítí: Ten je nacífané!

ciferné voľky, které jsou pěkně do »cifry«, do páry, jeden jako druhý (Dob.).

cifirinda, špatný nápoj, brynda (Maš.).

cifra, ozdůbka malovaná, vyšívaná, variace hudební i taneční (slov., horn.).

cifrena, parádnice: Vzál sem si ženu, velikú cifrenu (Bart. II. 276).

cifrovat, 1. malovati, zdobiti stěnu: Vdova dům buduje, kolem ho cifruje (Suš. 140). 2. vyšívati: Pěkně's mi tú košěľu vycifrovala! 3. variovati nápev písně, jak to činí první hudec. 4. tančiti pěkně ozdobně s variacemi: Ten cifruje! Ty nohy, co tak pěkně cifrovaly, už sa tahnú jak motúz (Podl.). 5. hrdě si vykračovati. 6. Opilec cifruje nožkama = plete.

cigán jest obecným názvem zpronevěřilce, lháře a taškáře. Slovo »lhář, lhátí, lež« málo se užívá, vřbec se mluví: »Ty cigáne!« (= lháři), »necigaň!« (= nelži), »ocigánil mne« (= ošidil), »to je cigana« (lež), »dušil sa jak starý cigán«.

cigán, 1. pes barvy černé, 2. brambor tmavočervený.

cigánica, -ce: Smrdí v téj izbě jak v cigánici (Vah.).

cigánit: No tož ty's přeca enom nas chtěl cigánit, nechťel sa's příznat = obelhávati (Slov. obr. II. 75).

cigánka, 1. ovce, má černé okolo huby. 2. fazole = černička (v. t.).

cigánský, lhavý, nespolehlivý: Ty hodiny Vivanské, ty sú, Bože, cigánské (Suš. 302).

Cigoš, příjmení.

cihľa: Děľať cihľu (coll.) laš.

cihľovať: Krajčír cihľuje šaty cihličkú = žehlí (Dob.).

cíhnout: Cíhla sem ho do zád = bouchla (Žď. obr. 101).

cícha spodní slove: *sovka* (horn.), *svlék* (Jicko), *sypek* (Jihlavsko).

ciknúť = crknout, maličko nalíti: Cikni mi mléka (Vah.).

ciknout: Tomu cikne, dědí, svědčí (Znojensko).

Cilka, Cecilie.

cimbaľ, visutý, čtverhranný límec slovenské haleny. Na *Cembálu*, trať v Dubansku.

cimbaľ peníze, sázeti (Vah.).

cimboľek, trapez (Val.).

Cimburka, polana (dolina) na Rusavě.

ciment, plecháč (slov.).

cimprláček, křiváček (kudla) laš.

cimrovat, bítí, cepovati: Ten ho cimruje! Jak ten ho vycimruje! Je už dobře vycimrovaný (vých. Mor.).

ciněnka, lžice cíněná i plechová (val.).

ciněť, cinkati: Jak ulomil stříbrnou ratolest, zacínělo (Kda II. 155).

cingár, jabko toho jména.

cingat, zvoniti zvonkem mešním, malým kostelním a p. Krávy pěkně cingaly (svými zvonci) Suš. 102. 2. plýtvati: Všecky peníze rozcingál (Zl.). Cingat vodúm (Jicko).

cingelat, zvoniti zvonkem »na tři strany«, jak se zvonívá ve zvonících vesnických. Hlas toho zvonku zní: cingéľom, cingéľom (vých. Mor.).

cingilingiling, hlas zvonečku (ND. 21).

cink, bělmo: Má cink na voku (Maš.).

cinka, kočka (Df.).

cinifádl, druh hroznů.

cinoš, -a, kůň plesnivě barvy (horn.).

cinter, -a, hřbitov: Ten cinter kole malovaný (Suš. 166).

cinůvka, hruška toho jména.

cip: na cip, cip! volá se na slepice (Staříč).

cipeľ, pl. cipľe, střechýl, rampouch (laš.).

ciplík, pysk na džbáně (val.).

cípnatka, plachta z konopného plátna vzvláštního stříhu. Rozséváč nosí v ní obilí, ženy rozličná břemena na zádech (dok. 78).

cípnica, -ce, cípnačka, plachta travní (dol.).

círáť, 1. ozdoba, okrasa, 2. okolky: Budeš s ním dělat nevím jaké círáty!

Ciroš, -a = Cyrill.

Ciryj, -a = Cyrill (Frenštát).

císař, -a: »Povolím si hodinko za císaře« = hodinku odpoledního spánku, zdřímnu si (Fig. 134).

císařský hlad: Nebojte sa, chlapi, císařského hladu, šak sa za Dunajem žitka zefenajú = v císařské službě (Bart. II. 376). Var. Suš. 590: Nebojte se, chlapi, *u císaře* hladu.

cit — **citte** = buď ticho — buďte ticho: No cit už, neplač! Cit, chůvňenko! (Suš. 179; var. mlč!). Cit, sú tu někeři bosky (Slav. ČL. X. 300). Malor.: Oj cyt, maty, ne žury sia (Štúr, 30). V rumunštině *cit* = mlč, *citen* = mlčte.

cítit koho (co) čím: Bylo ho cítit gořalkú. Tú múku cítit stuchlinú.

cito, honem: Podte cito!

citvorové seménko, cicvár (laš.).

civkař, pomalu jíti: Sotva za ním civkář (val.).

cizince, pl. m. = cizina: Byl pět rokú v cizincoch (val.).

cizo: Chalupa přišla do ciza (ne-zůstala majetkem rodinným) Zl.

cloumek: malému záhonečku na Tišnovsku říkají clómek.

cloun, zástup: Belo jich clón (Maš.).

cma = tma (Df.).

cmáňat, silně bafati z dýmky: Chlapi si zapálili do fajek a cmáňali (Slav. ČL. XI. 229). Chlápiska, cmáňáte, šak by tu moh čagany vేశáť (Slav. ČL. X. 141).

cmer, 1. podmásli (horň.), 2. zbytky přetopeného másla (laš.).

cmerka = cmúr (v. t.).

cmerkař, srkati (val.).

cmochta, cmotlacha, nečistá, nedbalá kuchařka. Lecjak to jidlo ucmochtá ta cmochta (záp. Mor.).

cmochtat, ledajak vařiti: Ucmochtala nám netyju (záp. Mor.).

cmochtat se, toulati se: Kadým (kudy) se cmochtáš? (záp. Mor.).

cmrchlat, brblati (záp. Mor.).

cmrchtat se, sápati se na někoho: Te cmrchto hocmrchtané, nemosiš se na mně hned tak cmrchtat (Jevíčko).

cmúr, -u, šum vytopený z másla (Zl.).

cmúra, ucmouraná, ušmouraná ženská.

cmurkat, mrkati.

cnota = cnost (laš.): Navrať panně cnotu (Suš. 392).

cnost': Prase má cnost' = je tlusté (záp. Mor.).

cnostně: Já som tam přišel cnostně oblečený, dobře (Dob.).

cnostný: 1. Takovej cnostnej len, = pěkný (záp. Mor.). 2. Však jest nyní všemu konec, protože pozbyla ctnostný věnec = poctivost (Suš. 396).

co. Náměstka tato je v řeči lidové mnohem častější nežli v jazyce spisovném:

1. *Za náměstky i příslovce vztahné bývá absolutivní co*, a to v nominativě a neživotném akkusativě obyčejně (ač ani tu ne vždy) samo, v ostatních pádech s příslušným pádem náměstky *on* nebo s příslušným příslovcem ukazovacím: Byla jedna sirá vdova, co patero dítek měla (Suš. 790). Ledajaká dáma, co ona neměla jak živa galána = která (Suš. 235). A já chovám doma takovou kočičku, co ona vychytá kde jakú myšičku = která (Suš. 692). Šak je ješče chlapičú dosti, co chcó chodit k nám = kteří (Suš. 245). Co maju rodiče, ti pujdu do domu = kteří (Suš. 491). Neni ho ve svěče, co ja ho miluju = kterého (Suš. 362). Chudobná děvečka nic jiného nemá, jenom tu poctivost', co si ju zachová = kterou (Suš. 252). Kde je ten chodníček, co sem po něm chodíř (= po kterém), kde je tá panenka, co mne za nů vodíř? (= za kterou). Ach není panenky, co ma těšívála,

zarůstl chodníček, co ho šlapávala. Kúsek dřeva jedlového, co by byla truhla z něho (Suš. 16). A já chovám doma takovou udičku, co na ní (= na které) ulovím kde jakú rybičku (Suš. 692). V maštali nic není, enom hoře mostnice, co ty koně stávaly = kde, na kterých (Suš. 779). Z toho jaborečka budě kolibečka, co budě děvucha kolibať syněčka = ve které (Suš. 748). Něni tam žadneho, kdo by tam čaroval, ach, že by to dzevčatko, co sem tam chodival = kam (Suš. 205). To je tá dědina, co sú tam odtúď náš panáček = odkud (Zl.). Na srdečku mám kameň. To pro tebe, můj milý, co sme spolu chodili (Suš. 177).

Vedle absolutivního co užívá se často příslovce jak: To belo akorát pře té panence Mariji, jak je ji usmyho prosenca (Mal XXIV. 364).

2. *Tázací co běře se velmi často za proč:* Co tak utikáš? Co's tam tak dlóho stál? (Mal. XXIII. 363). Co plačeš, naříceš, moje potěšení (Suš. 378). Co ste vy tu přišli? (Kda I. 90). Te Barto, bratře, pověz nám krátce, co běžiš? (ND. 232). Nic se nestarajte, co se máte starat? (Suš. 560). Co tu stojíš? Neboj se ho, co by se's ho bál? (Srovn. to = proto.)

3. *Náměstky neurčité tvoří se skládáním s příslušným souvztažným:* Co hdo přešil, každymu neco dať (Mal. XXIII. 365). Vyděláš si co to (= byť ne mnoho, přece něco). Co mi dáte, to mi dáte, jenom mi něco udělte. Omastím si čím, tým. Co kusek uhnała, to struček urvała (Suš. 378). Co je pravda, to je pravda, on je dobrý člověk.

4. *co a kerý se kombinují:* Zeber ten hrášek, co keré je na zemi (Mal. XXIII. 364).

5. *Výraz složený bývá doplňkem:* Debe bela tá děfčica co po čem, už si dávno službu našla. Debe beľ ten chlápik co po něm, už beľ dávno ženaté (Mal. XXIII. 36).

6. *co = kolik;* s připojeným nominativem pl. = všeci: On mesli. Bůh vi co já mám peněz (Mal. XXIII.

364). Mladý Krúpała měl dostať od rodičů všecko, co je čeho, málo — moc (Slav. ČL. XI. 274). Co byli marňoši, seděli v hospodách, co byli pobožní ľudé, šli do kosteľa (val.).

7. *co = jak, ve větách vzwolacích:* Ach přeběda, nastojte, co jest víno to nechutné! (Suš. 20). Pušť mě, starý, ven z komory, co mě ta hlavěnka bolí! (Suš. 151). Poctivosť, poctivosť, co ona panuje! Poctivosť, poctivosť, co je to pěkná cnosť! (Suš. 498). Ach Bože můj, co je láska zlá! (Suš. 603). Rarášek esli je? Co vám není! = jak by nebyl! ovšem je! (dok. 25).

8. *co s genitivem adj. neutr. bývá doplňkem:* Dybys býľ co dobrého, nedělál bys toho. Dyby byla co hodného, netáhała by se s chlapem. (Srovn. Ten člověk není nic dobrého.)

9. *co by vvozuje věty účelné, žádaci:* Bežel honem, co by sa dostál z lesa. Svitaj, Bože, svitaj, co by skůr mrkało (Suš. 250). Jenem co be do poledňa přešil! (Mal. XXIII. 44). Dajte mi nekoho, co by mňa tam zavěl. Dvě hodiny dobře mosí ít, co by došel. Dál sem chasnřkovi jabko, co by sa s ním zahrával (val.). Hledme, co bychom mohli princuku dostať (Kda I. 82). Dovolte nám, kamarádi, co by nám ti hudci hráli (Suš. 718). Tak sem si dával pozor, enem co bech vás viděl ít do Přerova, a přeci ste mně utekle (Mal. XXIII. 40). Co by se propadlo Kroměřizský bahno! = kéž (Suš. 213).

10. *co vvozuje věty výsledné, účinkové:* Něni teho ve světě, co můj vínek rozpletě! (Suš. 439). A ma ta dzěvucha take bystre oči, co ona vyšije černu šatku v noci (Suš. 748). Co by nemiloval, není tu z vás žádný (Suš. 385). Jeli pustými horami, co nebylo vidět, jen do nebe (Kda I. 154). Rana beľa jenem tak, co prst položi. Tá ryž beľa taková, co chlápik može dostať (dosáhnouti) Mal. XXIII. 41.

b) *Věta hlavní vyjadřuje účinek, věta vedlejší příčinu:* Jak jeli přes město, ten strom porouchal domy,

co byl tak veliký (Kda I. 186). Všeci páni utekli, co se toho polekali (ib.). Zdálo se, že již tetička vůbec ani neposlouchá, co neustále hleděla jenom před sebe a nedávala odpovědi (Slov. obr. II. 5). Enom malinká hlava se mu třepotala, co upaloval (Slov. obr. II. 200). Byl mokrej jak myš, co se potil strachem (dok. 285). Všeci byli ukonaní, co pořád' běhali za tým dobyt看 (dok. 242). Enom kúsek meze sem požala, a už sem měla nošu, sotvá sem ju uzvihla, co je tam toféj trávy (Zl.). Sám nevěděl, kolik má peněz, co byl takový boháč (= takový byl boháč, že nevěděl. .). Francek sa potil, co pracováł (= pracoval, až se potil). Hned' zamdlela, co sa lekla (Zl.).

11. **co ne = že ne, aniž**: O všechých vám povím, co sa neomýlím (Bart. II. 191). Jeden sa v téj márnici skováł, co ona nevěděla (Slav. ČL. X. 370).

12. **co vvozuje věty časové**: Porodila v ty vánoční hody, co zamrzly všecy všady vody (Suš. 5). Co měl někdy vydržet Janeček, vždycky ho vystříhal hřebeček (Kda I. 69). On se s něm vadił, co ho viděl (Mal. XXIII. 41). Co v některém domě všeci vymřeli, v některém jeden, dva i tři (Vyhl. II. 72). Co kdy přešil, decky neco dostał. Co sem se kdy probudil, pokaždy přešlo (Mal. XXIII. 365).

13. **co vvozuje věty podmínečné**: Co mu trochu vybiješ, to mu neuškodí. Ai co sa ožením, rodičé možú se mnú byt (Zl.). Tak ta pouť bude platnější, než co by ničeho trpět neměli (Kda I. 154). Nebudu tu robiť, co by se tu mělo złato stříbro rodiť (Suš. 522). Nepůjdu za vdovca, co by pěkně prosil (Bart. III. 158).

14. **co při infinitivě**: Toho chleba je co uhryzt (= sotva ho uhryze, co je tak tvrdý), toho žita je co mlátit (nepouští), toho děcka je co nést (je těžké). Má oběda co nést (t. j. jiného už nic neunese). Zdála se ně ta noša lehká, ale je jí co smyčit. Žito je těžké, snopa je co zvihat.

Za dva grécare fiku je co sněst (Vyhl. I. 12). To je co réct! (= to něco znamená) Vlk 16. Nemajú co plakat moje černé oči = proč (Suš. 333).

15. **co výpustkové**: »Ta je dobrá potom pro prasátka, pravda?« »No co by! Naši švagr sotva si na ní pošmáknú« (dok. 104). »Tys mi to maso snědl?« »Ale co by« = ne-snědl. »Zlobíte se na mě?« »Ale co by!« = ne, co bych se zlobil (Šeb. ČL. XII. 86). »Ja co bys chodił!« = nechod. — Křečela co hrdla (Zábřežsko). Křičál co hrdla (Vah.). Ty si co to horší = čím dál horší (Jicko). Co skoke sem hnal k ploto (Vyhl. I. 18). Budze tu co chvíla = co nevidět, hned (Dob.). Jinde: Bývá tu co chvíla = často. Jenem hleď, abes beł co spíš hotové. Mosime se spichať, abezme co spíš vešle = co nejspíš (Mal. XXIII. 224). Hleďte si co spěš pomáhat = čím dřív, tím líp (Podl.). Princeznu uchył, ale co spíš utíkej = co nejspíš, co nejrychleji (Kda II. 135). — Co mně majó zakryt, oni mne roznesó = místo aby mne zakryli (Suš. 331).

cofel', ale jdi, co nepravíš! (slov.). V jihosl. znamená *cofelj* střečyl, rampouch.

cogaf sa: Cogaj sa už! = vari, táhni! (val.).

cokolejek = cokolvěk: Debe cokolejek na ně se svrhlo, všecymo se zvolijó (Vyhl. II. 27).

cokolvíček, zdrobnělé cokolvěk: Cokolvíček beru k vaření, dycky to požehnám (Kda II. 21).

coky! ale coky! = buď ticho!

colencovat se = bolencovat se, bez účelu choditi (han.).

cołky, šubry, ušubrané háby, fanfrnochy. Zacołkovaná = ušpoňkaná, zašubraná (han.).

combolec, -lca = gombolec, šubra (val.).

cosi: Cosi tam na dveře v sini bucha. Je-li to žebraček, almužnu mu! (Suš. 13.) Anča skrže pět týdnů zdráva byla, ale teď nám cosi ochorela (Korr. Pal. 30). Cosi sa mi pořád' zive. Pořád' mne cosi hlava bolí. Cosi

sa na mne hněvá. Dnes sa cosi nechce rozednit. Nijak tom cosi nemožu porozumět. Tož jak tam švagr cosi vypadá? (Zl.) Oni bele cose z přízně spošem (Mal. XXIII. 365). Jozef sa na mňa cosi pohněvál (= z jakési, mně neznámé příčiny). Vzali na ni cosi velikou zlost (Kda II. 193). Cosi se spolu povadili (Zl.). Vdoľky sa ně cosi nepodařily (Slav. Č.L. XI. 48). Pořád' vekládaľ cose hdese, a nemělo to konca ani zvonca. Napřed' pořád' hdese cose, že má čas, a že třeba nepojede, až mu ujeľa mašena (Mal. XXIII. 365).

Zdrobnělé tvary má *cosi, cosik* tyto: *cosičko, cosinko, cosinečko, cosinenko*, kteréž znamenají něco pěkného, milého, v dětské řeči zvláště nějaký pamsek: Povím ti *cosičko*, dám ti *cosinko*. Já mám *cosičko*!

coudný (códné) 1. čistý, pěkný: nádoba, šaty (Zábřežsko, 2. mravný, počestný (Jevičko).

coufava, hanácký tanec (Bart. II. 398).

coun (cón), counek, mladý výhonek, omlád na rostlině (záp. Mor.).

couračka, zelná polévka, zaklechaná mlékem (Žď. obr. 10).

courák (córák), všední šatky dětské, šité jako kanduš (v. t.) Maš.

courat, bryndati, zbytečně rozlévati: Kdo pak se mně zas v tem mlíce córal? (Jevičko.)

cpat sa, cpu, tlačiti se: Necpi sa! Co se tam cpeš! Cpe se jak žid na palírňu, jak Hanák ke zpovědi, jak zima do dědiny (Zl.).

cpynky pl. f., stopky z peří; *cpyňák*, zhlavec jimi naditý (Jicko). *cpynky* dostávat = *cpynčít sa*, peřiti se: Naše husi dostávají *cpynky* n. sa *cpynčá* (Jicko).

crčka: Voda teče *crčká* (Brň.). Teč mě *crčke* po tváři (Maš.).

crknút: Crkni mi toho vína = kápní trochu. Crknůť do ingustu vody (Slav. Č.L. XI. 436).

crpať (cirpať): Krava enem crpe. To je taková crpuľka (málo mléka dává) laš.

crpeček, kapka (laš.).

crpkať = crkati, po krapce přilévati (val.).

Ctiborový kopec, na Rusavě.

ctif: Ti ho ctile, co gdo věděl (iron. = spílali mu) Mal. XXIII. 44

cubr, džber (laš.).

cubrník, tyč, na níž se cubr nosí; navleče se skrz obě ucha (laš.).

cucek = špuněk (v. t.).

cuclat, -clu = cucat, ssáti: Cuclál si krev z prstu, až mu přestala téct (Slav. Č.L. X. 31). Z prstu sem si to nevycuclál (Zl.).

cuda: To je vám dnes venku cuda, až boží dopuštění (slotá, metelice). To sú nejaké cudy a ľomy (křiky). Takové cudy dělá! (Vých. Mor.)

cudař, kdo studně »cúdí« (čistí) val.

cudař, **cudovať** někomu, láti.

cudovat sa s kým, vaditi se (laš.).

cúdit, čistiti: obilí, studni, mlýnskou strouhu. Kráva sa cúdí, čistí po otelení. *Cúdit úky*, vyhrabovati »zanecúděné«. Tá cúdí tú gořalku! (dok. 26.) Ti znali cúdit = píti (dok. 165). Napekla mu bucheta a měli ste vidět, jak to cúdil! = hltavě jedl (dok. 274). A muž ně budí, palicú cúdí = mlátí (Bart. III. 3). A dy mne muž budí, tu mne kyjem cudi (Suš. 485).

cúhat 1. kouleti: fazole do gálka (do důlku) 2. hltavě jísti (vých. Mor.). Ten se teho nacóhál, ten teho scóhál; (Maš.)!

cucha, nešetrná hospodyně (Jevičko).

cuchaňa, -ně, rozcuchaná ženská (val.).

cuchat co, plýtvati něčím, nešetřiti; cuchat koho, plísňiti, špiniti: Cochá hobó lidi (Maš.).

cuchat se, zlobiti se, sápati se: Co by ses na mne cuchál? (Záp. Mor.)!

cuchta = ucuchtaná ženská, die Schlampe.

cuk = 1. suk (val.), 2. do cuku = honem: Vázali zme do cuku = cukem, v cuku (vých. Mor.).

cukel, pl. cukle, gen. cuklí, m., obuv s dřevěným podešvem, trepek

(Opava). Na Brodsku slují *klátečky*, na záp. Mor. *bandoury* a *hluky*: Vem ty cukličky na sve nožičky (Suš. 587).

cukrovačka, hruška, drobná, sladká »jak cukr«.

cukrovák, fazole = siračka (v. t.).

cukrová baba, co prodává cukrové (Rok I. 139).

cukruška, hrdlička (horn.).

cuky-cukyte, vari-varte (han.): Cuky, cuky, hovado k hovadu! (Suš. 694.)

culifinda, brynda (o kávě) laš.

culík, střechýl, rampouch (dok. 131).

culingaf se, motati se na místě (Vah.).

culinovat, lundati se (Plumlov).

culmáň, lanium (bot.).

cumľaf, -mľu, dumľati.

cumľoň, -a, odrostlejší, dítě, které ještě cumle.

cumploch, 1. věchet, 2. ženská nedbalá v domácnosti i v obleku (záp. Mor.).

cún, zelený prut révy, vypuklý z hlavičky (v. t.).

cuňár, špatná látka na šaty.

cund, hadr, cár, cour (laš.).

cunda, nečistotná ženská.

cundula, -le, nepořádná ženská.

cupák, králík; odtud, že při chůzi dělá: cup, cup. — *cupka*, samice králíčí.

cupat 1. srážeti: Větr fukať, hrušky cupať, a ja sbiram (Vyhl. VI. XIX. 790), 2. (copat) cvičiti, dobře vychovávat; nevecopované = nevyceпованý (han.).

cupkat, drobným krokem jíti.

cupnout 1. Cupni mně hrušku = shoď se stromu, 2. Hruška cupla = spadla se stromu (Zábřezsko).

curčeř = crčeti (Lor.).

curdik = surdík, komůrka.

curduľa, -le, ženská ucouraná (laš.).

curknuť, trochu ulíti (laš.).

cúra, ucouraná ženská, cuchta.

cúraťa, kdo se rád courá.

cuzák, cizinec (val.).

cuzo: Byli to ľudé odkúdsi z cuza (val.).

cuzý: Prenečasná cuzá maci! = tchyně (Čern. 56).

cvachýňat, cváchatí (intens.): Bože, dybych já to byla věděľa, nebyla bych až sem cvachýňala (val.).

cvať 1. kluk jak cvať, silný, zavalitý. 2. Nechodz cvaľom cvaľúcím. Cvaľy sa daľ běžac (horn.).

cvaľek, chľapec jak cvaľek, silný, opleskaný masem.

cválniček, sedum acre (bot.).

cváňat, **cvankat**, pomalu, obtížně jíti: Cváňal za ním. Přicvankal sa (vých. Mor.).

cvaľoň, -a, tlustý, zavalitý (Vah.).

cvegruša, -še, tchyně: Tam ňa, Bože, tam ňa, de bych byla sama, de by ně cvegruša nerozkazovala! (Bart. II. 278).

cvek, **cveček** = cvok: Dítě jak cveček, silné, zavalité. Majú též hrozný cvek v hlavě = starost (Vah.).

cvekovat (laš. cvakovať), cvoky zarážeti, plniti: Nacvekovál si kapcu hruškama. Ten to cvekuje do sebe! (mnoho jí).

cven jen v instr. cvenem (val.), cvenom (horn.), silou, kvalitě: Ber, chyc, vezmi to cvenom. Cvenem děľat = namáhavě: Letos aby zemáků cvenem dobýval ze země (Zl.).

cvenovat = cvenem dobývati: hřebík ze dřeva, řepu z tvrdé půdy (Zl.).

cvěřňa, -ně, konopná nit (Podl. z něm.).

cvičený s gen.: Je fšeckyho cvičená, fšecké práce (Mal. XXIV. 64).

cvínit, zníti: Cvíni mi v ušoch (horn.).

cvirákat: Vrabec cviráká, cviriká, cvrliká.

cvisty, -tů, pl. m. přádlo z řídké vlny na okrajky sukna (Slav. ČL. X. 471).

cvrk = cvrček.

cvrček 1. slaboch: Ja nestav se, ty cvrčkul 2. Já su tvrdej náture; ale jednu mně řekla takový slovo,

hned sem měla cvrčky v očích = slzy (dok. 162).

cvrndat, bryndati = céprat (záp. Mor.).

cvrnknút, **cvrnkat**, po troškách, po kapkách líti: Cvrnkni mi také toho piva. Kdo těžko močí, jenom cvrnká. *

Č.

ča, **hogča!** v pravo, velí se volům (dol. horň.).

čabák, prkénko na odrážení špačka, palaestra (Slav. ČL. X. 33).

Čabaňa, -ně, příjmení.

čabať, tepati, srážeti ovoce se stromu, odrážeti čabákem špačka (Vlk 14).

čabnúť, udeřiti prutem, holí (val.).

čabor, člověk nedostrojený, roz-cuchaný, střapatý (laš.).

Čabrada, v Čabradě, trať na Vizovsku

čabrat sa, -břu, loudavě jíti: Ten sa čabře! Že sa's dočabrál! (vých. Mor.).

čabruľa, -le: Kaj ta čabruľa se čabře? (laš.).

čač: Toť je čač! Toť sú čače! = toť jsou věci, kumšty: Strílať po zajícoch, dyž vám ich honci pod nos naženú, toť sú čače! (Vlk 102).

čačar, večer, v popěvcích žňových: Daj, Bože, čačara, prv než bylo včera (ND. 211).

čačenka, bellis perennis (bot.).

čačí baba = slepá baba (hra) val.

čačka, kytka, chumáček; čačky vinné (hrozny), rybízové, bezové; čačka kudlův. Čmeli mají med v čačkách, včely ve voščinách. Utrhne s krávy tři čačky kudlů = hrstky (Mor. lid 161). čačka, ervum lens (bot.).

čačňaf: »Húsata sú učáňnané,« když se mnoho brodí ve vodě (Jicko).

čačovica, -ce, čečovice (Vah.).

čačuľka, z dětského »čananý«, fi-flenka, ženská, která se ráda strojí (laš.).

čačvara, -y, m., nemotora.

čaďa, -dě, přezdívká člověku hodně očadlému, směděmu (Zl.).

čadoľa, -le, kráva jak od slunka očadlá.

čagan, hůl s ohnutým držadlem (vých. Mor.).

čaganíť, do hlavy (čaganem) vtlokati, beraniti.

čaganka = čekanka, cichorium in-tybus (bot.).

čagať něco do sebe = džgať, cpáti, hltavě jísti (val.): Trávníky už byly pěkné; měly husi co čagať (Slav. ČL. X. 141).

čageľ, -gľa = čaheľ, oklešek, hůl (laš.).

čagnút, udeřiti: Tak Ťa čagnul (val.).

čagotať = gagotať, štěbetati: Husi čagocú (val.).

čahat (slov.) = **čohať** (val.) 1. lézti na strom, 2. sahati: A už mu čahá do kapce (dok. 15).

čahún, 1. vysoký člověk, vytáhlý: Byl tu jakejsi pán, takovej čahún dlúhej (dok. 155), 2. dlouhá noha: Ten te čahóne natahojel = dělá dlouhé kroky (Jevíčko).

čahýňat intens. slovesa čahat.

čáchať (val.) = **čákat** (slov.), stríkati vodou: Nečákaj, ať nás nepočákáš!

čáchnout, udeřiti; *očáchnout*, ošiditi (han.).

čachor, chrást zelí (laš.).

čachraf se, -chřu, ve vodě, čvachtati se (laš.).

čachtat se po blatě, brouzdati se (Olom.).

čaj valašský = kořalka vařená se skořicí, hřebíčkem a medem n. cukrem (Vck.).

čaja, -je, 1. čejka, 2. přezdívká ženské neposedné: Esli se tež učajiš, ty čajo! (laš.).

čajda, 1. ano, věru: A čajda, je tam! 2. a propos: Čajda! Zaboľ som vám povedzec, ke by scě k nám trochu prišli (horň.).

čajka, 1. člun z desek sbitý (•člun• je z dubu vydlabaný) Podl. 2. = čaj: Uvaříme si trochu čajky (dok. 151).

čáka = naděje (záp. Mor.): Je špatná čáka na hórdo (na vých. Moravě »ukážka«).

čákat vodu, po částech vyhazovati: Čákál hnojůvku lopatú na hnůj (Zl.).

čale! v pravo! velí se volům (dok. 123).

čama, huba: Ten má čamo nevěpařenó! Dám tě po čamě! (Jevíčko).

čamčet = tlaščet (v. t.): Voda v botě čamčí. Raci čamčíjó (Zábřezsko).

čaměť = křaměť = skřaměť, ve smyslu opovrhlivém seděti (čuměť); hlavně když se pobízí spat, aby se světlo nepálilo (Vah.).

Čamínek, v Čamínku, také Čamínka — v Čamínkoch, údolí ve Vizovicích.

čampa = špaček (hračka) v. t.

čampaľa, -ly, m., kdo se čampá, špatně chodí (slov.).

čampat sa = čachrať sa: Ten čampaľa, kde sa tam čampá? (slov.).

čampuľa, -ly, m., přezdívkou dobytčeti i člověku, který nepěkně chodí (vých. Mor.).

čamší, -šá, n., haraburdí (laš.).

čamtat se, -cu: Čamce se, kdo »se valí jako štyři« (záp. Mor.).

čaňa, -ně, kočka (val.).

čanáný = čináný = čančí = činčí, pěkný v řeči dětské (ND. 24).

čandor = čavera (v. t.), rozcuhaná roba (laš.).

čandra na tragači, šanda, co se dá kolem krku (Jicko).

čandrať, -dřu, šplíchatí (laš.).

čandůvka, jablko toho jména.

Čaňo, příjmení horň. vedle Čaňa. Skloňuje se v ostatních pádech jedn. čísla dle Čaňa (vzor duša):

2. Čaňe, 3. Čaňovi, 4. Čaňu, 5. Čaňo, 7. Čaňú, pl. 1. obá Čaňé (otec i syn) n. Čaňové, 2. Čaňú, 3. Čaňom, 4. Čaňe,

5. Čaňé, 6. Čaňech, 7. Čaňi (s těmi Čaňi sa pohádať). Tak všecka (častá) osob. jména na o s předchozí souhláskou měkkou: Fraňo, Keňo a p. (Df.).

čantoryjka n. santaryjka, erythraea cent. (Slezsko).

čapa, 1. = čopa, kopka sena (val.), 2. tlapa, paprč, die Prätze (záp. Mor.).

čapák, 1. hrnec čapatý, t. j. nízký a baňatý, 2. jablko toho tvaru a jména, veliké a sladké.

čapala, -le, školka mateřská (Líšeň).

čapalák — **čapalačka**, dítě od 4. do 6. roku, jež chodí do »čapale« (Líšeň).

čapaňa, -ně, 1. nízký, »rozčápený« štěp (val.), 2. = čepaň, stěp (laš.).

čapar, čapatý (laš.).

čápar, kus vlny s ovce ustřižený (val.).

čapat, -pu, 1. máchatí, močiti, 2. Dítě už čápe = začíná chodití (Jevíčko).

čapat sa, -pu, brodití se, čmuchtati se vodou, blátem (vých. Mor.).

čapatý, nízký a baňatý (v. čapák): Na tem poli stojí hruščička čapatá (Bart. III. 349). Och, dobře má Svírák, že ti s těma čapatýma nosama, to že sú nedobří lidé — rozplesklými (Slav. ČL. XI. 485).

čapčura, kdo by rád čaměl, čuměl, nečinně seděl (laš.).

čapěnka, čapka, čapení, dřep: čapěnkum chodiť, po čapěnce čundrovať (laš.).

čapět (slov.), **čopět** (val.), seděti na bobku (Vlk 96). Ten si počapí, posedí ve vězení (Vah.).

čápí kameň, druh vápence (Nové Město).

čapín n. *čapoch*, zemák žlutý, ranný.

čapířitka = čapčura. Tá chaľupa je enom taková čapířitka (Zl.).

čapíř sa, přikřčovati se k zemi. Slepice se čápí, když ji někdo chytá, *rozčápený*, stojící nohama od sebe roztáhlýma (Slav. ČL. X. 301).

čapka, dřep: Torek sedi na čapce — na bobku, dřepí (fig. 21). Sednúť na čapku (vých. Mor.).

čapkat, tleskati rukama: Rukama čapkaľa (Suš. 125).

čapky, na bobku (Btcha).

čapnút (slov.), **čopnúť** (val.), sednouti na čapku (vých. Mor.). Těsto se mně zvihlo, a věil hled, jak čaplo, spadlo, srazilo se (Vyhl. I. 95), 2. lapnouti, chopiti.

čapotat, -cu, intens. slov. čápat: Prší, tak čapoce.

čaprak, třapec (laš.).

čaptať, -pcu, bolavé místo lékem natírat; též o kolébavém chodu: Čapce se ta čaptuľa (laš.).

čaptuška, **čaptuľa**, malá ženská, která dělá drobné kroky (laš.).

čapuľa, -le, **čapulka**, 1. slepička ráda čapící, 2. malá ženská (laš.).

čaputa. Na Záhoří lipenském na štědrý den člověk zakrnělého vzrůstu spraví se na polo do mužských, na polo do ženských šatů, vycpe se slamou, na hlavu vezme řešeto a do ruky býkovec. Chodí po dědině, a kde kterého výrostka potká, bije, aby prý lépe rostl než on. Říkají mu *čaputa* (Mor. lid 14).

čarabaňa, -ně. U Příbora na smrt-nou neděli vynášejí ustrojenou v černé šaty *čarabaňu* a na dub pověsivše, kamením po ní házejí (Suš. 770).

čaraga, rozkříčená hus (Podl.).

čaragať, **čaragovať**, kejhati: Hus čaragá (val.).

čarachyňa, -ně, zlá stará baba (han.).

čáranec, -nca, znak, kde bylo čáráno.

čarbať, čmárati (val.).

čářit (na Hané), **šářit** (na Zlinsku), utíkat: Čáří přímo do hospode (fig. 11).

čarodeník -nica = čarodějník.

čarodenický: Roste-li po dešti na hnoji *čarodenický máslo*, běložlutá, houbovitá plíseň, je to neklamným znamením, že čarodějnice ujímá užítku (Mor. lid 142).

čaromůra = čarodějnice: Ná, nechala teho tá čaromůra? (dok. 246).

čarták, prkenná bouda (val. z rum.).

čarúvat, it. slov. carovat (vých. Mor.).

čarycať, **čarygať**, ledajak čárati (val.).

čas: Už je temu čas (Suš. 552). Já si do času opoledni nelehnu = nikdy (Vah.).

časaf: Ogari časali chrústy = sešlehovali (Slav. ČL. X. 141). Fajku do huby, a už časá = jde dlouhými kroky (Slav. ČL. XII. 43).

časit se: Už se časí, vyjasnívá po dešti.

časľador, časľavský rýv, má žluté hrozny (slov.).

časľavka, hrůška toho jména.

časnosť: Doved, Pane, doved mne po této časnosti do nebe (Suš. 66).

častiť, často navštěvovati: Smřť nás častí (val.). Ti sa častíja a rádi hostinky dávajú (Václ.).

čašif, šiditi (val.).

čava, velbloud, nadávka ženská.

čavera, **čavaryja**, ucouraná ženská (laš.).

čázif na koho, číhati (val.).

čečatka = čečetka, pták fringilla linaria.

čečetko, bellis perennis (bot.).

čečorodziny, borůvky (St. Hroz.).

čečulka, konec prstu, na ruce i na noze: Srazil čečulku (záp. Mor.) = skopl řepu (vých. Mor.).

čečůvka = čučka, čočka (vých. Mor.).

čehľat sa, otíratí se: Vůľ sa čehľe o strom (vých. Mor.).

čeho? uvozuje odpor proti vyslovenému tvrzení: »Toho býka ne- uvedeš!« »Čeho? ešče silnějšího sem uvédľ!« »Počkaj enom, ten ti dá!« »Čeho? takového švrčka bych se leķľ?« (vých. Mor.).

čechák, český hrnec. »Čecháke só inači než prostějovsky lebo brodecky lebo litovelsky hrnce. Só tak trocho do červena a pře tem drsny jak hleněny tróbe, ešle vite« (Prostějov).

čechel, rubáš: Zkažte vy tam mojí paní, ať mi pošle čechel nový. Dvanást truhel otevřela, žádné *košile* neměla. Když třináctou otevřela, tam *ta košile* ležela. Nesu tobě *čechel* nový (Suš. 108).

čecher, čecherec, ostrý, ponejvíce lesem porostlý hřeben hory: Vystaví se na čechere (Vlk 95).

čechlát sa, -chľu = čehľat: Koňe sa čechľú krkama o šraňk, trou (vých. Mor.). Mašík sa čechľál o plot, škrabal se (Slav. ČL. XI. 469). Kabát očechľaný, odřený (Zl.).

čechman = čechmant = čerchmant, euf. čert: Čechman to vzál. Kam tě čechmant nese?

čechořit, dim. slov. čechrat: na-čechořený, chorý; obraz od slepice.

čeka = čáka, naděje: malá čeka (val.).

čekaná = čekání: Pámbů zapľat za čekanú! Myslivec býľ na čekané.

čekanec: Novomanželé nedostali vždy hned »místo«; kolikrát byli »čekancama« 10—20 let a s rodiči při stole se živili (Vyhl. II. 117).

čekanka 1. výstupek přede dveřmi, podobný han. žudru (Vyhl. VI. XIX. 38). 2. »Vitam ée, čekanko, smré ma míla = na kterou již dávno čekám (Suš. 13).

čekat 1. s gen.: Čekáme sluníčka z voblaků (Suš. 36). Čekaj, čekaj, kravičko, tej zelenej travičky, tak jak já sem čekaľa téj modréj sukničky (Suš. 483). 2. s akkusativem a infinitivem *a*) sloves dokonavých s významem budoucím *b*) sloves nedokonavých s významem přítomným: Já ho čekám dnes přijet = že přijede. Ešče zme vás nečekali stávat = nečekali jsme, že již vstáváte (Zlín). Srovn. *pamatovat*. 3. Čekám na to jak na boží smířování. Čekali zme tě jak děti matku s trhu.

čeledín 1. svobodný chasník služebný, 2. svobodný synek: Včil sa na mňa ľudé ptajú a děvčátka zdovídajú, či sem já čeledín (Bart. I. 70), 3. = dobré kvítko: To je čeledín!

čelo 1. v pl.: Pani myslivka tak tam dali nad studňu ty čela a dívali se doľu (laš.), 2. přiční deska, v předu i v zadu mezi bočnice (boční desky) zastrčená (vůz 18.), 3. jméno vrchu na Vsacku.

čelonín, trať ve Chvalkovicích.

čelusno, čelesno (záp. Mor.), čelustě n. čelustša (pl. fem. vých. Mor.), otvor do kamen.

čelústka, drobný, slabý člověk (Kt. Dod. I.); též příjmení.

čemer »to sú guče jak ořechy pod kolenama, na krku a pod pěšťú. Je z náhlýho kroku a pití náhlýho« (dok. 266).

čemerda, coll. drobotina, děti (Dob.).

čempel = čepel u nože (laš.).

čemu 1. nač: Čem to bude? (Zl.) 2. proč (Jicko, laš.), čemu ni = proč ne? Čemu's tam nešeľ? Čemu si tain něbyľ? Všeci se ptali. čemu pľače (Vyhl. ČL. X. 264). Čemu něořeš? (Suš. 517). Čemu si psa nečval? (Suš. 133). 3. protože, neboť, vždyť (laš.): Hrabě zakazaľ ľesem chodiť, čemu ma tam zvěř. Něbudě dnes přšet, čemu je tak čerstvo. Kostela něuvidži, čemu je v nižině. Čemu je hojně takových, co študyruju na kněze a potem něchaju tak. Čemu, kdo děľa cihľu, to ji němože děľať, ež na svojim poľu. Čemu, dy my iděm na huby, to my vidimy... Studňa je tak hľyboka jak ten kopec, čemu, dy větr fuka, papir tam hodzeny idě kanaľem.

čep 1. železný konec lušně, zastrčený v ose (vůz V.), 2. u saní (saně 2).

čepák, hliněná, černá n. červená nádoba na vodu s uchem, hrdlem a »culíkem« (menším hrdlem v boku). Dospělí pijou z čepáku hrdlem, děti culíkem (dok. 156): Nesľ na zádech nezacpanej čepák (dok. 161). Naber mně, děvečko, vody do čepáčka (Suš. 382).

čepaňa, -ně 1. střep: Mám hľavu jak čepaňu (když hlava bolí) vých. Mor. 2. hlava ve rčení: Dostaneš po čepani, uhoďm tě do čepaně (Opav.).

čepcovat, bítí po hlavě: Načepcováľ mu. Čhľapi sa čepcovali (Slav. ČL. XI. 229).

čepky 1. do sklenice = zátka 2. čepky = mandle: Ditěti spadľy čepky. Čepky spadľé (zapáľené mandle) »se zviňaj, potahují«, t. j. silně

z dola na horu potírají naslíněnými palci.

čepřit sa, vynášeti se nad jiné (val.).

čepice bývaly za stara soukenné neb aksamitové, kožešinou obšité, dle kteréžto kožešiny měly svá jména: sobolovica neb sobolina, vidrovica (slov.) = viderka (laš.) = bedří čepica (Brň.), tchořovica, kunica, baranica.

čepička 1. čarodějnice (Zábřežsko) 2. Srazil čepičku = čečulku (v. t.) Jimramov.

čepka = čepice (vých. Mor.).

čeřeň, -a, m. 1. čeřeň hory = hřeben, 2. šindel složený do čeřeňa, jako střecha v šárech složený, aby neležel jeden zcela na druhém a mohl »obtúchnúť« (obeschnouti) v. *hraň* (Vlk 46), 3. síť o půl oblouku. Rybák drže čeřeň v ruce brodí se s ním ve vodě.

čerep, střep: Mám prehodzený čerep u tebja = zavroubeno (Dob.).

čerešňa = kerešňa, třešeň (Dob.).

čerevo, střevo (Dob.).

černast: Kýho černasta, euf. čert.

černastý, černavý (val.).

čerňava, černý mrak: Za našú stodolú čerňava, mrakava (Bart. II. 152).

černica 1. druh švestkového ovoce, 2. černá třešně drobná, 3. ostružina, 4. černá ornice.

černičí, ostruží.

černička fazole drobná, ploskatá, černá do modra (ND. 180).

Černičné, v Černičném, pole na Vizovsku, na němž je černice = černá zem.

černidlo 1. plevel rostoucí v pšenici; má na vrchu střapatý klas žlutých květů, ze semene trouse se černý prach, jenž mouku černí (melampyrum), 2. inkoust (laš. vulgo).

černigaľ, umounětec, ušmouranec (laš.).

černina 1. actaea spicata (bot.), 2. černá (smědá) mouka (laš.).

černistý, černavý (val.)

černo, mnoho: Belo ich tam až černo (Mal. XXIII. 223).

černohlávek 1. sylvia atricapilla, 2. parus palustris (Zl.), 3. prunella (bot.)

černohlávka, ujaga chamaepitys (bot.).

černopasý, druh holubů.

černucha = čerňava, černá kráva, ovce.

černý 1. špinavý: v černéj som košeli (Bart. III. 577). Hlava zabachľaná v černém čepci (Bart. III. 488), 2. dobytku vepřovému říká se euf. *černý* n. ušípaný (= špinavý), 3. ba černého! euf. čert, 4. černý drozd = kos (horň.), černý kořeň, helleborus, černý rákosník, pták cinctus aquaticus (Jimramov), černá jateľina, cyttisus nigritans; černá polívka = zasmažená (záp. Mor.), černý maso = uzené (han.), 5. černý jak uheľ, hlaveň, kavka, zem (špinavý), kominář (ušmouraný), bot (prádlo), drahy (ruce n. nohy nečisté).

čerpák, dřevěná nádoba půllitrová z mosoru, t. fládru bukového vysoustruhovaná (val.).

čerstvučký, líbezně čerstvý.

čerstvý jak ryba, hádě, cigán o hromičách.

čert, na vých. Moravě čert. To sú čert baba! (Slov. obr. II. 92). Čert s tebo vobšívá dírke = neposeda (Líšeň). Ty si na místo čerta! (o člověku, který působí pohoršení). Ve sósedi, chlopatýho čerta dbáte (arch. I. 84) = nic. To smrdí čertem = to je nebezpečné. Topí čertem = zamýšľi něco zlého. Ale to ešče tedová býľ čert malý chľapec, poř. = dávno (Slov. ČL. X. 371). Nestojí to ani za starého čerta. Vzál to čert. Janek kúřil enom tak ľeda čert za zľe neměľ = pro jméno, aby se neřeklo (Slav. ČL. X. 299). Býľ tě tam čert dľužen! Šak's tam čerta děľal! (= proč's tam šel?). Ale do čerta, dyť sem přece sám viděľ a p. Tu máš, čerte, kropáč (krop si sám). Už sem se mu dost napomáháľ, ale ešče jednú mi neřekľ: Čerte ďable, děkuju ti (= N. N.). Na a jdi v čerty do pekla (Kda II. 88). Peníze sú v čerty. Čerti vzali! — opovrřlivě,

u vědomí vlastní převahy, na způsob mezoslovce, jako by řekl: No pravdal No hle! Ale dí! a p.

čert, druh tance (Suš. 602).

Čerták, hora na Valaších = Čarták.

čertí = čertův, čertový, čertovský: U tebe mám čertí bydllo (Suš. 7.). Čertí hovno, assa foet., čertí kus, succisa pratensis (bot.), čertí tabák lycoperdon bovista (houba).

čertinec = čertí trus (Vyhl. VI. XIX. 151).

Čertoryje, v Čertoryjách, žleb u Vizovic, trať ve Vrběticích, osada na Olomoucku.

Čertov, vrch na Vsacku.

čertovat, klnouti (jako „hromovat“). Slav. ČL. XI. 47.

Čertovec, vinohrad (Žeraviny).

čertova rodina, přezdívka kozám (ND. 199).

čertovo křídlo, succisa pratensis (bot.).

čertovo peří, stipa pennata (bot.).

čertovo žebro, aspidium filix (bot.).

čertový: Kde ste do čertověj chvíle = do šlakověj = tak dlouho? (Zl.).

červ: Červu máme tře drohe: vlasáke, hléste a ščóre. Vlasaku máte névic v greftách k Dobanom. Dež se tam necháte v greftě dobytče napiť, vleze mo vlasák do hobe a zavrcse se mo do kosti. Hléste dostane zvíře ze špatnyho fotra a ščór se přechetne na kužo tak maňó (fig. 23). Červu krúcený, včelí červ zasedlý ve vajíčku; červ bršený, včela z vejce vylíhlá (Zl.).

červeňák 1. sukno barvy červené (Vlk 100), 2. brambor červený.

červenastý, červenavý, červený (val.).

červeňat se: Šňůrečku mu zavazala, by sa na něm červeňala (Suš. 174). Tobě líčka červeňajú a mně ne (bez se) Bart. III. 416.

Červenec, trať (Blansko).

červenice pl. f., kožené kalhoty hanácké.

červenina, červená půda.

červenka 1. koza srstí červené, 2. pták luscinia rubecula, 3. hruška toho jména, 4. úplavice.

červenochvostek = červenka pták (Jicko).

červený 1. červený trn, lycium barbarum (bot.), 2. červená = krev: Ai červená při tom tékla. Uhodil ho, hned ho červená poléla (vých. Mor.). Červená ju polévala, do šátečka utírala (Suš. 114), 3. červené pondělí = velikonoční (od červených vajec) Mor. lid 42, 4. červený jak krev, oheň, rectorovo tele (o holce příliš červené). Má milá byla bys červená jako rys (Bart. II. 303). Uvážu si pentlu červenú jak plameň (Suš. 261).

červina, kráva s červenou srstí.

červinky pl. f., neúrodná pole s červenou zemí (Nov. Město).

červík, verbasum (bot.).

červivec 1. polygonum persicaria (bot.), 2. ba červival (euf. = čert).

česanec, -nca, pohlavek: Dostane česanec (dok 43).

česat 1. tříti: Očeš mi trochu ten kabát = otři kartáčem. Kráva se češe o strom (Zl.); 2. ovoce (v záp. Moravě; na vých. se trhá, obírá): Syneček hruštičky očesal (Suš. 751, od Dačic).

český šajnu = tři krejčary, český stříbra = groš (slez.): Hotuju vám pecen chleba a koláč, ešče k tomu česky peniz na pomoc (Suš. 748). Kery poctivy mladenc, da nam groš český na věnec (Suš. 740). Dá — ji gréjcar nebo český, zaplatí mu Bůh nebeský (Suš. 741). Ešče ja vam koledničky česky dam (Suš. 746).

česnečica, -ce, polní česnek (Peck).

česnečka (han.) = česnekovica (val.), česneková polévka na snídání.

česť (na St. Hroz. gen. čestí, Dob.), titul: Jaká česť mu náleží? Dál mu maľú česť. Nevím, jakú česť vám mám dat (jak vás titulovati).

češák nebo češka, brambor původu českého, dlouhý a kroupnatý.

češka, polévka zemáková s česnekem, kořením a trochou másla (Vck.).

četina, četini, chvojí (vých. Mor.): Půjdu do Seninky, narůbu četinky (Bart. III. 510). Nařam sobě četiřna drobného (Bart. II. 80).

četinka, větvička jedlová: Namočil četinku jedlovou ve vodě svěcené (Kda II. 288).

četinový, z četini: četinová bůda (val.).

Čevela, příjmení.

čij, tazací slove, uvozuje otázky přímé i nepřímé (val., laš., horn.): Či já blůzním? Do poledňa spařa, ešče sa pítala, či za času stařa (Čern. 64). Co chceš, či peníze, či co? Co je ti, můj hřebečku, či bys jedř, či bys piř? (Kda I. 71). Něvim, či zvonili už, či ni.

čij je to? To je tatičkovo, našeho Jozefa. Kdo je silnějš, toho ty peníze budú. (Nikdy v tom smysle »patřiti, náležeti a p. germanismy.) Nevěděř, čij je = byl úplně zmaten. Co je čřho, nech stát, a je svatý pokoj = cizí (v. čiji).

čibit, břečeti (slov. cébit sa): Ne-čib! očibené (han.).

čibnúť, švihnouti: Jak tě tým prutem čibnu! (dok. 20).

čiča, -če, čičena, kočka.

čičavka, pták fringilla linaria (Viškov).

čóč, **čiči**, volá se na kočku.

čičirikat, o zpěvě vrabčím i jiných neumělých zpěváků.

čičivac, uspávati dítě zpěvem (Dob.).

čičorečka, coronilla varia (bot.) horn.

čičové rodziny čičarodziny, borůvky (horn.).

čída, 1. řada: Až na řa přijde čída (Slav. ČL. X. 34). 2. říkadlo, jímž se děti přede hrou »čídí« = třídí (val.). 3. Pohůnkům rozkazováno choditi na čídu = na střídavou pastvu za pomocníka obecnímu pastýři (Vyhl. I. 73). Zvláště, když obecní pastýř pásával v lese na řa-ludě a bukvici, chodřvali jednotlivci z pořádky na čídu mu pomáhat (Zl.). 4. stádo koní na pastvisku: Kde je tá čída? (Kroměřřsko).

čídít, střídati: Čídř děvčice jednu po druhéj = střídál při tanci (Vlk 84). Čídili jednu písničku po druhéj (Slav. ČL. X. 376). Chřapci sa čídili = rozpočřtávali přede hrou (ČL. X. 34). Mosřme sa číditi = střídati v návřtěvě kostela, když je nás málo v domě (Vych.). Dycky sa čídili, kerý má opravář světřdlo (Slav. ČL. XII. 83). Počřdil všecky = podřdil, navřřřtil všecky po řadě (Zl.). řak sa počřdřme = vystřřdřme. Vyčřdřli sa už všeci = vystřřdřli (Zl.).

Čigava, příjmení (val.)

čřhačka: Kromě svatebčanů pozvaných účastři se svatebnř hostiny také hojně nezvaných hostř. Jmenovitě přicházejř děti z celě dědiny na *čřhačku* (na Haně), na *řlačky* (u Příbora), na *vřřřřřřky* (ve Slezsku), »čřhájce«, »řlačřce« nebo »vřřřřhujřce«, aby se jim také něčeho dostalo, buď od hostř přřbuzných aneb od svatebnřch hospodářř (Mor. sv. 56).

čřhat: čřhá jak čert na hřřřnú duřu.

čřhnút, **čřhař**, sahati po něčem (val.).

Čřhůvky, vinohrad (Bzenec).

čiji, **čija**, **čije** — čijho (čijeho), čijej — čiju — čijum atd. dle rybř (Dial. I. 121) = *čř i cizř* (laš.): Nechodř do čijho. Dy němam vřsniho, něchcu čijho. řakomec rad z čijho se krmi. Snadno davař z čijeho. Němař kořa svojeho, slizaj s čijeho. Zpředy grabni do svojeř kapce, potom do čijej. Zpředy zamětař před svojom sviřnu a potem před čijum (na Opavsku).

čřk, 1. ryba cobitis taenia (Podl.). 2. = ječmenně zrnó, modřé puchýře na horním pysku prasečím; musř se vyřezati.

čřtek, řřř hory (Loriř).

čřř, 1. svěřř, co jeřř jeřř v původním, neporuřeněm zpřůsobě: čřř dřevo, op. suchě. Ty trnky sú ešče čřř = jeřř nedozřály. Maso bylo ešče čřř = nedopečeně. Ešče byl čřř = mřřvola jeřř nezřnila. 2. Já sem ho čřř = mám k němu cit, srdce (Nov. Město).

čím, 1. jakmile (val., pom.): Čím vytáhnú, hned idú. Čím dojecha do města, složila hrnce. Čím věrně znamená svitať, už ich viděť na poli. 2. Abysce sa čím spěš podučili = co nejspíš (Dob.). Ty čím deň mláďneš = den ode dne (Vlk 81).

čin, 1. Přišěl až po všem činu (post festum). Zebrale sa ze všim činem a pustili sa do světa (mit Sack und Pack). Páni jedá kvíčaly ze všim činem = i s vnitřnostmi (Vlk 10). 2. Kůže zůstala, jak z činu vyšla (Vyhl. II. 182; v. čínit). V činu sa zdá byť tá koža dobrá = v řezu, uvnitř (Slav. ČL. XI. 179). 3. Každém činem tam mosim it' = způsobem (Mal. XXIV. 68). 4. Je mi to na čin = potřebuji toho. Tak ti na čin = dobře ti tak (horn.).

čina: Ten kostel je tak veliký, že je čina z něho trefit' (co činiti) han. Bežo tam čina dostať kapku vode (Mal. XXIV. 64). Bode se mět čeno vezlekat z dlohu (hodně práce vyvzlykati se). Bode mět čeno održet se na familii (chalupě) Olom. Něvyhrajece nijakú činú (žádným způsobem) Dob. To byla metel', to byla čina (hrůza) Slav. ČL. XI. 179. V takovéj šutořici byla čina, nech Bůh brání (Slav. ČL. XII. 420).

čínit, 1. kožu = vydělávati, 2. láti, hartusiti: Ten činí! (Jevíčko).

činovní zuby = třenové (val.).

čip, čip! volá se na slepice na Jicku a ve Slezsku.

čipčet, pištěti: Kuře čipčí.

čipek, 1. zátka (záp. Mor.), 2. čípký = krajky (slov.).

čipka, čipulka, slepice.

čír = zátěrky, kousky, noky; čír otrubový, kaše (Dob.).

čírý: číré pole (stálý přívlastek, srovn. r. čistoje): V čírém poli forman stojí (Suš. 7). Vyprovod' ma, moja milá, až tam do čírého poľa (Suš. 112). K čírým horám pospíchali (Suš. 192). Nalejte číré smoly konvici (Suš. 20). Janiček je čírý zbónik (Bart. II. 29). Išěl Janko około rybníčka, nadešěl tam čírého zbojníčka

(Suš. 794). Mám tě dat Turku škaredému, pohanu čírému (Suš. 125).

číslo u pluhu v. pluh 13.

čísnout, seknouti, zvl. holí, bičem (han.).

číst: Já četo, že bode pršet = mně se zdá. Četli zmy, že je liška = domnívali jsme se. Vony četiy, že je pozdě (Zábřežsko).

čistě, pěkně: Děkuju čistě. Di tam čistě zhuru (Zábřežsko).

čistec, -tca, m., 1. linaria vulg. (bot), 2. náledí (záp. Mor.).

čisterňa, -ně, kašna (Slav. ČL. X. 34).

čistica, -ce, chinopodium (bot.).

čistidlo, kráva po otelení se čistí; co z ní vyjde, tomu se říká čistidlo (Vah.).

čistý: Pokazi se to na česty često (Mal. XXIII. 228). Na čistě čisto je hlúpý (Dob.). Na *mily* čisto sme na vás zapomněli = docela (han.). Čistý jak sklo, (žito) jak by ho holub nabíráł. Chalupu má čistú = bez dluhů. To je čistý děvčátko = hezké. Čisté robě (Zábřežsko). Uliánka čistá panna (Suš. 167).

čítat — čícu 1. Kolik že ty si číčeš už? = kolik je ti let (Slav. ČL. X. 143). 2. s inf.: Za oves si číce utřít 40 zl. 3. = míniti (srovn. číst): Čítá sem, že bude pršet (val.). Já čícu, že dnes přijede (Zl.). Já čícu, že si pole ani v zimě neodpočine, jak není snihu (Zl.). Já sem ho zde čítal = domníval jsem se, že je zde (Jevíčko). 4. čítat se s někým = účtovat: Idu sa s vami čítať (val.). 5. Hrozenkovjanka nikam nekročí, aby neříkala nějakého čítání; vstávajíc léhající odříkává čarodějné formule, chodíc polem, nač pohledne, na to čítá (LN. II. 165).

čítovať — čítuju (laš.) = čítati.

číž (laš. tíž) je dvojí 1. obyčejný, 2. olšák, který má černé kapky pod zobáčkem (Zl.).

čížiček, troglodytes parvulus (Mor. Ostrava).

čížif (laš. tížif), bystře jako číž hleděti. Chalupka číži pod horu, vyhlédá.

čizmář, -a, kdo šije čizmy, uher-
ské boty: Čizmáři nechťeli ušít mojěj
milěj čizmy (Suš 522)

Čizová, trať (Koryčany).

Čizovice, trať (Dešov).

Čizovsky, trať (Bořitov).

čkat, škytati: Čká se mi (han.).
Cosi mu čká = má na cosi lasko-
miny (slov.).

čkavka, škytavka (han.).

člampať, -pu, zelf = šlapati (Olom.).

článek, kolénko prstu ohnutého:
Bíl článkama do stoła.

člověk = mužský (osoba = žen-
ská): Tomu člověku, téj osobě pokoj
dejte (formule zaříkací). » Je tu jakýsi
člověk • oznamuje se hospodáři příšlý
muž neznámý. Ty si člověk to udvih-
núť = neuzdvihneš toho (Vah.).
2. svědek na svatbě: Vořál sem si
ho za člověka. Stál sem mu za člo-
věka (Podl.).

člověčenstvo: Doručo se do člově-
čenstva = dospěti pohlavně (Dob.).
Dcerám Marině, Salomeně a Bětě,
jestli k človečenstvu svému přijdou,
synům Havlovi a Jakobovi každému
na veselí dva stoly, jestli k svému
človečenství přijdou t. j. k sňatku
(arch. I. 93).

člověčina, puch lidský: Fúj, smrdí
tu člověčina (Kda II. 34).

člověčinec, trus lidský.

člověčisko: Náš kmoťr je dobré
člověčisko.

člupek, jamka pod oknem, v níž
bývá nádobka na stékající se vodu
(záp. Mor.).

čmadit se: Kůř se čmadíť do očí
(vých. Mor.).

čmahó = šmahem (Zábřežsko).

čmáchat, máchati: Vyčmáčaj tú
hadru v čistěj vodě (vých. Mor.).

čmák 1. káčer (Dačice). 2. Chodi
po čmaku, maká po tmě (laš.).

čmáňat, silně bavčiti, velké puky
dělati (vých. Mor.).

čmání, drobné roždí: Nazbírať
sem trochu čmáňá (horň.).

čmarygať, škaredě čmárati.

čmelech = čmelák (sev. Mor.).

čmelena, kráva barvy čmelí.

čmelky pl. f. = všelky, ptačí hmyz
příživný (dok. 128).

čmerka, usazenina z roztopeného
másla = cmúr.

čmoch = čňoch, čich (záp. Mor.).

čmochtit se, cpáti, tlačiti se do
něčeho (záp. Mor.).

čmrláň, -ňa = čmel (Df.).

čmouch, vůně: To víno má divné
čmoch (Maš.).

čmuchať, mnoho kouřiti (val.).

čmýr, malý, zakrslý člověk (Dob.).

čmýřit sa, hemžiti se: Tak sa
to čmýří jak tá chrobač (Vlk 91).
Aj ogarů sa všady čmýřilo ze sa-
ňama (Slav. ČL. X. 379). A už sa
to čmýří všadě po vrchoch jak na
bravenčím kopenci (ib. XIII. 371).

čnúť — čnu = čísti (val.).

čobnout koňa, šibnouti (han.).

čoček, špunt, malý člověk (Maš.).

čočce říkají čučka, čečůvka, čečo-
vica (slov., val., han.), čočka, čočavka
(laš.).

čogať = čohať = čahať, int. čoh-
hýcať, čahýňať, lézti na strom (val.).

čogavec, -vca, cahoun (val.).

čomyľa, jméno kozí (val.).

čouhať 1. nepozorovaně, všetečně
nahlížeti (záp. Mor.), 2. hloupě na
něco hleděti: Čóhá jak sysel z díry,
jak žaba z prachu (han.) v. t. *čúhať*.

čouchnout = čichnouti: Maso
čóchne, je načóchly (Jevičko).

čožika, jméno kozí (val.).

čepeliť = špeliť, rázem hoditi: Tak
tebú čpelím! (Slav. ČL. X. 32).

čerpák = čerpák v. t.

čteník, balíček příze. Ze dvou
čteníků bylo přadeno, ze 12 štuka
(Čas. Mat. mor. XXVII. 92).

čub = čubek = čuba, chochol
ptačí (laš.).

čuba, ošumělá halena (val.).

čubák, tenký prut: Vyčubat ču-
bákem (slov.).

čubat prutem, šibati.

čubatý, špičatý (laš.).

čubek, cirsium arv. (bot.).

čubr = čubrek, satureia (bot.).

čučák 1. kdo na jednom místě
smutně čučí, 2. pes v dětské řeči
(Vyhl. VI. XIX. 333).

čučátek, kdo někde čučí (dřepí), dřepidlo (Slav. ČL. XI. 177).

čučet (čučat) 1. dřepěti, vězeti: Pořád doma čučí. De dotel čučíš? (Slav. ČL. X. 297). A co ty tu čučíš? Začučěl sa kdesi. Čepička roztrhaná na mé hlavě haž do rána čučela (Bart. I. 105). 2. Kočka čučí na myš = číhá (Brň.) 3. býti po tichu, mlčeti: Čuč, babo! Abych už čučala! 4. Čočí jak pes na horký krópe, čučí jak Filip na jelita.

čučení, žrání v břiše (Jevičko).

čučno, trudno, nudno: Dyž sa hodiny zastává, to je tak čučno ve stavěňú (val.). Že je tam tak čučno, pravíř, že on tam nebude (Slav. ČL. XII. 487).

čučovina, sláma z čečovice (dok. 126).

čúda = čída (v. t.).

čudák, přezdívka: Ty čudáku! (jako: »mohl by ses stydět«).

čudidlo, zamklká, nedůvěřivá ženská.

čudit, chlapec 12—15letý: To ti čudilě Mičkovi vyvědli (Zl.).

čudit sa = čudovať sa (v. t.).

čudný, divný: To je mi čudné (slov.).

čudovať, domlouvati vyčítavě: Tata mamě hrubě čudovali (Vlk 17). Čudovář mu o to.

čudovať sa 1. diviti se: Skalické děvčátka všecky sa čudujú (Suš. 127). Ja nic ty sa nečuduj mojěj zelenosti (Bart. II. 36). 2. vaditi se: U súsedů sa čudujú. Nevím, co sa to zas spolu čudovali (val.).

čudrný, čiperný, svižný, bystrých očí, hezký — ne čudrný: zasmušilý, shlídavý: čudrný ogarec. Dle Slavičinského (Vlk 20) chlapec je čudrný, děvčica čubrná. Vlačstovička čudrná, pěkně černé peří má (ND 54). Dnes je tam čudrno = čujno (v. t.).

čudý, smědý: člověk; kráva čudá, podpálená (Nov. Město).

čuha, nalézavá ženská; přezdívka ženské vůbec: Co tá čuha tady pořád chodí? (Zl.)

čúhačka. Děti o svatebním veselí chodí na čúhačku pod okna, aby něčo dostali (dok. 86).

čuhařka, druh sladkých jablek.

čuhaňa, huba (potupně).

čúhat 1. dívati se nepozorovaně, na př. dírkou klíčovou (Kyjov). Co já potřebuju, aby ledajaká neplecha mně čúhala do oken (dok. 62). Janek čúhal okýnkem (dok. 264). 2. Čóhá (= čočí) jak po nebozizo. Čóhá (= čočí, tróbí) jak vůl na nový vrata. Vidíš tam na hrošce teho Hrčo, jak na nás čóhá = zevluje (Mor. lid 149). Čóhá mo sláma z botu.

čuch = puch.

čuchajda 1. Vařivali sušené karlátky na povidla, vodu s nich slíli a té říkali čuchajda. Lidé si kupovali čuchajdu a připravovali z ní »čuchajdovou máčku« (Přerov) 2. káva (žert.).

čuchák, slídlil.

čuchan, nos (potupně) frňák.

čuchat: Čuchejl hledej (hlavně jídlo, v troubě, v komoře). Též o lásce: Čuchej, kerou mám. Už se očuchali. Nemužou se sčuchnout (záp. Mor.).

čuchnit, piplati, mrviti, kaziti (záp. Mor.).

čuchnúť 1. zapáchat: Maso čuchne 2. čuchnúť, čuchať, stříkati (laš.).

čuchtačka, rýpavá práce (dok. 287).

čuchtanica, blativá cesta (Olom.).

čuchtat = capat, žvaniti (Jevičko).

čuchtat se s něčím, šukati se. Taková je potom fajnová, enom se před zrcad em ulizovat lebo se doma čuchtat (dok. 161).

čujno: Naša paní čujno spí (Bart. III. 736) = snadno se probudí. Dnes je tam čujno = hlásno; hodně zima (daleko »čut«, slyšeti).

čujný, val. čuvný, citelný, jemný: čuvné prsty, čujný nos, má čujné spaní, netvrdě, snadno procitne, 2. páchnoucí: slaniny, máslo (horň.).

čukytať, čukyce se mi = ščukat (laš.).

čulena, koza s malými boltci ušními, skoro jako by uší neměla (val.).

čuška, ovce s malými boltci (val.).
čuľý, nesvěčný (oděv) val.
čumenda (Žďar) = čohačka, čihaná.

čumět, seděti v nečas.

čona, čona! volá se na prase (han.).

čuna, čuňka, morče.

čuňa, ně, huba (hrubě): Pořád má čuňu opuchlou (dok. 271).

čuňák, hubička: Dala mně čuňáka. Koliks jí dal čuňáků? (Brň.)

čunák, rypák prasečí (val.).

čundat, tleskati rukama (záp. Mor. v řeči dětské): čundy, čundy, čundošky! (ND. 18)

čunět, lelkovati: Co čoniš? (Jevíčko.)

čuňkaňa, ovce trkavá (val.).

čup (čupeć, čupeć), vrch s plochým temenem: Bývá na čupě. Též jméno vrchu v. Kyčera (val.).

čupka, fena, zlá ženská.

čuprný, čiperný. Dnes je venku čuprno = zima (záp. Mor.) = čudrno (vých. Mor.).

čupryna, chumáč vlasů (laš.). Po »čupryně«, dlouhých to vlasech v týle, sotva jsou již památky (Vyhl. II. 158). 2. všetečná dívka (Opav.). 3. ovce, má kšticí na hlavě (val.).

čur: Čurym voda kapała = ci-courem (Lor.).

čuraja, -e, m., mamlas (Lor.).

čurchať, za vlasy tahati, cásati (Ostrav.) Kt. Dod. I.

čurnký, čirý: čistá čurněká sůl (val.).

čut 1. slyšeti: Čuľa-jis, cérečko, já sem na ťa voláť? Počúvaj, cérečko, budu na ťa volat (Bart. III. 215). Čuľa voze za řesem (Suš. 172). Učuješ o mně smutnú novinu (Suš. 262).

2. cítiti: Kněz ptaľ se kočiho, eli tež čuľ tu vuňu (laš.) ČL. XI. 265. Zajícé přichodřivali k ovčirně, čujáci vuňu sena (Vlk 13). Je ho čuc, už je kelko dní zabitý = páchne (Dob.).

3. Čut sa v nečem, cítiti se vinen: Keď sa v ničem nečujem, nebojím sa (Df.). Na Zábřežsku právě tak se užívá slovesa *čul* jako v nářečí slov. a val.: Čul zvonit. Nic nového nečul. Nečul ruku = necítil.

čuvik, athene noctua (horn., Příbor).

Čužinka, u Čužinky, trať na Vizovsku.

čvachat, drobným krokem jíti: Dítě čvachá (Jevíčko).

čváchat, máchati ve vodě.

čvachnout, zabřísti: Strýc čvachlí nekolikrát do kaluže (fig. 22).

čvachtat se, -chtám i -chcu, blatem, brodití se.

čvachýňaf, intens. slov. čváchat (val.).

čvákať, kudliti celou hrstí; *čičkať*, kudliti dvěma prsty (val.).

čvandraf, -dřu = čváchat (val., laš.): Učvandře-li si děvečka při umývání šaty, dostane ožralce za manžela (Kda II. 312).

čvaňhaf se po něčem, šlapati, motati se (han.).

čvaňucha, budiz k ničemu (han.).

čvarda, havěď: To je téj čvardy ve škole! (Bzenec.) V uh. slov. *čvarga*, nezvedená chasa (nadávka).

čvat = štváti: Měľs psa, proč ho's nečvaľ? (Suš. 133.) Psa na ňu počvaľa (Suš. 778).

čvrnať, hodně téci. Dojí-li na př. kráva hodně, říkají: »Tá čvrňál« (val. (Kt. Dod. I))

D.

dábeť (džaboľ, džabeľ, djabeľ) Laši říkají vždy m. čert: Djabeľ tě tu byl dlužen. Djabli v tobě seďa. Jak sto djabľuv.

dábeľka, žena dáblova (žert.): Dábeľ zlámal nohu a dábelfka ruku (Suš. 684).

dábľi, dábelský: dábli robota, dábli děcko (laš.).

dábotaf, štěbetati: Co pořáď dáboceš (val.).

dabrovat, žebroniti: Decke dabro abe se mo z pachte opostilo (Loštice).

dacan, přihlouplý člověk, »boží dárek bez kvasu« (han.)

dačkanica, tlačénice (han.).

dačkať n. **dačkať**, mačkati: Tvaroh se mačká, šaty se **dačkajó**, všecko se to **pođačka** (han.).

ďáčko, pytlík na tabák: Sahaj do **ďáčka!** (Dob.)

ďad, nadávka: To je starý **ďad** (Opav.).

dadat, spáti (v řeči dětské) ND. 24.

ďaděť = **jadět**, srběti (Dial. I. 63).

dach, dašek, střecha (Opav.).

ďách, euf. **ďas**: ba **ďácha!** (Mor. lid 102)

ďáchant = **ďách**: Neščápené **ďá-chante!** nezvedený kluku (han.).

ďajk = **ďábel** (val.).

dajný, kdo rád **dává**: Není velice **dajný** = **skrblík**.

ďák = **ďách**: Ej **dívča**, **dívča**, sto **ďáků** v tobě (Suš. 228).

dál: Di **chaľupku daľ** = o **dům dále** (Vyhl. VI. XIX. 524). **Dál** už tam **nechoď** (podruhé). »Už vás něco **postrašilo?** »O, **dál ne**« (nikoliv), já se **strašidla** nebojím **dál** (do konce).

»Je váš **kostel pěkný?**« »Je **dál pěkné**« (dosti pěkný). Oči mne **dál** (sice) **nebolely**, jenom **horkoš** sem **dostal** do nich. Já sem ho **dále** **neviděla**, ale **slyšela** sem o něm. »Ty to **neuneseš!** »To **dál ne!**« (ano, unesu) **Zábřežsko**.

dála, vzdálenost (záp. Mor.).

dálava, veliká vzdálenost: **Veď** to je **dálava** od nás (Slav. ČL. XI. 380).

daleko-li? = **kam?**: Ach **daleko-li**, **panno Maria** (Suš. 6). Lidé se ho **ptali**, **daleko-li** **jde?** (Kda I. 205.)

Na vých. Moravě **ptá** se druh **druha** na **potkání** obyčejně: »**Daleko-liž?**«
dalní, **daleký** (Df.).

ďalšo: z **ďalša** na to **hledá**, je to **pěkné** (z větší vzdálenosti) **vých. Mor.**

ďama = **jama**; **důlek**, do něhož **děti** ve **fazole** **hrají** (záp. Mor.).

damaščanka, druh **jablek**.

damaška, **durancie**.

dámíčky, pl. f., **střevíce** **vykrojené** s **přezkami** (Líšeň)

ďamovat, **dělati jamky**: **Pes** **ďamuje** = **hrabe**. **Budem** **ďamovat** **čme-**

láky = **vykopávati** ze **země** (záp. Mor.).

ďamčit, **dotěrně žádati** (záp. Mor.).

dandula, -le, **uzená klobása** **domácí** (dok. 113).

ďaňheľa, -le, **kráva**, od **podoby** s **daňkem**, s **rohy** **přímými**, ale **pleskatými**.

ďáňka, **daň**.

Đaňo, **příjmení**. S **strany** **skloňování** v. **Čaňo**.

darazina, »**vička**, **roste** v **pšenicí**, **kvete** **modrým**, má **černá zrna** **větší** než **koukol**« (Mor. **Budějovice**).

Darebňa, -ně, v **Darebni**, **trať** na **Vizovsku**.

darebný, na **darmo**: **Nechoď** k nám, **synečku**, **přes vršky doliny**, **bude** ti **chodníček**, **bude** ti **darebný** (Suš. 292). Na **vých. Moravě** je **obyčejnější** tvar **darebni**: **Jarmaky** **sú** **darebni** (Slav. ČL. XII. 83). **Stařenka** už **byli** **darebni** = **churavá**, **slába**. **Su** **jakýsi** **darebný** = **churav**.

darebnica, -ce, **darebná žena**.

darebnina, **darebná látka**: **Ne** **kupuj** toho, je to **darebnina**. To **s'š** **kúpil** **pěknú** **darebninu!**

ďargatý, **ďargavý** = **jařabý**, **krope** **natý**: **kura**, **sova**, **pes** (laš.).

ďargoš, -a, **kropenáč**, **kropenaté** **zvíře**: **kůň**. **kocour** (laš.).

ďarít: **Dař** **pán Bůh**, **děvečko!** (Suš. 111) = **dej** **Bůh štěstí**.

ďarmaľa, -le, **nešika**, **tulipán** (laš.).

darmo: To už je **darmo** = **nelze** **změnit**.

Darmodaj **umřel**, **Kupsobě** **nastal**.

darmovis, **límeč** **slovenské haleny**.

daruněk, **dar** (val., laš.).

ďas, **ďábel**: A **šak** **tě** **k nám**, **synečku**, **černí** **ďasi** **noš** (Suš. 289). Už je **má** **kráva** u **ďasa** (Suš. 167).

ďastihlav, **lycopodium clavatum** (bot.).

dat 1. s **genitivem celkovým**: **Daj** **nám**, **dívko**, **daj** **těj vody** (Suš. 3). **Byla** **bych** **ti** **dala** **do klobóčka** **višeň** **do kapce** **kadlátek** (Suš. 257). A **jak** **pán Bůh** **dňa** **dáľ** (= **dopřál**), **hned'** **ňa** **védli** **do Brna** (Bart. III. 600). **O**, **daj** **Bože**, **daj** **slůnečka**, **ať** **mi** **uschne** **tá** **děvečka** (Suš. 154). **Dajte**

nám nocleha. Krasna panno, daj (= podaj) zlatého pasu (Suš. 40). Když na koňa sedala, všeckým ruček dávala (Suš. 107). Milá mu dávala (= podávala) bílého šátečka, aby on si utřel své černé očička (Bart. III. 302). No tož, Mikšu, daj obucha, Kubo, zahraj do hajdúcha (koleda). 2. *s dativem*: Ty tomu dáš! Ten tom dál! (málo udělal, snědl a p.) Dáš tom, jak žaba ořechom (nezvedeš nic) Na křtu dali chlapcovi (jméno) Jozef. »Jak tom chlapečkovi dali?« »Dali mu Janek.« »Jak je vám?« »Jak mi dali, tak mi je.« Dajte mu třeba Martin (Vlk 3). Chlapečka okřtili a dali mu Vojtíšek (Kda I. 124). 3. *s instrumentalem doplňkovým*: Že ho tém zednikem dale, deť to só ti nevěšši lumpi! (Mal. XXIV. 67.) Jak sem se dať krejčím . . . = když jsem se začal učiti krejčím (laš.) 4. *jiné vazby*: Dobrú noc ti dávám, ty mi nedekuješ (Suš. 288). Dobró noc si dali (Suš. 360). Císař dať mu s pánem Bohem (Kda I. 57). Nech je mladý nebo starý, uctivosť mu dejte (Suš. 297). Nikdy zlého slova nedáť otcovi. Dáť do zdrapaků, do kyť, do Pršćic = utekl. Dať sem řa za Janička = vdala (Bart. II. 30). Dali ju zaň (Dob.). Mama mi na trávu nedáť t. jíti (Bart. II. 147). Dá-li sa tam všeccko? = směšná-li se? Dali žebráka na hůru ležat (val.).

dat se 1. Já se tam přece dám (Kda I. 42) = pustím se, půjdu. Byla jedna stará žena, co se byla na prošení dala = vydala na žebrotu (Suš. 6). Dám se mezi vojáky, do stanu nový šaty = zverbuju (Bart. III. 592). Dyby mně kdo koňa sedlal, taky bych se na vojnu dať (Suš. 173). Ej, husaři, husaři, vy pěkné koně máte, já sa dám inezí vás, kterého mi dáte? (Bart. II. 463.) Která pak nevěsta by se k vám dala? = šla k vám (Žďár). Dáť sa na matku = vrhl se po matce. Dalo se, dáva se na dešť, na čas. Tehdy dávala sem se do nemoci = začínala jsem chorovati (záp. Mor.). 2. *dat sa s infinitivem* = *jmouti se, začiti* (val.,

horň.): Dať sa plakat. Dáť sa lézt na strom. Dať sa ho bolet škroň. Dáť sa dělat = do práce. Dalo se pršať. Dalo sa mést = začalo sněžiti. A jak přišla domu, kázała mu skákat, a on nebožátko, on sa jí dáť plakat (Suš. 669). Hanča dať sa zamětať izbu (Slav. ČL. X. 35). Všeci sa dali smít (Slav. ČL. X. 303). Čert se dať křičeť (Kda II. 53). Včil půjdeš do města a dáš se učít za puzradníka (Kda I. 71). Jan se dať potom sloužit u jednoho sedláka za pacholka (Kda I. 233)

datel', -tľa = datel (slov.).

datěľa, kráva jako datel.

Davcovce, pl. m., trať na Třebičsku: nad Davcovce, pod Davcovce.

dávka, daň (laš.). Je davka = vybírají daň (laš.).

davne, nědavne, davnějši (laš.) = dávno.

dávno: Dávno zme sa neviděli (Suš. 112). Ty si dávno hlúpý!

davnúono dávno, velmi dávno.

dávný: Ej v onen dávný čas Ježíš spasitel náš stoupil na lodičku (Suš. 16). Dávné časy som mu dať de-sjatku = už dávno (Dob.). To šče-ňacko něni dávné, budze mac rok na jar (Dob.).

dbať: kerý je dbaľý, přeca si neco uhospodáří = přičinlivý.

dbeť v. **gbeť**, nádoba dřevěná (laš.).

děban, džbán (Rožnov).

debřa, -ře v. **gebra**, -ry, zmola, roklina, příkrý úval v horách.

debrný, co je v debři. Debrný mlýn u Dřevohostic.

děcko užívá se na Moravě jen ve smyslu hanlivém: ciganské děcko, to sú pusté děcka. »Panna (Maria) děcko (!) zrodila velebnějši anděla« zní jako rouhání. — Na Jicku je děcko malé děvčátko. »Děcka!« oslovení děvčat, nebo děvčat i ogarů, jsou-li pospolu, nikoli však ogarů samých (Vah.).

děcúr, hanlivěji než děcko (val.).

deček, důlek (laš.).

děd a **bába**. *Dědu a bábě* se říká: staříček — stařenka (Zlinsko, Vsacko, laš.), stařeček a stařenka (dol., Po-

moraví, han., záp. Mor.), stareček — starěnka (horn.), starý tata — stará mama (Lanzhot), dědáček — babička (Kloboucko val., Brodsko), dědáček — baběnka (Zálesí, Brumov), dědíček — babička (porůznu), dědóšek — babička (Brněnsko), dědóšek — bábička (Třebíčsko, Žďársko), dědoušek — bába (Jemnicko), dída — bába (Bohdíkov), dědek — babka (u Litovle a Zábřežsko). Dědovi na záp. Moravě říkají také dóda (Výmyslice) n. douda. Na Valaších děda n. dědák znamená »staršíčkova otce« (praděda). V Blatnici i jinde, kde děda jmenují dědáčkem a babičku baběnkou, jest stařeček pradědem, stařenka prabábou.

dědák, arum maculatum (bot.).

dědek 1. stolice hoblovací (laš.), 2. u pluhu (v. pluh 6).

dědina, ves.

dědiny pl. f.: Je na dobrých dědinách = na hostině n. vůbec, kde se má dobře, kde člověku dědí (záp. Mor.).

dědinář (dzedzinár, pl. -rja), obyvatel dědiny proti kopaničářům (Dob.).

dědinský člověk, z dědiny, dědinák proti městskému, měšťáku. S pánem Bohem buďte, dědinské děvčátka (Bart. III. 481).

dědit: Dědí mu = jde k duhu, slouží (záp. Mor.).

dědovizeň, -zně f., dědictví (val.).

Děhetné, trať (Bánov).

dehorgyňa, georgyňa (záp. Mor.).

dech: Hoderěl mě do decho (pod prsa), a zarazél se mně dech (Maš.). Někdy dítě onemocní tak, že když vydechne, dělají se mu na bocích a na dolinko (žaludku) tři jamky. Této nemoci se říká tři dechy (Vyhl. VI. XIX. 147).

dějávat sa iter. slov. díti se (slov.), dějovat se (laš.): Tak se často dějává, dějuje.

dejmovat: »Pane učitel, vona mně dejmuje«, chce něco ode mne, říká: »Dej mně!« (Záp. Mor.)

děkat, louditi, říkati: »dé!« (dej) = dejmovat (záp. Mor.).

deľáci, lhůta, odklad: Nemá dlúhého deľáci (Vah). »Felčar už mu daľ deľáci«, když nemocnému ukládá, že bude žíti na př. ještě týden (Brušperk).

děľat, pracovati: Děľá v Hoľomúci (o tovaryších). Co zme sa naděľali! Často spoľu děľali a vyvádali (Vlk 21).

deľiny, prkenná podlaha v konírně.

děľit se: Dyž sa v neděľu pri-stróji, hned sa od všech jiných děľí = liší (Bart. II. 70). To se mi smrtó děľí = protiví do duše (han.).

děľka: Fčel v litě je to dyľka dňa = velmi dlouhý deň (Mal. XXIV. 65).

deľník n. **deňík**, kůlna bez patra (Jemnicko).

děľník na Frenštacku je najatý pracovník na poli s potahem: Chysta se na deš, a ja mam děľníka. Sice nádeňník.

děľnišce, -ete, místo v lese, kde tesaři kácejí a děľají (záp. Mor.).

děľný člověk, pracovitý — *děľní* deň, všední (srovn. *neděľe*). Byla tuze pracovitá, děľná, jak my povídáme (dok. 9). Děľný lid = děľníci.

děľo, plásty medné. Včely je děľají buď dužito, souběžně s dužkou svrchu dolů — *děľo dužité*, nebo krajito, napříč klátem, konci k dužce — *děľo krajité*, nebo kútno, do roha — *děľo kútné* (Zl.). 2. Zatrápené děľo!

deľovat, dávatí prkennou podlaha do světnice: Maju tam vydeľovane (laš.; srovn. deľiny).

děľovat — děľuju = dělávám, děľovuju = dělávávám, doděľuju = dodělávám, obděľuju roľu = obdělávám (laš.).

deľšo: na deľšo uvázať. Na deľšo zaledvá tu ostanu (Vlk 91); z deľša (val.).

demikat horn. = domikát (val.), syrná polévka.

deň: Ešče bude aj zytra deň = času dosti! (Slav. ČL. XII. 84.) Zvoní deň = ranní klekání (laš.). Ozeľ býľ čím deň horší = čím dál (val.).

Dendeje, trať (Bedihosť; v kastru Bendice).

děngľavý, slabý, mdlý (val.).

dení, oddělení úlu. Dle počtu dení jest úl jednák, dvoják, troják, štvérák (val.) = brť (v. t.).

dénko 1. (dénce, déncó), dřevěná pokrývka na hrnce s mlékem a smetanou. Na dénko šátek uvázaný = do týla. 2. vrch klobouku; klobouk má dénko a střechu (Zábřežsko).

děpa, rýma (žert.).

depošít, intens. slov. deptať, cupati nohama: Děťo nohama depošíť (laš.).

depro, děpro, deprem, děprem, děprym = teprv (laš.).

deptať, -tám i -cu, dupati, šlapati: Děťu nebyťo ani rok, a už deptaťo (Vyhl. VI. XIX. 144). Moja dceřička prahu nepředepce = nepřeslape, nezničí (Suš. 360).

děraz: kobzaľe su sam děraz = samá díra, chrobalivé, vyžrané od červů (laš.).

derázek, roždí naplavené i jiné: Chodí na derázek (záp. Mor.).

derázka, otep z posekaných větví (záp. Mor.).

děrbek, malé dítě (val.).

deregľa u vozu, kozlík.

dereš, -e, f. (madř.), vozík, na nějž se přivazovali odsouzení k ranám holí. Po každé ráně mrskl sebou odsouzený, a vozík s ním popojel (Vlk 38). Dle jiných byla to lavice, na níž lehl, kdo byl odsouzen k tělesnému trestu; také místu, kde ta lavice stávala, říkali dereš (Osvěta 1900, str. 1084). Posud je na vých. Moravě obecné pořekadlo: »Už je v dereši« o tom, kdo je polapen, v pasti.

děruždíť: Koťtun děruždi po člověku, obchází (laš.).

desátať, vyčítati: Ta mi vydesátaťa! (val.).

desátka, desátek na růženci (laš.).

desefák (val.) = desíťnák (slov.), desíťzlatová bankovka.

desina, deset v kartách (vých. Mor.).

desíta (laš.) = desina.

desítka, bečka o 10 vědrech.

deska, prkno; druhy desk: truhlovnica n. truhelnica, falcovnica, vrát-

nica, mostnica (val.). Ten kanafas sem kópila na deskách, t. j. v prkeném krámě na náměstí (Prostějov).

deščák, kužílek od desky, sedlák (val.).

deščičky pl. f., vazba knihy: knížky bez deščiček = nevázané, v deščičkách = vázané.

deščůľka, deštička: Ma nohu (zlo-menou) v deščůľkach (laš.).

deščůľvka, dešťová voda (vých. Mor.).

děšenec, amaranthus (bot.).

dešťka, úzká deštice; z deštěk se světidla (dračky) strouhají (val.).

děť, -a m., dítě: To je dobrý děť. — *Děťo, děčko* jen o rozpustilém dítěti nebo mluví-li se o něm s podivením: Je to enem takove děťo a už si to zapali (Opav.).

děť se, diti se: Kdež by se děľo, abys ty tu nebyť! = jak by to tu bylo bez tebe (iron.). »Je tam bláto?« »Kdež by se děľo!« = je ho tam dost. »Jatelina od spodu hnije!« »Kdež by se děľo, dyž pořáď přšíľ« (Zl.)

děťátko, lichotné slovo dospělým: Ach, děťátka, byla vám to mela = lidičky.

devandula, -le = levandula: Vónijó chlapce samó devandoló (Suš. 562).

devaterník 1. sedmihlásek (záp. Mor.). 2. tussilago farf. (bot.).

děvčací, dívčí (vých. Mor.).

děvčina, děvče: Sem děvčina chudobná (Suš. 591).

děvčisko, výrostek dívčí.

devěsilť, devasilie (horně), devěsilé (val.), tussilago farf. (bot.).

devina, devět v kartách (vých. Mor.).

děvinka, děvčátko: Už nám ta děvinka, už nám zahynula (Suš. 560).

devita (laš.) = devina.

devíťhlásek, sedmihlásek (Třebíčsko).

děvoja, dívka, v tom smysle jako hala: Dvě děvoje, hodné haly (Df.).

děvucha (val. děbucha), odrostlejší děvče.

děvuší srdce je chytlavé (laš.).

dibec (dibek, ždibec, ždibek), kousek: Dal mně dibec chleba (Maš.).

dicino, děcko: Člověka ty dicina těšijou (Žď. obr. 64).

dicky = dycky, vždy (Javorník, horň.).

dichta (dichula), plachta na trávu (laš.).

dít 1. jméno tratí ve všech osadách, 2. jméno hory: Tylovské a Hažovské díly (val., z rum. děl = kopec). — To je tým dilem = tím, z té příčiny (záp. Mor.).

dílňa, -ně, říká lid na vých. Mor. jenom dílně olejové, v níž »se olej tahne.« sice užívá něm. slova verštat.

dilňák, tahl (tlačil) ze semence olej (ČL. XII. 152).

děti jedným otcem, ale inú matkú (horň.).

div, označuje paratakticky způsob a míru: Celé deň chodiť po domně, div se nesvaleť. Ten chlib tak kesal, to věko beľo, div se nepřeľepovalo (Mal. XXIII. 48).

divy pl. tantum, dívání, divadlo: poslať na divy = na odív (val.). Chodí na dive světu v tech šatech (Mal. XXIV. 140).

divák 1. zevlovač: Já už su enom takový divák a lazar; takový člověk už není na nic na světě (Slav. ČL. XII. 420). 2. podívaná: To byľ dzivák! Som tu na dziváky = abyste se na mne dívali jako na blázna (Dob.). Podťe, chlápci, na diváky, jak to švarně děvče běží za vojáky (Bart. III. 719).

dívat se s dat.: A díval se jim z hradu pán (Suš. 190).

dívčel dřevo, daphne mez. (bot.).

dívčít 1. býti za děvečku (han.): Jak nám bylo 14—15 let, už jsme dívčily samy (Vyhl. II. 216). 2. býti dívkou, svobodnou: Počkaj, šohajku, až si podívčím = nabudu se dívkou, užiju svobody (val.).

diví adj. jednoho zakončení: diví žena, diví pec.

divížena, divoženka, zvěščka (Přerovsko). věščica (laš.), koruženka (záp. Mor.), bytost báječná.

Divín, příjmení val.

divina, podivín (val.).

diviš, clavaria (houba).

dívka, děvečka služebná (děvečka je slovo lichotné: Čí si, děvečko?). Na hlavě měla velký turecký šátek zavázaný, jak u nás říkají, »na dívku« (Slov. obr. II. 159). V kolihy (čejky) zaklety prý jsou nezachovalé dívky. Odtud snad v některých osadách na Dačicku čejkám říkají *dívky* (Mor. lid 298).

divný: To je mi dživno teho člověka (s genit.) Lor. Och, to je ně divně na tu Karušul (Slav. ČL. XI. 323.) Přinesl s sebou množství divných a jinačích věcí (Slov. obr. II. 71). Duchové nás budou divně a jináč nutit v karty (Kda I. 196). Nadala mně divně a jináč (dok. 153)

divočiak, divoký kanec (Dob.).

divočina: Skočila bych do tej hlubočiny, kde jsou ryby samy divočiny (Suš. 590). Skovaľ som sa, skovaľ do tej hubočiny, hdze sa prechádzajú morské dzivočiny = divoká zvířata (Černík 16).

divočka, ovce plachá (val.).

Divok, les na Polešovsku.

divosír, divoch (Jicko).

divota, div = Nima dživota = není divu (Lor.).

divovat sa = diviti se (horň.): Temu sa dzivujem. Dzivovaľ som sa až hrůza večná (Dob.).

divúr, divoch (slov., val.): Stvářaľ jak divúr (Slav. ČL. XI. 378).

divús = divúr.

dřa (laš.) — podřa (horň.), podle, vedle, podleřa, vedřeřa, podle, vedře (dol.), vedři, podleřiva (dol.), — v laštíně *dřa* = pro: Dyť to dřa vas! Juraš dřa Ondraša přešel přeč. Šeľ tam dřa teho, udeřaľ sem to dřa teho = pro to. Podle čeho? = proč? (Srovn. *dle*.)

dřab, vydlabaný žlábek nebo díra v dřevě.

dřabat, -bu: Pořaď ho dřabaľ, aby to pověděľ = naléhal na něho (Zl.). Pořaď mne dřabali, abych zapľatiľ kořátko piva. O túto policu mne dycky dřabe, nedám ti ju = žebroní (dok. 78).

dřábíř (dřávit, dávit, dřábit, gnábit), tlačiti, škrtiti (val.): Čert zdřábil kameň, až z něho voda piščela (Slav. ČL. X. 300). Mora dřábi lidi. Pes zadřábil kuřa. Rozdřábil vajičko. Kapustu dřavic, zelí stlačeti v sudě (Dob.).

dřabovka u pluhu v. pluh 20.

dřachmat, -chmu, tlačiti, mačkati: dítě, kočku pěstováním (vých. Mor.).

dřachnit = dlachmat: Pes zadřachnil kuře.

dřacholisko, pošlapaná tráva neb obilí (Df.).

dřapa: Co ty ovečky roznesou na svých dlapkách zlata! = šlapky u nožek (Kda I. 25).

dřapolisko, zlá cesta, bahnitá mláka (val.).

dřaščka, lusk odkvetlý (Maš.).

dřaška, trudovačka v. t.

dřážit, dláždit.

dřážka 1. dlažba vůbec, 2. podlaha.

dle: Psal mi dle bytu = o byt. Šel tam dle němčiny = naučit se německy (Nov. Město).

dlet: Dłóho sem tam nedlela, neprodlevala, nemeškala (Zábřežsko).

dldlenny n. dldlušky, kačeny, od volání: na dli, dli! (dok. 123.)

dloubat mlíč, rýpati (Dačicko).

dloužanáký, velmi dlouhý.

dlouho: Dłóho sem ti nedař zlatku, a už zas chceš = nedávno jsem ti dal. Dłóho oni tam nedondó, jak pudó honem = brzy dojdou. »To se ešče na něho načekáme!« »Dłóho on nepříjde, ešče už je v cestě« = brzy přijde. Budó tu z kosteľa za chvílenku, deř dłóho není po té rani = vždyť je brzy po ranní (Mat. XXIII. 154).

dlúháček, kuchyňský nůž: Dłúháček, ne křivák, hážeme do zemi špiců (dok. 41).

dłuhař, kdo dělá dluhy.

Dłušiny, pl. f., trař (Nivnice).

dłuhúcný, velmi dlouhý (vých. Mor.).

dłužen: Čert tě (babu, chłapa) tu býř dlužen = není tě tu třeba. Sultán se ho ptal, co je dložné (Vyhl. II. 37).

dlužť, -ě, f., deska z práchna na zadělání úle od zadu (Zábřežsko).

dnés: Dnes jak zitra přijde = co nevidět. Čekáme ho na dnes týdeň = ode dneška za týden. Neřek sem dnes týdeň, že budu voják = před týdnem (Suš. 568). Nebudem veselá ani do dnes týdňa (Bart. II. 107). Som tam po dnes dzeň (Dob.). Tvá matka umřela, dnes rok pohřeb měla (Suš. 161).

dnésa, dnésaj, dnésajky (laš.) — dnésaj (slov., val.) = dnes.

dnésajší = dnešní; dnésajša noc (laš.).

dnešní: Myslíte, že su dnešní? Nějsu dnešní = dnes narozený, hloupý.

dňúvať: Marek vkradl se do šústníku a tam přenocoval, nevěda, jak bude zitra dňúvat. Ten kohút u nás nocúvá ai dňúvá = bývá u nás ve dne v noci (Dob.).

do 1. *v laštině s genitivem jmen osobních jako v polštině*, = česk. *k*: idě do kovaľa, do ševca, do Pavlička, do nas, do kupca, do sušeda, do stryka, do pana velebného. Ve Frenštátě obecná je tato vazba toliko při jménech rodinných: do Křenkuv, do Michnuv, do Klínkovských, sice má místo předložka *k* s dativem jako v češtině. Na Brušpersku říká se: do řezníka, do nas, atd., ale *ku mně* výhradně, na Frýdecku vedle *do mně*. V některých ustálených formulích zachovala se tato vazba i jinde na Moravě: Di do stvora (pom.) = di do čerta (Zl.); na Hornácích sjmény rodinnými: išiel do Krcháčků, do Tomšů (Df.): Udělam se ptačkem, do matičky pošetim (Vyhl. VI. XVIII. 837). Vydaľa matička ceřičku dafeko od sebe, ba i zakazaľa chodničky do sebe (VI. XVIII. 837). Do suseda půjdu (Suš. 454). Byľa mi matka bohatá, pošľa do smrti do kata (Bart. II. 11, z Rožnova).

2. *do znamená cíl ve smyslu přeneseném*: Neiměř přičiny do mě (laš.). Ma tu tež co do pořizeňa? (laš.). Zmokli zme do niti, do kože, do kosti. Dávete temu hřiběti picni

vápno, abe sešlo do kosti (Mal. XXIV. 138). Dať do noh, do ket, do vesokých (ib.) = utekl. Trhejte rozmarýn za zelena, aby vám nevyrůst do semena (Suš. 390). Obili ide do peněz (z peněz, je v peněžích) Mal. XXIV. 138. Koně mu šly deň ode dňa do sebe (spravovaly se). Voli rostou do peněz, koně z peněz. Přišlo do rozumu, ptalo se na mamu (Suš. 161). Přišiel do milosti (do lásky) u samého císařa (opak: vypadl z milosti, z lásky). Vzíť si koho do srdce = zamilovati si koho. To hříbě má do druhého roku (Mal. XXIV. 138). Je s ním do přízně = jsou příbuzni.

3. **do** *attributivně*: Kůň do tahu (ein Zugpferd), boty do blata, šátek do děšča, šaty do práce.

4. **do** *adverbiálně*: Ovoce máme do pána Boha, do vůle boží = hojně (t. j. dokud jest vůle boží, dokud Bůh požehnává). Žena mužovi řekla, že se do vůle boží nebojí (Kda II. 188). Mláťá do dvojnice, do trojnice, do čtvernice (pom., jinde: ve dvojnicu). Do oka něvidzim ništ = na oko (horně). Převlékeľ se do žebraka = za žebráka (laš.). Všecky osoby su do slaňanky posedane = do kola (laš.). Je té práce do strhání, do stésknóti, do zmrzeni (Mal. XXIV. 138). Děľali jak do zákľadky = o zákľadku (laš.). Do hupku = honem, hupkem (laš.). Děľáme do cuku = honem (Zl.). Děľá do skoku (Mal. XXIV. 138). Hněvá se na mne do rozpuku (Zl.). Zpírá se do duše. Dožráľ ho do duše (Zl.). Zač teho voľa dáte do slova = bez smlouvání (Bart. II. 300). Do tři krati prošíľ = do třetice (pom.). Kvítecky opadaly do lístečka jednoho (Suš. 196). Víno vytékľo do kapky (bis auf den letzten Tropfen). Snědli chľéb všecek do kúska. Všeci do jednoho odešli. *Pozn.* Chodí do drév, do košů, do tihel a p. znamená toľik, co chodí děľat drva, koše, tihly: Tak říká se též: je v drvoch, košoch, tihľách, t. j. v práci, děľá drva. — Zajímavá je tato stručná vazba: Po-

tomek diviženky byl takovej maliček a měl jinej vobličej, ne do těchto lidí = nepodobný obličej (obyčejných) lidí (ČL. XIII. 34, od Jimramova).

doba: To už je doba večera, a teprov je sedn hodin = už je dlouho večer (Mal. XXIV. 65).

dobák, zobák (val.): Ptáček klepal dobáčkem na okno (Kda II. 191).

dobaf, zobati (val.).

doběhnůf: Tak mne to doběhľo = dožralo, dohněvalo (Vah.).

dobíjaf se: »Kde ste to vzali?« dobíjál se na něm strýc = důtklivě vyzvídal (val.).

dobrat: Dobraľo mu (nahňalo strachu). Dobíraľo jim. Matičko, nemožu spáti, ani se sníčka dobrati (Suš. 45).

dobře: Dobře je to na synečka, dobře je to na něho = dobře mu tak (Bart. III. 352).

dobroděj vždy iron. = darebák, škodař.

Dobrolese, trať (Vracov).

Dobroniže pl. m., les (Kelč).

dobrotisko: Já neublížím kuřeti, protože su dobrotisko chlap (fig. 96).

dobroť, -ti = dobrota: To není pro mne žádná dobroť. Di (daj mi to) po dobroti = po dobrém

dobrota, něco dobrého: To je dobrota takovy papuče na zemu (Mal. XXIII. 164).

dobrotnica = dobra mysl (origanum) (Slezsko).

dobrovolný člověk, povolný.

dobručýč, velmi chutný.

dobručaf, dobřiti, konejšiti (vých. Mor.). Aľe co se budem domrzał, pime rač, dobróchaľe stréc (Dial. II. 61).

dobruša, -še, hruška toho jména, chutná.

Dobruška, trať (Buchlovice).

dobrutka = dobroděj (iron.) laš. To je tež taka dobrutka, neposeda (Opav.).

dobřý: Bude ti ešče kdysi dobrý = budeš vyhledávatí jeho rady, pomoci. Bude ti to dobré = sejde ti. Dobřý kabát, klobouk, dobré boty

atd. = ještě nesedraný; opak: zlý v. t. *Dobrá vůľa*, neštovice bez patrné příčiny na prstě vzniklá, velmi bolestná

dobyčí: Dobyčjá bjéda je horšja než ľudská = bída s dobytkem, když není píce (Dob.).

dobyť 1. vytrvati: Ani zme nedobyli do konca. Pacholek dobyť ve službě do vánoc. Býl tam, ale nedobyl nového roku. Já tu středy nedobudu. Daj mi, Bože, daj mi do tech vánoc dobycé (Suš. 522). 2. dosahovati, vymáhati: Dobýváł sem to. Nemohl na něm slova dobyt.

docáď, dosud (záp. Mor.).

dočabrať sa, -břu, dojiti pomalu, doškrabati se, zvl. chromý: Ledvá sa dóm dočabře (Vlk 92).

dočapotať sa, -cu: Puť páva po potoce, šak on sa dočapoce = vodou domů dobrodí (Bart. III. 70).

dočkať se s instr. doplňkovým: Jenem že tatiček už se ho nedočkaji tém panáčkem (Mal. XXIV. 67). — *Dočkaj!* (slov.) = počkej.

dočuchat sa: Už sem sa dověďěl, už sem sa dočuchál, kdo mojí galánce fěrtušek zašipál (Bart. III 737).

dočupat se, -pu 1. dobadati, dohledati se: Už sem se dočupál, kdo nánin chodí na střešně. 2. utržiti, dostatí něco: Dočupál se kdesi nátky. Dež za dva grécare tech fiku sni, zajistě se dočope psene (Vyhl. I. 12).

doderná: Kde jsou hotovy s dráním peří, držívají také dodernou (R. a Ž. 82).

dodířka, dodraná: Včil moc strojjú na dodírku (dok. 43).

do dom = domů (laš.): Dybych byla chodila za slunečka do dom (Suš. 194). Navrac se do dom (Suš. 196). — Také do domu = domů: Di, děvča, do domu (Suš. 159).

dogvarať, -řu: Ten to dogvarať = dodělal, zřídil (Vah.).

dohlúpať se, svým hloupým rozumem se domyslití: Dyby mi byl řek, co buděm robiť, to bych ja se už dohlúpał, jake načini potřebujemy (Šmýd).

dohnat: Veliká bída mne k vám dohnała. Já ho k tomu doženu = přinutím.

dohořivat: Oheň dohořívá (ist dem Erlöschten nahe).

dohostit se: Statku se nedohostí, lesti nedopostí.

dohýbat si, -bu, stěžovati si: Dohýbál si, že ho hlava bolí (Zl.).

docházet, na vých. Mor. ob. *dochodit:* Už můj stav panenský dochází = končí se (Suš. 431). Sedmý rok dochodí (Suš. 94). O Jozefě ně roky dochodíja (jsem ten čas narozen). Slav. ČL. X. 143. Tomu synovi dochodilo 24 let (Kda I. 88).

dochrámat se, -mu: Dyž se tak šustne s pater, celej se dochráme, pomrzačíf (dok. 119).

dojachať, dojeti: Jak Turek dojachał, na Verunku se ptał (Bart. III. 19).

dojat: Dyž mne dojme (t. bída), dycky mi pár grejcarů pošle. Už ho dojmá. Jak ho dojalo, vrátí sa ešče rád dóm (Zl.).

dojení, concr. mléko, kolik se ho na jednu nadojí: Krávy nám už hodně prísušily; trojho dójení máme sotvá na večeru (Zl.).

dojesť: Dojedł chlebem (Mal. XXIV. 69). Kdo chlebem dojídá, na vojně nezmirá.

dojčić, dohoditi, namluviti: Dojčila mu ju (nevěstu) val.

dojit: Došli tmavých lesů (Suš. 113). Dojdeš nebeské radosti (Suš. 20). Valentinek zdravi došeł (Suš. 28). Psání za psáním šlo, až Kačenky došlo (Suš. 125). Došla boháče novina (Suš. 20). Tak to došlo skončeňa = skončilo se (laš.). Dyž donde letního času = bude léto. Maso v trůbě dojde (dopeče se), netřeba přikládát. Žito dojde na pokládkách (dozraje). Jabka dojdú na hromadách (Zl.). To sem jak živ nedošěl, jaké ten má zápolé (zalíbení) v koňoch = nezkusil, nepoznal (Vlk 19). Došla k němu jeho matka slov. = přišla (Suš. 184).

dójit (slov., val.): Kráva krvú dójija.

dojivo, mléko ve všech svých způsobách.

dojka 1. jedno podojení. 2. Tá kráva je dobrá dojka = dojnice. 3. dojná ovce (Kda II. 314).

dojný: Sestra jí poslala čtyry krávy dojně (Suš. 130). Plač ty, cérečko, plač ty hojně, abys měla krávy dojně (Bart. I. 136).

dokáď: Budu toho mět na dokáď = na dlouhý čas. Žóni sem tam byl dokáď = dlouho (Zl.).

dokášac, dokosovati: Mať som dokášac (Dob.).

dokázat, -žu: Nedokázal zkúšky = neobstál při zkoušce (vých. Mor.). Ten dokazuje! = vyvádí. Nedokazuj! = nedováděj. Dokazovat s kým = žertovati. Ten každó lež dokáže pravdó = za pravdu (Mal. XXIV. 67).

dokel, dokud (val.): Dokel Janko usně, dot. I tráva uschně (Suš. 267).

dokládka, co se dokládá, příkládá, na př. na vůz, aby byl plný náklad.

dokonalý: To je dokonalá pravda = věrná (laš.). Dokonalý pozor si musí člověk dac, či to padně či nie (Dob.).

dokonať, skončiti: Mlačímy, dnesa snad dokonamy (laš.). Jak sa tá mša dokonała (Podl.).

dokonca, nikterak: Nechce dovolit dokonca (vých. Mor.).

dokument: Ona to pečeti, že je to dokument pravda = věrná pravda.

doť = dolů: Skáče s koňa doť i nahoru (Vl. XVIII. 616).

Doláky, krajina Dolsko: Šel na Doláky. Býl na Dofákoch.

dolaman, uherský kabát: Máme pána, máme v černým dolamáně (Suš. 512).

dolansko, v. horňansko.

dolčif: »Tam škaredě dolčif,« mluví »po dolsku«, říkajíce běl, dé, vuknu a p. (Novoměstsko).

doľec, pl. doľce, důlky, do nichž se sázejí zemáky: Kopeme doľce (Vych.).

dolehnůf: Až dolehne na člověka nešťestí, teprů sa pozná (Vlk 22). Neraz býl hladný, ale že je chudob-

ným, nedolehlo naň, až dnes, dyž mu starý Bazaľa řek: »Ty žebráku!« = netklo se ho, nebolelo ho (Vlk 23).

dolenský, z dolního konce dědiny: Dolenským pannám na zdůry (Suš. 769).

dolinek, slabina. O bolestech žaludečních se praví, že bolí v dolínku.

dolipať, -pu na koho, dorážeti (Zl.). Jmenovitě o psu, který zuřivě na člověka doráží.

dolní větr, západní.

Dolnice, trať (Senice).

dolník, ulička ke dveřům domovním mezi oběma ploty zahrádkovými (Podl.).

doľožif: Člověk neví, co naň Pámbů doľoží = dopustí (Slav. ČL. X. 465). Ráda bych viděla, abys aspoň ty býl zaopatřený, dyby na nás Pámbů neco doľožil (Slav. ČL. XI. 226). 2 *doľožif pěsničku* = uměti do konce = To já nedoľožím (Podl.). 3 *doľožif si*: Ten si na to doľožel (han. = ustrůh slov.) = dal záležeti.

doľožitý, náležitý, důkladný (val.).

doľů kopcem = s kopce v. hore.

doľupif, pořádně naložiti, nabiti (val.).

dom, **dóm** = domů: Už mó miló dom z kostela vedó (Suš. 431.). Dóm běžala, nemeškala (Suš. 112).

doma: Už su doma = už to vím, zpamatoval jsem se. Hned býl doma = dovtůpil se, co je (Slav. ČL. X. 372).

domajší val. = domácí: Už přichodili k domajší chalupě (Vlk 12). Ten domajší enom ženu bije, a vandrovný srdcem polituje = doma chovaný, na peci válený; vandrovný = světa zkušený (Bart. II. 186). My zme domajší, a ty si cizí (Slav. ČL. XI. 179).

domajško: po domajšku = po domácku, při domajšku = při domě (val.).

domatičkovat, domlátiti, pocuchati (han.).

domatičkovat se, opiti se »na matěru«: Ten je domatičkované! (han.).

domětať někomu, domlouvati = Matka cěři domětaľa, aby neplakala (Slav. ČL. XI. 482).

domikát, polévka ze sýra (Slav. ČL. X. 135).

domilovat: Ten tu bránu malovat dal, kdo Marušku domiloval = nedal si jí sokům vzíti (Suš. 106).

domírat: Už ty staré zvyky domírajú.

domkař, a, osadník, který má jen holý domek nebo malý kousek pole k němu, (slov., han., záp. Mor.).

domluva, úmluva, smlouva: Zase takovou domluvu sobě udělal, jak s prvým (Kda I. 214).

domlúvat se s kým, hádati se (vých. Mor.).

domovník, domovní obyvatel: Všeckým domovníkum dobrý příklad davej (Vyhl. VI. XVIII. 329).

domrzadlo, kdo »domrzá«, dopluje.

domrzek, mrzutost: Měli zmy doma samy domrzky (laš.).

dondel, **dondýlek**, uzílek, chumáček: nesla na zádech dondýlek (Maš.). Dondel vlasů (Jevičko).

donekád', nějaký čas: Ostanu tu donekád' (vých. Mor.). Dyby aspoň donekád' tam pobýl = nějakou chvíli. Dyby ešče mamička donekád' byli živi.

donosit: Už sa všeci chlapičci poženili, zelené pérečka donosili (Suš. 588).

dopálit, dozlobiti; *dopalovavat*, zlobiti, škádliti.

dopariť, polapiti, přistihnouti: Teho až tak negde doparim, temo já dám (han.). Tož zme ho přeca doparili (Slav. ČL. XI. 228).

dopariť sa čeho n. k něčemu, dosíci čeho (val.).

dopáť, -pnu: Dopálo mu, nahnalo mu strachu, byl uveden do úzkých (Vah.).

dopažit, urvati, dostati: Přeca cosi dopažil (Zl.).

dopažiť sa čeho, dopíditi se (val.).

dopěkat: Slúnko dnes dopěká = peče, hřeje. Jednúc naň velice dopěkala = dorážela (Vlk 105).

dopěrovat: Větr dopěrovál = dorážel (val.).

dopíkat sa: Matka by sa byla ráda dopíkala, dávajú-li děti v kostele pozor = dovyptávala (Slav. ČL. X. 134).

dopisovat 1. se o něco, úsilovně se domáhati (Kunštát). 2. Temu dopisuje! = napěká, je úzko (Jicko).

doplet se: Přeľa děvča, přeľa len; až sa na kraj doplelo, na synečka voľało (Suš. 302).

doplzať, dožírat, dopalovati (val.).

dopomocť: Já vám všeckému dopomozu.

doprádat: Matka kúdel předla a len doprádala (Bart. I. 80).

doprášat sa, doprošovati se:

Budeš ty sa kohosi doprášat! (Vlk 27).

doprávať: Křupaľé dopráváli k jarmaku. *Dopraváání* sukna, appretura (Slav. ČL. X. 471).

dopusta, dopuštění: To je »dopusta boží (Kda II. 45).

dopustit: Nemoc našho Bůh dopustil (Suš. 791). Co nemožu snéstí, to na mne nedopustí! (Suš. 53). Strachu na sebe nedopustili = nezalekli se (Kda II. 72). Dopustila se, euf. o nezachovalé dívce (Mor. lid 103). Dopustila sem sa, žádný ně s chasníkem nechťěl (byla závitkou) Vck.

dopuščalka, svobodná matka (val.).

dovádat si na krávu = zakládati si (Vych.).

dopověď, do konce domluviti: Ledva to dopověď. Oni si to mezi sebům dopověďá = zkážou, prostřednictvím třetího (Vah.). Nemožu ani dopověďet, pořáď mi skáče do řeči.

dorábat, dodělávati: Ťažko moja mamka plátno dorábaľa (Čern. 73).

doradit se: Doradil se synek rozumu chytrého = došel rady u (Suš. 693).

doraďovat sa koho, ob čas se raditi o svých věcech (Vah.).

dorážet: Dvanástá doráží = dochází (Sloup).

doretan, placek (Jevičko).

dořezat sa, -žu: Ten sa dořezál = dostal se, uškodil si (Zl.).

dorník, probiják (laš.).

dorota, lehká ženština (han.).

dorozprávaf sa, domluviti: Šak sa dorozpráváme (val.).

dorozuměc komu, vyzráti na koho (Lor.).

dorůst: Dítě rostlo, až dorostlo (Suš. 153). Dorůstl na něho = poradil mu, přemohl ho. Po páru rokách se na ten poklad ináč dorůstlo = lépe se připravivše, dobyli pokladu, jehož dříve marně dobývali (vých. Mor.).

dosedlačit: Ukradli ně koně, už sem dosedlačil (Bart. III. 511).

dosihat, dosahovati (vých. Mor.).

dosítať, liefern: Došíta mu muku z Peštu (laš.).

dosluhovat: Kabát (klobouk a p.) už dosluhuje = je starý, dodělavá.

doslúžená: Na doslúženú dostává dívka koláč (dok. 158).

dosna, zadnice (Jevíčko).

dosobit sa, dočkati se: Nemohl sa mňa dosobit (val.).

dosoudit se někoho, dovolati se: Nemůže se tam žádného dosoudit (Třebíčsko).

dosť: »Ten psík už neroste.«
»Tak už je ho dosť« (už je dosť veliký). Vedařel se on (syneček) mně, šak to dosť nejaké = ledajaký (Vyhl. I. 112).

dostafec, -fca, náhradník (v úřadě) laš.

dostat, **dostávat**, dosáhnouti: Já tam nedostanu. Nemože dostat do mise. Dostaňte tú sklénku! Počkaj, já ti to dostanu. Tatánek mu nedopustil, aby on mu to dostával (vytáhal z díry), a pravil: »Já si to dostanu sám.« (Kda II. 73.) Kdez nikedy peňazi nēdostanē = nestačí (Dob.).

dostávat se, dobývati se: Zloděj se dostávali do komory.

dostavit: Dyt ně vyženú, nedostavim-li koňa = nepřivedu-li koně s pastvy domů (dok. 262).

dostonat: Stonó hospodyně po celé dědině napořád; mně má taky

stone, jestli mně dostone, budu rád = umře (Suš. 612).

dosýpať, -pu: Dosýpała na ňu = dorážela slovy (Vah.).

dosytit se koho: Nemohla se ho dosytit (dítě mnoho jedlo).

došikovat komu co, dohoditi, opatřiti; gaňanku = namluviti.

doškobrtat se, namáhavě dojiti: Ledvá sem se tam doškobrtál.

došky jsou říťové (dlouhé) a hřatvé (Opav.).

došúlať sa, -lám i -lu, pomalu dojiti: Tak tak, že zme sa tam došúľali (val.). Na Novoměstsku = došulit se.

do té, dotud: Chodil do té, až sanuť našel (Kda I. 159).

dotěra, dotěrný člověk.

dotěžovat si i sa = stěžovati si: Hanča si dotěžovala maměnce (Slav. ČL. XII. 84). Mynářka sa dotěžovala, že u nich mlěka nelza uprodat (Slav. ČL. XI. 179).

dotísaf: Bida mňa docísá (tísni). Docísať mňa, abych mu poččal mericu žita (naléhavě prosil) Dob.

dotiskať, naléhati: Bida dotiskala (laš.).

dotiskavý, naléhavý (Lor.).

dotklivý, citlivý (laš.).

dotragaf, dostragati, dopraviti: Pomozte mi to zvíře k ohni dotragaf (Kda I. 89).

dotřelky, pl. m., slavnostní zakončení tření lnu (Žď. obr. 31).

dotřit se k něčemu, dojiti něčeho (úřadu) úskokem. Ten se rád k něčemu zadarmo dotře = žije na fatky (Zl.).

dotud: Manželka mu lála, kde se dotud zabavil (tak dlouho) Kda I. 23.

doty = dotud: Byl jenom doty živ (Kda I. 236).

dotýkat se, -kám i -ču, s dat. a gen.: Chytaj křepelku chytaj, enom sa jí pérek nedotýkaj (Suš. 637).

doudiý pařez, vypráchnivělý (záp. Mor.).

douplik, nočník (Zábřežsko).

doušky, pl. f. Douškami rozumí se vycházka za příčinou ohledání veškerých hranečníků obecních i sou-

sedních dědin (Vyhl. I. 99). Doušky byly slavnosti, na kterých se mnoho »doušků« učinilo, když se totiž pilo na obecní útraty (han.) arch. I. 25.

douškový deň, kterýž byl první den hned po sv. Trojici, po venkovských obcích naší Hané konali a zachovávali různé obřady a zvyky. Hlavně jednalo se o upravení hranic v obci, jestliže se kde porušily, buď ze zlomyslnosti, buď z neopatrnosti, na př. když oráč kámen hraničný vypáčil (arch. I. 26).

dovádat si na něčem, zakládati si: Dováděla sem si na statku (Vych.).

dováhat se: Tak si oni spočívali, večera sa dováhali (váhavě dočkali) Suš. 463)

dováfat sa, -lu: Aj smrti sa člověk dováfe, ani neví jak (Vlk 35). A téj smrti sa dováfu tak lebo tak (Slav. ČL. X. 378).

dovčil, doposud: Nebudu tak dělat, jak sem dovčil děláť (vých. Mor.).

dovděčný, povděčný: Dybych věděť, kdo to dělá, býť bych dovděčný (Vych.) Budu toho dovděčný (val.).

dověť: Tam (v hrobě) mne větr nedověje ani slunce nedohřeje (slez. pís.).

dovígdo (kdovíkdo): Myslí si, že je dovígdo. Bude jim *dovíjak*, až Jozef odejde na vojnu. *Dovíkady* pochodil, ale služby nenašel (Mal. XXIII. 365).

dovírať, důvěřovati: Ale sem já tom hrubě nedovírať (Slav. ČL. X. 34).

ďovírka, dírka (Jimramov).

dovlačovat: Otec v poli oráť, oves dovlačováť (Bart. I. 80).

dovolit: Otec tomu nedovolí.

dovozit se: Dyby ím na táčkách vděky voziť, tož sa nedovozí.

dovšímnút si = povšímnouti si: Nedovšímeť si ho (Podl.).

dožat se: Až sem se dožala chládku studeného = žnouc dočkala (Suš. 55).

doždurnúť, proti vůli postrčiti, přinutiti: Doždurnuť mě tam (laš.).

dožebrat se, -břu: Dožebrala sem se domů = žebrajíc došla (Vl. XVIII. 521 Pit.).

dožera (laš. dožir, m.): Nestojí to za tú dožeru (zlost). Je s tým veliká dožera (oštara). To je dožera člověk (ein Plagegeist). Dělá mi to na dožeru (naschvál).

dožičiť, opatřiti: Dožičiľ mi službu. Měľ sem mu psa dožičiľ. Dožič mi to (val.).

dožínka, dožatá, obžínky.

dožiradlo, kdo zlobí, obtěžuje (zvl. děti) Btcha.

dožirat, škádliti, zlobiti: Ešče Martina dožiráváľ, že naň Kača bere (Vlk 22).

dožívat se čeho (záp. Mor.), *dožívat* sa čeho (Jicko), domáhati, dožadovati se, bažiti po čem, 2. dožívat sa s kým, hádati se: Švirák s Oľšákem začali sa dožívat (Slav. ČL. X. 371).

dožvat, -žvu: Tak ty koně dožváť = zapotil, unavil, zvl. špatný jezdec (Vah.).

doživgdo, **doživico** atd. val. = dovígdo (v. t.): Já už sem sa doživí-čeho dočkala, doživíjakéj změny v domě (Slav. ČL. XI. 323).

drabancovat něčím, hřmotně vikat: dveřmi, oknem, víkem u truhly, aby se otevřelo (slov.).

drabantí, děti (žert.): Mám tých drabantůch krdeľ (Vah.).

drabica, -ce, voje pluzních koleček (Brň.).

drabina, žebř (Frýdecko).

drábník, *turdus viscivorus* (záp. Mor.).

dracůvka, šňůrka upletená z teničkých drátků žlutých, ozdoba slov. klobouku.

dráč, -a 1. kdo dere peří (dok. 42), 2 ras, výtažný (Kda II. 39).

dračka, 1. drání se oč, rvačka: Zelf na trhu bylo jak na dračku, 2. ženská, která dere peří (dok. 42).

dragar, trakař (Zábřežsko).

dragořit: Kdo neustále o jednom mluví, ten »pořaď o tom dragořit« (laš.).

draha, 1. stopa lidská, zvířecí. 2. Včil tom už vím drahu (radu). Nevěděl tom drahy. Počkejte, přijdeme tom na drahu (na kloub) vých. Mor.

drahy, pl. f. kus volné prostory (trávníku) na jednom n. na obou koncích za dědinou, kudy se dobytek na pastvu vyhání a v čas nepohody též popásá: na drahách. Jinde tomu říkají výhon, příhon, skotnica (Slezsko), skotňa (horn.), výpustek (záp. Mor.). Máš ruky (nohy) jak drahy (nečistě).

drahný, ve smyslu velký, dlouhý na Zábřežsku: drahny leta. Na vých. Moravě jen ve rčení: Už je mu drahněj (ulevilo nemocnému).

drahotný, drahý: Počuj, Ondryško můj drahotný (Dob.).

drahovat někoho, stopovati: Myslivec drahuje zvěř, pytláka.

drahucný, velmi drahý (vých. Mor.).

drahuľa, -le, hruška toho jména, rostoucí původně na drahách.

dražák, železný nástroj, podobný dlátu; dře se jím, t. j. olupuje kůra s kmenů (laš.).

draňáť, -ám, **draňčať**, -ím, neústupně prositi, žemrati: Cigánka pod okny draňčí = vrančí. Vydraňáť na něm poslední gréjcar (val.).

dránět, hledati něco ukrytého na mlsání, zpouzeti (záp. Mor.).

drap: Jak přiletěl jelen, drap ho za rohy = drápl, chytil (Kda I. 188). Tá ženská drap duchnu a šúst s nů na zem (dok. 10).

drapač, -a, m., *ulmus campestris* (val.).

drapačka, zdlouhavá práce (Maš.).

drapák, stará, ošoustaná metla (záp. Mor.).

drápat, -pu 1. trhati (oděv), 2. škrábat: Je všecek podrápaný od kocúra, 3. dráti peří: Drapte, drapte, drapulenky (Bart. II. 322).

drapčit, utíkati: Drapčí, jak by mu vydráť (Zl.).

drápěl, suché, drobné větvi, roždí: Člověk při tom drápěl aspoň se ohřeje (Žď. obr. 5).

drápež, -e, f., dření, loupež (Kt. Dod. I.).

drápit, drápnouti, škrábnouti: Udrápiť sem sa do prsta. Zdrápiť s něho šaty = strhli. Oddrápiť věko s truhly. Z ruky mu to vydrápiť = výrval (vých. Mor.).

drápolit sa, drápati se: Kdež ten sa drápolí? = leze (vých. Mor.).

drasta, nádobí: drasta hliněná, dřevěná atd. Zábřežsko (hluž. *drasta*, dluž. drastva jest oděv, šat).

Drastihava, vrch na Vsacku (srovn. Výb. I. 951: Vy strachy zdrastíte kšici = zježíte).

Drastihávky, trať na Pohořelsku u Napajedel.

drať, drát, telegraf. Složili smy se na drať (telegram) Frenštát.

draťák, hrnec drátovaný (val.).

drátěny klišče = na drátování (Mal. XXIII. 220).

drátovat: Sebrale se a drátovale k Moskvě = táhli (Vyhl. II. 18).

dražák, ferka, švihák (dok. 287).

draždžať, -ím, drančať, žgamrať = neodbytně škeinrati, prositi: Pořád na mňa draždží. Draždží toľej o to, až to vydraždží (val.).

draždžeć, řinčeti (o řetěze, o voze) Lor.

dražinka, planá hruška (rostoucí na drahách) (val.).

dražit, stopovati = drahovati (v. t.): Dražili zme ho až do ľesa (vých. Mor.).

drážliť (val.), **drážnit** (slov.) = drážditi: Nedrážni psa!

drbácnuť, vraziti: Vůz drbácnuť do pľota (val.).

drbanec, -nca, rána rukou do hlavy.

drbat, -bu: Drbe do toho jak jatel (datel) = dělá pomálu. Drbať jazykem — podpichovati (Jicko).

drbať sa, -bu, hýbati se: On sní všecko, co sa mu v hubě nedrbe (val.).

drbka 1. známá dětská hra s pěti kamínky, které též tak se zovou (han.). 2. slabá podnapilost: Má drbku.

drc: *Baran drc!* škádlí se beran, aby drcl, trkl.

drcana, žinčica s urdou (smetanou) val.

drcanec, -nca, rána drcnutím do zad (vých. Mor.).

drcat, trkati (slov., val.).

drcnút, strčiti někoho trochu (na srozuměnou), *drcnút*, strčiti hodně (slov., val.).

drčák, kdo pořád drčí, mluvka (val.).

Drčava, na Drčavěj, trať na Vizovsku.

drčet, mluvit drkotavě, sypati řeč ze sebe: Nedrč pořád! (vých. Mor.) Nedrkoc, Aničko, nedrkoc, dostaneš čepeček aj vrkoč. Proč bych já, družičky, drčala, šak sem sa ho ledvá dočkala (Bart. I. 87).

drdať, trásti; vydrdať něco z koho = vymoci; nadrdať = potřásati (val.).

drdla n. **dudla**, brepta.

drdlať, -dlu, brbtati (udrdlaný = morosus). Vydrdlál mu = vyškamrál, vylál. Pohněvaný *drdle*, reptající *dudle*.

drdlena, ženská, která ráda drdle.

drdloň = drdla (v. t.).

drdoľ 1. chochol, vlasy hlavy ženské stočené vzadu v klubko. 2. vrch na Vizovsku.

drdoľaňa = drdoľena = drdoľuša, slepice s drdoľem na hlavě (val.). Drdoľaně, veliké, bílé třešně.

drdoľatý, chocholatý.

drdoľka = drdoľ: Trpěľka (chocholouš) trpěľa, až jí drdoľka narostla (ND. 39).

drdosif: Šak vás tam cosik posmýče, a bodaj to vami dobře podrdosiľo (val.).

dřemeno = břemeno, nůše trávy (val.).

dřenica, tenké prkno na krytí stropu (val.).

dřenka, pastinaca (bot.).

drepčif, křepčiti (val.).

drepsif n. *grepsif*, drobným krokem jít, přešlapovati s nohy na nohu, křepčiti: Jehňata daľy sa drepsif jak z brku vyražené (Slav. ČL. XII. 273).

drev, dřive, než, až (horn.): Počkaj, drev to uděľám. Ja drev já to uděľám!

Drev mosím navariť. Drev on dojde, bude pozdě. Varuj (hlídej) doma, drev prídem z kosteľa. Dřev ona vody nabere, ze mňa hoľuby ožene (Bart. III. 129).

dřevacina, dřevěné náčiní a nářadí: Bystřičané prodávali dřevacinu: łopaty, vidly, varašky, vahany, lyžičníky, vašašńíky (Slav. ČL. XIII. 416).

dřevák, vrták, červotoč (záp. Mor.).

dřevanec, člověk nehyba, jako ze dřeva (laš.).

dřevany, dřevěný (laš.).

dřevěňák, vůz s nápravami dřevěnými. V. železnák (Zl.). 2. valeriana (bot.).

dřevěnica, chalupa dřevěná.

dřevěník, paris quadrifolia (bot.).

dřevěný: *dřevěná muzika*, provozovaná na nástrojích dřevěných, k nimž patří také cimbál; tedy šmytcová je pojem úzký. *Dřevěný chléb*, obživa získaná dřevařstvím (Žď. obr. 5). *Dřevěný deň*, dva dni v tэмdni (úterý a pátek), kdy dovoleno choditi do lesa na rosti (Žď. obr. 6). *Dřevěný handlíř*, obchodník s dřívím. *Dřevěný dráb* býval na Zábřezsku dráb, který v lese dříví hlídá. Ide žalovat, a co si vyžaluje? leda *dřevěnej groš* = nic (dok. 125).

dřevko, držátko na péra.

dřevno, kus dřeva (břevno) slov.

dřevno má v pl. *dřeva* = břevna a *drva*, dřev, dřvám, dřvách = dříví (vých. Mor.).

dřevno, lesní strom: Vtáci po dřevách lítali (záp. Mor.). Stojí dřevno olíva (Suš. 39). Ustup, Mařenko, na levo pod javor zelené dřevno (Suš. 105). Uhledli tam dřevno jaborové (Suš. 143). Privaliľo tam vojáčka dřevno jaborové (Bart. III. 16).

dřevolažník, picus martius (laš.).

dřevolivno: Sv. Valentin tak krásny byl, dřevolivnu podobny byl = dřevu (stromu) olivovému (?) Suš. 28.

dřez, škop o třech vysokých nohách na umývání náčiní (dol.). Jinde sluje: zřez, řez, hřez (han.), myják (myjok, Frýdek), hrot (Opav.).

drgaňa, -ně, kotrba, hloupá hlava (val.).

drganec, -nca: Dá temu vedle drganec do boku = žduchanec, rýpanec (dok. 43).

drgat, drgotat, drcat (vých. Mor.).

drhák, drháček, věchet z houně na drhnutí (val.).

drhlačka 1. ženská, která drhne peří, 2. drhnutí peří: Chodívali k nám na drhlačku (val.).

drhlen = drhle pl. f., přístroj na drhnutí lnu z pálek.

drhnút 1. drátí peří, 2. mýti náčiní, podlahu: Anna drhne užice (Suš. 295). 3. škrabati kůži (kožešník). 4. drhne ho za vlasy. 5. Drhne pořádek jednakú (mele, mluví). 6. Zdrhnút = utéci: Už dávno zdrhl. Ten zdřhá! (slov., val.).

drchat, třepati: Podrchaj tú peřinu. Pták je nadrchaný, když je nemocný; též o člověku: Je jakýsi nadrchaný (nesvůj). Zl.

drochtaňa, -ně, ženská s rozdrchanými (rozcuhanými) vlasy (val.).

drchlat, -lu, trhati, střapiti niti (slov., val.).

drchma 1. ospalec (val.), 2. ženská nepěkně učesaná.

drchmat, dřimat vých. Mor.

drchmat se, česati se: Dokud' se budeš drchmat? (vých. Mor.). Tam sa možeš drchmat celý boží deň (Bart. III. 680).

drchoľ = drdoľ v. t. (Příbor).

drchta n. *drychta* n. drochta (Opav.).

1. plachta travná, 2. ženština špatné pověsti (Vlk 22).

drchuľa, -ly, přezdívka ženské, která má vlasy a šaty rozdrchané, neupravené (Jicko).

dřič, -a, pohodný (Btcha).

dřička, draní peří (laš.).

dřichmač, -a, dřimač, ospalec (val.).

dřichmať = drchmat v. t. (val.).

dřija, -je, běhavka (Mor. lid 223).

dřimaľa, -ly, m., dřimavý, ospalec.

dřimat neosob. zvr.: Dříme se mi, dříme, ba i se mi spač chce (Suš. 497). Zdřímlo se mi, a hned' sem usnul (vých. Mor.).

dřin, pinus laria (bot.).

dřínek, cornus campestris (bot.).

dřínka, laťka jako šindel úzká (Kda II. 162).

dřínknout koho = bříknout, udeřiti: Tak tě dřínknou (záp. Mor.).

dřínkový n. *dřínčený* plot, z jedlových dřínek (plochých polenec) mezi kůly z pošika položených (val.).

dřít: Nic z toho nehodřel = nevzdělal na tom (Jevičko).

dřívko, sirka (Jemnicko).

dřízdoň, dřízdl, mluvka (Vah.).

dřizga, tříska (val.).

dřízka husí, plácavý člověk (val.).

drkať, -ču, něčím strkati na př. stolem (horň.).

drkoš, -a = drkota v. t.

drkota, -ty, m, 1. kdo rychle mluví, precipituje. 2. Já sem už edem taková drkota = vetešina (Vah.).

drkotačka, drkotání, třesení (na celém těle): Dostal drkotačku (laš.).

drkotat, -cu 1. Zuby mu drkotaly = jektaly (Slav. ČL. XI. 226). Tak se mnům zima drkotala! = třásla (Vah.). 2. mluvití zhusta, nejasně: Co pořádek drkoce? (v. drčet).

drkotat se: Tak se drkocu = třasu od zimy, od strachu. Ten se drkoce na peníze = třase, je dychtiv peněz (vých. Mor.).

drkotina 1. chvění, třesení údův (laš.), 2. rosol (slov.).

drkotky pl. f.: jak v kostele seberou drkotky, má se utřítí kapesníkem a obejítí třikrát kostel = když semele, zdobí zima (Vyhl. VI. XIX. 147).

drkotnica, -ce, ženská, jež má dobrou vyřídilku, stále mluví a klevetí (vých. Mor.).

drkoty, pl. f. třesení, delirium tremens: Piják mívá drkoty (han.).

dřlaga, ničemná řeč (Frenštát).

dřlavice, pl. f., široké plátěné nohavice na leto, také *dřlve* zvané (vých. Mor.).

Dřlák 1. příj., 2. trať (Rovensko).

dřlina, ovce bílá s nohama kropkovatými (val.).

dřlý, čilý, čerstvý: To je aspoň chlapina dřlý (Vlk 9). Ja Rozára, to je ešče roba dřlá (Slav. ČL. XI. 134). Byla jakási dřlíš (Vlk 83).

drmkat, drobným krokem jíti = drmolit v. t. (val.).

drmla, -le f., n. drmla -í pl. f. = grimle, drnkačka (val.).

drmlovat, na drnkačku hráti: Hore dědinú šel, na drmla drmloval (Bart. III. 367).

drmoľa, -le, mluvka, Plauscher (val.); i příjmení.

drmoľaz, drobotina (Brodsko).

drmolit 1. běžeti drobným krokem; užívá se zvláště o chůzi drobných dětí. 2. spěšně mluvití (plauschen): Ja di, nedrmoľ! (val.). 3. Děťo drmolí dudeľ = drhne, cumle cumel (laš.).

drmotěl, motýl (Unčovsko).

drn: Letos je ovoca jak drnu (mnoho).

drnčet 1. Vůz drnčí, chřestí, 2. Baba všecko vydrnčela, pověděla.

drnda 1. potřestěná, lehká žensťina, 2. pokrývka ženské hlavy, klade se pod šátek (han.) v. motáč.

drndat, říká se o tom, kdo má hopkavou chůzi; též o dítěti, když spěchá (Maš.). Drndá, drndá, a kde nic, to zbla = chodí stále, jako by měl plnou hlavu starostí, a kde nic, tu nic (Jevíčko).

drnět = drnčet: Co ty dveři tak drníja, dyž ich zavírá? (Zl.). Až okna drněly = řinčela (Slav. ČL. XI. 50). Těžké železnáky drníja po šerku (ib. XIII. 371). Plechové kofečka v oknoch drněly (ib. XIII. 375).

droby pl. m. 1. z drůbeže: křídla, nohy, krk, hlava atd., 2. z větších zvířat játra, ledviny, plíce a p., 3. jitrnice a jelita (val.).

drobazg, -u, drobotina: drobné děti, drobné ovoce atd.: Chudobný člověk ledvá ten drobazg užíví (Vlk 20).

drobasko han. = drobazg: Na pece to drobasko skotačelo (Dial. II. 57).

drobčanka, 1. drobná (planá) hruška; 2. druh švestkového ovoce.

drobčif, drobným krokem jíti (val.).

droběna, drobné dobytče: kráva, koza, také příjmení Droběna.

drobená polévka, polévka se strouhánkem (záp. Mor.).

droběnka, druh švestkového ovoce.

drobit: 1. peníze = měnití na drobné. 2. Zima mne drobí, zdrobila ho zima = semlela (vých. Mor.).

drobkat, drobným krokem jíti (Jevíčko).

drobky, hrubší strouhánek (Zl.).

drobnavý, trochu drobný: Naše kobzaľe su drobnave (laš.).

drobnica, -ce: Plané třešně slovou drobnice a jsou buď černice nebo bělice.

drobný: Po té voděnce drobný rebe skáčó (Suš. 210). Mám já mladú ženu, drobné děti k tomu (Suš. 10). Na trávníčku tráva drobná (Suš. 114). Drobných sme měle plno (euf. vší) fig. 18. Drobná postava, nevysoká, hubená. Drobná huba, malá, úzká. Drobnému pastýřovi dalo se pět měřic rži (arch. I. 89) t. j. pastýřovi, který pásł drobný dobytek (vepře a kozy).

drobsif, drobným krokem jíti (val.).

drobutký, drobounký (laš.).

drochytko, odrobinka, drobek chleba (záp. Mor.).

droužit, kamaráditi: Já s tebó ne-dróžim (han.).

drozd 1. plavý = drozd, 2. černý = kos (horň.).

drozda, -y = drozd, na Jemnicku, je rodu mužs. dle vzoru starosta, pl. drozdi.

drpek, *drpeček*, drobek: drpeček sobě udrpnuť (ulomiti) laš.

dršča, drn: Kolikrát chudobný člověk má děti jak dršča, a je boháč, má jedno dítě. Je toho ovoca letos jak dršča (Vlk 20).

drťinky pl. f., strouhánek (val.).

drtit: drceny jabka (bramborová kaše) R. a Ž. 62. Te teho nadrtiš = ty se hloupě namluvíš (Maš.).

drůba, -ate, mládě drůbeží: Po smrti Bazaľovéj sa teprú ukázaľo, jaké je Ozef drůba (kvítek) Vlk 85.

drůbňava, *asperula odorata* (bot.) val.

dručný = drýčný, pěkný (laš.).

druda, tulák n. tulačka po nocích (val.).

druga, vřeteno na předení vlny (laš.).

drugaf vlnu, přísti na vřeteně (laš.).

druhák, druhý roj.

druhotelka, kráva po druhém teleti (vých. Mor.).

druhý: »Jak předovoče ty hrušky?«

»Za grejcar dovum sedm jednu s druhu (= bez vybírání), dyž vybereče, pět« (Lor.). Jaké je to pomáhání, dyž mně druhý otec (= očím) brání, druhá matka (= macecha) zapovídá (Bart. III. 624).

drusa, **drusík**, druh téhož jména křestního. »Druso! drusiku!« oslovuje na př. Pavel Pavla (Zl.).

drut = drát: Na Opavsku se obilí drutuje na drutě = fukaruje na fukaře.

drúzgat (drúzgám i drúždžu), louskati (orechy), lámati: Žena drúzgá roždí; drtiti: Zdrúždžu ťa na škarupiny. Prase škopky druzgá = chroupá, hlodá (Slav. ČL. X. 469). Podrúzganá noha = pohmožděná (Vlk 24).

družba, svatební mládenec, někde starosvata, pořadatel svatebního veselí.

družbit, býti družbou: Málo bylo svaďbí, aby on na nich nedružbí (Vlk 43).

druždět, zvuk, který vydává něco suchého, jsouc lámáno: suché roždí, zmrzlý sníh druždí pod nohama (vých. Mor.).

drvárňa, -ně, dřevník.

drveno, poleno (val.).

drvisko, rubisko, dělniště (Zábřežsko).

drvíř, tlápati marné řeči: Co drvíř (val.).

Drybníčky, trať v Ústí na Vsacku (býval tam rybník).

dryčný, 1. hezký, souměrně rostlý, švarný: dryčné děvča (horň.). 2. silný (Mal. ČL. VI. 583).

dryja, -je, švanda (han.).

drynduľa, klevetná žena (Opav.).

držák, řetěz u chomoutu, visící na prsníku, dolním koncem za kruh navlečený na voje (v. stroj na koně

I. 4). Má slabé držáky = nemůže držeti moče.

držení (= r. deržava): V celém držěňú císařském = mocnářství (Zl.).

ďuba, *ďubka*, tečka (vých. Mor.).

dubák, poddoubník, hřib rostoucí pod dubem (vých. Mor.).

ďubák, zobák: Kačátka oťepú ďubáčky o zelenú lísku (Suš. 531).

ďubat, zobati; poďubaný (od neštovic).

duběna, kráva barvy dubové (val.).

dubenáč, dubovské, kožené jablko.

dubeňák, kožich barvy dubové, neobšitý.

dubenastý kožuch = dubeňák (horň.).

dubenatý: Zabiľa babulku pěkně dubenatú (var. popelatú, ilovatú = černou a bílou Suš. 538).

Dubičáky, pl. m., trať na Kyjovsku (duby tam byly vyklučovány).

dubina, doubí: Aj dubina, dubina (Suš. 201). Co su to za koně v tej naši dubině (Suš. 583).

ďubkat: Ptáček ďubkal na okno = zobkal, ťukal (Kda II. 192).

dubovica, -ce: Košule byly konopné, z domácího plátna, s límci stojatými, a zvaly se na Kroměřížsku dubovice (Vyhl. II. 172).

dubový: Bude nám běda, kúpil nás Breda (baron Breton, Zlín), z dubových sedláků nadělá žebráků = zámožných (Suš. 536). Dubová žaba = ropucha (Lid II. 19).

Dúbravka, trať na Lanžhotsku.

dúbravník, melissa off. (bot.).

duc, zvuk způsobený nárazem hlavy do něčeho. Říká se dítěti, když se mu hlavou do hlavičky zlehka naráží: baran, baran duc!

ducat (drcat), dělati duc: Dělejme duc!

duča, -če (val., laš.), **đuča** (slov.), důlek. Uhodí li kdo iníčem na stěnu, má duču, nebo udeř-li se kdo do čela, má tam duču. 2. louže při potoku jako nádržka na sbírání nánosů (Jicko).

dúča, -če, bařina (val.).

dučka, důlek na bradě od neštovic; podučkaný a poďubaný (Jevíčko).

dudaňa, -ně, ovce s tlustou hubou jako dudek (val.).

dudek 1. tlusté, zavalité dítě, 2. Sedí na dodko = dřepí (Jevíčko), 3. starodávňý čepec valašský, různobarevný, s pantlí, 4. kus papíru, který si dávají pod čepec ženy, když mají málo vlasů (Jicko).

dudel', -dľa, cumel (laš.).

dudky, pl. m., luzula camp. (bot.).

dudľa, -ly, **dudľaľa**, kdo dudle, neustále bručí (Btcha).

dudľat, -dľu 1. chléb v ústech žmoliti. Dítě dodle, když ve spánku ústy pohybuje, jako by cucalo (v. dundat). 2. = drďat, broukati: A ta stará dudľe jako pivní bečka (Suš. 420).

dudlavý 1. dutý: vrba (Kt. Dod. I). 2. = dudľa (v. t.).

dudľena = *dubka* = *dubraja*, ovce, má černé dubečky po všem těle (val.).

ďugať, *nadűgat*, nasýsati, nahlédati (val.).

duh: Neide mu to v duh, nebylo mu to v duh = po chuti (val.). Tatom (otcům) synků to nebylo v duh = vhod (Slav. ČL. XI. 275).

duch 1. Pověďal mu enem tichym duchem = šeptem. 2. Nesmi to byť ani za zľy duch = za nevím co (Opav.).

dúchat, foukati: Dúchá do ohňa (vých. Mor.).

dúchač, -a, cikánský měch kovářský (Zl.).

duchna, svrchnice, peřina na přikrytí. 2. Na mu duchnu, euf. dušu (Mor. lid 103).

ďuk: Je jako ďuk = tlustý a zdravý (Kunštát).

ďuka, vyhloubenina, důlek (han.); ďuky = důlky od neštovic (dok. 63).

dukátka, hruška toho jména, žlutá jak dukát.

duľa, -le, hruška toho jména, velká, kyselá.

důle = dole i dolů (slov., val.): Poletíme důle k háju (Suš. 696).

důfek (spodek), kluk v kartách (val.).

důlší, dolnějši (laš.).

dům, domů: A dyž přišel dům, povídal (Suš. 153, z Bludova). Na Brněnsku *dum*, *dumka*.

dún, na rámě soukennickém jedno pole od sloupce k sloupci; na rámě je 10—12 dúnů (val.).

dunajek, potůček, járek (laš.).

dunajský: Brodiľ Janko koně v téj dunajskéj vodě = ve vodě Dunaje (Bart. II. 21).

Dunavy pl. f., trať (Sokolnice).

dundat, píti u prsů matčiných. Matka, dávajíc prs dítěti, praví: »Dondé!« *Dundánek* = prs. 2. píti lihoviny. *Dundálek* přijmení.

ďuňďať, sem tam se ohýbati, neodhodlaně si počínati, váhati (Kt. Dod. laš.).

ďuňďavý, váhavý (laš.).

dundel, -a, plný váček (Jimramov).

ďupa 1. důlek při hře míčové »na pastýřa« (ND. 178). 2. zadnice: Dostáľ na ďupu.

dupárňa: V lesíku jest postavena duparňa, tančírna (Žď. obr. 50).

ďupať, -pu, klestiti: odupať chvóji (val.).

ďupka: Na škaredú středu nemá se ani jehlú pichnúť, lebo zašije se slůpkám ďupka (řitka) a nenesó (dok. 237).

duplina, dutina, díra ve vydoupnělém stromě (laš.).

důpný strom, dutý, vypráchnivělý (val.).

ďúra: Dostaneš z koláča ďúru = nic (Vck.).

ďurák, hra v karty, zvaná též zamrzlák (Zl. — asi z ruského).

durament, základ; *duramentně*, náležitě, od základu (Vck.).

durancie mají většinou toto jméno, nebo též: duranky (han.), damašky (již. Mor.), garanzije, uherky (sev. Mor.), zamastilky (Brň.), slivy (Jicko).

ďurbať sa, -bu, brchati se, sbíratí se: Už sem sa z téj nemoci vyďurbáľ, zďurbáľ (val.). Křúpaľa býľ rád, že sa žena trochu ďurbe (vzmáhá, síli) Slav. ČL. XII. 273. Už sa to přeca ďurbe = roste pomalu, co se zdálo býti zakrslým (val.).

durdif: To děto ene dycky by durdilo (chce prsa) laš.

durdivec, zlobivec (Brň.).

dúřit sa, durditi se; nadúřený = nahněvaný (slov., val.).

durňa, -ně, sprosták, hlupák: Di durňo! (Kt. Dod. I. laš.) Pilačech (pilař jsem) ja s pannama, ně s takymi durňama (Suš. 775).

durný, sprostý, silný ale přihlouplý (Kt. Dod. I. laš.).

Duroň, -a, příjmení na Kyjovsku (v. durňa).

dusačka, hruška toho jména (»srchká«, že se jí může udusiti).

dusit jídlo, s chutí a hojně jísti.

dusňák, dusňatý, člověk zavalitý (laš.).

dusnovac, cupati nohama: Išoť kusnom dusnujúci (Dob.).

dusnovína, cupot, temný hluk. Boľo tam dusnoviny! = hluku a prachu při tanci, na svatbě a p. (Dob.).

dústojící: Hétman se na něho podival a ptal se ho, esle be bel k temo dustojici = dostatečný, dostali by té úloze (Vyhl. II. 137). Po honě sme měle pořádně hlad; spořádale sme pár tvaružku a kos chleba, ale to nebelo dustojici jídlo na honě (Vyhl. II. 223).

duša, -še. Duši liší se člověk od ostatního živočišstva; jen člověk má duši. Proto, když se člověk »zhovadilý« na roveň staví zvířeti, duše jeho se vyjímá; pravít se o takovém člověku, že »je krom duše hovado«. Jenom psu se přisuzuje jakási duše, ovšem špatná, jako ubohý pes sám se pokládá za »špatné zvíře«. To děje se jenom v nadávce: »Ty psí dušo!«

Etymologicky slovo duše znamená tolik co dech, jako latinské anima. V tomto původním významě slovo to zachovalo se v několikerém rčení: »Běží jak bez duše.« »Běžel, sotva duše (ducha, dechu) popadal.« »Vypustil dušu.«

Ze rčení: »Dřu se, že bych dušu vyplůl«, »Dyby mi dušu na dľaň vyplůl, nevěřím mu« (Vck.), mohli

bychom se domnívati, že naši předkové duši také s krví stotožňovali. Podobně, ale přece poněkud jinak praví Komenský: »Bezbožnou duši svou se krví vykydl.«

Duše, jakožto princip životní, stotožňuje se se životem samým. V našich pohádkách zbůjník zastavuje pocestného slovy: »Dušu lebo peníze!« (la bourse ou la vie). Člověk, který pracuje, až by se do smrti udřel, »dělá o dušu«, a kdo koho zvláště miluje, »dušu by za něho dal.«

Jakožto bytost vlastně cítící, myslící a rozvažující duše stotožňuje se také se svědomím: »Jak su člověk chudobný, toho bych si na dušu nevzál!«

Činíc člověka člověkem a rozlišujíc jej od němé tváři, duše ve mnohých rčeních a pořekadlech znamená tolik co osoba, člověk sám: »Neviděl sem živé duše, nebylo tam živé duše« (= ani človíčka). »Milá dušo«, »dušičko moja«, »šohaju, dušo má« (Suš. 351), jsou právě tak častá slova lichotná, jako zase kletby: »Ty dušo!«, »To je duša!« (šelma), »Enom sa usmívá, duša!« (sloťa), »Počkaj ty duše prokletá!« V duchovních písních »křesťanská duše« znamená tolik co křesťan: »Křesťanská duše, pod', podívej se!« V národní písních slovenské čteme: »Ešte sa len zori, už k hore do hory štyry duše honia turecké potvory« (Spevy I. 111).

Duši nazývá lid obrazně dřev (jádro) dřeva, zvláště takovou, kterou lze snadno z kůry vytlačit, jakou má bez, síť (iuncus) a p., vzdušný měchýř rybí, zaschlou blánu v brku a j. Otloukajíce s jara píšťalky, naše děti říkají: »Vrazím do tebe kudličku, vyrazím z tebe dušičku« (ND. 183). Také nádivce moučných jídel říká se »duša«: »Naš Hantoš enom pery lebo buchy s hodnú dušů rád« (dok. 106). Tak myslil si lid také lidskou duši, dalším vývojem této představy, jakožto bytost samostatnou, jaksi hmotnou, tělo vyplňující. Takovým způsobem ustálil se v ná-

zoru lidovém o duši dualismus, jakého žádná soustava náboženská nebo filosofská nevyvinula. »Nemá než dušu v těle,« praví se o člověku zcela nemajetném. Závistník »nepřeje člověku ani duše v těle«. Kdo se neozývá, zvláště když je si vědom své viny, »je s tichou dušou.« Vedle »ležel bez sebe« říká se o člověku omdlelém také: »ležel už bez duše.« »Dítě bylo, tajak by mělo dušičku vypožčanú« (Slav. ČL. XII. 130) praví se o dítěti slabém, churavém. Z toho viděti, že za vlastní podstatu člověkovu, za vlastního člověka lid pokládá duši lidskou. Zcela opačný názor měli Řekové za doby Homérovy, jimž vlastním člověkem bylo jeho tělo, duše pak pouhým stínem nicotným (*εἶδωλον*). Srovn. Il. I. 4: *Πολλοὺς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν ἠρώων, αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν* (mnoho statečných duší bohatýrů Hádu odeslal, je samy (= jejich těla) za lup chystal psům.

Když se tedy člověk ze spánku probírá, probouzí se vlastně jeho duše: »Po šesté hodině babička přistoupila k loži Baruščinu, zaťukala jí zlehka na čelo — *to prý se duše nejdřív probudí* — a šeptala: Vstávej, děvečko, vstávej, již je čas.« (Babička 16.) Proto praví se žertovně o člověku chorém, že »do něho dušička jen spat chodí.« Jsa žízniv člověk nemá jíti spat, nebo kdyby se duši rozespálé chtělo píti, unavila by se hledáním vody po tmě, čímž by člověk i na těle slabost cítil (Opavsko). Kdo má všeho hojnost, »má co duša ráčí.« Na způsob hrdin Homérových (*εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμὸν*) i náš člověk mluví ke své duši jako bytosti samostatné: »Pij a hoduj, duše má, šak máš dost na leta mnohá« (Suš. 20). Lehkomyslný marnotratník, který v hospodě své duši přeje, čeho třeba už ani »neráčí«, dodává si myslí a chutí průpovědkou »Huťaj, dušo, peklo hoří!« míně tím, když hoří, že také shoří a že ho tedy nebude. Kdo koho zvláště miluje, »dušu by s ním rozdělil.« Zemře-li

dítě, říkají na západní Moravě, že mělo starou duši. Z tohoto krajního dualismu vysvětlují se také »hádky duše s tělem«, vyskytující se hojně nejen v staročeské poesii umělé, nýbrž i v písních lidových, na př.: »Tělo, tělo, co's dělalo, o duši si nic nedbalo« (Suš. 16).

Tento krajní dualismus vyniká zvláště ostře v hojných žertovných pořekadlech o duši. Kdo se dobře a po chuti najedl, u toho »už je dušička v péři« (*indulget genio*). Za rychlé jízdy po cestě hrbolcovité, zmítaný ve voze vytýká vozkovi, že »z něho vytřase dušu.« »Do čeho to Pán Bůh dušu vstrčil!« diví se náš humorista, vida nejapného nemotoru, a valašský melancholik zase si povzdychuje: »Pane Bože, šak su člověk hříšný, ale moh's tu dušu rači do měcha pichnúť!« (Slav. ČL. XI. 484). Kdo svým dědicům, živitelům a p. příliš dlouho žije, »má dušu na přič,« »má dušu v lokti,« »zaschla v něm duša.« »Piják už zas hodně dušičku zalil,« »piť, až ze sebe dušu jako sysla z díry vyhnať; opilec pak sám varuje svou duši: »Uteč, dušo, žene se přivať!« Hrozenkovský kopaničář zase chválí dobrou vodu své studánky: »To máme vodzičku, až sa duše chytá« (Dob.).

Strach působí na člověka dojmem a účinkem zimy. To jeví se zvláště na duši, která se strachem až scvrká: »Malá dušička v něm byla« (podobně řecky: *ὀλίγος ἔτι θυμὸς ἐνῆεν* Il. I. 593), »až mně strachem dušička schla,« »dušička mu třeľa.« Smrtí odlučuje se duše od těla jako samostatná, hmotná bytost. Když je tělo na smrt nemocno, duše tuší svou rozluku a léká se jí: »Tělo leží, hrubě stuká, dušička se v těle léká« (Suš. 19). Když člověk skonává, »má dušu na jazyku«; tu zotvírají okna, aby duše měla kudy vyletět. Dokud je mrtvola v domě, nic se nedělá, ani v domě, ani na poli, »sice by tím duši trhal.«

V písních lidových děje se často o tom zmínka, kterak duše z těla

v podobě ptáka, jmenovitě holuba, vyletuje, někde si usedne a tam naříká, na př.:

Vyletěla duša z čela,
žaden něvi, kaj lečela.
Sedla ona na hajiček,
na ten zeľeny travniček (Suš. 19).
Náš staříček sobě vzdychá,
hříšná duše se v něm lěká.
Neľekaj se, duše milá,
juž si se tu dost nabyła.
Duše z těla vyletěla,
na zeľenú lúku sedla,
a tam sobě naříkala,
až se lúka rozléhala (Suš. 25).
Jak se ten hrob otevřel,
svjv holub vyletěl.
Tá pani se uľekla,
hneď na koľena kľekla.
Neľekaj sa, pani má,
šak to byla *duša* má (Suš. 110).

dušička: Ke dni dušiček pekou pekaři neb i hospodyně v domácno-
stech zvláštní pečivo, zvané *dušičky*,
dva neb tři malinké, kulaté bochníčky
při sobě (R. a Ž. 53).

dušit sa, dušovati se (vých. Mor.).

dušný 1. Ja tobě obětují tuto
modlitbičku ke cti a chvale Boží,
mojemu dušnému spasení = k spase-
ní mé duše (Vyhl. VI. XIX. 454).
2. zádušlivý, kdo má záduch.

duť 1. pítí velikým douškem:
Ten duje! (Zl.) 2. Děcko duje =
vzdoruje (Vah.).

duť sa, durditi se: Co sa na mne
hněváš, co sa na mne duješ? (Bart.
I. 13.)

duznot, dunění (podl.).

duži, a, e, pevný, silný: duži
chľop (laš.).

dužka, prkénko, jímž se zadělává
úl v zadu (Zl.).

dúžný, tělný, silný: dužný pa-
choľek (horň.).

dužuč, -a, m., dudek (Radostín).

dva, dvě: Nech mi dá pokoj, já
mu dám dva. Haňba ľebo dvě,
mosím vás poprosit, abyste mi pož-
čali trochu múky = třeba je to
veliká hanba (Zl.).

dvaciáš, -a, m., stará stříbrná dva-
cítka.

dvérca (dvérec, n. pl.), malé dvéře.

dvihať 1. zdvihati: A taciček idžě,
ručičku dviho (Suš. 465, laš.). 2. bu-
diti, zvlášť v pondělí velikonoční
s tatarem v ruce (Vah.).

dvoják, úl s dvojími včelami.

dvojduchý: dvojduché dveři (jako
jednoduchý).

dvoje = dvě: Meč se na dvoje
rozlomil (Suš. 9). Choval si dvoje
kravic (Dob.).

dvojíř komu, vykati (val., laš.).

dvojka, bečka dvouvěderka. *Dvojky*
= dvojčata (vých. Mor.).

dvojnica: Mlátili ve dvojnici =
dva mlatici (vých. Mor.).

dvojvrška, hruška toho jména.

dvoošník, hrnec o dvou uchách
na mléko (han.).

dvořák, 1. v. svobodník: Náš ho-
spodář hodné dvořák, pani máma
hodná *dvořka* (Bart. III. 515). 2. po-
druh (Štramberk).

dvořan: Co mají ty famelie, tem
říkáme dvořani (dok. 234).

Dvořisko, trať (Nechalín); stával
tam kdysi panský dvůr.

dvořit si nad něčím, zakládati si
na něčem, býti na to pyšný. Antoš
si dvořit, tajak by býl v hospodě
vyrostený = počínal si (Slav. ČL.
XII. 84).

dvorní: Dvorním okénkem na mňa
hleděla = okénkem ode dvora (Bart.
III. 238).

dvorný, hrdý: dvorna dževucha
(laš.).

dvorství: Má grunt jak dvorství
(Jicko) srovn. dvořák.

dvorstvo, dvořanstvo: Tak celý
hrad byl rozvázán, a všecko dvor-
stvo bylo vysvobozeno (Kda II. 222).

dvoruša, kráva toho jména, barvy
červené.

dvůj, dvojí: Má z toho dvě užitek
(Vah.).

dvůľetka, jalovice, kobylka dvou-
letá (Vah.).

dvůr: Dítě má špatný dvůr =
běhavku (Vyhl. VI. XIX. 146)

dvůrynsčák, dvouzlatník (Vlk 78).

dy, dyž, když (laš.): Dy sem ja to žito rozvival, překrasnu sem pannu uhlídal (Suš. 19).

dyby vyjadřuje 1. *přání*: Di pro tatička, ale honem, debes už tu beř (Mal. XXIII. 44). 2. *prosbu*: Strýčku, dybyste nám požčali táček! (= požčajte). Tetičko, dybyste nám šli pomoct! 3. *vvozuje větu žádací*: Nechafe vás naši proseř, debeste nám pučeře hrabi (Mal. XXIII. 40). Prosim vás, kdybyste mi nějakou vědomost dali o těch třech holubicích (Kda I. 77). Prosil Boha, dyby mu s nejakú pomocú přispěl (Kda I. 164). 4. *bývá často výpustkově*: A debe co, on neustópne (Mal. XXIII. 43). Pomožu mu, dyby jak. Najdu si to, dyby kde. Kúpím si to, dyby zač. *V záporných neskutečných větách podmíněných vynechává se vždy participium bylo, bylo bývalo*: Dyby ne Petrova, mohla sem tam býti (Suš. 199). Nebyl bych se ženil, dyby ne milenky (Suš. 289). Dyby ne rosenky, rosenky studeněj, byla bych nažala travěnky zeleněj (Bart. III. 231). Dyby ne šafáře, šafárovej dcery, nebyli by chlapi do dvora chodili (Bart. III. 917). Dyby ne tebe, mohl sem byt ščasný. Dyby ne dešča, už byzme tu dávno byli. Dyby ne tvých hlúpých řečí, nebýl by děláł takového pekla (Zl.). — V této vazbě užívá se vždy tvarů *něho, ní, nich* (jako po předložkách): dyby ne něho, dyby ne ní, dyby ne nich. 5. *dyby* příslovečně: Škoda, že sem to tele neprodał, mohl sem mněť debe dvacet zlatek, a fčel, dež se zabiło, nemám nic. Jak só matička, decky neco dajó, debe tó šestku (Mal. XXIV. 347).

dycky, vždycky.

dydyž, když (laš.): Na čo stě mě, ma matičko, skoro vydali, dydyž stě mě hospodařit něnaučili? Dydyž vy ku nam přijeděť (Vyhl. VI. XVIII. 836).

dýchanec, -nca, vzduch dýcháním zkažený: V izbě byl takový dýchanec, až těžko cuzím naň zvykať (Vlk 7).

dýchanek, pečivo velikonoční: uvaří se krupice, do ní se natluče půl kopy vajec, přidá se slaniny, uzeneho i telechio masa, koření, a pak se to upeče (Brň.) = svítek.

dýchání: Dechání já mám ešče dobry, afe to chození, to je špatny = ústrojí dýchací, plíce; nohy (Mal. XXIV. 344).

dychavičnost, záduch koňský.

dychavičný kůň, který má záduch.

dycholít, trochu dýchat: Baran byl jak zdechlý, ale přeca ešče dycholít (vých. Mor.).

dychuľa, -le, plachta travní.

dyjamant: Švec tluče podešvy na vyhloubeném kameni, jemuž říká dyjamant (Maš.).

dýl, -a, pl. dýle, trámce, z nichž se stavějí dřevěné chaloupky (laš.).

dým, -u: Pobýl nede dva tři dni, a zas byl v dýmě = ten tam (Vlk 102). Peníze byly v dýmě = ztraceny (Slav. ČL. XIII. 373).

dymák, část dud (v. gajdy 15).

dýmať (kovářským měchem do uhlí): Ež to větr trochu rozdýme = mraky rozežene (Vah.).

dýmit se, kouřiti se, na př. z kamen (vých. Mor.).

dýnko (dénko, dno): Na zakrývání mlíka máme hranatý dýnka z deščic (dok. 119).

dynovat, státi nečinně: Co tu dynuješ? (Ždár), 2. denovat něčeho, litovati, že se něco nestalo (Olom.).

dýs (= dej's), dej sem: Dýs mně to! Dýs to sem! (Od Bzence.)

dyť. Rozkaz se sesiluje příslovcem dyť (vždyť): Deť se dé do teho! Deť už podte! Deť nekřeč toli! (Mal. XXIII. 40)

dyž = když: »Kup si to!« »Dyž nemám peněz!« »Proč neide, dyž ho voláš?« »Dyž je hluchý!« »To sem ty voly hodně přeplatil!« »Dyž si hlúpý!« (Zl.). Naplákała, že dyž oni sú tak neščasní! (Slav. ČL. XIII. 372.) Srovn. jako 5. Dyž jest, tož jest, dyž dělat, tož se skovat. Dyž hody, tož hody, podme k muzice. Dyž tak, tož tak (Zl.). Hospodář vende ven a vidí tam Janka s ja-

kémsi cizim jak dež řezníkem (který vypadal, jako by byl řezník) Hoch 88.

dziňák, kovový knoflík u korduly (Brň.).

džganec, -nca, trhanec, kousek (těsta) pod polévku (vých. Mor.)

džganovitý knedlík, převařený na džganec (Slavkov).

džgat, cpáti: Nač to tam džgáš? Nedžgaj tam toho tolik! Nadžgat se = nacpati, najísti se. Ten do sebe džgá! Aby ťa tam pchało, aby ťa tam džgało (bodalo) Suš. 767.

džig: Roba džig! ho břetenem = bodla.

džiganec, -nca: Dál mu džiganec = džigl ho.

džigat, bodati někoho palcem, který se vloží mezi ukazováček a prostřední prst (Maš.).

džignút, bodnouti něčím končitým, též prstem, holí: Škorpión džigl se sám žédlem (Dial. II. 59). Tém slo-
vem »ďábel« sem ho džigl, protože
mo ledi říkajó »ďábel« (Vyhl. II. 24).

džindžafa, -ly, m., n. džundžafa, dunděla, člověk neobratný, který si neví rady (Opav.).

džisno, džásno (Opav.).

džury, džury, volá se na housata (Df.).

E.

e 1. (he) = i: E tobě se dostane (Třebíčsko) 2. = i, nu: Syn Boží pravil: E, to se stane. Švec povídá: E, počkej, až povečeříme (Kda II. 49). 3. značí nevoli, odpor = ale: E, dé mi už rači pokoj! E, dybys teho rači nechál! (Btcha.)

edem, jenom (val., laš.): Edem jedna voda nezamrzla (Suš. 5). Na ty lúce nic není edem kostel kamenný (Suš. 21). Edem zpomeň na to (Suš. 60).

Edýn, Eduard (val.).

Edvin, Eugen (Btcha).

egreš v. angrešt.

ehej, aha: Ehej, ty matěro, už ťa mám (Slov. obr. I. 325).

eli, jestli (Opav.): Eli je žebráček, almužnu mu dej (Suš. 13).

elikat = helekat (v. t.): Viťa sem tě elikaja (Bart. II. 249).

eni = ani: Eni sem toze neměl hde (fig. 69). Že ho nezmuže eni (fig. 129).

enom (slov.), *enem* (val., horn., laš.).
ene (laš.) = jenom: Enom, enom! vyslovuje výstrahu, zákaz, když ně-

kdo škodu dělá, když se chlapci rvou a p. Enom ho! (pobídka). Un včil ze švagrovu a mě enem zabiť a zabiť. Ene mne ty něopuščaj (Suš. 53).

erb: Šak s něho erb nespadne! = neublíží si na těle, na cti a p., třebaš nějakou sprostší prací.

erdek (maď. ördög), čert: erdek-baba, čertova baba.

esci = jestli (Polešovice).

esi = jestli (Frenštátsko).

esli = jestli (dol., podl., horn., Jicko, laš.): Esli si už posnídala? (Suš. 528.) Esli pravda není, bůj se (Suš. 89). Potem já ti povím, esli si ťa vezmu (Suš. 122). — *esli* — *esli* = buď — buď, brzo — brzo: No já se nadělám za celej deň, esli v poli, esli doma, mně těší práca tuze (dok. 212).

ež = 1. až, 2. než (Hranicko, Kelecko, Jicko, laš.): Počkaj, ež se najím. Tak ona nim pere, ež se zema chvěje (Suš. 12). V tym ež vřelo. Včeraj bylo pěknější ež dnes.

ežli = jestli (sev. Opavsko).

F.

Fabiš 1. Fabián, 2. hlad (žert.): Až přijde Fabiš, zíš pů pecna. Měl Fabiša! (Slav. ČL. X. 302.)

fábor, visák z pantlí (slov., val.).

fábora, kráva toho jména.

facák, silný prsten na »fácnutí« (udeření): Před padesáti rokama nosili takový klustý prstýnky, že jak

s ním nekeho ěrcl, hned' byl hore nohama; řikali jim facáky (dok. 181).

fácnút, facit = pácnút, facku dáti: Fáčni ho (slov., val.).

fafara, přetvářka (Vck.)

fafarovať sa, přetvařovati se: Budeš sa pořáď fafarovať! (Vck.).

fafříkovat sa, obcházeti nečinně (val.).

fafřnochy pl. m., šaty (pohrdl.).

faja, -je, fajka, dýmka (pohrdl.): Za celý deň téj faje z huby nevydělá.

fajčit, kouřiti z dýmky.

fajfa, veliká cívka s kolečky po obou stranách (cívka je s kolečkem po jedné straně) Slav. ČL. XI. 225.

fajka, fajfka, dýmka. Druhy fajek: šimička (kamenná, černá šemnička), klučka (ohnutá), oderka (vyráběná v Odrách), obkuska (dřevěná, vyřezávaná), vizovanka (dřevěná, kutá do pola, vyráběná ve Vizovicích) val.

fajní, fajnový, tenký: fajní olej. Ona je moc fajní = vybíravá v jídle, v řeči, v práci.

falcovnica, tlustá deska.

falcovník, hoblíkový nástroj na strouhání falců na dveřích, oknech a pod.

faľdovačky, pl. f., boty s holínkami ›faldovanými, nabíranými.

fáľka dobytka, když se koupí všecek bez výběru.

faľuta, pl. -té, pobuda, tulák (Vych.).

familija, -je 1. rodina domácí. 2. menší usedlost. 3. vzdorovitost: Myslím, že z teba tú familiju vyženu (Rožnov).

faň, předavné nesklonné a příslovce: To je faň člověk (hodný, spořádaný). Ty máš faň obilí. To je faň. Faň ti to svědčí (pěkně), vých. Mor.

faňácký, výborný: faňácký chlapík, faňácké pivo.

fangura = faňura, facka (laš.).

faňúr (val.) = faňura (slov.), facka. **farovo** pole, farářovo (u Mor. Buděj., Maš.).

fárský, farář: To je fárskýho pole, louka (u Jimramova, Maš.).

faska, podlouhlá, úzká bečice, vrchem otevřená, na sýr, sůl a p.

fasuňk, fasuňek, ňku, žebřiny vozové, v. vůz IV.

fašaněk, fašanek, -nku, ostatky, končiny (slov.).

fatit se k někomu, lísati se, tříti se.

fatkovat: Každý fatkováľ prácu jak mohľ, odbýval (slov.) jinde: prácu fackovat, pohlavkovat.

fatráľ, kus: chleba (val.).

fatrc = fatráľ.

fází, Fasern: Erteple mají moc fázá (Podl.). Stromek bez fází se neujme (Zl.).

fazoľovica, -ce, polévka fazolová (Zl.).

fazulovica, -ce, nať fazolová (dok. 126).

fedro, brslenové třepení, odznak stárka (dok. 287, Mor. lid 65).

fedrovať sa, přefedrovať sa stačím, přežíviti se ledačím (sich durchfretten) Rožnov.

féfara, písťala (han.); v. *fřkaľka*.

féfaraovať = písťati na féfaru (Btcha).

feľka, fajfka (Zábřezsko).

feľfať: Ožrařec feľfe a beľfe (brebbe nesrozumitelně) val.

féfra, parádnice (han.).

feksirovať koho, týrati (Rožnov).

feľáb, vojenská dovolená (verlaub, urlaub).

feľčar, lékař (Feldscherer): Moja panimámo, feľčara! (Suš. 605.)

fena, brzda u vozu = sviňa (v. t.).

Ferdoš, Ferdinand.

ferečina, kapradí (Lor.).

ferfečta, perspektiv (Frýdek).

ferka, ferina, pl. ferci: Ten náš pacholek, to je ferka!

fěřtoch, fěřtušek, zástěra (Für-tuch).

fibka, suchý kořňek bílé jehlice: Koho bolí zuby, ať kouří fibky (Peck).

fičēt: koule vystřelená fičí; voda fičí = tryskem žene.

fiľfať, písťati: Fiľfaju na ptaky (laš.).

fifejdy, pl. f., dráhy v. t. (Vieh-weide) jižn. Opav.

fiřidlo, inarnivá ženská.

fiřra, -y, m., *fiřřák*, pipla (laš.).

fifrať sa, -fřu, v jídle, pabrať (vybíravý); zřifrať něco, zkaziti (Vah.).

figl', i figel', -la, m. úskok.

figlár, podvodný člověk (Df.).

figula, -le, fiková hruška.

figura, nadávka: Ty figuro!

fijalistý: Hubu měl opálenú od slunka, až fijalistú (do fialova) Slav. ČL. X. 133.

fikat, -kám i -ču 1. trhati: Fíká mně v uše. Rozfíkl si kabát. 2. stříkati: Fíče blátem. Krév fíkla z rany. Zafíkaný = zastríkaný od bláta (vých. Mor.).

fikonit, zdrob. slov. fikat, postříkovati.

fikulka, falco tinnunculus.

filek, -lka, chytrák, šelma (Btcha).

fimfas, veliká opálka (Füllfass) Jimramov.

flačif, fláknout, lisknouti: Flačím ťa (Dob.).

flagan 1. veliký kus něčeho, 2. nízká, placatá čepice (Jevičko).

flanda, trhan (laš.).

fandra, coura.

fřák, zástěra mužská a všední ženská (Jicko).

flanerka: Pak vzal na kordolko takovó flanerko modró, nekeři měle černó; to bel také vešeté kabát po pás (Vyhl. II. 138).

fřaša, -še, láhev.

fřek: Vyhňal ho na fleku z domu = na místě, okamžitě (Vlk 23).

fřekáč, -a, m., plácačka na mouchy (han.).

fřekúňat, int. slov. fřekat, hubou mleti, láteřiti: Baba začala fřekúňat (val.).

fřinčif, flinknouti, lisknouti (val.).

fřundra, ženská špinavá; fřundry, plundry.

fřůk, uřňukané, brečivé děcko.

fřůčka, rána prostředním prstem o palec vzpruženým (ND. 176).

fřůkať, fřůkala, kdo stále pofřůkává.

fřůkat, poplakávati vzdychavě: No, neřůkaj pořáď (Vlk 58).

fřůkna, ženská fřůkavá.

fřůtr, kanec, valach, vůl o jednom varleti, špatně vykleštěný.

fofar, fukar na čištění obilí (Zábřežsko).

fogoš, tlustý čagan, v němž je zastrčen kord; nosřvali jej fortáři (val.).

fojt čili rychtář byl v dědině předsedou práva, maje k ruce několik přiseřných zástolníků (arch. II. 85).

fojtáš = fortáš (v. t.): Mého milého fojtáři zabili.

fojtík 1. obecní posel, 2. pták rucicilla tithys (slov., val.).

folga, kůl, kterým se přitahuje řetěz, svřrajřící naložené na voze klády, úvin (Lor.).

forgařit sa, strojiti se (val.).

Forgaše, -ů, vinohrad (Polešovice).

formánek = káčerek (v. t.).

forota, zásoba píce v panském dvoře, pak hojnost vůbec: Máme toho foroty. Valí do foroty (jí za čtyři).

forotit se, zásobiti se: Ten je dobře zaforotěný.

forotný, zásobený, zámožný: Jak je kdo forotný, veseřka trvá tři dni (val.).

forovat někoho, vyháněti ze dveřř (foras): Vyforovali ho = vystrčili za dvěře.

fortáš n. *portáš*, bývalý lidový četník valařský (v LN. I. 183).

fósařa, -e = vousáč (Btcha).

fouska, pšenice s dlouhými ostinami (han.).

fř: A ten mařučký fř do polečka = uletěl (ND. 20).

fřajer — **fřajerka** (řr, -řř), milý — milá (podl., horn.): Zanechal mia fřajer můj (Suř. 359). Já fřajřra nemám (Suř. 375).

František je toliko František svatý; jinak je to jméno (lichotné) dětem. Odrostlejšř hoch je *Francek*, pacholek *Fraňa*.

Fraňuša, -e = Františka (Btcha).

fřasovať se (laš.), trápiti se: Esli se teř ma milenka o mně fřasuje (Suř. 201).

fřařtan, železný kůl, jímž se dělají díry do země, průboj (Lor.).

frclena, ženská, která, co začne, nic nedodělá, »frc sem, frc tam, a nikde nic« (záp. Mor.).

frča, -če, mašle (dok. 287).

frčať, -ím: Všady frčaly ohnivé metly na uzvýš = vyletovaly frkotajíce (Slav. ČL. X. 465).

frčka, čamrda.

fréd (*frejd*) meze u vinohradu.

frejd n. *frjád*, samorostlý plot (Klobouky brň.).

Fréjunky, pl. m., vinohrad v Polešovicích.

frfeň, -fňa m., sopel, šušeň (vých. Mor.).

frflačka, ovčí rýma (val.).

frflaňa, ženská bručivá (val.).

frflať (frflu), brblat, reptati, odmlouvati; frflať na koho, pomlouvati (val.).

frfnit, sviniti, kaziti: Déšč nám všecku prácu pofrfníť.

frfnit sa 1. piplati se: Nefrni sa s tým. 2. zlobiti se: Co sa na mne frfniš? (vých. Mor.)

frfnivý, piplavý: Aľe toto s tú prácu frfnivú! (Slov. obr. II. 30.)

frgát 1. přaslének, dává se na vřeteno, »aby frgaľo« (laš.), 2. čamrda, 3. perník, navlečený na šňůrku, růženec z perníku (Opav.), 4. placka (Zábřeh).

frgel, -gla, zakrnělý plod (záp. Mor.).

frkaľka, dětský nástroj hudební, otlouká se z tenších proutků vrbových za mízy, kteráž, nemajíc »pysku« (Ansatz) vydává zvuk fagotový. Dělává se také z pampelišky (ND. 185); han. *fěfarka*, val. *frgót*.

frkať, frču 1. pískati na frkaľku. 2. šustem poletovati. — Vlk roztočený frčí (frčet).

frkotat, -cu, -tám, třepetati se a sůstěti: Kosárek za kloboukem, pantla na větře frkotá (dok. 287). Praporec samý pantle, enom to frkotá (dok. 83).

frky, pl. m., dlouhé vlasy v týle (han.).

frlačka, čamrda (Opav.).

frňák, velký nos, nos vůbec (opovř.): Dostaneš po frňáku!

frněť: kámen prudce hozený, pták rychle letící frní.

frngať, frčet (han.).

frňúgať (int. slov. frněť), zlostně povrkovati (o kočce), přenes. chrápati (Slav. ČL. X. 376). Stará dívka enem frňúgá, zlostně povrkuje (val.).

frodla, -le, cípek vlasů vzadu na krku (Maš.) = frky.

Frolín, **Froliš**, Florian.

frólka, ozdobný obojek na krk jehňatům (val.).

front: Tady je ořechů front = hojně (Kroměřížsko); jinde řkajf »hundrt«.

frýd, hromada drobného kamení, s pole na mez odklizeného (Brň.).

Frydecké město = město Frýdek: Maširovať musím přes Frydecké město (Suš. 587).

Frydka, han. kordula (vesta), zelená, bohatě vyšívaná (Vyhl. II. 119).

frysek, plechová trubice vlampičce, v níž jest navlečen knot (Jevičko).

fryšký, rychlý, hbitý; poď fryško, děľajte fryško (vých. Mor.).

frbos, pohlavek (val.).

fúja, -je, **fujavica**, -ce, vánice napadalým už sněhem, třeba za jasného počasí (Vlk 13).

fuják, prudký vítr (val.).

fujara čili *furyja*, dlouhá píšťala na způsob flétny (Kda II. 292): Vašku, s fujarú pospěš! (Bart. I. 167.)

fujať 1. městi sněhem (val.), 2. fujá, es zieht (Zábřežsko).

fujigať, silně fučeti: Aľe tam fujigá. Větr fujigaľ po hůrách = skučel (Slav. ČL. XI. 325).

fuk 1. mezera vzniklá mezi nepřiléhavými částmi celku, na př. okenými rámy, puklinou v dřevě: Ucpáľ všecky fuky. Fuky mezi kladami dřevěného stavení ucpávali mechem (arch. III. 26). 2. To je mně fuk = lhotejno. 3. Nemá ani fuku = krejcaru (Jevičko), 4. S tym se daj pokuj, ten ma fuky = rozum, chytrost (laš.). 5. Ty mi tu žádných fuků děľat nebudeš = nebudeš tu poroučeti, se roztahovati (Kda I. 45).

fúk: Já fúk na světlo a šúst do postele = foukl jsem (dok. 258).

On fúk za dveře, a oni ho neviděli ufúknýt (dok. 63).

fukar (fukač), stroj na věti obilí.

fukarovat: Obilí vymláčené se fukaruje (vyvívá) na fukaru.

fúkavica, -ce = fujavica (v. t.)
Vck.

fukotat, -cu, zdrobn. slov. fúkat: Ešče by se (lísteček) libotál, dyby mu větríček fukotál (Suš. 280).

fufač, -u, žvaniti (Lor.).

funač, rypák prasečí (val.).

fundament: Ten má dobrý fundament = rozum (Zl.).

funtůvka, jablko veliké, funtové.

furiják, furiant.

fúsa, neutr. pl., vousy: Šel s fúsama = dát se oholit (Zl.).

fusek, houser (Opav.). Také příjmení.

fúsál, -a 1. vousatý, 2. fazole bílá s černými vousy (ND. 181).

futyrovať, vážiti si: Nic si mne nefutyruje (vých. Mor.).

G.

gaba, hromada (val.).

gabaf, -bám i -bu, omakávati: »Něgabajtě, bo někupitě!« když někdo pečivo, zboží (též děvče) omakává (laš.).

gabnúť 1. sáhnouti: Edem naň gabnúť, a už býť oheň na střeše (val.), 2. gabnúť do dveří = drcnouti. »Ty's na to gabnuť,« uhodil, trefil (iron.), když někdo něco hlouplého řekne (laš.).

Gabruľa, -le, Gabriela (val.).

Gabruš, -a, Gabriel (han.).

gadať, mluvíti (laš.): Ene mi s nim něgadaj! (Suš. 196.)

gagaľka, zakrnělá hruška, nezralé ovoce (Opav.).

gágat, kejhati: Nebudú ti husi gágat (Bart. II. 384). Letěla, gágaľa bílá hus nad vodú (Bart. III. 28).

gagoň, -a, krk, člověk nenasycený (Vah.).

gágor, husí krk, chřtán (opovržil): Čpe jím jak husám do gágora (Slav. ČL. XI. 324). Kamarádi, co s něma píť a profěvál jím gágor za darmo (Vlk 86). Šak by na ně moh prstem ukázat, co ty grunty profějú gágorem (Slav. ČL. XII. 83). Afe šak mu zdľábí gágor (Slav. ČL. XI. 92). 2. gágory = trudovačky (v. t.).

gagot, kejhání husí.

gagotat, -cu, zdrob. slov. gágat. Husi *gágajú* táhlým zvukem, letíce nebo běžíce, *gagocú* jako by pospolu hovořily.

gagýňat, int. slov. gágat, vriskavě kejhati.

Gahura 1. příjmení (Zl.). 2. hora ve Slezsku (Vyhl. VI. XX. 113).

Gaj, -a, příjmení.

gaj, -je: Řezníci chodí do gaje = do vsi nakupovat (Gau? Zábřežsko.)

gajc, -e, m., kolovrátek na předení (Zábřežsko).

gajdaňa, -ně, ženská rozgajdaná, rozkasaná (vých. Mor.).

gajdat, -dám i -dzu, kasati: Gajdze sa mi to (obilí na fůře se rozlízá). Chodí rozgajdaný (má šaty neurovanané) vých. Mor. 2. marniti: Gajdál, haž všeccko progajdál (Maš.).

gajdica, -ce, část dud (v. gajdy 12).

gajdoš, -a 1. dudák: A gajdošu s gajdoma, smiluj se nad nama (Suš. 613), 2. brouk tesařík (horň.).

gajdovat 1. hráti na gajdy: Gajduje tam gajdušek, 2. neustále o jednom mluvíti: Pořád' o tom gajduje, 3. Negajduj sa s tým děckem = nepěstuj, nenos. (Viz obr. na str. 80.)

gajdy, záda (žert.): Pod' na gajdy. Vzala děťo na gajdy (laš.).

gajsať, **gajsnúť**, mikati, miknouti, posmeknouti do vrchu, trhnutí něčím, zatřepati sebou, ošívati se. Kdo leze na vysoký strom, ten gajsá, gajsne, pogajsne se, a zase si odpočívá. Gajsať, gajsnúť ramenama = do vrchu jimi šubatí, hlavu mezi ramena stáhnouti. Pogajsaný na jetú

= jetím otřesený, zvláště, jsou-li v cestě hodná »trásiska« (je-li cesta vytlučena). Podgajsaná letnica = podkasaná, podpásaná. Ugajsaná chůza = houpavá, klátivá. Když se kdo stahuje řemenem, pogajsne se, aby se mohl lépe stáhnouti (laš., val.).

gát, 1. kal, bahno (val.), 2. černý a hrubý hrách; chrobáci ho nežerou (Jicko).

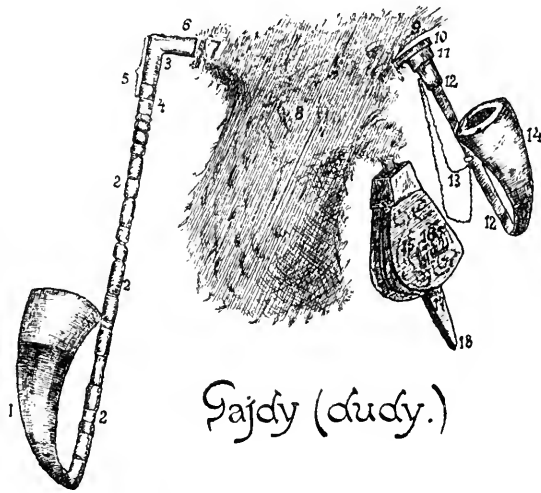
gaľán — **gaľanka**, milý — milá: Chodí za gaľankú (val.).

gaľanda, chůze za milou a pobyt u ní: Chodí na gaľandu (val.).

gaľaniť sa, milkovati se: Rozina vydržaľa od tatuľky, že sa gaľaniľa s takovou ľedačinú (Vlk 23).

gaľanský, milovný: Martinek je hezké, což je gaľanské! (Suš. 561.)

gáľať, 1. do důlka (gáľka) házeti

Gajdy (dulcý.)

1. huk (hľuk) zadní, 2. stavce, 3. klučka, 4. piskor hrubý, 5. pútko, 6. sýtko široké, 7. hlava, 8. tymlov nebo koza, 9. sýtko malé, 10. hlava přední, 11. piskor malý, 12. gajdica, 13. pútko přední, 14. huk přední, 15. mišek (dymák), 16. vzduchojem, 17. páka horní, 18. páka dolní.

Část 1—5 visí přes levé rameno po zádech dolů. — Piskor hrubý (4) z chebzo-vého dřeva je uvnitř zastrčen. — Sýtko (6) brání návalu vzduchu na piskor. Tymlova (8) horní část leží na prsou, dolní, naplněná vzduchem z dymáku, pod levou paží, odtud žene se vzduch levým loktem na oba piskory. Tymlov zhotovuje se z kůže ročního kozla, nejraději bílého. — Dymák (15) opírá se o pravý bok. — Páka dolní (18) zastrčí se za řemen u pasu, a páka horní (17) připevněna jest u lokte pravé ruky, kterouž se nahání vzduch do tymlova. — Část 9—14 visí v před. Horní čtyři dírky na gajdici kryjí prsty levé, a dolní čtyři dírky prsty pravé ruky. Nejhornější dírka na spodě pro palec jmenuje se podpalečnica. Ta má nejpronikavější ton: »Tak mu tá podpalečnica laloco«, říkají o takovém pronikavém tonu. Přední huk (14) byl kasou, do něho vkládali tanečníci své krejčary, dávající si zahráti.

Tóny na gajdici spořádány jsou tímto pořádkem: *b, c, d, e, f, g, a, h*; zadní hľuk má jediný ton *D*, který po celou hru zní, může se však také zastaviti, zakrouť-li se zadní část 1—6 na kouži (7), čímž se přeruší proud vzduchový do zadního piskoru (huku).

Dle této soustavy tonové, dle tonu *d* ladily se i housle, tak že struna *a* zněla jako ono *d* na gajdech, jen oktávou výše. Ladění bylo tedy náramně vysoké, pročež užívali hudci houslí o nejmenších a nejkratších.

Hotovitelem výborných gajd i proslulým gajdošem byl J. Šulák z Kuželového. Na chebzo-vé dřevo na piskory chodíval až pod zadní Javořinu, od příbytků lidských nejjvzdálenější; neboť prý dřevo chebzo-vé, vyrostlé na místě, kam nikdy nedonikne hlas kohoutí, nejlepší je na piskory. Má silný ton a jakési kouzlo do sebe, jež při zápasech hudebních zajišťovalo vítězství.

fazole při hře, 2. = cúhat, cpáti do sebe jídlo (val.).

galbák (galvák), levák (val.).

galbaňa, -ně, levá ruka (val.).

galbavý, levák; též příjmení.

galcnuť, drcnouti, uhoditi do zad (laš.).

Galda, příjmení.

galech, athene noctua (Zábřežsko).

gátek, důlek: Cúhaj do gálka = koulej fazolem do důlka (val.).

Galeta, příjmení (val.).

galety, pl. f., nohavice (laš.).

galgán, 1. nemotora, neohrabanec (Jicko), 2. darebák (laš.), 3. kořen pětiprstku (potentilla tormentilla) slez. 4. trudovačka (v. t.).

galgat (gřgat), hltati, s příhanou: Ten toho zgalgál (val.) Kt. Dod. I.

galiba, malér: Stała se nám galiba (Zl.).

galiga: »Jak sa máte, tetko?«
»Ach, což já, taká galiga!« (val.) = kalika (mrzačka).

gálka, jablko toho jména.

galúnky, pl. m., ozdobná lemůvka ženských střeviců (val.).

galváč, levák (dok. 230).

galvan chleba = gavaľ, kus (Olom.).

gály pl. m., nohy (opovržl.) laš.

gamba, 1. veliká, nepěkná huba, a člověk jí opatřený je gambatý, gambál, gamboš, 2. nejedlá, jedovatá houba (val.).

gambovať, hubovati, odmlovati (val.).

gambuľa, -le, ženská gambatá.

gámela, -le, m., hlupák, nemotora (pomor.).

gamlač (gamľu, gamľaju), jísti, jako by se nechtělo: Ty to dživně gamleš! (Lor.)

gaňa, -ně, slina kančí (Brň.).

ganě, facka (Jevíčko).

gáňat, -ňám i -ňu = gágat (v. t.).

gánava, šlepěj v mokré půdě. Gánavy dělá dobytek, přejde-li přes orané za mokra (val.).

gancovať: Po hře slezské děti, než se rozejdou, bijí se do hřbeta či gancuju (Vyhl. VI. XIX. 525) srovn. galcnuť.

ganduš, špenzr, dětský kabátek (sev. Mor.).

gánek, klenutá přístavba při dveřích oduličních, žudro: Stál právě v gánku (Slov. obr. I. 75).

ganět, žvaniti; uganěný = žvanil (laš.).

gangaľ = trudovačka (v. t.).

gangoš, -a, zajíkávní (val.).

ganit, slintati; hoganěné = uslintaný (Brň.).

gániť, hleděti jako tele na nová vrata (val.).

garafija, -je, dianthus (bot.) slov.

garať = gabať (v. t.): garať na psa (laš.).

garazda, 1. neřád (val.), 2. motání v hlavě: Tafra, co se to se mnó děje? Dyť přece nésu napité? Co je to za garazda? (Vyhl. II. 47).

garazdif (za-do-z), neřádití (val.).

garažija, -je 1. špata, chatrná věc:

To je garažija! = špatně obilí, látka a p. 2. staré dobytče i starý vetčný člověk: Já už su enom taková garažija. 3. druh hrubého sukna: V Hluchově na Prostějovsku staří nosili garažeju (kabát) ze šedého neb černého sukna až po zem (Vyhl. II. 180). 4. turdus saxatilis (na Štrambersku).

garb: Maso z garbu neboli z péra je nejlepší; garby husí = droby husí (laš.).

garbovať, zelné hlávky v kloubech nakrajovati a je tak ke strouhání připravovati. Okurky se garbují, když se nakládají. U zemáků se garbují oka, když se mají sázeti (Kt. Dod. I.).

garčok, hrnec: Uvaří si garčok zelí a má na celý deň co jest. Zl. (Osvojeno asi kdys od ruských vojáků.)

Gargela, příjmení.

gargoľ (grgoľ), hrdlo (Opav.).

garguľa, -le byl hanácký čepec svatební; skládal se z vlastní garguľe, t. j. úzkého »loubku«, jenž byl vzadu uzavřen plátěným dénkem, nádherně vyšíváným, a ze »šatky«, t. j. dlouhého tenkého plátna, do něhož se garguľa zavázala a jehož cípy vzadu visely až pod kolena. »Už mne začepili, v garguľu mne přistrojili«

(svat. píseň). Na Hranicku říkají garga-
guľa čepci, jež nosí vdané ženy pod
šátkem.

garnůť, sáhnouti: Garnůť do toho.
Ptak se garně (dotkne) spružiny, a
ona schlasně (splaskne) laš.

gasaf, hltavě pojídati: Vransy ga-
saŕy chrobáky (Slav. ČL X. 31).

gafala, -le, kdo chodí v plátěných
gatích (val.)

gatě, kalhoty; spodní gatě = pod-
vlíkačky.

gatica, -ce, nohavica gati.

gaúr, vydoupnělá díra v stromě
(val.).

gaura, vysoká ženská vyhublá
(Vah.).

gaurník, columba oenas, protože
hnízdí v »gauri bukovém« (horň.).

gaurnitý, vypráchnivělý: Pňovi,
kerý je gaurnitý, koráb se říče (val.).

gavať, kus: chleba.

gavenda, tlachal (laš.), také pří-
jmení.

gávěr, bařina, močál (val.).

gáz, petroleum.

gazda, hospodář (val., horň.).

gazděna, hospodyně (val., horň.).

gazdiť (gazdovať), hospodařiti (val.,
horň.). Na Brněnsku znamená gazdit
špatně hospodařiti. Ten tam gazduje
= hospodaří, řadí (Kda I. 306).

gbel, *gbelík*, dřevěná nádoba na
měření sypných věcí (záp. Mor.). Na
Laších gbel znamená okov u studně;
jinde nádobu na vodu: Vzala gbelík,
šla na vodu (Suš. 170, od Holešova).

gdohoví, kdo ví: Gdohoví, lesti
tam nešél (Slov. obr. II. 13). Dybys
ty tady sa hleděl ožénit. gdohoví,
lesti bys nedostál ty včilěj nevěstu
aj dost' bohatú (Slov. obr. II. 79).
Gdohoví, lesti toho by nechtěľa (Slov.
obr. II. 167).

gebek pl. gebky, zavazadia =
Gepäck (Frenštát).

gebělka, mluvkva (val.).

gébit sa (= cébit sa), brečeti,
vl. mítí hubu otevřenu na pláč:
ogébené děcko, ogébenec; rozgébit
= otevřítí do kořán (v nečas): Zas
necháť dveři rozgébené (slov., val.).

gebloň, rozpustilec (Jevíčko).

gebra = debřa: Na Valašsku
říkají zmolám a výmolům na stráních
gebry n. debře (Peck).

gebuľa, -le 1. ženská, která se
ráda gébí = fňukna, šklebna, 2. ke-
bule (Kockel).

gec n. kec, odhání se tele.

géc: Vořek sa otočil a géc ho
(trkl).

gécál (Litovel), gecan (Jevíčko),
gecgál (Srbce), gejcál (záp. Mor.) =
chřástal, zpívaje, jakoby »gecal« (při-
sedal).

gecat, čapati, přisedati (han.).

geekat = keekat, o jedné noze
skákatí, kulhati.

gécnúť, *gecat* 1. žduchnouti: Gécni
ho! Géc ho = žduchl (Zl.). 2. silně
bouchnouti: Antoš za kolibú gécľ
z pistule (Slav. ČL X. 374).

gecnout, čapnouti. Ten sebó gecl,
zprudka sedl (Jevíčko).

geča, -če, plachta, jíž se cikánky
odívají = koberec (val.).

géga, husa (val. Kt. Dod. I.).

gégať = gágat, o husím křiku:
Na trávníkoch gégaľy husy (Slav.
ČL X. 32)

gegľať, -gľu, viklati (Vah.).

gegnůť, onomatop. výraz pro zvuk
vyražený z hrdla, když se někomu
z nenadání uhodí do zád, když někdo
s výšky skočí (Vlk 56) = heknouti,
hrknouti: Búcheu mia do chrťba,
tak ve mně gegľo (slov.). Z nena-
dátěj Macha dosí šobástnúľ po zádoch,
až v něm gegľo (Vlk 56).

gegýňaf, rozpustilým býti, dová-
děti (val.).

geľa, -le, **gengela**, hlupák (val.).

geleta, dřevěný hrotek (dížka) na
dojení ovec, bez ucha, s postrčeným
na příč kolíkem (úvazkem), za níž
se nosí, na jedné straně, kterou bača
doje k sobě obrácenu má, poněkud
vyšší, aby mléko nevystřikovalo (val.).

geľhoň, -ňa, kolohnát (Opav.).

gemľať (gemľu): Člověk bezzubý
gemľe kůřečku; chľéb ogemľaný (laš.).

gemlička, malá ústa (val.).

gemuľa, -le, bezzubá kráva (laš.).

gengela, -le, m. vysoký chlap,
který se pro svou délku a nemožor-

nost na všechny strany viklá a klátí (Vah.).

gergelica, -ce, kořalka (posměšně) val.

gerľa, -le řídká polévka (val.).

Gerža, -že i **Geržo**, -že (v. Čaňo) příjmení (val.).

gevěrec, -rca, starovalašský kloboúk nebo čepice (Kda II. 291).

glač u pluhu v. pluh 20.

gľadnavý: Pěry sú jakési gľadnavé, mdlé, řídké, bezchutné (Slav. ČL. XI. 321).

glaga, telecí žaloudek ve vodě namočený, syříště; glagou se podpustí n. podglagá vydojené ovčí mléko, aby sesyřelo. To je glaga a ne máčka! (Vyhl. II. 160.) 2. člověk chabý, nejapný.

gľagať, syříti (val.).

gľagavý, bezvládný: Mám nohy jakési gľagavé (Vych.).

glagoň, -a, urvalec, sprostý chlap: Co takovému glagoňovi se nechat trápati! (Dok. 90.)

gľagůvka, jablko toho jména.

gľajda, -dy, m, kdo se při chůzi *gľajdá,◀ plete nohama.

gľajdaňa, -ně, kráva, která má gľajdavou chůzi.

gľajdanica, -ce, míchanice jídla tekutého, nechutně připravená (Btcha).

gľajdaf, -dám (do tekutiny, mléka, polévky) mnoho něčeho nadrobiti (Btcha).

gľajdat sa, -dzu i -dám, motavě jíti jako vůl (slov., val.).

gľajdavý, kdo se při chůzi gľajdá.

gľam, deštice, spojující žebřiny v předu i v zadu = rozpěrák (v. t.).

gľaměť (val.) = klamět (slov.) dřepěti.

gľán, -u, nános, bahno na louce naplavené (val.).

gľáňa, -ně, ruka (opovržl.): Ne-strké tam to gľáňo (han.).

Gľandoch, příjmení (val.).

gľaníť, kaliti, bahnem zanést: Tá voda je zagľáněná. Ľúka je vodú podgľáněná (val.).

gľasovať (i gľ. sa), skotačiti, válet se: Pořád budete po tých pe-řinách gľasovať? (Val.)

gľcat 1. klímati: Dřímala, pořádem gľcá (Kt. Dod. I), 2. hltavě jísti, 3. skákati o jedné noze = kécat (val.), 4. strkati (han.).

gľej, -u, m., klich, pryskyřice na ovocných stromech.

gľeják: Pro mně je nejlepší ve-čeřa dobrej gľeják a sklínka vína; domácí sýr z tvarohu, solí a kmínem promíchaného. Když se uleží, bývá gľejovitý (klihovitý) dok. 103.

gľéjit, zagľéjit = klížiti.

gľembať, -bám i -bu zuboma, hrýzti (laš.).

gľentat, gryndat, slintati (Jevičko).

gľg, onom. výraz pro zvuk, způsobený tekutinou v přestávkách z láhve vytékající nebo po hltech v hrdlo vtékající. Odtud *gľgat*, *gľgotat* 1. o zvuku, jež působí tekutina do hrdla láhve neb do úzkého otvoru vůbec v přestávkách vtékající (slov., val.). 2. řihati do sebe: gľgavé kůň (Jevičko).

gľgáň, -a, kdo rád *gľgá◀, ochlasta (Kt. Dod. I.).

gľgóc, -a = čepák v. t. (v Těšanech).

gľgoň, -a, gľgavy hřibě, jemuž při pití v hrdle *gľgá◀ (vada koně) han.

gľgotat, -tám i -cu (zdrb. slov. gľgat): Potok gľgotá (murmelt). Voda z baňky gľgoce (slov., val.).

gľimať, žuchlat, hrýzti (zvláště o bezzubém) laš.

gľin, pryskyřice na ovocných stromech (Kt. Dod. I. han.).

gľintat se, -cu, viklati se: Zub se mi gľince (Ždánice).

gľintiľa, -y, m. n. **gľintidlo**, kdo se příliš gľintí, na př. dítě (Btcha).

gľintit, slinami něco jako pěnou potřísni, upěnění (Btcha).

gľmat, -mu, štouchati: Proč ho gľímeš? (Zl.)

gľmnůť, štouchnouti (val.).

gľněť n. gľoněť, čučet, meškati: Hde's tak dlóho gľněť? Hde gľoniš? (Jevičko.)

gľocek, klacek.

gľoňa n. žgľoňa, šukavec, nevý-prava (Jevičko).

gľondat, -dzu: Obilí je od děšča

všecko poflonané = poválené, scuchané (Zl.).

gľondat sa = gľajdat sa, lenivě jítí (Zl.).

gľong, -u: Má gľong v nohách = slabotu, umdlelost, nohy v kolenou klesají (val.).

gľubať, klovať: Aj už sa nekerým gazděnám kuřata gľubały (Slav. ČL. X. 32).

gľugavý: gľugavě rohy dobytka hověziho, stočené do předu jak u berana = klukavě (?) horně.

gľum, bahno: Ta voda je sam gľum.

gľumistý, bahnitý.

gľumit, gľumem zanášeti: Zřídlo po dešti se gľumilo (Kt. Dod. I. laš.).

gľundaf sa, -dzu, hrbiti se: E, už sa tá stařenka také gľundze. Zgľundáný, stlačený, shrbený (val.). Štěny sa gľundały, bortily (Slav. ČL. X. 473).

gľura, brynda, špatná káva: Navářila si tej gľury (laš.).

gľurať, bryndati, kaliti vodu. Gľura mi v břiše = žbrouná (laš.).

gľv: Přiběhl húser a gľv ho = gľvl zobákem (vých. Mor.).

gľvat, -vu, gľvnút, zobákem sekati: Slěpka mne gľvla. Tá slěpka gľve kuřátka.

gľvanec, -nca, rána zobákem, pak i podobné udeření vůbec.

gľvicnút int. slov. gľvnút (val.).

gment: Do gmentu všecko mně zhnělo = mentem všecko (Přerov).

gňábit n. **gňávit**, tlačiti, mačkati, hnísti: Přignábiť pahnoztem tabák ve fajce. Nesmíš toho kořate pořád gňávit, neporoste. Dobytek má nohy ognábené (vých. Mor.). Srovn. jihosl. gnjaviti.

goložňa, -ně, hlava v hrubé mluvě (Archlebov, Vah.); z něm. Gosche.

gómať, -mu, hádati, domýšleti se: Hned sem gómáľ, co to bude (Holešov).

gombalia, -ie, konvalínka: Dám ci pierko z růže, gombalie (Čern. 73).

gomběľaf, -ľu n. komběľaf sa = kolěbati se; když se něco visutého na různě strany klátí: Nade dveřma

gomběľaf sa opentlený jaľovec (Vlk 87).

gombík = bombík, kulatý olověný knoflík: My si peněz naděľáme z olověných gombíků (Bart. III. 654).

gombolce, pl. m., zmrzlé šubry (val.).

gomolä, -le = komolä, kráva bez rohů (val.).

gongola pl. gongolě, halama (Podl.).

gořala, -ly 1. kořalka (opovřzl.): Pořad tu gořalu do sebe ľeje, 2. kořalečník, piják kořalky: Také nevíš, kdy máš přestat, ty gořalo jedna matěrovská (Slov. obr. I. 252). Ti gořali nechcú ženám ani grejcara dat (dok. 11).

gořalena, kořalka (pohrdlivě): Nastřebäl sa gořaleny (vých. Mor.).

gorček, -a, hrnek prostřední velikosti (val.) srov. garčok.

gorýč, -a (u Kroměříže) = horýľ (val.), houba agaricus torminosus.

grabak, nejpapný člověk (Opav.).

grabať, -bu, po dveřoch, šmátrati (laš.).

graca, -ce, zakulacenä motyka zahradní.

gracka = špuněk (v. t.).

gracky pl. f., dlouhé vlasy v tyle (slov.).

gracoun (-ón), stříbrné a zlaté porty na ženské kordulce (han.).

grágoraf 1. = krákorati: A to kuře grágoře (Suš. 621). 2. Staří také přichodůvali pográgoraf si = pohovořit si (Slav. ČL. X. 371).

gramľa, -ľe f. 1. vl. schromlá ruka, pak nehybnä, neobratná ruka i noha: Co ty gramľe sem strkáš? (nohy). Jak já vám ho podám, dy já rukú nemám, jenom ty gramľičky, co držím knížečky = ruce s ochromľými n. zakrnlými prsty (Suš. 32). 2. m., nešika.

gramľat sa, -ľu: kdo má chůzi zdouhavou, plete nohama, ten sa gramľe (vých. Mor.).

gramľavec, -vca, kdo se gramľe, má šmatlavě nohy (dok. 230).

gramľavý, kdo se gramľe; gramľavě ruce = schromľé, zimou zkřehľé (vých. Mor.).

gramloň, -a, kdo má gramle, nešika (Btcha).

gramoliř (kram.), čtvernožky lézti (Kt. Dod. I.).

grapa 1. příkrá stráň: Chalůpku měl přilepenú ke grapě (Vlk 5). 2. = z grap (laš.), z drap (slov.), neúrodné pole, »ani hora tam něrostě,« 3. Grapy, pět kopců na západní straně Rusavy (Slob.).

graty pl. m., haraburdí (Opav.) = Geräte (?)

grbál, schnoucí strom (Brň.).

grcnút = drcnút: Grci ho, hned byl hore nohama (dok. 181).

grcař, štkáti, blíti; *grcačka*, vomitus (val., laš.).

grča, -če = hrča; grča na stromě, suk (Zl.).

grěfa n. **grěfina**, horní a dolní spojovací bidlo žebřin (v. vůz I, 1a), 18, 1. 2.).

greft 1. řada rév, 2. grefty sú na dva štychy hluboký dolíky (dok. 146), 3. hráz u rybníka, potoka, vůbec ohrada (han.).

grejdiř, rejčiti (val.).

gremžiř, křepčiti (val.).

gremžovař, krumplovati, vyřívati: řaty zlatem gremžované (val.). Cervety zlatem a stříbrem gremžované (Kda I. 132).

greneř, -a, m., hrozen černý, muřkatelu podobný.

grézal, obojek kořile ženské (han.).

grgan = fagan, děcko neposlušné (val.).

grgáň, -a, chrapoun, přezdívká sedlákům (od slov. grgař, říhati): Rozvezlý grgáňu jeden! (Vlk 32.)

grgař, *grgnút*, říhati: Grgá se ně tým zelím (val.).

grgulena = gargula (v. t): Za zelený venec byělá grgulena (Bart. II. 250).

grle, -í pl., podbradek, vole (Kt. Dod. I. laš.).

grman, trudoavačka (v. t.).

grmeľa, -le 1. kus neotesaného dřeva, klacek: Popad grmeľu a naň (Vah.). 2. starý nůž = grňa. 3. neřika. 4. příjmení (val.).

grmě, -í, pl. f. = brumle, drnkačka (vých. Mor.).

grmol, kdo má temný hlas (Jevíčko).

grmolec, -lca, m. (z něm. Krummholz) 1. pahýl, 2. rozpůrka, na kterou se zabité prase věří.

grňa, -ně 1. železo u nože, 2. řpatný, tupý nůž, 3. kořalka (val.), 4. nemotora člověk = grňák.

grňaf se, otáletí: Di a něgrněj se (Kt. Dod. I. laš.).

grňavý, nemotorný, hloupý (Kt. Dod. I. laš.).

grobelař, hrubián (laš.).

groka, *groček*, píď (laš.).

gronyga = kronyka, knížka na čtení.

groř peněz = málo. *Groře*, kulaté skvrny na koňovi, veliké jak groř (Slov. obr. I. 47).

grořák 1. kudla za groř (záp. Mor.), 2. kuň, který má po srsti groře.

grořa, -že, kroužek: Ta sesla měla na obóh stranách pro sochory groře (Vyhl. I. 71).

grořka, kroužek, prstýnek bez oka (han.).

grugař, chrchlati: už dogřugař = umřel (laš.).

gruch, zvuk, jež slyřeti, když něco dutého s vysoka spadne, nebo když se vystřelí: Gruchy, gruchy ve dně v noci, div se mi srdečko nerozkoči (Suř. 380, Kt. Dod. I.).

gruchař, **gruchnůř**, bouchati, tlouci: Jak by bečka z hury spadla, tak to gruchlo. Gruchnuř koho bičem po hrbetě. Něchtěľa sem maći sľuchać, a věřil musim kolibečkum dycky gruchać (Suř. 380).

gruchel, -a, malý člověk (Opav.).

grůř, -u 1. mláto vinné vsype se do sudu; nalije se na ně vody, a když »řizne« (kyře), pije se (Treberwein), 2. víno ovocné, hned od lisu, nekysané (Zl.).

grulit: prase grulí, grunzen.

grůřovica, -ce, polěvka z grůřu zasmažená.

grumbačka, rozvařené řvestky syrové (Brodsko).

grumbír, brambor (Grundbirne): Idu vařit grumbír (coll.). Na Bzenecku.

grumľa, ob. pl. grumle, -í 1. drnkačka: Aj ty Juro cigáne, uděľaj mi grumľu (Bart. I. 65). Cigáne, uděľe mi grumle (Bart. II. 439), 2. bručivý člověk: E, mlč ty starej grumľo! (Dok. 156.)

grumľovat, na drnkačku hráti: Dycky mně grumľuje šohajek pod oknem (Suš. 354). Budu si grumľovat na kopečku v humně (Bart. II. 439).

grúň, -a, m. (val.), **grún** (horn.), lesní stráň: Zdřhali zme doľů grúněm. Čí že to koničky hore grúnom idzů? (Bart. III. 52.)

gřungaf n. *křunkat*, silně, chraplavě kašlati, až by se zadusil (laš.).

grunik, *gruniček*, nízká, obdélná vyvýšenina půdy (Lor.).

grušpánek n. *krušpánek*, zimostráž.

gryc 1. gryci na Hané říkají chlapcům, kteří chodí »za tři krále«, 2. nadávka: Ty staré grycu!

grýčný (val.), **dryčný** (slov.): Byľa to grýčná děvčica: měla hezké, oku lahodící pohyby při chůzi a při práci (Vlk 20).

grýfek, plísek, jímž se vůl podkouvá (val.).

grýfný, zručný (Lor.).

gryfona, jméno kraví.

gryndáček, zástěrka, jež se uvazuje nemluvněti pod bradu, aby se nezagryndalo.

gryndat, -dám i -dzu slintati; ugryndaný.

gryndy, pl. f, sliny nemluvněti, psu, dobytku z huby tekoucí.

grytan, špenzr.

grytí, řit (val.).

grytka, ženský živůtek, kabátek (laš.).

grža, -že, kotržina, houževnaté maso (val.).

guča, -če = grča 1. hrč: Děvčica měla pod krkem guče (dok. 55), guča peněz, mnoho jich, jako hrč v míšku nebo šátku zavázaných (rusky kuča = hromada). 3. Dobytky se pastýřovi zhrnuly samy do

guče = do hromady (dok. 241). 4. keřík (Kt. Dod. I.).

gučaľa, hromada přímětů, bolavek (slov.).

gúčí, křoví: Zarůstly mně cesty drobným gúčím (Suš. 515).

gugáč, -a, m., záhrdlitá hliněná nádoba na vodu = kubaňa (Brod).

guláč, -a na Podluží je sváteční klobouk, širůcha něco vyšší, bez střechy, na způsob hrotku, jakž mu i sousedé říkají.

gulda, -dy, m., neohrabanec (Je- víčko).

guľa, -le 1. koule: Cesta rovná, jak by gulů hodíľ, 2. švestkový knedlík (dok. 109).

gumanec, -nca, žduchanec (val.).

gumať, tlouci; vygumať do země díru železným sochorem (val.).

gumnůľ, strčiti: Gumnůľ do něho (val.).

gumýcnůľ, int. slov. gumnůľ, prudce drcnouti: Ten mňa gumýcnůľ, tak ve mně gegľo! (Val.).

guráš, -u, m.: Má klobouk na guráš (šikmo). To je ale guráš člověka, iť sám proti pěti chľapom (Mal. XXIV. 65). *Guráš*, trať (Počernice).

gury, pl. m. výslužka od zabijačky (Vck.).

gutný, sešlý (strom) val.

guzý, kusý: nůž bez špice je guzý, kráva s jedním rohem je guzá. Děľa li kdo co a není to na všech stranách stejné, je to guzé (Kt. Dod. I. laš.).

gvanět na kom, doléhati na koho, domáhati se čeho (val.).

gybas 1. kůň »zdechlina«, 2. »zgeblý« člověk, lenoch, nemotora (laš.).

gybza = bibza, něco špatného, chatrného: To zboží je sama gybza (Kt. Dod. I.).

gygľat, -gľu 1. něčím, viklati, koláceti, 2. piplati: špatná kuchařka gygľe jídla.

gygotaf, -cu, zhusta viklati (Btcha).

Gyguľa, -le, hora na Vsacku, nejvyšší vrch Lysé Hory, vrch a louka na Javorníku proti Hostýnu (Slob.).

Gycha, příjmení.

gychaněc, ňca, m. žduchanec (laš.).

gychať, líti: To tam gycha! (lejmem prší). Tak z něho gycha krev. Zagychla ho krev (zalila) laš.

gychnuť 1. vodu na koho, chrstnouti, 2. koho, žduchnouti (laš.).

gychtanica, -ce, lijavec (Kt. Dod. I. laš.).

gyptavý, nešikovný (laš.).

gyptoš, -a, nešika, nemotora (laš.).

gyr, bolehlav (Kt. Dod. I., u Místka).

gyzd, -u = hyzd (srovn. ohyzný),

nečistota, neřád: Větr plno gyzdunam do okeni našať (laš.).

gyzd, -a, špinavec, ošklivec: Ideš, ty gyzde gyzdavý! (laš.).

gyzdák, ošklivec, »neřád« (laš.).

gyzdavý, ohyzný (laš.).

gyzduľa, -le, nečistotná ženská: Ma v domě gyzdun dost ta gyzduľa (laš.).

gzić se: Kravy se zegziły = do střechu daly (laš.).

gzyneć, římsa (val.) z něm. Gesimse.

H.

háb, vlněný šátek na odívání (Vah.); *háby*, coll. *hábi*, staré šatstvo nebo vůbec šaty (více méně opovržlivě). Dať nám to do hábů = měli jsme s tím práce, starostí! Šak ti namete do hábůch = nažene strachu (Vah.).

haba, *habíc*, *habiček*, chléb v dětské řeči.

habaděj, hojně, do Pánaboha: Řepy máme habaděj. Tam je všeho habaděj (záp. Mor.).

habakůň, -a, žalář (žert.) Rožnov.

habáň, -a 1. hubka na stromě i křesací = hubáň, 2. míč = habán, 3. větvička stromová s listím: Naráňal habáňů (Df.), 4. dítě zdravé a veselé: To je habáň! Co tu děláte, habání? (Zl.)

habaňár, kdo vyrábí (vl. vyráběl) hubku křesací (val.).

habání, pozurážené konce stromových větviček s listím (Brodsko).

habať, -bu, sobě přivlastňovati, bráti: Ty bys pořáď enom habáť.

habat sa, -bu, pomalu se bráti (o těžké chůzi nemocného): Vyhabat sa z příkopy (slov.).

habatky, pl. f., kožené střevíce (Kt. Dod. I. val.).

habít, starý kabát.

hačl v pravo velí se volům (Zl.).

hačať, seděti (v dětské řeči).

háciť (zhačovať) koho z čeho, zrazovati.

háciť sa, mírniti, pamatovati se (val.).

had: Rád by chyťil hada cizí rukú = rád by těžil z cizí podnikavosti, z cizího nebezpečnosti, 2. červeno-bílá kulatá tkanička vlněná, ozdoba slov. klobouku = húsenka.

hádat: Hádám sú na poli = myslím, asi (horň.); hádat na někoho = míti v podezření: Všeci hádajú na něho, že to udělál.

hadí matka (záp. Mor.) = šidlo vodní (hmyz), hadí mléč = chelidonium máius (bot.). Je z hadích vocásků = neposeda (Maš.). To je člověk hadím ocasem zaščipený = chytrák (Vck.).

hadica, -ce, sylvia hortensis (Val. Klob.).

Hadince, v Hadincoch, paseka (Vizovice).

hádiť, žráti: krávy se nahádiły (val.).

hádká, hádanka (vých. Mor.): Princka pověděla, jestli jí zhodne hádku, že bude připuštěn (Kda I. 308).

hadlavka, konopná oprátka na koně (záp. Mor.).

hadopenica, -ce, *hadzja penica*, sylvia hortensis (horň.).

hadovec, -vca 1. neplecha v obilí (Peck), 2. trať (Leznice).

hadraba, otrapa, trhan, Haderlump (laš.).

hadrych, ohnice (Slezsko).
hafel, -fla, h. pěsniček = špalíček.
 Kupované pěsničky sešivaly se v hafel, s jedné strany svaté, s druhé světské (han.).

hafer, borůvka, Haidebeere (val.).
hafol, houf: Odkudse z holečky se vehrne hafol husaru (Hoch '97) z něm. Haufen.

hafolec, -lca, houf: Stálo jich okolo nás celej hafolec (dok. 40).

Hágy, -ů, trať při Moravě (Nedakonice).

haho! = stůj, velí se volům (Zl.).

hach, ničema (laš.).

hachla, -le 1. drhlen, 2. stará dívka, když si vede jako mladice, »staré hachlisko« (Zl.).

hachlovat = ochlovat (v. t.).

hachmáry, pletichy, mrzutosti: Nadělál mo hachmárů (Maš.).

hajhá! **hajte** odhánějí se husy: Haj, haj, haj, husičky, nekalte vodičky (Suš. 103). Hajte, husičky, hajte (ND. 200).

haja huš, **haja huš**, odhánějí se husy (laš.).

hajat, spátí (v dětské řeči).

Hájce, -ců, trať (Blansko).

Hajda, příjmení val.

hajdalák 1. lajdák, 2. panák (pimprle).

hajduk, euf. čert: Hajduk ti tam scěl mět. Hajduk habe s tebo běl (Maš.).

hájenska 1. hájemství, ohoz hájníkův, 2. mladý les zahájený (val.).

hajfiť = haňfářiť = fraňhářiť, vyměňovati něco za něco, handlit (val.).

hajflena, ženská necuda (val.).

hájina = háj: Byla sem s miřým v hájině (Bart. III. 411).

hájiti 1. s genit.: Hájili, hájili dvě hájníci hájka (Bart. II. 166). Haj svého zdraví. Hájila si svého místa, 2. o zvláštním žalostivém pípání, jež vydává ze sebe párek ptáků, obletující hnízdo s mláďaty, když se mu někdo blíží: Pěnkavka hájí.

hajnica, -ce, vích, kterým se na poli zahajuje, zápověď označuje: Zanes do ščudľeku (jeteliny) hajnicu (laš.).

hajník, hajný: Přišěl k nám hajník (Bart. I. 62).

hajs! 1. v před (Zl.), 2. v levo (dol., horn.) velí se volům.

hajsák, vůl (Loštice).

hajsaf se, klouzati se (han.).

hajsovat, toulati se: Chlapec vhodí si učení za hlavu a bude hajsovat sem a tam (Obzor 1903. 101, han.).

hajk, v levo! volům (Vsacko).

hajtáše, pl. m., černé výložky na rukávech bílé haleny hornácké.

hajtrašit, upalovati: A tak hajtrašil, až nemohl popadat dechu (dok. 261).

hajtrtán, potřeštěný člověk (val.).

hajzupať, houpati dítětem (val.).

hák, hřbet: Boli mně v háko (han.).

hákala, -ly, m., kdo háká (v. t.).

hákát, namáhavě, zdlohavě čísti; škaredě psáti, čmárati (Kt. Dod. I.).
hákliový, nedůtkliový, povážlivý (heiklich).

haľa, -ly, dospělá dívka: Má dvě céry, hrubé už haľy (Df.).

háľa, -le, kůlna u kováře (Halle) Podl.

haľabačka, povídačka, světská píseň, na př. jarmareční (Kt. Dod. I.).

haľabaľa: Děfá všecko haľabaľa = páté přes deváté; přívlastkem: To je chľap haľabaľa (Mal. XXIII. 36). Jeden sedlák, jínem Jan Halabala, zemřel (Vyhl. II. 73).

haľabúra, vlna na punčochy.

haľač, -a, kdo má velké hále (oči), člověk s vypoulenýma očima (laš.).

haľadryja, -je, dryáčnice (val.).

haľafaňa, -ně, štekna, hubatá ženská (val.).

haľama, -y, m., hrubý, neotesaný chlap.

haľandryja, -je, trochu lehkomyšlná, obratná ženština s dobrou vyřídilkou (záp. Mor.).

haľapatún, ničema (laš.).

haľas, hlomoz (laš.).

haľaskovat, zaháleti, postávatí (Jevičko).

haľasna, »cérka, kerá nemá ešče starostí, enom sa vyzpívat a vykřičet« (Brumov).

Halašín, trať (Vizovsko).

halašta, křikloun.

halaštovať, mluvití zvýšeným hlasem (Vlk 33). V městě na cestách to halaštuje = řinčí (Slav. ČL. XIII. 371).

halat, *haluškat*, ležeti (v dětské řeči).

halatý, polonahý (Novoměstsko).

halbija, -je, korýtko pro mašky (val.).

halda 1. hromada; v haldách je hlína (Jevičko), 2. špatná ženština.

haldy baldy, nesrozumitelně (Kt. Dod. I., laš.).

haldamáš, dožatá (dok. 157) = aldamáš.

hále, oči (žert.) laš.

hařečka, **hálek** = halužka, šiška, knedlík (Slezsko).

hařečkář, kdo rád hařečky (Slezsko).

haleluja, iris germanica (bot.).

halena *valašská*, jednoduchý kabát z bílé huně, s krajem, který jde okolo krku a po obou stranách dolů, vyšívaným, kolem pasu rozkřídlený, u spodní súžený. Při práci zahrnuje se spodní část do »mrvána« (zmrviť = zcuchati, svinouti neforemně nějakou šatu). Halena je stříhu tak jednoduchého, že nemá švů až v rukávech, a kdyby ji rozpáral, bude z ní zrovna tak veliký kus huně, z jak velkého byla šita (Vlk 9). *Haleny hanácké* byly z houně jemnější, v úpoly rovné (bez faldu) a šly až po paty. Barva jejich byla černá, modrá, později bílá. *Slovenské haleny* (haliny) jsou kratší a širší, na zádech visí široký čtverhraný obojek, jemuž také říkají: cimbál, hazucha, schlopec, slonina, darmovis, lypač. Takové cimbalové haliny bývaly a částečně jsou posud také na celé západní Moravě.

halenář, sedlák, který se nosí pø selsku, v haleně, prot. kabacjář v. t. (Dob.).

halenica, -ce, papuč (v. t.).

Halice, pl. f., trať na Vizovsku.

halinka, brouk slunečko.

haltať, hltavě jísti (Frenštát).

haluz, -e: Dostál sa tam po haluzi = nepřímo, oklikou. Dostál to z něho po haluzi = zavedl řeč

o něčem vedlejším, aby vyzvěděl, co chtěl (opak: po pni) Vah.

halúzcí, drobné haluzí.

halúzkovaný, látka, která má v sobě vetkávané nebo vyšívané halouzky: obrus (slov.).

haluzník, hřivnác, protože hnízdí na haluzích (v. gaurník) horně.

halužka, šiška, knedlík (Laši mor.); halužky na kvasnicách = narušané šišky = kyslé šišky; třené halužky = noky (Příbor); na Ostravsku je halužka buchotka.

halva, sukovitá haluz, boule (laš.), březový pařez, z něhož se dýmky vyřezávají (Jevičko).

halža, -že, houžev (záp. Mor.).

ham, sněž, snědl (v dětské řeči): Sv. Jan mléko ham (Mor. lid 81).

hamaťa, *haman*, jedlík (Opav.).

Hamaťa, příjmení (val.).

hamár 1. hubený kůň (Jevičko), 2. hluk, povyk = Nedělej hamáru (slov.).

hamář, -a, překupník, obchodník s dobytkem (val.).

hamářit, hřmotiti.

hamatný, silný, masivní, hustý: sukno, plátno; hamatný oblek, příliš volný; h. lelík, silný cop (Vlk 25).

hambaťkář, Schwindler (Slezsko).

hambuřák, druh zemáků.

hamižovať se 1. sužovati se (han.), 2. nesnaditi, houževnatě se smlouvati: Budete sa o gréjcar hamižovať! (Val.)

hamnúť, chňapnouti: Haml mu po prstě. To sa hamlo! (o tučném soustě). Nahamál sa = najedl se (žert.). Srovn. ham (Slav. ČL. XI. 95).

hamonit 1. mnoho jísti: Pořád hamoní, a přeci je vechrtlé (han.), 2. lakotiti; hamonění = lakota; hamonica = lakotná žena (Žďár).

hamonit se 1. namáhavě pracovati: Hamoní se ve dne v noce a přeci nic nemá (Maš.), 2. hádati se, hřmotiti: Husaři, sotva přešle, začale šromot, hamonile se s hospockém (Hoch 97).

hamovat: Hamuj se! = mírni se — *hemovat*, brzdití: Zahemuj, je s kopca! Zl. (Obojí z něm. hemmen.)

hampapa, jídlo (v dětské řeči)
Vyhl. VI. XIX. 333.

hampasit sa, lopotiti se: Neměl sa na koho hampasit (val.) =

hampasovať se, namáhati se těžkou prací: Dyť nemusí Hanča tak sa hampasovať, jak vy ste sa hartusili a hrdľovali (Slav. ČL. XII. 83).

hampejz kuželna (Žďár).

hampel, -pľa, prádlisko (laš.).

hampés, pole na neúrodné stráni;
hampésat se, dřiti se na takovém poli (Jevičko).

hampasit sa, *hampľasovat sa* = hampasit sa (v. t.): Celý sa hampľasím, a nic nevydělám (Zl.).

hampľovat: Koně sú zhampľované = sedrané (Zl.).

hampuľka, koflík kostelní, ampula (laš.).

hamrák, starý, velký kůň (Maš.).

hamrazí: Samo šáší, hamrazí = drobné roždí (Suš. 22).

hamrazit, těžce vydělávati, vytloukati: Dybych neco na dobytku nevyhamrazil, neměl bych gréjčara (Zl.). Až neco vyhamrazím (val.).

hamraziť sa, potloukati se; hamrazení, potloukání (val.).

hamsať, neotesanec (laš.).

hana: Tom koňovi, tom obilí a p. není hany = je dobrý, bez vady. Tam só panny, není jim hany (Bart. III. 816).

hanácká svaďba: zelí a hrách, každé o sobě se vaří a jí, se lžici toho a lžici onoho, nebo se oboje smíchá (val.).

hanák 1. koláč nadívaný a velicej přes celej plech (dok. 110), 2. druh zemáků, 3. houba boletus rufus (Zl.). 4. Málo sypou zemáky, půjdem na Hanáky = na Hanou (Suš. 679).

haňba: Šak sa mně tam nedostane, co ma veľce haňba bude (Suš. 89). Inši služi ba i budě, až mne zaňho haňba budě (Suš. 227). Nění tě haňba, mládenče, posmekat krůžky panence? (Suš. 641.) To bech béval haňbo opláchl (Vyhl. I. 134; slov. obšústl.).

haňběj, více hanba = Može ťa byt haňběj než mne (val.).

haňbit sa, stydět se (vých. Mor.).

Haňby, trať (dok. 187).

handravý, bídný, titěrný (val.).

handrbufec, -Ica, tabák (val.).

handrlák, hadrník. Snad převzato od Slovákův uherských, kteří mají také handru, kdežto na Moravě hadra říkají.

hanička, cichorium intybus (Slezsko).

hánka, článek, kotníček prstu: Strhla sem si hánky (Zl.). A ty prsty, ty hánky vám měla černé až hrůza (Slav. ČL. XII. 42).

hanuška 1. odívačka (laš.), 2. = hanůvka, druh jablek.

hapat, upadnouti (v řeči dětské).

hapatěrky, pl. f.: Už je na hapatěrkách = z bohatství na mizině (Zl.) — od slov. hapat (?).

hapatuša, klepna, han. (abatyša ?).

hapitek: vzat někoho do hapitku = přísně ho vzít, přísně s ním naložiti; běžeť do hapitku = honem; zber se do hapitku = přičiň se, ponáhli se (laš.).

hapitkovať, poskakovati (laš.).

hapľasovať sa: Začal sa s něma hapľasovať = tahati (Slav. ČL. XIII. 381).

hára, nůše tabáku, jaké nosivali »šverci« valaští: Já sem celý ztvrdnul, jak mi obrajt strhnul tú háru ze zádů (Suš. 536).

haraburda, der Polterer.

harabúzi, haraburdí, starý nábytek.

harabuzňa, -ně, veliká jizba (val.).

harafica, -ce: Má haraficu = jest opilý.

harapáky, pl. m., starý nábytek.

haraska, červená pantle harasová: Šohaj drží v ruce bílý šátek, červenú harasku (Suš. 623).

harasní, dobrý: To idlo nebylo hrubě harasní (val.).

harasný, vl. červený jako haras, pěkný, parádný: Nění to hrubě harasné (val.). Viděl, že to není hrubě harasné = že to za mnoho nestojí (Vlk 53).

hárať, zehrati: Někeři haraju na to (laš.).

harc: položit něco na harc = na nejisté místo (Kunštát). Harcem pro ně poslali = na kvap (val.).

harcať, hladit, míti rád (v dětské řeči) Jicko, laš. (herzen?).

harcovňa, -ně, veliká hospodská jizba (val.).

harčec, vrčeti (o psu): Co na mě harčíš? (Lor.)

harfa, přezdívka vysoké, hubené ženské.

hargotať, -cu, *hargotiť* 1. třásti: Jakýsi větr ňa obešel, tak ňa zima drobí, až mnú hargoce = třese, roztrásá mne, háže mnou (Slav. ČL. XII. 487). Zima ním hargotiła = drkotala (Slav. ČL. X. 137). 2. rachotiti: A za něma hargocú krařáky plné lidí (ib. XIII. 371).

hárka v. hára: Pobereme hárky, půjdem na Slořáky (Suš. 536).

harmuryga, harmonyka (val.).

három fárom chodit, bez práce, zahálčivě (Df.).

hárovatť, spěchati: Nacpali míšek penězi a hárovali do Brna (Vyhl. I. 57).

hartatť, spáti (v dětské řeči): Hartaj, huľaj! Hartni si! (val.). Nevyvezěš-li do Medarda hnoja, toř ti přes leto na dvoře hartá (Vck.).

hartusiť sa = hampasiť sa v. t. (Slav. ČL. XII. 83).

harus, hluk, shon lidí: Zašel do harusu Ľudskeho (laš.).

harusit = harvasit, hřmotiti, křičeti (slov., val.).

haruřňa, -ně, ženská punčocha beze stopy (val.).

Haruza, -e, příjmení (val.).

haruzniť sa, hádati se, různice tropiti: Oni sa v jednom kusi haruzniřja (Vlk 93). Býło to prám rok a deň, co sa s Křupalú poharuznili (Slav. ČL. XII. 44).

harvan = havran (val.).

harvaňa, -ně, koza černá jak havran (val.).

harvany = varhany (Podl.).

harvas, -u, hluk, hlomoz: To je tam zasěj harvas v téj hospodě (slov., val.).

harvasit, hřmotiti, křičeti (slov., val.).

hasačert: Je jich tam jak hasačertů = velmi mnoho (Zábřeřsko).

hasákovat, kositi úhrabicou (záp. Mor.).

hástor, stádo husí, zástup lidí (val.).
hasrmanní řaty, myosotis pal. (bot.).

hařpa, *hařpla,* kroužek vbity do podvojí dveřových, aby se zamklo (Vyhl. VI. XIX. 146).

hařvan 1. roztrhaný kabát, 2. fagan: Včil má osum hařvanů na krku (dok. 63).

hař, -ě, f. 1. otěpka z haluzí (fařina), 2. cesta takovými fařinami tvrzená: Strážničané byli povinni upravovati haře, po kterých se chodí ze zámku do Bzence (Čas. Mat. mor. XXVII. 325). Ty Kojetské haře na vodě na blatě (Suš. 236). 3. plot živý i pletený (horň.), 4. prostor mezi kolibou (v. t.) a pajtou (v. t.) na salaři, 5. kořár pro ovce (val.), 6. jáma, pleso (val.), tichá zátčina v potoku = duča, zřlaň (Jicko).

hata, chůvka (v dětské řeči) Vyhl. VI. XIX. 333.

hařapa, -py, m. nemotora (han.).

hatit se: Oře-li se za mokra, oračka se haří (hatle) Jevičko.

hařka, plachta, v níž se dítě chová = chůvka (laš.).

hařtatť, nezpůsobně jísti. Ten hařtáť všeko zhatfe (vých. Mor.).

ható (nesklon.), kočárek dětský (v dětské řeči).

hatotať, jezdit $\rightarrow$ hatoto $\leftarrow$ (v dětské řeči).

hatovec, -vca, prut, tatar (val.).

hátrať, -třu, chodit kývavo (val.).

havačky: Terygá havačky n. pohavačky = loži čtvernořky jako $\rightarrow$ havák $\leftarrow$ (o dítěti) val.

havák, pes (v dětské řeči).

havařda, skupenina: U stoľa stála havařda chlápů (Slav. ČL. XI. 50). Tam sa jařabatť havařda chařup (ib. XIII. 371).

havalec, kus: Spadł havalec břehu (Brň.) = gavalec.

havatť, hařati, řtěkati.

havkať, řtěkati drobně (o mladém psu) Slav. ČL. XI. 133.

havořit = hovořit (val.).

havotaf, -cu, poštekávati: Och, to je fena, dyť tak na mňa havotafa! (val.). To ty ženské tak havocú = ledajak zpívají (slov.).

havrany = varhany (val.).

havránkový, skládaný do záhybů (dok. 287).

havrlant, křikloun (děcko): Zatrackaní havrlanti, budete ticho? (Slav. ČL. X. 32.)

havruša, -še, kráva, »jako by ju pošlahál.«

házat, -žu: Háže krév (vrhá). Kašle a vyhazuje (op. »suchý kašel«). Há-zali na sebe (při dražbě přidávali).

hazucha 1. obojek slovenské haleny (v. t.), 2. kabát nesvěčný.

hažart, děcko: Ještě nějaký loket plátna pro ty hažarty přidala (Žď. obr. 87).

hbito, honem: Hbito pod! (laš.).

hbitota, hbitost, náhlost: V te hbitotě zapoměl sem to doma (Laš.).

hbitý v řeči: té jede huba jak tragač, jak patírka, nedává hubě darmo jest, má jazyk jak na obrtliku, má hubu jak šlejšť.

hebelkovat sa s něčím, lenošivě nějakou práci konati: Přehelkovál sem sa s křiváky celým Prajkem (Vlk 31).

hebla, vindra: Nedál mi ani heble (vých. Mor.).

heblín, réva listí popelavého jako podběl, lupení krabaté, málo rozstřihované.

heblota 1. nouze, 2. daremnina (laš.).

hebronit, brečeti (val.).

hečačka, krátký popěvek žňový, jaké prospěvují na Valaších žnice po celý čas žní (Bart. I. 92).

hečať, -im, 1. zevlovati: Odevšád byli lidé vystúpení, hečali na tú svaďbu. 2. Tá červená šátka, to tak hečí (křičí). 3. zpívati hečačky: Táto hečačka sa hečí při slúnci západu (Slav. ČL. X. 372).

hečmanica, -ce, tlačence (Maš.).

hečmat, násilně cpáti: Belí sme tam zhečmaní. Snad se mně to do potne ješče vhečmá (Maš.).

heď, mezislovce (= hled), vyjadruje něčí radost, když něco ukazuje a p., nebo škodolibost, když v někom chceme vzbuditi závist (han.).

hedbávka, jablko toho jména, červené, kropenaté, sladké.

Hedbávná, trať (Blansko).

hegeš, -a, vůl, má rohy do zadu (LN. II. 13).

hecho (echo): Udělal hecho = rozhlásil (Kunštát).

hejcat, *pohejcat*, *hejcování*, laškovati (Žďár).

hejda: je v hejdě = v podezření (Zábřežsko).

hejdovat (-ě-), rejčiti (han.).

hejkal, lesní strašidlo v podobě malého mužika; zahejkně si v lese hned tu, hned onde, a běda člověku, zvláště zbloudilému, který se mu ozve. Přiběhne, vskočí mu na záda a nespustí se ho tak snadno (záp. Mor.) Mor. lid 136.

hejno husí na Dačicku a Telečsku, jinde stádo.

hejnom: Nestane nám ona tak, mosíme jej hejnom hrát (Bart. III. 10). A jak bylo po ránu, šla muzika hejnom hrát (Bart. II. 5). »Hejnom« hrává muzika ráno před zdavkami; vykládá se, že muzika hraje po dědině a svolává »v hejno« svatebčany (horn.). Sice užívá se slova toho ještě v úsloví »hejnom behat« = zmateně, jak bez smyslu běhati následkem soužení, pohromy a p. (Df.). »Hejnom hej, hejnom hej!« je začátek zpěvu polského (Lud X. 46).

hejsek, athene noctua (Kunštát).

hejša, odhánějí se ptáci: Ej hejša, hejša, ptáčku jarabý (Bart. II. 54).

hek 1. ptáci v kleci spáření, zvl. kanárci (Zl.). 2. Dyní mají do heku = hojně (dok. 27). Stromů mohlo by byt do heku (dok. 131). 3. = hekání = Najedl se do heku = tak že heká (Maš.).

Hék, *Podhěčí*, trať (Tlumačov) = Gehege či hájek (?).

heknút = gegnút, hrknouti: Heklo v něm (Zl.).

helán, býk (záp. Mor.).

heľaň, -a, dlouhý mužský, *heľena*, ženská (Jicko).

helegza, veselé děvče (Kt. Dod. I., laš.).

heľekačka. Na horách valašských a lašských kravařka rozmlouvá neustále zpěvem se svou kamarádkou, pasoucí na vršku protějším za dolinou. Popěvkům takovým říkají *heľekačky*, *hojakačky*, *ohókačky*, od stálých refrénů ›heľo‹, ›heľeľo‹, ›hoja‹, ›ohó‹, jimiž se začínají a ukončují (ND. 207).

heľekaf, zpívati heľekačky: Vila sem řa (věnec) heľekaja (Suš. 440). Moja milá umí heľekati (Suš. 525). 2. zpívati vesele (vůbec): Zdravy drůžičky (o svatbě) heľekaly (Bart. III. 474).

Helenčin věneček: Když se len dotrhává, nechá se ho hrstka státi, obejde se obřadně, splete v rulík, stočí u věneček, stlačí k zemi a přikryje kamenem. Tomu se říká ›věneček Helenčin‹ (ode Žďára) Mor. lid 284.

heľenka, brouk slunečko.

heľépař, -pu, utíkatí (val.).

heľeso, -a, veliká ženská (Kt. Dod. I.).

Heliga, sírková studně na Čejči. **heľiška**, ›na helišku‹, jarní hra dívčí (ND. 188).

helma, chlupatá čepice (Nov. Město).

heľmo, horní práh ve vratech stodolních, nadvrátí (Zl.).

hemez, hmyz (sev. Mor.).

hemovat v. hamovat.

hemzat se: Niti se hemzale = kroutily (Nov. Hříše).

hemža v krku, v prsou, šimrání, nutkání ke kašli.

hen, henkaj (slov., val.) — henkaj (Podl.) — henka, henké (han.) — henaj, henajky, heneky, hyn, hynaj, hynajky (laš.) = tam, když se někomu na předmět ukazuje: Viděla sem ho hen v hájčku (Suš. 331). Dyľ ešče je do Ščepána hen = dlouho, daleko (Vlk 27). Už je Matěja hen = tam, dávno (Slav. ČL. X. 37).

hena, hena! — hěna, hěna! —

hejná háj (val.) — odhánějí se husy = háj: Hěna, husičky, hěna, ze žita do ječmeňa (Bart. III. 70).

hensemam: Hosté mľúvili s Bazalů chvíľu hensemam = ledaco vedlejšího, oč vlastně nešlo (Vlk 50). V izbě zatým rozprávali hensemam = o tom i onom (Slav. ČL. XI. 483)

hen ten = onen, *toľ ten* = tento: Toľ tá zahrada je lepší než hen tá. Přívuk má náměstka s povýšeným hlasem (vých. Mor.).

henčovka n. henčovka, kolebač, houpačka (Žďársko).

henglat, viklati: Henglá se mně zob (Maš).

henkat se, houpati se (záp. Mor.).

hep: Pasák hepl dolů z jabloně = skočil (Slov. obz. I. 325).

hepat, -pu, skákati neohraně n. přespříliš, tančiti nepěkně, v nečas anebo vůbec pozorovateli nemilo: Věil sú bláznivé tance, enom sa hepe z kúta do kúta (Slav. ČL. XI. 276).

hepět = hyvět, civěti, lenošivě seděti (Kunštát).

herberk, špatný pořádek: To je tam u nich herberk (Vah.).

herdečit, láti, láteřiti (z mař. ördök): Žena dycky herdečila (dok. 8).

herličky, pl. f., aquilegia vulg. (laš.).

herman, kolovrátek, na němž se přede příze hrubá na měchy a voznice (Zábřežsko).

Hernivy, pl. f., trař (dok. 191).

herpiška, jeptiška: U svatého Františka slóžila tam herpiška (ND. 86). To je herpiška! = žena hubatá, ›erdeť baba‹.

herský (slov., val., han.), dosti veliký: Dáľ mu herský kúsek. To je už herský chlapík; zřídka = hezký (za kteréž se říká hodný): Šak su herský jako ty (Suš. 22).

hertál, věno (Erbteil) Brň.

hesťo: Dali si hesťo = smlúvili se (Zl.). Nechtěľa sem děľať hesťa = křiku (Přibor).

hetešif, trippeln: Kde hetešif? (val.).

hev, hevaj, hevajky, hev,a hevka,

hevkej, hebaj = sem = Pod' hev! (laš.).

hevar, hevero (Zl.).

hevlotit', dřiti se, škrtit' se: Musí hevlotit' (Vck.).

hevnárek, hřeben na osnovu (souken.). Slav. ČL. X. 35.

hevže, sem! velí se kravám (laš.).

hezky: Jak pak se hezke menoval? = honem, když si někdo hned nemůže vzpomenouti (záp. Mor.).

hezula, -le, hezká ženská: Já, taková hezula, a dostala sem enom ševca (dok. 65).

hlad: Mřel' hlady. Šak ona není hlady = o hladě.

hladěna, jméno krávy hladké srsti (val.).

hladení, úprava hlavy nevěsty a družiček (slov.).

hladičko, skleněná koule se »stopkou« (držátkem), kterou se »hladivalo« (žehlivalo) tenké prádlo sváteční (Zl.).

hladina, polní řepa strnisková (Rozstání).

hladit': To sú chlápci rádi, dyž sa dívča hladí = hlavu si upravuje jako družička (Bart. III. 512). Hladit' kľučky = choditi po žebrotě (Vah.).

hladný: Hus krmná byla za 24 a hladná (= nekrmená) za 6 zl. (arch. I. 254). V ty hladné roky sa jidały vařené plánušky = kdy byl hlad, dražota (Vlk 12). Umřel' hladnú smrtú = smrti z hladu, hlady. Byl bys hladnou smrti zemřel (Kda II. 209). (Gořodna smřt' nachodit', mrus. Erben, Sto poh. 138.) Jak je bohatý, tak je hladný groša (Vlk 65). Sú na to hladní = dychtívi, chtívi (Vych).

hladno: Snědl na hladno kúsek osúcha = na lačný život.

hladovat, 1. býti o hladě, nemíti co jísti: Má peníze, ale je skúpy, rači hladuje, než by si kúpil' chleba. Letos máme málo píce, dobytek bude v zimě hladovat. 2. o hladě chovati: Kúpiš krávu, a co jí dáš? Budeš ju hladovat? (vých. Mor.).

hladověnka, draba verna (bot.).

hladovitý, kdo má stále hlad,

mnoho sní, *hladný* kdo má *právě* hlad, lačný.

hľadutký, pěkně hladký (vých. Mor.).

hlaný: Strom byl velice vysoký a hlaný = hladký a bez suků (Kda I. 154).

hlas: Pustit' něco do hlasu = rozšířit pověst (Vah.). Král dal do hlasu, že . . . = rozhlásil (Kda I. 254). Bylo to v hlasu = vůbec známo (laš.). Hlasem plakat', nařikat' = na hlas (Opav.) Zavořál na ňu hlasem (Suš. 183). Jak ho uslyšela, hlasem zavořála (Suš. 411). Nemžu přit na ten hlas = na notu té písňe (záp. Mor.).

hłasat', hlídati, pozor dávat' na něco: hłasat' kury, vrany (odháněti od škody), ovoce (hlídati) laš. Srovn. hłasny.

hłaska, hlídka: Měl sem hłasku v noci (han.).

hłaskať, -šču, hladiti (laš.): Dy tě maimka voľa, to tě pěkně hłasče (var. Maticka tě budí, hlavičku ti hladí) Suš. 485. Jednum hłaska, druhum bije (laš.). Daj mi sem, ja ti tam pohłasku tu kosu = pohladím, pobroušim (laš.).

hłasnica na houslích, Resonanzboden (val.).

hłasno, 1. na hlas: Pověžtě mi to hłasno, bo ja něslyšim (laš.). 2. = čujno (v. t.): Dnes je hłasno (Zl.).

hłasny, zvučný: Našli dřevo krásné na huslíchky hłasné (Suš. 144).

hłasťověnka = vlastověnka (val.).

hlava: Kerá žena zľá, dokáže svú hlavu (vůli) Suš. 669. Sv. Prokop vzał kľášter na svu hlavu = stal se opatem (Opav.). Svú vlasní hlavú to vykonál = vlastním rozmyslem (Zl.). Úmí to z hlavy = z paměti. Mosíme to nečím z tebe vyhnat, abys ty nám nechodil' po hlavách (Slov. obr. 327). Budu teho meč na hlavu = dost (Lor.). Máme toho n. je toho *hlavy kľada* = dost, hojně (Zl.). Podivně to zajisté úsloví! Na Hrozenkově řikají: Máce teho doc, akorát *pod hlavu kľada* (Dob.). Starý Machaľa mívál jednoho koňa na hlavu dost (Slav. ČL. XIII. 76). Máme teho

až nad hlavu = víc než dosti, více než třeba, nazbyt (Btcha). 2. hlava = makovice (Opav.). 3. vnitřní silná a dutá část kola, otáčející se o nápravu; v ni jsou vbity špice (v. vůz I. II. 7). 4. část dud (v. gajdy 7). 5. hlavy, nohy = místo na posteli, kde se leží hlavou, nohama: Stojí anděl v hlavách, stojí ďábel v nohách. 6. hraneční strom v. úhlavý.

Hlavy, trať (Šelešovice).

hlaváč, -a, co má velkou hlavu: 1. člověk s velkou hlavou = hlavál (přeneseně: pán velký: Byli tam sami hlaváci), 2. pulec, 3. ryba cottus gobio. 4. *Hlaváč*, příjmení (Btcha).

hlaváček, adonis vernalis (bot. .

hlavačka 1. hlavatá konopě (vých. Mor.). 2. = oščepačka (v. t.) Brodsko.

hlavál, -a = hlaváč (v. t.).

hlavaňa, -ně, ovce s velikou hlavou (val.).

hlavatka = oščepačka (v. t.) val.

hlaveň, *hlavenka*, oharek: Ej lásko, hoříš plameněm a spaluješ srdenko na hlaveň (Suš. 349).

hlavěnka, 1. pěkná, milá hlava, 2. = hlavuška, prunella (bot.).

hlavenka, hlavnička, tyfus: Tam u nás sa také pořád jakési nemocisko včil potluká, najspeš je to hlavěnka (Slav. ČL. XII. 421).

hlavička 1. podzemní peň, z něhož pruty vinné révy vyrůstají, 2. = dýchánek (v. t.): Z husí krve a jater, přidavše koření a krupice, dělají tak zvanou hlavičku (R. a Ž. 50).

Hlaviny, pl. f., vinohrad (Čejkovice).

hlavítý (val, laš.) = *hlavný* (slov.), dobrý, valný (jen ve větách záporných): Letos néjsú zemňáky hlavíté (hlavné). To pivo není dnes hlavíté (hlavné). Nemám sa hlavítě (hlavně). Nehlavítě sa ně líbíš. Jarmaky néjsú hlavíté (Slav. ČL. XI. 132).

hlávka, tobolka na lnu (záp. Mor.).

hlčák, prohlubeň v řece, mělčí než zhláň (v. t.) Vck.

hledádo, koukátko (laš.).

hledák, divák (Vych.).

hledák, hlídač (Slov. obr. I. 246).

hledat pojí se s genitivem: Co tu, dítě, dělaš? Svoji mamy hledam

(Suš. 159). Seslal pán Bůh anděly s nebe, aby hledali panny Marie (Suš. 6). Hledám chleba, své živnosti (Suš. 14). Po světě chodila, noclehu hledala (Suš. 30). Turek na to nedbál, jen Kačenky hledal (Suš. 126). Nehledá galánky, ale hledá statků (Suš. 359). Me kravy běhaju a travy hledaju (Suš. 527).

— **hledat** ve složeninách za české hlízeti: dohledat, ohlídat se, vyhlédat, nahlídat (vých. Mor.).

hledaná v. tráva.

hledět, dívati se, koukati: Hledím, jedú-li to naši. *Hledí jak* hrom do kubaně (Zl.) = jak hrom do potoka, do duba (Opav.) = posupně, mračí se, jak vrana do kosti (upřeně), výr (bystře), žaba z kýšky, z prachu (smutně), ešče hledí jak čížek (dítě, jež by už mělo spáti), div si oči nevyhledí (Zl.). Hleděl, jak by chtěl vypálit dědinu (Slav. ČL. X. 303). — Jak to všecko krásně hledí (zeleň po dešti; srovn. »má to pěkné oko« Zl.). Hleděl sem, že to kmucháček = myslil jsem, dívaje se z daleka (Zl.). On ti nehledí na zlé = nechce tvého zlého. Tož hled' sa ty! dyž by ňa brzo vlastníma penězi oddífali! = podívej se (Slav. ČL. XI. 323). Hled' si ho (hledte si ho, hledme si ho), co by on si navymýšlál a p. = podívej se na něho. 2. hlídati, opatrovati: Toho neuhledíš, dybys jak hleděl = neuhlídáš, na př. domácího zloděje. Co sa teho nahledím, a dycky jednaká nepodara. Nebude mňa mět kdo dohleděl = opatrovati do smrti. 3. pilen býti čeho: Hleděl toho živě, hleděl učeňá, hled' práce a nech hlúpoty.

hledíček, eufrasia off. (bot.).

hlednamne (nesklon.), antirrhinum orontium (bot.).

hlechniř, do hola odřiti (strom z listu).

hlechniř sa, mozoliti se: Co sa já nahlechním, už nikam nemožu (val.).

hleno, věru: Dyby ně mama na travu dała, hleno bych já jí batoh našała (Bart. II. 147).

hlídat = hledět: Otec do psá-nička hlídá (Suš. 124). Hlídá, jak be měl dědino vepálit (záp. Mor.).

hlín, -u, nános hlíny, naplavenina (Slav. ČL. X. 296).

hlinák, hrnec hliněný.

hlinčistý, červený jako hlinka (val.).

hlinhák, hmyz klišťe (sev. Mor.).

hlinica, -ce, druh švestkového ovoce (v. t.).

hlinistý, co v sobě obsahuje hlínu, je spojený s hlinou (val.).

hlinka m. 1. kůň barvy hlinkové (Falb): Kerého (koně) mně dáte? Teholi vraného lebo toho hlinku? (Suš. 579). 2. ovce, »má hubu hlinčistú« (val.).

hlinský, hrob: Mladej se dostal do hlinskýho = zemřel mlád (Maš.).

hlísta, většinou zemní i střevní; těmto zde onde i »škrkavky« říkají, oněm červi. Hlísty jsou: srdeční (v. srnice), játerní, krevní, střevní (Mor. lid 224). Po zeli zbůříja se ně hlísty = »zvedá se mi žaludek« (Slav. ČL. XI. 324). Hlísty ščíja, hlísta se mi uscaľa (žáha, pálení) Zl. To je hlísta člověk = slaboch.

hlístník = zeměžluč.

hliva 1. herka, 2. houba agaricus ostreatus.

hlivěť, živořiti (laš.).

hlíza, -ze: Dobytče má hlízu = bolavé tělo (Mor. lid 261).

hlízovatý: Dítě je hlízovaté, má drobné hlísty (srnice) Vyhl. VI. XIX. 146.

hlíb (hlúb), 1. košťál zelný, 2. nemotora: Ty hlbe! (Vych.)

hlobíř, tlouci, bítí, klovti: Mlynářský hlobíř na klíny (Kda II. 258). Karel vryypováľ (utíkal), až v zadek patama hlobíř (Slav. ČL. X. 32). Jatli hlobířli do stromů. Ten hlobíř říká se o silném tabáku šňupavém t hlobíř hlavou (Slav. ČL. X. 376). Zahlobíř kůľ do země. Zhlobíř desky (sbil). Ten sa hlobíř (udeřil). 2. jísti! Tu máš, hlob! Ale sa's nahlobíř: (Vck.) 3. prositi: Tak sem ho hlobířa, až sem to dostaľa (val., laš.).

hlobnúř, udeřiti (val.).

hľodek, ohlodaná kost: tvrdý jak hľodek. Ty tvarůžky sú jak hľodky (Zl.).

Hlohůvky, pl. f., trať (Hrádek).

hľomozina, padálky (v. t.) záp. Mor.

hľouk, (-ó-), místo v zahradě, kde se voda stéká (han.).

hľoupá: Jak ho tá hľopá chetne = když vyvede něco hľoupého (Mal. XXIII. 222).

hľoza, -ze, sušené ovoce (slov.).

Hľozca (= -ce, pl. m.), trať (Drnovice).

hľozikůrka, lakomec (Vych.).

hľožek = hloh (vých. Mor.).

hľožina, hlohové křoví: Seděli chlupci za hľožinu (Suš. 157).

hľožinka, plod hlohu (čertova hruška laš.).

hľožková zima, bývá, když kvete hľožek.

hľúb 1. košťál zelný (hornoluž. hľubik), 2. nadávka vesničánům (Frenštát).

hľubočí = hlubočina: Hľubočí, hľubočí, tam sa voda točí (Suš. 375).

hľuboko: Pj hľuboko! = napij se hodně; pij hľuběj! = napij se víc (val.).

hľubovník, vdolek potřítý posekanými hľuby, na másle usmaženými (val.).

hľucháň, -a, kdo slyšeti maje, neslyší.

hľuchaňa, -ně n. hľuchá nemoc, hlavnička (horň.).

hľuchoň, -a, nadávka hľuchému (vých. Mor.).

Hľuchov, trať (Blansko).

hľuchý jak pantok, jak peň (pařez). »Máš zasěj hľuchý týdeň?« — kdo neslyší, nerozumí, neposlouchá (Zl.). Hľuchý hľas, dumpfe Stimme (laš.). Máme už hľuchý rýľ = tupý (Slav. ČL. X. 33).

hľuky, pl. m., dřeváky (záp. Mor.).

hľup, stín: Zahrada je v hľupu (Vel. Meziř.).

hľupanda, ženský hľupák (dok. 162).

hlúpina = hlúpota, hloupost (Slav. ČL. X. 37). Co budeš vyvádět za hlúpiny! (Slav. ČL. XI. 485.)

hlupit, stíniti: Zeď hlupí zahradu (Vel. Meziř.).

hlupkavý, přihlouplý.

hlúpnůf, blázněti: hlúpně = blázní, sílí; zhlupli = zbláznili se (laš.).

hlúpota = hloupost: To sú bab-ský hlúpoty (dok. 277).

hlúpý jak poleno, sádlo, baraní roh, až bečí. Co je hlúpýmu po rozumu! (Dok. 76.)

hlušica, -ce, bluma (švestkové ovoce).

hlúza, -ze, 1. hnis z rány, z bo-lačky (val.). 2. dětská nemoc, průjem s vrhnutím spojený (Vyhl. VI. XIX. 146). Na Valaších, když dítě umře na neznámou nemoc, praví se, že je »hlúza zařéla«. 3. = hloza, sušené ovoce vařené (dok. 84).

hluzovina, hloza, ovoce: Na stro-mech už se našla hluzovina pro děti (Rok. I. 100).

hluzovitý strom, »brantovitý« (Zl.).

hluzovník, scrophularia nodosa (bot.).

hmácnůf (val. = hňácnůt (v. t.).

hmlica, -ce, mžení (laš.).

hmour n. mhour, suché jehličí na stelivo (záp. Mor.).

hmyz. Hmyzu všímá si lid hlavně se stránky jeho škodlivé a jakožto »nečistý« nazývá jej souborným jmé-nem *hmyz* (Loštice), *hemez* (-e, f.) Bystřice Pern., *bžigale* pl. m. (Zá-břežsko). Na Brumovsku hmyz je »lecico drobného: králíci, drobné ryby, hňus natrýzněný ve stodole.«

hňácnůt sebú, spadnouti: Jak je tá lavka vysoká, tak sem sebú hňáčf dořů (slov., val.).

hňap, kus: chleba (Vah.).

hňáp 1. noha (opovrž.), 2. veliká, neforemná bota (vých. Mor.).

hňápat, -pu, 1. násilně do čeho bítí. 2. Všecko zhňápe = sní. Ten toho zhňápál = snědl (opovrž.). 3. vyhňápál se na chodníku = vyne-řádl (slov., val.).

hňápnůf, udeřiti (Jicko).

hnat: »Ja tam ho hnali, kady on šél« poř. = »láry fáry«, zamítá se námitka (Slav. ČL. XI. 49). Gořalka z nich hnała jak z bečky = čpěla (Slav. ČL. XI. 229). Já sem se k vám hnała že na koblihy, a vy máte ze-máky (Zl.). Žene na sebe velice = rychle mluví (Vck.). Dyby ten pa-náček tak na sebe nehnál, lepší by mu bylo rozumět (Zl.).

hnát 1. klát (laš.), 2. noha.

hnátek u saní, v. saně 2.

hňavif (val.) = hňápat (v. t.).

hned, hnedkaj (val.), hned, hned-kaj (dol., pom.), hňedaj (laš.).

hňedka, hňedý kůň, Fuchs; **hňe-doš**, hňedý hřebec n. valach.

hňedovraný: Postujte, hňedovrané vranky (Suš. 455).

hňedufa, -le, kráva hňedá (val.).

hňest i hňect, -tu 1. těsto (kneten), 2. bot mne hňte, mám nohu ohně-tenou (tlačí je pouze »tísní«, hňte »tísní a dře«). Šak nás botečky ne-hnětů (Suš. 433). Tak ona (smřt) ho hňeće, ež z něho krev teče (Suš. 12). Mora chodí hňest lidi (Vyhl. VI. XIX. 149). 3. mrzeti, rmoutiti: Velice ho to hňte. Taková řeč ho musí hňest (Slav. ČL. X. 37).

hňetka 1. velkonoční koláč zaklá-daný (laš.), 2. (hnetka) přesná placka, 3. kaše prosná zasypaná moukou (han.), 4. kaše z brambor a mouky (záp. Mor.), 5. dítě »ochalebné«, děvče, jež se má k mužským (laš.).

hňetula, -le, děvče, které se dáva »hňest«, objímati (laš.).

hňevník, s kým se kdo hňevá: Pošlite mně pro dlužníky, pošlite mně pro hňevníky, ať dlužníkům za-platíme a hňevníkům odprosíme (Suš. 775).

hňevúse, pl. m., *hňevúsky*, po-kračování vlasů na krku v zadu ve dvou proudech; to prej sú nedobří ľudé (Vlk 51).

hňevúšek, hňevivý: Nehněvaj se, hňevúšku (ND. 38).

hni (ustrnulý imper. slov. hnouti) jenom v spojení se zápornkou ani: Vořál sem ho, afe on ani hni (ani se nehnul). Vořy ani hni nechťely

z místa (ani se hnouti). Už nemožu ani hni (Žl.). Kůň ani hni dále (Slov. obr. I. 248). Nepudu ani hni (han.).

hnida: Už ti zas okřívajú hnidy? = už jsi zas nezbedný, rozpustilý a p. (kluk po nemoci, po výprasku).

hnikaf, dávati se do pláče, fňukati (han.).

hnikaf sa 1. povalovati se: Ty by sas enom pořáď hnikal a smýkal. 2. zaměňovati něco za něco: Hníkajme sa na biče! (Vck.). 3. hádati se, kočkovati se: Oni doma sa také v jednom kusi hnikajú (Vlk 93) val. M'ěl ženu rád, nebýl by sa za nic hnikál z jejím bratrem (Slav. ČL. XIII. 111).

hnilica, -ce, *hnilka* (laš.), hruška »zahniličená«.

hniľozubý, kdo má vykotlané, »vynilé« zuby (Dob.).

hniľý, zhnilý, lenivý (horň.).

hniľat, sbíratí, shromáždřovati do zásoby: Mosím si nahníľat vajec na zimu. Nahníľám si másľa, syra a p. a prodám (Žlutavy u Napajedel).

hniľ = niľ (záp. Mor.).

hniť, spátí, lenošiti = Dokúď budeš hniť? Už bys mohľ stat.

hniľzďe, -ěte = hniľzďo (Třebíčsko).

hniľzďit se, dělati si pohodlné místo v posteli, na židli a p.: No, brzo-li se uhníľzďiš? Už se uhníľzďil.

hniľzďit, tlouci: Jož máme všecke škraně vod té biřmovke (bití) pohniľzďeny (arch. I. 253).

hnojačka (laš.) = hnojůvka (slov.), hnojová voda.

hnojnica 1. hnojová voda (záp. Mor.), 2. boční deska hnojného vozu (vých. Mor.) v. vůz IV.

hnot = hunt, špalek (Lor.).

hnotuň, nátoň, špalek (Lor.).

hňoupat (-ó-) do sebe, nemírně jísti (Kunštát); srovn. hňápat.

hňuhňaf = ňuhnati, nosem mluvití: Vodní mužik hňuhňal (Kda II. 260).

hňus, stěr, setřená sláma, seno a p. (vých. Mor.).

hňusit 1. tísňiti, zmáhati: Veliké stromy hňusily malé. Práca ho hňusí. 2. kaziti: Strom moc hyne, a lidi

a děcka dostě to hňusijú (dok. 131). Pantáta se mrzel, že se mu zhňusí louka, když sekáči se do rozbředlé louky bořiti budou (Žď. obr. 68).

hňusno, obtížno, těžko: Rýľ sem zahradu, musím toho nechať, ide ně to hňusno (Slav. ČL. X. 33).

hňusoba, nečistota, nečistý člověk: Ach, ty hňusoba ohavná! (Dob.)

ho (Jicko), *hu* (horň.), zvuk, jímž se ozývají na zavolání: »Běto!« »hu!«

hobárka, hovor (Záhoř líp.).

hobel, -bľa = hoblík (laš.).

hobľena, ženská špatného chování (val.).

hobľičky, pl. f., ledviny (val.).

hobľýňaf sa, hnízďiti se (v. t.) val.

hobořit = hovořit: Ach, Bože, což ona hoboří, když se k ní šohajek posadí (Suš. 765).

hoda, euf. voda: Vem to hoda! (Mor. lid 103.)

hoden s inf.: Kolíne, Kolíne, nejsi hoden státi! (Suš. 585.) Včil já nejsem hoden po té zemi chodit, ale sem já hoden do ohně mne hodit (Suš. 32).

Hodín, les na Vizovsku.

hodina: Když bila hodina (t. jedna) Suš. 136. Vo hodině stal (Dačicko). Byľa hodžina po poledňu (Lor.). »O hodině« (nikoli »o jedně«) slyšel jsem také na českém venkově. — Pán nehleděl, esli je tam o své hodině (= v čas).

Hodiny, trať na Vizovsku.

hodinky, kakost (bot.) dok. 126.

hoditi se je sloveso trvací: To sa mi nehodí (praes.). Bude-li se hodit (dřevo), budem kostel robít (Suš. 548). To sa nehodí (schickt sich nicht). Dnes se nehodí orat (nelze). To se nehodí jest, obléct a p. Jeden (prsten) sa mi na prst hodíľ, a ten druhý miľému (Suš. 637). No nehubujte, dyť sa to hodí ešče uděľaf = může se uděľati (val.). To se mu nehodí děľat = nesluší. Hniľý klát nehodí sa ani do kamen dat (Suš. 343). On se nehodí hospodským = za hospodského (Mal. XXIV. 67).

hodľivý, hodící se, tauglich: Něni hodľivy (na vojnu). Těľa hodľive na

odstaveni (laš.). To něni každemu hodlive. Něni to hodlive = nehodí, nesluší se to laš. — Také ve smyslu »hodný« = velký (laš.).

hodnačif sa, honositi se, vynášeti se: To sa to hodnačilo u muziky (val.).

hodně 1. hezky: V tom kostele je hodně. Udělal to hodně = dobře (Zábřežsko). Tady se vám hodně půjde. 2. hojně, mnoho: Letos bude hodně ovoca, nebo: letos bude hodného ovoca. Už ich máme hodných = hodně.

hodný 1. hodící se: To je na nic hodné = nehodí se na nic (Zl.). 2. hezký: Šohajičku, či si? Velice hodný si (Bart. III. 217). Nejhodnější panny tu řó (poctivostí) pohrdají (Suš. 252). 3. kdo dobře vypadá: Chvala Bohu, šak ste hodní (val.). 4. bohatý, vzácný: Jim to bylo velice líto, že tak hodná paní jim odepřela almužny (Kda II. 75). Já budu chodit po hodných lidech a budu mořit, a vy budete léčit a hojit (Kda II. 99). To enom ti hodnější choďúvali na zól (sál) Slav. ČL. X. 296. 5. dosti velký: Hodný kus. Má hodnú izbu. Holianské pastocha má hodného lenocha (Suš. 555) = pořádného, velkého. Dyby pán Bůh hodněj vody ráčil dať = velké (Suš. 225). 6. statečný: Keď si ty chlap hodný, stoj ty sám do vojny (Čern. 45). 7. Byla hodná, chodila hodná, a s kým? = těhotná (han.).

hodoňka, zimnice, nazvaná tak od města Hodonína, v jehož bařinatém okolí zvláště rádívala: Přišla mně novinka, že moju milenku chytla hodoňka (Suš. 142). Bodaj ťa, synečku, popadla hodoňka (Suš. 343).

Hodoňovec, trať (Blansko).

hoduľa, -le, dobytče, které se zabíjelo na hody (posvícení). Koupilo se na obecní útraty a pášlo se na obecní pastvě (ČL. XII. 152 han.). Když měly býti »veleky cisařsky hode«, sestupovali se sousedé po dvou, po třech a šli do Kokor na tarmak »kópiť hodulu«. Bývala to

obyčejně krmná jalovice (Vyhl. II. 160).

hódy, pl. m., kytka rozmarýnu v hody (posvícení) Zábřežsko.

hofer 1. = domkař (v. t.) val. 2. podruh (slov., han.).

hoferství: Mladí Trčálci bývali v hoferství = v nájmu (Slav. ČL. XII. 43).

hořava, podruhně, obyč. osamělá vdova bydlící v domácnosti cizích lidí (val.).

hóg, hoghóg, coufni! velí se volům (vých. Mor.).

hogat, hognút, coufati; hogaj, hogni! = hóg (vých. Mor.).

hogča voľky! = v pravo (Bart. II. 303).

hodřňaf (val.) = *hogřňat* (slov.): Kolečka hogřňá (třením o zem působí hřmot). Děcko sa v kolébce hogřňá (kolébá). Vůz sa hogřňá (nejde rovno).

hogýňaf, intens. slov. hogat i hogřňat 1. uhýbati něčím, 2. třískati něčím.

hoch. Hoši známi jsou jenom na západní Moravě, jinde jim říkají *chlapci*; na Laších *synci*: Či su to synci? Kaj iděť, synci? Jinde užívá se toho slova v tom smysle jen v čísle jednotném: Či je to synek? Zvláště tvarem zdobnělým: Či si, synečku?

hoj. Povelem hoj! hoj! hoj! chlácholí se dobytek, aby se neplašil, nebo aby šel pomálu.

Hoja, -je, příjmení (val.).

hojačka, hojivá zelina (Peck).

hojakačka = helekačka (v. t.).

hojakat = helekat (v. t.): A já na ťa hojakám (Suš. 529).

hojař, neučený lékař (val.).

hojasa = hejsa, výraz veselosti: Hojasa, hojasa, nožky moje! (Suš. 631.)

hojeboj: Ho nich je všeho hojeboj = hojně, nazbyt (Maš.).

hojička, lenurus cardiaca (bot.).

hojka, plantago maior (bot.) horn.

hojkačka n. hongčka, houpačka.

hojkat se n. hongat se, houpati se, od refrénů popěvků při tom

zpívaných: hoj hoj hojany, hoja hoja hojky (ND. 22).

hojná večeřa je na Valaších večer před štědrým dnem (Mor. lid 11).

hojně, mnoho: Hojně nas bylo. Ešče teho mamy hojně. »Kolik to koštovalo?« »Něhojně« (laš.).

hoľa, -e, hůl: Čaká ťa za dvermi ta dubová hoľa (Suš. 426). Hoľa užívá se jen o dlouhé holi s křížkem, na níž se spouštějí putny do studně; na podpírání je hůlka (Slav. ČL. X. 296).

holajzník = plezmero (v. t.), trhan s holými řadry (Novoměstsko).

hoľan, kdo je holý pozbyv všeho; na př. kdo v kartách prohraje, praví: Sem hoľan (Opav.).

Holanda, trať (Blansko).

holánek, holé (nahé) dítě, ptáče (Jevíčko)

holandr 1. druh holubů, 2. houba boletus sanguineus (val.).

holandské súkno, světlé červené: Začerveňala sa tajak hoľandské súkno (Slav. ČL. XI. 482).

holdán, *holdař*, holdin, potulný žebrák (Dačicko).

holdovat, choditi po žebrotě (Kunštát).

hoľenka = holička, švestka po odkvitě (Vck.).

Holešov, údolí u Roušky (Vck.).

hoľgýňat: Vůz hoľgýňá v juhanách (vyhloubeninách), jedno kolo jde dolů, druhé nahoru, když je v jedné koleji jáma: Budu já sa na tom vozisku hoľgýňat? (Val.)

holica, -ce, pšenice holá, bez ostí, a je buď bílá nebo červená.

holikat = helekat: Ráda si zaholíkala do té mlhy (VI. XVIII. Pitt.).

holina, nevzdělaná, neporostlá půda.

hoľiška, střešně nebo trnky (švestky) z květu zasedlé, zelené slovou hoľišky, holičky, hoľinky, hoľenky.

hoľizdra, kdo nemá co obléci (Vah.).

hoľobrušky, s holým břichem (Dob.).

hoľofif, hulákati (laš.).

hoľohúmnica, mlat v poli na okopaném trávníku: V sucho svět ten rok omľáci na hoľohumnicách (Dob.).

hoľomráz, *hoľomrazky*, *hoľomraznice*, mrazy na holo, bez sněhu (vých. Mor.).

hoľomúcká smrt na tamějších uměleckých hodinách: Byla vyzáblá, no hotová hoľomúcká smrt vám (dok. 88).

hoľopicha, vysoká, neohrabaná ženská (val.): Taková hoľopicha, co dostala hlavů do ťla (Slav. ČL. XIII. 372).

hoľof, -i f., holá zem v zimě (val.).

hoľota, »ruka« u cesty (val., laš.).

hoľotovať, hulákati (laš.).

hoľoubkovat se (-ó-) milkovati se (Jevíčko).

hoľstra, vysoká, neobratná ženská (Dob.).

hoľšťánek, nákrčník z drobných korálků navlečených na žíní a prostrčených červenou neb zelenou tkaníčkou (val.).

hoľub: bit holobe = vyskočit a nohama ve vzduchu o sebe udeřit (dětská hra) Maš.

hoľúbek, *hoľubeček* — *hoľuběnka*, hoľubička, slova lichotná: Počkaj mia, můj milý, můj hoľúbku sivý (Suš. 383). Lež s Bohem, můj milý synečku, lež tu s Bohem, sivý hoľubečku (Suš. 185). Nemožu, synečku, sivý hoľubečku, na tebe zapomnět (Suš. 225). Pověz mi děvečko, sivá hoľubečko (Suš. 371). Stávaj hore, sivá hoľubičko (Suš. 352).

hoľúbek, *hoľubica* (laš.), houba agaricus russula.

hoľuběna, kráva zcela sivá, barvy hoľubí (val.).

hoľubí hrahulec, astur palumbarius (Kelč).

hoľubinec, trus ptačí.

hoľúz! **hoľúz** přivolávají se hoľubi.

hoľý, nepokrytý: Padni na holé kolena (Suš. 4). Býl z hoľým krkem (neovázaným). Býl z hoľů hlavů (nepokrytou; hlava bez vlasů je oblezlá, lebavá). Hoľé vrchy, skały (neporostlé; v tom smysle nikdy »nahý« !). Spali zme na hoľé zemi. Pod hoľým

nebem museli mu odpřisahať = čirým (Kda II. 43). Švec šel pod holé nebe, padl na kolena a děkoval pánu Bohu za ten dar (Kda II. 190). Živím se na holé ruce (dělnickou prací). Kdo na to z holých ruk stačí? (dok. 161). Ženy mají ostré meče a my máme holé ruce (Suš. 442). Do Ameriky jeďa měl peníze, a přijeďa tam byl hoľý (bez krejcaru). Já jím dám poslední krejcar a potom ostanu hoľý (Slav. ČL. XXI. 323). Dy tu nejmladší vydaval, hole stěny ji věnoval (Suš. 118). Ostala mu holá chalupa (bez polnosti) Žď. obr. 15. Daval si mi hoľý oves, a včul němaš ani slamy = samý čistý (Suš. 175). Šak z teho má holú škodu = nic než škodu (ČL. XI. 375 Šeb.). Býl hoľá ľata = samá záplata. Hoľý vták = netopýr (podl.). Přide Hoľá, pod' do doľa = smrt (Slav. ČL. XII. 276).

holýš, -a, holátko ptáče (dok. 41).

homkat, houpati: To je zvon! Tře štvrti hodine mosijó homkat, než na obě dvě strane bije (Vyhl. II. 22).

hompát se, houpati se (záp. Mor.).

homůľka 1. homolka (mor. tva-růžek), 2. homůľky, malva silvestris (laš.).

houmat: Hómá plnó hobó = jí (Maš.).

hon 1. jitro pole (val.). 2. Na Brodsku až do let 70tých minulého století, jak dřív i jinde na Moravě, všechny polnosti jedné obce rozděleny byly na troje hony. Na jedněch se sely oziminy, na druhých jařiny, třetí hony byly úhory (Mor. lid 55): Už byl od ní na dva hony, ještě na něj volala (Suš. 598). Záhlenské pozemky rozděleny byly na čtyry hony = tratě (Vyhl. I. 108). 3. *hony*, jednotlivé pole od meze k mezi: Na troje hony ho slyšet (Zl.).

honák pomáhá na salaši »valachovi« pásti, obrací ovce od škody a při dojení přihání jednu po druhé.

honce, pl. m., honcování zvířat: Náš macek chodí na honce (laš.).

honcovat se, pářiti se: Zající se honcujú.

honcuľa, -le 1. samice zvířecí, která se honcuje, 2. o děvčeti, které se honí za chlapy (horší než »běhuľa): Och ty vojenko, och ty honculo! (Kda II. 42.)

Honěcko, trať (Buchlovice).

honem, komp. honemši: Kerý honemši? Truhľy byly enom tak zhlobené na honem (Slav. ČL. XI. 381).

honěná kaša (Jicko) = honěnka (Slezsko), kaše lámanková, z lámáního ječmene.

honěnica v. pajta (val.).

hongat sa, houpati se na hongaci (kolébači), spleteném ze dvou silných prutů s vrby ohnutých (Zl.).

honilka, kráva, která se pořád honí (běhá) a nezůstává stelná (Dačicko).

honit: Co tu honíte? = děláte (Zl.). Srovn. lat. agere.

honit se: ovca, kočka a fena se honí, je nahoněná n. skotná.

honora, okázalost: Dělá to z honory (Zl.). Nekery ty ženský provádějí enom honoru s tema nošama, kerá větší, tá větší, a potom se strhajú = dělají to z honosivosti, pyšní se tím (ČL. XI. 272 Šeb.).

honosnatý, honosivý, sebevědomý (val.).

hont, kus dřeva, špalek, lať (val.).

hontina, deska stropní (val.).

hontový pľot, z hontů (větších latí), při vrchu proutím spletených (slov.).

hop: Vzáł to hopem = pospíchal s prací (Maš.).

hopadora, nešika: To je jakási hopadora (Dob.).

hopajda, kdo poskakuje při chůzi.

hopapa, svaliti se (v dětské řeči).

hópat, nepěkně skákati.

hopsa, *hopsasa*, dětské říkadlo při poskakování (ND. 23).

hopsoň, -a, dítě, které stále hopsuje, neposedá (Zl.).

hoptáč, druh tance (Suš. 602).

hopýc! říká se dítěti, když upadlo (val.).

hopýňat, škaredě poskakovati (val.).

hoř = hoře, na Přerovsku masc. (Mal. XXIII. 161), na záp. Mor. fem.

hora, *hory*, les: Starý Křupała odešel do hor (Slav. ČL. XI. 225). Půjdu ráno do hor (Suš. 683). Kram-pota děláť v horách = pracoval v lese (Vlk 10).

horač, hořeti, hore = hoří (Opav.). Horała linda linduška (Suš. 641).

Hořák = Horák, obyvatel hor: Hořáci pokúpá kde jakého tahúna (koně) Jicko.

horansko. V rozlehlejších dědi-nách horní konec osady nazývá se *horansko*, prostředek *postředňansko*, dolní konec *dolansko* (vých. Mor.).

horcokovat, důrazně pobádati: Pudo, pudo, jen na mě tak nehor-cokuj! (Maš.)

horcovaf, říti se: Kamění horco-vało doů. Zeď zhorcovała (val.).

hořčičná, chrysanthemum leuc. (bot.).

hore = na hoře, na horu, vzhůru (slov., val., Frenšt.), vzouru (dol.), na hoře, na horu (Jicko), na vrchu, na vrch (laš.): Kačky utečú hore potůčky (Bart. III. 759). Zajíc hore kopcem utěkáť (Bart. III. 760). Staň, Aničko, hore (Suš. 130). Vyřetěl tě sokoľ hore nad obľaky (Suš. 186). Drží sa hore. Tedy býť ešče hore (op. přiřetľ nízko, na mizinu). A tak si s ňú (dcerou) hore vědľa, žádnému jí dat nechťeľa (Suš. 134) = byla na ni hrda, zakládala si na ní.

hořekat si = hořekovat (val.): Syn si hořekať (Bart. I. 84). Tak hořekała si tetka (Slav. ČL. XI. 323).

horem pácem, vzhůru nohama: Převalil sa horem pácem (Zl.).

horenský, z horního konce dě-diny: Provod jede proti nám, po věnečku nese nám, tem horenským panenčkám (Suš. 769).

hořet si něco, hoře z něčeho po-citovati: Její matka nařikala: Nic bych si to nehořela, dybych ešče dceru měla (Suš. 778).

horič, -e, f., horkost, horečka (Val. Klobouky).

hořikat si = hořekovati (dol. a laš.), v Mořkově u Nov. Jičina ořkat: Ty děti si hlasitě hořikajú (dok. 91).

horina = hora (horn.): Daleko je za horinú, za zelenú javorinú (Čern. 66).

hořké kvítí, anthemis arv. (bot.) Slezsko.

horknúť, heiss werden (slov.).

horkúci, *horkúcný*, horoucí (val.): Zem je hrozně horkúci, zdálo sa ně, že nohy upálí (Vck.).

horlivý: Byl sem horlivý nad takovým pořádkem = horlil jsem, horšil jsem se (Vyhl. I. 107) Můj Janičku dobrotivý, budeš-li na mňa horlivý? Neb já sa řa hrozně bojím, kerak já s tebú obstojím = náhlý, prchlivý (Suš. 785). Zpomeň si, můj milý, na můj horlivý pláč = hořký (Bart. III. 431).

Horna (na Hornách), trať na Vi-zovsku.

Hornáci, obyvatelé horní (horské) krajiny, na východní Moravě tolik, co na západní Horáci: Býť na Hor-ňákoch, půjdu na Hornáky.

hornian, obyvatel hor, op. polan (z údolí) val.

horní větr, východní; h. hlava, vysoká tyč, na jejímž vrcholu upev-něna je kytice; znamená, že hora (vinohrad) je zaražena (zahájena) (LN. II. 15).

Horničky, trať (Blansko).

horno: Horno je mi horno na mojem srdečku (var. hoře je mi hoře) Suš. 235.

hornost, hoře, žalost (val.): vřed z hornosti (Mor. lid 208).

horný, vrchní dozorce nad vini-cemi, volený z obecního výboru; jemu podřízeni jsou hotaři, placení hlídači (LN. II. 14).

horoň, -a, chlap jako hora (val.).

horopácem, horempádem (Kun-štát).

horový, lesní (val., laš.).

horúci 1. hořící: Di do horúćho pekla. 2. velmi horký: jídla, voda. »Horúci vrúci od pece jak rukavice« provolávají »viřtláci« na trzích a pou-tích. 3. horký vůbec, v osadách hor-ňáckých, kde nevyslovují ř a tedy horký znamená hořký.

horúcí láska (n. dívčí), lychnis chalconica (bot.).

horúčosť, vedro: Zem se padá (puká) horúčostí (Vych.).

horuch, hluk: Bylo trochu horuchu (laš.).

horyč, *horyčka*, parno, vedro; horyčka také = horečka, tyfus (laš.).

horyl 1. vysoký starodávný klobouk valašský, 2. houba agaricus terminosus (val.).

hospodář svadební, starosvata, pořadatel svatebního veselí (Mor. svatba 4).

hospodarčik, praktikant při velkostatku (laš.).

hostcová zelina, carlina vulg. (bot.).

hostec 1. vyrážka. Hostec má každý člověk, a je suchý a mokrý. Od mokrého je dobře kúřit (Slav. ČL. X. 139). 2. suché lámání, rheumatismus.

hostinovat: Hostinoval = měl hostinu, dával hostinu (han.).

hostýnec: Ty půjdeš cestú a já hostýncem (Suš. 797) = gošćiniec, v písni převzaté z polštiny (srovn. tamt. čeho ty plačeš, čeho naříkáš).

Hoščinek, trať (Tlumačov).

hošena, hřibě (záp. Mor.).

hotař, polní hlídač (z něm. Hüter). Pastýř, jemuž svěřeno stádo koní, slul hotař koňský, na rozdíl od hotaře polního. Od r. 1836 hotaři koňskému říkali konař (arch. I. 159, z Plumlovská).

hotovať, chystati (laš.): Svojemu milemu věnek hotovala (Suš. 362). Ach, komu ja smutna voničku hotuju? (Suš. 583.) Hotuj biče, pohoniče (ND. 56).

hotově, na krásně, snad přeče (ve větách podmín.) záp. Mor.: Debeste hotově nejakó škodo měle. Debe se hotově stalo, že be ten dum přišel na prodé, kópil bech já.

hotovizeň, -zně, f, zásoba (val.).

hotovo: Chodí na hotovo do Brna = na jisto, nosí do jistých domů mléko, netřeba jí kupců teprve vyhledávati.

hotový: Přiide a sedne si k hotovému (druzí na něho pracují). Potkala ho jedna žena a to byla smřť hotova (Suš. 13) = sama, leibhaftig.

houkat, o hlase holubím: Holoubci houkali (Suš. 109).

houpat, slota, nečas: V takovém hópate (záp. Mor.).

housenka, červ střevní, hlístá (záp. Mor.).

houser, trudovačka (v. t.).

houska, (-ó-), housenka (záp. Mor.).

houško (ouško), hrozen (Lišeň).

houvjetka, silná tyč, kterou se zatahuje řetěz, jímž se ve voze svazují klády (Jemnice).

houzvit se, natáhati se, namáhati se (záp. Mor.).

hovado, ovád: Chtěl se komár ženiti, chtěl sobě brat mušku, přiletělo hovado, chtělo byt za družku (Suš. 694).

hovadský, velikánský: chlap, kus.

hovarat, hovořiti: Nechtěla mi oken otvárat, ani se mnú hovarat (Suš. 627).

hověť: Sú tu hosté, člověk jím chce hověť = vyhovovati, po vůli býti (Slav. ČL. XII. 130). Už sem se naučila, jak mám mužovi hovět (Suš. 675). Tá mu hoví! = dobře vaří, opatruje ho a p. Ten si hoví! = dobře jí a pije, přeje si.

hovija, -je, pohova: Dyž si leh v létě v nedělu dopoledňa do chrasti a zapalí si do fajky, to byla celá jeho hovija (Vlk 10).

Hoza, -e, příjmení (val.).

hózky (ouzké), zákamní (záp. Mor.).

hoža: Pacholci vítají stárka pozdravem: »Hoža, stárku náš!«

hrab = habr.

hrabačka, která pohrabuje klási po vázání (dok. 157).

hrabat sa, jíti pomálu: Už sa hrabe. Přihrabál sa. »Kde sa hrabeš?« praví se tomu, kdo se něčeho chápe, něco podniká, seč není (vých. Mor.).

hrabcovať, sěci hrabíci (Frenštátsko).

hrabčí, chrašť habrová.

hrabě = č. hrabě; spojuje se podle rodu gramatického: To hrabě

se pořád na ni dívalo (Kda II. 192) v. kníže.

hrabelňák, hřib rostoucí pod habrem (val.).

hraběnka, žena hrabající: Hrabala baba zahradu, přišel k ní synek na radu: O rad', hraběnko, rad' radul (Bart. I. 128.)

hrabí = habří.

hrabica, rohatina na věšení šatů (Zábřežsko).

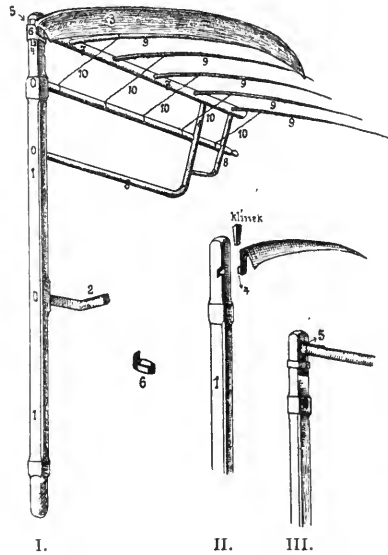
Hrabůvky, trať (Tlumačov).

hřáčnút, bouchnouti: Rana (z pušky) hřáčla (Zl.).

hračica, -ce, silnice z Tovačova do Olomouce (= hradčica, hradská v. t.).

hřada znamenalo původně trám, žerď vůbec. Podelnímu trámu, který ve větších jizbách podpírá trámy příční na stropě, Valaši posud říkají hřada (hluž. hrjada). Časem slovo

Hrabíca.

1. kosisko, 2. rúčka, 3. kosa, 4. patka, 5. motyčka, 6. zákovka, 7. sípce (sloupěc), zhlavík (záp. Morava), 7. + 8. bránka, 9. rožence, prsty (záp. Mor.), 10. putiny (dráty), jimiž jsou rožence přivázány k bránce), struny (záp. Mor.).

Motyčka jest železná kutí na konci sloupce, má podobu motyky, týlece jest vbit v konec sloupce a motyčka zšíří dvou prstů visí pod pravým úhlem dolů.

Patka jest konec kosy pod pravým úhlem sehnutý, podobný motyčce.

Zákovka jest železný kroužek (zdička), jenž spojuje kosu s hrabíci takto: zákovka navleče se s vrchu na kosisko a podvleče za motyčku, jež se octne při kosisku s levé (vnitřní) strany. S pravé (vnější) strany kosiska zastrčí se kosa patkou tolikéž do zákovky a k ní přirazí se ještě klín, aby vše dobře drželo. Kosa zastrčena jest souběžně s roženci pod pravým úhlem k sloupci.

Vedle hrabíce vyskytuje se novější dobou lepač, t. j. plátno natažené na oblúku. Na západní Moravě hrabíci říkají »úhrabica«, jí se »hasákuje« (kosí).

hrabina, habrový háj.

Hrabinky, vinohrad v Kobyli.

hrable, -í pl. f. (val., horn.); jinde hrabě, č. hrábě): Drží hrable v ruce (Suš. 267).

hrabůvka, jablko toho jména, tvrdé, kyselé.

to ustrnulo na významě bidla v kur-níku, na němž slepice v noci sedají. V tom významě užívají slova toho Slováci a Valaši, pol. grzędá (slépký sedíja na hřadě, idú na hřadu), kdežto jinde říkají: slepice dó na řade, se-dijó řadem: Spadla tutěnka z hřady

(Suš. 651). Nade dveřmi na hřadě seděl kohout; ten uhnul se své hřady (Kda I. 22). Chodí na hřadu ze slépkama = brzy večer spat (Zl.). Kanárek spadl z hřady = s bidélka v kleci (Slav. ČL. XII. 276).

Hradečník, trať (Blansko).

Hrádek, trať (Bedihošť).

Hradištko, vinohrad (Ostrá Lhota).

hradit ploty (ne »dělat«!). Málo tým zahradíme = nestačí nám to, na př. peníze (Zl.).

hřádka (pol. grządka), záhonek v zahrádce: Já mám marylánek v zahrádce na hřádce (Suš. 234). V zahrádce na úzké hřádce růstly křen a všelijaké zeliny. (Vlk 6). Poletím do naší zahrádky na ty malé hřádky (Bart. III. 2).

hradská, -ěj, silnice (val., laš.).

hrach: Zakúsil do hracha (do zrnka), kúpil měřicu hrachu. Na hubě mu čert mlátil hrach = měl dolíčkovatou tvář od neštovic (Slav. ČL. XI. 91).

hrachor, lathyrus pratensis (bot.) Slezsko.

hrachovina, sláma hrachová. Stařík býl už tajak hrachovina = slabý, bez jádra (Vlk 81).

hrachovisko, pole, s něhož sklizen hrách.

hrachůvka 1. jablko, třešně, fazole toho jména. 2. řitice na hrách (han.).

hrajá, -je, muzika (val., žert.): Šel na hrajú. Hrajá začala poznov = hudba k tanci (Slav. ČL. XI. 92).

hraň, -ě i *hraňa* = hranice (val., laš.): To dříví měl ukládat do veliké hraně (Kda I. 64). Šindel se skládá do hraní, kde je více místa; vždy se kladou dva a dva napříč na sebe. Do hraně se takto složí 200 šindelů (v. čeřeň) Vlk 46. Schraňat snih do hraň = smetati na hromady (Opav.).

hrany: Dal jí hrany zvonit na patery strany (Suš. 126) = vyzvánět.

hranáč, hrubián (záp. Mor.).

hranačka, dýmka hranatá, neoblá: Maš som vtedy takú peknú fajku hranačku (Dob.).

hraňastý = hranatý (val.).

hranečník, mezní kámen.

hránek, Rang: Dyť nebyli v tom hránku (Slav. ČL. X. 296).

hranět, teřeti: Plátno zhranělo (Zl.).

hranit, hraničiti: Pole hranijou spolem (dol.). Me hranime s Věšovícama (han.).

hranka, vrstva desek na plti (hranička) Vck.

hránka = hánka, kotník na prstech.

Hraňová, hora na Vsacku.

hrant: krávy ve chlévě na Podluží mají hrant (koryto), svině hrantik (L.N. II. 64).

hranůvka n. hranáč, jablko toho jména, sladké.

hraňůvka, čtverhraná láhev na víno, kterou snadno vstrčíti do sotora (pom.).

hřápnůf, hřmotně si sednouti: Hřápnáci na ľavu u kamen, rozťah nohy do pů izby (Vlk 89).

hrašina, réva Riessling.

hrát: Dyž sem malá bévala, v panenky sem hrávala (Suš. 757). Ty Příborske zvony, ony pěkně hrajú = zvučí (Suš. 489). Nijaké práce sa nebál; šecko mu tak enem v rukách hrálo (Vlk 21). Dožhrál sem sa na ogara, tak se mnům hrálo = zlostí jsem se třásl (Vah.). Včil musíme o tvého syna živobyti hrát = ukládati (Kda I. 158). Šak o to dávno hráš = lstivě usiluješ (Suš. 251). Všeci o něho hrajú = o jeho škodu, záhubu usilují. Pudem hrát = na hratou, na besedu. Přendi k nám hrát (na besedu). Bela sem hrát o Chetilu (na besedě) han.

hrát sa = hráti si (slov., val.): Janiček sa s Anduľkú v karty hrá (Suš. 541). Za vodičku hrála sa cérečka s hľubičkú (Bart. I. 77).

hratva, beseda, táčky (han.).

hráza, -e, 1. prázdný prostor podél pole, obyčejně křovím zarostlý, kam se ukládá kamení na poli nasbírané (Zl.) = výskyd' (v. t.). 2. syringa vulg. (bot.).

hrazíček, troglodytes parvulus, protože v hrazách se zdržuje a hnízdí (Brumov).

hrb, záda (žert.): Já tě dám do hrba (fig. 25). Dalo mo to do hrba = napracoval se o tom (Maš.). 2. kopec, pole neúrodné, hrdelné (Zl.).

hrbač neskl. = vrbač: na hrbač = na rvačku (laš.).

hrbačka = hrabačka, lopatka na vyhrabování popela zpod kotla (val.).

hrbaňa, -ně, ovce hrbatá (val.).

Hrbas, příjmení.

hrbatina: Hrbatá se s krejčím hádá, že jí ušil křivý záda. Nehádej se, hrbatino, je s tím tělo tvoje vinno (Suš. 691).

hrběna, hrbatá ženská (han.).

hřbet 1. záda: Vezmi to na hřbet (laš.). Položil to za hřbet = nevykonal toho (Kunštát). 2. přezdívka seklákům.

Hrbiny, pl. f., vinohrad (Archlebov).

hrbolatý, nerovný, s malými vyvýšeninami, hrbolci: cesta.

hrbolcovat sa, padati po hrbolcích, nerovné půdě: Bečka sa hrbolcovala s kopca (Zl.).

hrboľka, hruška toho jména.

hrbúc n. *hrbudúc*, mezislovce zvukem označující pád se schodů n. vůbec s výše: Jak ho drcle, on hrbúc do vode (Mal. XXIII. 35).

hrbúcat: Vůz hrbúca, když jede po nerovné cestě. Než on sa tam dohrbúca = dojde, dojede (Zl.). Hrbúcať po kotárech, po světě = třískati se po neschůdných cestách, světem (Jicko). 2. (hrbóceť) šramotiti, zvláště nádobím (Btcha).

hrbúcúť, spadnutí odněkud (slov., val.).

hrc: Zeď hrc doľú = hrcla, zbořila se (Zl.).

hrcnúť, spadnutí se hřmotem = Klenutí hrčo, zeď hrcla (Zl.).

hrč, -e n. **hrča** 1. boule, nádor: Hrča se mi vyvalila na ruce (Zl.). Mám hrčo na noze (Maš.). 2. suk v dřevě, ve skále: Ten strom je samá hrča. Do našich kamen dyž vložíme hrč, ešče ráno nájdu oheň = sukovité poleno (Slav. ČL. XII. 228). 3. člověk zakrslý: Taková hrč a bude sa to stať (Vah.). 4. Chlapů bylo hrč = houf (ČL. XI. 229).

Vydělal hrč peněz = mnoho (Vlk 53).

hrčaľa, ly, m., mluvkva: Ten hrčaľa toho nahrčí (namluví) laš.

hrča, -e, m., kdo mluví honem, hrkotavě: Ten toho nahrčí! (Zl.)

hrčat, -ím: Potok hrčí. Prasata hrčá (žrala by) Jicko. Chlapci hrčíja (v týden pašijový místo zvonění). Tá toho zas nahrčaľa (rychle a drkotavě mluvíti). Žaba hrčí (rechotá).

hrdeľní: Ti Brněnščí páni z okna vyhlédali, regruta-li vezú, či hrdeľních vězňů (obviněných z hrdeľních, těžkých zločinů) Suš. 573.

hrdeľný, namáhavý, těžký: To je práca hrdeľná. To mu přišlo hrdeľno (Zl.).

hrdľačka, hruška toho jména (má dlouhý krk).

hrdľiť, škrtiti, rdousiti: Zahrdľiľa diťa (val.). Dyť nemusí Hanča pořáď ty břemena hrdľiť = těžce nositi (Slav. ČL. XII. 83). Kdo by sa s tým hrdľiľ! Urdľiľ sa na provazi = oběsil (val.).

hrdľovat sa, namáhati se: Moc sa hrdľovala (Slav. ČL. XI. 325).

hrdľovisko, 1. pole, na kterém se musí »hrdľovat«, těžce pracovati; 2. hrdelná práce: Co to daľo hrdľoviska toľké zdi stať (val.).

hrdo: Dybysme do téj Prahy išli, tak pekne bych vyšia šjaty na seba aj na dzeci, len abysme sa tym pánom ukázali hrdo = nádherně, elegantně (Dob.).

hrdý, nádherný, pěkný, dobrý: šaty, halena, vdolky atd. (Dob.).

hřebať 1. hrabati: A kůň jeho vedle něho, nohu hřebe, lituje ho (Suš. 175). Kuře hřebe (laš.). Kury pohřebały ceľu zahradu (laš.). 2. hubovati, domlouvati: Hodně sem mu vyhřebaľa (Vah.).

Hřebavec, -vca, trať (Hulín).

Hřebávka, les (Koryčany).

hřebčák 1. = hřebeček, hřibě hřebeč, 2. voják od hřebců.

hřebecfo, der Striegel: Z mlada's mne česal zlatým hřebelcem (Suš. 532).

hřebelcovat, česati dobytek hřebelcem.

hřebelník, malý nebozez (Dob.).

hřebeň, -a, 1. vrch lesní toho jména, 2. za stara obecní »trdlíca« (mučidlo), postavená před kostelem.

hřebenář, -a, masopustní maškara. Pacholek hrachovinou omotaný chodí v úterý masopustní po vsi, blátem šplíchaje a volaje: »Staré baby na hřebeň a mladé ženy na rožeň!« (Suš. 732.)

hřebica, *hřebička*, hřibě kobyłka.

hřebíček, karafiát.

hřebík, druhy hřebíků: špeňár (největší hřebík), peřák (do desky, na »peření« = sbíjení), latovák (do lat), šindeľák, podkovňák, cveček.

hřešit 1. klnouti; zlójace se okřikuje slovem: »Nehřeš!« 2. láti, plísňiti, vaditi se: Vybila ti tvá máti lebo ti hřešila? (var. lála) Suš. 202. Hrubě naň hřešil = huboval. Vy-hřešil mu. Bai im vyhřešte, dyž neposlechnú (Vlk 57).

hrgľovat, hrkotat: Větr dveřama hrgľuje (slov.).

hrgotat: Hoľub hrgotá = vrká.

hřib: ze země vyrůstá stopka (hlúbek, snět, nožka), na stopce leží klobúk (čepička, hlavička).

hřiby, jméno hromadné = houby: Dnes půjdeme na hřiby (val. Brněnsko): Tak na mně hřiby růstly = polekala jsem se (Vck.)

hřibat, štibрати: Zajíc hřibe zelí. Všecko zelí nám zající ohřibali (Zl.). Koza hřebe stromek (han.).

hřibľa = hřibě (Jicko).

hřibovica, hubová polévka.

hřičkovat s něčím, hráti si, pracovati ledabyľo a pomálu (Vah.).

hřičný, uhřícený: Ale ty's běžela! Seš celá hřičná (záp. Mor.).

hřích 1. To je k smíchu ai k hřichu (Vlk 23). Tož na takové hřichy ste sem přišli? = nezbednosti, daremnosti. Černá slepice kokrhá na hřichy = pohoršení (Mor. lid 299). 2. starý hřích: Takový starý hřích a ešče by sa to ženiľo! = hříšník. Ja směj sa, směj, ty starý hřichu! (val.). To (ta chalupa) je už staré hříšisko =

sbor (Zl.); 3. Kýho hřicha! enf. = čerta (Mor. lid 102).

hřichovat se, pod těžkým hřichem tvrditi, že něco je nebo není: Hřichovat se na to nebudu (Zl.).

hřiměť = hřmíti: Ceľú noc hřiměľo (val.).

hřisko, kuželna (slov., val.).

hříšný. Je-li kdo v nesnázi, praví: Kde já se hříšný poděju? Já hříšný a zarmúcený člověk, co si počnu? Ach, já hříšná hlava! Šak ňa chcú také volit do výboru. Tož nevím hříšný člověk co děľat? (Slav. ČL. X. 378.) Kde pak já hříšný tu budu nocovati (Kda I. 42). — Košula se zdere na mem hříšnem cěľe (Suš. 111). Na mu hříšnú (t. dušu). — To sú hříšné peníze, koštuje to hříšné peníze = velké, bez rozumné přičiny placené, bez práva žádané, až je hřích je dávati nebo žádati. — Tá střecha je hříšná = chatrná (Jicko).

hřít. Tohoto slovesa v některých krajinách neužívají. Na Zábřežsku říkají: sluníčko je horky; na Dra-hansku kamna hřijó, ale slonečko tepli, netepli.

hrk 1. = hrkot: Voda jim hrkem vtékala do lodičky. 2. žebrota, fecht: »Šěľ na hrk« říká se o vandrovných (Zl.). 3. Sotva to dořekl, peníze hrk do země nazpátek = hrkly (Kda II. 249). Hrk s tým do vody = vy-hrkla, vsypala (dok. 10). Jak přešil, fšeci hrk kole něho = shrkli se (Mal. XXIII. 38). Chmatňa putýnku vody, hřk na něho = vychrstl (dok. 159).

hrkaľa, křikľoun (laš.).

hrkat: Synáček šablenkú hrká = chřestí (Suš. 570). Před susedovym dva duby, hrkaju na nich hoľubi = vrkají (Suš. 449). Sviňa hrka u krmika = rechotá (ND. 225 laš.).

hrkavica, -ce. Pastýř měl mimo kocara hrkavicu. To byla okutá krátká hůľka, na 3 aji 4 krůžky. Jak zahrkal, to už dobytek se bál, víc než kocara (dok. 208).

hrkľavka (hrkávka, hrkačka, hrkotka) 1. velikonoční řehtačka (ND.

273). 2. rolnička: Koně hrkotały hrkávkami (Vlk 64). 3. jablko toho jména (jádra v něm hrkají).

hrkotat: Hrkoce mé srdečko = rychle a silně bije (Suš. 347).

hrkotina: Snih slezl hrkotinó = hrkem, rychle (Maš.).

hrkotnica, povídavá ženská.

hrkútat: Holubička hrkútala (Bart. II. 3) = silně vrkala.

hřmění, anthemis arv. (bot.) val.

hrmet (dvojslabičně, horn.) = hřmíti: hr-mí. Ej hrmeło, pršało na našu zahrádku (Čern. 41).

hřmota = hřmotný chlap.

hřmotica, hřímání, bouřka (Lor.).

hrmulec, boule (záp. Mor.).

hrncař botama, má-li kdo veliké boty na své nohy (Vah.).

hrncovat se, nemotorně jíti: Hde se s téim hrncuješ? (han.). Vůz hrncuje, hřmotí, když prázdný jede po kamenité cestě (Zl.).

hrnčířovat, hřmotně jeti, jako hrnčíři s hrnci (Žďarsko).

hrnčířovo pole: Ten vynese celý grunt na hrnčířovo pole = propije. Nepožehnané peníze v nic vyjdou. Ev. Mat. 27. 7 (val.).

Hrňo, -ě (v. Beňo), příjmení (val.).

hrnuć, spěchatí: Kaj hrněš? Ej, jak hrně kajší! (Lor.)

hrnúšek, menší než hrneček, *hrnu-lišek* ještě menší.

hrobař = hrobník.

Hroby, les (Osvětimany).

hrochat, hrouchat (slov. róchat), práskati bičem (záp. Mor.).

hrom: A co ty tak hledíš jak hrom na žabu? (Vlk 26) srovn. hledět. Starý Vašica měl hroma — povětroň, kamenný mlat (Slav. ČL. X. 369). Měchy sú jak hrom těžké = čert (Slov. obr. I. 258).

hromada: Stóí ledahde jak hromada neščestá = schlíplý, skormoucený (Vah.). Valí se jak hromada neštěstí (Zl.).

hromádka: Seděl v hromádce jak pět groší. Umřel v hromádce = skrčený, »zgfumený« (val.); hromádky u cesty = hranoly šterku.

hromadnice sg. hromada kamení v poli nasbíraného (Zábřezsko).

hromadnice pl. (horn.) = *hromazdítky* (Brumov), houba agaricus congregatus.

hromotřesk, sempervivum tectorum.

hromový kameň spadne s oblohy, když uhodí, zaryje se do země a vyleze až po sedmi letech = starověký mlat kamenný (Mor. lid 294). U hromovéj hrůšky, u hromovéj skały, do nichž kdysi uhodilo.

Hromůvka, trať (Blansko).

Hromy, -ů, trať (Blansko).

hrot, střez, škopek na mytí (Opav.): Z hrota pomyj nabrala (Suš. 778).

hrotek, dřevěná nádoba s uchem, na dojení, dojačka, dížka.

hrotica, -ce 1. dřevěná nádoba, větší než hrotek, s dřevěným držadlem, bez ucha; nabírá se jí z kotla. 2. buňka, ze které se líhne matka včelí (Zl.).

hrotík, *hrotíček* v. masnica.

hrouzek, ryba gobius fluviatilis.

hrozavá, tanec strašák (Vyhl. I. 109) = *hrozená* (Zl.).

hrozně, velmi, náramně: Hrozně ší se mi zavděčil (laš.). Ta Popeluška byla hrozně krásné a pobožné děvče (Kda II. 191). Ten hrob je hrozně pěkně ozdobený (Vyhl. I. 63).

hrozna, -y (Zl.), *hrozno*, -a (horn.), laš. vinno hrozno) = hrozen.

hrozný: Hrozně škode bude = mnoho. Není tech peněz tak hrozných = tak mnoho (Mal. XXIII. 158) srov. strašný.

hrstková polívka, v níž se vaří kaše, krup, čočky, každého hrstku (han.).

hrtán, han. chrtán = chřtán.

hrtaň, piják, žrout (laš.).

hrtáníť, křikloun (Šmýd, laš.).

hrtáníť, z plna hrdla křičeti, vřestěti (Šmýd, laš.): Ten tam hrtaní!

hrtáníť se, namáhati se, sich rackern (laš.).

hrtlík, jablko, tvrdé, zimní.

hrtús = hrtán (val.).

hrtúsit' sa, hrdlovati, namáhati se: Toľký čas sa hrtúsit' (Vlk 53).

hrubavý, trochu hrubý, veľký.

hrubě, veľmi, príliš: To je hrubě zle. Nění ona hrubě hrubša (větší) laš. Mám já dítě, je hrubě zlý (Suš. 153). Zpívala bych sobě, ale hrubě nesmím Suš. 214 (zvláštní významl asi = ani). Ty se mně hrubě líbíš (Suš. 364, od Brna). Má maměnka hrubě stará, ta mně těžko vechovala (Suš. 566). Zarmótili mně, šak nehrubě (Suš. 204). Aj slychač tam novinečku něhrubě dobrou (Suš. 317).

hrubo: Mistoma je ešče hrubo ledu = mnoho (laš.).

hrubý 1. veliký: hrubý člověk, hrubý kus, šel na hrubú (t. mši). Dyť ste, dítky, dosti hrubý (Suš. 109). Martin nebyl svým rodičom na hrubú radost (Vlk 3). 2. tlustý: hrubý strom (laš.); tlustý znamená »tučný«. Chodí zas hrubá = těhotná (val.). 3. hrubý gazda = zámožný, bohatý (Dob.). 4. hrobá nemoc = padoucí (han.).

hrúd. Podél Moravy na Podluží táhne se bujný les, v němž vyvýšeniny, kterých voda nezatápí a na nichž za rozvodnění Moravy zvěň útulku hledá, *hrúdy* se nazývají. Takový hrúd zaujímá prostor 3—5 jiter, a každý má své zvláštní jméno (LN. II. 8).

Hrudý, trať v Kobylí (dok. 191).

hruda: Ty Jane, vem hrudu syra na desce (kus sfornovaný). Bart. I. 165. Veruška nese hrudu másla (Bart. I. 173). Žena sebrala pět liber másla, dvě hrudy syra a dva pecny chleba (Kda II. 160).

hrudařka, čistá šata, do níž se vkládá hrudka »sehnaneho« ovčího syra a pověsí na klínek, aby otekl ze syrovátky (val.).

hrudka budka. Obilí na podzim zaseté nemá se váletí; hrouda je zrnu ochranou proti ostrým větrům (Zl.).

hrudovat se snihem, brodití se sněhem stuhlým (Maš.).

hruščák (hruškovník, hrušňák), koláč nadívaný n. potřený hruškami sušenými, uvařenými a rozsekanými.

hruška, závaží na mincřii (val.); *hrušky*, hrubší kamenčí měkké (val.).

hrůza, mnoho: To už je hrůzu let. Vojska bylo hrůzu koľem města. Ja pomnini (pamatuji) hruzou. Na hruzou toho bylo (laš.).

hrůzka 1. vícha v. hájnicka, 2. méta při hře v míč (han.).

hrůznůf (srovn. pohrouziti): Dnes tam vůz hrůzne = zapadá do země. Zahrůznůf sem sa až po kotíky do blata (Jicko).

hrůzovaný: To je hrůza hrůzovaná = hrůzoucí (Slav. ČL. X. 136).

hrvat (dvojsl.) = rváti (podl.).

hryzák, rožek, špička na troubeli od dýmky (val.).

hryzek (hryzik), houba agaricus deliciosus.

hryzení, bolení břicha.

hryzikůrka, skrblik.

hryzt: Pes hryze košť. Já už kůrky neuhryzu. Vhryzl se mi provaz do kože (Kt. laš.). Pes hryze = kouše (laš.). Muche hryzo (Zábřežsko). Tak ma to hryze = mrzí. Všeci sa se mnů hryzů = vadí. Vyhryzli ho z domu (Zl.).

hrzký, hezký, vzácný (han.).

huba, 1. ústa, tvář: To sám svů hubů vykládal (horn.). Nevidí si do huby = nestydatě mluví. Sedí na mně z hubů = vadí se se mnou. Jezdíť po někom s hubům, vozíť po někom hubu, viseť na někom s hubům = otíratí se v řeči o někoho (Vah.) = Pase na mně hubu. Dostała sem to na ceľú hubu za šestku = po dlouhém smlouvání (Vah.). 2. hubička: Daj mi huby (laš.).

hubačit, mleti hubou, odmlovati: Nehubač, tomu ty nerozumíš.

hubákovat sa, hubičkovati se: Koně sa hubákují (Brod).

hubál, -a, kdo má velikou hubu, široká ústa (slov., val.).

hubáň, -a m., hubka na zapalování (val.).

hubánek, hubička (záp. Mor.).

hubanka, hubová polévka (slez.).

hubatý 1. odmluvačný, vadivý, 2. hovorný, řečný (Jimramov).

hubavica, -ce, puchýřek, jenž naskočí od kopřivy, štípnutí komářího a p.; hubavice pl. Nesselausschlag (vých. Mor.).

huběna, pěkná ústa (vých. Mor.).

huběnka, hubička. Kačenko, má huběnko zlatá (lichotivě) Suš. 125.

hubík, kokotice (v. t.).

hubka, difteritis: Hubka v krku děti udušuje (Vyhl. VI. XIX. 145).

hubkár, hledatel lanýžů; hubkar-ský pes (Df.).

húbočí, hlubočina: Húbočí, húbočí, tam sa voda točí (Bart. II. 70).

hubonoha, impatiens n. me t. (bot.).

hucáň, -a, vysoký, těžký klobouk valašský: Černé vlasiska mu lézly zpopod hucáňa (Vlk 21).

hucaf, pokašlávati (val.).

húcat, bouchati: húcat do vrat. Cesta vyhúcaná (vyjezděná), koło vyhúcané (Zl.).

hucle (= hudsle), housle (Jicko).

húčnúť, uhoditi: Húc robám klobúkem do péří (Slav. ČL. X. 301).

hučáček, járeček s kopce hučící (horn.).

hučet 1. Větr-li to fučí lebo voda hučí (Suš. 304). 2. Ludé hučá, že... = mluví veřejně (val.).

hučky: Otrčíť hučky, ani sa toho neponadál = natáhl bačkory (Vlk 40) v. koty.

hučnica t. j. hlučnica, hlučná cesta = silnice (val., laš.), 2. náves (laš.).

hudec, -dca, houslista: Ešče dnes-kaj hudci hudú (Bart. III. 776). Hudci a gajdoši dobří řemesníci (Suš. 615).

hudeček, hnědý, vrzavý tesařík (ND. 48).

huhňat = ňuhňat, nosem mluvíti.

húj, malá, húj, velí se krávě, aby uhnula (dok. 123).

hujat na něco s někým, vyměnití si: Hujajme na fajky, co přidáš? (Vlk 96.) Zahujajme na ty voľy. Valach, když neprodá volů na trhu, tož »zahujá« na ně, aby byl »aldamáš«.

hújat, plýtvati, hýřiti: Potom se sádlem a masem taky tak hújajú a

nemajú po chvílce zas nic (dok. 102). Dycky nám říkával, abychme nehújali se slámou lebo s tým senem (dok. 159).

hujátko, dítě v kolébce (Jevíčko).

hujšať, houpati: Hujšál chľapca na koleně (Slav. ČL. XII. 132). Na poloch sa hujšaly zraľé kľase (Slav. ČL. X. 465).

huk (= hľuk) 1. hluk, poplach: Strhnúť sa huk. Bylo huku, a kde nic, tu nic (Vah.). 2. přední a zadní část dud, v. gajdy 1, 14. 3. hlt (Dob.).

húkat 1. Zahúkál třikrát tajak sova (Vlk 37), 2. Jak sa to s tím mlékárňúm húkaľo (pověsti o nepořádcích se šířily). Jak sa to s Marjánúm začaľo húkať (jak se trousila pověšť, že je s ní změna). Jak sa to rozhúkaľo (zpráva rozšířila) Vah. 3. Sviňa se húká n. hučí, je nahúkaná n. nahučená, han. říká se = chce kance.

huknúc, hltnouti: Hukni to = polkni (Dob.).

hukša hej, ohánějí se ptáci z obilí.

hula 1. = hulava, hulečka, přehánka, déšť: Hulečka, hulečka, daj Bože slunečka (ND. 207). 2. = hulka, hulička (val., laš.), kolébka v dětské řeči (ND. 24). 3. zvuk, jímž se odhánějí ovce (Jicko).

hulaľa, -e, f, hular, bzinky (Kojetín).

hulaňat, škaredě hulákati (val.).

hulař, kaše bzinková (han.).

hulať, »vyhodit si z kopytka«: Až my se nasnídáme, potom sobě zahuláme (Bart. III. 927). Hulať, dušo, pekľo hoří! (Slav. ČL. XI. 276.)

hulať, kolébati (v dětské řeči, val., laš.) ND. 24.

hulava, přehánka dešťová i sněhová (slov.).

hulinkovať, fňukati: Pořáď hulinkuje. Nehulinkuj! (Jicko.)

hulnúť, hultek = hltnouti (laš.).

huluška, kolébka (v dětské řeči, val.).

humenec, -nca, společný oběma susedům průchod a průhon mezi jejich zahradami oplotěnými (slov.).

humenco, menší stodola (Dob.).
humenica n. humenisko, odděluje
 přístodůlek od mlatu (v. stodola).

humnař, kdo ubíjí humno (mlat) laš.

humno 1. zahrada: Jak za humna
 vyjeli, nikde cesty neměli (Suš. 22).
 2. mlat ve stodole.

humpara, oheňpara, šarlach (Df.).

humpřovať, kaziti, dráti: kabát
 zhumpřovaný (val.).

humulíčky, pl. m., erythraea off.
 (bot.).

huňa, sukno z »řidké« vlny, t.
 z vlny dlouhého vlasu tvrdého (Vlk
 19). Okna sú zamrzlé jak huňa
 (Vah.).

huněk, jedno oddělení valchy, do
 něhož tlukou dvě kladiva, podobně
 jako ve mlýně složení (Slav. ČL.
 XI. 95).

hunt, od klády odříznutý špalek
 (Lor.), poleno (val.).

hupačky, hupky, rychle: Hupačky
 šlo to ke konci (dol.). Kuřátka hu-
 pačky rostú (dok. 108).

hupčif, hopkat, poskakovati (val.).

hupitem (laš.) = hupkem.

hupkem n. **hupky**, skokem, rychle.

hůra, prostor nad stropem pod
 střechou: Seno máme na hůře.

hurčet: Prase hurčí = kvičí (laš.).

hurda, kráva divoká »hurdy bur-
 dy«. Majú hurdy burdy = pilno
 (Vek.).

hurdať (laš.) = hrncovat (v. t.).
 Nepohybuje-li se kolébka rovně, haní
 ji, že hurdá (Vyhl. VI. XIX. 330).

hůrek, svršek, dáma v kartách
 (val.).

hurgat: holub hurgá, vrká (laš.).

hurk: Voda hurkem teče = hrkem,
 hrkotem (slez.).

hurkať, buditi, povzbuzovati (laš.).

Hurta, příjmení (val.).

hurtovať, šromotiti: Nepotřebať
 sem hurtovaňa = hřmotného pobí-
 zení (val.).

husacník, husí chlívek (val.).

husar, 1. husák, pasák husí (záp.
 Mor.), 2. trudovačka (v. t.).

húsenica, housenka (val.).

húsenka, 1. červenobílá tkanička
 vlněná, ozdoba slov. klobouku =

had. Na Hornáčích svobodný nosí
 húsenky a portu, ženatý místo porty
 aksamitku, vdovec zelenou stužku bez
 húsenek (Df.), 2. húsenky n. červíky,
 jistá vyraženina na jazyku hovězího
 dobytka.

húser, rheumatické bolesti v kří-
 žích.

husí čapa, réva, má list podbělavý,
 víno kyselkavé, je nesná, »když uslyší
 bednářa, hned změkne«; h. čapka
 n. šlapka, alchemilla vulg.; h. kap,
 taraxacum off.; h. víno, angrešt, ve
 Slezsku konvalinka; h. křivda, trať
 v Nakle, zoraný trávník, kde se husy
 pásaly, čímž se husám křivda stala.

husička, 1. (hoščka) štrycle ze
 žitné mouky výrazkové, nadívaná
 tvarohem nebo povidlím; peče se
 při chlebě žebrákům (Znojensko),
 2. v zadu na špenzli ženském »takový
 šústky« = faldy nabírané (Jimramov).

husidřist = »plkoš«, kdo nic ne-
 zatají, všecko »vyplkoce« (Jicko).

husina, husí sádlo (val.).

husinec, husí trus.

husíř = husák (laš.).

husířna, chlívek na husy (Jicko).

husit, strašiti: Pohusil dítě (srovn.
 »husí kůže«) Líš. Pav.

huska, bílý křemen (laš.).

huslař, houslista (han.).

huslařit, housti (han.).

húst: Pusťte mia, mamko, kde
 hudú = hrají (Suš. 679).

hustať, houpati; hustačka = hou-
 pačka (laš.).

huš, huš! zahání se ušípané.

húšaňa, tlustá ženská (Kt. Dod. I.
 val.).

húšať, houpati; hušačka = hou-
 pačka (val.).

húščák, houba boletus cyane-
 scens (val.).

húščava, houština (slov.).

huškať, štváti, naváděti (slov., val.):
 Huškáť psa na krávy (Slav. ČL. X.
 472). A ho nebylo třeba hrubě huškať
 (Vlk 86).

hušpapa, kdo má hubu vypasenou
 (záp. Mor.).

hušťlama, člověk nevyváchané
 huby (val.).

hutať (hultať, hŕtať), polykati; o pití: Už sem dva kalíšky vyhut (Vlk 98).

hútat: Ponocný hŕtá = troubí (od zvuku »hŕt«).

hutnúť, hltnouti (val.): Vína i piva ráda hutnu = zavdám si (Kda II. 66). Řezník vzal víno a hutnul si ho (Kda II. 39). Mikuľenka si hutnúť = učinil doušek (Slav. ČL. XIII. 119).

hutný = hotař (v. t.): Pole hlídá hutný (Vyhl. VI. XX. 33).

huvatka. O svatebním veselí visel v hospodě na trámě na šňůře korbíků čili huvatka; do něho nalil hospodský piva, a veselníci točili si z něho do menších nádob (Vyhl. VI. XVIII. 326).

huzaf, housti, hráti (laš.).

huždačka, houpačka (Opav.).

hůžva, březový provaz na gréfi-nách místo řetězů; val. též vitra zvaný.

hůžviť sa n. **hůžvačif sa**, nuzati se, skrbliti, sich fretten: Hůžvačili sme za jak tak (slov.). Dyť ona má přeca pěkných pár grošů ponazhůvaných (Vlk 22).

hvězdoň, vůl toho jména, s hvězdou (lyskou) na čele.

hvězduľa, kráva s hvězdou na čele.

hvěždán n. věžďanka, lucerka (Brod).

hvitký = hbitý (laš.).

hvízdajůcky: Išieť lesem hvízda-jůcky = hvízdaje (Dob.).

hvízdnuť někoho, uhoditi, hlavně kamenem (Vah.).

hvízdoň, kdo hvízdá jiným nemilo.

hviždž: Dokať nebýl na tom hospodisku, byl jak hviždž = hubený, štíhlý; jinak se neužívá (Slav. ČL. XII. 131).

hviždžák, pták rutililla tithys (Sloup).

hviždžef (má dvojí tvar pro 3. os. pl.: Chlápci hviždžú — saně hviždžíja, val.): Větr hviždží. Ujízďali dóm, tak saně hviždžaly (Vlk 70). Kameň mi hviždžál nad hlavúm (Vah.).

hvozdík, dianthus (bot.) horň.

hý, povzbuzuje koně k rychlejší jízdě: Hý, koníčku, hý můj vrány (Suš. 531).

hyb: Na tři hyby zhodil dva koľky (kuželky) Zl. Býl sem tam od hybu sedum roků = celých (val.). Od hybu všecko zebral = hned a najednou (val.). Nebyli sme v poľu ani hyb = ani na krok (laš.).

hybať, házeti (laš.): Na Morávce světi se na sv. Štěpána oves. Ačkoli hoši mají zakázáno jím hybať po druhých, přece se nezdrží a házejí, aby si připomněli, jak židě sv. Štěpána kamenovali (Vyhl.).

hybať, -bám i -bu, běžeti, jiti: Ten hyba za nim! (laš.). Na Petra a Pavla hýbú dóm (Podl.). On hned hýbal do světa (Kda I. 145). Pastýr kráčel pomálu vpřed, a celé stádo hýbalo za ním (Mor. lid 246). Kůň se nám dodal, a pak sme hébali dál (Vyhl. I. 104). Musim k panu Bohu na sud hybať (Suš. 13). Jmenovitě imperativu hybaj (hybajte, hybajme) se často užívá: Hybaj, dcero uplakaná (Suš. 113). Hybaj, děcko šeredné (Suš. 780). Dora, hybaj sem (Dob.). Imperativy sloves hýbať a řiť nahrazují minulý čas, když se má zvláštní rychlost děje naznačiti: Rozína badaľa, co je, a hybaj ven a pod' ho přes vodu (val.). Pepek si na prostřed izby čopnúť a jehňata hybaj mu přes záda (Slav. ČL. XII. 273). — Dostál hybaj, dám ti hybaj = bití (Zl.).

hybat se: Zem se hýbe = probouzí se jarním slunkem k novému životu (Mor. lid 186). Jarou pšenici nejlépe seti, »až sa hruška hýbe« = pučí (Mor. lid 282).

hýbadlo (-é-), kvasnice (záp. Mor.). **Hýbaly** (Hébale), vinohrad (Střelice).

hybina, hebký prut (laš.).

hybký, ohebný, mrštný: Synečku hybký, neboj sa bitky (Bart. III. 822).

hybno, honem: Pod' hebno! (han.) Abe muhle hebno pracovat (Vyhl. II. 29).

hybnút, udeřiti holí (val.).

hyboký = hluboký: hyboká cesta. Prasa mělo hyboký břuch (Vah.).

hycař, nešetřiti, rozkazovati (val.).

hycel, -cľa, katův pacholek (val.).

hyča, košťál zelný (val.).

hyčala, hrubá, silná kost (Kt. Dod. I. laš.).

hyčka, střední žíla v listě hned od stopky (val.).

hyd, 1. hmyz příživný (pol. gadwszy, Lud IX. 64), 2. Ten hyd pekelný = ošklivec. To je hyd jakýsík = verbež (Slav. ČL. X. 32). Ti handlěři, to je hyd = verbež (ib. XIII. 373).

hydek: Je tam hydek = zima (maď. rum.) Slav. ČL. XII. 274.

hydla (-e-), nevěstka (záp. Mor.).

hyhař, řehtati: Hýháš jak kůň (laš.).

hýhuřa, -ře, ženská, která se ráda směje (hihihi).

hyhůňat sa, smáti se nezbedně (val.).

hychlit se, chechtati se (Žďár).

hykat, štkáti: A tak velice plákal a prežalostně hykal (Bart. III. 9).

hiklat, viklat: Hiklá se mně zub (Maš.).

hyláňat (hylásňat, hylazňat), křičeti na plnou hubu, veřejně povykovati: Zahyláňal, až ho bylo čuť za devátú horú (Vlk 95). Ožralec na dědině hylásňá.

hyn (hyna, hynaj, hynka) 1. tam (na otázku kde): Hynaj běží zajíc (Suš. 623). 2. onehda: Na hynka to bylo (Lor.).

hyndrovat (-e-), ničiti (Jevíčko).

hynštály, pl. m., nohy (opovržel.) (val.).

hyntov, kočár: Bar si céra pastýřova, enom sedaj do hyntova (Bart. III. 72).

hyp: Enom hypem do poľa = skokem (Vych.). V jednom hypě (Vlk 56).

hypanec, -nca, pohlavek, sota do zad (Vck.).

hynpút, uhoditi: On hyp ho! = udeřil (Btcha).

hýpnút = hépnút (v. t.), skočiti: Ale sem hýpí s takovéj výšky (Slov. obr. I. 326).

hypytkem, hupkem (laš.).

hyry: Sedl na kozlík a hyry = vjo (záp. Mor.).

hyrycovat, o dětech, které tropí hluk (záp. Mor.).

hysura, hejsek (han.).

hyta, plachta, v níž se dítě nosí.

hyteté (neskl.), nošení dítěte v hytě (ND. 24).

hyža, -že, špinavá ženská (záp. Mor.).

hyžďály, pl. m., dlouhé nohy (opovržel.): Co ty hyžďály až sem natahujěš? (Val.)

Ch.

ch příklonně zdůrazuje tázací náměstku jako příklonka ž: Komuch vás nechám jinému než pánu Bohu samému (Suš. 109 ze Zvole).

cháb 1. prut, haluz. 2. potrhlý člověk (Kt. Dod. I. z Kyjovska).

chabastíř, laš. = chábiř (v. t.).

chaba, talon v kartách (Příbor); chabka (val.).

chabaščí, chrastí, proutí, drobné roští (Btcha).

chabaščina, veliká čepice (Jevíčko).

chabavý, pochybný, nepodařený (Jevíčko).

chabaždží, slov., val. = chabaščí (v. t.).

chábek (chábeček), chrástek zelný neb salátový, řídká, lehká hlávečka.

chábí, drobné roští; také o zelí: To zelí je enom chábí (žádných hlávek):

chabina, haluz s listím: Jak chytneu chabinu, tak ti vyokládám!

chábiř, lapiti, ukrásti, šiditi: Ten sa už neco lidu nachábiř! (val., laš.).

chablaja, -e, stará kazajka, veteš: Obleču si nejakú chablaju a půjdu (Přerov).

chablák, *carduus* (bot.).

chablat, -lu, házeti na hromadu bez ladu a skladu, nepořádně konati: Šaty sú pochablané (pomačkané). Ten člověk všecko schable (slov., val.).

chabloň, kdo všecko schable.

chabolif sa, kaboniti, mračiti se: Jaksí sa tam dnes chabolí (Kt. Dod. I. val.).

chabovec, březový prut, větev chvojová: Jak popadnu nejaký chabovec! (Slav. ČL. X. 32.)

chabrafa, -ly, m., kdo se chabře, se vším loudá (Btcha) = kutoň (v. t.).

chabrať, -břu, něco nedbale, liknavě vykonávati (Btcha.)

chabrat se 1. loudavě, pomalu se ubírat, 2. s něčím liknavě se obírat, šukati se: Ty se s tím nachabřeš! (Btcha.)

chabrek, -u, chrpa (Vyhl. VI. XIX. 637).

chabruží laš. = chabaščí (v. t.).

chabzje = chebzi, bezoví (horn.).

chadrba, smotlacha, plevel: Rořa špatně obdělané rodá edem chadrbu (Vah.).

chach, mezislovce chlácholivé: Chach! jářku, pamatuj sa, Jozefe (Slav. ČL. XI. 485). Chach, každá kulka netrefí (Vlk 28).

chách, onom. výraz smíchu: Chách, lidé milí! smářa se Křúpařka (Slav. ČL. XII. 228).

chachabáš, přezdívka sedlákům (Brň.).

chachar, otrapa, ničema: Takého chachara si najál (val., laš.).

chachariř n. chacharovař, potloukati se, toulati se (laš.).

chachárňa, domek obydlený spustlými lidmi, kořalna (Kt. Dod. I. laš.).

chacharyna, vojtěřka (Brň.).

chachot, chechot (val.).

chachomař, -ti, suché chvoji (Brodsko).

chachotař sa, -cu, chechtati se (val.).

chachravý, nemocí, stářím seřlý: Šak já su také jakási chachravá

(Slav. ČL. XII. 276). Ječmének býř na plůca hrubě chachravý (Vlk 81).

chachrňa, -ě, luřtěnina hrachu podobná; má hranatá zrna v luskách (Viřkovsko).

chachúňat sa n. chachýňat sa = chřachúňat sa, smáři se neomaleneě, na plnou hubu: Chřapi sa dali chachúňat (Slav. ČL. XI. 229).

chajař, hladiti laskati, laš. (Kt. Dod. I.).

chajda, chatřč, neúhledná chaloupka.

chařabůda, brambor toho jména, kulatý, drapatý.

chařachyňa, rozcuchaná ženská (val.).

chařan, chlapisko lenošné (val.).

chařáň, výrostek (Df.).

chalbat (záp. Mor.) = chařgat (han.) = chařkař n. chařkat (slov., val.), chřacholiti, pokojiti: Di mně to dítě hochalbat, nemužo je hochalbat.

chalbat se u někoho, lichotiti se: Ten se ho něho teř chalbá, habe neco dostal (záp. Mor.).

chařoň, -a, nezbedný výrostek (vých. Mor.).

chařoupka (-ó-), zvlářtní, oddělený byt výměnkářův v zámožněřších dědinách na Haně.

chařupa. Chalupy v horách budují se větřinou ze dřeva »róbena« (záp. Mor.). Když se chalupa buduje, položí se na zemi do čtyř úhlů čtyři kameny, »poduhelníky«, na nich sbije se »srub« z osmi, devíti dřev řádně otesaných, na srub přiřevní se »podkrořevnice« (silné trámy), do nich ve dlabu vpustí se krovy a svisle, střeřha se pobije řindelem. Nejstarří dřevěnice stavěly se z »brlin« (trámců z kůry neotesaných), pozdějši »z dýlí« (trámcův otesaných). Na Frenřtatsku spodní trám srubu slove »průtěs«, horní »platva«. »Podvařovat chalupu« znamená dolní zhníle trámy vybrati a nahraditi novými. Skuliny mezi dřevy se »vymří« (vycpou mechem).

V kraji nejstarří chalupy byly »řřučěnky« (slov. dol.) n. »sypanice« (záp. Mor.). Na základ z kamene

vzděný přičinily se mezi kůly desky tak vzdálené od sebe, jak široká měla býti zeď; mezi ty desky sypala se hlína a utloukala se v pevnou hmotu, pak se desky posouvaly do délky i do výšky, až zdi dokola náležitých rozměrů nabyly. Na Hané za stara stavívali z »válků«. Hlína se smísila s mrvou, z toho se uválely války, ty pak se kladly v zeď na kamenný spodek. Později teprve nastaly »zděnice« (val.), kamennice n. murovanice (laš.) z cihel nepálených, kteréž mají rozmanitá jména: vepřovica, kot, kotovica (dol.) sploščka (Brněnsko), pucina (Zábřeh), bandúr (Jicko), trupla (záp. Mor.). Omítka je buď na ostro (s hrubým pískem, »nehlazená«, nebo na hladko. — Už podžme do chaľupy = domů. »Kaj idžeče?« »Na chaľupy vyše« = na besedu (Lor.).

chaľúpča, -ate, n., chaloupečka (val.).

chaľupník = domkař (v. t.) laš., Brň.

chamat, dychtivě bráti, chvátiti (Kt. Dod. I.).

chamcha, plevel (v. t.).

chámí, roští (Velká).

chamtať (val.) = chamtat (slov.), hltavě jísti: Všecko schamťe.

Chamov: Tyn (ten) je z Chamova = chám, sprosták (Lor.).

champor, stará, rozmoklá houba (val.).

champroščí, rozmanité roští (laš.).
chamraď, -ě, f. sběrky ovocné (val.).

Chamradka, hora na Vsacku.

chamrať, skrblík (laš.).

chamrazí, chábí, roždí (val.).

chamtat, hltavě jísti (slov.).

chamtavý, žravý, han. (Kt. Dod. I.).

chamuľa, -ľe 1. ovocná kaše, nimra: křížaly jablkové a hruškové se ve mléce uvaří a zasmaží (slov., val.). 2. ovocná polévka (slez.), 3. zelná polévka (Df.), 4. huba, pašťeka (Vck.).

chamúľaf, -ľu, jísti plnou hubou (val.).

chamúz, -a, m., *iasione montana* (bot.).

chámy, pl. m., přístroj na koně i voly z řemenů, místo jařem a chomouta (Df.).

chaňkat někoho, chlácholiti (slov., val.): Mama ho chaňkala (Slav. ČL. X. 298).

chaňkat sa s někým, mazlíti se: Ale to je to, že sa mama s tebu tak chaňká (Vlk 57). Chaňkáte sa s něma (dětmi), a potom budú rozmazaní (Slav. ČL. XII. 189).

chápat sa na někoho = sápati se (val.).

chaplivý na něco, dychtivý, žádostivý čeho: na peníze (Jicko).

charaběl, -a, n. charabeľa, -e, starý strom, vetvý člověk (Zl.).

charabura, slaboch, churavec (Zl.), 2. plané jídlo, na př. zemáky se zelím jalovým (Vck.).

charampenčí, křoví (laš.).

charamza, -ze, nedbalec (val.).

charandzovaf, chorovati (val.).

charpa (charba, charva), chrpa.

charpatí, drobné roždí ježaté: Ty otěpky, to je samo charpati (laš.).

charůžek, bouda ze zeleného; též na Boží tělo u oltářů jsou charůžky (podl.).

Charvátka, studně toho jména (dok. 191).

charý, ošumělý, škaredý (Orlová, laš.).

chasa, svobodný, mladý lid oboujího pohlaví: Hospodáři chodí na raní, chasa na hrubú. Chasou služebnou na větším gruntě je kravař n. kravařka (na záp. Mor. pastvec n. pastvica), dívka (děvečka), pohůnek (pohonič), pacholek. Na Frýdecku má sedlák pohoniča, prostředníka, pacholka, sviňara, pastyrku a kuchyňskou dívku. Na Podluží děveče říkají »naša služebná«, pacholku »náš čeledín«: Před svobodnú chasú teba pomlúvajú (Suš. 547). Dyť ty nejsi z růže květ, dyť je ešče chasy (= chasníků) celý svět (Suš. 211). Zedníci, zedníci, vy ste chasa čistá (Suš. 548). Bude vojna bude, bude verbovaná, půjde na ňu chasa sama vybíraná (Suš. 572). Chaso

braniborská, je vám cesta úzká, že vás obklíčila ta královna česká (Suš. 586).

chásňa, -ate, dítě obojího pohlaví, dokud jest ještě v peřince (val., horn.): Babka sa ptaľa, jak chásňa okřtíť (Vlk 3).

chasník 1. malé dítě obojího pohlaví (val.), 2. hoch 14—20letý: Janošek je hodný chasník (Suš. 135).

chaf, -ě = chatrč (Dřevohostice).

chavucný (?): Tři dni, tři noci jeli po trni po chavucnym (Suš. 775).

chebdí, bezoví (slez.).

chebľo, koketa (laš.).

chebľota, špatné, nepodařené obilí a všelijaké zboží: Někupuj teho, je to hebľota (laš.).

chebz, -u, bez černý.

chebzí, bezoví.

chebzík, syringa vulg. (bot.).

chebzoň, -a, surovec (slov., val.).

chechonit se, chechtati se: To sme se nachechonily (dok. 237).

chechotat se, -cu, zdrobň. slov. chechtati se.

chék, euf. čert: Ba chékal Létal jak chék. Chéci do vás! (Mor. lid 102.)

chem, gen. chmu = mech (horn.).

chemeliť se 1. ošívati se: Co se tak dycky chemeliť? 2. vírem tančiti (chumeliti se) laš.

chemľat sa, -ľu škrabati se ve vlasích (Vah.), o dobytku, když se otrá bokem o strom (val.).

chemľoň, přezdívká měšťákům (Vah.).

chemľota, přezdívká hladné pýše; hlavně maloměstské žebrácké pýše Moravané dávají toto jméno: Starojická chemľota (Vah.).

chérum: Vyvolali ho na chérum = vyprávěli o něm všeobecně, han. (ČL. XII. 152).

chlád: Nemohľa sem chľady zdržet.

chládčit, seděti v chľadku: V neděľu odpoledňa chládčili sme v zahradě (Vych.).

chládečnica, n. chládečník, besídka v zahradě (val., laš.).

chľadnavý, trochu chľadný: Je tam chľadnavo = čerstvo.

chľadnúcny, velmi chľadný (val.).

chľachonit sa, smáti se vesele: Leze kočička po jabľoni, až sa Janiček zachľachoní (slov., val.).

chľachot, hlučný smích (slov., val.).

chľachota, -ty, m. smíšek (val.).

chľachotat se, -cu, chľachtat se, silně se smáti: Co sa pořád' chľachocoš, ty řehořu řehořovský (ž. řehuľo řehuľovská)? (slov., val.)

chľachůňat sa, hlučně se smáti (val.).

chľachýzňat sa, nezbedně se smáti (slov., val.).

chľam, -u = chlast: Ešče aby aj žena vyděľávala na jeho chľam! (Zl.)

chľamaňa, nápoj kravám (val.).

chľámat: Dobytek chľáme (pije). Požívati nestříděně lihových nápojů, neb i vodu nezpůsobně píti jest »chľámat« (slov., val.).

chľamtat, -mcu = chľámat: Natchlamtal se vody = hodně se napil (han.).

chľap na východní Moravě nemá do sebe nižádné přihany; každý dospělý mužský jest chľapem. »Na-i chľapi sú v lesi«, praví hospodyn o svém muži, dospělých synech a pacholku. »Vitaj, Tomšu, mezi chľapy,« vítají sousedé v hospodě nebo jinde shromáždění příchozího mezi ně. Na Laších jest *chľop* tolik co manžel: Muj chľop je na pořu. Chľop mi umřul. To je její chľop; chľopek = mužiček. Chľap ve Slezsku jest nádvávkou, jako na Hané a jinde.

chľáp: Vzáľ ľopatu a chľáp ho po zádoch = chľápl, udeřil.

chľápa, -ate, n., slabý, malý chľap: Chľápa jak za groš běľka (Slav. ČL. X. 303).

chľapák, *chľapáň* val. = chľapina.

chľápat 1. Chľápe tam snih; do rána ho nachľape na sanicu = padati velikými kusy. Sněhem chľape (slov., val.). 2. chľemtati, chľastati: Co sa ti ľudé nachľápú gořalky (val.). 3. (iter. slov. chľopit), bťi rukou: Vychľápáľ mu (slov., val.).

chlápča, -ate, n., chlapčisko, chlapík (Df.).

chlapec v. hoch, znamená i dospělého jinocha: Šak je ješče chlapců dosti, co chcó chodit k nám (Suš. 245).

chlápěna, záletnice (val.).

chlápina, hezký, statečný chlapík.

chlápif sa 1. dělati se chlapem, stavěti se silným (val.), 2. běhati za chlapy (o ženské) val., 3. chlubiti se: Chlápí sa, že ... (horn.), 4. = chlopit, udeřiti (val.).

chlápovaný šátek, má velké, nepěkné květy (horn.).

chlápský, výborný: To je chlápské žito (laš.). To je chlápské pivo (Maš.).

chlast: Ešče přídú chlasty = pršky se sněhem, obyč. v dubnu, na podzim (Vah.).

chlastačka, hruška toho jména; když spadne, rozbije se.

chlastaf, tlachati (laš.).

chlastún, tlachal, klevetník (laš.).

chlastif sa, lichotiti se někomu (val.).

chlastnúf, hoditi: Škoda je teho másla, co sem do tych nudli chlastla (Vyhl. VI. XIX. 789).

chlastoň, -a, ochlasta, piják (slov., val.).

chlastuha, tlachalka, klevetnice (laš.).

chlaščit, udeřiti (slov., val.).

chléb. Chlebem vyrozumívá se nejen všecko »živobyti« (strava), nýbrž i všecka živnost, hospodářství, polnost i služba. »Má svůj chléb,« praví se o tom, kdo má svou živnost; kdo jí nemá, ten »je na cizím chlebě«. Kdo má těžkou, lehkou službu, má těžký, lehký chléb; kdo nemá služby, úradu, »je bez chleba,« »zhodili ho s chleba«. Čteme-li ve starých listinách, že ti a ti, »šedše se svého chleba na mou dědinu, sbili mé lidi, učinivše to, šli zase na svůj chléb,« vidíme, že se tu chlebem rozumí tolik co dědina, t. j. hospodářství, statek, polnost (Mor. lid 129). Nejvzácnějším pamlskem dětem býval »chléb s kohoutím mlékem«,

t. j. chléb od příbuzných neb od sousedů jim darovaný, nebo »chléb se zlaté lopaty«, koupený v sousedním městečku. S pole přinášívají dětem »chlebička od zajíčka«. Tak totiž matka říká dětem, dávajíc jim chleba, jenž zbyl dělníkům od jídla na poli (ND. 41). »Já som nějédoł chleba len z jednéj peci,« praví, kdo chce říci, že mnoho zkusil a všelikde byl (Dob.). To mi dało chleba (práce, namáhání Vah.). Musíme hleděť, abychme byli na svém chlebě = měli svou živnost, sami se živili (Slav. ČL. XII. 45). Dy budeš na jeho chlebě, půjde on s kyjem na tebe = až se vdáš na jeho statek (Suš. 706). Staň si na svůj chléb = ožeň se a buď samostatným (Dob.). Na takové chlib, co be moc moseła dětať, se vdať nechce (Mal. XXIII. 38).

chlebárňa, -ně, huba (žert.)

chlebiček, brambor toho jména, podlouhový, žlutý.

chlebník, šraky s obloučky na 4—12 pecnů chleba, zavěšené v komoře u stropu (dok. 120).

chlebný = chlebový: V chlebné pece napekla vdolku (Vyhl. II. 206).

Chleboun, přijmení.

chlebůrka, chlebová polévka: vřelá voda osolená, kouskem másla omaštěná, do níž se nadrobí chleba (Příbor).

chlebůvka 1. chlebová robota, od které dávala vrchnost půl pecínka chleba na den (slov.), 2. stolní plachta, protože se do ní zavíjí chléb (Kt. Dod I.).

chlemtat, -mcu n. chlamtat 1. hltavě střebati: Syrovátku chlemcó (Suš. 723). 2. smáti se: Co se chlemcěš? (Jevičko.)

chlésta = hlísta (Zábřežsko).

chléstanec, vyšplíchnutá voda (záp. Mor.).

chléstanica, -ce, liják (Maš.).

chléstaf, šplíchatí vodou (záp. Mor.): Vechléstl na ně hrnc vodě. Chléstaf jak z potynke = je prudký liják (Maš.). Prší, jen to chléstaf. Ten to módrost ze sebe chléstaf!

chlípí se: Rana se chlípí (otvírá). Rana se rozchlípila (laš.).

chlóp v. chlap.

chlóp: Sedlák pacholka klaniců chlóp, chlóp = chlopil, udeřil dvakrát po sobě (slov., val.).

chlópat, klepati: Chlope na okénko (Df.).

chlópat, bítí dlaněmi o sebe, tleskatí (slov., val.).

chlópěna, kráva toho jména, > má veliké fleky, je jak pochlápaná< (val.).

chlopený: dveři chlopené na sklepe, dvěře na-zemi ležící, jimiž je přichlopen sklep (Vah.).

chlópícnůf, int. slovesa chlópit, udeřiti pádně (val.).

chlópka, špalda (v. t.).

chlópnút n. chlópit (dur. chlópat i chlápát) 1. plesknouti: Při prodeji dlouho se smlouvají; posléze když se dohodnou, >chlópnú si v ruce,< a smlouva hotova. Slovy >chlóp na to!< vyzývá se prodavač, aby prodal za peníze kupitelem nabízené. 2. = klopiti: Schlópí uši. 3. Šaty ji chlópú, schlottern (slov., val.).

chlópský, selský (proti panskému) Lor. Chlópsky hněv, svízal (laš.).

chlíp, srknutí: Udělal dva chlipy a nechál tak (slov., val.).

chlípat, střebati: Večér sa nachlípú kýšky (Slav. ČL. XII. 131).

chlípícat int. slov. chlípat (val.).

chlúbna, brambor toho jména.

chlump, šubra, špunk: Mam na leknici chlumpy (laš.).

chlupác, člověk úskočný a vychytralý (Žďár).

chlupáček, angrešt (v. t.).

chlupař, přezdívka soukenníkům (Slav. ČL. X. 303).

chlupatý jazyk, mlsný (Žďár).

chlupěnka = angrešt (v. t.).

chlupět 1. padati: Ovoce schlupělo = opadalo, než dozrálo. 2. chlupi, poprchá (laš.).

chlupka, chlupěčka, kapka, hlt (gořalky) val., horně.

chlupkař, přezdívka soukenníkům (laš.).

chlustnúf vodou, stríknouti (laš.).

chlušče pl. f. = plúšče, lijáky (val.).

chm, řek Mach smutno, vám sa dobře směje, strýče (Vlk 26).

chmac: Kočka chmac, myšku draps = chmatla (ND. 94). Donde k lůžku a chmac po Babušce (dok. 10).

chmat = chmac: Kobyla chmat jablko a snědla (Kda I. 69). Hospodář chmát měch a smýk s ním do kúta.

chmeli, coll. chmel: Na tej tyjce chmeli roste (Suš. 749).

Chmelinca, pl. m. = chmelince, trať (Ostrožská Lhota).

Chmeľsko, hrúd (v. t.).

chmert, euf. čert: Ať ide do chmerta. To je po chmertoch dobré (Mor. lid 102).

chmeť: Je šidivý jak chmeť (han.).

chmetat se: Utíká, jen se chmetá = tak se za ním práší (Kunštát).

chmkaf: Vlk počívaja to všecko, enem chmkál = říkal stále: chm, chm (Vlk 99).

chmour, opadalé, suché jehličí: V panských lesích nedovoluje se chmour hrabati (R. a Ž. 48). Kousek chmouru na stlaní (Žď. obr. 6).

chmuľa, nimra (val.).

chmuľa, -ira: On je pořád jak chmuľa = zachmoulený, zamračený (dok. 87)

chmúfat sa, otáletí: Len sa chmúfaj, ty chmuľo, až ťa zazre ten barnavý (vůl), co koľe (Df.).

chmúliť se 1. káboniti se, 2. laš. ščeřit zuby: Konik ten něuhryze (neukousne), ene se chmuľi. Smať se něsměľ, aľe se choť uchmuľiľ. Na Brodsku >kůň sa chmuľiľ< praví se o koni kousavém: přitáhne uši a natáhne hubu, jakoby se smál, zatím hledí ukousnouti (Df.).

chňapat se: Kdo se to tam chňápe? = jde v těžkých botách (Jevíčko).

chňastnout (-ó-), uhoditi (han.).

chobot, 1. rozházená kopa sena, aby seno doschlo (horně), 2. jmeno tratí (Blansko, Dešov). 3. Má chalupo na chobotě (opodál osady) Maš.

choća (pol. *chociaz*), aspoň: Jak bylo, tak bylo, choća mě tam něbili (Lor.) v. *choť*.

chod, *chůze*: Bylo ho poznať ze zdaleky po chodě (Slav. ČL. 303). *Preněščasná cuzá maci, němóžem jej uhověci ani chodom ani rečú* (Čern. 56).

choďavá, druh tance (Suš. 602).

choděna, kráva toho jména, *pěkne si vykračuje* (val.).

choděnica, *chůze* (val.).

chodička, chodník, stezka (val.).

chodince, pl. m., trať (Střelice).

chodit v nářečí slov. a val. s předponami za české *-cházeti*: Slůnečko vychodí, zachodí, lidé vychodili z kostela, pořád' ešče lidé dochodili, prochodit sa, už sem odchodil atd. Choj — *chojce* (chod', chodte) s Bohom = jdi! Hupky chojl = pojď' (horně). Chodí jak duch (po tichu), jak bludná duša, bludná ovca (smuten a osamělý), jak pitomý (neradný), jak somár, sotor (rozdurděný), jak pávica (pyšná), jak s treterem (poplašený); chodí za mnú jak tele za krávú (dotěrný), chodím jak svázaný, chodí jak kočka s puchýřem (ustavičně zavazí), chodá jak na ofěru (jeden za druhým, na př. žebráci). Chodit pojívá se též s instrumentálem doplňkovým: Chodila k nám maľú cěrkú n. budá maľú cěrkú (Zl.). Chodile tak vagabundama po světě. On si chodi pánem a já abych za něho dělať (Mal. XXIV. 67). — Chodila sem tenkrát s Babušků (t. těhotná) dok. 267.

chodura, tulačka (val.).

chodzac — chodzju = chodivati (Lor.).

Chochola, trať (Blansko).

chochoľaňa = *chocholouša*, slepice s chocholkou (val.).

chocholatý, s chocholkou: Haj husičky chocholatý (Suš. 422).

chocholka, jablko toho jména žluté, kyselkavé.

chocholouš: Věnečky svatební byly vysoké a vybíhaly v *korunku*, v Kateřinkách chocholouš zvanou (Vyhl. VI. XVIII. 449).

chochoľúška, druh švestkového ovoce.

chochrňák, velký vdolek = ochrňák (v. t.) val.

chojany laš. = chvojový.

choji laš. = chvojí.

chojica, -ce, větvička chvojová, kterou se o velkonocích postříkuje (Opav.).

chojka laš. = chvojka: Chojka se lamala (Suš. 193).

choľást ním do síně = praštil (Slav. ČL. XI. 92).

Chofava, přijmení (mrusky choljava = čistota).

choľdún = koľtún (v. t.).

choluj, -a, m., listové stelivo, drobné větvičky, laš. (Kt. Dod. I.).

chomeček: Už je jak chomeček = sešlý věkem (Zl.).

chomoľa, kráva komolá, bez rohů.

chomolý = komolý: Počké, pastěro, ho našech rolí, haž já veženo naše chomolý (t. krávy) Bart. III. 526.

chomtat, -mcu, lakotně něčeho mnoho bráti: Jak ta kráva trávu chomce! (Kunštát.)

chomtoň, -a, kdo chomce, slova polyká.

chomút 1. stroj na koně (v. tam I.), 2. = hřbet, sprostý chlap, 3. ovce toho jména, je na hubě černá na způsob chomoutu.

chomyš, -a, m. = chumáč (Podl.).

chop: Řekl sem to z chopu = nerozmysliv (han.).

chóra, kůr v kostele (Zl.).

chornout (-ó-): Ten člověk náramně chorne = trať se, hubení (han.).

choroba: To je choroba člověk = neduživec (Zl.).

chorovat, churavětí.

choruba, korouhev (Opav.).

chorý 1. churavý, 2. špatný, nepodařený, snědý: chlebiček, žitečko, múka; chorá košuľa z hrubého plátna (val., laš.): U mamy si jedla žitné halušěčky, a včilej musíš jest' dost' choré klusečky (Suš. 470). Koláčky nejsou z choré mouky, ale z bílé (Kda I. 57).

chorýš, -a, chorý (snědý) chléb (val.).

choť, manžel: Co dělaš, muj choti (Suš. 10). V řeči lidu slovo to neznámo.

choť (choť by, choť baj, choť až) Jicko, laš. 1. ačkoli, byť, i kdyby: Včil chodiť už něhcetě, choť vam hraju šumně (Suš. 59). Choť by mi včilej muzika hrála, už mi žaden mojeho srdečka něrozveseli (Suš. 351). Choť ja žita němam, ale ti ja přece svadběnkú udělám (Suš. 386). Choť sem ja chudobna, a šak mě zas pan Buh požehna (Vyhl. VI. XVIII. 562). »Bůh cí pomoz, prošvarna dzěvuchu, třeba-li cí pomoci?« »Nětřeba mi pomoci, choť by přec do půl noci« (Suš. 750). *Choť* se tu pojí s inf. = i kdybych měla pleti do půl noci. 2. aspoň: Smrci, miľa smrci, zaněchaj mne ešče choť do dně třechóho (Suš. 12). Ešli ně — to choť = tedy aspoň.

chotár = kotár, territorium jedné obce, všechny její polnosti až po hranice obcí sousedních: Hovězský chotár je rozlehlý. Kotár archlebský (vých. Mor.).

chotářít, hraničiti: My spolu choťaríme (Valaši s Uhry).

choťoj, -e, f., usušené větve lipové nebo jiné. V zimě se dávají ohlodati ovčím z listí, potom se spálí (Vah.) = letina (slov., val.).

choulný, (-ó-), přítulný, krotký: Chólny zvíře (Jevičko).

chóva, chování, strava: Tá chóva naša koštovala na dzeň výše zlatovky. Má nádenníka s chóvú = dává mu mimo plat i stravu (Dob.).

chovat: Kedz člověk cjažko robí, musí sa dobre chovac = živiti (Dob.).

chovací telacko, na němž lze něco přichovati (val.).

chováč, -a, kdo chová obecního býka za plat (Vych.).

chovačka = chůvka, plachta, v níž se chová dítě (Vyhl. I. 127).

chovana, kráva doma odchovaná, vždy červená, troehu připálená (val.).

chovanec — chovanica, děti chudších příbuzných neb i cizí si-

roty, jež bezdětní hospodáři za vlastní vychovávají a potom své živnosti jako vlastním postupují. Jména svého takoví chovanci nemění. Na Podluží je chovanec vůl domácího plemene = našinec.

chování 1. strava: Třa (třeba) přismyčíc (přinésti) chovani z města (laš.). 2. děvče dobrého chování = dobře vychované, dobytče dobrého chování = plemene.

chovat 1. dělníky = dávat jim mimo plat i stravu: Usnesli se, aby se každý sám choval = stravoval (Kda II. 166). Kupcová koupila pacholkovi na šaty a dobře ho chovala (Kda II. 176). Já se s tebou nebudu chovať, ty moc sníš (Kda II. 228). 2. chovat dobytek, drůbež, včely (ne: držet!): Chová si páru koní a páru volů. My medu nemáme, my včel nechováme. 3. opatrovati: Chovají ho jak iskerko v pernici (sedmikrásku ve květníku). 4. pochovávat mrtvé (laš.): Kdy ho budu chovať? Mrtví chovají se na krchově (Vyhl. VI. XVIII. 553).

Chrábka, trať (Blansko).

chramačka, kulhávka (dobytčí nemoc) val.

chrámata = chromazda, kulhavý (s příhanou) Jicko.

chrámať 1. kulhati o dobytku (val.). 2. Ta kráva chrámá n. chromce = s chutí žere (Jevičko).

chramosta, bezohledný, hrubý člověk (záp. Mor.).

chramozda, kdo má špatnou, těžkou chůzi (Zl.).

chrampat, nemotorně jíti (Jevičko).

chráníť se: Už se chranimy s poľa = stěhujeme. Chraň! = táhni (laš.).

chraplavina, chrapot (laš.) *chrapnit* třesknouti, praštit: Chrapnuť sebum (laš.).

chrapún 1. hrubec: Ozef býť chrapún (Vlk 86). 2. nadávka vesničanům od měšťáků.

chrapuň, ospalec (laš.).

chrapůňaf, chraptivě kašlati (val.).

chraslinka = trudovačka (v. t.).

chrast, strup, vřed: Má chrasty na hlavě, nemože šatka strhnút (sdě-

lati) Df. Na záp. Mor. chrásty = prašivina.

chrást 1. keř, 2. zelný chrást: když se vyřeže hlávka, zbylé listí je chrást, nebo když na košťále hlávky ani není, jenom řídké listí: Letos je zelí enom chrásty (vých. Mor.). Ti naši stařenka sú enom jak chrásteček = všecka vyhublá.

chrašť, -i, f. 1. husté křoví, půda porostlá hustým křovím: V naši chrasti sú dvě zajci. 2. sušené dubové nebo vrbové halouzky na zimu pro kozu (Maš.) = letina (v. t.).

chrástí = křoví, jednotlivé chrásty při sobě, ne tak husté jako chrašť.

Chrastalka, trať (dok. 187).

chrástař, -a, tulák bez přístřeší, jenž se zdržuje v chrásti (= č. rošťák): Mněš toli peněz, a fčel chodi po světě chrástařem. Odešil do světa chrástařem (Mal. XXIV. 68).

chrastavá žaba n. *chrastaňa*, ropucha (v. t.).

chrásteř, krástal, *crex pratensis*.

chrastnuť, uhoditi = chrapnuť: Chrastnuť ho. Chrastnuť sebum na zem (laš.).

chrbať (laš.) = val. chřpať, střebati.

chrběst, onom. napodobení zvuku lité vody: Chrběst na něho, a už byl celé mokré (Kunštát).

chrbet, -bta i -beta, hřbet, záda (slov., horn., val.): Už mně mojej krásy pomaly ubývá, už mně ju šohajek na chrbtě odbíjá (Suš. 495). Vytrh kerúsi škutinu mašíkovi z chrbeta (Slav. ČL. XIII. 418).

chrbót (záp. Mor.) = chrbet: Dostal jích nepočítaných na chrbót (Maš.).

chrbtovina, vepřová páteř, hřbet vepřový uvařený (Zl.).

chrčávka, záškrt (val.).

chren, křen (horn.).

chripíř, chrapěti: Němužže vraciv (mluviti), chripí. Som zachripíř (Dob.).

chrlák, člověk churavý, který ledva dýše (Frenštát).

chrmlať, -lu, kašlati (val.).

chrmt, trudovačka (v. t.).

chrňat, chrápati: Dořehňa pod kamna, už chrňá (slov., val.).

chrnúř, chřadnouti: Stará Křúpařka začala chrnúř (Slav. ČL. XII. 188). Mamuřka chrnúř, až od téj nohy umřeli (Vlk 102).

chrobač, -e, f. coll. = chrobáci, hmyz: A tož pravíja, dyž přší, že není tolěj téj chrobače (Slav. ČL. X. 468).

chrobáček: »chódiť na chrobáčka«, za mařkaru přístrojený a hrachovinou podvázaný v končiny choditi po uzenině (Vah.). »Můj chrobáček!« lichotí se dětem.

chrobačítý: Dítě je chrobačité n. chrobáčivé = má drobné hlísty (Vyhl. VI. XIX. 146).

chrobačlivý, červivý: Trnek je moc chrobačlivých (Slav. ČL. X. 468).

chrobák 1. brouk, 2. červ (laš.).

chrobál, -a, veliký chrobák (val.).

chrobaňa, -ně, škaredý chrobák (slov., val.).

chrobavěř, červivěti: Nám jabka chrobavíja (Slav. ČL. X. 468).

chromál, -a, n. *chromáň*, -a, chromý (s příhanou): Váš sa já bójím, vy chromáňu chromý (Slov. obr. I. 115).

chrómat, kulhati (val., slov.).

chromať, pokulhávati (val.).

chroust (babka) slove: chrúst (slov., val., laš., han.), majka (Měřín), koza (Jaroměř), kozamyška (Jemnice), kozomyška (Budějovice), slípka (Bohdíkov), brón (Zábřeh) — brňák, mynář (na nitce uvázaný).

chřoustat (-ó-) n. křóstat vořeche, louskati je zuby (Maš.).

chrpútať n. *chřpústat*, silně kašlati s chrapotem: Desi nachlád, tož včíl chrpúce (val.).

chřstať, stříkati: Začala z něho chřstať krév (Vlk 107).

chřstnout, stříknouti: Vechrstl na ně vodo (Maš.).

chrt 1. krtek (Brň.), 2. lakomec: To je chrt, ten chrtí (Jevíčko). 3. slámka, která má souček, s jinými bez něho, na losování: Tahlí chřta = losovali (Podl.).

chrtán, chřtán: Tolik chřtánů musím živit = krků, dětí.

chřtánit 1. kričeti, řvati (han.),

2. Nachrtáníl 500 zl. = naškrtil, inozolně nahospodáril (Zl.).

chrtúsit, rdousiti, škrčiti: Ten se neco nachrtúsí s lidma (dok. 154).

chrumtat, chrápati (Jevičko).

chruňa, -ně, nemotora (val.).

chrúst v. chroust; znamená také slabocha: Ja di, ty chrúste, teba sa bójím!

Chrústovce pl. m., trať (Otrokovice).

chrvátek (chrvotek), rukávce ženské košile (Frýdecko).

chtěč, -a, laskavec (bot) Peck.

chtět: »Co sem chtěl říct a nic nedat«, pořekadlo, když si někdo na něco zamluveného za řeči zase vzpomene (Zl.). »Chtěl's neco?« táže se, kdo se na zavolanou dostavuje = chceš něco? přeješ si něčeho? (Vl. chtěl's něco tehdy, když jsi mne volal?) Šak sme se spolu chtěli celých šest let = měli jsme spolu známost, lásku. Chcela sa pretrhnúc = skoro by se byla přetrhla prací (horň.). Ten se hinšich chlapců neboji, nechce-li tebe = neřku-li, ne tak (Jevičko). Chtělo se mi studeněj vody píti (Suš. 6). — Sloveso chtítí opisuje jen kondicional, nemajíc původního významu: Debe chtěl spadnót! Debeste chtěli zmoknót! = kéž byste zmokli! (Mal. XXIII. 40.)

chubelica = chumelica (val.).

chublať, -bŕu něco, krčítí na př. šaty (Btcha).

chublať sa, *chubolít sa*: Nebe sa chuble = kaboní. Chubolí sa = velmi sněží (val.).

chudačisko člověk = veliký chudák (Dob.).

chudačka 1. (chudaňa, val.), hubená polévka. Na Hané zavaří se ve vodě kaše, potom se zalije mlékem; jinde zavaří se kaše v pouhé vodě. 2. pohančená kaše na řídko zasmažená (Vlk 12), 3. lesní tráva tenká; vycpávají se jí polštaře místo žíní (laš.).

chudár, hubený člověk i dobytče; Chudárek, příjmení.

chudato, chuděra: Chudato slípka hladem skapala (dok. 23).

chuděj, -a (val.) = chudár; Chuděj, příjmení.

chuderko, ubožátko: To dítě chuderko má se zle (Mal. XXIII. 162).

chudina, *iasione montana* (bot.).

chudiš, -a, hubené dítě (laš.).

chudnút, hubeněti: Po téj nemoci hodně schudl.

chudoba, chudobný lid: Těšila sa chudoba, že sa jí polehčí (Bart. II. 327).

chudobný, nemajetný, č. chudý: Chudobném nido neide rád za kmočáčka (Vlk 4). Chudobné vysvědčení = chudoby. Chudobná kasa = pro chudé (Mal. XXIII. 221).

chudoun (-ó-), hubený člověk (Brň.).

chudozňa, -ně = chudina, chudobný lid (Zl.).

chudutký, velmi hubený (laš.).

chudý, jen ve smyslu hubený, vyzáblý (člověk i dobytče). Chudý jak deska, tříška, chrt, koráb, sedm drahých roků, šindel, brucok na fělábě, slabikář (huba), jak by šočky lúpál, že by muh sirkum podpalič (laš.). Chudé maso = libové; chudá anča, ryba *ambramis vimba* (dol.); chudá bēta, *capsella bursa past.* (bot.); chudé rytíře, skyvky chleba nebo buchty ve vejcích oválené a na másle smažené (val).

chuch, -u, chuchnutí, dechnutí (Kt. Dod. I.).

chuchet, -chŕa, zámotek z koudele (Opav.).

chuchnúť — **chúchať**, dychnouti: Chuchní na mč. Navrtej do dubu díru, chuchni do ní, pak ji zatluc (Vyhl. VI. XIX. 146) laš.

chujava = fujava, metelice (Zl.).

chujavica, -ce = fujavica, metelice: Taková chujavica vám byla a tma jak v měchu (dok. 88).

chujavina, zápach, zvl. stuchlina, puch chlěvní (laš.).

chůjka = chvojka (Telč).

chumák, člověk nenasytný (val.).

chumela, chumelice sněhová. Chumela s nechvílou, neohrananý člověk (záp. Mor.).

chumta (-o-), chumtavý, kdo se chumtá, plete, matonoha (Jevíčko).

chumtat, másti: Mám to všecko schomtany. Pořád se chomtá a nic nehodělá (Jevíčko).

chumtať, -mcu i -tám, ňuhňati (laš.).

chup (chlup), muž zarostlý (podl.).

chuť 1. Ja se na tebe něhněvam, ale chuti k tobě němam (Suš. 153) = náklonnost. Je mu to v chuť, iron. = nemilé. 2. druh bodláku léčivého, č. máčky.

chútečka: Nemám ani chútečky na jídlo = ani nejmenší chuti. Rozná k něm neměla chútečky (Vlk 51). Pivo nemělo chútečky (Zl.).

chutlivý, kdo má chut k něčemu, volný, ochotný, laš. (Kt. Dod. I.).

chutnička, jablko toho jména, velmi chutné.

chutný, pěkný: To je chutná panenka Maria (obraz). To je chutné díťa (podl., laš.). Chutná svetlička (světnička) je to = milá, příjemná (Dob.). Šohajku chutný, strčím ťa do putny (Suš. 662). Je tu plno kameni, tož to je chutny sečení, iron. = příjemné, pěkné (Mal. XXIII. 163). To je chutny dávání, dež člověk nic nemá (Mal. XXIV. 343). Dnes je venku chutno = pěkně, příjemno (laš.). Chutno se nám tam sedělo (podl.). Jedl s chutnum chuťum = s velikou. (laš.).

chůva, chování, strava v. chóva: Dostane 40 kr. a chůvu (horň.). Děkujeme tomu domu, měli sme tam dobrou chůvu = hostinu svatební (Suš. 447).

chůvka, kus nešíroké, podlouhlé látky (kanafasu nebo trilichu barevně pruhovaného) na chování dítěte Kdo chová, drží dítě na levé ruce, chůvku ovine přes levé a pod pravé rameno; pravici má volnou.

chůza, -e: Ja už na chůzu nejsu = nemohu chodit. Ty boty sú do chůze těžké.

chvádat n. *kvádat*, chřadnouti: Ze starým člověkem je to tak: chvádá pomáły, chvádá, až dochvádá (slov., val., laš.).

chvádavý, kdo chváadne, chřadne (laš.).

chvalabohu se zdrobňuje: chvala-božku (Suš. 446).

chvalba, chlubivost: Chvalba není chvala, laš. (Kt. Dod. I.).

chvalidůra, -y, m., vychlubač.

chvalimařa, -ře, vychlubačka.

chválit sa, chlubiti se: Pochválil sa mi, že vyhrál v lutryji. Žena se kmotrovi pochválila, jak byla obdařena (Kda II. 186).

chvant = *chvančák*, trhan (laš.).

chvaščív, chtivý, bažný: Hladný je chvaščív, jíďa. Je chvaščívá do tanca; chvaščívo = dychtivě (val.).

chvět, trásti: Zachvěješ višinkú (Suš. 383).

chvestat sa, těšiti se dychtivě: Nechvestaj se, že ti neco dá. Chvestala se na hostinu Na maso každý deň može se nechvestat (Zl.).

chvíľa, -le: Ta réz mosí chvíľu schnút (dlouho). Máme chleba na chvíľu (na dlouho). To je chvíľa, než on přijde dóm (trvá dlouho). Už je to chvíľa, co umřeli (dávno). Už to mám chvíľa (nom.!). Co chvíľa budú štyry (za chvíľku). Co chvíľa tu bude. Dyby si dali chvíľu (sich Zeit nehmen). To je chvíľu (počasím, na počasí záleží). To je tam dnes chvíľa! (špatný čas). Naša súseda je na každú chvíľu (do kouta) dok. 69.

chvístačka, silný průjem.

chvístanica, -ce, řídké bláto na cestě.

chvístat, stříkati blátem a p. (ne vodou!): Už tam púščá, na cestě tak to chvíšče (roztálým sněhem) Zl.

chvístek, rutilicilla tithys (laš.).

chvóji coll.

chvojinka: Každý křížek pokropí se *chvojinkou z nejlepších klasů zhotovenou* a namočenou ve svěcené vodě. Vyhl. VI. XVII. 1981. (Původně byla to větvička chvojová, když potom její místo zaujaly klásky, jméno zůstalo; srovn. *pérko* = kytkva květinová, *vonička* = každá květina zahrádková, i která nevoní a p.)

chvojka, iuniperus sabina i cypressus.

chvojnátý, jehličnatý: les (Maš.).
chvost horn. 1. ocas (tohoto slova se tam neuzívá), 2. lelík, cop, 3. chvost, *luscinia rubecula* (slez.).

chvostačka n. *chvostača*, hruška toho jména, ke stopce velmi súžená jako s chvostem.

chyba: 1. Ona není v chybě, vy jste v chybě = ona nechybila (fig. 113). Abych vám nezeľhál, na chybu tam budú dvě míle = jistě, t. j. kdybych se vsadil ›na chybu‹, vyhraju. (Zl.) Šverci hádali, že na chybu to bý Jastrábík = spíše on než kdo jiný. Ten kůň má patnáct pěstí na chybu, t. j. spíše víc než míň (Vlk 40), 2. Podstatné chyba kleslo v příslovce s významem leda, než, neli (zřídka *chybě*): V hospodě neostalo chyba trochu sefských chlápčků (Vlk 36). Kdež sú peníze? Chyba u vás. Dědiny nevidět chyba až do ní vejde. Staří netancúvali chyba na svadbách (Slav. ČL. XI. 276). Peněz nenosíš, chyba dyž šel něco platit (Slav. ČL. XI. 435). ›Dáš mi to?‹ ›Taňu chyba požčať‹ (val.). Což bych tady u nás věděl nového? Chyba jeden mlýn tady máme, a v něm přebývá čert (Kda I. 44). Kdež mrtvé tělo patří chyba do země (Kda II. 47). Žádný vás nevysvobodí, chyba ten, co zas tím klíčem odmykať bude, kterým já vás zamykám (Kda II. 181). Tesaři, zedníci, to sú řemesníci; nigde jich nenajde chyba v pálenici (Bart. III. 798). Kdož pak by šel inší chyba najmilější (Suš. 94). Noc lehu vám nedám, chyba bych vám daľa v téj pustěj stodoľe (Suš. 793). Komu bych jich (rukou) podaľa *chybě* Janko tobě (Suš. 187). 3. Z příslovce vyvinula se předložka: Všece přeše cheba Obzene (Mal. XXIV. 138). Všeci tam byli chyba sóseda (Kunštát) = kromě.

chybať, házeti: Něchyboj kamyňami. Vychybuje hnuj (Frýdecko). A choji (chvojí) ľamaľa, pod kočar chybaľa (Suš. 146).

chybaf, chyběti, nedostávati se: A co by tobě mělo chýbaf? (Vlk 26.) Děti žgavraľa, že jím chýbá

toho lebo toho (Vlk 101). Chybaľo kobzoli (laš.).

chybět: Jedneho chybělo, baranka lyseho (Suš. 133).

chybit: Pohanka chybiľa, řez se nezrodila, Suš. 536 (obyč. pochybila = neurodila se). Ež vas chybi dědina = až minete dědinu, konec dědiny (laš.).

chybný: Ona je též časem chybná = chybuje (Jicko). Každá (nevěsta) jaksi chybná byla = měla jakousi chybu (laš.). Chybný na oko, na ruku, na nohu = nemá zdravé oko, nevidí na ně dobře atd.; chybný na řeč = koktá.

chybovat, chyběti, nedostávati se: Chybuje mi ešče pů ľokťa (Zl.). Keď sme šli na hody, bylo nás jedenást, keď sme šli z hodů dom, chyboval jeden z nás (Suš. 721). Jedna (ovca) mu chybuje (Bart. II. 67).

chybující: Sme všeci chybuující = všeci máme své chyby.

chycený: Plíca má chycené = nakažené (Zl.). Maso je chycené = nasmrádlé; pivo = nákyslé; zemáky = namrzlé; chleb = od piesniviny a pod.

chychnit se = chychotat se, smáti se potutelně: Všeci se jí chlostale (hlasitě smáli) a névic se chychnil kovár (záp. Mor.).

chychoň, -a, smíšek.

chychuľa, -le, ženský smíšek.

chýlit se: Chýlí se ke dni bílému (Suš. 151).

chylkem, schýleně, sehnutě: utěkať chylkem = úprkem (laš.).

chyťý = nachýlený (laš.).

chynůť (= chybnůť, srv. chybať), hoditi: Chyň po nim (Frýdecko).

chýr 1. pověst: chýr pustit o něko m = rozšířiti pověst. Nebude u tec Švagerů také tolěj tech peněz, jakě chýry dělajú (Vlk 65). 2. křik: Děľali takove chyry (laš.).

chýra, bravura: dželač chyru (Lor.).

chyrać še, pyšniti se (Lor.).

chýrečný, znamenitý, proslulý: Nění to chýrečné = není po tom mnoho (Dob.).

chýrný, vychválený, vyhlášený, rozumný (val.).

chystání: Zabil Heřman lani, aby měl hostům chystání = co chystati (Suš. 82).

chystat trávu, trhati na poli (han.).

chyt: Milý Jura chyt! ho, do země jím uhodil = chytil (Kda I. 116).

Chláp chyt! ho pod krk (Zl.).

chytaná, dětská hra (ND. 173).

chytanda val. = chytaná.

chytat sa: Už sa ho též tá čerťová pýcha chytá: Toho sa nic nechytne = toho nic nedojme (val.).

chytit se: Krku se ho chytila (s dvěma genitivy) Suš. 189.

chytky, fortele (Lor.).

chytlavý, co hned chytne: nemoc (nákažlivá), člověk (zlobivý), látka

(která hned chytne barvu), dítě (chápavé).

chytnút: Chytla s chuťou na sýr = dala se s chutí do něho. To (ta látka) nechytne barvy. Oblúk vinný se chytne = ujmeme (dok. 146). Viz chycený.

chytro, honem: Chytro poď (horň.). Je to na chytro urobené (Df.).

chytrost': Chopit sa chytrosti = vymysliti si vytáčku, výmluvu (Df.).

chytrovač, mudrovati, vymýšleti (Lor.).

chytrý: Ty si chytrý enom to udělat = ty to neuděláš (Zl.). Ty si chytrý, aťe tak neco dobrého zest' (val.). Je to chytré = nedobré, nepěkné: jídlo, šat (Zl.).

I J.

i uvozuje vokativ nadávky udělené tomu, kdo je přistižen při zlém skutku: I ty sloto jedna, já ti dám pást na lúce! I vy darebáci, tož vy tak? -

ihrát sa, i hráł (Df.) = hráti si.

ichuchú! výskot.

indich, indigo, modřil.

inu (ino, nu, no), ano (laš.).

inym, jenom (Karlovice).

iver: Ked prvý ráz zatał, iver odskočila (Bart. III. 1) = ivero. Zvláštní tvar! srovn. ib. *isker*, f. = iskra.

ivero. »Dyž rúbeme dřevo (strom) hrubé, tož ty třisky, co odletují, sú ivera. Z toho ivera odletují třisky.« Ivero je tedy výsek, způsobený ve stromě, aby podťatý strom padl na určenou stranu, i třisky vyseknuté z ivera (Vych.). Ivero, ivorek, coll. ivorie, tříška (val., horň.). Srovn. pol. wiór.

ja 1. Slovcem tímto počínává se odpověď: »Kde's to kúpíť?« »Ja v Hořešově.« »No, jak to bylo?« »Ja šak vy to také víte« (srovn. a). 2. uvozuje se mírný zákaz: Ja díl ja nech toho! ja co bys tam chodíť (= nechod' tam). 3. v písních bývá

na počátku verše jako předrážka bez zvláštního významu: Ja dolina, dolina (Suš. 242). Ja moja děvečko, nestaraj se! (Suš. 265.)

jabčánka, jabková polévka (val.).

jabčenica, kaše z rozvařených jablek (val.).

jabko; jabuko, jabúčko (horň.). Kde i bramborům jabka říkají, tam rozeznávají: stromsky jabka (hor.), jablóska jabluňovy (Brň.), jabka ščepovy (záp. Mor.)

jablečník, agrimonia eupatoria (slez.).

jablisko, pole bramborové (Jimramov).

jabloň masc. (Skreje u Doubravníka).

jablýško = jablíčko.

jačet: Zpíval, až v horách jačelo (se rozléhalo) Kda I. 158. Nějač! = nevřešti, neplač (Dob.).

jačmeň, ječmené zrna (na oku) Vyhl. VI. XIX. 150.

jačmenky, pl. m., kroupy z ječmene (»kroupy su z pohanky«) laš.

jačmyk, ječmínek, ječmené zrna na oku (laš.).

jadat se, jediti se, vztekati se (záp. Mor.).

jadernica, hruška toho jména.

jadět i *dadět*, palčivě svrběti: Už mne tá bolačka jadí košem a košem (Vych.). Boločka ho začala jadiť (Slav. ČL. XII. 188). Jadí ma v zubě (Jicko).

jadivý, svědivý, palčivý: Doplatíš ty najjadivější dluhy (val.).

jadlisko, držadlo lžice (Dob.), toporo na železné vidly (Df.).

jadovať, otravovati: Dostala som šohaja, hada jadového, ten ma bude jadovac do skonánja mého (Čern. 40).

jadrnět sa, dělati se, stavěti se: Ja di, nejadrň sa! (Brodsko.)

jadrný, co má jádro, životní sílu, pěkný vzhled a p.: ovoce (pěkné, vzhledné), vůl (»má jádro«, dobrý na maso), kotě (to bílé koťe je moc jadrnější ež to černé = čilejší), máslo (»jak ikry«), obilí (pěkně vzrostlé), chlap (zdravý a silný), jazyk, huba (»dobrá vyřídilka«), řeč (zřetelná, jasná).

jagar, myslivec; *jagarňa*, myslivna (Podl.).

jagata, akát, laš. (Kt. Dod. I.).

Jagoš, příjmení.

jahňačka, vlna s jehňat (Slav. ČL. XI. 93).

jahoda, kráva toho jména, »sama červená, co nemá nikde nic bílého« (val.).

jahodí, jahodové trsy.

jahodňatka, hruška toho jména, »má chuť jahodovou.«

jahřabina, sorbus aucuparia (bot.).

jahuľka, jehnička (val.).

jachat, jiti, běžeti: On na to nic nedbaľ, pro Verunku jachaľ. Dyž přes město jachali, pěkně bubnovali (Bart. III. 19). Hde jacháš? (Maš.)

Jachymova masť, diaculum (Třešť).

jak, **jako**. Oba tyto tvary jsou sice původně významu stejného, avšak lid je rozlišil, užívaje v určitých spojeních buď toho neb onoho tvaru,

málo kdy obou vedle sebe. Pročež i my tu pojednáme o každém tvaru zvláště.

I. **jak** 1. *vyjadřuje způsob a míru*: Te debe mněle, jak nemajó, s tema be neobstála celá dědina. Debe bele peníze, jak nésó, tož be to s nama ináč stálo. Debech dělať u druhyho, jak je fčel nádenik vzácne, taky be mně to dovezť (Mal. XXIII. 43). Abys mi načítáľ (peněz), jak je v rybě kostí, ty mi nezaplatiš mojí poctivosti = co, kolik (Bart. II. 378). Koštuje to 20 zl. jak jeden grejcar = ani o grejcar méně. 2. *Po komparativě = než*: Ty's dostáľ větší kus jak já. Naši staříček sú starší jak vaši. Nění horší jak dyž je zle. 3. *jak kdo, jak kerý, jak kde, jak kdy v odpovědích na otázky dilem přisvědčuje, dilem opak tvrdí*: Płatija vám všeci? »Jak kdo; nekerý zaplatí hned, iný ostane dlužen.« Sú ty jabka dobre? »Jak keré; nekeré ešče néjsú zaleženě.« Je u vás hodně ovoca? »Jak kde; v nekerých dědinách je ho dost, u nás enom jak by pohodil.« 4. *s opakovaným substantivem určujícím čas znameuá tolik co každý*: deň jak deň = každý den, večer jak večer = každý večer atd.: Včil je deň jak deň peklo (dok. 162). V nekerých domech rok jak rok dobytek vykape (dok. 125). — *Spojení: jak je deň (rok atd.) dlúhý znamená tolik co celý den, rok atd.: ** Jak je deň dlúhý, dyby slámku křížem přeložil (Zl.). Dcera chodí jak je rok dlouhej na tovarych (dok. 107). 5. *jak-tak s opakovaným týmž tvarem slovesným vyjadřuje se-silněný děj: *** Mynářský vzal tatar a vodního muže jak mele, tak mele = bije hlava nehlava, co nejvíc může (Kda II. 259). Tesař vylezaci na střechu jak kúří, tak kúří = dymí jak z komína (Slav. ČL. X. 469). Jak ho tam čepcuje, tak ho tam čepcuje (Slov. obr. I. 15). Vyleťi do síně a popadňa kosu jak nů mlátí,

*) V tomto spojení spojka *jak* má přízvuk.

**) V tomto spojení obě spojky mají přízvuk.

tak ňú mlátí. 6. *V předvětech podmínečných vět neskutečných jak s pozitivem zastupuje »sebe« s komparativem, jehož v nářečích není; při slovese zastupuje »sebe více«:**) Debe beť jak chetré, přeci ho ošidi. Debe jaké (= jak veliký) ten statek beť, tož mosí prasknóť, tak utráceja (Mal. XXIII. 229). Dyby jak voľál, žádného se nedovoľá. Dyby jak prosil, nedostane nic. (Vedle toho také: ať voľá jak voľá atd.) *V jiných větách jak s pozitivem má význam elativu:* Ale to už ju (čepičku) mělo ditě jak dlúho na svátek = velmi dlouho (dok. 13). 7. *jakby příslovečně:* Viděť sem tam jakbe chłapa klečeť, a nic tam nebeľo. Mně se zdáľo, že tam jakbe nemoseť beť = snad. Má jakbe padóci nemoc. Meslim só ti chłapci skoro stěni, jenem Janek je jakbe věči = snad o něco (Mal. XXIV. 347). 8. *jak dyž příslovečně:* Ten chlib je těžké a jak dež vizne v zubech. Ti se tam už nastojijó; fceľ se mně zdá, že se jak dež rozcházijó. Teto bote budó jak dež věči, aľe moc si to neuděľá = jakbe, snad o něco (Mal. XXIV. 347). Byľo to jak dy na schval (laš.). 9. *Spojení jak živ považuje se za jedno slovo a často se ho užívá jako příslovece bez náležitě shody:* To zme ešče jak žev neviděľe. On od jakživa nic neděľal. To je jak ževo, že s tebo pudem = toľ se rozumí (Mal. XIII. 223). 10. *Ve spojení se záporným slovesem, jmenovitě se záporným slovesem býti spojka jak (jako) napomáhá stručnosti výrazu:* Nejedť sem jak věera. Neviděť sem ho jak ľoni. Nebyľa sem s miľým jak v neděľu večer (Suš. 288). Něni, Bože, jako ženská mladá, dyž ona sa rozveseľí z rána = nic příjemnějšího (Slav. ČL. XI. 276). Něni, něni jako dobře děľat, nebude se pán Bůh na nás hněvat = nic lepšího (Suš. 611). Něni jak vám = nikomu tak dobře. Něni jak v létě, po téj zimě něni

nic = nikdy tak dobře. Něni, Bože, jak o svatej Anně, dyž si sedľák žitečka nažne (Bart. I. 78). Dnes ani nebyľ jak jarmak = byl slabý jarmak. Dnes ani něni jak neděľa = nesvěť se náležitě a p. (Zl.). Neměľa ju (dceru jako chovat, museľa ju do služby dat = neměľa »prostředků« (l) (Bart. III. 34). 11. *jak a kerak spojuje se za větším důrazem:* Nevím, děťátka, jak vás, kerak vás tým masem počidit? (poděľiti z mála). Nemám jak a kerak (z čeho živ býti). Něni jak a kerak (něni peněz). Dyby byľo jak a kerak, ředaco by sa ináč děľalo. Jak a kerak vyživíš včil sebe a pět krků z holých ruk (dok. 90). Neměľi zme jak kerak = neměľi jsme peněz. Pane, belo nám jak kerak = všelijak, nevalně (fig. 17). Letos je ovoca jak kerak = hojně (val.). Svinstva všady jak kerak = plno (dok. 93). 12. *Spojka jak uvozuje věty a) časové (jak, jak věrně, jak rúče = jak mile):* Jak zme tam přišľi, hned zme viděľi, co je. Budeš mě, céro, živiti, jak nebudu mocť robiti? (Suš. 118.) Komu košulenuk šiješ? To tobě, synečku, jak pomaširuješ (Suš. 583; var. až). Jak věrně sniľ sľez, vypravili sa (Slav. ČL. X. 38). Jak rúče odjeli, ztratiľa paměť (Vych.). Jak to rúčeť zeseče . . . (LN. II. 64). *b) podmínečné:* Jak máte, dajte. Jak mi do posledního nezapľatíš, vratíš mi krávu. Jak sa ti neľúbím, hľedaj si iného (Suš. 88). A jak ti nezdrží konopný provázek, daj sobě uděľat cigánom řetázek (Suš. 335). Jak by tak byľo, půjdu se hospodáře zpytať (Vyhl. VI. XVIII. 120). *c) připouštěcí**):* Tom já také rozumím, jak sem nešťudyrováľ. Jak su groša potřebný, toho bych si nevzál na svědomí (Zl.). Jak mne nohy bolíja, trůfám si tam přeca dojít. Jak su po nemoci, toľik přeca ešče unesu (val.). Jak nemohľ, přeci tam šiľ. Jak je on chetré, přeci ho ošediľ (Mal. XXIII. 43).

*) V tomto spojení spojka *jak* má přízvuk.

***) Ve větách připouštěcích spojka *jak* má přízvuk.

Jak to belo naše plemeno, nebeli hodni ti engličti (koně) podat im vode (fig. 71). *d) příčinné*: Bele be nás rozmačkale, jak se na nás tlačile. Za nů to tak hučelo, jak beła nastrojená. Snáď bech ho beľ zabiľ, jak sem beľ zlé (Mal. XXIII. 42). Srov. *tak a co tak*.

II. **jako** 1. *určuje podrobněji (= totiž) neb opravuje výrok*: Bylo to v létě, jako o Jáně. Šak on, jako Mígaľa, bude z toho osožný (Vlk 65). Zabůřili na Kaču, jako na starú Maděrku (Slav. ČL. X. 302). Potom ten vdovec, jako její muž, dycky čůl cosi šramotiľ (ib. 370). Chťěl sem mu to prodat, jako ne prodat, chťěl sem mu to pronajat. Byľa sem tam s Franckem, jako s Jozefem = vlastně ne s Franckem, nýbrž s Jozefem (Srov. *šak* 3). 2. = *tuším, snad*: To sem jako já měľ udělat, a ne ty. 3. = *prý*: Vzál oba k sobě, aby jím jako bylo veseľo. Ale ona, že půjde pro tatřeka, že jí mosřja jako šaty dat (Zl.). Oni jako že sa chťeli (Jicko). Potom byla přehlřdka, a tož abych jel jako dom (Vyhl. I. 106). Časně ráno dívka zvala (na přistku), kde bela jaká cera lebo dívka, abe jako přešla = pravíc, zvouc (ib. 110). Špaček uctivě poprosel (kmotrů), jako že jich ve staveňo přebelo (ib. 115). Stará si povídala, že jako sám do Řéma netrefim (fig. 75). 4. *jako s opakovaným týmž substantivem znamená stejnost všech jedinců toho druhu**: Pes jako pes = každý pes stejný. Darebák jako darebák. Klobouk jako klobouk (ein Hut wie der andere). Nůž jako nůž (Kda I. 39). Užívání není jako užívání; za to já nejsem, když špatně užívala (fig. 109).

Řiného významu je toto spojení, když opakované slovo se spojku jako (jak) znamená touž osobu nebo věc:

*) V tomto spojení spojka *jako* má přízvuk.

**) V tomto spojení spojka *jako, jak* má přízvuk: Vojáci bele náturni (vášniví) jak Maďaři (fig. 74), t. j. vojáci ti byli *Maďaři*, a od Maďarů nelze ničeho očekávatí než »náturnost«. Je-li však spojka *jak* bez přízvuku, má význam prostě srovnávací, a věta znamená, že vojáci ti *nebyli Maďaři*, ale počínali si vášnivě, jak je zvykem a povahou Maďarů.

Jozef jak Jozef, ten už je tovaryšem horší je s Franckem, ten ešče ani škoľy nevychodil. Letos jak letos, horší bylo lóni = letos je ještě dobře. Pit jako pit, enom kde peníze brat = ono by se pilo, jenom kdyby bylo peněz. Vypožčat jak vypožčat, ale horší oplácat (Slav. ČL. XII. 44).

5. *jako (jak) vvozuje skrácenou větu příčinnou*: A) Oškera byl včera zas až do pů noci v hospodě. B) Jako lump = vždyť je to lump, což jiného lze od lumpa očekávatí? A) Čísí ogaré nám byli na střešňách. B) Inu, jako chlápci. Nátož já, jak hlúpá, sem na to svolila = dyž sem byla hlúpá (dok. 202).**) Srov. *dyž*.

jakořka slychati všude na Moravě za spisovně takořka.

jakoubek, angrešt, coll.: Šli sme na jakoubek, trhali sme jakoubek (Třešť).

jakový = jaký (horň., val.): Jakový hospodář, taková gazdina (Suš. 533).

jak se patří: Rozešli sa jak sa patří = v pořádku. Jaksepatri = pořádný se skloňuje: Mám jaksepatriho pachořka (Zl.). Ten náš krejčřř neušije nic jaksepatriho (Zl.).

jaksi: Jaksi se mi to nedařř (ani nevím proč). Ach což je on neveselě jaksi (Suš. 397).

jakubinka (jakůbka, jakubunka laš.) hruška, jablko i brambor zrajcřř o sv. Jakubě.

jaký: Jaké je to ochlázení, dyž tu není potěšení (Suš. 151) = co je po takovém ochlazení. Do hospody ľudě půjdú, dyby jaká bída byla = sebe většřř (Slav. ČL. XII. 84). Jaké naše bránění, dyž zme porůbanřř = jak jsme se mohli bránřř (Bart. I. 23). — *Vyjadřřuje jako spojka jak příčinu*: Já nezdržřřm, jaká je tu zema. Zrovna hořeľ, jakó mněľ horkostě

(Mal. XXIII. 43). Zas musel ten chléb jíst, jaký hlad čarodějnice naň dopustila (Kda I. 86). Valašsky též: takový hlad, co takový hlad.

jaký taký: Jaký taký výděleček přeca při tom bude (= i když ne veliký, přec aspoň nějaký). Já ešče bych býl jaký taký, afe ruka nechce slúžit (ještě dosti zdráv). Výmluva jaká taká (fig. 111).

jakýsi: 1. Nebud' jakýsi a poslechni přeca! (= nebud' svéhlavý, neustupný a p.). Di ty jakýsi! Su jakýsi nemocný (= nevím ani sám, co mi jest) Zl. Znal též Větačku a pravil o ní hned, že je jakási (Slov. obr. II. 90). Bylo by to jakési, dybychme ím to neuděfali (= nepěkné, neslušné) Zl. Ty darebáku jakýsi! Ty sloto jakási! (Zl.) Ja počkaj šelmo jakási (Suš. 243). A ona mi povídała, že je smutná jakási (Bart. III. 248). 2. Spojuje se často se spojkou *jak*: Ten člověk je jakýsi jak hlúpý. Ona je jakási jak potrhlá (Zl.).

jakýž: Jakýž tu pán! Čerti vzali, jakáz tu paní! praví se o tom, kdo si hraje na pána (Vah.).

jašovcová polévka: Dyž není masného, tož sa uvaří »jašovcová« = jalová (slov.).

jalovčák, mladý býk pro jalovice a mladé kravky (han.).

jašovinka, bobule jašovcová.

jašovizeň, -zně, f. = jalovina (val.).

jašovka = jalovice.

jašový: Tobě, sestro, štyry krávy dojnë a štyry jalové = které nedojí (Suš. 154). Rohlík jašový = nemastný, makový (Slav. ČL. XI. 433). Jalový potok, »co neteče na mlýn; na mlýn teče struha« (Brň.).

jašovňák, hrnec z černé hlíny, z Jalubí u Velehradu.

jameľ, -a, m. (jameľa, jameľo, jameľí) = jmelí.

jamka, dolinek, slabina (Brumov).

jamo tamo, sem tam: Jako tyn kuň chodí coší jamo tamo! (Lor.)

jamovitý: Keré zemňáky sú pěkné hladké, sú lepší než ty jamovité (Slav. ČL. X. 141).

Jan je jméno křestní, **Ján** je svatý. Na sv. Jána — zavolaj Jana. Poněvadž *Jan* znamená hloupého Honzu, varbuchtu a p., říci *sv. Jan* pokládal by lid za hrubou blasfemií. — Má Jana, Jan mu sedí na zádech = lenoch (Olom.).

jána, kus záhona, který ženci zastoupí, žnouce napřič záhonem od brázdy k brázdě (záp. Mor.) = postať: Až tu jámu dožneme, k večeri se pohrneme (Suš. 557). Len se trhá na jány; jána tu znamená, kolik jedna ženská najednou zastoupne.

jančar Zl. (lančar laš., bagan sev. Mor.), ženská botka šněrovaná.

jaňčet (ňañčet, mňañčet) o hlase kočičím: kočka jaňčí.

Jandasky, pl. f., trať (Blažovice).

jáneček, obrázek sv. Jana Nep. na »hagmastce« na krk (záp. Mor.).

janek 1. žertovný název zajíce: »Janek, janek!« volávají pasáci za vyplašeným v poli zajcem. Nekerého tlustého janka zedli aj doma (Vlk 14), 2. (janíček) rosnička: Zelené janek převolává dyšč (fig. 14). 3. houba boletus rufus, 4. skrojek chleba (val.), 5. kus trávy, podložený pod nůši trávy, aby brímě netlačilo.

janíček 1. rosnička, 2. svatojanská muška.

Janiga, příjmení (val.).

Janizoľ, přezdívka Janovi = Janisko (Lor.).

jánka 1. jablko toho jména, ranné, sladké, brambor ranný, 2. vínek ze skleněných perel, jež nosí na hlavě »královna« (v. králky) slov.

jar, i, f. (v. iver), jaro, vesno: na jar, do jari (horn.). Keď prší na Hatu, skovávaj výhryzky za ľatu; lebo budě nepodárná jar (Dob.).

jarabáček, ptáček jařabatý: Co ten ptáček jarabáček nad nami lítá (Suš. 216).

jařabaňa, -ně, slepice jařabá jako kuroptev (val.).

jařabastý = jařabatý (val., horn.).

jařabatit se: Trnky (švestky) se už jařabatíja = nalévají pupence jarní mizou (Zl.). Zde onde sa jařa-

batíl oves = pestřil se větrem (Slav. ČL. X. 267).

jařabatý, pravidelně strakatý ve dvou barvách (Slav. ČL. X. 30). Jařabatá hlava, čupřinatá, rozcuhaná (Vah.).

jařabina, bobule jeřábu.

jařabý, kropenatý: kuroptev, slepice, pták: Já se udělám ptáčkem jařabým (Suš. 484).

jařčaný chléb, z jarky, jarní rži (laš.).

jařčisko, pole, s něhož byla sklizena jarka (laš.).

járek 1. potůček tekoucí ze studánky nebo z roztáleného sněhu nebo po dešti, také rýha v zemi potůčkem tím vyhlodaná (vých. Mor.): Na sv. Marka napijem se z járka (Mor. lid 79). V járkoch ešče ryčala sněhová voda (Slav. ČL. X. 34): Maľ som já gaľanku z druhej strany járku, tak som k ní chodívaľ, prešľapaľ som ľavku = potok (Bart. II. 205). Když šel přes lavku, padnul do járku (Bart. III. 65). Od důlka k důlku uděláme járeček, aby se mohl habáň (míč) pěkně kotůlat = rýha (dok. 39). Na desce pod oknem beľe járke, keréma voda stěkala do plechovéh z bánečku pod deskó = vyřezané v desce žlábký (Dial. II. 57, han.). 2. důl dosti velký a hluboký, naplněný a protékany vodou, aby hospodyně mohla v něm práti (Btcha).

Járek, Járky, trať (Vízovice, Haľenkovice).

jargať, trásti stromem (laš.).

jařica, -ce, jařé žito (Žď. obr. 20).

jařina, *jař* -i, f., 1. obilí, co se s jara seje, 3. chlapi od 18—19 roků, to je jařina (dok. 68).

Jarišča, coll. pl. f., trať (Dešov).

jarka 1. jarní réž (vých. Mor.), 2. ovce, která se s jara ulíhla; neokotí-li se téhož roku, slove jahničku, jahalkú (val.).

járka, korýtko, po němž ze studánky voda odtéká (Brň.) v. járek.

jarmačné, vítané z jarmaku: Dyž odnekeľ přišěľ, přines děťom vítaného a z jarmaku jím dáľ jarmačného (Slav. ČL. XII. 132).

jarmak = jarmark.

jařmo, obyčejně pl. jařma; do jařem se zapřihají voli (v. pluh II.). *Jařmo* též přezdívká staré kráve a veliké, nemotorné ženské (Vah.).

jarní bída, bellis perennis.

jařoš, -a, vůľ toho jména, podpalený (slov.).

jařosek, báječný had domácí, hospodářk, skřitek (Vyhl. VI. XIX. 898).

jařišť 1. drchati peří uleželé v peřinách, 2. drážditi, popouzeti (val.).

jařišť sa, zlobiti se (val.).

Jarušky, trať (Třebíčsko).

jařať, dráti šaty: Už si ty gatě pravda rozjasáľ? (val.)

jařať sa, svítiti se: Cosi sa tam jařa (horn.).

jařat, hubou mleti (slov.).

jařeľ, -sľe, f., žebř v maštali, za nějž se dáva dobytku píce: Dáľ koňm za jařeľ. Obyč. pl. *jařľe* i *jařľa* -i, f. Od vodnatelnosti je dobře za jařľe vložit = bago za skráň (Vyhl. VI. XIX. 246).

jařeň, -a = jasan (val., laš.).

jařkat, výskati: Zajaskáľ sem si pěšničku (slov.).

jařkot, vaděnice (val.).

jařkotat 1. výskati: Co jaskoceš? 2. mlet hubou: Nejaskoc! 3. vaditi se (slov., val.).

jařkula, -ľe, drkotnice (laš.). Srovn. pol. jaskółka (vľaštovice).

jařnavo, jasno zde onde z mraků prokmitající (laš.).

jařnina: Už idú z hory jařniny = jařní se od hor (Dob.).

jařno (ob. pl. jařna), dáseň.

jařřabica, jeřřáb (val.).

jařřitř, bystře hleděti (val.). Srovn. jařřáb.

jařřerica, jeřřerka (Dob.).

jařřírka, jeřřírka (slov.).

jařřúr, mlok (laš.).

jařišť sa, plašiti se; zjařeň (val.).

jařkula, hruška toho jména.

jařeľ, -ľľa = datel (val.).

jařeľa, kráva toho jména (Maš.).

jařeľinisko, pole, s něhož sklizena byla jeľelina.

jařernik, hepatica triloba (bot.).

jat bez zvrátneho *se* dosti časté v písních, na př.: Jala mu zpívati (Suš. 35). Jali rúbať, jali sekať (Suš. 42). Jala Maruška zpívati (Suš. 105).

jatka, masný krám. Na Moravě a na Opavsku znali jen jatky řeznické, t. j. tržnici, kde řezníci pod společnou střechou prodávali maso (Prasek ve Věst. Akad. XII. 88).

játra, -y: Jed sem játru (Jicko). Žuť je v jatře (laš.).

játrovatět, o zvláštní chorobě plicní: Játrovatijó mo plóca (fig. 23).

javora, kráva toho jména, barvy kmene javorového (Dob.).

javořina 1. javorový háj, 2. jména několika vrchů na východní Moravě, 3. místo v lesích ovcím na pastvu vykázané (Kda II. 314).

javorka, míza tekoucí z javora s jara navrtaného, kterou lidé pijí jako březovku (Peck). Chlapci vftali do javorů na javorku (Slav. ČL. X. 31).

jazek, ryba jelec (Podl.).

jazyčky, *carex acuta* (bot.).

jazykáč, -a, všetečný, drzý mluvka (záp. Mor.).

ječmenisko, pole, s něhož sklizen ječmen.

ječmenka, hruška toho jména; zraje v tu dobu, kdy ječmen.

ječmenné zrno: Zpozorovav pastýř, že má prase ječmenné zrno na rypáku, vyřezal je (Mor. lid 247).

jed (horň. jéd, laš. jed, -i f.), zlost: Mněl jeda, má na něho jeda (záp. Mor.). Veru by sa člověk nad takým porjádkom pominul od jédu (Dob.).

jedinák 1. jediný syn, 2. vůl nepárný (slov.).

jedenástky, dlouhé, hubené nohy.

jedít, zlobiti: Čo ty umrlec, ty budžeš ma len jézdic? Jedí ma to. Taký som najeděný (Dob.).

jedli, coll. jedloví.

jedličí, houští jedlové.

jedličník, jedlový les (val.).

jedlina, jedlový háj (val.).

jedlý 1. člověk, který mnoho sní, 2. jídlo, chutné, kterého se mnoho sní (Jevíčko).

jeden: Ten ječeň je jeden je-

dině pcháč = samý. Mněl ruku jeden pleskěj (Mal. XXIII. 228).

jeden — **druhý** pojí se každé o sobě s plur. slovesa v imperativě: Jeden ju (krávu) vedte, druhý pohajajte (Zl.).

jediný: Vekládať to Jankovi, a ten zostal jak jediná stěna. Deť be si už mohľ kópiť nejaké te šate, chodi jak jediné trhan. Tuze slabó šľa a nemohľa ani promluviť, jak jediné duch (Mal. XXIII. 228).

jednak 1. přece, tak jak tak, bez toho (val.). Dveří zaděľať nelza, tož on jednak uteče (Slav. ČL. XI. 229). To bych musel všecy krávy prodať, a potom bych byl jednak žebrákem (val.). Ja préj, daj ten kontrabáš prasati, šak jednak prasa zíme (Slav. ČL. X. 303). 2. ustavičně, pořád (laš.): Bude jednako dožírať = pořád obtěžuje. Sama se tam jednak trapi. Jednak tu sľači (čihá). Jednak hubuje.

jednaký, stejný: Vymaloval také dva chlapce jednaké (Suš. 519). Všeci sú jednací, jeden jak druhý.

jednat sa, smlouvati se při koupí a p.: Já som sa s ním dojednala (Dob.). Já vám haľeny nedám, radšej sa s vami sjednám. Tak sa dlúho jednali, až Janoška zabili (Suš. 121). *Jednat si*, koupiti: Najednal si šatů (Zl.).

jednobytně, stále, pořád: Jednobytně sedí. Pil by jednobytně (záp. Mor.).

jedno druhé, a tak dále: Ta be z nás vehnala národ, Slovane, véstavo a jedno drohy (fig. 68). Včel só jenom same vélete, paráde, klebete a jedno drohy (Vyhl. I. 114).

jednoručka = jednoruký.

jednokočka v. opálka.

jednostejně, stále: Byl jednostejně navalenej (Šeb. ČL. XII. 365).

jednotky, pl. f., dětský oblek = živůtek i gaťky v jednom, v zadu rozporek (dok. 185).

jednou stupňuje: Nemáme jedno do hube co dať. Nemáme to žeto jedno kde vesepať. Není tu jedno hde sednót (Mal. XXIII. 229).

jednúc, jednúcky = jednou (staropol. jednaç, Poradnik I. 108). Gdysi také jednúcky šly prěj ty krúpy (Slov. obr. II. 47). Ešče jednú, jednú jednúčičkú podívám sa na svú galánečku (Bart. III. 643).

jedový = jedovatý: Najdeš hada jedového (Suš. 168).

Jedůvka i *Jedůvky*, trať (Blansko).
jedyn = jenom (Frýdecko).

jehlica černá, genista germanica; j. žlutá, genista tinctoria (bot.).
2. Krávy dostávají někdy jehlicu (nemoc), která je buď žlutá nebo černá; taková kráva je zjehličena. Žlutá jehlica jest jenom pod koží; »když chytne krávu po hřbetě, popod kožú jí praščí a potom jí naskakují hrče.« Černá jehlica vejde do střev. Černá jehlica, je táž nemoc, která se jinde říká »černá nemoc«; žlutou jehlicu jinde nazývají žlutavkou, nebo se praví, že se kráva zežabila (val.) (Mor. lid 261). 3. jehlice u jařem v. pluh III. 4. příčná kulatá lať, k níž se břevna březovými pruty (na plti) přivazují (Vck).

jehličí, ononis spinosa (bot.).

jehať, jeti (laš.).

jechtna, klevetnice (Jevičko).

jěj (jējda, jējdana, jējdanenkova)

1. výkřik bolesti: O jējda, to je bolest (dok. 54). Ach jejda přejejda, už musím do světa (Suš. 571). 2. výkřik podivu: »Chodzja k něj ľudzja?« »Jěj, chodzja veru« (horň.). No jējdanenkova! (dok. 92.)

jejin, -a, -o (jejiného, jejinéj atd.) = její: To je jejin bratr, jejina sestra, jejino diťa (val.).

jelaň, -a, brouk roháč (v. t.).

jelena, kráva toho jména, rychlá, bystrá jako jelen (val.).

jelení skok, lycopodium clavatum (bot.), j. uši, houba clavaria.

jelita, pl. n., trať (Dubany).

jelitnica, ovarová polévka (Vyhl. VI. XIX. 41).

jelša = olše (horň.).

jem, -u, ostrost, bystrost. Jem má řezací nástroj dobře nabroušený, člověk bystrý, duchapřítomný: Ten

nuž nemá jemu (Zl.). Ten člověk nemá jemu = je jak bez duše (val.).

jemeło = jameľ, jmelí: Enom jemeło sa ešče zeleňá na duboch (Slav. ČL. XIII. 371).

jemełovať, bítí (val.).

jemný nůž, dobře nabroušený; jemná zima, pronikavá (Zl.).

jene = jenom (laš.): Čijaž byla vina? Jene mamulčina (Suš. 381).

jenom: Syn Boží se ptá: »Co za to?« Švec odpovídá: »Jenom nic.« Syn Boží praví: »Jenom přece něco!« (Kda II. 48.)

jenym = jenom (Lor.).

jenž, zájmena toho v řeči lidové není (v. co).

jeseň, podzim (horň.): na jeseň, v jeseni, do jeseně: Doľapáš sa nľaděj ženy pod jeseň (Suš. 679).

jest, jísti: Budu vařit jest = subst. oběd. Vzáł si jest (= jídlo) na poře (Zl.).

jestli: jesli, esli, lesi (han.); jesi (laš.), lesti (val.), esle, esle (hor.), hešli (Brň.), esli, jesl, esl, hesl, hešl (Třebíčsko), esi (Telč): Prosel bech vás, esle beste nám pučele mněchu (Mal. XXIII. 40). *Jestli příslovečně* = snad: Toťka sem dostaľ do zádu esle hósera, a tak mně v nich boli. Co ste za to dale? »Já nevim, kolekse grécaru esle patnást« (Mal. XXIV. 347).

ještěrka slove: iščerka (slov., val.), hiščerka (záp. Mor.), ščurka (Podl.).

jetel slove: jatelina (slov., val.), jetelina n. jetel (han., hor.), dětelina (na Lipnicku, Hranicku, Jicku), huničina n. kunčina (na Místecku), ščudľovina, ščudľek, ščudľina (jinde na Laších).

jet. Na Březové a na Hrozenkově (horň.) nemají slovesa jeti, pravíť se tam: šiel s vozom n. na voze, vjezoľ sa na voze. — Druhým nožem k srdci jeľa (Suš. 83). Pořád' po mne jede (jezdí) = vadí se se mnou (Vych.). Jak je tam dnes jeť (subst.) = jaká je tam cesta (Vah.).

jetá robota, která se konala povozem (op. pěší).

jezdivovač, -vuju, iter. slov. jezdit (laš.).

jezerůvka, hruška toho jména.

jezivo, jídlo, potrava: Máte-li jaké jezivo s sebů? (vých. Mor.) Nepřfla svadebníkom kúsek toho jeziva (Slav. ČL. XI. 321).

Jezof = Jozef (val.).

Jezovísky, trať (Kobylf).

jež = ježek, zlobivec.

ježduľa, -le = běhula, chlapěna (han.).

ježík, zdrobn. jež: Zabijali sme bravka, byl to enom taky ježik (laš.).

ježišmajrovat, křičeti na Ježiš Maria: Ženy začaly křičet a ježišmajrovat (dok. 252).

ježit se, zlobiti se. Je naježený.

ježďat = jezdit (slov.).

ježkovat v. lepařaválek.

Ježovice, pl. f., trať (Blansko).

ježovina, 1. ježčí kůže, 2. strupy na nose ovčím.

ježovské, jablko toho jména.

Ježovsko, trať (Zl.).

Ježunky, trať (Lor.).

ji, příklonná částice tázací = *li*; po souhláskách *j* se odsouvá = *i*, *y* (po tvrdých): Má-ji to? Daleko-ji? Máte-ji? Víš-i o tom? Už-i? Byl-y tam už? Optaj sa ho, jed-y by? Víz-iž? (víš-li) val. Řeč lidová nevy-pouštívá tak často této tázací částice jako nynější řeč spisovná. Odpovídá se obyčejně slovesem.

jiel, přezdívká dětem = knot (Zábřežsko).

icník, jedlík (val., slov.): Mach byl hrubý icník (Vlk 16).

ídlivý: A to sa zblhá taková tá voda ídlivá z toho sněhu; to sa přežere všady (val.).

idovat, it. slov. jísti: Uni toho něiduju (laš.).

idre, -ete, pl. idrata, jádro (Třebíčsko).

idž vedle dži imper. slov. idu (Lor.).

ihla = jehla (horn.).

ikavec. Je tlustý jak ikavec. Natahuje sa jak ikavec (Vck.).

ikro, lýtko: Vody bylo po ikra (laš.).

jilem, -lmu = jilm (záp. Mor.).

ilmek, -mku, cornus campestris (slov., val.).

ilovatý, černý a bílý: babulka ilovatá (Suš. 538) = sedlatá (Spevy II. č. 729 vykládají húska ilovatá = popelatá).

im = jilm (Val. Mez.).

ináč, **inačí**, více, větší: Já se mosim nadělat jak te a nestěžuju si. Ten je mu ináč vzácné jak me fčeci. Ja mám inači hľad jak te a čekám (Mal. XXIII. 229).

jinadem, jinudy (Tišnovsko).

hinadema, jinudy (Brň.).

inakší, jiný, jinačí: Enom dyby ti ženiši byli inakší (Slov. obr. II. 167).

iňava, jinovatka (laš.).

indová, jindy, kdysi: Indová to bývalo (dok. 7).

hinedvá, jindy (Tišnovsko).

jiní, jinovatka (Zl.).

inovaf, jinovatka: Okolo Buchlova veliká inovaf (Suš. 462).

inovatět, jinovatkou se pokrývati: Stromy už inovatíja (Zl.).

iňovec, vca, sněžník, t. j. hora vysoká, jež bývá často osněžena (Dob.).

iný: Zaplať a budeš jak iný pán. Má košulu jak iný dratař (Zl.). Já mládenec, a ty jiná (euf. nepanna) Suš. 167. A tak, to je jiná (Kda I. 137) = něco jiného, etwas anderes.

jinší = jiný: Tam byl devět roků otrokem a musil dělať a jíst tak jak jinší hovado (Kda II. 27).

Jirámov, trať (Slátenice).

ískať 1. štípati: Je tam zima, tak iska (laš.). 2. hledati vši: Jískaj mi v mojí hlavě (Suš. 171). Srovn. Kázal si jí *hledat* v hlavě (Suš. 192).

isker, f. = iskra: Isker odskočila (Bart. III. 1). (Srovn. iver.)

iskerka (slov., val.), *iskerko* (laš.), bellis perennis; *iskerka veliká*, chrysanthemum leuc.; *iskerky žulté*, orsej (laš.). Já si dám pierenko, švarný šohajenko s *iskerečkú* (Čern. 51) = páví péro s perličkou skleněnou, ozdoba klobouku.

iskra 1. lesk: Poznáť po iskrách, že baran nebude dľúho na oči hľadět.

Víno má iskru (Zl.). 2. Dybych měla aspoň iskerku másla = kousíček (Jicko). 3. kráva toho jména, bystrá jak iskra = iskrěna, iskrula.

iskříř sa, jitřiti se: Iskříř sa to (slzí to). Neškrab, roziskříř si to (ránu) val.

isř, praes. iděm, fut. puom, puoš, puo, puom, puotě, puojdú, pf. išeř (Březová horn.).

išč, jíti (Lor.).

istě (val.), *isto, istota* (laš.), ano: Odpověděl jim Kristus Pán: Jistě, jistě, já vás neznám (Suš. 42) = amen.

istevka, lednice ve mlýně (laš.).

istif, tvrditi: A do hospody lidé půjdú, dyby jaká bída byla, istif Zgabaj (Slav. ČL. XII. 84).

istník, jedlík (laš.).

istý: istý jak v koši voda. Na istě isto přízdem (Dob.). Jíti *na jisto, na jistý rok* = jíti na námluvy se ženichem k rodičům nevěstiným. Rodiče vyzvali ženicha, ať si přijde ve čtvrtek pro *jisté slovo*, neb ustanovili mu na čtvrtek jistý rok (Vyhl. VI. XVIII. 42).

išč, f, drobné, rozdrobené věci (Lor.). Kobzale drobne jak išč, sam išč (laš.).

iščič, štípati, drobiti; j. se, dvojití se: My zme še nihdy koře toho (= pro to) nějšičili (Lor.).

it: Přišěł sem sa podívat (na trh), jak ide svět (val.). Stromy pěkně idú = (rostou). Zvony krásně idú (harmonicky zvoní). Už mi ide na desátý rok (obyč. ide mi *na* dvacátý, třicátý, pětáštýrcátý atd.). Tu ide cesta do lesa. Okolo krko tech kordolek bele červený pantle přešety, a te šle po každé straně na předko a na zadko (Vyhl. II. 139). Plat šel do Bobrovy (odváděl se). Šlo mu ščestí decke (záp. Mor.). Idú ně s ním ohlášky (val.). Musíš it jednu řečú se mnú (vypovídati jako já při výslechu) val. Neidu na tvé zlé (neobmýšlím tvého zlého). Byl jeden šlechtic v Polsku, a tomu šlo všelico na uši o žebráčích (doslýchal se všelického) Kda II. 156. Ide mi na

paměť, že . . . (vzpomínám si). Včil mi neide už žádná (píseň) na myseř (nemohu si vzpomenouti). Také mu to včil ide na odpor (jest odporno). To ide enom mezi pánama (je zvykem, panuje) dok. 274. Ide mu to jak psovi pastva (když někomu práce nejde od ruky; pes jen s vrchu trávu škuje). Ideš po zadu jak sv. Martin (protože jde po všech svatých). Šeř jak pentřa (vystřízlivělý). Budeš-i tak hospodářiř, půjdeš odtúď žebrákem. Šeř sem hořú hlavú (slov.). Koně mu šli co deň do sebe (silili) Kda II. 124. Krávy idú do peněz (podražují). Z dvanásti co chodá do škoły a idú na panáčky, edem jednást sa jich vydaří (LN. I. 234). On na to šeř, aby sa to dařo děckům připsat (usiloval, naléhal) Vah. Stavba dřevěné paseky je až za 1200 zl., »bo dřevo draho idě« = je drahé (Vyhl. VI. XX. 22). *It za někoho*, jíti za muž, vzíti si někoho za muže: Podř, Aničko, podř ty za mňa (Suš. 672). Nač si za mňa išla, keď's inia neľubiľa? (Suš. 779.) A já za tebe nepůjdu (Suš. 653). Potom za vás půjdu (Kda I. 41). Maruša šla za pána, Katuška za kráľa (Suš. 620). Chudoba, chudoba, ona cti netratí, vychádzajú za ňu nádherní bohatí (Suš. 783). Co bych si, šohajku, co bych vinšovala, keď ti za mňa brání celá tvá rodina (t. it) Suš. 780.

jitřina, jitřní mše na Boží narození (záp. Mor.).

itřni, n., na itřnú (slov., val.).

izba 1. světnice, 2. chalupa: Izba Popelářčina stojí o samotě jako všechny jizby kopaničářské (Dob.).

izbanský v. izbovský.

izbený, jizbový, od jizby: Izbeným oknem nahlědały tři štyry hlavy (Slav. ČL. XI. 48).

izbětka, menší světnice než izba, přístěnek (vých. Mor.): Hněď izbětku zametala (Suš. 90).

izbovský. Na Jicku a v některých osadách na Haně slove byt výměnkářův světnica, kdežto »hospodář« syn bydlí v izbě. Odtud nazývá se hospodář syn proti výměnkáři otci

izbovský, izbanský: To só naši izbovšči.

izbůlka, světnička: Nízkýma dveřama vešlo sa do izbůlky (Vlk 7).

jizda pl. jizdi, mládenec svatební jedoucí na koni (L. p., Záhoří).

již, částice důrazová při výrazech podivu a zděšení: Ach, to-již vám bylo vzácné podívaníčko! Och Iudkové dobří, to-již sa děje hrůza! (val.) Srovn. *li* a *liš* u Čelakovského v Ohlase písní ruských: Nebylo dosti světla hojného pro to-li množství, do toho-liž chrámu božího. I ono valašské *již* je za původní *liš* v. *ji*.

iž gen. ježa = jež (laš.).

Jobeš, Jozef; *Jobišek*, Jozífek; *Jobiška*, Jozefka (záp. Mor.).

joč, *zajoč*, jmouti (Lor.)

jodán, bramborová kaše (Jevíčko).

jochať, jíti, cestovati (val.).

jojčať, **jojkať**, bédovati »ach joj, joj!« Celú noc jojčál, jak by ho na nože brál (val.). Chásňa hrozně jojčalo (Vlk 4).

jordánka, zázračná voda léčivá v pověrách lidu valašského. Božec (lidový lékař a zařikač) vezme džbán a na potoce nabere džbánem vody třikráte proti proudu a promění ji v jordánku řfkáním.

jovej! výkřik bolesti = jej (val.).

Jozka, -y = Jozef (Btcha).

Joža, -že, *Jožka* = Jozef (val.).

juh, tání, odměk, teplý (juhový) vítr: Přišel juh, a nebylo možná jet ani saňama ani vozem (val.).

juhana, hmyz s velkými nohami.

juhaňa, jáma od kol v cestě »vyhúcaná« (val.).

juhas (z maď.) 1. pastýř ovčí (horní.), 2. trhan (val.).

juhový větr, teplý vítr, který působí tání: Pofukuj, větříčku juhový (Suš. 324). Ve studénce ešče bylo trochu *juhovéj vody*, z roztáleného sněhu (Slav. ČL. X. 39).

juhúcnůf: Enem to v krku juhúčne! (když pojídá škubánky, udělá to *juhúcn!*) val.

juhyňa 1. prohlubeň v potoce, 2. zmla: Je to samé juhyně (val.).

jucha (i pol.), jícha; jen přezdívkou: Ty jucho! (Lor.)

Julín, Julius (val.).

Jun: na sv. Jun, o sv. Juně, jinak Jan (Lor.) srovn. Ján a Jan.

juna, kráva toho jména.

junec, -nca, *junček*, -a, mladý vůl, kterého ještě nezapřahají (slov.).

junčar, pasák junčoviny (slov.).

junčovina, mladý statek (hovězí dobytek) slov.: Junčoviny bylo moc na jarmeku (Dob.).

junggagaga! pokřik, jímž se husy do vzletu dráždí (ND. 200).

jura, kocour (žert.) val.

juřenka, hruška toho jména.

juřica, -ce, fringilla cannabina (Zl.).

juřík, hirundo urbica.

Juříkovska, trať (zaniklá osada) Milotice.

Jurota, příjmení (val.)

Juryga, příjmení (val.).

jutro, zítra (laš.): Nepřijdu, děvuchu, ež jutro (Suš. 405).

južíř n. **juhnůf**, táti (val.): Začínalo južíř (Slav. ČL. XI. 380).

K.

k předložka: Beť tuze člověk k Bohu pobožný (Mal. XXIV. 138). Bude-li děvče k nám, budeme my k němu (Vyhl. VI. XVIII. 410). Tá nemoc není k smrti. Ležela k smrti (záp. Mor. = na smrt vých. Mor.). Dělá ke zdravě (za stravu, se stravou; op. bez stravy) záp. Mor. Je náděja

k času. Hnúj k zelí, k řepě (záp. Mor. = pod zelí, pod řepu vých. Mor.). Nejdou k ouvodu (záp. Mor. = na úvod vých. Mor.).

ka náměstkový živel složených s předložkami příslovci = *kud*: doka, poka (val., horní.).

kabacjár, kabátník; kdo chodí po

městsku, v kabátě; op. halenár v. t. (Dob.).

kabáček = pagáček, placka (horn.).

kabačka, galium aparine (bot.).

kabaňa 1. starý, nesvěčný kabát (Zl., Jicko), 2. volná kazajka ženská (Vlk 67).

kabát: cihle od kabátu = s povrchu peci, méně vypálené; op. od ohňa = z prostřed peci, dobře vypálené (Maš).

kabátek, houba russula pratensis.

kabela, -le: Dyž je měsíček obrácený hore kabelú, do třech dní bude pršet (když je poslední čtvrť) Zl.

kabelatět se, krabatěti se, dělati faldy: Kabát se ti kabelatí. Koža se na těle kabelatěla.

kaběška na psání, couvert (Zl.).

kabich, ženský kabátek (Zábřežsko).

kabošek, kabátek dětský (dok. 41).

kacabaja, -je, kabátek ženský novějšího původu.

Kacaly pl. m. trať (Bořetice).

káčat: Kácá sa, páčí se, chce zrušiti smlouvu. Zkáceli to, zrušili. Svadba se kácí.

kača, -če, 1. tlusté střevo vepřové = kateřina, 2. dětská hračka ze dřeva, na způsob překloupeného kuželíčku, s mnohými rýhami, která bičíkem švihána jsouc, rychle se točí. Dostane-li se takto roztočená kača náhodou do čepice, točí se v ní na jednom místě, nemohouc ven. Odtud se praví pořekadlem o člověku, který se šuká na jednom místě, při práci nemotorně si vede, že se točí »jako kača v čepici«. Tuto kaču psávají někteří velkým písmenem, představující si asi nějakou Káču, ana si dá čepici na hlavu a točí se (snad tancuje) na jednom místě!

kačena = kachna.

kačeňák, kačení žaloudek, který všecko stráví.

kačení mydlo, oblézek potočný = kačinec.

kačenka. Vrchnost měla za roboty takovou kačenku. Dráb třeba ty mladíky přivázal řemínkem za

krk a za nohy; jak ho čísl a ten sebu trhl, tož ta kačenka pojížděla. Ti výskalí, chudáci! (dok. 149.)

káčer slove: káčenec (horn.), kačor (laš.), kachňák (N. Město), kachník (slov., i příjmení), kachák (Žďár), šmák (Biskupice), čmák (Dačice). Káčery u stavu tkalcovského v. stav tk. I. a). Káčery dělat, házeti ploským kamenem tak, aby se o hladinu vodní odrážel; každý takový odraz slove káčer = babka (Jevíčko). Káčer, zvláštní tanec masopustní (LN. II. 191).

káčerek 1. železný klínek na konci oje, aby držáky (v. t.) nesjížděly; je horní a dolní (vůz II., 22, 25). 2. káčerky, dvě pérka skroucená v ocase káčerím.

kačí = kačení: žaludek (laš.).

kačica, -ce, kachna (laš., horn.).

kačín: Už je po kačíněj svadbě = už je po tom. Sním to, zeberu to a p., a bude po kačíněj svadbě (vých Mor.).

káčirka, hruška toho jména.

kadě, kudy (horn.).

kadečka 1. malá kádě, 2. břicháč.

kadem (kadema, kadým), kudy (záp. Mor.): Pudo já, kadem je cesta k Vídni (Bart. III. 402).

káděr, močál, bařina (val.).

kadit 1. milř, uhlí = pálení (Zábřežsko), 2. kadí sa = kouří se (v jizbě z kamen) horní.

kadlátka, švestka (záp. Mor.).

kadlička, kadlcova žena: Zkázal kadlec i kadlička, abys dala dvě vajíčka (ND. 275).

kadlub (val. kadľb) 1. vydlaný nebo vypráchnivělý silný klát (špalek), dole zabeďněný, do něhož se obilí (až i 10 měřic) sype. 2. husí trup bez křídel a krku: Předala sem tři kadluby po 1 zl. 20 kr. (laš.). 3. Brustkorb: Udeřil se na kadlub (laš.), 4. vyšatnalá nebo vydlaná řepa (Opav.).

kadľubek (val. kadľbek) 1. škopík, 2. studánka v dutém kmeni (Vych.) = korábek (v. t.), 3. dolinek (laš.), 4. vykrojený v krajici chleba důlek,

do něhož se dává kravařům máslo n. sýr na pole.

kady: Víte-li kady do N.? = Znáte-li cestu? Vím kady, neza-bloudím.

kafaty, -ho, káva: Medem někdy to kafaty osladím (Žd. obr. 65). Kafatýho si tu může navařit co dost (Pitt. VI. XVIII. 518).

kafirňa, -ně, kavárna (val.).

kaftan, dětský oblek v celku (Opav.).

kafuľa, káva (žert.) Slav. ČL. X. 37.

kahanec: na misce nebo na střepe béval selné knotek jak prst a kos sádlá o něho (Vyh. I. 140).

kachľe, -í, pl. f., kamna (Příborsko).

kachlenka, pekáč (Zábřežsko).

kachrať, hltavě jísti: Už je na-kachrany (Frenštát).

kachtat, gagotat: Hus kachtá, když sedíc na vejcích chce ven (Třebíčsko).

kaj, kde? i kam? laš. mimo Frenštátsko, kdež mají *hdě*: Kaj si byl? Kaj ideš? Nimaš kaj = není kde (Frýdecko), kajsi = kdesi, lecikaj = leckde, ledakaj, ledykaj = leda-kde. Kaj můj nocleh budže? (Suš. 54.) Kaj je moja dceruška? (Suš. 86.) Kaj tu něvěstu veděť? (Suš. 449.) — *kajtaj* = kdekoliv (Lor.). Pozobchodil kajjaky chodniček (Suš. 551).

kaje = kady; *dzekaje* = všelikady (horn.).

kajhan, hus (přezdívkou) Žďársko.

kakaľužka, pták *cinclus aquat.* (Opav.).

-kaľ, náměstkový živel složených s předložkami příslovcí = -kud: do-kaľ, dokaľ (val., horn.).

kaľ: Zadního či spodního oleje, tak zvaných kaľů, používá se na mazání řemení (R. a Ž. 54).

kaľaba, opletačka, nepřijemnost: Ty bys ňa do pěkněj kaľaby přived (val.). To bych byl v pěkněj kaľabě! (Slav. ČL. XI. 93.)

kaľabačný, churavý (val.).

kaľabisovať (kaľabusovat; odtud příjmení Kalabis a Kalabus; kaľa-bizňovat), klábositi.

kaľamaja stará =: stará děvka.

kaľapače, pl. m., kaménky, v něž si děti hrají (Kyjovsko).

Káľavy, pl. m. trať (Kvítkovice).

kaľbovať, zahnouti; kalbovaný, zahnutý (val.).

kale, kloudně: Z toho si kale nevybereš (Pitt. VI. XVIII. 522).

kálec = zákalec, brousek na chlebě (Jevíčko).

kalemba, tlachal (záp. Mor.).

kalenda = galanda: Na kalendu, totiž za holkama chodit (R. a Ž. 19).

kaľenica, hřeben, slémě střechy: Vyvedť ho na kaľenicu = ztropil si z něho blázna. Ožraľá kaľenica = ožralec (Zl.).

kaľfas = Kalkfass.

kaľiba, malheur (slov., val.).

kaľik, člověk i zvíře na úmor, »sotva že se vláčí« (laš.).

kaľina, kráva toho jména, »pri očách zakalená« (horn.).

kaľiní, coll. křoví kaľinové.

kaľisko: Hosička divoká voděnko vepila, kaľisko nechala (Bart. III. 322).

kaľišč, -a, m. = kaľišťe, mokřina (laš.).

kaľmučka, sukně kalmuková.

kaľoun, šňůra: To jich jde kaľoun! = mnoho za sebou v řadě (Maš.).

kaľousovať se (-ó-), potulovati se (Olom.).

Káľovice, pl. f. vinohrad (Polešovice).

kaľuha (-o-), kaluže (han.).

kaľus (laš.) kalousek (záp. Mor.)
1. pták *athene noctua*. 2. cmur z másla (v. t.) laš.

kaľužinka, jabko toho jména.

kaľvina, jabko toho jména.

Kaľy, pl. m., trať (Zlín).

kaľý 1. zakalený (laš.), 2. kloudný; Není to kaľé (záp. Mor.).

kaľ, ve smyslu českého *kaľ* užívá se na záp. Moravě, na Pomoraví slov. a na Hornácích; jinde se zachovalo jen ve rčení *kaľ kerý*: Rozutíkali se kaľ kerý. Tá rýž je zešťá kaľ kerá (Mal. XXIII. 365) = zde onde některá. Aby to něbylo kaľ kerý kus = nepořádně složeno (laš.). Chaľupy sú kaľ kerá jedna = roztroušeny (Vah.).

kam dál = čím dál: Dívča plače a naříká kam dál víc (Bart. II. 173). Ty platy sú kam dál větší (dok. 150).

kam — tam: Chyťa tu palicu kam hóní, tam hóní (Bart. II. 386). Přišiel Janiček s tlustýma pysky, kam zúťá, tam zúťá bálešky z misky = jak — tak (Bart. II. 393).

kamarádít v. karamádit.

kamas, -a, = ohnaš (v. t.).

kamas, výrostek (val., laš., horn.): Už je to hodný kamas, može zapást. Tací kamasé, ihrajú sa a statky ve škodě! (Df.).

kambálke = hambálky (Loštice).

kameň 1. Kameň do vody! = mlč (Vck.). 2. váha řeznická = 20 liber starých: Ten vúl má sotvá deset kamen (starý gen.).

kameňák, hřib, má hlavičku černou, okolek pod hlavičkou červený; když ho ukrojí, je černý (Zl.).

kamenář = kameník.

kamenčí, drobné kamení.

kamenec, pl. kamenca, kamenité řečiště, zavodňované jen rozvodněnou řekou (val., laš.; ve Zlíně ščrk): Túlali se mládenci po tem Luckém kamenci (Suš. 429). Dítě sedí na kamenci (ND. 117).

kamenco = kamenec (laš.).

Kamenčák, kdo má chalupu na kamenci.

kaméneček, brouk kovářík: Klepaj, klepaj, kamenečku (Vyhl. VI. XIX. 738).

kamének, brousek na broušení kosy (Zl.).

kamenica, chalupa z kamene.

kameníček 1. pták charadrius minor, 2. brusinka (v. t.).

kamenistý = kamenitý (val., horn.).

kaménky (kamenůvka, kameňorka laš.), hruška toho jména, drobná, tvrdá.

kamětka, sukně sváteční z dražší látky (Vyhl. VI. XVIII. 1045).

kampel (do kampľa), žumpa (laš.).

kamy = kam: Kamy my půjdeme, dyž povandrujeme (Suš. 459, z Blatnice slov.).

kamyk, kamének; *kamyček*, kaméneček, *kamyči* coll. (laš.).

kamyšek, kamének (slov.).

kaně, pl. f., husté slíny, pěny: Koňům lítajó kaně vod hobe (záp. Mor.).

kanafaska 1. sukně kanafasová, 2. druh tance (Bart. II. 299), 3. *kanafasky*, moučné jídlo: mouka se zadělá kýškou, vymíchá se vařkou, přidají se tři vajíčka, v hrnci se to dá do peci, potom se po pusích lžičkou na misku naklade, omastí a posype makem (han.).

kancelář m.: do kancelára.

kanděravý, kučeravý, kudrnatý (Brodsko).

kandrasit, *kandrasovat* (sa), namáhati se, dřítí se: Kandrasija na děti (val.). Nech sa poveseľi, bez toho celý týdeň kandrasí (Slav. ČL. X. 142). Bídne sa kandrasuje. Já budu na tebe kandrasovať, a ty si toho nevážiš (val.).

kanduch (kanduš, kandúšek), volné šatky děti už běhajících, v celku na celé tělo, zapínající se na zádech.

kaní mléko = mlíč (slez.).

kaničky (= tkaničky), krajky (Blatnice slov.).

kanit se 1. zlobiti se: Ten se kaní (jako káně). 2. slintati (v. kaně) záp. Mor.

kánka v. ústroj hlavy nevěstiny.

kantnéře pl. f. = kancnř, podstavec pod sudy ve sklepě: Na kantnéřách bečka vína (Suš. 777).

kaňur, intens. subst. kanec (divoký) Vlk 51.

kanuř (kanůtka), kapka: Daj mi kanůtku mléka. Nemáme oléja ani kanůtečky.

kapalica = cmúr (v. t.) Třebíčsko.

kapáťka 1. voda, jež odkapuje při tužení sýra = syrovátka (laš.). 2. šáva ovocná, která při sušení vytéká (Slav. ČL. X. 375). 3. druh švestkového ovoce (v. t.).

kapánky, pl. m., těsto kapané do vroucí polévky.

kapat 1. hynouti: Muchy kapú. Po té vodce vykapaly všecy muchy. Zkaplo nám prase. Kape hlady. Skapni. potvoro! 2. Ztrácti se: A i čítané ovce kapajú. 3. kliditi se,

jíti: Kap po svých. Kapte, baby, ode dveří! Dyby už rači odkapál v pekly! No, pokap už dóm! Mohl bys už dóm kapat! (val.) Kapeš, ty ostudo! = táhneš! (Slov. obr. I. 288.) Nechtěli kapat žádný, mošela sem jich odejít (Slov. obr. I. 219). Nevíš, že už je peledně, nemožeš ty už prikapat? (Slov. obr. I. 206.)

kaplan, kapoun (laš.).

kaplanif, *vykaplanovat*, kapouniti (laš.).

kaplička, výklenek přede dveřmi domovními (slov.).

kaplina vody, kapka (horň.).

kaplún, kapoun (Jicko).

kapouni, pl. m. vařená řepa (žert.) Žďár.

kápra, kapka: To padají kápry! To na něj vystupují kápry! (záp. Mor.).

kaproš, holub toho jména, černý, bíle kropkovaný (jako kapr).

kaptur, čepec vdaných žen (slez.).

kapusnica, voda z kvašené kapusty = zelnic (v. t.).

kapusta, zelí (horň.).

kapuš, -a, dráb (dok. 149).

karabina, tlustý bič pastýřský (Třebíčsko) = tatar (vých. Mor.).

karadajka, řeznický nůž (Lor.).

karafija, -je = karafiát: Mom jo řodku karafije (Suš. 272, laš.).

karafiát, *tagetes patula* (bot.) han.

karaktér, nadávka: Ty karaktere! (laš.).

karamádit, býti s někým kamarádem, přátelsky obcovati: Za mľadu sme spolu karamádili. S kým karamádi váš Jan? Skaramádili se.

karas, -a, zákrsek, nízký keř (laš.).

karasatý, křovatý (laš.).

karbinec, -nca, m., *lycopus europ.* (bot.).

karbovat, rozmíchávati maltu (Vych.).

karbovňa, -ně, nádržka na rozmíchávání vápna s pískem na maltu (Vych.). — *karboňa* (val.).

karetka, korespondenční lístek (také polský lid jej tak jmenuje).

karhant = karhan, fagan, děcko: Běžte, karhanti, za tató (Ďart. II. 435).

karhat 1. chorovati (slov., val.): Súchoty je nemoc, dyž je člověk chytlý na plúca a dlúho karhá (Mor. lid 213). 2. kárati, trestati (Dob.): Nech tu roste fialečka, nech sa karhá má matička (Suš. 778, ze Stráni).

karhátek, *aegopodium podagraria* (bot.).

karkuľa, -le = kaptur, bílý čepeček, který vdaná žena nosívala za tepla (Vyhl. VI. XVIII. 1049); han. gargulena, slov. grguľa.

karlátka, švestka (záp. Mor.).

karľub = kadlub (v. t.) Vlk 47.

Karľub, trať (Hulín).

karľus, lehkovážný člověk (laš.).

karmaš, -a, m. 1. hostinka po pohřbu neb úvodě; ženy, jež se jí účastní, slovou **karmašnice** (val., laš.). 2. císařské posvícení (Opav.).

karmašňanka, hruška toho jména.

karmín, -a, n. *karmína*, -y, vepřové hody (slov., dol.): Koblihy smažíme na ostatky, do kúta a na karmín (dok. 111).

kárník 1. košina na saních, 2. vozík dvoukolový s kárkou, t. j. s malými žebřinami, do nichž se vloží košinka (Vych.). 3. nekrutý kočárek, pryčka (laš.), 4. dětské sánky ozdobnější než obyčejné (Opav.).

kárnosť, kázeň: Já chcu, aby býť ogarec v kárnosti (val.).

karpačka, prtačka, látačka (starých bot) val., laš.

karpať, opravovati (plot), látati (šaty) val. laš.

karpatiny, pl. f., lojdy, krhavost očí (val.).

karpavý, lojdavý, krhavý (val.).

karputiny, pl. f., špatná zem (laš.).

kartář, karbaník: Kartáři tu hrajú (Suš. 31).

kartit 1. kaziti: Zkartit mi to. 2. hubiti (myši) slov., val., 3. komu co, haněti (Jevíčko).

kartúnka, sukně kartounová.

Karuša, Karolina.

kasanica, -ce = kasanka (Suš. 422).

kasanka = letnica, sukně (val., rum.).

kašaňka, sukénka pro děti do čtyř let (dok. 185).

kasát, lenoch, pobuda: To je takové kasát. Chodí kasátem, nemá co dělat (han.).

kasátum chodit = kasátem: Chodile jenom tak kasátum (bez účelu); fig. 15).

kašat se, -šu, chystati se na někoho ve zlém úmyslu: Už sem se dávno na něho kašal. Ty se pořáď na něho kašeš, a neuděláš mu nihdá nic (Btcha).

kask, klus: Kuň idě kaskem (laš.).

kaša, -še: prosná (jáhelná, žlutá), pohančená, bílá (krupičná n. rýžová), moučná (z mouky a vajec), režná (kroupková). Kaša prosná a pohančená nazývá se syrové zrní i vařené.

kašakút, netopýr (Broumov).

kašel ovčí, Keuchhusten (val.).

kašička, myosotis pal. (bot.).

kaškét (slez.), *kaškýt* (han.) z franc.; jest obyčejná čepice se štítem; u Loštic jí říkají *helma*.

Kašnáky, pl. m., trať (dok. 189).

kašovica, -ce, polévka z prosné kaše, buď v mléce nebo ve vodě zavařené a zasmažené.

kaštan: Jak ju máti strojit přestane, chytno se jí kaštane, ledva je sebo nosí (Suš. 388), var. sotva *švardy* unese = šubry, kusy bláta. Na sukni má kaštany (Bart. II. 276).

kaštýl, -a, zámek (val.).

kata: zapírá, *kata ne* přísvedčuje (Rožnov, Karlovice a laš.: katať, katať ni): »Ty's mi to vzál!« »Kata vzál« = nevzal. »Chceš-i kúsek?« »Kata ne = chci. »Pojedeš na trh?« »Kata pojedu, dež mám chromy koně.« »Zlobíte se na mně?« »Kata bech se nezlobí, dyž's mně taková škodu udělal.« (Mal. XXIV. 346.) »Což bys na mne povědžel, dyž na mne nic něviš.« »A kata ja tež něvim« (Suš. 111).

kateřina, tlusté střevo vepřové, nadívá se kroupami.

katík, pův. katův pacholek = trhan.

katličky, pl. f., visací zámek (Brň.).

Kátliny, pl. f. trať (Halenkovice).

katovat se, mozoliti, dřiti se: Katuju se po jarmakach (laš.).

Katovec, -vca, trať (Zlín).

Katovňa, -ně, trať (Hulín).

Katovně, pl. f., vinohrad (Kobylí).

katuša, -še 1. kachna, 2. kráva toho jména, po krku kropenatá (val.).

kavák (han.), *kaváň* (val), *kavoň* (han.), kavka, havran.

kavěna (kavčena, kavuľa), kráva toho jména, černá jak kavka.

Kavěna, trať (Blansko).

kavoš, vůl toho jména.

kázar, kdo v domě »kázaruje«, rozkazuje; hospodář, pán: Dzevečka, biela zára, trafila's na kazara, budze ca (tě) kazarovac, tvé vlásky roztahovac (Suš. 52).

kázat, ve smyslu poroučeti na záp. Mor. neužívají; říká se tu: Povídal, řekl mi, abych to a to udělal.

kázeň, -zně, f., kázání: kázeň konať (val., podl., horn.). Ten pan farář pěknů kázeň káže (Suš. 431).

kazovat = kázati (val., laš.): Děvečka se divila, že jí staříček kazuje toli vzít (Kda II. 16).

kazub, koš z vazových kůr, na způsob putny na chytání ryb (Podl.).

každedeňky, pl. f., brambory (žert.), protože jsou každodenní stravou (Žď. obr. 5).

každodňový, všední: šaty (horn., laš.).

každý deň, všední den (laš., horn.): Má miľá, premiľá, uvij mi dve perá, jedno na každý dzeň, druhé do kosteľa (Čern. 78).

kde (gde, hde, de, dze) val. kde i kam?: Kde ideš? Neidu za celý týdeň nikde. 1. Ten je už kděl (daleko.) Už bylo kde na deň, a oni eššče spali (daleko). Už bylo kde na noc a u nich ešče svítli. Kdež ten je od svatých! Kdež ty si od tech konopíl = daleko od cíle, chyba lávky! Nění to enom u nás, je to aj kde inde. 2. znamená míru, o kolik A. nad B. vyniká (= daleko): On je hde menši jak Tonek. Hdež só Vaľaške pěkněši podle u nás děfcat! (Mal. XX. 223.) V Uhrách je kdež lepši kaša jak

u nás! To je kde pěknější! (dok. 169). Kdež ty si ode mne mladší! (Zl.). 3. s kondicionálem opisuje zápor: »Dajú-li?« »Kde by ti dali!« = nedajú.

kdesí na Vizovsku a na Klobucku začíná každou téměř odpověď na otázku kde? »Kdés býl?« »Kdesi v městě, kdesi u kovára.« »De ideš?« »A tu desi,« »desi do Lipiny.«

kde kerý (kde jaký, kde kdo) znamená tolik co »všeci, co jich jest,« *kde co*, všechno: Přišiel kde kerý žebrák. Už sme spálili kde jaké poleno. Už sem pozobchodil kde jaký chodníček. Už o tom ví kde kdo. Snědl kde co. Lid byl sužován robotami, dáňkami a kde čím (Kda I. 18).

kde nic — tu nic = nikde nic: Hledal sem všady, a kde nic, tu nic. Já sem myslél, že jenom z toho cosi bude, a včil kde nic tu nic (dokonce nic, Kda II. 105).

kdesi cosi: Dává mi měsíčně tech pár grejcarů, ale dycky až kdesi cosi = po dlouhých okolicích se své a prosbách s mé strany (Zl.).

kdo: Přeneščasná tá hodina na světě, kdo si koho zamiluje do srdce = když někdo (Bart. II. 173).

kdo — ten, co — to: Pomože nám kdo ten = přece někdo snad se najde, kdo nám pomůže. To by moh hdo ten (= ledakdo) si zabáhnůt vlámať sa do staveňá, dyby sa nemělo trestať (Vah). Je to jedno, pojedu s kým tém (Vyhl. I. 105).

kdovíkdo, — co: Dybych potkal dovikoho, neleknu se žádného. Myslí si, že je dovico. Mluvil o dovičem (= buvigdo t. j. Bůh ví kdo).

kdoví jaký: Bylo tam hdovi jakých lidí = všeho druhu, podezřelých (Btcha).

kdy (gdy, hdy, dy): »Nemám kdy« (volného času). »Uděľaj si kdy!« Nebýl sem tam kdy (dávno). Už to mám naorané kdy (Zl.). Příklad ke mně kdy jindy, já ti otevřu (někdy, kdykoliv) Bart. III. 235. Že sem se tam hdy nešil podívat! Že sem ho hdy jenem samyho pustil (stupňuje) Mal. XXIII. 229. Abe to hdy spíš

uděľat (= co nejspíš). Jenem abe nebeľ dlóho nemocné, abe hdy to s něm beľo lepši (Mal. XXIII. 223).

kec! kec! odhání se tele.

kecaľa n. keckaľ (laš.), keckař (val.), chřástal.

kecat 1. kapati: Celé se's polívkó pokecál! (Maš.) 2. loudavě jíti (val.; záp. Mor. kecat se): No, že se's jož překecál (Maš.). 3. práskati bičem, hloupě mluvití (laš.).

kecek (Kelč), **kěcek** (slez.) 1. chřástal (zpíváje, jako by přisedal, čapal, »gecal«), 2. krátká sukně: Mam takeho kěcka (Opav.).

keclivý, lehtivý (val.).

kecnout, lenošně sednouti: Ten leda tak kecnót a klábosit; práca mo smrdí (Maš.).

-keď jest náměstkový živel složených s předložkami příslovcí na Frenštatsku, Štrambersku, Příborsku a Brušpersku = kud: doked', odked', poked', zaked'.

keď (horň.), **ked** (Podl.) = když.

keďbych (Podl.), *kebych* (horň. = kdybych).

kedy (horň.; v Javorníku *kedí*) = kdy, když: Kedy, ty Janko, kedy k nám príděš? (Bart. II. 180.) Kedy buchy pekla, spalila jich (Suš. 677).

kédat, natahovat kedy, velmi plakati (záp. Mor.).

kédovat, kedy (záp. Mor.) = gajdovat, gajdy: Jak já budu kédovat na ty moje kedy (Suš. 685).

kej i kěj, kdy: Němajú kej; *kěj indy* (někdy jindy); *kejší* (kdysi) laš.

kejhan, husa (žert.): Mivali sme těch kejhanů až dvacet (Žď. obr. 19).

kejhat: Hus kejhá (záp. Mor.).

kekářiř sa, baviti, meškati se někde (val.).

kéklat, něčím viklati, kývati (Kunštát).

-keľ jest náměstkový živel složených s předložkami příslovcí: dokeľ, odkeľ, pokeľ, zakeľ (val., horň, a částečně laš.).

keľ, kľa, keľec, keľčák, keľáň, přední zub kančí (Hauzahn).

keľ, kľa, klíč rostlinný.

kěl, -u, 1. kapusta. 2. Přezdívka

3. pluku pěštího (Erzherzog Karl). »Hde's býl na vojně?« ,Stóžil sem u hrnců kélů' (t. j. u 3. pluku), nápodobí se tím německý název pluku českými posměšnými slovy. Btcha.

keľa, kolik (laš.): Kela ja chodničků udžeľal sem k tobě! (Suš. 226.)

keli, -a, -e — **teli**, -a, -e, koliký -- toliký (quantus — tantus): keli les, teľa hora. Něměla bych teľeho hřichu (laš.).

kelina, hrnec na dojení: Škubaj, kravičko, na uhoře a davaj mleka po kelině (Vyhl. VI. XIX. 792).

keľký — **teľký** = keli — teli (laš.).

keľňa n. *keľník* u vozu, kozlík (v. t.).

keľo — **teľo** (keľko — teľko, teľe, teľej, kyľa — tyľe) laš., horně: Aj bych zapľaciľ, ľen nevjém keľko (Dob.).

keľňa, -ně, ľžice zednická (Vah.).

keněza, dřevěná nádoba na zrno (Vah.).

kepeň, -a 1. ošuměľý klobouk (val.). 2. místy na Slovensku koźichu říkají *kepeň*.

kepiľ sa = cébiť sa, brečeti (val.).

kepský, špatný; *kepský*, špatně: kepský čas, kepská práca (Vah.). Řemesľo šľo čím dál kepsčěj (Slav. ČL. X. 465). Mám se kepsky (záp. Mor.).

kerady, kam (val.).

kerak, jak: Kerak sa menuje? Kerak je ti? (Klobucko) Nemáme kerak = nemáme zač (koupiti něco) Zl. Stupňuje se složením s předponou *pře*: Kerak překerak to mám smutná uděľat? Kerak překerak's to mohľ jenem uděľat? (Mal. XXIII. 225.)

Kerháty, na Kerhátoch, trať v Polance Vsacké.

kerchov (slov., val.), *kerchovo* (laš.), krchov, hřbitov: Kerchove, kerchove, ty ľúčko zelená (Bart. II. 348). Jak na kerchovo vkročila (Suš. 4).

Keľky, pl. m., trať (Vizovsko).

kerúci (po kerúci, po korejsi), někdy v neurčité budoucnosti (jako kdysi o neurčité minulosti): Kerúci k vám příjdu, ani sa nenadáte (Zl.).

Zdovíte sa po kerúci, do su já (Vlk 33).

kerý, -á, -é užívá se v řeči lidové ve přívlastkovém spojení s podstatným, anebo když se vztahuje k náměstce osobní nebo následující ukazovací (kerý — ten); srovn. *co*: Kerý pes moc ščeká, nekúše. Kerá slěpka moc vdáká, máľo nese. Keré (zemáky) budů nakaženě, dávejte o své. A vy milí kamarádi, keří ste mne měľi rádi, podťe se mnó (Suš. 566). Kera se mi zasměje, ta se mnu pojede (Suš. 554). 2. Sponové sloveso býti ve větách vztažných s doplňkem často se vypouštívá: Kerý dobrý galán, z daleka se směje (Suš. 553). Kera dobra děvečka, něch pozbiťe jabľečka (Suš. 437). Keď přídeme do salaša, kerá lepšľ ovca, naša (Bart. III. 54) 3. Užívá se souvztažně: Krajánek vykľadáľ, že Rus sa bĵje s Engľičákem, a Machaľa býľ by rád věďeľ, kerý kerého (Slav. ČL. XI. 178). Viš ty každů cestu, kerá ke kerému městu (Suš. 134). Kerý na kerého spĵje zapomem? (Suš. 237.) 4. Feminina *kerá* užívá se substantivně ve spojení »z keré do keré«: To je z keré do keré, dež só žňa, ani se najest čľověk nemože. Beľo mně z keré do keré, dež sem mněľ iľ na taková dobu z domu (Mal. XXIII. 364). Jož tech platu a přerážek máme, až nevime z keré do keré = kudy kam (fig. 136). 5. = kdo?: Keré je to? Keré ste vy? (Tišnovsko) 6 Kerý tázací pojĵvá se s coll. pluralem (v. jeden): Ztratiľa sem vínek, kerý ste ho našli? (Suš. 376.) Kerá s nama půjdete? (Slav. ČL. XI. 435). 7. *Kerý — ten* = kterýkoliv, ledakterý: »S kerým košem půjdeš na ty jabka?« »Mi je jedno, s kerým tým« (Zl.).

kerýsek, malý semel, blecha v. t. (ND. 180).

kerýsi: Je tam ešče kerási hruška = něco máľo hrušek. »Máte-li ořechy?« »Ešče tam kerýsi bude.« Za kerýsi měšic po téj = za několik měšiců potom (Vlk 39). Starý Tomšák viděľ býka s ohnivů hlavů,

čápál tam ve vodě; a to keřsi tam chytali raky a svítli si metlú (substantivně) Slav. ČL. X. 373.

kešeňa, (pol.) kapsa (žert.): V kešení belo jak tédeň před stvořením světa (fig. 74).

kľabať, klepati 1. kľabat cepem, zvolna mlátiti: Počkaj ež to okľabnu. Dybysme to ešče dnes mohli dokľabnúť (Jicko). 2. kľabať za stavem = tkáti (val.), 3. klikou u dveří vzhůru dolů pohybovati, abychom šramotem tím upozornili, že chceme do domu (kľabnóť, zakľabnóť) Btcha. 4. kľabositi, pomlouvati: Ten toho za deň nakľabe (Brň.). Tá kde koho pokľabe (Jicko).

kľabositi, stále o jednom do kola mluvit.

kľacmuda, člověk vysoký a neohrabaný (záp. Mor.).

kľáč, kleč: u pluhu (v. pluh 20), u saní (v. saně 10). 2. nohy (pomsěšně): Co ty kľáče natahuješ?

kľáčary pl. m., krátké sánky (val.).

kľada, mučidlo za starého práva: Rychtář do kľady mě dat kázal (Suš. 688).

kľadí, coll. kľády.

kľadibuchta = vařbuchta, nemotora (laš.).

kľadívice, kľadívko (val.).

kľadka 1. držadlo u srpu, biče, péra, 2. visutý zámek (laš.).

kľadnatá, hora na Valaších.

kľadnička, houba polyporus squamosus.

kľadník, trať (Náklo).

kľadorub: Tesařům naši předkové říkali kľadorubi (arch. II. 4).

kľak, trhan (laš.).

kľaka, tuřín (brassica napus) Opav.

kľaky = kľáčary (v. t.).

kľamač, který klame, *kľamačnica*, která klame: Kľamači, kľamači, ti Vrbeci chlupci, větší kľamačnice Vrbecké děvčice (Suš. 167).

kľamať, *kľamořit*, kľabositi, vykládati (laš.).

kľaměť (kľoměť, kľuměť), seděti shrben, dřepěti (val.): Mama, chudera staří, kľaměli na ľavě (Vlk 108).

kľamka 1. klika na vážení vody (laš.), 2. = tľamka u pluhu (v. t.).

kľamočit se, hamplasiti se, namáhati se: Nakľamočil se na to (Drahany).

kľampajzna, pašćeka, huba (obhrouble).

kľanica 1. kľanice, tyče u vozu hnojného, aby hnojnice (prkna) nepadaly na kola. U vozu žebřinového jsou poloviční *kľaničky* (v. vůz II. 10, III. 18). 2. kľance u saní (v. saně 12), 3. nadávka člověku zdlouhavému.

kľanie, -ia, píchání v boku: Mám kľanie, dostaľ som kľanie (Dob.).

kľaný, >co sa dobře kole<; kľané drva, rovno štípané (v. kľáť) val.

kľapy kľap: Má střevíčky kľapy kľap (Suš. 660) = kľapavé, které, nesedíce dobře na nohou, kľapou.

kľapačka 1. (= kľepačka han., kľapač slov., kľapetka, kľapotka laš.), dětský nástroj na klepání v pašijový týden. Skládá se z prkénka na krátkém držadle připevněného, na němž vprostřed okolo své osy kladívko se otáčí, tlukoucí vpřed i vzad na prkénko (ND. 273). 2. ústa (obhrouble): Dat mo na kľapačko zámek (Maš.), 3. kľapačky, falcované trámce na dvoukřídých vratech u stodoly n. kůlny, jež při zavírání na sebe přilehnouce zakľapou (Prostějovsko).

kľapák, staré kľobučisko, jehož střecha >kľapí< (dolů visí) val.

kľapat, -pu, klepati: Slyším podkopy kľapat (Suš. 570).

kľapatý, co >kľapí<, schlípeno jest: Ten pes má kľapaté uši (Slav. ČL. X. 39); kľapatý kľobúk = kľapák.

kľapčoi, z >kľapťu< (= kľátu) urobený: úl (laš.).

kľapec, račí klepeto (laš.). Kt. Dod. I.

kľápec, kľopota, kříž, soužení: To mám s tebou kľápec! (Třešť)

kľapěna, kráva toho jména; má rohy >kľapaté<, dolů skroucené (val).

kľapeť, -pťu (kľapetek, kľapýtek), kľát, špalek (laš., Zábřezsko).

kľapět, chlipěti: Kľobúk na očách

klapí (Suš. 472). Svadlé listí klapí (n. kľupí) na stromě (Slav. ČL. X. 301).

klapetky se jmenuje také zelina, žluté kvítečko to má, malinké lístečky drobné a kořínky hodné, jak malé kobzole tři nebo čtyry (Vyhl. VI. XIX. 154).

klápeto = klepeto (laš.).

klápinec, -nca, kopka sena (Frenštát).

kláпка, víčko oční: A ty klapky mám ráno takové těžké (Slav. ČL. XII. 386).

klapkať, zdrobň. slov. kľapať: Ženským huby klapkají jak nová patírka (val.).

klapoušet, kloniti hlavu: Květina zklapoušela = suchem zvadlá (Kunštát).

klápúchý, kdo má klapaté uši: kľapúchá sviňa (dok. 153).

klárneta, klarinet (laš.).

klás coll. = klasy: Žito má pěkný klás. U Protivanova platí se z pole šest zlatých na jeden klás, t. j. za jeden užitek, na jeden rok.

klásí coll., klásky na poli po sklízni zbylé; chudobné děti chodí na klási.

klasité žito, má dlouhý klás.

klasnovat. Na mlatě obilí se nejprve klasnuje; snopy se postaví vzhůru klásím a bije se do nich hůlkami od cepů (v. stodola). U Jevíčka klasnovat znamená přemlacet: Zůstávají-li na zrnech ječmenných ostiny, musí se klasnovat.

klást, 1. peníze, spláceti, 2. pochovávat: My se klademe tu = máme svůj hřbitov. My se klademe do Žďaru (záp. Mor.). 3. obilí, louku = séci: Budzem už aj svoju ľúku kľasc (Dob.), 4. oheň klast: Kravaři kladú si na poli oheň, naložili si oheň. Vovce se bodó dobre pásti, me si můžeme voheň klásti. Te Petriko, voheň skládé (ND. 234). 5. Kalendář kľade děšť. 6. A což mi to zľato, to kľadu za bľato = pokládám (Suš. 8). Kladťe to sobě za nešťěsti (Suš. 259).

Klášovky, pl. f., trať (Násedlovice). **klášterná** panna, jeptiška.

klášternička, hruška toho jména.

klát, 1. špalek, 2. úl (vých. Mor.).

klát — koř, štípati kláty po stojato, na rozkol: Uhlíř se dal taký velký klát klát (Kda II. 57). V boku ma koře = píchá (Dob.). Kráva koře = trká (horn.).

klatař, -a, včelař, který chová včely v starodávných úlech (laš.).

klátečky, dřeváky = cukle (v. t.).

klátek, střenka nože (Vyhl. I. 136).

klátit sa, kývatí se: klátí sa mně zub (slov.).

klátka, *klátečka*, klíčka na matku včelí (laš.).

klátý obrázek, na němž vyobrazena nesvatá osoba, světská věc; op. svatý obrázek (Jicko)

klazan, bezbožný kluk (Zábřeh).

klábík (val.) = krbík (v. t.).

klcať, křesati (val.).

klč, 1. pařež, 2. = klčovina, vyklučovaný, na pole upravený les (Žďánice).

Klče, trať (Nítkovice).

klčí, coll., pařeží.

klčovat, mýtiti.

klebetník, sotor, dlouhý koš hanácký, jako by se v něm klevety roznášely: Klebetníček s drobnůstkami nechali na noclehu (fig. 77).

klebetovat s akk., klebetiti o někom, pomlouvati někoho: Chodz, šohajku, dze chceš, len ma neklebetuj (Bart. III. 274).

klebúňat int. slov. klebetit: To idú na besedu a klebúňajú (dok. 61).

klec masc. (Jihlavsko).

klécať, kulhati: Kráva kléče (val.).

klécačka, ovčí nemoc, kulhávk, »dyž ovce kléčú« (val.).

kléč 1. u pluhu = klač (v. t.), 2. dřevěné okrají chomoutu (v. stroj na koně I. 1).

kléčačky, kleče, -íc (Zl.).

kléčevat iter. slov. klečeti (Zl.).

kléčidlo, klekátko.

kléčúvať, iter. slov. klečeti (val.).

kléhnit = klohnit: Špatná kuchařka jídla kléhní (Zl.).

klechtačka, řídké bláto, v němž se klechta, brodí (laš.).

klechtanka: Fazula se zaklechtá klechtankú z vody a múky (dok. 106).

klechtat 1. hrkati: vařekó klechtat, rozklechtat. 2. Bote mně klechtajó na nohách, 3. Veklechté ten hřebík ze zdi (vyviklati) Maš. 4. křechtař, -chcu, klevetiti (slez.). 5. klechtat se = chechtati se (Jevičko).

klechtuľa, -le, která křechce, klevetnice (Opav.).

křek, křivý strom (val.).

křekanica, -ce, báječná bytost: Toulalo-li by se dítě po klekání, chytla by je klekanica (ND. 41).

křekotka (křepotka), klepačka velkonoční (laš.) v křapačka.

křemzák, stará kudla (záp. Mor.).

Křenčí, trať (Blansko).

křenec, křen (acer campestris).

křenica, -ce, 1. = křenec, 2. křenica černá, druh révy, má velké hrozny modravé neb višňové barvy, »neráda vyzrá« (slov.).

křenkovař se, sich kränken (han.).

křenpírovař, křepirovat, churavěti: A tož tak s tým křenpírovali (Slav. ČL XI. 272).

křepač 1. = křapačka v. t. (dok. 124), 2. pták cypselus apus (Přibor).

křepáč: V Pravčicích starší muži měli křobouky »křepáče« barvy černé (Vyh. II. 171).

křepaná, dětská hra v míč (ND. 178).

křepat: čáp klepe, klepoce.

křepat se: Bída se tady klepala tože veliká = potloukala mezi lidem (Brň.).

křepatá kráva, koza, jež má rohy zpátky (záp. Mor.) = křapatá (v. t.).

křepeto, ruka (žert.): Když bude stát za dveřama, já se opřu křepetama (Suš. 706) laš.

křesák, zavírací nůž (Maš.).

křesť, křesťí, chvojí posekané na stelivo (záp. Mor.).

křesníř = křesťiti (laš.).

křesťit, přesekávati chvojí na drobno, by se hodilo na stelivo (záp. Mor.).

křešč, -a, škvor (Trojanovice).

Křešně, pl. f., trať (Vizovsko).

křet — kleju 1. křnouti, 2. třiti: Così tu kleje. Ta zem (rašelina) nehoři plameněm, jenom kleje (Vyh. I. 35). 3. (kleju i křím) křičiti: Žito juž kleje (Zábřežsko). Zemňáky nám už hrubě křija (Slav. ČL. XI. 324).

křetka, křec (laš.).

křeveta. Na západní Moravě děvčata chodí se Smrtolkou. Je to smřček ověšený výfuky z vajec a věnci ze sečky a z hadérek, jimž *křevety* říkají (ND. 259).

křibec, -bca, křobouk (žert.) Maš.

křičník. Hotové peníze obecní, spisy a pečeti byly v obecní truhlici, od níž po křičku měli dva sousedé, křičníci, od obecní hromady volení, kteří však nebyli z obecního úřadu. Když pudmistr potřeboval peněz, pečeti n. spisu některého, povolal oba křičníky (Skop. II. 108).

křihák, pták oriolus galbula; volá: »křupte křihu!«

křín 1. šos u kabátu (vých. Mor.), 2. křín u pluhu (v. pluh 16).

křína, křika u dveří (laš.).

kříneck, dřevěný hřeb na sbjení: Odtrhla sa im z pluhu deščička, přibíjala ju švarná dzěvčička, přibíjala ju se dvoma křínci (Suš. 517).

kříneck 1. dřevěný hřeb na věšení: Pověš si kabát na kříneck. 2. osmý, stejný díl pokrájeného velkého koláče (vdolka), trojhranný: Kříneck vdolka pro pacholka (Bart. III. 565).

křintař, křábositi: Co smy už teho nakřintař! (laš.)

křiščák (křiščál), brouk roháč (záp. Mor.).

křízař, -žu, klouzati (záp. Mor.).

křínut imper. křeň: Nekřeň, milá, nekřeň (Suš. 343, z Komně).

křobás m. Brň. = křobása f. (vých. Mor.).

Křobáse, pl. f. vinohrad (Nechvalín).

křobúček, zvonek (campanula) květ slaku (dle podoby květu); *křobúčky,* hřebičky (koření) horň.

křocár, -a, vysoký a suchý chlap.

křocár, dlouhý kyj (val.).

křoceck = klacek (val.).

klóčka = tloučka, dřevěný hmoždír na tloučení maku (han.).

klodichov, les (Polešovice).

klófák, zobák (Maš.).

klofat, zobati, udeřiti (Maš.)

klofanec, rána kotníky ruky: Dal mu klofanec (Maš.).

kľohnit, špatně vařiti: Dyž oni na tom dědinisku to všelijak kľohníja (Slav. ČL. XI. 227). Te's to hokľohnila! (Maš.)

kľochta, kleveta (val., laš., Jimramov; srovn. pol. klechda).

kľochťár, klevetář (val.).

kľokoč, var, vír: Mléko vřelo kľokočem (Kda II. 143). Voda bije do hráže a dělá kľokoč (Vych.).

kľokočka, hruška toho jména.

kľokočiř, *kľokočovat*, kľokočem vříti: Voda kľokočila. Na kotle voda už kľokočuje (laš.).

kľokočový, kľokočem vroucí: Najě sa kľokočový vody (val.).

klomeň, -a, haluz; *kľomínek*, halouzka: Na kažďým kľomínko só letos žvance střešní (Maš.).

klomočet, klamati (han.).

klomočnica, -ce, která klame (han.).

kľon vzít, vzíti pochop, ztratiti rovnováhu: Deska vzaľa kľon a bác. Vzál kľon a střelil sebům do potoka (Vah.).

kľop, ohrnutá a obrácená část kabátu na prsou (Vah.).

kľopeto, noha, hnát: Kľopeto mě boli (laš.).

kľosbery, pl. m., angrešt (Opav.; Glasbeeren).

kľoub, lnu n. konopí po 20 žemičkách, žemička po 2 hrstech vlákna (arch. I. 168).

kľouhat (ó-), kľouzati; kľouhačka (záp. Mor.).

klube klub: Dyž byla večere, klube klub na dveře (Suš. 161; ob. klupy klup = zaklepalo).

klubák, zobák (Doubřavník).

kľubaňka (-o-), slaměnka s kolmými stěnami a rovným dnem (han.).

klubko, míc (val.).

klúcat, kulhati: Klúcaľ na obě nohy (Vych.).

Kľuč, -e, f. trať (Bohdíkov).

kľúč, -a, m. 1. hákovité voje k zapravení jařem při orání a přípravě (Df.). 2. (kľučíček), primula veris (slez.).

Kľučenina, trať (Blansko).

kľučík, oje pluzních koleček (viz pluh 1.).

kľučka, kľička, 1. křivá dýmka (val.), 2. kľička z prstů udělaná: ít na kľučky = kľučkovat se (v. t.). 3. Je-li obilí tak zralé, že klasy visí dolů, praví se, že je zralé na kľučky.

kľučkovat pole, vláčiti pole na přič sem tam (slez.).

kľučkovat sa, dětská hra = háčkovati se, chytiti se za ohnuté malíky a táhati, který kterého přetáhne.

kľučnica (-o-), široká motyka (Maš.).

kľučovisko, oje pluzných koleček (laš.) = kľučík.

kľudif 1. věsti, stěhovati: Kľudi statek na jarmak (laš.). Kľudzil sobě ju do dumku (Suš. 462, laš.). Už sa vykľudili (val.), 2. pleskati, kľabositi: Někľud! Kľudi hľupu = hloupě mluví (laš.). 3. kľudif na někoho, hanu kydati, nadávati: Býľ u nich vařený pečený a včilěj na něho všeci kľudá (Jicko).

kľuka znamená kliku větší, jako u stroje, dřevěný hák, kľučka kliku u dveří (Slav. ČL. 300); kľukou váží se voda ze studny (Btcha).

kľukaňa, -ně, kráva toho jména; má rohy do kliky skroucené (val.)

kľumkař, kľimati (val.).

kľumočnica, -ce, kľepna (= tľumočnice) han.

kľumpa, hromada (Klumpen): Stojá ředakje v kľumpě a edem o saměj darebnině (Vah.).

kľupat, kľepati: Smrc kľupe na dveři (Suš. 13).

kľupaná, dětská hra (ND. 186).

kľupěř, ovisati: listy okľupěné (když vadnou) val. Ty vyščuhrané ruky kľupěly na cíše — ovisaly mdle (Slav. ČL. XII. 275).

kľupnút, kľepnouti: Ulom si pruťeček, kľupni na hrobeček (Suš. 159).

kľuska, šiřka, knedlík (Frenštát).

klusó, klusem, honem. Běží klusó (Brň.).

kluščany, velmi tlustý (dok. 125).

kľut, klovati: Húsátka sa kľujú = vyklubávají se z vajec. Nakľuté vajčko. Tráva se kľuje ze země (jako house z vejce). Kde sa haľena kľuľa, vrazilá sa ľata (slov.).

kľuznať, zakľuznať koně, zauzditi (han.); slov. kľznat; odtud: kľznák = uzda.

kľvaňa, -ně, sekyrka (val., Kt. Dod. I.; také příjmení).

kľzavica, -ce, náledí (Dob.).

kmásat, -šu 1. trhati, rváti: Naši kmású jabka. Pokmásál mi šaty. Rozkmásaná hlava (střapatá). Kmásál ho za vlasy. Větr kmásál listí ze stromů (Slav. ČL. XI. 434). 2. bítí: Aby vám enom nenakmásali. Chvíľu sa spoľem kmásali (val., horň., podl.).

kmásiť, uchvátiti (val.).

kmasoň, -a, kdo se rád bije, trhan: Je z něho takový kmasoň (Slav. ČL. XI. 378).

kmíňanka (laš.) = kmíňovica, kmíňová polévka (na snídani)

kmín (gamin), šejdíf, filutáf: Oj, co sem vám udělal, vy Bilovčí kmíni? (Bart. II. 464.)

kmínek (zdrob. kmen), větev (záp. Mor.).

kmínit, šiditi: Ten kmín kmínský okmíň mne o pět rynských.

kmínstvo, figle, podvod (vých. Mor.).

kmitel, -tľa, knutel, kyj (val.).

kmocháčkovat se s někým, říkati: kmocháčku.

kmotr — **kmotra**. Vedle těch jmen říká se: kmocháček (kmucháček) a kmotřenka (kmoterka, val.), křesný otec a křesná matička, nebo křesní tata a křesní mama (Rožnovsko; tak i na Laších nebo křesný a křesná, křesníček a křesníčka), krsný a krsná (Lanžhot; kmotr a kmotra je tam na bířmůvce). Na jižním Opavsku užívají slova »poteček« (z něm. Pathe). Na Žďársku »kmotra Havlíková« značí kmotru, která byla dítě při křtu na rukou držela; řekne-li se však »kmotr Havlíková«, je to

pouze žena kmotrova, kterýž byl křtěnci posloužil (R. a Ž. 23).

kmotrovať, býti kmotrem: Koli-krát do (kdo) kmotruje, toľej má schodků do nebe (Vlk 3).

kmotrovať se s někým, říkati mu kmotře.

Kňahnice, pl. f., vinohrad (Radějov).

Kněhyňa, hora (val.).

kněz, ploštice zdořená.

Kněženy, pl. f., trať (Blansko).

Kněží hory, vinohrad (Bzenec).

Kněžíkov, trať (Blansko).

kněžůvka, hruška toho jména.

knířalka = vejskalka, šlížek; jsa dlouhý, v krku uvízne a »knířek«, výskne (záp. Mor.).

knířat sa, -šu, klátiti se, kývati se: Zub sa mi kníře. Zbožjé sa kníře, kedz větr fučí (Dob.). Červené jablučko nad vodú sa kníře (Suš. 578, horň.). Kalina, malina nad Váhom sa kníře (Bart. III. 415). Péro sa kníře za širákem (horň.).

knihy, žaloudek hověziho dobytka: Kráva má zapečené v knihách.

knířák v. svobodník.

kníže, n.: Umíralo jedno kníže, ale i skonávalo Kda II. 99 v. hrábě.

knížky, kniha modlitební.

knofel, -fľa, knoflík (laš.).

knofľa, šiška (Podl.).

knofľaj, -a, veliký knoflík: Cigáni měli u vest stříbrné knofľaje tajak vlaské ořechy (Slav. ČL. XIII. 373).

kňok, kyj (han.).

knot, 1. děcko: Počkaj enom, ty knote! 2. trhan (val.), 3. knoty, staré věci vůbec, zvláště šaty: Zebral své knoty a šěl (= svých pět švestek, dle něm.).

knotavec, knot, zlé děcko: Toľkaj ten knotavec malej (dok. 236).

kňučet: Prasata ve chlévě kňučíja hlady (Slov. obr. 258).

knutel (slov., val. z něm. Knittel), kolek, jímž se povříšlo na snopě v uzel stahuje; han. róbľ, dol. vrúbľ; laš. knebľ (z něm.).

knutľovat, snop knutlem zavazovati (han. róbľovat).

kobeľnica, kletnice (Jicko).

kobeltovať 1. něčím: strkati, dr-
cati: Někobeltoj tak s tům koľébkům.
2. pomlouvati, klevetiti (Jicko).

koberáč, břicháč (laš.).

koberec, plachta, v níž nosí ci-
kánky děti na zádech.

kobero, břicho: Krava byla ve
vodě po kobero (laš.).

koberatý, břichatý (laš.).

koberuľa, břichatá: ženská, kráva
(laš.).

kobirek, šotek, skřítek (Prostěj-
ovsko).

koblih, koblížek 1. smažený (v o-
statky), 2. podlouhlý makovník,
3. = nové leto, na nový rok pečený
koláč (Jicko).

koblók = klobouk (Zábřežsko).

koboľnica (= kobeltnica), po-
mluvačná klevetnice (Zl.).

koboľtovať (kobeltovať v. t.), vi-
klati, na př. otevřenými dveřmi: Co
tým koboľtuješ? (Zl.) Sviňa koboľ-
tuje vrátama = narážejíc do nich
rypákem třese jimi (Slov. obr. I. 258).

kobřnať sa, váletí se (val.).

kobrtat, převraceti, přehazovati:
seno (laš.).

kobyľanka, druh švestkového
ovoce.

kobyľáčiči, šťovík (val.).

kobyľi mľáto, symphytum off.
(bot.).

kobyľina, stolice na strouhání dra-
ček (val.).

kobyľinec, koňský trus.

kobyľiščiči, šťovík (Zl.).

kobyľižka, koblížka (Lor.).

kobyľka, chudé pohančí zrna (val.).

Kobyľnice, pl. f., trať (Domanín).

kobzák, druh bramborů, »v jam-
kách červený*.

kobzaľ, brambor (laš.).

kobzaľnisko, pole, s něhož skli-
zeny kobzale (laš.).

kobzoľ, -a, m., brambor (laš.).

kobzoľanka 1. ňať kobzolová,
2. polévka kobzoľová (laš.).

kobzolisko = kobzaľnisko.

koc, dřevěný holubník (záp. Mor.).

kocan, *kocanka*, jiva (laš.).

kocanky pl. f. nb. *kocianky*, je-
hnědy jivové (laš., val.).

kocanková neděľa, květná (laš.).

kocar 1. karabáč (záp. Mor.),
2. hůl (Jevíčsko), 3. trudovačka (v. t.).

kocat, tlachati (záp. Mor.). Odtud
název některých hospod »kocanda*,
vlastně místnost, kde se kocá.

kocavý, tlachavý (záp. Mor.).

kocián, gnaphalium dioicum (bot.).

kocicať, equisetum arv. (bot.) laš.

kocmanda, bramborová kaše
(horň.).

kocmať sa, šukati se, dlouho se
oblékati a p. (val.).

kocmoch, moučná kaše (Brň.).

kocmrda, úlisník, lichotník (záp.
Mor.).

koco i *koce*, -ca, ptačí hnízdo
(val.).

kocoň, kdo kocá, tlachal (záp.
Mor.).

kocourník, calamintha acinos
(bot.).

kocůňat sa, kočkovati, milkovati
se (jako kočky): Mach s Rozínů sa
kocůňali (Vlk 23).

kocúr 1. 10—12 žemenek lnu n.
konopí u věnc spletených (Zl.) v.
žemenka 2. silný řetěz na brzdění
vozu i saní, 3. chumáč spečeného
sena a p. (Lor.), 4. trudovačka (v. t.),
5. druh tance: kocura hrať (Opav.).

kocúry 1. domácí papuče z okrajků
(val.), 2. zkažené, přepálené cihly
(Opav.), 3. = tchoř, věc (zvláště
obilí) domácím zlodějem ukradená
a prodávaná (laš.), 4. pěšinka: jit
kocourama (Jihlavsko).

Kocúry, pl. m., trať (Žeravice).

kocúrek (= vaček), nástroj ho-
blíkový na vyhrnování díabu ve
dřevě (val.).

kocúřič, vynášeti kocúry (v. t.):
Ta, by všeko zkocúřiča (laš.).

koč, -e, f., kočár (slov.): Stup, dě-
večko, do kočce (Suš 22). Nebudem
ť v koči vozit (Suš. 258).

kočárky, pl. m. kolotoč.

kočiči, -a, -o, kočičí: Sova ma kočú
hlavu (laš.).

kočič, -a, kočí (slov.).

kočičák 1. talíř, na němž se dává
kočkám (han.), 2. míšek na tabák
z kočičí kůže.

kočičanka (kočůvka), jablko toho jména, červené, kyselé.

kočičí hlava, jablko toho jména, sladké; k. mydlo, saponaria off. (bot.); k. ocas, druh révy = husí čapa (v. t.). k. pazúrky, houba majůvka, k. svadba, zelí a zemáky (val.), k. tanec, kousky se zelím (Třešř; jinde hrách s kroupami), k. zřato, nepravé.

kočičky, jehnědy jívové; světi se na květnou neděli.

kočimama, milovnice koček.

kočírka u vozu, kozlík (v. t.).

kočiř, -a, kočí (Suř. 756).

kočka, kotev loďní (val.).

kočkovat, hráti si jako kočka, žertovat.

kočovka = koča želina, mentha crispá (laš.).

kočvar, veliký hrnec (val.).

Kočvara, příjmení.

kočvaria, -ie, zvodnělý sníh (val.).

kodač, -a, kdo kodá, mluví páte přes deváté (záp. Mor.).

kodat, klepati, tlachati: Ve dvě, dež se sendete, ve se neco nakodáte (Mař.).

Kodle, -ete, n., Karel (sev. Mor.).

kofla, -le, plecháč (laš.); kofla na mléko, plechová nádoba (Frenštát).

kohan, veliký hrnec (val.).

kohelíf, vyvrátiti: hrnec (val.).

kohřcař, velice kařlati (val.).

kohřňat, škaredě kařlati (val.).

kohůt: chodník dělaný na kohůty = serpentiny (Frenštát).

kohufák, řtyra slepičí (Kunštát).

kohůtek 1. u pluhu (v. pluh 11), 2. papaver rhoeas (bot.).

Kohůtí, trař (Koryčany).

kohůtí ocas, orobus vernus (laš.),

2. k. mlíko, zákalec ve chlebě (han.).

kohůtít se, rozpáliti se hněvem: Hněď se kohůtí. Zakohůtíř se = začervenat.

kohýřat, silně kařlati (val.).

Kochaň, příjmení.

kochání, „potěšení“, milá: Sedaj na vůz, kochání moje! (Suř. 455, od Val. Meziř.)

kochánek — **kochanka**, milý — milá (laš.): Eřše můj kochanek ně-

snidař (Suř. 196). Švarny řohajku, můj kochanečku! (Suř. 351.) Dobro noc tobě vinřuju, kochanko moja (Suř. 339).

kochař, milovati (laš.): Kochaj mě! (Suř. 387.)

kochat se v něčem, míti zalíbení: Ten strýček se prej v tem tuze rádi kochajú (dok. 62). Jeden, dvě se v tem včelařřtvjú kochajú (dok. 124).

kocholka, chocholka (Zábřeřsko). **kojácnuř**, svaliti se: Ostrévka (naložená) kojácla (val.).

kokáš, trudovačka (v. t.).

kokeř, -křa, kohout (Žďar). Hra na kokřa (ND. 163).

kokodovy hody, úvod s dítětem (val.).

kokohřtí, papaver rhoeas (bot.).

kokořič, -a, m., konvalinka.

kokořířek, pták troglodytes parvulus (horň.).

kokořek, kohoutek: Ty kokořku, nelítaj, tej kuřičky nechytaj (val.) Suř. 434.

kokot, kohout (laš.): Kokot vře (Suř. 742). Břeřnový kokot, dítě v břeřnu narozené (Vyhl. XVIII 450).

kokotař: Kohůt kokotař na dvoře na slépký; vykutář chrobáka (onom. svolával slepice) (Slav. ČL. X. 32).

kokotek u pluhu = kohůtek (v. t.).

kokotí peří, iris germanica (od podoby květů).

kokotice má jména přerozmanitá 1. povyka (Trřice, Litovel), 2. popřádka, popřídka (M. Budějovice), 3. povítka (Zábřeř), 4. votáčka (Nové Město), 5. kozina (ib.), 6. hubík (-o-) Střelice, 7. zrzavka (Frenštát), 8. zezulena (slov. val.), 9. zřátenka (val.), 10. pozřátka (laš., horň.), 11. zřato (laš.).

kokovdákat. Kura kokovdáka: kokokokokovdáka, nesu vajca do Slovák (ND. 69).

kokohěl, -a, m., drdol, čepec: Umřela židovka v kokohéli (přeseň).

kokohělí, papaver rhoeas.

kokohuhú, hlas kohoutí. Kohůtí kokohúkajú (val.). Kohótek kokohryhá (Bart. II. 396).

kokšit se = kohoutit se, zlobiti se (záp. Mor.)

koľacat, klátiti: Jak ten větr tema stromy koľacá! (Zl.).

koľáč na východní Moravě bývá jenom na svatbě za výslužku: Sná neideš s koľáčem? = ze služby (Vlk 27); sice říká se koľáčům »vdoľky«.

koľáček, 1. vdolek (Podl.), 2. koľáčky s kadlátkama = švestkové kne-dlíky (Brň.), 3. haľužky, noky (val.).

koľáčný: Bazaľa býľ čľověk takto dost koľáčný = mohl s ním každy ubýti, se srovnati (Vlk 18).

koľáčová misa = na koľáče (Mal. XXIII. 220).

koľaja, -je, kolej: Sedí na koľaji vtáča (Suš. 545). Co je po vodince, co teče koľajó (Suš. 214). Krév se leje koľajama (Suš. 124). Tak to zas ostaľo na starých koľajách = při starém (Zl.).

koľajka, pták vanellus cristatus (záp. Mor.).

koľárčik, tovaryš koľárský (laš.).

koľatať, klátiti, koľisati (val.).

koľco (koľce, -ca), kolečko; *koľca*, -lec, plužná kolečka (val.).

koľčí, coll. drobné koľky: Uhrabať ľúku z jara z koľčí a kamenčí (Vah.).

koľčovní, drobné haluzí nebo třísky (val.).

koľdycať, klátiti: Koľdyca se to (laš.).

koľe užívá se hojně za předložku, zvláště na vých. Moravě, 1. = okolo, mimo, podél: Kole té zahrady byla veliká zeď (Kda II. 209). Chodil pán Bůh kole hrobu (Suš. 3). A když bylo kole vesna (Suš. 434 = neda-leko, blízko). Réz budeme mľátit až kole vánoc (Zl.). Kofe našich oken teče voda dobrá (Suš. 265). Kofe Dunaja chodila (Suš. 156). 2. Zastupuje často předložku *o* ve významě přeneseném, zvláště spojovanou s lo-kálem a předložku stranivá (s strany), na vých. Moravě neobvyklou: Děľá koľe poľa, koľe hospodárství, koľe dobytka. Děľáľ koľe vinohradu. Na děľáľ sem se koľe toho. Poľád koľe toho práci měľa (Kda II. 22). Bu-děme rozpraľať koľe vaši cerky, dy-

bystě nam ju dali (Bart. II. 141). Rád bych s vama koľe téj věci prom-lúvíľ (Zl.). Byľa akorát koľe téj sto-doľy řeč. Vykláďáľ kofe teho kněza. Kofe tých hodin sem sa napľakaľa (val.). Ptaľ se v kanceláru taky kole teho pľaceni, a řekle mu, že to može pľatiť až v dubnu. Už sem se ho ptaľ kole teho koňa, jak draho ho kópiľ (Mal. XXIV. 139).

koľé, -á, coll. kůľy vinohradské (slov.).

koľebač, v čem se dítě koľibe (mimo koľěbku), na př. z plachty na poli urobený.

koľebač, kdo koľibe: Hulaj, belaj a neplač, pil by víno koľebač (Suš. 510).

koľebina, prohlubina na cestě, die Mulde (slov.).

Koľebina, trať (Dok. 189).

Koľebiska, n. pl., trať (Halénko-vice).

koľebuša, -še, kolebač, houpačka, dětem při práci na poli z plachty udělaná (laš.).

koľeček, sirka (val.).

koľečka (koľca) pl. n. = č. ko-lečko.

koľeda, 1. zvláštňi píseň vánoční, zpívaná po domech, 2. dárky při tom vybírané: Já du na koľedu, nesu si pyteľ (ND. 218), 3. čľověk povídavý: To je koľeda, ten toho nakoľeduje!

koľedník, kdo chodí po koľedě: Já sem malý koľedníček (ND. 219).

Koľedník, trať (Blansko).

koľedovat, neustále o jednom mlu-viti.

koľěj — **toľěj**, kolik — tolik: Koľěj ty chceš, toľěj já ti nemožu dat (slov., val.)

koľek, 1. kuželka: Na tři hypy zhodíľ enom dva koľky (Zl.). 2 Po pľotě koľek = daleký příbuzný (Zl.) 3. ryba aspro Zingel (Podl.). 4. koľky = roždí (val.).

koľem: Dež si to koľem a koľem vepočítáš, tak uvidíš, že ešče ztratiš. To čtení je koľem do koľa = roz-vľáčně (Mal. XXIV. 139). Děti se koľem toho bily = o to (Kda I. 49).

koľenáč, 1. čľověk kolenatý (dok.

230), 2. vysoká bota, jejíž holínka v předu sahá nad koleno (Liš.).

kořenačky (kořensky), po kolenou.

kořendovat sa, odtahovati při práci (slov.).

kolerové kapky = od kolery.

kofeso, kolo (horň.): Žena zatočí pás do kořesa (Mor. lid 16). Kořesa lámat, dětská hra (ND. 175).

kolevá, okolo, mimo: Měle se toze kolevá mně (fig. 70). Šil kolevá mně (Mal. XXIV. 139).

koliba, dřevěná bouda na salaši, odkorky pokrytá, na způsob střechy na nizounkých stěnách postavená. V ní bydlejí bača s vaľachy (pastýři) val. rum.

kolíbka: dělat kolibke = pokosy (ovsa) shrabovati v hromádky, co by mohl vzít do náručí (Jevičko).

koliha, pták vanellus cristatus (Dačice).

kolik — **tolik** má v gen., dat., lok. kolikati — tolikati, v instr. vedle kolikati též kolikatima — tolikatima. Jiné tvary jsou: Kolěj — toľej (slov.; ostatní pády jako kolik); keľo — teľo, koľko — toľko (val.); kolik — teľej (s teľej lidmi, Jicko); keľo — teľo, keľko — teľko (teľe, teľej), kyľa (kyľe) — tyľa (tyľe), veľej — teľej: veľej krajuv, teľej krojuv, o keľa hodinach (laš.).

kolikerasto: tatar spletený v kolikerasto (val.).

koliknást = kolik: Už koliknást roků nebylo snihu (Zl.).

koliký — **toliký**, staročeské (nyní jak velký, tak velký) zachovalo se posud na Moravě těmito tvary: koliký — toliký (slov.); koľký — toľký (val. laš.); keli (-a, -e) — teli (-a, -e), kelky — telky (laš.): teli les, teľa kniha, teľe poľo.

Kolín, trať (Jihlavsko).

kolinek, kousíček (v řeči dětské): Dě mi kolinek (záp. Mor.).

kolisač, kolibač, kdo kolíbe dítě: Za kolisača ho vzali (Dob.)

kolisarka, povídla (val.).

kolíska, kolébka (horň.).

kolísať, -šu, kolébat (horň.): Mamka ca (= řa, tě) kolíše (Suš. 511). Dora

kolísaľa dzjéca (Dob.). Aneša chodzí s Fúskú kolíšjúci = chodí s ní na pole a tam jí kolíbe dítě (Dob.).

kolit, tančiti (Bzenec).

kolitý, koledavý, povídavý (han.).

koľký (v. koliký), mnohý: Koľký nemá ráz co do huby strčít a musí též byť. To koľcí ani dvá chlapi nezeda. Koľký si? = kolikátý (ve škole) Vah.

Kolmačka, přijmení.

kolnást = koliknást, kolik: desek kolnást kop (Vlk 46).

kolní: Kujeme tři kolní hřebíky (Suš. 31; od slov. kláti — koli). Kolní hon = hlavní hon podzimní (laš.).

kolník, 1. kůlna s patrem (Jemnicko), 2. tuřín (řepa) Krumlovsko.

kolnohý: Dostál sem pěští vod babe kolnohé, šmatlavé (ND. 244; srovn. kolohnát).

kolný, štěpný: Dřevo je kolné = dobře se štípe (val.).

koľo, 1. Má hubu dycky na celé koľo = mluví plným hlasem. Býľ na celé koľo hladný. Je vdaná na půľ koľa (o svobodné matce). Kohoutek staré ručnice natahuje se na půľ kola nebo na celé kolo; od tud ona obrazná rčení. Di mi na kolo = k šipku (Žďár). Měsíček je v kole = v ohradě (laš.). 2. koláč darovaný chace za výslužku (Brň.).

koľoděj, -a, 1. Našim předkům kolář slul kolodějem (arch. II. 4). 2. mluvka (Opav.), 3. ošemetník, »nezmířá edem dycky na nejaké pekľo« (Vah.)

koľohnát, neohrabaný velikán.

koľomastryka = gummi elasticum (ND. 177).

kolombač, -a, m. = kolembač, houpačka (Brň.).

koľošťija, vadivá ženská (val.).

kolovaný: Mé pantličky červený, kolovaný bílý = s bílymi koly (Suš. 443).

koľovrátek (koľovrotek), pták ficodula hyppolais (Frýdecko).

koľovratnica (korovratnica) = koľovrátek na předení (Zl.).

koľozub, zub rostoucí mimo řadu.

kořozubec, kůl se zuby (koliky) po stranách vyčnívajícemi, na něž se napichuje obilí (Vck.).

kolozubý: baba = bezzubá (= holozubý?).

kořtún (kořdún; ve Slezsku i vjko-dřak), splchtění a splstění vlasů (plica polonica), křeče, hysterie (val., laš.). Kořtún povstává z leku, z markotnosti (lítosti) a ze zlosti. Kořtúnů je čtvero: 1. kudřatý (splstěné vlasy), 2. suchý (vlomí se do kostí, které pokríví), 3. mokřý (hnisající boule), 4. paskudný (mlsný); nemocný má co chvíli jinou chuť, tu na bělku, tu na maso, na ovoce a j., a když mu po vůli nebude, trhá kosti a střeva, působí horko a zimu atd. Odtud kořtún znamená tolik co neodolatelná chuť, laskominy: Mam velikeho kořtuna na kořače. Daj mu, ať ho kořtún nepořáme! (Vyhl. VI. XIX. 154, Mor. lid 209), 2. špinavec, všivák (laš.).

kořtunova zelina, plavuň (laš.).

kořtužník, kořeluh (laš.).

kořvičinský, kterýkoliv: Na žjád-ném kořvivičinském mjěsce (Dob.).

kořár. »Když jsem uviděl někde ve slovanské Praze v hostinci nápis: ‚Kibic, drž hubu!‘ vzpomněl jsem si na hostinec v městečku na Valaších, kde u karetního stolku byl nápis: ‚Kořáři, mlčte!‘ Jak výtečně je vystižena slovem kořár dotěrná neodbytnost radiče při kartách!« (Slav. ČL. XII. 230.)

kořárník, prkenný stolek v kolibě, na němž se suší hrudky brynze (val.).

kořárovat, dotěrně nahlížeti: Kořáruje na všecko.

kořbis, kořise (Dob.).

kořenda, kořando: Je tam pod dořbřú kořendú = v přisné kážni (Zl.).

kořéta, koředie (slov.).

kořinář, 1. kořiník, 2. dozorce nad kořiny od obce ze sousedů ustanovený (Skop. II. 76), 3. pták rutilicilla phoenicurus (Zl.), 4. houba boletus scaber (Zábřezsko), 5. čmelák zcela černý (ND. 212).

kořinářík, pták rutilicilla tithys (Krumlovsko).

kořiníček, pták luscinia rubecula (Dačice).

kořořa, -e, slepice toho jména, s malým hřebínkem bez drdolu (val.).

kořořa kráva, koza, s jedním rohem nebo bezrohá (val.).

kořonec, -nca, dlouhý úzký čeren, který se přičiní k otvoru ve svislých stodoly a vrabci se do něho nahá-nějí (Zl.).

Kořonec, vrch u Luhačovic.

kořora, 1. podružství: Un je tam kumoru. Vydařa ře pod kumory (laš.). 2. plíce: má dořbřú kořora (Mař.).

kořorař, -a, má o svatebním veselí na starosti kořora, t. j. vydává jídla a nápoje (Df.).

kořořica, -ce, menší než kořora a větří než kořurka: Ze síně vcházelo se do kořořic vrchních a do dořní kořory (arch. III. 26, han.).

kořorní sluha = kořorař (Dob.).

kořorníček: Kdyby o mně můj tatíček věděł, on by pro mne na vozíčku přijel, a přijel by v pěkném kořorníčku (Suř. 487) = »kořár, jen že bez per, dost těžký, se stříškou na čtyřech sloupcích, se záslonami a poduškami« (Jirásek, »Sv. Mikuláš« 39).

kořorník, hořer, podruh (slez.); bydlí »pod kořory«.

kořpit, neřika: Ty kořpíte (Žďár); též přijmení.

kořmat (= zkoumati?) pozorovati: Kómal, eřle je v kostele (han.).

kořziř, dráti: Pořáď ty gatě kořziř! (val.).

koř: Ten dělá kony! = vyvádí kusy (záp. Mor.). To bude teprv hoňú a koňú (Žď. obr. 80).

Kořačka, trať (Blansko).

kořák, voják na koni, kavalérista.

kořár, silná haluz; »haluze má edem strom jehličnatý, listnatý má kořary« (val.). Na Hané místy *kořár*.

kořař, -a, obchodník s kořmi.

kořařif, obchodovati s kořmi (Slav. ČL. XIII. 208).

kořař, skonávati, umířati: Tu hořinku, dych kořala, joř se tady zpovidala (Suř. 775, laš.).

končá dědiny, lesa, zimy a p. = konec, na konec (Zl.).

končahajča (na končahajčoch), trať (Žeraviny).

končevá = končá (Spytinov).

končina (kuňčina), jetel; vodní končina = hořký jetel (Vyhl. VI. XIX. 151).

končiny pl. f. 1. ostatky masopustní, 2. pole, pastviny a paseky od osad vzdálené (Viz.).

konček, koneček = ocelové péro; jeho špice je končůšek (Dob.).

končitý, špičatý; zařezat na končito = do špice (Zl.).

kondel (kondýlek), chundel, chumáč (vlasů) Jevíčko.

kondrab, pondrav (laš.).

konec: Mám to na konec jazyka = už už si vzpomínám, ale hned mi to zas uniká z paměti. Na takový konce došli (dok. 213). Do ví, de je mu konec = kam se poděl (Vlk 101). Ale kde tem byl konec! = kdež ti byli! (dok. 247.) Nevím tomu konca kraja = nevím si s tím rady. Já o řa, synečku, dokonca nestojím = nikterak, docela (Suš. 241). Od té chvíle bylo tomu strašidlu konec (Kda II. 251; pojí se se slovesem bezpodmítným na způsob příslovce). — Pojíc se s genitivem, zastupuje předložku: Konec Veteřova stojí tamto milá (Suš. 582). Budó se stěhovat konec března (Mal. XXIV. 63).

konečně: Nemožu ho konečně vypravit ze staveňá = nijak, o živý svět (Jicko).

konečný konec: Nechtěl do konečného konca (Zl.). Nemožu konečným koncem dómu dostať (Jicko) = nijak, o živý svět.

koní mňaf (ňaf), mentha pulegium (bot.).

koníček 1. sýkorka parus caudatus, 2. fazole žlutá s černými pruhy po bocích (ND. 181), 3. aquilegia vulg. (bot.), 4. druh tance (Suš. 602).

koník, colchicum autumnale (bot.).

koninec, koňský trus (Kda I. 62).

konif sa, divočiti se: Co ty sa toléj konifš? líceš jak skoněný? (Vah.)

konofolija, -je, kalafuna (Slav. ČL. XII. 190).

konopa, pl. konopě: Zeřená konopja (Suš. 266). Konopě jsou poskoné (poskúnky) a hlavaté (hlavačky).

konopáč, -a, m., eupatorium cannabinum (bot.).

konopáska, slepice barvy konopné.

konopastý, zelené barvy konopný (val.).

konopica, -ce, 1. = konopa: konopice máčac (Dob.), 2. plevel rostoucí v bramborech a ve lně (záp. Mor.).

konopka, anemone nem. (dle podoby listů) laš.

konopula, -le, hruška toho jména.

konorza (konurza, konurz, konělza), parus maior.

konouška n. *konejška*, visutá kolébka z plachty, houpačka (záp. Mor.).

konrábek (kunrabek, kundrotek), glechoma heder. (slez.) bot.

konrádka lycopus europ. (bot.).

koňský: k. handlír, obchodník s koňmi, k. hlava, hruška toho jména = baba, k. ščáv (ščiv, ščiber), rumex aquat. (bot.)

konšel. Za časů patrimonialních byli v obci dva konšelé, obecní úředníci, kteří konali službu policejní a po dědině oznamovali jako nyní bubeníci.

kontrabáš, -a, m., brambory s pohančenou kaší míchané, v mléce pečené a slaninou maštěné (val.)

Kontrbovce, trať (Čejkovice).

kontráš, -a, kdo zpívá nebo hraje druhý hlas (horn.).

kontrovat, zpívati nebo hráti druhý hlas: Dať sa zpjevác kontrující (Dob.).

kontuľa, -le, část úpravy ženské hlavy, obalena z vlasů nebo z plátna (horn.).

konýšek, koneček: na samém konýšku.

kopa: Když se nějaká změna na hranicích udávala, t. j. když sadili nové hranečníky místo starých nebo na místech sporných, mládeži (i nejmladším sousedům) pro pamětnou

dávali »držeti kopy«, položili je na hranečník a vysázeli na zadní část těla arch. I. 87).

kopáč, -a, nástroj o dvou železných zubech na kopání hnoje.

kopačka 1. žena, která kope (brambory), 2. kopání (bramborů): Maminka šli na kopačku; plur. *kopačky*, doba, kdy se okopávají nebo vykopávají brambory: Bylo to v kopačky (Lor.).

kopáľ, -a (slov.) = kopáč.

kopanica, -ce 1. role z lesní půdy vzdělaná, 2. půda sněhu prostá (Lor.), 3. kopanice, samoty od dědiny vzdálené, po návrších (kopanicích) roztroušené (= paseky) horň.

kopaničár, obyvatel kopanice, pasekář: Dzedzinarja sú horší než kopaničárja (Dob.).

kopanina = kučovina, role vzdělané z vykočovaného lesa; název tratí ve všech krajinách hornatých.

kopať se čemu, protiviti se: No vidiš, jak se's kopať rukavicám, a včel só ti dobry (Mal. XXIII. 43).

kopčanka, kopeček (laš.).

kopčit zemáky, okolo každého povyroslého trsu bramborového shrnouti zem v kopeček.

kopčitý, vrchovatý: kopčitá štvrc zbožja (Dob.).

kopec, keř: kopec ružové, šipkové, chlupěnkové (angreštový) (han.). Maš hlavu jak trnovy kopec (Opav.); coll. kopcí; kopší, kopšovní (Zábřežsko).

kopeček (kupeček), malá štětka (Brň.).

Kopečné, -ého, trať (Zl.).

kopenec, -nca, 1. ohrnovat kobzoře do kopencuv (laš.), 2. mravenišť (Zl.).

kopidoľ, hrobník (val., laš.).

kopija, -je, kopí: Sv. Juří vytahnu kopiju (Suš. 40, laš.).

kopiněc, -ňca, mezník (Lor.).

kopka, vrch kamen, za stara kulatý: Postavil talíř na kopku = na kamna (záp. Mor.).

kopla, stádo koní: Mladý aji starý koně vyháněli do kople (dok. 125): Dokud obecní pastviny nebyly roz-

děleny, vyháněli koně na noc do kople.

koplař, pastýř koní v kopli (dok. 242).

koplín (kuplník), kurník (záp. Mor.).

koplhoun (-ó-), velká, silná motyka do skály, na pařeží (Jevíčko) = kylhof (slov.).

koplinka, místo na výsluní, s jara dříve jiných sněhu prosté (»kopné«): Ovce sa na koplinkách pasú (Dob.).

Kopná, kopec nad Rusavou (Slob.).

kopňák, žebřinový vůz, na němž se odvázejí kopy s pole.

kopňat (kopnět, kopnút) táti: Už kopňá, bude vesno. Snih už skopňáľ. Súľ všECKa skopňala. Javorina kopní. Až sňah podkopně = zdola staje (val., horň.).

kopnit se, kouřiti se, pařiti se: Z krávy se kopnilo (záp. Mor.).

kopno, holo, bez sněhu s jara: Už je kopno. »Je u vás sanica?« »Už je ai u nás kopno.« Po kopně nepojedem na saňách (val., horň.).

kopný: kopná zem = v zimě, s jara sněhu prostá (val., horň.).

kopol', zvláštní pec »honací«, barvy černé a nad očima má žluté skvrny, »kopoľy« (horň.).

koprnět, dychtivě čekati (Zábřežsko).

koptedryv, hlupák: Co pak si mesliš, že so koptedryv? Původně asi tolik co Horák, kteří takto vyvolávali dříví na prodej a na něž Hanáci s vrchu hleděli (Prostějov).

koptit se, prášiti se: Koptí se po selnici (Maš.).

kopýcnůľ, škaradě kopnouti (val.).

kopyst, -u, m. (Dačice).

kopýšek, kopeček (slov., val.).

kopytco n. **kopytce** v. krpec.

koráb, něco vydoupenělého, zkornatělého. 1. strom vypráchnivělý: koráb vrbový, 2. studánka, v níž takový koráb zasazen jest místo obezdívky, 3. suchá kůra z pařezů a uschlých stromů, sama se odlupující a odpadající: Do do lesa na korábe (Maš.). 4. vyžraný zub: Mám v hubě už enom nekolik korábů. 5. Kostra

koňská. Odtud: Dostal se na koráb, už je na korábě (auf den Hund kommen), hubený jak koráb, starý na koráb a p.

kořalka (gořalka) má jména rozmanitá, na mnoze satyrická, z nichž vyznívá osvědčená pravda ›Video meliora proboque, deteriora sequor‹: čutra, švitoryja, bramboria, kočvaryja, žmíchanica (vl. rozbředlý sněh), švíhuľa, vrzuľa, haľas (vl. hřmot), trklica (trkati), židovské n. volské sluze, můra, grňa, čmrňa, gergelica, brblavá, šmajda, patálija, šmatlavá, trápení, gebuľa, strkuľa.

korban, trudovačka (v. t.).

korbeľ, -a trudovačka (v. t.).

korbelek, výdumek z vejce.

korbica = č. kolečko (u Pernštýna).

kord: Sú spolu na kordy (nepřátelé). Už ste zas na kordy? (už jste zase v sobě?) ›Pod kordem a bosky‹, praví se pořekadlem o tom, kdo je svátečně oděn a bos, má nový kabát a staré, ošumělé kalhoty a p. (Zl.) V listině dané dne 30. listopadu 1669 Františkem hrabětem Serenim cechu kovářskému atd. na Lomnici se nařizuje, aby tovaryši do chrámu Páně chodili *v kordech*; ›bosýma nohami nechoditi dostatečně se nařizuje a ukládá‹. Čas. Mat. Mor. XXII. (1898 str. 401). 2. skokan (Podl.).

kordovat sa s kým, býti na kordy, hádati se (Zl.).

korduľa, *kordůlka*, vesta mužská i živůtek ženský (slov., val.).

kordybaník, koželuh (Frýdek).

korec, budka špačkům na stromě nachystaná (Jicko).

kořeň: Prodál obilí na kořeni: = na stojato. Dál 60 zl. za seno hned na kořeni = na louce, ještě neposečené. Šak sem jí neprosíš ječmeňa na kořeni (Bart. III. 358). Abyste věděli, proč ten róblék nosim, tož vám toho povim kořeň = grunt (Vyhl. I. 134).

kořenačka (kořenůvka), hruška toho jména, chuti kořenné.

kořenčák, co vyrostlo z kořene,

od kořene: stromek, kyj, čagan (vých. Mor.).

kořenče, -ete: šípové kořenče (Bart. II. 401).

korení peprné n. štyplavé n. prostě korení = pepř (horň.), koření větrovo, křečovo, žaludkovo = od větrů atd. (Dačice).

Koretiny, pl. f., trať (Blansko).

korhěl, -a, pijan: Co je to za chľap, takový korhěl je z něho (Slav. ČL. XII. 131).

korhoň, -a, nezvedené děcko, výrostek, který si počíná dětinsky = orgoň (Zl.); též příjmení.

kořistlivý, zištný: On není kořistlivý (Val.).

koříšek, konvalinka (záp. Mor.).

korlák, voják od pluku arcivévody Karla: Išli za mnú, išli vojáci korláci (Bart. III. 655).

kornatěť, práchnivěti, trouchnivěti: Zrno je zkornatělě na práchno. Za sucha semeno v zemi zkornatí (val.).

koroba, -bě (korábička), korouhev (han.).

koróbník, korouhevník (Vyhl. I. 127).

korovička, korouhev (Zl.).

korovrátek, sanguinosorba off. (bot.).

koruba (koruľa), korouhev (laš.).

koruna, kůra stromová. Di ty stará koruno! (alte Schachtel) laš.

korunka, brouk slunečko (ND. 48).

korusat se (-o) s kým, býti v nepřizní, na štíru (Jevíčko).

koruženka, bytost báječná = divižena; snad od kruhů (kol), na nichž své reje provozují (v. násl.).

Koružné, trať na Nákelsku; na Senické straně totěž pole *Kruhy*.

koryto 1. troky, *korýtko*, necky (Podl., horn.); koryto a korýtko ve chlévě je tam hrant a hrantík). 2. řečiště (srb. též korito).

Koryta, pl. n., vinohrad (Střelice).

korýtkový: Když na Kyliána prší, bude žito korýtkové = hubené (Mor. lid 81).

kosek, -ska (laš.), *kosík* (Bítov), *kosovec* (val.) = kos.

kosy, pl. f. pás v souhvězdí Ori-
ona: Už sú kosy nade mlýnem (Suš.
631). Včera z večera vysoko ko-
senky vyšly (Bart. III. 211). Včera
odpoledňa vysoko kosičky vyšly
(Suš. 382).

kosák 1. (vých. Mor.) = srp (záp.
Mor.): Šlo děvčátko na travičku
vezma kosák pod pažičku (Suš. 189).
2. šindel, seseknutý s jedné strany
»koso« (šikmo) na krytí »paže«
(místa, kde se scházejí dvě střechy
téhož stavení).

kosby (kosinky), žně senné (Dob.).

kosec (nom. pl. horň. koscovjá),
kdo kosí, sekáč: Nech si svých
kosců hledí (Bart. III. 516).

kosen, -sna, větev (Dob.).

kosimo = kosmo (laš.).

kosinka, peroutka, křídlo husí
(han.).

kosíř 1. řezací kosa (v. stolica
řezací), 2. pták rorýs: Aj kosíři už
obřetovali baňu na veži (Slav. ČL.
X. 31).

kosířek (kosárek), volavčí péro,
ozdoba slov. klobouku.

kosisko, rukověť kosy.

koslák (košlák), druh ořechů
s velmi tvrdou skořepinou: Za na-
šéma só vořeche kosláke (Bart. III.
699).

koslavý chod má, kdo při chůzi
tře nohu o nohu (Kt z Ostravska).

kosmáč, kosmatý, střapatý.

kosňa, -ně, prádelník (kostn): do
kosně běžala, bílé groše braľa (Suš.
779).

kosník — **kosnica**, kosec, žnec
-žnice (Opav.).

koso, šikmo: Stěna ide trošku
do kosa (Zl.).

kostelíčky, pl. m., ajuga pyrami-
dalis (bot).

Kostelisko, trať = místo, kde
stával kostel (Želetice).

kostelník: masný kostelník = fi-
luta.

kostelní: Vykřičel to na něho na
kostelní cestě = na cestě do ko-
stela, jda do kostela (laš.).

kostelný = kostelník: Kostelný
mi snad přece za kmotra poslouží
(Kda II. 98).

kostitý, kostnatý, silných kostí
(val.).

kostka 1. pecka, 2. kotník na
noze: Na řece je voda jenom po
kostky, 3. krychle: Složíme to do
kostky, 4. prohnaný člověk: To je
kostka!

kostřava, kamenčí v kaši (Vah.).

kostrbál 1. jedlová tyč s roz-
sochami na sušení sena nebo jete-
liny = ostrev (Jicko). 2. = trudo-
vačka (v. t.).

kostrhún 1. vysoký a suchý chlap
(val.), 2. mazaný šibal (Slav. ČL.
XII. 84), 3. fatkář (val.).

kostúr 1. suchá větev, sukovitá
hůl, palice: tvrdy jak kostur, 2. suchý,
hubený dobytek, 3. naškrobené
prádlo, v. zlý, zpuřný člověk (Opav.).

košár, ohrada na salaši, do čtver-
hrana ze struněg (lés) sestavená
nebo z dřínek (podlouhlých deštic)
spletená. Košár postaví se na lu-
čině, ovice zůstanou v něm na jednom
místě 24 hodin (pokud ovšem nejsou
na pastvě), potom se posouvá dál
a dál, až se všecka louka pokošá-
ruje a tím pohnojí (val.).

Košariska, pl. n., trať (Vsacko):
Hore košariský čjěrná liška beží
(Bart. II. 28 = místo, kde stávaly
košáry).

košaf, tleskati (Jicko, laš.): Ru-
kama košala (Suš. 32).

košatka = vošatka (záp. Mor.).

koščál 1. (han. a záp. Mor.)
= hlúb (vých. Mor.). 2. *koščálky*,
hlavatice zelná (po různu na záp.
Mor.).

koščáliško, pole zelné (Maš).

košče (Třebíčsko a dále na
západ) = pometlo (Znojemsko, Bo-
skovsko) = metla (vých. Mor.).

koščenáčky, dětské pojmenování
měkkých oblázků, vybraných z po-
toka na hru v »drbky« (Prostějov).

koščival, kostival, symphytum off.
(bot).

Košile ženská skládala se většinou
ze tří částí, kteréž byly 1. od pasu

do polovic lýtek, zvaná: *a)* rubáč (val., slov., Jicko), *b)* opasek (han.), *c)* spodnica (Slezsko), *d)* spodník (horn.), *e)* sukňa (Přerovsko). *f)* košuľa (dol. Malenovsko, Napajedelsko, Kroměřížsko, Zábřežsko);

2. část od pasu nahoru do půl prsů, zvaná: *a)* opléčko nebo opléčí (val., slov., dol., han.), *b)* oplétačka (Záhoří lip.), *c)* podsádka n. podnáramek (Příborsko), *d)* stonek = stánek (Místecko);

3. svrchní část, zvaná: *a)* rukávce (mor.), *b)* košuľa (Slezsko).

Opléčko bylo většinou k části spodní přišito a nazývalo se pak obé rubáčem, košulou nebo spodnicou, kdežto zase tato spodní část proti opléčku slula podočkem. Podoček tento (rubáč, košuľa, spodnica) byl z hrubého plátna konopného nebo pačesného, sešitý na způsob nynější košile, a přiléhá těsně k tělu. Opléčko bylo z plátna tenkého, v zadu přišity byly na něm provázky, kteréž se v předu dírkami protáhly a zavázaly a tak celé opléčko vzhůru držely. Provázky tyto sluly: prorámky, trháčky, šandy, od nichž pak se košile tato také nazývala: prorámčica, trháčková neb i opléčnica (od opléčka.*)

Opasek hanácký měl podobu sukně a opléčko bylo od něho odděleno; bylo vzadu pěkně vyšívané, z předu pevnou pentlí zašněrované, přiléhající těsně k tělu jako šněrovačka.

Rukávce, volná svrchní část košile, byly z tenkého plátna lněného. Zada rukávců slují stánek, prsní část přednica; rukávy všity jsou v náramky. Límeček rukávců valašských byl úzký a slul obojek, jinde byl límeček řasnatý, 4—10 loket dlouhý, z tenkého plátna, všelijak vyšívaný, a slul grézl, pľacák (han.), obršľák (slov.). Rukávy byly na všední den úzké, bez okras, na neděli »nazachořené« (nadrchané), u rukou s »kadrľaty« (krajkami).

Na Frýdecku rukávce slovou »chrvotek« (= chrvátek).

košľák (= kostľák), 1. = *kameňak, šidelnák*, ořech se slupkou velmi tvrdou, »jádra nedostane leda šidlem«, 2. košľavé dobytče (v. t.).

košľaf se, kolibavě jítí (laš., val.).

košľavý: kráva, která má klouby vystrčeny dolů (skosité) laš., dychavičná (Vah.). Jdě *košľavě*, kolibavě (val., laš.). Prasa zdá se nějakési košľavé = chycené na plíce (Slav. ČL. XIII. 418).

košuľa, -le (košelka), blána, v níž se dítě narodí: Na velikej pátek narozený dítě mívá košelku (dok. 7).

košuť, kozel.

kot, 1. kocour (laš.), 2. lýtková košť, noha: Kocúr skočil na koty (Suš. 711). Otrčil koty = umřel. Tvrdý, zmrzlý jak kot, 3. nepaléná cihla (vepřovice) val., slov., 4. druh sladkých jablek, 5. nadávka: To je hlúpý kot seľský (Slav. ČL. XI. 275). Zhnilý kote! = lenivec, 6. zvláštní tanec (Suš. 602).

Koty, pl. m., trať (Blansko).

kotačka, 1. dipsacus silv. (bor.), 2. plod lopuchy = vlk (Brň.).

kotár = chotár, 1. obec se svými polnostmi, obvod obce neb okresu: Na kotáre Jasenském. Strýc Migulů byl vyhlášený družba po celém kotáre (Vlk 43). 2. kamenitá, neúrodná půda: Co sa též tam na tých kotároch može rodiť? 3. = kot, noha: natáhnúť kotáry = umřítí (val.).

koľata, tenké třísky na podpaloování (Blansko).

koľátka = kočičky, jehnědy jívové.

koľatnica, -ce, jiva (val.).

koľce, pl. m., holubník (záp. Mor.).

koľeja, -je, kdo se dlouho strojí, vypravuje; »nemože sa vykotiť« (val.).

kotelek (laš.) = kotlík.

kotek, nožička: prasecí kotky (Vlk 14).

kotěna, kotěnka = čičenka, lichotné jméno kočky.

kotík = kotník lidské nohy (Vlk 14).

kotiť se, 1. lhnouti: kočka, fena, zajíc a jiní drobní ssavci se kotí:

* Na Jicku provázky »při šorcoch« sluly »ramenníky«, při »leknicoch« »nábetky«.

Kočka se nám okotila. 2. dlouho se vypravovati odněkud: Skoro-li sa vykotíš z domu (val.).

kotlačka, oloupaný klas kukuřičový (slov.).

kotlina, místo, obyčejně vně osady na pastvisku, kde je kotel zasazený na vaření trnek (povidel). V kotlině scházívá se večerem chasa na besedu.

Kotliska, pl. n., trať (Blansko).

kotloviny, pl. f., povidla (Val. Klobouky).

kotlůvka, ovarová polévka (Vyhl. VI. XIX. 41).

kotoľa, mosazné kolečko, jež se navléká na řemeny koňům na ozdobu.

kotouč, kolečko (vozik) záp. Mor.

kotovica, chalupa z kotů (nepálených cinel).

kotovka, dipsacus silv. (bot.).

kotrba, hlava »dyž je v ní sečka«.

kotrbelec (kotrbenec, kotrlec, kotrlenc), kotrmelec: Na zemi pak udělal pět kotrlenců (Vyhl. II. 50).

kotrbyc: Svalí-li se dítě, volá se na ně: kotrbyc! nebo hopapa! čímž se pobízí, aby povstalo (Vyhl. VI. XIX. 331).

kotrcat se, namáhavě jíti (Kunštát).

kotrč, -a 1. rozsocha (Zábřeh), 2. chrástek, chumáč: Kotrč římbaby mně slíbila Kača (dok. 62). Vetrhl mo kotrč vlasů (Maš.). 3. zakrnělý stromek, zakrnělý keř (Maš.), 4. houba clavaria.

kotrdlenec, kotrmelec (záp. Mor.).

kotrľa (laš.) = kotvrľa (val., slov.), alauda arborea.

kotrlec, kotrmelec: kotrľce metat (ND. 175).

Kotrlý, příjmení.

kotrmňácnůf (= měgnůf, molazgnůf, hňápnůf) sebů, škaredě upadnutí (val.).

kotrňák (samice kutrna), králík (val.).

kotrňaf, kolébatí (val.).

kotrňelec, -ňa, mládě králíci (val.).

kotrš! **kotrš!** zvuk, jímž se přivolává králík (val.).

kotržina, něco tuhého, tvrdého

vůbec: To maso je jak kotržina (val.).

kotúč, ozdoba ze stužek k věnci (dok. 288).

kotúček v. masnica.

kotůľa, -ľe 1. (= zapínák, spinka), veliký ploskatý knoflík, z kosti nebo perleti, zvíčí stříbrné zlatky, zapínat košili na prsou (val.), 2. = kotoľa, mosazné kolečko na ozdobu koňů. To kerý je koňák (milovník koňů), tož má těch kotulí na nich takové páteře (Slav. ČL. X. 377).

kotůľat, -lám i- ľu, kutáletí (vých. Mor.).

kotůľit, kotáletí: Skotůľil sa = svalil se pomalu a bez ublížení (vých. Mor.).

kotůľka, hračka podoby kruhovitě, kterou si děti »kotůľajú«; ob. nějaké dřevěné děnko (Zl.).

kotůľulů, říkají děti, kotoulajice něčím (Zl.).

kotva, brusle, želízka: Jezdí na kotvě (od Přerova).

kotvica, -ce šíška dubová (záp. Mor.).

kotvícaf se, klátiti se: Dítě se kotvícá. Lava se kotvícá (má kratší nohu). Kt. Dod. I.

kotvícaf sa (val.) = kotvícaf se.

kotvísif, bláboniti (val.).

kotvrľa = kotrľa (v. t.).

kotyzovat: Nic neděľá, enom kole uhľů kotyzuje = lenošivě obchází (Zl.); odtud příjmení *Kotyzá*.

kouchat, trkati = krávy se kouchají (záp. Mor.).

kouchnout, loktem strčiti (záp. Mor.).

koukol, -a. m.: Leť, sokoľe, do poľa, nazobé se kókoľa (Bart. II. 48).

koupif, s instr. doplňkovým: Tož ve ste tó vranó kópile hřibětem, a já sem mesle, že koňem (Mal. XXIV. 67).

kouření: Máte to kóřeni jakyse špatny, pořáď se vám to rozstrojuje = nástroj kouření, dýmka (Mal. XXIV. 344).

kouřmo: Když se mlhy válejí po lukách a po horách, říká se, že je kouřmo (R. a Ž. 43).

kousat: Kóše na knedle z vysoka = nechutnají mu. Kósní se do prsta, do pyska = vtip se, že tebe kárají (Kunštát).

kousek 1. Kóskama furt to plátno dělal = po kousku (Mal. XXIV. 68). 2. kousky, veliké noky, buď do polévky nebo maštěné (vých. Mor.). Kousky z chleba: výrazkový chléb se pokrájí, mlékem spaří a posype makem (Brň.).

koutko, prázdný otvor mezi kopyty kravskými (záp. Mor.).

koutkovat, prohlížeti koutky, kapsy: Zas mně kótkuješ? (záp. Mor.)

koutný koš, v němž se nosí do kouta.

koutnica, -ce: 1. žena v koutě, 2. plachta, v níž se odívá: Kótnice byly plachty dlouhé, když si to dala na sebe, visely až k zemi (Vyhl. II. 124).

kováč, -a = kovář (horň.).

kovadlo, kovadlina (Vah.): Dva strnadle kju na kovadle (Suš. 742, laš.).

koval, kovář (laš.): Kovalu, kovalu, popřej mi nocleha (Suš. 25).

kovářik, plošnice zdobená.

kovářská (t. práce): dělá kovářskú.

koza, -ze 1. přezdívká: Mlsná kozo! hlúpá kozo! stará kozo! (děvče odrostlé, když si dětinsky počíná), 2. chroust, 3. část dud (v. gajdy 8.), 4. druh jablek, podlouhlých, červeně a bíle pruhovaných (Zábřezsko), 5. kdo se při žatí obilí opozdívá, zůstává na kozi (vých. Mor.), 6. *koze*, neštovice, osýpky (Podl.).

kozák 1. kozáky, hromadné jméno hub (po různu na Valaších a na Zábřezsku): Ženu pošlu na kozáky, a sám si poležím (píseň). 2. kozák březový, *boletus scaber*; kozák osikový, *boletus rufus* (Zl.), 3. trudovačka (v. t.), 4. krajáč na mléko (Žďársko).

kozamyška (kozomyška), chroust.

kozár (kozárek), houba *boletus scaber* (záp. Mor.).

kozář, pasák koz

kozeľ 1. stoh obilí nebo slámy (laš.). 2. Dyž má byt noša na kozla, to se svázú enom štyry cípy do kříža (dok. 126).

kozelec 1. pták *motacilla sulfurea* (Zábřezsko), 2. *valeriana* (bot.).

kozétek a kozlena, *kozlata samec* a *samička* (val.).

Kozence, pl. m., trať (Blansko).

kozí brada, *tragopogon prat.* (bot.), *primula veris* (slez.), (= kozí rožky) houba *clavaria*; k. cecek, hrozen obřidný, má velká, dlouhá zrna; k. dříst, *anemone nem.* (laš.); k. řitka (= kuří řitka), bradavice; k. střevo, *stellaria media* (bot.); k. vymeno, *barbarea vulg.* (bot.). Už je na kozím třícátku = na mizině (Zl.) v. třícátek.

kozica 1. mladá koza: Kozice dve boły (Dob.). 2. kozí brada (Zl.).

kozička, druh hrušek = cukrovačka.

kozičky, květ bezový.

kozílek, kolovrátek na přízi tenkou (kolovrátek je na přízi hrubou; Zábřezsko).

kozina 1. kozí kůže, 2. lajdík flanelový na obyčejno (han.), 3. druh tvrdé trávy též izurka zvané, 4. kotice.

koziňák, kožich z koží kůže.

kozlík 1. zahnutý předek spodních gréfin (v. t.) u vozu, řetízky k mečům připevněný, kde sedává vozka (v. vůz IV. 5), 2. stolice řezací (Kunštát), 3. prisma šterku na silnici (slov.), 4. (kozílek), *parus cristatus*.

kozlovat, jako kozel skákati, dováděti: Skoro přišel do školy, aby tam mohl kozlovat (Šm.).

kozub, do kuzele zakulacená stříška v čele ponad svislama (Vlk 93).

kozúbek, košík z kůry březové (val.).

kožany = kožený (laš.).

koženáč (kožuch, kožúšek, kožušenka, kožušnička), druh jablek.

kožený most: 1. tršavisko, prohýbavá půda: kůň zapadl do bahna na koženým mostě (dok. 261),

2. tenký, prohýbavý led: Chlapci se vozíja po koženém mostě (Zl.).

kožuch se rozeznává: 1. rasovňák (bez okrasy), 2. duběňák (hnědý, okolo krku premovaný modrou kožešinou), 3. buchtíčkový (bílý, s černou berančinou u krku a u rukou), 4. ocasatý (končí se v předu i v zadu ocasem; je bez rozporku, obléká se přes hlavu). Místy na Slovensku kožichu říkají *kepeň*.

kožuchy, zrna při mlácení v plevách pozůstalé.

Kožuchy, vinohrad (Bzenec).

kožúr, netopýr (val.).

kožúšek: Moc ječmeňa se nevymetało; ostał v kožúšku = v pochvě.

kožušnica, druh hrušek = ovesnica.

kožušníček, pták parus caudatus (val.).

kř: Když se ptáčata z hnízda vybraná doma krmí, volá se na ně: kř, kř, kř! (ř se vyslovuje zdlouha.)

krab, záhyb, vráska: kraby na šatech, na tváři.

krabaňa, ovce toho jména, má na krku a na hřbetě kraby (val.).

krabatý, vráštitý: Má hubu krabatů.

Krabí hory, trať (Archlebov).

krabidlo, stará baba (v hrubé mluvě): Čertové krabidlo! (Vah.)

krabiř, dělati kraby, na př. na sukni (val.).

krabiř sa, zahýbatí se v kraby, šklebití se (val.).

kráčet, jíti, ubíratí se: Kám ty kráciš, sestřičko má milá? Kráčím, sestro, kráčím do kostela (Suš. 4).

Kráčiny, trať (Nivnice).

krádeř = krádež.

kradmem (kradmy), úkradkem: Vlez kradmem do dvora (Kda I. 133).

kradžomky, úkradkem: Podstrčil mu kradžomky s hrst' dvacítek (Vlk 35).

kradžó, úkradkem, tajně (han.).

krahulák = krahulec (Zábřežsko).

Krahulčí, trať (Blansko).

kraj 1. Začni z kraja = ze začátku. 2. s předložkami *z* a *na* skládá

se v předložku složenou, zůstávajíc neskloněno: Strelit' z kraj hůšća (Dob.). Dybys býł na kraj světa, za tebu půjdu (Suš. 477). Sedí pantáta na kraj stoła (Suš. 746).

krajačky (krajavice, krajovičky, sekavice), vysoké podkovky, jimiž bylo lze i na tvrdé půdě vykrojití důlek, když se šohaj na podpatku otočil. Při tanci se krajačkami lus-kalo: Mosíš dobrý pozor dávat, krajačkama neťukávat (Suš. 167).

krajadło u pluhu = krojidlo (v. pluh 13).

krajance, pl. m., nudle (Pcdl.).

krajanka, křížala, jablko na poly nebo na čtvero rozkrojené a usušené (slov.). Jinde slove: krajačka (dol), króželka (han.), ščipanka (val.).

Krajča, -če, příjmení (Zl.) = Krejčí.

krajšíř, -a, krejčí (val.).

krajět: Tak mu ten jejich plač srdce krájel (dok. 91). Třetimu se srdce kraje (var. srdce puklo; rus.: Serce jej [sestře] sja kraje z žalja). Nevěřila bych ti, dyby se's mně krájel (Suš. 307).

krajíček: na samém krajíčku = zcela na kraji.

krajíčkovat, sbíratí krajíčky, žebrati.

krajina: Krajino, krajino, co si tak neveselá (Suš. 267).

Krajina, trať (Blansko).

krajiny, kraj lesa (záp. Mor.).

krajní deň, t. v týdni = sobota: Ja hněvaj ty sa třeba celý týdeň, enom sa nehněvaj, dyž přijde krajní deň (Suš. 782). *Krajní noc* se soboty na neděli.

krajnica, -ce, první deska po odkorku (Maš.).

krajník, der Flügelmann (slov.).

krajovice: Lúbja sa mi, Janko, tvoje krajovice, usekały cestu pres naše zelnice (Čern. 35) = krajačky (v. t.).

krajovatý: Dub má krajovatú kůru, buk hladkú (val.).

krajší = krásnější (slov.): Co krajší šaty máš, obleč si (Suš. 147).

Hladajte si krajšie dzievča ve svece (Čern. 25).

křak, *křaky*, kořání lesní, pařezy (Opav.).

kraka m. *pokraka*, starý kůň (Opav.).

krákat, *krákorat*: slepice, kavka, havran kráká n. krákoře.

Krakoje, pl. f. trať (dok. 188).

Krakov (na Krakově) trať (Telnice).

Křakovy, pl. f., trať (Kyjov).

králica, -ce, kopretina (Zl.).

králíček, pták serinus hortulanus.

králka 1. = králica (v. t.), 2. královna v kuželkách (i polsky) 3. O letnicích chodí králky či králenky, královničky děvčátka pěkně ustrojená (Suš. 755).

králové zelé, *datura stramonium*; někde *eryngium campestre* (bot.).

královka = králica (v. t.).

Králový, trať (Bánov).

králůvka, houba *boletus regius* (val.).

křamáky, pl. m., zuby, které všecko »skřámou« (val.).

křámat, -mu 1. kousati hřmotně něco tvrdého nebo křehkého: ořechy, jabka, 2. lámati větve se stromu: Hažuzí okřámané, hrušky pryč (Slov. obr. 1. 12).

křamět = křamět, čučet, dřepěti: Neřeba tě tu křamět (slov., val.).

křámnút, ukousnouti: Pes mne ukřámí v nohu (slov.).

Kramoliš, příjmení (srov. pol. *gromolić się*, namáhavě o něco pracovati).

krampampaľa, -ľe = chamuľa, kaše z jablek a hrušek (val.).

křampat 1. cupati: Nekřampé téma botiskama, 2. tlouci: Rozkřampál bes kde jaké hrnc (Maš.).

krámský věnec, z dělaného kvítí, v krámě kupovaný (ND. 279).

křap 1. = křapnutí: To býj křap! 2. Křap hrncem o zed' = uhodil. Skovajú se někde za plot a křap svadebčanom hrnc popela pod nohy (dok. 83).

křápy, pl. m 1. staré, sedrané boty, 2. lidské křápy = tlachy, klevety (Žďársko).

krapa 1. kapka, 2. okap (Třebíčsko).

krapa, -ě, krůpěj: Štyry krapě krve za tymi krapjami (Suš. 129). Pršely na tebe velké krapě dešča (Suš. 299).

křapák, 1. zvonec z plechu na ovce, 2. puklý zvon nebo hrnc (»křapí«), 3. největší ořech vlaský, 4. veliký knoflík cínový u vesty (Brň.), 5. houba *helvella*.

křápaľa, -ľy, m., kdo křápe, mluví neslané, nemastně.

křapaňa, -ně, ovce, která nosí křapák (v. t.) val.

křápat 1. botama, ztěžka a šromotně jíti, má-li kdo boty veliké na své nohy, 2. = křámat (v. t.); jabka, hrušky; mlaskati při jídle, hltavě jísti: Ten toho skřapál! 3. mluvíti nemístně: Co to křápeš? (slov., val.)

křapět 1. Puklý zvon, hrnc křapí, má chraplavý zvuk, 2. = křamět, dřepěti: Křapíš tu jak hřib (slov. val.).

krapky = kapky, tinktura (laš.).

křapľavý, chraptivý hlas.

krapľa ob. pl. krapľe, Butterteig.

krapnatý: Před našima okny lipa zelená, na ní rosa krapnatá (Suš. 313) = velikými krůpějemi.

křápnút, udeřiti hřmotně: Křápnu ľa tým hrncem (slov. val.).

krása, -se: Te šate to je krása! = ty jsou krásné. To je krása děfčete ta Majarova Frantina = M. F. je nad míru krásné děvče (Mal. XXIV. 65).

krasena, jméno kraví (val.).

kráska = sedmikráska.

krásný. Dle mínění lidu na Žďársku krásná je prý jenom P. Maria; ženské jsou jenom pěkné, hezké. Na smrtnou neděli, kteráž ve Slezsku slove krásná, dáva kmotra svým »křesným dcerám« *krásnou* (pečivo, ovoce, peníze; Mor. lid 34).

krásně: Krásně di si = pro mne a za mne (Třešť). To je na krásně = zřejmo, patrnó (Novoměstsko).

krasňulenký, překrásný: To je krásňulenký! (dok. 121).

krásovaný, velmi krásný (val.).

krásť, -a, chrást zelný (Brň.).

křastat: Ječmeň se křastá, t. j. zbavuje se špiček a slupek, zůstanou pak kroupy, jež se »přehánijó« (srovn. opichovat). Ten je jož trochu vokřastané = poněkud zjemněl, není už tak hrubý (Maš.).

krasuľa, -le, kráva toho jména, bleďočervená (val.).

křášč 1. chřástal (laš.), 2. chrást (coll. křáščí) val.

krašľena, jméno kraví (val.).

Kratina, trať (Dubany).

krátkavý: Že bylo sucho, je rež tak kratkava (laš.).

krafoch, člověk krátkého vzrostu.

kratochvíľa: Něbudu už u Rašku služiti, nebo mi nedaju kratochvile užiti (Suš. 522).

kratšo, komp. adv. krátko: Vem to na kratšo. Uděláme to z kratša = kratšěji (Zl.).

kravač = ob. kravák, pastýř krav: Kravač ti užene (Suš. 542).

kravák, vůz, do něhož se zapřihají krávy; rozdílné *kravák*, obecní pastýř krav (val.).

kravař, pasák krav, ob. chlapec.

kravařka, pasačka krav, ob. děvče.

kravařič, tahači, dělati kravami (Btcha).

kravča, -ate, kravka: Ve chlévě bylo jedno kravča (Vlk 5).

Kraví hory, vinohrad (Bořetice).

kravička 1. fazole kulatá, černá a bílá (ND. 181). 2. houba agaricus lactifluus (Zl.).

kravina, zápach kravský.

kravinec, -nca, trus kravský.

kravská zelina, bryonia alba (slez.).

kravské koření: hřebičky, stolkláska, zázvor a pepř; dává se krávé, aby měla chutné mléko a žluté máslo (Mor. lid 255).

krb 1. (krbec): Kavkám a vrbacům stavějí na stromy krby (budky), z nichž mláďata vybírají a pojidají (Žďársko). 2. dřevěný toulec na brousek (Maš.) = krbík (v. t.), 3. jméno tratí v různých končinách.

krbáč, -a, porouchaný hrnec nebo džbán (val.).

krbál 1. starý, už neúrodný strom, 2. pařez: Lidí posekali les za krbále (dok. 133). 3. vykrájená řepa, 4. staré hubené dobytče, starý hubený člověk (han.).

krbaľa, kdo »krbe«, t. j. drmolí v řeči, nebo drobčí v chůzi (laš.).

krbálovat řepu, nožem vykrajovati prostředek, až zbude krbál (han.).

krbaň, starý hrnec (val.).

krbaňa, -ně 1. (kubana i gľbaňa), záhrdlitá hliněná nádoba na vodu (Zl.), 2. střep (val.).

krbař, -bu, drmoliti v řeči, drobčiti v chůzi (laš.).

krbatý, vyštěrbený: hrnec (val.).

krbík, dřevěná nádobka s vodou, kterou má sec (sekáč) za pás zastrčenu a v ní brousek (Zl.).

krblík laš. = krbík.

krčina, krtičinec (v. t.) i mravenišť (horň.).

krč, -a 1. zákrssek stromový: »Maš tam jako stromy?« »Ba su tam ene same krče« (laš.). 2. = klč, pařez.

krč, -a, křeč (slov., val.).

krčadľa, poloviční saně, »co na nich klady a krče vozija« (Vck.).

krčál, zakrnělý strom.

krčica, -ce, krtek (Podl, záp. Mor.).

krčkůžka, lakomec (Pav.).

krčová motyka (záp. Mor.) = kučovníca (vých. Mor.), silnější obyčejná, na kopání »krčů« (pařezů).

krđel, -a, stádo, hromada: ovec, vran, dětí: v krđeli pásť. Bylo jich už hodný krđel = tlupa (Slav. ČL. XI. 379). Krđel borů vyschlo (val., laš.).

krčeca, -ce han. = kšička (v. t.).

krédlich, povidla (Šumbersko).

křeháč 1. (křehůvka), druh jablek křehkých, 2. (křehanec), pagáček (placka), v němž je hodně másla, aby byl křehký.

křehká zelina, impatiens n. me t.

křehľa (křhľa), džbán (horň.): Nechaľa křehľu pri studni (Bart. III. 9).

křehňačka (křehňatka, křehotka, křehůľa), druh hrušek.

křehotiny = boží milosti (v. t.) záp. Mor.

křehoutka: Byl zmrzlý na křehoutku (Telč).

křehuľa, *salix fragilis*.

krejčír, -a = krejčít: Krejčít dělá píchy, píchy (Suš. 481).

krejčka, švadlena (záp. Mor.).

krejda, křída (laš.): Potom vezmeš s sebou svěcenou krejdu (ČL. XI. 264).

krema, kromě (val.).

křemela, křemen, oblázek (záp. Mor.): Pod tím sádem křemela tlučená se najde (arch. I. 99). Je to křemela člověk = jak z křemene.

Křemelník, trať (Blansko).

křemeľo, křemen (val.).

křemenina, lopuch (laš.).

kremľa = kramla: Má prsty jak kremle = zkrivené (Maš.).

křenčet, stávati se křehkým: Dřevo zkřenčelo. Křenčovitý dřevo (Maš.).

křenec, -nca 1. rampouch (záp. Mor.), 2. kra ledová (vých. Mor.).

křenfy, pl. m., kočičky velikonoční (Telč).

křenka, syringa vulg. (Měřín).

křepel, samec křepelčí: Křepelíčku máme, křepela nemáme (Suš. 727).

křepelät, o zpěvě křepelčím: Křepelienka křepelala (Suš. 544).

křepelit = křepelät: Křepelila malá křepelienka, křepelil s ní malý krahuľiček (Suš. 561).

křepelätko, mládě křepelčí: Křepelätka, drobné děti, kam sa mám s vama podėti (Suš. 544).

křepelička, jarní hra dívčí: na křepeličku (ND. 192).

křepelky, třeslice (ND. 51).

křepět, vězeti: Kde jen ten chlapec křepí? (Maš.) v. křpět.

krepina, 1. širší »húsenka« (v. t.), ozdoba slov. klobouku, 2. krepiny, drahý čepce, ze stříbrného drátu zhotovený a penízky ozdobený (Jimramov, Pav.).

krepľa, -ľe, kobliha (Opav.).

křes, -u, *hieracium pilosella* (bot.).

křesät, tesati: Chłapi křesú dřevo tesačků (val., horn.).

křesivo, potřeby křesací starých kuřáků: hubka (n. práchno), křemének a křivák s ocelkú (val.).

křesľo, čihadlo na ptáky (laš.).

křesňák, přesný, nekysaný pagáč (val.).

křesno = přesno: na křesno zaděľat, bez kvasnic (val).

křesníček — **křesnička**, 1. kmotr — kmotra (laš.), 2. dítě na křest nesené (val).

křesný otec, kmotr, *křesná matička*, kmotra (val.): Sv. Jachym křestný tata, sv. Anna křestná mama (Suš. 29).

kret (krettek), krtek (val., laš.).

krečí (kretí) = krtiči: krečí džura (laš.).

kretinec (laš.) = krtičinec (slov., han.), hromada hlíny krtkem vyhrabaná.

křev (krvi) púšcat, ne: žíľu, ani žíľou.

křevký = křehký (Zl.).

křevnosť, rodina: Dal se zapsat čertovi s celou křevností, s ženou i dítkami (Kda II. 48).

krheľ, -hľa, člověk zakrsalý, (laš.).

krhúcať, ztěžka kašľati (val.).

krhýňat, silně kašľati, »až v krku hrčí« (val.).

krchá ruka, levá.

krchačka = krsačka, bodlák (Peck).

krchaňa, -ně, levá ruka (val.).

krchľička, hrnec s jedním uchem, op. dvóšník (han.).

krchňák, kdo děľá krchou (levou) rukou.

krchón, záp. Mor. = krchňák.

krchovo (laš.) = krchov, hřbitov: Zanešť mne na krchovo (Suš. 59).

krchľat, kašľati.

kříb, -a, keř (val., laš.): U vody na kříbě seděl krkavec (Kda I. 258). Kříb nekříb, jen utíkal (Kda I. 61). — Že se slova toho dřívě po celé Moravě užívalo, dokazují jména tratí: Kříb, Křiby, Křiba, po různých končinách Moravy rozšířená.

kříbet = chrbet, hřbet: Tobě tak do kříbета namľätit (Slov. obr. II. 39).

kříbí, křoví (val., laš.): Nalezl tajné místočko v kříbí (Kda I. 146). Už

si v kříbu = už se's chytíl, už se's poděkl (Opav.).

kříbica, -ce, horka, lesní žito. Seje se na jaře s pohankou nebo s ječmenem. Teprve na druhý rok se vy-
metává. Zrno má zelené, šupkaté (se
silnou slupkou). Chléb je z ní zelen-
kavý, ale chutný. Myslivci sejí mnoho
kříbice do kučovisk. Kříbica se jme-
nuje odtud, že se velmi kříbí (pouští
odnože) Vlk 10.

kříbíší, drobné křoví (val.).

kříbina, křovina: V křibině se
zdržovala rota zbojníků (Kda II. 71).

kříbíř sa, pouštětí odnože: Kořeň
sa rozkříbí (val., laš.).

křičet: Křičí jak na horách, jak by
ho na vidly brál.

křičet se s někým, vaditi se: Ve-
lice sa spoļu křičíja (Zl.).

křídliť se, hrdě vystupovati: Křídli
se před muzikó (han.).

křídlo, klín: Dítě si sedlo matce
na křídlo (záp. Mor.).

křik: S křikem a hřichem to
udělal.

křikala, -ly, m., křikloun (laš.).

Křikalka, trať (Blansko).

křiklák, křikloun (laš.).

křikmo: Křičí křikmem, silně (val.).

kříkopa = příkop, mlýnská strouha
(Zl.).

křipit sa, hádati se, spíratí se
(horn.).

křípopa = příkop (Opav.).

křísnout, udeřiti: Křísl se (záp.
Mor.).

křístek = skřítek: Nebelo tam
hani křístečka = živé duše (Maš.).

křístel, chřastal (han.).

Krista Pána plač, berberis vulg.
(bot.).

křišťůfka n. zemský klíč, knížka,
obsahující formule a modlitby, jimíž
se otvírají poklady v zemi ukryté
(LN. I. 233).

křiváč = šmatláň, nadávka kulha-
vému (Vah.).

křiváčka, kulhavka, nemoc dobytčí
(Dob.).

křivačkář, výrobce a prodavač
křiváků (kudel) Slav. ČL. XI. 91.

křivajzl, z něm. Krummeisen, na

křivení drátů do kramplí soukenni-
ckých (Příbor).

křivák, kudla (val.).

Křivánky, trať (dok. 187).

křivář (křivěti), kulhati: Křivá na
pravú nohu (Dob.).

křivda: Pod', Aničko, pod' ty za
mňa, nebude ti křivda žádná (Suš.
672) = nebude ti nikdo křivdit, ne-
bude ti zle. Oni sú už na pravdze,
já som ešte na krivdze = oni už
zemřeli, já ještě žiju (Dob.).

křivica u saní v. saně 10.

křivice, dřeva na kalenici převě-
šená, aby vítr nedral střechy (Dob.)
v. prjenesy.

křiviny, pl. f., přední (křivé) nohy
stolice řezací (v. t. EE.).

křivka, 1. pták křivonoska, je trojí:
zelená, červená a šedá s šedými ka-
pečkami = šprtka (Zl.), 2. druh
švestkového ovoce.

křivostopka, druh sladkých jablek;
»má na stopce kolénko«.

křivulka, kdo napadá na nohu
(Dob.).

křivús, něco křivého, na př. strom.

Křivóse, trať (Mouchnice).

křivý: 1. křivý prach měl, kdo ne-
dobře střelil, 2. křivý, chromý (horn.),
3. ubřečený: Což je takovy křivý
(Lor.).

kříž: Ani slámy křížem nepřeloží
= nic nedělá. Křížem křážem sem
pochodíť lúku (val.). Zběháť poře
křížem mitvem (dol.).

kříže, 1. při stavě tkalcovském
(v. t. III. b). 2. (kříža), páteř: Mám
bolení v křížoch, tak ma bóla kříža
(Vah.).

křížáčka: Když se teličce ulhlé
přední noha pravá a zadní levá po-
loží na sebe, a druhé nohy zas tak,
kráva bude křížáčkou. Křížáčky krávy
nikdo »nepokazí« (neučaruje) Mor.
lid 152.

křížák, 1. pečivo na způsob prec-
líka, 2. druh jablek, 3. kůň, který
»chodí přes palec«, křížuje přední
nohy (arch. III. 190).

křížana (křížena, křížula), kráva
toho jména, černá s bílým křížem
na hřbetě (val.).

křížanistý, co je znamenáno křížem: kráva křížanistá = křížana.

křížilíček, pták *regulus cristatus* (Zl.).

křížmo, do kříže: Na kuželky bere koule na šturc, křížmo nebo šikou (Jevíčko).

křížnatý, široký v prsou a v zádech (Vych.).

křížný, do kříže: *k. šátek*, čtverečný, když se dva rohy skříží, obě trojúhelné polovice se kryjí (Slav. ČL. X. 371); *k. cesty*, které se křížují, přetínají = křížovatky: Na tých křížných cestách hrob mně vykopajte (Suš. 181); *k. volky*, nestejně, jeden velký, druhý malý, jeden nese hlavu vzhůru, druhý dolů (Dob.); — *křížná*, druh tance (Suš. 602).

křížovanék, jablečník obecný (bot.) dok. 270.

křížovské, druh jablek.

krk: Musím živit tolik krkůl = osob, zvl. dětí. Krky z řepy, horní konce pod listím (dok. 126).

krky pl. tant. = krk: Chytil ho pod krky. Zlomil krky. Kebych si já svoje krky vyločil (Bart. III. 247). Dopadl ho za krky (Dob.) horně; porůznu i val., laš.

krkan, krkavec (horně).

krkáň, havran (Podl.).

krkaňa, hloupá ženská (val.).

Krkandy, trať (Blansko).

krkat: 1. Slepice krká n. krčí, když »se stará«. 2. štikati (Maš.).

krkavec: Co chce krkavec mít, umí to nastrojiti (Suš. 688), euf. = čert.

krkoňavý, kdo má hlavu sraženou v záda (Přerov).

krkocha, z toho krkoška, suk: Ta deska je sama krkocha (laš.).

krkorožec, brouk rohác (horně).

krkoška 1. suk na dřevě, 2. tenká, osekaná větev s jehličnatého stromu, 3. dýmka vyřezaná z jalovcové krkošky (suku) val.

krkoškový plot, z hůlek (val.).

krkotat, řehotat: Žaba krkoce (Suš. 696).

krkovať sa 1. objímati se, 2. hrdlovati se, namáhati se (val.).

krkovec, ta část haleny, jež se vine kolem krku (Dob.).

krkůňaf sa, objímati se (potupně) val.

krma, mě (slov.), křma (val.), píce: To sa enem v křmi tak lýpe (přehrabuje) (Vlk 5).

krmáš, -a, posvícení (Kirchmess) laš.

krmášovať se, hodovati.

krmec, 1. chlívěk pro prase: Bagon utikal do nejzazšího kouta v krmci (fig. 231; 2. krmné prase (Btcha).

krmhofec (krompopec, grmopec), dřevo, na němž visí zabitě prase (Krummholz).

krmiját, kriminál (Rožnov).

krmík 1. chlívěk pro prase (slov., val., na Přer.), 2. krmné prase (han.).

krmný dobytek, krmná hus atd., vykrmený, tučný; *krměný*, který se krmí a je třeba ještě hubený.

krnáč, -a, suchá haluz (val.).

krňas, suchý strom.

krněť, teřeti, hníti: kobzoľe krňa, dřevo krni (laš.).

krnovatět, trnouti: Nohy mi zkrnovatěly (horně).

krnús, zakrnělec (laš.).

krobót, druh bramborů.

kroč — kraju, krájeti (Lor.).

kroha, hřbitov (val.).

krohékat, postonávati (Olom.).

Krochotky, trať (Novoměstsko).

kroj: Prodava v kroju = na drobno. V kroju se prodava dražší ež na celko (laš.).

krojidlo u pluhu (v. pluh 13).

krojít, ob. jen sloveso předponové: vykrojít, ukrojít atd. U Suš. 435 čte se jednoduché: Jak do jablčeka krojila (var. vkrojila).

krok: Celý týdeň nebyl nigde krokem než po práci (na krok) (Slav. ČL. XI. 324). Rana se mu hojila krokem (pomalu) Mal. XXIV. 68. Dat do kroku, lépe vykročovati, pospíšiti si.

křok, keř (Vyhl. VI. XIX. 635).

krokovňák (i krovovňák, krokevník), silný nebozez, jímž se vrtají krovky.

krokévka, lata přibitá na krovech; na krokévky se pak přibíjí šindel (val.).

krom (kroma — krema, val., krem — okrem — okrom) horn., kroměvá, han.) 1. předložka kromě: Do očí mluví tak a krom očí ináč (Zl.). Krem jediněj zlatky ostatní všecko utratíl (Df.). To je hovado krom duše (přirovnává-li se člověk pro nepěkné vlastnosti k nějakému zvířeti). Hodlá-li kdo říci něco neslušného, nepěkného, omlouvá to předem formulemi: krom Boha, krom dobrých a poctivých lidí, krom vašich poctivých hlav; při jídle: Krom božího daru hovno po něm. 2. příslovce = leč, než: Už vás nerozvede krom rýl a motyka (Suš. 283). Všecky panny na mšu idú, krom jedna, tá nešla (Bart. III. 4). »Co's dál za to jalůvča?« »Sto rynských šajnú.« »To není možná, krema bys ju býl kúpíl od nekeho známého« (val.).

kromačka, sukně červená na svátek (Jicko).

kromboží dárek, lidský trus (Btcha); srovn. *krom*.

krombožinec, -nca, lidský trus; srovn. *krom*.

Kroměříž, -a, m.

kropáčky, pl. m., primula veris.

kropanistý, kropenatý (val., horn.).

kropěna, kráva toho jména, červená nebo černá s drobnými bílými kropkami (val.).

kropení (kropyni), úkrop pro dobytek (Lor.).

kropenina, řídký med, »mohlo by se nim kropit!«: Včely měly jen taku kropeninu (laš.).

kropiša, ovce toho jména, kropenatá (val.).

kropitý děšť, nenáhlý, ale sporý (Kunštát).

kropka, kapka padlá na něco kropením

kropkaňa (kropkuša), slepice černá s bílými kropkami (val.).

kropkovatět, dostávati kropky: Zemáky se budú kazit, kropkovatíja (Zl.).

krosna, pl. n. 1. tkalcovský stav: Děla za krosna laš. 2. skříň, v níž Slováci roznášejí na zádech tabulové sklo, 3. nohy: natáhnúť krosna = rozvaliti se, položit se (Vah.). Natáhní ty krosna = pokroč lépe (laš.).

kroutit (-ó-) prádlo, ždímati (han., slov. krúcat). Krótit řečó, vytáčeti se z něčeho

krpa v. krpět.

krpáč, staré kloboučisko (val.).

krpačif sa, nuzovati se: Já už sa enom tak krpačím (val.). Mnohý sa krpačí, aby sa ukrpačil (bídne uživil), až dokrpačí. Už je celý zkrpačený (prací sedřený) Vck.

krpadla v. pluh II.

krpat, loudavě pracovati (Brň.).

krpatět, scházeti, hynouti (han.).

krpčář, hotovitel krpčů: Udělali krpčáři koryto (Suš. 612).

krpec, -pca, nebo *krpel*, -pľa; pl. krpě, krpí, křpom, křpoch, křpami, nebo: krpce, krpčů. Krpec je stará valašská obuv a skládá se ze dvou částí. Napřed se obuje na nohu *kopýtce* (houněná punčocha); na kopýtce přišnoruje se *návlaky* (řeménky) kožený *krpec* (kus kůže vejčitě skrojený) val. — Na Hané znamenají krpce stará botiska a na Zábřežsku říkají *krpse* ženským botkám.

krpeň, -a = krpáč (v. t.).

krpět 1. Když při hře do důlka některá fazole tak hozena jest, že na polo nad důlkem visí, na polo venku leží, praví se, že *krpí*, je *krpa*; tou se háže znovu (rusky korpět, dřepěti nad něčím). 2. šikmem státi: Je-li pole, zahrada na svahu, říká se, že krpí (Brň.). 3. čuměti, postávati (val.). 4. Tá už beztak ostane krpět = sedět, na ocet (Jicko).

křs, zakrsalý stromek: Křse ženú omlády (Zl.).

křsačka, bodlák.

křsál, zakrslý stromek nebo keř: Nasekál v lesi křsálů (Maš.).

Křsov, trať (Počenicice).

křst, *křstění*, křest (horn.).

křstný n. křsný (otec, tatko) — *křstná* n. křsná (mama) = kmotr — kmotra: Vitám vás křstná! (Df.)

•A ten krsčený nebo krsčená volá sa *kmotr* — *kmotrenka*.• Krsný — krsná na birmóvce = *kmotr* — *kmotra* na birmování (Dob.).

kršák, pták, »má širší, končítejší křídla než kaňa, hvízdže hore pod oblaky jak chlap« (Brumov) — *pernis apivorus* (?).

krteľka, dřevěný korbel (slov.).

krtica, -ce 1. krtek (slov., han.), 2. nadávka (horň.).

krstice, pl. f. 1. moučné jídlo: rozválené těsto se pokrájí na čtverce, uvaří, omastí a poplaská trnkama (povidlím) slov. 2. *scrophulosis*.

krtičák, prase drobného plemene, o nízkých nohách, s krátkým ry-pákem.

krtičinec (vých. Mor.) = *krtinec*.

krtičňák = *krtičinec* (dok. 238).

krtinec, -nca, krtí hromádka (záp. Mor.).

krtonožka, slove: ščor (Brň.), ščurek n. »ščurek s fusami« (laš.), hiščerák (Krumlovsko), podžerák (val.).

krucák, kroucený tabák.

krúcat prádlo ždímati (slov., val.).

kručet: Žaba kručí.

kruh, nemoc, »dyž není chuti na jídlo; z toho se zvihne zlátenica« (sev. Mor.).

kruháč, druh jablek velikých, kyselých.

kruch: slaný jak kruch (užívá se jen v tom spojení).

kruchánek, ječná veka slaná (záp. Mor.).

kruchta 1. presbytář v kostele (Vah.). 2. sakristie (Zl.).

krůj u pluhu (v. pluh 13).

krukat, *krukolit*, o hlase prasecím: Čuňka *krukolí* jak prase.

krumpľa, -fe, druh bramborů (slov.).

krumpľovica, -ce, bramborová polévka (slov.).

křuňa, -ně, huba, paščeka.

krúpa: »Šak já mu to neodpustím, dyby krúpa za groš byla« (pořekadlo).

křupa 1. veliká, tvrdá třešně (horň. chrupaňa), 2. sprosták (Kunštát).

křupáček, druh jablek.

křupance, pl. m., moučné jídlo = *křehotiny* (záp. Mor.).

křúpat, s praskotem kousati věci křehké, chroustati: jabka, ořechy a p. Ovce křúpú řetinu (zhrubělé *křápat* v. t.).

křupavka, *polygonum aviculare* (bot.).

Křupavka, trať (Rovensko).

krůpec, -pca, m. = *krůpěj* (záp. Mor.): Hospodář kropí dobytek na trh vedený, říkáje: Aby bylo krůpců, tolik kupců.

křupět, praštěti: Snih (zmrzlý) křupí pod nohama. Mrzlo tak křupělo (Zl.). Tráva, až uschne, zkřupí, stane se křupkou, křehkou (laš.).

krupica 1. syrová, 2. krupičná kaše.

křupík, *rumex acetosa* (bot.) Podl.

křupka, chrupavka v mase.

krůpky, pl. f., *coronilla varia* (bot.).

křupký, *křupkavý*, resch: kůrka z chleba dobře vypečeného, rohlík a p.

krusíček, *calendula off.* (bot.).

krůšňa, -ně 1. nůše, 2. líná ženská (záp. Mor.).

Krušenka, příjmení (val.).

krušina, 1. *evonymus*: Proč, krušino, proč nerodíš? (Suš. 322.) 2. odrobinka: Snědł všecko, neostalo ani krušinky (laš.).

krušpánek, barvínek.

krůta, ropucha (Krásná, Maš.).

krútěnka, *spiranthes autumnalis* (bot.).

krutihlavec, *krutihlav* pták.

krutinec, něco ukrouceného.

krutiřitka, pyšný (dok. 230).

krútit: Provázky krútíme (Suš. 767). Krútím, krútím písčelečku (Zl.). Krútiťo se mi v žalúdku, ale vypíť sem to přeca (lék odporný). Jak má neco udělat, už se mu to krúti = protiví (Zl.). Ale tem druhým se to zasej krútilo = protivilo, neshodovali se (dok. 200).

krutitý, pokroucený, zavilý: Dřevo je krutité (laš.).

krutovač, *vzdorovati* (Lor.).

krutý 1. dřevo kruté, nerovno rostlé, skroucené, jež se nedobře

štipe (op. ščipné), krutá přaza = skroucená, zmodrchaná, 2. nepovolený, neposlušný: Je taký krutý, neposlechne. Čelední sú včil krutí (vých. Mor.).

kružadla, pl. n. přístroj na kroužení (krájení) zelí (Jicko, laš., han.).

krúžať 1. zelí na kružadlech krájeti, 2. s chutí jísti: Ten kružel! skružať to (laš.).

kružel, -a, kužel 1. hlava na přeslici, 2. válec na mandlování (Opav.).

kruželik = kuzelek (laš.).

kruželica, verbascum (bot.) laš.

krúžetka 1. slupka z ovoce okrájená, okružlaná (slov., val.), 2. króželka, křížala (han.).

kroužíř (ó-) zelí, krájeti na kružadlech (han.).

krúžka 1. kroužek: V té skále byla veliká kroužka železná (Kda I. 155). 2. prstýnek hladký, bez kaménka; někdy se od prstýnka odlišuje, jindy s ním stotožňuje: Dál's mně mosazný prstýnek, olověný krúžku (689). Jenom ten jeden neplakal, co jí *prsténky* posmekal. Není tě haňba, mládenče, posmekat *krúžky* panence? (Suš. 641.)

krúžlat jabko, hrušku, ze slupky okrajovati (slov., val.).

krvačif sa, nuzovati se do krve (val.).

krvavka, druh hrušek.

krvavnica, -ce (krvavnička), druh jablek červených vně i uvnitř.

krvavník, sanguisorba off. (bot.).

krvútečka: Ani krvútečky by se na ní nebyl dořezál = ani kapky krve (Vlk 63).

kryčky, pl. f., dětská nemoc, podrost. Dítě, jež má kryčky, jest v úpoly oteklé (záp. Mor.).

kryjemko: Po kryjemku n. po ukryjmu = tajně (laš.).

krytuša, -še, koza toho jména. »má nejaký fléček, už je přikrytá« (val.).

krzačka (laš.) = hrkávka (v. t.).

krzať (krzúkať, krznúť), vrzati: Dveři kržu, krzukaju. Cosi krzlo (vrzlo). Někrzaj se! = nevrzej se (laš.).

krzadlo, vrzadlo, něco rozvrzaného: Ten muž je take krzadlo už (laš.).

krzadlo, co krzuka (vrzuka), stará věc rozvrzaná, rozviklaná (laš.).

kržek (horní) = krbík (v. t.): Dobře kosenka kosí, keď mu milenka kržek nosí (Bart. II. 408).

Kržíška, pl. n., trať (Bořitov).

Kržle, pl. f., trať (Halénkovice).

ks! odhání se prase (s se prodlužuje).

k sobě! = v pravo, velí se volům (Vsacko).

kš! odhání se slepice (š se prodlužuje).

kšaha! odhání se pták: Kšaha, kšaha, ptáčku! (Suš. 485.)

kšička, kytka na bičí kravařově z vlastní kštice (ND. 202).

kšohej! odhání se pták: Ej kšohej, kšohej, ptáčku jařabý (Suš. 484).

kšókať, *kšóknít*, odháněti slepice, ptáky zvukem kšo! (val.)

kšost, šos u lajbíka ženského (Rožnov).

kubáč, -a (val.) = kubaňa (v. t.).

Kubaň, příjmení (val.).

kubaňa, -ně, hliněná nádoba záhrdlitá s velikým uchem na držení = baňa: Hledí jak hrom do kubaňe = zhlídá.

kubík = krbík (v. t.).

kucat, *kuckat*, kašlati: Zakuckál se (»když v krku zaskočí«). Už sem se nakuckál!

kucma, placatá čepice (Zl.).

kucmák, kdo nosí kucmu.

kuča, -če 1. chajda = kuťa: Tá kuča ho nevyživí (Vlk 17). 2. hrouda hlíny, 3. kštice vlasů (val., laš.).

kučavec, -vca, kudrnáč (laš.).

kučavý, kudrnatý (laš.).

kuček, žvanec, který kráva vyžouá.

kučemel = košenil (val.).

kučif vlasy, cuchati (val.).

kučkať, za vlasy tahati; vykučkať za vlasy (laš.).

kučnica, -ce, kučovnica, motyka.

Kučová, trať (Zl.).

Kučovanina, trať (Otrokovice).

kučovať 1. strom vytrhnouti i s kořenem, 2. les mýtiti: Tu kopajte, tu kučujte (Suš. 38). 3. kučovať sa ve vlasoch — probíratí se. 4. V jednom kusi v čemsi kučuje, zabývá se. Což doma tolěj kučuješ a nedáš si odpěku? = oddechu.

kučovina, *kučovisko* = kopanina, pole vzdělané z vykučovaného lesa.
kučumelová barva, košenilová (Slav. ČL. XI. 96).

kuda, karatel (kudít uher., slov. kárati) Kt. Dod. I.; také příjmení.

kúdeľnica, druh jablek.

kúdeľný: Kúdelečko kúdeľná nebudu ťa priasti (píseň). 2. kúdeľná Veruna, nešíkovaná ženská (Zl.).

kudla 1. fena (záp. Mor.), 2. hamovník (brzda) dřevěný nebo železný, podhodí se pod kolo (Df.), 3. chlup; ob. pl. m. kudly: Míč z kravskéj kudly (coll.) Slav. ČL. XII. 132. Vyrvi synečkovi za kudly (ND. 56).

kudľáček 1. angrešt (laš.), 2. vlk na lopouně (Brň.).

kudľačinka, angrešt (laš.).

kudľatý, chlupatý.

kudlit sa, chumeliti se, o metelici a kouři: Venku sa to dnes kudlití = sníh v metelici se honí (slov.).

kudloň, vlasáč, nadávka měšťákům: kudloňé (Vah.).

kudolit se, váleti se v prachu, sněhu, obilí: Sléпка se kudolí v prachu = popelí. Si všecek zakudolený od snihu. Dětem se rozhodí koláčů, a ty se o to kudolijú = válejí a perou v prachu (dok. 86).

kudolica, -ce, metelice sněhová (val.).

kudolisko, místo, kde se kdo kudolil: v prachu = kde se slepice kudolila, v obilí = kde se kudolil zajíc, pes.

kudrbačka, malá, kulatá švestka (Kt. Dod. I., han.).

kuhotat, o hlase sovím: Sova kuhoce (val.).

kúch, záboj, pokrutina.

kuchat se, trkatí se (o dobytku), záp. Mor.).

kuchman, kdo kuchmaní, kdo ně-
umí vařit (Opav.).

Kujovník, trať (Jihlavsko).

kúka, slepice (horň.).

kukačka má tvary: kukučka, kukačka, kukučka, kukufenka: Zakukala kukulenska (Suš. 668); znamená také orchis (bot.).

kukán, *kukaňa*, koš na kvočnu (Brň.).

kukla, šátek pod bradu zavázaný (Klobouky, brň.).

Kukle, pl. f., trať (dok. 189).

kuklenka 1. šátek dvěma cípy pod bradou uvázaný; druhé dva cípy pak splývají vzadu dolů (záp. Mor.). 2. malý šátek na hlavu: Vezmi si koklenko (Maš.).

kúkolík, dolní kroužek, jímž kosa na kosisku upevněna (horní slove zákovka) Df.

kúkolka, agrostemma githago (bot.).

kukolnica, -e, řitice na vysívání koukole.

kukový, koudelný (v. kuky): Spěš sa kukový chlap ožení, než hedbávná roba vydá (Dob.).

kukuč, šátek pod bradu uvázaný (Kobyli) = kukla.

kukúč, vzhled, vzezření: Má jakési nazlobené kukúč (Maš.).

kukučí obrtel, orchis (horň.).

kukučky, pl. f, ajuga reptans (bot.).

kukuša, ovce »trochu okajistá« t. j. okolo očí černá (val.).

kuky, pl. m., koudel (horň.).

kůl 1. rovný kořen: Bor má kul do země a jedla taky (han.). 2. mandel: Dali zme obili do kuľuv (Lor.).

kuľa, -fe 1. váha u hodin, závaží (Opav.). 2. knedlík (Zábřežsko), 3. zástup, tlupa, hromada: Janek sa střetl s kuľú chľapů (Slav. ČL. XI. 228). Krůpaľa stál u kuľe lidí, co sa nahrnuli koľe Šviráka (Slav. ČL. XI. 434). Šverci choďúvali, jak sa kerým uzďalo: po dvoch, po troch; nic nebili do kuľe (»nedrželi dohromady«) Vlk 41. Všeci do kuľe. Spočítajme to do kuľe (dohromady) val. 4. Ve Francově Lhotě u Val. Klobouk několik chalup pospolu slove kuľa, jež mají svá jména po

jednom hospodáři, okolo něhož se snad ostatní později skupili, třebaž už není hospodáře toho jména: kuľa Tarabova, Ohradova, Vambúchova a jiné.

kuľáč, druh révy (dok. 145).

kuľačka, sekera, kterou se kůlá (v. kůlat); má přihnuté toporo (val.).

kuľajka, široký proužek v podobě prstenu (val.).

kuľák, válec na válení nudlí, prádla (Opav.).

kuľánky, pl. m. (= obláky, oblice, válce), stromy nepřilíš silné, na metry rozřezané (neštípané) a do metrových rázů v lese na prodej urovnané (Maš.).

kůľať, -ľu, váleťi prádlo. Prádlo se navine na vál (válec), ten se položí na přič na lavu a potom se „vaľačkou“ (deskou na způsob dlouhého pístu) kůľá (válí) vzhůru dolů: Kůľaj mně, maměnko, košulenu (Suš. 268).

kůľať (srovn. klát — koľu), štípati dřevo paprskovitě do středu na šindel (ščípat je podle blány, po letech). Šindel ščípaný je blaňák (špatný), kůľaný je dobrý (val.).

kuľatka 1. (= kuľáč), mrvenka, pomrvená při mlácení sláma (Jevičko), 2. druh švestkového ovoce = kulovačka.

kuľatý = kulovatý.

kuľčití, kľučovati, mýtiti (laš.).

kuľhýňať, škaredě kulhati (val.).

kuľifaj, nimra člověk (val.).

kuľihrášek, dítě tlusté.

kuľík (kuľiš), pták charadrius minor.

kuľina: Když se vosk ze souše vyvaří, zbude kuľina (záp. Mor.).

kuľipán, Kegelbahn (han.).

kuľíšek, kopeček (val.).

kuľivál' (kuľivar), švestkový knedlík (slov.).

kuľka (kulena), slepice bez ocasu (val.).

kuľmo, železný válec, jímž rozpáleným se kulmovaly (žehlily) na trouby ženské obojky pod krk (han.).

kuľnúť (jednodobé slov. kůľať): Kůľní si s nama (v kuželky). Tou kuľičkou si tříkrát kuľnul (Kda I. 76).

kuľovačka 1. druh švestkového ovoce, 2. drobná červená fazole.

kulovaný: Ve pantlička červený, kulovaný, bílý (Bart. II. 247) = s bílymi koly.

kumať, hýbati: Kumal člověkem, je-li živý (Kda I. 203) srovn. gumať.

kúmať: O člověku, který nemá zubů, praví se, že kúme = dásněmi kouše (Vah.).

Kumbut, trať (Blansko).

kumhár, také *havač* zvaný, dlouhý kůľ, mezi trámce stěny kolibové nad vatrou zastrčený, na který se kotel zavěšuje (val.).

kumigať 1. přežívati (o krávě), 2. jísti a při tom velmi žvýkati (val.).

kumora (komora), bydleč pod kumory = v podruží (Lor.).

kumoter, kmotr (compater) Lor.

kumotra, kmotra (Lor.).

kumpáška, společnost (kumpanie) Podl.

kůň 1. Stup, Kačenko, na můj kůň (Suš. 178). Sedaj na můj kůň (Suš. 587, laš.). Potom jím poručíla tetka peníze, tož sú zas na koni = na bučku, je jim hej (Slav. ČL. XI. 323). 2. silná haluz stromu listnatého, val. konár: Ten kůň taky hodně kvetl (han.). 3. podlouhlá stolička o třech nohách, v předu jedné, v zadu dvou. V ní v předu zaražena *babka* (babčica, nákovka = kovačdlinka), na níž se kosa klepe zvláštním kladivkem, řečeným *klepáč*.

kuna, mlsný člověk, který všecko vyslídí.

kunčava = kolčava (od Pernštýna).

kundačka, šukavá práce (laš.).

kundať se — kundzu, šukati se po domě (laš.).

kundél, kus: Dál mně hodně kondél chleba (Maš.).

kundolec: Takový kundolce měla z vlasů = chumáče splstěné (dok. 285).

kunrabek = kundratek (slez.).

kundratek, glechoma hed. (laš.).

kundrbucí = kontribucí (Jicko).

kundrfát, žertovný kousek, šprým: Tak kundrfáty děľať, na to by ho

uží (val.). Ty si sám kundrfál (Slav. ČL. X. 36).

kundrfalista, šprýmař (Slav. ČL. XI. 95).

kundruska, allium schoenopr. (val.).

Kuní hora, vinohrad (Žeraviny).

kunica, čepice s kuní kožešinou.

kuničina n. *kuňčina*, jetel (Místecko).

kunovat: Celou noc sme kunovali = nespali (Novoměstsko).

kup, zápis: Nemám od smrti kupu.

kúpa, nákup: Dyž bráli věčej peněz na nějakú kúpu (Slav. ČL. X. 298).

kúpačka (Opav.) = mrskačka (v. t.).

kúpálky, pl. f., koupací necky: Štyry skyvky chleba dajú do každého rohu kúpálek (dok. 57).

kupčik, pomocník kupecký (laš.).

kupec: Ťanu, býł bych na ňu (vlnu) kupec = koupil bych ji (Slav. ČL. XI. 132).

kupeček, štětečka (Brň.).

kúpeľ, -a, m.: V tem nejprvším kupeli (Suš. 468).

kúpeľky, pl. f., vanka na koupání nemluvnat (Jicko) = kúpálky (v. t.).

kúpeľňa, -ně, lázeň.

kúpeľnice, pl. f. (val.) = kúpeľky.

kupidlo, co kdo nakoupil »Co si nakúpil v městě?« »To je všecko moje kupidlo« (ukazuje) val.

kupúvat, iter. slov. kupovat (vých. Mor.).

kura, slepice (val., laš.). Na Jicko *slěpky* kuřata dorostlá, dokud nesou; potom jsou kury (Vah.).

kuřacina = kuřivo: Sak kuřacinú sme zaforotěni (Slav. ČL. X. 299).

Kuřacina, trař (Vizovsko).

kuřacník, kurník (val.).

kuřačka, alsine (bot.).

kurancovat, trestati, týrati.

kuřastva, první mléko po otelení vydojené (val.) = mlezivo (v. t.).

kuřata (kuřátka, kuřítka, kuřičky, kuřáky) (Brumov), kuráčky (horn.), houba *cantharellus cibarius*.

kuřata, velké osýpky (laš.).

kurátka, briza media (bot.).

kuřatnica, kvočna (val.).

kuřava, chumelice (laš.).

kurčoch, Zwitterhahn (laš.).

kurděj, -a (Jicko) = kurčoch.

kurec = kuřinec, slepičí trus; jen ve rčení: kurec je po tom a p. (val.).

kůrečka, kůrčička.

kuřej, -a (val.) = kurděj.

kuřenčář, -a 1. obchodník, který skupuje po dědinách kuřata, 2. (kurenčiar), ostříž (Dob.).

kůrené maso, uzené (val.).

kůrenica, -ce, chumelice (val.).

kurenka, slepička (horn.).

kuří, slepičí: Na nový rok o kuří krok (Zl.), k. řit 1. bradavice na rukou, 2. anemone hepat. (slez.), k. slep, Mondblindheit (laš.), k. stopky, primula veris (laš.), k. střevo, alsine (laš.).

kurica, -ce, slepice (horn.): Zabiła sem dvě kurice (Bart. II. 9).

kuřička, slepička (laš.): Kuřička vajco sněsla (Suš. 434).

kuřimacek, kdo »macá kury« (ohledává slepicím), skoro-li ponesou, což se pokládá za nedůstojno muže = skrblik (laš.).

kuřinec, -nca, slepičí trus.

kůřit 1. Už mi ani kůřit nešmakuje (substantivně = kouření). Puč mi kůřit = nacpané dýmky (Zl.). 2. topiti: kůřit v peci, zakůřit = zatopiti, podkůřit = podpáliti (horn.; tabák se tam fajčí, dřevo dýmí Df.), 3. prášiti: Prach se kuří. Lže, ež se kuří. Někuř! (nepraš) laš. Kůřilo sněhem = prášilo, metlo (Vlk 59).

kuřlák, kuřák.

kuřlavý tabák, na kouření.

kurnota, ovce toho jména, má rovné rohy (val., rum.).

kuropatva, kuroptev (slez. i pol.).

kuřové. Svatba počínala se v úterý u nevěsty a ve středu se dokonala u ženicha; ale družbové pořídili si ještě ve čtvrtek hostinu *kuřovým*. Přivázavše kuru na senné vidly, obcházeli jako s praporem dům od domu sbírat kury, z nichž strojili si hostinu (Vyhl. VI. XVIII. 450).

Kurovec, příjmení.

kus: Nemáme kusa hrnce = žád-
ného. Nemá kusa rozumu, srdce,
citu. Přidte na kúsek řeči. Pršelo
v jednom kusi pět dní = bez pře-
stání. V jednom kusi křičí, zpívá,
jí atd. Ještě je kus do večera =
hodně daleko (Kda II. 188). Už je
kus na deň = dávno slunce vyšlo
(Slav. ČL. XII. 43). Přišel kus na
večer do dom (laš.). Zaseděli sme
při řeči ež kus na noc (Vah.).
To je kus osla = veliký osel. Ten
ogara je kus čérta, kus darebáka.
To je kus chlapiska nepodařeného.
Ta Mařena to je kus robe hlópe
(Mal. XIII. 228). 2. dělo: Janíček
zraněný, z kusa postřelený (Suš. 151).

kusá zmija, slepýš (horň.).

kusaňa, -ně = kuska.

kuska, ovce bez ocasu (val.).

kusáry, pl. m. 1. (= psoty) pan-
čochy bez příkopytá (stopy), 2. kaca-
bajka bez rukávů, »edem na pole«
(Jicko).

kuseček, kousíček (Lor.).

kuša 1. luk ze šindela s obloukem
rákosovým a tetivou z provázka,
dětská hračka, 2. euf. = duše: Na
mú kušu (Suš. 536). Na mej kuši
(laš.).

kúšček, -ščka, kousíček (slov.,
val.).

kušif, pokoušeti: Požehnaj mě,
Pane Bože, by mě zly duch někušif
(Vyhl. VI. XIX. 452).

kušľa, bravek v řeči dětské (Vyhl.
VI. XIX. 333).

kuštorif sa, debatovati: Šak sa
spoľu nakuštorili (Dob.).

kuť! kuť! volá se na králíka (val.).

kút: po cudzích kútoch sa túc
= po bytech u cizích lidí (Dob.).
Naše kúty = naše krajina: V tech
naších kútoch rádo pršívá (val.).

Hoťe kúta, trať (Vizovsko).

kuľa, -tě, chajda.

kuťáč, -a = kuták (v. t.).

kuťáčka, vlk na lopouně (Brň.).

kuťák, silný železný prut na konci
ohnutý, s dřevěným držadlem na
»kutání« v ohni.

kuťák 1. králík samec (val.), 2. cep,
má aspoň pět krůžek železných na

sobě, aby dál prošlahl k obříslu, dyž
snopy ještě stojí na mlatě; ale
enom na ječmeň je to (dok. 114).

kuťalelky, pl. f. (z maď.): Jož je
na kuťalelkách = na mizině (Maš.).

kuťat, -cu v popele, rozkutat uhlí,
vykutat pečeňáky (pečené brambory)
z uhlí; což se děje kutákem. 2. kuře
kuce = hrabe. Kohút vykutaľ chro-
báka (Slav. ČL. X. 32). Vykutaľ
ho (rozmarýn) vaše kury. Herteple
nám na poli kutala = kradla (dok.
211).

kuťat se, hrabati se, šukati se:
Já bych nešla do města; rači se tu
kucu na tom tovarychu (dok. 154).

kuťavý: cesta je kuťavá, zabořují-li
se nohy do bláta nebo do sněhu
(Maš.).

Kuťěj, příjmení (val.).

kútky, vypařené pysky v koutkách:
Má kútky jak brabč.

kuťik, opěnačka, pouto na koně
(laš.).

kútkavec, kdo má kútky (dok.
230).

kútkový: Tancovala s Kútkovým
Janem = stála v koutku (dok. 69).

kuťmať sa, *kuťmacat sa*, piplati se
(val.).

kútnica, -ce 1. žena v koutě, šesti-
nedělka. 2. (= zákoutníček), troj-
boká armárka postavená v koutě za
stolem pod křížem, v níž se uschová-
vají peníze, spisy a knihy (Jihlavsko).

kutoň, -a, kdo se s prací kuce,
šuká, opozdívá = chabraľa (v. t.)
Jicko.

kuťrna, samice králíci (val.) v. ko-
trňák.

kuťý Němec = pouhý (Vah.).

kuvík, sejček (Dob.).

kuvíkať, o hlase kvičím, sejčím:
Kuvík zakuvíkaľ, kdosi umře (horň.).

kuzlíř, kouzelník (Kda II. 30).

kuzľorka, kouzelnice (Vyhl. VI.
XIX. 899).

kuźňa, kovárna (val., laš.): Kovař
dycky v kuzni kuje (Suš. 482).

kuznat (zakuznúť), zauzdití koně.

kuzník, kovář (laš.), i příjmení.

kuzno, uzda (val., horň.).

kůža: Nebyl ve své kůži = ne-

cítil se zdráv (fig. 37). Néso ešče ve své kůži (Maš.).

kvác!: Na raz sa opřel do budy větr, a buda kvác! = kvácla, shroutila se (do sebe) Slav. ČL. XII. 274.

kvácát: To kvácá! = veliké kusy sněhu padají (val.)

kváčat, -čím, *kváčnút*: Buda jarmareční *kváčne*, když všechny čtyři strany padnou do prostředka, a *kváči*, když je k takovému pádu náchylná (val., Slav.).

kvačaf, šplouchati: Už mi v botach kvača (laš.).

kváčat, ščičkovat, za vlasy tahati: On mňa kváče! (Df.)

kvačet, seděti »jak kvaka v zemi« = čučet, dřepěti: Co tu kvačíš? (val.)

kvadať, vadnouti, chřadnouti (val.).

kvadrátky, pl. m., knězovy čepičky, brslen; druh jablek (Btcha).

kvak (val.), *kvaka* (slov.), *kvaček* (laš.), 1. tuřín (*brassica napus*), 2. člověk klátivý, lenivý: Do tanca jak pták, do práce jak kvak (Vck.).

kvákaľa, -ly, m., kdo kváče, mluvkva.

kvákat, -ču 1. o hlase kavky, vrány, 2. křičeti jako kavka: Ukvákali ho (přemluvili). Přece to na něm vykvákál (vyloudil, vyžebrouil). 3. Okvákál bych ťa! (ohrál). 4. za vlasy tahati = kváčat (horn.).

kvakotat, -cu, krákorati, pleskati: Co pořáď kvakoce? (Zl.)

kvaľt (Gewalt) 1. násilí: kvaľtem, na kvaľt, 2. mnoho, dost: Už je té práce kvaľt (Maš.).

kvaľtovat koho, nutiti násilím.

kvanty (chvanty), háby, šaty (laš.).

kvap, -u, prach peřový (val., laš.): Nechcu já tě, milá brachu, dyž ty nemáš peřin z kvapu (Bart. III. 155).

kvapí, -pá, coll. kvap (laš.).

kvapit na někoho, naléhati: Nekvap na mě, deť neboří (Maš.).

kvasničkář, kdo prodává kvasnice.

kvašený: oharek (»kyselá« okurka), kvašené n. bečkové zelí.

kvašlivý, co se kvasí, hnisá: boľačka (laš.).

kvěcerou, *kvíčerou* = k večeru (záp. Mor.).

kvělb (Gewölbe), klenutá komora, kupecký krám.

kvěst, -i, *kvěct*: »Jakým kvete tá vonička?« »Modrým, bílým, červeným.« Roste to na rolách, bílým kalíškem kvete (dok. 22). Ty kveteš růžů a já malinů (Bart. II. 102).

květ coll.: Strom nemá letos květu. Čekaj, milý synečku, do leta, až bude hojně květa (Suš. 693).

květnák, hrnec, v němž se pěstují květiny, č. květináč.

květnica, květná neděle (slez.).

kveto (kvietko), květ (horn.).

květuľa, jméno kraví (laš.).

květuša (val.) = květula.

kvíčeľa = kvíčala.

kvíčerek (han., dol. a záp. i sev. Mor.), čas k večeru: do kvíčerka, na kvíčerek, též do kvečerou (Hříše). Dej vám Pán Bůh dobrý kvíčerek (Žď. obr. 50). Na včérěší kvíčerek bude pamatuvat (Maš.). Přišil za kvíčerko (han.).

kvíčerou = kvečerou (v. t.).

kvik, kvičení: Lazar kvik jich (štěňat) uslyšel (Suš. 21).

kvílka = chvilka (Podl. a j.; hluz. khwilka).

kvírať sa, viklati se: Stůľ sa kvírať n. kvíře (nestojí-li dobře na nohách) = kvírdať sa, virgať sa (Jicko).

kvitancí n. = kvitance.

kvíteček: »Můj kvítečku!« lichotí se dětem.

kvítí, květiny polní a luční.

kvítko sedmero bratří, philadelphus coronarius (bot.).

kvitnúť, kvěsti (laš., val.): V našem dvoře kvitnu růže (Suš. 534). Za našima humny kvitně kvítkem rež (Suš. 404). Šebišovske pole cele hložim kvitně, ale to Buzovske kvitně fialečku (Suš. 354). A ešče se ptala, čím to pole kvitne? Tú bílú leľujú (Suš. 789). Budě kvitnuť rež ai pšenica (Suš. 5).

kvíto = kvítko (Dačicko).

kvočna, nařikavá žena.

kvokaňa, -ně, slepice, která stále kvoká.

kvokat 1. kura kvoká (kvoče), 2. stenati, nařikati.

kvunky, onomat. slovo (srovn. kvílet): »Dycky kvunky, kvunky a nihdy zvunky!« řekl muž o ženě, která mu dlouho stonala a přec »neumírala« (Lor.). Jinde: Dycky stonky, nikdá zvunky.

kvysť (Podl.) = kysť (v. t.).

-ky, náměstkový živel složených s předložkami příslovcí = -kud: doky, ody, poky, zaky (horn., val.).

kyč, **kýč!** zvuk, jímž se odhání koza; žertovně dětem: Kyč, koza, od noža! (val.).

kyča, -če (kyčka) 1. (= kysť), květenství prosa, ova: To není ani tymba kyčami, že leží to proso, jako tymba přívaly (Jicko). 2. kštica, 3. třapec, 4. (= stužka, mašle): zavázat na kyčky (val., laš.).

kyčaly, pl. m., nohy, hnáty (posměšně): Ten ma dluhe kyčaly! (laš.).

kyčera, vrch; *kyčerky*, stráž. Jméno několika vrchů v Bezkydech.

kyčka, karabáč, kterým se o kyčkování mrská (slez.). Mor. lid 42.

kyčkať 1. kudliti, rváti za vlasy: Co mne tak kyčkaš? (Kda II. 137, srb. kečkati).

kyčkování (slez.) = mrskačka (v. t.).

kyčkovanka, koleda velkonoční: Hoši dostávají ve Slezsku od kmostrů kyčkovanky na mrskut (Mor. lid 34).

kyčkydlo, kyčkrle, blecha (v. t.).

Kyčová, -váj 1. jméno hrůdu (v. t.), 2. trať (Lanžhot).

kyda, -y, křibí, chrašť (val.; srovn. Bezkyd).

kydať: Snih kydze = hustě padá. Stromy su zakydane (Frenštát).

kygaga, husa v dětské řeči slezské (Vyhl. ČL. XI. 342).

kýhat: Starší husa zakýhala (Suš. 133; var. zagagala, zagvagala).

kýchanka, helleborus (bot.).

kýchavica, veratrum lobelianum (bot.).

kýchnút sa: Děťátkovi sa kýchlo (slov.).

kyj, -a, hůl: O kyj se staří Slezané nepodpírali (Vyhl. VI. XVIII. 1045). Měť's kyj, proč ho's (vlka)

nehnať? (Suš. 133.) Ščeňata pozavíral a je kyjmi bití dal (Suš. 21). Nejsme pod kyjem, robime si voľno (laš.).

kyjác, -a, kyj, okleštěk (slov.): A my máme kyják ten, kerý zabil vlka toho (Suš. 621).

kyjaň, -ě, f. (val.), palice, kterou se zaráží kůl = *kyjanica* (horn.).

kyjanka 1. krátký, hrubý kyj na otloukání. Čeroknězník da uhlírovi kyjanku do ruky (Kda I. 24). 2. píst na praní = silnější uhlazená deště s rukojetí, kterou se prádlo pere, 3. palička na buben, 4. lopatka pod násadem u saní, 5. ozdobná lopatka s krátkou rukojetí, kterou na Opavsku někteří rychtáři čili fojti sousedy zvali dohromady. Fojt kyjanku poslal svému sousedovi, aby ji ten dále dodal (Prasek ve Věst. Akad. XII. 88) val., laš.

Kyjas, příjmení.

kéklat: Kéklá sebo = kývavě chodí. Je rozkéklané = rozviklaný (Maš.).

kyľhof = nosál (laš.), krumpáč (záp. Mor.), tlučnica (kločnica, han.), špičák, nástroj na lámání kamene (Zl.).

kým, přísl. časové, jak mile, sotva, než: Podnes se otrásám, kým si na to zpomenu (dok. 258). Kým přišel, už sa vadil. Buď tu, kým přídem (Df.).

kymel, -mľa 1. krátký klacek, 2. krátký lelík (cop) val.

kyňál, -a, veliké nosisko (laš.).

kynožit, hubiti, kaziti: Všecek strom vykynožili. Gajdy sa zkynožily (val.).

kýpro: z kýpra chodit = drobným krokem (Zl.).

kysat: kdo nemírně spí, ten kyše, je *kysáč*, *ukysaný*, *rozkyšaný* = rozespalý (slov., val.).

kyselák 1. kyselé víno (Suš. 290), 2. bílý Kunovský klobouk (Kt. Dod. I., od Hradiště).

kyseléc, -lca, šťovík (val.).

kyselica, -ce, polévka ze zelnice (zelné vody), zahrkané smetanou a vejci (vých. Mor.).

kyselík, druh jablek.

kyseľkavý, nákyslý: jabka jsou buď kyseľkavé nebo sladké.

kyseto 1. zelná voda (val.), 2. polévka z kvasu (Zábřežsko), 3. droby na kyseto připravené (val.).

kyselý: k. gatě = z hrubého plátna (Kyjovsko).

kysľa, -e, ovčí podmásli (val.).

kyslý 1. = kyselý (val), 2. kyslé šišky = kysané, 3. kyslé, -ého = kyselá žinčica.

kysnatka, druh jablek.

kysť, -ě 1. klas prosný (Zl.), ovesný (Jevíčko), 2. kysť klási = s hrstě.

kysť, -kyšu 1. = kysnouti, kysati: Zamísila sem na chléb, a nechce ně cosi kysť (val). Z téj roľe pořád kyše = kypí, voda vyvírá (Vah.), 2. spáti (zhruběle) = kysat (v. t.): Podťte už kysť (Slav. ČL. X. 466).

kýstka, kytka: Trhala fialku, do kýstek vázala (Suš. 281). Fialku trhala, svojemu milému kýstku udělala (Suš. 583). Hněvám sa na svoju gaľánku, že mi neuvila kýstku z marylánku (Bart. III. 356). V kýstku svazuje chudina klási na strnisku nasbírané. Kýstka střešní (za stopky svázaných).

kystňa, -ně, bedna (Kiste).

kyšuľka, druh švestkového ovoce (laš.).

kýščit sa: Zkýšćilo sa ně mléko = srazilo, ssealo (vých. Mor.).

kýška, ssedlé mléko (slov., val., laš. [kyška], han. [kěška]): Hledí jak žaba z kýšky = nevyspalý; zhruběle *kyša*: Pořád enom tú kyšu?

kyšper, kulatá síť; uschovají se v ní ryby nalovené (Podl.)

kyta, stehno, noha: Dáť do kyt = utekl (Vlk 59).

kytej, šubra, bláto na sukně u spodu nachytané: To je kyteja n. kytejů! (laš.)

kytka 1. trapez ze žíní nebo z pantličky na konec biče uvázaný, aby bič hodně »róchál« (praskal) val., 2. květina: Natrhej kytek v zahrádce (Dačice, Zábřeh).

kytuša, -e, kráva toho jména; má konec ocasu bílý na způsob kytky (val.).

kyvis (kyviska), pták anthus (záp. Mor.).

kyvkať hlavú, pokyvovati (val.).

kyvľat, -vľu, *kyvľotat*, -cu, viklat: Zub se mi kyvľoce (Zl.).

kyvotat, int. slov. kývat: Všecko sa kyvoce (val.).

kyvy, pl. f., malá snovadla na odvíjení příze s přadena (Lor.).

kyžliněc, -ňca, křemének (Kiesel): Maľy kyžliněc veľku đuru v hlavě zrobi (Kt. Dod. I. laš.).

L.

ľabať, *ľabovat*, hulať, hýřiti: Včera celý deň ľabovál = po hospodách hýřil (Zl.). Posmětál sa po hospodách a ľabovál (Vlk 86). Ľabujú jak staré vojačiska (Slav. ČL. X. 37).

ľabét: Už je v ľabětě = v pasti. Byli s tým v ľabětě = nemohli s místa (val.).

ľabnúť, ľapiti (val.).

ľaboda, pobuda (záp. Mor.).

ľabrovať sa, bráti se, stěhovati se kam (val.).

ľabudek, -dka, m., ľabuť: Ľabudek plyně, věneček tyně (Suš. 351). Ach,

mam ci ja doma ty dva ľabudečky (Suš. 351).

ľabuně (sg. ľabuňa), staré papuče (val.).

ľabuť, clematis (bot.).

ľacale, *ľacary*, opratě (Leitseil) han.

ľaciga, příjmení (val.).

ľaciný: Vy ste z ľaciného kraja = kdo málo podává při kupování.

ľacnějšo: Já sem si kúpil rži ešće za ľacnějša = když byla ľacinější (val.).

ľacba, *ľacbavý*, nemotora, nešika (Vck.).

lačbař, ledabylo nastavěti, položit (slov., val.).

lačina, sníženina v horách, průsmyk (laš.).

lačka, léčka, nástraha (val.).

lačný: lačná pýcha = pyšná zebrota; lačné sliny = na lačno vyplité (Mor. lid 233).

lada, skřífň (Lade) Jicko.

ladný, švarný (laš.): Teraz z těbě budě ladna hospodyňa (Vyhl. VI. XVIII. 328, z Těšínska).

ladžbař sa: Mama ledvá sa po izbě ladžbali = vláčili (Vlk 108).

lagán, lenoch, povalovač (val.).

lagat: Nastane liskání a lágání: *liškat* po hubě, *lágat* dlaní po zadnici: Enom mu vylágaj! (Slov. obr. I. 352.)

lahčovina, lehké maso, Bäuschel (Podl.).

lahodit: Jak ti kdo nejvíc lahodí, jistě tě nejspíš uhodí (Zl.). Když vrchnost nic svíst nemohla, lahodila jich (= je) Vyhl. II. 92. Oni nas lahoda = lákají (laš.).

lahoľa, příjmení.

lahostajně, *po lahostaji* = lhostejně (val.).

lahún, tlustý, neforemný člověk (Vck.).

Lach, Slezan a Moravan mluvící lašským nářečím (v. Dial. I. 97): Šeř na Łachy.

łach, trhan, ničema (laš.).

lachna = machna, tlustá ženská (Třebíčsko).

lachotit, o hlase kačením: Kačena lachotí (Zábřežsko).

łachovač (laš.) = lašovat (val.), slídití.

lajbík, valašský kabátek ženský, kožešinou podšitý, se »kšosty« (šosy).

lajčák, beran toho jména, černý (val.).

lajda = lajdák, člověk o nic se nestarající, lhostejný, na sebe nadržící (Btcha).

lajdař, *šlajdař* někoho, učiniti lajdou (Btcha).

lajdat se, -dzu, nečinně se potulovati.

lajdik, soukenný, modrý nebo zelený kabátek, pěkně vyšívaný (han.).

lajka (łaja), ovce toho jména, všechna černá, jenom konec ocáska bílý (val.).

lajský, nevázaný, hrubianský: robsko łajské (Slav. ČL. X. 302).

lajtrek, krátká kabaňa s kapsami (val.).

lajtro (= látro) dřev, řada složeného dříví (Vck.).

Lajza, příjmení.

lak = lek, leknutí (horn.).

lák 1. rozlitá tekutina na podlaze,

2. To je lák roba = k ničemu (val.).

lakomica, lakomá ženská (dok. 243).

lakosiř, lakotně sháněti: Už je tak starý a pořáď ešče lakosiř.

Łakosiř, příjmení.

lakosivý na peníze, lakotný, dychtivý peněz (Zl.).

lakotě, pl. f., laskominy: Dostal lakotě na maso (záp. Mor.).

lakotné dítě, které má lakoty (v. t.).

łakoty, pl. f, dětské súchoty: Dítě mnoho jí, a nejde mu to k duhu (Mor. lid 213).

łala, -le, (łalka, łalička) 1. panna, loutka, 2. cizí člověk (val., laš. v dětské řeči).

łalička, dítě v prvních měsících po narození, v perince zabalené (Vah.).

łala (łalac, łalacě, ejhle (horn.), *ja'ec* (łalac), jelec (laš.).

łaloknaňa, ovce s łalokem (val.).

łal'otat, pronikavě zvučeti: Tak mu (dudákovi) tá podpalečnica łaloce (v. gajdy).

łamač, darebák: To sú łamačel! (Vck.)

łamanec, tenká a křehká placka, jež se jí s mlékem nebo sladkou omáčkou (val.).

łamanka, ječmen opíchaný na hrubé, lámáné kroupy; vaří se nebo peče na způsob kaše (val.).

łamankovica, lámanková polévka.

łamat: Král dal kolo dělati, pannu na něm łamati (Suš. 8). Łamala matka své ruce = lomila rukama (Suš. 68).

lamař, píst do pukače (v. t.).

lambač, piják, opilec (Vah.).

lambař, pít, opíjeti se (Vah.).

lámka (lámáčka), přístroj na lámání (tření) konopí (slov., val., laš.).

lamoš, pustý chlapík dorostlý, pak vůbec výrostek (syn. ohnaš, sogan) i příjmení (slov., val.).

lamožit: Pole sa zvrhało (oralo) a lamožilo, jak sa dało = pluhem lámalo, ledabylo oralo (slov.).

lampart, druh révy, nesoucí hrozny červené.

lampastá kráva = babušistá (v. t.) Brodsko.

lampáš, -a, m. lucerna (Dob.).

lamprda, toulavý lenoch (Kunštát).

lamúzat n. *lamúzgat*, int. slov. lámati: 1. Pořád' o tom lamúzgá = neustále o tom mluví. 2. Lamúzgať sa přes plot do zahrady (val.).

lamželezo, hřmotný silák.

lana u vozu (v. vůz IV.), u saní (v. saně 9).

lanciparija (laš.) = Landparthie.

lancovař, toulati se (val.).

lancúch 1. u vozu = zaháňka (v. t.), 2. tulák.

lancúchovař, toulati se, býti pobudou.

laňcúch, řetěz u saní, aby s kopce po ledě nesjížděly (val.).

lančary, pl. m. = jančary, ženské polobotky (laš.).

landa, nečistotná ženská (Jevičko).

landvoch, finanční strážník (Landwache): Hybajte, landvoši (Suš. 531).

landygovař, toulati se (laš.).

landža, -dže, tulák (laš.).

lani = laň: Zabil Heřman, zabil lani (Suš. 83).

lankvara 1. špatný nápoj, na př. pivo, 2. chabý, stonavý člověk.

lantaš, -a, lajdák (Lor.).

lantař se, toulati se (han.).

lantoš, -a, tulák (horn.) = lan-tucha.

lap: Dohnál ho a lap mu čepku z hlavy = lapl, strhl. Vyběhl do zahrady a lap ho = chytil.

lap: Děcko lap na zem, ani se nehnuło = laplo, sedlo. Babka

chmac chasníka a lap s ním na peřínku = posadila ho (dok. 12).

lapačka, past' na ptáky (laš.).

lapat, -pám, chytati: Kočka lapá myši. Přes potok skákala, kačeny lapala (Suš. 516).

lápát, -pu 1. kydati, saditi (hrubě): Kdo to tu nalápá? = nastavěl (val.). Lápát dluhy = dělati: Už má celú gruntovní knihu zalápanú; l. peníze = dávat: Abych pořáď lápáť peníze, to bych musěl měť bankál (Jicko). Keré prasa sa to tu vy-lápalo na chodníku? = vyneřádilo. 2. (laptat, lapotať), tlachati.

lapěť, dřepěti nečinně: Kerá je chromá, nech lapí doma (ND. 92). Lapěla tu celé odpoledňa. Lapí, ani sa nehne. Pořád' u ženy lapí (Slav. ČL. X. 297).

lapidupa, kdo lapí, dřepí na dřepě (zadnici) Zl.

lapimucha, kdo lapá mouchy, místo aby konal práci důležitější (val.).

lapkař, (zdrob. slov. lapať): Lapká dluhy do gruntovní knihy (val.).

lapky, pl. f., nízké pilírky z veřovic v jizbě při zdi, na nichž jsou položeny lavice (han.).

lapnúť, sednouti: Lapni a sed'!

lápny: Ty si lápny enom to udělat! = chytrý (iron.). To je lápne! = pěkné (iron.) Zl.

lapoš, -a, tlachal (val.).

lapota 1. pleskačka, tlach: To só enom robské lapoty (han.). 2. žvanil: Ja, di ty lapoto, neľapoc! (val.).

lapotař, -cu, tlachati (val.).

Lapotova Dora, tlachačka (val.). **lapoty galoty**, spodky »prinděnců« (cizinců městských; posměšně) Dob.

lapta, tlachal (laš.).

laptula, -e, tlachačka (laš.).

lapuša, -e 1. tlachal, 2. daremná, bezcenná věc, tretka (val.).

larmo, křik: Už je darmo dělat larmo.

laska (Brň. vlaska), lasice.

laska, líska, hůl lísková (laš.): Vzaľ lasečku (Suš. 118).

laska: Křúpaľce čím dálěj nevěsta vchodila do lasky (Slav. ČL. XI.

324) — op. vychodit z lásky. 2. Chodí na lásku = práci dobrovolnou, na př. myslivcovi, a pak za to dostane dovolení chodit na roští, mhour a p. (Třebíčsko). 3. *adanthum capillus Veneris* (bot.).

laskať koho, lásku prokazovati (laš.).

laskoviny = laskominy (Maš.).

lašovat po poli, po zahradách, slíditi, kde by se co hodilo vzítí (slov., val.) = *lachovač* (laš.) v. t.

lát 1. ostře domlouvati podřízeným: Nelaj, maměnko, nelaj (Suš. 282). 2. hubovati: Staré dívky lajů, že sa nevydajů (Suš. 375).

látata 1. záplata na oděvě: Na kabátě mnoho lat (Suš. 504). *Łata* na *łatu* se bije, a pivo se přece pije (Zl.), 2. = lať, štacheta, 3. *łata*, *łata* spálená, ničema (laš.), 4. zemáková buchta; *ł.* pálená, podlouhlá buchta nadívaná (Vck.).

látáčka, žena, která láce, záplatuje.

látáčka, látání, Flickerei.

látan, -a, ničema (laš.).

látana, -ně, ovce, jež má po sobě velké černé łaty (val.).

látanec, -nca, rána łatou, holí (slov., val.).

látat 1. záplatovati: Zlým zlého nezaláce = zlů (roztrhanou) łatů nezaláce zlých (děravých) šatů, zlým zlého nenapraví (Vlk 86). 2. bítí łatou, holí: vyłatát mu.

laterňa, -ně = lucerna.

laterňička, odkvetlá pampelška (val.).

látka, veliký, dvojuchý hrnec na dojivo.

látnúť, uhoditi: Něbudě ticho, až ho kopidoł (hrobník) łopatun łatně (laš.).

látoucha, příjmení.

látovec, -vca, hřebík na přibíjení lat.

latovisko, kaluž krve (záp. Mor.).

látuša, -e = látka (v. t.).

lava. Łavy jsou lavice postavené podél kamen a podél stěn s obou stran stola. Za stara zatloukli do země po dvou kolíkách nebo postavili z vepřovic u zdi pilířky »lapky«

zvané, položili na ně silnou desku a byla łava.

lavica, -ce, 1. cizí lavica, podružství: Kerý seděl na cizí łavici, měl 13 dní roboty. Sedí na cizích łavicách (záp. Mor.), 2. Navoral łavic = velkých kusů (Žďársko).

łávica (láhvica), 1. dřevěná nádoba na způsob škopíku, na hoře zabeđená. Nosívá se v ní voda žencům na pole. U prostřed horního dna má díru, kterou se voda vlévá, při kraji malou díрку, kterou se pije. Drobné děti dělníků chodívaly se svými łížkami k hospodáři, u něhož jejich rodiče v práci byli, »za łavicu«. Na łavicu takovou postavila se dětem mísa, okolo níž děti poklekaly a jedly (han.). 2. láhev: Chyťa pálené s łaviců, hore kopcem pospíchal (Suš. 695).

Lavičné, trať (Blansko).

łaz, -u, louka nebo pole při lese i o samotě, trním nebo živým plotem ohrazené (horn.).

Łáz (Łázek, Łáze, Łázky), jméno tratí po vši Moravě rozšířené.

Łaza, příjmení (val.).

lazebník, lékař (Zábřeh); jinde dochtor, fečar.

łazikať, iter. slov. łaziť (Přerovsko).

łaziť, rozłážat sa (val.), odłážat (laš.), iter. slov. lézti.

łazník, *łazočan*, kdo má chalupu na łazu (v. t.) slov.

łazuga: łazi jak łazuga (laš.).

łáža, 1. agio, 2. žlutý plíšek: A ten pás bel z kuže, łážó vekládané (Vyhl. II. 138).

Łazišča, pl. n., trať (Otrokovice).

le, **le ho**, výraz podivu, když kdo něco náhle (na př. zajíce) spatří (val.).

leb, nebo: Tři leb štýry roky. Včil si s ním co chcete dělajte; leb ho pusťte, leb zavřete. Přinesú puténečku trnek leb čeho (= čeho koliv) val., laš.

lebaňa, -ně, veliká hlava (val.).

lebavět, 1. pozbývati vlasů: Naši tatíček už hodně lebavíja. 2. barva lebaví = rudne (slov., val.).

lebavina, 1. ovčí nemoc, jako prašivka; vlna schází, ovce lebaví,

2. úlehle, na niž roste zde onde nějaký keř (slov., val.).

ľebavý, ľebovatý, 1. plešatý: Už je hodně ľebavý. Obilí je ľebovaté = jsou v něm holá místa. 2. vybledlý v barvě (slov., val.).

ľebeda, špata, ledačina.

ľebeň, -ně, *ľebeňa*, -ně, lebka, ko-trba: Torci pře pijó kryf z ľedských ľebeňé (fig. 21)

ľebkáček, pták sylvia atricapilla (Telč).

ľebo, 1. nebo: Vem si jednu ľebo dvě (Suš. 43). 2. sice: Di, ľebo vydržíš! Daj pokoj, ľebo řa vyženu! 3. ľebo — ľebo = buď — nebo: Ľebo mně sobě vem, ľebo mně vínek vrať (Suš. 378) vých. Mor.

ľeci kdo, *ľeci kerý* atd. = leckdo, ľedakdo (val.).

ľeč, 1. ale, nýbrž: Hospodář ví, ľeč ja ne. Já sem nekřičál, ľeč tento a tuten křičali. No, Kuruci, tí ešče nebyli tak nájhorší, ľeč tí Tataři (Slav. ČL. X. 139). Ľanu trochu měla ešče selské zvyky, ľeč už domácněľa v městě (Slav. ČL. XI. 324). 2. až, než: Ľeč přijde, dáme jí. Ľeč sme poobědvali, už přišli. Ľeč sa vrátím ze stodoly, už chodníka neznáť. Ľeč budú vařit oběd, zateř tam dojdeme = dokud budou vařit, než uvařit (val.).

ľeč, 1. vyrostlá seč (val.). 2. (= lýč), houžev (Brň.).

ľeda, 1. než, po záporu: On nehľedi ľeda člověka ošidiť. Francek, ten neměľ oči ľeda na něho (Mal. XIII. 153). 2. attributivně: Včif može ľeda stará baba jezdit. 3. uvozujе věty účelné: Šúkali sa tam, šúkali, ľeda Verunku dostali (jen aby, dummodo). Sama kráľovna písaničko psala, ľeda synečka na vojnu dostala. Snidaničko mu chystala, ľeda ho doma zdržala (Bart. II. 29). Mne tu matička vhodila, ľeda ve vínku chodila (Suš. 156). A tam Kaču prodali za půľ másu vína, ľeda darmo nebyla (Suš. 177). Mám já synečka ľeda bylo, ľeda mně teskno nebylo (Suš. 626). Kovář jedl tak, jako by nejedl, ľeda mu to děle trvalo (Kďa II.

55). Zkazuje mně syneček, ľeda mně zkazoval = jen tak, ne na opravdu (Suš. 209). A já chodil, ľeda chodil, ľeda děvče za nos vodil. A já chtěľa, ľeda chtěľa, ľeda víc gaľánů měla (Suš. 240). Já su syneček ľeda byl = ľedajaký (Bart. II. 296). 4. Ve smyslu posledních vět pod č. 3. uvedených pojí se *ľeda* také s infinitivem: Hľedite ľedi odbévat ľeda odbévat (= ľedajak odbývat). Nehdy se to zdá beť ľeda beť, a je to dobry (= ľeda jaké) Mal. XXIII. 230.

ľedačina, osoba nebo věc ľedajaká, daremná: Takových ľedačin je plná dědina. Može řa, synečku, može řa haňba byt, žes ty se naučil za ľedačim chodit. Ľedaco, ľedaco ľedačinú bude (Suš. 252). Rozina vydržala, že sa gaľaniľa s takovou ľedačinú (Vlk 23). Nekupuj takové ľedačiny = špatné látky.

ľedaco = ľedačina: Bár aké ľedačo hnědz na človeka vykřiká. To je ľedačo chľap (Dob.).

ľedajaký, daremný, malé ceny (der erste beste): Má bet ľedajaké (milý), nech neni nijaké (Suš. 656). To je ľedajaká roba. Chudobná panenka mnoho zlého zkusí, ľedajaké šelmy posľóchati musí (Suš. 335).

ľedakdo: 1. Chovaj mi ju šest řet v domu, sedmý ju daj ľedakomu = komukoliv, komu chceš (Suš. 131). Naděľáš se ľedakomu (Suš. 501). 2. Často s příhanou: To by ľedakdo řekľ! Což myslíš, že su ľedakdo? Nebudu otvřrat ľedakomu dveři.

ľedavačka, druh jablek.

ľedenec, lotus corniculatus (bot.).

ľedovica, -ce, náledí (slov., val.).

ľeduňa, -ně, kráva toho jména, barvy ľedové (val.).

ľedvé = ľedva: Strachy ľedvé doběhla dom (Vyhl. II. 212).

ľedvinka, druh fazolí = koníček (v. t.).

ľedy- i **ľedzi** ve složeninách = ľeda, ľec: ľedajaky, ľedykaj, ľedzikdo, ľedzico atd.

ľegát (ľegátka i ľegátko), židle:

Legáte mněle v lenochu veřezávany srdečka (Dial. II. 57).

Legera, trať (Lačnov).

legraci, n. = lekrace.

léhať, praes. léžu (val.).

lehčo: z lehča, lehčeji.

lehčiny, pl. f. 1. plíce (plúca = všecky droby laš.): Lehčiny má to prase chycené (Slav. ČL. X. 383). 2. játra, ledviny a slezina: Zažeh-návám tě (vřede) ze srdce, z plúc, lehčín (Mor. lid 208 val.). 3. Na Hornáčích jsou lehčiny plíce a *černé lehčiny* játra (Dob.).

lehký o váze i tolik co lehkomy-slný.

lehké, -ého, plíce (slov.).

lehný, jenom ve rčení: Už je mu lehněj = nemocnému ulevilo (val.).

lehotina, darebnina: Člověk dá za to kus peněz, a je to (látka) leho-tina (Vck.).

lehutký (laš.) = lehučký, pří-jemně lehký.

léchat, uléchat (o) někoho, utišiti, uchlácholiti: plačícího neb ustra-šeného (Olom.).

lechtivý: Janek je do práce le-chtivý = nerad pracuje.

Léchy, na Léchách, paseky (Vizo-vice).

leja, -je, *lejava*, líjak.

lejšťík, nejhustší řitice (záp. Mor.).

lejša, -še, olše (horn.): Pásla som ovce pod lejšú (Suš. 543). »Olšovci«, dědince u Březové, Hornáci říkají *L'ejšov*.

lek, leknutí: Z toho leku one-mocněl.

lekací, lekavý: Sem lekaci (laš.).

lekarovac, býti lékařem, léčiti (Dob.).

lekavec, *impatiens noli me tan-gere* (bot.).

leknica, -ce (= letnica v. t.), bílá sukně na leto (val.); na Jicku černá, dole s modrou obrubou; jinde i jiných barev: Chodí v červenéj lek-nici (Suš. 422).

leknůť sa: Nelekne sa (nebojí sa) ani sedláka na obilí = má tolik obilí jako sedlák.

lekvar, povidla (Podl.).

lele, **lelete**, hle, hledte (záp. Mor.).

lelík, pletenec ženských vlasů, cop (slov., val., han.): Nechaj mně lelíka (Suš. 442).

lem = jen (horn.): A ten její nájmilější lem sa diví (Bart. II. 163). Keď sa's nevyspała, teda sa lem vyspi (Bart. III. 375).

lém, houžev: Př je spata březo-vými lémy (val.).

lemech, lenoch u židle (Telč).

lemůvka, pantle n. šňůrka na lemování (val.).

len P. Marie, *linaria* vulg. (bot.).

len, lenej, *lenejk*, jen (horn.). Šak sem si já nezpívala, len sem si na služku lála (Suš. 132). Ráda jedem s vami, lenej že mňa srdco bolí nad děťami (Bart. III. 17).

Lenčov, trať (Blansko).

lenona, kráva »plavastá« ~~do bleđa~~ (val.).

lenovičky, pl. f. *linum tenui-folium* (bot.).

lenový, lněný: Ten fěrtošek le-nový (Bart. II. 30).

lenúchaf sa, -šu, šoukati se (val.).

lep: Přiskočil od zadu a lep hol = udeřil pohlavkem (slov., val.).

lepa (lepka, lépečka), čepice (val.).

lepač, -a, plácačka na mouchy: Tak muchy biť lepačem! šak z inú prácu ňa není (Slav. ČL. XII. 421).

lepačka (Zl.) = lepač.

lepanec, -nca, věc přilepená (val.), lepanec, -nca, pohlavek (val.).

lepancovaf, pohlavky sázeti (val.).

lepař, -a. Dopusud, zvláště na Moravě, vyskytuje se rodinné jméno Lepař; jest to jméno po řemesle, které kdysi bývalo výnosné, pokud totiž ještě sruby, příbytky, chlěvy a stodoly z hlíny lepili. Lepařova práce při novém stavení byla: všecko náležitě rozměřiti, »valouny« čili »války« na lepení připravití, a to jednak na lepení zdí, jednak na lepení »povalů« nad světnicí, a též na omítání budov ze dřeva srubených. Bylo-li stavení srubeno z holých dřev jen z kůry oloupaných, omítka na hladkém dřevě těžko by se byla držela; protož bylo třeba klády

»ježkovati«, t. j. zabíjeti do nich klíny, aby se na nich omítka držela (arch. III. 63).

lépat, -pu, pohlavkovati.

lepavec, -ca, *lepavica*, svízel.

lepenica, -ce 1. = Iepanec (v. t.).
2. podlaha v jizbě ubitá z hlíny (val.).

lepernica, -ce: Ta je vám po mužských jako lepernica (Žďár).

lepiša, -še 1. lepení, 2. věc ulepená, 3. lepič (kdo lepi) (val.).

lepišovať, lepiti (val).

lepivka, *lychnis viscaria* (bot.).

lepka, maz knihařský (val.).

Lepka, trať (Blansko).

lépka (či lébka? srovn. řebeň), horní část klobouka (kromě střechy) (Zl.).

lepkať, vybíravě jísti: Enom lepkať (val.).

lepky 1. I. rozmarýn, *galium aparine* (bot.), 2. »Peníze sú lepke«, snadno se přilepí na cizí ruku a ukradou (Zl.).

lepna, silénka lepivá (Kunštát).

lepnica, -ce, krabice z březové kůry na vějice pomazané lepem (val.).

lepnisko = Iepnica (Zl.).

lepnout se, slepovati se: Lepno se mo peske, jak sleší vo gořale (Maš.).

lepotat 1. ř. pyskama, pohybovati (na př. při modlitbě). 2. tlachati = Iapotat (val)

lepucha (řepocha), rozvařené »suší«, sušené ovoce: švestky, křížaly, hrušky a zasmažené (laš.).

lepyňat, ustavičně, v nečas mluvíti (val.).

lerfán, modřín (*Lerchenbaum*) Dačice.

les 1. lešení v hody pro muzikanty venku postavené a chvojím ovinuté (Mor. lid 66). 2. dřevo: Sedláci měli les k šibenici svésti (arch. II. 5).

lésa, -se, 1. košatina upletená z lískových prutů na sušení ovoce v sušárně. 2. V některých osadách mívají kromě dveří síňových ještě nízkou bránku před nimi, aby se síň drů-

beží mohla uzavřítí a přece světlo do ní vnikalo. Takové bránce říká se lésa, protože je zrobena z prutů lískových: Otvírajte, mamko, lésu (Bart. III. 27).

lesačka: Hájná hubovala, že dělá muž z děvčete lesačku — která by ráda v lese stále pobývala (Pittn. VI. XVIII. 515).

lések, pták *ruticilla phoenicurus*.

léskovňák, houba *boletus scaber*.

lesovisko, na orné pole vydělaný les (Lor.).

lesti (slov., Vsacko, Klob. val.), *tesci* (horně.), *lešči* (Karlovice, Rožnov), *lesi* (Kelč), *leci* (Mořkov) = jestli.

leš, -u, m., koks (Opav.).

leščíř, lískoví (val.).

leščíca, lis na tvaroh (laš.).

Leščky, pl. f., trať (Vizovice).

leší, n., lišej (han.).

leškotať, drkotati: Tak ho zima udrtila, až mu zubami leškotalo (Kda II. 252)

lejmo, ve spojení: Ieje Iejmem = prší velice (val.).

let se (často bez zvratného), téci: Letj se mně v oči sloze (Suš. 58). Krev sa Iéje kořajama (Suš. 124). Z mojih černych oči sluze Ieju (Suš. 782). Z vočí mně sloze Iijó (Suš. 575). Z vašeho synáčka nevinná krev Iéje (Suš. 98). Hned bystrá vodička z Dunaja Iéla (Suš. 193).

letět 1. Zlá novina letí (pták ji přináší) Suš. 197. 2. běžeti: Letí jak drak. Kde Ietíš? Neleť tak, di pomálu! 3. padati: Daj pozor, ať nezletíš! Zletěl z jabloně. List Ietí ze stromu. Stodoľa mu Ietí. Chleva Ietíja. Mi Ietí dvě kopy po měřici (vypadá, t. j. dvě kopy po měřici se mi urodilo). Na nás letí na každého dvě hrušky (při dělení). 50 zl. dľuhu Ietí na něho (připadá). Nevím jak vyIetím (vypadnu). Ščasně sem vyIetěl. Po čem Ietí kopa vajec (»zač přijde«)? Zl.

Ieterňa = Iaternňa, lucerna (laš.): Pojčej mi Ieterně (Vyhl. VI. XVIII. 563).

Iétharka: na létharko (létharske)

jet, na koních, na př. mládenci o svatbě (Jevíčko).

letina, větve listnatých stromů lesních v létě nasekané a za zimní píci ovcím a kozám usušené (val.); lehký jak letina. Má sukničku jak letina.

létko, dim. léto: Vandruj, ženko, létko, dvě (Suš. 503).

letní 1. Má te koničke letní; do řepe se ani nehodijó (han) = slabé; srovn. letní šaty = tenké. 2. letňo (= letňá) voda = vlažná, teplá (Lor.), op. zimna voda = studená = letná voda (Spytinov). 3. = letitý. 4. Roby byly už po letňu oblečené = jako v létě, po lehu (Slav. ČL. X. 134). Nekeří ešče po letňu chodili (ib. XIII. 417).

letnica, -ce. Sukně za stara bývaly bílé, na všední den z hrubšího, na neděli z tenšího plátna, a sluly: letnica, leknica, kasanka (val.), fěrtoch (han.). Obnošený fěrtoch dal se do barvy na modro a slul *šorec*; z tenšího plátna vyleštěný jmenoval se skleňák, liščák, bliščák, šušťák.

letnina = letina (v. t.) Dob.

leto: Kdy se ženit budeš? Za rok za dvě leta Suš. 743. (Toto spojení je stálé; neříká se za rok za dva a p.) Dcera byla již v letech = dosti stará, věkem pokročilá (Kda I. 40). Měl moje leta (byl tak stár jako já), měl tatičkovy leta, byl v mých letech. A přece se mi taky, ne-li ty parády, aspoň trochu slušného šatstva chcelo; vždyť mi šlo do let = dospívala jsem (Pittn. VI. XVIII. 614).

letojší = letošní (Zl.).

letojšek, letošní rok, letos: Slíbíš mi počkat do letojška. Lóni bylo víc ovoca proti letojšku (Zl.).

letocha, kdo léce, se toulá (laš.); i příjmení.

letopěř, netopýr (záp. Mor.).

letorost, ratolest laš. (vulgo!).

letovat, leto trávit: Gdze letujem, tam zimujem (horn.) ND. 72.

letovisko, chlív a koliba na vzdáleném pastvisku, na němž se hovězí

dobytěk pase a tam po celý čas pastvy ve dne v noci zůstává (val.).

letúny, pl. m.: Běha na letuny = toulá se (laš.).

letúšek, dobytče toho roku ulfhlé (Žďár).

letvinka, větvička (laš.).

levča, -če, líšeň u vozu (horn.).

levčít, ulehčovati: Levčel jim nemoc jak mohl (han.).

levký = lehký: Aj levká tvá láska jako peří (Bart. II. 643).

levný 1. laciný: Kúpil to za levný peníz. Je to levné, ale nic po tom. Ukúpil sem to levně (Zl.). 2. Nastalo levnější, totiž mírnější počasí (R. a Ž. 7). Dnes je mu levnější (nemocnému ulehčilo).

lezáček, pták *certhia familiaris* (val.).

lezavka, pták *sitta europaea* (Jimramov).

ležít, iter. lozit (slov., val.), laziť (Příborsko, Frýdecko). Na Opavsku dur. ležt je též za iterativum (jako v češtině), jinde se jinak vyjadřuje: šplhať po stromoch (Ostravsko). Na Hrozenkovsku neznají slovesa *ležiti*, praví se tam: vejc do zahrady (vejiti), vyndzi na hrušku (vyjdi), choj (jdi), naber (natrhej) čerešní, chodziec po stromoch (lozit): Leze jak mucha z pomyjí. Dybys ty chmeľu po plotach nélez (Suš. 300). Co sem v mladi činil. na oči mi leze (Suš. 10). Leze mi za pahnozty (zima za nehty). Zemáky už lezú (ze země). Tak ně zuby na vrch lezú! (když kdo mluví o něčem kyselém). Snih slézá, už slezl. Vlasy mu lezú, už mu všecy vlasy slezly, má hlavu oblezlu (plešatou). Jak začala fabrika, lezla služba každěj rok vejš a vejš (plat byl větší a větší) dok. 158. Co mi lezeš do svědomí? (saháš).

lež, než (val., horn.): Radši bych umřela, lež bych sa vydala (Suš. 94). Není péro, lež věnec (Suš. 22). A lež sa utopil, na Boha zavoľal (Bart. III. 13).

ležačky, ležmo (jako seďačky, stojačky).

ležák, slimák (Brň.).

ležato: Prodál obilí na ležato = posečené (val.).

ležet: Jak sa ti leží na téj l'avce? Syn leží v smrtelnéj nemoci (Suš. 6). Tobě, milá, tobě to stavení nové, co v něm leží stojí, všecko bude tvoje (Suš. 155).

ležisko, pelech zaječí: zastřelil zajíca na ležisku (val).

ležmo: Zabil zajíca na ležmě (op. na stojmě). Obilí rostě na ležmě bai na stojmě (laš.). Leží ležmem (o těžce nemocném) (val.).

ležka, lžíce: Hotujcě ležky (Suš. 464).

Lhota, trať (Chvalkovice).

li, částice tazací, nevypouštíva se v řeči lidové tak často jako v jazyce spisovném: Skoro li se vypravíš? Hodně-li ste vzali? Je-li váš mostek tvrdý? Dáte-li nám přes něj jeti? (Suš. 730.) V. *ji*.

libórek, kdo ve žně na poli prostírá povísla (Kojetsko).

libotat sa, **ligotat sa**, -cu, třepetati, třpytiti se: Liboce se, liboce zelený lísteček na buce (Suš. 280). Jedú chlápci jedú, uherskú silnicú, až sa jim tak šablenky na bokoch libocú (Bart. II. 368).

libovnica, -ce, milovnice: Sestra je libovnice poutí (Kda II. 146).

libuša, še, kráva toho jména, pěkná, která se všem líbí (val).

libý: Vytáhněte rybu mému srdcu libú (var. milou) Suš. 187.

licat, liceti, strážiti na ptáky: Budeš-li ješče lítati, budu na tebe licati; nalícám na tě žitné klas (Suš. 250).

lící, živý plot (dol.) = cedron.

lícnatý, hladký, úhledný = lícny.

lícni, co jest na líc: strana lícni (u šatu, bankovky a p.) op. rubni.

lícny, úhledný, pěkný.

ličak, hrnec s vápnem na líčení (bílení): Má boty jak ličáky, baňaté, neforemné (Kt. Dod. I.).

ličít, počítati (laš.): Pan stojí na moscě, přelíčuje ovce (Suš. 133).

ličít, blítiti (v. t.).

ličít sa na něco, někam, strojit se.

lička, líčení (bílení) domu.

lidenec, -nca, odrůda hrachu; zrno má šedé, hořké, kvete červeným. Nalézá se v bílém hraše a vybírá se pro hořkost (Tišnovsko).

lidi ve smyslu českého ›lidičky‹, sice *lidé*: Lidi, tam bylo dobře! Lidi zlatí, byla vám to mefa!

lidkové (řudkové) = lidi: To vám byla, lidkové, hrůza (Vah.).

lidský 1. co náleží lidu: Ty veliké kusy poľa sú *panské*, tam ten kus je *fárský*, a ty malé kúsky sú lidské.

2. Ty se's nalokal venku lidského vzduchu a věil myslíš, že tu mám člověka, t. j. vzduchu, v němž žijí lidé, jímž oddychují (Kda I. 208). 3. Už bys aspoň pro haňbu lidskú toho moh nechať, dyž už sa Boha nebójiš (val.), t. j. mohl by se's stydět lidí. Nelež tu na haňbu lidskou = lidem (fig. 37). Srovn. biblické ›pro strach židovský‹. 4. cizí, nesvůj: Já mám pivo lidský, já ho piju dycky, a jak se ho napiju, pěkně poděkuju (Bart. III. 788).

liduša, -še, kráva toho jména, blede barvy (val.).

liduška, kostka číslovaná od 1—6. Na lidušku, zvláštní hra hazardní

liduškář, -a 1. chodíval s liduškou po trzích a poutích. 2. člověk zistný, taškář.

ligavý: ligavé rohy (dobytka hovězího) = do zadu obrácené jak u srny (horň).

ligotat (se) = libotat (v. t.): Ligotaly hvězdičky (Bart. III. 712).

liguša, -še, kráva toho jména (Dob.).

liha, znamení hraničné, vřezané do stromu hraničného, který slul proto lizovaný (arch. I. 52).

lihavka, trouba n. písťala ponného (slez.) Kt. Dod. I.

liča v. lichovat.

liča: Belo pět parů, jeden mládenec vzostal lichó (Maš.) = lichem, bez pavnice (družičky).

lični: holub, sám, bez holubice (záp. Mor.).

lichota 1. By tě lichota vzala (laš., euf. čert). 2. zlý člověk.

lichovat na západní Moravě znamená označiti si kus pole slámkami nebo větvičkami, kolik se ho jedním hozením semene posije (obyčejně čtyři kroky zšíří); *ličha* je takový kus pole. Jinde znamená lícha 2. kus pole z lesa vzdělaný (Ivančicko) 3. úzký záhon kraj pole při cestě (Zábřežsko: na Kyjovsku tomu říkají *sádek*); 4. díl lesa obecního, jímž se »vobsedlí« každoročně na kácení podělují (Brň), 5. jméno trať (Brň).

lichva, dobytek hovězí (horn.), hovězí i ovčí (Klobucko a Brumovsko).

lichvá, -ate, mladé dobytče hovězí (horn.).

lichváci trh, dobytčí.

lichý 1. snop, ořech = zbývající nad kopu, nůž nad tucet atd. (Zl.). 2. vetchý = šat, látka (laš.).

lijan: Sekej, synko, sekej lijanovej panence na povijan (Suš. 554) (?).

lijanec, -nca = livanec, litý vdolek (již. Mor.).

lilecký, euf. čert: Ba lileckého! (Mor. lid 103.)

liluška 1. kachna, od zvuku *li li*, jímž se přivolává. 2. pták anthus.

limba, lípa (Linde) (sev. Mor.): Stojí limba, stojí listu širokého (Suš. 161). Pod tó zelenó limbó, tam se děvčátka zendó (Suš. 758).

limónka = císařská, druh hrušek.

lin, -u, hadí, kůže s hada slezlá, dobrá na nakuřování od nácty (Zl.).

lina, láno (val.).

lňat i **lýňat**, pouštěti srst: Kráva, pes lňá.

linda, topol vlašský.

linduša, kráva toho jména, barvy kmene lindového (val.).

linduška, pták anthus.

linek, rak s novým pancířem (Brň).

lňit se = lňat (v. t.); i rak se lňí, dostává nový pancíř (Brň).

Lipar, příjmení.

lipatý: Lipo, lipo lipatá (Suš. 472).

lipí, coll., mlází lipové.

lipina 1. = lipa: Stojí lipina, pod lipinu děvčina (Suš. 202). 2. lipové větvičky: Nasekál sem lipiny do

šátka bílého (Bart. II. 211). 3. lipový háj (val.).

lipinka, druh hrušek.

lipka, druh révy, někde rézlink, jinde lampart (v. t.) zvané.

lipovák = podlipník, hřib rostoucí pod lipou.

Lipovica, -ce, trať (slez.).

lipský šátek, velký červený, zvaný také tureckým.

lipůvka 1. druh jablek, 2. houba *agaricus prunulus*.

lirykať, zpívati: Dybych měla hlas, to bych vám zalirykala! (val.)

liša, bránka sbitá z latí (záp. Mor.) v. lésa.

lísek, drobná muška, co požírá chmelový list.

lišk, liskanec, poliček (laš.).

liškačka, palestra, kterou se míč »lišká« (Podl.).

liškaňa, -ně = liškačka.

liškanec, poliček.

liškat (liščit, lisknút) 1. poličkovati: naliskat, vyliskat někomu, zlískat někoho. 2. bítí v míč liškačkou (palestrou). 3. So vod blata celé zaliskané = zastříkaný (Maš.).

list 1. coll. = listí: Byli sme na listě v lesi. Naši hrabú list (Zl.). A ta voda není čistá, napršalo do ní lista (Suš. 3). 2. Stromek na třetím listě už měl ovoce = třetí rok po nasazení nebo naštěpování (Zl.). Můj vinohrad má teprú třetí list (= třetí rok, co byl založen); na pátém, šestém listě už hodně rodí (slov.). 3. Já tobě složím svůj list doktorský = diplom (Kda II. 101). 4. Daj mi listek slatin = tenký kousek.

listnačka 1. *hieracium boreale* (bot.). 2. plachta na list.

listník, kryté místo u chalupy, kde se chová lesní list na stelivo (val.).

listopád, padání listu: Ach prší, prší listopád (Bart. III. 407).

liša, -še, plamen vzhůru vyšlehující: Jak tá liša bčí! Hořelo to lišu. Od stodoły chytla se ai lipa a hořela lišu (Zl.).

liščák, v. letnica.

Liščárňa, trať (Lor.).

liščí: L. hory, vinohrad (Bzenec),

l. jabko, physalis (bot.), l. ocas, echium vulg. (bot.).

liščice, pl. f., trať (Vranová).

liščistý, červený jako liška (val.).

liška, malá liša, plamének (Btcha).

liškaňa, ovce toho jména, kolem očí liščistá (val.).

liškářna, bouda, z níž lišky střilejí (val.).

Lišky, les (Kelč).

lištva, šrák, mísník, police.

lištvice, pl. f., přičesnuté ženské vlasy z pod šátku vyhlédající.

litka, litkup, pitka při prodeji: Pili na to už litku, a potom kde nic tu nic.

lító, komp. lítější, sup. nejlítější: To je mně nejlítější (Suš. 578).

litopěř, netopýř (hor.).

lítóživý: To dítě je velice lítóživé (wehleidig) slov., val.

Litová = Litovel; adj. litovský: Najvčec sa prodávaly babůvky litovské (Slav. ČL. XIII. 417).

litovať: Dy ci budze mama laci, pridz se ke mně litovaci = abych tě politoval (Suš. 324).

litvín, druh bramborů, mají prostředek děravý.

livička, pták sylvia hortensis (horn.).

livuľka, husa, od zvuku livu, livu! jímž se přivolává (laš.).

lizačka 1. břechka povidlová (slov.). 2. míchanina otrub se solí, jež se dává lízati kravám (záp. Mor.).

lízák, prst ukazováček, že se jím líže (laš.).

lizaňa, -ně, palestra, kterou se míč >lizne< = liskaňa (v. t.).

lízanec, -ca 1. značka líznutím způsobená, 2. pohlavěk (srovn. líznút) laš.

lízitací, n. = licítace.

lízna, modřina po ráně, v. lyzna.

lízna, lenošná parádnice.

líznut, udeřiti: Tak tě liznul! Lizni ho! Liznul ho tři razy pohlavkami (Vyhl. VI. XIX. 1117).

líznuť, rázně udeřiti (val.).

lízoniť sa, ulízovati se, škeřiti se.

lízula, -le, kráva, která ráda líže.

lízica, -ce = lžíce (vých. Mor.).

ližičník, podlouhlý, úzký košík na lžíce, nože a vidličky.

ližník čili *postihář*, zřízeníec, který po líhách do sklepa spouští sudy; jinde mu říkají z německa šrotýř (arch. III. 96).

lnút: K tomu zasetému lnú slépy, že nelza ubránit = ženou se po zasetém (Vych.).

lobas, trhan (val., laš.).

loć (pol. lać), líti (Lor.).

łoć (pol. łajac), láti (Lor.).

łocuga, nechutný nápoj, brynda (Frenštát).

łocún, tulák (laš.).

łoďan chleba = kus chleba (Olom.).

łodí, n., loď: Jaborové lodí, klenčové vesélko (Suš. 241).

łogaň, výrostek, hoch (Vck.).

łogať, lokati (val.).

łogda, míč (val.) ND. 177.

lohniť, píti (potupně) Kunštát.

loch 1. ležisko zaječí, 2. sklípek na brambory, 3. (= lok) doušek, hlt: Víc nesmíš vypít než dva lochy (Kunštát).

łochat, píti velikými doušky (Kunštát). Vojak chyľaci putnu z vodú, tak z ní łochál (Slav. ČL. XI. 380).

łochtuša = loktuše (val., laš.): Přikryj ma tú bíľú łochtušú (Suš. 453).

Lochtuše, pl. f., vinohrad (Archlebov).

łojdy, pl. m., krh, das Triefen der Augen.

łojdavec, -vca, lojdavý, kdo má lojdy (dok. 230).

łokáč, -a, louže, Locke (Dačice).

łokajka, lokalka, místní dráha.

łokeš, -kša 1. koláč z chlebové mouky (val., horn.), 2. placek bramborový na způsob omeletty, posypaný makem (Podl.).

Łokětěk, trať (Bořitov).

łokmes, výrostek (laš.) = ohnaš (v. t.).

łokýš, -a, nudle (val.).

łolek, atropa belladonna (bot.).

łom, lomoz, veliký křik, sváda: U Trčalků byl co chvíli łom (Slav.

ČL. XII. 131). Není toho domu, co by v něm nebylo lom (Vck).

lomázgať, tropiti lom (val.).

lomcíř, urvalec (val., laš.).

lomcovat, trásti: Psina (zimnice) člověkem lomcuje (Kda II. 333).

lomenica, -ce, zděná komora, ke kuchyni přistavěná, o jednom patře, nazvaná tak proto, že jsouc vyšší nežli jizba, pod střechu vyvýšena je zdí lomenou (Zl.).

lomit 1. Rukama lomila o svého bratříčka = ruce zalamovala (Suš. 98). 2. hřmotně křičeti: Ten lomil Pořáď se s nů lomí (vých. Mor.). Rozína si stěžovala, jak s nů tatíček lomili (Vlk 52).

lomotit: Opilci v hospodě lomotíja = hulákají (val.).

lómozg, -u, coll. oblomky, oblámané odpadky, 2. prstě (laš.).

lomoziť sa: Lomoziť sa chrástím = drápal se (val.).

lomozovať sa, dřiti se: Nařomozovář sa dostě (val.).

lompetat se, trásti se: Pinkl se mo na zádech lompetá, hází se mu (Maš.).

lompitať sa, nečinně pocházeti (val.).

řona, vlna vody, větru, die Welle (han.) v. řonit se.

řonařší, řoňský: Mám z teřba strach jak z řonařřeho řňahu (Dob.).

řonek = řokolník (v. t.).

řonga, řongoř, bidlo přivázané s boku k vozu řebřinověmu, aby osoby po něm pohodlněji dostaly se do vozu (v. vůz IV.).

řonit = řochat, píti velikými doušky (Brň.).

řonit se n. řonovatěť se, vlniti se: Voda se řoní, řonovatí (han.) v. řona.

řonsko, řoňský rok: Do řonska zme eřče jak tak vystačili. Proti řonsku je obilí řetos pěkné. Před řonsky bylo řepří (Zl.).

řoňří, řoňský (laš.).

řopač, potok (Blansko).

řopačat sa: ptáci, řúsata sa řopačají, dostávají brky na řopatkách. Takovým ptákům, řousatům říká se řopačata. Mladí ptáci jsou napřed

řofata, potom řopačata, pak opěřenci, posléze vyvedenci, když se z řnízda >vyvedli<, vyleřli (Zl.).

řopačka (= řlopačka), nápoj dobytku: tepla voda s otrubami (laš.).

řopař, -a, řopata (val.).

řopař = řlopati (laš.).

řopata, trař (Počenice).

řopatka 1. alisma (bot.). 2. Dalo mo to pod řopatke, napracoval, našesl se (Maš.).

řopún 1. řopuň laš, řlopoň sev.

Mor.), řlopucha (lappa tomentosa), 2. (-ó-) veliký řlobouk (řovačov).

řopúnka, ovce toho řjména, má veliké uři (val.).

řopuřica, -ce, tussilago řarfara (bot.) val.

řoskot, řřijmení (pol. = řpraskot).

řosky, řjméno traří v řrůzných končínách = malé řlosy, podily.

řosopěř, řtrigonometrické řznamení na vřřích (horň.).

řoubek (-ó-), kadlub na mouku (han.)

řoučník, pták emberiza miliaria (Kelč).

řouřat (-ó-), povykovati (řevičko).

řouřot (-ó) 1. náledí, 2. okyď na stromech (řábřeřsko).

řoupárka (-ó-), řhoubu řsuillus anulatus (řmyslibořice).

řoupeře, trař (Blansko).

řovcov, trař (Blansko).

řovisko, řprohlubeň v řrybníku, do níř se při řlovení řryby řstekou (řáp. Mor.).

řovka 1. řzáminka: řLovku si řhledat na někoho, řzáminku, aby mohl někoho řtýrati: Takových řlovek si na řženu řhledář (Vlk 86). Vy řdycky řhledáte řjakúři řlovku (řlav. ČL. XIII. 77). 2. řpifka, řzářřti (val.).

řozce, pl. ř., řLoze (na řLozách), řjméno traří v řrůzných končínách (řrb. řkmen řvinný).

řozitř, iter. slov. řléřti (v. t.): řTy, řbratřříčku, umiřř dobře řložitř, vylez na řten řstrom (Kda I. 261). Po řkolenách řlozila (řSuř. 138). 2. řchoditi (v řhrubří řreči): řTen sa řtam k řnům neco nářložitř; řmysřel, řže řBarku řdostane, a řzatřm odeřel uřřa řnos (řVah.).

loža, -e, f. = lože (laš., horn.).

lože sluje: pohrádka, pohradina (val.), ložnica, lůžko, postel a má dvě čela (podl. ohřebľa), v hlavách a v nohách, a dvě postrannice.

ložičko, kravské lože po otelení: Tahne se to (nějaká látka) jak ložíčko (Zl.).

ložif, klásti: Po oboch stranách chaupy ložily sa na zimu hraně drév (Vlk 6).

ložňačka, typhus (val.).

ložnica, -ce 1. lože (val.): V kútě na pravo stáľa ložnica (Vlk 7). 2 = stlánka, plachta na pokrytí slámy v loži (záp. Mor.).

lsknout se, lesknouti se: Byla by se *skla* jak dennice jasná (Suš. 150).

lub 1. kolo ze štěpiny, do něhož se vplétá síto nebo řešeto, 2. bezedný kadlub, který se zasazuje do kotla, když se v něm vaří povidla, 3. lyko. Ve významě tom zachovalo se to slovo jako archaismus, jemuž se nyní nerozumí, jen ve rčení „chrápe jak by luby dřel“ (srovn. rus. lub = lýko, stromová kůra).

lubaný, líbaný, slezský tanec.

lubif koho, neco, rád mítí, milovati: Dávno sem já mohľa mladú ženú byti, keby ta mé srdco prestało lubiti (Bart. II. 186). Zefá on ne-lúbí = nerad jí. Lúbí víno = rád pije. Nělúbim hádek (slov., val., horn.).

lubif sa, líbiti se: Lúbjá sa mi tvé očenska sivé (Bart. III. 414).

lubivý, libový: maso.

lubný, milý, hezký, chutný (Vck).

lubošky: Kedz je jim to na luboškách sem behac, něch behajú = když se jim to líbí (Dol.).

lubovica, -ce, míra na obilí (han.).

lubuša, -še, kráva toho jména, která se líbí (val.).

lučivo 1. louč, smolnička, 2. noční knůtky (Opav.).

ludica, -ce, udice (laš.).

lúdit, vábiti: Hanička si moc galánů lúdí (Bart. III. 518).

luďkové, lidičky, milí braši: No,

luďkové, já vás nutit nemohu (Kda I. 264).

ludno: Je ta hospoda stranu v Iese, ale v Ietě byva tam ludno = bývá tam mnoho „luda“, hlučno (laš.).

ludný (-o-), kloudný (iron.): To jož bode lodny, na př. jídlo, když dlouho stojí (Olom.).

ludský 1. Majetek je buď svůj, buď ludský (jiných sousedů), buď panský (velkostatku): Pase na ludském, ne na svém. To je ludské = cizí (val.). 2. ludský člověk, světem prošlý, zvláště „svinkař“, co vede obchod s prasaty (laš.) Srovn. *ludský*.

ludzi květ, tussilago farfara (horn.).

luh jako jméno obecné vymizelo z řeči lidu, ale jako jméno polností nalézá se zde onde.

lucha, špatný nápoj, brynda (laš.), řídká polévka (val.) = lúra (v. t.).

lučaf vodu, plnou hubou lokati, nalúchaný kůň (Val. Klob.).

lukavý, luční: l. kvítí (val).

lukniška, trať (Dob.).

lukno, polní česnek (horn.).

luťkoř, -ě, f., dřevo na způsob čtvrtměsíce vykrouhlené; loukotě dřevěnými hřeby spojeny jsouce, činí okruh kola (v. vůz I. II. 5).

lukša, -še, nudle: Mama vaří lukše (Suš. 508). Také na Přer. (Btcha).

luťák, atropa bell. (val.).

luťaf, pítí; onom. pův. pítí z lahve: Veť on aj hodně luťá (Slav. ČL. XII. 44).

Lulč, m. do Lulča.

luťek, atropa bell., *luťci* coll. (val.).

luťkyňa, ženská s vřískavým hlasem (Frenštát).

luťotaf, bublati: Voda v potoce luťotá (val.).

lumpa, ženský lump.

luň, loni (han.).

lundač, žvaniti (Lor.).

lundačka, zdlouhavá chůze, toulka: Myslíš jen na besedy a lundačky (Žď. obr. 115).

lundák (lundał, lundała), kdo se lundá, tulák (Zl.).

lundat se, toulati se: Ceľý deň

se kdesi lundze (Zl.). Lundali se s místa na místo (dok. 157).

lunt, 1. (-o-) kus: chleba, masa (Jevičko), 2. šat: Nemá na sobě kusa lunta (slov.). Něma luntuv (laš.).

lup: Tá lup to ze stoła (= vzala). Dvacet měřic žita lup na vůz, odjed' dál (= hodil a odjel) slov., val.

lupák, lijavec (val.; srovn. prší tak lupoce), 2. = šupák, brambor v šupce uvařený (laš.).

lupat (-o-) prstama, luskati (Maš.).

lupať sa v jídle, rýpati, s nechutí se přehrabávati a jen nejlepší sousta vybíratí (val.).

lupať 1. zemáky vařené ze šupky, 2. ořechy = louskati.

lupět, zhusta a hlučně pršeti: Ale tam lupí! (v. lupotat).

lupina, něco odloupnutého, *lupiny*. 1. šupky se zemáků sloupané (val.), 2. šupiny rybí, 3. šupiny ve vlasích.

lupíř: Vylúpili mu = vybili (val.).

lupnúť, udeřiti, píchnouti: Čili řa včelíčka lupla ve včelínku z rána (Bart. III. 293).

lupotat, klepati, tlouci: Tam cosi lupoce, červená žunečka na buce (Suš. 370). Prší, tak lupoce.

lúra, brynda (káva): Daj trochu tej lury (Jicko, laš.) = lucha (v. t.).

lúska 1. Luský má hrách, „dyž už je tam zrno, říká se temu dlaščky“ (Zábřežsko). 2. trudovačka (v. t.).

luskáč, -a 1. nůž zavěrák, když se zavírá, luskne (Df.). 2. polní mák (Zl.).

lúskačka 1. dětská hračka z ořechové slupky, kuličku a nití, 2. brouk kovářik (Dob.), 3. truskavec (tvrdá jahoda, na mezích rostoucí).

luskavka, brouk kovářik; polož-li se na dlaní naznak, luskne sebou a převrátí se (ND. 49).

luskovina, laskomíny (Zábřežsko).

lušćinec, rhinanthus (bot.).

lušćiť, lusknout: Týdeň přefetěl, jak by prstama lušćiť (Slav. ČL. X. 300).

lušňa, -šně, lišeň, bidélce při kole v nápravě upevněné, na němž leží ebrina (v. vůz I. 3).

lušňaf, slíditi, hledati: Nalušňám nečeho kozi (val.). Lúšňá po zahradách. Adam lúšňál po ráji a had mu svédł ženu (Df.).

lušňaf sa, choditi sem tam (val.).

lušnisko 1. dřevěná část lušně o sobě (v. vůz V.). 2. klobúky s luš-niskama: lušnicka starodávných klobouků byla tři tenká dřívka, která chránila širokou střechu, aby původního tvaru nepozbyla. Bez lušnick byl by klobouk „klapúchej“ jako tyrolský (dok. 82).

lutký, lehké nebo staré kalhoty odřené (Slav. ČL. X. 378).

lútoba, lítost: Býl jak otrúcený (otrávený) od téj lútoby (Vlk 24).

lutobíř sa, lítostiti: Co by sa's tak lútobířa! (Vlk 108.)

lutoměrka, druh jablek, původem z Litoměřic; jméno asi hodně staré, pochodící z té doby, kdy Litoměřice byly ještě Lutoměřicemi a českými.

lutrejch = utrejch (Krásná, Maš.).

luty, pl. f., plátěné, široké gatě (slov.).

lúzký = úzký (Jicko).

lužerňa, -ně, louže (val.).

lužica, -ce, lžice (laš.).

lužička, lžička.

lužovica, -ce, voda z louže (vých. Mor.): Doněšla mu lužovice (Suš. 168; var. z luže vody mu nabrala).

lužovka = lužovica (Btcha).

lybnúť = lupnúť, uhoditi (val.).

lybotaf: Čtveráctví mu lybotařo v očoch = jiskřilo. Hvězdičky lybocú, dyž je mráz (Vlk 26). Srovn. libotat se.

lyčák, lyčený provaz.

lyčenka (e) = lyčák (Zábřežsko).

lyčný, tuhý, záh = chléb, maso (laš.).

lyga n. **lygaňa**, kráva, jež má rohy v zad obrácené (val., horn.).

lygať, polykati, hltavě píti: Nělygaj tak! (laš.).

lygo, sivastý vůl (horn.).

lyk, hlt: Dva lyky. Ten má veřke lyky! (laš.).

lyknúť, polknouti: To mušl lyknúť (laš.).

lykovitý = lyčný (v. t.).

lypač, -a 1. široký, čtverhranný obojek slovenské haleny, 2. Valašky nosí střevíce s lypačem, soukenným jazykem, jímž se rozporek zakryje.

lypať sa 1. pabrati se v jídle: Enem sa v tem lype (člověk, dobytče). 2. dolýpať na koho = dosýpati, dotíratí (val.) v. lupat' sa.

lysa, lysina.

lysák, fazole červená n. černá s bílými lyskami (ND. 181).

lysaňa, -ně, kráva toho jména, červená s bílou lyskou na čele (val.).

lysená = lysaňa.

lysiny, pl. f., vinohrad (Syrován).

lysisť, lysý (val.).

lyskaňa, -ně, ovce s lyskou (val.).

lyskovatět, dostávati lysky: Dyž

začnú ňatě lyskovatět, zemáky se kazíja (Zl.).

lysoň, -a (lyso, lysko, lyša, lysoš), vůl červený s bílou lyskou na čele.

lystko = lýtko (val.).

lytkovice, pl. f., boty s vyleštěnými, tvrdými holínkami.

lyziť sa, smáti se pitomě (val.).

lyzna, modřina: Co chvíľa jí vidět lyzny na hlavě (Vlk 92). Hanča ukazovaľa lyzny na rukách (Slav. ČL. XII. 85).

lyžka, lžice, l. žabí, škeble (laš.).

lyžník, koš na lžice (laš.) = ližičník (v. t.): V lyžniku su chrobaky (Suš. 535).

lza, slza (laš.): Kdy koľe vas pujdu, obľeju se lzami (Suš. 489).

M.

macat = makati (val., laš. i pol.): V kapi se macá, krejcara nemá (Bart. III. 544). Co vas mace! = napadá.

macat' se s něčím, šukavě pracovati: Dľuho še s tym macali (laš.).

macavý, šukavý, lenivý (laš.).

macek 1. kocour, 2. špaček, velký semel (ND. 180). 3. po macku = omatem, po tmě.

macíga, macecha, u Frýdka (Kt. Dod. I.).

mackůvka, druh hrušek.

mácnuť, udeřiti: Mácnu tě motykú! Mác ho, už ležěľ.

macúr, macůrek 1. = macek, 2. trudovačka (v. t.).

macvejda, neohrabanec (Frenštát).

mačec, -čca, mák polní (dok. 126).

mačinka 1. hlávečka zeleniny: Saľat má ešče maľe mačinky. 2. větvička: Rozmarýn má mět každý hošť, dyby jakú malinkú mačinečku (dok. 81).

máčka = omáčka.

mačkanec, místo na šatě po-mačkané: Mám tú sukňu samý mačkanec.

mačura, nechutná máčka: Taková mačuru možeš si šama sněšt (Zl.).

maděra, přihlouplý člověk (záp. Mor.).

maděránek = maděránka: On mně bude v zahrádečce maděránek plet (Suš. 630).

maděránka, majoránka: Nasela sem sobě maděránečke (Suš. 629).

mádlo, kamenný n. dřevěný sloupek na kraji silnice, aby vůz se silnice nesjel; pl. *máďla*, zábradlí u mostu (Zábřezsko).

madovník (medovník), perník (Df.).

madrca, malá ženština (Kelč).

madrmačka, melissa off. (bot.).

Madženka, příjmení.

madžgaf, mačkati, hnísti (val., laš.).

maga. Chce-li dítě, kam nemá, postraší je říkajíce: Nechod' tam, chytne tě maga. Maga chodi jen za tmy; jak se rozsvítí, maga hned zmizi (ND. 41). Přejde na tě maga s krvavým n. koňským okem (Konica).

mága, hlína s vápnem smíchaná, malta (laš.).

magačka = maga (laš.).

magarón 1. zavíjená šiška nadívaná povídlím. 2. taška nadívaná tvarohem n. krupicí. Vybíravému

děcku praví matka: Což myslíš, že ti budu chystat magaróny?

mágať ·máďžu 1. = máďzgať (v. t.), 2. tlouci, bítí (val.).

magnáš, -a, velký pán, boháč.

magnúť, udeřiti, praštiti někým o zem.

Magurka, pahorek toho jména (val.).

Mahda, Magdalena, »stará mahda«.

mahdák, levák.

mahoľný 1. mlsný: Má hubu mahoľnú (val.). 2. libé chuti: nápoj (Kunštát).

mahuléna = majoléna (v. t.).

Mahura, hora ve Slezsku (Vyhl. VI. XX. 113).

mach, prase (val.).

machajdubský, zmatený, pitomý: Já som celá machajdubská (Dob.).

Macháň, příjmení.

machar, trhan (laš.) Kt. Dod. I.

máchať, -chám, i -šu, práti (prádlo) laš., Zábřezsko (prať jest tam = bítí).

máchel, taraxacum autumnale (bot.).

machomét, potrhľý (Mal. ČL. VI. 75).

machús, strašák (val.).

mája, -je, máj = májový strom, postavený v máji a o posvícení (záp. Mor.).

majet: Má veliké majety = bohatství (val.).

majetnosť, majetek: Ten má pěknú majetnosť = živnost. Odbíraj, Aničko, svoje majetnosti, co si's najednaľa od svéj maličkosti = výbavu (Bart. I. 29).

majetství, majetek: Všecko majetství své pán odporučil Michalovi (Kda I. 38).

majholéna = majoléna (v. t.): Ona když de k tanci, jako majholenka (Suš. 473).

majiček, *májičko*, taraxacum off. (slez.).

majka, chroust (v. t.).

májka, při průvodech zřízená stromořadí z březových větviček (záp. Mor.) = han. ruska.

majoléna 1. dívka v máji narozená, t. vždy veselá a oblíbená

(Df.), 2. pěkně nastrojená, vyfiňtěná ženská.

májovka, druh ranných třešní.

májovník, asperula odorata (bot.).

májová rosa, galium cruciatum (bot)

májůvka, houba russula prunulus.

mak, zakúsil do maka (do zrnka), kúpil si litr maku. Maka nic mu neostalo = zhola nic (Kda I. 123), ob. pracha maka nic.

makabonka = bobořusek (v. t.).

makota, *makoť* (makota, měkota)

1. vše na poli sazené nebo seté, po čem nezůstává strniska: brambory, zelí, hrách, bob a p, 2. pole, s něhož tyto plodiny byly sklizeny: zemáčnisko, zelnisko, hrachovnísko, vičnisko atd.; nehnojívá se.

makotina, plevel: Je to sama makotina (Viškovsko).

makováč = makovník (v. t.): Budeme píct koláče, dobrý makováče (Brň.).

makovat (o-, po-), makem posypávatí.

makovica, -ce, koza toho jména, strakatá (val.).

makovina 1. Když se zřežou s hrachu makovice, zbude makovina (Slav. XII. 152). 2. odvar z makovic: Ten člověk spí, jak be se makovine napil (Maš.).

makovník, podlouhľý koláček nadívaný makem; pečivo vánoční.

makůvka 1. makovice, 2. (laš.) = makovník (v. t.), 3. druh jablek, 4. meretrix (laš.).

makyta = rokyta (*salix aurita*) val.

Makyta, příjmení (val.).

maľackovať = obaľovat (v. t.), ľ vyslovovatí jako *u*, *v*: huva, šva (Frenštát).

maľavý, trochu malý.

máľa, (e), -ate (ete), nemluvně: Bude pohřeb toho máľate. Měly pohřeb dvě máľata (Vych.).

maľastý, malovaný (horň.).

maľe (pl. f.), malovaniny, »cifry« (horň.).

maľena 1. malé děvče, ob. v pl. maľeny (Vych.), 2. = maľuša, malá kráva.

Mařenisko, paseka (Vizovice).

mařerka: Budú za mnú plakat užice, tařerky, že už včíl nemajú takové mařerky (Suš. 481) = hospodyně, která je v takové čistotě chovala.

maliny černé = ostružiny.

malináč, malinový keř; **malináčič** coll. (val.).

maliní, coll., malinové křoví.

málíť sa: Deň sa málí (krátí, ubývá ho). Slivky sa málá. Lid sa zmálí. Už sa teho málí (slov., val.).

maľký = malý (val.).

maľo, vúl barvy světlé, ne však sivák. (1. 5. maľo, 4. maľu; ostatní pády berou se od adj. maľovaný.) Df.

máľo: Má hľadu jak mynářova slěpka; peněz, jak žaba chľupů; šatů, jak žaba pláščů; přibývá ho, jak krajíčka v hrsti (= pomalu roste); ovoce, jak by pohodíl. — Je mne máľo na tú věc = nestačím silou, penězi, rozumem (Vych.). Mně už bylo na máľe = nahánělo mi (Brň.).

maľoň, -a, malý vúl.

maľovačka, fazole červená, bíle kropenatá (ND. 180).

maľování, vyšívání (Podl.) = cifrování (v. t.)

maľovánka, brambor mající po sobě červené skvrny (laš.).

maľovaný: Šáteček pěkný, bílý a kraje má malovaný (Suš. 754) = vyšívány. Švarný šohaj z Ľesa jede, maľované dřevo veze (Suš. 276) = pěkné. V téj novéj komoře maľované ľože (Suš. 465). Dolinečka dolina maľovaná dokoľa, maľováľ ju Janiček, jeho vraný koniček, maľovala dokoľa jeho zlatá podkova (Suš. 600). V širém poli stojí hruška maľovaná až do vrška (Suš. 613). Poslali ně pohoňáča, maľované dívča = hezké (Bart. III. 405). Šěľ sem přes kopec přes maľovaný (Bart. III. 724).

maľtaša, hrachový pokrm štědrovečerní (val.).

malterna, moruše (Brň.).

maľtovňa, nádržka na maltu (Vych.).

maľučký (maľušinký, maľunký, maľulinký, maľulizný) velmi malý (val.).

maľúnečko (maľúnenko, maľušinenko), velmi máľo (val.).

maľušinec: Sú to také maľušince = malé, slabé volky (Dob.).

maľušurný = maľučký (v. t.).

maľutký = maľučký (v. t.).

maľý 1. = máľo: Dostaľ to za maľy penize. To só maľy ľeta od té dobe (Mal. XXIII. 221). 2. s inf.: Ty zemáky sú ešče malé ohřnac = aby se již ohrnovaly. 3. malé = dítě: Já sa budzem nosíc na vraném koničku, a ty budžeš vodíc malé za ručičku (Čern. 48).

maľžen, manžel (val. jako stč.): Lepší je ten můj maľžen než celý svět (Suš. 448).

mam, strašidlo (Dob.).

mamáľý. Ve valaštině rožnovské slova má milá srostla v jedno, jako jedno slovo se skloňují a v tomto složení tvoří i rod mužský: Ach mámilí, mámilí, kde ste dotěľ chodili? — Podobné složeniny jsou též v slovenštině uherské: Potom pōjdem k ma milej. Nikde v širom svete mōjmilého ja nemám. Videla tam stáľ vojáka svojmilého kamaráta (Spevy I. 172, 135, 125).

mamona, šelma, ve smyslu zlém i dobrém.

mamonit, majetek lakotně sháněti: Na koho ten člověk mamoní, dyž nemá děti? Už toho dost namamoní!

mamrat, bručet: býk, medveď mamře.

mamuľka, matka (lichotivě) val., laš.

mamuník, koltún (v. t.) Vyhl. VI. XIX. 135.

mančič, přemlouvati, mámiti (Lor.).

manda, kočka (dok. 23).

mandáčka, levá ruka.

mandák, levák.

mandaska = bandaska, veliký a široký hrnec, v němž se dobytku vaří.

mandelíčka: Okolo sv. Prokopa nasazují se posledně kuřátka, jež se vylíhnou přede žněmi. Taková kuřata,

›mandelíčky«, prý se dobře vydaří (R. a Ž. 35). Jinde jim říkají ›prokúpký«.

mandrčič, s něčím handlit; přemandrčič koho = obelstít, ošidit; vymandrčič co na kom, vymámiti (val.).

mandyka, levá ruka (laš.).

mandyvilá, děvče čiperné, dotěrné (laš.).

manġe, pl. f. = mandle (Lor.).

manin = maní: A já půjdu maninú za tú švarnú děvčinú (Bart. III. 697).

maňorec, -rca, zakrslý člověk (záp. Mor.).

maňú = maní: Půjdemo maňú, až trefime na ňu (val.). Maňó sem to našil (Maš.).

maňtaf, -cu, másti, zmodrchati: niti, bavlnu (laš.) Kt. Dod. I.

mařa, -ře 1. *škodná mařa*, žena, která všechno maří, kazí, 2. *hojňá mařa*, marnotratnice (Zl.).

mařák v. mařena.

mařaniť, kaziti, ničiti (han.) Kt. Dod. I.

marasit 1. pošlapati, rozbiti: ovoce nohama na zemi, 2. zamazati (Kt. Dod. I.).

marasnička, mřínek (záp. Mor.).

marasť, plevel, neřád, smetí (val.).

mařasť, -i, veliké bláto (Zl.).

marastif, za-, zasmetiti, roz-, rozbiti, do-, zbiti (val.).

marčák 1. zajíc v březnu ulíhnutý, 2. ječmen v březnu zasetý (Vlk 72).

mařec, -rca, březen (laš.).

mařena (mořena, smrť, smrtница, smrtelníčka, smrtolka), býval došek hůlkou prostrčený a za ženskou přistrojený, který na smrtnou neděli děvčata za zpěvu obřadních písní z osady vynášely a pak odstrojený do vody házely. V některých osadách také hoši nosvali *mařáka* (smrťáka, smrťocha). LN. I. 231.

marhuľa, -le, merunka.

marcha = mrcha (laš.).

marchotný, trpký, nemilý (val.) = markotný.

Mariový, Mariin: Jedte s tím obrazem Mariovým (Suš. 41).

markota, *markotnost*, truchlivost, melancholie (laš.).

markotněť, trudnomyslněti, stávat se melancholickým: Při špatném počasí každý markotní (Kt. Dod. I.).

markotno, lito, smutno: Ani kušečka mu něpodali; něměl hladu, afe přece mu to bylo markotno (laš.). Mně je *markotně*, smutně, nedobře (han.).

markotný, *markútňý*, truchlivý, smutný, melancholický: Stařfček sú už kolik dní jacisi markotní (val.). So jakése markotné = mám pokažený žaludek a p. (han.). Bagón je jakése markotné (fig. 23).

márnica, kůlnice na máry.

marňoch, marnotratník: Marňoch márný je z něho (Vlk 92). Marňoši seděli v hospodách (Slav. ČL. XI. 380).

márnošť: Hádat se s vama nebude, to be befa márnošť (Mal. XXIII. 164).

márný, hubený, slabý: Ozef býl márné človíča (Vlk 51). Je to márné chlápa (Vlk 64). Zabitě ma, šak som márný = nestojím za nic, jsem na nic na světě (Bart. II. 193). Tento jeden márný peníz = nepatrný t. trojník (Suš. 27). Pro márný slovečko zranila srdečko (Suš. 149). Náš panáček (kaplan) dostál márnú fárečku (Zl.). Světlo svítí marně = slabě, špatně (záp. Mor.).

mařoch, mařitel, kazič (laš.).

marokánka, druh bramborů.

márovňa, -ně (val., laš.) = márnica (v. t.).

Maršálky, vinohrad (Bzenec).

Maršova coll. pl. f., na Maršovách, trať (Vizovice) = Maršovská.

martinek, poslední n. nejmenší kotě, kuře, vůbec mládě (Kunštát). Jinde mu říkají poškrabek.

martinka, druh hrušek.

martykán, cikán, komediant: ›Děti zamurisané (umouněné) berú martykáné« (Df.). Také vlastní jméno (Btcha).

marunka, brouk coccinella.

marušac, reptati, hubovati (Lor.).

marvan 1. buchta z pohančené mouky, 2. hlupák (val., laš.).

maryáš, -a, tolar Marie Teresie (val.).

maryjánek, majoránka.

marýnka, špenzr (kabátec) plátěný nebo z bílého sukna = grytan (Příborsko), valaška (han.).

masar (Podl.), *masař* (laš.), řezník: Veznem kozu za rožečky povedem k masařu (Suš. 615). Utni mi masařu, utni masa (Bart. II. 436).

masarčík, tovaryš řeznický (laš.).

maščenka, omáčka ze sladkého mléka moukou zahrkaného; máčeji se v ní podlesníky (v. t.) val.

masečko = masičko (laš.).

máselníček, brouk májka (ND. 49).

máselník, druh hřibů.

masjaček = měsíček: Kedz je masjaček na prážno, nesmejú sa kantofle sadzic (Dob.). Srovn. *mesjáčky*.

maslaný, máslový: Řehok maslany = Řehák, jenž kupuje a prodává máslo (Lor.).

másleniček, *caltha palustris* (bot.).

maslenka, *ranunculus* (bot.).

máslenka, = máselnice (slov.).

maslica, tlouček v máselnici (Ostravsko) Kt.

maslinka (han., dol.) = máselnice.

máslo. Stlučenému (nerozpuštěnému) máslu říkají 1. máslo (na Jicku, na Laších), 2. mladé máslo (proti ›topenému‹, val.), 3. přesné máslo (horn.), 4. výtisk (Pulčiny na Val.), 5. putr, putra.

masľoch, *caltha pal.* (bot.) slez.

masnica = máselnice (Zl.). V masnici zastrčen jest *hrotík*, nad děrou hrotíku přes *hůlku* (val. topárku) navlečen *hrotiček* (pomor. kotulka), na hůlce dole připevněn *kotůček* (cezánek dřevěný).

Masník, trať (Blansko).

masno, masité jídlo: Pojedť masna (laš.).

masnota, vše, čím se mastí: máslo, sádlo, slanina: Zboží měli, ale mastnoty neměli (Kda I. 184).

masný = maštný; m. kohútek, *lychnis viscaria* (bot.); m. kofeň, *chenopodium bonus Henricus* (bot.); *masné*, -ého = masnota.

masopust 1. zabíjačka či masopust, jak také říkají (R. a Ž. 60). 2. Dělá si z něho masopust = blázna (záp. Mor.).

masopustník, masopustní host: Ja mam tež masopustniky (laš.).

masť = masnota (v. t.) Df.

mášť, plácati: Ja di, neňať rači (val.).

mastibřuch, marnotratník v jídle a piti (laš.) Kt. Dod. I.

mastičková matička, brouk májka (Kunštát).

mastigula, hoch asi 15letý, který maže stroj při mláčení (dok. 157).

mastigulka, májka (slov.).

mastihuba, mlsoň; též příjmení.

mastiľko, peroutka na pomašťování pečiva (val.).

Masník, trať (Jihlavsko).

mašík (val.) = *mušík* (laš.), prase.

maška (mašuta, mašurka), svině. **maškařit se**, dělati ze sebe maškaru nápadným strojením: Ne-maškař se! (Maš.)

maškrta 1. pamlsek, 2. mlsoň (val.).

maškrtek, -tku, pamlsek (val., horn., laš.).

maškrtiť, mlsati; in. sa nač = míti chuť; podmaškrtiť sa nač = do-stati chuť (val.).

maškrтка, druh hrušek.

maškrtný 1. vybíravý, mlsný (val., horn., laš.), 2. choulostivý, ›háklivý‹ (Brň.).

mašlička, drbka, podnapilost.

maštal', na Hané rozdělena jest na dvě (dvě maštale, každá na čtyři koně); uprostřed je *řízeň* (řezárna, řízňa, řízňák) n. příkladník, t. j. přehrazené místo v maštali, kde se řeže sečka a pacholek spává a *maták* (mateník, mátník) n. mišník (Zábřežsko), trubla na míšení sečky a ovsu.

mašuľka na, volá se na prase (Jicko).

mašúr = mašík (v. t.).

mat (2. matere, 3. 6. materi, 4. mater, 5. mamó, 7. materú), matka (Df.).

mátac, strašiti (Dob.).

maták v. maštal.

Matalák, trať (Pohořelice u Nap.).
matalík (Štramberk), motolík (Jičko), motoliš (Hodslavice), motrlák (Klimkovic), motýl.

matečník, melissa off. (bot.).

matěj, pták oriolus galbula.

mateník, v. maštal.

maténka (mňaténka, mětynka), otep slámy pomrvené (v. stodola).

matera, matka: Vandroval mřazenec od svoji matery (Suš. 12). U méj matery v truhle zamčený víněk (Suš. 798).

matěra 1. čtverák, šelma (po dobrém i po zlém: To je matěra! Počkej ty matěro. 2. Opilý na matěru = na mol. 3. Strela do tvéj matěry! (matky?) Strela mu v matěři (Suš. 507). Všickni lomili rukama, vidouce princezku na matěry zohavenu (Kda I. 252).

mateřanka, mateří douška: Vije vinky z mateřanky švarna divčina (Suš. 209).

materia, stavivo: Staví na tvrdú materiu.

mateřica, druh hrušek.

mateří dróžka = m. douška (han.).

materinský = mateřský (horň.): V macerinském živoce som boľ, čo mňa otěc odemrel (Dob.). Macerinská reč (Dob.). Materinský podíl = po matce (Df.). Vrať mně klůče od slobody, od slobody od panenskéj, od vůlčky materinskéj (Suš. 392) = od volnosti, jakou jsem mívala u své mateře.

mateřizna, dědičný podíl po matce (laš.).

matička na Podluží chodí večer po sv. Mikuláši. Zahalena jest v bílou plachtu, v ruce drží kopyst (Mor. lid 9).

matizna, vršek, pupen, srdce rostliny: Matiznu slimáci zežrali, ostatek nechali (Opav.).

matka 1. Hen tom děvčati matka = teho děvčate (val.). Tak ju (mrtvou) zprovádzały až do matky zeme (Bart. III. 15). 2. ženské genitalie: Matka má cosik na matce (praví porodní bába; Vah.). 3. křeče žaludeční n. hysterické: Já myslím, že z lítosti

a z veliké práce sobě matkú pohla (nemocná dcera) Korr. Pal. 112. Zbúřila se jí matka (val.). 4. Nacházejíce onu matku sazenici neshnilou, těší se, že nebudou brambory hníti (R. a Ž. 10). »Tak že sem dostál matku,« říkají na Kroměřížsku, když z vysetého hrachu nebo čočky sotva semeno vytěžili.

matková zelina, mentha piperita (bot.).

matkovy křeče: »Sevre žaludek, zkroutí oči, zůstane i mrtvý« (záp. Mor.).

matkovy vejce: Vejce na zimu schovávají se mezi svátky nanebevzetí a narození P. Marie; jsou to tak zvaná »matkovy vejce« (záp. Mor.) Mor. lid 274.

matlat, -tlu, mazati, špiniti: ruce, nohy, šaty. Nematli! Nezamatli sa! Má boty zamatlané. Kde se's tak zamatláš?

matlocha, kdo se matle, špinavec; též příjmení.

mátník, v. maštal.

mátoha, strašidlo, příšera (Kda II. 293). Když člověk vybere sově vejce, shodí jej mátoha (též mam) do vody (horň.). Viděla nějakú mátohu v každém kvítku (dok. 117). Chodila sem jak mátoha = slabá (dok. 15). Ty mátoho! = příšero, darebo (val.).

matonoha 1. nešika; též příjmení. 2. (mňatonoha), lolium temulentum (bot.).

matonožka; řitice, má nízké, podlouhlé otvory, jimiž propadne matonoha a »fousy« (záp. Mor.).

mátožif 1. mluvíti ze snu, z cesty: Potom sem mátožif celú noc! (Slav. ČL. XII. 421). 2. lháti, mámiti: Nepleť košů a nemátož! (Kda II. 275.)

Matuľa = Matouš (val.).

matuľa, nemotora (val.).

matúšek, carex acuta (bot.).

máz, podlouhlá rána od udeření, jizva, skvrna.

mazáč 1. veliká štetka (val.). 2. = lepař (v. t.); také příjmení.

mazanka = maslovačka (Opav.) = mastilko (v. t.).

mazať, líčit, bíliti (laš.).

mázderko, drobet: Nemáme už ani mázderka masa. Zde onde padlo nekeré mázderko snihu = kloček (Zl.).

mázdno = mázdno (Vlk 51): To je takové mázdno = choulostivec (Slav. ČL. XIII. 112).

mazgera, malý člověk (val.).

mazglavý = mazlavý (Místecko) Kt. Dod. I.

mázgra = mázdra (Zl.): Dyž mázgra přischne, nemože sa kuře vyléhnúť (Vah.).

mazidlo = mazadlo, die Schmiere (laš.).

mazlena, děvče mazlík: Vařím trnky, Heřenka, mynářova mazlenko (Suš. 549).

mazloň, dítě, s nímž se druzí mazlí = mazlík (val.).

maznúť, udeřiti (val.).

magoň, -a (masc.), *mazula*, -e (fem.), o mužském neb o ženské choulostivých, neb o lidech, kteří se rozmazují, mluví rozmazleně (Vah.).

mažár, hmoždíř na mák (Podl.).

mdlý 1. o světle, »matný«, 2. o chuti, »fádní«.

meč, příční spojovací žerď žebřin na voze žebřinovém (v. vůz IV. 4.).

mečet = mlčeti (han., hor.): Meč, synku, vošidíš se (Suš. 707). Vizo na vás, že mečíte (Vyhl. II. 26).

mečet, o hlase kozím: Koza mečí.

mečík 1. opěrný trámec (Opav.), 2. iris pseudacorus (bot., laš.).

měďák, měděný peníz.

medař, čmelák (Drahany).

medlízať, mluviti, scházeti se potajmu s milou (Vck.).

medoun, réva kaštanové barvy, nese hrozny velmi sladké, ale málo (slov.).

medovat 1. trans. potírati medem: Husám na štědrý den medují hlavy (Mor. lid 16). 2. intr. Lípy letos nemedují = květ jejich nemá medové štávy.

medrnica, *medunica*, symphytum off. (bot.).

meduľa, druh sladkých hrušek.

medůvka, druh sladkých jablek, hrušek i švestkového ovoce.

Medvedí, údolí (Vizovice).

medvezinka, ostružina.

mega (mego, megál, megaňa) neohrabaný člověk: Chlapci bluskali (pohlíželi) na zaškudlého (vychrtlého) megu (Vlk 97).

měgat: Koza mēgá, mekoce (val.).

měgnúť, praštití, udeřiti: něčím po kom, sebú (Vlk 59).

meguľa, -le = meda (v. t.).

měgycnúť, int. slov. mēgnút: sebú = škaredě upadnouti (Vck.).

mehtať sa, mihotati se (val.): Od stříbra, od zlata celý se měhta (Suš. 410).

mech sv. Jana, lycopodium clavatum (bot.) slez.

měch 1. pytel: Ostało to v měše = utajilo se to. Dyť neostane v měše. Oni všeci dýšú do jednoho měcha = jsou za jedno (Vah.). Měchem búčhnutý n. pobúčhaný = přihlouplý. 2. dlouhá síť na způsob měchu, nechá se ve vodě (Strážnice), = nevod (Podl.).

měchař, -a, kdo šlape měchy u varhan. měchošlap (val., laš.).

měchatá žaba, ropucha (záp. Mor.).

Mechnatá (v Mechnatej), les, *Mechnica*, pastvisko, *Mechovnica*, paseka (Vizovsko).

měchourka (-ó-), angrešt (v. t.).

měchula, -le n. *měchůvka*, plachta travná (Frýdecko).

měchura 1. široký pytel konopný: Slabý jak měchura. 2. řídký, měkký chléb (val.), 3. koláč na čtvero zahnutý; peče se na »šmigrust« (Jicko).

měchuřina, měšec na tabák z vepřového měchýře (Zl.).

mekat, *mekotat* 1. o hlase kozím: Koza meká, mekoce. 2. o třpytu: Na roce se im mekotal prstynek (fig. 69).

měkavý, trochu měkký.

měkký: Kráva je měkká na dojení, spouští mléko, snadno se dojí; op. tvrdá.

měkohubý 1. kdo poví, co má zatajiti (Vah.). 2. měkohubý kůň v. tvrdohubý.

mekota, -ty, m. kdo mekoce, mluví mekotavým hlasem jako koza.

mekotat se, blyštěti se: Měsíček sa mekoce ve vodě (val.). Kosířky za klobúkem tak se mu z daleka mekotaly (dok. 90). Ta se jen mekotá = pěkná ženská, které všecko svědčí (ČL. XII. 152, han.). Sváteční boty musí se svítit z daleka, enom se to na slůnku mekoce (dok. 179). Srovn. mekat.

měkotit, podmítati pole (Zá-orežsko).

měkučký, *měkúinký*, lahodně měkký.

měkýš 1. opuka, 2. rak, jenž shodil krunýř, 3. druh měkkých jablek, 4. (= papírňák), ořech s tenkou slupkou, 5. druh měkké trávy, rostoucí na vlhkých místech (dok. 126).

měl, -e, f. = *mělina*, 1. drobná mouka nebo sůl, 2. kyprá půda (val.).

melec, -lca, = mleč: Bez toho žádných melců nemáme (Kda I. 45).

meľena, *meľeta*, děvče s dobrou vyřídilkou, které umí mlet hubou (Opav.).

meľence, pl. m., nátěsta, kvásek na chléb (horň.).

Melesin, jméno hrůdu (v. t.).

melí = jmelí.

melihuba 1. tluchuba, 2. pták sedmihlásek (val.).

mělina = měl (v. t.).

melír, látka z modré vlny promíchané s bílou (Slav. ČL. X. 35).

melivo, co se má mletí, co se mele nebo namele.

mělnít zem, kypřiti; *mělná* zem = kyprá.

meľov, mlýn: Idu do meľova (Vck.).

měňastý = měňavý (val.).

měňavý, co ve světle barvy mění, schillernd; **měňivý**, co se mění.

měňat, měňiti se: Už mně počínaly mé líčka měňati (Suš. 59).

míň pojí se s instr. míry rozdílové jako v st. češtině: Debe mu dať člověk grécarem míň, je zle (Mal. XXIV. 68).

měníť 1. jmenovati: To sa do toho dáva — jak pak to měníja

(Slav. ČL. XII. 228). 2. jména potupná dávati, nadávati: Tak škaredě méňiti, to je hřích (Zl.).

méno. *Jména* na východní a jižní Moravě má skoro každý tři: křestní, rodinné a rodové. Křestního jména doptávají se otázkou: »Jak je ti (vám)?« (Jozef, Anča), rodinného (přízviska) u dětí: »Čí si?« a u dospělých: »Jak tě (vás) voľajú?« a rodového: »Jak sa pišete?« Přízviskem rozeznávají se rodiny téhož rodu od sebe; toto přízvisko tak zobecní, že jméno rodové se zapomíná. »Na nás (t. j. na moji rodinu) sa nedoptáte, leda na Tisoľáky (t. rodinu Tisoľákovu), to vám každý ogarec ukáže, kde bývajú Tisoľáci. Ale na faře a ve škole, aľebo dyž co přijde z kancelára, to ňa pišú »Pavľát« (Rožnov). »Voľajú sa Smekových, ale pišú jich Benešových« (Lanzhot). Na Horní Bečvě jsou »přízviska«: Jan z podvrchu, Ondra z pozavrška, Jura zpod okružľanky a p. Děti na otázku: »Čí si?« odpovídají: »Jozefa Macečkového, po Janu Kantorovém, Jury pozavrškového«; křestní jméno jest tam, jakož i leckde jinde jménem hlavním. — V Lověšicích podobně rozeznávají se Kubíci: Kubík šísté (ze 6. čísla), Kubík štvřľa (= čtvřtník, ze čtvřti), K. v kótě (= v koutě vesnice), K. Jura, u Jurů a p. (Btcha). Na západní Moravě Anna Trnkova provdávši se za Jozefa Dvořáka se potom »dvořákuje« (jmenuje se Dvořáková). Co méno iná, všecko mosfm děľat sám. Co méno má, všecko si pozbíraľa (Zl.). Přinesli mi toho enom pro méno = aby se neřeklo. Abys tam šěl aspoň pro méno = pro forma (Zl.). Na stařičkove meno = jmeniny (laš.). Vyhrávat někomu méno = dělati zastaveníčko před jmeninami (val.). Jinéna božihó lid nerad bere na darmo, ani když opakuje řeč cizí; pomáhají si taktó: Volal na svaté ména. Zakřik na celý ménc boží = zvolal: Ježíš Maria Jozef (Mor. lid 105).

menšo: Z menša je to hotové

= z menšího dílu (Zl). Po menšu vybíraj (val).

mentem všecko = naprosto vše, jak stojí a leží.

mentik, dlouhý kabátec ženský, ze sukna barvy fialové, kožešinou podšitý a dole třepením ozdobený (slov., val., horn.).

měntuch, veliký měch, žok (laš.). Kt. Dod. I.

menurka, chrysanthemum aureum (slez.).

měrač = měřič.

merčit 1. pozorovati: Zmerčili ho, jak utíkáš. 2. pamatovati: Enom trochu si to merčím. Už si to nemerčím (dok. 249). To si nepomerčím, z kolika dědin se tam tenkrát rvali (dok. 68). Srovn. měrkovat.

měrečné = měrka mlynářova od mletí.

mereda, neohrabaný člověk (Vck.).

merenda: Merendu snědl a vrátil se domů = jídlo na cestu z domu vzaté (Kda I. 167).

měřit 1. ořechy se měří na ořech, trnky (švestky) na trnku, t. j. výš nad míru, brambory vrchem = do vrchovata; obilí se zhrňuje t. j. měří na rovno. 2. Di, sedláče, kam ti měří = vyměřeno jest, sluší (Suš. 13).

měrka 1. mírka. 2. Má špatnú měrku, špatně si pamatuje (Dob.).

měrkovat 1. pozorovati: Měrkuju, že je ve střeše díra (Vych.). 2. pamatovati: Dobře si to měrkuj! Toho já dobře měrkuju = pamatuji zemřelého (val.). Z velikéj voděnky na maľú merkuj sa = pamatuj se, hled se zachrániti (Bart. II. 21).

merkovní, pozorný (Dob.).

merlík = masný kořen (v. t.).

mermo = mermomocí: Chtěl tam mermo íť (Přerovsko).

mermú mocú = mermomocí (slov.).

merynda 1. strava na cestu: Ženy mužům meryndu na cestu upekly (Kda I. 261). 2. hlupák (val.).

měrynza, -ze, přezvykování: závistivý bača zastavil stádu svého protivníka měrynzu (Vyhl. VI. XX. 116).

měsíc, **měsíček** (horn. mesác, mesjaček): Měsíc ide do plna, z plna;

je na plném měsíci = je úplněk, na schodě měsíce = poslední čtvrt; mesjaček je na prázno = nový měsíc (Dob.). Prázdný měsíc = poslední dni měsíce (Novoměstsko). Na Hornácích jmenují se měsíce dle předních svátků: v Janském mesáci, Filipském, Michalském, Ondrejském, hromičném atd.

mesjáčky, společná žatva sousedů při měsíčku konaná jednomu z nich. Obyčejně býval při tom gajdoš a na zavdanou pálené; chvíli se žalo, chvíli tancovalo (horn., Df) = pobaba v. t.

měsíčno: Dnes je měsíčno, dobře se půjde = měsíček svítí.

měsíčný, náměsíčný: No, co zblůzáš jak měsíčný (Slav. ČL. X. 471).

mesla, mírka (val.).

meslo 1. díl plotu, jež připadalo jednotlivému usledému hraditi s jara na obecním pastvisku, 2. díl cesty, který má který usedlý z povinnosti obecní vyházovati, 3. podíl rozděleného mezi usedlé obecního pastvíska; pl. *mesla*, šraňky, plot (han.).

mést: Snih mete; mete snihem; zametlo snihem; dva dni metlo snihem; mete se. V zímě negdy chaľupku zametlo = zaválo (Vlk 13).

Městikád, závrték (prohlubeň) u Ostrova.

město 1. znamená, zvláště na Hané, nejbližší město trhové: »Hde dete?« »Do města« (= do Kroměříže, do Olomouce, do Přerova atd.) »Hde ste byli?« »V městě.« 2. = náměstí, kteréhož slova se neuzívá: Janek vyšel na město (Slav. ČL. 38); tak: na městěčku.

mestůvka, píst na mačkání hroznů (dok. 288).

Mešiny, pl. f., trať (Blansko).

meškať, bydleti; *meškani*, obydlí (laš.).

Mešnice, pl. f., trať (Bohdikov).

Mešník, trať (Blansko).

mět, míti 1. *V nářečí lašském němaš, něma (Opav.), nimaš, nima (Frýd.) má význam slovesa abstraktního (býti)*: Němaš tam žadneho = není tam žádného. Tam toho něma.

Němaš toľej vľny na každym baraně = není (Suš. 344). Nima ho tam = není ho tam. Nimaš to pěkne, ni = není. Mam teľa roboty, že nima možne. Rozvazane to nimaš. To nima vyka = to není vika (Lor.). *Však i v jiných nářečích sloveso míti mívá platnost abstraktního býti:* Kdež jich máš? = kde jsou? Nemáš jich tu nikde = není jich. To máš tak: dyž se člověk přičiní, ai Pámbů požeňná = to je tak. Ešče mi má kdo pomoct = ještě je (se najde), kdo mi pomůže. Šak to má kdo zest. Nemá nám kdo večere uvařit. Neměl kdo žita dovězt. Neměl kdo byt ve stodole (Zl.). Neměl mu kdo pro voděňku jíti (Suš. 6). Potěšil by ho, nemá kdo (Suš. 221). Nemá k nám kdo chodit (Suš. 333).

2. *Záporné mět s infinitivem ve spojení se vztažnými náměstky a příslovci zastupuje z pravidla vedlejší větu kondicionálnou:* Nemám koho poslat do města = nemám, koho bych poslal. Patero děti měla, živiť ich čím něměla (Suš. 91). Nemám si zač kúpit boty na zimu. Včil měli čím mastit (Kda I. 185). Nemám se kam poděti (Suš. 25). Dali si vysekát chodníček, aby měli kady chodit za děvčinami (Bart. II. 450). Němam se tady kdy baviti (Suš. 13). Jeden otec měl tři syny a povídal nejstaršímu, aby šel někam na službu, že jich nemá doma jak živiť (Kda I. 213).

3. *Předchozí rozkaz, pozvání, přání zamítá se prostou takovou náměstkou a příslovcem se záporným slovesem mět:* ›Pošli na pivo!‹ ›Nemám koho.‹ ›Kup si nové boty!‹ ›Nemám zač.‹ ›Poseď ešče!‹ ›Nemám kdy.‹ Džekovaľ bych, němam komu (Suš. 671). Vandrovaľ by, nemá s kým (Bart. II. 37). Viľa bych ho (věneček), němam z čeho (Suš. 563).

4. *Z pravidla bývá ve větách tázácích pouhý infinitiv, kde řeč spisovná užívá slovesa míti s infinitivem:* Už ít? Pustit ho? My tu stát, pravda? ›A co já si vzít?‹ Plachty nebrat, či vzít? (Zl.). Vemte si hrabě (Zl.).

Pudeš tam, lebo já ít? (Mal. XXIII. 39.) Nevěděľa, kam jít (Kda II. 174.)

5. *Často druží se ke slovesu míti s předmětem epexegetický infinitiv doplňkem celé věty, kterýž mívá tytéž význam účelný:* Ešče čekám chlapíka, mám ho tu slůžit v Šenově. Dybyste tak kýšky měli se napít. Slóžil sem seno v kopky, aľe neměl sem slámy ho přikryt. Tatiček nemajú šatů, ani já, do kostela chodit.

6. *Irreálný kondicionál minulý ve větách podmínečných opisuje se často slovesem mět v předvěti; v závěti bývá sloveso moct s infinitivem:* Měli ste ít s nama, mohli ste také neco dostat = dybyste byli šli, byli byste dostali. Měli ste sa ponáhlit, mohli ste mět svázané (Zl.). Mnělo ešče deň přeš, beľo be to fšcko porustľo. Mněš nepřiiť, však bes beľ dostaľ (Mal. XXIII. 49).

7. *Velmi často bývá vedle irreálné věty srovnávací, uvedeně obyčejně spojku než, věta hlavní, v níž jest sloveso míti s infinitivem:* Mám já ti o tem pořáď říkať, rač si to udělám sám (= než bych ti říkal). Máte ve mně pořáď s tema penězama zlobit, rač vám ich dám. Máš te na mně pořáď nalizať, abech ti daľ, rač si vem hned' (Mal. XXIII. 49).

8. *Výraz složený ze slovesa míti a dokonavého infinitivu mívá význam futura, jenž se vyvinul z významu nutnosti:* Šak se ho máš naproseť (= naprosíš se ho), abe ti to odpustil. Šak se máš napľakať, až tatiček umře. Jenem choď pořáď z hoľo hľavó, šak se tě majó naboľeť zube (Mal. XXIV. 266).

9. *Zvláštní vazby slovesa mět:* Ona měla chlapcovi Brúnek (= jejímu chlapcovi bylo Brúnek). My im (kravám) máme čtyry mená (= naše čtyry krávy mají čtyry jména) horň. Dítěti má devět neděľ (= jejímu dítěti jest) Zábřežsko. 94 roků měla sem matce (N. Město). Co temu psovi máte? (Co je vašemu psu?) Nemá nic očám (slov.). Máte kravičkám poděľáno (Tišnov). Co máte tem koňom, že só suchy jak trn?

(Mal. XXIV. 66.) Majó mně velekém pánem, že mám nové vuz (Mal. XXIV. 67).

10. *Zvláštní významy slovesa mět:* Dost' iných v dědině, za týma sa mějte. Nebudu mět do toho nic = »žádné nároky na to« (slov.). Pořád' mně lidé k němu měli = nutkali (dok. 90). Má se k tomu jak zajíc k bubnu. Já vždy u sebe to mám, že i ty nyní v Praze zkusíš (Korr. Pal. 170).

metálový: Mela Durna dva nože, oba metálové (Suš. 187).

metaf, vyhozovati, »vynášeti« ve hře v karty: Metajte! i mette! (val.).

metel, -e, f. = metelice (val.).

metela, -e, = metelice (val.).

Metětka, trať (Vizovsko).

metla, koště: Nová metla dobře mete.

metlař, kdo metly dělá a prodává.

mětynka han. = maténka v. t.

mezi předložka, na Hané pojí se i na otázku kde? s akkusativem: Trávník mezi vody se taky na 4 leta na rola odprodal (Vyhl. II. 107). To je mezi Měrovice a mezi Němčice. Cesta mezi Uhřice a Žarošice.

Mezcesta, coll. pl. f., na Mezcestách, trať (Ostrožsko).

Mezihája, coll. pl. m., trať (Kroměřížsko).

Mezihrástí, trať (Vizovsko).

mezilánka, sukně zelená, život zlatou portou lemovaný (Jicko).

Meziúčí, trať (Vizovsko).

Mezimeze, trať (Třebíčsko).

mezíra = mezírka (v. t.) val.

mezírka, ulička mezi domy, mezi ploty a p.: Kady tě šlak nosí po psích mezírkách?

Meziskłady, pl. m., v Meziskladoch, pole, po každé straně sklad (kamení) Vizovsko.

Mezivodí, trať (Hulín).

Mezivířší, trať (Vizovsko).

Mezižleba, pl. n., trať (Ostrožsko).

Mezižlebí, trať (Blansko).

mezmaľ = bez mála (Frýd.). Kt. Dod. I.

mezňák, strom na mezi.

mezúch, zákamní (v. t.).

mezúr, ulička mezi dvěma chalupami (laš.).

mhm, vyslovuje se zavřenými ústy dvojslabičně. Má-li přízvuk první *m*, znamená *ano*: »Byl's tam?« »Mhm', pakli je přízvuk na druhém *m*, znamená podivení = a tak! »Mhm, mhm, synku, hledíš vysoko!« vyjadřuje porozumění. Pochybnost vyjadřuje se podobně táhlým *mm*, kdežto *rmm* (s prodlouženým druhým *m*) = ne (Vlk 27).

mhľa: Žene sa ich jako mhľy (Vah).

mholíř, mžítí: Venko mholi (han.).

mhouřečka, drobný deštěk, přeháňka (Kelč).

mhouř, (-ó-), jehličí (záp. Mor.),

mchovisko, místo, kde mech roste. laš. (Kt. Dod. I.).

Miazga, příjmení (val.).

miclena, vlněná, podlouhlá čepice na zimu pod klobouk (Mütze) = němčica (v. t.).

Miča (Mička, Mičula) = Michal.

mig ho!, udeřil ho.

migať 1. mihati se, prchati: Miga jak had (laš.). Ten zmigať! (han.) 2. špihlati tupým nožem, vrzati na housle (Vah.).

mignúť (se), 1. mihnouti se: Letěť, ene se migľo (laš.). Ten sebó migľ! Světýľko jenom se zamigľo, a už ho zas nebyľo (Btcha). 2. přemignúť, přeříznouti (Vah.).

migoť, mihotání světla, třpyt oslnující (Přerov).

migotať se, třpytiti se: Hvězdy se migocú (val.).

michlovka: V zimě nosí pod beranicí michlovku, pletenou čepici (Blansko) = miclena (v. t.).

mijať, iter. slov. minouti: Mijaj, mijaj, počta jedě! Kdo počty němině, do areštu příjdě (laš.; val. vymíň = vyhni). Mijaj furmanovi na puľ koľa a ožraľcovi na ceľe.

mik: Už je v mikú = ten tam, pryč (Vck.).

mík, ryba lota vulg.

mikat, mrštně pohybovati: Miká sebó jak břenek v potoce (záp. Mor.).

A to ty prsty enom se mikajú = mihají (dok. 43).

miketa, zloděj (Vck.).

mikmamo, sem tam, zickzack: Hrsti, snopy leží po bouři na poli mikmamo (záp. Mor.).

Mikuľa = Mikuláš.

milejší: Dybys mu radíš ešče milejší, šak ťa neposlechne = sebe lépe. Dybys mu ešče milejší chtěl dať, šak od ťa nevezme = sebe raději (Vah.).

milena, jméno krávy, ovce (val.).

Milénova, pl. n., v Milénovoch, trať (Vizovsko).

milíček, prst vedle malíčka (ND. 19).

Milíčov, trať (Drnovice).

Milřové, trať (Senice).

milištrant = ministrant (Podl.).

milost, láska: Ony umřely od velké milosti (Suš. 453). Nějsem u tebe v milosti (Suš. 206). Přišel, až byla jeho milost (iron. = až se mu zachtělo).

Milošovec, trať (Blansko).

miřovník, hypericum perforatum (bot.).

miřovanský, milovaný, milý: Šak nelza už ani ubyt' na mu miřovanskú dušu (Vlk 91).

milúcný, *milunký* = milý (val.).

milý, osoba nebo věc, o níž u vypravování byla řeč: Milý žebrák odešel. Afe milý voják nedáť sa. Milý Jura umřel (Kda II. 202). Potom zas se odebrali z milé zahrady do přibytku (Kda II. 209). Tož ta milá neděla přišla (Vyhl. II. 54).

milý a milá slují na Slov. Val. Laš. gaľán-gaľanka, na Podl. a na Hornácích frajer-frajerka (frajír-frajírka). Jinde říkají: Chodí za pannó, má panno, za nevěstó.

mimo, *mimo* (val., horn.), *pomimo* (slov.) předložka pojí se s genitivem: Šel mimo našeho poľa, pomimo železnice. Dyž půjdeš mimo nás, mimo našich oken (Suš. 281). Na Hané *mimo* užívá se jen příslovečně, ve významu předložky bývá kole a krom: Leješ mimo. Neco mimo neco vedle (Mal. XXIV. 140).

mimovať — *mivuju*, mívati (laš.).

mimry mamry, nic: Dáť mi mimry mamry (Vck.).

mínit o předměť neosobním: Co míní spadnúť, ať spadne (ovoce). Dnes nemíní přestat pršet a p. (Zl.)

mínka 1. Měl sem mínku, že budu zitra séct = mínil jsem, myslil jsem (Vych.). 2. Kúpil koně na mínku = s tou výhradou, nemají-li žádné vady (Zl.).

minuť = minuta: To mohu odpřísáhnout' na minuť (fig. 92). Na Zlinsku rčení *na minuť hodiny* znamená v tu chvíli, hned: Na minutu hodiny mosěl se vystěhovat.

minút, *míňat* (promíňat, vymíňat), *míjat* 1. s gen.: Minúl celěj dědiny = vyhnul se (Jicko). Mohl minúc smrci (Dob.). 2. s akk.: Již jim to miň = promiň (Kda I. 192). Kupec minúl všecku sůľ = vyprodal (Zl.). U nás hospodský moc piva nemine = nevytočí (Zl.). My na také veci němíňáme peňazi = nevynakládáme, neutrácíme (Dob.). Minul som tam zlatovku. Ten tam minul na tanec aspoň dva rynské (Dob.).

minút se, míjat se, míňat se: Zdálo sa, že sa z toho pomine = zblázní. Ona sa môže za tým Janem pomínúť = je za ním zblázněna (Vah.). Míjá sa to zboží po troše s poľa = mizí, tratí se (Vah.). Vběhli do lesa a tam sa zminúli (val.). Peníze, zemáky a p. sa míňajú = ubývá jich, stravují se (Zl.). Múka sa míňá *a*) ubývá jí (v domácnosti), *b*) jde na odbyt (u prodavačů) Zl. Už sa jich míňá = ubývá, je jich méně (val.). Mine sa teho piva do roka = odbude, prodá (Vah.). Hodně sa teho minulo na téj svaďbě = pojedlo a vypilo (Vah.). Nevím, mine-li sa zitra bez děšča = ubude-li (Zl.). Minem sa bez něho = obejdeme (Zl.). Šak já sa minu bez muziky (Slov. obr. II. 14). Celý deň sa mine o chľebě (Zl.). Tá kozička mně živí, u dobrých lidí se zehřeju, a tož se tak míňám (sich fretten) [rok. 100]. Míňame sa jak možem (Zl.). Kebyste sa vymínuli = umřel (Dob.). Dyby sa tatíček zmi-

nuli = zemřel (Zl.). Mine sa teho lidu do roka = pomře (Jicko).

míra. »Obilí dało míru«, když je sklížeň průměrná, na př. žito čtyři měrice z kopy; sice dáva pod míru n. nad míru. To je z míry dobrý člověk = velmi dobrý. Přešil do své míre = vystonal se, vystřízlivěl, utišil se, »dělá dobrotu« (Maš.). A já také též tou měrou zvolím si jiného = týmž způsobem, taktéž (Suš. 323). — Staré valašské míry jsou: štvrtňátka (= 1/2 kg mouky), štvrtka (= 4 štvrtňátka), měrka (3 štvrtky), štvrt (= 2 měrky), vrteř (2 štvrtě), měřica (= 2 vrtele).

mírný, samý, pouhý, čirý: To pole je sám mírný pýř = nic jiného než pýř. Sám mírný snět je v tom žitě. Je mokřý, jak by ho hodil do mírné vody (Zl.).

mísiř = másř, klábositi, žvaniti: Nemis už hlupiny (Slav. ČL. X. 37).

misník, police na kuchyňské nádobí (záp. Mor.).

místo 1. větší usedlost, grunt: Co by sa nestrojila, dyž je s takého místa (val.). Místo těch dětí zůstane nám (Kda I. 36). Skládač z místa = vypláceti podily (laš.). Už je chláp na místo, kdo se už může oženiti a sám hospodařiti. 2. (míesto), staveniště (horn.). 3. Płatit, vybírat z místa (t. poplatek), Lagerzins, na trhu Standgeld. 4. Člověk neví, v jaké místo dojde = jak skončí. Na místě tomu konec udělám = hned (Zl.). Dy ja sem to na místě zapoměla = docela (laš.). Tam nedostane z místa nic = pranic. Dvakrát místem (n. místo) ho prosil. Pětkrát místem sem mu to říkál atd. (přidává se *pravidelně* k těmto číslovkám). Štýry razy mjěstom. Keřko razy mjěstom (Dob.).

mistrant = ministrant (Jicko).

mistrovař, ministrovati: Náš chlāpec už mistruje. Pořáď abych kole tebe mistrovala (Vah.).

míšaník, podílňik společného salaše (LN. I. 198). Míšanici, strany, které své ovce a kozy valachům do stáda dávaly (Prasek, Věstn. Akad. XII. 86).

míšanina, 1. směska, 2. = spolina, pšenice s ječmenem setá (Vlk 47), 3. kroupy s hrachem (han.).

míšat 1. míchati: Míšá sa do všeckého jak vařacha. 2. Tak sa toho ludu tu míše! = hemží (val.). Po mé raně sardynsky vojsko náramně se mišelo = přicházelo z řad, v nepořádek (Vyhl. I. 17).

míšek, měšec na peníze: Ten už hledí panáčkovi (= knězi) do míška = brzo umře, bude mít pohřeb (Zl.).

míška, »vymiškovaná«, vykleštěná svinka (val.).

míškář, nunvář.

míškovat, nunvařit, klestit dobytek.

Míšky, pl. m., vinohrad (Polešovice).

míšník, v. maštal.

míšurka, druh jablek.

mířat, vyhazovati, »vynášeti« v kartách: Mitaji (laš.).

míti, v. mět.

mítka, Vorhand v kartách; má mítku (Ausspieler).

mitmamo: Fósa mo růstó mitmamo, jeden sem, druhý tam (Maš.).

mítvař sa v knížkách, přemítati (val.).

mítvavo, střídavě, různem: Sedláci mají pole mítvavo = v různých tratích, ne v jednom (val.).

mitvem, na přič: Zběhal pole křížem mitvem, kreuz und quer (Vel. Meziříčí).

mítvem, šikmo (val.).

mitvy, střídavě: Klást něco mitvy = jedno tak, druhé na opak (hor.).

mizer: Bodaj ti zuby na mizer vyšly! = zkazily se, vypadaly (horn.).

mizernět, hubeněti: Stařenka naši mizernija deň ze dňa víc (Zl.).

mizerný, hubený, zvláště následkem nemoci: Co je tom chlāpovi? Je takový jakýsi mizerný = špatně vypadá (Zl.).

mizga, míza stromová.

mizgra 1. = mázdra (val.), 2. = míza (Jicko).

mízira = mázdra (val.).

mízký = nízký (Podl.).

míž, než (slez.): A volim ja volim

přez ten dunaj plynout, mižli, ty zradco, v tvojich rukach zhynuť (Suš. 777).

míždít, mačkati, stískati: Ogaři vykutávali zemňáky z ohňa a míždili jich pod kolenem (Slav. ČL. XI. 434).

mížgrif = míždít; m. sa v čem n. s čím, ostouzeti se s něčím (val.).

mížit = nížiti: Slúnečka sa míží (Podl.).

młac, -a = mlavec (val.).

młacek, -cka = mlavec (laš.): Jaky młacek, taky płacek = jak se mlátí, tak se od toho platí.

młacovať, mlatcem býti u někoho (laš.).

mład, -ě, mladá hora; mład' ječmenná, co vyroste z vytřepaného zrna (val.).

mładaña, -ně, jméno krávy (horn.).

Mładé, pl. f., v Mładách, les (Vizovsko).

mładě, -ěte, 1. svatební pečivo čtverhranaté, nadívané makem, 2. velkonoční bochýnek, 3. výslužka děveče = podlouhlá, zapletená buchta na způsob vánočky, ale jen o jednom pletenci (záp. Mor.).

mładenče, -ete, hezký mládenec: Bude to mładenče, až vyrostel (Bart. II. 401.)

mładeř, -e = mládež (Zl.).

mładik, holoubě (Jevičko; mładik = chasník).

mładiť sa: Kráva sa omładiťa = otelila (val.).

młádka 1. mladá slepice, která ještě nenese (val.), 2. mladá jedle, oloupaná z kůry (Suš. 772).

mładoch 1. mladík, 2. mladý zajíc.

mładšinka, mladší děvečka: Vzali mě na velkém gruntě za mładšinku (Pittn. VI. XVIII. 613).

mładý: Má ceruško, mładá si milovat (piseň). Mładé máslo, netopené (putra) Df. Mładý měsíc = nový: Zaryje-li se do vinohradu hnůj na mladém měsíci, červi podryjou réví (Mor. lid 292).

młáka, *młága*, bahnisko (slov.).

młakytá = makyta (v. t.) laš.

młaskavica, chuť, laskominy: Má młaskavico na gořalo (han.).

młáščet, mlaskati, však rozdilem: mlaskat je vydávati mlaskavý zvuk v odstavcích, młáščet táhlý, souvislý: Sviňa młáščí, dyž młáto žere. Młášči peskama jak raci v kopřivách (han.). Dyšč młášči (Jevičko).

młáščíť, udeřiti: Tak řa młáščím! Młáščíť ho po hubě. Młáščíť sebů (val.).

młat, bití: Dostaneš młatu!

młatba, mlácení: Jaká młatba, taká pľatba (val.). Hospodári, já pľjdu na mlatbu = mlátit ze mzdy (Kda I 183).

młatevňa, -ně, stodola (v. t.).

młatibařina, tlachal (val.).

młatisko, místo ve stodole, kde se mlátí (v. stodola).

młatít, bítí, tlouci: Vymłatíl mu. Młatíl hlavů o zeď!

młatolit, na mlat ušlapati: pole zmlatolené (Jevičko).

młatoveň = mlatovňa v. t. (Df.).

młazgačka 1. rozbfředlé bláto, 2. měkké, oszlé, nechutné jídlo (laš.).

młážgat, int. slov. mlátit (val.).

młážgavý chléb, lepavý, brouskovitý (laš.).

młáží, roční výhony z kořenů.

młčená 1. Dětská hra ND. 158, 2. mlčení: S młčenů všady obstojí.

młčlavá voda, nabraná na veliký pátek na potoce, protože kdo na ni jde, celou cestu tam i sem młčí (han.).

młěč 1. houba agaricus lactifluus, 2. cyparissias (bot.), 3. studně, do níž v létě mléko v hrncích stavějí, by bylo čerstvé (val.).

młěčnica. První týden po narození usazuje se dítěti na jazyku młěčnice, kterou třeba haderkou do roztoku cukrového namočenou stíratí (Vyhl. VI. XIX. 244).

młet: Jak sa ten svět meře, tak sa meře = všelijak to ve světě chodí. To nemeře = to 'nejde' (val.). Koza meře ocasem = švihá (ND. 38). A to teře hlavů meře (Suš. 622).

młezavý, šukavý (Podl.) Srovn. tahne se jak mlezivo = jde pomalu.

młezivo, 1. první, husté mléko.

udojené krávé hned po otelení, 2. buхта, na niž těsto bylo zaděláno tímto mlékem = *biz* (záp. Mor.), *radovánek* (sev. Mor.), *vrzaněc* (laš.).

mlgánek, -nka: Bejvá ten boží dáreček jak mlgáneček dok. 105 (v. omlganý).

mlgať 1. = mlzať, ssáti, cecati, 2. míti chuť, laskominy na jídlo, které druhý jí: Mlgá ti? = máš na to chuť? K tomu se dodává: »No, abys nezhodil teřate, rači ti kúsek dám.« (Jicko.)

mlgoň, -a, dítě odrostlejší, které chce ještě býti kojeno (val.).

mlič, *chelidonium maius* (bot.).

mličeň, -čňa, m., plátenko, přes které se cedí vydojené mléko (horn.).

mličňák: Jak nastaly turkyně, pékli ty mlíčňáky = klasy mlečné (dok. 242).

mličník, hrnec na mléko = látka v. t. (Viškovsko).

mličný: Každú kútnicu indá tá mlíčná zima naščivila = horečka od mlíka zadržného (dok. 9).

mlízga = míza (Olom.).

mlíknůť, trnouti, mrtvěti: Dyž ty ruky držím chvílu hore, tož ně tak mlíknů (val.). Tařkovi mlíkla ruka (Slav. ČL. XI. 95).

mlouvat se (-ó-) = vmlouvati se, nabízeti se (Kunštát).

mlsa, -e, = mls, něco na chuť (Vych.).

mlsník, špižirna: Pantáta šel do mlsníku pro plucárek s vínem (Pittn. VI. XVIII. 803).

mlsný: Zas ho honi mlsné = shání se po něčem mlsném. Mlsný košík = sotor, podlouhlý košík rákosový, v němž se nosí »mlsy« (han.).

mlsoň, mlsný člověk (vých. Mor.).

mlsponda = mlsoň (han.).

mlst (mlzu, mlzľ, imper. mlz), vedle mlznůť, ssáti, ceckati: kojeneč i mládě zvířecí mlze (Df.).

mlusk: Cigán Vajda chřpál kýšku, cigánka ho mlusk po pysku = mlu-skla, uhodila (ND. 118).

mlusknůť 1. mlasknouti: Obtůlř

ju, tak to mlusklo. 2. udeřiti (vých. Mor.).

mluv: Ztratil mluv = pozbyl řeči, odmlčel se (záp. Mor.).

mluva = řeč: Napsala princovi, že i mluviť bude; až dojde čas sedmi let, potom že dostane mluvu (Kda I. 258).

mluvit na někoho = nadávati. Nemluv na dluhl = zbytečně (Maš.).

mluzgnůť = mlusknůť v. t. (laš.).

mlýn na Laších, Zábřežsku i j. užívá se v plur.: Mamy na mlynoch = ve mlýně. Pudem na mléne = do mlýna.

mlýnčák, mlýnský kámen (Jicko).

mlýnek: hra na mlýnek (ND. 186).

Mlýniska, trať (Vizovice, Blažovice i j.).

mlzco, mlzu, ssáti: dzečko, ceřa (tele) mlze (St. Hroz.).

mlzevo = mlezivo (han.).

mňagať, mačkati (val.).

mňakota = makota v. t. (Zl.).

mňanovať, jmenovati: Pan Kristus mě křtil, panenka Marija mě mňanovařa = mi jméno dala (Vyhl. VI. XIX. 451).

mňasť, másti: Nemňasť mne! Všecko zmňasť. Je na rozumě pomňatený (vých. Mor.).

mňaták, dřevěný truhlík na míchání sečky s ovsem (slov.) = mátník (v. t.).

mňatikoš, pletikoš, tlachal (val., Kt. Dod. I.).

mňazdrák, rozmazlené děcko (val.).

mniška, klášterní panna (Df.).

mnoho: Je jich tam jako kaše v hrnci (děti), jak mhly, jak dní do roka, má děti jak smetř, jejich tam jak čečetek, má peněz jak šupek, na poli je mandelů jak kaveček, má dluhů jak kvitř, je tu kůřu, že može pantoky věřat, bylo jich tam až černo (modro, bílo), je to tam jak na svatých stupňoch (mnoho lidí). **mnohůcno rázů**, velmi často (horn.).

množiť, síti obilř, sázeti brambory: Co množitě? = sejete (laš.).

moc, -i 1. Na moc mi to strčili

do koša = proti mé vůli. Na moc ty zeliny vypil = s nechutí. 2. Jako pojem číselný, tolik co mnoho, je bez rodu a neskloňuje se: Bylo tam moc lidí. Voda jim teče inoc stranama (Vyhl. I. 10).

mocej = moc, mnoho (laš.).

mocný chlap = silný (laš.).

Mocnú mocú (n. síťú mocú) chtěť vyľézt na střešňu (= přes všecko bránění, všecku nemožnost a p.).

mocť, moci: Može sa stydět! (= měl by.) Može vás byt haňba! (= mělo by.) Jane, mohľ bys tam ít! (= jdi.) A co už utfkáte? Mohli ste ešče posedět! (= poseďte.) Na ty hody do hospody mohl sem nechoditi (= kéž bych byl nechodil) Suš. 688. Mohľ's mi toho nedělati! (= měl's, proč jsi to udělal?) Kda I. 42. Kmocháčku, toho jste mi mohli nedělat! (Kda II. 99.) Mohľ's to tak udělat, dale be ti tatiček (= kdybys to byl udělal). Možeš tó slámu nesvázať, šak bes dostať (Mal. XXIII. 49). A já vínka nesmím dat, mohla by mně máti lát (= lála by) Suš. 22. Nemíniu's sa ženit, moheu's nezačínat, mohli sa mně s tebú ľudé nevysmívat (= měl's nezačínat, nebyli by se vysmívali) Suš. 215. (Více takových příkladů v. pod heslem mět, 7.) A: Boľ som u vás. B: ›Mohli sce‹ (= dobrá, no nechť). A: ›Idu k vám‹ B: ›Muozetě‹ (Dob.). — Slovesem mocť se přisvědčuje; jmenovitě třetí os. sg. *može* (val. *móže*) užívá se na způsob potakovací částice vzhledem ku předchozí prosbě, žádosti a p.: A: ›Zavřít okno?‹ B: ›Možeš. A: ›Myslím, abych sa šla trochu podívat za žencama?‹ B: ›No, možete‹ A: ›Podťe s nami!‹ B: ›Móže‹ — po delším přemlouvání: ›No, móže, tož móže.‹ — A: ›Nechodť tam, ľebo upadneš!‹ B: ›Ja može‹ (= nechť). *Može* užívá se také příslovečně ve smyslu *možná, snad*: Može budě přseť (laš.). Može přes padesát nás je. Može už to pozapomínáť (val.).

močalina = močál (laš.).

močár = močál.

močárka (močorka) = močár (Frýdecko).

močarinka, močarník, ranunculus (horn.).

močibľato, neohrabanec (val.).

močibut = močibľato (laš.).

močiděľka, druh hrušek (Zl.).

močigemba, pijan (slez.).

močihuba, pijan (val.).

Močičky, trať (Šelešovice).

močný = mokrý: m. rok (val., podl.).

modľena, Betschwester (slov., val.).

modľení 1. otčenášky v kostele: Dáť za nebožku na modľení, 2. společná pobožnost lidu, kde není kostela, v neděli odpoledne ke kříži s průvodem v dobu letní: Naše děti sú všechny na modľení (Zl.). 3. klekání večerní: Ti Světľovčľ páni púščajú z roboty, až modľení zvoň (Suš. 512).

modľit se 1. s dat.: Pomodľi se Bohu! (Suš. 161.) Vdova se velice pánu Bohu modľila (Kda II. 230). 2. Člověk se modľil na růženci (Kda II. 121).

modráček, chrpa (slez.).

modrák 1. chrpa (záp. Mor.),

2. houba *boletus cyanescens* (Brň.),

3. druh bramborů.

modrastý, modrý (val., horn.).

Modřiny, pl. f. trať (Blansko).

modronica, plícňík (Peck).

modrovočka, druh bramborů (záp.

Mor.).

modrý: m. klíč, *pulmonaria off.* (slez.); m. rozchod, *calluna vulg.* (bot.); modrá raška, pták *cyanecula suecica* (Kelč); modré ovoce = švestkové (dok. 255); modré, -ého, modřidlo na prádlo (Zl.).

mogoň, -a, nejapný člověk (slov.); v uh. slovenštině vepřový žaludek naditý (Kt. Dod. I.).

mohovito, možno: Videl, že není mohovito (Vyhl. I. 7). Nebelo mohovito nás do vozu všecke dostat (Vyhl. II. 9).

mohovitosť, zámožnost: Na svoju mohovitosť by sa moh dať inač viděť (Vah.).

mohovity, zámožný.

mochlat = machlat, másti, mačkati (Jevíčko).

mochnější, zámožnější (bez pozitivu) Vych.

mojin, -a, -o, můj: Nebudeš, má milá, nebudeš mojina, tobě otec nedá, mi celá rodina (Zl.).

mok tabákový, tekutina z tabáku usedlá na dně dýmky nebo v odleváku; *močka*, zbytek tabáku promočeného na spodu dýmky.

mokřat, vlnouti: Stěny mokřají (slov., val.).

mokrazeň, -zně, f. mokrost v koutech jizby, mokro v zemi (val.).

mokřina, mokrý kus půdy.

mokroba = mokrost (val.).

mokryš, -a, m., *chrysosplenium* (bot.).

moľa: Ve Slezsku strašivají děti: Mola idě! Mola! (Kt. Dod. I.)

moľasif, udeřiti: Ten sa moľasif! (val.)

moľázig: Drap z nenadohy Pichúra a moľázig ním! = praštil (Slav. ČL. XI. 92).

moľáznuf někoho nebo někým, praštili (val.).

moľdónka, sukně moldonová (vlněná červená).

moľusař, váletí, mazati, špinití (val. Kt. Dod. I.).

moňa, *moněnka*, cumel (Brň.).

moněk: Srnec má moněk = dlouhé chlupy visící s pyje (val.).

moňkaňa, -ně, jméno ovce, která má moňky, laločky na krku (val.).

mora čili *můra*. Dítě, které se narodí se zuby, je morou. Kdyby se takovému dítěti dalo nejprv do úst dřevo, chodilo by na stromy; dá-li mu matka hned svůj prs, bude chodit na lidi. Mora chodí v noci po lidech, tlačí je na prsou a ženám vypíjí z prsou mléko (Kda II. 265).

morák, **morka**, krocán, krůta.

morán, -a, m. hřbitov (v okolí Vel. Meziříčí).

Morava, v horách vých. i záp. Moravy značí Hanou: Byli zme na žňách na Moravě, půjdu na Moravu.

Moravec, **Moravka**, kdo mluví moravsky, na Moravě i ve Slezsku.

moravní most, m. přes Moravu: Hned za moravním mostem zme sa radili (arch. II. 202).

mordovat, vraždití, trápití: Už sa's ně dost namordováł = natrápil, naobtěžoval. Už su všecek zmordovaný = unavený (val.). Ženy sa mordovały s kravami = namáhaly (Slav. ČL. X. 472).

mordovisko 1. námaha: Co to dało kdysi mordoviska toľkých zdí nastávař, a včil to všecko búřú (val.). 2. špatné pole, jež vyžaduje mnoho práce a užitku nenese (Zl.).

mordovník, *aconitum napellus* (bot.).

moření (v břiše), hryzení.

mores, -u, m., dobrý mrav: Na učím řa moresu. Obyč. pl. *moresy*: Býł v Chropini na moresy.

moresný, zdvořilý, způsobilý.

morisovař, ukázkovati (val.).

mořif, vraždití: Umoř bratra (Suš. 169).

Mořiženka, coll. pl. f. v Mořiženkách, trař (Vizovsko).

morkuša, -še, slepice mořovaná, barvy jako morka (val.).

morný = úmorný: vřed (val.).

morny, pl. f., prosná kaše s krupicí, posypaná perníkem (záp. Mor.).

morový, nákažlivý: nemoc (R. a Ž. 85).

morůtný 1. úmorný: práce, 2. unavený: Su všecek morůtný.

mořaz, -a, m., mosaz (Opav.).

moset, musiti (slov., val.).

mosit, koho, nutiti: Byľa k tomu mosená.

mosk, -u = mozek (Zl.).

mosor, -u, bukový fládr (val., rum.).

mostina, deska podlahová; pl. *mostiny*, podlaha (val.): Kázal mu všecky mostiny ve chlěvě vylámař a vyházet Kda II. 256. (Srovn. pomost mrus. podlaha.)

mostif izbu, chlěv, dávati podlahu do světnice (val.).

mostnica = mostina (v. t.): V mařtali nic není, enom holé mostnice, co ty koně stávały (Suš. 779).

mosůrek, kadloubek na máslo, med a p., vydlabaný z mosoru (v. t.).

mosůrka, čerpák v. t. (val.).

moškvan, zlomyslný člověk (záp. Mor.).

motací, závrat, motolice: Dostal sem motaci; myslel sem, že se svalím (han.). Ovce dostávají motací (dok. 128).

motáč, -a, m.: Vlasy spleteny jsou ve dva široké, pleskaté copy č. rušíky. Každý cop je z mnoha pramínků; oba copy jsou pak v týle skupeny v různotvárné kytice nebo korunky, čemuž říkají motáč n. drnda (Lišeň).

motáček, niti na cívce namotané (laš.).

motáň, -a, člověk, který se moce, motovidlo, neobrata: Ten motáň pořádk se mně před nohama moce (Kt. Dod. I.).

motání: Bylo by to hrubě na veliké motání vykládat = dlouho by to trvalo (val).

motaf: Už moce rozumem (opilý) val.

motaf sa, potáceti se: Začal sa motaf (Slav. ČL. XII. 275).

motovidlo 1. Motovidlo mi dělá v břiše kotrlce = velmi hladný (Zl.). 2. člověk pod nohama se pletoucí: Var z cesty, ty motovidlo!

motúz, provaz (horn.): Di, motúzu hlúpej, nestojíš celá za tú zlosť (dok. 211).

motyčisko, rukověť motyky.

motyka: To šak je pravda, iak by z motyky střelil, poř. (Slav. ČL. X. 374).

motyl, -e, f., *motylica*, *motolica*, ovčí nemoc; ovce prý má v hlavě pandrava (val.).

motyla, -e, f. = motýl (Jicko).

motylák, motýl: Chrobaček s kyjakem letí za motylakem (ND 95. laš.).

moučnica, -ce, moučná truhla: Žena chtěla pict chlib a neměla nic v móčnici (Vyhl. II. 31).

moudě, -ete 1. kořen cibulovitý (záp. Mor.), 2. (móďata) druh švestkového ovoce, 3. (móďátka) sambucus racemosa (bot., záp. Mor.).

moudy (móde) pl. m. 1. varlata, 2. průtrž (Leistenbruch) han.

mouchonky, pl. f., angrešt (Nové Město).

mouka mletá žernovem je *žernica*. Když se mele pšenice na českém mlýně: *krupica* jde pytlem pod žebírko a *múka pozrnová* do truhly. Krupica se nasype znovu na koš, pak je z ní nejlepší mouka, *krupicová*. Potom se štráfajú otruby; z nich se vymete *štráfka*; posléze se ještě otruby (= oděry) melou na *oděrovú múku*. Krupicová je na lepší vdolky a buchtu, pozrnová na hrubší buchtu a lepší šišky, štráfka na šišky obyčejné, oděrová na hrubé vdolky a na zasmažky. *Výražka* jest nejlepší mouka žitná: chléb z výražky (Zl.).

moulit (-ó-) 1. jísti plnou hubou, 2. mluvití plnou hubou: No, skoro-li to vymóliš? = vypovíš (han.).

mozg, ob. pl. mozgy = mozek (slov. = rus.).

mozgál, -a, přezdívká člověku neohrabanému, hrubému (Jicko).

mozgry, pl. f., z něm. Masern (laš.).

Mozolky, na Mozolkách, trať (Vizovsko).

moždír = hmozdír. »Moždíre ho (= u) gatí,« kolena vytlačena (Maš.).

možgrávka, rýma (val.).

Možiš = Mojžíš.

možný = zámožný: A sú, pane, aji možní lidi dlužni (dok. 210).

možná: Vincek umi zpívať, že není možná (velmi krásně). Ten se ho naprosel, že nebeho možná. Maji tam sucho a tepľóčko, že není možná (Mal. XXIII. 42, 230).

možucha, iuniperus sabina (bot.).

Mraček, trať (Počenice).

mračna, -y, ženská, která se mračí: Je to mračna! (Pittn. VI. XVIII. 803.)

mračno: 1. »Vodí mračna,« kdo se v noci toulá a lumpuje (Hnojice). »Tá už bude tlačit mračna,« praví se o stárnoucí panně, jako »vázat písek« a p. (Vah.). 2. veliký slaměný klobouk, jaký mívají ženci (Brň.).

mrakva = mrakava (laš.).

mrakava, černé mračno: Či to dú

mrakavy? (Suš. 148). Oči černe oči jak černa mrakava (Suš. 299).

mrančet 1. (= ňamčet): Kočka mrančí (Vah.). 2. (= brančet) při-plákati, žebroniti, greinen: Co pořád' mrančíš? Děti mrančija (Zl.).

mraščák, kdo pořád' mraští, šknourá (Jicko).

mraščet (laš.) = mrančet (v. t.).

mraškula (Jicko) = mraščák.

mrava, -y, slušnost: Každý si ušćípil skybku chleba pro mravu, t. velký si ukrojiti bylo by neslušno, a. odmítnouti, bylo by urážkou (Vlk 44). No, což nevěsta, ta obyčejně pláče pro mravu (Vlk 66). Janek sa vymřlúvál, ale vzál si pro mravu (Slav. ČL. XI. 48).

mravec, -vca = mravenec (horň.).

mravník = mravenec (val.).

mravný, náležitý, slušný, pěkný: To je mravné prasacko! Mravný kameň, mravné zelí atd. (val.).

mráz: Šak ešče baj na tebe přijde jednúc mráz! = trpká zkouška (Vah.).

mrazíř: Mrazí venku = mrzne.

Mrazí mňa = zebe (val.).

mrazovica, -ce, vysoká beranice (Brň.).

mrcař, toulati se, schwänzeln: Mrca celý deň po dědině (laš.).

mrčala, -ly, m, drdla, Brummbär (laš.).

mrčet, 1. bručeti: Cosi pomrčel pro sebe. 2. těžce oddychovati: Dělá, až mrčí. Naplátíme se, až mrčíme (jako těžkou prací unavení) Zl.

mrdús, pletenec ženských vlasů (Lanzhot).

mřek, smrk, abies excelsa (Tršice).

mřeže, pl. f., velká, obdélní síť rybářská; dole visí koule olověná, na vrchu dřevěná (Strážnice).

mřezky, pl. f., krajky (val.).

mřgař, 1. hýbati, švihati: Koza mřga ocasem (laš.; uherslov. mřdař). 2. škaredě zhlížeti (val.).

mřholit (= siholit, sihláčit), dro-bounko přseti, mžiti (val.).

mřhůlka, mžení (val.).

mrcha, mrchavý, zlý, špatný; užívá se attributivně a je nesklonné: Mrcha člověk, mrcha cesta. To je mrcha

roba, dež ona taková dělá (Mal. XXIII. 37). Bude ze mňa mrcha voják, ja vám budu uskakovat za miřú (Suš. 571). Panáček dnes na kázni byli mrcha = přísný; ba i: >Pambů sú na nás mrcha, hněvajú sa cosik na nás (Podl.). Mrcha hospodyň mám. Nebojte se chlapci mrcha hospodyně (dok. 73). Dobytek má uškoděné od mrcha člověka (Peck). Dnes dopajedil sem se s mrcha susedem (dok. 210). L. P. 1722 jest kostel Vracovský v noci skrže mrcha lidi vyloupaný (Ze st. paměti m. Bzence, Čas. Mc. Mor. XXVII. 21). — Keró mrcho! = kýho čerta (Zábřežsko).

mrchavý, špatný, nepřijemný: Miřý ňa zanechal pro mrchavých lidí (Bart. II. 154). To je mrchavé! (Zl.)

mrchúcný: Mrcho mrchúcná, až mrchúcná! (val.)

mřihlad, skrblík; také příjmení (laš.).

mřich: hrát na mřicha = na mřfčku (Podl.).

mřichat, mžikati (Podl.).

mřít s akk.: hlad, zimu, bídu. Chudý člověk i s dětmi musel mříti hlad (Kda II. 120). Zemňáky nedajú hladu mřít (Slav. ČL. XI. 323). Těž pl. mřít hlady.

mříždět se, rozbřeskovati se: Čekali, až se bude mříždět (Zábřežsko).

mrk, okamžení: Vráťim se v mrku (Zábřežsko) = břeždět (v. t.).

mrkáňovat, býti za soumraku na besedě (Brodsko).

mrkat 1. = mukati: Sedí, ani nemrká (Zl.). 2. mihati se, třepetati se: Hvězdičky mrkajú, bude přset (Zl.). 3. smrákati se: Co by skůr mrkało (Suš. 250).

mrknúř: v oko mrknúř = v okamžení (Zl.).

mrkoníř, z temna mluviti (val.).

Mrkos, příjmení.

mrkosit, mžikati, špatně spáti: Nespála sem, enom sem mrkosila (Brodsko).

mrkota = mrčala (v. t.): To je starý mrkota.

mrkotat 1. mekotat: Koza mrkoce

(val.). 2. z temna mluvíti, bručeti: Pomrkoce a neřekne nic (Zl.). 3. z temna svítiti: To světlo enom mrkoce (Zl.).

mrkva 1. mrkev, 2. hlupák: Ty mrkvo jakási.

mrkvús 1. plevel listu a kořene mrkvového, 2. hlupák.

mrť, -a, muňka, Filzlaus (horň.).

mrmlát = mumlát, reptati: Co mrmleš? (Zl.) Stará baba bude ti mrmlati (Suš. 667).

mrmola, -e, nimra (slov.).

mrňa 1. -ě, f, sušené ovoce (Podivín). 2. -ě, m., nimra.

mrskáč, tatar, žila na mrskačku (Df.).

mrskačka 1. hůlka, kterou se pšenice na mlatě mrská, sklepává (v. stodola), 2. mrskání velikonoční, i dárky, které se vymrskají, někde též žila, kterou se mrská (ND. 275, Mor. lid 42).

mrskaný n. *šlahaný* šátek, červený, květovaný šátek lipský, jehož květy jsou pruhy spojeny: Z pravyho ramena pod levó pažó svázal si lipské šátek červené, mrskané (Vyhl. II. 138).

mrskut na Hané a na záp. Moravě = mrskačka (v. t. 2).

mrščinka 1. větvička, ratolest (Prostějovsko), 2. hanácké vyšívání zadržovaným stehem. Na límcích mužských košil byly mrščinky vyšívány černým hedvábím, u červenic na bocích žlutým: Na košili bylo vyšito srdce, na límci mrštinka (Vyhl. II. 134).

mrť, -i, f. 1. mrtvina, celina (mrtvá země pod ornici), 2. spodní hloub (košťál) zelný (val.).

mrťafa n. *mrtapa*, přihlouplý člověk.

mrťvař, *mrťvěř*, dřevěněti, trnouti: Tríšče na stůl, až mu ruka mrtvá (val.). To řepisko se zle kope; to mi budú zasej ruky mrtvět (dok. 162). Už mrtvá od nohú (Slov. obr. II. 184).

mrtvina 1. spodní, neplodná půda pod ornici: Voda zebrała vyhnójenú zem až po mrtvinu. 2. puch mrtvoly: Pták nemože mrtviny čuť (Slav. ČL. XII. 276). Ťuhýk (sejček) cejtí mrtvinu (dok. 279).

mrtvý: m. cesta, po které se nosí mrtvoly na hřbitov; m. kopřiva, lamium: Vezmi z hrobu tři mrtvé kostky, z mrtvého (Vyhl. VI. XIX. 245); m. kost, nádor na kosti ruční (= namná kost, namnice, navná k., nální k., nadní k.). Obleče-li se, kdo má jíti k odvodu, do košile, v níž někdo umřel, má »mrtvé tělo«, a neodvedou ho (Strážnice).

mrúžit: Sedum rokú šila, oka nezmrúžila, až na ten ósmý rok očičko zmrúžila = zamhouřila (Suš. 793).

mružkať, mžikati očima (horň.).

mrva: 1. Ta to ví na mrvu všecko = do podrobna (Novoměstsko). 2. přizdívkou člověk nehybný (Jicko).

mrváň, -a, m. 1. pečivo na způsob věnce, též smažené (val., laš.). 2. štůčka, svazek: m. cibule (Slav. ČL. X. 35) 3. tlachal (val.).

mrvanka = mrva (laš.).

mrvenina 1. zauzlené niti, 2. jalová řeč (val.).

mrvenisko, hnojiště (Vck.).

mrvéna, otep slámy pomrvené (v. stodola).

mrvit 1. másti, cuchati: slámu, šaty, peřiny, niti (zauzliti), 2. tlachati, nejasně mluvíti: To trvá věčnost, ež on to ze sebe vymrví = vykoktá. Mrví, mrví, a na konec ešče nevíš, co chce (Vah.). 3. jísti (žertovně, val.).

mrvit se 1. hemžiti se, rojiti se: Dobytče na trh vedené obhazují mraveniskem, aby se kupci tak mrvili okolo dobytčete, jak ti mrvenci (Mor. lid 278). 2. mrvit se u práce, šukati (Jimramov). 3. váleti se v rozprostřené slámě (v. mrvoch): Když se přestalo příst, dívky mrvily se ve slámě, slavily »mrvený večír« (Drahancko).

mrvka, troška, drobet: m. chleba (záp. Mor.).

mrvoch 1. strašák z mrvy, 2. rozpustilá zábava masopustní. Dívky nasháely do jizby, kde mívaly přídky, slámy, do slámy se vázaly a všeliké, i neslušné žerty tropily (slez.); odtud o nezachovalé dívce »zmrvila se«.

mrzák 1. Su u nich mrzákem = ošklivcem, nepohodlným člověkem

pro pravdu (Vych.). 2. euf. čert: V Lanžhotě zastali čarodějníci, jak seděla s tím mrzákem, s tím ohavú na ohnišči pod komínem (Mor. lid 145).

mržatný (člověk) = mrzutý (Lor.).

mrzena, -y, větší kroupa: Padale mrzene jak holobí véca (Maš.).

mrznout s akk.: Co tu mrzneš zimu? Di dom a nemrzni ziny (Slavkovsko).

mrzuta = mrzutost (laš.).

mrzútka, malá mrzutost: Měl s nim mrzutku (laš.).

mrzutný = mrzutý (laš.).

mšíř, mechem vycpávati skuliny mezi trámy dřevěné chalupy (val.).

muca, -ce, podnapilost, opička: Měl's včera muco, že's sotva ve dveřách futro našil (fig. 134).

múcka, semletá pohanka v mléce vařená (Jicko).

muclík, tele v dětské řeči slezské (ČL. XI. 342).

mučanka 1. boží muka, 2. kdo stojí jak svatý za dědinou (laš.).

múčanka, jídlo z mouky (val.).

mučet, o hlase kravím: Kravičky mučely (Suš. 85)

mučírka, *passiflora* (laš.).

múčnica, -ce, 1. druh hrušek mouč. ných. 2. polévka moučná. Vroucí voda zasype se moukou, dobře rozmíchá a omastí (Vck.).

Múčníky, pl. m., trať (Vizovsko).

mudrovac, mluviti: To dzjéca už mudruje. Tak u nás mudrujú = to jest naše nářečí (St. Hrozenkov).

múdrý: Nějsu z něho múdrý = nemohu jeho povahy vyzpytovatí (Zl.).

mudy, pl. f., moldánky: Natahuje mudy = šklebí se, pláče (záp. Mor.).

mugar 1. chroust, 2. vychrtlý člověk (Lip. Záhoří).

mucháček, pták *musicapa grisola*.

muchar, sklenice na lapání much (slov.).

muchat se, oháněti se z much: Kůň se muchá (han.).

muchomúrka (muchorůvka, vocho-múrka záp. Mor., mucharka, mušarka, mušírka laš.), houba *agaricus muscarius*.

muchůvka, druh jablek.

můj: Můj je kdesí na poli = můj muž. Neviděl's mojí? = mé ženy.

Muky, pl. f., trať (Blansko).

muľař, -a (= murař, zedník (slez.).

mulír, špekulant (val.).

mulirovař, špekulovati, něco mistr-ného vyvésti (val.).

mútká (ř kmenové!) = mouka (Jicko).

mulky, pl. f., měkké, plané třešně (sev. Mor.).

mulťac, cumlati (Lor.).

multek, cumel (Lor.).

mumák, nemluva.

mumlat, z temna, nesrozumitelně mluviti: Pořád' cosi mumle, a žádný mu nerozumí.

muňa, -ně (= mrňa), nemluva, poňura (laš.).

mundúr: brambory s mundúrem = ve slupce (ND. 99).

muňka 1. angrešt (v. t.). 2. štěnice (Jicko). 3. boltec ušní: Machovi ura-zila kuľka muňku od ucha (Vlk 36).

muňkaňa, -ně, slepice s muňkami, lalošky pod krkem (val.).

múr 1. zed': Zkameňáte jako múry (Suš. 42).; *múry*, zděná stavení (laš.).

2. trosky starých cihel s maltou, 3. prach z uhlí, černá hlína s prachem uhelním, kterou se kopa na uhliisku obhazuje, 4. hrabánky jehličí (Vlk 6).

můr = mor: O daj Bože veliký můr, ať mi umře něliby můj (Suš. 154).

můra v. mora.

muřena, kráva mourovaná (val.).

murgaňa, -ně, *murgaša*, -še, ovce, která má po sobě velké, černé pruhy (val.).

murgastý, tygrovité barvy: kočka (slov.).

muřín, mouřenín (pol. murzyn).

muříny, pl. m., šišky s povídlím (val.).

muřinistý, černý jako muřín (val.).

muřinkat, mžikat, zakrytí oči a ne-hleděti (při hrách dětských) Df.

murny, pl. f., brambory rozvařené, moukou zaklechtané (záp. Mor.).

murovač, zdítí, stavěti (laš.).

murovanica, -ce, zděná chalupa (laš.).

muryňa, -ně, ovce ›muřinistá‹, ›zašmouraná po hubě‹ (val.).

muryš, -a, vůl mourovaný (val.).

muryša, -še 1. kráva = muřena (v. t.), 2. ovce = muryňa (v. t.).

muryšatý, morovaný (laš.).

mušec, -šca 1. bolačka na noze hovězího dobytka, ›takový pagáč od mokra a prachu‹ (slov.). 2. květina mošus (Zábřežsko). 3. plevel, roste v prosu; zprvu se od prosa ani nerozezná.

muše na. *muše* na! volá se na prasátko (Btcha).

mušena, svině (vých. Mor.).

mušinec, -nea, trus muší.

muřák (mućok), kdo jí plnou hubou (Lor.).

mutek, dudek (horň.).

mútiť 1. vodu, kaliti (horň.), 2. máslo, stloukati (horň., val.; mútění mléko = podmáslí), 3. plnou hubou jisti: No ty mućíš, mućoku! (Lor.) 4. Mutek mucí = dudek dudá (Dob)

mutka, evonymus (bot.) laš.

mútný: voda = kalná, deň = pochmurný (val., horň.).

muzikant, brouk tesařik (záp. Mor.).

muzičný: Něbyť člověk muzičny = nechodíval k muzikám (laš.).

muziga, nástroj hudební, zvláště harmonika (Dob.).

muziganěc, -ňca 1. hudebník, 2. brouk tesařik (horň.).

múzovat, slídití: Na trávu my děvčata rády chodíme, enom dyž je jí hodně a nemusí dlouho po poli múzovat (dok. 126).

mužák, ženatý muž (Podl.).

myc! myc! volá se na kráľky.

mycák, kráľík (val.).

mycka, samice kráľičí (val.).

mydliženka, lehká ženština (val.).

mygať = mýkať (v. t.): mygať ocasem; zmygať = utíkatí (Vah.).

mygnúť = myknúť (v. t.): kameněm = hoditi (Vah.).

myk: A myk s ním ven = vyhodil ho. Kde keré pěkné jabko

bylo, myk s ním do záňadří = vhořil. Dáť do myku = utekl (val.).

mýkať, prudce hýbati, házeti: ľavkú, člunkem tkalcovským (val.). Strýc mýká jaľůvku čaganem = tluče, pohání (Slav. ČL. XIII. 672).

myknúť, uhoditi: Tak řa myknu! Jak sa na řa kráva zabočí, uskoč a mykni ju po rosi (Slav. ČL. X. 467). Myknúť sebu, hoditi sebu (ČL. X. 372). Mykni sa ty, řohajko, mykni, přeca si ty robotě zvyklý = hoď sebu, ponáhli se (Bart. I. 71).

mykotat 1. třásti, na př. stromem ovocným: Počkejte, až zamykocu. 2. rychle se pohybovati: Hůľka tak mu v rukách mykotala a fukotala (vých. Mor.).

myksíř 1. dráti: Už zas ty gatě myksíš? Pořáď abych ti na nich s jehľu seděľa! (val.), 2. myksíć sebu, vřtěti se (Lor.).

myksíkuľka, kdo nikde nemá stání (Lor.).

mykýc: Chyľa stůľ mykýc ním po obrajtach = mrštil (Vlk 99).

myľek, lolium temulentum (bot.). **myňář**, chroust na niti uvázaný a brníć.

mynářčik, tovaryř mlynářský (laš.).

mynářit, býti mlynářem: řak potom na tom mľyně dľuho nemynářit.

mynářka, parus caudatus.

mynářský, tovaryř mlynářský.

myseť = mysieti (val.).

myseľ -sľi: Pořáď sa mi to na myseľ vede, staví (val). Antoř je svých myslí = svěhľavý (Slav. ČL. XII. 130). To naša Hanča, tá už je svých myslí; tá sa nic neptá a uděľa si, co chce a jak chce (Slav. ČL. XI. 322).

mysivec = myslivec (val.).

mysľet 1. My sme ani nemysľeli vázat = nemínili. Matka si nad tebu myslí = stará se, jak je s tebou. Já sem o sobě myseľa = byla pyšná (Vych.). Němuh ho dostaf ani myslíť domu = ani pomysľení, řádným způsobem (laš.). 2. asi, snad: Je jich (ořechů) myslím kocu (Zl.). ›Valaři, kolik je hodin?‹ Oni mu pravili, ře je myslím jedenář (Kda

l. 33). Číhá na ťa mysliveček, on ťa myslím zastřelí (Suš. 695). Myslí m ste ešče neslyšeli, co sa stało v Hodoníně? (slov.) ›Kde je můj kloubík?‹ ›Myslím's ho nechál v komoře.‹ (Zl.) Cítíl, že myslím płače pro něho (Slov. obr. II. 123).

myšák, falco tinnunculus (val.).

myší chvostek n. m. ocásek achillea millef.; m. odění, stachys lan-tana; m. ščípka, holostem umbellatum; m. úška, gnaphalium dioicum; m. žabka, hubka na jazyku koňském; rozškrábe se a natře solí.

myšina, myší puch.

myšíneec 1. myší trus, 2. cynoglossum off. (bot.).

myška, kůň myší barvy.

myšfenek, -nku = myšlenka (laš.).

mýto 1. ›mýtník‹ (mírka) obilí dávaný mlynářovi od mletí: Já ti zemeľu, mýta nevezmu (Suš. 536). 2. služba i služné čeledi (slez.): Má dobré mýto = dobrou službu (Opav.).

mzdora, vzdor: Nečiň mi tu nic na mzdoru (Suš. 20).

mzet: Mzí tam cosi = tlí. Trámy omzely = otlely. Zamzel mu kabát (Zábřezsko).

mžékaná viz *mžička* (Btcha).

mžička, dětská hra, při níž hráč vyčítaný (vylosovaný) očima zamženejma n. zakrytýma stojí, ani se druzí poschovávají a on je potom hledá (ND. 174).

mžik 1. = mžička, 2. okamžik: Doběhl tam mžikem (Maš.).

mžikanda = mžička (val.).

mžikat, oči rychle a často po sobě otvíráti a zavíráti, blinzel.

mžíkat, míti oči zamženy při hře na mžičku (Zl.).

mžúrať, mžikati; imper. zamruž oči = zamži (val.).

mžurka, vlčí (slepíci) mħla; pl. mžurky = mžitky: V očoch sa mu dělaly mžurky (Vlk 106).

mžúziť n. *mžúřit*, mħouřiti (val.).

N.

na předložka s akkusativem znamená:

1. *místo výše položené na otázku kam?* Jako se vůbec říká: ít na zámek, na fáru = na úřad zámecký, farní, a: ít do zámku, do fáry = do budovy zámecké, farní, tak Laši říkají též: íšc na škoľu.

Ve smyslu přeneseném: Přived si mne na zľu matku (Suš. 258), jako: vdala se na chalupu a p. Nermuť se, nevěsto, tak velice, šak se nedostaneš na rodiče t. j. budeš svou paní, rodiče ženichovi půjdou do výměny (Bart. II. 246). Jenom mně nedávej na ty cizí děti = nevďávej za vdovce s dětmi (Suš. 420). Když se nevěsta na děti dostane (Vyhl. II. 148). Kůň přijde na rasa (jako: na jatky, na porážku).

2. *směr pohybu do prostřed prostřanství:* Postavile stuľ na izbu (= do prostřed světnice). Dale ma-

šenu na stodoľu. Šiľ na dědinu (Mal. XXIV. 140).

3. *směr, kudy se běřeme k cíli:* Šiľ do Přerova na Dľuhonice. Na Citov máte do Dubu blěž než na Brodek (Mal. XXIV. 140).

4. *účel činnosti.* Jako se říká: ›Žena přinesla mouky‹ (z větší zásoby nějakou neurčitou část) a: ›Žena přinesla mouku‹ (jistou nachystanou, odměřenou a p. všecku), týž rozdíl činí se v nářečích východomoravských mezi předložkami *na* a *pro* při slovesech *ít*, *poslat* a p.: ›Žena šľa *na* mľku‹ = aby přinesla *mouky*; ›žena šľa *pro* mľku‹ = aby přinesla mouku. Tak říká se vždy *ít*, *poslat*: na maso, na pivo, na drobné, na cukr, na sůl, na pepř, na hřebíky (srovn. koupit soli, pepře, hřebíků), na ryby, na raky, na ptáky (= nachytat ryb, raků, ptáků), na jahody, na maliny, na hřiby (= nasbírat jahod, malin, hřibů). Přišla

pro mne na hříby = abych s ní šla. Podobně: byl sem na niti, na maso, na drobné; je na rohlíky — vedle toho: je na vodě, na trávě, na jahodách, na hřiboch. Vůbec: Šel-li kdo co sbírat, trhat a p., je *na tom*, pakli šel co kupovat, je *na to* Chytili ho na hruškách, na zemňákoch = an kradl hrušky, zemňáky; kdosi vám byl v noci na hruškách, na zemňákoch. — Byla sem děťom na jabka (= abych dětem jablek natrhala n. přinesla z komory a p.), na rohlíky (abych jim koupila rohlíků). — Laši říkají též: Půjdu na zpověď, byl sem na zpovědi (jinde: ke zpovědi, u zpovědi). Radši sa može doma vyspat než na muzice nohy vystát t. j. netancovati (val.)

Příklady: Šla dzevucha, šla na vodu (Suš. 3). Jan poslal princezce na víno (Kda II. 66). Šla za grejcar na mydlo (Vyhl. VI. XIX. 639). Išo som mu na léky (Dob.). Bude mně má miřá na zelinky chodit (Suš. 373). Šel bych na jablíčka do vaší zahrady = natrhat si (Suš. 255). Já půjdu na ryby do vody studené (Suš. 36). Myslivec chodivál na jeleny (Suš. 523). Náš Janíček nic nerobí, len převáží na jahody, t. ty, kteří jdou na jahody (Bart. II. 3).

Jak z příkladův uvedených viděti, pojí se tak předložka *na* s jmény hmotnými a hromadnými. Avšak i singular se druhdy v této vazbě vyskytuje: Šel do Vizovic na krávu, na koňa (= kupovat) Zl. — *pro* krávu znamenalo by přivéstí koupenou.

Paměti hodna je stručná vazba předložky *na* s akkus. při slovese *míti* a *býti* (bezpodmětném): Nemám (není) na pivo = nemám (není) peněz, abych si mohl koupiti piva. Není na dochtora (jako: není na léky) dok. 57. Bo moja šatečka draho vyšita, služila sem na ňu blizko tři leta = abych měla peníze na ni (Suš. 398).

Také s jinými slovesy pojí se *na* na označení účelu: Oni na vojáka

mě odvésti dali (Suš. 576). Bůh ma na to stvořil, abych jemu slúžil (Suš. 61). Ubohé sirotky, ľudé na ně lajú, a sami nevěďa, nač své vychovajú = co z jejich dětí bude (Suš. 505). Išla na žalobu, že má hrubú škodu = žalovat (Čern. 31).

Často vyskytuje se takový pád předložkový atributivně při substantivě na označení jeho účelu: Šiju mi kabatek na všedni deň, na svatek (Suš. 576). Kúpil mně jich (střevíce) na svátek, ja jich nosím na pátek (Suš. 360). Měla sem já včera kupce na hubičky (Suš. 690). Chlív na krávu, na prase (laš.). Tele na řezníka bylo tehdy za 45 zl. = hodící se zabiti (arch. I. 254).

5. *příčinu*: Onemocněl na koferu. Dostál sem sa do špitála na hla-vénku.

6. *prostředek a nástroj*. Člověk, co dělá na ruky, moc nezachová. Čte na brýlo. Šije na náprstek. Jak nebude moci dělat, že ten koflík prodá a na ty peníze živ bude (Kda II. 121). Musím domu jiti, nemám na co piti (Suš. 650). Divijó se, divijó, nač kovári pijó (Suš. 683). Nyní na hotové žiješ (Korr. Pal. 170). Ten šafáři synek píská na lupínek (Suš. 358). Všecky dvěře zavřeny, na zámky zamčeny (Suš. 43). Já sem si ho (srdce) zamkla na devět zámečků (Suš. 236). Nedělá ešče na ruku (má ruku nemocnou). Vickýrát bys mne na oči nespátril (Kdá II. 212).

7. *osobu, na jejíž prospěch nebo neprospěch něco se děje*: Sedlák na všechny dělá. Co sem se já na vás naděla! Všeci aby dělali na le nocha! Poctivě mně vychova! a přec na mně nic nekradla (Suš. 578). Oj masare, masarečku, nenakládej na děvečku, co naložíš na děvečku, kup si za to jalúvečku (Suš. 627). Ptali na pohořelé. Vypil tu na vás dva litry piva (= na váš účet). Brát tu kdosi na vás hřebíky.

8. *způsob*: Koňé tahnú na celú sílu. Na mocnú moc ten lék vypil (= s odporem). Ide mu to na odpor

(= protiví se). Mlýneček na prázno běží (Suš. 536; var. po práznu). Žije na peníze, na úroky. Nebudu v tom (šatě) chodit na opícu. Chodí na opícu světa. Nechod' lidom na haňbu. Nebudu chodit na smích (posměch). Nebudu chodit na blázna. Lidi stonó na řad. Ležál na smř. Na zhůru plakała = velmi (Vck.). Antoš píł na zlost' tým věcěj (Slav. ČL. XII. 84). Na výbor dobrý chřap = velmi dobrý (val.). Žito je zralé na klučky (až se stebła ohýbají v kličky) Zajíc na kost' chudý. Šindel je zhnílý na tabák. To je na hlavu = dost. Kúpíl to na veřímboha = vyvěřil to. Dělá to na tož = na schvál, na vzdory (val.). Běželi na předbížky = o závod (val.). Obilé zraje na úteky = rychle (val.).

9. *vztah*, mnohem častěji než v jazyce spisovném: Syn je podobný na matku, céra na otca. Žito je na slámu malé, ale na kłas hrubě dobré. Mám dobré lidi na sebe. Kusek mały, ale nejhorší na robotu = nejtíže se obdělává. Císařské (hrušky) mají chuť na pergamínky. Ľakomý na gořalku = chtivý kořalky. Chybný na řeč, na oči. To poře je dařeko na chuzu. Na svoju bidu dař dost. Na Ieta on není staré, ale po hubě. Na idlo má se u Dohnału dobře, ale na pľat ne (Mal. XXIV. 140). Na poctivost' su ti rovná, na péchu, na statek není možná (Suš. 212). Na prácu, na krásu to sa mu vyrovnám (Suš. 542). Je tvrdý na zimu (patiens frigoris). To je haňba na sedláky (fig. 49). Dost' je to na Hanačku na chudobnou, dyž ona má štyry krávy, jednu dojnou (Suš. 672). Na teplo só železny kamna lepší. Teho dochtora chválíjó na zube, na iny né. Na krásu já to sókno nechválím, ale na pevnotu (Mal. XXIV. 140).

10. *možnost děje, blízké jeho nastoupení*: Tá chalupa je na spadnutí, kráva je na otelení, koně byly na zdechnutí, žita sú na vysypání (vymetání).

11. *Opakováním téhož jména s předložkou na stupňuje se jeho pojem*: Má šate na šate. Nevedělal mněsic nic, a tož beła bida na bidu. Majó dluhe na dluhe, ale parádu dělájó furt. Fčel je to křevy na křevy, ale podloža pod to dřevko, bude po křevym (Mal. XXIII. 229).

12. *Vlastině a pohraniční valaštině (na Horní Bečvě) jména svatých s předložkou na označení času (kdy?) zachovala starý akkusativ*: na sv. Jozef, na sv. Jan, na sv. Ščepan, na sv. Ondřej.

13. *vzvolání*: Ach na můj hlúpý rozum! (Suš. 194.)

II. *na s lokalem označuje klidné tkvění nebo dění na prostore místním nebo časovém*:

1. *místně*: Na sini, na izbě (uprostřed). Zlomil hůlku na kolene (ne »přes koleno!«). Sľúnečko bylo na západě, dyž dojždali (= zapadalo). Na poľu = venku (laš.).

2. *časově*: Na večěrku = k večeru (Zl.). Na ósměj hodině zme večerali (val.). V zímě na krátkém dni moc neudělá. Včil na dlúhém dni tak málo ste udělali! t. j. v tu dobu, kdy jest den krátký nebo dlouhý.

3. *přenesně*: Druhé panny sú na vodě = váží vodu (Bart. II. 17). Našel ho u šenkyrky na víně (Bart. II. 42). Stavili se na víně (Suš. 141). Indá, dyž chytli na ovoci, zebrali klobúk = někoho, an kradl se stromu (dok. 130). Je na dochtoroch pořád'. Była sem enom na lěkách = nic jiného jsem nepožívala. Mynář nebude z toho na škodě, my ostaneme na škodě. On je u ní na mukách = mučenikem. Pane Ježiši Kriste, buď mi na svatej pomoci. A: »Jednu trávu si vymíňuju z lúky.« B: »Udělajme to radši na penězoch.« = vyrovnějme se penězi. Su na veľekym rozměšleňó, mám-le to poľe kópiť (Mal. XXIV. 141). Jěl na koňoch, na voľoch = na voze, do něhož byli koně, volí zapřažení. Kdosi tu stójí na koňoch. Dělá na voľoch (Podl.).

III. *S jmény pozemků předložka na se poji zde onde s akk. na otázku kde?*: Bele sme na Krátky, na Dlóhy, na Bríchovsky (Krumlovsko).

IV. *Předložka na se opětuje*: Šak dojde na vás na všecky. Na téj lindě na zeleněj tré ptáčekové zpívají (Bart. II. 124). Nepovězte na mne na samého (Bart. III. 168).

na částice na Horňácích uvozuje velmi často odpověď: Jak je ti? Na Janek. Kde's boľ? Na v Brodě.

ná (= no a) uvozuje podivení vyslovené otázkou: Ná proč nechcete? Ná kde's byla? Ná poradíš ty mu?

na-nate!, vezmi, vezměte: Na, Janíčku, jez! Nate, strýčku, také kúsek!

nabachat, nabotnati (Lomnice).

nabaňičíř 1. koho nač, navěsti: Nabančili ho ti jeho kamarádi (Vlk 86) 2. komu, natlouci (Vlk 59).

nabaňkat, koho nač, navěsti: Nabaňkali ho, aby šel také s něma (Zl.).

nabanovat se, nalitovati se: Ten se toho nabanováł!

nabaňkat koho k čemu, namluviti, navěsti: Šak sa já už nedám nabaňkat (Slav. ČL. XII. 85) v. baňkat.

nabazgrař, namazati, načmárati: Nabazgrał to, až haňba (laš.).

nabečkovař, odouti se: Krávy nabečkovały (Vyhl. VI. XIX. 792).

nabechnař, nabubřeti, napuchnouti až do rozpuku (Btcha) v. bechna.

nabekat: »Maměnko, dajte mi mléka!« »Až ho koza nabéká!« = nabečí (ND. 39).

náběl, -u, m., dojivo, i výrobky z něho: máslo, tvaroh (laš., val.).

nábetky v. košile ženská.

nabíhat: Nevím, lesli už mu aj nenabíhá = nenapěká, není-li v úzkých (Slov. obr. I. 215).

nabíjaný: V stodoli je mlatevňa nabíjaná = upěchovaná (dok. 113). To ti je nabíjaná šelma = veliký čtverák (Kda I. 283 a na Přer.)

nabíjanica, -ce, chalupa, jejíž zdi jsou nabíjany (utlučeny) z hlíny (Df.) v. tlučénka.

nabíraný, vrapovaný, faldovaný: punčochy, boty, sukně.

nabírat: Obilí nabírá = zrno v něm zasedá. Blato se nabírá na obuv.

nabízař koho = pobízeti (val).

nabíznuř, přiměti: Nabízli mě k temu (laš.).

nablížíř sa = přiblížiti se: K tobě sa nesmi nido ani nablížíř (Slav. ČL. X. 302).

nablížíř si, přiblížiti si, zkrátiti si cestu: Tým chodníkem si hodně nablížířte (val.).

náboženství 1. mše: ranne a velke náboženství, ceľe náboženství = ranní a hrubá (laš.). 2. křesťanské cvičení: V tom čase nesmíš jít do kostela, ani k náboženství nikam (Kda II. 54).

nabrat 1. Noha mu nabraľa = sebrala se, otekla (val.). Dítěti hlava od velkého pláče nabrala (Kda II. 264). 2. Nabráł nohy = vzal nohy na ramena (Roštín). Nabráł chytrosti a utěk s penězi do Ameriky (Jicko).

nabrař sa: Nabráł sa ít do lesa = sebral se a šel (val.). Kde's ty se tu nabral? = vzal (Kda I. 157).

Nabřežiny, pl. f., trař (Koryčany).

nabrněř: Udeřil ho, že mu nabrněľa buľa = naskočila, laš. (Kt. Dod. I.).

nabrnit sa, nastrojiti se (Vck.).

nabrzgťý n. **navrzgťý** 1. zvláštní příchuč mléka, jez není již sladké, ani ještě kyselé, 2. o člověku mrzutém (val.) = navrzgťý (v. t.).

nabyt: 1. Přišel do pěkného údolí a tam nabył třech bratrů = zastal, natrefil (nebyli to bratři jeho) Kda I. 195. 2. Hdě si krasny nabyľa? = získala (Suš. 421). 3. Což tu nabudu! = co mi platno tu býti (val.; srovn. což tu nasedíme, nastojíme a p.).

nabyt se 1. Ještě jsem se málo na světě nabył (Kda II. 202). Už sa nabyło zima = už je dlouho zima, už by mohlo býti teplo (val.). 2. Mařetek sa trař jak sňah a nabývá sa jako ľad = získává (Dob). Iněj sa nabývaj = hled' si získati jinou milou (Čern. 22).

nabzdiškoľa, -y, m., kdo se ve škole ničemu nenaučil, leda plnou nabzděl (laš.).

nácek, žaludek (žert): No už snád' máš nácka plného? (Zl.)

nacímbat 1. komu, nabiti (Konic). 2. Vem hde vem, nacembé = vyklop, zaplat' (fig. 13).

nación, -u, daremný lid.

nacúhat sa čeho, naprati se, najísti se (Zl.).

nacuchtovať někomu, nabouchati (Vck.).

nacvekovat něco, naplniti něčím drobným: Nacvekováł si plné kapce ořechů, jablek a p. 2. n. se, najísti se do rozpuku: Už se's nacvekováł? Ten je nacvekovaný! (Zl.)

načačuřený, napilý (laš.).

načagamařit, vyfintiti: Tá je načagamřená! (Vck.)

načandrať, našplíchat (laš.).

načelník, zub v předu koňské podkopy; zadní dva zuby slovou ozuby.

način, potřebí: Nebylo ti toho način (Df). Budu tvoja, afe ne včil, až ně bude muža način (Bart. III. 218).

náčin, -u, každá nádoba, každý nástroj: sud, hrnec, mísa, kladivo a p.

náčení n. *náčini* 1. po jídle se umývá náčení t. j. všecko, z čeho, na čem a čím se jedlo, 2. polní náradí kromě vozu, tedy: pluh, brány, kolečka a p.: Něma voza, něma načiňa a kupil se koňa (laš.) = řád polní.

náčinek, skrojek chleba: Kdo chce zimnice zbyti, ať sní náčinky z devíti bočnicků chleba (záp. Mor.).

náčino = náčin (laš., horn.).: náčino na zelé = bečka.

načiž, zesilněné nač: Načiž by to bylo? (val.)

načriec, načriem, načerpati vody (horn.).

načúvať, naslouchati (Vck.).

nad předložka I. s *akk. pojí se na Hané na otázku kde?* Nad Pavlovice boží muka. Nad Opatovice je hradisko. Pole nad lóke, nad skaľke, nad doľy. Cesta nad Chaľópky. Nad

Kvítkovský lúčky byl rybník. Nad Slavikovice holuběnka líce (Suš. 279).

II. s *instrumentálem bývá často místo jiných předložek, udávajíc příčinu*: Proč se sužujete nad takovým chřebem? Pořád' se stará nad dětima, co jim dá. Moc se nad tó vašó řečó dopáleť. Nevim, nad čém si on mesli, že je jak páv? Co se nad tēm kupováním rozměšliš? Má nad něm strach, že umře. Já su nad tēm spokojený, dež mně dáte 50 krécaru na deň. Je tuze pešné nad tēm, že beľ pochváfené (Mal. XXIV. 142).

naďabaf sa, 1. nahoditi se: Naďabali sa na blízko (Vlk 101). Afe šak to sa naďabaľo máľo kdy (Slav. ČL. X. 135) = přihodilo. 2. = zlehka se nadotýkati něččeho: Ten se teho naďabaľl (Btcha).

naďajat, napájeti: Naďaját ceľú hospodu, kdo enom chťeľ pit (Zl.).

naďaní, podezření: Tož ty máš naďaní na mne? (vých. Mor.)

naďarebněj comp. adverbia nadarmo: Nadarmo, synečku, nadarmo k nám chodíš, ešče naďarebněj kamarády vodíš (Bart. II. 460).

naďaf: Tych nenadatě = tēm nikdy dosti nedáte (laš.).

naďat se, domysli si: Pavel se naďal, že přítel jeho zašel do hory a že se mu tam přihodilo nešťestí (Kda I. 289).

naďávat v nářečí laš., val. a slov. pom. pojí se s předložkou *do* a gen. mn. nadávky: Naďávala jí do čarodenic. Naďavál mi do potvor. Vynadál mi do kmínů. Vynadál mu do divných a inačich mén. Co ty mi do hlúpých naďaváš? Naďala mu do dožvijakých (Vlk 4). Naďala ně moja žena do nemrav (Bart. III. 771).

naďávat se iter. slov. nadát: Nenadála sem se, jak se nenadávám, že by se mně vrátil starodávny galán (Suš. 657).

naďba, naděje: Mám to v nádbě = doufám, že se mi toho dostane.

Nadborová, trať (Osvětímány).

naďbyt, *naďbývat*. Někdy toho trochu naďbude, někdy chybí. Groš naďbývá = o groš je více, než se

počítalo. Toho kabáta ti nebude nadbývat = bude ti v něm zima (val.).

Nadčečenča, coll. pl. m., trať (Syrovín).

Naddříř, pole nad ›dírou‹ (Vizovsko).

naddvíhať, nadzdvihovati: Naddvíhál mašíka za ocas (Slav. ČL. XIII. 417).

nadejít = najít, natrefiti: Nadešel tam panskú dívku (Suš. 3). Šlo, nadešlo žlíbek (Suš. 161). *Nadejít si* = zkrátiti si cestu: Tém chodníkem zme si hodně nadešli. Nadešli zme si na Moščenicu = jdouce Moštěnicí zkrátili jsme si cestu. (Btcha).

naděťaný 1. prací unavený, 2. tělný: To je hodnej pacholek naděťanej (Kobylí).

naděťat si, nabrati si: Naděťé si polívke, zelí atd. (han.).

nádenická t. práce: Chodí na nádenicko (Mal. XIII. 222).

nadeptať, našlapati, natlačiti: Dy požčaš (= vypůjčíš), vracaj nadeptane (laš.).

naděť, *nadívati* 1. Dyž po chvílách mrholilo, ogaři naděli si na hlavy měchy (Slav. XI. 434). 2. obtočiti kužel přeslice lnem n. konopěmi. 3. nadívat vdoľky tvarohem a p. = naplniti tvarohem. Ty vdóľky só nadívaný tvarohem. (Btcha).

Nádevsí, na Nádevsú, pole nade vsí (Vizovsko).

Nadhájča, pl. n. (Nadhájčí), pole nad hájkem (Blatnice).

nadhazovat, *nadhodit* 1. nadhodit vůz = chytiti vůz za nápravu a přišinouti na pravé místo. 2. něco někomu za řeči z daleka připomínati, dávat na srozuměnou: Nadhazovala mu, že by moh tú krávu kúpiť (val.). Přidaci dóm, nadhazovala matka synkovi: Ty tuším hodně tančíš? = zmiňovala se, chtějíc, aby se vyslovil o tom (Slav. ČL. X. 296). Neraz to Vlkovi nadhazovala, že je to jakési tak spoľu byt (Vlk 104). Je ně dlužen třicet rynských a nadhazováľ sem mu, že nemám peněz, zdaž by sa dovľúpíľ (Slav. ČL. XIII. 374).

nadhodit sa = nahoditi se (srovn. nadejít): Nachod' sa k nám, nachod', ty kyseľá pláňko, až sa mně nadhodí to sladůnké jabko (Suš. 214).

Nádhruščí, na Nádhruščú, pole nad hruškou (Vizovsko).

nadchatůpčena, druh hrušek.

nadchodíť, blížiti se, nastávati: Nadchodí večer (val.). Nadchodíľa zima (Slav. ČL. XI. 325).

nádíní, buхта na pekáči pečená, v ní hodně vajec a másla. Pečivo slavnostní; na Jicku ›sa posíľá edem do počohu.‹

nadívajna, nadívka, čím se moučná jídla nadívají: povídlí, tvaroh, mák (záp. Mor.).

nadívaní, buхта z krupice (han.).

nadívka, pečivo velikonoční (han.) = hlavička (v. t.).

Nadjamí, pole nad jamou (Vizovsko).

nadubiť, natlouci: Ešče by ti tam mohli chrapúni nadubiť (Slav. ČL. XI. 273).

nadujhuba, nadutec.

nadlábnout, maní někoho při něčem přistihnouti (Kunštát).

nadľahčovac: Cigánovi pravili, aby na teho koňa něsedaľ, že ho něuněse. ›Šak sa já budzem nadľahčovac,‹ odvětil (Dob.).

nadľátek (ľáťat): Je to větší o ten nadľatek (laš.).

Nadžazí, pole nad Lazem (Vizovsko).

Nadžuží, pole nad Łuhy (Vizovsko).

Nádměstí, pole nad městem (Vizovsko).

nádmětek v. vazba, pl. nádmětky, prodloužená střecha nad ›náspama,‹ aby na náspách nezmokl (dok. 118).

Nadmostí, pole nad mostem (Vizovsko)

nadmouchlý (-ó-), nadutý: kráva, koza (Jevičko).

nadnášet vůz = nadhazovat v. t. (han.).

nádobný, hezký, švarný: Nadešel ju Janek, nadobny šuhajek. Co tu děľaš Anko, nadobna gaľanko (Suš. 101, laš.; též pol. a hluz.).

nadobře, docela: Pokazil to nadobře (vých. Mor.). To je nadobře jinak (laš.).

nádoby, -ů, pl. m, přirození (val.).

nádovnik, tučný muž, rozchodníček (han.).

nadpaditý, chytrý: Včil sú lidé moc nadpadití (vých. Mor.).

nadplákat, plakati nad někým, oplakávati někoho: Nadplákali nad ním (nad nebožtíkem) val.

nadplátka, přidaná horní deska k deskovému vozu, má li pojmouti větší náklad, zejm. řepy, řízků a p. (han.).

nadplátif, nadstaviti, nadšiti, nadvázati: trám, rukáv, motouz (val., laš.).

nadrabelí, nábytek (han.).

nadrabí, nábytek, náčiní: Nám dali rodičé něco z izby a teho nádrabí na múku a obilí (dok. 80).

nadrapovat sa, naparovati se, namáhati se, na př. při kašli (val.).

nadrastif do něčeho, nadrtiti smetí, naprášiti (laš.).

nadrdať nošu, pohazovati na zádech, aby se lépe nesla (val.). Tak s tým chasníkem nadrdala pěstující ho = nadhazovala. A Hanču tam ti chlapi aj nadrdali = smýkali bezohledně (Slav. ČL. XII. 85). Býl ožhralý, tak ním nadrdalo (Vah.). Křupačka byla v sůkennej kacabajce s rukávama na ramenoch nadrdanýma = nabíranými, vydutými (Slav. ČL. XI. 273).

nadrhlý pass. = nadržnutý: Nese nadržly peři (Mal. XXIV. 337).

nadrchaný, načepýřený: pták, slepice, nesvůj, jak bývá člověk před nemocí: Je jakýsi nadržchaný (val.).

nadrnděný, aufgedonnert, aufgeputzt (záp. Mor.).

nádrostek: Za stara výlohy při posezení kapitolnickém platily se z nádrostku ze sýpky = z toho, co „nadrostlo“, zbylo, nadměřilo se (Vyhl. II. 97).

nadstavit s gen.: Musíš nadstavit hřbeta (Suš. 706).

nadšený: maso = už zavání (Jicko).

nadůgaf, nahlédati (val., Kt. Dod. I.)

nadúřený, nadurděný (val.).

nadut: A šak já sa smiřuju, až si gajdy naduju (Suš. 613). Chodí nadutý jak sotor = nazlobený (Zl.). Starý samojedník nadouval se hněvem ukrutným (Kda I. 100).

naduznit, natlouci do zad: Naduznili jí a dítěti taky (dok. 98).

na dvakrát = valně, dobře: Nění mi dnes zrovna na dvakrát. (Btcha).

nad víc: To je nad víc = nadbývá (Zl.).

nádvorník, kdo chodí na všecko do cizího, parasit: Má moc nádvorníků, přijde na nic (Srbce).

nadvrhat, nadvrhovati, narážeti na něco za řeči (val.).

Nadvrščí, pole nad vrškem (Vizovsko).

nadvýšek, peníze, jež nadbývají (Zl.).

nadvýšit se: Nadvýši-li se ve skořápce voda, bude mokrý rok = přeteče-li (Mor. lid 20).

nadžebří n. *názebrí*, řemínek spojující zvršinu (v. t.) s chomoutem (v. stroj na koně II. 8).

nadžgaf, nacpati: Nadžgál pění měch. Nadžgaf se něčeho, velmi se najísti, přecpati se něčím (Btcha).

nafrčený: Ty si nafrčená jak starý Brno = do široka nastrojená (Přerov).

ňagnůf, *ňugat* 1. uhoditi: Tak ním ňaglo naznak. Přijel dómu celý oňaganý (na voze se všecek otrásl).

nagurášif: Nagurášil si klobúk = pošnul si klobouk na ucho, na guráš (Vlk 34).

nahajka, býkovec (laš.; asi z rus.).

nahál -a = naháč 1. nahý člověk. 2. colchicum.

nahálek -lka = nahál 2. (Btcha).

nahafkať do knihy, načmárati (laš.).

nahampřasovat sa, nalopotiti se: Ja nediv sa mu, že tolěj zí, veď sa nahampřasuje (Vlk 16).

nahamžit čeho, nalakotiti (Maš.).

nahaňáč n. *nahaňák* u pluhu v. pluh 7.

nahaňat, *nahnat* 1. nutiti: Co sem udělaľa, že sem svu cerku na ten snub nahňaľa (laš.). Pořád' mne na

háňá, abych to kúpil (val.). 2. Naháňalo mu = byl v úzkých (val.).

naháňka 1. u pluhu v. pluh 7. 2. Měli naháňku = pilno (záp. Mor.).

naházaf: Lesti nenahážeš, tož nenavážeš = jak naseješ, tak budeš žíti (Vck.).

nahladit sa, vyfintiti se (val.).

náhlat, náhliti: Stůj formane, nenáhlej (Suš. 105).

náhľavek u pluhu = násadek v. t.

náhle (na hle): Jak pak to méni-
ja? — ja, nahle, příbor. Užívá se
při rychlém vzpomnutí jako germ.
«rychtyk» v češtině (Slav. ČL. XII.
228).

nahledat: A ono sa toho nahledá
po krapce, — když se i po málu
utrácí, časem vzroste z toho velká
suma (Slav. ČL. XII. 84).

nahlédnutí 1. Lóni zima nahlédla
ai do sklepů (val). 2. navštívití (in-
visere): Pote moju starú nahlédnutí
(Podl.).

náhlina, náhlý člověk: Daj se s nim
pokuj, to je nahlina (laš.).

náhlit 1. naléhati: Náhlil sem na
ně, habe mně to jenom hoďal (Je-
víčko). 2. Moc náhlí na sebe =
precipituje v řeči. Kněz na sebe
náhlil = mluvil příliš rychle. Náhlí
na sebe s řečí (Zl.).

náhlivec, -vca, náhlý, prchlivý
člověk.

nahľobit sa, naprati se: Nahľobil
sa šíšek (val.).

Náhľov, les (Kelč).

náhlý 1. kopec = příkrý, 2. člověk
= popudlivý, 3. žádostivý: Už byl
náhlý spánku (Hranice).

nahňácát 1. nakydati: Ten toho
nahňácál = namluvil. 2. n. sa, na-
prati se: Nahňácál sa zemňáků (val.).

nahňapat, -pu, 1. něčeho = na-
kydati, 2. někomu = nabiti (val.).

nahňapat sa čeho, nacpati se
jídlem: Nahňápál sa, co doňho vlězlo
(Slav. ČL. XIII. 209).

nahnětený 1. napraný, plný: Měl
břuch nahnětený, 2. mrzutý (vých.
Mor.).

nahněvat se: Potom se už naňho
nahněvali (Kda II. 199).

nahnitka, nahnílá hruška, švestka
(Kt. Dod. I.)

nahodit: A jestliže by jej pán
Bůh hodnou rybou nahodil, s tou
pána svého dědičného naděliti má
= náhodou obdaril, chytiti dopřál
(arch. I. IX.).

nahořet: Popeř, který na Boží na-
rození nahoří v peci, dobře skovaj
(Mor. lid 156).

nahotovat, nachystati: Třeba
chleba, syra nahotovat (Suš. 594).
Nahotuj mi šabličku (Suš. 107).

náhradí, dvůr hradní: Jednoho dne
stál v okně a díval se na náhradí
(Kda I. 38).

nahrčaf sa: Hostů sa nahrčala
pyňná sň, nascházelo hlučně (Vlk 60).

nahřebať, nahrabati: hlíny na hro-
madu (laš. Kt. Dod. I.).

náhrť, nárt u boty (záp. Mor.).

náhrtek, nářitek, uzel trávy (záp.
Mor.).

náhubek v. stroj na koně III. 15.

nahůškať, navěsti (val.).

nahý jak lipa, euf. býl jak se na
svět narodil, jak ho Pámbů stvořil.

nachuchnutí, nadchnouti: On je
od něho nachuchnutý = inspirovaný
(val.).

náchytlý, nachýlený: Sklenka na-
chytle stojí, převrati se (laš. Kt.
Dod. I.).

nachynůť co komu, hoditi (laš.
Kt. Dod. I.).

nachytat: Nachyťala sem si dé-
ščůvky (do nádob) Zl.

najavít 1. nastrážiti: na tchořa.
2. nahnati strachu: Aľe mu najavilo!
Chťel sa pochľapiť, aby obrajtom
najavít (Vlk 98).

najdek, -dka, nalezenec (laš.).

najděný, najitý (val., laš. i rusky).

najdobný = nádobný v. t.: Naj-
dobna Kačenko (Suš. 328).

najdovat, nalézati (laš.): Svej ma-
měnky nēnajdovať (Suš. 779).

najedeničko: «To bylo najede-
ničko!» pochvaluje si, kdo se po
chuti najedl (Žďár).

najeděný (jed), nahněvaný: Má
hubu cosik najeděný, edem sa vadíť.

Přišla celá najeděná; věděl sem, že cosik bude (Vah.).

najednúc, najednou, nenadále.

nájemka, najímání na práci: Nájemky mňa hubíja (Dob.). Chodí po nájemkách = dá se najímati (Slav. ČL. XI. 483).

nájeza, -ze, najedení: Není toho na nájezu (val.). Ěnom do toho, dyť to není pro nájezu (val.). Tam ňa krmili samýma pořěvkama; což je to za nájezu? = jak se toho najísti? (Slav. ČL. X. 138.)

najezený, najedlý: Je najezený, že by mu mohl na pupku kosu okut (Zl.).

nájizbjé, -bjá 1. prostřed jizby: Postavili stůl na nájizbjú. 2. hůra, půda nad stropem (horň.).

nájlěpší: Komu je nájlepšij jak našej nevěstě = lépe než (Suš. 669).

nájlútěj: Není mňa nájlútěj jako maměnko vás = více líto (Suš. 475).

nájma, nájem, pacht: Dať grunt do najmy. Poře bylo v najmě (laš.).

najprem, nejprv (laš.).

najsarka, druh hrušek.

nájzady, nejvíce v zadu: Ostál nájzady. Ten ide nájzady (val.).

nakandrasif sa, těžce se napracovati, nadřítí: Nakandrasifa sem sa dost' na světě (Slav. ČL. XI. 322).

nakaňurený, nazlobený, vztekly jako kaňúr (kanec) val.

nakážaf sa, ukázati se: Nanakazuj sa ně věckrát na oči (val.).

nakladačka, která při vázání obilí nakládá hrsti na povříslu (dok. 157).

nakládať 1. čím na co: Něž sa súdí, kedz má čím nakládac na súdy (Dob.). 2. přemlouvati: Něžnakládaj na dèvečku (Vyhl. VI. XVIII. 328).

naklávačka, malá kyjanka (palice), kterou se šindely z klátu štipají (val.).

náklud, sklizeň žňová (val.).

nakludif 1. pod světem naň nakludif, nakydal han (Vah.). 2. nastěhovati: Včil je tam nakludzený rector (val.).

nakotěný, napitý (Df.).

nakousnout: Nakósne řeč a nedokósne (Maš.).

nákova, kovadlina (srb. nakovo).

nakřápat, -pu, 1. nalámati: Nakřápa si haľuzi pod' (= šel) dom (val.). 2. komu = nabiti (val.).

nakřapený, prasklý a proto křapící: Gazděny ťukaly na babůvky hánkama, néjsú-li nakřapené (Slav. ČL. XIII. 417).

nakřesat, nabiti: Já ti nakřešu!

nakřtit: Kmotři nemohli si zpomět, jak ditěti nakřtili = jaké jméno mu na křtu dali (dok. 13).

nakuf, navěsti, navnaditi: Člověka takového si nakujú, a ten je potom horší než oni (val.).

nakvákát 1. Tá toho za deň nakváče! = naštěbetá (jako kavka). 2. Nakvákáľ bych naň! = ohrál bych ho, viděl bych ho (vých. Mor.).

nakýřený, podnapilý (Brň.).

naľáčbiť, nalíknouti (val.).

naľakomit, lakomstvím nashromážditi: Ten naľakomif peněz!

naľe (no ale): Naľe podťte (slov.).

naľedek = náledí (laš.).

naľakac sa, polekati se: Naľakaf sa psa (Dob.).

naľepeť 1. náspa, zaspí (horň.). 2. = nálepa, přízdní sedadlo u kamen, pícka.

naľit se: Ta nižena se hned' naľeje vodó (Mal. XXIV. 263).

naľétat sa: Létali, létali dvá sokoli malí; až sa naľétali, zas dom doľetěli (Suš. 155).

naľevka, oteklina pod kolenem koňským (arch. III. 189).

naľezat na koho, obtěžovati: Co na něho naľezáš? Pořad' na nás naľezá, abychme mu pořčali peněz.

naľičený, přichystaný: Byla sem naľičená na púť (Zl.).

naľivaja, nimra (han).

naľožít 1. = naklást: oheň, »udělati« oheň, zatopiti (též polsky, srb-sky). 2. sekyru, motyku, nový kus železa k jejímu ostří přiletovati, když je sedrané: Máme už tupý rýľ, musím ho dať naľožít (Slav. ČL. X. 33).

naľúpiť = naľúpat, nabiti: Naľúpili mu, co do něho naľezlo (val.).

naľuskać, nabiti: Ruší by mu naľuskali (Lor.).

nálušnica, nališník, plech na lišni dole přibitý, aby bláto nepadalo na osu.

namamoněný, opilý (Hranice).

na mále: Už je toho masopustu na mále (Suš. 690). Už je vás, Mokerščí, už je vás na mále (Suš. 574).

namanit se: Namanil se k temu = maní naskytl. Jak se mo to namaní, tak to poví = maní na mysl přijde (Maš.).

namožený, od práce strhaný, kdo má v sobě ublíženo; v. namoct se.

ňamčet, mňoukati: Kočky ňamčely (Kda II. 246). Též na Přer. (Btcha).

námeľčivý, prospěšný: Jednako by mu to neboľo námeľčivé, ke by tú chaľupu predaľ (Dob.).

námeľný: n. obilí, z něhož se nemele mnoho mouky.

náměstník, panský dráb (laš.).

namět se 1. Tam sme se naměli hladu, bídy, zimy, dobře zle atd. Ach Bože, co sem sa naměla strachu! (Slov. obr. II. 26.) Zle sem sa naměla dost na světě (Slav. ČL. XI. 322). 2. = namněť se, domnívati se; namiľ (naměľ), namivoľ se (namívaľ) Frýdecko.

namětat 1. Začal ním namětat = zatáčeti, chtěje ho povalit (Zl.). 2. Namětat mu = dostává strach. Temu namětaľo = naháněľo, napěkaľo, šupěľo. Nametľo mu do hábůch (Vah.).

namínat se, namáhati se (Kunštát).

namívka, domněni, podezření (laš.).

na mnoze = mnoho: My Březovcí chlapi, není nás na mnoze (Suš. 475).

namoct se: namohl se = 1. napjal síly (Novoměstsko), 2. vysíľil se.

námoľa, -le, člověk neuhovlivý, popudlivý, vzdorovitý, launisch (Rožnov).

námoľný, dotěrný, všetečný: Nebuď tak námoľná (Val. Klob.).

namosit: »Tatičku, mosíte mi kúpit nový kľobůk!« »A kdož mne namosí?« (Jen v takových větách odporovacích.) Zl.

námožníček, anagallis (bot.).

namřit sa: Dost sa synek hladu namře (Suš. 502). Už sme sa tu namřite zimy!

namrza, mrzutá věc (laš.).

namrzať, dopalovati, obtěžovati: Už ňa s tým nenamrzajte (Slav. ČL. XI. 178). Chodí ľudi namrzať (laš.).

namrznút: Namrzoľo ňa to = omrzelo mē to (val.).

namrztěný, mrzutý, nazlobený: Tatik býľ namrztěný (Vlk 3).

namudušať se, řřkati »na mu dušu«: Alebo sem se darebně namudušaľ (laš.).

namýkat, smýkati: A dyž mě oblíká, všude mnó namýká (Suš. 161).

namysľiť si, umíňiti si: Jak si neco namesli, on né dať si řřict (Mal. XXIV. 272).

nána, chůva (v dětské řeči) ND. 23.

nanášať sa, podobnu býti: Vy byste sa nanášali na našeho velebného pána (Podl.).

nanatřásať se, do syta natancovati: Už se nanatřásaľa! (laš.)

nandoutek (-ó-), posthumus (han.).

nanejskorší, nejděle: Stařiček sa nanejskorší modľá (Hodslavice).

nanes = nános, co voda nanese (Vah.).

náočník v. stroj na koně III. 16.

naopravdu = opravdu, do opravdy.

naorávať v. orat.

naosívat, navybíratí: Málo by jich naosíval tech pořádných (dok. 166).

na ozaj, **na ozajst**, opravdu (v. ozaj).

napačif, napnouti: Tak sem sa téj svačinky nasvačila, až na mně kordůlečka napačila (val., Kt. Dod. I.).

napádať sa na někoho, podobati se někomu (Dob.).

napaditý, kdo má dobré nápady, vtipný (Vck.).

napajadľa, -deľ, n. pl, místo (brod) na tekuté vodě, kde se dobytek napájí: Kde sú napajadľa, kde's ty hůsky napájala? (Bart. III. 210.)

napajeděný, dopálený (val.).

napařit: Napařilo jim to, nahnalo strachu (Vck.).

naparovat se 1. namáhati se: Nač se s tým naparuješ? 2. z plna hrdla křičeti. 3. nadýmati se, vychloubati se: Enom sa tak neparuj!

napásat: krásy, pásti je na úvrátích a vůbec na místech travnatých, aby

se brzy napásly. Nadešla tam Janička, on tam napásal konfčka (Suš. 137).

napastř, -i, nástraha (val.).

napať: Aťe mu napaťo = dostal strach (val.).

napatnástěný, silně opilý (val.).

napatřit se čeho: Napatřit se líčka červeného (Suš. 206).

napažit 1. řezník napažuje dobytče, když zabitému dobytčeti kůži napažuje, nožem do ní vjíždí (Zl.). 2. nastrojít, narafičit: Sám to napažil (Zábřežsko).

napekat 1. koho, snažně žádati, naléhati na koho: Napekali ich, aby jim to řekli (Podl.). 2. napěká mu = tlí mu, jest mu úzko (val.).

napilec = opilec (laš.).

napínat 1. oči = napínavě do něčeho hleděti, oči namáhati. 2. napínaťo mne = dostal jsem nápiniky, chtělo mi se zvracetí.

napinky pl. f. 1. nutkání k dávení, 2. bolesti porodní.

naplákat, poplakávati při řeči: »Dyť já sem to chtěl řecť,« naplákal Francek (Slav. ČL. XI. 275). Chodí tam naplákat (stěžovat si plačíc).

Naplavý, pl. f., trať (Syrovín).

naplekať, nakojiti, napojiti: Jehňata, jak byly naplekané, poľehaľy si (Slav. ČL. XII. 273).

napluskat 1. naházeti na něco bláta, 2. začítí pluskati: On to napluskat a nedopluskat (Btcha).

na poca zapřažen jest kůň sedlový.

nápocně, schválně = nápoky (v. t.).

napodpadit, náhodou najítí (slov.).

napodvádět: Ten sa nás napodváděť!

napokosý, šikmý (laš.).

nápoky 1. schválně: Přišiel nápoky pre nás. Idu sem nápoky. 2. na vzdory: Robí to nápoky (horn.).

napomínat, upominati: Máme na poľčaji jakýsi groš, aľe napomínat — jakěž je to! (Slav. ČL. XI. 132.)

napomněť, napomenouti: Napomněť nás, ať se dáme oholit (Vyhl. I. 70).

naponejprv se to nepodaří.

napopácát, náhodou najítí, dostatí: Kde's to napopácát? (Zl.) Na-

popácali kdesi starú říčicu (dok. 84).

napopádět = napopácát (han.).

na porúzi, po ruce, na ráně, pohotově: Bylo to na porúzi (Zl.). Mach bý dycky na porúzi (Vlk 21).

napozdyť: Kláď to napozdyť (= po délce) a ne na příke (Mal. XXIV. 137).

naprahnút, nasáknouti vlahou: Poľe pěkně napraľo (Zl.).

náprava, pův. dřevo u vozu, na které kola navlečena jsou, osa vozu. Nyní je náprava železná, spojená s dřevěným násadem a podúščicou železnými pasy (traďlinami) v. vůz II. 8 b).

napravač, lidový chirurg, jenž »napravá« (napravuje) zlamaniny.

naprat: Na, lenocho, naper břoch (Suš. 555).

napraovat, faľšovati: To víno není napraované, je samo v sobě (vých. Mor.).

napřed, s instr. míry rozdílově: Mosijó platíť rokem (měsícem, půlrohem) napřed. Už sem si formanku odděľat a su fceľ dvěma dňama napřed (Mal. XXIV. 68).

náprem (horn.) = najprem (laš.), nejprv.

napřepáč, napříč (Kunštát).

napříčít sa: Co sa tomu napříčíte? = co naše protivení se platno?

na příky 1. napříč: Na příky přes roľu vedli kanáľ. Má dycky hubu na příky, dyž ja neco začnu = protiví se (Val.). Položet neco na příke (han.). 2. na vzdory: Děľá mu to na příky.

napříť: Hnať se na něho, a on napříť mu (n. proti němu) ruku = ruku pozdvíženu a loktem vypouľenu proti němu držel (laš.).

naprotivá n. *naprotivaj* (slov.), *naprotivo* (val., laš.), naproti, vstříc: Býľ sem enom naprotivá (Suš. 310). Já ti rožu svíčečku naprotivaj okna (Suš. 186). Dajte mňa naprotivo (Suš. 100). Tonka šľa mu naprotivo (Kda II. 23).

naprotivít sa: Co sa mu naprotivíme = marně bychom se protivili

napršat s gen.: A tá voda není čistá, napršalo do ní lista (Suš. 3).

napšněný, mrzutý: Chodí jakýsi napšněný (Jicko).

naptat 1. Rodiče obojí strany naptali 10 dní před svatbou dva družby (Vyhl. VI. XVIII. 42). 2. najnouti si dělníky: Poindá se museli do zemňáků naptat (Slav. ČL. XI. 324).

napucat: Luca potáček napucá = napřed (dok. 239).

napúčať sa, nadýmati se, pyšniti se (val).

napučit, nadouti: Krava se napučila = »zažrala«, odula. Napučil hubu; včera byl celý deň napučěný = nahněvaný, mračil se a nemluvil.

napučňat, nabobtnati: Okna napučňaly, sú napučňalé. Je dnes celý deň napučnělý = nadurděný (vých. Mor.).

napustit: A ona sa domyslela, pérko (= kytici) zlatem napustila = rozpuštěným zlatem obarvila (Bart. II. 110).

napytlovat (-e) komu, nabiti (Konic).

narábať 1. vyváděti: Co narašaš? 2. n. s kým = nakládati: Naraša s nim jako s dřevem (laš.).

naradník, radlice u radla, v. radlo 6.

narajíc koho nač, naraditi, navěsti (laš.).

naramnúcený strach, přenáramný (val.).

naraz, bolačka od udeření: Mám naraz na noze (Dob.).

narbetek, příčný řemen na hřbetě u koní (Vah.).

ňarčet 1. mňoukati: Kočka ňarčí. 2. naříkati (laš.).

ňardžet, děcko, když naplákaš o něco žadoní, ňardží.

nářek, -u: Daša se do hrozného nářeku (Zl.).

naříkaná voda, nad kterou bylo »říkáno« k účelům léčebným (Mor. lid 201).

naříkat 1. Na koho budu naříkat? Ieda na tebe? = vinu skládati. 2. s akk.: Budeš jím krájávat po mašém krajíčku, budú si naříkat tú

jejich mamičku (dívka, jež má jíti za vdovce) Suš. 781.

nařeknout (-i): Zem je nařeklá = napojena vodou. Nařekl = zmokl do niti (Jevičko; srovn. řeka).

nářit (horň.) = nářitek.

nářitek, travná plachta, z předu za cípy uvázaná, na zádech visící.

ňark, nářek, křik (laš.) srovn. ňarčet.

narobený: Som narobený už = nadělal jsem se tolik, že již nemohu (Dob.).

národ 1. narození: Martin nebyl při svém národě rodičom na hrubú radost (Vlk 3). Nebyla slepá od národu (slov.). Un už byl tak slabý od narodu (laš.). 2. počátek: Od národu sveta je to tak (horň.). 3. lid: Stara ženska chtěla byť mlademu narodu vzacna. Sprostý narod. Tam bylo naroda! (laš.)

na ruca (slov., val.), na roc (han.) zapražěn jest kuň náruční.

nařúchat, nabiti: Že vám nařúchám! (dok. 94.)

náruka, náruční strana: Kuň chodi pod narukum (laš.).

narumpat někomu, nabiti (Jevičko).

narýknúť, nasáknouti vodou: zem, kobzol (laš.).

násad 1. u vozu v. náprava, 2. u saní v. saně 3.

násadek, příční dřevo, připásané železnými pásky (tradlinkami) k nápravě pluhu (v. pluh 5).

násadka, tlusté, krátké bičičště biče pastýřského (tatara), někdy pěkně vyřezávané a vykládané.

nasáknout: Nasákl vod ně to nedobrotó = přiučil se tomu (Maš.).

nasbírat se čeho, sbírat co do únavy: Co sme sa nažaly, kšasů nasbíraly! (Suš. 555.)

nasedět: Málo tu nasedíme = darmo tu sedíme.

na schvál: 1. Nění mi n. se mnú na schvál! = není mi dobře. To súkno není na schvál = nepřilís pěkné. 2. = schválně: Uděláš mi to na skvál. Na skvál tam pudu. (Btcha).

naský (našský): člověk, dobytek, prase a p. = domácí (proti přes-

polnímu, cizokrajnému): Naským jazykom som hovoril = domácím nářečím (Dob.). Naské súkno = domácí výroby (Slav. ČL. X. 299). »Jak je to po nasku n. po nasky?« táže, kdo slyší nebo čte cizí slovo, jemuž nerozumí (Zl.). — Ve Slezsku: po našem.

naslákat na někoho, dolízati, čekatí pomoci, daru a p. (srovn. slačit): Všeci naslákajú na člověka (Slav. ČL. XI. 323). Prodělali šest stovek a potom naslákali na staré Křúpały (Slav. ČL. XII. 43).

následovat koho, nalézati na koho, obtěžovati: Musíš sa starať, abys nemusěl světa následovat. Pořád' ešče rodiče následuje (dospělý syn žádá od nich pomoci) val. Šak já tá nerád s tým následuju (Slav. ČL. XIII. 111). Kolikrát p. vrchního následovali, kdežto ni vyřídít nemohli (Vyhl. II. 101).

nasmetít, smetít nadělati: Leda v izbě nasmetila.

nasmolit se: A ty žily dobré byly, já sem se jich nasmolil = napral (ND. 115).

naspaný = naslopaný, opilý (han.).

nasošít sa nač, nahněvati se: Ten sa na to nasošít! (val.)

náspa, -y (han. naspí n., i pl. naspá), podokapí, zahrobeň, na straně, kde je vchod, obyčejně zvýšená buď zdívelem neb utlučenou (upěchovanou) hlinou, zapřenou krovcem (Slav. ČL. X. 299). Zavolal syneček na náspa vystópna (Suš. 315).

naspat se: V zámku se najedli, napili a naspali (Kda I. 113). Muž nechtěl vstáti, že až se naspí (Kda I. 183). Ešče sem sa nenaspál; ešče néjsu naspaný.

nastáčet: Ešče bech teho hodně nastáčet = navypravoval (Vyhl. I. 39).

nastať 1. nač = zaujati se čeho: Tatíček na to nastali. 2. oč: Nastáváť o ňu = »pochtěvát ju«, měl ji rád (val.). 3. Za rok nastaně íť do školy (laš.).

nastát: Co tu nastójíte? = co tu z vašeho stání bude? Jděte domů.

nastát se, dlouho státi, do syta, do omrzení: Co sem se nastál u vašich dveří! (Suš. 243.)

nastávat, začínat býti: Hospodáři nastávají, ve svátek hnůj vozívájú (Suš. 45).

nástěj, nejjistěji, nejspíše: Ej, veď on nástěj také chodí s nima (Vlk 35).

nastrabočit, položití něco do cesty, aby chodec o to klopýtl; též neladně nastrkati: Kosírků si nastrabočil za klobúk (dok. 90).

nástraha, pokušitel (val.).

nastramlaf, postaviti v nepořádku, rozházeti: Mám to nastramlané lecijak (Dob.).

nastrážít 1. n. do cesty = nastaviti překážku, aby o ni zavadil, 2. postaviti něco na kraj tak, že to každou chvílí hrozí spadnouti: Kdo tu ten hrnec nastrážil? 3. nalíceti tenata: Nastrážili sme na tchořa (val., slov.).

nastrčit se, nastrojiti se: Ta je dnes nastrčená! (Maš.)

nastrěbat sa: Nastřebu sa polevky a mám dost (val.).

nastrmačit, narafícit: Všecko to nastrmačela (Vyhl. I. 138).

nastrmaná dětelina, tak uložená suchá jetelina, že jest načechrána (Btcha).

nastrnožít (laš.) = nastrážiti (v. t.).

nástroj: Kdo ví pod jakým nástrojem to je = jak je to nastrojeno (záp. Mor.).

nasužovat se: Šak už se's dost mé maticky nasužoval (Suš. 153).

nasýchat: Nasýchá mu = má strach (dok. 288).

násyp: na Matku Boží první násyp trnek (na lésy v suširně) Mor. lid 83.

násyp = náspa (v. t.): Už su na násypě (Suš. 234).

násypek, obilí, kolik se ho najednou nasype na koš mlýnský: Co tam (ve mlýně) budeš dělat? Násypky přenášet (Suš. 743).

nasýsat n. *natýsat* (v. týsat), nahlížeti úkradkem (vých. Mor.): Mynářka stála ve dveřech, a přes rameno jí nasýsla céra na neznámého měščáka (Slav. ČL. XI. 48).

naščíplý pass.: Tá lopatka je trochu naščíplá (Mal. XXIV. 337).

naš: Naši sú na poli = rodiče n. hospodár s hospodyní. Byl sem u našich (syn n. dcera mimo otcovský dům bydlící). Naši sú nemocní (otec n. matka). Naši nepoznajú (Suš. 123). Žertovně: Poslali mne naši k vašim, aby přišli vaši k našim (Vyhl. VI. XIX. 513). Nesmí on šlapávat k našemu (t. stavení) chodníček. Před naše je zahrádečka (Suš. 180; před to naše 315, před naši 314, před našima 315).

našík na chomoutě = držák (v. t.).

naškvára, připálenina (Novoměstsko).

našlapat: Býl nacpaný (najedlý) jak měch, jak dyby ho našlapál (vých. Mor.).

našlapat se: Co sem se nachodíl a našlapál blata (Suš. 213).

našlapek: Je-li sníh nebo bláto, přinášejí do jizby na botách náš apky: Sú u nich vážení, jak ten našlapek pod tým kramflíkem (dok. 81).

našmarovať nekemu, nabiti (Btcha).

našuškát, -ávat, do ucha napovídati: Mluví, co mu druzí našuškali.

nátaň 1. v. pši. 2. zálsuk: Měť na neco nátaň (han.).

nátaha, natážka, těžká práce (Brn.).

natahače, pl. m., kožená úška přišitá na vrchu na holince proti sobě, za něž se navlečenými v ně prsty natahuje bota na nohu (Zl.).

natahačky v. uběračky.

natáhat sa, namáhati se, lopotiti se: Natáhám sa s tú kľadú už hodinu, a možu ňú pohnúť? Natáhá sa, jak by býl náručního volka vlasní bratr (Zl.).

natáhly pass.: Pluhák nabitý s natáhlým kohoutkem (Kda II. 73).

natahnút, načichnouti, nakaziti se: Mlíko všeckým natahne (dok. 118). Múka je natahlá stuchlinú. Je tým (nemocí) také natahlý (Zl.) To chásňa je natahlé jakúsi nevoľum (chorobou) Jicko.

natahovat sa: Natahuje sa, jak kocúr na okříně.

nařapat sa čeho, nabouchati, najísti (val.).

natasit sa, naskytnouti se: Pohádali sme sa s tým chlápiskem, nato sa natasit můj kamarád, a byla bitka hotová (val.).

nařatý, podnapilý: Antoň býl nařatý (Slav. ČL. XI. 379). Chlap nařatý mluví, co mu slina na jazyk přinese (ib. XIII. 372).

natážka, těžká práce.

nátážný: n. práca, při níž je mnoho natážky, anstrengend (val.).

nátěsta (han. nátěstek), kvásek.

natipat, natpat, nacpávati (laš.).

nátka 1. nemoc složitá, jako úroky, vřed, koltún; je sedmdesátera sedmera: chodivá (chodí po těle, sleze celé tělo a nemůže se nikde »složit«), lámavá, trhavá, pichlavá, bílá (rozedrané nohy, živé maso), žlutá, černá, krevní, žilní a j.: Nátka sa mu složila do nohy. 2. zelina mentha arvensis. »Nátka je všech zelin matka,« má do sebe léčivou moc všech ostatních zelin (Vyhl. VI. XIX. 252).

natkat, nacpati, vollstopfen: Husa má už plné vole natkané. Natkál si tabáku do fajky (val.).

natknút na neco, nabodnouti (vých. Mor.).

nátkovica, -ce = nátko 2. (v. t.).

nátlač, -a, m., mozol (val.).

natočit: Do sklepa běžela, vína natočila (Suš. 155).

nátoň, -a 1. místo na dvoře, kde se dříví štípe: Na tom našem nátoni zatočil sa můj syneček na vraném koni (Bart. I. 35). Vem hlíny z nátoňa. 2. ležatý špalek na štípání dříví: Před síňú ležál nátoň (Vlk 6). Tvrdé jak nátoň (Maš.).

nátisko = nátoň 1. (západní Mor., kde se slova nátoň jen ve smysle 2. užívá).

nátoník (-íček), střelík (horň.).

ňaťonka, ňať (laš.).

na tož, na schvál, na zlost: Na tož mu to dělá (val., horň., laš.).

nátož, ano (val.).

natřčený: To je dívenka natřčená = nastrojená ve škrobených sukních (dok. 16).

natrčít = nastrčiti: Natrčil mu ruku (vých. Mor.).

natřepať komu, nabiti: Natrepce mu! (Dob.)

natrhlý, pass.: Pás je natrhlý.

natřít neco, merčit, větřit, zname-nati (val.).

natrúsif sa: Do hospody sa natrúsili křivačkáři = vešli po chvílích, jeden po druhém (Slav. ČL. XI. 91).

natučený (natlučený), sražený: Tak nízký, natučený (horn.).

nátura, povaha: Má dobrou náturu. Je zlé nátury. On už má takovou náturu. Ten Trčálek, to je tvrdá nátura (Slav. ČL. XI. 485). Včil musí člověk aj náturu převrátit. To prv praúvali: on je svéj nátury, svéj myslí, včil to neide (Slav. ČL. XII. 45). Na Brněnsku jsou nátury (temperamenty) tři: koler = cholerik, janek = sanguinik, nerozkévanec = flegmatik; melancholiků tam není (Maš.).

náturlivý, popudlivý, svéhlavý (Brod).

náturný = náturlivý: Vojáce bele náturní, jak Maďáři (fig. 74).

natýkať, nastrokati, navléci: Vezmi kořen křenu, nakrájej z něho 72 kousků, natýkej je na nit (Kda II. 335).

natýt, natučněti: Co táta i máma děčkům nabije, to brzo na nich natyje (arch. II. 176).

naucený, navyklý: Jaké je naše rozlučení, ja dyť sme my społem naučení (Suš. 121).

naucenosť, návyk: To není nátura, to je naučenost z domu tak klínót (Mal. XXIII. 164).

nauhýbať sa: Už sem sa mu dost nauhýbál.

nauka, učení: Dať synka do nauky = na učení. Je v městě v nauce (laš.). Když snoubenci mají po smluvách, chodívají obyčejně na katechismus (Opavsko) či na nauky (Těšínsko) Vyhl. VI. XVIII. 42.

náušnica: Kdy šátek do týla zavázaný nad ušima s obou stran do předu polokruhem trčí, zavázán jest na náušnice, na skybky nebo švajky (slov.).

nauzvýš, do výše: Škrivanci vy-
letovali nauzvýš (Slav. ČL. X. 31).

navádať rozvoru, řídití při cou-
vání vozem (Vah.).

navadit se: Co se už navadíme,
už je to málo platné (Kda II. 218).

návaťa 1. nátisk, nouze: Jak přijde
návaťa, enom trša se zas obratiť na
tatička (laš.). 2. množství: Byla tam
veliká návaťa lidu (val.).

navalit se 1. Aťe se jich tam na-
valilo! = mnoho sešlo. 2. najísti se,
napiti se: Navalil se krupice. Je na-
valený = opilý.

navara, mrzout; též přijmení.

ňavara, nešika, nimra (Jevičko).

navarčivý: maso, které navře,
jehož je vařeného více než bylo
syrového (Dob.).

náves (na ves): Běž náves! Je
návsi (na vsi). Nominativu *ves* se ne-
užívá (= dědina), ani složeniny ná-
vsí (han.).

návesník, rybník na vsi (Novo-
městsko).

navetít se, dlouho se zotavovati:
Ten se navetít! (Btcha.)

navidlí hnoja, kolik se ho najednou
nabere na vidly (Dob.).

navidličí, kolik se najednou na-
bere na vidličky (Dob.).

navidlo v. seno.

navírat: Navírá mu = má strach
(Kunštát).

návis, vyvýšenina na polní cestě
vodou prohloubená (han.).

navit se, unavovati se, namáhati
se: Navíme se s tím (Novoměstsko).

navláký, pl. m., řemínky, jimiž se
krpce na nohy upevňují (val., horn.).

navléčky, pl. m. kousky nití, které
se do jehly navlékají (laš.).

návod: Všecko to z lidí přišlo,
z lidského návodu (Suš. 298).

návoj u stavu tkalcovského (v. tam
I. k).

navoňat se: Navoňáš se kvítka
voňavého (Suš. 206).

navoščit nit = navoskovati (Slav.
ČL. X. 135).

navracat sa: Kráva sa navracá,
když po naběhání nezůstala stelná a
běhá se znovu (v. přebíhat) vých. Mor.

navrapit, vrapů (faldů) nadělati: Děvčice mají na sobě navrapené šorce (Slov. obr. I. 274). Ženské boty s měkkými holínkami jsou navrapené.

navrátí, stříška nad vraty (slov.).

navrátit 1. nahnouti: Navrátí sklénku, a už je v něm gořalka (Vych.). 2. = navrátiti se: Navrac, ženko, ku domu (Suš. 503).

navrazgý: Děcko je jakési navrazglé = nevrle, nemocné (v hrubší mluvě) Vah.

navrzgý = nabrzgý (v. t.).

navyknút čeho: Och vy černé oči, nic vy neplakajte, čeho ste navykly, toho odvykajte (Bart. III. 303).

navyrjézať, navyřezovati: Navyrjéžala repice (horn.).

nazaujímat sa: Co sa ten dobrák nazaujímať sirot! (val.)

nazhľas, na hlas, hlasem (Zl.).

názimek, prase na zimu chované (val.).

naznat: ›Kdo je ten Šikula?‹ ›A to tady jednomu susedovi tak naznali‹ = tak převzděli (dok. 64). A ti Češi že temu naznali Zlatej kopec (dok. 231).

nazobat: Letěl holub do pole, by nazobal své vole (Suš. 269).

názorku, **názorky íť**, na výzvědy: Šel za ním názorky = šel za ním nepozorován a díval se, kam jde, co dělá atd. Šel po názorky = po zdaleku (val., horn.).

nazpomínat sa, mnoho vzpomínati: Šak sme sa na ťa nazpomínali!

nazvonit někomu, nabiti: Nazvonila sem včilěj ogarovi, ež měl co držať (Vah.).

nazývať koho, nadávati: On mňa nazýva! (horn.).

nažachorený, nadřcháný, na př. rukávy košile ženské.

nažblunkať sa, napiti se do syta (Vck.).

nažit vodú, napojiti se, nasáknouti: houba, šaty, půda (Zl.).

nažívať, pořádati se: Dobře mezi sebou nažívajú. Jak nažíváte? (val.)

nažmouchlý = nadmouchlý (v. t.).

nažokat sa, *nazunkat sa*, nalokati se (slov.).

ne zápornka 1. *ve složeninách se substantivy a adjektivy zápornka ne často neruší prostě pojmu, nýbrž obrací jej v opak*: *nehospodář* není ten, kdo není hospodářem, nýbrž kdo je hospodářem špatným. *Nedobryj* je tolik co zlý, *neživýj* mrtvý atd. (příklady viz na svých místech).

2. *Někdy mívá zápornka ne ve složení význam sesilovací*: *negyzda*: Ty *negyzdo* = *gyzde* (*gyzd* = neplecha, vši, laš.); *nemřna* = *mřna*; *nehromný* = *ohromný*. Srovn. něm. *Unkosten* = *Kosten* a p. (příklady v. na svých místech).

3. *Zápor ve větě, kterou se vyjadřuje podív, má význam sesíleného kladu*: *Ledi mili, poslouchéte, co se mně vám nestalo!* (= co divného se mně stalo). *Hľadme, co to k nám neidó za hosti!* (= jací vzácní hosté jdou). *Ale co neříkáte, deť to ani možná néni* (Mal. XXIV. 346). *Ale co se nestalo!* (dok. 77.) *Otevře presúz a keho tam neuvidí jak kozla!* (dok. 249.) *Och, což nepovíš, cěrko miľa!* (Vlk 35.) *Co mi král nepravil* *Mám mu vyhledať šaty na princeznu ve třech ořechách* (Kda II. 136). *Ale hľad sa ty, ten Bazaľů pachotek co dnes nevyvádä!* (Vlk 34.) *Strýčku, co vás nebudu prosit!* (dok. 209.)

4. *Velmi často opakuje se nominativ se zápornkou ve významě příslovecném*. Jest to vlastně zkrácená věta, na př.: *Jijó maso pust nepust* (= ať je půst, ať není). *Biľ chľapca hlava nehľava. Šiľ blato neblato*. *Jak se te koně splašeľe, toľ letěľe roli neroli*, *mandeľe nemandeľe*, *chrást nechrást* (Mal. XXIII. 164). *Žně nežně, seti neseti, řepy neřepy* — *jakmile uhoď kvartäl* je po práci a po hospodářství (fig. 65).

5. *Zápornka ne klade se někdy k výrazu, kterého se hlavně týká. Téměř vždy tak bývá při infinitivě závislém na slovese míti*: *Takovi mali chľapci ti maji nemněť peněz*. *Tož to má tak nerikať*. *Je toho škoda, deť to majó nesněť* (Mal. XXIV. 345).

6. *Záporka né s infinitivem s výpustkou slov. chtěti n. moci zastupuje určité sloveso*: Milá děvčica né sa ho spustit (Vlk 12). Co sa naň obráti nachystali, afe nikdy né mu poradit (Vlk 95). Rozína o vdávaňu ani počut né (Vlk 103). Afe Hanča né sa stišit (Slav. ČL. XI. 482).

Za větším důrazem záporka se tu zdvojuje: Anča do řvavy a ne a ne sa utišit (Slav. ČL. XI. 379). Jedným se ztratil vlnak a ne a ne ho najit (dok. 250). Měl ty peníze u sebe, afe ukázat jich Anči, aby ju o tom přesvědčil, to ne a ne (Slov. obr. II. 181).

7. *Záporka ne zastupuje druhdy celý výrok*: To já ne, to Janek (vymlouvá se chlapec viněný z něčeho = já jsem to neudělal).

8. *neé negace v odpovědích, když se pouhým záporem odpovídá*: Byl's tam? Neé = nebyl.

9. *Záporkou ne s následujícím abych vyjadřuje se zdůrazněný prohibitiv n. výstraha*: Potom ne abyste tam ostali do večera! (= neostaňte!) Ale ne abys myslil, že to můžeš dělat leda bylo! (Kda I. 54.) No sósedi, ne abech vám chtěl neco přednýst! = nemyslete (arch. I. 85).

10. *Záporkou ne s následujícím že a kondicionálem opisuje se prostá věta oznamovací*: Ne že by tam bylo zima, afe teplo také není (= není tam zima). Ne že by o tom nevěděl, ví o tom dobře. Ne že bych mu záviděl, afe tolik zbytečně utrácet, je přece hřích. Ne že bych vás zdržoval, afe chvílku byste ešče mohli počkat!

11. *Se slovesy zápornými pojívá se genitiv, a to a) za nom. podmětu věty kladné a) při bezpodmítném slovese býti (není, nebylo, nebude) v. nebyt, β) při některých jiných slovesech podmítných*: Nešlo ešče do kostela lidí? (val.) Neostało koľka ve stavěňů (val.). Letos ani kláska neporůstlo (Zl.). Teho stroma tam už nestojí (slov.).

b) za akk. předmětný věty kladné při přechodných slovesech záporných. Genitiv tento jest pravidlem jak ve

starším jazyce spisovném, tak i v nářečích zvl. východomoravských. Poněvadž působením nynější *poněmčené* řeči spisovné přesné tyto vazby slovanské valem mizejí, uvádíme aspoň několik příkladů z písní Sušilových na posílení jazykového vědomí a svědomí: Něžij moji dcere (Suš. 466). Prosila mynáře, by jí nebral méta (Suš. 252). Nedávej mně viny (Suš. 17). Já vám haľeny nedám (Suš. 121). Něžpívaj kohútku, něděľaj zármutku, a já ho dosti mám, keď maměňky němám (Suš. 389). Milenka se rozhněvala, že všech jablek nedostala (Suš. 752, od Telče). Ona nějida kaše, krup (Suš. 429). Husičky, nekaľte vodičky! (Suš. 103.) Někupuj mi ořechů, něďzeľaj mi posměchu (Suš. 391). Věnečka mi nekupuj (Suš. 395). Na říčicu vody neměř (Suš. 331). Ach nemiľujte pěti, šesti (Suš. 259). Jak za humny vyjeli, nikde cesty neměli (Suš. 22). Jak já ti ho podám, dy já rukú nemám (Suš. 32). Žádne chaloupky nemáme (Suš. 32). A kdo nam da travičky, už němamy Aničky (Suš. 85). Nemám peněz enom trojník (Suš. 134). Já nemám maměňky (Suš. 243). Otevři mně, milá, máš-li černé oči. Já ti neotevřu, černých očí nemám (Suš. 407). Něžbudzeš ty mičí z moji cerky ženy (Suš. 409). Kam se smutná obrátit mám, dyž tu svých rodičů nemám (Suš. 452). My medu nemáme, my včel nechováme (Suš. 463). Děvečka se vdává, své mamičky nemá (Suš. 603). Syneček pravdy nemluvívá (Suš. 331). Nikde dveři nenašel (Suš. 93). Súsedova dívko, proč se nečešeš, jak iné panenky hlavy neneseš? (Suš. 682.) Neopouštěj mého srdce strápeného (Suš. 62). Neopouštěj matičky své milé (Suš. 75). Kdo nám to tluče na naše vrata? Ať neotlouká stříbra a zlata (Suš. 127 od Telče). Kde chleba nemajú, koľáčů nepečú (Suš. 470). Nech si nepoľámu za kľobúčkem zlata (Suš. 366). Afe černých očenek v krámě neprodajú (Suš. 252). Nepromluvme k sobě celé tédeň slova

(Suš. 360). Za mnú listuov něpiš (Suš. 578). Ani slova mu nefekla (Suš. 3). Aj vrba střeseň něrodzi (Suš. 599). Nerozhazuj, větře, sena (Suš. 608). Něslyšim tej zezulky kukati (Suš. 100). Což pak, synečku, což tak tvrdě spíš, že svého koně hlasu neslyšiš? (Suš. 128.) Já sem svátků nesvětila, ani pátků nepostila (Suš. 27). A kde bych já tú rúzičku vzala, dyž sem ešče rúži netrhařa? (Suš. 353.) Ty toho, matičko, ty toho nevěříš? (Suš. 35.) Heršek mladý také jede, Kateřinky si neveze (Suš. 90). Všecky hosté tady vidím, enom svej dcery nevidím (Suš. 84). Jak živa sem neviděla na lóce jalovca, na boru žaludu (Suš. 199). Ešče sem něvidzel takovej dzevuchy jak tá moja je (Suš. 395). Vinka ti něvratim (Suš. 378). Zaspalo děvče, nevyhnalo krav (Suš. 541). Jez můj milý, nevylam si zubů (Suš. 751 od Telče). Vořečky jím zajímali; vořečků jím nezajali (Suš. 182). Ty mně nezaplatíš té mé poctivosti (Suš. 377). Nazarmucuj své mladosti (Suš. 46). Povězte nám ľudé, kady je tu cesta; povězte, nevíme, až (ať) jí nezblůdíme (Suš. 457). A ty zly pohane někrajaj a moji dušičky nězjajdej (Suš. 1). Bych nezmeškala svatých nešporů (Suš. 6). Šeltě odsud plakající, pro pláč cesty nezajáci (Suš. 13). Komár všecke vtáke pozval, jenom jedné sove nezval (Suš. 696).

Sloveso řídící a infinitiv splývají v jedno, pročez předmět závislý na infinitivě nespravuje se co do pádu infinitivem, nýbrž slovesem řídícím: Kerá je múdrá panenka, nedá rozvíť svého vínka (Suš. 3). Pések nechce Jury kúsat (Suš. 624). Všecky panenky podvedl, jen Kamenkovej nemohl (Suš. 103). A já vínka nesmím dat (Suš. 22). Už nesmíš k nám chodívat, sloveček o lásce mluvívat (Suš. 311). Něumim ja kaše vařit ani chleba pect (Suš. 207). Nepřiřta sem já, maměnko milá, Iefuje lámati (Suš. 484). Nerada bych ho zbudila, nerada mu snu zruřila (Suš. 237). Více jiných příkladů v. v List. fil. II. 124.

nebe má heteroklit. tvary: pod hoľu nebu = pod širým nebem (laš., nom. nebo). Vem tě Pámbu do nebičke (han., ND 106).

nebečko = nebičko (laš.).

neberný 1. neberné pole = neúrodné (laš.). 2. Matka strčila chlapcovi jednu nebernou = pohľavek (Žďár).

nebeský dar, *chelidonium maius* (bot.).

nebodaj, tuším: Přiřeu tam nebodaj hájný (horň.). Boľ tam něbodaj ai ten (Dob.).

nebohý, nebožtík (val., laš., horň.): Něbohý naši tatko (Dob.).

neboj se, *lathraea squamaria* (bot.). **neborá**: na neboru, jarní hra dívčích (ND. 195).

neborák = nebožák (val., laš.).

nebozíz: Vrátný zatočil fúsa do nebozízna na pravo ai na levo (slov.)

Nebozízky, pl. m., trať (Blansko). **nebozízová** zima: když věje takový vítr, že nabere sněhu a točí jím dokola (Dob.).

nebožátko: A mně nebožátku bude ubližovat (tchýně nevěstě) Suš. 432.

nebožka se stupňuje: nebožička manička (Jicko, laš.).

nebožko: Kotě už je nebožko = mrtvo (Mal. XXIII. 162).

nebrz, **nebrzo**, brzo, skoro: Kózelniček má nať nebrz jako celerová. Bude mu nebrzo 60 let (Zábřezsko).

nebylý, člověk nevyvinutý, tupohlavý.

nebelec = nebelé chlap, budiž k ničemu (záp. Mor.).

nebyt, nebyti 1. *jako bezpodmětne sloveso pojí se s genitivem logického podmětu*: Již toho draka zase není doma (Kda I. 81). Není ptáčka ani křepelice (Suš. 5). Něni tu žadneho; mamy doma něni (Suš. 11). Dyť tam vody není (Suš. 88). Milého tu něni (Suš. 94). Sedmý rok dochodí, Vichťorýnka z vojny něni (Suš. 131). Přenečasné vydávaní, dyž otca, mateře něni (Suš. 139). Tvého vínečka na stole něni (Suš. 450). Pracho není hani zrnka (Suš. 683). Zašovských

pacholků doma není (Bart. III. 511). Dy mne doma není, tancuje s inyma (Suš. 389). Naša panimama ľať budě, dy husatek doma něbudě (Suš. 546). Když přišel husár do mlýna, nebylo tam žádného doma (Kda I. 45). Volal ženu, ale ženy nebylo nikde (Kda II. 92). Už nebylo pomoci (Suš. 85). Afe kde's byla, Uliánka moja, že tebe nebylo sedum roků doma (Suš. 545). Teba, šohajku, nebylo doma (Bart. II. 105). Nebylo ňa doma, a já sem v poli orál (Bart. III. 511). Sobotěny neděle može pro mne nebyť (Suš. 333). Staň s peca ty hoľy, dy robenka něni = vždyť ty nejsi robenek; doplněk v genitivě! (Suš. 12.)

2. *bezpodmětným není s následující kondicionálnou větou vyjadřovací (že) pronáší se zápor důrazněji nežli prostou větou oznamovací (srovn. ne 10.):* Nění, že by byl k lidom (Slav. ČL. XII. 45). Nění, že by bylo tma = že by bylo tma, není.

3. *Není s inf. za germ. »to nejde«:* Nění to, ma děvečko a něni to tancovať (Bart. II. 381). »Nění enom peníze do záložny nosit«, když si někdo stěžuje na neočekávané výlohy.

nečitř se: Necitř se zlostó n. od zlosti (Mal. XXIV. 69).

nečuda, nestyda, nemrava.

nečudný, zanečištěný: louka (Df.).

nečůľky, pl. f., malé necky (val.).

nečůvky, pl. f., necky, kocábka (Vck.).

nečača, nimra (han.).

nečamor: Ať je holka třeba nečamour, jen když je mladá (Pittn. VI. XVIII. 803).

nečas: To je člověk k nečasu = buďž k ničemu (han.). Halé, nečasu = plačtivé dítě (Suš. 509).

nečekavý, netrpělivý: Má děvečko nečekavá, proč pak's na mne nečekala (Bart. III. 176).

nedaj: Viděl také tu krávu v zapovězeném, ale nedaj na Francka nezavolal = Bůh uchovej, aby byl zavolal (Slov. obr. I. 111)

nedajsa, zle: Už bylo s Janem nedajsa. Je to nekdy s tým obědem

nedejse, když si hospodyň neponáhľ (dok. 157).

neda = leda ve složeninách: nedakdo, nedakde atd. (Zl.).

nědalečko za cestu (Suš. 454).

nedaf: Nemocná stěžovala sa, že jí nedá dýchať = že nemůže dýchat (Slav. ČL. XII. 188). Nekdy dýšu a nekdy nedá. Nedá ně seděť doma (val.).

nedávnej (val.) = nedávný (dol.) = nedávni (han.) = nedávno.

nedbaľa, nedbalý člověk: Nedbalo, omé se, vem šátek, otře se (Vyhl. II. 41).

Nedbáľky, trať (Kyjovsko).

nedbat: On nic nedbá = nestará se, nepřičiňuje se. On by nedbáľ sa ožěniť, dyby ho kerá chtěľa = rád by se oženil (val.). On by nedbáľ, dybych ho třebaš celý rok živila zadarmo.

nede, tuším, asi, možná: Bela nede v kótě. »Byl tam?« »Nede byl.« »Bude pršet?« »Nede bude.« Venku je škaredě, chlapci nede proto nepřijdó (Zábřežsko).

neděle, pl. f., kout: hospodyně posílá své přítelkyni do neděľ polívku (Vyhl. II. 163).

neděľka, šestineděľka, koutnice (Vyhl. I. 115).

neděľňo: Svadebčané byli po neděľňu nastrojeni, op. po všedňu (Vlk 67).

ne divu, není, nebylo divu: Hostě si obhlédali izbu; nedivu, že sa ím tam líbilo (Vlk 48). Hľavička mne boli, nědiv se mi ona na poľy rozkroji (Suš. 485).

nedobřec,-a = nedobrota, nedobřý člověk.

nedobřina = nedobrota.

nedobrota 1. čtveračivost: Ta nedobrota tak ním šila (Vah.). 2. nezdar: Počkej ty nedobroto! Ti nedobrotě všěcky střěšně nám otrhali = nedobří rozpustil kluci (Zl.).

nedobřý, na vých. Moravě vůbec = zlý, přísný, nechutný: nedobřý člověk, nedobřý ogara (rozpustilý), nedobřý zemák, nedobřé pivo; euf. čert: Zjaviľ sa ten nedobřý (val.).

Už ma s tým nedobrym spolky (Slav. ČL. X. 36).

nedočúvať, nedoslýchati: Dyž sa ho na neco ptali, museli sa ho aj trikrát ptáť, ta jak by nedočúvát (Slav. ČL. XII. 131).

nedojípka: z nedojípky = z nena-dání (záp. Mor.).

nedoľuha (pol. niedolega) 1. neduh, slabost tělesná i duševní, 2. špata, plevel: To obilí je sama nedoľuha (val., laš.).

nědoľunga, člověk nevědoucí si rady (laš.).

nedoľužně -ěte, slabé, churavé děcko (val., laš.). **nedoľužný** (pol. niedoleżny), na smyslech neb tělesně nevyvinutý: Kača byla jakási nedoľužná Vlk 18 (záp. Mor. nedolůžné, nedůživý).

nedopera, nedosyta (dok. 230).

nedopita, kdo nemá nikdy dost nápoje lihového.

nedopustit: Nedopustil na sebe strachu = nepoddal se strachu.

Nedorostek, přijmení.

nedospěčka, nedospělá hruška, švestka atd. (laš. Kt. Dod. I.).

nedostatečný, chorý (laš.).

nědotkaněc, říca, komu nelze kobera (břicha) dotkat, docpati = nenasyta (laš.).

nedovírať, nedůvěřovati (Vck.).

nedovířavo, nedůvěřivě: »Šak na to čekám jak čert na hříšnú dušu,« pravil řemenář jaksí nedovířavo (Slav. ČL. XIII. 374).

nedovůla: Só spoľo v nedovuli = ve zlé vůli (záp. Mor.).

neduha, -y, f. = neduh (Brň.): Zastrápené neduhy (přezdívka ženským) Zábřežsko.

nedůžný, neduživý (Vych.).

nega, Neige, piva i zbytek střížného zboží (slez.).

negryfný, nešikovný, »nemá gryfu« (laš.).

negyzda, ohyzda (val., laš.).

nehaňba, kdo nezná hanby, nestyda: Vy nehaňbi!

nehty, pl. m., vyraženina na jazyku dobytčete (= húsenky). Do-bytče prý je dostane, dá-li se mu píti

voda, kterou se někdo umýval (záp. Mor.).

nehnutý, nehybný, nemotora (val.).

nehoda, neduživec: Já sem už taký nehoda (záp. Mor.).

nehodný, nemocný: »Kde máte nevěstu?« »Je nehodná« (záp. Mor.).

nehojed, nehojící se bolačka, dobrá vůle (záp. Mor.).

nehospodář, špatný hospodář: Mach je nehospodář (Vlk 52).

nehrubě, nevalně: Nehrubě pochodíť (Slav. ČL. X. 30).

nehyba, nehybný, líný.

nech 1. ať, aby: Počkaj, něch sa pozrem. Za to ich pekne prosím, něch mi za zlé němajú (Dob.). Pote s nama na dvůr, nech sa podíváme na naše zboží (Podl.). Počkajte, bratrové, nech sa spočítame (Suš. 721). 2. uvozuje větu podmíněčnou: Nech to ešče nejaký čas potrvá, Bůh ví, jak bude (Zl.).

nechat 1. s genitivem: Nechte tam toho snopa. Necháť tam čeřeňa. Krakováné měščané všeho díla nechali (Suš. 176). Než bych já se s ňu sekáľ, radš falešné panny nechám (Suš. 181). Necháť sem koní stát (Suš. 658). Zeleného vínka, zlatého prsténka na stole necháť (Suš. 756). Mosíš tu nechat svéj plachtičky (Bart. II. 64). Nechám si dítěte potrhát? (han.) Chaľupky mi něcháľ same, zem mi odebral (laš.). Nechal nás busých stát (Tišnov). 2. s instr. doplňkovým: Ale nechte Janka Jankem a nemľuvte s něm. Proč tó hrušku nechale pľaničkó? (Mal. XXIV. 67.) Chťel to nechat vovčirnou (záp. Mor.). — Dyž nechceš, nech tak, lass bleiben.

nechat se: Musím se nechat doma = zůstatí (žert.).

nechca, neškuli: Ani staré chľap toho neunese, nechca takové chľapec. Ani vlk, nechca pes (han.).

nechjejakýchce, jakýkoliv: dyž je nejaká nechjejakýchce bolačka, tož ty kostečky utľúct a posypat (dok. 239). Frče z nechjejakýchchce pantlí (dok. 255).

něchtam = nechať, buďsi: No tuž

něchtam, ja se podepišu (laš., ČL. XI. 264).

nechticanaschvál: Uděl to myslím nechticanaschvál, t. j. vymlouvá se, že nechtěl, ale bylo to naschvál (Plumlov).

nechfúcky, nechtě, nerad (slov.).

nechuta: Nechcejte ho, děvčata, ja dy on je nechuta (Suš. 686).

nechval, jen když: Sem rád, nechval to tak dopadlo. Nechval je to ve stodole! Nechval tam sedí! (dítě ve škole, třeba se neučí; záp. Mor.).

nejaký 1. A tak aspoň nebude naříkat na nás, dyž by to mělo byt nějaké = nešťastné euf. (Slav. ČL. XI. 276). 2. Pobýl tam nějaké dva roky = asi (Zl.).

nejarý, nesvůj, chorý: Dež je člověk takové nejaré! (záp. Mor.)

nejčko, **nejčkom**, nyní (Telč).

nejdelší: Do své nejdelší smrti zůstaneš u mne, t. j.: kdyby jak dlouho bylo do tvé smrti, kdybys jak dlouho živ byl (Kda I. 206).

nejft: ›Dlouho nejdete!‹ praví se všude na Moravě tomu, kdo se spozdil, pozdě přichází.

nekád: Snáď tu budeš do nekád? = nějaký čas (Zl.).

nekdy: Pečeme až nekdy = málo kdy. Zastaává sa u nás až nekdy (Zl.).

nekerúc = kerúci (v. t.).

nekerý 1. Až nekerý klásek je dobrý = málo který. Letos je enom nekde nekeré jabko = málo jablek (Zl.). 2. Byl by ešče nekerú dostal od tech chlapů t. ránu (dok. 156).

nekluda 1. nečistý, nespořádaný (val.). 2. nehyba (Jicko). 3. nesrsta, hrubián (Jevíčko).

nekolný, nehybný do práce (Jicko).

nekonečný, zdlouhavý v řeči, v práci.

nekřest, sempervivum tectorum (han.).

někršča, -ate, nekřtěňátko (Dob.).

nekvapa, váhavý, zdlouhavý člověk (záp. Mor., Kt. Dod. I.).

nekvětka, druh jablek; pozdě kvete a skoro zraje.

nelaba, nešika, nezuživec (val.).

nelabačný: Ten košík je taky nelabačný bez toho ucha = nešikovný, nezručný (laš.).

nelida, nevlídný.

nelova, nemotora (val.).

nelútať, nelútám = nelitovati (val.).

nelza (jako v ruštině) = nelze.

nemáhať, nemoci, slabým býti (laš.).

němaš, **něma** (opav), **nimaš**, **nima** (frýd.) = není (jako v polštině): Němaš tam žadneho. Tam toho něma. Nimaš tam nic. Nima jich doma. Avšak i v jiných nářečích vyskytují se podobné vazby: Kdež ich máš? Nemáš ich tu nikde = není jich (Zl.).

němal, skoro, téměř: Němal do jedenasti tam byli (laš.).

němcovat, německy mluvit: Němcovale społem (han.)

Němč, -a les (Osvětimany).

němčica, červenobílá vlněná čepice pletená s dlouhým třapcem; nosili ji v zimě pod kloboukem.

němčůvka, druh hrušek.

němec, -mca, němý člověk (val., stč.).

němeček, houba boletus rufus (Zábřežsko).

nemiło Bohu má platnost příslovce: Utrácá peníze nemiło Bohu. Lábuje po hospodách nemiło Bohu. Zhňusili ste to nemiło Bohu.

němkyňa, německá myš (Jimramov).

nemoct, nemocným býti: Nemože na nohy (vých. Mor.). Co je s vámi? když vy pořád jenom nemůžete (Kda I. 163).

nemodlák, nemodlenec: Bel jeden sedlak nemodlák (záp. Mor.).

nemodľena, -y, bytosť, kterou se hrozí dětem, jež se nerady modlí, že je sebere (Mal. XXIV. 340).

nemodľený, kdo se nepomodlil: Kráva nedójená, dívka nemodľená (Bart. III. 110).

nemoha: Postretľa ju němoha, dzě si, psota, dzě's boľa? (Bart. III. 684: u Sušila 675 povaha = lenost.)

němota: Uvěď to na němotu = na nic, zkazil to. Opilý, zbitý na němotu = velmi (Zl.).

nemoresný, nezpůsobný, velikánský (Zl.).

nemrava, nemravný člověk: Co vy nemravny tu stojíte? (Kda I. 169).

nemrňa = mrňa, nemotora.

nenadaná, nenadání: Z nenadanej chmac ho (dok. 12).

nenadanka, nenadání: z nenadanky (laš.).

nenadaný, komu nelze dosti dáti, kdo nemá nikdy dost (záp. Mor.).

nenadátá, nenadání: z nenadátej (vých. Mor.).

nenadějo, nenadání: To musí přijít tak, jako když člověku přijde z nenaděja si zazpívat (Pittn VI. XVIII. 806).

nenadoha, nenadání: Galétčena z nenadohy přivedla řeč na děti (Slav. ČL. X. 469). V téj z nenadohy kocúr skočil na drveno (ČL. XII. 274).

nenadohý, nenadálý: Tatík býl namrzutěný nenadohým přímožkem (Vlk 3).

nenapitný chlap, který nemá nikdy dost lihových nápojů (val.).

Nenkůvky, vinohrad (Zeletice; pův. osada; srovn. nedaleké Nenkovice).

neobrata, neobratný člověk.

neobruba, člověk nezpůsobný, neomalený.

neobrúbený: Mluví neobrúbeně = neomaleně.

neobúchaný, nevyčvikovaný.

neobuvný: bot, který se těžko obouvá (horň.).

neohřápaný, neohrabaný (Slav. ČL. XI. 91).

neohromný = ohromný: Došla ke mně baba neohromná (dok. 56). Za starých časů bejvávali snáď takoví lidé neohromní (dok. 242).

neohumný, nezdrženlivý (již. Mor. Kt. Dod. I.).

neokonaný, 1. práce, které nelze okonati, zdolati, 2. člověk, jemuž nelze vyhověti (vých. Mor.).

neokopa, neohrabanec, nešika (val.).

neokrápaný: řeč, nerozvážná, sprotá (Zl.).

neomasta, nechuta, protivný člověk (val.).

neopichanec, neotesanec (han.).

neopichaný, neotesaný, hrubý (obraz vzat od opichování krup; v. t.).

něopisany, čeho nelze opsati: To byla radošć něopisana (laš.).

neosožný, neužitečný (Vck.).

nepáčit si, nepamatovati si: Nepáčím si toho (Kunštát).

nepaměť. »Post hominum memoriam« Ottův Slovník překládá: »Za paměti lidské, kam sahá lidská paměť« m. od *nepaměti*.

nepatrný, nebezpečný: Je to tam nepatrný. Tam je cesta nepatrná (Záhoří lip.).

neperuša sukňa, která se nehodí práti: soukenná, hedbávná (dok. 172).

neplátežný, kdo nerad platí (Kunštát).

neplný: Prší-li po sv. Duše, je obilí neplné = málo sype (záp. Mor.).

nepočas = nečas (Vck.).

nepodara, něco nepodařeného: pečivo, obilí, dobytče, člověk.

nepoddaný. *nepoddanec*, neposlušný, svěhлавý: Te nepudané kloko! (Tišnovsko i j.).

nepodílňý, co se těžko dělá, na př. kámen, který se těžko láme.

nepodobný, náramný: Takový leják se spustl nepodobný (Zl.).

nepojeda, kdo si nepřeje jídla, skrblik (Žďár).

nepokľuda, koho nelze pokliditi.

neporada, neporadný člověk, kterému nelze poraditi, s kterým není rady (Kt. Dod. I.).

neporadit: Milý brachu, já tady neporadím = nemohu poradit, nevím rady (Kda I. 77).

neporadný člověk, jemuž není rady, s kterého nikdo není. Je to cosi neporadné = nesnadné (Zl.).

nepořida, kdo nic nepořídí.

neporučňý 1. co není po ruce, nepohodlný: schody (han. neporóčné). 2. nezručňý, neobratný (hor.).

neporúžňý, co není »na porúzi«, nepříručňý, nezručňý (vých. Mor.).

neposľucha, neposlušný.

nepovědět: To vám nepovím = nevím to. »Mladá pani, kde je tvůj

pan?« »A já smutná nepovím vám«
(Bart. II. 9).

nepozora, člověk nepozorný.

nepřejícnost, nepřejnost, závistivost.

nepřejícný, nepřejný, závistivý.

Nepřejovy, pl. m., vinohrad (Radějov).

nepřemožený, nepřemožitelný: Už leží Turka okolo Prešpurka nepřemožená moc (Suš. 136; srovn. invictus exercitus).

nepříměří, nepříměřejíc. Ukazoval-li by někdo na svém těle prstem, kde jiný má bolest, dostal by ji také. Učiní-li tak přece, hledí zlý účinek odčinit slovem »nepříměří«: Má to zebraný nepříměří počátek (až sem) záp. Mor. (Mor. lid 187).

nepřímíraja, nepřirovnávaje (srovn. rus. priměr), užívá se na vých. Mor., když se člověk pro špatné vlastnosti přirovnává ke zvířeti: Dyt' on je nepřímíraja jak tá nemá tvář. Mladý člověk je nepřímíraja jak mladý pes (Vlk 17).

neřasť, -i, roští, chrasť (val.).

neraz, nejednou: Neraz miřá nesnídařa (Bart. I. 3).

neréda (nerejda), člověk neobratný (han.).

neřesť: Tyto kalné mračna zažen a všecky v nich neřesti, jako škodlivé krupobití... (Mor. lid 173). Robil tu neřesc = co se nemá činiti, co je hříšné (Dob.).

nerky, pl. f. (z něm. Nieren) ledviny (laš.).

Nerobiš: Dnes je sv. Něrobiša, úterý velikonoční, svatodušní a j. »poloviční« svátky, kdy se nepracuje (Dob.).

Nerody, pl. f. trať (Tečovice).

nerozvaha 1. nerozvážnost: To je u něho dycky, u teho chlapa, taka nerozvaha. 2. nerozvážný člověk (laš.).

nerudný, nepokojný, neposedný: chlapec (Vych.).

neřuma (-o-), nesrsta, hrubián (han.).

neryga, nemotora (Vck.).

nerypa, nemotora (val.).

nesečné obilí, které se špatně seče, »enom sa to žne pod kosú« (val.).

nesedajný, neposedný (val.).

Neselov, trať (Blansko).

nesetky, pl. f., borůvky (Brň.).

Nesitky, pl. f., trať (Výmyslice).

neska: kura dobra něska, slepice, která dobře nese (laš.).

neskládaný 1. n. roba, veliká, neforemná, 2. stálý přivlastek nadávek: Ty mrcho neskládaná! (Jicko.)

neskoro 1. pozdě: Dnes sem šel neskoro spat. Tyto hrušky zrajú neskoro. Neskoro ty lituješ (Suš. 15). 2. = skoro: Trvalo to pul hodine neskoro (Zábřežsko). — Comp. *neskořej* (slov, val.): Šak sa dozvíme až neskořej (Slov. obr. II. 72); *něskoři* (Lor.), *něskorši* (laš.): Aby něskorši něnařikař. Přijdu něskorši.

něskořucno, velmi pozdě (Lor.).

neskrytý: zlost, radost = veliká, již nelze skryti. Hněvá se neskrýté = velice (Třešť).

nesmysl: To je nesmesť člověka takové hlópotu řičť = to je nerozumný člověk, když takovou hloupost řekne (Mal. XXIV. 65).

nesnádka, nesnáz, nepohoda (val.).

nesnadný, nevrly: nesnadné děcko, launisch (val.).

nesnáz -a, m., nepohoda: Takové nesnáz, deť je léto pséka vehnať (Mal. XXIII. 160). Jak pak ste mě našle v tem nesnázo? (Vyhl. II. 8.)

nesný: strom, který nese ovoce: Vykácel moc stromů ešče nesných. Pľač ty, cérečko, pľač ty ešče, abys měřa slépkky nesné (Bart. I. 136).

nesplějný, koho se nelze spleti, zbaviti.

nesprajný, závistivý (laš.).

Nespráta, kdo se s nikým nespřáhne, nesrovná: Všeci sú oni taková nespřati (Vlk 65). Nedy sú staří všelijací nespřaté, a mladí sú pěkně živi (Slav. ČL. XI. 483).

nesprátný, nesnášlivý (val.).

nesprava, *nesprávný*, kdo se nehledí s lidmi spraviti, vypořádati (Jicko).

Nesrovnalka, trať (Blansko).

nesrsta, svárlivý člověk, nedůtklivec; též příjmení.

nesrstný, nedůtklivý, zvláště v nemoci, v omrzelosti, stále po někom s hubou jezdí (Vah.).

nést: Naša nátura to nese ináč (než panská) = žádá něco jiného (dok. 274).

nést se: Ta Tučapská chasa, ta se hore nese (Bart. III. 124). Již sem tak osířel jako jabor v lese, když s něho listí opadá, on se smutně nese. Mladoch sa nese = vypadá mlád (Jicko). Něsoť sa na koni = jel (Dob.).

nestane, nebude: Až mne nestane, až matky nestane, jak s tebu bude (Zl.).

nestatek, nestvůra: Divé robě bylo prý takový nestatek (Zábřežsko).

nestojte = nastojte: Voľaľa na nestojte (val.).

nesvorčlivý, *-ivec*, nesnášlivý (han.).

nesvůj: Macocha byla by ráda vyzbyla ty nesvoje bez grejcara z domu = nevlastní děti (Slav. ČL. XII. 42.) Su jakýsi nesvůj. Už věčera byl nesvůj, dnes mu jeli pro dochtora = změněný, chorý. Od lhockých hodů byl Janek jak nesvůj (Slav. ČL. XI. 95).

Nesyta, bývalý rybník u Hodonína.

neščápený, euf. nešťastný: Neščápený chlapče, co's to zas vyvedl! Neščápené dělo! = zatrolená věc.

neščasnúcený, velmi nešťastný, zatrolený: n. děcko! (val.).

neščastí (nešťestí), padoucí nemoc (horň.).

neškudrný, umazaný, nečistý (Dob.).

nesoušný, nečistotný, neúhledný (Novoměstsko).

nešpita, 1. nečistota, hyd, 2. špinavec (val.).

nešpitný, nečistý, špinavý (val.).

nešpudrna, -y, ženská rozčuchaná, špinavá (Boršice).

neštovica, -ce, 1. dobrá vůle, (záp. Mor.), 2. neštovicu mívá ovce na »váčku« (vymenci) val.

neštuvka, *paris quadrifolia*, užívá se od neštovic (slez.).

nešuša, -še, špinavec (Maš.).

ne tak, 1. v původním významě často výpusťkově: Jak Kačenka pokročí, rytíř za ňó poskočí: Ne tak, ne tak rytíři! Já sem z rodu dobrého, z rodu tobě rovného = nečiň tak (Suš. 178). Přinda k jedné, poví jí všecko. Ja ne tak, ne tak, synčku, nepovídá všecko na děvečku! (Suš. 268). 2. nercili: Ten iným chlápom poradí, netak tobě. Za peníze v Praze dům, netak trochu toho jídla a piti (fig. 75). Trefí se to i panně ve zlatě, netak, Bože, chudobnej sirotě (Suš. 206). Nebyla sem královou, netak býti katovou (Bart. III. 560).

Netálíja = Itálie.

netátá, *iuniperus sabina* (bot.).

ne to, nercili = netak (v. t. 2.): Jinačí lidé tu vody žádají a nemohou jí dostať, ne to vy (Kda II. 65) val., laš.

netopýr má tato jména mor.: netopýř (slov., val., han.), letopéř, litopéř (záp. Mor.), večerek, večurek, večeralek. podvečerek (laš.), šimík (Po-lešovice), kašakút (Brumov), kožúr (Lidečko), hoľý vták (horň.).

netřeba s compar. opisuje elativ: Mám kanárka zpěváka netřeba lepšího = velmi dobrého. To je súkno, víno a p., že netřeba lepšího (Srovn. bělorus.: Pestujucca z' im, jak ne nada lučše — pěstují se s ním, že netřeba lépe, Erb. Sto poh. 129.).

netřefa, nešika (han.).

netuhy, pl. m., škrubánky (Žďársko).

netúz, -a, nedbalec: To sú takoví netúze (Vych.).

netyja (val. i metyja): z kaše na řídko uvařené a moukou zasypané udělají se kule, nadějí povídlím, omastí a posypou tvarohem (vých. Mor.).

neuhovený, komu nelze uhověti: On býľ v téj nemoci hrozně neuhovený (Slav. ČL. XII. 486).

neúk = samouk (laš.).

neukazovat: Letos neukazuje kupovať zbytečné věci = »není podle toho« (Zl.).

neůma, nevědoimec, nešika (laš.).

neumíraný, zcela podoběn: To je

neumíraný otec (dítě otci zcela podobné), neumíraná stařenka, matka a p. (slov., val.); han. neumírající: Janek je neumírající otec.

něuroda, nepodařenec: Něpomože mydlo, voda, dyž je člověk něuroda (Lor.).

neúroku. Aby člověk člověka neurkl, třeba ke každé poznámce, kterou o jiném činíme, přidati »neúroku«: »Šak ste ešče neúroku mladí«. »Ale, neúroku, vy ste bledí!« Tak říká každý, ať domácí, ať cizí, kdo se ponejprv dívá na novorozenátko, na ulíhlé dobytče, na kynoucí těsto a p. (Mor. lid 199).

neústupa, neustupný člověk.

neužitý, kdo ani sám neužije ani druhému užiti nedá = nespřejný (val.).

nevařit: Nevaříja spolu = nejsou spolu za dobré. Nevaří na něho = nevraží.

nevážený: Ten už zjédoť neváženého masa = euf. ukradeného (Dob.).

nevážný, 1. kdo si něčeho neváží: »Mrcho nevážná!« když třeba zahodí ještě dobrou věc (Vah.). 2. veliký: člověk, pecen (záp. Mor.).

nevefo, nevelmi (val., horn.).

nevědúcky, nevědomky, nevěda (val.).

neveselý: Co ste smutní, neveselí? (Suš. 50).

nevěsta, snacha: Komu je nejlepší jak naší nevěstě? (Suš. 669). Nejmladší nevěsta v osadě = dívka, která se poslední provdala (val.).

nevidomky se vykradl, neviděn, nepozorován.

nevidomý na Valaších jest člověk; slepý kůň nebo jiné zvíře.

nevízka n. *nevížka*: Je na nevízce = na váhách, neví si rady (val.).

nevláda, slabota: Něvláda pridze na člověka (Dob.).

nevlezoť, -la, 1. zbytek nádivky jelitové, která nevezla do jelit = obcházka v. t. 2. ostýchavý člověk, nešika, neuma (vých. Mor.).

něvluda, nevlídný, nelida (laš.).

nevoľa, 1. nesvoboda, soužení: Už mi žaden něpomože z moji něvoľe (Suš. 468). Roľo, roľo, roľo ma, ty's je velka něvoľa (Suš. 504). 2. nemoc: To je včil jakási divná nevoľa mezi lidma: ani dochtori nemožú jí vystihnúť (Vah.). Tatiček dostali jakúsi nevoľu do noh (val.). Dyž sem jeľ přes vodičku, zľamaľ mi kůň nožičku: Staň, koničku, z něvoľe, pojedemy přes poľe (Bart. II. 140).

Nevrla, -y příjmení (Btcha).

nevrtlý člověk, nehybný, nemotora (Zl.).

nevšímačnost, nevšímavost: Dyž má člověk viděť takú nevšímačnost (Slav. ČL. XI. 323).

nevycvaľa, nevycválanec, surovec (han.).

nevýprava, nevýpravný, kdo se nerad, těžko odněkud vypravuje.

nezahatěný, koho nelze »zahatíť«, naplniti; nenasytný, chtivý (Vck.).

nezapľacený, čeho žádnými penězi nezapľatí: To je nezapľacená věc taková mašina = znamenitá, vzácná (Zl.). Lékařství toto je zkušeno a zlatem nezapľacený (Mor. lid 267).

nezbacha, plevel (v. t.).

nezbava, koho se nelze zbaviti.

Nezbedky, pl. f., trať (Blansko).

nezdali = zdali ne: Ohřědl se, nezdali za ním nekdo ide (slov.). Ptaľ sa, nezdaliž on tam půjde (Podl.). Nezdali si's našel frajerenku inde? (Suš. 389). Ja proč k nám nechodíváš, nezdali sa na mňa hněváš? (Suš. 700).

nezdara, darebák: Ty nezdaro! Vy nezdary nezdárné!

nezdoba, 1. nečistota, neplecha, zvl. nečistý hmyz, 2. plevel (v. t.), 3. pestvo, čtveráctvo: Děti páchají nezdobu (záp. Mor.), 4. rozpustilec, slot: A ty nezdoby! (dok. 194).

Nezdobí, v Nezdobú, trať, na které vždy roste mnoho nezdoby, plevele (Vizovsko).

nězhudny (nezhodný), kdo se nemůže s jiným shodnout, spříhnouti (laš.).

nezhybný, neobratný (val.).

neznahaňba, -y, kdo nezná hanby, nestyda (vých. Mor.).

neznámec, -mca, člověk neznámý, cizinec (laš.).

nezpůsobný, 1. náramný, přílišný, ingens: To je nezpůsobně chlapisko. Ten je až nezpůsobně tlustý (vých. Mor.). 2. věc možná, ale nezpůsobná = k víře nepodobná (Vah.).

nezručný: To je moc nezručně poře = z ruky, nepřístupné (Vah.).

nezvětý, divoký: Léce jak nezvětý. Přiběhla jak nezvětá (val.).

než, jen: Já sem bela take jedné hořknotá, hale než jedné (hor.). Naše než dva ribke (han.). Na zemi nejsem nežli host (Suš. 57).

nežlivá = než: Lepší je polní práce nežlivá ta u mašin (Žd. obr. 14).

nežeňsa: Takový nežeňsa! Má již 29 roků = nechce se ženiti (Slov. obr. II. 168).

neživý = mrtvý: Když do zámku přišla, to zvíře tam leželo a neživé bylo (Kda I. 151). Bratr byl již neživý (Kda I. 179). Viděli, viděli, ale neživého, mečem probitého (Suš. 186). Ostál neživý.

ni, zapírací slove na Nov. Hrozenkově, Karlovicích, na Rožnovsku, Jicku a laš.: »Půjdeš do školy?« »Ni.« »Byla si v lese?« »Ni.« »Kmocháčku, dyť jste tuším přinesl hodně peněz?« Švec praví: »Oh ni« (Kda II. 62). A všeci ju vitali, edem její dcera ni (Suš. 85). Spi-li pan hospodař Iebo ni? (Suš. 745).

nibo = nebo: Dvě gaňanky nibo ženy (Karlovice).

nic 1. *sesiluje zápor*: Dnes není nic veselý. Tá múka není nic sporá. Dnes tam není nic teplého = nic teplo. Ten člověk není nic dobrého = v tom člověku není nic dobrého. Ptáci cosi nic nezpívají. Nic se mi to cosi nedaří. Nic se ho nebojl! Nestyď se nic! Nic se nezlob, je to pravda! Nic nekřič, je to pravda (a p. při imperativě).

2. *nic v některých složeninách bývá ve větě doplňkem výrokovým*: Zme všeci nic po nás. Fčel je pivo nic po něm (Mal. XXIII. 36). To je

nic po tym člověk = ničemný (laš.). = To je nicpotak (laš.).

3. *nic bývá ve větě často vypustkově*: Princezka prosila, voják nic (Kda II. 10). Bylo rok, a bratra nic. Donesu do kúta, Budilky nic = nikde nebylo (dok. 9). Hředal sem celú hodinu, a kde nic tu nic = nikde nebylo nic, nikde jsem nic nenašel. Dycky že nic, a hřibů přná misa = pravili, že hřiby nerostou a p. Dělal jako by nic (Kda I. 263).

4. *nic v úslovcích*: Nic to = o to nic, das tut nichts: Nic to, enom dyž dostal své peníze. No nic to, šak tě to zas přestane bolet. E, to nic! (vých. Mor.). No, tatik býváť už sa křičí = tom o není pochybnosti, sporu (Vlk. 15). Vyšlo mi to všecko na nic = nezdarilo se. Z ničeho nic Francek zatrúbil na roh = najednou, náhle, z nenadání (Slav. ČL X. 374). Z ničeho nic chytil ho pod krk. Pro nic a za nic ho bíť = bez příčiny. Nic po ničem = všecko je špatné, nestojí za nic.

Nic, -a: »My hledáme Nica.« Generální prohlídce policejní říká se na Moravě »hledat Ječmínka« nebo »hledat Nica«. Obojí má význam posměšný; krále Ječmínka z pohádky v ječmeni také nenašli (Slav. ČL XI. 228).

nicák, nickamínek (Vyhl. VI. XIX. 149).

nicálka, ovce, která při dojení na zkoušku nedá ani tolik mléka, co by na dlani udržel (Kda II. 316).

nice = nic (laš.): Něstarej se nice, uvaříš krupice. Ja se už nice strašidla něbojim (Suš. 706).

nicej = nic (Jicko).

ničkuľa, slepice s věnečkem chmýří na krku (val.).

nijaký, churavý, daremný: Su dnes jaký nijaký. Ta tvoja řeč je taká nijaká (Zl.). To není na nijakú: když někdo šel pro určitou zprávu a dostane jen vyhýbavou, neurčitou (Vah.).

nikde: Nestavaj sa, dyť ta není nikde! (o slabém) val. Často eli-

pticky: Voják hledal u sebe peněz, peněz nikde (Kda II. 225). Nikeho nikde, všeci na poli (dok. 10).

nikerý = nížádný: Z chlapů nikerý sa neosmělil do koła (Vlk. 97). Ale neměl ešte nikerý z tech chlápiků vyhlédnutěj robky (Slav. ČL. X. 300). Keby aspoň němusiť človek nikerému susedovi zavdávac (Dob.).

nimo = mimo (val.).

nití, n. coll.: Kousek nějakých cucků na drobet toho nití si odnášejí (R. a Ž. 46).

niva 1. jméno obecné = pole (záp. Mor.): Naši só na nivě. Ženichova niva nikdá nerodivá (Suš. 487). 2. Nivy, Nivky, časté jméno tratí ve všech krajích Moravy.

nizúčko, nizúnečko, velmi nízko.

niždíř, wimmern: Chlapec niždíř (laš.).

níže, nepravá předložka s gen.: Dolina níže Nových Zámků (Suš. 226). Či je to zahrádka níže brány dolní (Bart. II. 80). Níže pěti rynských býľ ječmeň (val.).

nížíř se: Když se ti bude ten drak nižíř, tož ho klepni tou kyjankou pod břuch = z přímého směru níže se spouštěti (Kda I. 24).

nížní, dolní (val.).

no 1. slovem tímto ozývá se, na koho se do dálky volá: »Francku!« »No!« 2. no šak, no tož, no može, ale no dyť — přisvědčuje.

nono 1. výstraha dítěti: Sahá-li dítě po noži, po ohni, volá se »nono!« (Vyhl. VI. XIX. 333). 2. podivs nevolí: Nono! to só kuse (Btcha). 3. přisvědčuje: »Tož obracaj zasěj ty!« »Nono!« povídala Francka, »enom přídř brzo!« (Slov. obr. 109).

nonono: Nonono! co se tak chetlavé jako pazdeři (Vyhl. II. 225).

nocláha, -y, f. = nocleh (horn.).

nocleh: Má zde nocleh = doživotní bývání bez pole za výměnu (Zábřežsko).

nocovat 1. býti na noc: Nocovali tři malíři u nás (Suš. 298). 2. míti koho u sebe na noc: Nemohu, matičko, vás tu nocovati (Suš. 31). Spíš-li, či čuješ, čili koho nocuješ?

(Bart. II. 140). Nětřa či ho bylo nocovač (Suš. 393).

nocuľa, -le, báječná bytost: Toulalo-li by se dítě do noci, chytla by je nocuľa (ND. 41).

nocúvat, iter. slov. nocovat: Kde nocúvate v Hořomúci? Dyž přijdu na Vsetín, nocúvám u strýčka (slov., val.).

noční fiala, hesperis matronalis (bot.); n. vlašťovka, caprimulgus europ.

noře n. hřeno, slovec přisvědčovací: »Byľ's tam?« »Noře (hřeno) byľ« (horn.).

norák — **norka** = morák — morka (Frydlant).

noříř, potápěti: Ten se umi dobře noříř (laš.).

nos: Už mu nos chodí k bradě na besedu = je stařec (Zl.). Či je ti co ně v nos? = proti myslí (Bart. II. 153). Hnedř tedová býľ na Rozínu dubovým nosem = tvrdý, hrubý (Vlk 85). — nos u saní v. saně 10.

nosačka 1. chůva, která dítě nosí, 2. plachta, v níž se dítě nosí (v. nosit) laš.

nosáky, pl. m., 1. dva hrnce spojené, v nichž se žencům oběd nosivá (Brodsko). 2. vážky, na nichž se nosí voda (Dob.).

nosál, kdo má veliký nos.

nosit: Kde řa šlak nosí? = kde se touláš? Dítě nosit = chovati: Podř nosit! (laš.).

nosit se 1. Ráda se pěkně nosím = šatím (Bart. II. 388). 2. jezdití na koni: Ty sa budeš na koni nositi (Bart. II. 22). Kúpil bych ti koňa šimľa, aby sa's nosila do kosteľa (Bart. II. 275). Já sa budzem nosic na vraném koničku (Čern. 48).

nosovař — nosuju = nosivát (laš.).

noša, břímě: noša trávy. Uvážala si velikú nošu.

nošačka, velká putna se šlemi k nošení na zádech, obyčejně zaměřená na měřici (Vlk 9).

nošadla n. pl. = nosidla (Brň.).

no tož 1. = ano (val.) 2. = tak tedy: No tož dě nám Pámbu zdravi (Vyhl. II. 225).

ňourala, -y, kdo všude ňourá, slídí.

nouze, draba verna (bot.) záp. Mor.

nov, nový: Na nov měsíc podvaž bradavice nití (Mor. lid 232). Zemáky za nova měsíce sázené nezasednou. Sekou-li se louky, když je na novo měsíček, krásy toho sena nežerou (Mor. lid 292).

Novák. Nového souseďa, zvláště takového, který z jiné dědiny přišel, jmenovali Novákem anebo Novotným, takže pravidelně svého původního rodinného jména pozbyl. Odtud se vysvětluje, proč se u nás tato rodinná jména tak často vyskytují (arch. I. 106).

novina, pole z louky nebo pastvíska vnově vzdělané; odtud trati toho jména.

novisko = novina (laš.).

ново, znovu (Jicko).

novomladý ženich, *novomladá* nevěsta (Svatební smlouvy 1749, Opav.).

Novosády, pl. m., vinohrad (Zlechov); předměstí v Přerově (Btcha).

novosedlí, nové hospodářství mladých snoubenců: Je toho vydání jak na novosedlé. Nevěsta měla dostať do novosedlé hned dvě krásy (Slav. ČL. XI. 274). Chudobná nevěsta valašská ptá si na novosedlé, chodí po novosedlí.

novotný, nově vynalezený, v nově přibylý: klobúk (módní), zemáky (od jinud příšlé).

Novotný, příjmení (v. Novák).

nový: n. neděle, která připadá po novém měsíci (Mor. lid 90); n. leto = vánočka, výslužka děvečce o vánočních (Jicko). *Nové* = nové obilí: Do nového ešče vystačíme. Až po novém bude svadba. Máme svého do nového = dostatek, nemáme nouze.

nožátko = nožička: Přišeltě k nám kancařík o krátkých nožátkách (Suš. 685).

noženka, nožička, malá nožka (slov., val.).

nožgří, -rá, n. = nozdry (val.).

nožice, pl. f. = nůžky na stříhání.

nožnice, pl. f. = nožice (val.).

nucená řepa, nákyslá (N. Hříše).

ňuhňa = *ňuhňat*, kdo ňuhně, nosem mluví.

ňuch, čich: Trefil do hospody po ňuchu. Doněsla toho z ňuch = co by oňuchal, malou trošku (Vck.).

ňuchat, čichati: Krávy slámu enom oňuchały, aľe nežrały. Ňuchám člověčinu (v pohádce). Už se oňuchali = seznámili, sblížili (v hrubší řeči; obraz od psů vzatý).

nukať, ponoukati: Nukało ma, abych šel s něma (val.).

numera, f. = numero (Zábřežsko).

ňuňátko: z uschlého a opadalého dírkovaného květu bodlákového děti na záp. Mor. dělají si »ňuňátko«. Položí na takový květ papír a ňuňají naň jako na hřebínek (ND. 185).

nuňděk, -a = najdek, nalezenec (Frýdecko).

ňura, kdo všude ňourá, Schnuffler.

ňurat, slíditi, vyzvídati: Ten všecko vyňurá.

ňurkat: prase ňurká, pokvikuje slabo a temno.

ňútrák, mužský, který se nemá k ženským; *ňútrica*, ženská, která se nemá k mužským (Dob.).

ňútro, vnitřek: Ide se podívat do ňutra = do vnitř (dok. 235). Heterokl. tvary horn. jsou: ňutri, v ňutri = uvnitř. Vyjdzě z ňutri na javo.

núza, -ze, těžká nemoc, »dž už pracuje k smrti: Já na tu hlavu ešče od tý núze nic nemožu (dol.).

nuzaciť sa = nuzovati se (val.).

nuzník — **nuznica**: Dybys býl svým nuzníkem, dybys byla svú nuznicú = svým pánem (svou paní), který se musí sám na sebe nuzovati, o sebe starati (Zl.).

nuzný: Nevím, co sem tak nuzný = nechce se mi do ničeho, zvl. do práce (Vah.).

nůž v pl. nože = struhadla na zelí (Podl.).

nůžky, pl. f., pták cypselus apus (Zábřežsko).

ny = nu: Pozri sa, ny! (Dob.).

nyčky (i ničky), neničky, nyněkom, nyčym, nynčym = nyní (záp. Mor.). **nynať**, spáti v dětské řeči (Vyhl. VI. XIX. 333).

nyno, perníkové děcko (Žďár).

nyny! výraz podivu (horn.).

O.

o *předložka* I. s akkusativem znamená: *I. místo, okolo něhož, v jehož okruhu co jest, se děje*: Na svadbě nás bylo o tři stoly. Náš dochtor jezdí o tři míle (v okolí). Dáleko smy chodili, aj o dvě, o tři míle. Měl's gaľanku o tři míle (Suš. 531). Uhodil ním o zem. Luľek, kameň o kameň tlučený. Kůň pořáď vozil se o ten sloup (Kda II. 32). O prst by ho ovinul. O každého se otírá = každého pomlouvá. Každý o tebe zavadí jak na cestě o kamení (Suš. 502).

2. *věc, která je předmětem, příčinou, účelem děje slovesního*: Zkážala sem o milého, a on mně nepřišel (Suš. 319). Ty si sobě myslíš, že já o tě zkážu (Suš. 361). Darmo říkáš o mé dítě = žádáš za ruku mé dcery (Suš. 582). Pastýři štyrykrát za rok chodili o koláče, na sv. Jiří o přfuček (dok. 208). Přišel k nám o peníze, o pomoc (Mal.). Mněle o to poradu, keho majó voľeľ. Přeci nebudu o taková hlópotu přesahat? (Mal.). Je-li o peníze, založím ťa (Zl.). Tam není toľej o řemesníka jak u nás = není taková potíž (Vah.). Vyliz chłopek na noľepu, vyvrátil tam hrnec s řepu. O řepu by nic nebylo, ene hrnca škoda bylo (Vyhl. VI. XIX. 790). Zle je tam o vodu, ale dobre o drevo (Dob.). »Peněz nemá.« »To je o slovo, a móžeš měľ« = třeba říci jen slovo (Vlk 26). Pořáď o to křičí. Hádá se s něm o šaty, že jich nešajúje. Dostává o boty, že si jich nenapucováľ (Mal.). Snad se i o to hněvá, že jenom 40 zl. dostal (Korr. Pal. 199). Nazapaľuj se o to, není ti po tom nic = neujímej se toho tak horlivě. Dyby nebylo o maměnkú, necháľ bych to. O mne není, ale o děti (Zl.). Zapľakat musela o věneček svůj (Suš. 756). Nezapľáče o něho žádný (Suš. 501). Ne-naříkaj oň (Suš. 451). Leží tam syneček porúbaný všecek o děvečku (Suš. 606). Je o to rád, že dostane

penize (Mal.). O toho psa su neráď = nerad jsem ho pozbyl (Zl.). Ať mně o to slovo žaľuje (Mal.). Už sme to dostali, oč sme pracovali (Suš. 451).

3. *čas, po jehož uplynutí co nastává = za*: O dva o tři dni sa vracali šverci ze Slováč (Vlk 36). O tři o štyry dni sa přisypali Švađeré (Vlk 43). O rok o dva bude vám synáček z vojny doma (Suš. 570). O rok lebo o dva bude z tebe žena (Bart. III. 228). Budžě sa tá zahrada ryc o týžděň o dva (Dob.).

4. *cenu a míru rozdílou*: O živý svět bych toho neuděľáľ (slov., val.). Nechtěľ o živý svět. Zima-li na sv. Kateřinu, přilož o peřinu. O poznání je to lepší. Utiskováľ ho o šestku = dával mu o šestku méně proti právu. Rozešli se o dva rynské (nehodli se při koupi). Už měli koňa zamľuvěnyho, ale rozešli se o korunu (Mal.). O toľej, že nemosíme kupovat = tak tak že vystačíme, neprodáme nic. O toľej, že to nezhnílo (suché to není).

5. *způsob*: Děľá, utíká o přetřh. Řepa roste vo skok (= skokem). Má miľá má taková masť, co zahójí o jeden ráz (Bart. I. 87). V Rakvičích sážú stromy o sto šest = o všecko pryč (dok. 131). Děľá o dušu, o všecko pryč, o tři zdechy (euf. = až při tom vzdychá: Ježíš Maria Jozef). Koze o své, ovce o své (= každé zvlášť). Šli sme tam každý o své. Městem šli každý o své: Křúpaľa cestú, Křúpaľka chodníkem (Slav. ČL. XI. 273). Žito dáваме o své a jačmeň též o své (Dob.).

II. *předložka o s lokálem určuje*: 1. *místo, v jehož okruhu co jest, tkví i se děje*: O blízce býľ (vých. Mor.). Něbylo ho o domě. Kdo vi, esli je o domě. Děľa o domě (ne ve fabrice) laš. Děľá vo domě (pokľízí) záp. Mor.

2. *předmět činnosti při slov. dělání, pracovatí a p.*: Děľali sme vo lesi,

vo dříví, vo hnoji. Práca vo hnoji se pro panimámu nesluší a zlašč dnes, kdy měla vo chlebě dělat. Jen ty, panimámo, dělej vo svém = hled' si svého. Musí vo ní dělat = okolo ní, starati se o ni (Žďársko).

3. *vlastnost, ve větě buď přívlastkem nebo doplňkem*: Mlín o trojím složení. Měl sem já písčalku o devíti dírkách (Suš. 708). Ten tragač byl o půl kolci (Kda I. 178). Myslili sme dycky, že asi o jednom děcku nezůstaneme (Pittn. VI. XVIII. 410). Před 30 roky kúpila sem si almaru a posaváď su enom o ní = nemám než tu (Zl.). Pojedeme spolu, aby bylo o menší útratě (Zl.) Včil ka-fuľu spraví o menším než dobrú polevku = o menším vydání, laciněji (Slav. ČL. XIII. 112). To by bylo zře o jednym (kdyby byl jenom jeden, na př. dělník, kůň) laš.

4. *způsob*: Dělá o své stravě. Enom o mlýnku živi byli (jen z toho, co namleli na domácím mlýnku, na žrnách) Zl. Podte, promluvíme si sami o tom, aby bylo o kratší řeči (Zl.). Jenom dva groše mám, a o těch chci dojř domů (Kda II. 198). Kúpil si surovú kvaku a o té došel až dóm (val.). O hladě nedoju domů (Kda II. 198).

ó částice 1. potvrzuje něčí výrok: »Včera mi vytahł kdosi na jarmaku fajku z kapce.« »Ó na jarmaku mosí byt opatrný.« 2. vyjadřuje nevážení pohružky: »Jak chytnu hůľku, vy-porádám tě!« »Ó ba, ó ja!« 3. projevuje v odpovědi radostný souhlas s nabídkou: »Jozefe, chceš kúsek masa?« »Ó chcu!« »Půjdeš-li s nama k muzice?« »Ó půjdu!«

obadnút, okusiti: Jak husi obadnú zrna, už dětěliny nechcú (Vah.).

obahněný, okotěný: Štyry kočky obahněné (Bart. II. 384).

obať: Když oráčovi pluh vyska-kuje a kusy zůstávají nezorány, takovým kusům říkají obaľy, ovaľy, kocúry (Zl.).

obálek, zdrobn. obľák, oblě po-leno, ok ešek (laš.).

obaľena, vlasy o šňůrku omotané

a kolem hlavy otočené, jak je no-sívaly ženy vdané, kdežto dívky svobodné nosily je v lelík (cop) spletené, dolů spuštěný: A včilěj ne-pozná panenky od ženy: ona nosí obaľenku, to nesvědčí na panenku, to svědčí na ženy (Bart. I. 15). Lelík okoľo hlavy dám, ženú řa uděľám (Suš. 442). Lepší obaľenka než vrkoč (Suš. 441). — Na Kromě-řižsku nosily ženy do roka po svatbě »obalenu«, t. j. červené kožené srdce lelíkem otočené a bílý šátek složený, jen přes čelo do týla zavázaný, »jako když hlava bolí« (Vyhl. II. 184).

obaleno, jako by obalil = plno, mnoho: Kdo nakouří dobytek ro-jovníkem, bude mít na trhu kupců obaleno (záp. Mor.).

obaľovat n. *obaľkovat*, vyslovo-vati ř jako u, v: suza, tustý, uáska, sedu, stodova, mydvo atd. (Dial. I. 28).

obavít se, zabaviti se, zdržeti se: Kaj si se tak dľuho obavila (Suš. 13). Andresovi jsem 5 zl. poslal, zatím se zase obaví = obejde, mine (Korr. Pal. 211).

obcina n. *obecina*, pozemek, jehož vlastníkem jest nebo byla obec.

občáhnút, obsáhnouti: Ořechy by nebyli ani dvá chlapi občáhli, tak bývaly klustý (dok. 131).

občáhnút = občáhnút (Zl.).

obdar, obdarování: za obdar dáti komu něco (Opav.).

obdoľeť, zdolati: Němožu to ob-doľeť = nestačím sám na všecko (laš.).

obec, -obci (val.) obecní majetek, obecní peníze, obecní kasa: To je na obci = na obecním, na př. strom, studně. Zaplatí 5 zl. do obci = do obecní pokladny (Zl.). Pili na obec (na obecní útraty). Zaplatí sa to z obci. Mám platiť do obce. Su dľužen do obce. 2. obecní hromada: Bude vubec, bubnuje do vubce (záp. Mor.).

oběcat (pol. obiecać, chrv. obe-čati), *oběcet* (han.), sľibovati, určiti něco na něco: Co mi pan Buh

zaoběcať, to mně němine (Suš. 280; var. příslibil). Už je obraz mařovany, Častochovu oběcany (Suš. 41). Tři rýnské oběcá na šaty = určuje (Zl.). Moc na děti oběci = věnuje, vynakládá. Hať na to desitko voběcim = vynaložím (Jevičko).

obecina, obcina, obecní polnost, pastvisko.

obecnák, *obecník*, obecní les (laš.).

obecnica, obecní studně (laš.).

obědiny, pl. f. (objediny), co objedlého dobytku při krmení na zem padne: Dyž teče na hromice voda po kofaji, sbíraj, sedláčku, obědiny (Mor. lid 77).

obehtnac, obeslati: Boť som obehtnatý t. j. na soud, ke starostovi a p. (Dob.).

obejít: Zelí je prý lepší, až je mráz obejde (R. a Ž. 47).

obejít se 1. Jak se raška obějde v izbě, pěkně zpívá = když pochodí po jizbě a se obeznámí (Zl.). 2. Lid chudý se ve svých potřebách obejde u bohatších = dojde podpory (R. a Ž. 93).

obějza, -ze n. *obějzda*, lahůdka, konfekt (val.).

oběknút sa na koho, osopiti se: Kača sa naň obékla (Slav. ČL. X. 302). Obékla sa na rodiče (Vych.).

obelaf, zběleti: Prádlo obelá (horň.).

obenduľa, člověk ramenář (Kyjovsko).

obepjatý: Býl enom kožú obepjatý = hubený (Zl.).

oběračka, verbasum (bot., val.).

oběrky, pl. m. paběrky ovocné (Strážnice; jinde oštrlíz). 2. nádoby hrnčíři po trhu zbylé, které pak se prodávají »na úkol«, t. j. na hromádkách po několika různého druhu.

oběrkovat, paběrkovati ovoce, po trháni zde onde na stromech zbylé (Strážnice; jinde oštrlízivat).

obervě, pl. f., obrvy, obočí (laš.).

obestat neco, obsáhnouti: Slópy só tlustý, že dvá panáčci proti sobě jich sotvá obestali (Vyhl. I. 69). Už ji její pasek obestac němože (Suš. 316).

oběslec, -efce, oběšenec: Bačak měť dva paľce z oběseľce (Vyhl. VI. XIX. 902).

oběsif obrázek na stěnu = pověsiti (val.).

oběšený: »Oběšenej kopec« jest kopec v Německém u Jimramova, na kterém se kdysi pastvec oběsil. »U oběšeného mostu«, trať v Milonicích (Blanský okres 126).

obestí, větší usedlost: Ma veľke obesti = velký statek (Opav.).

Voběšinka, trať (Třebíčsko).

obešlý v něčem, s čím, znalý čeho, zkušný (laš.).

Obětová, vrch u Luhačovic. *Obětové* -ého, trať (Drnovice).

obezdušit, zavraždit: Člověka be vobezdušil (Maš.).

obeznávať, slídití, hledati stopy zvěře nebo škodlivých zvířat: Je novy snih, hajny idě obeznavat (laš.).

obezzuběť, pozbyti zubů: Tak brzo žádné naši neobezzuběle jak já (Mal. XXIII. 157).

obežart, na obežart = opravdu (laš.).

oběžisvět n. *zběžisvět*, tulák (laš.).

oběžitý, poře na oběžitym, jež má svah na obě strany (laš.).

obhaňat v. brázdit.

obhlědať ohnišče jde se, když se určitě neví, »mohlo-li by z toho co (svatba) býti,« a proto se nejde »na isto« (na námluvy): Kolikrát byli už u nich obhlědať ohnišče (Vlk 20).

obhlědíť pass. = obhlédnutý: Už měl nevěstu obhlědíť (val.).

obhlědnúť: Cigánka mne obhlědla = uhranula (Zl.). A co toho člověka obhlědlo? = co se mu zdálo (laš.).

oblědy, pl. m.: Po záletech rodiče ženichovi nebo nevěstině vybírají se na obhledy = obhlédnout si, co nevěsta nebo ženich má (Vyhl. VI. XVIII. 42) = slov. ohľady.

obhľobně, -í, pl. f., obrub u studně: Mosíja byt ty obhľobně nové (Vych.) = ohľubňa (v. t.).

obhradit, vypravití, poříditi: Debe mně to tam nekdo obhradil (Zábřežsko).

obhrknút, obstoupiti: Děti ho obhrkly (Zl.).

obhrnovaf: Strach mě obhrnoval = obcházel (laš.).

obcházet: S pánem Bohem buďte, tatíčkovy ovce, nechť si vás obchází ode dneška kdo chce (Suš. 456; var. opatruje).

obcházanica, zbytek nádivky do jelit, na kterou se již nedostávalo střev; upeče se potom na pekáči (Zl.).

obcházka = obcházanica (han.).

obchod 1. obcházení: Byl sem na obchodech: v čas jubilejní z chrámu do chrámu nebo ke křtžům (Příbor). 2. vobchod, kravské přirození (záp. Mor.).

obchodit 1. šaty = obnositi; šaty obchoděné (val.). 2. Kupce až mráz obchodil (Kda I. 231). Slabota ho obchodila = slábl (Kda I. 262).

obchodit sa 1. Já sa obchodím s dobytkem = vedu obchod. Sovcami sa neobchodím, sich abgeben (val.). 2. obch. sa málem = na mále přestávati. Obchodím se jak možu = sich fretten (val.).

obchoditý: Kamna takové krásné zelené zbúrali a postavili si obchodité bílé = které lze obejít, ne do stěny zastavené (Slav. ČL. XII. 228).

obchudlý, zhubenělý (laš.).

Obchůzky, pl. f., trať u Hranic.

Obicky, na Obickách (malé obeciny), trať (Dubany).

obícný, kdo mnoho sní, žravý: Já néjsu obícný, afe dyž příjdu s práce, chutná mi (Zl.).

obidvě: obidvě roby: ale obě roby (val.).

obih, oběha, obchod, hojnost: Letoš něbudže žodneho oběha, a kaj něni oběha, tam je chudoba; kaj obih panuje, tam člověk dycky což zarobi (Kt. Dod. I. laš.).

obilí, pl. obífa: Letos sú obífa slabé. Na Valaších a Laších obíli znamená tolik co réž (žito): Vymlátil mu všecko: obilí, ječmen a žito (Kda I. 184).

obilový měch = obilní, na obilí (laš.).

obíraf 1. ovoce, česati, trhati (Místecko, horn.). 2. = vybíratí: Už já ty pantličky dodírám, co mně můj tatíček obíral (Suš. 443). Kdo ty růže nosit bude, mosí byt šohajek obíraný (Bart. III. 148).

obíraf sa: 1. Husy sa obírajú = čistí si křídla zobákem. 2. Pěkně sa obíraf (= brchá, ohání, vetí sa), *stojí si dobře*.

obistný = obícný v. t. (laš.).

obitek, oklešek, Prügel: Bylo by tře na něho vzať obitek. Ať nedostaneš obitkem (Jicko, laš.).

obížný 1. rok = úrodný (v. obih), 2. peníze = které jsou v oběhu, běžné (Kt. Dod. I. laš.).

objeda, -dy, m., kdo mnoho sní (han.).

objéračka: Mali objéračky = ženy, jež obíraly zeří na strouhaní (Dob.).

objeza, -ze n. *objedza*, lahůdka (val.).

objezd, objíždka (val.).

objezky = obědiny (v. t.) Val. Klob.

objezný = obícný (v. t.): Legrút byl velice objezný; strava vojenská mu nedostačovala (val.).

obklad n. *oklad* kola, okruh kola složený z loukotí (v. vůz I., II. 5).

okolitě = okoličně, v celém okolí: Okolitě něni toľej húsenek jak u nás (val.).

obkrácat = obkračovati (vých. Mor.).

obklůda, obklizení, šuchtačka po domě: To je obklůdy! Dostali smy tři měchy kobzali za obklůdu (laš.).

obkuska, dřevěná (vyřezávaná) dýmka (Vck.).

oblačinět: Letos hodně oblačinělo = je všecko lacinější. Žito oblačinělo, réž podražila.

obláč, -a, m., kloub lnu (Žďár).

obláčka šatů = jedno oblečení (han.).

oblak: Doj krávu pod oblaky = na dvoře (Dačicko).

oblák, dřevo neštípané, pořezaný na kusy strom; *ščípa*, oblák na poly rozštípaný; *poleno*, kus dřeva vůbec (Kyjovsko).

oblaka (vublaka), pl. n., trať (Skreje).

oblápek u vozu = žabka (v. vůz V.).

oblápiť, obejmouti: Sedňa na hříbatko oblápiťm dževčatko (Suš. 645 laš.).

oblavknút koho, obalamutiti: Oblavknúť oba. Že ste sa mu dali oblavknúť! (vých. Mor.).

obleč l. -a, m. (slov., val.), 2. -e, f. (laš.), oblek (v. t.).

oblečení = oblek (v. t.): V litě chodívali bez oblečení = bez kabátu (han.).

obleček 1. skrovné šaty, 2. dětský oblek (kalhoty s vestou spojené), 3. povlak na peřiny (Opav.).

obfědnúť, zblednouti: Utrhla som tri růžičky, obfědla som (Suš. 552).

oblehnúť: Sestra obfěhla = uřehla nemocna (vých. Mor.).

Obfěhlé, -ého, trať (Vizovsko).

oblek, -u, svrchní šat: halena, kabát: Dnes može chodit bez obleku. V litě lebo k muzice chodijú děvčata bez obleku = bez marýnky n. lajbla (dok. 172).

obľem: Jí obľem = hltavě (val.). Jak doneseš funt tabáku, tož to obľem chceš vykúřit = najednou (Slav. ČL. X. 297).

obľesk: Veliký obľesk v horách se udělal, a bylo světlo jako ve dne (Kda I. 154).

obľěť, políti: Věřte, tak ňa suzy obľěly, dyž sem slyšela, že to prodál (val.).

obľevit: Obľevilo = nastala obleva, tání.

obľězt: Hlava mu už hodně obľězá = vlasy mu lezou, dostává pleš. Má hlavu obľězlú jak kořeno. Hlavěnka mo vobleze (Suš. 557). Dobeťek vobleze (Zábřezsko; slov. oľýňá). Ruka opařená obľeze = oloupe se z kůže. Podobně v češtině lidové: Přijdou na tě časy, obľezou ti vlasy (Erb. 317).

obľežet: Nemožu ani obľežet ani obľežet (o nemocném, jemuž i ležeti i seděti jest obtížno).

oblíce, pl. f. = kulánky (v. t.).

oblíčky, pl. f., ledviny (laš.).

oblíčovat, líčit (bílití) na některých místech, kde třeba: Dyť sem v sobotu oblíčovala (Slav. ČL. X. 303).

oblíneck, -nca 1. = oblák, oblé dřevo (záp. Mor.), 2. oblý sloup (val.).

oblisknút se, zablisknouti se: Oblisklo se, a hrom udeřil do kočího (Kda I. 234). V zemi se cosi oblisklo. Enom sa v izbě obliskl a ten tam (vých. Mor.).

obliskovat sa: Měsíček sa obliskuje ve vodě. Boty tak sa mu obliskujú (Podl.).

oblizlo, lichotník (laš.).

obliznúť, *oblizati*: Enom si z nich nedělej smíchu, abys neco neoblizl = nedostal bití (dok. 62). Aby třeba aj haňby neoblizál = nedošel (Slav. ČL. X. 297).

oblížhuba, -y, m., lichotník (laš.).

oblížmiska n. *oblížmiska*, -y, m. 1. mlsout, 2. prst ukazovák, jímž se vylizují misky (v dětské řeči).

obľovňa, -ě, f. = ohlubeň, roubení kolem studně; jinak pl. oľovně, -í (Opav.) srovn. obľovně.

obľožít, *obľoždat* 1. knihu = vázati: Mosím si dat ty knížky (modlitební knihu) obľožít, aby se mi to neroztrhlo. 2. Už je kolečko obľožené (od kováře železnou obručí) (Suš. 534). 3. obľožít peníze (vypůjčené hypotékou).

obľubkovat (-o-) nekeho, lichotiti se, zvl. hladiti někoho (han.).

obľmavač v. obľmuvit

obľmezit: Obľmezil to = vytkl, konstatoval. Obľmezili to u súdu = udali (Vah.).

obľmuvit = pomluviti: Obľmuvil mě muj kochanek mezi ľudzmi všudže; něch že un mě *ňobľmava* (Suš. 388; pol. obľmówić --- obľmawiać).

obľnášat: Mrtvého obľnášajú hromičkú = chodí s hromničkou kolem něho (dok. 280).

obľněst: Budem nosit koně kolem lesa: který toho koně třikrát obnesem, toho bude (Kda I. 61). Když se kráva otělí, hospodář obnese tele na zemi ležící třikrát nohou = ob-

nese zdviženou nohu nad ním s prava v levo (Mor. lid 253).

obníček: Obníčkem šít měchy = stěhem na vrch, když se dva kraje složí (val.).

obnova, vnově napadlý sníh (val.).

obnož, -a, m., výhonek: Růže mají pěkný vobnože (Suš. 466).

obnožky (vubnužky), pl. m. = podklásky, klásky později dozrávající jiných (záp. Mor.).

oboc, -e, f. = ovoce: Nezralá oboc (Vyhl. I. 40); též laš.

oboječník, utrakvista, »rozpráví moravske he německe« (Dobruvnik).

obojek, límec: Na krk si ovázala obojek, fok na foko nabírané, ten bel žloté a veleké jako pložny kolečko, až na ramena ji trčel (Vyhl. II. 139).

objovat koho 1. zvítěziti nad kým (val.), 2. obrániti bojem: Ludvík začal palašem mezi ně sekat, až bratra přece obojoval (Kda I. 179).

obok toho, přes to, na vzdor tomu (laš.).

obolet co: Nemohl toho obolet = über's Herz bringen (»přes srdce přenést«!) Zl. Srovn.: Jeden krajčí, když plášč krajiše, nemohl strpěti toho, ukrade jeho nemnoho (Výb. I. 257).

oboňa, -ě, *obonija*, -e, *obonina*, -y, *obonín*, -a, dřevěná nádoba placatá, v níž se žinčice rozesílá (Kt. Dod. I.).

vobor, trať polní. Každý sedlák má několik voborů (Zábřežsko).

Oborky, n. *Obůrky*, na Oborkách, trať (Vizovice).

obrábat pole, obdělávati (laš.).

obracat sa, přičiniti se: Mosíte sa dobře obracat, chcete-li to dodělat (val.).

obrajt (Bereiter), finanční strážník (vých. Mor.): Ohlédám se kolem, zhlédnu-li obrajty (Suš. 536). Dyby těch obrajtů nebylo! (Vlk 28).

Obrazy, pl. f., trať (dok. 188).

Obřany, pl. m., zřícenina nad Rusavou (Slob.).

obrat, *obírat*, vybrati: Ober tam tučného barana (Kda II. 294). A kdo ho porúbáľ, ten musel byt šohaj obíraný (Suš. 606).

obrátit: peníze na sebe, na něco, verwenden (Zl.). Obrátil ke mně srdce (Suš. 688). Na devátý rok sa jí obrátilo = jde jí (val.). V drobný prach se obrátila (Suš. 179).

obrátka: Na obrátku tu býľ = hned. Včil je deň na obrátku = krátký (Zl.). Na obrátce přešľ (Mal. XXIV. 141). Přišľ před maľum obrátkum = chvílkou. Vyjdi s tým děvčatem na obrátku ven (Vah.).

obratník = úvratě (v. t.) laš.

obrázek: Pověděli jí, že si toho istě za obrázek nedá (dok. 97). (Ve starých jizbách visely obrázky na stěně za stolem v řadě, dolním koncem jsou opřeny o »lištnu« [tenkou dešticí], horním uvázány za provázek o hřebík tak, že od stěny odstávaly. Za obrázky takto nakloněné uschovaly se knížky, listiny a jiné památky. »Nedáti si něco za obrázek« mívá význam ironický.) To je roba jak obrázek = šumná, hezká (Vah.). Černó pantľu nosit budu za lásku, můj obrázku, velikó = milenec (Suš. 181). Žert. = bankovka.

Obrázek, na Obrázku, trať (Vizovsko).

obrázka, -y, f., očka nadělaná na vrchu na biči, řetízek na biči upletený, aby se bič zkrátil (laš.).

obrazit 1. zavaditi o bolák: Obrazil sem se v boľavý prst. 2. Obrazilo mne na žaludku = bolelo. 3. Přetěžky vřed ho obrazil = zatal (Suš. 28, laš.). 4. Tú řečú ho velice obrazil = urazil (vých. Mor.).

obraznica, -ce, ženská, která »se má koľe chľapůch«, srovn. obrázek (Vah.).

obrázat, trápati, sužovati: Obražaju vřid (vřed) laš.

obrazenina, rána od udeření v bolačku.

obražený: Já néjsu v hlavu obražený = »na hlavu padlý«, auf den Kopf gefallen (Zl.).

vobřeznice, -e, stolice řezací; na ní kobyla a v kobyle hlava (Zábřežsko).

obřídít něco = poříditi, spořádati (val.).

obřidný = obřidlý (laš.).
obříslo = povřísl: To už je proti obříslu = přes příliš (dok. 287).

obroda: úroda (val., laš.).

obrodit: Stromy obrodily = mají ovoce (Zl.). Obrodí se vám cibule, obrodí se vám pšenice = hojně urodí (Suš. 740). Stromečku, obrodí! (Mor. lid 17). Ve Slezsku sejičho hospodáře pozdravují: Pambu pomahaj a obrodí! (Mor. lid 101).

obrojec (?): Tu ti nesu ovoce z nebeského obrojce (Suš. 9. v leg. o sv. Dorotě). Je to asi zkomolenina pol. ogród; jsouť v leg. té i jiné polonismy, jako: přijechal, odjechal.

obrok, zrnitá píce koňům; hor. řezanka s ovsem: Dávej obrok, seno moje (Suš. 174). Prvé's mi dával mírku obroku (Suš. 532).

obrovnat: Majú tam obrovnané červenú hlinečkú (Suš. 635) v. obrovnávká.

obrovnávká, barevný pruh, ob. modrý na bílé stěně chalupy z venčí podél náspy při zemi asi tři prstů zšíří. Dům se líčí a dole se *obrovnávká* (vých. Mor.).

obršlák, široký límec, krésl, k ženské košili (dol. z něm.).

obrtel, -tla, pohyblivé dřevce, položené na poduššici a spojené s ní, nasadem a nápravou svořeněm, prostrčeným děrou. Na obrtli spočívají žebřiny (v. vůz II. 9, IV. 7).

obrubít dědinu, praví se o žebrákovi, který celou dědinu dům od domu zobchodí. Cefú krajinu obrubíť = dokola obešel (vých. Mor.). Vobrubíť všecke hospode = zobchodil (Maš.).

obrubky, pl. m., třísky, které při obrubování pařezu odletují: Přinesť sem plny mých obrubkuv (laš.).

obruby, pl. m., osekaná dřeva, kolem otevřené studně spjatá, aby do ní někdo nespádl (Vah.).

obručník (= obročník?), veliká dřevená nádoba, ve které se koňům sečka míchá (han.) = mátník v. t.

obrus, -a, šátek ženský na krk (Přerovsko).

obrust, *obrostat*: Už obrostá mechem = je starý (Slob.).

obrví, -vía, n, das Türfutter (Kt. Dod. I. val.).

obsaž, -e, f., objem, co rukama obsáhne: Jedľa tlustá na štyry obsaže (val.).

obsedět, »vydržeti na místě sedíc«: Ale neobsedi vám na místě ani na obrátku = na chvílku (vých. Mor.).

obseva = výseva: Ma na 10 měřic obsevy (laš.).

obsihnúť = obsáhnouti: Všecko sám neobsihnu = nezastanu (Slav. ČL. X. 135).

obsilač, -a, sluha kancelářský, který přináší obsílku: Netrvalo ani tře dni, jož to (tu) bel obsilač (Hoch 63).

obsív, -ševu, obsev, obilí, co se vyselo: Po jeho smrti ma novy hospodař vratíť obsív (laš.).

obskladiť, pluhem do kola objeti, brázdu do skladu zorati (laš.).

obskúňat, obcházeti slídavě: Jak se zvečeří, už to obskúňá okolo oken (dok. 62).

obsmětat se, lině obcházeti, loudati se (vých. Mor.).

obsmrdač, -a, člověk dotěrně úslužný (vých. Mor.).

obsmrdat sa kolem koho, dotěrně si koho nadcházeti (vých. Mor.).

obstanúť, obstoupiti: Chlapi obstanúť Vlka a vítali sa s ním (Vlk 91).

obstaraf sa oč, postarati se (val.).

obstárek, -rka, starý pacholek (Zl.).

obstární: muž, žena, člověk = »starší« (Zl.).

obstarožní, obstárlý, kdo již stárne, dosti starý.

obstát: Mohel sem na tem obstác = přestatí na tom, spokojiti se (Dob.).

obstoj: Vede se nám chvala Bohu na vobstoj = obstojně, dosti dobře. Dyby nebylo nazbyt, přece bude na vobstoj (Žďársko).

obštrléz -u (n. -líz), paběrky ovocné = oštrléz v. t. (z něm. Obstlese).

obštrlézovat, paběrkovati po stro-
mech po sklizni ovocné (han.).

obsúdit koho, vyhrátí při na ně-
kom: Obsúdíl ho o to poše (vých.
Mor.).

obsypat: Už ma obsypaly moje
drobné děti (= mám jich mnoho)
Suš. 59.

obšata 1. obšacení: Je vyplata
(daně), útrata (vydání na potřeby
domácí), obšata, na to třeba všelijak
zaháňat (Zl) 2. šactvo: Nemám na
zimou obšaty. Obšata nějaká se mosí
kúpit (vých. Mor.).

obščasnit, šťastným učiniti: Budeš
brzy obštasněna za tu tvoji trpě-
livost (Kda II. 191).

obščibrat, okousati okraje listů:
Húsenky obščibrały zeľé (Slav. ČL.
XI. 435). Husy obščibrały přísadu.
Saľát je obščibrany od kur.

obščilir, -u, (han.), *oštrlejz*, -u,
(val., slov.), *vosťrliz*, -u (Brň), pa-
běrky ovocné, jež dovoleno jest po
sklizni paběrkovati chudým, zvláště
dětem, i na cizím (z něm. Obstlese).

obščuhrat, -rám i -řu, obe-
schnouti po povrchu, okorati: Pecen
chleba býľ v šatce zatočený, aby
neobščuhřál (Vlk 43).

obširný, rozšafný: člověk, hospo-
dyně (Novoměstsko).

obšustnúť haňbu, utržiti (Zl.).

obťáčka n. *otáčka*, praménky
slámy, jimiž se v zimě noha otočí,
než se obuje (vých. Mor.).

obťáhlý, pass. = obtažený: Město
bylo obťáhlé červeným sukнем (Kda
I. 287).

obťáhnút, ošiditi, obrati: Obťáhli
ho v kartách o všecy peníze (Zl.).

obťěšovať, potěšovati, těšiti: »Ja
sa ty, cěrko neďiv!« obťěšovaľa
ju stařena (Slav. ČL. XI. 321). Už
sa budem tady tak sami obťěšovať
(Slav. ČL. X. 299).

obťěža, -že, = obtíž: na obťěžu
(laš.).

obťinek, -nku, odrubek: Rubali
sme pniky, a jeden obťinek mi
vľetěl do oka (laš.).

obťopit, *obťopovat* koho, opatřiti
koho topivem na svůj groš.

obťúchnúť, obeschnouti: Až to
(seno) po jednéj straně obťúchne,
budem obracať. Ešče blato ne-
obťúchľo (val.). Pod pekařovýma
oknama nájprv obťúchľo (Slav. ČL.
X. 32).

obťúľavý, druh tance (Suš. 602).

obťúľit, *obťúľat*, obejmouti, po-
líbiti: Držali sa koľe krku a ob-
ťúľali sa (Vlk 22). Obťúľám ručičku
(Suš. 451). Di, obťuľ kmoťrence
ruku!

obučiť, abrichten: Kúpil hřiľba;
až ho trochu obučil, to ho preďať
(laš.).

obudít, zbuditi: Obudte mne
o štyrech (Zl.). Král obudil své do-
mácí (Kda I. 143).

obudít se, probuditi se, procitnouti
(pol. obudzic się): Obudil sem se
o půľnoci (Zl.). Ráno se vojsko obu-
dilo (Kda I. 67).

obulil se, zbořiti se: Zeď se obu-
ľila. Komín se obulil. Pec se nam
obulil = kamna se nám zbořila,
žena slehla (laš.).

obušek, sekerka o krátkém topoře
na klestění stromů, sekání proutí a
p. (slov.). Na Valaších je obušek
úzká sekerka o dlouhém, tenkém
topůrku; užívalo se ho za hůľ na
cestách přespólních na obranu (Slav.
ČL. X. 373).

obuší, náušnice (Kt. Dod. I., záp.
Mor.).

obut koho, ošiditi: Ten mne obul!
(Zl.).

obutý, dospělý: »Nejsme všeci
obutí«, napomíná se mluvící, aby
nemluvil řečí neslušných (obuti cho-
dívali v létě jen dospělí) Zl.

obuví, -va, n. coll.: Obuvi bylo
v něporadku (Opav.).

obúvať: Chováme ai obúváme teho
sľuhu = dáváme mu stravu a obuv
(Dob.).

obyčaj, -e, f. (val., horň.) 1. obyčej,
2. povaha: Šohaju, šohaju, s tvojí
obyčajú, veru mi pre teňa šetci ľudza
ľajú (Čern. 49). 3. obyčaje -ů, m.,
Launen: Ten člověk má obyčaje
(Podl.).

obyčajni člověk, launisch (Podl.).

obylo: Pozvali nás enom na obylo = jen tak, aby se neřeklo, na oko. Dělal to enom tak na obylo = aby lidem oči zastřel, podnikaje vlastně něco jiného (Zl.).

obýmat = objímat (vých. Mor.).

obyť někde »vydržeti« (aushalten): Nemože tam obyť. Tá nikde neobude (Zl.).

obyť sa, obývat sa: 1. Jak sa obudeš, nebude ťa chtít žádná = opozdíš a sestárneš (Slov. obr. II. 66). Nebudeme se tam dlúho obývat = zdržovati, meškati se. Nemám se tu kdy obývat. Kde ste se tak dlúho obyli? Nebudeš se doma nic obývat? (Zl.). 2. Ja se bez toho obudu = obejdu. Ja o tom obudu = přestanu na tom, to mi stačí (laš.).

obývka: Pacholek koupil si živnost, zem a domeček a oplácel obývku císařskou ze země jako jiný souseď = povinnost, daň (Kda II. 95).

obýždat = objíždět (Zl.).

obzajt v. vazba.

obzajťovať kolem někoho, obskakovati (Frenštát).

obzdoľať, zdolati, zmoci: Němožu to všecko sama obzdoľať (laš.).

Obzina -y, příjmení (srovn. násl.).

obzinút: Chce sám všecko obzinút = dostati, všude býti a ze všeho míti. Ty bys rád sám všecko obzinút = pro sebe získal. Dybyste mohli také neco obzinút! = uloviti, dostati (Zl.).

obzobat, -bu: Janek to udělá, a ty to obzobeš = vylížeš, budeš za něho potrestán (Zl.). Dívka obzobe za hospodyň = dostane huby (dok. 107).

obzut (-o-), obehrát, ošidit ve hře o peníze (han.) = obut (v. t.).

Obžary pl. m., trať (Jedlí).

obžerná večera: Večer před štědrým dnem má se hodně najísti, aby se na štědrý den mohl postiti (Dob.) v. hojná večera.

obžertovať: Žádného sem neobžertoval = ani žertem neobelhal (Podl)

obžinka: Bujné obilí se z vesna

obžíná, aby nepolehlo (Jicko) = žínání (han.). v. t.

obživa, Lebensunterhalt: Půjdu do světa, abych tam nějakú obživu našel (vých. Mor.). Žebrák chodí k nám na obživu (Vych.). Chodí po obživě = po žebrotě (val.).

obživít: Já sem žena dost chudobná, ráda bych se obživila (Suš. 14).

ocasmaný, nejapně oblečený, oblekem přetřžený (val.).

ocas, -a: Dolky uvazují si šátek na ocas tak, že dlouhý cíp splývá po zádech a vpředu jsou ušničky. Dycky nechává ocase ředakde = nedoplatky, drobné dluhy (Vah.). On (muž) je u ní (ženy) za ocas = za nic (Novoměstsko).

ocásat: Větr nám všecky jabka ocásal = oklátíl (slov.).

ocasatý: V první polovici minulého století Hanáci nosívali tak zvané ocasaté kožuchy, které na předu nebyly rozstřihnuty a proto se oblíkalý přes hlavu jako měch, v zadu i v předu se úžily v »ocas« (Vyhl. II. 182).

ocásek 1. Nemá v chlívě hani ocáska = ani kouska dobytčete (Jevíčko). 2. lelík, cop (slov., horn., Jicko, laš.), 3. stopka ovocná (laš.), 4. úponek na révě = rúčka (slov.).

ocáska, -y: Ve vovsí roste vocáska, má zrnko s vocáskem (Mor. Buděj.).

ocasnáč, -a, druh jablek s dlouhou stopkou.

ocasnál, -a, pulec (val.).

ocasní, -ího, peněžní dárek, který při prodeji dobytčete kupitel z povinnosti dává pasákovi, děvečce nebo pacholkovi (od volů). Řezník musí dat děvečce vocasního, kdyby nedal, děvečka má právo uříznout teleti vocas (Brň.).

ocasník, -a, červené soukynko, které se přivazovalo koňům na ocasích od uřknutí (Vyhl. II. 122).

ocásnout se na někoho, osopiti se (Žďársko).

océbif sa na někoho, osopiti se (val.).

ocel, -a, m.: Z ocele šablenka (Suš. 122).

oceliť, celou jistou dobu nepřetržitě někde pobýti: No ráda bych věděla, oceliž-i (= oceliš-li) doma? Ten Ozef ešče neocelí, půjde ešče jednúc do toho Vídná (val.). Včil Ozef doma chvílku neoceliť = celé chvílky nepobyl (Vlk 86).

ocet, -cta, omáčka z drobův a krve vepřové v octě syrovátkovém vařených (slov.).

ocknúť sa, octnouti se (val.).

oč: Oč, že tam budu spiš, t. j. oč se vsadíš (Mal. XXIII. 155).

očabať zemáky, okopati (val.).

očadnúť, od slunce býti opáleno: Tá je očadlá jak cigánka; odtud příjmení *Očadlík*.

očamovat, zevlovat (Loštice).

očápit, roztáhnouti (ruce): Už měl ruky očápené, enom ho chytit (slov.).

očehlat, -hľu, odrati z chlupů: Kde se tá kráva tak očehľala? Máš kabát na rukávoch už hodně očehľaný (Zl.).

očekávat s gen.: Tam si budeš odpočívat, dne soudného očekávat (Suš. 14).

očepiť, pohlavkem udeřiti (Suš.).

očerňat, zčernat: Moje bílé tělo všecko očerňalo (Suš. 147).

oči: Přišlo mu z očí, t. j. přišlo mu zle z cizích očí, byl uhranut: Hledí na mne, div mi z očí nepřijde (Mor. lid 197). Nechoď mně na oči (Suš. 288). Pán byl velmi smutný, že se mu tak v očích ztratila = vůčihledě (Kda II. 193). Kupoval jí střevíce a pěkné přasky s očima = s lesklými kamýnky (Suš. 641).

očim: Není svému břuchu očimem = přeje si.

očkaňa, -ně, ovce, která má kol očí černé proužky (val.).

očkávat = očekávati (val.).

očko, jméno psa, který má nad očima skvrny (Dob.).

očlověčiť, oženiti: Mosím teho našo chaľoňa očlovečić (Dob.).

očný, pěkný na pohled, úhledný:

Anuši zdálo sa všecko neočné (Slav. ČL. XIII. 75).

očubrat, *oščubrat* = občubrat v. t. (Jevičko).

očut — očuju — očůl, uslyšeti: Očuj, Jane = poslyš (horn.).

od předložka s genitivem určuje:

1. *osobu nebo věc, od které co vzdáleno jest; často ve smyslu přeneseném*: Kdež ty si od svatých, od tech konopí = chyba lávky. Farář od rectora nebude = proti rectorovi. Beli vod sebe vo dvojko = rozcházel se při prodeji o dva zlaté. Sú dva rynské od sebe. Nésó jednak staři; só meslim od sebe dva roke (Mal.). Kdež to je krok od koňa (= od koňského kroku), deť je jak debe kráva šľa (Mal.). To sú šefmy jeden od druhého = vedle. Je od muža = nežije s ním, sú od sebe (manželé rozešli). Děti vod škole = které již ze školy vyšly (Žďársko). Díly od Popravy (jméno trati) = vedle. Klínek od Dřínova (Počenic).
2. *osobu nebo věc, od níž co svou určitou vlastnost bere*: Já su od pravdy = mluvím pravdu, pravdomluvná. Je od řeči, od huby = řečný. Co je po té matce (= mačeše), dyž není od srdce = srdečná (Suš. 161). Ty néjsi od něho ani sen = nemáš ani nejmenší podoby s ním (Vah.). Pachoľek od koní. Přišli duchové, co byli od toho pokladu = strážcové (Kda I. 139). Vzala klíček od sednice (Suš. 151). Vrať mně klíče od slobody, od slobody od panenskéj (Suš. 392). Pometlo od pece (Suš. 743).

3. *věc, která jest původem stavu trpného*: Je nemocný od játer. Dvá vyhořeli vod hroma. Umřela od nohy (t. bolavé). Umřel od lótotosti (Mal.). Nemohľ chodit od hladu (Mal.). Nebude přeť, je od slunečka pěkně. Te šate se hébó od moľu. Od té lampe je hodně vidět. Zhas, už budeš vidět ode dňa. Už je teplo od slunečka (Mal. XXIV. 143).

4. *osobu nebo věc, od níž se jiná odlišuje větším stupněm téže vlastnosti*; při komparativech a výrazech

smyslem komparativních: Mám já bratra mladšího od sebe (Bart. III. 310). O puol tretja roku je starša ode mňa (Dob.). Kdež ten je ode mne mladší. Su od vás o dva roky starší (Zl.). Po hubě je Janek od tebe inši (Mal. XXIV. 143).

5 *nemoc, od niž co jako lék pomáhá*; často attributivně: Uměl pomáhat od očí (t. bolavých). Od věku není léku a od smrti fečara. Od čeho je to? (= od které nemoci pomáhá ta zelina). To je od žalúdka (t. nemocného), od zubů. Píja sa to od zimice. Řepík je od kašlu, hlístník od žalúdka. Prášek od kašlu, kapky od koľery (Zl.). Střešně sú od zástavy = zácpy (val.). Syrná polívka je dobrá od žalúdka (dok. 103). Dal mi vod psiny (t. lék) (záp. Mor.). Kopala sem to vod křečů (záp. Mor.). To od malého stonů = od porodu (dok. 89). — Předložka *pro* znamená pravý opak: »pro laksírku« užíva, kdo ji chce dostati, aby se vyčistil.

6. *věc, od niž co znečištění běře*; nejčastěji při slovesech *býti* a *miti*; často attributivně: Kabát je od vápna. Máš boty od blata. Kůň je od blata (t. zašříkaný). Máte kabát od stěny. Není (nádob) od nečeho? = je čistá? Maso je od sečky (bylo v sečce, kteráž na něm zbyla). Od čeho zas máš ty paprče? = ruce zašpiněné (Zl.).

7. *předmět, od něhož poměr odplaty, mzdy původ běře*: Co berete od papučí? (t. od ušiti). Od křížka platil sem 50 kr., od pokrovu 50 kr. (o pohřebě) (Zl.). Platil od voza dvě zlatke (od správy, okuti) Mal. XXIV. 143. Vázali to od kopy (t. j. dostali zaplaceno od kopy, ne na den) Zl.

8. *nejmenší cenu nebo mzdu, za kterou kdo co prodati n. udělati hodlá, snížití jí nemíně*: Od pěti rynských toho nedám. Od dvacíti rynských toho nedostane. Do Napajedeľ od zlatky nepůjdu (t. j. za méně než za zlatku) Zl. Já od dvóch zlatek do Přerova nepojedu. Od šedesáti zlatek nechtěl slóžeť (Mal.

XXIV. 143). Vod šestáka karet nevykládejte = laciněji než za šesták (záp. Mor.). Baranicu nekúpiť od patnásti rynských = laciněji než za 15 zl. (Slav. ČL. XI. 178).

9. *vztah čili tu věc, s strany které výrok platnost má*: Od jídla a piti nebylo núze = co se jídla a piti týče (Zl.). Maji bidu od masa, od sáďa, od fšecyho (Mal. XXIV. 143).

odbavit koho, odbýti: Odbavte mne, nemám kdy čekat (vyřidíte, oč jsem přišel).

odběhnút čeho: Moseu odběhnút na stoľe uzičky a na roľú puuha (Suš. 363). Ženy odběh (vai).

odběračka 1. ženská, která seci za kosou obilí odbírá a na pokládky klade, 2. bolačka, jež »se odbírá«, hnisá.

odbirovať — *odbiruju* = odbírat (laš.).

odbit: Odbila devátá hodina (Suš. 55). Matka viděla, že sa Hanča nedá odbít od Antoša = odvrátiti (Slav. ČL. XI. 483). Kůň sa mi odbil = ztratil podkovu; tím se stává kůň »bosý« (val.).

Odblati, trať (Dub).

odbořený, bolavý od ležení: »Už má všecko odbořeně,« říká se o nemocném.

Odbučkov, -a. trať (Drnovice).

odcłonit: Odcłon! = nezacláněť (Zl.).

odčesnúť větev v místě, kde vyrůstá z kmene; *rozščesnúť* se mohou dvě stejně silné větve (Slav. ČL. XII. 468).

oddať, odevzdati: Kucharce sem to oddať v kuchyni (laš.).

oddávka (oddovka), odvod k vojsku (Lor.).

odděťo: Omľatili nám to na mašině na odděťo = abychom to oddělali, odpracovali, pomohli jim při něčem, neplatíce od mašiny (Vah.).

odděľovat koho čím: Odděľováť ženu drvama (Zl.). Do dcmu, kde chlebem odděľují, nerada jde čeládka do služby (Mor. lič 13).

oddrúžit nevěstu = rozpentlit, sejmuti s hlavy věnec a ostatní

ozdobu, což se děje po svatební hostině (Bart. I. 26).

odebrat sa, rozloučiti se: Už sa odebírá = umírá (Df.).

odedvora = odedvorní dvěře, pojímá se za složené subst. neut.: Zavři odedvora, šel k odedvorám (srovn. odulice). Slov. obr. 300.

odejít co i čeho: Odešel ju na půl míle (Suš. 165). Moj tacičko preč pojdz e mia smutnú odejdz e (Suš. 443). Noční spaní mne odešlo = nespávám (Korr. Pal. 200). Odejít ho nemám komu t. j. nemám komu dáti dítěte v opatrnost odcházejíc z domu (záp. Mor.).

odekryt: Leží synek, zabitý je, rozmarýnem přikrytý je; přišla k němu jeho milá, rozmarýnek odekryla = s něho sňala (Suš. 151).

odemčēt, odemknouti: Všecky světnice odemčel (Kda II. 220).

odemřít i **odumřít** s gen. i akk.: Rodičé mne odemřeli malého. Matka odemřela děti (Zl.). Odemřela mac štyroch dzecí (Dob.). Jistý kupec odumřel syna (Kda I. 74). Odemřela to dzjéca (Dob.). Muž jí toliké tisíce odemřel = zanechal, zůstavil (Zl.). Strom odumřel = uschl.

odenie, -ia, oděv (Dob.).

odeněk, -ňka 1. první kláda od pařeze, je nejsilnější (Maš.) 2. pařez: dřevo od odenka (han.).

oderka, dýmka z Oder: Fajku měl novú, oderku (Slav. ČL. XI. 273).

oděrová mouka v. mouka.

oděry, otruby pšeničné, v. mouka.

odespať, usnouti: Nemohla dluho odespať (Slav. ČL. X. 463). Já jsem neumřela, já jsem jenom odespala (Kda II. 238). Odespať věčným spánkem = umřel (val.).

odět: Oděj neco a di! = vezmi na sebe plachtu, vlhák a p. (Vah.). Dali jí kožíšek, aby se do něho oděla (Kda I. 257). Na Laších kabát a vesta se *odívá*, galaty (kalhoty) a boty *obívají*, košuľa se *oblěká*. List jaborový postelíme, malinovým odějeme (se) = přikryjeme jako plachtou (Bart. II. 37). Jak chytím ten sochor,

tak řa ním oděju! = uhodím (slov., val.).

odetklý pass. = odetknutý: dveři (val.).

oděvák, -a, vlněný šátek na odívání (val.).

odevzdat sa na něco: Už su na všecko odevzdaný = odhodlaný, gefasst (val.).

odezvač, *odzyvač se* = ozvati se (Lor.; i pol.).

odfatkovat prácu, ledabylo odbytí.

odháňka, hráz při řece, aby voda nebila v břeh.

odhodit komu, odseknouti: »Šak já ti nachystám!« odhodila mu (Slav. ČL. X. 36). »Ja přej daj to prasati,« odhodil jí Jura (Slav. ČL. X. 303).

odhoditý: haluz = od stromu na přič rostoucí.

odhonek, -nka, malý záhonek (záp. Mor.).

odchlad, *odchltadek*, ochlazení vzduchu s jara, když před tím už bylo teplo; jarní mrazík (val.).

odchlebník: Utrhneme chlebovýho těsta, zválíme jak na koláče, nadějeme trnkama a upečeme v trúbě (dok. 110) = chlebovňák (v. t.).

odchod: Nemocny je na odchodě = brzy umře (laš.).

odchodit: Moc si to neodchodzí od toho = nerůzní se (Dob.).

odchodný, odlišný, různý: Není to moc odchodné. Jeden je jak škrček, a ti ostatní nejsou moc odchodnější od něho (Šeb. ČL. XI. 272).

odchrániť, odkliditi: Stoly sa odchrániły, začalo sa tančit (Vlk 80). Odchraň to, cěrko, až (ať) to maměnka neuhlédne (Slav. ČL. XII. 274).

Odchrastě, -í, pl. f., trať (Nedakonice).

odchrípnuc, odchrapitěti, nabýti zase hlasu: Zachriptávala som, němóžem odchrípnuc (Čern. 22).

odiračka, drání peří (han.).

odívačka, plachta, v níže dítě nosí (laš.) = chůvka (v. t.).

odívat se: Když se hora odívá

do zelena, tehdy dobře dítě odstaviti (ND. 11)

odívka = odívačka (Líšeň).

Odjaté, na Odjatém i na Odjaté, na Odjatách, trať (Vizovsko).

odjechať, odjeti: Král na vojnu odjechať (Bart. III. 560).

odjet čeho: Mše svaté neodjedu (Suš. 795).

odkapat, odejít (hrubě): No skoroli odkapeš? (Zl.).

odkať (odtkat), otevřítí dvěře závorou zastrčené; odkatý = otevřený; op. zatkať (laš.).

odkázat někomu n. na někoho = vzkázati: Odkážte tam méj paní, nech šije čepel nový (Suš. 110). Z Hoščáľkovej jedna odkázala na mňa = vzkázala mi, že by mne chtěla (val.). Šak sem naň odkázala, až (ať) sa mi na oči neukazuje (val.).

odklad: Na vodklady to není = nesmí se tím odkládati (záp. Mor.).

odklínovat něco, klín z něčeho vyraziti.

odklúdiť se, odstěhovati se (laš.).

odkochať se koho, přestati milovati: Panny se ho odkochały (Suš. 28, laš.).

odkopat se: Dítě se v noci odkopalo a zchladilo se = skopalo se sebe pokrývku.

odkor: »Vem to na odkor! Vem to do ščepu!« Dřevař štípe peň do ščepu, když nasadí sekeru na prostředek, aby se peň rozštípil na štípy; »na odkor« nasadí sekeru od kraje a odsekne odkor (odkur) = odkorek, krajinu (laš.).

odkorák, chléb od kůrky odpadlý (Brň.).

odkorek, -rka, první deska s korou od klády odřezaná.

odkorovať, štípati na odkor (v. t.) (laš.).

odkorový, z odkoru, z odkorku: To je šindeľ odkorovy (laš.).

odkorý chléb, odkoralý (han.).

odkrísovať, přísahati, sľibovati (val.).

odkvindovat se, odejítí: Jož se jen vodkvinduj! (Maš.).

odláb, *orláb*, dovolená vojenská, Urlaub.

Odlamky, pl. m., trať (Blansko).

odlaviť, otláčiti: Kuón sa včiefek něodláví (Dob.) = odlábit.

odlehnúť, uleviti: Jak sa napít zelin, hned' mu odlehlo (val.). »Už je jí tam dobře«, praviła stařenka, dyž jí pľáčem odlehlo (Slav. ČL. XII. 276).

odletět, odpadnouti: Páľka z hřebíka odletěla.

odlevák (u fajky), Wassersack (val.).

odlevený: Nemám chvíle odlevenej = oddechu (val.).

odležet něco, odstonat něco, onemocněti z něčeho: Mohli by ti nadubiť (natlouci), až bys to odležál (Slav. ČL. XI. 273).

odležet se, proležeti se, dlouhým ležením rány do těla dostati. Aby se nemocný neodležel, dávají pod postel každého dne mísu s čerstvou vodou trochu osolenou; někde přidávají do ní nerozbité vejce.

odličít, odpočítati: Odličil on ti ji sto zlatých na stole (Suš. 378, laš.).

odlipať, odlepiť, ledabylo odbýti, neporádně spláceti: Byl mi paru rynských dlužen, afe už to tak tak odlipal. Dy mi to už tež hled' odlipať (laš.).

odlitovačka, jupka hebounká, a tak šitá, že odletuje od těla (Btcha).

odložít: Dež to te koně neutahnó, ať scipnó, já neodložim (t. nákladu) (Mal. XXIV. 273).

odľudek, -dka, kdo se vzdaluje lidí, misanthrop (Kt. slez.).

odľupit = odloupnout (vých. Mor.).

Odľuží, trať (Hulín).

odmachnouť (-ó-): Odmachni si! = odpočiň si. Co si odmachuješ? = odpočíváš. Odmachlo = zima polevila (han.).

odmáchnúť si něco, pustiti ze starosti (val.).

odměk, -u, tání.

odměna, potvora (nadávka) (laš.).

odměrek, odměřený podíl: Dokád' nebylo obecní pastvisko roztrhaný, tahli susedé na sv. Jiří palejty (losy)

na ty odměrky pastvistkový (dok. 151).

Odměry, pl. m., trať (dok. 188), vinohrad (Čejkovice).

odmiřáč, odměřovati (Lor.).

odmítat, odbíratí snopy formanovi ve stodole z fůry a házeti do přístodolku. Do panské stodoly komandují se dělníci na *odmítku* (vých. Mor.).

odmládek, -dku: Ke kvasnicím přidá se trochu postrouhaných zemáků, mouky a cukru, až se to »zvihá«, vleje se ten kvásek do těsta. Odmlazují se tak staré kvasnice, které by samy kysání nezpůsobily (Zl.).

odmočit se: Dyby dotůd' ve vodě stály (zemáky), odmočily by se = nasácky by vodou (Zl.).

odmývat: Tomu pán Bůh hříchy odmývá (Suš. 6).

odnášaf: Dyž to naša nůza odnášál = s sebou nese (val.).

odnavaf = obnovovati (laš.).

odnést, *odnosit*: Pámბů si na něm odnes = potrestal ho (val.). Sedn dětj mám; šak ste ich odnosili (na křest), jste jejich krsný otec (Podl.).

odnoha, odhoditá haluz (v. t.) (laš.).

ododěť sa, zvléci: Ododěju sa = sdělám šátek s hlavy (Jicko). Ododěj sa! = zveč si halenu (Dob).

odolen, -u, valeriana (bot.).

odolík, opatek: Dyž se un něhlaši, ja se ho něprošim, takovych synečku v odoliku nošim (laš.).

odomáš, -a = aldamáš (v. t.): Gazda náš, chystaj nám odomáš (Bart. III. 516).

odpadat, *odpadnit*: Matka cítila, jak jí dcera od srdce odpadá (Žďársko). Šohaj, šohaj laštovička, odpadeť's mi od srdečka (Suš. 225). Už ně od synečka všecka chuť odpadla (Bart. III. 313), odpadlý chěb t. od kůrky.

odpálit: Odfať od krámu, nic nekoupíš (když se kdo někam všetečně cpe) (Podl.).

odpaľundovat, rozmrhati: Ten už všecko odpaľundováť (slov.).

odpařenina, odpařená kůže mezi nožkama u dětí: Odpařeninu posypávají prachem z práchna (Vyhl. VI. XIX. 146).

odpéct, dokončiti pečení: Dyž se odpeče, díra (u peci) se zadělá (Zl.).

odpěk, -u: Nedaľa mu odpěku = oddechu, pokoje (Vlk 54). Bez odpěku na mně visí = neustále (val). Bez odpěku tam letěť = bez odkladu, hned (Vah.).

odpěrovaf, odporovati (val.).

odpěstovat: Stařenka nás všecky odpěstovali = na rukou odchovala (Zl.).

odpisovat, písemně přikazovati: A princ Karel odkazuje, do Moravy odpisuje (Suš. 173).

odpočinout si: Tak sobě tade aspoň tem nohám odpočinu (Zábřežsko).

odpokľúzaf: Jak odpokľúzál koně, šěl na poľe = poklid skončil (Zl.).

odpoledníšek, odpoledne: Počkej s tým až na odpoledníšek (od Bzence).

odpověď, zrušená záповeď. Požních se ustanovila záповeď na režniska. Nikdo nesměť svého režniska podmítati, dokud nebyla vyhlášena odpověď. Když na těchto režniskách tráva povyrostla, napásal se tam tažný dobytek v čas podzimního setí v noci (Malenovsko).

odpověšť 1. odpověď, zpráva: Přišoť s odpovešťú (Dob.). 2. zopovídání: To može přít (přijít) na odpověšť (val.).

odprašaf sa = odprošovati se Ženich a nevěsta »odprašajú sa« rodičům, když jdou na zdavky (vých. Mor.).

odprašif, utéci: Odprašif do lesa (val.).

odpravif 1. postel = rozestlati (val.), 2. dělníka z práce = propustiti.

odpravif sa, odebrati se odjinud domů; *vypravif sa*, z domu jinam (Slav. ČL. XI. 177).

odpros, odprošení: V některých kostelích přisti neděli po pohřbu žádá kněz s kazatelny jménem zemřelého za odpuštění, jestliže se

proti komu čím provinil, čemuž se říká odpros (Vyhl. VI. XVIII. 553).

odpuchnutí: Noha opuchla, ale brzo zas odpuchla.

odpust, -a, pouť (laš.).

odpustky, pl. m. = mały odpust, malá pouť (Lor.).

odpustinec, -nca, lejno lidské (euf. v. násl.).

odpusťte: Nezbytno-li mluvíti o něčem nepěkném, přidává se ›odpusťte«. Takovým odpusťte omlouvají se často výrazy, kterých se netřeba štítiti ani ve slušné společnosti: Dyť já ešče pamatuju, co odpusťte ti skokané krkávali na díloch. Až povezu odpusťte úpravu (euf. hnůj) na pole. Měl zhřebnú odpusťte kobylu. Kráva se mu odpusťte otelila (Mor. lid 103).

odpútit se: Ptáci se odpútili = staří opustili hnízdo, jsouce znepokojování. Zima se odpútila a odešla (vých. Mor.). Dyž sa ptákom na mladé podívá, odpúttíja sa (Slav. ČL. X. 36). Dívka svobodná má si chleba do kola ukrojiti, aby se jí milý neodpútil (Mor. lid 132).

odrabat, odrati: odrabaný člověk, kabát, dům, schäbig.

odrábať, oddělavati dluh (laš.).

odrachmeľ, -a, n, *odrachmeľta*, -e, trhan (val.).

odrama, -y, m., trhan, neotesanec, surovec (val.).

od rána = dopoledne: Děti choďa edem od rana do školy (laš.).

odranec, -nca = odrama (v. t.).

odraz, -a, veliká, chlupatá housenka, ›odraz nohu« (slov., val.) = otláčisko (laš.).

odrazit 1. vydání od příjmů = odčítati (slov., val.). 2. Nemohł sem od něho odrazit = splésti se ho (han.). 3. Odrazte sa na deň na dva k nám = odtrhněte se od práce a přijďte (val.). 4. Býł bych přišel afe tá nepohoda mne odrážala (Zl.).

odrazu, na jedenkrát, hned: Odrazu to přestalo (Dob.).

odrážka: Ani tak nemeľe ve mlýně odrážka, jako mé srdenko banuje šo-

hajka = klín, kterým přiřazeným n. odraženým mlýnský kámen se spustí n. nadzdvihne a tím pomaleji nebo rychleji mele (Suš. 795).

odredygať, odstěhovati: Odredygalí sa do Uher (val.).

odreveněc, zdřevěněti, ztrnouti lekem a p. (Dob.).

odřezek, -zka, hrubián, ›odřezek od pantoka«.

odřeznutí, *odřezovat*, hrubě odpověděti: odřezoval = sprostě odpovídal, na př. mladší staršímu (Vah.).

odrha, -y, m., otrhanec (val.).

odrhel, -a = odrha (Opav.).

odrhoun (vudrhón), kdo jiné odírá, šidí (Tišnovsko).

odřibok, -a, otrhanec (Opav.).

odřihlava, -y, m., surovec (han.).

odřikačka: Má dobró vodřikačko = vyřídilku (Maš.).

odrobinka 1. drobet pečiva, 2. maličká ovce (val.).

odrobinková zelenina, máta peprná (Peck.).

odrobněť, drobným se státi: Jatelinko drobná, co's tak odrobněla? (Suš. 288).

odrodák, z jiného rodu (Jicko).

odrtlý (vudrtlý), smělý (Tišnovsko).

odručat, -čám, odručovati, odkazovati: dědictví (slov., val.).

odruček, -nka, bok růny (v. t.).

odrví, -vá, n. (pol. odrzwi), dřevo na zdi ve dveřích, jemuž jinde říkají ›fútro« (od Strážnice).

odručit, ověnciti: děvče, kříž a p.

Odrybníky, pl. m., trať (Skoronice).

odsečky, pl. m., žabí nožky odseknuté (val.).

odsíkat: Odsíkajú nás = sekou rychleji nás, jsou před námi.

Odsůnek, -nka, příjmení (Přerov).

odsotit, odstrčiti: Jeden nás odsotí, druhý nás odkopne (Bart. II. 346). Srovn. sotit.

odstavče, -ete, tele od krávy odstavené (vých. Mor.).

odstěnka, prkno od stěny (na stěně) položené proti vlhku a p. (Kt. Dod. I.).

odstrájet, -jám = odstrojovati (vých. Mor.).

odstrášat, -šám = odstrašovati (vých. Mor.).

odstúpit čeho: Odstup, Lazare, stołu. Lazar stołu odstúpil (Suš. 20).

odstrčíť 1. dvéři = odstrčiti záporu, 2. na nekerú stranu odstrčíť děcka = zaopatřit z domu, vdáti a p. (Vah.).

odsúzenec, -nca — *odsúzenica*, -e (odsúdzenec = odsúdzénica), jistý dávno souzený ženich (nevěsta) val., horně.

odščeřopená deska. odloupená, odstála od spodiny (han.).

odškloudnout, odbýti: Chtěli tak Frantíka od se odškloudnout (Žď. obr. 118).

odškloudnout se, státi se nevěrným, »odpútit se« (v. t.): Vi, že se mu holka neodškloudne (Žďársko).

odšlapky, pl. m.: Te's donesl do seknice vodšlapků = bláto, které odpadá od obuvi (Maš.).

odtahovat, odkládati: Pořád' odtahuje a neplatí (val.)

odtich, -u (záp. Mor.), odticha, -y (laš.), odpěk (v. t.), odpočinek, pokoj: Lidi mu nedají odtichu. Odtichy němam.

odtrnúť: Až boľesť (zubů a p.) trochu odtrne = ustane (Zl.).

odtušit si — *odtušat si*, ulehčiti si, mírniti svůj smutek: Už som něni smutná, už si odtušám (Dob.). Srovn. stč.: Což tu učiniti? Bohu poručiti, sobě ottušiti.

odty = odtud: Odebrali se z tam odtý (Kda II. 95).

odulanec, -nca, lenoch vždy umou-něný, člověk budiž k ničemu: To je takovej zhnilej odúlanec (dok. 94).

odulice pojímá se za složeninu pl. f. = oduliční dvéře: Odulice bývají v neděli oddělaný. Zavři odulice. U odulic, k odulicám, v odulicách, před odulicema (Slov. obr. I. 300) srovn. ode dvora.

odemřit = odemřit (v. t.).

odúřit sa: Stěna sa odúřila = odbortila se, odchlípla (val.).

odušněť, dušným, dychavičným se státi: Kůň odušněl (Zl.).

odut se, č. nadmouti se: Kráva se oduľa.

odvadit, vybaviti: Zajíc byl ve smyčce chytěný, žena ho odvadiľa (Podl.).

odvaha: Dal se na odvahu = odvážil se, osmělil se (Kda II. 210).

odvalit': Odvalil mu hlavu = odsekl (laš.).

odvařit koho, odbýti: Už su odvařený. Odvaření ženiši sa dúřili (Vlk 21).

odvaryť: Odvarylá od ní = odstoupila, uhnula (val.).

odvazknút: Hříby (suché) odvazkly = zvažkly, zvlhly (Zl.).

odvážit: Kamení odvážím = odválím (Suš. 161).

odvažitý, odvážlivý, smělý (Jicko).

od večera — *odvečeři* — *odvečít'*, odpoledne: Přijdu k vám odvečera, Pámbů daj dobré odvečeři. Tu šatku mam na odvečír (na odpoledněšek v neděli). V půl odvečír se kravy vyhaňaju (= o svačinách). Od večera puójdzeme vjazac (val., laš., horně).

odvézt sa na někom, postihnouti si, pomstiti se: Chtěl sa na mně odézt (Slav. ČL. X. 302).

odvisnúť: Flačice (pleskněte) ho, až mu ruka odvisne = bez vlády viseti zůstane (Dob.).

odvrhnút: Otec sa chtěl syna odvrhnút = zřici se. Odvrhovál (n. zvrhovál) sa toho = zřikal se toho (Zl.).

odvydávať: Vydat' sa je vydat', aľe odvydávať = zrušiti zdavky (Suš. 426).

odvyknút čeho: Jak odvykne děvča šohajčicka? (Suš. 304). Nemože šohajek svéj milěj odvyknút (Bart. III. 204).

odýmat (odjímat): Bláto se odýmá (od země), skývy hustého a lepkého bláta chytají se obuvi (Zl.).

odzemek, -mka 1. část pně od země, 2. zdravý, jadrný chlapík.

odzibnúť, omrznouti: Liška na nohy odzibľa (Bart. III. 760). Uši mu odzibľy (val.).

odvyčajiť si co, odvyknouti si (laš.).

odžgan, -a, veliká, silná hůl (Frenštát).

odžinat: Odžínají nás = jsou před námi, žnou rychleji nás.

odžirať sa na někoho, odmlouvati, osopovati se (Jicko).

offanec, -nca, facka (han.).

oflinkovať, pohlavkovati, poličkovati (val.).

ogar, -a (na Valaších, Hranicku, Jicku, Záhoří Lipenském a ve Frenštátě), *ogara*, -y, m., pl. ogaré (na Zlinsku, Vizovsku a Val. Klobucku) znamená chlapce, hochu vůbec: Čí je to ogar? Ogare, podíme tam! Kde zas běhá ten náš ogara? — Jinde je to slovo buď zcela neznámo, nebo jest nadávkou jako na př. v Příboře (z rum., srovn. franc. gars, hoch).

ogarča, -ate a **ogarček**, -a pouze v jedn. čísle, pl. ogarci (od ogarec) = klouček: Ogarča našli po křiku (Vlk 4).

ogarec, -rca, odrostek.

ogarek, -rka, pacholík.

ogeba, -y, m. = násl.

ogébenec, -nca, děcko, jež se ogebuje, brečí.

ogébený, otevřený: dvěře, rukávy, syn. oščéřený; *ogebený* je, kdo má hubu otevřenu na pláč, *oščéřený*, kdo má hubu otevřenu na smích (slov., val.).

ogébit sa — *ogebovat sa*: 1. brečeti: Co to děcko sa pořád' ogebuje? 2. na někoho, osopovati se (slov., val.): Aj na starú Bazaľku sa ogebovál (Vlk 86).

ogeglo, -a, n., hlupák, nemotora (laš.).

ogľmávať, urážeti, otloukati: strom z ošpenků (v. gľmat, ošpeněk) Zl.

ogňábit, ohnísti, otláčiti: Kráva chróme, ogňábiľa si ratičky (val., horn.), v. gňábit.

ogrmel, -a, suchá haluz na stromě (val.), v. grmel.

ogrnať se, otáleti (Kt. Dod. I., laš.).

ogrnovať 1. vůz: když se veze dlouhé dřevo, nadnáseti vůz, aby se otočil (Dřevohostice). 2. Musí tím

hubům jednotejně ogrnovať? = mleti, bručeti (Vah.).

ogrymny = ohromný (Lor.).

ogun, ohon: Přiletěl havran, roztočil ogun (Suš. 756, od Příbora).

ogún, člověk velký, nemotorný (Vah.).

ogýňať sa, okouněti: Chasníci sa ogýňali (Slav. ČL. XI. 274). Nic sa neogýňaj! (Vlk 19).

oháň, -ňa, ohaňka, ocas kravský (Kt. Dod. I.).

ohánať: Zeleným průtečkem muchy mu ohána (Suš. 122).

ohánať sa, -ňám: 1. Kůň sa ocasem ohána z much, 2. přičiňovati se: To je se, pane, co ohánať (Zl.) Vidí, že sa tak všelijak ohánať = sich fretten (Slav. ČL. XIII. 111)

ohánačka 1. chvojka, kterou kravám mouchy ohánějí (Kt. Dod. I.), 2. (ohanka) vícha od škody (horn.).

oharek, -rka, okurka: Oharek a dyňa sú veľká rodina (Suš. 705). — Na Třebičsku a dále na západ voharek znamená jako v češtině ohořelé dřevo (mor. hľaveň) a mor. oharku tam po česku říkají vokurka.

ohava 1 ostuda: Udělal mu to na ohavu (záp. Mor.). 2. ohavný, škaredý člověk: Král z okna tu ohavu špatnou viděl (Kda I. 189). 3. euf. čert = mrzák (v. t.). 4. šprýmař (záp. Mor.). 5. padoucí nemoc, psotník (horn.).

ohavec, -vca = ohava 2.

vohavit, dělati šprýmy, hlouposti (záp. Mor.).

ohěňpara n. *ohniřpara*, osypanina ve tváři a na hlavě u dítek.

Ohéral, příjemní v. násl.

vohéralý, při práci šukavý (záp. Mor.) v. ohýraľý.

ohlady, pl. m., ohlédání hospodářství rodičů nevěstinych horn. (v. obhlédat ohnišče).

ohlásit sa, ozvati se (slov., val.).

ohlášať, -šám = ohlašovati (laš.).

ohlav, -u 1. = ohlávka v. stroj na koně III. 2. = ohlavek na cepě v. stodola.

ohlédat krávé vody = podati jí vody na zkoušku, pila-li by (Zl.).

ohlédát sa: Žádným hostom nelza na dobre uhovět, a host také aby sa ohlédať = »byl pln ohledů« (Slav. ČL. XI. 276). Trochu sa ho přeca ohlédať = ostýchal (Vlk 85). Nic sa neohlédaj! = neboj se (slov., val.).

ohlédávat slepici, má-li vejce (na záp. Mor. vogldávat, voldávat, vol-dat): Čí je to ceruška? chce se vdávat, neumí tutěnkám ohledávat (Suš. 677).

ohlédovať = ohledávat (laš.).

ohledek, -dku, průba (val.).

ohlednosť mět na koho, Rück-sicht nehmen (Zl.).

ohlédnuť, uřknouti, uhranouti: Kdosi ho ohlédnul (Vah.) = ohlédnút (v. t.).

ohlídavec, -nca: Na večeru zehřeje se, co zbylo od oběda, ná negde jak ráno tak večer »ohlídance«, darmo se ohlídají, dyž není v chajdě ani odrobinky (dok. 101).

ohľodek, -dka, ohlodaný zbytek, ohryzek: Ostały z toho enom takové ohľodky (slov.).

ohlivý, ohebný (od Bzence).

ohľubňa, -e, srub nad studní (Zl.).

ohľúpnuť: Zdalo sa ně, že ohľúpnu = že se zblázním (val.).

ohľušit hudební nástroj dechový, überblasen; ohlušená pišťala, která se přílišným foukáním pokazila, nepíská (laš.).

ohmatní kůň, před vozem připřažený (val.).

ohnál, -a 1. roční výhonek na stromě: Kazováł mu, aby přinés nějaké léskové ohnále (Slav. ČL. XII. 274). 2. výrostek (= ohnaš): Už býł z něho hodný ohnál (Vlk 15).

ohnaš, -a, na Zlinsku znamená, jako chasník, hocha 14—20letého, jen že ve smyslu hrubším; na Val. Klobucku takovému říkají *kamas*, jinde na Valaších *łokmes*.

ohnica, -ce, hořčice polní.

ohniček, *adonis vernalis* (bot.).

ohničkový: Nebyła žára ohničková, než to byla žára šohajkova = od ohnička (Suš. 415).

ohnipara = oheňpara (v. t.).

ohnisko 1. místo na poli, kde se kladl oheň, 2. v. seno.

ohnišč, -a, m. = ohniště (od Bzence) srovn. Hradišč = Hradiště.

ohnivá piľa = parní (val.).

ohnivo — *ohnívko*, kroužek (článek) řetězový.

ohnútek: průtek ohnútek = ohnutý (ND. 276) také příjmení.

ohnútka, síť o půl oblouku na vybírání ryb při lovu (Podl.).

óhodom: Když nastane s pastvy domů hnáti, kravaři křiknou na dobytek: »óhodom!« a dobytek se ubírá do dědiny (záp. Mor.).

ohókačka = helekačka (v. t.).

ohrabat lúku, s jara z nánosu a jiné nečistoty: Kdo chce, najde kýj ai na ohrabané lúce = i nepatrná příčina na pomstu a p. stačí (Zl.).

ohrabečnica, -ce, říčice na osívání ohrabků (v. stodola).

ohrabky, pl. m., rozdrtené při mlácení klásky a p., z vymláceného obilí ohrabané (v. stodola): Je to na ohrabky = rozbito na kusy.

ohrada: Měsíček je v ohradě, bude přšet.

ohrad — ohrádeček (pol. ogród), zahrádka: Pošla na kvitečky do ohradečka svojho (Suš. 196, laš.).

ohradina, pole ohrazené: Miřá plěje v ohradíně (Bart. III. 106).

ohrát někoho: Děvčátka mo povídale, že by ho ohrále, euf. »viděly« (Suš. 685).

ohrásnútsa čeho i čemu, uleknouti se (Zl.).

Ohrazdy, pl. f. = ohrady, jméno tratí.

ohřebľo 1. = hřeblo. 2. Na posteli v nohách i hlavách strmí vysoká deska, ohřebľo zvaná (LN. II. 12). 3. staré ohřebľo, o staré ženské, která si počíná jako mladice (Vlk 71).

Ohřebľo, vrch na Vsacku, jméno tratí v různých krajinách.

ohřeběľko v. papuč.

ohříšit se: Nerád bych sa ohříšit = své svědomí hříchem obtížil (val.).

ohřit se: Ani se u nás neohřeje = ani chvilky u nás nepobude. Ani se doma neohřít = málo doma pobyl.

ohřívý: Stúnko néni ohřivé = opařité, parné (Zl.).

ohřnat zemáky, přihrnovati k nim hlínu s obou stran, tak že jsou pak zemáky v dlouhých řádkách. Jinde tomu říkají *kopčít*, ale tu se ohrne hlína ke každému keříku bramborového ve zvláštní kopeček.

ohrozit se čemu = zhroziti se čeho: My sme se temu všeci ohrozili (Vyhl. I. 133).

ohrozně = hrozně, náramně: Je ohrozně staré (Vyhl. II. 37).

ohrtný, ohromný, nehezký (slez.).

ohúkat koho, vl. okřičeti, pak též vycvátati, vycepovati; ohúkaný = nebázlivý, otrlý.

ohuma, -y, m., lakomec: Ten ohuma všechno by zežrať (laš.).

ohumný, lakotný (laš.).

ohýratý, nedbalý, kdo se k ničemu nemá (val.) v. ohéralý.

ohýšek, ohníček (val.).

ohy, óhyž! povzdech unaveného, výraz úžasu: Óhyž, to je těrcha! Óhyž, to sem sa lek! Óhyž to sú veliké zemáky! (Vlk 35).

ochaleba, -y, m., lichotník, přítulný k jiným (zvláště o dítěti).

ochalebný, lichotný, přítulný: dítě, kočka, kuře a p.; také ve smyslu nedobré = ošemetný.

ochalebovat se, dělati se hodným, lichotit se (Novoměstsko).

ochalbat, zkrotiti, udobřiti.

ochechlát, -chlu koho, ledajak ostříhati, nadělati schodků = ošefat (v. t.).

ochemat, beschnüffeln: Kráva trávu enom ochemtaľa (Kt. Dod. I. slov.).

ochknút, vzdychnouti >och<: >Och, šak by sa už rači viděla v hrobě!< ochkla Křúpaľka (Slav. ČL. XI. 483).

ochľa, -e, = vochle v. ochľovat. ochľadnúť: Jak sem začľa byč tum svojum hospodyňum, to sem od zloděju něochľadľa = co chvíle mne okradli (laš.).

ochľama, -y, m., ožralec (val.).

ochľamať sa, -mu, opiti se (val.) v. chľamat.

ochľář, -a, přístroj na čištění lnu a konopí z drobného pazdeří. Každou žemičku ženské spřetáhaly na hřebíkovém ochľáři napřed řidším, potom hustším, i bylo při takovém ochľáři sedadlo (>ochlorik<) pro pracovníci (arch. I. 168).

ochľemesta, -y, m., pochlebník (Vah.).

ochľemestný, pochlebný (Vah.).

ochľovat: Zpotíraný řen se ochľuje na ochli (v. ochľář).

ochľovník (han.) v. ochľář.

ochľuda, -y, m., kdo ochľuzuje, šidí, klame (val.).

ochľudíť, ošiditi, oklamati (val.).

ochľupět: Všecky jabka ochľupěly = opadala než dozrála (v. chľupět).

ochľupif: Ochľup si fúsu = shodť, ohol (val.).

ochľuščiť, spadnouti s masa, zhubeněti: Naše krávy tak ochľuščily, co řm dáváme ty ohrabky (Jicko).

ochmárat se, okouněti se, váhavě dělati, s nechutí pouštěti se do práce: Ten se s tēm naochmárá (Btcha, val.).

ochmeľa, -e, m., ochmelený, opilec. Ochmeľov, vrch na Vsacku.

ochmuľovať sa, ostýchati se (val.).

ochňura, -y, m., ospalec.

ochod, pochva u krávy, u kobyly (han.) = obchod.

vochométat se, obcházeti, otáčeti se kole čeho (Jevičko).

ochoroť o dobytku; *onemocněť* o člověku (val.).

ochozá, -e, f., 1. odměřený kus lesa na prodej (na vysekání) Kyjovsko = oprátka (v. t.). 2. Morkůvky u Hodonína mají tři ochoze anebo lesy obecní (arch. I. 100).

ochrana, očista: To děcko nemá žádněj ochrany = je nečisté (val.).

ochraňbarborka, žena příliš šetrná, úzkostlivá, skrblá (val.).

ochrňiť 1. skliditi: Moc zemáků ostalo neochráněných. 2. očistiti: Dost sem řa z hydu naochraňovaľa, o to mám za to (val., laš.).

ochrňiaľ, -a, pl. ochrňäle = chochrňāk, veliký vdolek, pečený v peci,

pomazaný povidlím n. tvarohem (Vck.).

ochromnout: Vochrom na oko = oslepl (Zábřežsko).

ochudek, -dka, čepice kulatá s okrajem beránčím, na jejímž dýnku přišit byl knožík (fig. 108).

ochůňat sa, okouněti se, upejpati se: Lenoch sa ochůňá = nemá se k dílu. Nesmíš sa ochůňat! (slov., val.).

ochvat, nemoc podobná čemeru. Ochvat dostane člověk i dobytče, když s chutí a hltavě něčeho poji nebo se napije. Na Hornáčích ochvat říkají rýmě.

ochvatit se na něčem n. něčeho = chvatně něčeho požití a z toho pak vyraženinu dostati (Vyhl.). Dobytče se ochvátí, když s velikou dychtivostí do nápoje se dá a hltavě pije. Koni z toho ochromnou zadní nohy, kráva a vepř se osypou strupy (Zl.).

ochvatná zelina, scrophularia nodosa je od ochvatu.

ochýňat sa = oháňat sa (v. t.).

oj, mezislovce vkládává se v píseň bez zvláštního významu: Ohlédá se na hory oj! čili slůnko výjde; slůnečko už vychodí, oj! aťe mně už zašlo (Suš. 330).

ó ja! ty ně cosi udělaš! = nebojím se tebe (Slov. obr. 71).

ojání stavení, ozdobiti lipovým haluzím a věnci z polního kvítí na letnice (val.). Srovn. jánka.

oje, -a, n. = voje u vozu.

o jej! = ové! O jěj, to mne bolí!

okabátit, o kabát připraviti, ošiditi. Vy byste tú maminku okabátili, dyby se vám dali (dok. 78). Ědakoho okabatovať (laš.).

okadlo = oko (hrubě): Jen mě téma vokadlama neprobodni! (záp. Mor.).

okaja, -je, ovce, která má černé kolečko kol očí (val.).

okajistý 1. okajistá ovca = okaja, 2. škarohlíd (val.).

okál, -a, 1. veliké oko: Ten má okále! 2. okatý, okáč.

okala, -e = okál 2. (laš.).

okalec, -lca, zákalec, brousek v chlebě (Kt. Dod. laš.).

okalek, -lka, malá, kalná voda jarní vystouplá z řeky (val.).

okaličit, zmrzačiti, pochramozdit (val.; pol. okaleczyć).

okalit rezanku, spařiti (záp. Mor.).

okality chléb, zákalcovitý (val.).

okanica, -e, přezdívká ženské s velkýma očima (od Bzence).

okapaný 1. otrhaný, sešlý oděvem (val.), 2. ospalý (horn.).

okapať — *okapovať*: Ta chalupa pomaľu okapuje = pustne (laš.).

okapek, -pka, co okape se svíčky jmen. voskové.

okatit, oči vyvalovati: Co okatíš na mne? (val.).

okatý: Bylo by to hrozně okaté = křiklavé, nápadné.

okénce, -a, n. **okéncó**, okénko (val.).

oképit sa = ogébit sa (v. t.), osopiti se: Z prvšku Hanča sa na ňu kolikrát oképiša (Slav. ČL. XI. 322).

okladina, *okladinka*: okladinky na noži jsou kostěné n. dřevěné polovičky, jimižto skřenek jest obložen (laš.).

oklajka, ryba alburnus lucidus.

oklam, -u, oklamání: To byl zas oklam (Vyhl. II. 71).

oklapěť: Listí oklapí na užřnuté větvi. Natáhla ruka oklapěla = ochabla (Vlk 107). Roba, co nechává ruky oklapené, je každá zhníla = od zápěstí ovislé, majíc je zároveň v loktech nadzdvížený (Slav. ČL. X. 301), v. křapět.

oklasek v. turkyň.

oklatý = proklatý: Oklatě sem se nežlobi! = šlaka ne!

oklepina, otep slámy: A tam Kaču prodali za oklepinu slámy (Suš. 177).

oklepovat, oklepávati obilí (v. stodola).

oklepůvka, březová hůl na oklepování (klasování) obilí (v. stodola).

oklešek, -ška, oklestek, Prügelholz.

voklinda, -y, m., opilec (záp. Mor.).

oklípka = oklepina (v. t.) han.
oklíšček = oklešek (v. t.) han.
oklízka (vuklízka, voklózka), náledí (záp. Mor.).

oklíněc, -ňca, prokletec (Dob.).

oklók, otlouk, něco otlučeného: Na kamínek klókle, až si ostrý kamínke oklópale a měle oklóke a nemuhle zakřesat (Vyhl. II. 30).

okluk, -a, oklika cesty, říční zátočina.

okmínit, ošiditi: Přemýšlá, jak by moh nekohe okmínit (Slav. ČL. XII. 131).

okněžit se, knězem se státi: Syn se mně okněžil (záp. Mor.).

oko 1. Ma krásne oko = dobrý vkus (laš.). Něco má oko = jest pěkné. Udělal si darem oko = získal si někoho. Má u něho špatné oko = není u něho v lásce (val.). 2. oko v kartách = point: O jedno oko Hanák kobytu prohrál. 3. oko na voze = žabka (v. t.).

okočať, očistiti: Kača byla taková neokopa neokochaná (Vlk 22).

okoař, -a 1. skleněná perlička na kazajce, 2. korálky na krk (Opav.).

okolica, -ce, v. seno.

okoličito, v celém okolí: Okoličito jí nebylo roveň (Vlk 20).

okoličně 1. Shořel obecní dům a okolíčně 19 domů = okolo něho (Mat. mor. XXVII. 21). 2. = okoličito: Okolичně není tak pěkného žita (Zl.).

vokolisko v. seno.

okonat: Dvát toho nemohli okonat = zastati, podělati (val.). Poindá si museli do zemňáků naptat, a včil, dyž byla nevěsta, okonali to sami = zdolali, podělali (Slav. ČL. XI. 324). Žena sama všecko okonává = obstarává. Máme práce, že jí ani neokonáme (Zl.).

okopňovať: Už okopňuje = sníž slézá a země vysychá, stává se kopno (v. t.) Dob.

okoprněť, zkoprněti: To by člověk okoprněť (laš.).

okoracia, -ie = orace, okolkování (laš.).

okorovať, okolkovati: Oni dycky okoruju (laš.).

okorunka, slunečko (coccinella): Okorunko, dávej slunko (ND. 47).

okorý, okoralý, opelichalý: slepice (ND. 184).

okošimo, kosmo: položit něco na okošimo (laš.).

okosit vlasy, vzadu zarovnat (slov.).

okosito, šikmo: Koliba má střechu na okosito (val.).

okov 1. vědro u studně, 2. studně s váhou (horň.).

okoviny, pl. f., 1. kovářské trosky (Zl.), 2. železné piliny (Maš.).

okráčka, hlína mezi dvěma brázdami, která se při oračce okročí (Jicko).

okrajky, pl. m. (vukrajke), oledí na řece (záp. Mor.).

okřaky, pl. m., hromadný název pro vodní rostliny na bažinách a mokřích místech buď plovoucí nebo přirostlé (Slav. ČL. X. 47).

okřapa, -y, m., sprosták (vých. Mor.).

okřasta, -y, m., vysoký a neohrabaný chlap (val.).

okřastat se, osměliti se před koupáním, t. j. potřít se vodou, aby trochu ochládl, než skočí do vody (Třešť).

okřavat, okrajovat: řepu, zeli (laš.).

okřehnůť si, odpočinouti si (laš.).

okřesávat kladu, otesávat.

okřesek, -sku, otesek, okleštěk.

okříkať, okřikovati, napomínati vadící se, křičící a p.: Okříkáť chlápce (Slav. ČL. X. 34).

okřín, -a, sláměnka, vošatka.

okřít, slovesa toho v některých krajinách neužívají, říkají za ně: vzdavět (Zábřežsko), nemůže se pozdravit (Dačicko), už je mu lepší (Jemnicko).

okřkat, okřásti: Ať nás Napulión o nekeró zem neokřká! (Vyhl. II. 17).

okrněť, zakrněti: Kobzoře mokrem okrněly (laš.).

okřsek, zákřsek: Měli řepu edem take okřsky (laš.).

okrom = kromě 1. předložka: Tak všichni dobře okrom toho lajtanta pili, až se zožírali (Vyhl. II. 78). 2. příslovce: Istě ti to laceno nedať, okrom že bes ho bel ošediť. Nesmi z domu okrom do škole. Ten fčeľ neděľa řemesľa okrom tak v zimně neco (Mal. XXIV. 139). — Jestliže kdo nějakým důvodem překoná, tento říkává: »Okrom tak! okrom že by tak!« (Kt.). Jinde: leda tak! chyba tak! že by tak!

okropny (i pol.), hrozný, náramný: Něska okropně čepťo myšľi byč (Lor.).

okrotiť, ochočiti: Králci byli okroceni (Slav. ČL. X. 39).

okršel, v. seno.

okřitiť 1. = pokřitiť: Babka sa ptaľa, jak chľapca okřitiť = jaké jméno mu dáti (Vlk 3). 2. Šak tedová ňa tam také jeden Uher okřitiť: rozvaliť ně hlavu paľošem (Slav. ČL. X. 138).

okručaf sa, -cám, odtrhovati se od něčeho (práce), do čeho není chuti (Slav. ČL. X. 298): »Eh, já na to nemám chuti,« okručala sa nemocná = zpěčovala se (Slav. ČL. XII. 190).

okruha: Je okruha okolo měsíčka (dok. 226).

Okruhy, na Okrohách, trať (Dubany).

okručľica, druh švestkového ovoce.

okruhľinka, druh hrušek.

okruhľonka, druh jablek (laš.).

okrutný = ukrutný (horň.).

okručľat jabko a p., oloupati.

okručľina, šupka z oloupaného jabka (laš.) = okručľka, kručľeľka.

okuliny, pl. f., = okoviny (v. t.) val.

okuznať, zauzdiť: Podaj, krasna panno, pasečka svojeho, okuznam ja tobě draka pekeľneho (Suš. 40).

okvákaf: Okvákaf bych řa = ohrál, viděľ bych tě (Zl.).

okydť, -ě, f., sniň na stromech uvisľý: Je-li moc okydě na stromech, bude moc ovoce (Mor. lid 87).

okýňaf sa = okuňaf sa (v. t.) val.

okysanec, -nca, ospalec (v. kysat).

okyslý, od lenosti i nemoci ospalý, též s očima nečistýma = okysaný: Tetka sú okyslí a co chvía ich bolí v krku (Slov. obr. I. 241).

okýško = okénko (vých. Mor.): Odejdu k susedovi pod okýško (Suš. 508). Tři okýška moc světľa nedaly (Vlk 7).

olach, ničema (horň.).

olamek v. turkyň.

olbřim, obr (Kt., na Ostravsku, i pol.).

voldávat = ohledávat slepicím (v. t.) záp. Mor.

oldomáš, -a = aldamáš (v. t.): Gazdo náš, dávaj nám oldomáš (Bart. II. 318).

olefať, zhruba ostřihati: Hned budeš olefaný = na vojnu odvedený (Vlk 28).

olejář, -a, kdo prodává olej na svícení. Do let 60tých m. st. rozváželi ho v bečicích na trakařích nebo roznášeli v baňách po dědinách.

olejkář, -a: Značnou praxi lékařskou mezi lidem mor. provozovávali olejkáři z uh. Slovenska, kteří jej zásobovali léčivými olejky a mýdly (Mor. lid 196).

Olejnice, pl. f., trať (Blansko).

olepať = olefať (v. t.).

oli, -oleja, olej na svícení (laš.; v. oliva).

olipa, oplatek s medem a skořicí, stočený v »trúbelku«.

oliva 1. olej na maštění (laš.), 2. topol, populus alba (han., hor.): Před našimi okny roste oliva (Suš. 266)

Olomučary, pl. m., trať (dok. 187).

oloupiť (volópit) jabko, oloupati, = okručľat (v. t.). Zábřežsko.

olší, n. coll., olšový.

olšiči, n. coll., drobné olší.

olšina, olšový háj.

Olšůvka, trať (Hrádek).

oltář: u Oltářů, trať (Lhota Štědrákova na Zábřežsku).

olysovaf, nastrouhati lysek na kmeni, jak dělávají bednáři na syrovém dřevě, aby se v něm nezavřhli červi (Zl.).

omága, -y, f. i. m. 1. kotě omačkané, 2. člověk neotesaný (val.), srovn. magať.

vomajda, řídké bláto (Maš.).

omálat něco v hubě, omílati, když bez chuti jí, žvýkati (val.).

omálit: On dyž uderí, tož nemá lí = ne málo udeří (Jicko). De je jaká pijatyka, nide neomá lí = nikde se neuskrovní (Vlk 92). Ten nevo-má lí = nepřestane na mále, neukrojí si malý kousek chleba a p. (záp. Mor.).

omama, omámení: Jakási omama na mne přišla (Zl.).

omasnota = masné (v. t.). Dob.

omasta 1. f., otruby, šrot, jimiž se řezanka dobytku »mastí«, 2. m., člověk, který má za ušima.

omastek, -stku 1. všecko »masné«: máslo, sádlo, slanina: Mléka, syra i omastku přijde vám bez nedostatku (Suš. 740). 2. čím se dobytku nápoj »omaštuje«: otruby, mouka.

omat, -u, omakání: omatem chodí se po tmě. Nevěděli, kam se obrátit, tož šli na omat = na zdařbůh (Kda I. 261). Nevidomý chodí v omat světa (val.).

omať, -i nebo -ě, též *omata*, -y: Chodí jak bez omati = beze smyslu (horň.). Běhá, léce jak bez omatě (bez omaty) = bez rozumu, jako blázen (Zl.). Letí v omať, kmáše to v omať = nerozumným chvatem (dol.).

omehnůt, minouti: Omešlo ho = nedostalo se mu, čeho si přál (val.).

omelina — *omelinka*, odrobinka, drobet: omelinka chleba. Ovce pozbírú každú omělinku (Vlk 5). Neztratila sa ani omelinka = nic (Slav. ČL. X. 473).

oměřit na kabát a p. = změřiti (Zl.).

omést někoho, ošiditi: Ale mně neometú! (dok. 159).

omeškať, zmeškati: Mšu svatú omeškala (Suš. 23).

ometať: Budeš mi čistiť a ometať knihy = oprašovati (Kda II. 30).

omětka, omětačka, šuchtačka, práce při domě: Mam ja te omětky hrubě moc (laš.).

ometlo = pometlo (val.).

ominek, -nka n. *zminek*, otlačenína od obuvi (v. násl.). Dob.

ominůt = *omíňat* 1. Zatím ho to omine = pomine, přejde (Kda I. 126). Na starost aj to ho ominulo (Slav. CL. XIII. 76). Zlost ho ominula (Vlk 58). Už ťa to holubářství omí-ňá? = pomíjí, přestává zajímati (Slav. ČL. XI. 177). 2. Omíňal něco = zmiňoval se o něčem (Dob.). 3. Krpec omíňá = hněte, tlačí (Dob.).

omítka, nához zdi i práce při tom konaná.

omizara, druh hrušek (Zl.).

omjadzie, omediti, medem potřiti: Něh jej (milý své milé) je v kusi mjadze omjadzený (Dob.).

omlad, -i, f., roční větev: Nechať si uříznou lískovou omlad (Kda I. 208) v. násl.

omlád, -a, roční větev: Ščep má pěkné omlády.

omládek, -dka 1. mladý výhonek na rostlině, Ableger, 2. kvásek na bílé pečivo.

omladina, mladý les (laš.).

omladit se, oteliti se (záp. Mor.): Tři lžičky svěcené vody dáva se krávkě, když se omladí (Mor. lid 25).

omládko = omládek (val.).

omlet 1. mletím otřiti: Kameň mlýnský se omele (Suš. 479). Přeneseně: Má omletý kabát. 2. otrhati: Děti jabka vomeló (záp. Mor.).

omľganý, ožvúchaný, slzký: chléb, koláč (Zl.).

omľhaný, ošoustaný, odraný, vetchý (val.).

omľvisko, omľvení, reptání: Žiči (přeje) ti to, aľe ni bez omľviska. Dať to, aľe ni bez omľviska (laš.).

omľvit: Sľužebny chľebiček čežko zarobený, ešče ho někraju, už je omľvený. Jeden ho omľvi, druhý ho odudľe = vyčítá mi ho (Suš. 496, laš. i pol.). Co dá, všecko omľvi.

omňagať = omágať (v. t.).

omnožiť sa, o zvířatech: Kráva sa omnožila = otelila a p. (val.).

omožkač, omáčeti v másle: osúch, brambory (Lor.).

omrknůt koho: Jako mňa omrkló,

tak mňa osvitlo, na pr.: v šatoch, v robotě, t. j. v jakém stavě jsem byl večer, v takovém i ráno (Dob.).

vomriet, lenošiti (Kunštát).

omrzač, -a, m., náleď (Zábřežsko).

omrzał, -a, druh jablek.

omrzlina, když prší a déšť na zem dopadlý mrzne (val.).

omrznút — *omrzat*: Jak ten déšť omrzne, nebude Iza vyjít. Błato na cestě omrzá (val.).

omrznút — *omrzat*: Také ho omrzne = omrzí (Podl.). Už ho to omrzá = začíná mrzeti. Omrzá sa mi to (val.).

omša, mše (horn.): Kedz budžem pri oltári omšu slúžic (Bart. III. 286).

omuchavět: Vůl omuchavěl = nasedalo naň plno much (slov.).

omuvic = omluvit (v. t.).

omyďlek, zbytek mydla při prání = opěrek.

omygel, -gľa, krátký klacek otlučený upotřebením a p.: Už je toho enom takový omygel (Slav. ČL. X. 467); též o useknutém ocase psím, o ruce, Stumpf.

omzený, prohaný světem, světa zkušený (Vah.).

omžění 1. Nide sem neměl omžění = stání (Vlk 102). Neměl omžění doma bývať = nelibilo se mu doma (val.). 2. okamžení: Za malé omžění sa vrátil do izby (Slav. ČL. XII. 487).

omžít sa: Ani sa doma neomží = na okamžik neukáže. Od rána sa ešče doma neomžěl (Zl.).

onačif sa, tvrditi důrazně a omluvou, osvědčovati se: Leč Oľšák sa divoce a ináč onačif (Slav. ČL. X. 370). Onačil sa, že nemože (Vlk 84).

onaký, comp. *onačejší*: Onaká ženská, která je k světu (Žď. obr. 7). Do almárky sa schraňuvaly všelijaké onačejší věci = lepší, cennější (Vlk 8).

onakvý, comp. *onakvější*, obstojný. Už je onakvější (když se po nemoci pozdravuje). Ozef je onakvější chlapík než Mašisko = slušnější (Vlk 52). Rozína je dnes už jakási onakvější = lépe vypadá (Vlk 83). »Vdaj sa,

Rozínko!« pravil Mach trochu onakvěj = slušněji, mírněji (Vlk 53). Tož už jím bylo onakvěj = lépe (Slav. CL. XIII. 208).

ondaj = onehdy (Jicko).

ondit, sloveso, jimž se na Podluží v pohodlné řeči kde které jiné sloveso nahrazuje: Pěknú sem si fialenku v zahrádce zaondil (zasel, nasadil), kdosi mi ju vyondil (vytrhal), dybych věděł, kdo to byl, tom bych naondil (nabil). Kdo mi ty hodiny zondil? = pokazil. Vyondil sa z koła = vy-dřel. Ondzi si do hniezda = euf. trouší (Dob.).

ondráška, druh hrušek.

Ondrús = Ondřej (horn.).

onegdaj = onehdy (Podl.).

onegdajší, onehdejší; od onegdajška (slov., val.).

onemocněť užívá se na Valaších jen o člověku; o dobytku se říká ochoreť.

onen, v nářečích není; bývá za ně *tam ten* (jako v pol.).

onevládnúť, seslábnouti: Človek onevládně (Dob.).

onezdravět, onemocněti.

oocitť, octem okyseliti (dok. 106).

oný, -á, -é nemá platnosti ukazovacího onen, nýbrž znamená všelico, co kdo právě určitě říci nechce nebo nemůže: »Kde's byl?« »Hen v oném.« U oného sem byl. Šel sem s onýma (Podl.). »Ty oný!« volá se ten, na jehož jméno si kdo hned nevzpomíná. To je jakýsi oný! = podezřelý člověk (Dob.). Srovn. ondit.

opáčit, okusiti, zkusiti: jídlo, volky (Df.). »Lúbá, nelúbá, Ien opáčá,« když se podává jídla zdráhajícímu se (horn.). Za mnú, chlapci, za mnú, já mám huběnku švarnú, a esli nevěříte, přiděte, opáčite = přesvědčíte se (Bart. III. 218).

opacitý Jura, kdo dělá něco na opak (Jicko).

opadat: Listí opadalo, opršeło = č. spadalo.

opadlina, opadlé ovoce nedozrálé (slez., han.).

opadovať = opadávat: Kvitka opaduju (laš.).

vopaduška = opadlina (Brň.).

opadůvka = opadlina (v. t.) Jicko.

opakovat koho, napomínati opět a opět: Afe co takoví ogaři, můžete ich stokrát opakovat (Slav. ČL. X. 31). Matka opakovala synka, aby moc nekúřil (Slav. ČL. X. 299).

opakovat se na zadně kolečka, pamatovati (laš.).

opalač, -a, stroj na věti obilí = fukar (v. stodola).

opálat 1. ovívati na opálce, schwingen, 2. pořad jedno mluvíti, okolkovati: Pořád' to opálá (val. slov.). 3. opálat chléb = váletí (Vych.).

opafek, -lka, oharek, ohořelé dřevo, zbytek svičky (vých. Mor.).

Opálenky, pl. f., trať (Kvítkovice).

opálit někoho 1. udeřiti: Tak řa tým bičem opálím! = švihnu (Jicko). 2. oklamati (Vlk 9).

opálka jest 1. jednokoňka (malá, pro jednoho koně), 2. párovica (pro páru koní), 3. sypačka (ve které se v maštali do hrantu sype).

opalovat: Dnes pořádně opaluje (mráz, studený vítr; syn. vyžíhat) Zl.

opalovat sa o něco, domáhati se čeho, ob. pro druhé: Doš' sa o to ten starosta naopalováł, a co měl z toho? (Vah.).

opantaná, těhotná (val.).

opapúčat sa, -ám, obouvati si papuce (val.).

opar, -u, ohnipara (Vyhl. VI. XIX. 145).

opářat, loudati se (val.).

opářisko, místo v závětří, kde voda nezamrzá tak snadno (paří se z ní i z půdy): Ptáci z pol' a z hor sa tahli k opářiskom (Slav. ČL. X. 376). Opařisko, opařelisko, též prodech je mokřina v poli, nejčastěji na louce, kudy prý není radno jíti ani jeti. Taková místa nejsou nijak povrchem svým nápadna. Člověk jda ničeho neznamená, až zapadá. Propadli se tam už i koně s vozem (Peck, Vizov.).

opářitý, parný: slunko, den, vzduch. Dnes je opářito, bude búrka = parno.

opasek v. košile ženská. — Na Hané rubáč na všední den slul

opaskem, a skutečně se kolem těla opasoval (Vyhl. II. 187).

opásť sa, zklamati se: Afe sa na tom opásli! (val.).

opatľovať, opatlati, ledajak opravití: Trochu sme ten plot opatľovali (laš.).

opatřit': Pámbů opatří! = zachraň (val.).

opatrovat koho čeho: Bůh opatruj ohňa! (Zl.).

opava, *carlina acaulis* (bot.) Zábřeh.

opéc sa, popáliti se: Opjékoł som sa (horn.).

opěk = odpěk (v. t.): Opěku mu nedali = oddechu (val.).

opěka, péče, opatrování: Diťa potřebovalo opěky (Vlk 85; též pol.).

opěkačka = zápečka (v. t.).

opěkanec, -nca, placka před pálem (ohněm v peci) pečená (val.).

opěkat sa, čistiti se: »U všivavěj hrušky« (už jí tam dávno není), tam sa vandrovní opěkali (Vizovsko).

opelcovat sa 1. ošustovati se (o stěnu), dotěrným býti: Neopelcuj sa kofe mňa! 2. bezúčelně, lenošivě přecházeti: Až (= ať) sa ně s tým Antošískem neopelcujes! (Slav. ČL. XI. 435).

opelichač, -a, obchazeč lenivý (Vych.).

vopelka, koláč z chlebového těsta (záp. Mor.).

openda, y, m., kdo se okolo druhého proti jeho vůli ustavičně oplétá; zahaleč, který jen přihlédá, jak druhý pracuje, a přece se do toho plete (záp. Mor.).

opendit', ošiditi: Opendil ho šeredně (laš.).

opendovat, zahálčivě obcházeti (záp. Mor.).

opentlit: Dež to všecko tak vopentlel = řečí ozdobil (Borotín).

opeplatý, natřený, poličený: Tobě sa zdá, že si múdrý; afe ty si enem tak povrchu opeplatý, v tobě je jak v tetati (Vck.).

opera 1. potíž: S tema děvčatama bude opera! (dok 24). Šak s tú drúbeřú je opera! (dok. 127). 2. nadávka: Ty opero operovitá = troubo troubská (laš.).

opěrek, -rka = omydlek (v. t.).
opěřit, okrášlit: Dívka opěří višňovou větvičku pozlátkem (Mor. lid 21).

opěřit se: Už se hodně opěřil = zmohl, zbohatl (Zl.).

vopeslant, obsmrdač, který pořád nalézá, aby něco dostal (záp. Mor.).

opeslo, dotěrný člověk (vých. Mor.).

opeslovať sa: Co sa pořád' opesluješ? (o neposedovi) val. v. opelcovat sa.

opěšať 1. ustati, unaviti se. 2. Rozína opěšávala hľeda v oči = tratila krásu, scházela (Vlk 87). Řemeslo začínalo opěšávat = slábnouti (Slav. ČL. X. 464).

opěšeľý: Kuřata majú křídla opěšeľý = zvěšena od slaboty (han.).

opěšky, pl. m., šupky prosné (Litovel).

vopetlisko, nepořádná ženština (záp. Mor.).

opíca 1. nadávka ženským: Počkaj, ty opíco! 2. Chodí na opícu světu n. světa = na smích.

opida n. *obida*, špatný čas, slota (val.).

opídit, pídmí obejmouti: Nemůžu to vopídit. Je slabé, že be ho můhl vopídit (Maš.).

opichovat: Kroupy se doma ve stupě opichovaly píchem: »Moc *opichovačů*, málo krup« (han.).

opilec, -lca, lolium temulentum (bot.) horň.

opičky, pl. f., drtiny (val.).

opilý na moř, na motyku, jak snop (Zl.). »Ta gořalka není tak vopilá, jak bývala,« stěžoval si piják na Pernštýnsku, míně tím, že není tak silná. Opilá brázda = křivá (Maš.).

opinka = názebrí (v. t.).

opipčeť, pípec (típec) dostati, od žízňné hynouti, od horka v krku vyschlé míti a p. (laš.).

opískanec, -nca, pořád piští: kuře, štěně (val.).

opisovať sa: Hde sa včil opisuješ? = žiješ, bydlíš (vl. v které obci jsi za souseda zapsán) Vah.

opišky, pl. m., otěrky z krup, když se opichují, dřive ve stupě, nyní ve mlýně, také šupky ze žita (pšenice)

zbylé u škrobařů: Co tam jest budeš? Vopišky s plevama (Suš. 743).

opľacat, -cám: Psaní můžeš třeba na Vsetín po příležitosti odeslati, abych nemusil počty oplacetí = od pošty platiti (Korr. Pal. 203).

opľachnout: Bel bech tam skoro opláchl haňbu = utřil (fig. 72).

opľakat čeho: Chodí děvče kofe vody, oplakává svéj příhody (Suš. 379). Nejedna mamička syna oplakala = oželila, pozbyla (Suš. 585).

opľáknúť, oklamati: Oplákl ho (Vlk 9). Opláklí sa na něm (Vlk 85). No vy ste ňa pěkně opláklí! = napálili (Slav. ČL. XIII. 375).

opľan, -a, nebo opľana, -y, m., pobuda, spustlý člověk (val.).

opľancija, -je, lehká ženština, která se okolo mužských oplancuje, opletá: A do ví, co je to za opľancija (Vlk 55).

opľanutý ch'eb, dobře vypečený (val.).

opľata 1. daně: Nejaký ten groš na súľ a na tú opľatu (Vlk 11). Machala kľnúť na nové dáňky, bez toho už je téj opľaty na dáchy (Slav. ČL. XI. 178). 2. opľata z poľa = nájemné, pacht (laš.), 3. clo: Muka šľa přece na cisarsku (do Rakouska) bez opľaty (Opav.).

opľátka, oplacení: Půčil mu to na věčnú opľátku (Zl.).

opľátněný: Ľétaľa jak opľátněná = zblázněná (Vah.).

opľečí n. *opľečko*, v. košile ženská.

opľečnica, -e, v. košile ženská.

opľeť, -i, plot z prutů spletený (Blansko).

opľeť sa komu, zpleti se koho, vyrvati se komu: Na mocnú moc ňa tam držáli, nemoh sem sa jím opľeť (Slav. ČL. XI. 94). Šak vím, že sa tom neopľeju = nevyhnu, nezabavím se toho (val.).

opľeta 1. pastvisko plotem opletené (Vyhl. I. 92). 2. oplétání, mrzutost: Nestóji to za opľetu (vých. Mor.).

opľetačka 1. šoukavá práce, 2. = opľeta 2.: Člověk z toho má potom jenom opletačke a zodpovídání (Vyhl. II. 233).

oplétačka v. košile ženská.
opletka, polygonum convolutum (bot.).

opletník, convolvulus (bot.).

opłota (oplotek, vopłoteň) odděluje přístodůlek od mlatu (v. stodola).

oploták, kužilek při plotě kuželny postavený; jinde sedlák nebo baba (N. Město).

opłusk, okap (Dob.).

opłuskat, ohoditi małtou, blátem: Je jak by ho opłuskál, jak opłuskany = zakulacených, plných tváří (Zl.).

opłusnělý, mizerný, chorý, sešlý, zarmoucený (laš.).

opłusněť, přijíti na mizinu, státi se opłusnělým (laš.).

opłusčit sa, okotiti se; pohrdlivě: slehnouti (o nevdané) val.

opójit, opiti někoho (horň.): Koho pivem opojíme? (Suš. 749).

opona 1. bránice, das Zwerchfell, 2. = opoňka, vopenec: Strojte, pajmámo s voponó, už se vám ženci přiženó (Suš. 558).

opoňka, glechoma hed. (bot.) vých. Mor.

oportášif, obelstiti, ošiditi (val.). Srovn. portáš

opovědať: Byli sme opovědať pohřeb = objednávatí na faře (Vah.).

opovrhly pass. = opovržený: Ty staré zvyky už sú opovrhlé (vých. Mor.).

opozdilec, ž. opozdička, kdo se opozdil (val.).

opráskanec, -nca, člověk opráskaný, honěný (Kt. Dod. I., jižní Mor.).

oprašť někoho, obrati, ošiditi (Vah.).

oprašat = oprašovati (slov., val.).

opraf: Nech ťa pes opere! nebo: spere = šlak vezme (Slav. ČL. X. 301).

oprata = oprat v. stroj na koně I. 13: Jěl synek orati, zapoměl opraty (Suš. 537).

oprafák, opratní (náruční) kůň n. vůl (val.).

opratní: Když se jede čtyřmi, první pár sluje »opratní koně«, druhý »přuhové (laš.).

oprátka, odiněřený kousek lesa na vysekání prodaný = ochoza (v. t.).

oprava 1. o:nastek (v. t.): Tož měli masa a opravy do vesna. (Slav. ČL. X. 384). Nebylo stravy ani opravy (Vlk 12). 2. = úprava, hnůj (horň.).

oprávat: oprává n. odprává = taje (horň.).

opravač sviňu z kože = stahovati s ní kůži (Lor.).

opravda, y, = opravdovost, skutečnost. Býl's tam opravdu? (= skutečně). Býl sem tam do opravdy, na opravdu. (Btcha).

opravděnský, opravdový, skutečný (Btcha).

opravený peníze. Na ty si musí dat pozor! To je vám, dyž dostanete od nějakýho takovýho, co ich umí opravit, takový peníze, můžete si ich sčítat kolikrát místem, undú vám, ale enom, než se u člověka ohřejú (dok. 254).

oprávky, pl. f., druhá hostina svačební: Manžel po oddavkách nesmí až za týden domů k rodičům choditi, t. j. až po oprávkách (arch. II. 175).

opravné dobytče, které se dobře opravuje.

opravovat: Před svátkem narození P. Marie hora (vinohrad) se opravuje = zaráží, zahajuje (dok. 146).

opravovať sa, síliti, tučněti krměním: Uherské voły neopravujú sa tak jak našinské, néjsú tak opravné. Prasata sa z kvaky dobře opravujú (vých. Mor.).

oprščený = opařitý (v. t.): sľunko opršcene = ohnivě, žlutě, sálající (laš.).

opršet, opadati: Hrušky dyž uzrajú, na zem opršija (Bart. III. 93). Zelený věneček opršel, opršel, opadal (Suš. 399).

oprudit: Mám voproděný peske = rozpukané; voprodile se mně peske (Maš.).

oprýščit sa: Płátno voskované sa oprýščilo = oprchalo (val.).

oprýskaná zeď, na které je omítka popukaná.

obtažní, pohodný, ras.

opučité dřevo, kruté, kruté (v. t.).

opuch, -a, *nymphaea alba* (bot.)

Podl.

opuchlina, opuchlá část těla.

opuchlinec, -nca, druh jablek.

opuka, *circaea* (bot.)

opukát, dlouhý, ne tuze silný klacek (Vlk 56).

opukat: Když líska opuká, bývá zima = pučí (Mor. lid 89).

opůlka = půlka, chůvka, dlouhá rouška na chování dětí (Df.).

opusta, místo, kde se voda spouští na mlýn (laš.).

opustit se, spustiti se: Opustil se veliký děšč. Pořádně se ten snih opustil (Zl.).

opytač se, optati se: Ešče pujdu raz ji se opytač (Suš. 388).

orace, pl. f. n. *orací*, n., okolky: Neděľaj s ním orací a vyhod' hol! (Zl.). Nekde s tým úvodem dělajú velký orací (dok. 13). Bez orací = hned.

orácina, země, která se oře, vzdělavá proti louce nebo neorávanému pastvisku: Ponadvýš bylo kúsek oráciny (Vlk 9.).

oráč v. voračka.

orácina = orácina (horň.).

oračka 1. orání: A ty máš robotu, oračku, kopačku (Bart. II. 45); pl. *oračky*, doba, kdy se orává s jara a na podzim: V oračky nám pořáď přšeľo. 2. voračka říká se na sev. Moravě peněžům, jež děvčata v masopustní neděli skládají na talíř. Také po dědině chodili *voráči* (pacholci) »na voračku« (vybírat).

oranina = oračka (v. orat).

orat: Na setí se oře třikrát: 1. podmitá se (slov., han.), vrhne, podvrhuje (val. laš.), měkotí se (Zábřežsko). 2. Za 14 dní se přeorává, 3. oře se na setí. Pole po prvním orání sluje *podmítka*, *vržanina* (vrželina, vrž), po druhém *přeorávka*, po třetím *oranina* (oračka). Na jarní setí se *naorává*. Ve Slezsku se úhor napřed *povrhne* ruchadlem na brázdu, potom se povláčí (pohákuje) »na

ukošinu« (šikmo), pak se pohnojí a poore.

Úzké pole oře se na *sklad* (ve sklad, do skladu), někde říkají na *převah*, ana se půda s obou stran do prostřed pole »skládá«; prostředek jest tu zvýšen, oba kraje sníženy; nejvyšší brázda ve Slezsku slove *skladník*.

orátor, řečník nevěstin o svatebním veselí (Mor. svatba 4) záp. Mor.; též příjmení.

oraz, hned (horň.): Dajte nám též pálenky oraz (Bart. III. 521).

ordeka, strop (z něm. Rohrdecke) laš.

ordekovať kým, bítí o zem: Je čistě opilý, dyž ním tak ordekuje (z maď. ördök?) val.

ordoš, -a, vůl, který má rohy k sobě (horň.).

ořečhůvka, houba, roste na pni ořechovém, *polyporus umbella*.

Ořeňušky, pl. f., trať (Blansko).

ořešůvka, druh jablek.

ořešina = ořeší: Zarůstla mně cesta vořešinó. Vezmu palaš, vořeší vysekám (Suš. 346).

Ořešníky, pl. m., trať (Blansko).

orgoň, -a, odrostlejší děcko, které by se ještě rádo pěstovalo (Zl.).

oříšek, střízlík.

orkaf, -u, střížné zboží (z něm. Warkauf): To je orkaf = špatné zboží (Slav. ČL. XII. 43). Vyložili tam svoje taliánsky orkafy (Vyhl. I. 77). »Jakýž tu orkaf!« o někom, kdo se činí vzácným, aby se naznačilo, že nestojí za nic (Vah.).

ořklivec, -vca, *ořklivý* = ošklivec: Zvede to na mňa, a já ostanu před lidma ořklivcem.

ormán, u, *anthemis* arv. (bot.) horň.

ormánka (z lat. hora manca), opakovací hodina nedělní, do níž chodívali za stara žáci ze školy vyšší, *ormankáři* (han.).

ornátka, frýdka (živůtek) se širokými »zlatými« portami kolem krku (Vyhl. II. 190).

orný: Tobě, bratre, tobě čtyry voľy orné = k orání způsobilé (Bart. II. 14).

orputný = urputný: Roba hrozně orputná = drzá (Vah.).

orstev, -ě f. (laš.) = ostrévka (v. t.).

oruží, náčiní tesařské, hasičské a p. (Rožnovsko).

ořvanec, -nca = uřvanec, kdo stále řve, pláče (od Bzence).

os, -e (slov., horn.), *os*, -i, f. = náprava, v. t.

osa, -e = vos (vých. Mor.).

osák, *vosák*, -a, m. = vos (záp. Mor.).

osáčíť sa: Stínali jedľu a osáčila sa jím = opřela nebo zavěsila se padajíc na druhý strom (Vlk 101).

osadit, zasaditi: kameň do země, do zdi, okno, dveři, koryto; naraziti: sekyru na toporo, kosu na kosisko, motyku na motyčisko atd.: Dyž sem začal kositi, kosenka mně spadla (s kosiska), než sem kosu osadil, jatelinka zřvadla (Suš. 544).

osec, -scu, *carex acuta* (bot.).

osečť lúku = poséci (val.).

osečky, pl. m., sůl kamenná v kousky rozdrobená: Chcetě mlete soli lebo osečku? (laš.).

osedět: Neosedí celý deň bez práce = nevydrží seděti, aby něco nedělal.

osednúť: Pršało, a na kopcoch osedł sněh = sníh zůstal ležeti (Vych.).

osělka, kamének na broušení: V izbě Janek brúsí nože na osělce (Slav. ČL. X. 380).

oset, -stu, *ostí* (coll.), *circium* arv. (bot.).

oschápnout se, osopiti se (han., hor.).

Osiča, pl. n. (sg. osičť), trať (Drnovice).

osičák, houba *boletus rufus*.

osičť, coll.: Vyžínała trávu v osičů.

osidlí, sídlo, byt: Měli tam svoje osidlí (od Přerova).

osidlíť sa, oběsiti se (val.). Srovn. sídlo.

osíknút 1. osáknouti: Studénka osíkla = voda se ztratila v zemi, vsákla do země. Zem z vody ešče

neosíkla. 2. zhubeněti: Po téj nemoci hodně osíkla (Zl.).

osíkováť se, trásti se jak osika: Bylo tam žima, ež sem se tak osíkoval (laš.).

Osína, přjmení.

osívat, přetřípati: Jak člověka zčnú v hubách osívat, tož je: nedaj sa! (Slav. ČL. XI. 135). Načiz je toto, nechať sa osívat v lidských hubách (ib. XII. 130). *Osívaný* = vybíraný, gerieben: To je šelma osívaná!

osívka, osívání: Nač má byť člověk lidským hubám podarebně na osívku? (Slav. ČL. XI. 133).

oskobíť sa: Byla skúpá, oskobila sa co najvēc (val.) = úzkobit se (v. t.).

oskominka, odrobinka. Dát mi chleba enom oskominku (slov.).

oskomíny, pl. f.: Ztrnulé zuby po něčem kyselém: Z toho jabka dostál sem oskomíny. 2. laskamina: Má oskomíny na maso (Zl.; pol. oskomina).

oskomízaf se 1. dělati okolky, orace: Ja budeš sa s tým oskomízaf! (val.). Neoskomízali sa jeden s druhým (Vlk 39). 2. váhati, rozmýšleti se: Chłapi sa oskomízali (Slav. ČL. XI. 229). 3. nadpovídati, že by něco rád, že po něčem baží: Ten se natočil a naoskomízaf! (laš.).

oskoruša, -še 1. sorbus domestica. 2. stará, suchá ženská (obraz vzat od sušeného, scvrklého ovoce): Já bych ho nechtěla, jak su stará oskoruša (Vlk 65).

osľa, -le, brousek na broušení kopy (val., laš.) v. osělka.

oslábnút = seslábnouti (Vych.).

voslizka, náledí (Zábřežsko).

oslizký, kluzký (val.).

Oslné, -ého, trať (na svahu na slunce, oslněné celý den; Vych.).

oslovíť: Oslovíja to panu predstavenému = zmiňte se o tom (Dob.).

osluní = výsluní.

oslýchať sa, ostýchati, obávati se: Oslýchal se lesem jeť, aby se mu něco zlého nestalo (Kda II. 46).

oslznút: Hodně tam oslžlo po tom děšči (Zl.).

osmek 1. ras, zbojník (laš.). 2. osmeky, osmečky = drobné odpadky koudele při potírání pod potírku napaďalé. Která třelka dělá mnoho osmeků, ta luntá, mnoho rozluntá (rozcuchá) laš. 3. profit: Také z toho bude mět nějaký osmek (Zl.). 4. konec dědiny: domek na osmeku = domek osamělý za dědinou (Vych.).

osmeknúť 1. kočku, hada a p. = stáhnouti z kůže (slov., val.). 2. vosmekli já = obehráli, ošidili ho (Maš.).

osmělit se: Než chlapec hodlaje se koupati vleze do vody, potře si ruce a prsa vodou, tím se osměluje (ND. 185).

osmělovať koho, pobízeti: Osmělovali mňa, abych si to přeca kúpil (val.).

osmerka, bečka o osmi vědrech.

osmětek, »prášek« ve mlýně: Ve mlýně chovaju ho za osmětka (laš.).

osmina, karta osmi ok.

osmolit: Já bech to osmolel = ohrál, viděl (han.).

osmýkat: Ogaré nám všecy jabka osmýkali = othali a odnesli (Zl.).

osmýkať sa: Had sa osmýkáť = svlekl se sebe kůži (val.).

osnážiť, očistiti, omýti (val.).

osoba: Pěkná osoba z ní byla = ženská (Kda II. 144). Prosím vás, osobo, už mi dajte pokoj (tak se oslovuje jenom ženská!). Ten stává osobu = hrdý, domýšlivý (Jicko). Začal sem gofaľku pálit a sám své osobó sem ju páľil pro nedostatek nádeníků (Vyhl. I. 107).

osobit si co = osobovati (laš.).

osobný, pěkný, hezký: chasník, děvčica, zástěra atd. (záp. Mor.).

osoh, -u, užitek (slov., val.).

Osolinky, pl. f., trať (Koryčany).

Osová, jméno hrůdu (v. t.).

osožit — *osohovat*, prospívati: Haňba je utikac, aľe osoží (Dob.). Mně to neosohuje (slov., val.).

osožný: Nebýl z toho hrubě osožný = měl z toho malý osoh (Vlk 53). Šak sem já moh býť z toho osožnější, dyby ne toho ohniska (Slav. ČL. X. 136).

ospaľa, -y, m. = ospalec.

Vospalovsko, trať (Blažovice).

ospica n. ošpica, -ce 1. vřidek: Vyhodila se mi ošpica na jazyku. 2. osýpka, neštovice: ospice se nahažu (laš.).

osrúbený: Břeh v kříkopě býť osrúbený, aby nezížděl = prkny obitý (slov.).

osť, -i, f, osina: Zadřěl sem si osť do oka (Slav. ČL. X. 468).

osfařať sa, sestárnouti: Už sa ostařaľ (Vck.).

ostarček, -a, odrostlejší sele (Zl.).

ostarek, -rka, zakrnělý člověk (val.).

ostat: Aľe neostaľ na vojákoch = nebylo dosti, že přišli do osady vojáci, nastala ještě horší svízec, kolera (Slav. ČL. XI. 380). s inf.: Žito ostaľ vázat. Šel do světa, aľe ostál dělat v Kroměřiži (Zl.).

ostatek: na ostatku = na konec, konečně: Na ostatku na tym nězaľeži (laš.). Rozďubu ce straky, vrany, na ostatku chrobakove (Suš. 175).

ostatky, pl. m., poslední tři dni masopustu. Na Valaších, kde ostatkům říkají končiny, ostatky slove poslední týden před adventem (Mor. lid 26).

ostatní 1. poslední, 2. špatný: Ostatní kocúr, co čeká, až k něm myši přiběhnú. To ně je ostatní člověk. Ostatníkrát = naposledy (vých. Mor.).

vostávat (sev. a záp. Mor.) = bývat (již. a vých.).

ostavit: Kráva ostavuje, ostavila = dává méně mléka než před tím (vých. Mor.).

ostehnút sa 1. octnouti se: Člověk neví, kde sa ostehne. Ostehľ sem sa tu, ani nevím jak. Kde sa's tu ostehľ? Enom ty si daj pozor na hubu, až (ať) sa neostehneš v důře! (Slav. ČL. X. 297). Na vesno sa osteh k Bazaľom = octľ se u Bazaľů (Vlk 18). 2. dostatí se: Také sa vám neco ostehne = něčeho dostane (vých. Mor.).

vostence, pl. m.: Když se peří z drůbeže oškube, puří na ní vostence, z nichž se vyvine nové peří (Maš.) = stonky, pistence (v. t.).

ostí ječmenné, coll. = ostiny: V jačmennem snopě byva mnoho ošcí (Suš. 307).

ostivé žito, pšenice, která má ostí, opak holica.

ostonky, pl. m., stopky z peří (dok. 130).

ostrach, uctívá bázeň, verecundia. Hasiči volili správcího za náčelníka, aby lidé měli před ním ostrach (laš.).

ostranek v. stroj na koně II. 11.

Ostrata, potok, jenž se vlévá na-proti Slušovicům do Dřevnice. Jméno Ostrata rovná se asi jménu Ostrava (Peck).

ostrava, scirpus (bot.).

ostravý, přiostrělý, přitřpklé chuti: lék (Vah.).

ostrážitý, ostrého, pronikavého pohledu: Hleděl tak ostrážito (Vah.).

ostrba, -bě = ostrévka (v. t.) laš.

ostřeš, -a, ryba acerina vulg. (Podl.).

vostrév, -strve, f., žebř o jednom bidle (záp. Mor.).

ostrévka, stromek jedlový n. borový, okleštěný toliko z konců větví, na němž se suší jetel, sena a vika (val., laš.).

ostrpěc, -pca, onopordon acanthium (bot.) slez.

Ostrovce, pl. m., trať (Pavlovice).

ostruha = keř ostružina, malíní, (Peck).

ostružanky n. *obstružanky* = ostružiny (laš.).

ostružiník, keř ostružinový (slez.).

ostružka, delphinium (bot.).

ostrý 1. On býl moc ostrý ten rešpicijent = přísny, kteréhož slova se neužívá (Vlk 39). 2. příkrý: kopec.

ostuda 1. čáry: proti ostudě dobytku (Mor. 153). 2. svrab: Zle jest, jak ty malutké dostanou ostudy (Vyhl. VI. XIX. 146). 3. ostudný člověk: To je ostuda chlap.

Ostuda, trať (Hulín).

Ostudy, pl. f., vinohrad (Syrovín).

ostudiny, pl. f., ohyzdná vyražena na tváři a na rukou, i na celém těle. Když děvče dřívějšímu milenci dalo výhost a jiného sobě oblíbilo,

první, aby ji sokovi svému zostudil, zavdá jí v nápoji prášek, kterýž vypivši děvče vyraženu dostane (Kda II. 328).

ostydlý, nestydatý (Nové Město), »kdo se všeho ostyděl« = ničeho se nestydí (stč.).

ostylěr = obšcíliř (v. t.), Btcha.

osuhlina, nepřijemná, syrová mhla (han.).

osuhlý: čas = sychravý; člověk = nepřijemný; osuhlo = unheimlich.

osúch, -a, koláč z chlebového těsta, nemazaný placek (val.).

osušek, -ška, pole na kopečku, kde slunce svítí a voda neškodí (val.).

osušný větr, který osušuje (Vah.).

osyp, -u, sypání obilí na obecní potřeby v sýpku.

osypanina, vyražena, když se tělo po větší části osypalo; *vržanina*, když se na jednom místě něco vyhodilo (laš.).

osypy, pl. m. = osýpky (slez.).

osypat se 1. dostatí osýpky: Má ceľú hubu osypanú. 2. Zeď se osypala = sesypala (Suš. 40).

ošala, -y, 1. f. ošálení, ošizení. 2. m. potrhly člověk (han.; srovn. šálení), švindlěr, ošemetný člověk (val.; šáliť = šiditi).

ošáliť = sešileti: Mladost, miľa mladost, kerak tě ožaliť! dy sobě zpomenu, to muším ošaliť (Suš. 502, laš.). »Mám hlavu ceľú jak ošálenou«, když hlava bolí nebo se točí (Vah.). Chodí jak ošálený = zvrtačený (Slav. ČL. XII. 130).

ošantat si šaty, ošlapati, uvláčiti (srovn. šantat).

vošatit, ošiditi: Ten hadvokát nás vošatí! (Maš.).

ošátkaný. Odvázejíce svatebníky do kostela Slováci mívají koně ošátkané, t. j. tureckými šátky pozpříkrývané (Kt. Dod. I.).

ošáda 1. uskromnění se: S ošádú pěťák utratí (»ošádaja sa«, uskromňuje se). 2. ostych: bez ošádky (vých. Mor.).

ošádat se 1. uskromňovati se, skrbliti: Enom se tak neošádajte a ukrojte věcí kúsek! Mosím sa s tým

máslem velice oščádat, abych vystačila. 2. ostýchati se: Janek oščádál sa kúřit před tatíčkem (Slav. X. 299). Co bych se toho oščádala? (dok. 274). 3. Co se s tím pořád oščádáš? = nemáš do toho chuti (Btcha).

oščádavo, ostýchavě: Janek ho vítáť oščádavo (Slav. ČL. XI. 483).

oščapky, pl. m., oštěpky, malé odkorky (laš.).

oščehlat, odrati: Kráva si celý krk o strom oščehlaťa. Oščehlaná pohovka (Zl.).

oščepačka, sekera mezi pantokem a obuškem (val.).

oščeřa, -ře, m. = oškera (v. t.).

oščéřený 1. do korán otevřený: Nenechávej dveří oščéřených. 2. člověk oščeřený, který se neustále oščeřuje (směje) (Zl.).

oščeřovat sa n. oškerovat sa, smáti se hubou otevřenou (vých. Mor.) v. ščéřit sa.

oščígat hažúzky, otrhati u samého pně za syrova (vých. Mor.).

oščinoha, -y, m., scanda (slov.).

oščípek, odpaděk při sekání dříví.

oščuhrat, vyschnouti, okorati: Nenechávaj chleba na stole, ať neoščuhrá (Zl.). Oščuhraná kost = vyschlá na slunci (Vlk 87) = *oščúranyj*, voščórané (záp. Mor.).

ošibáňit, ošiditi (val.).

ošihel, -hľa, švihel, svižný prut (od Přerova).

ošípaný = ušípaný (v. t.) horn.

ošípat se = ošívat se (Zl.).

ošipovat, otírati: Pri kopáňú sa zemáky ošípujú z hlíny; pečené sa také ošípujú z popela (Df.). *Ošípovat sa*, ošívati se, rukou se otírati z hmyzu nějakého (val.).

ošítka = ošívka (v. t.) Karlovice, val.

ošívať: Když dcera šla po dvoře, silně rukou ošívala = pohybovala, házela (Kda I. 267). Ošívať stromem = trásti (laš.). Ošívá se v práci = je lehtivý do práce. »Ošívá se«, kdo, jsa štípán pod šatstvem hmyzem, se otríká, svalstvem posmykuje.

ošívka, ošátka, slaměnka: Na stůl

donášívají se na ošívce trnky, jabka, hrušky (Slov. obr. I. 304) slov., horn.

oškera n. oščeřa, kdo se pořád oškeruje, směje = smíšek; též příjmení.

oškéřať sa práce, vyhýbati se práci (val.).

oškerovat sa = oščeřovat sa (v. t.).

oškeřzuba, -y, m = oškera (v. t.). **ošklébenec**, -nca, plačtivé dítě (vých. Mor.).

ošklébený, otevřený: dvěře (v nečas), huba na pláč (vých. Mor.).

ošklebovat sa, hlasitě plakati (o dětech), utrhovati se na někoho (vých. Mor.).

ošklíh: dělať něco na ošklíh = na oko (val.).

ošklivec, -vca: Já nebudu ošklivcem = nenechám na sobě podezření, pomluvy. Svédli to na mňa, a já sem ostál ošklivcem (val.).

ošklivina, ošklivá věc, ohyzda.

ošklivít se čeho = si něco: Musím se trochu umyt, aby ses toho neošklivil (Kda II. 56).

ošklivúcný, velmi ošklivý.

oškomek, -mka = žvanec (laš.).

oškomina, = oskominy (v. t.) laš.

oškrabiny, pl. f. šupky z oškrabaných zemáků (laš.).

oškrd, -a, železný tesák na křesání mlýnského kamene: Prase je chudé jak oškrd (Zl.).

oškrda 1. = oškrd (Hranice), 2. ošklivec (N. Město).

oškrdit — *oškrdovat*, oškrdem křesati (Kt. Dod. I.).

oškrékнут sa na koho, osopiti se: Dyž mu něco řeknu, enom sa na mne oškrékne (Zl.) Srovn.: Kolikrát se oškrékne na chudého, dyž co prosí (Štítný, Kn. šest. 244). Srovn. škrékat.

oškrknúť = oškrknúť, popáliti se, ožehnouti: Celý rukáv mi oškrknúť (val.).

oškrtať, ošoustati: oškrtaná škrtačka = odrané staré koště (laš.).

oškrtek, -tka, nepodařené pečivo (laš.).

oškvarek, -rka = škvarek.

oškrvknut — oškrvkly n. oškrvk-
nutý, opáliti se, ožehnouti (o vlasích
ožehnutých plamenem n. o látkách,
na nichž se chlupy opálí): Vlasy
mu od svíčky oškrvkly. Máte kabát
na zádoch oškrvkly, myslím ste se-
děli u horkých kamen (vých. Mor.).

oškvrlif 1. opáliti: vlasy, chlupy,
2. otaškářiti (val.).

vošlapek, -pka: Vytáhne se vo-
šlapek (slámu) z boty, a dobytek se
jím křížem potírá (od úroků) Mor.
lid 202.

vošlejh, -u, pažitka (záp. Mor.).
ošmatlat dlouhé kalhoty, ochot-
diti, abtreten.

vošmera, pobuda (Maš.).
ošmigat (-k-), vlasy na krátko a
ledajak ostríhati.

ošmrnuť 1. oškrábnouti: Vem tu
žerď a ošmrni to trochu z koruny
(kůry). 2. ošiditi: No ten tě ošmrnuť
(laš.).

ošobolený, ošoustati: kabát (Kt.
Dod. I. han.).

vošoplsta, nepořádný, ošumělý
člověk (Maš.).

ošopřstať, odřítí z chlupů: Ru-
kávý má celé ošopřstané, jak hraje
v ty kartiska (Slav. ČL. XI. 378).

ošpatnět: Po téj nemoci velice
ošpatněl = špatně vypadá (slov., val.).

ošpeněk, ňka, suché, z chvojí
opršelé větve okolo silnějších haluzí
slovou ošpeňky (Zl.).

ošpica, -e, vyraženina, osýpka
(Btcha).

ošpíhať = něco dřevěného ne-
obratně, neuměle ořezati, zpracovati.
•Ty's to pěkně ošpíhá!• (Btcha).

ošpřh 1. kluzké, šplhavé místo,
zvláště od bláta: Upadl na ošpřhu.
2. Padl na ošpřh = tak, že se hlava
sešplhla (svezla), nenarazila zpřima
a nerozbila se (Zl.).

oštera = oštera (v. t.).

oštarat se = ošterovati se (v. t.).

oštera 1. obtíž, potíž: Nemocný
člověk je na ošteru sobě aj druhým.
Mám s tým velikú ošteru. 2. =
ošterný: To je oštera chláp (slov., val.).

ošterný 1. kdo jest na obtíž,
komu nesnadno vyhověti, jehož ne-

lze zbýti: nemocný, žebrák, 2. při
čem jsou potíže: ošterná práca.

ošterovat koho, obtěžovati, do-
palovati: Ten sa mne už neco na-
ošterová!

oštrléjz, -u, paběrky ovocné slov.,
val.) = obščilif (v. t.).

oštrléjzovat, paběrkovati na stro-
mech ovocných (slov., val.).

ošuda, ošizení, věc, která se zdá
býti dobrou, ale přece zklame (laš.).

ošúlit, ošiditi (vých. Mor.).

ošumět 1. ošumělým se státi, po-
zbýti krásy: Dúbravěnko zelená, co's
tak ošuměla? Přišli na mně mrázové,
velicí nečasové. Až ti mrázové
přendú, pěkná zelená budu (Suš.
784). 2. = ošumněti, šumným, pěkným
se státi: Aj hory, hory, jak ste
ošuměly, dyž na vás rosička pada! (Suš.
203; srovn. zpomět = zpomnět,
rozumě = rozumně).

ošusta, -y, m., škuban.

ošutraný, ošumělý: člověk, šat:
Vrátíl sa ze světa hodně ošutraný.
Už má ty hábečky ošutrané (vých.
Mor.).

ošvácat, ledajak ostríhati (val.).

ošvářif, ošvarovat, očistiti, přistro-
jiti. Céra ho odešla; včil ho nemá
kdo ošvarovať, t. j. uklízeti mu, práti
na něho a p. (srovn. švarný).

ošvihat 1. ošvihlem pobiti, 2. ostří-
hati vlasy.

ošvihel, -hla, prut, kterým se švihá,
na př. děti. Také: *ošvihel*, -hefa:
Tak ti tém ošvihlem našvihám!
(Btcha). Viz: ošihel.

otáčať: Antoš mlúvíl, jakby kole
prsta otáčal = úlisně, povolně (Slav.
ČL. XII. 130).

votáčka = kokotice (v. t.).

otáčky pl. f. 1. stočené suché rato-
lesti na podpalování (val.) 2. sláma,
kterou se za silných mrazů otáčejí
nohy do bot neb i boty v čas ná-
ledí: Toť Karásek ide, nohy oplan-
tané v otáčkách (Zl.).

votahy, pl. m., odtahování, odklá-
dání: Dělá to na dlóhé votahy (záp.
Mor.).

otáhavý, váhavý.

otajat, -jám = odtáti, státi: Dyby sněhy byly, už by otajaly (Suš. 122).

otapa, -y, m. nešika, hňup; otrapa (val.).

otavča, -ate, pozdní podzimní kuře (Zl.).

otavka, klásky obilní později ostatních vyrostlé a dozrávající = podkladek (v. t.) Zl.

otčí, -iho = otčím (Vych.).

otčisko u pluhu v. pluh 23.

otčizeň, -zně, f. otcovský podíl, dědictví (val., horň.).

otec svajbe: Jeden meze něma bel řečnik neb otec svajbe (Vyhl. II. 140).

otěpaný, ztýraný, přihlouplý (val.). Srovn. ofapa.

oteplit se: Votepílil se = přistěhovalý obeznámil se s lidmi (Maš.).

otěr, -u, profit: Měl z toho dobrý otěr. Nebylo otěrku z ničeho z boka = vedlejší příjem (Zl.).

otěrek, snop otřený (oklepaný hůlkami) nerozvázaný; **otěrky**, zrní takto se snopa otřené (Dob.).

otěřiny, pl. f., otěry sena, jeteliny a p. (horň.).

otěrka v. stodola.

oticú, adv., ven a ven, vši silou: Oje prohnało vrata oticú. Oticú to nechťel (val.).

otírat, stranovati: Otíráme réz (Dob.; v. otěrek).

otírat se: Smrť se oň otírá = brzo umře. Koře mně se otíra, inu do tańca bira (Suš. 211). Nevotíré si vo mě hobo, nevotíré se vo mně! = nepomluvej, netup mne (Maš.).

otka, v. pluh 23.

otknúť sa: Ai vám sa z toho neco otkne = dostane (Zl.).

otlačisko 1. bolačka na noze od otlačení; vraní (kuří) oko. 2. chlupatá housenka, o které se lid domnívá, že když na ni stoupne, dostane otlačisko (laš) = odraz (v. t.).

otluček 1. otlučený kámen n. klacek: Uhlíř vzal otluček a jak ho mele tak ho mele (Kda II. 57). 2. kluk bitím otlučený, který toho už ani nedbá.

otluk, pobuda, který se potlouká mezi lidmi.

otlukeň, -kně, nepořádná ženská, nevěstka (Kt. Dopl. I. slov.).

otmět = zatmět: Přišli do hor a tam otměli (Kda I. 66).

oto, hle (voilà), tu, nedávno; často se tím slovcem začíná řeč, když si někdo nemůže hned na něco vzpomenouti: »Odkad' stěť?« »Oto z blizka.« »Kaj jeděť?« »Oto pro kvačky.« Oto tu byl (laš.; pol. ot, oto, otož).

otočít: Žádný sme nedostali dyby prst otočít. *Otočená* = těhotná (val.).

o tolěj, že (slov., val.), *o toli, že* (han.) = jenom že, leda že: Cesta je jednaká, o tolěj, že silnicú není tolik blata (Zl.). Nemá se tam lepší, o toli, že dostává zlatku vic (Mal. XXIII. 155).

otopit: Trískama se otopí (nepotrebuje jiného dříví).

otrapa, -y, m., ničema.

otrapný 1. strastný: Bylo otrapné to jejich živobyť (Zl.). 2. ošterný (v. t.).

otrč, -če, f., rozvora (v. vůz III. 14).

otrčit: Stréc otrčile pafec Ievé ruke = zdvihl (Dial. II. 60). Vrans už kvácú; zobáky pořád mají otrčené k horám = obráceny (Slov. obr. II. 30). Petr otrčil pysky tak škaredě, že už víc možno nebylo = ohrnul (Slov. obr. II. 39). Otrčil paty = utekl (Df.). Otrčit koty = umřít (potupně).

otřeščit 1. otrásti: Spadl z jabloně a otřešcel si mozg (han.). 2. obalamutit řečí: Dál se otřeščit židákovi a kúpil si pletku za drahé peníze (Zl.).

otrha, -y, m., otrhanec (Vck.) = odrha (v. t.).

otřípat konopě, lámati (Podl.).

otřípky, pl. f., dožera, opleta: Abych s tým neměl otřípek (Vck.).

otřkať: Šak až přídú z domu mezi cizí lidi, šak ty si otřú rohy = pozbudou hrdosti a bujnosti (Slav. ČL. XII. 229). Si ešče mladý, hlúpý, neotřkaný = nezkušený protivenstvím (Vlk 27).

otrnůf — otrňat 1. Na něm všecko otrne = nic se ho nechytne, z ničeho si nic nedělá (Vah.). Srovn. otrlý. 2. Noha otrňá, otrnuła = přestává trnouti (vých. Mor.).

otročák, druh holubů (letě metá kotrmelce).

otruba, -y, m., hlupák.

otrubnička, druh hrušek (drobné, hnědé, sladké) Zl.

otrusina, drobet z něčeho otřený: Nemáme sena ani otrusiny.

otruč (i pol.), otrávit: Otruj, sestro, bratra sveho (Suš. 169). Už meho konička, už mi ho otruje (kalná voda) Suš. 591.

otrutit, otrávit, omámit: Su od toho jak otrúcený (slov., val.).

otrž, -e, f., místo nepřístupné: Je to tam na otrži (val.).

ofupaný, přihlouplý (val.).

otupný, protivný, ošklivý (val.). Otupno je vám tu samému byc = protivno, smutno (Dob.).

otvírat 1. mrtvolu, scirovati: Nebyl otviraný (fig. 38). 2. Jaro se otvírá = počíná se.

otvírka, místo, kde se co otvírá: Na předni otvorce o gati bele štere takovy tolepane vešety (Vyhl. II. 138).

otvorit (Vsacko), *otvorit* (horn.), iter. otvárat = otevřít: Otvor, otvorte! Dvírka ti otvorím (Suš. 195). Nechtěla's mi oken otvárat' (Suš. 627). Prečo mi, Marynka, dverí neotvoríš? Otváraj, otváraj! (Čern. 57).

ouřk, -u = úroky (v. t.): Tvá máma také od jakživa na ouřk trpěla (Žd. obr. 120).

ouvar, *ouvarok*, bahnitá louka mezi poli osamělá (záp. Mor.) = opařisko (v. t.).

ovádět, přemlouvati: Ováděli ho, aby tam ostal až do smrti (dok. 263). Mamičku pořád' o to mlíko ováděli = chtěli na ní (dok. 246).

ovajka = ovečka (lichot.) val.

ovak, adv.: Budž éicho, ovak ée chraščim = sice. Ovak co na tym = ostatně (laš.; pol. owak = oním způsobem).

ovca: halina z bíléj ovce = vlny (val.).

ovčí vymeno, *myosotis silvatica* (bot.).

ovčičf, -a, ovčák (Bart. II. 67, laš.). Z uterka na středu ovčičička vedu (Suš. 133).

ovčírňa, -ě, ovčinec.

ovdy ve spojení: tedy ovdy = kdykoliv, kdy tehdy (laš.; pol. tedy owedy = druhdy).

ovečka 1. brouk sluníčko (Vck.). 2. stonožka = baruška.

ověnut, ovanouti 1. intrans.: Nechoď, až to trochu ověne. Už hodně ověnuło a bláto obeschló (Zl.). 2. trans.: Ež to trochu ověne větr, půjdeme obracat (Vah.). Větr ověne pole (han.).

oves: »Hraje ti v břiše oves?« pořekadlo o bujném (Slav. ČL. XI. 95).

ověsek = ovísek (vých. Mor.).

ovesina, ovesná sláma.

ověsif sa, oběsiti se (Jicko).

ověsity, dolů svislý: Smrek ma ověsité chvóji (val.).

ovesnica, -ce (ovesňačka val., ovesňunka, ovesňorka laš.), druh hrušek zrajících zároveň s ovsem.

ovesnisko, pole, s něhož sklizen oves.

ovesný, planý, jalový: Mluvił ovesne řeči. Je to zas jakaši ovesna (t. řeč) laš.

ověst koho, oklamati: Dá se leda babě ovest' (Kda II. 41).

ovisaf, dolů viseti: Je toho ovoca letos, tak hažuze ovisajú! (Vlk 20).

ovlak, -a, vlněný podvazek (val.).

ovoc, -a, m. (val., laš.), -e, f. (han.).

ovsiha = ovsaha, *avena fatua*.

ovzácnět, nabýti vzácnosti, vzácným se státi: Chčeš-li jím ovzácnět, nechod' tam tak často (Zl.).

ožabať, zábsti: ožabe mne (laš.): Je tam zimna rosa, a ja sem včil bosa, *vuđu* ožabať (Suš. 587).

ozaj (na ozaj, na ozajist, na ozajst), na opravdu: Ona pravila, že s ní žertuje a že to nepraví na ozaj (Kda II. 147). Na ozaj? = opravdu? Nepravil' to špásem, ale na ozaj (Vych.). Chodí na ozaj. býł na ozaju = za nevěstou (val.). Nemysleli to na oza-

jist (o-za-jisté). Slov. obr. I. 52. Enom aby nebylo ze špásu na ozajst (Slav. ČL. X. 177).

ozajstný: A je drak ozajstný = skutečný (nevybájený) Dob.; člověk oz. = vážný, homo gravis (laš.).

ozdalovať = oddalovati, odkládati: Dycky s tým ozdaluje (Vah.).

ozděřiny, pl. f., otruby ovesné n. ječmenné (laš.).

ozdravěť, okřátí (tohoto slova Laši neužívají).

ozembuch, kým se buchlo (uhodilo) o zem = člověk hloupý, neobratný.

ozibat — *ozibnút*, zábsti: Ozíbe mne v ruce. Obilí ozíblo = omrzlo (Vych.). Každý běží, aby i nohy si zahřál a aby neozíbl (Slov. obr. 269).

ozimět: Ozimělo tam = nastalo chladno (Zl.).

ozimina, ozim, obilí na zimu seté.

Ozinuľa, -le, příjmení.

označit sa: Označil sa, že nemůže = osvědčil, vyjádřil (val.).

oznak, označení, znamení.

oznat se, seznámiti se: Oznali se spolu ve Vídni (Zl.). Byl ze všeckým oznatý = obeznámen (Slav. ČL. XI. 180). Ešče néjsú spolu dobře oznatí; až sa lepší oznajú, bude to všecko jinakší = až se na vzájem poznají a sobě přivyknou (ženich s nevěstou) Vlk 51. Jak se s ní ozná, potom je jak jed (Suš. 317).

oznit se, ozvati se: Tu se oznil hlas (laš.).

Ozničky, pl. f., trať (Nivnice).

ozóbat = ozobávat (horň.).

ozora, škaredina, ostuda; ošklivec (val.).

oztolej: Och to je výdělek na mu hříšnú! oztolej, že člověk nepostává = tak tak že (Vlk 81) = o tolej (v. t.).

ozub, -a, = náčelník (v. t.).

ozubec, -bca, tvar zubu podobný.

ozvářat, v louhu vyvařiti: Do dňa šaty ozvářala (Suš. 138).

ožaba, malý vypínavec = žabant (v. t.) (Hustopeče).

vožah, hůlka u hrabí (záp. Mor.) v. ožeh.

oždaračka, hůl s rozsoškami, kterou se oždaruje (sráží) se stromu ovoce (Zl.).

oždarek, -rka: Byl takovým oždarkem v domě = jímž se všecko vymetlo (Vah.).

oždarovat ovoce, oždaračkou po jednom se stromu srážeti (Zl.).

ožebračit, zmrzačiti: Pacholek se ožebračil na rukou (Kda I. 303).

ožeh, -a: Hanáci a Horáci jmenují všecko náčiní, jehož se před pecí užívá, ožehy; jsou to: ohřeblo, po-metlo a lopata; jinde znamená ožeh jenom hůlku od ohřebla nebo tlustou hůl vůbec (val.). Chorv. ožeg = hřeblo.

ožeho, nemotora: Takové ožeho! (Vah.).

ožgar, nezdara (laš.).

ožgera, -y, m., opilec: Umřel tu onekda takovej ožgera (dok. 281).

ožihat: ostrý větr, mráz ožihá = pálí.

ožina, *ožiní*, ostruží (keř).

ožinice n. ožinové maliny, ostružiny (v. t.).

ožít, okřátí.

Ožlěbčí, trať (val.).

ožmolek, -lka, něco ožmoleného, kus slaniny, jímž se obuv mastí (Zl.).

ožúvať něco, vl. přežvykovati = stále o témž mluvíti (val.).

ožúvať sa 1. hádati se (val.), 2. domáhati se čeho: Došť sem sa o to naožúvál (Vah.).

ožvantaf sa, opiti se: *ožvantaný*, opilý (val.): Antoš byl ožvantaný (Slav. ČL. XII. 85). Rád si hutnúť, je pravda, ale neožvantaf sa (ib. XIII. 210).

P.

Pabásky, pl. f., trať (Jihlavsko).
pabícát sa = pobúcat sa (v. t.).
pabíovať sa, int. *pablýňat sa*,
pablýňat sa, potulovati se, potloukati
 se: po tmě, lesem (val.).

pabřžňat sa, -ňám, matlati se
 (val.).

pabúcat, -cám, prehazovati se
 v. něčem, ob. ve spojení: Zpúzá a
 pabúcá, až neco zhodí a rozbíje (Df.).

pabúcat sa, potloukati se: De on
 sa ale pabúcá? (Vlk 89). Čeledř sa
 paboucela po humnech (fig. 34).

pabuda = pobuda (val.).

pabúňat, -ňám, zpcuzeti: Co pořáď
 pabúňáš? (val.).

pac malovaná (písaná, cifrovaná):
 Dítě. dávajíc pac, jezdí při tom prstem
 do kola po dlani (Dob.). — laš.
pac, -u, m.

pác, -u, m.: iněť nekohe v páci =
 na mušce, seděti na někom s hubou:
 Dycky musí měť kohosi v páci (Vah.).

pác: Pác ho po hlavě! = udeřil.

pácem, jen ve spojení hore (horem,
 zhůru) pácem: Škopek ležěl hore pá-
 cem = převrácen vzhůru dnem (Zl.).
 Převrátil kalíšek hore pácem (Vlk
 44). Ležál hore pácem = nohama
 vzhůru (Vlk 41).

pačaf (n. *fáčaf*) 1. bítí, 2. silně
 bafati: Páčali jak duša ráčila (Vlk
 33).

packaf, **packovať**, int. *pacgýnat*,
 klopýtati: Zapackováť o kameň. Což
 ten tak škaredě pacgýná = z těžka
 kulhá? (val.).

pacol', -a, m., fápa, škaredá noha:
 Ma nohy take pacofe (laš.).

pacolek, lka, placek (laš.).

pačaf: Nohavice pačaly na lýt-
 koch = byly napjaty (Vlk 67).

pačga = mačga, řídké bláto (laš.).
pačgať se = mačgať se, mazati
 se (laš.).

pačesný (n. kúdeľný) Jan, nešika
 (Zl.).

pačísat len = ochlovat (v. t.).

pačíska 1. = ochla (v. t.), 2. lněné
 n. konopné výčesky lepšího druhu
 (hrubší slovou koudel).

páčít 1. Já bych mojeho nebyla
 nechala, dyby to byli všeci páčili =
 rozlučovali, kazili (dok. 76). 2. Páčel
 sem tech stromů na 20 = odhadoval
 (záp. Mor.).

páčít se 1. kloniti se k pádu: Vůz
 se páčí. 2. vzpíratí se: Páčijó se mu
 koně = zastavili se, vzpírají se a
 nechťí dále (han.). Koně se zpáčili
 = se vzepřeli (Btcha). 3. viklati se
 ve smlouvě, ustupovati od smlouvy,
 •bráti své slovo zpět• (!): Ženich sa
 zpáčil (Slav. ČL. XIII. 75). Kupec
 sa nám páčí (val.).

páčít si i *páčit*, pamatovati si:
 Ještě toho říkání bylo víc, ale kdo
 pak si to všecko páčí? (Vyhl. II.
 128). Páčí se mi neco o tom. Dal
 sem vám to vonegdá, pačte si =
 vzpomeňte si (záp. Mor.). Od té doby
 ho páčím. Nemožu páčit, jak už to
 bylo (val.).

pačka, paklíček tabáku (Lor.;
 i pol.).

pačlivý kůň = který se páčí (Se-
 nice).

pačmáky, pl. m., neohrabané, ne-
 zručné prsty: Všecko musí pochytať
 tema pačmáky (Slav. ČL. X. 304).

pad', i, f., medovice, sladká šťáva na listech stromových, erysiphe communis.

pád: Husi, jak věrně sa vydrů ze dvora, pádem na setí leťá = hned, zrovna. Lidé tam letěli pádem = úprkem (Vah.). Leží pádem (o nemocném, který s lože nevstává). Pádem se to stalo = právě, před chvílkou. Pádem to udělám = hned. Pádem na kraji = na samém kraji. Pádem je potok = zrovna, hned. Tým pádem = způsobem (záp. Mor.). Tém pádem bech věřel, že to pravda = Je-li tomu tak (Mal. XXIV. 68).

padáľka, špatné, nedozralé ovoce záhy spadlé (val).

padat: Zem sa padá horúčastú = puká se horkem (slov.). Má ruky opadané = popukané. Náš zeť padá také do téj rodiny. Všecko padlo horší = dopadlo (vých. Mor.). *padze* = přší (laš. i pol.).

padavina, scíplina, kůň na scípnutí (Kt. Dod. I.).

Paděľky, pl. m., jmeno tratí skoro ve všech osadách.

páděľko, něco těsného: kabát, sukně (Václ.).

páděľský, druh hroznů (slov.).

padění: Že prý Antošovi nic nedá, ani do oka padění = co by do oka padlo, za nehet vlezlo (Slav. ČL. XI. 485). Nemá rozumu ani do oka padění (id. X. 37).

padesátka, druh bramborů (modré, hojně zasedají; bývá jich »padesát« pod kopcem).

pádiť, těžko táhnouti, na př. slabé koně, krávy, které s velkou potíží táhnou (Vah.).

padlí = paď (v. t.), záp. Mor.

padlík n. padléjové, druh jablek (Zl.).

padlina, rokle, zmola: Je tam taková padlina (Vah.).

padlíť sa (napadľovať sa, vypadľovať sa), napínati se, vypínati: Pádľiť sa po jabku = napínal. Pádľili sa na to = vzpínali se, dychtili po tom. Ja di, nepadli sa = nevychloubej se (val.).

padľo, úzká deska, na níž se napíná sňatá kůže; pl. *padľta*, rámy, na něž soukeníci připínají sukna (Zl.).

padľý, špatný, ob. v komp. padlejší: Některé víno bylo dobré, některé padlejší a jiné zas dobře kyselé (Čas. Mat. mor. XXVII. 20). Na tech koněch viděl sem pěkné nástroj, jako hraběci, na tech ostatních padlejší (Vyhl. I. 64).

padoľo, -a, 1. přirozený dolík v zemi: Mach zděrygál přes padoľy a výmoľy (Vlk 37). 2. Kopcovitá půda přecházející v dolinu, též jméno trati (Vah.). 3. jamka uvezená (vybraná) od vody (Kda I. 215). 4. důl v jizbě na kobzole (brambory), přikrytý podlahovou deskou (laš.). 5. nerovнина na hoblovaném dřevě (val.).

padoľoť sa, choditi po nerovné, dolíkovatě cestě (Slav. ČL. X. 47).

padolína, dolina, údolí (záp. Mor.).
padoucina, padoucí nemoc (záp. Mor.)

padula (-o-), kluk s velkou hlavou (Jevíčko).

padzovať, iter. slovesa padať: Snih padze i padzuje (laš.).

pagáč, -a, *pagáček*, přesné pečivo, placka. Z mouky pšeničné, zamísené máslem a vejci, pekou se křehké a chutné pagáčky na pouť (vých. Mor.).

pagáčky, pl. m., malva rotundifolia, dle podoby plodů (vých. Mor.).

pagat, mačkati: kotě (laš.).

pagament, -a = pergament (val.).

pah, -a, rýha v šindele, do níž se vedlejší šindel zastrkuje (laš.).

pahnozt, -a, nehet: To je zima, až mi zašlo za pahnozty (vých. Mor.).

pahnoztky, pl. m., calendula off. (bot.).

pahýľ (-é-), neúrodné pole (Slavkov).

páchat 1. Páše vo tom = pracuje; páše vo to = hřmotí (N. Město).

2. Takovi kluce ze mně pášó smich (Vyhl. II. 24). 3. dováděti, žertovati: Koľata páchajú. Děti, nepáchajte! Pášú spoľem = milkují se (vých. Mor.).

pachľopy, pl. m., sucháří se stromů lesních napadalé (laš.), od slov. chľopiť n. chľupěť = padati.

páchnút: Z huby mu veliký oheň páchl = plál (Kda I. 93).

pacholátko: Já se vdávat nebudu, pacholátkem pobudu = děvčetem (I). Suš. 757.

pachočít se, dospívati v pacholka: Když se již začne slovácký synek pacholčit (Slov. obr. I. 59).

pachole 1. mladý pacholek: Zvolila sem sobě to švarné pachole, keré ráno stává, vraným koňom dává (Suš. 454). 2. zouvák (vých. Mor.), 3. p. u vozu = podkladek (v. t.).

pacholek na Podluží je čestný název svobodného chasníka: ›Jáký si to pacholek, ked sa ho bójíš?‹ Jinde slovo to znamená čeledína od tažného dobytka, ať domácího syna, ať služebného.

pacholský, hodný, jadrný, dobrý.

Pacholské, -ého, trať (Boršice).

pachořit sa, durditi se, zlobiti se (slov., val.).

pachosta, -ty, m., silný chlap (N. Město).

pachuľa, -le, 1. zástěrka zdvižená, v níž se něco nese, klín: Dívka zebraľa smeti do pachule (val.). 2. *pachule*, boule (Dačice).

pajda, -dy, m., kulhavý člověk (han.).

pajdat se, kulhati, šmatlati se (han.).

pajdavý, šmatlavý, kulhavý (han., Btcha).

pajduš, -a, kdo má kolena k sobě (Jevíčko).

pajed, -i, f., palčivost.

pajedit, hněvati, zlobiti; rozpajeděný = rozhněvaný: Sklenář se dopajedit (dok. 18).

pajedný, štiplavý, ostrý: chren (horn.).

pajchovňa, -vně n. *pýchovňa* (han. péchovňa), štoudev o třech nohách, v níž se prádlo ›svárá‹ n. pýchá (Dial. I. 329).

pajmáma, žena měšťanova (han.) Suš. 558.

pajt, -u: Šel na pajt = něco ukrást (z něm. Beute) Jevíčko.

pajta 1. malá ovčírna na salaši. Rozdělena jest na příc třemi struň-

gami (lésami, bránkami) ve dvě. Zadní části, kde se shánějí ovce před dojením, říká se honěnica (LN. I. 199). 2. To sú pajty! = věci (Vah.).

pajtáš, -a, nafintěný panák (val.).

pajtášif (o-, při-), nastrojiti, vyfintit (val.).

pajz: Utíkáť v jednom pajzi = v běhu ustavičném, bez oddechu (Vlk 37). Krávy letěly v jednom pajzi k Bečvě (Slav. ČL. X. 467). Všecko pajzem pozbíráť = mentem, nenechal nic (Zl.).

pajzačina, klukovina (Hradišsko).

pajzák 1. starý, tupý nůž: To je pajzák, pítvať žaby (vých. Mor.). 2. kluk (Hradišsko).

pajzať, škaredě krájeti (han.).

pajznút (z-), odciziti, ukrásti (val.).

pajzovať, int. *pajzýňat*, utíkat (val.).

pak běžné jest na Hané a záp. Moravě; Slováci, Valaši a Laši té spojky neznají.

pakosta, ty, m., kazič; též příjmení.

pakostit, kaziti: Všecko zpakostí! Voda to dopakostiľa (vých. Mor.).

pakovat = pachtovat (Litovelsko).

pakovat se, kliditi se (z něm.): Pakuješ! = táhni! (Tu se vypouští náměstka zvratná, jako ve rčení: Stěhuješ! Hybaj a p.)

pakožka, trojhranný, pleskatý knoflíček cínový na valašské župici.

pál, u, n. *přípal*, oheň v čelesně peci při pečení chleba.

paľa = palice (nástroj i hlava): Ma tvrdu paľu. Dostaneš na paľu = nedostaneš nic (Opav.).

paľačka 1. řezaná tříška, hoblovačka (záp. Mor., laš.), 2. urtica di-oica (laš.).

paladrán, -a, příkrý kopec (val.).

paladzговаť sa, potloukati se: A de sa's dotel paladzgováť? (Vlk 91).

palagrám, flamendr, nezbeda (val.).

paľach, -u, rákos (vých. Mor.).

paľacha, y = paľach (laš.).

paľáňaf, -ňám n. *paľázgat*, povykovati (val.).

paľandrovať 1. pomateně mluvit, 2. pomateně pobíhat (val.).

paľar, -a, páleník (laš.).

paľastif, šramotiti, křičeti, povykovati (val.).

paľaši, coll. rákosí: Skoč do paľaši (Suš. 673). Ja ju (kytku) pustím po paľaši (Suš. 322).

paľaška, rákoska.

paľašník, pták 1. salicaria turdoides (Podl.). 2. acredula caudata (Brň.).

paľata 1. palanda, lešení při zdi v konírně, upravené pro pacholka na spaní (r. pořaty). 2. u stavu tkalcovského (v. t. I. n).

páľava, pálení, žáha (laš.).

paľavý, palčivý, ostrý: větr (laš.).

paľavo: Je tam dnesej ukrutně paľavo = palčivý, studený vítr (laš.).

paľázgať, int. paľáňat, láteřiti: Babsko začalo hrozně paľázgať (Vlk 78) Antoš paľázgáľ na Křúpaľy (Slav. ČL. XI. 378).

paľázgríf = paľázgať (val.).

paľazór, -a, parasol = deštník.

paleček, strízlik (záp. Mor.).

palečky = klaničky (v. t.).

palečnik, -a, Zollstock (Zborovice).

pálečnik, polygonum hydropiper (bot.).

paľena, -y, jméno krávy červenavé, *připalisté* (val.).

páľená, -ěj = pálené, -ého, kořalka: Páľená, páľeničko šumná (Bart. III. 767).

pálení, žáha.

páľenica -ce 1. kus země vypálené, neporostlé, 2. = páľrna.

páľensko = páľenka, kořalka (Javorník, horně.).

paľepa, hlava tvrdá, neústupná = palca (laš.).

Paľesek, na Paľésku, trať (Vizovsko).

paľesky, pl. m., proutky (Podl.).

Paľésky, v Paľéskoch, trať (Lačnov).

paľéta = billět. Paľétu dostane, kdo zaplatí povinný poplatek, na př. mýto.

paľchoveň, -vně, f. = pajchovňa (v. t.) Df.

paľibrada, zeli po sladku (val., žert.).

paľica -e, 1. hůľ (i srb.): Ona by byla neráda do smrti pod cizí paľicům = vládou (Val.). 2. hlava tvrdá, neústupná: Ten má paľicu! = to je svěhlavec. 3. tulák: To je paľica (Btcha).

paľicovať se, potulovati se, nepobýti doma: Ty by se's pořád jenom paľicovaľ! Hde se pořád paľicuješ? Te paleco jedna palecovitá, hde se's palecovaľ celé deň (Mal. XXIII. 227). Ten se už napalicovaľ po světě! (Btcha).

paľička, hlávka jetelová, květná stopka s pukem na př. narcisu, tulipánu.

paľihuba = chudačka v. t. (val. žert.).

páľiť, intrans., páditi, utřkati: Ten tam odtáď páľiť! Páľi za nó (za nevěston). Paľ! = hybaj. — Co přes krk přejde, břuchem jak by přepáľiť (Vah.).

páľit se za někoho, ujímati se koho na svou škodu: Já se za něho páľit nebudu.

páľivka, žihavka (Kt. Dod. I., han.).

paľka, hlavička špendlíku, hřebíku, sirky, jeteliny, lnu: Ani co by stálo za špendlíkovú páľku sem nevzáľ (vých. Mor.); han. tež makovice.

paľmo ve spojení: Rana páľ palmem (val.).

paľohľavec = panohľavec (v. t.).

paľoň, -a, jméno vola *opáľeného* (horně.).

paľouk č. = mor. trávník (Jemnicko).

paľuda, -y, m. tulák.

paľudovať se, toulati se: Lenoch sa paľuduje.

paľúch, a, 1. palec u selské huňené rukavice. Ta má pro čtyři prsty jeden otvor, pro palec pak zvláštní. 2. ustrížený prst ze staré kožené rukavičky na bolavý palec nebo jiný prst (val.).

paľúk = pavouk (Blatnice, laš; zl. paúk).

paľúz, pavez (Blatnice) laš; zl. paúz).

paľuzník, provaz, jímž se přiva-
zuje paľúz (zl. pauzník).

Paľyza, e, příjmení (laš.).

pamatať = pamatovati (val., horn.).

pamatlivý = pamětlivý (val., horn.).

pamatovat 1. má zvláštní vazbu
akkusativu s infinitivem sloves do-
konavých i nedokonavých s význa-
mem minulosti: Já pamatuju ceľú
našu dědinu vyhořeť = že vyhořela
(val.). Já pamatuju našu škoľu stavěť,
Vojtka beť starostó (Mal. XXIV.
271). Ten trám já pamatuju dávat =
když se dával (Sejfek). Pamatuju
v tom ešče chodit = že v tom (šatě)
chodili (Radostín). Jestli pak my pa-
matujeme za našeho mladého věku
tuhle neřest (krtky) byt? (Hřišice).
Srovn. podobnou vazbu latinskou:
Memini Pamphylum mihi narrare
(Cic. Verr. 2. 4). Memini Catonem
mecum et cum Scipione disserere
(Cic. Lael. 3) a sloveso *čekat*. 2. Pa-
matujte, že nepřijde, že všecko za-
pře a p., ve smyslu: uvidíte, že (Zl.).
3. pamatovat někoho = konejšiti:
Moseľa sem ho pamatovat, aby si
neco neuděľal.

pamba, Pán Bůh, v dětské řeči
slezské.

pámбіček, zdrobň. pámbů.

pámбіčků, -ova, ovo, co náleží
pámбіčkovi, boží: pámбіčko kra-
vička = ploštica zdobená; p. ovečka
= coccinella; p. srdečko = P. Marie
slzičky, boliočko; p. vlásky = luční
peří; p. žabička = rosnička (vesměs
v řeči dětské).

pambuopatruj, složka citoslovná:
P., dyby vyšel oheň a p. (Slav. ČL.
X. 296).

paměť: Už sem vás neviděľ, ani
nemám paměti = nepamatuju. Už
sem tam nebýľ, ani nemám paměti =
ani nepamatuju, kdy jsem tam byl
naposledy (Zl.). Našěľ to po paměti
= po tmě. Vázali žito po paměti
(Zl.).

paměťaf = pamatovati (val.; pol.
pamiętać): Já paměťam dobře ešče
jejich dědáka (Slav. ČL. XI. 133).
Na mladěho sa dobře nepaměťaf
(Vlk 43).

pamětník 1. To byla nesnáz, že
není pamětníka = nikdo nepamatuje
(dok. 277). 2. *calamintha acinos* (bot.).

pampalík, calendula off. (bot.).

pampuch, -a, rozlučené vařeně
brambory, s moukou smíchané, na
rendlíku smažené (laš.).

pán: To je pán, žebráci mu říkají
bratře! (Zl.). Kůň sa stáváľ pánem
= stavěľ se na zadní nohy (Vah.).
— Genit. *pana* v laštině se pojí
s přídavným přísvojovacím na způsob
č. páně: pana Ježišova cirkev, pana
rektoruv pes. — Vok. sg. *pane* mívá
platnost mezislovce vyslovujícího
podiv; užívá se ho, i když se mluví
k osobě ženské nebo k několika
osobám: Pane, to sme se tam měľi!
Pane, tam byľo střešni! Vok. *páne*
užívá se ve smyslu ironickém: Co
pořáď prskáš, čěťtů páne? (Slav. ČL.
X. 302).

paňa, -ně, paní (Df.). Jinde na
Slovensku je nom. *pani*, gen. paně
atd. dle duša.

panáček 1. kněz, zvláště kaplan;
faráři se říká velebný pán: Chovaľa
matička, chovaľa synačka, chtěľa měľ
panačka, a včil ma vojačka (Bart. II.
366). 2. ploštica zdobená (Kyjovsko).
3. vlčí mák (horn.).

panáčkovy čepičky, brslen

panáťko, malá, úhledná ovečka
(val.).

pancer, *pancir*, uražená se stromu
větev s ovocem (Df.).

pančava, jméno hospod u silnice.

pančocha = punčocha, je buď vá-
zaná (pletená) nebo stávková (tkaná).

pandrab, -a, m. = pandrava
(Kunštát).

paně. Vokativ tento na Hrozen-
kovsku ustrnul za zvláštní tvar ne-
sklonný ve smyslu »pan«: Něni sú
paně rychtár doma? To jim ve škoľe
paně učiteľko vravili. Boli udaci
(udání) skrz škoľu od paně učiteľa.
— Spojení »paně pán« užívají místo
neznámého titulu: Vy paně pán,
chojce sem! »Vítam vás!« »Dzakujem
im pekně, paně pán« (Dob.).

panebožehvatvá má platnost
mezislovce: Zastane každú prácu,

panebožechvalatvá (Vlk 17). Býl panebožechvalatvá mladý, silný chlap (Vlk 24).

paněk, nádor jako půl vejce veliký na předních nohách koňských pod kolenem (arch. III. 189).

panenka 1. podlouhlý bochýnek chleba (štrýcle) i másla (záp. Mor.). 2. vlčí mák (ND. 51).

panenský: To je podvodník panenský = panen (Bart. I. 28). Vrať mně klíče od slobody, od slobody od panenské = jakou jsem mívala jsouc pannou (Suš. 392).

paneňšćák, -a, panenské jabko = kardinálka.

pangrotit, churavěti: A s těmi malými to mám taky tak: když to trochu pangrotit a já sháním pomoc, to se s nima prý mazlím (Žď. obr. 55).

panic, mládenec: Tancovaly čtyry panny, čtyře panici (Suš. 409, laš.). Plácala dzěvucha v téj novéj seknici, ja že už ju opuscili ci její panici (Suš. 316, horn.).

panica, -ce, panička (pohrdavě).

paničky, vlčí mák (laš.).

panidlo, venkovská dívka zpanštělá, přeměštělá (Rok I. 150).

Panicharty, pl. m., trať (dok. 189).

paník, *paniček*, skrojek chleba (val., rum.).

panimatka, tchyně (záp. Mor.).

páníť sa, panštiti se: Ja šak naši mladí už také sa páníťja (Slav. ČL. XII. 228).

pánko = pánek, pán (Suš. 552, horn.).

panna = milá (han.): Seneček chodival za pannó (Suš. 204).

panna, vánoční výslužka děveče (Zábřežsko).

Pannky Marie kolo, euphorbia helioscopia (bot.), P. M. vlásky, briza media (bot.).

panoha 1. hlavní haluz stromová, ze pně vyrůstající; panoha se rozrůstá v konáry, konár v haluze, haluz ve větvy, větva v ratolesti. 2. berla (val.).

panohavec, -vca, pulec (han.).

panovať: Najvęc panovaľy besedy

= byly obvyklé. Včíř panujú samé šťofy (Slav. ČL. X. 300).

paohľavec = panohľavec (v. t.).

panoška = paneka 1. (v. t.).

panský: p. črúžička, alisma plantago (bot.); p. láska, echium vulg. (bot.). >Panská nemoc chudobného zdraví (Mor. lid 187); panský ouško, houba agaricus deliciosus. Děvča na panském trávu žalo (t. poli) Suš. 190. panské = robota (laš.).

panšćák, houba boletus cyane-scens (val.).

panťáč, -a, 1. bídný švec n. krejčí, 2. tlachal, 3. kdo se potácí, 4. kdo se stále plete mýlí.

pañtaľa, -ľe, m., kdo všecko >spance<, nešíka (laš.).

pañtaňa, -ně, leda švadlena.

pañtat 1. plésti, šiti: upancu = ušiju, upletu; zapancu = zauzľuju; rozpañtat = rozvázati uzel, 2. mýľiti: Všecko zpance, zpañtál mne. 3. mluviti hlouposti: Nepancete! Ten toho napance! (Zl.).

pañtať sa, potáceti se: Nejak sa snáď přeca do toho kostelíčka edem dopancu (val.).

pañtatik, tchán (záp. Mor.).

pañtazija (fant.), bolení hlavy a tesknota (Mor. lid 210).

pañňhan, nadávka dětem (pañchart) laš

pañtľik, -a, bývalá ozdoba hlavy hanácké nevěsty.

pañťofľičky, pl. m., delphinium (bot.).

pañtok, -a, silná, podlouhlá sekera na dlouhém topoře na štípání dřeva. Na pañtok se tľuče palicú.

pañva, -y = pánev (vých. Mor.).

papa, -y, jídlo (v dětské řeči).

papat, int. *pañpícat* (val.) jísti (v dětské řeči).

pañpěna, kašička, v dětské řeči (Slav. ČL. X. 137).

pañpení: Hořelo na druhém konci, a pašpení ľeťalo až k nám na dvůr = zhořelá sláma a p. (vých. Mor.).

pañpěří, eriophorum angustifol. (bot.).

pañpěříť se, tahati se, namáhati se: To chlapčesko pašpěříť se s tēm tra-

gačem a přece nemuže z místa (od Prostějova).

papír, -a, -u: Opíš to s toho papíra, popsál arch papíru.

papírek, býv. zlatka papírová
Dál sem za to tři papírky.

papla, -y, m., kdo pape n. se pape (v. t.).

paplat, -lu 1. dělati ledajak něco z něčeho měkkého: z těsta, hlíny a p. 2. mluvití nejapně: Ja di ty paplo, nepapli. 3. paplat sa v blátě, paplat sa s čfm == piplati, mazati se: Kdo by sa s tým paplál?

paplavý, mazavý: kaše a p.

paplena, moučná kaše (pohrdlivě), val.

paploň, -a, kdo pape, nečistcu práci koná, na př. zedník, natěrač: Ten paploň nám v izbě všecko zapaplál == papla (Kt. Dod. I.).

papluch, tlachal, nešika (val.).

papluch n. *paploch*, plevel: Ta rež je sam papluch (laš.).

pápolé, -lá, pápeří, prach husí (horn.).

paprad', -i, f., *paprádka*, coll. *papradí* == kapradí. Na Horn. *papradí* znamená roští a kapradí tam slove paprádko.

Papradná, -ěj 1. les na Vizovsku, 2. vrch na Vsacku.

paprať sa, přehrabovati se: Slěpky sa paprały ve zrytéj zahrádce (Slav. ČL. X. 32).

papratina == paprad' (v. t.).

paprča, -če, 1. ptačí tlapka, 2. zhruběle o ruce: Od čeho zas máš ty paprče? (Slav. ČL. X. 382). 3. == papuča (v. t.).

paprčl, všechna drobotina, jež se hodí za palivo: šišky, kůry z pařezů, suché halouzky a p.: Bela sem v lesi na paprčó (Maš.).

paprčl, -já, -je: paprčjá nožka, delphinium (horn.).

paprčky, pl. f., kociánek.

papríce, pl. f., vyhozené pupeny červené na játrech, v báchoře nebo na stěvách hovězího dobytka, přijice, Perlsucht; *papřicovitě* dobytče, maso.

paprsek 1. na branách (v. t. 2.), 2. u stavu tkalcovského (v. t. I. e)).

paprudí, *paprudzjé* == paprad' (v. t.), horn.

papruška, *paprutka* == paprad' (v. t.) slez.

papružíř, plnou hubou jísti: Ten člověk papružíř! To je papružířnik! (laš.).

Papšinky, pl. f., trať (Jihlavsko).

papuč, -e, n. *papuča*, -če, valašská obuv z bílé houně, nízká, červenými okrajky soukennými lemovaná, zapíná se na boku na haklíky. Papuča skládá se z několika částí, jež jsou: 1. *ko-pýtce*, houněná punčocha, 2. *čépka* kožená, přišije se s předu na nárt, jako když se boty »kaplují«, 3. *ohřebélko* kožené (opatek), 4. *hazuška*, cvikl na kotníku, 5. *podešva*. Takovým papučím říkají na Příborsku *halenice*, protože jsou z téže houně jako halena: Zatřepát papučama == umřel. *Papuča sیرهك* == škatule papřívová.

papučár, slepice s opeřenýma nohama (horn.).

papučinář, -a, pavouk (záp. Mor.).

papuľa, -e 1. huba vypasená, která hodně papá. 2. antirrhinum maius (bot.)

papuľatý, kdo má hodnou papulu.
papunec, na papunca, hra míčová (ND. 178).

pár, několik: Vystačil s páru grejcarama (Zl.). Dam vam po paruch skľenek (Příbor). Doľ ji pora grejcaruv (Frýdek).

pára 1. == pár, dvě: Zapřahajte šest pár voľů (Suš. 41). Já sem se vezl páro vranéma (Vyhl. I. 64). Jeli páro buvoľama i oslama (ib. 67). 2. == pár, několik: Je to už paru let. Viděl sem ho paru razu == několikrát (Opav.).

para 1. síla: Ten má paru! Ale už také starý Křúpaľa neměl téj pary co prv (Slav. ČL. XII. 131). 2. práce namáhavá: Ti (děti) dajú dosť pary.

paráda, dovádění: Neché parády! == přestaň dováděti (od Přerova).

parádista, y == parádník (Btcha).

parádif (val. parátif), dováděti: Už ste se neparádili? (od Přerova).

parádívý, 1. dovádívý; 2. strojívý, kdo se hodně strojí (Btcha).

parádník, kdo se parádí, hodně se strojí; *parádnice*, ženská parádivá, strojivá (Btcha).

parádný 1. kdo se parádí. 2. Není to parádné = příliš pěkné (vých. Mor.).

pařák 1. řezník (potupně, od slov. párat), 2. chám, sprosták (laš.).

paramita, *populus pyramidalis* (Brň.).

pařat, -a, pazour ptačí (Zábřežsko).

paratíř = parádit; 1. dováděti: Pes paratíř = skákal dovádivě (Slav. ČL. X. 39). Kozlata paratily po izbě = prováděla z mladické bujnosti rozličné skoky a kousky (Vlk 8). 2. řádit: Těla v jatelině paratí. Kuřa paratila mezi vojskem (val.).

paravý, šoukavý: práce (záp. Mor.).

pařenka n. *pařenica*, pařená tráva nebo pařené plevy, ohrabky dobytku (val., laš.).

pařezová motyka, na kopání pařezů (Mal. XXIII. 220).

pargalt: V neděli ostatkovou vybírá se od děvčat pargalt (z něm. bares Geld) Mor. lid 28.

parhún 1. neúrodné místo, 2. jméno vrchu na Vsacku (val.).

pařilata, -y, m., trhan (kdo páře záplaty).

pařízek n. *pařízek*: To je masný pařízek! = dobrá kopa, šelma (Příbor).

parkan, -a, prkenná ohrada okolo zahrady (vých. Mor.).

parkaši, pl. m., zelná polévka (N. Město).

parkotíř, brebentiti; odtud *parkot* = žid (laš.).

párnice, -ce, tanečnice do páru: Václav nemá myslím žádné párnice (dok. 66).

párník 1. mladík v páru: Děvčata včil idú veřejno na bál lebo na besedu, ale mosí mět párníka = známého mladíka, s kterým jde a tančí (dok. 68). Hrdlička po poli létá, hledá si párníčka = samečka do páry (Bart. II. 188). 2. oddělení ve stodole (v. t.).

párný, co je do páry: Bratr jí posílá čtyry voły párné (Suš. 130).

Co je to za švarné, dyž sú voľky párné = hodí se pěkně k sobě do páry (Bart. I. 136).

parobek 1. chatrný dělník, otrok (Btcha), 2. čtverák, šelma: To je dobry parobek (laš.).

paroháč, roháč (brouk) v. t.

parojek, -jka, roj z roje téhož roku (val.).

paroubek (-ó-), něco porubaného (od Přerova).

párovnicka, -ce, v. opálka.

parovník, otvor, jímž se pouští pára z krbu (Vah.).

parta, členka zlatem vyšívaná, uvázaná do zadu, kde je veliká růže ze stužek. Partou ozdobují se slovenská děvčata, která jsou na vdání; nevěsty mají na ní ještě zelený věnec (Ottův Slov. Nauč.): Doľu, doľu má parteko perľová (Suš. 443).

parubka = paruka (Kda I. 71).

paruchníř: Pořád' cosi paruchníř = šukal, robil cokoliv užitečného (Vlk 10).

parušíř, šukati. Všelico paruši a nic nedělá. To on zparušíř = ze své hlavy udělal, sestrojil (han.).

Parýz, -a, m. = Paříž.

pás: Popadl' ho za pasy = v úpoly. Půjdem spolu za pasy = budeme se pasovať, který kterým o zem udeříme (Kda I. 60).

pasáry, pl. m., bujné, odvážlivé kousky: Co to děláš za pasáry? Ten sa navyváďďal za pasárůl (Vlk 95). Dež nabrář peněz? Dyľ mu na takové pasáry neukazuje (Vlk 34).

pašatý, = pásovaný (laš.).

pašć, -i = pěst (laš.).

paseka 1. pole z vysekaného lesa, časté jméno tratí zvláště na Valaších, 2. paseky, rozptýlené samoty, od osady, k níž přísluší, vzdálené.

pasekář, -a, majetník paseky. Na Valaších skoro každá obec má své pasekáře, příslušníky obecní po kopcích na kolik hodin rozptýlené. V hornatých krajinách záp. Moravy jsou jenom Roženecké (Rožinka) a Jimramovské paseky.

pasíčka, časté jméno tratí na Valaších.

pasikó všecko = mentem (Kunštát).

pasínek, -nka, pastvisko (val., laš.).

pasinka v. zástěra.

paska, pasačka (Třešť).

paskráň, -a, nezbedný, svěhlavý kluk (Btcha).

paskřiva, urtica dioica (laš.).

paskřivec, -vca = paskráň (v. t.).

paskřivý, nezbedný, tvrdohlavý (Btcha).

paskuda 1. škoda: Stromům dělá hnojůvka paskudu (Kt.). 2. rozpustilost: Nedělej paskudy = nevyváděj! (val.). 3. paskudník, neposeda, 4. mls. pochoutka (laš.).

paskudif 1. tupiti: Tak mi toho koňa opaskudif! Mosíš ma tak paskudif? 2. dováděti, čtveračiti, 3. ml-sati (val., laš.).

paskudný, mlsný, rozpustilý, škůdce (laš.).

pasmínka, niť svazující pásma.

pásmo, 20 nití přize na loktové plátno, 24 na širší.

pasný: Krávy všecky pěkné a pasné = dobře se pásly (Vlk 46).

pasovat sa 1. Poď sa se mnú pasovat = do křížku (Slav. ČL. X. 381). 2. Pasují sa s dřevem = natáhají (val.).

pást: Nekeři pásli koně = leželi na břiše (Slav. ČL. X. 369).

pastevec, -vca, pasák (sev. a záp. Mor.).

pastevčí právo, křížek na bičisku vyřezaný. Kdo ho nemá, smí mu každý jiný pastevec bičisko zlomiti (ND. 211).

pastevnica, -ce, pasačka: Hleďte (husy) sobě pastevnice (Suš. 133).

pastevný: Oplocany u Tovačova měly v panských lesích pastvu, za kteréž právo vrchnosti dávaly kury pastevné a sypaly oves pastevný (arch. I. 255).

pastorek a *pastorkyňa* známi jsou toliko na Valaších a Hornácích; jinde jim říkají nevlastní syn a nevlastní dcera.

pastovník, ohrazené místo u chalupy pro svině (laš.).

pastráp, -a, cár: Potrať to na same pastrápy (laš.).

pastrk 1. pasteh = fastrk, 2. špatné pole na kopci (Zl.).

pastrkovat = fastrkovat, velkými stehy zatímně přišívati.

pastrnák, pastinaca: Tancovala ryba s rakem a petruška s pastrnákem (Suš. 705).

pastucha, pastýř: Holianské pastocha (Suš. 555).

pastvica, -ce, pasačka (sev. a záp. Mor.).

pastviř, nadávati na nepřítomného (uškrobať přítomného) laš.

pastýřna, -ně = pastouška.

pasuľa, -e, jméno krávy > přepásané < (val.).

paša, -še, pastva (vých. Mor. i srb.): Krávy mají dobrou pašu. Byli sme na hodech, to byla paša!

paščeká 1. huba prostoreká, pomluvačná: Zavřeš tu paščeku? Dostaneš po pašče. 2. u pluhu = tlamka (v. t.) vých. Mor.

paščekář -a, kdo pořád hubuje. **paščekovat**, hubovati, vaditi se, nadávati, pomlouvati a p.

pašečanka, druh hrušek (Zl.).

pašík, prase (laš.).

paška, ferina, chlapík: To je paška!

pašklín u pluhu v. pluh 13.

paštůvka, pták turdus viscivorus (Zl.).

paťa: Tým si paty nepodrazíš! = mnoho nepomůžeš (Zl.).

patáčky, *patáči*, malva rotundifolia (Zl.).

paták 1. starý peníz měděný (5 kr.): Zahře, dám ti paták (Bart. III. 803). 2. hrnc na pět žejdlíků (val.).

Patékopy, trať (pátá kopa se odváděla pánům, Polešovice a Neda-konice).

patěna 1. stará kráva, 2. hrubé děvčisko neobratné, 3. laň v myslivecké řeči (val.).

patentářka, klevetnice: To je patentářka, šak ona enom patenty (klevety) přenáší! (val.).

patenty, pl. m., 1. livance bramborové (slov.) 2. klevety (val.).

patěpa, pletka, bezcenná věc (val.).
paterák, -a, úl s paterými včelami.

pateraký = paterý: pateraká jatelina = pětistá; tak i štveraká.

paterastý = paterý (val. horn.).

paterek, -rka, kaplan (laš.).

patěrky, pl. m., zrnka s růženci i růženec sám: Nosila bys patěrečky drobne (Suš. 206, laš.). Vezmi paterky, budem sa modliť růženec (val.).

paterkovy čepičky, bruslen.

paternica, e: Mlátili v paternicu = pět osob.

paternuze, pl. m., malva rotundifolia (z lat. paternoster) laš.

patěhat, klopýtati: zapatěhal (N. Město).

Patěra, -y, příjmení (Zl.).

patírka, *potírka*, 1. přístroj na potírání konopí, mědlice (dvojitá lámka, v. t.). 2. = paščeka (v. t.).

patka 1. u pluhu (v. t. 18), 2. u hrabíce (v. t. I. 4), 4. u saní (v. t. 11).

patka, čep, na němž se vrata točí (Vck.).

patlocha, -y, m., fušer, nešika: Všecko's to, patlocho, spatlál (Maš).

patoš, -a, zlý duch mocný v podobě draka ohromné velikosti, kterýž po lidsku mluví, věští i radí (Kda II. 266).

patra, -ter, pl. n., lešení ve stodole nad mlatem.

patrně to nevím = zcela určitě (Vah.).

patrontáš, -a, m., Patrontasche: Patrontáš pod hlavu to je postel má (Suš. 593).

pátrovať, vrávorati (han.).

patrybať = cúhať, hltavě jísti: Daľa sem ím takové misisko zemňáků, a všecko to spatrybali, věřte (val.).

paťúchat s chutí a hltavě jísti: Všecko spaťúchá! Ten toho spaťúchá (Zl.).

patyk, -a, kyj (laš.).

pauz (púz, póz, póza, pabuza, pabza), pavuza, silné, dlouhé dřevo, jímž se naložená fůra nahoře stahuje.

pauzník = paľuzník (v. t.).

pauzovat, pauzem fůru přitahovati: Zlomíľ sem pauz pauzuja kopu žita (slov.).

pávěnka, kura páví: Ona sobě sedí jako pávěnka (Vyhl. II. 126).

Pavera, -y, příjmení (slez.).

páví peří, kapradí.

pavica, -ce, kura páví, obraz pýchy: Není na Moravě takové pavice (Suš. 295).

pavichr, -u, víchř (val.).

pávko, páví péro (slov.).

pavlač, -a, m. 1. dřevěná komora jednopatrová, o sobě postavená (Zl.). 2. kůr kostelní: Rechter křičí na pavlaču (Suš. 482, laš.).

pavůvka, druh hrušek (Zl.).

pavučinář, -a, pavouk (záp. Mor.).

pazderák, podruh bydlicí v pazderně (Jihlavsko).

pazděrčif, utíkati (laš.) srovn. zděrovat.

pazderna 1. sušárna na sušení odrhnutého lnu (záp. Mor.). 2. skladiště na pazdeří (vých. Mor.).

pazděrnice, pl. f., roupy: Někdy trpí dítě pazděrnici (Vyhl. VI. XIX. 146).

paznoht = pahnozt (v. t.) han.

pazouch, -u, odnož, Nebenschoss: Pořezám pazouchy, aby stromu nehubily (Kt. ze Sychry).

pazucha, páže (horn.).

pazúr, -a, dráp, nehet, prst (poputně).

pazúrky, pl. m., 1. calendula off. 2. gnaphalium dioicum, 3. lotus corniculatus, 4. houba clavaria.

pazúrkovať: Ve Slezsku kobzole pazurkuju = oborávají třemi radličkami »pazurky« zvanými.

paža, -že, 1. pažďí: Dejte mně knížky pod pažu, krajíček pod druhó (Suš. 153). 2. pažení, der Dachwinkel: Zatěká na pažu (v. vazba). 3. oddělení stodoly (v. t.).

pažerkovat, s chutí pojídati (Zl.).

pažíř zelí, nakrajovati hlávky na strouhání (v. zelí).

pažitka, allium schoenopr. (val.).

pážka, síť visící na »kůrách« (dřevěch); dole jsou zavěšeny »zákovky« (železa) na zatížení (Podl.).

Pažucha, trať (Počenice).

p (pé): To mosíš napřed vědět, lesti má všechých pět pé: pobožné srdce, pracovitě ruce, pěknú bílú tvář, peněžitú zář, panenský vínek, tak by ju synek za manželku vzál, věrně miloval (Slav. ČL. XI. 226).

pec, -a, m., kamna; pec pekařsky, pec na pečení chleba (laš.): Vstaň s peca (Suš. 12)

pecák 1. kotlík v kamnech zasažený = kamnovec (laš.). 2. ▶ Pokud bývaly krby s otevřeným komínem a velkými kamny do světnice, bývali **pecáci**, kteří ty krby a veliké peci vymetali. Byli to obyčejně toulaví výrostci 15—20letí, chodili dům od domu a také v teplé peci spávali (Hoch).

pecarka (pečírka, pekárka), houba *agaricus campestris*.

pecina 1. výklenek nad otvorem do peci, dvírkami uzavřený (han.). 2. hlína z peci: Při orbě těchto pozemků do dneška vyoráváme pecinu, zbytek to pecí (arch. I. 118).

peciválek, bramborový koláček (Žďársko).

pečka 1. zídka mezi kamny a zdí, obyč. zároveň s pecí v koutě za kamny postavená (Slav. ČL. X. 302). 2. sýkorka lesní (val.).

peckovitá křada, porostlá hrčemi (val.).

pecné vidly = od peci.

pecnové zelí, vrchní veliké listy zelní; op. mačinky (val.).

pect: Nevěřila bych ti, dyby se's mně pekl (Suš. 307).

pecúch, -a 1. otvor pod pecí (val.). 2. = pecivál: Meslim so takové pecóch jak te (fig. 22).

pecuľa, -le, peciválka (val.).

peculatý, černý do červena (val.).

pecuška, pták *luscinia rubecula* (val.).

pecušík, pecivál (Opav.).

pěček, -čka, špaček, semel; též příjmení (han.).

pečeň, -ě, f., játra (horn.).

pečeňa, -ně = pečínka: Koňská pečeňa to je strava má (Suš. 593).

pečeňák, -a, pečený brambor.

pečení 1. ▶ Scece (chcete) kúpíc chleba starého pečeňa? ◀ když někdo kupuje něco starého, co už je z módy (Dob.). 2. chléb, kolik se ho najednou upeče: Vy pečete ešče ze starěj? My sme už troje pečení chleba z nověj (rži) Zl. Troje pečení chleba najednou sní (Kda I. 169).

pečénky, pl. f., zabijačka: Pozvali mne na pečénky (val.).

pečetít, najisto něco tvrditi: Pečetít, že ho viděť (Zl.).

pečínka, pečený brambor (Jevíčko).

pečíté, -ého, pečivo: Děti se na to pečíté jen třesou (Žď. obr. 10).

pečítka, druh hrůšek (Zl.).

pečivo = pečení (v. t.): Kupit pečivo chleba, ešče se nenajedla (Suš. 710).

pečky, pl. f., pečené ovoce (val., laš.).

pěgza n. pězga, hluchá pěnice.

pěhavět, pěhavým se stávati.

pěhavý, pěhovitý.

pěhza, -e = pěgza (v. t.), laš.

pěchárka, pěší robota; op. jetá (val.).

pěchem íť = pěšky (Karlovice val.).

pěchourem = pěšky: Z Holomóca pěchórem k Lajbachu (fig. 15).

pejchat: Pejchá tabákem = dýmá. Pejchá mu z krku = řhává se (záp. Mor.).

pekáč, -a, 1. placka (záp. Mor.).

2. Má hubu na pekáč = tváří se do pláče.

pekaňa, -ně, tvář, huba (Vck.).

pekár = pekáč: Dali maso na pekáru do tróby (han.).

pekarčák, pec (Klimkovic slez.).

pekarčík, učeň pekařský (laš.).

pekáreň, -rně, pec na pečení chleba (záp. Mor.).

pekárka, pec (od Přerova k Jičínu).

pekétko, zákamní (horn.).

pekeľník, obyvatel pekla: Keří budú na ľevici, budú všeci pekeľníci (Suš. 776).

peklice, -e, visutý zámek (Zábřežsko).

peklit se, ostouzeti se, mrzeti: Nač se pod starost s nekým peklit (dok. 96).

peklo, má heterokl. pl. v úsloví: Di v pekly. 1. pohoršení, váda: Zdálo se ně o ohni, a to je peklo (Slav. ČL X. 37). Neděťaj pekla! Tam je pořád' jakési peklo. 2. prohlubeň u peci, aby se do peci pohodlněji dostalo.

Pekla, pl. n., trať (Vizovsko).

Peklové, -ého, vinohrad (Polešovice).

pěknota, krása: Nad pěknotu toho kosteľa není (Vyhl. I. 73).

pěkný: Ty si pěkný = hodný (iron.), kdo dělá něco nepěkného, nedovoleného. To je pěkná! To pěknú děláš! Letos může byt pěkného ovoca! = hojně (Zl.).

pěkno: Na pěkno byla ztracena = docela. Tedy byl na pěkno při zdravym rozumě. Na pěkno ho zabil. Na pěkno nic nemá (Zábřežsko).

pěknůčký, velmi pěkný (val.).

pekunko, *pekuško*, *pekulinko*, velmi pěkně: Za to ich pekuško prosím (Dob.).

Pekýlko, les (Koryčany).

pelášit, utíkati: Peláší, jako by ho vlci hnali (Žďársko).

pelčít, bítí: Napelčíl mo, vepelčíl mo, spelčíl jé (Maš.).

pelech, -u, 1. kudly, škuť, štětiny, 2. staré šatstvo, 3. postel: Přeletěť ptaček přes Javorniček, škubať mech. Komu to ptačku? Tobě vojačku, na pelech (Suš. 592) laš.

pelencovat sa, nečinně obcházeť: Lenoch sa pelencuje koľe uhlů (Zl.).

pelentovat = pelášit (v. t.): Sak už sem enom pelentovala k temu rybniķu (dok. 259).

pelest, ě, kraje kamenného koryta (záp. Mor.).

Pelestě, pl. f., na Pelestách, trať (Vizovsko).

pelešit sa, vřáeti se lenošivě v peřinách.

pelísat' se: Obilí se pelísá = vlní (han.).

peliska, -y = peklo u peci (v. t.), záp. Mor.

pelovat, běžeť: Peluj pro vodu (záp. Mor.).

peltna, žlíbek mezi dvěma řádky zemáků (Brň.).

peluch (-o-) = pelech (Viškovsko).

pěluška, plénka: Jedno (dítě) leží pod hrušķum, jest přikryto pělušķum (Suš. 775).

peň — pňa 1. kmen, 2. pařez (val.): Je hluchý jak peň = zcela.

penize: Obilě je v penězoch (dobře se platí), ide do peněz (podražuje). V tech penězoch sem to kúpíľ (za tu cenu). Za ty peníze je to drahé. Voľy rostú do peněz, koně z peněz (volům časem ceny přibývá, koňům ubývá).

penízky, pl. m., 1. jméno několika rostlin, jež mají semenáče ploské, kulaté, na způsob drobných penízků, jako: capsella bursa pastoris, rhinanthus, thlaspi arv. 2. šupiny rybí: Had má penízky jako ryba.

peňka, špalek, na př. řeznický, protože je ze pně (Dob.).

penka, dřevěná noha lavice (han.).

pěnka, plíšek pozlátka.

pentlík, -a, ozdoba hlavy hanácké nevěsty a družiček.

peny (-ě-), pl. f. = cmúr (v. t.) horň.

pensí, n., peníčko, pense.

pépať, silně kouřiti, bafati: Rozdrapa oči, pépáš (Slav. ČL X. 297).

pepřec, řca n. **peprník**, polygonum hydropiper (bot.).

pěra 1. veliká kyslá šiška, nadřvaná povídlím (han.), 2. taška s povídlím (val.).

peračina, *peračka*, kapradí (val., horň.).

peřek, řka, též *sokol* zvaný, ryba perca fluviatilis (slez.).

peření, lupinky na lnu.

perhuba, -y, m. = tlučhuba (Zábřežsko).

peří, železně péro na kolovratě (val.).

perisko 1. kámen, na němž se pístem prádlo pere, 2. místo; kde se pere (Df.).

pěřít sa, int. peřonit sa, vypínati se, strápcovati se na někoho (val.).

perkavý: Ručníček (šátek) je perkavý = jsou na něm pěrka (byl v posteli) Bart. III. 736.

perkytla, -e, kanafasová sukně (Jimramov).

perlač, -a, pouzdro na péra, perečník (Opav.).

perlík 1 veliké kladivo kovářské, 2. tenký nebozízek.

perna, oddělení ve stodole (v. t.).

Perná, trať (Bořitov, Lověšice).

pernactvo, ptactvo, jm. drůbež. (val.): Já jsem pánem všeho pernactva (Kda I. 223).

perníca, -ce, 1. schránka na péra, držátka a p. (Kunštát), 2. veliká mísa na zadělávání (Ivančice), 3. nádoba na mléko (Jihlavsko), 4. škopík n. mísa dřevěná, v níž ševci máčejí kůru, barvíjí trou barvu, 5. květinový hrnec. 6. Nedávno jsme ještě vidívali pernice, z kterých na vojsko stříleli zbojníci = střílny (Kda I. 19). 7. druh sladkých jablek (Zl.).

perníkár, -a, čmelák s červeným zadečkem (ND. 212).

péro 1. (*pérko*, *péřečko*), kytky z kvítí živého i »vitého« (slov.): Nech si nepořámú péra z marylánku (Suš. 366). Jedno pérko dovíjáj (Suš. 21). Dařa mu péřečko modréj fiařenky (Suš. 281). Šak ti ty zeřené péřečka uřadnú (Suš. 304). Viřa péřečko z rúže červenéj (Suš. 330). 2. zaječí ocas v řeči myslivecké.

peřoň, -a, vypínavý, vadivý (val.), srovn. péřit sa.

perša, -še, *peršavina*, veliká píha (val.).

Peršák, příjmení.

peršáň, -a 1. kdo má perše, 2. hruška rudou přeřlá: Ty peršáně nestóija za to, aby to trhář (Zl.).

peršavý, 1. pěhovitý, 2. skvrnitý od rudy.

peršena, jméno krávy peršavé (val.).

pěrun, (pol. piorun): Kěry pěrun to zrobit? To je pěrun kuň (euf. čert) Lor.

peruť: perutě slovou listy na sloupku ovesném; oves, který má silné perutě, je *perutnatý* (Zl.).

perůtka 1. větvička s listy speřenými, 2. kosinka na pomašťování,

3. trocha: sena, zeleniny a p. Ani perůtečky nemáme, t. peří.

pes: 1. To psi veďá = euf. čerti (horň.), 2. brzda u vozu = sviňa (v. t.), 3. třínohý podstavec pod bačůvku. 4. V řeči pekelné nazývají prý se zvony chrámů křesťanských zlymi psy: »Na Moravu nepoletíme,« pravili čerti, »tam mají velice mnoho zlých psů, ti by na nás štěkali.« (Kda II. 276).

pesky chodit = po čtyřech (val.).

pěšňa, -ně, gen. pl. pěšěň = píseň (Jicko).

pěstovat dítě, chovati: Svěho synáčka v rukách pěstuje (Suš. 6).

pesterc, -strca, houba polyporus frondosus (horň.).

pěstúna, *pěstúnka* 1. chůva, která dítě pěstuje, 2. plachta, v níž se dítě pěstuje (val., laš.).

pestvár, kdo tropí pestvo (horň.).

pestvit, *pestvovat*, tropiti pestvo, dováděti: Ten chlapec enom pestvuje (od Bzence).

pestvo, rozpustilost: Co tu děláš za pestvo? Tebe blůdí pestvo = šelmovina, lotrovina (Suš. 164). Aby sa jím minula chvířa, vyvádali všelijaké pestvo (Slav. ČL. XI. 95).

pěšáky pl. m. 1. pěší saně, do kterých se zapřihá člověk. 2. zemákové šulánky: Vřelý herteple poklačíme, osolíme, vajíčko přidáme a múky, co strávijú (dok. 105).

pěšáry, pl. m. = pěšáky 1.

pešek, -ška, šátek skroucený na způsob býkovce; bije se jím při hře (Kda II. 342).

pěší: robota, která se konala osobou, proti jetě, vybývané potahem; pěší vojna = služba vojenská, kterou kdo koná jako pěšák: Donesó nám novinu nejtěžší, že musíme na vojnu na pěší (Suš. 569); pěší saně = pěšáky 1. (v. t.). To něni řen pěší isc (jiti) = bez břemene, expeditus (Dob.).

Pešť, -u, m., hlavní město uherské.

pěšo, *pěško* = pěšky (laš.).

Pěšty, pl. m., vinohrad (Žeravice).

pět: Budeš se mět po pěti = budeš vaděn, bit.

pěfák, bankovka pětizlatová.
pětbolestí, macoška (slez.).
pětiprstka, potentilla recta (bot.).
pětítka, pětivěderní sud.
pětka, cifra pět.
Petrňovec, -vca, trať (Blansko).
petrolín, -u, petroleum.
petrová hůl, divizna.
petrovo kvítí, primula veris.
petruška, petrželí (ND. 95).
petružleň, -ě, f. = petrželí (horn.).
petrýn, kněz světský (proti klášternímu): Ctihodný pane petrýnel (Příbor).
petrželák, réva, »má žluté, rozstříhané listy, drobné jak petržel, víc hrozny vidět než lupení« (Podl.).
petrželník, pták emberiza miliaria (Podl.).
petýlko, prostor mezi kachlovými kamny a zdí (dok. 238).
pevný, zdravý, silný: chlap.
pcháč, -a, coll. *pcháči* 1. bodlák, znamená všechny druhy carduus a cirsium, 2. člověk, který stále dráždí, podněcuje k sváru: Ten pcháč pořád pchál
pcháť, -a, coll. *pcháťe*, -á = pcháč (slov.).
pchalivý = pchavý (v. t.) laš.
pchání, píchání v boku.
pchat: Třní pchá, pchá mne v boku, uprchl sem se v třín. Haď pchá žihadlem (Zábřežsko). V. pichat.
pchavka, osten bodláku: Zapchť si pchavku do paty.
pchavý, pichlavý, bodlavý.
pic, — pečú, péci (Lor.).
pica, -e, pokrm (v řeči dětské): Třeti vaři krupicu našej Kači na picu (Vyhl. VI. XIX. 641).
pickovina, svíčková pečeně (laš.).
picmochr, Büchsenmacher.
picórový: střevíce picórové = z kůže křížkované (Vyhl. II. 192).
picovať statek, píci dobytku chystati (val.).
pídit: Voda pídí = vypryskuje, na př. ze sudu, ze země, ze stěny. Na led napadlo snihu, potem na to vypíčila voda, a tož jak to zmrzlo, včil není po ledě nic. Rozeschlá bečka

pídí. »Voda sa pídí, bude pršet,« když neteče svým járkem (Zl.).

pidlikovat: Pořád' mně tu cosi pidlikuje = vrančí, žebře (slov.).

pidlo, dutý sloup v rybníce, kterým voda »pídí«, odtéká (laš.).

pidžgač še, mazati se (Lor.) = padzgač se (v. t.).

pihorňa, -ně, réva, »nese hrubé hrozny vinaté, neskorej než jiné zaměká« (Podl.).

pich! = pichl: pich ho šidlem!

pich, -a: »Břečka povidlová v kotle stále se udržuje v pohybu misidlem, tak zv. *vaškem*, aby se nepřipálila. *Vašek* je dřevěný vertikální hřidel, opatřený dole širší příčkou, vykrojenou dole podle tvaru kotlu; otáčí se na hoře klikou« (Ottův Slov, Nauč.). Tomuto č. vašku říká se na Moravě *pích*. 2. tlouk na »opichování« krup ve stupě (han.), 3. halapartna (záp. Mor.) = *picha* (vých. Mor.) = pika (přiklonilo se k domácimu pích, pichati).

pichat, *pichnut* 1. strkati: Pichť tam ruku. Pichť to do kapce. Pichľa mu do ruky dvě šestky (Slav. ČL. X. 299). Pichľo sa neco pánom a řekľo sa, že (volaný na vojnu) umřel (Vlk 94). Ohľížel sem se, ešle to žádné nevize, abe to potem naposlede mé staré nepichl = neprozradil (fig. 80). Všec sa do stolice nepichnou = nesměstnají. Vypichľi ho z hospody = vystrčili (Zl.). 2. bodati: Pichľa koňa ostrohú (Suš. 107). Zapichľ prase.

pichľať, -ľu, mačkati: kočku (val.).

pichýc hol = pichľ (val.).

pijáček, hrneček, z něhož se pije voda (Kda II. 317).

pijačka, nápoj praseti (val.).

piják 1. klíšť (ixodes ricinus), 2. hrdlo: Chytím řa pod piják! (val.), 3. borůvka (Bukovinka).

Pijánky, pl. m., trať (je tam studně) Milotice.

pijaný, opilý (laš. i pol.).

pijatyka 1. pitka, pití příležitostné: De je jaká pijatyka, nide neomálí (Vlk 92). 2. nápoj dobytku: Prašatko je enem na pijatyce (laš.).

pijovár, -a = pivovar.

píkať sa, doptávajú sa, zvidati: „Chodí g muzikám?“ píkať sa starý (Slav. ČL. X. 297). A tak sa píkali, že de je dnes Francek, dyž nepříšěl (ib. 300).

pikeneč, -nca, kamenný kvádr (Bořitov).

píkora 1. hrot na píce: Nole! se staví jak pikora. 2. vytáhlý, hubený člověk (laš.).

píkula, -le, drobný peníz, vindra: Utratil všeccko, nemá ani píkuře (laš.).

pílant, -a, míč (z lat. pila), Lipník.

pílava, pilno, pilná práce (laš.).

píle, píle! *píla*, *píla*! volá se na husy (laš.), zvláště na housata (Btcha).

pílenka, *píluška*, husa (lich.) laš.

píře pl. pířata, house (laš.).

pířit, řezati na píle: Začali mu desky pířit (Bart. III. 51).

Pinkéska, les (Vizovsko).

pinkosár, druh jablek (val.).

pinožit se, int. slov. -pínati 1. vypínati se: Pinoží se jak skřeček (han.). 2. podnikati nebo dělati něco, k čemu nestačí schopností nebo sil: Děti sa pinožily, jak mohly (Vlk 15).

piovatý = pihovitý.

pipať, pipati se, nepořádně jísti, pracovati (val.).

pípať, *pípání*, o piskotu ptácat v hnízdě. Ani nepípali = nedutali (val.), 2. vískati vši (Novoměstsko).

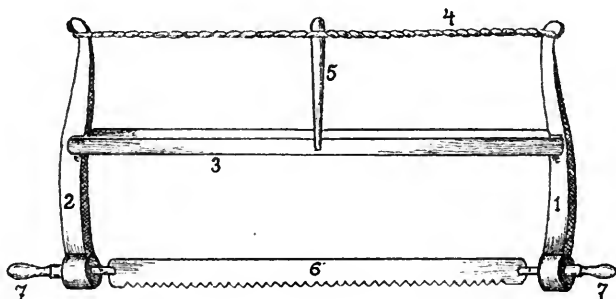
pipec, -pca 1. tipec, 2. Ma pipec na něco = chuť (Opav.).

pipi! volá se na kuřata.

pipinky, *pipěnky*, *pipušky*, pl. f., kuřata (lich.).

pípký, pl. f., droboučké mušky, lítají hejnem, zvláště na vlhčinách, štípají jak komáři (záp. Mor.): Komár

Pířka.

1. } šráky
2. } příčka
3. } příčka
4. šňůra
5. šlahúnek
6. pířka
7. rúčka

piřno 1. subst., doba piřné práce, má pl. piřna: Včil sú veliké piřna (srovn. sucha, mokra). 2. adv., honem: Pod' piřno! Piřno mu to běž pověděť (val., horň.).

piřný, bedlivý, s gen.: Je tak piřná toho vešévání, že od toho ani stať nechce (Mal. XXVII. 64).

piřovat, piřným býti, ponáhleti se: Piřuj, piřuj, sej, sej! (ND. 57).

piřplich, das Ende des Blinddarmes bei Wiederkäuern (slez.).

piřnať, spinkati, spáti (v dět. řeči) (Vyhl. VI. XIX. 333).

piřkať, tikati, onom. o žalostném zvuku ptačím: Vrabci piřkali po cestě. Odpířkať = umřel (Slav. ČL. X. 376).

na vůz nakládá, piřka našlapuje (ND. 98).

piřpat v. pypřat.

piřpora n. *piřporec*, -rca, trudovačka (v. t.) laš.

piřpuliřa, -ře, křepelka (han.).

piřránek, duběnka: Nasbírali piřránků (dok. 284).

piřc, -ca, soumezek chrastím zarostlý (horň.) srovn. piřřa.

piřrka, praní: Častá piřrka hotová dřrka (dok. 219).

piřroček, -čka, 1. tyč, hůl (horň.), 2. špaček, semel (ND. 180).

piřroh, -a = pěra (v. t. 2.) Podl. rus. piřrog.

piřrometr = barometr.

pirošek: Když se dítěti ráno vstávati nechce, pohrozí se mu na Opavsku, že mu pirošek zahřeje pod ložem uhlí na brutvaně (ND. 41).

pirovátko, držátko na péra (Kunštát).

pirťa, -ě (pirť, -ě) 1. chodník vyšlapaný ovce, které tudy chodí řadou jedna za druhou, 2. pěšinka horská, 3. právo honiti ovce přes cizí na svoje (val., rum.).

pisáky, pl. m., cajkové nohavice (val.).

pisanka, jabko, červeně pruhované (val.).

pisany, malovaný, strakatý: Ľože malovane, peřiny pisane (ND. 209, laš.).

pisarka, kráva se zakřiveným rohem (laš.).

pisářská: Má třecet zlatek pisářské = služby, platu (Mal. XXIII. 222).

pišečňák, pták charadrius minor.

pišemnosť: Dybych já měl takovou pišemnosť, jakú mám ústnosť = znalost, zručnosť v písme, jakou mám v řeči (Vah.).

pisk, -u = piskoř, brk (záp. Mor.).

piskačky, pl. f., puškvorec (slez.).

piskat: Chlapec *piská*, kuře *piščí*, *pisťkoc* (= popiskuje), dítě *piščí* (brečí), *piskoni* (= »piščí« chtít něco).

piskor, -a 1. brk (záp. Mor.), 2. hrubý a malý, část dud, v gajdy 4, 11.

piskoř, -a, 1. kdo piská, hudebník: Földyna piskoř, 2. »černá myš, s delším ocasem a delší hubú« (val.).

písmo, *pisemko*, 1. psaní, list: Mam ja doma dvouh hoľubkuv, pošlu s písmem jedneho (Suš. 201). Oj přišlo mi večera večer písmo (Suš. 587). 2. každá, knížka (Jicko).

píst, -a, lopatka s rukojetí; vylouká se jí prádlo (Slav. ČL. X. 470). Srovn. piznúť.

pistence = ostence (v. t.).

pistík u saní v. saně 2.

pistruľa, -le, ovce, má po černé hubě bílé ěubky (val., rum.).

pistrulistý, co je ěubkováno jako pistruľa (val.).

pišćák, kdo pišćí, 1. dítě, které »piskoni« (v. t.), 2. štyra husí (záp. Mor.).

pišćat, *pišćet* 1. kuřata, housata, mladé myši pišćí, člověk s pisklavým hlasem pišćí: U vás myši pišćí (Suš. 700). 2. řinouti, téci: Tekutina pišćí z dřevěné nádoby mezi dužinami. Jedť pećenku, až mu masné pišćaľo z kútkú (Slav. ČL. XI. 93). Z hlavy mu krév pišćí (Suš. 685).

pišćec: tlustý jak pišćec (Daćicko).

pišćeľ, -e, f., kost hnátová: Uderýľ sa do pišćeľe = do kosti lýtkové, 2. u stavu tkalcovského v. t. III. a).

pišćeľnik, -a v. stav tkalcovský III.

pišćka, dlouhá, hubená ženská (Frenštát).

pišćvor = škvor (od Přerova).

pišćvorec = pušćvorec (vých. (Mor.)).

pít: Pije jak syseľ, duha, haľena, pije jak do důchodu, pije jak na vlčí kožu: Když za stara zabili vlka, chodili s vlčí koží po staveních a dostávali dářky, které pak propili (Slav. ČL. XII. 131). »Pij, až ti za uchem praskne!« praví se, když se žízni věmu podává džbán vody (Zl.). — Už mi nešmakuje ani pit (subst. = pití, »truňk«).

piťačka, ptání, žebrání (val.).

piťat, ptáti, žebrati (val.) v. pytat.

piťat sa, ptáti se, tázati se (slov., val.).

piťka, nápoj kravám (val.).

piťomý 1. dychtivý, bedlivý: Jozefa je do práce piťomá. Cérka je toho učení piťomá (Zl.). 2. zvědavý: Su piťomý, co z toho bude (v témž smysle říká se také »su hlúpý«) Zl.

piťvor, -a, síň (St. Hrozenkov).

piťvěna, kráva »nejčervenější, jak pivoňka« (val.).

piťviska, pták vanellus cristatus (Třebišćko).

piťvница, -ce, sklep: Šľi pánové do piťvnice (Suš. 96, od Břeclavy). Otvíraj, ženichu, otvíraj piťvnice (Suš. 445).

pivoň, -a, vůľ barvy pivoňkové (slov.).

pivoňa, -ně, jméno krávy = piťvěna (Dob.).

pivorňa, ně, druh révy = pihorňa (v. t.).

píz!: Dyž přichodili dóm, Vašica píz! ho = piznuł, udeřil (Slav. ČL. X. 302).

pizdra n. **pizgra**, pipla, kdo se »pízdří« v jídle, blatě (val.).

pízdřít n. **pížgřít**, mazati něčím mazlavým: To máš za to, co's ně ten roh popízdřil (Slav. ČL. XI. 275). Formani cestu (blativou) rozpížgřili (Zl.).

pízdřit sa n. **pížgřit sa** i **pížgřit sa** s něčím n. v něčem 1 piplati se se s něčím měkkým, od čeho se může zamazati: To nestojí za to, aby sa s tým pízgřil. Kdo by sa s tým pízgřil? = matlal. 2. babrati se v jídle: Enom sa v tom pízgřil (val.). — K slovesu tomu Kt. v Dod. I. poznamenává: »Vck. mi pověděl, že znamená *pížgřit sa* mazati se, ale později dodal, že je pízgřil chybné m. *pízdřit*. Má-li Brt. pízgřil také od Vcka, tedy by to bylo také chybné m. pízdřít.« V tom jest omyl; obou tvarův užívá se v různých končinách Valašska vedle sebe, na Zlinsku *pížgřit*. Střídání hlasek *d* a *g* v nářečích východomorav. není nic vzácného, čehož i Slovník tento podává dosti dokladů (v. Předmluvu).

pizgoř, -a, pitevník (val.).

pizgořit, pitvati (val.); *pížgořit sa*, m. *pížgořit sa* (Zl.), piplati se.

piznuť: uhoditi: koho kamenem, pohlavkem, kým o zem (val.): Pizł kłobúkem do pėfi = praštil (Slav. ČL. X. 300). Kovař mne piznuł kládivěčkem (Suš. 482, laš.). Piznu ja nim o scenu (Suš. 626, laš.). Hrom piznuł. Kolik (hodin) pizło? Osmá pizła (laš.).

pizmo, aster chinensis (bot.).

plac, -u, dvůr při domě (laš.).

pláca, -ce, placení: Jaká pláca. taká práca.

plácách, -a, placek (slez.).

placák, -a, široký obojek okolo krku při ženské košili (han.).

plácek, -cka, platitel: Temu nesvěřujtě, to je zły plácek (laš.).

plácek, -cka, veliký vdolek (koláč), »co sa ich pět nají z jednoho« (Jicko).

placný, prostranný: jizba, dvůr (Zl.).

Pláček, trať (Počenice); vlastní jm. (Btcha).

Pláčkov, -a, trať (Hulín, Náklo).

plácky, pl. m. 1. pláč: Lepší prý jsou plácky nežli vandry (R. a Ž. 39). 2. místo, kde voda ze země proráží, »slíz«.

plága, soužení, nehoda: Pořad jakasi plága chodi po lidech (laš., z něm. Plage).

pláganec, -nca, druh pečiva: Dyž budú děti plakati, napeču jím pláganců (Suš. 679).

plahan, velikán (laš.).

pláchat, *pláchnút* 1. vanouti: Jak se otevřú dveři, pláchá oknem. Pláchá tu na nohy = es zieht hier (od Bzence). 2. plápolati: Oheň pláchá. Tá pentľa tak na ní pláchała (Jicko). Mé pěkné husté vlasy, nepláchnete, kde chcete, jak ste prvěj pláchały, kdy ste svobodné byly (Suš. 436).

plachavý, trochu plachký (val.).

plachetka = plachticka.

Plachetky, pl. f., trať (Slátenice).

plachký = plachý.

plachota: Třisky, takové plachoty, ty nedajú tepla, hned' zhořá (Jicko) v. pláchat.

plácha: Svajba trvala až dopátku; ještě v pátek dostávali hosté pivo a tvarůžky, čemuž se říkalo »plachty prat« (Vyhł. II. 129).

plachúty, pl. f., třisky odletující, když se šindel strouže (val.) = plachota (v. t.).

plachýňaf, plaše létati (val.).

plakač, -a: Neplač, Janku, neplač, kúpíme ti plakač, až naplačeš pfný, kúpíme ti jiný = hrnec na slzy (žert.) ND. 38.

plakat v gen. = oplakávat: Pláčeš-li ty vínka svého a vrkúčka zeleného (Suš. 192). A já pláču a naříkám dávněj přhody (Suš. 352). Neplačte. mamičko, neplačte vy toho (Suš. 573). Nėbudě mňa plakať žiadný (Bart. II. 193). Zabili Janoška v šenku, pláče ho rodina venku (Bart. III. 126).

plakání = pláč: Nepomože plakání tvoje (Suš. 455).

plamenčica, -ce, lychnis chalcedonica (bot.).

plamínko: Lekne-li se žena ohně a sáhne si při tom na tělo, mívá pak dítě tak zvané plamínko, více méně rudou skvrnu (R. a Ž. 21).

plampa = paščeka (v. t.).

plampať, plauschen; *plampača*, Plauscher (Jicko).

plamyček = plamének (Lor.).

plañ, ně, f., planý, holý vrch (val.).

plaña, planina, půda plavá, neúrodná (val.).

plandat, choditi bez účelu sem tam: Rebár ešče před chvílkó plandal po dědině (Rok II. 472).

planéta: Ze staré astrologie zachovalo se posud pořekadlo, že ten neb onen se narodil na šťastné nebo nešťastné planětě (Mor. lid. 292).

planétník čte lidem planětu, prorokuje z hvězd budoucí osud (ib.).

planina = plaña (v. t.).

planisko, paseka (Vah.).

plánka, *planuša*, planá hruška n. jablko.

plant, kabát (Zábřežsko).

plantat, -cu 1. plésti: Ledvá sem nohama plantal od slaboty (Vyhl. I. 74). Já sa ím do toho neplancu (Zl.). 2. mnoho a hloupě mluvit; Ten toho naplance! Já di, neplanci = nepleskej! 3. Kam se planceš? = pomalu jdeš.

plantucha, mluvka (Zl.).

planý jeleň = roháč; pl. vůl = kapucínek; pl. rak = vodoměrka bahenná (Podl.).

plápoľat: Pantle tak plápolajú v povětrú (dok. 71). Byla samy pentle, tak od ní plápoľaty (Zl.).

plasiat sa: Její bílé vlasy po vodě sa plásí = plovou (?) Suš. 145.

plaskáč, -a 1. poduzdev ryba (laš.). 2. druh bramborů pleskatých.

plaskačka, lopata, kterou se něco upleskuje, na př. hnůj na voze (laš.).

pláskat = plácati (vých. Mor.).

plaskura, druh bramborů pleskatých (laš.).

plastovať sa, namáhati se (horň.).

plastovitý snih = v plástech, v kusch; op. krúpkovitý (val.).

plášný = plachý: zajíc (laš.).

plät: Lesti řa, synečku, hlava bolí, uvaž si lísteček javorový, bude ti na plät = pomůže ti (Suš. 605). Nic na plät, dybych co děřál = darmo všechno. Málo na plät, mosím ít = málo platno (Zl.).

pläteňák, plätěný kabát: Spadl s pece Mařeňák, roztrhl si pläteňák (Suš. 728).

plätenice, pl. f., plätěné nohavice široké, jež Slováci na všední den nosí: řiká se jim též: drle, drlavice, luty, plky, řaslavice.

plätěnyky, pl. f., podvlékačky (Slav. Čl. X. 35).

plätěná bouda, v níž se plätno prodává.

plätež, e. f., plácení: To je pläteže! (vých. Mor.; též rus.).

plätežník, plätitel: špatný pl., kdo nerad plätí n. zaplätiti nemůže (vých. Mor.; též rus.).

plätif: Zboží plätí = je v penězích. Žito poplätilo = podražilo (Vah.).

plätný: Léč byl plätný = pomohl. Nebylo mi to nic plätné (o léku). Plätné aj dva grajarcy = i ty dobré. Málo tam byl plätný = málo tam pořídil. Tatík měl ze synka radost, že je mu tak plätný = dobrý pomocník. Ta mařá cěrka je mi plätnějši než dvě staré roby. Pecen chřeba plätnějši než měch zemňáků (vých. Mor.). Přäteľy mám, nic mně plätní nésó (Suš. 331).

plätočistý šátek, »co má tabuľky po sobě« (slov.).

plätva, v. vazba.

plävác, *plävák*, *plävka*, druh bramborů plävě barvy.

plävastý = plävý (val.).

plävěna, plävá kráva (val.).

plävka, houba boletus scaber (horň.).

plävka, plavení dříví (val.).

plävoch, druh bramborů plävých: Mamy na předaj plävochy (laš.).

plävohň, *plävohň*, plävý vůl (Podl.).

plävý: Plävy kohut pēja (Suš. 335).

laš.); pl. drozd = *turdus musicus* (horn.); pl. stehlík = *slavík* (horn.).

plazan, jazyk (který se vyplazuje, potupně) (Zábřežsko).

plazatý = rozplazený, kdo má košili na krku rozepjatou (val.).

plaziť, čuměti, nahlédati (do okna): Co plaziš? Ty si *plazať*! (laš.).

pře, pře: To je takový pře, pře = neslaný, nemastný, slaboch (Včk.).

přeco, -a, 1. rameno: Na přeci to něsoť (Dob.). 2. uzená kýta, šunka (laš.).

přecovník, pecen chleba, do něhož zapečena šunka (přece) nebo kus telecího masa. V pondělí velikonoční dostane každý domácí svůj přecovník (slez.). Na Jicku jest přecovník klobása, zapečená v těstě pšeničném.

přecuch, kdo plete, mluvka (laš.).

přehnit sa n. *přehnut sa*: Pýř na poli, hmyz a všeka neplecha se přehní (= zavrhuje). Všelijakéj téj škrobače moc sa vypřehlo (Zl.).

plechý, pořádný, slušný, náležitý: Ani botů plechých to nemá (dok. 24). Dyby byla plechá, byla by u muža (Žď. obr. 56). Není to plechý = nestojí to za mnoho (Maš.). Ani tomu pleše nerozumím. Tam nemají ani pleše krávy (záp. Mor.).

plejáč, -a, 1. dělník, který pleje: Běžte, plejáči, obědvati (Bart. II. 30). Jak v pondělí ráno staťa, s plejáči se ubíraťa. Podme, *pletci* (přejci?) plet do poľa (Suš. 791). 2. = převák, pluh na pletí řepy (slez.), 3. koš na sbírání vypleté plevele.

plejačka, ženská, která pleje.

plejný, sporý, vydatný: To zboží je plejně (Jicko). Srovn. pliný.

plekaňa, -ně, kojná (Dob.).

plekať, kojiti, mlékem napájeti (dítě i mládě zvířecí): Poplekaj to malé! Odplekajť = odstaviti: diťa odpleskané. Připlekajť na teťati = plekáním přichovati (val., horn.).

pľemenica, -ce, ovce matka (val.).

plena 1. lupínek na železe kujném: Je to samá plena (železo nehladké, drsné). Vletěla mu plena do oka (záp. Mor.). 2. kaz na ostří nože, sekery a p., die Scharte (horn.).

přes, -a, prohlubeň v řece (val.).
přeseň, -sně, f, plíseň, plesnivina (laš.).

přesk: plesky házet = dělat káčery, babky (v. t.).

přeskáč, -a, m. 1. ryba plaskáč (v. t.), 2. pleskatý mosazný knoflík (dok. 175):

přeskanec, -nca, vlčí mák, odtud, že jím děti pleskají o čelo.

přeskať rukama = tleskati.

přeskať bičem, práskati (horn., laš.).

přeskavá, druh tance (Suš. 602).

přesňa, -ně = přeseň (v. t.) laš.

přesník 1. der Fischmeister (v mor. listinách), 2. druh jablek.

přesnivák, kůň barvy plesnivě.

přesnivec, -vca, m., filago (bot.).

přesnivý: Než bych sobě vdovca přesnivého vzala — jemuž vlasy »prokvětají« (Suš. 197).

přeso i *přese*, -a, jezero, rybník, stojatá voda (val., horn., laš.).

přesčit, udeřiti: Tak ťa přesčím, až sa ti v očách zajiskří! Dajte pozor, ať sebu nepřesčíte! Zapřesčil králíka = zabil udeřením za uši. Vy-
přesčil oči = vytřeštil (Zl.). Fľaša přesčil, puká (Dob.).

přesčoka, lať: Já bech im okázal přesččó cesto do ruské zeme (fig. 130).

přěška, pampeliška.

přetěnka, houska pletená, posolená nebo pomačená (Zl.).

přetikoš, -a, nebo *pletikosa*, -e, m. mluvka, lhář.

přetina, přepletý, t. j. přesekaný les, podrost vysekaný na otěpky (Bučovice).

přetky, pl. f., 1. smyčky, oka na zvěř (Jicko). — Kdosi jsa žalován, že kladl »oka« na zajíce, nevěda, co by to bylo »oka«, hájil se, že to byly jenom »pletky«. Načež soudce zhurta jej odbyť, že »oka nejsou žádné pletky«, t. j. věc nestojící hrubě za řeč. 2. rybí síť = mřeže (v. t.) Bradleny.

přetník, ryba *lenciscus erythrophthalmus* (Podl.).

převačka, výstražný popěvek, jímž

pasák n. pasačka svého druhu upozorňuje, že má dobytče ve škodě (záp. Mor.) ND. 212.

plevařka, ženská, která pleje obilí z plevele = plejačka (v. t.) dok. 157.

plevař = pleti: Potkal sem tam svoju miľu, co plevaľa ľeň (Výhl. VI. XVIII. 939).

plevedlo, plevel (Jicko).

plevel jmenuje se jménem hromadným: 1. tráva, travsko, 2. smotlacha, 3. makotina (je to sama makotina, Viškovsko), 4. nezdoba (val.), 5. nezbacha (horň.), 6. chamcha (záp. Mor.).

plévněna, -ě, *plevník*, *plevinec*, přístavek bok přístodůlku na plevy (v. stodola): Skovám se do plévně (Suš. 683).

plévněňák, odrostlejší sele, protože se krmí spařenými plevami ovesnými (val.).

plevný: pl. husa, nekrmená, lehká jako plevy (jen o husích) Jersín.

plezmero 1. nádra rozhalená, když se košile pod krkem rozepne, 2. kdo chodí »s plezmerem«. A co si to také vzál, takové plezmero? = rozčuchaná, líná ženská (Slav. ČL. XI. 227).

plganka, bramborová kaše (Podl.).

plha: Plha, plha, pěkný pták (Suš. 698) = plháček (?).

plháček, pták sitta caesia (Sloup).

plhat se, plaziti se: Plhal se po stěně? Plhal (Suš. 764); odtud přímění *Plhal*.

plch, -u 1. na roli, zmotky pýče a p. vyorané (Vah.). 2. škuť, kudly: Sviňa má ešče starý plch na sobě (Zl.).

plíce: Vodešil s plócama = nic nepořídil (Brň.).

plihý: maso, měkké, vleklé (Vah.).

plich (plch), svišť (laš.).

plichěř, -a, *plochěř* = pliskýř (v. t.) Maš.

plichta 1. kuželna (Opav.). 2. Když při hře dva hráči mají stejně, udělali plichtu, splichtili se.

plichtaška, z něm. Brieftasche (laš.).

plina, prapor (Klobouky Brň.).

pliný, spory, hojný: Zrno zaseté v říjně nikdy nebývá pliné. To žito není pliné. Pliná jabloň, hruška, která hojně rodí (záp. Mor.).

pliska 1. bílá značka, 2. skatindla v tarokách (han.), 3. = plska (Brň.), plistva (laš.) pták motacilla alba (Zl.).

pliskat: Hus nebo kura potlučená pliská vejca = pouští je ze sebe bez skořápky (Val.) v. pluskat.

pliskatka, hmyz »baruška«, stonožka (Vah.).

pliskýř, -a = prykýř, puchýř zákožní: Ruky měl od práce samy pliskýře (Vlk 16).

pliskyřica, -ce = pryskyřice (val.).

pliskyrka, pryskyřice (Jicko).

plk, -u, 1. zvuk, který působí měkká látka padajíc na něco tvrdého, 2. tlach: Ale to prej sú hlúpý plky (dok. 127).

plkačka, hloupá řeč: Těj jeho darebněj plkačky nemožu ani slyšet (Vah.).

plkat, *plkotat*, plauschen (vých. Mor.).

plkatý: plkaty gatě n. zkrátka plky, široké kalhoty (han.).

plkna, povídavá ženská, klepna.

plknút: Slépka vyplkla vajíčko (v. pliskať).

plkonit, int. slov. plkat: Já plkoním a ešče sem nic nepověděla (dok. 108).

plkoš, -a, tlachal (vých. Mor.).

plkot, tlachání, plané mluvení: Ja nechte toho plkotu a hľadte si práce!

plkota, -y, m = plkoš (v. t.) Zl.

plkotnica, -ce = plkna (v. t.): Byla to taková plkotnica (Slov. obr. II. 3).

plkta, -y, m. = plkoš (v. t.): O di ty starej plkto! (dok. 156).

plkuša, -še = plkna (v. t.).

plky, pl. m. 1. = plátenice (v. t.), 2. hanácké koženice (gatě): Za stara mival sem plke e 15 let (fig. 69).

plň, i, f., úplněk: Měsiček idě do plni, je v plni (laš.).

plnidlo, díra v mlíři (záp. Mor.)

plný: plná noha, Plattfuss; *plonohý*, plattfüssig; pl. plátno = hrubé (Jicko).

plno: Měsíc ide do plna, z plna = přibývá ho, ubývá ho (Zl.). Je tě všady plno jak bídý (Zl.).

plnorohý kůň, který má roh vespod docela vyplněný; snadno se otláčí (arch. III. 190).

plod, dítě: Jož má plod (Tišňovsko).

plodihřích, -a, nezbeda, nekáranec (laš.).

plohnúť se, rozmnožovati se: Chrustuv se zplohlo letos moc. V suše se blechy zplohly (Kt.). Srovn. pléhnit.

plosa, -se, lysa: Kůň má plosu, je plosatý; kráva má *babušu*, je babuřatá (Jicko).

ploščica, -ca, zahrádková květina. Na dědinách ji nosívali chasníci za klobouky (Peck).

Ploščiny, pl. f., trať (Vízovsko a j.).

ploščka, stinka.

plot, -a: Je z takovyho plota = rodu (Kunštát).

plotníček (Zl.), *podplotníček* (Strážnice), troglodytes parvulus.

plotvan, -a, z něn. Bratpfanne.

plouhat se, plahočiti se: Já bych se nechcela světem plouhat (Pitt. VI. XVIII. 517).

plouhavice, *plouhota*, (-ó-), slota, deštivé počasí (Jevičko).

plózina, úrodná půda na dolině (Kelč).

přpa, moučné jídlo na kaši rozvařené: Šišky sú na přpu = rozpřpały se (Zl.).

přpotat, zvuk, který působí husté jídlo vroucí: Kaša tak přpoce, 2. = přkostat (v. t.).

přpsat, šplhati (Kunštát).

přpsf, i, f., sádlo v praseti při poltě (val.).

přstka, valašský nízký klobouk s úzkou střechou (Vlk 89).

přf, ě. f., pl. přfa, vor.

přfař, a = vorař, kdo se plaví na přti (Btcha).

přtař, -cu, sjížděti, sklouzati po vodě: Hodiš-li ploský kameň po

vodě, on přce, přce, ež na druhu stranu vypřce (Kt. Ostrav.).

přtě, í, pl, f., široké gatě plátěné = plky.

přřca, — přřc, pl. n. 1. pl. řahké = řahčiny = přřce, 2. pl. čierné = játra (Dob.).

přřcar 1. baňatá nádoba, 2. dýně.

přřcka, baňatá sklenice (val.).

přřčník, přřčník. scabiosa prat.

přřh (viz str. 296 a 297).

přřhactvo, plazové (val., laš.).

přřhák, půlhák, fortášská ručnice s dlouhou hlavní (val.): Nabijme každý svůj přřhák (Kda II. 45).

přřhava, deštivé počasí (val.).

přřhavý, deštivý: zima (val.).

přřhy, pl. f., deště často po sobě jdoucí (vých. Mor.).

přřják, -a, plivátko (val.).

přřkař prádlo, máchati (laš.).

přřusk, jen ve spojení: mokry jak přřusk (vých. Mor.).

přřuska, kapka: Přřusky krvi ve mně něostało; přřusky deščové (laš., horn.).

přřuskanec, -nca, kus bláta na šat »přřplusknutého«, přřkydnutého.

přřskat 1. házeti, kapati něčím hustým: Zedník přřská maltu l Šišky popřřskané trnkama (val.). Děcka přřskajů = jídlo jim padá (kape) od huby (Vah.). 2. Muchy přřskajů = hynou (Vah.; srovn. kapat), 3. pukati: Puchyře se popřřskały (laš.).

přřskavica, -ce, deštivé, blativé počasí (val., laš.).

přřskávka, druh hrušek: padnouce se stromu na zem »rozpřřsknú sa« (val.).

přřsknúť: Vajičko přřskńo na zem = padlo a rozbilo se (val.).

přřšče, pl. f. = přřhy (v. t.): Přřšče uderyły (val.).

přřšcat, *přřščet*, drobně a stále přřseti; int. přřskotař (val.). Srovn. přřskatař: Hrušky přřšćija = padají se stromu jedna po druhé; všecky splřřšćely (val.).

přřut — přřuju, plivati.

přřut — přřuju, plovati (vých. Mor.).

přřuta, deštivý čas, ob. pl. *přřuty*: Jak bogdalé přřlečá na hory sem, tož je přřuta věčná. Má-li duha konce

v dolinách, nastanú pluty. Mračna sú na pluty (val., laš.).

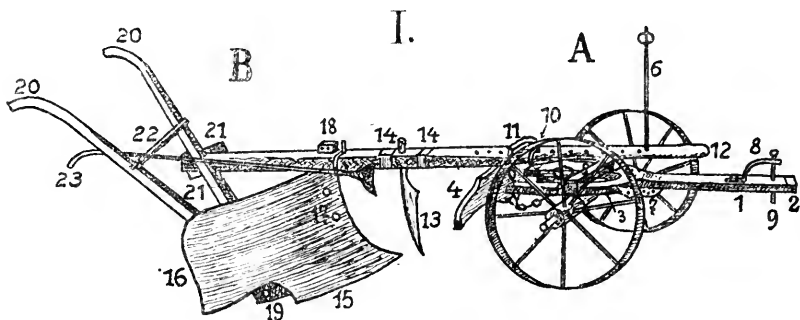
plutoviny, pl. f., stálé deště (Slav. ČL. X. 34).

plutý Němec = kutý (laš.).

pluvýcať, int. slov. pluť, škaredě plíti: Všeci pluvýcali a vytrípali z fajek na zem (ČL. XII. 229).

pluznivý, nekaly, škaredý: Mluvi pluznive řeči (laš.).

Pluh

A) Plužné kolečka, koľca (val., laš.), vuzek (laš.) (1) klučík, klučovisko (laš.), vodič (dol.), drabica (Brněnsko) = ojko plužních koleček, s předu opásáno zdiřkou (2), železným páskem, aby nepukalo. V zadu rozestupuje se ojko ve dvě ramena, »snice« n. »sničky« (3), jež na příč spojuje podyždka, podýma (St. Hrozenkov) (4). K ose (nápravce) připevněno jest ojko příčným dřevem, jež jest přepásáno železnými pasy (tradlinkami). Příční toto dřevo (5) nazývá se: násadek (Zlín), náhlavek (val.), zhlavík (han.), slavík (záp. Mor.), poduška (laš.). V násadku upevněn železný prut s dvěma oky na vrchu, jimiž se provlékají opraty, slove pohůnek, pohonič (6), oka se jmenují bryle. Na starém pluhu býval dřevěný »dědek«. V pravo na ojku v zadu přibita jest železná deska s dírkami, řečená nahaňák (Zlín), nahaňáč (dol.), nahaňka (han.) (7), do dírek se zastrkuje železná klika: zarážka (laš.), zapinadlo (slov.), čímž se dává pluhu směr od záhona nebo do záhona. Váhovisko pro koně připíná se ke klučíku s předu: zastrčí se do tlamky (8), děrami v tlamce, ve váhovisku a klučíku prostrčí se dlouhý železný hřeb (9). Tlamka (Zlín) slove jinde: klamka (St. Hrozenkov), paščeka (laš.), stolička (dol.); hřebu (9) říká se: svořen (slov., val.), svorník (laš.), srdeň (záp. Mor.), lónek (han.). Pluh připíná se ke kolečkám takto: zřidel navleče se do železného kruhu (10), jenž slove: húžev (St. Hrozenkov), húžva (val., slov.), húžba (dol.), hažva (laš.) a zatkne železným hákem (11), jemuž se říká: kokotek (val., slov.), kohoutek (Jicko), přetěkl (han.), potykač (záp. Mor.), potykel a potykač (laš.), poverák (St. Hrozenkov). Čím dále ku předu na zřideli kokotek se zatkne, tím hlouběji pluh oře.

B) Pluh upevněn jest na hřideli (12), jemuž jinak říkají: plužisko (laš.), hradzjel (St. Hrozenkov). Uprostřed v hřideli zaraženo jest krojidlo (13) jinak nazývané: krajadlo (záp. Mor.), číslo (Jicko), krůj (laš.). V díře hřidelni upevněno jest krojidlo klínem, jemuž říkají »pašklín«, s obou stran krojidla hřidel přepásán jest zdiřkami (14) (14). Rocháč (ruchadlo (15). Jehož zadní část slove křídlem (16), připevněn jest šrouby (17), na slupici (18), nahore ve zřideli, na spodku ve splaze zadlabané. Slupica slove jinak: srubica (val.), snubica (laš.), stupica (St. Hrozenkov), slubica (záp. Mor.). Část splazu pod rocháčem viditelná (19) slove patka. Rukověti pluhu (20) slovou: klače, gľače (slov., val.), kleče (han.), nohy, ručky (laš.), priemky (St. Hrozenkov). Levá klač slove val. »dľabovka«, v ní jest hřidel zadlabán a klíny, tak řečenými podklačnický (21) zaražen; pravé klači říká se přínoska. Obě klače spojeny jsou příčkou (22), kteréž se jinak říká: prut (slov.), rozpinák (val.), spinka (dol.), spružlák (St. Hrozenkov).

Na oškrabování bláta s rocháče jest otka (23), botka (záp. Mor.), jejíž dřevěná rukojeť slove otčisko n. otisko.

Zapřáhnou-li se koně do pluhu, připne se váhovisko k oji plužných koleček, jak nahore pověděno.

Pro voly je zvláštní správa. Váhu tu zastupují »krpadla«, val. skřipadla (II). Jest to dvě deštiček spojených »kolkem« (a) uprostřed zastrčeným. Na konci »kolku« jsou »zábradky«, jimiž přiléhá k deštičím. S předu i v zadu v deštičích jsou dírky proti sobě. V zadu zastrčí se do nich »svořeném« ojko plužných koleček (c), s předu »kluka« (b). Kluka má na konci tlamu, t. j. konec její jest pod spod ohnutý (vlastní klika), do ní se vstříčí jařma a zastrčí uprostřed dlouhým svořením, krky volů zastrčí se na konci jařem »jehlicemi« (III).

Koně jsou zapřaženy: sedlový »na poca«, náruční »na ruca«; třetí jest »opratní«. Nejede-li se na pole s vozem, veze se pluh na »vlákoch« (vláky pl. m.). Ve Slezsku vláčkům říkají smyky. »Zavlákovat pluh« = dáti na vláky.

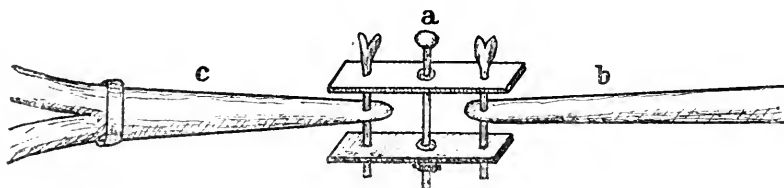
Na východní Moravě starý pluh byl všecek ze dřeva, jenom radlica a krojidlo byly železné. Klačě i se splazem byly samorostlé, z jednoho kusu. Pluhu takovému říkali »hľadák«, na rozdíl od »dřábáku«, jehož klačě byly ve splazu zadlabané.

Ruchadlu říká se na vých. Mor. rocháč, na Brněnsku ruchan.

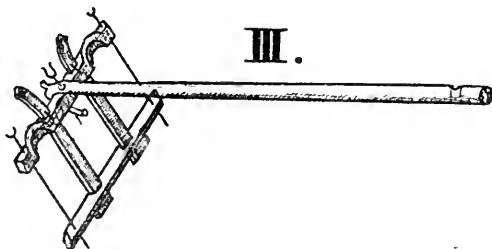
Radličák n. venták na Zábřežsku jest pluh o dvou radlicích.

Převák (= pleják, ve Slezsku jest pluh na pletí řepy.

II.

III.

plužic, -a, najatý hospodář, aby vedl hospodářství, odejde-li vlastní gazda do světa (za obchodem, miškáři) Vck.

plužisko, hřidel plužní (v. pluh 12).

plužit, orati pluhem: Ako sa ci (ti) pluží? (Dob.). Liška pluží (Suš. 742).

plynút, plouti: Vychováł sem dvě labutě, poplynú ti proň (pro vínek). Jedna praví: nepoplynú, neumím plynút, druhá praví: já poplynú (Suš. 352). Červené pantličky po vodě plynuly (Suš. 377). Do tanečka jakoby plynula (Suš. 757).

plyt = plynút: Její černé vlasy po Dunaji pily (Suš. 89).

plytký, nehluboký: v plytké nádobě je mělká voda. Plytko oral.

plyvat, plovati: Plyvaj mé pérečko! (Suš. 167).

plzem: něco koupiti = jak stojí a leží, per Bausch und Bogen. Plzem to prodal = v celku. Udělamy to plzem = najednou (laš.) = pajzem (v. t.).

plzák, ošumělý, ušpiněný klobouk (val.).

plznút = piznút (v. t.) val.

pníkať: Já sem ho (kanárka) aj

čůl pníkať (o žalostném tikání ptáků)
Slav. ČL. XII. 276.

pnok, pník, malý peň (Lor.).

pnút se: Nění to fialka, co se po
plotě pne (Suš. 552).

pnůvka, motyka na kopání pňů
(pařezů) laš.

po předložka I. s akkusativem:
1. *Akkusativ přídavných jmen a náměstek přisvojovacích s předložkou po znamená způsob*: Dělá to po Jan-
kovo, po svoje, po naše, po vaše
(Mal. XXIV. 143).

2. *Distributivní po v nářečí val. a laš. pojí se s akk. číslovek*: Skládali po
deset grejcarův do týdňa. Dostanete
po tři grejcarý. Prodávaju to po
grejcaru baj po dva. Su-li po-tych
štyrcet, tož ich vemu. Dali po
dvě sta zlatých. Ma pole po dva
jochy. To zboží ma takove jakesi
zrnečka po dvě, po tři.

II. *S dativem jmen přídavných a náměstek přisvojovacích po znamená způsob*: po polskému, po našmu
(Dob.). po našem, po vašemu, po
svojemu (laš.).

III. *po s lokalem má 1. význam místní*: Chodila po hájku, trhała po-
lajku (Suš. 238). Když sem já šel
po Dunaji po té velké hrázi = podél
Dunaje (Suš. 257). Najpěkenší je to
stavení po cestě = podél cesty
(Vah.). A ty po mě běž = za mnou
(Dačice).

2. *přenesený význam místní*: Po
vás nepozná nemoci = na vás nevi-
dět, že jste nebo byl nemocen (pol.
nie znać po nim znuzenia). Po něm
nevidět, že je takový boháč. Chťěl
po mne (= mně) chleba. Vypožčával
po mne pět rynských (vých. Mor.).
Hředała ohňa po susedoch (Bart. II.
459). Chodí po dochtorech = hledá
pomoci u různých doktorů. Vytlúkajú
peníze po lidoch.

Často znamená chodit po něčem účel. Chodí po vajočoch, po telatech,
po kozkách, po kuřatech (kupovat),
po zelinách, po jahodách, po hřiboch
(sbírat), po zajícoch (střílet), po ry-
bách, po ptákoch (chytat).

Pozn. Chodí *po hadrách*, jako ob-
chodník, skupuje hadry po lidech;
jde *na hadry*, aby jich na jednom
místě nakoupil nebo nabral; jde *pro
hadry*, aby je na jistém místě sebral
všecky.

3. *přenesený význam časový*: Po
tem dochtoru belo lepší (Mal). Když
bylo po draku, Petr se svými zvířaty
odešel (Kda I. 287). Kráva po te-
leti = nedávno otelená. Už su dávno
po nemoci, afe su pořáď ešče slabý.
Už máme po radosti. Člověk neví,
po čem stlůstne.

Jsem po něčem = ztratil jsem ně-
co, nemohu něčeho užívat: Jak bu-
deš pořáď kósať cukrovi, budeš po
zubech. Fčera sem dostať stofku, a
už su po ni. Už su po botech. Mám
pokaženy zube, a tak už su po masu
(nemohu jísti masa). Jak mně to řeķl,
beť sem po idle (Mal. XXIV. 143).

4. *význam způsobový*: Milý po
procházce chodí (Suš. 381). Chodil
pán Bůh po besedě (Suš. 3). Chodí
po žebrotě, po ptaňů, po koledě.
Sedala sem po tmě (Suš. 202). Ro-
bíme po svetle aj po tme (horň.).
Žali po měsíčku (laš.). Přeľa rutu
prošvarna dževucha, přeľa ju po
měsíčku (Suš. 750). Všecky panny
du po parach (Suš. 394). Te šate
nésó po módě (Mal.). Nechtěl mu
hrát po notě (Bart. III. 760). Po
barvě be te šate bele pěkný Po
chuze be to mohľ bet Janek, afe
po hlasu né (Mal.). Děľáme po vůli
(nepřesilujeme se). Děľá všecko jak
po paměti (bez chuti). Di po dobroti
(po dobrém). Uhodilo třikrát rana
po raně (Mal.). Řeknu po pravdě,
jak to bylo. Po jaké známosti beľ's
k nim pozvané (Mal.). »Jak se máš?«
»Ľanu tak po troše, po téj horší
straně.« Má se tam po čertoch (Suš.
669). Čarodějnice, jak uviděly svůj
čas, zas po svých uletěly (Kda II.
103).

5. *význam distributivní, když se celek v rovné části dělí*. Zvláště při
slov. kupovat a prodávat a p. užívá
se takto předložky po s lok., vy-
týkajíc cenu jednotlivých stejných

části téhož celku: Ženci žali po snopě, můj nejmilější po kopě (Suš. 554). Dybysi mi tak dluho vařila, často bysi po huběnce braľa (Suš. 551). Tam na vojnu verbovali, po vraném koňu dávali (Suš. 173). Trháme ty trnky po nečem (po troše). Jedú kupci od Hulína, pytajú sa, po čem vína. A tá bíľá po toľaru, a tá čérná po grýcaru (Suš. 445). Po čem víno nalíváš? (Suš. 141)

Pozn. Po čem oves? Po třech, po štyrech, jak který. Po čem ty hrušky? Po čem lokeľ? Tak vždy kupující a prodávající na drobno. Jde-li o celek, táží se »zač?«: Zač to tele? Nikde lid mor. neuzívá fráze »co to stojí?«

6. *význam kolikostný*: Má po pěti měřicích žita, po třech rži, t. j. výsevku. Upékla chleba po měřici, t. j. z měřice mouky. Dlážka je po polovici nová = z polovice.

IV. *Předložka po skládá se s předložkami mezi, mimo, nad, pod, vedle, za. Taková složenina pojí se s tím pádem, kterého žádá druhá předložka* (val., horn., laš.): Pomezi nohy mu vběhl. Nechodí pomezi lidí, pomezi svět. Ztratil sa pomezi stromama. Hleděl, aby ho žádný nezpозoroval pomimo princezku (Kda I. 145). Šli jsme pomimo železnice, kostela. Vjó ponad všecy hory (Kda II. 94). Hrdlička pořetí ponad všecy kopce (Suš. 270). Švec podlezl sv. Petrovi popod ruku (Kda II. 51). Letěla popod trní, popod stromy (Kda II. 91). Běžel povedle potoka. Poza humny vede chodník. Zajedem poza horu (Bart. II. 370). Lese poza ten vrch sú panské. — Ponadeň = nad něho; popodeň = pod něho.

V. *Fako předpona skládá se po 1. s přidavnými, a to v pozitivě a komparativě na označení menší míry vlastnosti*: pomalej, poslabej, posyrovej = trochu malý atd. (záp. Mor.), povětší, pomensí, postarší, pomladší (vých. Mor.). 2. se slovesy na označení menší míry děje: postonává, poléhá, posedává praví se o nemocném, který

neleží ležmem. — Jiné příklady viz na svých místech.

pobaba 1. bezplatná výpomoc sousedů sobě navzájem při rozličných pracích. Potřebuje-li kdo na chalupu vozit dříví, sklidiť louku, požít obilí a p., obejde sousedy a prosí, aby se v jistý den na pobabu sešli, načež v určitý den z každého domu aspoň po jednom najíti se dají (Kda II. 325). 2. hostina vystrojená přídkami před každou nedělí a svátkem (Opav.). — Slovo to sotva asi má co společného »s pohanskou bohyní Bábou«, jak se vykládalo, znamenajíc tolik co *pobava, zábava*. Lid tuto dobrovolnou společnou práci, konanou po vůli, bez drába, ve společnosti milých sousedů za veselého zpěvu, pokládal za vítanou zábavu, zvláště také, když hospodář potom své pomocníky dle možnosti vyčastoval. Srovn.: Když není práce, pracují (nádeníci) někde toliko za stravu a kořalku, či na *zababu* (Vyhl. VI. XX. 23). Srvn. *mesjáčky*.

pobabiny, pl. f., pohrabky lnové, co zbyly na poli, když se len posbíral, též mrva lnová při mláčení (laš.).

pobádat sa, zdáti se: Mi sa pobádá, že . . . (val.).

pobaláchat někoho, poblázniti (Vck.).

pobaľamundzić, zhatiti, pokaziti, z pořádku přivěsti: Či to pobaľamundžili (Lor.).

pobaraneč, -ňca, livanec přes celý plech, se švestkami na vrchu pokladenými (laš.).

pobělavý = bělavý (val.).

pobera, -y, m. = poberta: Já nejsem pobera jako pobera, já jsem takovým poberou, že když sobě na něco myslím, nechť je to kde je, hned to mám u sebe (Kda II. 234).

pobída, potíž: O to mastny je pobída (Žď. obr. 93).

pobídněný, poněkud bídný: Včil je jaksi pobídněná (Vck.).

pobídný = bídný: kraj (Vck.).

pobíjačka, sekerka o krátkém

topoře, kterou se sudy pobíjejí, šindely na latě přibíjejí.

pobíjať na někoho, štvátí (val.): Macecha na pastorkyni vždycky pobíjela (Kda II. 41).

pobírať sa, míti se k odchodu: Abyhme sa už pobírali! (val.). Tetka sa pobíraľa (Slav. ČL. XI. 324). Uhlř pobíral se do svého přibytku (Kda I. 23).

pobízet na Drabansku neznají; říkají: nutit.

pobízka, pobízení: Belo tam hídla dost, hale málo pobízke (Maš.).

pobíznuť, pozvati: Pobiznu ho sem (laš.).

poblan: Šindel se štípe na poblan = dle »let«, blan. (Vck.) v. leta.

pobočák v. stroj na koně II. 10.

pobočky, pl. m., postránky, provázky po boku zapražného koně (Kyjovsko).

poboda, -y, m., pokušitel (záp. Mor.).

po bosácky chodíť = bosky (Vck.).

pobouzet, pokoušeti (záp. Mor.).

pobratránča, -ate, syn otcova nebo matčina bratrance (Rožnovsko).

pobrčený, splašený (Maš.).

pobřenina = podstřel (v. t.) Jevíčko.

pobrunčovať, pobroukávati: Stara baba pobrunčuje jako stará bečka (Vyhl. VI. XIX. 789).

poce, sedlová strana: Moja hřebica bela na roce a Zárobova hnědá poce (fig. 68). Jedenkrát sem vozil čtyřma s odpuštěním hnůj a ten sám šiml byl poce (Vyhl. II. 51).

pocelý, skoro celý: Nekeré zemáky (v kaši) byly pocelé (Slav. ČL. X. 302).

pocera, posměch (Vizovice).

Pocesťa, -í, pl. n., trať podél cesty (Blatnica).

poceshičko = potěšičko = potěšeníčko: Némám poceseňa, ani poceshička (Čern. 58).

pocítit: Žena pocítla, euf. počala (záp. Mor.).

pocmurovať, potajmu nahlížeti: Roby aj s tým zoľem (drobotinou, dětmi) do oken pocmurovaly (Brod-

sko). Srovn. *cmur*, nečistota z vycpeneho másla, *cmurkat*, po očku pohlížeti.

pocovní kůň, poce, v pocò, sedlový (han.).

pocrknót (han.) = pocrpnuť (laš.), podojiti krávu, která již odstavuje: Pocrpni tu krávu.

pocta: při děláni plátna se tkalcovi krom peněz dávaly naturalie; tomu se pravilo pocta (Vah.).

pocťivý, stálý přívlastek hlavy ve rčení euf.: krom vašej pocťivej hlavy, krom vašich pocťivých hlav.

pocudovať se, povaditi, pohádati se (laš.).

počasná (počestná) = zpropitné: Za počasnu vas svezu (laš.). Srovn. častovat.

počastovaná 1. uctění nápojem, zvdání: Chodí do hospody enom na počastovanú (vých. Mor.). 2. pohostění: Nemamy nic pro vas na počastovanu (laš.).

počat 1. s gen.: Dyž počali stoľú chystat (Suš. 83). 2. s dat.: Což tom (= tomu) počnem! = jaká tomu rada (Zl.).

počem, na! (= podř sem) přivolává se tele.

počepí: Ten to ma dycky na počepu = po ruce, pohotově (laš.).

počerstvená, zvdaná, kterou cestou ode křtu platívá kmotr (Vyhl. I. 116).

počervený, trochu červený.

počet z něho (zrušeného slibu) dáme = vydáme (Suš. 343).

počičkat, *počinkat*, počkat v řeči dětské, když se vyhrožuje: Počičkaj, já to na tebe povím!

počítit 1. vystřídati: Krampota kmotrovstvím už všecy známé počítit (Vlk 3). Šak už všecy dokoľa koľem počídila (kolera), enom nás Pámбіček opatruje = vystřídala, navštívila (Slav. ČL. XI. 433). 2. podělití stejným dílem: Všecy počídít. Šak sa enom nejak počídíme (val.). Srovn. *čida*.

počinat si, pyšnití se: Počiná si, že má novou sukni (N. Město). 2. přetvařovati se: »Enom si tak

počiná«, t. j. není tím, čím se dělá, na př. nemocným (Zl.).

počva = podešev (vých. Mor.).

počinavosť, vymýšlivost, nevrlost, Launenhaftigkeit (Kt.).

počinavý 1. nevrlý, nesvůj, launisch: dítě, člověk nemocný (Kt.), 2. kdo se nemocným dělá, jen si tak »počiná« (Zl.).

počinek, -nku: 1. Na trzích se první kupec vždy hledí udržeti, aby neodešel, raději se mu »spustí« (sleví), aby se jen jakákoli částka peněz dostala »na dobrý počinek« (Vlk 35). 2. začátek něčeho, na př. hospodářství: Neco dať do počinku (Vck.).

počítat se, hašteriti se, hádati se: Co se tak počítale, přešla pro ně žena (han.). Spočítali zmy se (Příbor).

počívka: On je dycky počívka, pekla = počátek, původ pohoršení, z něho vždy pohoršení vzejde. Hra ve slovích *počítí* a *podšítí*. (?) Vah.

počta = pošta (vých. Mor.).

počuť — počúvat: Co u vás něného počuť? = slyšeti (Kda I. 91). Já vykládám, a ty nepočúváš (slov., val.). »Než musím tobě i výstavky tuto nezamlčet. Píšeš, jaké učení *počíváš*. Já slyším ušima a nosem čiji, čichám; a když čuju smrdět, tedy se to rovně nosem stává. Ty tedy nepočúvej nosem, ale slyš ušima a posluchej!« Otec Palacký synu Ondřejovi (Korr. Pal. 203).

pod předložka I. s *akk.* určuje 1. místo na otázku kam?: Nasadilo sa tam zemňáků pod motyku, t. motykou se zakopávaly důlky pro každý brambor zvlášť. Jinak se sázejí zemňáky pod brázdu, t. j. nasazené se brázdou priorávají (Vlk 9). Pod žito, pod zelí a pod zemňáky hnójíváme, t. j. pro budoucí setbu. Škrabala zemňáky pod polévku (které se pak pokrájí do polévky uvařené; — na *polévku*, ze kterých se vaří polévka »zemákovica«). Co máme pod polévku?

2. místo na otázku kde?, jmenovitě v názvech tratí, místo obyč. nyní instrumentalu: Pod Bezděkov (Kelč), Pod jamy (Tlumačov), Pod

zahrady (N. Město). Dělalí sme pod hutě. Pod vohnisko mivale sme pekárničko na chlib; pod Sokolnice, pod Násedlovice.

3. *poměr poddanosti a podřiznosti, ve který kdo přichází*: A byl by raděj nás pod robotu dostal (Vyhl. II. 104). V Želeticích podle fáry verbovali pod husáry (Bart. III. 602). Berú na vojnu pod myslivce (Bart. III. 613). Jak peníze propijem, půjdem pod husáry (Vyhl. VI. XVIII. 337).

4. *výměru pozemků, úroků, služného*: Rolí má enom pod dvě měřice. Peníze vypůčené pod 8 rynských (t. úroků). Mám peníze uloženy pod puřpaté zlatke. Nésó na panstfio za nádenike, ale pod deputát (Mal. XXIV. 144).

5. *čas, k němuž se děj schyluje*: Už bylo pod večer = svečeřivalo se. Pod starosť donde šupem (dok. 25). Pod chvíľu k nám chodí (= do chvíle). Pod chvíľku se tam nekdo propadne (dok. 235).

II. s *instrum.* 1. místo, níže něhož co jest nebo se děje; často ve smysle přeneseném: Sedí pod kamny, pod pecú, pod stěnú (něm. an), směje se pod kožú. Máme pod kravě tele béčka, ho kobele hřibě (Jevičko). Byl jsem na gruntě pod numerem 260tým (Vyhl. II. 105). Za gařánkú mosí jít, třeba byla pod zámky (Bart. III. 133). Dnes bylo celý deň pod mračnem. Pozvynadávál mu pod světem (škaredě). Já ti nebudu pod nohó, pod paľcem. Pod škodó neprodám. Má tó smľóvu pod svědkama. Pod svědkama se napsala posledni vuľa (Mal. XXIV. 144). Sem hledí též tato rčení: Šľa maticka s dcerami, dvě byly pod věncami (věnce měly na hlavách) Suš. 21. Všecky panenky pod věnci (Suš. 104). Anduľenku nesú mládenci pod věnci (Bart. II. 7). Dokud sem byl mládenečkem, chodíval sem pod pérečkem (kytka zdobila klobouk) Suš. 504. Dyž sem šěl na hody, šěl sem si pod pérečkem (Bart. II. 310). Pod šibenici seděl mládenec v modrém klobouku pod kohoutím peřím (Kda

II. 225). Všecky panny pod pantfami (Bart. I. 18).

2. *výstrahu a hrozbu, kterou kdo k činnosti jest vázán*: Vypovídal pod přísahú. Dnes se mosi přeít do véboru pod pokutó (Mal.).

pod' 1. místo náležitého slovesa přísudkového bývá imperativ *pod'*; někdy imper. tento přibírá k sobě akk. *ho*: Přišla Slibka, a šindeláři pod' pod huně = hajdy, honem se schovali (Kda I. 236). Janek děkoval Bohu a pod' do světa = šel (Kda II. 65). Vodník sedí na stavě, a mlynář vida ho, pod' pro nebozez (Kda II. 259). Čert chytil hospodářského a pod' s ním do pekla (Kda II. 226). Tož tá pod' ho k pudmistrovi (val.). Krampota pod' ho! hupkem leťel (Vlk 9). Jak ten chlib uviděl, pod' ho a hned' takové krajic si ukrojil (Mal. XXIII. 35). 2. Imperativ *pod'* a *choď* (= jdi) pojí se s druhým imperativem assyndeticky: Pod' ho (dítě) vezmi (N. Město). Choď je zapros (Zábřežsko). Poďme ho rúbajme, huslí naděľajme (Suš. 144).

podáčkať, pomačkati, zmochlati = šaty (han.).

podání, troubel, trýska: Držel dýmku na krátkém podání (fig. 128).

podaný, podobný: Je podany na tatu (Lor.).

podárit: Dyž Pámbů podaří = požehná (Zábřežsko).

podárit sa: 1. Dobře sa Jozefě podařilo = dobře se vdala. Letos sa trnky podařily = jsou pěkné. Vdolky sa mi dnes cosi nepodařily = nepovedly. Moc podařeně teľa na žrádlo (vých. Mor.). 2. přihoditi se: Ja za 100 roků sa dovíco podařil (Slav. ČL. X. 371). Cosi sa mu podařilo (ib. XII. 230).

podarkovať s kým, pohrdati (laš.).

podárný, podařený, sporý: Húsátka sú podárné a pěkně rostou. Ten chleběček není podárný. I zrno (žitné) bylo podárné, sporé a požehnané (Korr. Pal. 20).

podaruněk, -ňka, dar (val., laš.): Každemu sem podarunek daľa (Suš. 257).

podat 1. *a*) s gen.: Podaj, dívko, podaj vody (Suš. 2). Podaj pravé ruky (Suš. 26). Podej mně dítěte (Suš.). Postřetla tam Turky, podaľa jim ruky (Suš. 125). Podaj mi, pachole, dřeva (Suš. 188). Podaj mi žbána, motyky (Zl.). *b*) s akk.: Děvče podalo mně ručičku (Suš. 582). Podaj mně, má miľá, šabľu zrcadeľnú (Suš. 122). Podaj, miľá, šatu tenkú (Suš. 182). — 2. Měli byzme téj krávě podať a rači ju podať = přidati žrádla. Podať knoflík = uřezati a přiřiti kousek dále. Hodně si toho chleba podať = ukrojil (Vah.). Písmo jim podať = list doručím (Dob.).

podat sa 1. pověsti se, podařiti se: Jak sa vám mašici podali? (val.) 2. podať sa na koho = pověsti se po kom, míti či povahu, podobu: Podať sa na taľka. Podaľa sa na matku; podatý na koho = podobný (val., horn.; srovn. podaný).

podavač, -a: Ja což ty, máš přeca ešče podavače = přední zuby, které podávají jídlo zadním (Slav. ČL. XII. 486).

podavačka, část stolice řezací (v. t. D).

podbělák, druh révy = husí čapa (v. t.).

podbělica, -ce = podběl.

podber, -u, podbírání, vyřezávání medových plástů z úlů (slov.).

podbit si boky čím, pomoci, prospěti si: To bych si ním podbila boky! (když se některé nelíbí ženich nabízený). Podbit paty někomu = postavití na nohy, pochváliti, zalichotit komu (han.).

podborůvka (Zl., han.), *podborovníčka* (horn.), podborovník (Brň.), houba *suillus annulatus*.

podbradek, -dka, tučné maso vepřové pod bradou narostlé, ovar.

podbranky na branách v. brány 2.

Podcestí, pole pod cestou (Vizovsko).

Poddebří, trať (Tlumačov).

Poddědíní, pole pod dědinou (Vizovsko).

poddomí, podloubí (Zl.).

podebírat sa: Podebírá sa, je

podebrané, 1. obloha od spodu se vyjasnívá, 2. boule od spodu hnisá (v. odbiračka).

Podedražčí, pole pod Dražkami (Vizovsko).

podělat 1. Sám toho nepodělat (více nás potřebí do toho). Co's podělat, že ti vyhrěšili = udělal. 2. pokydati, pomazati: Koláče só podělany trnkama, pokedany tvarohem (sev. a záp. Mor.).

podělávka, všecko, čím se koláče »podělávají« na povrchu: povídlí, tvaroh a p. (ib.).

podeptať, pošlapati: Koně mu podeptaly nohy (laš. i pol.).

podeřnuć, *podřinać* = podříznouti (Lor.).

podestlat s dat.: Vranym koňum věnec podestlała (Suš. 305).

podešva, -y 1. = podešev: A čižmičky z pavučiny, makové podešvy (Suš. 685). 2. silné břevno: Jizba sroubena byla z tvrdého i měkkého dřeva, ale pravidelně kladli vespod podešvu dubovou, poněvadž nejdéle hnilobě vzdoruje (arch. III. 26, han.).

podět, založiti, ztratiti: Poděl sem kdesi krivák (Zl.). »Kde jsou věci?« »Já nevím, poděli se kamsi v noci« (Kda I. 18).

Podevsí, pole pod dědinou (Vizovsko).

podežať, podpáliti: Včilek som to podežaľ (Dob.).

podglánit, podplaviti: Podglániło nám lóni seno (Slav. ČL. X. 134). Podgláněná lúka = blátem zanesená (val., laš.; srov. gľan).

Podháji, pole pod hájem (Vizovsko).

podháňat, podpichovati: Nechcu mľúvit, rekli by, že podháňám (Zl.). Prv obtúlala Rozínu a včil na ňu podháňá (Vlk 93). Nevěsta by neměla okoľo sebe švagrových, co by na ňu u novéj maměny podháňaly = švaly (Slav. ČL. XI. 179).

podhazúvat, -úvám, iter. slov. podhazovat (vých. Mor.).

podhlóbi, podloubí (han.).

Podhloží, pole pod hrázou hlohovou (Vizovsko).

podhodek, -dka 1. potvorné a neduživé dítě divé ženy, které tato podvrhuje šestinedělce za její zdárné a zdravé = podvrženě, podvrženče, proměnce, zvěště, divoženče. 2. nepodařené, neduživé dítě vůbec, i mládě dobytčí: Toto prasa bylo podhodek taký = nejšpatnější ze všech (Dob.).

podhodky, u, pl. m. = hodky, mladé posvícení (Slav. ČL. XI. 93).

podhončivé n. *podhončlivé* obilí, které má mnoho podhonků (slov.).

podhonky, -ů, pl. m., klásky obilní, později druhých dorůstající a dozrávající = otávka, podklásky (slov.).

podhořet: Vobila na hrbách podhoře = obilí na výšinách sežloutlo (Maš.).

Podhoří, pole pod horami (Zl.).

Podhrabůvščí, pole pod habrovou chrastí (Zl.).

podhráz, -u, m., tussilago far. (slez.).

podhrdek, -a, *podhrdlí* = podbradek vepřový (v. t.) val., laš.

Podchrastí, pole pod křovinou (Vizovsko).

podchytnúť, — *podchýtat:* přiučovati se, chápati: On sa krajčfrem neučil, on to řemeslo podchytľ (o samouku). Už tam hodně téj němčiny podchytľ. Učeň už hodně podchýťa (val.).

podíľať, -ám = podělovati: Podíľa žebračky (laš.).

podíľný: Tam je zem podíľná = dobře se oře; oračka, vláčka podíľná = dobře se dělá, ubývá jí; skaľa podíľná = kámen se dobře a snadno láme (val.).

podívat sa: Podívej sa *ho*; už ide (Zl.).

podívčit si: Počkaj, synečku, až si podívčím = až se nabudu dívkou svobodnou (Suš. 228).

podivení, aspenium trichomanes (bot.) han.

podjařina, chlapci do 18 rokú (dok. 68) v. jařina.

podjedy, -ů, pl. m., pajeď, kurděje. Kdo má podjedy, dásně mu opuchnou a krvácejí. »Děti rády

strkávají do úst peníze, knoflíky a p.; od toho dostávají podjedy.*

podjezd, -u, příkrytá kolna nebo návratí, kudy se do dvora vjíždí (podjíždí) laš.

podejít: Jak tá voda ten ječmeň podende, istě poruste. Ľuni podešla voda Hambaľkom chajdu. Ze spodku só te mandeľe podeity vodó (Mal. XXIV. 263).

podklačnik, v. pluh 21.

podklad v. stroj na koně I. 2.

podkladek 1. vejce ponechané slepici v hnízdě, »aby sa neodpútila«, třeba výdumek. 2. příční deštěnice přibitá na spodních gréfinách, aby se spodek vozu neprohýbal; na větším voze jsou dva podkladky (v. vůz III. 12, IV. 9).

podklasek = podhonky (v. t.): Žito je sám podklasek.

podklesnout: Po domácku šátek jen podklesly, t. pod bradu uvázaly (R. a Ž. 57).

podkostí, die Schamgegend bei Kühen: Kráva vymně na podkosťu (laš.).

podkovňák, hřebík do podkovy.

Podkovné, -ých, vinohrad (Radějov).

podkroevnice v. střecha.

podkúric (podkouřiti) = podpáliti (Dob.).

podkúvať, it. slov. podkovať: koně (Vck.).

podlačina, dřevo, jež se přibíjí dole na sanici, aby se nedřela (Lor.).

podlačkat, pomačkati (dok. 173).

podlaha, t. j. půda v jizbě, po níž se chodí, bývala původně ubita z hlíny; odtud sluje většinou *zem*, laš. *tepenica*. Prkenná podlaha slove *deščená zem* (Viškovsko), dlahka, deliny (laš.; maju tam vydeľovane). Někde říkají podlaha stropu (dok. 42).

podľachmat, podľabiti (kočku), pokrčiti (šaty), pomrviti (obilí) Zl.

podlažník, velký hřebík na přibíjení prken na podlahu (záp. Mor.).

podle 1. = než: Je větší podle Janka (Mal. XXIII. 223). Máte tu teplěš podle u nás (Mal. XXIII.

137). 2. Po předložce *podle* bývá substantivum neb nějaké příslovečné určení, kde bychom očekávali celou větu: Hdež pak je na Vaľašich podle u nás levněši práca. Me zme mněľe ľetos špatnó trávu; hde pak podle ľuni, jaká beľa tráva (Mal. XXIII. 153). 3. hdež pak ty možeš mľuviť fčel o naděľani podle jak já sem se naděľal (Mal. XXIII. 155). 4. adv.: Půjdu podle, na ľa nepohlěďnu (Suš. 305).

podlej = podle (Podl.).

podľeska, anemone hepatica (slez.).

podľesník, pečivo: mouka se zamísí kýškou, kyselou smetanou a vejcem; těsto se rozmaže po tenku na zelné listy, upeče a hodně pomastí (Vck.).

podľěšćák, hřib rostoucí pod lěšćím = lískovím (val.).

podľěšćka, psí fialka (horní). = *podľěška* (val.).

podľěšćky, pl. f., hanácké punčochy mužské = vylěčky.

podľístka u vozu = podýžďa (v. t.).

podľít: Dítě se podľilo vodou (euf.).

podľízek nebo *vlěček* (laš.), jinde též *skříttek* = vlasy na čele jako vylíznuté: Vlěček ho líže; jinde: Voľek ho podľízał.

podľomez v. skládat.

podľožiny, pl. f., podklad, ližiny, kantnýře: Damy pod bečku podľožiny (laš.).

podľožít se komu, podrobíti se, ustoupiti: Nechce sa otcovi podľožít.

podľudník, člověk ženatý, který nemaje své chalupy u jiného v poddružství bydlí, v jedné jizbě s ním. V některé jizbě přebývají i tři rodiny (val.).

podľúhovistý, podľouhovatý (val.).

podľupky, ů, 1. mladé lupenízelné; olupuje se na vaření (laš.). 2. listí řepné, jež se olupuje kravám (Brň.).

podľuška na voze = žabka (v. t.).

Podľuža, -í, pl. n., trať (Radějov).

Podľužáci, mor. Slováci bydlící na Podľuží, nejjihnějším cípě Moravy, vtěsnaném mezi Rakousy a Uhrami (L.N. II. 7).

podľúžek, neveliký dluh (val.).

podlužný = zadlužný (laš.).
Podluží, pole pod Luhy (Vizovsko).

podlůžina, tesačka, širočina (val.).
podlý, špatný: Vem si nějaké podlejší háby = špatnější, obnošené (Vah.).

podmana, -y, m., lstivý podvodník (val.).

podmancký, lstivý, podvodný (val.).
podmandelník v. skládat.

podmáslák (Jicko), *podmáslenka* (horň.), *podmáselnička* (záp. Mor.), *podmáslík* (Zábřežsko), houba *suillus annulatus*.

podmáslí, obecné i na Moravě, má mimo to tato synonyma: syrvatka (srvatka, syrrotka, laš.), cmer (horň.), vyhogance, pl. m., Brumovsko.

podmástit koho (penězi), podplatit.

podmazovat: Matka děcku podmazuje, když děcko něco zlého vyvede, a matka ho buď omlouvá nebo schvaluje (Vah.).

podměstí: Dyž přijeli na půl cesty na to Ostrožské podměstí (jako předměstí (Suš. 139).

podmiščanka, syrovátka (v. t.).

podmítat v. orat.

podmítka v. orat.

podmádit — *podmádat* 1. kvasnice mlékem a cukrem přimíchaným, 2. podmáduje sa = mračna se hladí na déšť (Zl.).

podnáramek v. košile ženská.

podnarazí se, podnapiti se (laš.).

podnést: Zezulka podnese jiného ptaka = snese mu vajíčka do hnízda, aby je vyseděl (Podl.).

podnosky, ů, zbytky jídla, jež po někom zůstaly: Myslíš, že ja budu tvé podnosky jest? (laš.)

podnožka, stolička pod nohy (val.).

podnožky, pl. f., u stavu tkalcovského, v. t. *I. h*).

podoba: Je ho enom podoba = stín. Ty děti sú enom podobečky = hubené po nemoci (Zl.). Co je mně po tobě, po tvojej podobě? = kráse (Suš. 214).

podobný: Sem synek svobodný, jsem k světu podobný = hodím se

světu, lidem (Suš. 384). Není podobný k světu = špatně vypadá. To není k světu podobné = nehodí se na nic (Zl.). — Za český dativ užívá se vždy: podobný na někoho: Syn je podobný na otca, céra na matku. Jablěčko červene, na me ličko podobne (Suš. 437). Na co je to podobné? = kam ta řeč směřuje? Na co je to podobné? Ieda je hroznú vojnu (Vah.). Ach kyž je mně možná, k tomu věc podobná s svým synečkem mluvit dnes (věc podobná syn. možná) (Suš. 628).

podojací mlieko = podojené (Mořkov).

Podolčí, trať (Blansko).

podolek v. košile ženská.

podolička = spodniák, spodní sukně (laš.).

Podolky, pl. m., trať (Ostroh).

Podolší, na Podořšú, trať (Vizovsko).

podostatek = dostatek: Trávy má podostatek (han.).

podostek, dost, hojnost: Je tam všeho podostek. Ma podostek sena (laš.).

Podostří, na Podostřú, pole pod »Ostrým víchem« (Vizovsko).

podpaľa: *podpálka*, dříví na podpálení ohně. Potom se příkládá *přípaľa* (Opav.).

podpalečnica, -ce, nejhornější dírka na gajdici pro palec, v. gajdy.

podpálený, hnědý do černá: kráva.

podpálka: Otipky na podpálku. Třeba něco na podpálku = na podpálení (laš.).

podpaľovat 1. podpichovati, 2. dobíratí si koho.

podpažník = plévně (v. t.).

podpecí = pícka.

podpínka v. stroj na koně II. 7.

podpíameník, koláč z těsta chlebového, pečený na kraji v peci při chlebě (val.).

podpoliška, křepelka, nazvaná tak od jejího hlasu »podpoliš«.

podprava včel, podpravovat včely = podřezávati a p. na vesno (slov.).

podprdna, nízká přeslice s příčkou na způsob jazyka, naňž přadlena sedla,

když podprdnu byla na lavici postavila (arch. III. 27, han.).

podpůška (podpůštka), štáva z pečeně vypečená, kterou maso ze sebe »podpusilo« (val.).

podráhnout, podražiti: Kaše podráhla (Zábřežsko).

podrapit, podrápat, poškrábat: Podrapil mi ruku (Hrozenkov).

podrazec, -zca, pulmonaria off. (bot.).

podrazit si, dopřáti si: jídla, nápoje (Maš.).

podrážat, iter. slov podražiti: Dobytek podrážá.

podražít: Obilí podražilo = je dražší, op. pořádně.

podražec: Pod jelením skokem (plavuněm) jsou kulky (kořeny); těm se říká podražec (Mor. lid 258).

podrážka ve mlýně = odrážka (v. t.).

podrgala, -y, m., kdo se drgá, třese, má třesení, na př. opilec.

podříčné, -ého, chudé zrní, všeliké semýško a p., jež při »cúdní« obilí přes říčice přepadne (v. stodola).

podřigafa, -ě, pl. -té, škuban (podřít gatě) Slav. ČL. X. 31.

podříkat koho, naříkati (nařknouti) val.

podřížňák, pták posměváček, ficidula hypopolais.

podřížňat se komu, posmívati se, mluvic, dělají po něm (laš.).

podrokovat. Na Valaších mívají často dva sousedé jedno pole n. louku společným majetkem, jehožto střídavě užívají, buď každý tři roky nebo jeden nižší (úrodnější) polovici rok a druhý vyšší, potom naopak. To se na Kloboucku nazývá *podrokovat*, na *pořroky mět*; na Vsacku *přemítat*, a pole takové slove *přemítné*.

podrovnávat, natíratí barvou úzký pruh na bílé stěně dole podél náspy: Červenou hlinečku líčí, modrú podrovnává (Suš. 266). Súsedova stěna černým podrovnaná (Bart. I. 138).

podrovnávka, barevný pruh na bílé stěně dole podél náspy (vých. Mor.).

podruh, -a, podrost, nový klas vyrostlý v polehlém obilí (val.).

podrúhat sa komu, mluvití po někom posměšně, napodobití posměvačně něčí způsob řeči: Vyškeřák podrúhá sa jiným ptákom (val.) = podrízňat se (v. t.).

podruhúc = po druhé: Podruhúc ti nepovím nic. Pamatuj si na podruhúc (Slov. obr. I. 332).

podrúniť, vlnou zarústi (ovce): Až podrúni, nebude jí zima (Vck.).

podrústky, -ů = *podrústlina*, osení, které roste na zoraném poli z vytroušeného zrní = podmítka.

podrúzgat, -ždu, pohmožditi: Ukazováť podrúzanú nohu (val.) v. drúzgat.

podrúžně, -ěte, house po jiných vyhlíhlé: Ty menší húsátka sú podrúžňátka (dok. 65).

podryť: Voda uplyně, břehy podryje = podemele (Suš. 300).

podržet s gen.: Podrž mi měcha (Zl.).

podsadit: Já ti všecko svoje mění podsadit = v sázku dám, vsadím se o všecko. Popsadím 10 zl. na to (Zl.). Popsadíš na to celý grunt = dal v zástavu (hypoteku) val. Co má v hlavě (své vědomosti), popsadit na dluhy nemože (Šeb. ČL. XII. 272).

podśádka v. košile ženská.

podśed: Kráva chodí na ruku, na podśed = po levé straně (záp. Mor.).

Podśedka coll. pl. m., trať (Blažovice i j.).

podśedník, osadník, který má polností na 25—50 měřic (podśedek) slov., val., dol., han. = *zahradník* (laš., záp. a sev. Mor.). U Přerova se vyslovuje: *podśedník* (Btcha).

podśínek, -nka, krytá chodba podél dřevěné chalupy (val.).

podśíní, dřevěné podloubí na náměstí (St. Jičín).

podśínka (poćínka), výstupek přede dveřmi, podobný han. žudru (Vyhl. VI. XIX. 38).

Podśítí, na Podśítú, trať (Vizovsko).

podśkočný, úskočný, lstivý (Maš.).

podśúnečno, místo, kam slunko svítí (Slav. Čl. X. 141).

podsošina, přední líšeň u vozu (v. vůz V.).

podstánek, -nka, n. *podstánčí*, dřevěný barák přede dveřmi (val.).

podstata: Člověk slaběj podstaty = konstituice. Tá jaľůvka na svú podstatu by mohľa přiněst inší telata (Vah.).

podstolí, příhrada pod stolem: Chlapec otevřel podstolí (Vyhl. VI. XIX. 900).

podstolina (laš.), podstolinka (horň.), trnož.

Podstolňa, -ě, trať (Ostr. Lhota).

Podstraní, pole pod Stráňů (Zl.).

podstráňka, druh jablek (Zl.).

podstřel, -a: Čarodějnice lidi *podstřelují*. Po takové ráně naběhne na noze hrč »podstřel, pobřenina«, člověk ochromne. Hrč hnisá a vylézají z ní potom: chlupy, skořápky, kosti a p. (Mor. lid 147).

podstrkovat: Matka některému dítěti podstrkuje = dává tajně na úkor jiných.

podstupek, -pka, namáhání, nátlážka (laš.).

podstúpít, vytrpěti, »vystáti«: Moc tam podstúpil (Zl.). Už ona dosť podstúpila, v očišťcových mukách byla (Suš. 26).

podstupnica, -ce v. stěcha.

podsypat, -pu (verb. fin.); *pod-sýpat*, -pám (verb. durat.): podsypat sľepice = podložit pod ně vejce, když »škřečija« (chtějí seděti). Drůbež se má podsýpat (nasazovati), když je málo hodin (Mor. lid 273).

podškub, -u, peří z podškubaných husí: Peníze, co tržili za první podškub husí (Žď. obr. 19).

podškubat, *podškubávat* husí, oškubávat peří z husí: Husy vzaľa, podškubala (Suš. 422).

podtrhnút sa, podřeknouti se: Mach sa podtrh (Vlk 27).

podubat, nadělati đubek na něm: podubaný (od neštovic).

podúčat, přiučovati: Ten čarodějník nás podučuje na čarodějstvo (Kda II. 211; Valach by řekl: podúčá).

poduhel'nik, -a: Když se dřevěná chalupa buduje, položí se na zemi do čtyř úhlů čtyři kameny, poduhel'niky zvané (val.).

podúchať, dmýchati na něco: Podúchám hlavně (oharky), aby boľ oheň (Dob.).

podúřený (poduřiny), rozhněvaný: Co šće su tak poduřini? (Lor.)

podustek: Mam teho podustek = až po krk (laš.).

poduščica, -ce, dřevo spočívající na násadě a spojené s ním a nápravou železnými pasy (v. vůz II. 32).

poduška u pluhu = násadek (v. t.).

podúzva = poduzdev (ryba).

podvalák, -a, zvláštní vůz k vinobraní na lejtů (dok. 118).

podvalina, podložka pod klády, aby od země nezahnívaly (Vlk 46).

podvazovat 1. vinohrad = uvazovati révy ke kolkům, 2. sedrané punčochy nadvazovat, připlétati novou šlěpěj.

podvažovat chalupu v. chalupa.

podvečér, -čera, *podvečérek*, čas o svačinách: Pámbů daj dobrý podvečér (val.).

podvečírka, daphne mez., protože prý jenom podvečér voní.

Podvesná, trať (Zl.).

podvíčka, (podvíka, podvíjka), rouška, závoj: Voliľa's biľu podvíčku nežli zeľenu pentličku (Suš. 481, laš.).

podvíhat = pozdvihovati: Kněz hostyju podvíhá (Bart. II. 55).

podvihovat': Tak ma podvihuje = napíná (t. zlost') Vah.

Podvinohraďa, -í, n. pl. pole pod vinohrady (Blatnica).

podvoditel', -a, podvodník: Chodíval k nám pán Uherský, ten podvoditel panenský (Suš. 103).

Podvrší, pole pod vrchem (Vizovice).

podvržěna, -ate, dítě od divičeny podvržené (horň.).

podýčť u vozu = podýžďa (v. t.).

podýma u vozu = podýžďa (v. t.).

podýmaný (= podjímaný): Za stara pravilo se pěkně upečeným ko-

láčům »podýmané«. Těsto pěkně nakyslo a v peci edem skáčú (Vah.).

podýžďa, -dě, příční deště, spojující snice (v. t.) a držící oje v rovnováze, aby se nezdvihalo (v. vůz II. 31).

Podzahrádí, pole pod zahradami (Vizovsko).

podželůvka, druh hrušek.

podzemek, podzemská jahoda = jahoda (obyčejná) slez.

podzemenošť, podzemí: Havří, dobývající rudy, nalezli neznámého mužíka, který pravil, že prochází podzemenošť (Jimramov, Pav.).

podzimec = podzim: Vavřinec první podzimec (Mor. lid 82).

podzuváky, -ů, kaloše (val.).

podzuvky, pl. f., = spodňáky, spodní gatě (val.).

podzvolil sa komu, býti po vůli; Ludvík viděl, že by se darmo protivil, a podzvolil se jim (Kda I. 176).

podžat, *podžihat*, rozžítati světlo, podpalovati oheň (Dob.).

podžeberní ječmeň, který při fukarování padá pod žebro (han.).

podžerák 1. ponrava (Zl.), 2. krtonožka.

podžigovat, podpalovati: Kozáři podžigovali jašovce (Slav. ČL. X. 31).

podivěrný 1. podivný svým zevnějškem, 2. pochybný: Bylo to podivěrně (laš.).

poňňurý, poňňouchlý, adv. poňňuro: Krampota sa směl poňňuro (Vlk 14).

pogabovat, pošubávati, škádliti: děvče (val.) v. gabať.

pogľempať, pohrýzti, pokousati: Už toho nemožu tymi zubami pogľempať (laš.).

pogľintif, šlinami něco jako pěnou potřísniti: Ten se celé pogľintif (Btcha).

pogľondat, -dzu, pomrviti: Obilé pogľondané (Zl.).

pohaľat, pohladiti (laš.).

pohanka, drobné kamenčí měkké (val.).

Pohansko, trať v jižní Moravě na rak. hranicích, kdež postaven jest knížecí zámek lovecký.

Pohany, -ů, vinohrad (Bzenec).

pohárek, sklenice na pití (slov., val.).

poharcať, pohladiti (val.).

poharušit se, pohádati se (slez.).

pohľavek: Kúpil to, dáť to za pohľavek = velmi lacino.

Pohľavek, trať (Nedakonice).

pohľavkovat prácu, ledajak konati, odbývati (Zl.): Enom to zphľavkováť.

pohľazknúť, — pohľazkať = pohladiti: Já ti tu kosu pohľazknu = brouskem pohladím (laš.).

pohľazovat: Pohľazuje sa (obloha), bude pršat (Zl.).

pohľadí = pohled, vzezření: Ona má mužské pohľadí (Suš. 104).

pohľadná ženská, hezká, z lepšího domu (Žď. obr. 7).

pohľédnúť, — *pohľedat*: Chľapi vyšli pohľédnúť zahoděných fajek = hledati (Vlk 33). Idu k nemocnému pohľédnúť (invisere). Di kury pohľédnúť = ohledat (val.). To je chľapík (ječmeň, kůň atd.), že by ho mosěl pohľedat = není mu rovně (Zl.).

pohľudka (hlodati), skládanka (štrycle), povidlím potřená (slez.): A ja vam dam kolečko pohľudky (Suš. 745).

pohnětat se, hnísti, tlačiti se: Co se budeš pohnětat po ľavách, ľehni si do ľůžka. Pohnětat se kole uhlů = lenošivě obcházeti (Zl.).

pohnúť — *pohýbat*: krev = vzbouřiti, tak že se spustí z úst: Nevím, čím si tú krév zas pohnúť (Vah.). Pohni ju (krávu), čo hľadzíš? = požeň. Pohybovať som našim sviňu ke kancovi = poháněl (Dob.). Jak sa člověkoví přes 50 ľet pohne, už slábne = mine (val.).

pohnuť: Mezi břilami ľežela hľista, nebyľa kulata, ale pľoska, a to proto, že neměľa mezi tym kamenim žadného pohnuť = možnosti hýbati se (Vyhl. VI. XIX. 1117).

pohobárat si, pohovořiti si (val.).

pohodit — *pohazovat* dobytku tažnému = mimo hlavní krmení dobytek trochu pokrmiti. Ráno, v poledne a večer vozka koně nakrmí, před po-

lednem a o svačinách jim pohazuje: Ani koní pořádně nenakrmí, enom im trochu pohodlí. V Napajedlích budeme pohazovat (vých. Mor.).

pohodky, ů: Hody doslavovaly se příští neděli pohodkami (Mor. lid 60).

pohodný (pohoda), pohodlný, příznivý: čas, vesno (val.).

pohon 1. shon, poplach: Býl po něm veliký pohon = sháněli se po něm. V Púchově býl pohon (Vlk 30). 2. Rybář tluče pohonem (žerdí) do břehův a nahání do pážky (v. t.) LN. II. 17.

pohonič, -a = pohůnek (val., laš.).

pohonit, slov. trvací: Oře sedřak na roli, a ženka mu pohoni (Suš. 503).

Pohoreliska, trať (Vizovsko).

pohoršený: On takto není pohoršený = nehorší se hned pro každou maličkost (Slav. ČL. X. 304).

pohotově: Vyškeřák (sedmihlásek) těžko zvyká v křeci; starý pohotově = zvláště (Vlk 13).

pohrabáč, -a, der Strassenräumer.

pohrabovačky, pl. f., veliké hrábě na hrabání vytroušených v poli klásků.

pohrádka 1. prkno u stěny pod stropem od trámu k trámu přibité, jež slouží za polici, 2. palanda, postel ve chlěvě pod stropem na zdi připevněná (na Jicku barák), 3. postel vůbec, 4. ohrazené místo v jizbě pro ovce, prasátka v zimě (val.), 5. náspí (laš.).

pohřbetník = nádebří (v. t.).

pohřeb, od pohřeba, na pohřebě (e se nevysouvá).

pohřebat, pohrabati: Kury pohřebały ceľu zahradu (laš.) v. hřebať.

pohřebit, pohřbítí (Df.).

pohřebník, účastník pohřebu (laš.).

pohrom, m., hádka (Mal. XXIII. 161).

pohrúziť 1. potopiti: To sú čase! pohrúziť nekoho, dyž sa topí (Slav. ČL. XII. 42). 2. do škody přivést: Ten by ňa rád pohrúziť (val.).

pohůdný, dosti hodný (velký): pohůdné kúsky (val.).

pohůnská, pohlavek za týlo: Taková ti dám pohůnskú! (Vah.)

pohňusky pl. m.: Prej pohňusky jest nebude = popiplané zbytky (Šeb. ČL. XI. 254; srovn. hňusit).

pohusat, *pohusit*, poštvati: Pohosel ho na mně (han.).

pohutovat, popíjeti: Začal pohutovat (laš.). Srovn. hut = hlt.

pohýbat, euf. krásti (Df.).

pohybovat v imperat. nepřechodné: Pohybuj, Janošku, pohybuj za vozy, vozy ťa odjedú, kdo že ti založí (Velká). Srovn. hybajl rušaj! (laš.).

pochabělý, chabý, slabý, nezdařený: Obilí je pochabělé. Dnes je oběd pochabělý. Už to bude všecko pochabělé (Zl.).

pochabět, oslábnouti: Oves cosí pochaběl (Zl.).

pochapif sa, dáti se do práce a ustati od ní: Pochapif si sa do čnuťa, a kde nic tu nic = brzo jsi přestal (val.).

pochcívaf — pochcivovat = pochčevat (v. t.) laš.

pochlápance, -ů, kúsky (noky) »pochlápáné« (polité) rozředěným povidlím (slov.).

pochlápif sa, ukázati se chlapíkem, dokázati, seč je: No, ty sa's pochlápif! = dokázal kus práce. Chťěl sa pochlápif. Ječmenš sa pochlápif = podafil se znamenitě (vých. Mor.). Ty ječmenš se po tem dýšči pochlápily, sú chlapáci (Šeb. ČL. XIII. 381).

pochlúpatif: Ješťe jsi mi nezaplatil, co's mi hlavu pochlúpatil = nadělal chlupů z vlasů, rozcuchal (Vyhl. VI. XVIII. 123).

pochňura, -y m. i f., potměšilec: To só pochňore, te děvčice (han.).

pochňurý, potměšilý, potutelný (han.).

pochodit: Dyž nemožeš ven, pochod' aspoň po izbě.

pochoditý, adv. *pochodito*: p. kopec = schůdný, mírného svahu. Dělá sa to pochodito = povůlně, ubývá toho (val.).

pochop vzít, ztratití rovnováhu.

pochoreňý, trochu churavý (Vck.).

pochorevať, churavěti: Včif zas tatik pochorevať (Slav. ČL. XII. 385).

pochovaný: Flaša je pochovaná = rozbita (Maš.).

pochovisko, pohřebiště, bydlíště, skryš (Kt. z Ostravska).

pochrámaný, poraněný, potlučený, zmrzačený, buď pádem, nebo že ho něco připadlo (Jicko, záp. Mor.).

pochramozdit — *pochramúzgat*, potlouci, poraniti, zmrzačiti, když na někoho něco těžkého připadne; *pochramozděný* = pochrámaný (val.).

pochránit, ukliditi: Stanula a pochránila (val.).

pochťevát: Pochťevá ju = miluje ji, chce ji za manželku (vých. Mor.). Macháček s Rozinkú sa pochťevajú = milují (Vlk 22).

pochublať, -bľu, pokrčiti: šaty (Btcha).

pochutit si, pochutnati si: To byzme si zasěj pochutili (Slov. obr. I. 7). Pochutil som si na tem páleném (Dob.).

pochválembuď, žertovný název obuška (val.).

pochvátnout si, pospšíiti si (záp. Mor.).

pochyba: 1. Nemá tam u nich žádněj pochyby, na př. čeledín = nic mu nechybí (Vah.). 2. Už bude pochyba na obilí, už je sporota pryč. Byla zase veliká pochyba na všeckých úrodách (arch. II. 156).

pochybět: 1. Zemáky letos pochyběly = neurodily se. Ovoce pochybělo = stromy kvetly, ale ovoce nezasedlo (vých. Mor.). Vobila letos pocheběle (Maš.). 2. Svíček nám snád nepochybí = nebude se nedostávati (Vych.).

pochylý, nachýlený: Stoji lipka pochyła (Suš. 739 laš.). Je pochelé na křěža = nemůže se narovnat, má ohnutou páteř (záp. Mor.).

pochytit se, vzhopiti se: Tuž še tak pochyči a jidže (Lor.).

pochýtká, obyčejný, všední oblek (Vck.).

pochytnút: Slúžil kolik rokú u kofára a pochytl všelico z jeho řemesla = naučil se příležitostně.

pojarčít: Voda nám pojarčila pole = nadělala járkú (Dob.).

pojat, -jmu: pojat za ruku = vzíti (val.). Pojmi ma k muzidze = vezmi s sebou (Suš. 288). Řekli, aby ho pojál = vzal s sebou (Vych.). Di sa ven podívať, aby tam ten žebrák s sebúm neco nepojál. Jak ho pojme zlost, tož třeba kolik dních nemľúvi (Vah.). Pojmi krávu = vezmi na pojímky (v. t.).

pojčať, půjčiti (laš., horn.): Pojčajtě mi šatečky (Suš. 85). Kerá má dvóch gaľánů, nech mi jednoho pojčá. Já bych ti pojčala, dyž ho sama nemám (Suš. 375). Srovn. požčat.

pojeden ořech, pojedna hruška, pojedno jabko = některý, zde onde některý (laš.); pojedni ľudé = někteří (slov.).

pojednať sa, porovnatí se: Dobře sa pojednali (vých. Mor.).

pojeza, -ze: dobrá p. = chutné jídlo (val.).

pojezení: Na jedno pojezení sněd by ceľú hus. Toho masa može byt na troje pojezení. — Był chłop na dobrym pojedzeņu = chutnalo mu (laš.).

pojicný (slov., val.), *pojistný* (laš., horn.): p. člověk, který hodně sní, p. jídlo, které se chutě jí. Hrušky trpuľe sú nepojistné, nezí sa, dokaľ není hnilica (horn.).

pojítat = povídat (záp. Mor.).

pojímát, -jímám, jímú (val.): Kohút sa pojíme na kuře, húser na husi (vůbec o pernactvu). Drůbeř se pojímá.

pojímky, pl.f., n. pojímačky, provaz, na jehož koncích přivázáno po dvojitém řetěze. •Pojímají• (uvazují) se na ně volí, když se zapřahují do jařem nebo vedou na pastvu.

pojinší = jinší, jiný: Straky a pojínší ptáci (val.).

pojinúc = jindy: Až pojínúc vám to dopovím (Žl.).

póit = pojítí (val.): Do chce čeho dóit, musí za tým póit. (Slav. ČL. XI. 134).

pokačkovat, pokaziti: Pokačkovalo sa to (val.).

pokěľa, pokud, jak daleko (Lor.).

pokerěj 1. pokaždé když, kdykoliv: Pokerěj je druhý pohřeb, zasidú děti na hrob naříkat (LN. II. 64). 2. někdy: Býl s-i už pokerěj na Vsetíně? (val.).

pokerúc = po kerěj: Pokerúc bych si na ťa zpoměla, moseľa bych plakat hned' (Bart. III. 643).

pokládaf: »Slyšet ho, jak dyby pokládál,« praví se o tom, kdo příliš hlasitě mluví (Jicko).

pokládka 1. obilí, kolik se ho najednou v hrst pojme a užne, jmenuje se *hrst*; hrsti se kladou vedle sebe, až je z nich *pokládka* (slez. *pokladina*). Na záp. Moravě pokládám říkají hrsti, onoho slova neznařejce. 2. pokládky = beránci oblaka.

pokluda, poklizení dobytka: Po pokludě k vám přijdu (vých. Mor.).

poklúzat, poklízeti dobytek: Žádný ho neslyšěl, edem to pachole, co poklúzá koně (Suš. 145). Inší za ňu krásy poklúzajú (Suš. 372).

pokonat, skonati: Sláma, na níž nebožtik pokonal, se spálí (Kda II. 335).

pokonat sa, porovnatí se: Oni sa tak pokonali, že žádný žádnému nic a že každý ať si své útraty hradí (Df.).

pokos v. žat a seno.

pokrademky, úkradem (vých. Mor.).

pokrápka, mastnota, kterou se koláče povrchu »pokrápajú« (pokropují) slov.

pokrentít něco, porouchati (han.). Pokrentilo se mu to = nepovedlo, sklámalo ho to (laš.).

pokřiva = kopřiva (laš.).

pokropek, skrovný pohřeb = zážehnávká (Vyhl. VI. XVIII. 553).

pokrov, sukno na přikrytí rakve = č. přikrov.

pokrpačit, polátati, popraviti: pa-pučé (val.).

pokusa, -se, m. pokušitel.

pokúška, pokus: Dělalí pokúšku (Zl.).

pokušitel, euf. čert: Prv tí pokušitelí chodilí po světě (dok. 261).

pokúška 1. pokušení: Na Bilovsku mívalí tí koplari aji pokúšku (pokušení od strašidel) dok. 242. 2. pokus (slov., pom.).

pokutovat, trpěti pokutu, trest: Ty budžeš stač a žalovač, a ja muším pokutovač (Suš. 379). Pokutovały tři duše (Suš. 788).

půt — poľa, m.: Srdéčko se rozkoči na dva pošy (Suš. 380, laš.). Zlomiť hůlku na dva pošy.

poľacinět: Dobytek poľaciňel = je lacinější.

poľahoda, pohoda, příznivá povětrnost (Dob.).

poľahostaj, pohodlně: Poľahostaj som si išol (Dob.).

Poľách, pl. Poľáší 1. Poľák, 2. vepř plemene polského, 3. vítr vanoucí od Polska = severovýchodní (Btcha).

poľajka (han. polévka), mentha polegium (bot.).

poľajtár, z něm. Vorreiter: Přijeli, dojeli první poľajtári (Suš. 348).

poľák, polský vítr, severovýchodní.

poľana 1. holé, travnaté místo v lese: Na poľaně rostú jahody (Df.). Keď prideme na poľanu, staneme si zrovna na ňu (Bart. III. 54). 2. (poľanka) kousek pole na stráni (val., horn.).

poľapek: Žije enem z tych poľapku — z toho, co kde polapí, ukrade (laš.).

poľata = ľata, záplata: Ty poľato žebráckál (Vlk 56).

Poľátko (= políčko), trať (Blansko).

poľaz, -a, štědrovečerní koláč s kořením, pečený dobytku (val.).

poľazif, býti poľazníkem.

poľazeň, ě, f.: Na Boží narození na Starohrozenkovsku pozve si soused souseda, *poľazníka* na poľazeň (besedu) a počastuje ho (Mor. lid 20).

poľe: do pošy = ven; na pošu = venku (Lor.).

poľedníček, dítě o poledni narozené (Žď. obr. 124).

poľednisko, místo, kde dobytek na pastvě poledňuje (Mor. lid 243).

poľedňovat, iter. poľedňúvat, o polednách odpočívati (vých. Mor.).

poľedňový větr = jižní.

poledovica = ledovica, náledí (val., dol.).

polehnutí: Až dobře polehlo = až bylo jídlo ztráveno (jako dřevo na ohni) (Zl.).

pořeno v. oblák.

pořence, -ca, n. = polínko (val.).

pořénko: Zima je o pořénko větší, t. j. třeba pořénko do kamen přiložit (Zl.).

pořepšínka, druh hrušek.

pořeva, obleva, tání.

pořevaný hrnec, glasiert.

pořevit: Zima pořevíva. Pořevte si a oddechněte (Zl.).

pořízaná: Spadl a má z toho pořízanú, nebo: má toho s pořízanú = zlou památku, ránu a p.

pořížeť si: Pořížeť si ešče (t. chvílku). Ten si pořížeť! (t. dlouho, o nemocném).

pořica, -ce: V síni postavena jest pořica (skříň), v jejíž horní pořovici srovnáno jest nádobí.

pořihovať (laš.) = poříhať (val.): Obili pořihuje.

pořiknúť, *pořikovat*, liceti, strážiti na ptáky: Pořiknu na tě žitný klas.

pořivkový: Já nésu pořivkové = nejídám rád pořívky (Mal. XXIII. 220).

pořka 1. kráva původu pořského. 2. na pořku n. na veseřanku šátek uvázaný, t. j. tak, aby konce z týla přes ramena do předu byly otočené (slov.)

pořňačka, pořní řepa.

pořňák 1. pořní vrabec, 2. holub, který létá do poří.

pořní kanárek, *serinus hortulanus*.

pořný = pořní: Budu si pořná jak rúža pořná (Bart. III. 174).

pořoh, kout matčín: pořá do pořohu, je v pořohu, nosíť do pořohu (val., laš.): Manželka pořá do pořohu (Kda II. 97).

Polom, -u, trať (Blansko).

pořoma, staré, chatrné stavení na spadnutí (Zl.).

pořoučit se, pořáriti se: Nepolóčelo se jim to (Zábřežsko).

Polouděli, trať (Blansko).

pořovací pes, honicí (Dob.).

pořovačka, hon (val.).

pořovať, honiti (val., horň.).

pořovica, část, díl (vůbec): Už sú z téj řavečky *štyry* pořovečky (Suš. 353).

pořovičák, pořobavlněná látka: To je takový pořovičák (Slav. ČL. XII. 385).

pořóvka, hon (horň.).

pořovník, jaré žito s ječmenem seté (val.): Pořovníček zelený je (Suš. 553).

pořozit: ›Já ti pořozím!‹ vyhrožuje se tomu, kdo právě někam leze, aby toho nechal.

pořozit: Pořozilo ho = roznemohl se, že musil ulehnutí (val., laš.).

pořozitý: Pořa, samé pořné kúsky pořozité = rovné, ne na stráni (Vlk 47).

pořovníca, -ce, žena koutnice (val., laš.).

Pořská, Polsko: do Pořskéj (vých. Mor., jako v pořštině).

pořský, větr = pořák (v. t.): Druhá strana pořupy byla na pořském větre (Vlk 6).

pořt, -a, půlka slanin z celého vepře (vých. Mor.): Rád by klobású pořt slanin zhodil = malým dárkem (službou a p.) velikého dobyl.

pořta, rozštěp, puklina (val.) srovn. rozpořtiti.

pořubovať sa, začínati se líbiti, zamřouvatí se: Marýna sa jí pořubovala (Slav. ČL. XI. 227). Anuši sa to pořubuje (ib. XIII. 74).

pořutání = půl lánu (han.).

pořůvka, půlka šátku do kříže přestříženého: nosíť jí mužští na krku (Zl.).

pořvark, -a, kus pole, pořemek (Vah.; laš. a poř. pořvark).

pořynek, nku = pořyněk.

pořmacať, -cám, pořmacat: pořmacat kury = ohledati slepicím. Pořmacaj poř kapcach, němaš-li to tam (laš.) v. pořmacat.

pořmačený vdolek, mákem pošpaný (slez.).

pořmahač, -a, pořový lékař; pořmáhá zvláště od čárů (slez.).

pomakovat, mákem posypati: pomakovaný rohlík.

pomáče zemáků = poskrovnu, málo (Suš. 536; pomálu, znenáhla!).

pomalý, dosti malý: pomalé děvče.

pomarasif: Pomarasif mi zeli = pošlapal a tím poškodil. Ti se pomarasili! = pobili do krve (laš.).

pomárnět, zahynouti: Vemte si, co ste tam dali, lebo (sice) pomárníme (Kda II. 233).

pomaškrť koho, pomlsati, udělati mu laskominy (val.).

pomatlať, -lu, zamazati, umazati někoho, něco (Btcha).

pomenší, menší, neveliký: Ty pomenší zemňáky dávajte o své. Pomenší přáteli (val.).

poměra, míra, výměra: Kolik má tá roľa poměry? (Jicko).

poměrať sa s kým, smířiti se (val.).

poměsnať sa, změstnati se: Všeci sa za tým stolem nepoměsnať (val.).

pomeškání, byt, domek: Mamy pomeškani a zahradku (Opav.).

pometalica, -ce, kráva, která pometala (Kyjovsko i jinde: *pometalka*).

pometat = č. zmetat: Kráva pometala.

pomětat sa (městí): Uklidť ty šaty, ať se to pořáď nepomětá = neponaluje (Zl.).

pomět, nějaký čas míti: Poměl sem ty prasátka tři měsíce a potem sem ich prodal (val.).

pometto, věchet slámy nastrčený na konci dlouhé žerdi, jímž se pometává chlebová pec po vytopení.

pomezí, hranice: Na toreckým pomezí vratný pěknó dcero má (Suš. 124).

pojatať = pamatovati (Dob.).

pomíchanej na rozumě, přihlouplý (N. Město).

pomimo s gen. = mimo: Išěl pomimo hájka zeleného (Bart. II. 211).

pominút: Pomine ho aj tanec = odnechce se mu tance (Suš. 219). Brzo tě ta paráda pomine! (Zl.). Kdybych se já v krátce pominul = zemřel (Korr. Pal. 100). Dyby sa mamička pominuli. Mohla sa za ním pominút (ženská za mužským). Mja

na koláče neužije, a on by sa moh za nima pominút = jí je velmi rád (Vah).

pomknút koho k čemu = ponuknouti, pohnouti (Zl.).

pomněť, pamatovati: To já ešče pomnim (laš.).

pomoc: Nevěsta nejakú tú pomoc do domu přinese. Neběduj, já ti budu na pomoci = pomahati (Kda I. 85).

pomocť s gen.: Podte nám pomocť dělať otěpek. Pomož jí toho náčení umyt. Pomožte nám zemáků kopat. Pomož mi toho žita cúdit (Zl.). Kdo nám pomůže toho plota plésti (Suš. 726).

pomostek, -stka, zvláštní sedadlo, sbité ze dvou desek v rovném úhle; dolní deska má zpředu dvě nízké nohy, tak že je do předu šikmém nakloněna, zadní je oporou zádům. Na pomostek si sedne bača, když dojí ovce (val.).

pompava, *potentilla recta* (slez.).

pomurysaný, začerněný, umouněný (laš.).

pomúzovat, vyslíditi: Ti mládenci všecko v domě pomúzujú (dok. 84.).

pomykač, -a, u pluhu (v. pluh 11).

Pomykašov: »Už je to kajsi v Pomykašově, přišlo to kajsi do Pomykašova«, pořekadlo, když se něco ztratí, čeho nelze najít (laš.).

pomyvač, mýti nádobí po jídle (Lor. i pol.).

ponadát se, nadíti se: Toho sem sa neponadál. Kdo by se toho byl ponadál!

ponadvýš, dále výš: Ponadvýš seděli Bystřičané (Slav. ČL. XIII. 416).

ponáhľat, *ponáhľit*, pospíchat: Ponáhľal k obědu. Ponáhľete sa, bude pršať (vých. Mor.).

ponajprem, ponejprv: Jak ponajprem střelila, tři sta Turků zabiła (Suš. 107).

ponapřed: Strýc šel ponapřed = o malý kousek napřed (Slav. ČL. X. 303).

ponášat: Ponášala sem semeno (za rozsěvačem).

poňat něco, pochopiti, porozuměti:

Nepoňal sem dobře, co ste pravili (slov.).

pojím = pojmi: Pojím ma za ruku (Suš. 571, horn.).

ponazhůžvat, pomalu, houževnatě zahospodářiti: Má pěkných pár groší ponazhůžvaných (val.).

ponázorky, pozdaleku (Vck.) viz názorky.

ponděľa, -ře, kráva ulíhlá v pondělí (val.).

poněkery = některý: Poněkery člověk by za tym do ohňa skočil (laš.).

ponemocný, trochunemocný (val.).

poněviřac čím (pol. poniewierzać), pohazovati, pohrdati čím; poněviřac še, pohazovánu býti; toulati se (Lor.).

poníže, *ponížej* s gen. = níže: Poníže lesa = pod lesem (val.). Poníže městečka Holešova (Suš. 171). Ponížej u járka seděly roby (Slav. Čl. XIII. 416).

ponižní hažůzky = větvičky při spodu (Slav. Čl. X. 31).

ponůcka 1. ponocování, 2. písťala, trouba, kterou ponocný oznamuje hodiny (záp. Mor.).

ponuk, -u, ponuknutí, pobídka: Tá dzjévka pres (bez) ponuku málo urobí (Dob.).

poňura, -y, m. = *poňurec* 1. potmělouch, 2. slidič (ňourat).

poňurý, zamklý, nesdílňý (Df.).

popácát: Jak spopácám (popadnu) ty vidly, vypopácám (vyženu) ťa z domu ven až na ulic (slov., val.) srovn. napopácát.

popadaný, popukaný: ruce, nohy.

popadat: Hrušky dyž uzrajú, na zem popadajú (jedna po druhé) Suš. 306.

popásat sa: »Popásám sa dóm«, kdo žena s pastvy při cestě zde onde ještě dobytek popásá (val.).

popasinek, -nka, dětský živůtek po pás (dol.).

popaskudít, poškoditi (val.).

popásť sa na kom, pomstíti se (val.): Na třetí deň sa popás na Karlovičách (LN. I. 235).

popáť, -pnu, -páť, přičiniti pile:

Tam nevěsta bude museť popáť (Slav. Čl. XI. 134). No musíš popáť, chceš-li to do večera poděľať (Jicko). Popáť sa, že mi pomože = ukázal ochotu (val.).

popeláček: Aj te vtáčko popeláčko, proč smotně lítáš? = popelatý (Bart. II. 248).

popelatět, v popel se obraceti: Uhlí popelati.

popelatý, popelavý: husy (Suš. 103).

popelica, -ce, plachta na trávu = trávnica (Podl.), pův. plachta na popel při »zváraní« prádla.

popeliška, kráva barvy popelavé.

popelit se: v prachu, na peci = váletí se: Slépyky sa v prachu popelíja.

Popelnice, pl. f., trať (Telnice; náležiště popelnic).

popeluša, -še, slepice barvy popelavé (val.).

popenec, -nca, glechoma hederacea (bot.).

popinák, řemen opasek (Dob.).

poplacať: Obiře poplacať = mělo odbyť (laš.).

poplach: Nekerá chůva je takový poplach = poplašená (dok. 56).

poplamyk, -a, koláč z chlebového těsta, pomazaný máslem, peče se při chlebě u lamene na kraji peci (slez.).

poplet, -a, velký prut vrbový, spletený. Z popletů pletou se ploty okolo zahrad: Neškodí by na ně hodný poplet (Slov. obr. I. 83).

popletat sa, potáceti se: Podrúšení chłapi popletali sa po cestě (Slav. Čl. XI. 47).

popořídka, pořádka, střídavá řada: Chudé dítě osírelé bývá na obci popořídkou, t. od stavení k stavení živeno (R. a Ž. 41).

popřádka n. *popřídka*, kokotice (v. t.).

popraskat: Popraskali těminošami na zem = praštili jimi jeden po druhém (Vyhl. VI. XIX. 900).

poprava 1. reparatura: Ten kostn už potřebuje popravu (Zl.). 2. přilepšená: Tatíček maměnce poručili na popravu krávu (Vych.). 3. šukání

při domě: Pořád mám té popravu plné ruce (N. Město).

Poprava trať v Počenicích; v Moravovicích táž trať slove U spravedlnosti.

popravit 1. polepšiti: »Mosíce sa popravíc, řekne prodavač kupiteli, dává-li málo (Dob.). 2. spořádati, ukliditi: Všecko sem si sama popravila; iter. *popravovat*: Včil ve žňa nemám ani kdy po domě popravovat (Zl.). Když pastýř poprvé vyháni krávy, napřed je »popravuje«: natáhne přes ulici napříč vazový provaz a krávy jej překračující kropí (Mor. lid 247). 3. přilepšiti na stravě: Starém dochoťi kážú, aby popravil; iter. *popravat*, -vám: Selka pacholkovi popravala (Kda II. 90). Macocha vlasní cěti popravala. Popravá praseti = dává lepší krmi (Zl.).

popravky, pl. m. Po svatbě příští neděli odpoledne scházejí se nejbližší příbuzní, aby se popravili po tolikerém namáhání svatebním, čili aby slavili popravky, někde zvané »spasený oves« (Vyhl. VI. XVIII. 450).

popravová n. *popruková* putna, při níž jsou šandy, za které se nosí (Jevíčko).

popředzac (i pol.), přidávati do kroku, rychlosti (Lor.).

popřevážat: Všecky panny popřevážal = převezl jednu po druhé (Suš. 164).

popříkať někomu, na příky dělati, proti vůli býti, odporovati (laš.).

poprosit s gen.: Popros maměnky (Zl.).

poprskávat, poprchávati.

popsut, pokaziti.

popsuta, y, m., *popsutina*, *popsutinec*, člověk popsutý, zkažený (laš.).

popšnić še (srovn. *popchnuć*), o zvířatech, která pohledem lidským se splaší a pak už tak neprosívávají; pták se »popšnić« a již nepřiletí do hnízda, jehož se dotkl lidský dech; o člověku = pohněvati se (Lor.).

popudif hodiny = pohnati (Dob.).

pora, počasí: pory vyhodne = pohoda (laš. i pol.).

pořád' 1. zároveň: Když už posílají pro panáčka, nařizují vozkovi, aby vzal pořád' dochtora (Mor. lid 196). 2. hned: Porad puójdú. Len zme stali na svitáni, porad sme išli (horn.).

pořádečky, *puřádenke* = pořád (Tišovsko).

pořádek 1. Uděláme pořádek = spočítáme, co jsme který kterému dlužni a porovnáme se (Zl.). 2. Debe nám rač chtěle vrátit stary pořádke = řády, zvyky (fig. 59). 3. Šli jsme po pořádku = jeden za druhým, jak se slušelo, po řadě (Btcha).

pořádem, pořád (han., slov., pom.): Pořádem dožtrá.

poradit: Nemohli mu poradit = zmoci ho, odolati mu. Šak my mu poradimel = zkrátíme ho. Sám tomu (nějaké těžké práci) neporadíš (Zl.). 2. To poradi = das geht an (laš.).

poradit se s gen.: Už sem se své maměnky poradila (Suš. 311).

pořádka, ustanovený řád, postup, dle něhož se vystřídají všichni povinnovaní v konání určité povinnosti jeden po druhém: Drak jí z pořádky lidí (Kda I. 287). Cesty opravují z obecní pořádky (dok. 193).

pořádník, rozkazovač, jenž rozkazoval po obci daná nařízení, »pořádky«, obecní sluha (záp. Mor.).

pořadový, co se koná nebo dává z pořádky, chodí po řadě: *pořadový chléb*, který se dával z pořádky číslo od čísla při obecních pitkách a o svatbě. *a*) Po zdavkách šli hosté do hospody, tam od nevěsty poslali kopu vdolků a pět kop tvarůžků. O pořadový chléb postaral se rychtář, který skoro nikdy na svatbě nechyběl. *b*) při přijímání obecních pastýřův a strážníků, *c*) při prohlídce koryt na pastvisku a obecního býka, *d*) při douškách (v. t.), *e*) o sýpkách (han.); *pořadové písňe*, o přístkách zpívané, slují pořadovými proto, že po řadě děva za děvou píseň nějakou zpívati musí (Suš. 765) = Rundgesang; *pořadová nemoc*, nakažlivá nemoc, epidemická, která se

šíří po řadě dům od domu po celé osadě.

poráchať, pokliditi: Už to mám trochu poráchané (val.).

poraz, kouzelná zelina, kterou lze každého zamraziti, co by se s místa nehnul (Peck).

porculán = porculán (Přerov).

pořečnovat, pohovořit: Poseděli a pořečnovali se starýma (Slav. ČL. X. 298).

Pořín, trať (Tršice).

poříděnka, řídká polévka.

porno pánu Bohu = poručeno (Kt. z Ostravska).

porobití, — *porábjat*, učarovati (Dob.).

porostenstvo, porůstání: To je čas na porostenstvo! (když prší na obilí zralé a zas je teplo, obilí porůstá; val.).

poroubčí (-ó-) v. roubka.

portovaný klobúček = s portami (Suš. 504).

portukál, taškář, filutář.

poroučet čím: Já tema penězama neporúčím (Mal. XXIV. 67).

porouhat se 1. po kom, opakovati posměšně něčí způsob řeči; i sedmihlásek se porouhá po jiných ptácích. 2. komu, posmívati se (záp. Mor.).

porozbíhat sa: Ovce sa porozbíhały (kam která).

porozprávát si, pohovořiti si: Trochu si o tom porozpráváme (vých. Mor.).

porub, soupis dobytka. Pastýř poznamenává si dobytek na pastvu vyháněný dle čísel domovních a dle druhu; na podzim hotový seznam odevzdá starostovi. Na základě toho porubu učiní se rozvrh na sypanou: Dal mně do porubu dvě jalůvke. Slovo porub uchovalo se patrně z dob, kdy pastýř neuměje psáti, činil si vruby na tyčky dřevěné (arch. I. 160). Srovn. roubka.

Porubiska, trať (Kudlov).

poručat se, -ám: Kordula už se poručala, a knoflíky držely jak helvitská víra = byla sedrána, dosluhovala (dok. 179).

poručená pánu Bohu! = budiž poručeno.

poručenství, testament: Syn poručenství robil (Suš. 154).

poručka, poručení, rozkaz: Nečekaj další poručky (Vah.).

poručník, — *poručnica*, kdo rád rozkazuje (Vah.).

porukomství = poručenství (v. t.) Dob.

porúz, jenom ve rčení »na porúzi« = pohotově, na ráně, před rukama: Mach býl dycky na porúzi (val.). Je to na porúzi (Zl.).

porvať, uchytit, vzíti: Chłapec porvať tu knížku (laš.).

porýkovať, trochu ryčeť, řvátí: Krava v noci porýkovaľa (laš.).

porýpaný od neštovic, silně pođubaný (Zl.).

posád 1. hromada obilí při mlácení do kouta n. na prostředek shrabovaného, 2. obilí na mlátě k mlácení prostřené (laš.) v. stodola.

posádka, koš z proutí vrbového na chytání ryb (Podl.).

posádní hrabě, řídké hrabě (v. stodola).

posadit = nasaditi: Na závetrí posadit ty čerešně (Dob.).

posaveť = posavad (Vck.).

poseda, posezení: Nění kedy sadzec veru, nepřišli zme k vám na posedu (Dob.).

posedět: Posedte! = zůstaňte ještě, neodcházejte. Ti si poseděli! = seděli dlouho do noci, na př. hráči, pijáci.

posednice n. pozednice v. střecha.

posednúť, sednouti dále: Posedni!

poseľkyňa: Šenkérka našla (vína), poseľkyňa nésła = sklepnice (Bart. II. 40).

posevný: Z biľeho ščudľeka (jetele) semeno je posevné = sporé na sevo, málem mnoho poseje (laš.).

posezná, posezení: Přichodili k nim také mládenci na posezenou (Kda. I. 40).

Poschľa, -le, vrch pod Rusavou (Slob.); pl. Poschle, na Poschách, trať (Vizovsko), v. poskla.

positura: To je edem positura člověčí = vyzábělý, slabý (Vah.).

posívka: Osení sněhem vyleželé se posívá, a tomu, co se vyseje, i celé úrodě z toho vzešlé říká se posívka (Vah.).

posklá, Ie, »kopeček trochu na položíně, co má rovný vřšek« (val.). Na Poskli, trať na Vsacku.

poskočit: Žito poskočilo = podražilo. Dnes na trhu hodně poskočilo. Všechno obilí poskakovalo velice do peněz (arch. II. 156). Chléb duže poskočil v goru (Erb., Sto poh. 138, mr.).

poskočitá, píseň do skoku: Zahraj nějakú poskočitú (Dob.).

poskočný 1. Hned byl poskočný = hned byl na poskoce, ochoten učiniti, co na něm chtěli, úslužný (N. Město). 2. Neželím tak obojího jak tanečka poskočného (Suš. 798). Srov. poskočitá.

poskok: Mám fčecko nachestany, abech to mněl na poskoce = na porúzi (v. t.). Mal. XXIV. 141.

poskorné konopě = poskonné: Po žněch trhaly se poskorné konopě (Vyhl. II. 216). Tři plachty, dvě lněné a jednu poskornou = z poskorných konopí (arch. I. 93).

poskřípí se = poškorpiti se (laš.).

poskúnky, pl. f., poskonné konopě (val.).

poslabý, trochu slabý.

poslablý = seslablý: Byl sem zdravý, enom tak poslablý (Slav. ČL. XII. 421).

poslabší: Na oltářách só taky takový paškály, ale poslabší = trochu slabší (Vyhl. I. 61).

poslámka, plachta na postel (han.).

posled, -u, pozadek, pozadní obilí (laš.).

posleď, později (val.).

posledek, zbytek (Brň.).

poslínek, ovoce podávané na prástvách přálkám, aby se jim v hubě slinilo, navlhčovat niti: Hospodyň doněsla jabtek na poslínek (vých. Mor.).

poslíz (dol.), *poslíz* (Brň.) = později.

poslúchat 1. s gen.: A ja idu, sestro, do kostela, poslúchat mše, sv. nešpora (Suš. 5). Něchčela's mačičky poslúchač (Suš. 480). 2. = čiti, čichati: To je vůňa, nechcel bych ju poslúchat (dok. 123).

poslunitě dřevo, které se rovno neštípe, protože se strom po slunci točil (val.).

poslušný: Nevěsta zaslala ženichovi vyžehlenou košili; ženich se jí odplatil párem střevíčů, jimž se říká »poslošny« (Vyhl. II. 132).

poslúžit — *poslúhovat* někomu 1. jíti za kmotra, 2. zaopatřiti nemocného (o knězi), 3. učarovati: Co z teho baba měla, že mně tak poslúžila (dok. 256).

posmělovat někoho, smělosti dodávati, pobizeti (slov.).

posměškovat se komu, posmívati se (val.).

posmětač, -a, čeledín na všeliké drobné práce: Nění u nich za pačoňka, enom posmětačem (Zl.).

posmětat sa 1. potloukati se: Nemáme svéj chalupy, enem sa tak mezi ľudmi posmětáme. Tuľák se ľedakde posmětá. 2. nečinně obcházeti: »Což sa tu budeme posmětat, poď dóm!« praví žena mužovi na trhu (val.).

posmětľovať sa = posmětat sa (val.).

posmetľovisko, tuľák, povrhel (val.).

posnidanek, -nka, druhé snídaní (záp. Mor.; česky posnidanka).

posolnúť, maličko posoliti (val.).

pospolina, směška, míchanina (horň.).

pospolitý chléb, snědý, »ordinární«.

pospůtka 1. co se vaří pospolu: hrách a kroupy, 2. o řeči: Mischmasch, Kauderwälsch (laš.).

postaf v. žat.

postavač, -a, lenoch, zaháleč.

postávat 1. lenošiti, zaháletí: A co vy si, člověče, myslíte, že já mám kdy postávati? (Kda I. 30). My na téj robotě co sa naděláme; doma nám pravíja, že tam postáváme! (Suš.).

512); *vypostávaný*, vylenošilý, odpocínulý. 2. = povstávati: Už postávali = vstali jeden po druhém.

postavit: Vykládáť, v jakéj bídě je postavený. Byl v nuzotě a bídě postavenej (dok. 257).

postavit sa: Postavili sa a tož si vypožčali = postavili si novou chalupu (val.).

postávka, zahálka: Vždyť já nejsem z postávky živ (Kda 31).

postavník, manipulus cechovní v kostele u lavice cechovní postavený.

posteklej pes = vzteklý (Jimramov).

postel, -a, m.: Rozfnu odnésli do jejího postela (Vlk 108). Každé má svůj postel; na smrtelným posteli (záp. Mor.). V poslední světnici našla *lůžko* a v něm *postel*. »U Rožnova přísně se dělí v mluvě *lůžko* (dřevěné) a *postel* (slámník a peřiny« (Kda II. 42).

postihář, -a: »Postiháři sú na to, dyž nekdo kúpí víno, ve sklepe naltí a vynést na vůz, a dostanú od toho, kdo odkúpil, šestku od každýho vědra« (dok. 205) = ližník (v. t.)

postihnút si 1. Málo sem si s tým postihl = pomohl, prospěl. Co si s tým postihneš? 2. Na tom si já postihnu = pomstím se. Postihá si na mně.

postíhať = stláti (laš.).

postif, slov. přech.: Ty člověče, posť pateček, svěť svateček (Suš. 787). Srovn.: Já sem svátků nesvětila, ani pátků nepostila (Suš. 27). Na Příborsku užívá se prostého *postit* vedle *postit* se.

postlanka, ložní plachta = poslámka (v. t.).

postlať se = ustlati si (val., laš.): Postelů sa a lehnu.

postnica, -ce (posnica), první kopačka ve vinohradě, protože se konává v postě.

postřel, střelná zbraň: Dověděl se ten správce Liberský, dal si dělat celý postřel nový, aj na vtáčka sokolíčka (Suš. 184).

postřet, -u, potkání: Na postřetě mi nadali (Df.).

postřetnút někoho, potkati: Postřetli tam jednu dívku (Suš. 3). Postřetla ju tam sv. Alžběta (Suš. 4).

posudek, vydávání obecních účtů v pondělí ostatkové (laš.).

posúdif: Posuda si! = považte si (laš.).

posurnůť, štouchnouti (val.).

posúšať sa = přesúšať sa, posmětati se (v. t.), šibřinkovati.

posušité dřevo, které brzo vyschne (val.).

posvátnica, -ce, sakristie: Jandola viděl vcházeti chlapy do posvátnice (Kda I. 269).

Posvátný, háj (Mouchnice).

Posvátný háj, trať (Telnice). Na Posvátných, trať (Dešov).

posvěcovat: Chvílkama slůnko posvěcovalo (Zl.).

posvět, a, světadlo, dračka (sev. Mor.).

posvětová stoličky, na řezání posvětů.

posvícať, -cám dur. slov. posvětit: V nedělu sa bude u nás posvícat kříž (val.).

posvicovať, dur. slov. posvítiť: Roby posvicovały světidloma (Slav. ČL. X. 380).

posvítka, svěcení: kostela, školy, sochy.

posypaník, vdolek posypaný perníkem (Hranice).

pošablý, chatrný (oblek), sešlý (člověk) han.

pošablý, splašený (han.).

pošál'enc, -nca, potrešt'enc (slov.).

pošař, -e, pašer (Zábřežsko).

pošarvátit, potlouci, poškoditi: Hrom pošarvátíl kostel (Zl.).

pošast, a, *pošastaněc, pošastaný,* poplašený člověk, větroplach (laš.).

pošágať nekeho vodó, postříkati, počákati (Btcha).

poščetit, — poščetovat, pošťivati, ponoukati k zlému: Budeme-li sa o to přičít, poščetíme na sebe úrad. Poščeľujú ho na mne (slov., val.).

poščuť, — poščúvať, šťvátii (val.).

pošerhovať, jak šerha (ras) hrubě si věsti (laš.).

pošíšmat, -šmu, pokrčiti: pošíš-mála si šaty (slov.).

poškaredit se, pošpiniti se, vynadati si (Jevičko).

poškľeb si z něčeho delat, posměch (Zábřežsko).

poškľebač, -a, sedmihlásek (Jicko).

poškľibat se, posmívati se: Jen se mi nepoškľibej! (Žď. obr. 18).

poškrabek, -bka 1. poslední bochníček z poškrabaného po díži těsta upečený, 2. poslední dítě (žert.); val. poškrabek.

pošpatnět, špatněji vypadati, zhubeněti: Kmotr velice pošpatněl po tě nemoci.

pošpatný: Je takové pošpatné; meslim umře = špatně vypadá, bídný (Mal. XXIII. 225).

pošpindrat, -řu, pošpiniti, popaplati (val.).

pošše, ovajko, pošsel přivolává se ovce (val.).

poštarčík, pomocník na poště, pošel poštovský (laš.).

poštorc, -rca: Ty půjdeš horů a já poštorcem = krajem hory (horň.).

pošudlit, pokropiti: Rozvařit tabák a tým pošudlit (dok. 128).

pošuškát, pošeptati.

pošušky, pošeptmu: Davač dá pošušky každému méno nejakýho vtáka (dok. 35).

pošválat, *pošvalkovat*: Ja bych vam ty knížky všecy pošválat = z listů švalků (smotků) nadělat (laš.).

pošvy, oblistí: Oves ostál v pošvách = nevymental se (Zl.).

potáček, -čka, popředení, plné větveno: Až napřadu potáček, s tebu povandruju (Suš. 703).

potaha = potah, přezení (laš.).

potahovať: Větérek potahovať = mírně povíval (Slav. ČL. XI. 47).

poťapkat, -kávat, mírně a lichotivě rukou popleskati, pohladiti: Poťapkál ho po líci. Poťapkával volky po zádech. Žertem: Poťapkaj vás Pámbů starů graců (Zl.). Poťapkál psíka po hlavě (Slav. ČL. X. 39).

potarančíč, pohmožditi: Je to ja-kejší potarančíne (srovn. taran) Lor.

potaz, řada, pořádek: Včel je na mně potaz (han.).

potazník. Za dob vrchnostenských, přišlo-li něco důležitého od vrchnosti na obec, rychtář svolal hromadu; »órad« svěřil tu záležitost jednomu, k tomu již ustanovenému sousedovi, jenž slul potazník. Ten odstraniv se s ostatními sousedy bral s nimi o to potaz a usnesení jejich oznámil pak úradu (han., Pav.).

potoč, -a, *potiček* 1. houba boletus cyanescens, 2. malý, zavalitý člověk: takový poteč (Jicko).

potoček, -čka, kmotr (z něm. Pathe) laš.

potel, *potela*, potud, až sem (Lor.).

potělatná kráva, po teleti, otelená (laš.).

potěř, -e, f., žabi p. = žabi pe-řina = žabí vajčeka (Opav.).

potěradlo, vše, čím se koláče potírají: povidlí, tvaroh a p. (val.).

potěšek = potěšení: Hodila věnec na střešku k svojemu potěšku (Suš. 759).

potěšení, milý, milá: Šak mně dobře není, dyž k nám nesmí chodit moje potěšení; moje potěšení, můj věrný syneček (Suš. 236). Umřelo mně moje potěšení (Suš. 185).

potěžkávat: Služebník potěžkával střežyle v ruce = zkoušel jejich váhu (Kda I. 38).

potinka = podsínka (laš.).

potípat 1. pomlouvati, podezřívati: Bez toho ňa potípá, že nadřžuju Hanči = viní podezřívavě (Slav. ČL. XI. 483); *potípaná*, pomluva, podezření; 2. dobíratí si koho: Potípaजू ťa, Jozefe! Začali potípat = sticheln.

potískaf, dokončiti nějakou práci: Ideme to (obilí) potískaf = dožat (val.).

potkán, německá myš (vých. Mor.).

potknút: Jak sa ty jej (křepelce) jednu pérka dotkneš, hnedky její pravů nožku potkneš = vytkneš (Suš. 637).

potknút sa 1. zapackovat, brknouti, 2. p. sa v řeči, podřeknouti

se: Ani v jednom slově sa nepotkl (slov., val.). 3. p. sa s kým, pohádati se: Už sem sa s ním štyrykrát potkl (val.).

potkat se s kým = koho: S pá-nem Bohem se potkala (Suš. 3).

potluk, kdo se potlouká po lidech, pobuda.

potlúkat sa, toulati se.

potlúkavo: kabát na potlúkavo, na potloukaní, na obyčejné chodění, Strapizierrock.

potlukeň, -a = potluk (Brodsko).

potmělota, potměšilec (han.).

potměloutný, (-ó-), potměšilý (han.).

potmělůch, potměšilec (slov., val.).

potmitať sa, povalovati se (Vck.).

potňat, bobtněti: Okno napotňalo tak, že ho nelza zavřít. Snih potňá = měkne; rozpotňál = taje (vých. Mor.).

potočenec, -nca, pomatenec, mluvka (Opav.).

potočený: Baran má rohy potočené = zakroucené (Zl.).

potočilka, povídává žena (Opav.).

Potočiny, pl. f., trať (slez.).

potočit, ovinouti: Potočim či vinek harasem (Suš. 450, laš.).

potočit sa: Nikdy člověk neví, jak sa to s ním potočí k poslednímu konci = zatočí, jak s ním bude (Vlk 108).

potočník, veronica beccabunga (bot.).

potom = potem — potomá (val. Klob.), potomy (sev. Opav.), potomá (slov., pom.), potomaj (horní.), potomák — potomáky (Podl.), putum — putym — potomek (Třebičsko), putumke (Tišnovsko), uvozuje druhdy záporné napomenutí, nemajíc ve větě svého vlastního významu: Potom tam nebuď do noci (matka dceři, pouštějíc ji někam na besedu). Potom nerozbij flašky (když se posílá dítě někam s láhví).

potopen: Ve hříčkách jsi potopen = pohřížen (Suš. 15).

potos = pod' sem: Potos, bude ťa tu način (»zastaralé, vytrácí se již«, Df.).

potratit sa: Až sa lidé trochu potratíja = poodcházejí.

potřeba: Tedy byli v potřebě = v nouzi (Slav. ČL. XI. 323).

potřebný, chudý: Já su člověk potřebný; já su potřebnější než vy (Zl.). Zkázala mně jedna potřebná, zkázaly bohaty dvě (Suš. 387).

potřebovat sa: Nepotřebuju sa ho. Nepotřebujem sa tvěj rady (slov., val.).

potrh, potrhání: Dělá do potruhu (Zl.).

potrhlec, -heřca, veronica off. (bot.).

potřhat, potrhovat: Potřhajú, t. zvonem = zvoní umíráčkem (val.).

potrhnút sa — *potrhovat sa*, míti se k něčemu, jevíti chuť: Potrhł sa, že půjde s nami (val.). Potrhoval se = měl se k odchodu (záp. Mor.).

potřípat koho, pomlouvati.

potřísat: Ešče němaš nic, a už bysi se nade mnu potřísal, že mně budeš bič = s holí nade mnu hrozil (Suš. 208).

potrncít, povídlím potřítí: koláč, šišky.

po troše, po malu: »Jak se máte?« »Ja tak po troše.«

potrubovat, po chvílích troubiti: Ach trubaču, nepotrubuj (Suš. 238).

potrúsit: Na střeše v druhém a třetím šáše mělo by sa potrúsit ze tři kopy šindeľa = sem tam pořádit mezi ostatní šindely (Slav. ČL. X. 39).

potuha, tuhá nouze, pilno: Ež bude potuha, všeckych poberu na vojnu. Mušímy všeci na poľo, bo je dněs veľka potuha (laš.).

potuhnouť: Potuhla sem kroka = přídala do kroku (Přerovsko).

potulný (tuliti se): Dy se kravy ze chřeva vyhaňaju, druhy raz su potulnější = podajnější, krotší (laš.).

potorčit se, rozvztekliti se: Potorcel se, je potorčené (han.).

poturnút 1. pohlednouti: Ani na mňa nepoturnúl. Ani sem tam nepotúrľa (val.) 2. zmíniti se: O Antošovi ani nepotúrli (Slav. ČL. XI.

435). Nikdo o něm ani nepotůrne (Vlk 64).

pořufmo, *pořufno*, potutelně (val.).

pořufmy, tajně (Df.).

potvářit si, sich einbilden: Ten si něco potvářil! Enom si nepotvářej! (Slavkov).

potvarohovat, tvarohem pomazati: koláče potvarohovany (Vyhl. I. 45).

potvora: Dělá mi to na potvoru = na schvál, na zlost. Myslíla sem, že to povídá jen tak na potvoru = aby si ze mne udělal blázna (Pittn. VI. XVIII. 617).

potvořit se, pitvořiti se (Maš.).
potvorstvo, čtveráctvo, šibalstvo: Odělal pak ještě moc potvorstva (Vyhl. II. 19).

potykač, -a, u pluhu = kohútek (v. t.) pluh 11.

potýkaná: Musíme jít spolu na potýkanou = potýkat se, zápasit (Kda I. 204).

potykeř, -křa = potykač.

potysek, kotrmelec (val.).

potyskař, pobodati, popichati, zvláště od hmyzu na květe a poupatech (val.).

poučat, dur. slov. poučit (slov., val.).

pouček 1. blána: Někteřé dítě narodí se v počko, má dvojitou kůži a vrozenou sílu (Brň.) = košuľa (v. t.). 2. míč (han.) ND. 177.

pouchnout: »Vino počne,« když se hodně pohnojí, mívá mnoho výhonků, ale málo hroznů (Brň.).

pouk: Měchýř vepřový, když se vytáhne a nafoukne, slove pók; připravený na tabák jmenuje se pucheřina (záp. Mor.). »Děvcenci poček«, chlapec, který stále s děvčaty obcuje, »chlapčí poček«, děvče, které chodí mezi hochy (Kunštát).

poukat, bičem práskati (Zábřežsko).

poukavka: Chlapci dělají ze žluté hlíny pókavky = bouchačky (slov. róchačky) ČL. XII. 152 han.

pouščavo: Obarvil dveře na poščavo (pouštějí) Mal. XXIV. 140.

poušť, -a, m. = poušť (Vel. Meziříčí). Na Poušti, trař (Budišovice).

pout, m.: o poutu, na tem póti, před poutem (záp. Mor.): Kdy se zas toho poutu dočkáme? (Žď. obr. 50).

povaha, váhavost, lenost: Potkala ju (psotu) povaha (Suš. 675).

poval nebo **povala**, strop: na povale = na hůře, na půdě (val., horn.). »Poval« zove se každý kus rovně rostlého dřeva, které jest kulaté, obyčejně oloupané. Povalův užívá se nejvíce za kryty stropní při venkovských staveních (Ottův Slov. nauč.).

povalenina, když vichr povalí stromy v lese: Ten rok byla v lese ta povalenina (laš.).

povážka, svízel (v. t.).

povážat silnici šutrem = rozvážeti šterk po silnici a dláždití jím (Zl.).

považovat si, vážiti si: To si musí člověk považovat (Zl.). Enom dyž si řa bude považovat (Slav. ČL. XI. 321).

povčil, posud, po dnes: Až povčil zme byli ešče všeci zdraví. Já sem mohla byt povčil panenku (Bart. III. 111).

povědař, mluviti: Povědali zmy spořem. Už spořem povědaju = už se nehněvají (laš.).

povědět: Ale povězte, tam bylo dělo! (označuje podivení, jako by řekl »ale lidičky« a p.) val.

povedľa adv. = vedle: Povedľa šřepá zpíve pobožné pěšničky (Slav. ČL. XIII. 371).

povědovař, -uju = povídávati (laš.).

pověř, -a, m. = pověřa (Tišnovsko).

poverák č. pluh 11.

pověřek, -rka, dřevěná nádoba s dvěma uchama; nosí se na holi uchama prostrčené (Zábřežsko).

pověřit = uvěřiti: Nepověříte, co je za to sužitel (Vah.).

pověřtrák, *pověřtrák* = věřtrák, pověřtrný mlýn.

povezteřek, pole u cesty (N. Město).

povídáčka, anekdota.

povidlí má toto české jméno na záp. Moravě; jinde mu říkají: va-

řené trnky (slov., han.), smažené trnky (val.), smažené slivky (laš.), lekvár (Podl., horň.), kotloviny (Val. Klob.), kolivarka (Nov. Hrozenkov), švestky (Moravičany), krédlich (Šumbersko).

povicher, -chra (laš.), *povichr* (val.), povětrí, vichr: Žene sa jakýsi povichr

povichlať, -ľu, splésti, pomrviti: Ten je celý povichľany = zapletený v dluhy (laš.).

povija, -je, vichřice, bouře zimní, sních smetající (Brň.).

Povinné, trať (Buchlovice).

povinnosť: Já bych ani neusnul, buď všady v povinnosti = dlužen (dok. 210).

povířit sa: Kačeny sa povířily na hlísty, tož pořáď sem lezú = pobláznily, zmsaly (Brodsko).

povítí, -ťá: Ešče býľ Janek v povitú = zavitý v peřince (Suš. 603).

povítka, svízal (v. t.).

povjedno, pospolu: Každý má své polnosti povjedno (val.). S chaľupkú býľ povjedno pod jedným přikrytím chľév, t. v téže šírce i výšce stavěný, s chalupou spojený (Vlk 5).

povládať, posilovati: Oni sa tým (páleným) povládajú; povládá to, ale keď je toho moc, hodzí to človekom o zem (Dob.).

povľek, -u, cíchy na peřiny.

povod 1. Ten kameň ve vodě v povod se obrati = po vodě (Suš. 378, laš.). 2. Ten husarský vajmajstr na tom svém koni a jednoho koně při sobě na povodě vedoucí jest k Vincenci Pídovi ujel = na oprati (Vyhl. II. 80).

povodť, -i, f. = povodeň (val., laš.): Bylo slyšeti cosi o veliké povodi (Korr. Pal. 202).

povodeň, -dňa m. (záp. Mor.).

povodí = povodeň: To povodí naděľalo moc škody (laš.).

povodzić še: Jak še vam povodzi = vede (Lor.).

povoj, -a, svlačec (slez.).

povolé, -á, zvůle, volnost: Povolé, povolé, malé povolátka, málo si povolí služebné děvčátka (Suš. 502).

povoliti si, užiti volnosti: Ješče si povolím (Suš. 473).

povolky: Dyž si ho (hoblík) nabrusím, ide mně povolky, var. zfehúnka (Suš. 544).

povolníček, poviják (horň.).

povoľný: Letos je zima povolná = mírná.

povrátit se = navrátit se (laš.).

povrhnút v. orat.

povrchlí, výšina, malý kopec (Vck.).

povrtovat: Hospodský povrtováľ proti pudmistrovi = popichovaľ, pošťival (slov.).

povsinka, -y, m., kdo se po vsi toulá, tulák (Kt. z Ostravska).

povstat: Prv že s kolen nepovstane, dokud odpovědi neobdrží (Kda I. 164). Jak živ, co sem na své nohy povstáľ, sem žádném nic nezkořistľ = nikdy (Zl.).

povuď, -vodi = povodť (v. t.) laš.

povůdný, povedený, zdárný, krotký: Och to je takové povůdné dobytče, može sa pod ním ve chľévé valať, nic neuděľá (Slav. ČL. X. 469). Kravča malé, aľe povůdné (ib. XIII. 372).

po vůli n. po voli, po malu: Jeď, děľaj po vůli (val.).

povůľný 1. člověk, který jinému rád po vůli jest, ochotný, 2. oračka, kopačka a p. práce, která se pěkně po vůli, pohodlně děľá. Tak se to pěkně povůľně děľá! 3. Po vánocích byla zima povůľnější, a nemrzlo tak = mírnější. Povůľný děšč = tichý.

povundany, kdo má průtrž (záp. Mor.).

povyk, zvyk (val., laš., han.): Ty povyky staré, ty byly dobré (Vyhl. II. 241).

povyskakovat: Už mi to povyskakovalo z hlavy = zapomněľ jsem všecko.

povýše kříža, nad křížem (v rovině!) val.

pozabývať, pozapomínat: Pozabývať som to (horň.).

pozad, -u, pozadek, pozadní obilí (laš.).

pozamykat: Pozamykál truhly (všecky, jednu po druhé).

pozaorávat: Pozaorával po kúsku všecku réz.

pozaskakovat: Kobzáky sú zemáky pozaskakované v jamkách červeným (val.).

pozatým, prozatím (Vck.).

pozavírat: Bylo tam pozavírané = všecky dvěře zavřeny.

pozbyt 1. s gen.: Jak vinka s hlavy pozbuděš, teprem ty plakati buděš (Suš. 461). 2. s akk.: Pro tebe sem pozbýl svoju gaľánečku (Suš. 88).

pozďalečí, místo opodál něčeho, stranou: On ho z pozďalečí špěhovál (vých. Mor.).

pozďaleku: S tým nejlepší byt pozďaleku za dobré = vyhnouti se mu.

pozďať se 1. naditi se: Dybych se byl teho pozďať (laš.). 2. Pozďalo sa mu to jaksi divné (val.).

pozde onde, pozdy ondy: Ten ječmeň je velice řídký, pozde onde klásek. Letos je enom pozde onde nekeré to ovůcko.

pozďěkvětka, druh jablek.

pozďelíní, trochu dlouhý, vytáhlý (Lor.).

pozďvihnúť: Pozďvihni si myseľ, kerak to bylo = vzpomeň si (val.). Jak vidžim lidi, už mě pozďvihuje, už mušim do poľa = nedá pokoje (laš.).

pozerať, pohlížeti: Za inými pzerá (Suš. 195, horn.).

pozejtru, pozejtří (Lor.).

pozemky, -ů, kroupy: Pozemky tu všecko potlukly (laš.).

pozhovět, posečkati: Pozhovte chvilku. Pozhovte mi do vánoc, šak vám zaplatím.

pozibnúť, pomrznouti: Rži na vesno pozíbly (Slav. ČL. XI. 380).

pozlevčit, pomoci nadzďvihnouti: Pozlevčí mně to potničko (Maš.).

poznačit, poznamenati: Já ji poznačím, a potom jí budeme ve dne hledať (Kda I. 258).

poznadostávat: Všecek chléb, co ho kde kady poznadostával, zdrobil do poľévky.

poznadstávat = poznadstavovat: Poznadstával sem kde jaký kúsek (látky).

poznání: O poznání je to lepší, větší atd. = maličko.

poznat, na Strání (horn.) je slov. trvací a má futur. > budu poznat (Df.).

pozňat, ožehnouti: Nedávaj tech papírů za kamna, všecko to pozňá. Vidíš, ten už je pozňatý! Máš pozňaný rukáv na kabátě (Zl.).

poznavypožčávat, poznavypůjčivati: Poznavypožčával si peněz a ujel do Ameriky (val.).

pozněný: kabát, vlasy, > oškrklý (han.) v. pozňat.

pozni = pozdní (vých. Mor.); *poznější* = špatnější: múka, obilí.

poznov = znovu (vých. Mor.).

pozobchodit: Pozobchodil kaj jaky chodniček (Suš. 551).

pozobýžďat = pozobjížděti: Pozobýžďal všecky známé koľem do koľa.

pozohýbat: Stromy sú pozohýbané od ovoca.

pozopíjať se: Něpijtě už, pozopíjať se všeci (laš.).

pozorovat: Pozorovali zme po něm = dávali pozor (na podezřelého z krádeže) Zl.

pozotvírat: Pozotvíráł okna a odešel.

pozovky, -ů: Za týden po svatbě jsou pozovky, t. j. mladí manželé pozvou nejbližší příbuzné na malou hostinu (Jevičko).

pozrec, -cu (horn.), **pozříť** (laš.), **podívati se:** Pozří, su-li doma. Idu pozříť na poľa.

pozrnový v. mouka.

pozúfat si, verb. finit.: Pozúfat si (fut.).

pozujímat sa: Vrúbľe sa pozujímały všecky.

pozukazovat: Pozukazuju ti, kde co mám.

pozulétat: Ptáci pozulétali.

pozumývat: Až pozumývá náčení, nech ide.

pozutíkat: Všeci pozutíkali.

pozutínat: Pozutínał suché haluze.

pozvaný: »Ten není na málo pozvaný«, o člověku, který nepřestane na mále (val.).

Pozvončí, trať (Nivnice).

pozvyhazovat: Všecky pozvyhazováł z izby.

pozvyplácát: Prodál voły a pozvyplácál dluhy.

pozvytahovat: Pozvytahováł hřebiky z desky.

pozvytrhovat: Knoflíčky sú pozvytrhované.

pozvytřípat: Všecko mu pozvytřípál = vyčetl.

pozvyupomínat: Pozvyupomínál peníze, co měl mezi lidima.

pozývat, zvátı: Pozýva na vesele = zve na svatbu (laš.).

po žádné: Hruška žádál v záložně půčku už třikrát, ale výbor po žádné nepovolít (Vych.).

požár v lese, *ohněň* v dědině (horn.).

Požár, na Požáře, trať (Zl.). *Požárý,* trať (Mouchnice). Na Val. Klobucku požár znamená stavení a dvůr: »Můj požár stojí za 1000 zl.« Původně slul požárem shořelý selský statek (arch. III. 23). Tedy na Klobucku asi spáleniště nebylo delší čas znovu vybudováno a jméno požár přeneseno pak i na zbudované znovu stavení.

požárník, »der Abgebrannte, der sich auf einer Brandstätte neu ansiedelt« (Brandl, Gloss.): Ohněň vyšel od jednoho požárníka, Martina Stavjanského (Čas. Mat. mor. XXVII. 21).

požebračit: Nic nedbál, že má ruku požebračenú = zmrzačenou (střelnou ranou) Vlk 39. Spadl a požebračil si roko (Maš.).

požčaj, -a: Mám na požčaji 100 rynských = půjčeno (val.; slov. požčaj). Z požčaja sme brať nechtěli (Slav. ČL. XI. 226). Máme vůz na požčaji = půjčili jsme ho sousedovi (Zl.).

požčat (požičat) 1. půjčiti, s gen.: Požčajte mi videł, obríseł, gréjcara (Zl.). Požčaj mně, má miłá, šátka hedbávného (Suš. 130). 2. vypůjčiti: Přišla kmotra požčat kotla (laš.). Já som si od tebjá požčal peňazí, a ty's

mi ich vypožčal = půjčil. Chodzí požčávat = vypůjčívát (Dob.).

požčávka, půjčka: Jaká požčávka, taková oplátka (slov., val.).

požčky, pl. f., n. *pojčky,* půjčka: Mamy peníze na požčkach = rozpůjčeny (laš.).

požčet (požičit), půjčiti: »Zdravi požčeče«; »zdravi ozeče«. Vickrát tě to *nebodo požčet* (!) = nepůjčím (han.).

požgarovat n. *poždarovat* 1. štáratı do ohně, 2. popichovatı řečí koho (val.).

požhrať: Pes mě požhral = pokousal (Kt, z Ostravska).

požičat, půjčiti: Požičaj nožíčka (Suš. 148).

požičíf vody = podati (val.).

požinky, pl. f. (poženke): Žito a pšenice bujná, dřive než vymetá, požíná se. Požatá takto část obilí nazývá se požinky (han.).

požičať = požčať (v. t.) Vck.

požif, oživiti, zotaviti se z nemoci: Včera a dnes trochu požila (laš.).

poživa, proviant: Nesu si poživu na celý týdeň (vých. Mor.).

poživif, uživiti: Ten ňa nepoživif, má ze sebú co dělať (Vck.).

požloutenica, -ce = žloutenice (záp. Mor.).

požut, požvýkati: Vyplil požutou běłku na dlaň (Kda II. 117).

práca, -ce: Je práca té země ukopnót = těžko (Mal. XXIV. 270).

pracný: To pole je pracný = těžko se obdělává (záp. Mor.). Vinohrad je, milí braši, pracnej = žádá mnoho práce (dok. 146).

pracovat, za toto sloveso říká se většinou dělat.

pracovif: Naše krunty od vší povinností, jak pracovifé, tak peněžitě na trvající čase osvobozeny zůstanú = pracif konané (Vyhl. II. 103).

práč, -a, stolec, na němž se prádlo ve vodě tekuté nebo studniční vypírá pístem čili kyjankou (val.).

prádka, přistka (laš.).

prádlo, prani: Dnes máme prádlo. Sukně dały moc prádla.

pradušenka, milá prادلena: Práďte, práďte, prادلenky (Suš. 766).

prahlo: Pěry na prahlo dělají se jak druhý, enom že sotvá se ve vřící ovalijú, už se scedijú na kastról na sádlo, plátnem a křidlú zakryjú a nechají se doprahnút (dok. 109).

prahnút: Prahne mu pořáď = rád pije. Chvaťa Bohu, zas nám napraho = navlhlo, namoklo.

prach, gen. 1. -a: Pracha maka nic (Zl.) = pranic (ani zrnečka prachového) 2. -u: Je tu pľno prachu (koll.): Dyž šli ševci z jarmarku, neprodali prach maku (Bart. III. 835). Patnáct domů prachem padlo = vyhořelo (srovn. lehlo popelem) Čas. Mat. mor. XXVII. 21. Shořelo a prachem padlo (ib.). Při úklidě ráno utírají se z nábytku *prachy*.

pracharanda, pestrourhaná mrkev usušená, kterou posypávají moučná jídla místo perníku (záp. Mor.).

prachavice, houba lycoperdon bovista (Dačicko).

prachlina, práchno na podkuřování včel (val.).

prachovka, šata na utírání prachu (val.).

prachůvka, řitice na vysívání prachu.

Prajská, -é, f. = Prusko: Je na Prajské, šel na Prajsku (slez.).

prajtovať, pevně vázati (val.).

prajzcák, druh bramborů (pruského původu).

praika, prادلena (Vah.).

přaika, prادلena (Vah.), laš. = přeika.

prám 1. právě: Drak už prám letěl domů (Kda II. 236). Prám sa biło dvanást (Slav. ČL. X. 33). Bylo to prám o Hroznkovských hodoch (Vlk 23). Prám tu býł, prám odešel (slov., val.). 2. má svůj zvláštní význam, jehož nelze žádným českým nahraditi: Dyť on je prám opatrný, jak do toho vlezť? To je prám dobrý člověk. Je to prám tak lehké!

prameň, -a: Roční prameň šířový = omlád. Prámének vlasů = několik vlasů spojených. Prameň ľnu. Provaz ze třech práméneků. Trefili

na prameň kamenný (Flötz). — Na Ostravsku = paprsek sluneční jak pol. (Kt.).

pranút v záporných větách = hni (v. t.): Zarazil sa (v řeči) a nemohl pranút. Dostaňa křč do nohy, nemůže pranút. Dál ani pranút nemohl (Vizovsko).

práporat = plápolati (Čejč).

prasatář, -a, obchodník s prasaty: Mikulenka býł vyhlášený prasatář (Slav. ČL. XIII. 417).

prasátka, podzemní hlízy ocúnu (Peck).

prašć, -*přadu* přisti (Lor.).

prasenčí = prasecí: Obvyklým jest posílání prasenčí vejslužky (R. a Ž. 60). Prasenčí ovoc = jitrnice, jelita a p. Prasenčí svátek (n. masopust) = zabijačka (Žďár).

prask, -u 1. lom, křik: To býł prask! Děcka dělají v městech prask (Vyhl. I. 66). 2. suché rošť: Suchý jako prask

prásk! Kůň prásk sebú = práskl, uhodil (dok. 127). Prásk ho za tylo = udeřil.

přaska = přeslička, equisetum arv. (slez.).

praskač, -a, vdolek s brynzou (val.).

praskáč, druh tance (Suš. 602).

praskáči, suché klestí, s něhož jehličí ještě neopršelo; to je pak roždí (záp. Mor.).

praskačky, pl. f., kožené nohavice (Jevícko).

praskat: Oheň praská, praskoce; co se láme, *praščí*, dítě praščí (brečť); kravař *práská* bičem. — So voď blata dopraskané; dopraskal sem se celé = postřikal blátem (Maš.).

prasknút — *prásknút*: Stůň praskl (pukaje); práskl ho do hlavy.

praskokrky, -ů, tuhé noky (od nichž praská v krku; Podl.).

přáslének 1. trادلínek, kroužek, který prادلena nastrkuje na vřeteno, aby se lépe točilo, 2. přáslény, trapez (val.).

přaslica, -ce, ob. hůlka s kuzelem. Dle Vyhl. II. 209 = kolovrat: Pře-

slica se vzala na levou ruku a hůlka s kuzelem do pravé ruky.

prasoř, -a, slul na Těšínsku »solník« čili »solař«. Na listinách z 15. st. vyskytuje se i příjmení měšťana Prasola (Prasek, Věstn. Akad. XII. 88) v. solňák.

práštka 1. = přístka, přístva, schůzka ke společnému předení, 2. přadlena: Pochválí mně hospodář, že sem hodná práštka (Bart. III. 507).

prašula, -le, prasnice (Kt. z Ostravska).

prašćák 1. dítě, které stále »praščí«, brečí. 2. polygonum aviculare (bot.).

praščence, -ca, prasátko (Dob.).

praščet 1. Jož to prašči ho nich = dohospodářují (Jevičko). 2. Co pořáď praščíš? = brečíš (vých. Mor.).

prašina, hlava (potup.): Jak ťa chytím za prašinul (Df.)

prašit se: Včely se prašíja, něm. vorspielen (Zl.).

prašivec, euf. čert: Ba prašivca! (Podl.)

Prašivec, v Prašivci, trať (Polanka Vsacká).

prašivka 1. gnaphalium dioicum, 2. houba lycoperdon bovista (Jicko).

praška, metelice (záp. Mor.).

prašná, v. sýpka.

prašnica, -ce, půda řídká, která se v prach rozsypává; op. slínovica.

prašník, houba = prašivka (v. t.) val.

prat 1. Tak ona (smrt) nim pere, ež se zema chvěje (Suš. 12). Nemlúvíř nic, enem nim prařo (padoucnice) val. Kdo hltavě, nezpůsobně jí, ten »do sebe pere«. 2. prařa sem se tento měsíc = měla jsem čmýru (han.).

prař: Praješ mi = máš mě rád? (laš.).

Pratáčky, pl. f., trať (dok. 188), vinohrad (Bořetice).

pratař 1. pořádati, uklízeti: Musím to v téj izbě trochu popratař (val.). V izbě bylo všecko popratané (Vlk 60). 2. p. koho, zaháněti, vésti postřkem. 3. Pratař sa! = táhni po svých (val.).

přáteř, -a, příbuzný: Mám tam jakéhosi dalekého přátele (v. přítel).

přátelina, příbuzenstvo (val.).

přáteleka, příbuzná: A to není céra má, ani žádná přáteleka (Bart. II. 42).

prauvář, *prauvávati*, iter. slov. praviti: Starý prauvával (Slav. ČL. XIII. 111). Jak sa prauvávalo (val.).

práv: Představené ma byt ze všeho práv = odpovídati ze všeho. Nésu z toho práv (han.). Je z těch peněz práva = spravuje ty peníze (záp. Mor.).

pravda 1. arciř, ovšem: Parády s tým pravda nenaděľa. Ono pravda bys moc na tom nevyděláš; tož toho radši nech. 2. = není-li pravda: Pravda, Jozefe? Pravda, že's tam býř? 3. Sultán mo odporoval, že to není v pravdě = pravdivě, pravda (Vyhl. II. 37).

pravíř 1. Něprav o nim! = nemluv (laš.). Notož, jak sa ti lúbíř prav! = mluv (Slav. ČL. XIII. 418). 2. V tom čase dořla krále zpráva, že přiřli do města jacřsi neznámí lidé, kteří se hadači býti praví (akk. c. inf.; tiřtěno proloženým písmem, jakožto původní vazba lidová!) Kda I. 265.

pravit si = mysliti si: Dycky sem si pravíř, že si při tom švercování neco zařenu. Pravíř sem si, bude-ji trochu toho ovůcka, přeca ty dľuhy jaksí zaplatím (Vlk 54).

právo 1. Radili se prava = na úřadě (laš.). Vyvedu si na tu vodu právo = komis, a to buď z obecního úřadu neb i od sousedů (Vah.). 2. právo ostatkové = meč, šátky a fábory všelijak ozdobený (Mor. lid 26).

pravotiř, šukati, kutiti: Pan rector, vyučený tkadřlec, býř rád, že mohěl pravotiř při řemesle (Vlk 15). Hanča pořáď cosí v zahrádce pravotiřa (Slav. ČL. X. 38).

pravúra: Neděľaj takovéj pravúry! = nebuď tak zľý, nevztekej se tak (Zl.).

prázny = prázdný: Chodí z prázdného do pustého = lenoch (Zl.). Prázny deň, »kdy není ani starého, ani nového měsíčka« (VI. XVIII.).

450). Mlýneček na prázno běží (Bart. III. 714).

pražec, -žca, v. stav tkalcovský I. o).

praženka, prosná kaše s moukou upražená (Hranice).

pražma, pražené, vytřené a mleté klásky nedozralého ještě obilí přede žněmi v čas nouze: Čeká na to jak na pražmu (záp. Mor.).

prcka v. švestkové ovoce.

prclík, železný kroužek, spojující brdce (v. t.) s váhoviskem (v. t.) vžz II. 26 b).

prč, **prč**, zahání se koza.

prča, -če, 1. koza (potup.), 2. krátký, zvláště ženský kožich (Olom.), 3. = pryčna v žaláři.

prčavý: p. vlasy = kučeravé (laš.).

prček, pulec.

prčina, kozí puch: Mléko od našej koze necítí nic prčinů.

prčit se: Koza se prčí = běhá, oprčila se = okotila.

prdelka, muž ženskou práci konající (N. Město).

prdělka, něco malého (šátek, sukňe): Máš to na sobě jak prdělku (Vck.).

prdelkovať sa, ledakde bez práce obcházetí, postávatí, leda čas ušel (Vah.).

prdoľa, -le m. povídavý; *prdoľena*, povídává (pol. piérdola).

prdolít, pleskati, hlouposti mluvíti (plauschen): Neprdof! Ja di, dybys radši neprdoliľa! — *uprdolený*, á = prdoľa.

pre = pro (horn.): Pre smrt' ho poštat! (když se kdo dlouho nevrací).

prebačić, prominouti, odpustiti (Frýdecko i pol.).

preběřičný, vybíravý (Lor.).

prebíhat se: Kráva se přebíhá, když po naběhání nezůstala stelná, nýbrž znovu se běhá = navracat se (v. t.).

prebírat 1. nohama = předrábat (v. t.), s nohy na nohu rychle přeskakovati, na př. v tanci, zimou: To není možná, abe muhl tento člověk tak nohama přebírat jak Taliján (Vyhl. I. 15). Můj konfěčku sivovraný,

přebíraj si nožičkami (Bart. II. 370). 2. p. na huslích = prsty překládati po strunách. 3. Co by nás v jakých počtech dýchodní přebíral, přehlédali = více bral proti právu (arch. II. 202). 4. Přebírá mne zima = drobí, mele (val.).

prebíknuť, přeběhnouti: Edem to přebíknu = rychle přečtu (Val. Klob.).

prebrat 1. Nevybírej, aby nepřebrala (Suš. 297). 2. p. někoho, předčítí: Všecy škofaky prebral v učeňu (laš.).

prebřesknůť, prosvitnouti: Slunko přes oblaky prebřesklo (Kt. z Ostravska).

prebřidit' někomu něco, proti někomu něco zavinití, obraziti někoho v něčem: Dyby mu něco prebřidit', to by mu mohł vyčnuť (laš.).

prebyť: Jak enom ten dlůhý deň prebyť? Najdi si nejakú prácu, prebudeš ho snadno (Zl.). Bylo jí zle, afe prebyľa = vytrvala (val.). Po budem, nebudem, světa nepřebudem (Suš. 622).

prebývať školu, choditi za školu (laš.).

prebože = milý Bože: Ach Bože, prebože (Suš. 467).

precej (val.), *precár* (horn.), *precek* — přeceky (laš.) = přece: Precár sa dostaneš do rodu mojeho (Čern. 66).

prečivny, protivný (Lor.).

preco = proč (horn.).

preč (kam?), *pryč* (kde?): Šel preč; už je pryč (Vlk 23).

prečečúrať se, šibřinkovati, sem tam nečinně choditi (laš.).

prečkávat: Prečkávali zme děšča = byli jsme schováni, až by přestalo pršetí (Dob.).

prečko: Z prečka-ji ste? = zdaleka-li (val.).

prečky, pl. f.: Daľa sa na prečky, je na prečkách = utekla (děvečka, žena) val.

prečuť sa, přeslechnouti se (Dob.).

pred *predložka se jménem majetníka domu poji se způsobem rozmanitým a zvláštním, na mnoze archaistickým*:

1. *s instr. jedn. jména majetníkov:* Stojí před Pavlíčkem, před kovošem, před ševcem = před domem Pavlíčkovým (Místecko, Frýdecko a jižní Slezsko).

2. *s instr. mn. vlastního nebo rodného jména majetníkov:* Před Bartoni (Bartoň), před Géryky, před Jančúrky (Jicko) — před Běloňkovci (Běloněk), před Dorkovci (Dorek), před Ščastulíkovci (Ščastulík), před Pavelkovci (Pavelka), před Kubovci (Kuba), před Trčkovci (Trčka), před Kovářikovci (Val. Klobucko).

3. *s akk. jedn. středn. adjektiva přisvojovacího:* před Plevovo (Pleva), před stoňářovo, před Hájkovo, před Vranovo, před Julínkovo, před Kučerovo; vedle: před Martina Poše (Martin Poša), před Opavských (Opavský), před Smutných (Kojeccko, Kyjovsko): Před to Procházkovu velký stádo husí (Suš. 457).

4. *s akk. mn. středn. adjektiva přisvojovacího:* Hráli zme sa před Zachova, stáli zme před Fojtíkova, střetli zme sa před Miklíkova, před Hruškova (Vizovsko, Ostrožsko. Sice takového tvaru v řeči lidu nikde neslyšeti!).

5. *s instr. jedn. adj. přisvojovacího zakončení určitého:* před Hozovým (Hoz), před Kožíkovým, před Leblochovým, před sousedovým (Zlinsko, Přerovsko, Pavlovice u Koňrylí, Příborsko, sev. Opavsko).

6. *s instr. mn. adj. přisvojovacího zakončení neurčitého:* Stál před Vrzalovy, před tesařovy, před Vojtěchovy, před Pavlasovy, před Uchytily, před Křečkove (= y), před Neustilove (= y), před Němcove (= y) — vedle: před Malých, před Studých a p. (Kroměřížsko, Žďársko, Dačicko, Teletcko, Prostějovsko, Litovelsko, Zábřežsko).

Podivný je tvar: před Bělochove, před Ivičove atd. na Čejči, nářečí celkem slovenského, kdež *e* jest čisté, nikoliv moučené hanácké zástupné.

7. *s instr. mn. adj. přisvojovacího*

zakončení určitého: před Kučerovéma, před Veskučilovéma (Vyskočil), před Šebestovéma (Blansko, Tišnovsko).

8. *s genitivem mn. adj. přisvojovacího:* před Dobšových, před Ivičových (Podl., Hovorany).

9. *Pojem »před naším, vašim domem« vyjadřuje se takto:* a) před naším, vašim (naším, vašem) Zlinsko, Prostějovsko, Konicko, b) před našimi, před nimi = před jejich domem (Jicko), c) před našima (Krumlovsko), d) před naši (Ostrožsko, Kroměřížsko), e) před naši (Kyjovsko, Blatnička), f) před naše (dol.), g) před naše (Kojeccko, Přerovsko a dále na Hané i na Zábřežsku), h) před naša, před vaša (!) (Vizovsko, Val. Klobucko): Před te (ty) naše dclinečka (Suš. 315, od Brna).

Při předložce před zaměňuje se, zvláště v podřechách han. pojem kde a kam také časově: Před vánoce to bylo. To bylo před ty císařský hody. Zemního časo před hromice to belo.

předať = prodati (laš., horn.): Ach tato, tatičku, předajtě kozičku (Suš. 160).

předbízky, pl. f., běh o závod: Šli na předbízky = který kterého předběhne, rychleji poběží (Kda I. 60). Letať na předbízky = běžeti o závod (val.).

předečně, předkem, především: Předěně mosí Buoh byc na pomoci (Dob.).

předečník, primáš, kdo hraje na první housle (Dob.).

přededněm: Už od přededňa nás vyhlédáte (Bart. III. 441).

předední, podstřeší před kovárnou (Slav. ČL. XIII. 209).

predědo = praděd: Dědo, predědo, prepredědo tam bývali (Dob.).

předěj, komp. přísl. napřed: Maměnka sú předěj. Vaše hodiny idú předěj než naše (slov., val.).

předek: Ti dva vedli předek = byli předními, v čele (Kda II. 71).

předeno: Celý předeno lido šlo s něm = dlouhá řada (Maš.).

predestať komu, zaskočiti koho (horn.).

Předevsí, trať (Blansko).

předháňat sa, -ňám, s někým, závoditi: Starší při tanci předháňali sa z mladýma (Slav. ČL. XI. 276).

předhodí, koláče a koláčky, které se nosí v sobotu před hody příbuzným do sousedních dědin; jaksi povinná to slušnost mezi příbuznými: Už nám ani předhodí neposlali; nestojá o nás! (Vah.).

předhánka v. ústroj hlavy nevěstiny.

předmlúvať, stavěti důtklivě na paměť: Ja im teho napředmlúvať, a nic pľatné (Vah.).

přednica, -ce, zástěra (v. t.). 2. přední část kordulky: Od vrcho na každé přednice kordolke bele stežke vešity hedbávím (Vyhl. II. 138). 3. pl. prednice, vyšívání na prsou rukávec (Df.).

předníček, zástěra (Vyhl. II. 189).

prednov, *prednovok*, doba přede žněmi, před novou úrodou (Dob.).

předobědek, posnídanek, druhé snídání (laš.).

předplamek (slez.), *predplanik* (= předplameník, Příbor) = poplomyk (v. t.).

předrábaf, přestupovati s nohy na nohu, na př. je-li zima, při tanci: Čerky předrábajú jak kozľacka (Slav. ČL. XI. 49). Družba si stanúť na prostred' izby a předrábaja prozpěvováť (Vlk 75). Kůň na ruce tak předrábál = drobil nohama, netrpělivě přešlapoval (Vlk 70). Srvn. přebíraf.

předsebevzítý, hrdý (Zl.).

předsedat: Chodil sem k vám přes trávníček, předsedal má černý psiček = sedal přede mne, zasedával mi cestu (Suš. 208).

předsínek, náspa (val.).

předstihy, pl. m.: ít nekomu na předstihy = nadejti nekomu, aby ho předešel (val.).

predupredif sa, přispíšiti si: Maľ som ty volky kúpíc já, leč vón sa predupredif (Dob.; i rus.).

předvěčerajsky (slov., val.), *predvěčersky* (han.) = předevěčrem.

předy (z předy, přidky), prv, dříve (laš.).

Předzleba, -í, pl. n., trať (Polešovice).

prefjétať sa = přesúšat sa (v. t.): Čo sa tu teľko prefjétať? (Dob.)

pregazda, veliký, zámožný hospodář: To už boľ gazda pregazda, čo maľ siváký (sivé voly) Dob.

přehánaf: My zme z mojím neměli nidy zlého slova skrzevá víru! Nepřehánál ňa, ešče kolikrát šel se mnú do na našeho kosteľa = neobracel na svou víru (Slav. ČL. XII. 43).

přehebelkovať sa, protlouci se: Přehebelkováľ sem sa s křiváký celým Prajskem (val.) v. hebelkovať sa.

přehľubňa, -ně = prohlubeň (Lor.).

přehnaný 1. V těch věcech jsem já již dobře přehnaný = zkušený. Dej mi pokoj, toho neučiním, s takovými věcmi jsem já již přehnaný = napálený, přestrašený (Kt.). 2. Ti úradi nejsou taky přehnaní tým rozumem = nemají ho nazbyt (dok. 127).

přehodit 1. vyvrátiti, převrhnouti: Vezľ drva a ve žlebě přehodil (Df.). 2. p. semeno, přeměnití, nesiti z vlastní sklizně, nýbrž semeno cizí. 3. p. si chuť, něco jiného jísti: Uvař zas kúsek uzeného, ať si přehodím chuť. 4. Včil už začínaju přehazovať řeč = měnití nářečí dle jazyka spisovného (laš.).

přehoněný: Není přehoněný pracú = přesílený, přemožený (val.).

přehrsľé, -á, í, obě hrsti ku braní něčeho žľabkovitě spojené: Daj slěpkám s přehrsľé ječmeňa. Nabráľ si kaše do přehrsľí.

přehybák, bičistě (val.).

přehybina, prohnuté místo: Maju tam na střeše taku přehybinu (laš.).

přechytrovať, chytrostí překonati, obelstítí: Baba aji čerta přechytrojuje (Šeb. ČL. XIII. 381).

přejest, pojísti: Měli sme vdoľkú, že sme ich nemohli přejest.

přejícný, přejný.

přejinačit: Od několika let sa u nás všecko přejinačilo = změnilo. Kroj sa včil pořád přejinačuje. Jozef sa ke mně doceľa přejinačít = jinak se chová (vých. Mor.).

přejít sa 1. projíti se: Byl sem sa přejít (Hodslavice). 2. Je věkem (letama) přejítý = starý, sešlý. Obilí, ovoce je rudú přejdené (přešlé) = zachvácené. Húsenky přešly strom = požraly (vých. Mor.). 3. Stavení krytím přetté = potřebuje nového krytí (Vah.).

překáraný: Už sem překáraný = gewitzigt (val.).

překerak, stupňované kerak: Překerak sem já sem přešil, překerak so tade sám, překerak se, má panenka, přerak se vysekám (Suš. 638). Ja kerak a překerak, mé srdečko, nemám plakat (Suš. 259).

překludif se, přestěhovati se, předsednouti se (laš.).

překohátif, převrátiti: Stůl sa překohátif (val.).

překor, příkoří: Ani ty rozpustilé chlapčiska nic mu neudělali na překor (Vl. XX. 138, dol.).

překotřcat se: Ochořel, ale svú prácu přece zastál a do večera se překotřcál = přetloukl (Zl.).

překřtěný žid = pokřtěný.

překryf, uschovati něco tím, že se to zakryje něčím: A tož překrývajte neco před robama! (Slav. ČL. X. 373).

překupník, soukup, Unterhändler.

překusovat: Ta chasa hned to po ní překusuje = posmívá se jí v řeči (záp. Mor.).

překvetlý: Býl všecek tú inovatku překvetlý (Zl.).

přelač, průsmyk v horách (laš.) srovn. Iačina.

preljačený (= prol.), kdo chodi na zad prohnutý (horn.).

přelamovať 1. přebíratí na houslích, 2. p. sa, přehýbatí se tělem: Přelamováť sa, tak v něm kosti praščely (val.).

přelazek = přílazek (v. t.) Jicko.

preľeda: Já som sa vydala, ach

ľeda, preľeda = ledajak, jen abych se vydala (Cerník 21).

přeletovat sa: Tam sa ptáček jara-batý preletuje (pro svou zábavu, jako: přecházet se) Suš. 552.

přeľezení, nocleh: Šenkyrečku milý, dej mně přeľezení (Suš. 30).

přeľičovat, přepočítavati: Pan stoji na mostě, přeľičuje ovce (Suš. laš.; též pol.).

přeľka = praľka, praďlena (laš.).

přeľubňa, zhlaň, žumpa v potoce, díra v ledě (val.) = přeľubňa.

přeľmadrčif něco, přeľkrotiti řeči (val.).

přeľměščit se, zaměnití kroj selský za městský.

přeľmignúť, přiříznouti (Vah.).

přeľmilý rozděľuje se v písních často tmesí: Pře můj milý malířečku (Suš. 299). Pře můj milé rozmarýne (Bart. II. 642). Pře mý milý vostatke (Suš. 661).

přeľmíška, změna: U tech Kožíků staľa se přeľmíška! (smrtí hospodářovou) Zl.

přeľmítnút sa, vystřídati se; přeľmítat sa čím, střídavě užívati obrok: pole, louky = mět na podroky v. t. (val.): Děvečky se přeľmítnuly v práci (Kda II. 21).

přeľmítný, p. pole v. podrokovat.

přeľmluvif, promluviti (laš.).

přeľmoc, příliš mnoho: Dva tisíce to je přeľmoc (Suš. 690).

přeľmřet, přeľmřít, zimou zkrěhnouti: Je všecek přeľmřelý. Děcka přišly ze škoľy celé přeľmřité; přeľmřít na nohy, na krk.

přeľmúďreľý: Kedz si taký múdry přeľmúďreľý (Dob.).

přeľmykať, přeľkládati: Přeľmyká to z truhľy do truhľy (laš.).

přeľmyskat se, přeľmyskovat se, komu, posměšně něčí řeč opakovati; přeľmyskovač, posměváček, sedmihlásek (N. Město).

pren! pren! volá ovčák na ovce, když přizene stádo do dědiny, aby se do svých chľevů odloučily (val., horn.) v. *trš, třš*.

přenadivif sa, velmi se podiviti (val.).

Přendily, pl. m., trať (Blansko).
přenést sa: Kura sa přeněšla přes zeď = přeletěla (val.).

přenocovat koho, dáti noclehu: Přenocuj mne tady (Suš. 30).

preondzic: Mám tam preondzený čerep = mám tam převržený střep (nádobu) = mám tam špatné oko (Dob.). Srovn. ondit.

přeorávka v. orat.

přepač vzít = převrátiti se: Květináč vzal přepač a rozbil se (Jimramov, Pav.).

přepálit, rychle přeběhnouti: Přepálil vodu. Přepálili přes horu (val., laš.).

přepásť: Přepásoł som ovcu, t. j. ovce na pastvě vešla do škody a byla zajata nebo zaběhla někam a ztratila se (Dob.).

přepáš: na přepáš = na druhé, neviděné straně kopce (N. Město).

přepatnástěný, přejedlý, přepitý; též přesolený a p.

přepečky = zápečky (v. t.).

přepeřit, přehraditi: chlív.

přepídit: Přes hlinu voda nepřepídí, durchsickern (Zl.) v. pídit.

přepítá, propitné (laš.).

prepitovat, prositi: Prepitujem vašu poccivú hlavu, t. j. »odpusťte« (horň.).

předradci pytel 1. pytel nošený přes rameno, jehož obsah rozdělen vpřed a vzad, 2. člověk ramenáč (N. Město).

přepsat: Menoval se Andrys a dal se přepsat Jozefem.

prépus (z lat. praepulsus) zvonit = sezváněti na pohřeb, dávat malým zvonkem znamení, že »už panáčci idú«.

přerazit: Slůnko zimu trochu přerazilo (Zl.).

prerečnovac, promluviti, na př. po delším mlčení (Dob.).

přeredykať: V izbě všecko bylo přeredykané = nábytek přestavený (Vlk) v. redykať.

přeročený, kdo jest přes jisté roky: Nevdá sa, už je přeročená (val.).

prerubeň, bně, f., díra do ledu, aby se mohla voda nabírat (Dob.).

přerubľa, -le, n. přerubňa: 1. Zvodnice k odvádění vody z cesty, 2. prohlubeň v ledě vysekaná (slez.).

přerůstať: Jetelina už přerůstá pokládke — te pokládke přerůstó jetelinó, jak budó moseť ešče tédeň ležeť (Mal. XXIV. 263).

přes předložka: 1. Rodina byla kdesik přes tři dědiny (t. vzdálena). Bývá přes tři domy. Když byla přes pole (attrib.), zavezl ženich muzikanty k nevěstě (Vyhl. II. 121). Pantáta šel přes truhlu a hledal pytlík = do truhly. Panimáma šla přes komoru, je-li všecko umyto = na komoru (Žďársko). Přes chvíli = co chvíle (záp. Mor.). Přes velikú potřebu k něm nechodí = mimo, kromě (val.). Šil tam přes zákaz (Mal.). Křičeli jeden přes druhého = jeden víc než druhý. Přes to nemáš, dyž bolí zub přiložit kafr (Mal.). Na šišky přes Janka není, ale práce nic. 2. *pres* = *bez* (horň.): Nepuojdem pres teba. Jedna pres druhéj něidzje. Poďme, šak ony trefá pres nás. Šak moc trpíš pres viny (Bart. III. 51). Žáden není pres chyby. Aby preseňho němohla byc ako ryba pres vody, vták pres poľa, človek pres duše (formule zaříkací). Tak ve složeninách: nepřespečný člověk = nebezpečný. Podobně v jazyce malorus. a slovinském *brez*, v charv. *pres* (Mikl. IV. 512), dluž. *bzezgruntny* = *bezedný*. V polštině lid zaměňuje předložky *bez* a *przez*: *bez* most, *przez* czapki (Poradnik jęz. 1902, str. 72). 3. *předložka přes se opakuje*: Pomaširuju přes město přes Vídeň (Suš. 581). Šel sem přes kopec přes maľovaný (Bart. III. 724).

přesaděný: Ani nebyli toľej děcky přesadění = neměli už tak mnoho dětí (Vah.).

přesakovat, přeprchávat: Přes celý deň přesakovaľo (laš.).

přesedálka, druh hrušek trpkých, »zasedají v krku« (Zl.).

prések, šroubek u houslí (val.).

Přesek'a, trať (Zl.).

přeset: Strach n. zima někoho přeseje = přetřese (Olom.).

presjěpky (presjěpky): Išla bych leda na presjěpky = přesypali, pomlouvali by mne potom.

přesilit: Kraj nebyl ešče přesílený lidstvem = přelidněný. Obyvatelstvo se přesiluje = příliš vzrůstá.

přesívka, pšenice, která se může seti střídavě na podzim i s jara (od Litovle).

preskačka: Máme to (pole) na preskačku = užíváme ho střídavě ob rok (Dob.). Srovn. podroky.

preskakúvat, iter. slov. preskakovat (slov., val.).

preskeřák, sedmihlásek (val.).

preskočit: Obejde-li člověka zima, přeskochila ho smrt.

preslébit, prodrati: Už má gatě na kolenech preslébené (val.).

preslebovat sa, trhati se, rozlézati se: To je ně též čisté plátno, v prstech sa to člověku preslebuje! (val.).

preslica, -ce, kolovrátek na předení (Znojensko; preslici tam říkají kužel) v. též praslica.

preslyšet: Žádný to nemohl preslyšet, poslouchati (záp. Mor.).

presňák, přesná placka.

presný 1. těsto, bez kvasnic; op. kysané, 2. máslo; neroztopené (horn.).

prespánka, svobodná matka (horn.).

prespat sa: A včil sa tak stało, dievča sa prespało = zmrhalo (Suš. 403). Prespała sa s tým a s tým (Dob.).

prespoľan, člověk přespolní: Néjste vy tu prespoľané sami (Bart. III. 820, horn.).

prespolit: Ani jednou mu nepřespolil = stébla nepřeložil v cestu (Jimramov).

presťat: Bolest přestála jak by utáhla = náhle a docela. Psina ho přestála (záp. Mor.).

presťat se: Koľe zámku varta stojí a nikdá se nepřestojí = stojí tam stále (Suš. 358).

presťavajci, spokojen: Néjsem na tom presťavajcí (Vck.).

presťavľčka, druh hrušek původem z Přestavlky.

prestranno, prostranno, pohodlně: Prestranno sobě žije (laš.).

prestrihnout: Bůh mu přestřihl věk = umřel (N. Město).

prestupovat: Panenka ju (stěnu) zalícuje, krev nevinná přestupuje = proniká vápnem (Suš. 182).

presúšat sa, -šám, přecházeti s místa na místo bez účelu: ›Pořáď sa budeš presúšat? Sedneš už jednú!‹ matka děcku neposedovi (val.). Presúšá sa po dvoře nastrójená (Slav. ČL. XIII. 75). Nic nedělá, enom sa presúšá po poli a po zahradách (val.).

presvědčen 1. s gen.: Toho su sám přesvědčen = vím to z vlastní zkušenosti (Zl.). Já su teho přesvědčené, že decky, dež je večir červeno, přšívá (Mal. XXIV. 64). 2. s dat.: Tomu sem přesvědčená (záp. Mor.).

presvědčenost: Co se toho týče, to já mám přesvědčenost = jsem přesvědčen. To je přesvědčenost, že taková baba kolekrát vic pomůže jak dochtor (Mal. XXIII. 164).

presvědčit se čemu: Hrabě se tomu chtěl přesvědčit (Kda II. 79).

prešívka, plachta travní (horn.).

preškobrtit sa n. *preškobrtnúť sa,* převrátiti se, převrhnouti se: Ale šak dyž je člověkovi nájlepší, dycky aby čekál, že sa to naraz preškobrtí (Slav. ČL. XI. 322). Rak se preškobrtil na druhý bok (Kda I. 86). Skľénka sa preškobrtla a spadla na zem (Zl.).

preškoda, velmi škoda: Ach škoda, preškoda, že tech šajnů není. Preškoda na stokrát mé krve červené (Suš. 592).

preštekovať, předčiti: Družbě řečovali dále, jeden druhého chtějaci preštekovať (Vlk 61).

preštychovať v. preštekovať = překonati (Btcha).

preťak, hustá říčice (laš.).

preťichnúť: Počkaj, ež trochu preťichne ten děšč = na chvílku přestane (Vah.).

preťivit se, protiviti se (laš.).

preťrth: Pršeľo bez preťrthu = pře-

trzení. Dělá (pracuje) o přetrh = úsilovně.

přetřhat sa, přetřhovati se: Procestva sa ani nepřetřhaly = šlo jedno za druhým v nepřetržité řadě.

přetržník, polygonum avic. (bot.).

přetykl u pluhu = kohútek (v. t.).

převah: Pole bylo na převah = prostředek zvýšený a oba kraje sníženy (Kda I. 279). Orat na převah = na sklad (v. t.).

převaliř se, přeměnit se: Za 50 roku se mnoho převali (laš.).

převažič sa: Jak sa převáží s kopca, už sa ide pohodlněj (Vah.). Jak už tech šedesát sa převáží, tož už po člověkovu nic není (Slav. ČL. XII. 420).

previt 1. bahno: Tam bylo previtu (Třeš). 2. Je to jen previt ta flinta = darebnina (Žď. obr. 108).

převrátič, změnit: Ja ved' včil musí náтуру člověk, aj převrátič (Slav. ČL. XII. 45). Měl rád Macha, že převrátič práce kus = rychle a obratně udělal (Vlk 23).

převrknót, převrhnouti: Převrkl stůl (Maš.).

přezabič se, přezábnouti, nastudit se (Kt. z Ostravska).

přezdísko, přezdívka (Maš.).

přežen = přes ni, něj: Nejed' mi přežen (t. len) Suš. 207.

přezíblý, přemrzlý; Mám přezíblů ruku (Slav. ČL. XII. 274).

prezírát, prohlížeti (Df.).

přezle, velmi zle: Přezle ti bude (Vyhl. II. 200).

přezvisko, příjmení (laš.).

přežatovaf: Bylo to přežatované = denuncováno (Vah.).

prehnař sa = prohnati se: »Něh sa omasnotú aspoň ráz preženěm, daj do tej kapusnice celé vajco«, pravil kopaničár své ženě (Dob.).

přeziveněc, -ňa, podhodek, ne-duživé děcko (horň.).

přezúvat, přezvykovati: Kráva přezúvá.

přezúvat sa, hádati se (val.).

prchačka, rychlá jízda na koni, Galopp: Do prchačky ten kuň není (laš.).

prchaf, běžeti, utíkati: Prchaj! (laš.).
prchký, křehký, o železných nástrojích, lehko sa vyštrbí (Df.).

prchlák, hrozen, s něhož květ oprchává a jen zde onde některé zrnko zasedne (Podl.).

prchlík, planá (drobná) makovice, z níž mák sám prší (han.).

prchý, sypký: zem (val.).

prcholit, mžiti (val.).

při, předložka, určuje 1. *místo přibližně*, často ve smysle přeneseném: V jedné dědině při Brodě = v okolí Brodu, při nás = v naší krajině. Voľky sú včil při masi, mohly by se prodat. Všeci sú při něm = na jeho straně. Uħi sú při Turkoch. 2. *čas přibližný*: Při sv. Václavě = okolo sv. Václava. Při páté hodině přijeli. My dycky až při jedné obědváme. Při chvíli to udělám = až budu míti volnou chvíli.

přibedři v. střecha.

přiblakovaf někomu, přisvědčovati, přichvalovati (Vah.).

přibrznůf, přistihnouti; přibrzgly, při krádeži polapený (val.). Srovn. přivrsknúť.

přibuzenstvo: *stryc*, otcův bratr, *stryná* (strynaka) jeho žena; *ujec*, matčin bratr, *ujčina* (ujčinka), jeho žena; *tetka*, otcova i matčina sestra, jejich muži *ujcové* (Df.).

přicaťovaf, přicvátati: Přicaťoval domů (val.).

přicmudnúť, připáliti se: Trochu ně to přicmudlo (val.).

přičína 1. Napadlo sňahu pres (bez) přičiny, více než třeba (Dob.). Ale já vím, co je tom na přičině = toho přičinou (Slav. ČL. XI. 323). 2. přičiny, polní tratě: Řeknu vám ešče přičine, v kerých my vémeňkarsky poľa ležijó (han.).

přičínek v truhle = přitruhlík (v. t.) val.

přičiskać m. přičiskać, žertovně o těch, kdo vyslovují ć, ś, ź jako č, š, ž: Ve Frydku přičiskaju (Lor.).

přičít se, protiviti se: Princezna nechtěla Jana za manžela a přičíla se (Kda II. 136). To se mu přičílo = protivilo, ošklivilo (Btcha).

příčka, rozepře: Zme spoľu na příčkách (Vck.).

příčkat na dobytku, na obilí a p., čekati větší ceny, až bude dražší, teprv prodati: Na tom si málo příčkáš!

příčky, napříč: Jedna půjde hore, druhá půjde dole, třetí půjde příčky (Bart. II. 164).

příčnica, -ce 1. meze, 2. příční brázda na odvádění vody dešťové (Opav.).

příčník v. úvratě.

příčný, co je napříč, proti mysli: Rozina mně nic příčného nedělá (Korr. Pal. 200).

přidanek = č. přídavek.

přidařit se, přihoditi se (laš.).

přidašek, přístřešek (Opav.).

přidat: Žádný nic nepřidá = euf. vezme, ukrade. Falešným šohajčkům víry nepřidávejte (Suš. 302).

přidať se 1. přihoditi se: Něni temu žadne tři minuty, jak se to přidaťo. 2. zhoditi se, sejítí se: Možu še či ešče přidať (Suš. 538). To še mi přida; přidajna věc (laš.). 3. přispíšiti si: Vy ste sa dnes pridali! = skoro přišli (Df.). 4. přidává, přidaťo = děšť se zmáhá, přší silněji (Zl.).

přidávat = přidávit (v. dlabit), přitlačiti: Pečeti své městské přidávali (arch. I. 104).

přídka = přístka (laš.).

Přídka (srovn. přední), trať (Vi-zovsko).

přidrobovat, zdrobna kráčetí.

přidržat = přidržovati (slov., val.).

priemky v. pluh 20.

prjenesy, -ů, dřeva na kalenici, aby vítr nedral střech (Dob.) v. krivice.

přigabať, -bovať, hinzupacken (Kt. z Ostravska).

přigabrovať, *přihabrovať* (se), s něčím znenáhla a těžce přijítí: s nůš (Kt.).

přihajdať, přijechati (val.).

přihloba, rukojeť vesla na plti. Celé veslo skládá se z lopaty a přihloby (Vck.).

přihluchlý, nedoslýchavý.

přihnůt si: Rád si přihne t. ze sklenice, napije se.

přihodit: »Ale deť to nic není!« chlácholili starostu radní. »Ale muhlo be bet,« přihodil rychle Rybář = prohodil k tomu (jako by na oheň přiložil) Rok I. 52.

Přihon n. *Přihony*, název trati v mnohých osadách, kudy se dobytek přeháněl na pastvu; srovn. drahy.

přihověť komu, přisvědčiti (Kt. z Ostravska).

přihradek (proutěný) u vozu = kozlík (v. t.).

Přihrádek, hrádek při hradě přistavený (v Rajci).

přihrdlit, něco těžkého přiněsti.

přihřít: Zeľe kolikrát přihřívá, tolikrát mosí opravit (přimastiti) val.

přihrůzať, prstem hroziti (Vah.).

přihučeť = s hukotem přijeti: Mašina (= vlak) přihučela (Btcha).

přihýbať, ohýbati směrem k někomu: Hrušky trhaľa, já som pomáhaľ, kerej dostac němohľa, haľúzky som přihýbaľ (Černík 55).

přichľopit, přiraziti: Dobře věko (= víko) přichľop! (Zl.)

přichova, přichované mladé dobytče.

přichrčať, přiběhnouti udýchaný (Vck.).

přichromovat, trochu chromati, kulhati.

přichutit sa: »Co budete vařit?« »Āa, nevím, co sa nám přichutí!« = nač dostaneme chuť (val.).

přichýlení, útočiště: Němam přichýleňa (laš.).

přichytnůt se, připáliti se: Trnky (povidlí) se nám přichyťly (dok. 151).

přijať, -jmu, odvésti, vzítí na vojnu: Prijali ho (horň.).

přijat sa, ujmouti se: Strom sa přijáľ (val.). V zahradě se všecko přijímalo (Kda I. 72).

přijavit: Kráva přijavila = dáva více mléka; op. přisušit (val.).

přijechať, přijet na koni: Sedum let tam bojoval a na osmý přijechal (Suš. 8). Král z vojny přijechaľ (Bart. III. 560).

přijemky, ů: Kromě platu mívala chasa za stara přijemky, co si

kdo vyjednal: plátno, boty a p. (dok. 158).

příjemní, litka, kterou platil přijímaný do obce nový soused (Vah.).

příjet, trochu přejeti: Vůz přijel psa, až zakvičel (val.). Uteč, ať ťa nepřijede! (Vah.)

příjit, přít, přít (slov., val.), příst (val., horn.), přinsc (Frýdecko): Dybych byl věděl, do čeho přijdu = jak pochodím. Nemože mu přít na méno = nadává mu. Je jeho známý a přijde mu přítel = je s ním spřízněn. Połovička stromu (coll.) přijde ven = musí se vykopati, jsou suchy. Co ti z toho přijde? = jaký užitek. Dyž na kerchov vlézl, přišel mu strach = padl na něho. Tož přeca na mé přišlo! = měl jsem pravdu, pravě to a to. Až pohanka přijde do zrna. Přišla mu chuť na polévku. Přišlo mu ít kole rybníka = bylo jíti. Nepřišlo mi, věřte, tam pohlednůt = nevzpomněl jsem si. Přišlo ně břecť potokem = bylo břísti. Přijde nám už brzo platiť. Přijde topit uhlem (coll.). Kelko to přidze placic? Přijde nám semeno kupovať = bude třeba. Přišlo se mně na to dítě podivat = náhodou jsem se podívala (dok. 9). Přišlo mi nějak smutno, zle od žaludka. Přinde to udělat sám = bude mu to samému udělati. Přinde dnes mlátit = třeba mlátiti. Ty řádky (stromů) přijde vykopat = jsou na to určeny, by se vykopaly. »Mám od svých druhů přijít k zaštipání,« pravil had, pass. = mám býti zaštipán (Kda I. 234). Ty máš přijít k oběšení, pass = máš býti oběšen (Kda. II. 225). — Přešla k nám děvčetem. Přešil k nim tovařešem (han.). Chce už přeit kaprálem na orláb (Mal. XXIV. 67).

příjma = příjem: Vydavky velike, a příjma žadna (laš.).

příjmi, přemi (han.) = příjmení.

příka: Enom dyž ně může neco na příku udělat = napříč, na vzdory (Slav. ČL. XI. 322). S každým sú na příku = nesnášejí se (Vlk 93). Šel na příky polem. Dělá mu všecko na příky (han.). Dlí i na překy (u Pře-

rova, Kt.). Po příky, po přík (Opav. Kt.). Šel příky polem (Zl.).

příkalit: Příkalilo sa mi seno = bylo kalem zaneseno.

příkapat, přijíti (zhrub.): Počkáme, až příkape (val.). Ani g večeri nepřikapeš! (Slav. ČL XI. 94).

příkat se, protiviti se (Opav.; Zl. zpříkat. se).

Příkaze, pl. f., v. Příkazách, trať (Vizovsko).

příklad, příkladná promluva: »Velebné pane, sdělajó nad nama příklad!« žádají poutníci při návratu (han.). U nevěsty po příkladě nastalo odprošování (Vyhl. II. 123).

příkladka, pohyblivá deště v hlavě stolice řezací (v. t. H.).

příkladník, pícník v konárně (han.).

příklécat, -cám i -ču, příkulhati: Žebrák příklécal na dvě míle cesty (Slav. ČL. XIII. 371).

příklekává, druh tance, při němž se přiklekalo (Suš. 602).

příkludif koho, dovésti, dostaviti; p. se, přistěhovati se (laš.).

příkopa 1. mlýnská strouha (vých. Mor.), 2. punt, Hosenschlitz (Jevičko).

příkopytí, -ťá, stopa punčochy: pančochy bez příkopyťá (val.).

příkořízeň, zně, f. = příkoří (val.).

příkrať, -kráju (příkrájeti), přistříhnouti: Příkrať mi na šaty (Kt. z Ostravska). Srovn. krajčí.

příkrok, přístup: Na ten kopec je enom z jedné strany příkrok (Vych.). Neměla k němu příkroku (Vlk 86).

příkrytí: Nemáte tu nejaky překreti? konkr. = něco na příkrytí (Mal. XXIV. 343).

příkryva, příkryvka na koně (laš.).

příkryvka, poklička (horn.).

příkotúlít se, příkutáleti se: Než se jabko příkotúlí, dobrá plánka = než se najde švarný šohaj (gálán), dobrý ledajaký.

příláčif: Naložená fůra (senem a p.) »příláčí sa« pavuzem = přitáhne (Vah.).

přílazez, -zka, místo, kde se přelízá přes plot, prkénko prostrčené

plotem a s obou stran kolíky podepřené (vých. Mor.).

přiléhaf: Jeho rola přileha na susedovu n. k susedove = hraničí (Kt. z Ostravska).

přilehlina, »spečené útroby v človēku« (záp. Mor.).

přilišćac uši, klásti k hlavě: Kuň še chmuli, uši přilišćo (Lor.).

přltoh, -a, strnisko celý rok neorané, aby si země odpočinula (Dob.) v. ulehla.

Přlromky, -ŭ, trať (Brťoví).

přiložit: Do rybníčku ju hodil a kamenem přiložil (Suš. 172).

přlucovat sa, jen v pořekadle: »Než sa Łuca přlucá, potáček sa napučá« = přiblíží (slov., val.).

přluček, -čku: Když odebrá míšaník brynzu, dáva salašníkům pecínek chleba přlučku = přidanku k služnému (val.).

přluh, -lohu = přltoh (v. t.) laš.

přlímřat, přlímřovati, přlironávati (srovn. rus. priměr, příklad). Přlironává-li se člověk pro své nepěkné vlastnosti k nějakému zvířeti, přlícíňuje se »nepřlímřaja« (nepřlironávajíc): Pije nepřlímřaja jak hovado. Je hlúpý nepřlímřaja jak tele (slov., val.) = han. *bez přlíměři*. Srovn. krom.

přlípřef: Bída ho tak přlípřela, že zavdy neměl co do huby dať (val.).

přlímět, -u, 1. senecio (bot.), 2. přlíměty, vřidky, jež naskakují, když se okolo rány poškrábe.

přlímítka, přlípřež (Zábřežsko).

přlímnožek, přliblyé dítě, mládě (val.).

přlímnožif sa: Co sa vám přlímnožilo? = přliblyo v rodině (chlapec-li či děvče), i o mládětech dobytka (Vlk 3)

přlímřef n. *přlímřif* oči = přlímhouřití (han.); slov., val. *přlímžif*.

principia, -e, základy latiny, mluvnice: Principie, breviáře na stůl předkládají (Suš. 216). A já zas hovorím, . . . že mu jeho principiu do vody zahodím (Slov. píseň, Btcha).

princka = princezna (slov., val.).

přlinděněc, -ňca, cizinec = zlezenec (Dob.).

přlínest 1. O moje zdravé ma přlínesoľ = připravil (Dob.). 2. Natura mi to nepřlínese = nedá (val.).

přlínět (nítit), přlípál při pečení chleba (Kt.) = přlínět (v. t.).

při nízku = nízko: Laštovičky při nízku létajú (Podl.).

přlínek, -nku, vinohradní meze: Žala mlá trávu u Šumických přlínků (Suš. 560).

přlínos, peníze, jež si přlínese ženich do statku, kam se žení: Ozeť dostane od taty hodný přlínos (Vlk 84).

přlínoska, v. pluh 20.

přlíněc, -přlindu = přlívítí (Lor.).

přlínoděv = šativo (v. t.).

přlípadat: Pusťte nás do síně, přlípadáme sněhem (Suš. 427).

přlípádnoc = přlípád: pre tú přlípádnoc (Dob.).

přlípádnút 1. Vojsko přlípádoľ. Strach na ma přlípád (val.), 2. p. hlavu (akk.), upadnouti a naraziti se o hlavu: Přlípádněš hlavu! Jesli jenym nepřlípádněš hlavy! (Lor.)

přlípáť, -u, *přlípála*, -y, ohýnek v česle pece při pečení chleba, aby se do pece vidělo a chléb aby dostal tmavší kůrku; i dříví naň.

přlípínka, přlípřež, pojezda (Dob.).

přlípítý, napilý: Nemajce mi za zlé, som trochu přlípítý (Dob.).

přlípłakat, mluvití s pláčem; laš. přlípłakovač: Kdo ke všemu přlípłakuje, zlé jen v srdci svojim kuje (Kt. z Ostrav.).

přlípłáčif, *přlípłeščif*, přlírazití něco k něčemu: dveři, věko u truhly.

přlípłetek, dlouhá pantle vpletená do lelíku svobodných děvčat (val., laš.).

přlípłodobníf: Nemožu si to ani přlípłodobníf = představit, je-li to možná (Val.).

přlípłoušćet, (-ó-): Proč si to přlípłošćifš?, sich zu Herzen nehmen (Brň.).

přlípłověď: Když se domluví, drží se přlípłověď, jak se zde námluvám říká (R. a Ž. 31).

přlípłožcať, přlípłůžćiti: Co by pochybilo, Janíček by nám přlípłožćál (Slav. ČL. X. 39).

přlípłavať, přlípłavovati: Sa tam

tuším k děšči připravá (Slav. ČL. X. 301).

připravit, přimlouvati, mluvití lahodně, chlácholiti: Maruša k ní dycky pěkně připravá (Slav. ČL. XI. 322). Stařík vzál chlapečka na klín a připravál k němu (ib. XII. 189).

připřež, -a m. (sev. Mor.), *připřaž*, *připřažek* (jižní Mor.), *připřež*, -e f. (Brň.): Na trávu se chodí s *travníco*. Přinda tam, hodělá si z travnice připřež či nářitek, t. j. dva cípy travnice obváže si kolem boků, druhé dva kolem krku. Do připřeže dává nazatou n. natrhanou trávu. Když má připřež plný, vysype ho k mezi. Hromádka té trávy slove též připřež = nářitek. 3—4 připřeže svážou se do hozlo (nůše), udělá si ještě podřitek, aby se hozel lépe nesl, podloží si jej podřítkem = hrstkou trávy.

připučif: Krava se urvala, koryto zletělo a připučilo kralika = přitisklo, přimačkal (ČL. XIII. 154, laš.).

přiráčif sa: Starý Švagera nemoh sa k tom přiráčif, aby vyplatil synovi výdiš = neměl se k tomu (Vlk 84). No že ste se už přiráčili! = ráčili dojít (iron.).

přiradykař, přivéstí: Po každém boku každého koně dva vlci stáli a je pastýřovi přiradykali (Kda I. 85).

přiramek 1. část rukávu u košile při rameni: Ach vyšij ju (košufu) zhůru na přiramku (Suš. 583). 2. přiramky, vyšívání na ramenách rukávců nebo košile.

přiřnuć komu, udeřiti koho: Tak či přiřnu! (Lor.).

přirození, genitalia.

přisá, adv. (= přísahám): Ten tom přisá dá! = věru, asi. Dnes přisá nebude pršet = snad (slov., val.). Přisabohu = přísambůh (Lor.).

přisada 1. hlavice zelná, 2. přilepšená: Hřibátko malinký u cecka má mět dobrou přisadu = syrová vejce, aby sesililo (dok. 125).

přisadnisko, kousek pole, kde se pěstuje přisada ze semene. Za stara měl každý své přisadnisko na obecním.

přisám: Bohu Otcu prisám, to je na ozaj (horn.).

přisednout: Přisedl si jazyk = přišeplává (Jemnice, žert.).

přísevek 1. výměnek: Už je na přísevce. 2. Hospodář dává děvečce kromě platu kousek role, aby si tam něco nasela nebo kobzolí nasadila. Hospodář jí to obdělá a ona se sklizenou úrodou nakládati může jako se svým. To jest její *přísevek*.

příschnúť: Ona už tak přischne = už se nevdá (o staré panně) Vah.

přísilif koho k čemu, přinutiti (laš.).

přísinek, přístavek, fortna u síňových dveří na dvůr (han.). Síni rovným směrem vešlo se do přísiňku, z něhož se v levo vcházelo do kuchyně, v pravo pak na dvůr a ke stájům. V přísiňku byl umístěn tužák na tvaroh a nádobí na syrovátku a na pomyje (arch. III. 26).

přísavek: Pro sebe dostávali (novomanželé) přísivku z každé strany na dvě měrice, t. pole, s něhož brali užitek pro sebe (Vyhl. II. 117).

přikročif: Něchoj (nechoď) k volom, bo ťa přikročí = šlápne ti na nohu (Dob.).

přiskočit: Vořom, žitu a p. přiskočí = přibude ceny; op. uskočí (Zl.). Réz přiskočila, všecko obilí přiskakuje = podražuje.

přiskřinek, -nka, přítruhlfk, přihrádka v truhle (laš.).

přiskřínúť = přiskřínouti (laš.).

příslotek, -tku, přezdívká: A tak mu ten příslotek zůstal (Žď. obr. 92).

přisťuchař: Mně to už tak nepřisťuchá = nesvědčí (horn.).

přismeknúť sa, z nenadání se přiblížiti: Svátky sa brzo přismeknú (Zl.). Tudiž sa to přismekne (Zl.). Pomaľučky sa přismekl máj (Slav. ČL. XII. 43). Tak sa ten podzim přismekl jak by péro odrh (ib. XI. 379).

přisněť, -u = přínět (v. t.) Jimramov, Pav.

přismýčif, přiněsti: Hospodyň přismýčila ľatku mlíka (laš.). Přismýčil se domu jak zmokla kura = přivlekl se (Vl. XVIII. 845, laš.).

přistarší, trochu starší.

přistat, -stanu, -stál, -stala, přistoupiti 1. do něčeho: do služby, do práce = nastoupiti službu, vstoupiti do práce. 2. Husari, husari, pekne koně máte, pristanem medzi vás, kerého mi dáte = vstoupím ve vaše řady, přidám se k vám (Df.; Suš. 579 var.: já s vámi pojedu). 3. přistat na něco = přistoupiti k něčemu, přijmouti nějaký návrh, podvoliti se něčemu: Otcovi materi povolí se stało, ale mé srdenko naňho nepristało (Bart. III. 158). Nepokonali sa, nechceł na to pristat, tož bude súd znova (Df.). Srb. pristati, pristajati na što.

přistěh: na přistěh jít, když někdo podezřelý někam jde, jíti za ním, aby ho přistihl »in flagranti« (Sebrance).

přistihy, -ů: Všady jí chodí na přistihy = nadbíhá jí, hledí se s ní setkati. Dycky mi přinde na přistihy, (val.).

přistka, obyč. pl. přistky, přástva, společné předení dívek, scházejících se v zimě u některého souseda, který má prostrannou jizbu.

přistodůtek, -lka (na Zábřežsku přistodůlko), oddělení ve stodole (v. stodola).

přistrojít něco, ozdobiti (val.).

přístup, bryonia alba (bot. laš.).

Přístupky, -ů, trať (Hulín).

přistva = přistka (v. t.). Suš. 767.

přistyk, opravdu, věru: No přistyk, to's měla co povídat' (Jicko).

přisuč, -uju, přisypati, přidati: Musíš ešče přisuč (Suš. 378, laš.).

přisušilka, kráva, která přisušila, méně mléka dává, přestala dojiti nejsouc stelná (laš.).

přisušit: Kráva přisušila = ujala mléka.

přisvícať, přisvědčovati: Ja pravda, synku, dobře máš. prisvícał Krňa (Slav. ČL. X. 139). A mynár také přisvícał (ib. XI. 179).

přiošaťovať, šatiti: Mosíme všecy děti přiošaťovať (val.).

přiščíknout (-ó-), dopadnouti: Ho- tař já přiščikl na loskách (Maš.).

přišepľovať, trochu šepľati.

přišera, obluda, strašidlo: Jakási

přišera sem chodí každý večer (Kda II. 188).

přišikovniť sa: Tak sa přišikovniť na svadbu = nastrojil se, že byl šikovný (Dob.).

přiškrkovať n. přiškrhákováť, vyslovovati hlásku r chřestivě, ratscheln (laš.).

přiškrpovať, tančíc (valčik) no- hama šoupati: Lele, přiškrpuje! (laš.)

přiškvary, -ů, navlhly, kouřem prošlý tabák, jenž vespod v dýmce zbude: Vyškrabáť přiškvary z fajky (Vlk 31).

přiškrvnút (slov.), *přiškrvnút* (val.): Lístí mrázem přiškrvnulo = ožhlo.

přišotořit se, přiloudati se: Nevím ani, jak se tam přešotořel do té pa- lěrně (Hoch 129).

přišpon = Vorspan (záp. Mor.).

přit, -přeju 1. Ja včilkej lidé ne- přejú oka v hlavě. Dyby mi tak pán Bůh přit, jak mi lidi přejú, už bych dávno ležela pod tú černú zemú (Suš. 53). 2. Zapřé mně! = obejmi mne (v dětské řeči, Kunštát). 3. přit si = hověti si: Ten si přejel

přiťalúpit sa, přijíti z nenadání: Hned' potom, kde sa vzál tu sa vzál přiťalúpil sa Ozeť (val.).

přiťapkať, mírně přitloukati: Když je máslo v masnici stlučeno, přiťap- kává se topárkou (v. t.), aby se sra- zilo v kouli (val.).

přiťapkať se, nejistým n. necvi- čeným krokem přijíti (hlavně o dě- tech): Přiťapkal se k nam (Kt. z Ostravska).

přitaránať, -ňám: Súseda přitará- ňala k ní = přiběhla. Posměšně o způsobu, jimž staré ženské běží (Vlk 64).

přitřckat, drobným krokem při- běhnouti: Večér ešče přitřckala Ma- rýna (Zl.).

přítel, -a, druh, kamarád (v. přítel).

Přítež, -e, f., trať (Nedašova Lhota).

přiťolópit se (han.) = přiťalúpit sa (v. t.).

přitřnúť: V noci byvaly mráziky, afe malé, enom bylo přitřnúť = přituhlé, málo zmrzlé (Zl.).

přítruhlik, malá příhrádka v truhle šatní, při levé boční desce, na peníze, knížky a jiné drobnosti. Přítruhlik se zavírá příklopem. Když se otvírá truhla, otevře se zároveň přítruhlik, víko truhly spočine na zdviženém příklopku, a truhla zůstane otevřena.

přítržný kořeň, veronica off. (bot.).
přiúcať sa, přiučovati se: Nevěsta přiúcala sa dobře domácí práci (Slav. ČL. XI. 324).

přiuček, -čka: Na Jiřího pastýři chodili o přiuček, že přiučují dobytek chodit na pastvu, a to dostávali múku (dok. 208). »Dostál přiuček«, kdo si při nezvyklé ještě práci (řemeslu) nějak ublížil (uřezal, udeřil se) Zl. »Na, dej si to do kapse (kousek hadříku), bez »přeučka« to nebude, ať si máš čím zavázat prsty«, říkala matka dceři, jdoucí poprvé žat (Vyhl. II. 216).

přiučka: To je pro tebe dobrá přiučka = naučení, výstraha (Kt. z Ostravska).

přivalit: Privalilo tam vojáčka drevo javorové (Bart. III. 16).

přivarek, -rka, škraloup v hrnci nebo na pečené kaši (Vck.).

přivary, -ů, připálenina v hrnci.
přivazek v. střecha.

Přivazek, trať (Doubravice).

přivinůť koho, laskavě přijmouti: Chudobná vdova ich přivinula a hned večere navariła (val.).

přivratník, -a, alchemilla vulg. (bot.).

přivrsknúť (slov.), přivržgnůť (val.), přivítiti, přiskřípnouti: Přivržgl si prsty dvehama. Jankovi přivržglo ruku (Slav. ČL. XII. 274).

Přivyšina, trať (Blansko).

provázek: Bodó se tam (v lese) prodávat provázke = odměřené části mladého lesa (fig. 11) = oprátka (v. t.).

přizabif koho = omráčiti ranou (horn.).

přízeň, -zně, příbuzenstvo: Zme z přízně. On je z naší přízně = náš příbuzný, z příbuzenstva. Zešla se tam celá naša přízeň. Dyž na koně sedala, celá přízeň plakala (Bart. I. 116).

příznat se s akk.: Přeznale se všecko (han.).

přízné, ého: Zpracování lnu a konopí na plátno dělo se v každé domácnosti a bylo tak hojné, že vedle spotřeby domácí prodáno na trzích hojně vláknin i příze, z níž také ke konci 17. st. daň předepsána byla pode jménem přízného (arch. I. 167).

přízpěvovat: U nás nekeří v řeči přízpěvují.

přízvisko, *přízbisko*, příjmení (rus. prozvišče).

přížénit sa: Syn sa přížénil na podsedeck, céra sa přivdala na chalupu.

přížrat sa: Vyškeřák sa málokdy přížere = zvykne zobu v kleci (Vlk 13). Janek si myslel, že hoľubi budú už přížratí = žirem v cizím domě novému bydlu uvyklí (Slav. ČL. XI. 177).

prk, *prkotina*, *prčina*, kozí zápach: Maso kozí smrdí prkem.

prkésy, -ů, podlouhlé koláče tvarohem potřené (val.).

prkno, až na Dačicku (mor. deska).

prkotaf, -cu, breptati (Slav. ČL. X. 381).

prľavica, -ce, *prľačka*, žihavka.

prlič, -a, m., gentiana (bot.).

prlina, anchusa aro (bot.).

prľit, páľiti: Kopřiva prľí. Prľí mne na jazyku (slov., val.).

pro, (horn. pre) 1. v nářečí val. bývá druhdy tam, kde se jinde užívá předložek *na*, *po*: Majú pro štyry měrice země. Diľ pro dvě měrice. Kovárňa pro křiváky. Má pro dvanást měřic řepy (slov. po dvanásti měřicách). Orál úhor pro pohanku. Koš pro zemáky. To je pro súľ. — V těchto a podobných větách všude jinde na Moravě předložky *na* se užívá. 2. Pro pomůtku bych tak málo nedál. Pro našeho psíka može všecko ukrast. Nevidí pro oči. Pro mne a za mne děľaj si, jak chceš.

probednout, -dnu, iter. *probedat*, *probuditi se* (záp. Mor.).

probidova, *probidovy*, *providova*, interj. (pro bídu?): Probidove, co's to uděľat? (Mal. XXIV. 145).

Probizny, (-ě), trať (Pustoměř).
probostvo, *probostev!* interj. = pro Boha!; sice slova »božstvo« se neuzívá (Přerovsko).

probújaf, prohýřiti: Co starý vyhújal, to mladý probújal (Slav. ČL. XIII. 77).

procénit, udati cenu při prodeji: Za štyry (grejcary) procéním, za dva ho dám ráda (Suš. 689).

procesija, -je, procesí (laš.).

procesíví, pl. procesíva = procesí (dle analogie domácích slov na ství).

procítit, procitnouti: A jeho milá rozmilá ze sna procítla (Suš. 148).

prodajka, kouzelná zelina. Kdo má při sobě prodajku, velice dobře všecko prodá a ukoupí (Peck).

prodarebáčít peníze, darebáckým způsobem promarniti.

prodat: Robky nechtěly sa prodat = vyjeviti neprozřetelně svůj úmysl (Slav. ČL. X. 300). »Zač sem kúpíř, za to prodávám« = jak jsem slyšel, tak vypravuji.

prodlina = proníženina na poli.

prodlúžit komu co, dáti na úvěr (Podl.).

prodrahnit: Polní cesta byla až po pás sněhem zavátá, ale hradčica byla saněmi trochu prodrahněná = byla na ní trochu dráha učiněna (han.).

prodrahnit se, probrati se ze spánku, z nemoci (han.; srovn. drahný).

produch, mokřina, bahnisko na cestě, na poli; chrv. preduh = otvor, propast.

profen it, *profentovat*, dělati se přednějším: Co si máš nad nami profentovať, néjsi nic věcěj lež my (val.).

progécat majetek, prohospodařiti (val.).

Prohlavky, -ů, trať (Hrádek).

prohlédnúť: Po těch přškách sa vyjasnilo a všecko to tak prohlédlo, aj to obilčko, aj ty stromy (jako člověk ze spánku) (Slav. ČL. XI. 273). Izba prohlédne, jak ju vylíčí. Kosteľ býľ prohlédľý = jasný, světlý po opravě (Vah.).

prohlížka = prohlídka: Obě strany dojdou k sobě na prohlížku, a svatba se záhy slaví (R. a Ž. 31).

prohľubeň, -bně, f., díra v ledě prosekaná (vých. Mor.).

prohnětený = euf. prokletý (Mor. lid 102).

prohřešený = euf. prokletý: děcko (Slov. obr. I. 112).

prohrňat si čelo, utíratí od potu (Zl.).

prohuľovať sa, projasnívati se: Už sa tam prohuľuje (val.). Začínalo sa prohuľovať (Slav. ČL. XI. 229).

projáďřit, prozraditi: Kdo to na něho projáďřil? Tým sa neprojáďřuj! = nepovídej toho (slov., val.).

projatý 1. bujný, rozpustilý, 2. prostořeký, drzý (han.), 3. projatá hlava, ein offener Kopf (slov.).

prokajdat peníze, promárniti (Brň.).

prokázat sa, -kážu 1. vykázati se. 2. prokázalo sa naň = vyzradilo (slov.).

Prokopec, -pca, trať (Kelč).

prokopničky, prokúpký (val.), kuřata nasazená na sv. Antonína a vylíhlá na Prokopa; slepice z nich nejlépe nesou. »Slípky prokopničky dobrý plemeničky« (dok. 122).

prokvétat: Jatelinka prokvětaľa (Suš. 436). Biľym květem prokvitaj (Suš. 337).

proklyňutý člověk, který rád kľne (Vah.).

proľabovať, prohýřiti: Nepropije za štvřt roku, co my zme proľabovali za týdeň (Slav. ČL. XII. 83).

proľáčený, konkavní: deska p. = prostředkem dolů prohnutá; kráva, kůň p. = prohnutý na hřbetě (val.). Očko do jabka proľaklé = protlačené (laš.).

proľáčina, pádol (val.).

proľáčitý = proľáčený, prohnutý: Střecha je proľáčitá, tož podhnívá (Slav. ČL. X. 39).

proľehať: Pět muži sem proľehala a s každym sem džečí měla (Suš. 4; laš.).

proľina: Počínají se jeviti tu a tam v polích na mezích proľiny, sníh traťí se do země (R. a Ž. 8).

prolizavá jeskyně v Ostrově u Blanska = kterou lze n. třeba prolézati.

prolna, druh bramborů krabatých.

proloupit: Proloupli sme oči = prohlédli ze spánku (N. Město).

proluka, denní úsvit: Už je proluka = už se rozednívá (N. Město; srovn. lux.).

promarať, promárniti: Maľ sem, promaraľ sem štyry koně vrané a děvčátko švarné promaraľ sem (Suš. 610, horň.).

promaškrtiť, promlsati, promarnit (laš.).

proměna: To je proměna! = čtverák, šelma (laš.).

proměnce, -ete = podhodek (v. t.).

proměnit 1. Kateřino, kde's ty byla, že si krásu proměnila? Pod mostem sem šaty praľa, tam sem krásu *zanechala* (Suš. 156). 2. oženiti a provdati: Jož mám proměněny děti = poženěny a povdávány (Prostějov; srovn. proměnití svůj stav).

proměst: Proměťla sem hostinu = promeškala (han.).

prominůť sa = pomínouti se: Mohľa sa prominůť (zlostí) Vck. Hřibátko šramotilo v konírně, až se zdálo, že se konírna promine = zboří (Kda I. 70).

promiška: U nás se staľa veliká promiška = proměna (úmrtím a p.) Zl.

promyselný, moudrý, rozšafný praví se o hospodáři nebo hospodyně, kteří hospodářství dobře spravují) Jicko.

pronadivít sa: Nemohľ sa pronadivít = dosti nadiviti (val.). Dům byl k pronadivení nádherný (Kda I. 133). Král přijel až k domu a pronadivít se mohl, že on, král, tak krásného paláce nemá, jako je Janův dům = divněm pomínouti (Kda I. 132).

pronaložený 1. drahý: práce, 2. obtížný: cesta (N. Město).

proražitý, pronikavý, ostrý: dým, tabák (val.).

pronést: Ona moc pronese = na šaty vynakládá. Všecky peníze pronosíľ na šatoch (val.). Proneslo se to na něho = prozradilo.

propěkný = přepěkný (laš.): Co

nam ty daš, propěkný pacholče? (Suš. 745).

propitná, propití: Co sem dostal na propitnou, to sem v hospodě utratil (Kda I. 261).

proplacnit, placnějším, prostranějším učiniti, na př. stodolu (Zl.).

propustit: Propustě mne ze slibu svého (Suš. 325).

prorámčica v. košile ženská.

prorámky v. košile ženská.

prořeknůť sa: ›Musím já sa také ít aľe jednůc za tebu podívať,‹ prořeķla sa ešče matka = vyslovila se, liess sich noch hören (Slav. ČL. X. 296).

prořidít: Co si tí naši prořidili? = co (zlého) si udělali? (Vah.)

pros, *prošik*, *prošák*: Dáľ sa do prosu (prošika, prošáka) = jal se prositi (vých. Mor.).

prosina, prosná sláma.

prosit 1. s gen.: Budem prosit u jesliček matičky (Bart. I. 165). Kamarádů prosí (Suš. 181). Lidé prosili děšča (Slav. ČL. X. 142). Já nemožu robiť, musím chľeba prosit (Suš. 119). 2. s instr.: Ževém Bohem prosel = pro Boha (han.).

prosit se 1. s gen.: Já se ho neprosím (Suš. 279). 2. s dat.: Já se mu neprosím (Suš. 270). Ej haňba, haňba, mládenče, že sa ty prosíš panence (Suš. 323). 3. koho (gen.) oč: Neprosím se tě o to = nestojím ti o to. O jejího syna prosit se nebudu (Suš. 335). 4. Ja se ti, synečku, z tej lasky (!) nepřosím (Suš. 361, laš.). 5. Děľáľ's co sa ti líbilo, nikdá sa's neprosil = ›neptal,‹ netázal (Suš. 44).

proset se: Jož se nám ten oves prosel = setím zvrhl, třeba přeměnití semeno (Jevičko).

proskakovať. Proskakují mu vlasy = šedivěji (val.).

prosoľ, merlík všedobr, je od zapuchlých trubic (dok. 268).

prospalé právo, prošlé (Brň.).

prostát: ›Enom si to nechte tady, šak to místa neprostóji,‹ (n. neproleží), když někdo žádá, aby mu něco v cizím domě na čas nechali.

prostěradlo: postel se postírá prostěradlem.

prostina, rovina (laš.).

prostírka, obilí na mlatě k mlácení prostřené (v. stodola).

prostit, přímíti, rovnati: Jak bych já ty dva křivé prsty poprostit, co by byly rovné? (Kda II. 258). Vyproštěte nohu = natáhněte (val.).

prosto, přímo, rovno: Prosto tam běžte! Divaj se prosto! Do prosta = docela (laš.): Ovčička vedu prosto k šibenici (Suš. 133).

prostový chléb, z mouky na žernách mleté (Brod).

prostranek v. stroj na koně II. 11.

prostřed n. *prostřed'* 1. nepravá předložka: Stojí tyčička prostřed dvorečka (Suš. 750). Stojí tyčka prostřed' dvore (Suš. 749). Když prostřed Iesa přijeli (Suš. 41). 2. ve spojení s předložkami zůstává nesklonné: Do prostřed' Iesa zaběhl. Vyrosla krásná růžička na prostřed mého srdečka (Suš. 365). V prostřed' Iesi stojí skaľa. Na prostřed mostě se sešli (Kda II. 121).

prostředek: Strom byl prostředkem práchnivý.

prostředňansko v. horansko.

prostředníček, prostřední prst na ruce (ND. 19).

prostředník: Pohůnek nesměl tancovat; až byl prostředníkem (po 14. roku) teprv musel dát přijatě mezi pacholky (Vyhl. I. 109).

prostředny = prostřed: na prostředny (Podl.).

prostřelenc, hypericum perforatum (bot.).

prostý: 1. Límec župky byl prostý = rovný, stojatý, nepřeložený (Vyhl. VI. XVIII. 447). 2. Mi je najmilejší, dyž v létě na poli možu byt prostý = bez obleku, jen v košili a plátenkách (Vych.).

prosvědčit se čím, vykázati se: pasem, dovolením.

prosvětliť, dosvědčiti: Velebný pán prosvětlija, co je on zač (val.).

přesvícať, -čám, přesvědčovati (val.).

prošášet se, pyšně si vyšlapovati (Slavkov).

prošení: Chodi na prošení = po žebrotě (Opav.).

proškorec = puškvorec (han.).

prošvarný = přešvarný: Prošvarny Janičku (Suš. 193, laš.).

Protesná, trať (Blansko).

proti má tvary: proti, protiv, na-proti, naprotiv, protivá, naprotivá, protivé, naprotivé. Na Zlinsku pojí se proti, obyč. naproti s genit., protivá s dat.: Bývajú naproti kostela. Protivá prvějšku máme sa dobře. Při slovesech pohybování i naproti s dat. se pojí: Šli naproti pútníkom. Přijdeme vám naproti. — Husari jedou, proti susedů na kopečku koňům dávajú (Bart. III. 65). Jede syneček na vraném koni protiv ní (Bart. III. 166). Pudem proti vám = vám naproti (N. Město). Dež šil na to proti (han.). Moje boty sú protiv tvojím ešče pán = moc lepší. Už to tak všecko bylo jak proti téj smrti = jak před smrtí, jako známka, předtucha smrti (Vah.). Včil to není nic protivá jindá (dok. 68).

protivák = protivník (laš.).

protiveň: Šetko na protiveň mu povjé = naopak (Dob.).

protivník, *protivnica*, kdo bydlí naproti (soused bydlí vedle): Povdám na druhéj deň našej susedě, šak protivnici (dok. 65).

proto spojuje věty paratakticky za hypotaxis protože: Jarmak bude slabý, proto lidé sú na poli (srovn. laš. čemu) Zl. Býl sem rád, že sem sa koňa zbýl, proto futra nebylo (Vah.).

protrh, protržení, něco protrženého: Je tam na poľu od vody taky protrh (laš.).

provázek, kousek nízkého lesa odměřený a prodaný na vysekání (val.) = oprátka.

provět, -věju, *provějat*, provanouti: Vystavte mne za dveře, nech mě větr prověje. Dy se's chtěla provějat, měla's na mšu chodívat (Suš. 22).

provísto = povřísto (horň.).

provízlo = povřísto (laš.).

provoľovať = provolávati: Kra-
varky provoľuju (laš.).

provod, -a, *provod*, -i, neděle pro-
vodní: Ach provode, provode, sko-
rolí tebe bude? (ND. 264). Provod
jede proti nám, po věnečku nese
nám (Suš. 769).

provodit: Trestal tesař syna, že
pýchu provodí (Suš. 44). Parádu
provádí (Suš. 699).

provodit si 1. dováděti: Něprovodí
si, lebo ti vypalim kyjem. 2. pyšnit
se: Ten si provodí. Něprovoděť sil
(val., laš.).

provozúvat, iter. slov. provozovat
(val.).

prozelený: Něsemy majiček pěkný,
prozelený (Suš. 771).

prozpěvovat: Ptáčkové prozpě-
vuju vesele (Suš. 461).

prozračno, šero: Bylo prozračno
(laš.).

prozrada, prozrazení (laš.).

proženit syna = oženiti val. (jako
provdat' dceru).

prožera: Ten prožera všecko by
prožráł, aby děťom nic neostało
(slov.).

prožit peníze, probiti.

prsk, -u, kropka.

prskaňa, -ě, ovce toho jména,
'má černé prsky na nosi' (val.).

prskanistý, poprskaný: Prskaňa
je prskanistá (val.).

prskat, -šču 1. pršeti, -padati:
Z koša to pršče, pod', vysypem to
(laš.). 2. kýchatí (horn.).

prskavec, -vca 1. turdus visci-
vorus (val.). 2. = truskavec (v. t.).

prsknút v. prščit.

pršňáček, kabátek dětský s ru-
kávky (dok. 185).

pršník 1. n. *podpršník*, řemen n.
řetízek u chomouta, na kterém je
zavěšen držák (v. stroj na koně I. 3).
2. u stavu tkalcovského v. t. I. b).

prštičky houba clavaria.

pršačka, druh švestkového ovoce
(v. t.).

pršavka, hruška n. jablko od rudy
spálené (Jevičko) = peršán (v. t.).

prščit n. prsknút 1. trochu po-

hoditi: Pršči kurám. 2. utéci. Prščit
do světa (Vah.).

prščit se: Pršči se to = odpry-
skuje, na př. polejvání od hrnce
(záp. Mor.).

pršet 1. prší *jak* z kůry, jak z kože,
prší tak šupoce (tichý, drobný deštík),
tak čapoce (silnější déšť), tak se leje
(liják), pršelo nech Bůh brání (velice).
Proso nemá rádo, dyž mu prší doucha
(za obklasný list). 2. s akk.: Pršalo
veliké kropě; pršelo žaby. 3. padati:
Ovoce prší ze stromu. Hrušky všecky
opršely. Obilí prší z děravého měcha
atd. Ženichovy stěny velice pršija,
dyž ich nevěstiny ruce neličija =
oprchávají z obmítky (Suš. 487).

pršovať, — pršuje = pršívati (laš.).

prtačka, drobná práce: dycky
byla jakási prtačka (val.).

prták, švec (žert.), *prtačí*, dělá
prtačinu.

prtaf, *prtnút*, strkati: Něprtaj do
mně! Prta s nim (o podnapilém) laš.

průběr: »Děláme v lese průběr,«
když se prosekává hustý, mladý les
(od Jimramova, Maš.).

pruč, -pořu (i pol.), porač, páрати
(Lor.).

pručaf (vy-) sa, okázale, pyšně
se prohýbati na zad (val.).

prúd, -u, místo v řece, kde se
voda proudí, kudy se přechází, brod.

průdělek, -lka, co kdo prodělal
(Vck.).

průdký čas, když je parné slunce
a teplý vítr suchý (han.).

pruha = pruh (záp. Mor.).

pruháč, -a, druh jablek bílých a
červeně pruhovaných (Zl.).

pruchavice, pl. f., pršky (laš.).

průkles, -u, alej v lese prosekaná
(záp. Mor.).

Průklest, trať (Blansko).

prula, druh bramborů kulatých.

průlina, kotlina v lese (N. Město).

prut: Do levé ruky prut rozmá-
rýnu. Utrhla sem jí (fialy) průteček
= větvičku (Suš. 501, 220). 2. prut
u pluhu, v. pluh 22.

průtes, -u 1. díra prosekaná,
2. spodní trám dubový pod chalupu
(Lor.).

průtržník, *potentilla tormentilla* (bot.).

průvěrec, -rca, pověrec, pověřivý (Vah.).

průvěrectví, pověřčnost (Vah.).

průvlačky = meče, desky na branách polních.

pružňok, lajdák (Lor.), kdo má stále prázdnou chvíli.

průzeha, mihotání vzduchu za letního vedra (val.).

pružina, pružný prut: Vemo-le to proženo, meslim že tě proženo (Brň.).

prv: Dyť sem ti praviła od prvu začátku (Bart. I. 22).

prva 1. Já so prva = první na řadě při hře; op. zada (han.). 2. ›Juhanes, te's to huďal?‹ ›Hano prv!‹ = neudělal (Tišnovsko).

prvák 1. první roj, 2. kdo je po-nejprv na některé pouti.

prváška = prvotelka v. t. (Dob.).

prvej = než: Prvej to složíme, Jozef sa vrátí (Luhačovice).

prvák, *prvéky* (Podl., horn.), *prvka* (val.) = prve.

prvnička = prvotelka (v. t.).

prvotek: z prvotku, z počátku (laš.).

prvotelka, kráva po prvním teleti (val., laš.).

prvši, -a, -e = první: Ach tam ona prvšu nocku dobře spać budže (Suš. 55).

z prvša = z prvu, po prvšu = po prvé (val.).

prý vkládá se 1. do přímé řeči: A tož dež hospodeň říkala, že málo udělá, šate si zebrała, ›Já pré tu nemosim beť.‹ ›Ach pré běž, já o tě nebudu plakat.‹ Ten přešil s teho kupu pozdě. Povidám, dež přešil: ›Hdy's odešil?‹ Pré ›o puľ druhé.‹ ›A ešče nebelo po kupě?‹ Pré ›Bať nebelo.‹ 2. do otázky nepřímé: Poslať ho k nám, hdy pré pojedem. (Mal. XXIII. 45, 47). Srovn. *že*.

pryče = pryč: Jede synek, jede pryče, vzal mi od srdečka klíče (Suš. 586).

prýšč, -a, *euphorbia cyp.* (bot.).

prýščina (-é-), místo na poli nebo na louce, odkud neustále prýští se voda (Btcha).

Prženka, jméno hory (Vsacko).

Pržnica, -ce, trať (Vizovsko).

psacko, psíče, mladý pes (laš.).

psaní (děj) — *psání* (list).

psat: Píše jak brhel = rychle a dobře (han.). Mám to psané = černé na bílém. Co není psané, není dané. Janek už měl na husto psané = byl v úzkých (Slav. ČL. XI. 229). Ti páni si umijó dělať z člověka blázna: pišó ho statkářem, a on má pár mněřic. U sódu je to psany hospodó a na hétmanství obchodem (Mal. XXIV. 67). A co ten král za královnu dostal, jako by ju vymaloval, vypsal (Suš. 757).

psátko, psíček, štěně (Suš. 37, laš.).

psí, nedobrý, zlý, špatný: psí dni, počítají se od 22. července do 22. srpna; jsou velice škodné dni všemu (Mor. lid 246): Bude mět od něho psí dni = zle se bude míti (Vah.); psí duša = zlý člověk; psí fialka, viola canina; psí hlava: Už ai psí hlavu by na něho strčili = všecko zlé o něm mluví, na něho svádějí a p.; psí huba: ›Což mám psí hubu?‹ když se někdo oštídá píti po druhém z jedné nádoby. Ten má psí hubu = zlolajnou; psí houba *agaricus torminosus* (Frydlant); psí jahoda, *paris quadrifolia*; psí jazýček, *plantago lanceolata*; psí kašel = černý (Peck); nebudu ti nadávati ›psí koleno‹ (Bart. III. 498); psí mateří douška, *calamintha acinos*; psí nos, popravky v neděli po svatbě (Lor.); psí ocas, jitrocel (dok. 126); psí patka, *fringilla linaria* (Zábřeh); psí taHy: dítě se pořáď natahuje a hubičku otvírá (dok. 57); šak psímu třicátku neujde = zaslouženému špatnému konci (o darebácích) Df; psí trní, *ligustrum vulg.*; psí ucho, *chenopodium bonus Henricus* (od podoby listů); psí víno, *solanum dulcam.*; psí višňa, *physalis Alkekengi*; ›psjé semeno kravské,‹ nadávka krávé (Dob.).

psík 1. malá trénožka jedlová, na

keré se kují koně (val.). 2. u stavu tkalcovského (v. t.).

psíkať, konejšiti plačící dítě zvukem psí, psí, ps (Vyhl. VI. XIX. 330).

psina, zimnice.

psinec 1. psí lejno (vých. Mor.), 2. psí bouda: Je zema jak v psincu (Maš.).

psinka 1. opadáлка, padavče: A psinec bylo také hodně (Slav. ČL. X. 468). 2. drobné švestkové ovoce chuti nahořklé. 3. psinky, atropa belladonna (val.).

psírňa, -ně, psí bouda: Je tu zima jak v psírni (vých. Mor.).

Psisko, trať (Rozstání).

psorka 1. jedovatá houba, 2. nezdařeně, zakrnělé ovoce (Lor.).

psostvo, pestvo, rozpustilost: Je v něm samý psostvo (Kunštát).

psota, nouze, bída: Běží psota přes hory (Suš. 675), *psoty* = kusáry (v. t.).

psotník 1. trakař (Podl.), 2. stellaria media (bot.).

psuja, -je, *psujkář*, kazič (laš.).

psujoch, kazič (Kt., slov.).

psut 1. kaziti: Esli si kovář, okuj koníčka, esli neumíš, nepsuj ho (Bart. II. 437). Až (= ať) mi moje koničky podkověnek ze zlata něpsuju (Suš. 361). 2. láti: Zepsul ho pod světem.

psutý, psí, bídný: Psutý život s takými gařgány (val.).

psuvka (psovka), něco nepodařeného: Je to (žito) ene taka psuvka (laš.).

psyk! = pst! Tak se odhánějí kočky. »Psyky! kočky z poza peca!« volá se, když přicházejí neočekávaní, milí hosté. Bezpochyby se toto místo kdysi nabízelo hostem ku spaní (Lor.).

psykať, psyk! říkati, někoho okřikovati (Kt. z Ostravska).

pšc! pšoc! zvuk, jímž se odhání kočka.

pšenička, druh hrušek drobných, červených, trpkých (Zábřežsko).

pšeno, *pšenná* kaša = proso, prosná kaše (horň.).

pškat, *pšknít* 1. kýchati: Pořád se mi cosi pšká, dostanu rému. Zapšknil Zapškl. 2. o bublání pukajících

bublin na vrchu vroucí krupice, kaše a p. kysajících látek atd.: Krupica pšká. Na poli je mokro, tak to pšká. 3. muknouti, ceknouti: Ani nepškl. Já nepškna ruženec loškám (vých. Mor.).

pškňavý, čpavý: Ze zemňáčisk ponášal sa pškňavý kúr ze zemňákovéj matě (Slav. ČL. XI. 434).

pšnivec, -vca, mlsný člověk (laš.).

pšnivíť se, mlsněti (Kt. laš.).

pšnivost, mlsnost (Kt. laš.).

pšnivý 1. vyběračný, mlsný (laš.), 2. kdo pyšně ohrnuje nos (Vah.), 3. kdo se hned pohněvá (Lor.).

pšohavka, pýchavka, bovista (záp. a sev. Mor.).

pšoľa, -y, m. člověk slabý a hubený (Vck.).

pšorka, -y, m. = pšoľa (laš.).

pšoukat, mukati: Honza ani nepšókal (záp. Mor.).

pštyľe!, zvuk, kterým se odhání tele.

pšvžť (dvojslabičně), zvuk, kterým se přivolává pes.

ptáč, -a: Na trhu bylo moc ptáčů = kupců, kteří nekupují, jenom po ceně se ptají (Vych.).

ptáčky, -ů, 1. delphinium (bot.), 2. antirrhinum maius (bot.).

ptačí chléb, viburnum; p. mléko: Tam chybí enem ptačí mléko = je tam všeho hojnost (Vck.).

ptačinec, -nca, 1. alsine (bot.), 2. ptačí trus.

ptačíř, -a = ptačník (laš.).

ptáčka, *ptáčnica*, druh hrušek.

ptaj, -u, ptaň, žebrání: Vrátil sa dom s ptaju (slov.).

ptaní, žebrota: Chodívává po ptaňu (Suš. 386).

ptaný chléb: Soused přišel o všecko a včil se musí ptaňým chlebem živiti = vyprošeným, žebrotou (Kda I. 39).

ptat 1. s gen. = prositi: Janiček vody ptal (Suš. 793). Ptale sme ho gořalke (záp. Mor.). Ta ženička mladá, co nocleha ptala (Suš. 32). 2. žádati: »Co za to ptaťe?« táže se kupující prodavače. 3. najímati: Naptal na

ječmeň čtyry žnice, ale mohl ešče ze dvě připtat. 4. Zvátí na svatbu.

pučák, kus chleba tlustý a krátký: Kráje to na veliké pučáky (val.).

pučina, nepálená cihla (Zábřežsko).

pučka, míč (ND. 177, han.).

pučfenka, puclatá ženská (han.).

pucovat, holiti tvář.

pučák, palice na mačkaní bramborů pro svině (Lor.).

pučálka 1. hrách ve vodě namočený, až pučí, pak upražený, omaštěný, posolený a opepřený. Jídala se na slavnost »Mařeny« v neděli smrtnou, někde na škaredou středu. 2. mladá, malá, tlustá ženská (děvče) Kt. Dop. I. od Místka.

pučálník. V Mostkovicích za dlouhých večerů chodí pučálník. Některý mladík obleče se v kožich na ruby, na hlavu si vsadí chlupatou beranici, do zástěry vezme sazí a chodí po dědině, tluče na dvěře, a kde mu otevrou, počerní otvírajícího a naháže smetí do síně (Vyhl. I. 126).

pučanina, mačkané brambory pro vepře (Lor.).

pučík, *fučík*, pes (slov., val.).

pučina, silný zápach (Vah.).

pučit, verb. caus. k slov. puknúť, činiti, aby něco puklo, vypuklo: Pučíme pučálku. Pučím, pučím písčalečku. Spadl s peci hoľúbek, rozpučil si žalúdek. Vypučil na něho odpusťte rit. — To mě pučí = ujímá v břiše (Frenštát). — Cosík ju pučí = duje se, hněvá se (Vah.).

púčit, púčiti: Puč mi, synečku, nožíčka (Suš. 435).

pučivká: Mám peníze na pučivce = půjčeny (Jevíčko) = požčaj (v. t.).

púčka (póčka), příspěvek na svatební hostinu (protože se zase oplácí) Záhoří lip.

pučnat, bobtnati: hrach namočený (= pučí), dveří, rámy oken od vlhka, sú napučňalé (vých. Mor.). Bečka zpučňala (Slav. ČL. XI. 435).

puček, -čka, žaludek vepřový (Podl.).

puď, koryto, kterým voda běží na mlýn: Vyběhl tovaryš mynářský na puď (Kda II. 42).

půda. Za české »na půdě« říká se nejvíce »na hůře«; na podlaze (záp. Mor.); na vrchu (laš.); na povalě (val.); na stropě (Kunštátsko); na ponebí (Jihlavsko a Znojemsko).

puďič, -a, kdo puďí (v. t.).

půdina, haluzí v přístodolku pod snopy nakladené, aby zboží vysychalo (Luhačovice).

puďit: Ten člověk pořád puďí = 1. popouzí, dráždí, 2. všude štárá, vše prošťará (Kt.).

puďlo, *puďelko* 1. (puďýlko) malá mírka na obilí (Btcha) 2. pouzdro, tobolka; puďlo na jahody (z kůry stromové) (val., laš.), 3. zadek na nohavicích: Vyřezal mu po puďle (hořň.).

puďmistr, purkmistr, obecní starosta.

puďnět, obilí na sýpce půdní, bývá způdnělé = tuchne a plesniví; proto třeba je častěji přehazovati.

půdní, -ňá, n. = půdina (v. t.) Df.

puďrovaný: Chodívali za mnó černovocí chlapci s puďrovanó hlavó (Suš. 290; kulturněhist. zajímavó).

puďan: »přerovský puďan«, přezdívali Přerovanům okolní vesničané = potrhly.

půhonič bývali svobodníci a měli svobodné usedlosti za svou službu (dodávati od zemského soudu půhony, t. j. žaloby neb obsílky). Sídleli za starší doby v 7 obcích (arch. II. 10).

pučavica, -ce: Ty šišky sú jak pučavica = pěkně napouchlé (Jicko).

púchavina, pouchlá, zpouchlá role (laš.).

púchlý, nakyslý, kyprý: Prv chléb nebýval tak púchlý jak včil. Ze slanícú (slanou vodou) šišky sú púchlejší (Zl.).

pučmo, dušno (Kunštát).

pučýř 1. měchýř vepřový, 2. = pučeřina, váček (na tabák): Naplníme svoje pučýře penězi (Suš. 701). 3. Mám ruce samy pučýře (naskočilé od horkosti).

pújčit. Určitá míra, váha, počet při tomto slovese vyjadřuje se akkusativem, sice užívá se genitivu: Pújčte nám mírku mouky, dva loty kávy,

tří zlaté — voza, motyky, měchů. Půjč, formánku, biče svého (Suš. 7). Půjč ty mně, má milá, bílého šátečka (Suš. 337). Srovn. počkat, pūčit.

puk 1. baf z dýmky: Uděláš tři puky z fajky (vých. Mor.). 2. Myslivec namířil — puk! a psík byl dole = střelil (Kda I. 67).

pukač, -a, 1. Z bezových silných prutů, vytlačivše z nich »duši«, chlapci dělají si pukače; píst do pukača slove *tomař*. Z pukača se puká dvěma koudelnými špunty (ND. 185). 2. člověk načachofený, rozzlobený.

pukať, -a, bábovka (laš.).

pukaťa, -le, květník (laš.).

pukance, -ů, pečené buchetyk spažený mlékem, pomazané medem a posypané makem; jídlo štedrovečerní (slov.).

pukat 1. střílet z pukače (v. t.), 2. práskati bičem (Opav.), 3. pokuřovati z dýmky: Torek poká z čibuka (fig. 21).

pukatý, vydutý, napouchlý: rukávy (laš.).

pukavec, -vca, vlčí mák, protože jím děti o čelo pukají.

pukavka, bouchačka; děti si ji dělají z bláta (laš.).

pukeš, -kša, cvalek, zavalité děcko (Zl.).

puketa, kytká (laš.).

puknūt: Daj mi puknūt = udělati několik puků z dýmky.

pulec má tato jména mor.: špuřec, špuřán (val.); panohlavec (Srbce, na Přerovsku), paohlavec (Vizovice), paohlavec (Lipník); prček (val.); hlaváč (Zl.).

puřena, hloupá osoba, hlupák (laš.).

pūť noci (ne: pūlnoci): A jak bylo, pūť noci (Suš. 85, 127) = bylo o pūť noci.

pūťpán, chlap, který se dělá pánem (Kunštát).

pūľroční sv. Jan = Křtitel (han.).

pulvír, holič.

pumpava, *potentilla tormentilla* (laš.).

pumpelica, -ce, pampeliška (dok. 126).

pumr, pes samec (laš.).

punčala, -y, m. = punčocho, nešika, hlupák.

puntovat, páchat, dováděti: Co pořáď puntujete? (Podl.)

puntový slůp podpírá ve stodole patra (v. stodola).

pupák 1. druh jablek, »má při stopce pupence« (horn.). 2. = pukaneč (v. t.).

pupava 1. *taraxacum* off. 2. *carlina acaulis*.

pupek 1. = pupenec (laš.). 2. = pupky, pupence = hubavice (v. t.) záp. Mor.

pupenec: Růže mají letos moc pupenca (coll.).

pupénko, pupéneček: Z toho révka pupénko, z toho *pupna* lísteček (vyrost) Suš. 50.

pupinka, karkulka, dětská čepička: Pupinky nebyly laciny (dok. 13).

purylka, hrubá polovlněná sukně (Žď. obr. 6).

pusikovat, pusu, hubičky dávat: My zme pusikovávali za svobodna (dok. 156).

pustačit, pustým býti, dováděti: Děti celý deň pustačily (vých. Mor.).

pustatina, poušť: Nedařeko Hodonína, tam je velká pustatina (Bart. III. 704).

pustelník, poustevník (laš.): Budu pustelníkem (Suš. 515).

Pustiměř m.: do Pustiměra.

pustina, pusté, neobdělané pole (laš.).

pustit 1. někomu něco = přenechat (= überlassen) za to, zač sám koupil: Pustil nám tisíc šindelů. Pustte mi toho koňa! Pustil mi dva łoktě plátna. 2. Včela mi pustila židlo = upichla mne. 3. Pustit po někom n. o někom: Ona už po něm pustila = žena nedouřala, že se zmizelý muž vrátí. Už pustili o nás = nedouřali, že okřejeme (aufgeben).

Pústka, coll. pl. f., na Pústkách, trať (Zl.).

pustoň, -a, rozpustilý kluk (vých. Mor.).

pustovat: Děti pustujō = jsou

pusty, dovádějí (záp. Mor.). Děcka pustovaly (dok. 117).

pustý 1. prázdný: Vezmi sobě kamarády přes ty pusté vinohrady (kde není lidí) Suš. 261. Ujížděl s ňů na pusté hory (Suš. 367). Konec masopusta každá kapsa pustá (Mor. lid 85). Chodí z pustého do prázdného = okolo úhlů (lenoch) Zl. Paseka ide na pusté = pustne (val.). 2. roz-pustilý: chlapec.

púšcat, -ám, táti: Púšcá tam. Už hodně pustilo.

pušćica, -ce, krabice (stě. puška) Df.

pušćina, kus gruntu odprodaný, puštěný (laš.).

puší!, *puším*, zvuk, kterým se přivolává tele, jehně, hřibě (val.).

puška, vulva (Jicko).

pušpán, z něm. Buschbaum.

puť, puť! zvuk, kterým se přivolávají slepice.

pútec, -tca, pěšinka ve vlasech.

putěnka, slepice (lich.).

putina 1. úponka chmele, fazolí a p., die Ranke, 2. klička na kabátě, očko na věšení, die Schlinge, 3. okraj klobouku; klobouk má svršek a putinu (Zábřežsko). 4. putiny v hrabíca 1. 10.

pútko, část dud, v. gajdy 5. 13.

putlácťvo, daremné toulání, toulka (laš.).

putlák = pytlák (od Příbora).

putlica, -ce, petlice, skoba (val.).

putlina, smyčka, oko (uvázané): Flašečka z ingustem viseľa za putlinu na pálce (hlavičce, knoflíku) okenného rámu (Slav. ČL. X. 135). Chytá ptáky do putlin (val., laš.).

putr, *putra*, máslo stlučené; roztopený putr slove máslo: chléb s putrem, šišky s máslem.

putyfarka, necudná ženská (val.).

putyra, nádoba obručemi stažená, dvojuchá, na 20—30 mázů, na slévání vydojeného mléka (val., rum.) LN. I. 202.

Putyrky, pl. f., les na Vsacku (Vck.).

puva, výr (slez.).

původná zem, která se pohodlně obdělává (Vych.) = povůlná (v. t.).

pýchat: Péchá mo z krko = říhá se (Maš.).

pýchovat prádlo, na kotle vyvářeti (han.).

pykat: Toho (učitele) ledi pekaji = litují, že odešel od nich (Viškovsko).

pyľa, pyľa! zvuk, kterým se přivolávají husi; odtud: pyľe, pyľenky = husi (lich.) Jicko, slez.

pypľa, fušer: majstr pypľa.

pypľat, -pľu, fušovati: Ten to zpy- pľal! popypľat něco = pošpiniti.

pýř 1. -u = pýř, 2. -a, zlobivec (val.).

pýření, 1. drobné, mladé osení (Prostějov), 2. žhavý popel: Pýření ven vyskočilo, všecko sa potľúklo (Suš. 704, slov.).

pýřif sa, nadouvatí se zlostí: Hlete ho, jaký to pýř pýřovský! pro takú darebninu sa bude tolěj pýřit! (val.).

pysk, -u, huba: Zavřeš pysk! Do- staneš po pysku! (laš.).

pyskál, -a, pyskatý, kdo má veliké pysky.

pýskaľa, -y, m., fušer (Vah.).

pýskaľ 1. mazati, špiniti: Vypýskál na ten obrázek kde jakú barvičku. Ceľý stuľ popýskál máčku. 2. špatně dělati, fušovati: Krajcí to popýskál (val.). 3. hubovati: Něpyskej, babo, nic něvypyskaš! (Kt. z Ostravska).

pýskaľ sa, v jídle se přehrabovati a špatnějši sousta odhazovati (Vlk 5).

pyskovať, peskovati: Pyskovaľ sam sebe z hluposti svojej (laš.).

pyskuň, kdo má velký pysk (hubu), nevymáchanou hubu, hubač: Pyskuň pyskuje ceľý deň (laš.).

pysuľa, -ľe, jméno krávy, **pyšně** sa nese (val.).

pyščury (peščore), veliké pysky (Jevičko).

pýšit se, pyšniti se: Ti se pýšili! (dok. 164).

pyšnica, -ce, tagetes patula (bot.) Zl.

pyšný, pěkný: šat (Podl.), pyšně růže, aster chinensis.

pyšoň, -a, pyšný člověk (dok. 202).

pyta, (Ostravsko), *pytačka* (val.), *pytajka* (Místecko), žebrota: Chodí na pyty, pytačku, pytajku.

pytat, *pitat*, ptáti, prositi 1. s gen.: Chleba si pytajte (Suš. 140). Pítal si od miléj šjatečka bielého (Čern. 73). 2. se dvěma akk.: Pytal sem ju červenú rúžičku (Suš. 353). 3. s inst. doplňkovým: Mě družku pytała = družkou, za družku (laš.).

pytat se, ptáti se, tázati se: Pytała se kočka kočky, má-li kocúr pazúry (Suš. 641).

pytlač, -e, f., coll. = pytláci: Tá pytlač kde jakého zajíca vytluče.

pytlák, čmelák rezavý (ND. 212).

pytleň, -a, m., tlusté střevo hovězi, na bachořice (Zl.).

pytľovať sa, tančiti nepěkně, v nečas nebo vůbec pozorovateli nemilo (Zl.).

pytlůvka, 1. zpropitné mlynarčíkovi od mletí (laš.), 2. druh jablek.

pyzda, *pidza*, vulva (srovn. pyj).

R, Ř.

rabiják, rabijácký člověk, zuřivec, surovec (vých. Mor.).

rabovat: Matka rabovala synkovi v kápčách = prohledávala (Slav. ČL. X. 299).

rabuša, -še: V každé hanácké hospodě visívala za stara raboša, černá tabule, rozdělená bílými čárami na tolikero oddělení, kolik bylo usedlých v obci, poznačené domovními čísly. Na »rabošo« zapisovalo se, co který usedlý zůstal v hospodě dlužen (Hoch 39): Tož to tam připište na rabušu! Srovn. vrub.

rabuše, pl. f., provázky, oprátky, kusy mladého lesa na vysekání rozměřené a prodané (sev. Mor.).

rabuť, clematis (bot.).

rabůvka, rabování, drancování: Že pak ale na městě na rynku vína nebylo, několik těch granatýrů na rabůvku do fary vyběhlo (Vyhl. II. 78).

rác, -a, trumf v kartách: »Čeho rác?« »Sipů« (zelen). Já ti povím, čeho je rác = zač je toho loket. Už věděl, čeho je rác = kolik uhodilo (vých. Mor.).

racovat, trumfovati.

račet, rachotiti. Z daleka zaračely kočary. Už odračeli na veži = odrachotili v týden pašiový. Až zapíšču, všecí sa vyračá ven = vyhrnou hřmotně (val.).

račet: Zpívají, až tak račí (Podl.); jinde: jačí, hučí. Nejveselejší je to, dyž všecí hospodščí veznú muziku, to můžete ohluchnúť; enom račí na

všecky strany = hučí vřískavě (dok. 71).

rači, má význam mezislovce: Och, Jezusky rači! (Slav. ČL. XIII. 112).

račica, -ce, potentilla verna (horn.).

račik = rači, raději: Já tam račik ani nepůjdu (Slav. ČL. XI. 483).

ráčít. Jednoduchého slovesa toho lid užívá jen mluvě s knězem, ale často složenin: No, že se uráčíť! = z těžka odhodlal. Vyráčil se = nerad se vypravil. Sen se mu vyráčíť = vyjevil, splnil.

rád -a -o 1. s dat.: Sú rádi hóstom, budú vám rádi. Zastřelíť sem kurotvu, téj sem býť radši jak zajícovi. Ona kýšky nechce, a já su ráda téj (Zl.). Ach, můj milý máji, my sme tobě rádi (ND. 264). Potom budeš tomu ráda, kerý pase svině (Suš. 297). Sme rádi tem penězom, že už sme jich dostali (Mal. XXIV. 66). 2. Byli *z toho* rádi. 3. Ve spojení s některými slovesy, ob. v čase přítomném, *rád* mívá význam lat. solere, ř. *φιλεῖν*: Ešče na stole se to rádo připálí (dok. 106). Oškvarky rády stuchnou (dok. 113). Kdyby byly ovce skotny, po tom koření rády pometají (Mor. lid 267). Na podzim rádo pršívá. Dyž dráb hlavů kévá, nerád večer bévá (Suš. 512). *Pozn.* Ve větách »Kravařky na pastvě rády zpívají.« »Po obědě rád si zdřimnu« a pod. má *rád* svůj původní význam, ale viděti, jak snadný jest odtud přechod k označování děje opětovaného: Kravařky na pastvě zpívávají.

Po obědě dřímávám. 4. Co bys rád? = co chceš? »Co byste rádi? = co poručíte?« tázává se kupec, hostinský a p. příchozího. 5. V nářečí val. a horn. pojí se *rád bych* s infinitivem: To bych já sa nerád dožrať. Rád bych pomoct. Ráda by k nám přijít. Rády by to dostať. Rádi by Janička na tú vojnu zadat (Bart. II. 357). Ráda by tancovat, ale sa bójí (ib. 294). 6. *rád* zastupuje často ve větě určité sloveso: Hanáci rádi máčku (jedi) Vyhl. II. 160. Dyž rybu vyloví, ráda by do vody (skočila) jak sa dívča vydá, ráda by svobody (Suš. 469). Zabečala kráva, že by ráda na poře (šla) Suš. 483.

řad: Stáli tam řad řadem = řad vedle řadu. Hrnuli se řad řadem (slov.).

řád polní, polní náradí kromě vozu, tedy pluh, kolečka, brány a p.: Pomimomotyky nepotřebuje žádného řádu (val.).

rada: Synečku, zlá rada, maměnka kázała, dyž ty přindeš pod okénko, abych tě vyhnała = všeob. zlá věc, zlá příhoda a p. (Suš. 344). »Já sem ti *ten* rada, ta rada«, praví se dle toho, chce-li muž nebo žena říci »jsem ti tou radou« (Vah.). Bylo peněz, že jim nebylo rady. S tym sněhem něni žadne rady (marno městi, když stále padá) (Opav.). »Co tinění rady?« praví se neposedovi (Zl.). Marná rada toho bude = velmi málo (Slav. ČL. X. 468). Je v radě, šel do rady, mají radu = sezení, kteréhož slova lid ne-užívá.

radit: Rad' radu = porad' (Bart. I. 128). Už si radíme jeden druhému = pomáháme. Radijú si jak možú, sich fretten (dok. 125).

radit' 1. s kým, mluvití, hovořiti, 2. vyřadit' komu, ublížití (slez.).

řádka = hřádka, hřada (v. t.), záhonek: Sednu na zahrádeče na poslední řádce, na bílé leluje (Suš. 485).

radlica, -ce, železo na radle.

radličák, pluh o dvou radlicích.

radlo (viz obr. na str. 351.).

rádňovať, býti rádním v obci: Už nemusíš rádňovať Ietos (Slav. ČL. XI. 275).

Radocha, příjmení.

Radosť, trať (iron.: bahno) Náklo.

radostníček, svatební koláč: Požičaj nožíčka, len si já odkrojím svého radostníčka (Suš. 148).

radostníky, koláče pečené na »svačinu« (v. t.) Jicko.

radostník (radosník), křtiny (Klimkovic).

rádoš: Skopy řezníci kupují na páry, vybývající, na př. třicátý pátý, je rádoš; ten se dává nádavkem (Zl.).

radovánek, mlezivo (v. t.) Zábřežsko.

Radováanky, pl. m., trať (Otrokovic).

Radovany, pl. m., vinohrad (Boršice).

raduša, -še, kráva, »které je kravařka ráda«, červenobíle strakatá (val.).

radvan, hlupák, nemotora (val.).

ráf, (laš. ráfa), železná obruč na kole (z něm. Reif).

rafika = trafika (Podl.).

rafnúť, uchvátiti, raf! = uchytl (laš.; z něm. raffen).

ráfnúť n. rápnúť, udeřiti (val.).

Ragáč, -a, trať (Hulín).

ragan, nezvedené (větší už) dítě: Rodičé měli už tech raganů šest (Vlk 3).

rachat, o zvláštním, rachotivém zvuku: Prase rachá (rochá), žaba rachá (rachotá, rechoce), řetaz racha = řinčí (laš.).

řáchat — *řachnúť*, práskati bičem: Pastýř řachl kocarem (dok. 242), záp. Mor.

řach, napodobení chřestivého zvuku: A řachy, řachy, enom to praščelo (dok. 258).

rachetľa, -e, *rachomětľa*: Stará r. = stará dívka.

rachnatý = rapnatý, chrastavý: žaba (val.).

Rachny, pl. f., les (Litovelsko).

rachotá, -y, m. křikloun (laš.).

rachovać, počítati (laš.; i pol.): Sporachuj to sobě (Suš. 226).

rachuněk, -ňku, počet (laš.).

rajčák, druh bramborů.

rajdák, druh tance, rejdivák (Suš. 602).

rajdať sa: Kdo má chůzi zdlouhavou, kdo plete nohama, ten »sa rajdá«, je »rajdavý« (val.).

rajdovat, řídit voje, když se vůz někam potlačí: Muj tatičku stary, moje zlate oje, dy stě rajdovali, dycky bylo dobře (Suš. 490, laš.).

Ráje, v Rájoch, údolí (Vizovice).

rájka, druh hrušek.

v rákoši = na jakémsi, mythickém sněmě (Df.).

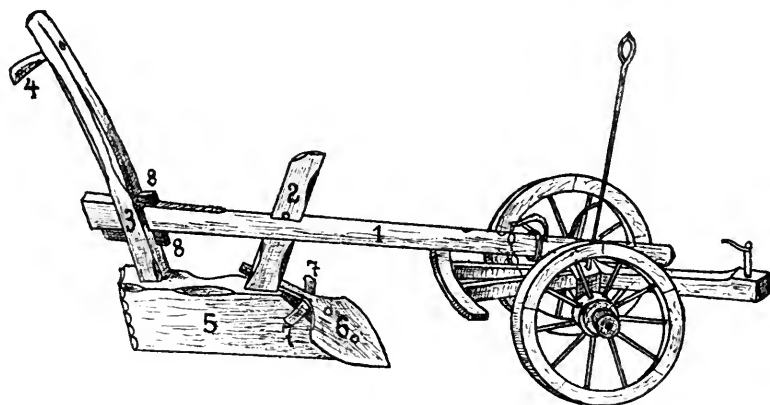
Rakousky (-6-), trať (Bedihošť).

Rakovec, -vca, trať (Rovensko).

rakůvka, »račí oko« (vých. Mor.).

ramovačka, široká motyka (záp. Mor.).

rampúch 1. otvor z čelistí (armensky rapuch = sopka, Zeit 1895, str. 103). 2. v komíně sú rampúchy, na kterých maso zavěšené se udí (Kt. z Ostravska). 3. díra pro vzduch do sklepa (vých. Mor.). 4. díra pod

Radlo.

1. hřídel, 2. slubica n. přední sloupek, 3. socha n. zadní sloupek, 4. rúčka n. rukovítko, 5. radlo, 6. náradník, 7. rozhoný, 8. klíny, jimiž se hřídel níž nebo výše stává. — Radlem na záp. Mor. se přeorává, brambory vyorávají a p.

Rajna, trať (Ježov).

rak 1. Podle barvy rozeznávají ve Slezsku raky: *černé* (když se vaří, nezčervenají), *žluté* (ti jsou nejlepší), modré, zelené. Též se raci dělí podle toho, kde žijí: *olšané* (černí), *bařinaře* (plaví, krátcí s klepety hrubými) Vyhł., VI. XIX. 737. 2. Když se žinčica vaří, sýr zbylý sráží se v kousky, které slovou *rak* (LN. I. 203).

rakoš, -a, hranice cihel (laš.).

rákoš, -a, beseda: Ít do rákoša (horň.). Dyž je kočce sedm roků, idze ráda do rákoša = uteče (Dob.). Baby (čarodějnice) a kočky bývají

oknem, kam se svádí do nádoby voda stékající s oken (laš.). 5. zmrzlý led na okapě (na záp. Mor.; na vých. Mor. střechy!).

rampulák, žlutý, velký knoflík kovový (Líšeň).

Raň, -ě, f.: Okolo Štrasburka teče Raň krvavá = Rýn (Suš. 584).

rana: Přišel mu do rany (in den Wurf). Dělal rany (zuřil). Je ho rana (je tělný, silný v těle). A hned z rane mandele převracovało (najednou, náhle) Mal. XXIII, 34. Je tak unaven, že si sedne od své rany (netřeba ho pobízeti) záp. Mor. Všeci na ranu

přišli (najednou). Privil, že by mne v tú ranu zabil (na místě) dok. 162. Esli jí neco v tú ranu nedáte, dupe nohama (hned) ČL. XI. 272, Šeb. Všecko v raně prodát (v celku) Zl. Mosí se to dělat po kúsku; v raně by to bylo moc (najednou). V raně to zpozoroval (hned). V tý raně tu byl (právě teď) záp. Mor. Za ranu (han.) = na ranu, najednou.

randličky, -ů 1. delphinium, 2. aquilegia vulg. (bot.).

ráňat -ám, i-ňu, ovoce kamením n. holí rážeti. Ořechy vždy se holí »ráňajú« (vých. Mor.).

ráně, -ěte, *raňátko*, dítě ráno narozené (Žď. obr. 124).

raní, n., raní mše : Dnes bylo dluhé raní.

raničko, časně ráno: V úterý raničko (Suš. 461).

ranit: Raniło ho (mrtvice) laš.

ráno: Přišel šohajček na ráně (Suš. 540). Jak bylo na ráně, hosti se schádzajú (Suš. 779).

ranocel, *plantago maior* (Kt. z Ostravska), že celí rány; srovn. tamtéž *ranocelný* z »Rost.« Tak slove ta zelina i zde onde na Moravě. České jitrocel je tvar záhadný. Vykládá se jako jatrocel, ale zelina výhradně na rány se příkládá, od játer se jí neuzívá nikde, a pak churavá játra se *hojí*, nikoliv celí. Snad v Čechách bývalý ranocel nedorozuměním proměnili v jitrocel, vidouce ve složenině *ráno*?

ranostaj, *ranostajek* — *ranostajka*, ráno časně vstávající (val., laš.): Pasáka polévají, aby byl čerstev a ranostaj (Mor. lid 243). Rozína byla robka dělná, ranostajka (Vlk 84).

rantoš, -a, varmužka, usazenina z másla, když se vyvařuje (N. Město) = cmúr (v. t.).

ranuľa, -le, *ranoša*, -še, jméno krásy velmi červené (val.).

ranušenko, časně ráno (laš.): Rano ranušenko drobný dešč pada (Suš. 207).

ranuška, raný brambor.

raný na Podluží, Laších, Jicku a Kelecku, jinde skory.

rané, -ého = raní (v. t.): Ešče nešli z raneho (laš.).

rap, spěch, pilno: V tem rapě sem zapoměl (též: v téj rapě). Bylo s tým tak na rapě (val.); rapem n. rapkem = honem (laš.).

rapačka, hrkávka (v. t.).

rapák, druh bramborů »rapavých«.

rapáli, neschůdná, kamenitá cesta (Jicko).

rapaňa, -ně, šalvěj (od »rapavých« listů).

rapafáky, pl. m., »rapaté«, drsné ruce (han.).

rapatý, drsný: rapatá grapa = kostrbatá stráž (Vlk 38) = rapavý (v. t.).

rapavec, -vca, rapavý, od neštovic poďubaná (dok. 230).

rapavý 1. drsný: list, jaký má na př. šalvěj; rapová žaba = ropucha. 2. porýpaný od neštovic: Ten tvůj starodávný bude si prej brat tú rapavú (dok. 63).

rapec, -pca, úzký řemen, jímž se upevňují nohavice okolo pasu (slov.).

rapěnka, druh řepy, drobné a bílé (Brň).

rapěť, praštěti: Až mu kosti rapěty (laš.).

rapitať, utikati (laš.).

rapnout n. rařnout, drapnouti.

rápnůf n. ráfnůf, udeřiti (val.).

rapotáč n. rapotačka = hrkávka (v. t.) Df.

rapotat, o chřestivém zvuku: rapotáč, straka rapoce (vých. Mor.).

rapouch, trudovačka (v. t.) záp. Mor.

rapouchovatět, trudovatět: Všcky karlátky zrapouchovatěly (záp. Mor.).

rapucha = svízel (v. t.).

rapuša, -še, kvaka, rábka (Zborovice).

rárohy, -ů, harabouzí (val.).

ras má jména rozmanitá: dráč, dřáč, dříč, dřík, drda, daša, šerha, kaděra, piterka, pastýř, opravač, pohodný, výtažný.

řasa, -se 1. květ lísky (amentum), 2. klas ovesný.

řasa, záře (záp. Mor.).

rjasenica, -ce, letnice (že je »urjasená«) Dob.

rjasit, řasiti, řasným činit, faldovati: Rjasila letnicu. Má letnicu pekně urjasenú (horn.).

rasovat se s kým, hádati se, tupiti někoho (Maš.).

rasovník, druh kožicha, v. kožuch.

raška 1. čermáček, 2. fazole bílá, po černu strakatá.

Rašovec, -vca, trať (Blansko).

raš, -ě, f., pazneht ovčí, kozí a p. (val., laš.) = ratica (v. t.)

rataj, -a. Na větších stacích ve Slezsku mívají také »chlópa«, jenž má dozor nad čeledí při práci, kde hospodář sám na to nestačí, n. kde hospodáře není. Za stara prý mu říkali *rataj*.

Ratajka, jméno louže na Mlatcově v zahradě č. 26.

rátat, počítati (val.).

ratica, -ce, 1. = rať (v. t.), 2. Klau-enkrankheit.

Ratikov, les (Kelč).

ratisko, rukověť hrabí (dok. 288).

raubšik, pytlák (z něm. Raub-schütz).

raubšičif, pytláčiti: Krampota raubšičif (Vlk 14).

rvat: Žaba rave = rachotá (sev. Mor.).

ráz (i raz), -u 1. rána, 2. -krát (val., laš.): Lepší ráz chvala Bohu než dvakrát dá-li Bůh. Býl sem tam ráz. Raz mně dal, a po druhé již mi nechtěl dať nic (Kda II. 60). Mohou si koupit raz tolik krav (Kda II. 169). Nemám ráz co na sebe vzít (= zholá nic). Ráz to, ráz to (jednou, po druhé). Raz byla hranica hrubě obsadná = kdysi (Vlk 37). Zatahli prvši raz, druhy raz, po třeti (Suš. 189). Tu kerýsi ráz som tam boľ (Dob.). To bylo iny raz (jindy). Co kerý ráz okusil, okénkem vyzřít musil (Suš. 172). A tak je to každým razem (po každé). Ani razu nězaprchlo (ani jednou). Dybych ja ti museľ kolibečku dělat a razu do ni nětati (Suš. 702). Neraz sem to slyšěl (nejednou). Raz dňa jieme (jednou za den). Kúrime (topíme) dva razy dňa

(horn.). Sedym razů omdlela (Suš. 86). Prišol sedom razí k nám (Suš. 353). Keľko razí pozreľs na moje srdečko (Čern. 70). Bařina do razu se ztratila = najednou (Kda II. 273). Vypil plnou sklenici vína od razu (Kda I. 248). Od razu jí hlavu stál (Suš. 9). Z razu se chytil = hned, náhle. Jak ho řeže tak ho řeže, ráz vedle razu = ránu za ranou (Kda II. 50). To je o ráz a može byť zle = jednou to udělat (Jicko). Nebudeš po ráz u nás = ne tak hned (Jicko). Mladzenečku mladý, maš za raz umřici = hned (Suš. 12). Moja milá má takovú mašť, ona vyhójí za jeden ráz (Suš. 152). Udeřilo raz za razem.

ráz dříví, hranice, sáh: Dones dříví z rázu (záp. Mor.).

razgat, býti (Podl.): Tam ho cosi chmatne. a že mu to tam narazgalo (dok. 235).

razit 1. Razit to kúrem = čpí. Má-slo už razí = wird ranzig. 2. na koho = podoben býti: Razil trošku na vás (val.).

rázka n. *rázek*, hromádka: peněz (Líšeň).

razsocháči, smrkové křoví (Jihlavsko).

ráztoka 1. potůček, pokud teče horským údolím: jak vyjde z lesa do pole, sluje potok (Viz.). 2. údolí lesní, též dolinou zvané (val.).

razůvka, křesací hubka, která »od razu«, na jedno zakřesání chytne (laš.).

ráž, -a. Ráže jsou kuličky hliněné, v peci hrncířské vypálené a polévané (glasované) na hračku dětem. Zemáky, jabka a pod. jak ráže = drobné.

rážat, -ám, porážeti: Ja všecy já budu rážat a z hospody ven ich házat (Suš. 570).

ráždí, -ďá = roští (Df.).

ražítý, *rozražítý*, ramenatý, silný (Jevičko).

ražlivý, žhavý: popel (Vah.).

ražný 1. prudký, bystrý, rychlý: voda, kůň, jízda, krok. Býk je ražný = prudký do skoku. 2. Náš chlapec je ražnější = silnější. 3. ražný kameň = ostrý (Vah.). 4. ražno, z ražna, prudce.

řbilka, pl. n., hřebilko, kartáč na koně (Jimramov).

rebeňaf sa, třpytiti se: Dyž slůnko svítí, v horách sa všecko rebeňá (val.).

rebenit (slov. val., han.), *rebandit* (Jicko), hlučně mluvíti.

řebit se, smáti se (Žďár).

řebný, *řevný*, brünstig: jelen; ř. čas, Brunstzeit (Kt. z Ostravska).

rebont, -u, rebentění, hlučně mluvení: Jakýsi šum a rebont je znamenati (Slov. obr. II. 142).

rebošit = rebentit (v. t.): Spustili to (fonograf) ale štyrykrát, a dycky jinší to rebošilo (Vyhl. I. 77).

rebrovat = žebrovat: Chudý dobytek rebruje = viděti mu žebra (Df.).

recar, -a, druh jablek.

řeci, jářku, prý, řka, jakořka (laš., val.). Časté je toto *řeci* v nářečí lašském, a některé osoby je takměř v každou větu vkládají: A hdě's ho řeci ptať sem ho vzať? Ja sem praviť řeci, aby teho nechali. Uděľaj, praviťa sem řeci, poručenství. Řeci, synku, aťe by sa's ošidil! Tož řeci (= pravil jsem) podme. On si řeci jak živ podle chuti nezakúří (= jakořka). Šěl ze Žošků k muzidze a kúpil jí za groš gořalky, řeci: Tu máš, píš! = řka (Vlk 44). A sám jí doradovál řeci. aby si Ozefa vzaľa (Vlk 58).

řeč: Býľ sem s ním v řeči = mluvil jsem s ním. Měli sme vás v řeči = mluvíli sme o vás. Naděľali si leda trochu řeči; má z toho leda trochu řeči = pomluvy. Přidte k nám na kúsek řeči. To je řeč jako rozprávka = nijaká = To je řeč jako s kozů otčenáš (Slav. ČL. XI. 484). Za řečó zme zapomněľe na fšcko. Velmi často klade se výraz *za řečó* jako připomenutí, znamenajíc tolik co »počkať, počkétel«: Ja za řečó, počem ste prodale ten ječmeň? Gdý's přijel věru za řečó? Jak se miváš za řečó? (Mal. XXIV. 150).

řeček = zejřtek (Btcha), viz řejček.

řečisko, řečiště (val.).

řečnica, -ce: »To je řečnica!« = mluví hbitě, vtípně a ráda, má dobrou vyřídilku. Také o děvčátku, které, ač malé ještě jsouc, již dobře a rádo mluví. *Řečník* se v tom smysle neuzívá (Zl.).

řečník, veronica off. (záp. Mor.).

řečnovat, iter. *řečnúvat*, mluvíti, hovořiti: Stáli u vrat a řečnovali. A já dóm nepůjdu, dokád' se svú milů řečnovat nebudu (Suš. 414). Ja di, neřečnuj! No tož už běž a neřečnuj (Slov. obr. II. 29). Ty hušľe mu tak řečnujú = pěkně hraje.

řečný, kdo je od řeči, rád se dáva do řeči, hovorný; op. nemluva (slov., val.).

ředa serpentina cesty (Zábřežsko); na Brň. pl. *ředy* (réde): Dé pozor, neskac vůz v rédech!

ředigovaf: Kde ten stůľ redyguješ? = odstrkuješ, stavíš. Ředigovál ho na hůru spať = klidil, vedl (val.).

ředyať, stěhovati, uklízeti (val.): Z koliby sa přeredykaľy besedy do sušřrně (Slav. ČL. X. 375).

regina. Na zadním voze svatebního průvodu, na položeném točném kole, ze slámy bývá nastrojená figura na polo ženská a na polo mužská, zvaná »regina na kole« (Vyhl. II. 136).

regulka (rekuľka), réva, bíľá i černá, drobně hrozný, málo vyzraje, nosí dost (Podl.).

řehniť sa, smáti se hlasitě (Slav. ČL. X. 467).

řehoř, -a, kdo se řehoce, směje na celé kolo (Vah.).

řehořka = rohořka (N. Město).

řehota = řehtačka (val.).

řehotat: Kůň řehoce = řehtá. Straka řehoce (Suš. 696). Zástěra mu řehotaľa koľe boků = šeststila.

řehotat se, smáti se na plnou hubu.

řehtadlo, směšek, zvl. ženský: Vy řehtadla!

řehták: Trhům o sv. Janě řřkali *řehtáky*, poněvadž vedeno na ně se všech stran množství hřibat s matkami. I nastalo ohlušujíc řehtaní jak od hřibat, tak od kobyl (arch. I. 89).

řehtat se: Obilí tedé (= teď) se řehce = bujně roste po dešti (záp. Mor.).

řehťíř se, řehtati se, smáti se: Pořad' se řehťi (laš.).

řehula, -le, ženská, která se ráda řehce, směje: Rozára, známá řehula po celé vsi (Rok. I. 81).

řehúňat sa n. řehýňat sa, smáti se hlasitě, nezpůsobně (val.): Koňari sa řehúňali (Slav. ČL. XIII. 373).

rechaf, práskati bičem (laš.).

rechna 1. drkotnice, klábosivá ženská (vých. Mor.), 2. prasnice (záp. Mor.).

rechnit, klábosit (vých. Mor.).

rechotat, -cu i -tám, hrčeti, drnčeti: Fajfy rechotały na snovadlinách (Slav. ČL. XI. 225). Prase rechotało = chrochtalo (ib. X 382). Žaby řechotajú (Suš. 793). Keřa tydni řaby před Juřim začnu rechotať, teľa tydni po Juři spju (laš.).

rechotka = hrkávka (v. t.).

rechotník = rechotka.

rechtiny, pl. f., malé žebřiny na voze.

rechýňat, bručeti (Vck.).

řejček = zejtrěk (záp. Mor.).

rejdula, -le, děvče, které rádo rejdi, po muzikách chodí (dok. 69).

rejka (řejčena, rejkuša), sivá kráva (horň.).

rejkový, sivý: vůl, kráva (Podl. horň.).

rejko (nom. vok. rejko, akk. rejku, gen. sig. nom. akk. pl. rejky, ostatní pády od adj. rejkový), sivý vůl: Kúpiť sem voľy rejky (Df.).

rejž, -u, m. (Žďársko) = rýže.

řekťý, pass. = řečený: Bylo řekťé (val.).

řeku, jářku, pravil jsem: Bodaj zdrav, řeku (Vlk 73). No řeku už abych šěl. Reku, na čo mi tu škodu robíš? (val., horň.) srovn. řeci.

relija, -je, zmatek, pokřik: To byla relija! (Lor.).

relik = lelik (v. t.) Brň.

réma = rýma (slov., val.).

remlák, samec zajičí.

remlica, -ce, samice zajičí.

remľovat se, honcovat se, pojmáti se (o zajících).

removítý, kdo hned dostane rému: Nevím, co zme my v našem rodě všeci tak removítí (Vah.).

rempeliř, silně bušiti (o kováři), Jicko.

remťiř n. *remutiř*, drkotati (val.).
řemyk, *řemyček* (i pol.) Lor.; val. řemýšek.

řepa: obyčejná bílá, čapatá řepa, kterou sévají do strníska, slove: polňačka (slov., val.), vodňačka (Krumlovsko), strmiščena (han.), hladina (Rozstani), úhornica (Viškovsko), plucna (Budějovsko). Veliká, sladká řepa bílá nebo žlutá: rábka (han., západ. Mor.), kvaka (slov.), kvak (val.), kvaček (laš.), křaka (Opav.), tuřín (sev. Mor.), kolník (Krumlovsko).— Řepu skopne n. srazí, kdo zavadiť bosou nohou o kámen konec palce si odře. Má nohy, ruce, že by mohl na nich řepu sadit = velmi špinavé.

řepař, -a, brouk řepu hubící (han.).
repeška, červený mravenec (Tišnovsko).

řepeták, -a, řehťačka, »mlýnek« na třešni plašiti ptáky (val.).

repetilka, huba, která repetí, rychle mluví: Tá má repetilku (Zl.).

repetiř, mlátiti hubou: Tá by toho narepetila! (vých. Mor.).

repetuša, -še, ženská, které huba jede.

repica, -ce, carlina acaulis (horň.).

řepík, -u, ononis spinosa.

řepiček, -čku, agrimonia eup.

repilška = repeška (v. t.) Maš.

repitat se (repotat se, repotit se), třepetati se, kmitati, třpytiti se: Repice se to. Repital se jako slunce. Hvězda se repoce (záp. Mor.).

řepka, konec ocasu dobytčího (val.).

Repták, trať (Dešov).

resle, -í, pl. f., kostky: hráť v resle (Jicko).

respa, trám, traversa (Opav.).

rešuta: Na krejcaru je s jedné strany hlava, s druhé rešuta (orel), Louky u Zlína.

reta: křičet na retu = dovolávat se pomoci.

řetaz, -a, řetázka, -y n. řetázka (val.), rjecjaska (horn.). Jsa na pojímkách (v. tyto) má tyto části: ohniva n. ohnívka (články), kaniferku (točí se, »aby sa řetázka nerozkrúcala«), kotulku (kulaté ohnívko), škrižlják (navléká se do kotulky, horn.): Ešče ti já k temu dám tú zlatú retázku (Bart. III. 92). Gořalko, gořalko, pěkný řetázek máš = pěkně se perlíš (Bart. I. 33). Chlápec otčenáš říkal jak po řetázku = plynně (Slav. ČL. XII. 132).

řéthar (jezdec) vrchní snop, kterým se složený mandel kryje (Znojensko).

retka (ob. pl.), hřeben na stavě tkalcovském (Frydek; jinde šubíř).

Retkovec, -vca, trať (Nedošova Lhota).

retovat 1. zachrániti: Heľenko pradľenko, pre Boha retuj sa (Bart. II. 21). 2. hnáti, obracet: Mysľím, že ťa vyretuju = vyženu. Zaretováľ na pravo = zaměřil. Retovať koně zpátky = couvnouti koňmi. Zretováľ sa ze schodů = spadl (val.).

rév (révek, réveček) 1. větvička: rév rozmarýnu, réveček višňový, 2. vroubl, rubík na štěpování (laš.).

réviř, štěpovati stromy, očkovati děti (laš.).

řez, řezák, bití: Kolikrát aj dostali řezu (Vlk 99). Dostaneš řezáka!

řezačka, bitka, pračka.

řezák, mladé, řízné víno (dok. 148).

rezáľ, -a (řezáľ), rezaľové péro, péro z ocasu bílého kohouta, ozdoba slov. klobouku svobodných šohajů v. kosýrek).

řezance, -ů, pery nenadívané (Bzenec).

řezat: Ditěti se řezů zuby = narůstají. To tam řeže muzika! = hlučně, vesele hraje. Ten umí na ty husle řezat! Řezali německy = mluvili.

řezavisko 1. n. *zerzavisko*, červené bahno na louce (Nové Město, 2. callitriche (bot.)).

rezek, -zka 1. ryba *gobius fluvialis*, 2. houba *agaricus deliciosus*.

řezi n. coll. = řeziny (laš.).

řezigať, řezati něco nešikovně (val.).

řezivy, pl. f., drtiny.

řezivo, všecko, čím se řeže a teše: nůž, sekera, pila atd. (val., horn., laš.): Bar jakým rezivom idze bar na keho (Dob.).

řezlík = ryzlink, druh hroznů (Podl.).

řezník, červená stinka stromová (záp. Mor.).

řezúg! zvuk píly řezající (val.).

řezúgať, řezugýnať, skřípavou pilou řezati (val.).

řez, rzi, fem., rezi: Já sem přinesla tři štvrti rezi (Suš. 536), r-ži (dvojslabičně, Podl.): měřica r-ži, v r-ži, pl. rža: Letos sú rža ukázalé, rus. rož = č. žito.

reža, -že = réž: Aj reža, reža, zelená reža (Suš. 628).

řez, -u, m., dříví vod řezu (řezavý dříví, jinde vodeňkový dříví) = od prvního špalku od spodu, nejlepší (od Sloupa).

řezlavý (-ivý), řezavý (Zábřežsko).

režnatka, druh hrušek.

režnica, -ce, 1. režná sukně (záp. Mor.), 2. typha latifolia (bot.).

řezimišek, -ška, nimra (val.).

režňák, -a, koláč z chlebové mouky (han.).

režnisko, pole, s něhož byla sklizena réž.

režný: Kroupy ječmenné příliš režné = hrubé, nestejně (R. a Ž. 45).

režón, pes režné (žitné) barvy (Vlk 41).

řezucha, cardamine (bot.).

řicadlo, řicátko, zrcadlo (záp. Mor.).

řičť s dat.: Poslal sem mu páru holubů, co jim ale řekne? = co asi o nich řekne, jak se mu asi budou líbit. Co říkal tomu novému ka-bátu?

řičať, těci: Voda řičá (val.). Srovn. ryčet.

řiček = zitřek: Počkaj do řička; ale: zitrajší (val.).

řičet, vřeštěti, hlasitě plakati: Řičel, jak be jé na nože brál. Děčko řeči (han.).

řičný, urícený: Bela pře tom celá řičná, tak na ňo rosa vestópla (han.).

řidina, řidká věc: látka, zeď; řidina lesní, kde je řidko, seč.

řidit se kým: Te se Tonkem ze šatama nemožeš řidit; on je z gruntu a te z chałópke (Mal. XXIV. 69).

řijena, řivěna, jméno krávy řvavé.

řika = řeka (vých. Mor.).

řikač, -a, starší bratr, který předřikuje (laš.).

řikačka, co se říká: říkadlo, deklamovánka.

řikání, modlení v domě zemřelého druhý den po smrti; též v kostele: Dali zme za něho na řikání (Vah.).

říkat 1. Na otázku knězovu při křtu: »Jak tomu dítěti chcete říkati?« na Podluží kmoťr odpovídá vokativem: Jane, Jozefe, Marýno, Rozáro. Taktéž se odpovídá vokativem na otázku: »jak je ti?« t. j. jak ti říkají křestním jménem. 2. čísti, odříkávati, modliti se: Už aj otčenáš říče. Staňaci pořikal (Slav. ČL. X. 370). Stařenka ešče říčú z knížek (Jicko). Krúpała zložil ruky a říkał (Slav. ČL. 324). Růženec říkała (Suš. 159) Klekl si, pořikal a šel si lehnout (Kda I. 203). 3. Vejde-li dítě z venku do jizby, an tam jest někdo cizí, a nepřivítá, pamatují ho domácí na tuto povinnost slovy: »Jak říkáš?« Tak i když se nepoděkuje za dárek a p.

řimbulák, veliký, kulatý knoflík u vesty (záp. Mor.).

řimsa, polička v jizbě na stěně, za níž nastrkány jsou lepší mísy a talíře (záp. Mor.).

řimšćák, řimské, druh jablek.

řisa, -se = řasa 1. květenství olšové, lískové, březové a p: Je-li moc řis na olši nebo na lískovci, neurodí se réž (Mor. lid 87). 2. žabinec (Opav.).

řisný, řasnatý.

řít, -u, m., coll. řítí, spodek snopu (op. klásf) vých. Mor.

řitůvka, krátká sláma.

řivat, řvátí: Čích to tele říve? (ND. 38).

řiz, -u 1. Kosa má dobrý řiz = je ostrá (Vah.). 2. Jedným řizem neco odbyt = rázem, najednou. V jednom řizu n. řezu = v jednom kuse, neustále.

řizňa, -ně, řezárna na sečku (Opav.).

řiznačka, dactylis glomerata (bot.).

řiznút 1. Víno řízne = dostává řiz (když kyše). 2. Poře to Strnadovi řízne, proto ho chce kúpit = hodí se (Vych.).

řkúci, vlastně ten, kdo může uřknouti, pak vůbec zlý, špatný: To je člověk řkúci. Dyby býl nějaký řkúci, nepřijali by ho do obci. My néjzme lidé řkúci (Zl.).

rmání = rmen (horň.).

rmenec, -nca, chrysanthemum leuc.

rmenek (val.), romenek (laš.) = rmen.

rmut, -u, rum, Schutt (Zl.).

řnuć (řnu, řnuł, uřli), říznoti, bítí (laš.): Řnuł s nim o zem = uuhodil. Přěřinali dřevo = přěřezovali.

roba (slov., val., han., laš.) je každá dospělá ženská, svobodná i vdaná: »Naše roby sú na poli,« praví hospodář o své ženě, dospělých dcerách a o dívce služebné. Mnohem širšího významu je slovo to na Laších. Kdežto se ho na východní Moravě jen o třetí osobě užívá, oslovuje se jím na Laších také osoba druhá: »Robo, zazpivej pěsničku!« pravila na Ostravici souseda sousedě. Jinde na Moravě by ji buď oslovila křestným jménem, nebo by jí řekla »sestro!« Mimo to značí roba na Laších manželku, jako chlop manžel: »Poslechni roby, hybaj z robu!« pravila v Petřoldě hospodská opilému muži, pro něhož si přišla žena do hospody. »To je jeho roba,« »už mam druhu robu«. »Veřebny pane, Vy stě tu nebyli, dyž moja roba umřela« (Opavsko). — Na západní Moravě slovo roba je docela neznámo.

robák, *robař*, záletník, kdo chodí za robama: Pravíja, že je hrozný roBák (Vlk 65).

robě, -ěte, dítě (Zábřežsko). V Konicích je dítě »malinký«, *rubě* větší, 2—3leté.

robenek, -nka, mládenec (laš.): Putoval robenek (Suš. 11; var. Suš. 12: Vandroval mládenec).

robiť, dělati, pracovati (laš., horn.); odrobiť, odpracovati [dluh], vyrobit, porobiť atd.): Nic ti nězrobi = neudělá. Robiť na juncoch = orati voľy. Robí mi zle. Robíľa sem ti po vuli (Suš. 350)

robiť sa, dělati se robou; když dospívající děvče vodí si tak jako »roba« dospělá. Rus. roběť = stávati se zženštilým, ostýchavým: Také sa to robí, a je to jak šindel (Slav. ČL. XII. 229). Hanča ešče nechodiľa k muzikám, aľe už sa začínala robiť (ib. X. 36).

robotá, práce (vůbec; bývalé nucené práci poddaných říkalo se panské) laš., horn.: Ešče přijdže v sobotu, kdy mam piľnu robotu (Suš. 195). Prstynek ze zřata, Krakovska robotá = dílo (Suš. 376).

robotní, všední: šaty, deň (laš., horn.).

robotník, nádenník (laš., horn.).

robsko = velká nebo špatná roba (Btcha). To je robsko!

ročák: hříba ročák = roční (Vlk 46).

rod 1. Náš král má jedinou dceru na rodě (Kda I. 103). Byl jeden kovář a měl jediného syna na rodě (Kda I. 194). Byľa sama na rodě = jedinou dcerou. Je sam na rodě = jednorozený (laš.) 2. = rodina: Kedz něbudzěš moja, budzěš bratra mého, ešče sa dostaneš do rodu našeho (Bart. III. 261).

rodič = rodák: Odkúď ste rodič?

rodičé. Rodičům děti říkají: tato — mamó (Pomoraví, Zábřežsko, záp. Slezsko), táto — mámo (mamí) (záp. Mor.), tatičku — maměnko (slov., val.), tatinku — maměnko (u Přerova, Btcha), tatíčku — mamičko (dol., Podl.), tatínku — maminko

(v městech), tatuľku — mamuľku (Laši mor.), tatičku — matičko (han., Opav.). — »Otcove mi umřeli« = rodiče (laš.). Tyto názvy jsou všude ustáleny. Na Slovensku na př. jne maličké děti říkají rodičům: tato — mamó, řeklo-li by tak odrostlejší dítě, pokládalo by se to za mazlení. Kde říkají tatiček, tam tatínek zní »po pansku«. Na Jemnicku přistěhovalý soused, jemuž děti po dřívějším zvyku říkali »tatínku« místo tamějšího »táto«, podržel jméno »tatínek« za posměšnou přezdívku.

rodina, příbuzenství i příbuzenstvo: Sú spoľu z rodiny. Sme trochu do rodiny. Tam's jak živa nebyla ani tvoja rodina (Suš. 22). Šěľ by k nám syneček, nedá mu rodina (Suš. 386). Řekni ty mu to, Rachůnko — si jeho rodina = jeho příbuzná (Slov. obr. II. 55). — Téhož významu je přízeň, přátelina (laš.) a svojina.

rodit, nésti ovoce: Tá jabľoň nerodí. Letos se nám hodně ovoca urodilo. Hrušky hodně zarodily (val. obrodily). Až suchá jabľoň rodit bude (Suš. 264).

rodný = úrodný: Prodě svoje pole rodný a veplac mě, milá, z vojny (Bart. III. 255).

roh 1. -u, kopyto (Brň.). 2. Sedí máti na roh stola (nesklonné) Suš. 330.

roháč, -a 1. brouk má jména: rohál, rohlikál (Bohdíkov), paroháč (Brň.), krkorožec (horn.), jeleň (laš.), pľaný jeleň (Podl.), kliščák n. kliščál (záp. Mor.). 2. široké vidlice na válci k stavění velkých dvojuchých hrců do kamen. Hrnec se nabere za obě ucha na rohy (Vlk 49). 3. dubová šiška (Podl.).

rohačka, plachta na rozsívání (Podl.).

rohál, -a 1. vůľ s velikými rohy, 2. brouk roháč (v. t.), 3. druh hroznů.

rohatý: jarmek = trh na rohatý dobytek (Dob.); trávník, obecní pastvísko pro rohatý dobytek (arch. II. 75).

rohatý euf. = čert: Mlč, dělátko, neplakej, sic by přišel rohatej (ND. 38).

rohlena, ženská, která se ráda porouhá, posmívá (Jevíčko).

rohlik, pták cypselus apus.

rohlikál, brouk roháč (v. t.).

rohořka = rohožka (val.).

rohové, propitné, které kupitel krávy dává kravařce.

Rohozná, -ěj, trať (Vizovsko).

róch! sebú na ledě = upadl, praštil sebou.

rocháč, -a, ruchadlo.

róchačka, bouchačka. Dítě uhněte kus bláta v podobu vydutého čtverce, kterým pak uhodí o zem, »tak to róchně« (ND. 185).

rocháň, -a, veliký koláč z oděrové mouky, povídlím nebo hruškami pomazaný (val.).

róchat, -šu, *róchnút*, *rošit* 1. práskati bičem: Neróchaj, neróchaj, neder sobě šňory (Bart. III. 215). 2. práskati, pukati: zem je od sucha poróchaná. Kamna doróchané, zed' doróchaná. Střechy mrázem tak róchaľy. 3. uderiti, bítí: Tak řa róchnu! Vyróchal mu. Rošř sebú (vých. Mor.).

róchat, *řókat*, chrochtati: Prase řóchá, řóce (han.).

rochlá, -le = rokle: Znáľ každú rochlú a ráztoku (Vlk 37).

rochnál, -a, tlustý a silný (Vah.).

rochot, -u, zachrochtání: Milá plemenico (svině), kolik dáš rochotú (Suš. 734).

rochoť, -i, f., zmrzlé bláto na cestě, jež pak trčí vzhůru a chůzi i jízdu stěžuje: Mrzlo, taková rochoť byla (Slav. ČL. XII. 44).

rochotat, chrochtati: Prase rochotá.

rochotnatá cesta, na níž bláto zmrzlo (v. rochoť).

rochycnúť, int. slov. *róchnút* (val.).

rojník, netřesk.

rojovník, melissa off.: Červený modrý rojovník (Suš. 689).

rojová matka = rojovník (Peck).

rok na Jicku jen v jedn. č.; proto též koni v prvním roce říká se ročňák; v pl. leta (Vah.). Jinde je stále

spojení: Za rok za dvě leta. Kdy tobě roky dochodíja? = kdy máš narozeniny. Šak roky už máš = jsi dospělý, dosti starý. Ešče nemá rokú = ještě mu není 24 let. Došly mu roky = umřel. Dyž se rok s rokeni zešřl = za rok (slov., val.). Chovat prase k roku = které se nezabije toho roku, nýbrž až příštího. Dyby nepř, aj by rokú dočkál = starší. Býľ na istém roku = na domluvě o nevěstu, na námluvách (val., laš.).

rokyta, coll. rokytí, salix purpurea: Rokyta, rokyta, jak pěkně prokvita (Suš. 326).

Rokytín, trať (Tlumačov).

roľa, -le 1. role: Ta Unínská roľa čérno pooraná (Suš. 165). 2. větší usedlost = místo: Vydaľa se na roľu, je z roľe (laš.).

róldek m. = rákosový strop, z něm. Rohrdecke (Btcha). Oni mají róldek.

rolľ, pl. roľa, -í, = role (val.); Nekeré roľa se nechávaly na úhor (Vlk 9).

rolica, -ce, rolíčko (laš.) = *rolčí* (val.).

rolní, -iho, m. Rolní bývali od obce voleni na to, aby škody polní vyšetřili a vycenili a úřadu obecnímu navrhli, jakou náhradou pachatel poškozenému povinen byl. Kromě této náhrady obecní úřad odsoudil obžalovaného také k pokutě a k náhradě rolním za vycházku na pole, kterážto náhrada slula východní (Skop. II. 76).

romenek = rmenek (v. t.) laš.

romuť = remtit (v. t.).

Rondasky, pl. f., trať (dok. 188).

řondíř (řáďiti), mluviti: Třeba pořondíř mi trochu s nim (Frýdecko).

rónit, srážeti: Už tobě, nevěsto, víněk z hlavy róná (Bart. III. 444). Zróníť jabko (vých. Mor) v. ráňat.

ropoša, -še, housenka na zelí (z něm. Raupen) Zábřežsko.

ropucha má jména: žaba rapnatá, rachnatá, chrastavá, trudovatá, rapavá, dubová; chrastaňa, trudka.

rosa cigánská první n. slabý mrazík (Vck.).

roseňa, -ně, jméno krávy (val.).

rosit': Enem zarosilo = málo sprchlo.

roslíky, -ů, = srostlíky, dva spojené hrnce; nosí se v nich žencům na pole (záp. Mor.).

rosnička slove: rosňačka, rosница, janíček, žaba svatojanská (Opava), zelinka (Brničko) pámbučkova žabička (Litovelsko).

rošnuť (rostnúť), růsti: Ej rošně mi, rošně gaľanka (Vyhl., VI. XVIII. 565).

rošec: slaný jak rošec = kruch (han.).

rošija, -je, jméno krávy; má dlouhé rohy (val.).

rošit, udeřiti (val.) v. róchat.

rošf, -a, podelní trám, který podírá příční »trámy« stropu.

roubenica, -ce, chalupa ze dřeva sroubená.

roubený, opatřený dřevěným srubem: Stodynka róbená, voda v ní studená (Suš. 284).

roublík (-ó-), rampouch ledový, střechýl (od Třebíče).

roubíček, u vozu železný kolík na přič visící na dvou ohnívkách s obou stran na brdci (vůz II. 28).

roubka, *roubení dobytká*. V třetím týdni po veliké noci sousedé konali hromadu řečenou roubku. Večer přede dnem hromady vyslání tři neb čtyři sousedé s *vruby*, aby dobytek *porubovali*. *Poróbcí* (róbčí) zastavili se u každého stavení pod oknem a tázali se domácích, kolik mají krav a telat, a kolik starých sviní a prasat. Udaný počet nařezali křivákem na hranatou hůl (vrub), na které měli také čísla domovní římskými číslicemi vyřezaná, a proti těmto číslům na vedlejších hranách naznačili počet krav a telat, na druhou hůl počet sviní a prasat. Holím říkali *vruby* (Skop. II. 122).

roučka, ucho u nádobí: Nění mo to róčkó = milé (Jevíčko).

roucha, *roucho*, šata, šátek: Vem si tam tu róchu, dej ušit košulku (Suš. 161). Pře mý mily vlase, škoda vaší kráse, že já vás zavít mám do rócha bílýho (Suš. 444).

roupa (-ó-), *trudovačka* (v. t.), pl. *roupy* 1. zvláštní nemoc dobytčí: Často zvrhnou se dobytčeti úroky v roupy: dobytče má hryzení a válí se od bolesti (Mor. lid 198). 2. svěhlost, drzost, bujnost: Ten je plně rópů. Ten má rópe (Maš.).

rous, vlas (Jimramov), *róse*, dlouhé vlasy (Maš.).

rousňák, druh holubů s opeřenými nohama.

routit: Zeď se rótí = drobí, rozpadává (han.).

rovášek, pečivo o křtinách a pohřbech, koláče nadívané (Df.).

roveň 1. -vně, f. = rovina: Za Opavu na rovni (Suš. 85). 2. adj. nesklonné, masc. i fem., užívané jen doplňkem: Vožě se, synečku, s pánem Bohem, a já tobě na statku nésu roveň (Suš. 212). Vem sobě děvečku sobě roveň (Bart. III. 396).

rovesník — *rovesnica*, stejného věku (val.).

rovňák, *rovňáčka* 1. vrstevník, 2. stejný: On je muj rovňak. Rovňáčka v práci (Opav.).

rovňan, obyvatel roviny při řece, op. vršan (Vck.).

rovně adv. (slov., val.), *rovňako* (laš.) = *jednako* (v. t.): Mosím mět rovně služebnú chasu = tak jak tak. Já ještě více těm podobných námitek bych mohl přednésti, ale což na plat: ty od svého ústavu (úmyslu) rovně neupustíš = bez toho, tak jak tak (Korr. Pal. 199). Tobě rovně musím tu radu dáti = podobně, též (ib. 276).

rovno 1. Musíš dycky brať rovno = stejně, stejný díl. Šěl rovno k nim = přímo (Vah.). Napřed dávala 18 zl., potem do rovna, t. j. 20 zl. Když prodavač žádá na př. 54 zl. a kupitel podává 46 zl., po delším smlouvání řekne posléze ten neb onen: Víte co, udělajme to »na rovno«, t. j. na 50 zl. (Zl.). 2. rovno, zarovno pojí se s instr. bezpředložkovým: Kožuch rovno Ieknicú = stejně dlouhý. Voda šla zarovno cestú, zarovno prahem (Zl.). Kobzóle

máme zarovno řepům (Vah.). 3. rovno přisvědčuje = ano (horň.).

rovný 1. jak svíca (šohaj), jak po dlani, jak po stole, jak by kulů hodit (cesta). 2. je rovné = upřímný (Maš.). »Sed si na rovné«, prohýřil-li kdo svůj majetek (Vck.).

rozbácaný: Pastuška, to je obyčejně takovej dům rozbácanej = rozbouchaný, na spadnutí (dok. 117).

rozbambušit, rozpáratí zajíce a p., kuchajíc (Zl.).

rozbarouchat: Máme to rozbarouchany = nepořádek v jizbě (han.).

rozběhlec, -hlca, chléb nízký, rozkysalý (Brň.).

rozběhnout se: Rozběhni se mi pro hyntě = zaskoč mi pro niti (záp. Mor.). Pecne z porůstlyho žita se rozběhnó (Maš.).

rozbechňatý, hodně nabubřelý (Btcha).

rozbechtaný, rozežraný (laš.).

rozblbaný, rozvařený příliš na měkko: Dyž je to rozblbaný, už to není tak dobrý (dok. 106).

rozbolavit se: To se dycky dítěti hlavička rozbolaví = osype a p. vnější bolest; *rozbolí se* vnitřní (dok. 8).

rozbože!, milý Bože: Ach Bože, rozbože (Suš. 11).

rozbrakovat, roztrřiditi, oddělití od sebe: Nelza to rozbrakovať (fig. 13).

rozbraňovat, oddělovati od sebe zápasící: Až byli v sobě, darmo ich hospodský rozbraňováł.

rozbradúcat, rozviklati: mlatičku (Vck.).

rozbrežďovat sa, svítati: Už sa rozbrežďuje (horň.).

rozbrojník, neposeda (laš.) v. brojít.

rozbrouhat: Bote só rozbróhany, mosím je fištrónem namazat = rozrousány a stvrdlé (Maš.).

rozbrůjný, rozpustilý (laš.) v. brojít.

rozbulit, rozházeti, rozbořiti: kopu sena, chalupu (laš.).

rozbyt se: Debe se člověk na světě rozbel, přece mosi odejit (han.).

rozbytovat 1. rozbytoval celé prase = rozprodal, odbyl (Vah.). 2. rozbytoval všechno = rozmarnil, rozdal a p. (Zl.).

rozcasaný, rozcuchaný (o posteli) val.

rozčabraný, rozcuchaný, rozstřapatěný (laš.).

rozčápit nohy, roztáhnouti od sebe stojíc; r. sa, postaviti se nohama od sebe roztaženýma, rozkroćiti se ze široka; rozčápený, kdo tak stojí (Zl.).

rozčesnut strom, rozstřipnouti na dvě, vstoupíc opáčným směrem na haluze. Vůl se rozčesť = vytkl si nohu v horním kloubě; o člověku, když si způsobí průtrž (val.).

rozčínit, *rozčínat*, zadělati na chléb, udělati kvas na chléb: Mosím si rozčínit na chléb (horň.).

rozdahuba, -y, m., n. *rozdavhuba*, otevřhuba (Zl.).

rozdávat hubu, otevřiti po uši; rozdaovat sa, křičeti plnou hubou. Rozdaoval na mne hubu. Co pořáď tú hubu rozdavuješ? *Rozdava, rozdávený*, kdo křičí na plnou hubu (Zl.). Zebrák měl rozdávenou hubu (Kda I. 168). Ryba naň hubu rozdavovala (Kda II. 182).

rozdělat neco 1. začítí dělati, pracovati něco: Rozděľáť to, aľe nedoděľáť. 2. rozestřítí, rozbaliti: Rozděľe tu plachtu! (Btcha).

rozděšćit sa: To sa nám rozděšćilo! = dalo se na dešť (val.).

rozdivný, *roztodivný*, *rozpodivný*, všeliký, rozmanitý, podivný.

rozdrapit, otevřiti: dveři, oči; roztrhnouti: sukni; rozškrábnouti: ruku (val., horň.): Nechała v chaľupě vsecki dveři rozdrapené (Slav. ČL. XI. 434). Rozdrapa oči, kůřš (ib. X. 297).

rozdrapovať sa na koho, otvřati hubu, osopovati se (val.).

rozdrobit pěták, proměnití na drobné.

rozebrať: Už sa nám dřímaľo, a vy ste nás tak pěkně rozebrali = zpěvem, vypravováním dřímoty nám zahrnali. Rozebřráľ ho = těšil toho,

kdo se nad něčím »zabírá«, trutil, staral (Zl.). Píl, aby sa rozebrál = probral z trudných myšlenek, rozveslil (Vlk 24). Aj Rozínu to rozebralo (Vlk 83). Že je mý srdečko zarmócený všecko, aby mně ho rozebral (Suš. 277).

rozedřít: Te dveře só do kořeni rozedřeny = otevřeny (han.).

rozehnat: Děte mně neco rozehnat' oteklenu (Mal. XXIV. 273), srovn. zhánět. Mrtvoľa rozehnatá = v rozkladu (Vah.).

rozejít: Rozešlo ho to = rozmyslil si to. Už ho to rozchodí. Není třeba řeči, dyž by to mělo rozejít jedny nebo druhé = kdyby si to jedni nebo druzí rozmyslili, od úmyslu upustili (Slav. ČL. XI. 273). Má prostrannú izbu, má se kde rozejít. Kráva na zadek rozešlá = slabá, nemůže choditi, šantavá.

rozený strom, švestky, plánky z jáder vyrostlé, nepřesazované. Tam je samý písek rozený = čirý.

Rozepřa, jméno mnohých tratí, zvl. lesů, o které byla kdysi rozepře s panstvím, které z obecních se staly panskými.

rozezdat se, dáti se rozvésti (o manželích), sú rozezdaní = žijí od sebe.

rozežhraný, *rozežhranec,* bujný, rozpustilý.

rozflanhářit, promarniti.

rozgábit, *rozgabovat* = rozgébit, otevřít do kořán: dveři, hubu (val.).

rozgajdat 1. uvéstí v nepořádek: Chodí rozgajdaná = nepořádně oblečená (nezapjatá a p.). 2. promarniti: Rozgajdál poslední jednuško (Maš.).

rozháňat: Švirák stál a rozháňál rukama = agitoval (Slav. ČL. XI. 434).

roz hazovat: Hlase zbytečně ne-rozhazujte = rozptylovati při volbě (Rok I. 48).

roz hážka: A te si meslíš, že mám na roz hážku = peníze na rozhazování (Rok I. 157).

roz hérovat zvon, rozhoupati (Maš.).

rozhlédat se: Dybych se rozhlédal, nenajdu toho.

roz hod, rozhodnutí: Měl to do svého rozvodu (Vah.).

roz hon 1. širší pole se oře v rozhon (Brň.) neboli v rozplohu (Tišnovsko), an oráč půdu k oběma brázdám »roz hání«. 2. rozhony pl. m. u radla v. radlo 7.: Oře šohaj, oře, rozhon rozorává (Bart. III. 283).

roz honky, -ů. Ke konci přístek slaví se rozhonky = hostina a tanec (Suš. 767).

roz hospodář, špatný hospodář, který majetek rozhospodáří, rozmarní: Ach Bože můj, oče můj, už sem sa vydaľa, ale sama nevím, koho sem dostaľa; bude-li hospodář lebo rozhospodář (Bart. II. 267).

roz hrnút ňadra, prsa obnažiti (val.).

roz hromady, od sebe, op. dohromady (Df.).

roz hulač pynize, rozmrhati (Lor.).

roz chod, *roz chodník,* sedum acre (bot.).

roz ch lupaný, střapatý, neučesaný: Chodí rozchlupaná (Přerov).

roz chovat, chováním rozmnožiti = dobytek, včely (Vck.).

roz chýřit sa, rozhlásiti se: Voda sa velmi rozchýřila, že je zdravá (slov.).

roz jablůňka, milá jablůňka: Po zahrádce chodiľa, rozjablůňku sadiľa (Suš. 437).

roz jařit se: Až se rozjaří = nastane jaro (han.).

roz jařabatit se, rozčepejřiti se (záp. Mor.).

roz jeřábit se na někoho, rozložiti se (Jevíčko).

roz jeř se to: Rozjeřo se to, n. rozvezlo se to: Namlouvali se, ale na svatbu nedošlo, rozbilo se to (laš.).

roz jevený, rozpustilý (val.).

roz ježacelý, rozčepejřený (Jevíčko).

roz kaňúřený, rozvzteklý jako kaňúr (kanec): Křúpaľa se vrátil od Trčálků rozkaňúřený (Slav. ČL. XI. 484).

rozkapaná dědina = roztroušená (val.).

rozkazač, -a, obecní posel, chodí poručať s pěkným pozdravením od starosty (Slav. ČL. XI. 274).

rozkládat: Šak já sem jí to už také kolikrát rozkládať = rozmlouvať (ČL. XI. 483). Člověk si vykládá, a Pámbu to rozkládá = člověk mluví, Pánbůh mění (Vck.).

rozklát, -kolím, rozštípnouti: Ach sestřičko, hlava bolí, uvaž jí, než se rozkolí (Suš. 169).

rozklebetit: Ona je hrubě klebetná, jí nesmí nic povědět, všechno rozklebetí.

rozkmásat, roztrhati: Hned vám ty karty rozkmášu (Slov. obr. I. 206).

rozkokšený, rozzlobený (srovn. kokeš).

rozkoť: Koňné dříví se štípe na rozkoť = radialně (val.) v. poblám.

rozkomsený, rozcuchaný (komsit = kmásat) val.

rozkomýzať sa, rozmysletí se (val.).

rozkořizanej, střapatý, rozcuchaný (dol.).

rozkosmaný, rozcuchaný (Jimramov).

rozkrásovany, překrásný.

rozkrečet se, rozseděti se (jako kvočna): Co se's tak rozkrečel, nemůžeš íť? Sedí si tam pěkně rozkrečený.

rozkřipec, -pca, kladka.

rozkudlený, rozcuchaný, neučesaný (slov.).

rozkvasit sa, rozespati se: Zodevšád letěli lidé rozkvaseni (Slav. ČL. X. 471).

rozkysat, -šu 1. rozbřednouti, zvl. rozmrznutím: rozkyslá cesta, rozkyslé pole, 2. rozkysaný, rozkyslý = rozespaly.

rozlakosit: Enom sem ho rozlakosil = chuti dodal, ale nenasytil (Vck.).

rozlašený, sepsutý, zhumplovaný: Ma v te chalupě všechno rozlašene (laš.). Srovn. lach (trhan, lump).

rozlážaf sa, iter. slov. rozlézti se: Ludé sa rozlážali po všech končinách země (LN. I 229).

rozléhat se: Na své miló volal, až se dvůr rozléhal (Suš. 87). A sobě zazpíval, až se háj rozlíhal (Suš. 755). Výraz hyperbolický. K jeho výkladu srovn. Suš. 192: Jak po druhé zavolala, ta hora se prohýbala.

rozléhnúť se: Žena se rozlehla = rozstonala (Kt. z Ostravska).

Rozléjka, pole; rozlévá se tam voda s cesty (Vizovsko).

rozležet koho: Přece nás to rozleželo, co naši předkové skrz 400 let prosoudili = uvážili jsme (Vyhl. II. 105).

rozložit si něco, rozvážiti, rozmysliti si: Jak sem si to včil rozložil, vidím, že z toho nebude nic.

rozložnoha, povázka ozimá (dok. 126).

rozlúchať, rozmočiti: Aj papuče sem si rozlúcháľ (Slav. ČL. X. 33).

rozluščit: Aby teho brávka zima nerozluščila, proto ho dať do teplého chlévca = nerozdrobila (Dob.).

rozmağať, -mágnut, rozbiti: hlavu (val.).

rozmajetný, rozmanitý (Litovelsko).

rozmarýn, -u, *rozmaryján* = rozmarýna: Pěkné rozmaryján lámala (Suš. 314).

rozmarýnka, rozmarýnové jabko.

rozmasarovať, rozsápati (val.).

rozmasať, rozmazliti; rozmazané děcko (val.). Těž na Přerovsku (Btcha).

rozmělnit, mělným, kyprým učiniti: pole.

rozmiksať, roztrhati (val.).

rozmmožac (pol. rozmnażać), rozmnožovati (Lor.).

rozmrázit: Voda v pumpě bela zamrzlá, rozmrázel sem jo, a teče zas (Brň.).

rozmrzaf, dur. slov. rozmrznút: Říka už rozmrzá.

rozmyseť, -sla: Šohajček švarný na rozmysle stóji, má-li sa ožénit lebo na vojnu íť = rozmyslí (Bart. II. 355).

rozmyšlená: Už sem beł na roz-měšlené, nemám-ŕe odeít (Mal. XXIII. 222).

roznadonášat sa: A dyby si sa mu třebas roznadonášal všelijakých darů, on tvojí spřejnosti přeca neuzná (val.).

roznáš: Už si ty Aničko, už si ty roznaša = zcela naše, milá naše (Suš. 432).

roznemocnit člověka, nemocným učiniti (záp. Mor.).

roznosička: Si ty hospodyňka, dobrá roznosička, roznosiła's zeľé židom do Veselé (Suš. 533).

roznosit: Celý deň roznosí na patách (zahaleč) Zl.

rozpácit: Měl zařaty pěsti, nemohli mo je rozpácit (Maš.).

rozpaděrkovať, na kousky rozdělití, rozdrobití (Přerov).

Rozpadliny, pl. f., vinohrad (Kobylí).

rozpajeděný, najedovaný, rozdrážděný (Vlk 56).

rozpaprčený, jako by měl ruce napřaženy a prsty na nich roztaženy = naježený, rozhněvaný (slov.).

rozpaslý, rozpustilý, bujný (Zábřezsko).

rozpatnástít sa: Ten sa do toho rozpatnástít = rozkurážil (Slav. ČL. X. 142). Aj starý Baďura sa rozpatnástít = roz dováděl (ib. XI. 276).

rozpažitť, silně roztrhnouti: Rozpažitť sem si haľenu (val.).

rozpek, koláč z chlebového těsta (záp. Mor.).

rozpěkný, velmi pěkný: Rozpěkní ľudé = rozmilí (val.).

rozpepřit koho, rozhněvati: Cosi ho rozpepřilo (již. Mor. Šm.).

rozpěrák, -a, deštice žebřiny v předu i v zadu rozpírající a spojící, v. vůz I. 4, IV. 3.

rozpiľatáný: Chodi r. = rozepjatý, s »plezmerem« (laš.).

rozpinák, v. pluh 22.

rozplazit ňadra, košulu = pod krkem rozepnoutí (slov., val.).

rozploutí, tání (záp. Mor.).

rozpluha, orat na rozpluhu = na sklad. Role se počne orati uprostřed,

pak se oře s obou stran ke krajům a uprostřed zůstane vyvýšenina (záp. Mor.).

rozpomněť se, rozpomenouti se: Rozpomnim se na ten bidny svět (Suš. 468).

rozpon = rozpěrák (v. t.).

rozpořipat, rozstřapatiti: Věťřisko jí celý rozpořipalo (dok. 285).

rozpoušť, -ě, tání (Telečsko).

rozpovědět, -vídat, auseinanderlegen: Všecko jim pěkně rozpověděl.

rozprach, -u, mouka, která se ve mlýně při mletí rozpraší. Mynář počítá 4 kg na rozprach, dává 4 kg mouky méně z měřice obilí, protože prý se jí tolik rozpraší (Zl.).

rozpravit se, slecti se: Rozprav se a di spat; opak: spravit se (vyslěct se je do naha!) vých. Mor.

rozprávný, kdo rád rozpráví, řečný (záp. Mor.).

rozpronajimat: Rozpronajímát od gruntu pole (po kousku všecko).

rozprýskaný, rozpukalý od slunce neb od větru: Rozprýskaná tabuľka máľeho okénca (Vlk 24).

rozpučitť, způsobiti, aby něco puklo: Rozpučilť okno. Najedť sa, div sa nerozpučilť. Rozpučilo se srdenko ve mně (Bart. III. 160).

rozpuka, atropa belladonna (bot.).

rozpust: Křičí v rozpust = náramně. Krade v rozpust = bez ostychu (val.) v. vespust.

rozpustitť, tati: V masopusty rozpustilo (laš.).

rozpúščka, tání: Dyž je rozpúščka na Vincencína, urodí se hojně vína (Mor. lid 79).

rozputnat: Rozputnalť syneček štyry koně vrané = pouta na nohách rozvázal (Bart. II. 315).

rozrážat si neco, vyrážeti z hlavy (val.).

rozražitý = ražitý (v. t.).

rozsadit: Jatelina krávu rozsadiľa = rozpučila, rozduľa. To by člověka rozsadiľo = pukl by zlostí (vých. Mor.).

rozsádlit se: Žebráci už sú dávno rozsádleni u cest = rozsedlí, uveľbeni (Slav. ČL. XIII. 371).

rozsilít sa: Nemocný neměl čekat, až sa nemoc rozsilí (Brodsko).

rozslívka, plachta na rozslívání.

rozskočit se, rozpučit se, puknouti: Turek velikó žalostó hořem se rozskočil (Suš. 125). To moje srdečko žalem se rozskočí (Suš. 340).

Rozsocháč, -a 1. trať (Blansko), 2. vinohrad (Žeraviny).

rozsochy, pl. f., zadní snice u vozu (v. vůz II. 13).

rozstírka, rozestření, stlaní: slama na rozstírku (Kt. z Ostravska).

rozstoupit se: Čarodějník šlehl prutem, a hned se země rozstoupila (= rozevřela), potom zase šlehl, a země se zase sestoupila (Kda I. 28).

rozstrojit, jovat: Tatínek rozstrojujů kráve = vypřahá (záp. Mor.).

rozsypalka, senecio (bot.).

rozsýpka: Dať se do rozsypky = na útěk (laš.).

rozšamat, -cu: Ty hrubý sípky já nechválím; rozšamce to vajíček pod sebu a málo nese = rozmačká, rozšlape (dok. 122).

rozšarpať, rozšápati, roztrhati: Pes se na něho šarpať a byl by ho rozšarpať. Chodi celý rozšarpany = otrhaný (laš.).

rozšarpaněc, -ňca, trhan, otrapa (laš.).

rozšcep, štípání klády na šindel, jest 1. na rozkoť, když se kladka šindelová kálá prostředkem, 2. blaňový, když se kálá od kůry, rovnoběžně s průměrem (val.).

rozščipec, -pca (roščipec), dřívko rozštípnuté; vstrčí se cizímu psovi nebo kočce, postiženým v cizím stavení, na ocas a oba konce se svážou, aby tam nezabíhali (Zl.).

rozškvračit slaniny, rozpustiti.

rozšlašit, bičem přetíti (Vck.).

rozštabárat, rozbourati: Křence (kry) rozštabáraly splávek.

rozšudlit, rozžmoliti: Rozšudlit trochu teho mlíka na dlani (dok. 248).

rozšvehlaný, rozšoustaný, rozedraný: provaz, rukáv, dřevo (laš.).

rozštáč, -a, tanec (in genere!), Líšeň, Skreje a j. na záp. Mor.

rozstaha, -y, m., kdo se rozstahuje, člověk potřebující ke všemu mnoho místa a času (Kt. Dop. I. ze záp. Mor.).

rozstahlý, pass.: Dědina je rozstahlá na hodinu = táhne se (val.).

roztečka, kružidlo (Vck.).

roztlapit, tlapou rozmáčknoti, rozšlapnoti (záp. Mor.).

roztlípať, *roztlípať,* rozházeti, rozkydati, roztrěpati, roztrousiti: Pačolek hnúj na roli roztlípať. Uslyší hen (tu) něco a už to po dědině roztlípa. Měla sem paru zlatých, byla sem chora, to sem to roztlípať (laš.).

roztmívka, soumrak večerní (Kt. z Ostravska).

rozto: Och, běda rozto! = přeběda (Vlk 92).

roztože = rozbože: Milé roztože, kde my pobloudíme (Bart. III. 468).

roztočit: Krév se v nás roztočila = rozproudila (Zl.).

roztodivný, rozmanitý, všelijaký.

roztopáčný, prostopášný (Maš.).

roztopáš, -e, f. = prostopášnost (dok. 210). Teď ta chasa jen nezdooby a roztopáše tropí (záp. Mor.).

roztopěkný, přepěkný.

roztoprčít, *roztoprčený,* rozčechrati: Je roztoprčeny jako morak (laš.), r. prsty, nohy = roztahnouti (Lor.).

rozfoukat se (-ó-), rozmyšleti se (záp. Mor.).

roztratit sa: Ušípané sa všecky roztratily (val.).

roztrcat, *roztrckat* peníze, na vše-lico, jako nepozorovaně vydati: Peníze sa roztrckaly (Zl.).

roztrěpat: okno, hrnec, láhev a p. křehké věci rozbiti.

roztrh: Dělá do roztrhu = až by se od práce roztrhal.

roztrhlý, pass.: Máš kabát na zádoch roztrhlý.

roztrlíkať = roztrcat (v. t.) slez.

roztrškováť peníze, po troškách promarniti.

roztrtať neco na př. peníze = neopatrně a nerozumně peněz použití,

na př. je rozpůjčiti, rozdati, utratiti a p. = rozšantročiti (Btcha).

roztrtať se, rozhněvati se: Co si se hned tak roztrtať? Chodi celý roztrtany (laš.).

roztrúsit: Roztrúsil pověšť mezi lidem, že je pod jašovcem poklad.

roztržitka, roztržitost: v pobožnosti (laš.).

roztržkať: Když se přiznou ovce s pastvy před stavení, kam některé z nich patří, ovčák volá: třž, tržl! Ovce potom od ostatních se oddělí a jdou domů. Také o lidech: Před kostelem sa roztržkali = rozdělili (Slav. ČL. X. 133).

rozum 1. Všeci byli na rozumě = dospělí. Su tež sprosté rozumy nekereho člověka (laš.). To byl mūdrej člověk, ze všeckého měl rozum (dok. 159). Lidi z toho nemajú rozumu = nerozumějí tomu (Zl.). Ty's ale pohnúť rozumem! = rozumněs promluvil (též iron.) (Slav. ČL. X. 371). Oni mu zastúpili cestu, ale on zažil rozumu a utěk přes potok. Dyby zažil rozumu a nedál žádném nic, nejlepší by udělal (val.). Nebylo by divu, abych z rozumu vyskočila. Mohl mě z rozumu vyhnat. On sa nedělil od našeho rozumu = byl úplně jak domácí smýšlením, řečí (Vah.). Co je hlópymo po rozumě? (fig. 25). 2. = mudrlant, 3. druh jablek.

rozumbrada, -y, m, rozumář, domýšlivý floutek.

rozumět: Rozumí tomu jak koza petrželi, žaba ořechu, cigán pluhu, tele varhanám (val.).

rozvádět 1. Vy nás spolu rozvádíte = bráníte naší lásce (Suš. 396). Trčálci už aj počali, že do Ameriky; ale staří jich rozváděli = rozmlouvali jim to (Slav. ČL. XII. 44).

rozvaha: Býl sem na rozvaze = rozvažoval jsem, byl jsem na váhách (val.).

rozvaliť, rozbiti: Něrozval sklinky. Okno bylo rozvalene (laš.). Rozvalil mu kamenem hlavu (Zl.). Rozvalil sem si nohu na skle (Slav. ČL. XI. 93).

rozvaz, -u, rozdělení zase ovec míšaníkům po dokončené společné pastvě na salaši (val.).

rozvázat: Co zas plačete o to maličký? Pámbě vám rozvázal ruky, můžete zasej na tovarych = uvolnil (dok. 154). Stůl se rozvazuje = rozklišuje, geht aus dem Leim.

rozvažítý = rozvážný (Vah.).

rozvěřit zboží, dáti na dluh.

rozvera 1. f., veselost, rozpustilost: Děcka křičíjú z rozvery. 2. m. = rozverný, veselý, rozpustilý (horn., záp. Mor.).

rozvidniť se, rozvidňat se, rozedníti se: Rozvidňalo se dluho, ež se na dobre rozvidniho. Už se mu něrozvidni = umřel. Za rozvidňani koší se trava (Kt. z Ostravska).

rozviglat, -gflu, rozviklat: Di mezi druhé chlapce se rozviglat, bude ti lepší šmakovat (slov.).

rozvilec, -lca, rozpustilec (han.).

rozvilý, rozpustilý: Nekde sme bele rozveli, až to člověka mrzi (Vyhl. II. 223).

rozvlezy, prostořeký: Ja ty rozvlezy grgaňu! (Vlk 32).

rozvířený, rozpustilý, bujný: chlapec (Podl.).

rozvod n. *hrdlo*, místo, kde se dělí mlýnská struha od řeky (Podl.).

rozvody, pl. m.: Chlapci mají rozvude = vůli (Tišnov).

rozvolda, silná, zavalitá ženská (han.).

rozvoňávat: A já ti račí dám bjélú gonvaliju, abys rozvoňával celú kompanyju (Bart. III. 64).

rozvora 1. dlouhé dřevo pod vozem, od přední nápravy k zadní natažené a tak předek a zadek vozu spojující. Rozvora k předku vozu svorníkem, k zadku svěrací zděří připevněna jest. V zadu kus rozvory trčí ven: Svezl se na rozvoře (v. vůz III. 14). 2. brázda (Dačicko).

rozvosit se, rozzuřiti se jako vos: Co pak se's tak na mně rozvusěl? Von se hned rozvosí (Brň.).

rozvrh, pořádek, plán: Škoda toho Jošky; on dělávál mezi nami celý rozvrh (Vah.).

rozvrzaný, rozkližený, rozladěný: Ten stůl je celé rozvrzané. Te seš neska rozvrzané! (Maš.).

rozzuchlaný, mokrem rozbředlý: Rozzuchlané papučiska (Slav. ČL. XII. 229).

roždový deň, dva dni v týdni, kdy smí chudina do lesa na roždí (ob. úterý a pátek) za 12 dní roční roboty (Zl.).

rožky, -ů 1. Volek je v rožkoch = mladý volek (val.). 2. Na Podluží svobodné dívky nosí na svátek čepce zvláštního tvaru, *rožky* zvané. Lepenková forma dolů sehnutá, na vrchu přitisknutá tak, že se v zadu končí ve dva rožky, 20 cm dlouhá a 25 cm vysoká, obšita jest červenou květovanou látkou (ornátovou). Na vrchu vzadu rožky ozdobeny jsou růží z pantlí bílých, růžových a modrých spletenou, »netopýřem« zvanou, jejíž pantle dolů splývají; vlasy v týle zakryty jsou pentlovou »růžú«. Ženy nosí místo rožků »čepce«, rožkům podobný, ale mnohem větší, v zadu ve dva rohy s pošika stesnutý.

roženec, -nca = rožeň: Peče se vám husa na roženci (Suš. 557).

rožénky, pl. m., dřevěné vidly senné (val.).

rožná kráva, která má rohy vzhůru (N. Hříše).

rožit — rožít — rožnu — rožitý = rozžehnouti (Zl.).

rožkaňa, -ně, jméno ovce, »má maličké rožky, edem výpučky« (val.).

rožkuľa, -le, jméno krávy; má černé rohy s bílými konci = rohuľa, rohlena (val.).

rubáč, -a, drvoštěp (laš.).

rubác, -a, v. košile ženská.

rúbanica, -ce, pole z vyrubaného lesa: Pásli voľky voľařci při téj našej rúbanici (Suš. 182).

rúbať, -bu 1. dřevo: štípati, haluzí: sekati (vých. Mor.), 2. zelé, usekávati zelné hlávky na poli i s hlůby (košťály): »Už ste rúbali zelé?« »Ja toľ! Dybyhme ho tam nechali, museli bychme ešče húsenkám prikupovať« (val.).

rubec, -bca, ostružek z perníku: Děti, budete mít rubce! (N. Město).

rubisko, vyrubaný les v prvním do třetího roku; pak se chytá seč, potom *mladý les* neboli *lěč*, posléze *hora*.

Rúbl'ov, trať v Ústí na Vsacku = *Rúd'ov* v Léskovci.

Ruč'av, trať (Bránky).

ručať, -čím, bečeti: U vás krávy ručá (Suš. 700, slov.) v. ryčeť.

rúče (val.), *ruč* (laš.) 1. rychle: Jak rúče tím proutečkem budeš točiť, tak rúče ten vozíček bude jezdiť (Kda I. 168). 2. honem: Poď rúče! Rúče bežela princka k němu (Kda I. 48). 3. právě: Rúče došěl. 4. sotva, jakmile: Rúče som tam prišoľ, hnědz som uvidzeľ (horň.). Ruč sem se pohľa, už to praščeľo (laš.). Rúče do toho kúsľ, už to všeccko s něho spadlo (dok. 249).

ručeľ, -a, bystřice (val.).

ručenka, pěkná, milá ruka (slov., val.).

ručí, rychlý (val.).

ručičný prach, střelný.

ručka: »Z ručky do ručky« při koupi (zboží — peníze) nebo výměně (věc za věc), označuje jaksi nedůvěru. Ale ne: »Chycený letoun šel pak jako div divoucí z ručky do ručky« (Košenský, K Protinožcům I. 58), nýbrž: z ruky do ruky.

rúčka 1. rukovět rozličných nástrojů, v. pilka 6, hrabíca I. 2, pluh 20; 2. úponek na révě.

ručník, původně šátek »do ruky«, jakož si jej ženské brávají do kostela, k muzice a na besedy: »Vem si šátek do ruky«, »zapoměľa sem si šátek do ruky«: Ona sobě utírala své očka ručnickem (Bart. III. 220); pak i šátek na hlavu (horň.); ručniku na utírání tam i jinde říkají utěrák.

ruďař, -a, kovkop.

rudavka, rudá voda na bařeništích (laš.).

Rudovňa, na Rudovni; r. 1780 na Rudovinách, trať (Vizovsko).

ruchan = ruchadlo v. pluh III.

ruchľa, -le = rokle (Tišnov).

řujnosť, bujnost, nezbednost (val.).

řujný, *rujný* 1. bujný, geil. 2. řujná zima = tuhá (val.).

ruka: Byli spolem jedna ruka. Je s haňbú jedna ruka = nestyda (dok. 217). Prodál to pod rukú = tajně. Len na ruku zme živi = prací svých rukou (Dob.).

rukáč, -a, ruka na rozcestí (Jicko).

rukáv: Už je ruka v rukávě = smlouva, námluva a p. ujednány.

rukávce, v. košile ženská.

rukovítko, ručka u radla v. t. 4.

ruľa = roura (laš.).

rulík, lelík (v. t.) Brň.

ruľka, troubel dýmky (Röhre) Opav.

rumázgat, hřmotiti: Krávy rumázgajú, voděnky nemajú (Suš. 102).

rumigať, přeživati: Ovce rumigajú (val.).

rumkať, křupěti, praskati, na př. něco tvrdého pod zuby (val.).

rumpál střešeň, mnoho třešní na halouze (Kunštát) = cambál (v. t.).

rumpanec, udeření (Jevíčko).

rumpat, bítí: Narumpal mo (Jevíčko).

rumpatý, křupavý: Ocedila kobzoľe, aľe su ešče rumpate (laš.).

rumpľovať, cuchati, dráti: Všecký gatě si rozrumpľováľ (val.).

rumpotat, -cu, chřestiti dopadem: Padaly krúpy, tak na střeše rumpotalo. Tak mu slzy z očí rumpocú (Zl.).

rumraj, -u, rej.

rúna, brázda (chodníček) mezi svým a »ľudským« (cizím) vinohradem.

rúňat sa: Roby sa rúňajú = honí po mužských (Brodsko).

řundić, hovořiti, klábositi: Co řundiš? Něřund. Už tam řundā ceľu hodinu. Možeš přeřundzić slovko ľebo dvě = promluviti (Suš. 339).

řundný, hovorný (laš.).

runtem 1. chodit r., sem tam, bez účelu. 2. velmi rychle: Hnali to práco rontem (Maš.).

runtit, *runtovat* 1. na někoho, naléhati: Žádné na ně nerontí (fig. 13).

2. kolem obcházeti bez účelu (val.).

3. Kráva runtuje = divočí se (Jicko).

řup (-o-), záľusk: Má na ně řop

jak liška na drůbež (han.). Neděľe si na to řop = netěš se na to (Maš.).

řupať, -pu, *rupkat, rupět:* Ovce suchú letinu rúpú, rupkajú (praskavě pojídají), letina rupí (rupět), rupeco (rupotat) = praská; zřúpíľ to (snědľi něco rupavého, praskavého) val. Tak s ňum tam tancoval, ež ji košci rupěľy (Suš. 775).

řupník, orsej (Peck).

rupct, rupotání něčeho suchého.

rupotat, -u, chřestiti: Ořechy rupocú (když se přesypají). Hrušky rupotajú (padajíce, když se stromem zatřepe). Prší tak rupeco. Krúpy na střeše tak rupotaly (Zl.).

rurýkat, helekat, zpívati: Kravařky, aby se jim krávy dobre pásly, rurýkají (Kda II. 313).

rusek, -ska, řyba pomenší a tmavá (ČL. XI. 222, laš.).

rúška, vích (Brň.).

rúst: Roste mu to v hubě, když něco nechutná (Zl.).

rušáky, -ů, n. *rušľáky,* nástroj, na němž jsou řadami železné »patky«, kterými se poškrabuje povrch půdy Cultivator (laš.).

rušať, hýbati: Něrušaj tym (laš.).

rušať se n. *rušit se,* hýbati se: Ani se něrušaj! Když se první snop uváže, postaví se klásím vzhůru, aby se těsto z mouky toho obilí rušalo = hýbalo, kynulo (Přibor). Rušaj! = hybaj! Jak zavolaľ, už se nesměľ žádný ani rušit (Zl.).

rúška, valašská bílá plena na hlavu, 2 lokte dlouhá, $\frac{1}{4}$ lokte široká. Konce její jsou krásně vyšívány. Zavazuje se vřadu na volný uzel: Vezmi rúšku a zavij se (Suš. 3).

rutharec svatojanský, kopretina (R. a Ž. 33).

rútit sa, řititi se.

rutva = routa (laš.): O vim ěi ja zahradečku z trňa, v ni rutvička zeľena (Suš. 750).

rúžno: Bratři rúžno matkama = nevlastní, rúžných matek.

rúžný: hoľub = nespářený. Býľ sem tam s rúžnýma kořima = jež byly bez vozu, obyč. maiíce postroj

na sobě, váhy táhnouce za sebou (Jicko).

růžej n. *růže*, vůl červený bez lysek (Df.).

růžica, -ce, kopretina.

rvač, rvačka, dračka, jen v úsloví: na rvač: Vhodil děťom jabko na rvač = aby se o ně rvaly. Dnes bylo žito na trhu na rvač = na rozchytanou (Btcha).

rváč, -a, *lycopodium clavatum*.

rvat, rvu, trhati: Na zahrádce kvítí rvaľa (Suš. 686). Ve Slezsku ovoce rvů.

řvat: Sojka řve (záp. Mor.). Stodoľa plameněm řvaľa = hučela (Zl.; srovn. bčela = bučela).

řvava 1. vřava, povyk: Slyšeli řvavu přehroznou (Kda I. 269). Hanča přišla k rodičom ze řvavů = hlasitým pláčem (Slav. ČL. XII. 85). 2. množství: Řvava chlapů sa k nám přiredykało (přihnalo) val.

rybářik, pták *alcedo ispida*.

rybářka, racek: Ponad Bečvů sa znášajú rybářky (Slav. ČL. XIII. 371).

ryběna, jméno krávy rybí barvy (val.).

rybina, rybí zápach.

rybí očka, nezabudka.

rybníkář, -a = rybářka (v. t.)
Měřín.

ryček, -čka (-é-), kožené stinítko u čepice, Schild (Jevičko).

ryčet (ryčat) 1. téci: Voda ryčí potokem. Hrnec ryčí. Když na navštivení P. Marie prší, 40 dní z docha ryčí (Mor. lid 81). 2. pršetí proudem: Tam ryčí! 3. bečeti, řvati (laš.): Kravičky ryčeły (Suš. 85).

ryčka = rýč: A vzal ryčku a motyčku, aby vykopal Aničku (Suš. 15).

ryčmem: Ryčelo ryčmem na hůru = proudem teklo (val.).

rýf, -u, loket plátna (horň.).

rygáš, -a, druh ovec s dlouhou řídkou vlnou a dlouhými točenými rohy (z maď. *rigas*, řídký) (Slav. ČL. XII. 273).

ryhař, brázditi: Zima ryha kuru stromu. Po dešči se slivky ryhaju =

dostávají rýhy, pukají (Kt. z Ostravska).

rýchanec, -nca (= rýkanec), velký, prudký liják (Btcha).

rychlík 1. *dianthus* (laš.), 2. druh raných bramborů = ranuška, 3. oves raný, 4. rychlý, hbitý mladík: Štyry koně ve dvoře, žádný s něma neoře. Oře s něma rychlíček, Janalíkůj František. Pohaňá mu rychlenka, susedova Maľenka (Suš. 712).

ryk, -u, ryčení, řvání dobytka: Ty mi musíš pas uviť z voľoveho ryku (Suš. 703).

rykat, ryčet s přestávkami; též o silném dešti: Sľze mu rýkały z očí (Slav. ČL. XII. 276).

ryknůt: Dobře si rýkło = popršelo lijákem (val.).

rýľ, -a = rýč (vých. Mor.): A co pán Bůh zľúčí, žádný nerozľúčí ľeda rýľ, motyka (Suš. 787).

rýľek: Slováci nosí košili v předu i v zadu z gati ven; tato část košile jmenuje se rýľek.

rylica, -ce, železný rýľ bez dřevěné rukojeti.

ryľka, kohoutek, pípa (laš.; od slov. ryčeti).

rynský, zlatka vůbec; *rynsčák*, pouze stříbrný zlatník; *rynsku a*, pouze papírová zlatka (Slav. ČL. X. 299).

ryp: Ryp! s ním o zem = rýpl, uhodil.

rypačka 1. pampeliška, 2. rýpání trávy (v. tráva), 3. rýpavá, zdlouhavá práce, již neubývá (Btcha).

rypat = rýti; *rejpat* = rýpati (Jemnice).

rypavý = rapavý (v. t.) val.

rypkat, konati drobnou práci: Nějsu zvyklá postávať; přeca neco rypkám (val.).

Ryša, -še, příjmení = Ryšavý.

ryšava, *ryšavina*, ryšavá barva vlasů: Kačenko ryšavá, odsedni ode mňa, ať tvé ryšaviny nepadají na mňa (Zl.).

ryšavé víno = něm. Schiller.

ryšena, kráva ryšavá (val.).

rýv (rév), zdřevnatělý cún (v. t.).

ryvolka réva (dok. 145), r. zelená, druh révy (Podl.).

ryzáň, -a, kdo má ryzé vlasy.

ryzka, ryzý kůň: Moja ryzka dycky řehce (Suš. 714).

ryzoň, -a = ryzáň.

ryž, -a, ostrá hrana, na př. stolu: Švácnůň čelem do rýža (val., laš.).

2. **rýž**, rži = rež (Btcha).

rýžatý, co má ostré rýže, kantig; kameň, uheľ.

rza, -y, rez (laš.).

rzat 1. ržáti: Koně mu rzaju (Suš. 565, laš.). Jak na koněc dojeli, koně pěkně zarzaťy (Suš. 533). 2. rezavěti (laš.).

rzavka = zerzavka, rezavá voda, červené bahno (laš.).

ržaný = rezný (žitný): ržana muka (laš.).

ržisko = reznisko (v. t.) laš.

S.

s předložka i předpona mění se před samohláskami a jasnými souhláskami v **z**. Tedy některá slovesa složená s předponou **s**, jmenovitě s následným **se** hledati jest pod heslem *se*.

s předložka I. s akkusativem určuje:

1. *míru a kolikost*: je tam ešče s náprstek vína. Vidíja z bečku peněz = plný sud (Slav. ČL. X. 372). Dobrý pivečko, dež je ho z bečko (Bart. III. 788). Vypij vína s pohárek (Suš. 22). Mám ho ze žalúdek = plný žaloudek, je mi protivný (Zl.). Moh bys toho měť třeba aj ze smrt = nemoc by stačila na smrt, byla by z ní smrt (Slav. ČL. XI. 273). Už ho nebude s toliký věk = nebude už dlouho žiti (Zl.).

2. *počet • přibližný, adverbialně = asi; poji se tedy i s nominativem*: Pobud' u nás ešče ze dva ze tři dni. Zhod' jablěčko lebo ze dvě (Suš. 438). Nechaj světlo hořet ze štyry neděle (Suš. 335). Nětíž je to udělat' jedný ze dvakrať, potem už to ide. Dé mně s toli tech jablěk jak včera (Mal. XXIV. 145). Nech přijdú ze tře ze štyré (Zl.).

3. *rovnoměrnost moci a síly při slovese býti*: Kdo s koho, ten toho. Už mne není z hrubý prácu (Zl.). S prácu jí ešče bylo (Slav. ČL. XIII. 78). Dokel je ho z nošu, že bude chodit' = dokud nůši unese (ib. XIII. 78). S chlapa ho nebylo = s práci

chlapskou (Vlk 51). Dože, bratri, bude s nás? = nám odolá (Bart. II. 379).

II. s genitivem. Chodíce na ryby, na raky, na jahody, vracíme se s (z) ryb, s (z) raků, s (z) jahod. Šla Nanyňka na travičku, šla Nanyňka s trávy domů (Suš. 349).

III. s instrumentálem:

1. *předmět činnosti obtížné, nemilé, protivné*: Ceľý deň zme se s tým senem překládali = s namáháním, do únavy jsme překládali seno. Kdo by se ze starým měsiskem látáť? Já se s tým přešivat nebudu.

2. *při slovese jeti, jiti, býti a p. bližší určení, proč se s něčím jede nebo jde a p. se vynechává*: Jeľ do do Přerova z ječmeněm, ze žitem (na trh). Je už od rána v Přerově z máslem. Šiľ z botama (spraviti si je dát). Šiľ s fósama, z vlasama (dāti se oholit, ostříhat). Šiľ ze zubem k dochtorovi (dāti si jej vytrhnout). Beľ z nohó u dochtora, a nespravil mu ju. K temu dochtorovi chodijó névic z očima. Stoná z hlavó. Je nemocné z nohó už tře mněsice. Nespáľ už tře noce ze zubem. Ležeľ s tema očima pět neděl ve špitáľu (Mal. XXIV. 146).

3. *čas*: Přešil dom z nocó, ze tmó, z ránem (ib.).

4. *způsob*: Z řečó zme na to zapomněle. Teprov z bitim se přeznat' (Mal. XXIV 146). »Kaj idětě?« »Z obědem, ze snidaním« = nesu

obéd (laš.). Býl s kriváky, t. ve světě jakožto obchodník (val.). Kráva je pátý měsíc s teletem = stelná (Zl.).

5. *vztah: čímž se nahrazuje úplně jazyku spisovnému oblíbený způsob vyjadřování větou »co se týče«*: Dať se na tatička z řečó. Dnes každé křičí ze zimó = že je zima. A s tema konima psal, že só tam hodně láceny. Panáček si nechal chlapce na středu ze zpověďó. Majó tam tuze zle z vodó; mosijó tuze daleko pro ňu chodíť. Já se ešče s penězama decke mívám dobře, mně nihdá nechebi. Napomeňte Tonka s tema penězama, ať moc neutráci. Co říkál s tém ječmeněm, prodá nám ho? Jak beste mně poradíle s tém polem, mám ho kópiť? »Jak se máte a ste zdravé?« »Ešče to unde, a ze zdravim, no to chvaľa Bohu mám esče dobrý« (Mal. XXIV. 146). Mně sa to z Antošem nelúbí = poměr s Antošem, Antoš (Slav. ČL. XI. 485). Co si sa ně o tom takví (zdá) s tým sněhem = o tom sněhu (ib. XI. 323).

6. Nech ťa šlak spere ai z baranem! Hrom do ťa uhoď s koněm! Takovými a podobnými kletbami proklíná se beran, kuň atd. *sám* = nech šlak spere barana, hrom uhoď do koňa (Zl.).

7. *předmět podivu*: To je mně s kartáčem; debe se rozhlédať, nelza ho nait! Toto je mně s tó prácó; deť už ste mohle beť třekrát hotovi! To je s psanim, deť to nechce schnóť! (Mal. XXIII. 154). Bože, chlapiku, s tebo, nemožu se na tě s ničém spolihnóť! (= Bože, chlapíku, co si s tebou mám počít...). Pro božstfa z robó, taková veleká a nic neumi udělať! Pambičku zvrchované s takovém počasim, deť nám to všecho zhnije! (ib. 153).

8. *s = a*: Trvá to deň z nocó (fig. 69).

šáci n. *soči*. setí, osení: Chodí po šácu (laš.).

sáci: Sáci (sádci) »sadiť« t. j. určovali cenu masa, vína; také říkalo se tak mužům, kteří »sády« (hraničné kameny) přehlíželi, a vůbec

smluvčí; také důvěrníci obecní, kteří prohlíželi komíny, sluli sači (arch. III. 97). Posud zde onde na východní Moravě slove tak prohlížitel masa u řezníků, přísežný znalec, že se zabíjí zdravý dobytek.

sačiť 1. o drobném dešťíku: sači = siholi, mží (laš.). 2. sači co dost, sači vo všecho pryč = mnoho kleje (Maš.).

sad, -u, stromoví v zahradě nasaděné: Vim cí ja *zahradku* a v ni hustý *sad* (Suš. 383).

sád, -u, mezník, hranečník (han., záp. Mor.).

sadat, svrběti palčivě: Sadá mne na krku. Sadá od kopřiv. Sadá ho dobrý bedlo (han.). To mně bolí, to mně sadá = trápí (Suš. 45).

sádci v. sáci.

saděc, -dca, eupatorium (slez.).

sádek: Aby nebylo k vinohradu od cesty přímého přístupu, jest jeho kraj posázen brambory, zelím a p. Takový záhonek jmenuje se sádek (slov.).

saděný, pevný, zavalitý (Maš.).

sadiťa, -y, m., domýšlivec, nadutec (laš.).

sadiť: Letos stromy moc sadá, bude moc ovoce = nasazují pupence na květ (Vah.).

sadivo, vše, co se sází: brambory, řepa, turkyň a p.

sádka 1. = sázka, rozestřené na mlatě obilí na mlácení, 2. podněť k mrzutosti, k hádce (Jevíčko).

Sádky, -ů, m., trať mezi Lověšicemi a Moštěnicí (Btcha).

sádlit se: Nemože se usádlit = na místě »ustanovit«, náležitě usednouti.

sádovec, -vca = sád (záp. Mor.).

sadový mak, setý (proti planému) záp. Mor.

sadzuch, (sazúch): Mamy drobue kobzale, enem take sadzuchy, t. j. drobné, které se sázejí celé, nerozkrájené (laš.).

ságaľa, -le, tlustý, neohrabaný (val.).

sáha, y = sáh (Btcha).

sahat čeho: Sahaj ho (víuka), děvucho, pravu ruku (Suš. 381, laš.).

šaholif, mrholit (laš.). v. sačit.

sahún, vysoký chlap (na sáh).

sajdáček, -čka, vole drůberí (val.).

sajdák, -a 1. kabela z bílé houně, jakou Valaši na trhy nosívají; *sajdačka*, kabela z plátna: Hrudu syra vhod' do sajdáka (Bart. I. 165). 2. břicho: Pohni sajdákem = pohni sebou (val.). 3. šatlava (u Olom. Kt.).

sajdať, hltavě jísti (Vck.).

sakač, -a, pijavý papír (od Pernštýna).

sakry: Něco zlatého pověsit na krk a do 14 dní žlátenica je v sakry = ta tam (dok. 276). Di už v sakry a nedopaluj.

sakva 1. kabela myslivecká (Kt. z Ostravska). 2. euf. sakra.

sála, -ate = sele (slov., val.).

salačka, chvojí uschlé, zčervenale (Jevíčko); jinde prask.

Salačov, trať (Polanka Vsacká).

salajka, sekera na krátkém topůrku; oráči ji berou s sebou do pole (Df.).

salaš, -a, m. (maď. szállás) 1. pastvisko ovčí s příslušnými budovami (val.): Pásli ovce Vašaši při Betlémském salaši (Suš. 33). 2. ovce na salaši: Hle, tam ženú veliký salaš oveč! (Francova Lhota, val.).

sálat = lúčať, házeti, schleudern (laš.).

sálit, sálati: Kamna sálijó (Brň.).

salvoň, -a, druh hroznů (Podl.).

sám, -a, -o, **samý**, -á, -é: 1. Néchodi sama = těhotná, zvláště za svobodna (laš.), odtud: Katerina sama druhá (Suš. 89). Vyšla Marjánka sama devátá, t. j. Marjánka a osm jiných (Suš. 127; v řeči obecné takových složenin nyní už neslyšeti). Zvony samy zazvonily = samy od sebe (Suš. 37). Na samý prv = od prvu začátku. Najsamý prvék bežali = první na předku (horň.). 2. *náměstka tato stotožňuje jakožka výrok s podmětem, znamenajíc tolik co plný čeho*: Pole je sám kameň, sama tráva. Kočar býł samy světla. Strom je sám květ. Příběhł sám smích, sama radost. Tá roba je samy křebety. Fra-

šacká dolina je samý hřebíček (Bart. II. 88). Člověk je věřte na tom světě samé trápení a samé nemoce (Slav. ČL. XII. 385). A ona chuderka byla sama práca (ib. XII. 276). Ta polivka je sama suř. Je sám rozum, samo hospodárstvi, a přece dělá dluhe. — *Tento nominativ přenesl se jako doplněk k akkusativu při slovese míti*: Máme to obili sama tráva. Má te šate na sobě sama špina. Má kabát sama dōra. Vepučil si břitfu a přinesł ju sám zub (Mal. XXIII. 363). 3. *samý na Podluží a na Horňácích znamená tolik co všecek, velmi*: Vrana je samá černá = všecka. Boř šohaj samý švarný = velmi (Bart. II. 65). 4. Je ho samá kuže a kost = je samá kůže a kost. Je toho sám červ (o červivém ovoci), sám šorp (o ovoci šurpivém), sama pecka. Je ho sama čertovina (Jevíčko). 5. *sám v sobě* = pravý, pouhý, nepadělaný: To výno je samo v sobě.

samobilej šátek, zcela bílý, bez jiných barev (N. Město).

samodilná polévka, bramborová, nezasmažená (Žďár).

samodruhá, těhotná: Už je Kačenka samodruhá (Bart. III. 34).

samolístek, *parnassia palustris*.

samomstivý: Středa po veliké noci jmenuje se samomstivá: kdo v ten den jí maso, pomstí se to na něm, an buď onemocní nebo dobytek mu padne a p. (Dob.).

samopas: Nechał ho na samopas = dělali co chtěl (laš.).

samopaš: Dostał se na samopaš = má se dobře (laš.).

samotíha: V horách pracují lidé samotíhou, n. samotěhou, t. j. sami se do pluhu, do bran zapřahují.

samotížky 1. pl. f., sáně pěší, jež člověk tahá (záp. Mor.). adv.: Přitahli zme stríkač k ohňu samotížky, t. j. sami táhnouce, bez koní (ČL. XIII. 152, han.).

samour = somár (v. t.) Zábřežsko.

samový: Naše chačupka je samová sama = stojí sama o sobě (horň.). *sam svúj*, samostatný, neodvislý: Já som sám svúj (Dob.).

samšík (-é-), podlouhlý koš rákosový = sotor (záp. Mor.).

samtat, -cu, i *somlat*, -lu praví se vlastně o zvláštním bekotu mumlavém, jímž se ozývá hovězí dobytek, když trávu plnou hubou škubaje, bude znepokojován; pak = brblat, škamrat, reptat (Zl.).

samunký: Podle mňa seděl, podle mňa samunkej = těsně podle mne (Suš. 552).

samutenký = samotinký (laš.).

sandát = candát, lucioperca sandra.

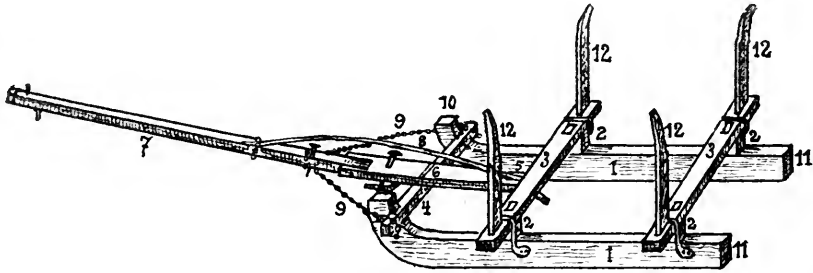
šapef, *šapolít*, chrčeti, chřestiti (laš.).

sarpať se 1. sápati se: Co se tefo sarpeš? 2. chvástati se (val., laš.).

sarvaš, -a, rej, hluk (val.).

sasa, -y, m. i f., rozkasany, á. **satonit se**, sápati se, zlobiti se: Satoní se jak pes na řetězo (záp. Mor.).

sázat, -žu: Sáže veliké kroky = dělá.

Saně.

1. dvě sanice, v nich (2) čtyři pístíky = čepy = hnátky (val.). Pístíky jsou zadlabány ve dvou násadech (3), na nich spočívajících. S předu na nosích sanic jest příčka (4) strmohlavec n. stemohlavec (Zlín) řečená. Uprostřed předního násadu zavrtány jsou snice (5), ke strmohlavci na vrchu »zdíčkou« (6), t. j. železným pásem připevněné. Ve snice zastrčeno jest oje (7). Mezi snice pod přední násad prostrčí se spružina (8), t. j. habrová tyč a uváže k oji, aby se oje drželo vzhůru. Od strmohlavce k oji přivázány jsou dvě lány (9), dříve houžvy nebo provazy, nyní řetězy.

Konec sanice, s předu ohnutý (10) slove nos = křivka, křivica (val.) = klač; zadním koncům (11) říká se šarapatky: »Stoupni na šarapatky«. Někde bývá přes ně příčka = patky: »Chyť sa na patky«.

Saně se brzdí »svlakem«, t. j. chvojím vzadu přivázaným (val.), nebo silným řetězem, pod saně podvázaným, jemuž »kocour« říkají.

Pro osoby postaví se na saně mezi čtyři klanice (12) košina n. korba = kárník (Slezsko), karéta (Jicko).

Pěší saně, jež táhne člověk, slovou pěšáky, samotížky.

Klačy = klačary (laš.) jsou krátké sánky.

sanítka = sandát (v. t.) Podl.

sánkovat se, voziti se na sánkách (ND. 186).

sánky, pl. f., dolní skrář.

Santrážiny, pl. f., trať (Zl.).

sanoť, -i, *sanuť*, *sanuti*, saň: V těch horách je sanoť (Kda I. 158). A ta zla sanuti už z jazera leze (Suš. 40).

sázka (sada, sádka), obilí na mlatě k mlácení prostřené (v. stoda).

sazený: Kráva starší má mlíko sazenny, mladá, zvláště po teleti prudký (Kunštát).

sazovaný: Já su moc sazovaná na to uřknuti = snadno mne uřkne (dok. 278).

sažit, sáhati: Kamna sažijó, slunce saží, rozpálené čelo saží. V očích jí začalo sažit (jiskřiti) záp. Mor.

scák: Plače, tak mu scáky tečú. Potítl se, až mu po hubě scáky tékly.

scánky, pl. f., lidský moč.

scíplina 1. zdechlina, 2. kuřata takové scípliny, nedochůdčata.

scabnúť, sraziti, zronit ovoce se stromu (Vck.).

ščisti = sčítati: Ty by si museła všecky hvězdy ščisti, co jich na nebi sviti (Suš. 702, laš.).

se, sebe, sobě, si 1. *se* bývá i na prvním místě ve větě: Sa ně zdá, že si uplakaná (Slov. obr. II. 4; v tomto spojení pravidelně v nářečí slov.). 2. Pan děkan sú u sebe = ve své světnici (Vych.). Do smrti nepotřebuje za groš ničeho na sebe kúpiť = od šatstva (Vlk 83). Naša chalupa stojí o sobě = o samotě (val.). Má v sobě ublížené = vnitřní poranění (Zl.). To se ráda zlobim, dež nésu v sobě zlá = uvnitř, v srdci (Mal. XXIV. 273). Už sem měl v sobě, že to dnes nedodělám = domníval jsem se (Zl.). 3. Zvratná slovesa pohybu v imperativě a v imperativné otázce zvratné náměstky z pravidla pozbývají: Hybaj, vaľ, syp, hrň domů! rušaj! chraň! (= utíkej, laš.), stěhuješ? pakuješ? = táhni! 4. Velmi často přičiňuje se ke slovesům dat. *sz*, jakožto dativ sdílný (ethický): Chodí si jak pán. Dělá si jak se mu chce. Sněž si to, dyž mi nechceš dat. Enom si leží a pokuřuje.

sec, -a, dělník, který seče.

sečba, sečení (val.).

sečená robota, na které se seklo.

sečka, řezanka: Má sečku v hlavě = je nechápavý.

sečkovica, -ce, řezací stoličky na sečku (val.).

seďačky, sedě (val.).

sedák, fazole podluhovatá, žlutá (ND. 181).

sedák: Ti sousedi nebyli žádní sedáci = nevysedávali dlouho v hospodě (Hoch 75).

sedat 1. Slunéčko už sedá = níží se k západu (val.). Súnéčko už sedá na vrchy (Dob.; han.: chytá se hor). Ačkolivěk už soumrak sedal, přece nocleha si nehledali (Kda I. 268). 2. Zemáky sedajú (= je jich hodně pod kopcem); hodně zasedly; kolik vám jich sedlo? Žito sedá = je hodně pokládek. Dyž jarka sedne, bývá jí hodně (vých. Mor.).

sedění = pudlo (v. t.).

sedět: Sedí jak kvaka, pěra (nečinně a netečně), jak škrošna (na široko, ženská), jak vrana na úhoře (smuten), jak dudek v kobylici, jak pagáček v peci, jak tlůček v másle (má se dobře), jak pět groší (nemluva), sedí na mně jak na řepě s motykú (týrá mne). — Dobře se nám tu sedí. Ale čechman v něm sedí = čert zná jeho úmysly (Vlk 41). V jednom kusi na něm s hubú sedíš = vadíš se s ním (Slav. ČL. X. 37).

seděvat, iter. slov. seděti (Zl.).

šedžisko, sedadlo (Lor.).

sedkať, seděti v dětské řeči: Sedkať kaj tichučko!

sedla = selka (od Jimramova): Byly ve mlejně dvě sedly.

sedlácká, druh tance (Bart. II. 303).

sedlatý: kuň = prohnutý (Brň.), hus = černá, bílá na lopatkách.

sedličky, pl. f., trať (dok. 191).

šedlina, rosol (Vyhl. VI. XIX. 42).

sedlisko: 1. Hřavica vypne se tu náhle ze svého sedliska (kde právě seděl) (Slov. obr. I. 34). 2. sedlé mléko (Bouzov). 3. staveniště (han., slov.). 4. větší usedlost = místo (laš.).

Sedliska, pl. n., trať (Petrovice u Sloupa).

sedlovať = sedlati (Dob.).

sedlý (podsedlý), malý, zavalitý.

sedmák, starý peníz měděný, platící sedm krejcarů: Dávať za huběnkú sedmák (Suš. 690). Sedmákem, grošem pomůžte nám (Suš. 760).

sedmem sedět = ani se nehýbati (val.).

sedmeracký: Sedmeracka brana došé široka byla, ešče se ta sanuť v ni směšíc němohla = mající šírku sedmi bran (Suš. 776, laš.).

sedmerka 1. starý peníz: Jeden dával šestku a druhý sedmerku (Suš. 690). 2. bečka o sedmi vědrech.

sedmichrástka = sedmikráska.

sedmikročka, druh tance (Slov. obr. I. 334).

sedmikyjová, přezdívka nejsprostší kořalce (laš.).

sedmilist, *potentilla recta* (bot.).

sedmina, sedmička v kartách.

sedmizámková zelina = pompava (v. t.). V lidu žije pověra, že se kdysi této zeliny užívalo na otvírání začarovaných zámků železných (Vyhl. VI. XIX. 251).

sedmohlasník = sedmihlásek (Příbor).

sedmořečník = sedmihlásek (slez.).

sednica, -ce: Kadlina stěhovala se na sednicu k Havlíkům = do družství (Pittn. VI. XVIII. 413).

sednút: Sedl na mne s hubú = hubuje mi. Což temu bude dobře, ten sedne sedlákem na česty místo (Mal. XX. 67). Už vám nesu sednút, subst. = židli (Zl.).

sedúvat, iter. slov. seděti (val.).

séja, -je, *sejka*, *sejko*, bílý uherský vůl s velikými rohy (horn.).

séjat, sévati (slov., val.).

sejko, -y, *alauda arborea* (St. Hrozenkov).

sejač, -a, rozsévač (slov.).

Sejčky, -ů, trať (Lanžhot).

sejka, sivá kráva (horn.).

sekáč, -a, nástroj, kterým se seká řepa, brambory v korytě dobytku, 2. křástal (Brň.).

šekani = sečka (v. t.) laš.: Drobne šekaničko koňovi dávala (Suš. 754).

sekanina 1. sekaná sláma, chvojí podestylati dobytku, 2. sekané řízky, karbenatle (slov.).

sekať: Ten seká pána, pašku! = staví pána (Vah.).

sekavice = krajačky (v. t.).

sekavky, pl. f., »co sa něma na ítrnice seká« (slov.).

Sékeř, trať (Bořitov).

sekerenka, druh tance (Suš. 602).

Sekerky, pl. f., trať (Tvorovice).

seknička, podruh; má od sedláka najatu sekničku a kousek pole, začěž mu pracuje; též příjmení (záp. Mor.).

sekuř, -a, m., pomoc (z lat. *suc-cursus*).

sekútný, zlý, týravý: baba.

sekyrník »je v každé chalupě nad stolem a tam jest všechno náčino« (Dob.).

-seř, náměstkový živel složených s předložkami příslovci, val., laš., horn. (srovn. -keř): doseř, poseř, ztamodseř, až posavadseř (= posud).

semkaj, sem (slov., val.).

semeř, -a, velký = špaček (v. t.), malý = blecha (v. t.) ND. 180.

semenáček, -čka, pták *fringilla serinus*.

semenčí, adj., semencový: Za starodávna v pústy sme mastívali semenčím olejem (dok. 112).

semenný: matka Boží semenná, 8. září (Mor. lid 282).

semenník, *passer montanus*, chodí na semenec (Sloup).

semeno, vajíčka včelí (Zl.).

semenový: jetelina, nechaná na semeno (han.).

semínko, lněné semeno: »Co sejete?« »Semínko« (záp. Mor.).

sem pod': Prohlídat si vaše stavení, meslím, esle be nebeło neco sem pod' = ukrásti. U Stoklasu se mu to bude lébit', protože tam je hodně sem pod' (Mal. XXIV. 267).

sem — tam: Lidé sem, lidé tam; řeči sem, řeči tam = co je mi po lidech atd. »Komín leží v písku!« »Komín sem, komín tam, však jinej udělám« (Erb. 439).

semýší, *semýšsko*, semeno všeliké plevele, kteréž se ze zvětého obilí »cúdí« (Zl.).

seň = s něj, s něho: ščeš něsc batoh a nemáš vlády seň (horn.).

seničko: *anthoxanthum* odor. (bot.).

seno se seče na pokosy (u Želetavy »na řady«). Pokosy proschlé

shrabují se 1. v kopu, 2. v kupu (horn.), 3. v babinec (val.), 4. v křapinec (Frenštát), 5. ve stoh (Mořkov, Věřovice), 6. v řapu (Léskovec val.), 7. v čapu n. čopu (Val. Klob.), 8. v dřopu (Ústí u Vsetína), 9. v návidlo (Velká horn.). Aby seno došlo, kopa atd. se rozhazuje. Takové rozložené kopě říká se: 1. kopnisko, 2. kopisko (Deblín), 3. kopišče (seno v kopiščatech, Budiškovice), 4. okřšle, okřžle, okřšek (val., horn.), 5. vokršel (Drahany). 6. volokisko (Rájec), 7. koľco (laš.), 8. okolica (Velká horn.), 9. kotůč (Vrbka horn.), 10. chobot (horn.), 11. posád (Léskovec u Vsetína), 12. ohnisko (Fryšovice u Brušperka). — *V sena* = s sena dělání, v šenne žniva (laš.): Hlíдали na lúkách v sena (dok. 242).

seniny, pl. f., drtiny ze sena.

senit se: Seno, seno, seniło by sa, ledačí synčisko ženiło by sa = tráva by se ráda stala senem, byla by ráda posečena (Bart. III. 702).

senospřet, Sennesblätter.

serbus, obecní sluha, z lat. servus (záp. Mor.).

sergafa, -ě, m., n. sraligaťa, bá-zlivec.

serypatky, pl. f., zadek saní: Stójí na serypatkách (val.) = šarapatky.

sestra: *Sestro milá! oslovují se přítelkyně.

sestříně, -ěte v. vlasník.

seřák, druh bramborů velikých. **seřa**, pl. n., doba setí: v seřa, po jarních seřoch (vých. Mor.).

setidlo = světidlo, dračka (záp. Mor.).

setná řepa, strničná (Jevíčko).

seřová mašina, stroj na seti.

šev, -u, *ševy*, -ů = setí (práce i doba setby): řežny, žitny šev; do-bry šev = příhodný den na seti (laš.).

ševo, babí léto (slez.).

ševovač, -uju, iter. slov. seř (val. séjať) laš.

schabif něco, ukrásti (slez.).

schabrať něco, posbírati buď po-malu, lenivě nebo nepořádně, ne-dbale sněsti, spojit (Btcha).

scházat, vzházeti: Bude-li chod-níček rozmarýnem scházat (Suš. 290).

schladif něco, tajně vzíti, ukrásti (val.).

schľop, *schľopec*, -pca, vikýř s dveř-mi: Seno se dává na hůru schľopcem (dok. 117).

schľouply, schľipený: Chodi jak pes ze schľóplém ocasem (han.)

schľúba, vychloubavost.

schľubný, vychloubavý; schľubné plůca = schľubný člověk.

schnút: Schľa strachy = měla veliký strach.

schod: na schodě měsica n. mě-sici = poslední čtvrt (měsíc roste — schodí).

schodnica, -ce, v. brázda.

schodnice, pl. f., voda na místě, kde se dva járky (potůčky) stékají; užívá se jí v lidovém lékařství = *schodná voda*.

schomolený n. *schomelený*, schou-lený: Ěžeěl tam pod mezú schomo-lený (slov.).

schop, -u, schopnost: Ten má schop! (Btcha); ob. pl.: Děti sú různých schopů (val.).

schoř, -a = tchoř: Měla žena muža, on se schořa bál (Suš. 666). To je schoř, ten všade vleze (han.).

schov, -u i *schova*, -y = schování: Peníze dali zemanovi na schovu (Kda I. 298). Zeman přijal jejich peníze do schovu (ib. 299).

schovánky, -ů, Nanyňka byla z mlсных a na schovánky od lep-šího si ji panímáma brzo zvykla (Žďár).

schovať 1. zachovati, uhospodá-řiti: Kery je pořádný, ešče si peníze schová (val.). 2. pochovati: Marianka umřela, v kľaštere je schovana (Suš. 92 val., laš.). 3. Musěl se mu schovať = byl slabší (val.).

schozek, -zku, *schozky*, sůžený konec pole (Vych.).

schranlivý, šetrný (val., laš., horn.).

schránif, *schraňovat* 1. skliditi: Ráno hospodský schraňoval slámu = uklízel po nocležnicích (Kda I. 120). 2. šetriti: Schraňuje seno na zimu (val., laš., horn.).

schranný, šetrný.

schrťít: Všecko by rád schrťít = měl pro sebe jako chrt (Jicko).

schublat, pokřčiti, zmotati.

schůzka 1. Bylo nás tak schůzka tech dobrodinců = sešli jsme se tak (Zábřežsko). 2. skládka v kartách po kupě, n. př. v devatenáctce 4 karty (Příbor).

schvál, *schvální*: To pivo není na schvál n. schvální = extra, příliš dobré (Zl.). Udělat mu to na schvál = schválně, úmyslně (Btcha).

schybiť, pochybiti: Schybiť sem, schybiť! (laš.).

schytít se: Větr se schytít = strhl. Koně sa schytily, doľú městem jely (Bart. II. 18). Drak se schytil a letěl na červené moře (Kda I. 80). Janek pohledňaci na hodiny schytít sa dóm = sebral a šel (Slav. ČL. XI. 180). Schytít se, že půjde na půl (Zl.). Schytít se mu n. s ním na cestě = přikamarádil, připlichtil se k němu (Podl.). Dítá sa schytá = mluví ze sna, vyděsuje se ze spánku, poleká-li se něčeho (val.).

schytrovat něco, chytře navléci, narařčiti: Tak to schytrovali. Nemohl to žádný ináč schytrovat (Zl.).

sidlo 1. = osidlo (val., podl., horn.): Darebné sú, vtáčku, tvoje křídla, keď si ty chycený ráz do sídla (Bart. III. 490). Chytla's mňa na sídla (Suš. 657). 2. Je u nás sidlem betem = stále (Mal. XXIV. 68).

sigof, -ě, f., bahnitá půda, porostlá sítím a vrbím; ob. pl. sigotě (Df.): Sigotě, sigotě, zeľené sigotě! (Suš. 493, val.).

siha, -y = sáh; jen tu a tam od starších lidí slýchá se ten tvar (Btcha).

sihla (val.), *sihla* (laš.) 1. mokřísko na poli; pole *sihlovité*, *sihlovatina*, 2. lešní lučina (val.).

sihnůf, *sihat* = sahnouti: Sihla naň smrť (Vck.). Mé milé bílé ruce, nesihnete, kam chcete, jak ste prvej sihaľy (Suš. 436).

siholif, mžítí (val., laš.).

sihůlka, drobný deštěk (val., laš.).

sichotný, dušný, zádušlivý: Ba-bička sichotná (Jevičko).

šija, setí: Přišel čas šije, ani zrnka nebylo k zašeni (Opav.).

šikać, stříkati (laš.).

šikačka = *šikavka*, ruční stříkačka (laš.).

šikotať se, trásti se jak osika: Přemřel sem, tak se mnum šikotaľo (laš.).

siľa: Ječmeň je ešče při siľe = není ještě docela zralý. Zemáky sú ešče hodně při siľe = nedovařeně (Zl.). To je seľa piva, dež ona tak verazi čepek dobře zaražené = silné pivo (Mal. XXIV. 65). Byl to siľa chlap (Vyhl. I. 132). Na siľu ma vzali = násilím (Bart. III. 62). Na ceľú siľu zme ho tam vypravili = na moc s nucením (Vah.). Siľú mocú = mermomocí (val.). Peněz měl mezi ľudma siľu = mnoho (Vlk 58).

siľif, usilovati, naléhati: Baďura siľif na všecky (Slav. ČL. XI. 95). Ešče před smrťú Křúpaľky siľif Antoš na ňu, aby uděľala poručenství (ib. XII. 385). Nesiľ sa tak; nemosiš sa tak hnat! = neběž, nepracuj a p. tak silně (val.). Ale on Mach aj hrubě na sebe siľif = usiloval se, dělал nad siľu (Vlk 16).

símat, snímati 1. Maso símané, vepřové maso, s něhož horní vrstva tuku sňata (Zl.). 2. v kartách, ab-heben.

simel viz semeľ (Btcha).

sinák (val.), *sináľ* (Zl.), *šinaľ* (laš.), houba boletus cyanescens.

sinica, -e, siný pruh krví podlitý od udeření, štípnutí a p. (vých. Mor.).

sinokvet, chrpa (horn.).

síňové dveři = od síně.

sinutý, ztrápený: Je celé sinuté (Viškovsko).

sípat, -u, těžce dýchati: Husa huž zrovna sípe (Vl. XVIII. 528) = zípat v. t.

siračka, fazole drobná, kulatá, žlutá jako síra (ND. 181).

sirečnica, -ce, schránka na sirky (Dob.).

siroba, 1. osiřelost, 2. = sirotek: A na tem hrobě dvě sirobě rukama lomijó, plačó sobě (Bart. II. 26).

sírota 1. sirotek: Ty se ze mne

nevysmivej z chudobnej sirotky (Suš. 602); 2. jehňátko bez matky (val.); 3. sedmikráska.

širotká, maceška polní (laš.).

Sislové, -ého, vinohrad (Polešovice).

Sisle, -ů, vinohrad (Čejkovice).

Sislůvky, pl. f. vinohrad (Násedlovice).

Sisák, na Sisáku, trať (Vizovsko).

sisat, nahlížeti: Nesésé do kartů! (han).

sisí, *sesí, sosí*, anemone pulsatilla: Ach sisí, sisíčko, bolí mně vočíčko (Bart. III. 559).

sít: sije = mží, pokrání (Kunštát).

sítí, iuncus (bot.).

Sitiny pl. f., trať (Jimramov).

sítka, sítka, cezák (Zábřežsko).

sivák, sivý uherský vůl, s velkými rohy.

sivaňa, -ně, koza, má sivou hlavu (val.).

sivastý, sivý (val., horn.).

sivek, -vka 1. šedivec; 2. kůň šiml (val., laš.).

sivěna, *sivula*, jméno krávy, »sivé jako zajíc« (val.).

šivica, -ce, druh horské trávy (Lor.).

šivo 1. setí; 2. vše, co se seje (laš.).

šivoň, -a, stařec (potupně) Opav.

sivovraný: Můj koníčku sivovraný, Eisenschimmel (Suš. 532).

sivula, -le, druh hrušek sivé barvy.

šivnůf, šedivěti: Vlasy šivnu (laš.).

sivojoký, modrooký: Sivojoké děvče (Suš. 115).

šivoťka, syrovátka (Lor.).

sivý: Oženil se starý šivý = šedivý (Suš. 711, laš.). Vítám vás tatíčku, sivý hořáček (Suš. 120). Až ja pujdu z Bělej, budžé šivy mrazek (Suš. 522). *Sivé* oči, říká lid mor. většinou za č. modré (Suš. 212, 266 a j.).

škácet: Škácelo se to = zpáčilo, zrušilo: svatba, smlouva a p.

škákavá muška n. houpačka = dřepčik zelný (Prostějov).

skakún, toulavé dítě (Vych.).

skaličf, zmrzačiti (slez.).

skalina = skála: Vylezu na skalinu (Suš. 685).

skalistý = skalnatý (val.).

skaľky, pl. f., druh třesní.

skapnůt, rozmanitými změnami hláskovými nabývá těchto synon. tvarů: zgabnůt, zgebnůt, zgrbnůt, zgrgnůt. 1. zdechnouti: Prase nám skapaľo. Skapni, potvoro! 2. ztratiti se: Skapaľy mi dvě ovce. Skapaľy ně peňáze. 3. Skapaľo nám okno = rozbilo se (val. uh.).

skárat, strestati: A kdo nás rozvedeľ, nech ho pán Bůh skárá (Suš. 282).

skarba, žaloba: Pujdu na skarbu = žalovat (slez.; pol. skarga).

skartit, zkaziti: Skartilo se mu to = nepodařilo se, co zamýšlel.

skľad 1. hráz mezi poli, kam se posbírané kamení skládá (horn.); 2. seno koním za žebřík založené (Jevíčko); 3. orat ve skľad v. orat.

skľadanka 1. Stritzel (vých. Mor.); 2. skľadanka pentliček = růžička z pentliček (val.).

skľadat 1. obilí: Svázané obilí skládá se *a*) do mandelů n. do mandlí (fem.). Snop pod mandel položený slove podmandelník, na Hané podľomek, protože se celý snop přelomí a přehne, aby klasy za vlhka neporostly. Vrchnímu snopu na záp. Moravě říkají réthar n. létar (jezdec), *b*) do dvacítek n. dvacátek o 20 snopech (na Kelecku a na Laších), *c*) do pětěk po 8 snopech (horn.); *d*) do křížálek, složených na způsob kříže (Rožnovsko), *e*) do čubíků n. do šopek po 8 snopech (na Opavsku), *f*) na Valaších réz a žito napichují na kolky po 16—20 snopkách do čtyř rohů k zemi směrem šikmým, klásím vzhůru; na Jicku kolkům těmto říkají sošky nebo podmandelníky; 2. skládát oheň = rozdělávati: Mládenec skládal oheň (Kda I. 89). Složili si oheň a pékli zemáky; 3. skládát vinu na někoho = sváděti: Všecky's viny na mňa skládáľ (Bart. III. 45). Na šohajka všecku vinu skládaľa (ib. 325); 4. skládát se na něco, skládati peněžité příspěvky na

společný účel: Skládali se na nový kříž, složili se na nový zvon; 5. skládat sa na někoho = spoléhati: Na něho sa nelza skládat.

skládka, sbírka peněžitých příspěvků: Byla skládka na kostel Měli zme skládku na nové varhany.

sklány, sklený (laš.).

sklapnout: Sklapni — rozklapni ten palazór = zavři — otevři (Brň.).

sklapoušený, schlíplý: klobouk (záp. Mor.) = klapatý (v. t.).

sklař, -a, sklenář (laš.).

skleňák v. Ietnica.

sklenář, -a, vodní šídlo.

Sklenáry, -ů, trať (Radějov).

sklenůvka, druh jablek.

sklep, -a, kopecký krám (laš.).

sklépek, -pka, zákamní (slov.).

sklepit, klenouti: kostel.

sklestit, zbiti, zničiti: A ve se neosmělíte takovýho člověka sklestit? Sklestit vojsko = poraziti (záp. Mor.).

sklidit sa, schovati se: Na ráne (= ráno) žerú slimáci, potem sa sklídja do země (Vych.).

sklínková polévka: bramborová s kroupkami, kouskem masnoty a vajčkem (záp. Mor.).

sklípek, vypuklina chleba na okraji pecna bez kůrky = slípka.

sklomený, sehnutý (horň.).

sklonka, skřínka na chytání ptáků (Kyjovsko).

sklopec, -pca = schlopec 1. výlet, vikýř ve střeše, 2. skřínka na chytání ptáků.

sklounnout = sklouznouti: Oni sklouhli do pekla (Suš. 723, záp. Mor.).

sklůščka, tlušťka: To je sklůščka kabátu, tém už neprofózne = velmi tlustý kabát. Sklůšćó = stlouští (Mal. XXIV. 65).

sklučatěný, sklíkatěný, skrčený (záp. Mor.).

skludit sa s něčím, skrýti, schovati něco: Šel sem ven, tak nejlepší sem sa s tým skludit (Slov. obr. I. 26).

sklúzat, sklízeti, schovávat: Obilí sa sklúzá. Sklúzávali sa před vojnú. Co tam pořád sklúzáš? = sem tam bez cíle chodíš, hledáš (Vah.).

skočitý chléb, pěkně nakyslý, vysoký pecen (N. Město).

skok 1. Di skok! = honem. Di skoky! Ale skok, skok! Skoky odvaž krávu (val., laš.). Běžel skok (Zábřežsko). Skok zrobil koło kofe sebe svěcenu krejdu (Čl. XI. 264, laš.). Rana se mu hojila skokem (Mal. XXIV. 68). Hoľa, bratři, v skok vstávajte! Spravujte sa ve vše skoky! (val.). 2. Zámek se zamkne na skok nebo na dva skoky = západy (Dob.). 3. skoky, nohy zaječí n. srní (val.). 4. A liška skok! na jedli = skočila (Suš. 695).

skókať — *skokýcat* — *skokýňat*, int. slov. skočiti (val.).

skokyň! = hop! (val.).

skolenčit, *skolenkovatět* 1. kořenka, suky dostati: Réž větrem pořámaná skolenčí, skolenkovatí (Zl.). 2. Už skolenčil = umřel (laš.). *Skolenčený*, sezený, od sezení jako stuhlý (Zl.).

skolhan 1. vysoký a suchý chlap (val.). 2. kolohnát: Takové skolhan a hrá se ješče s maléma (Jevičko).

skon, skonání, smrt: To bude muj skun. Dyby už rači vzaľa skun = skonala (laš.).

skonáříř sa, rozvětvti se (val.) v. konár.

skopit, *skopovat*, skopením nahromaditi, v kopky skydati: Tam budeš skopovat hnůj. Jak skopil, jel zas nakládat (Kda I. 215).

skopnůf, státi: Sůl na hromádce do rána skopne (Mor. lid 24, val.) v. kopno.

skorák, druh révy rané (dok. 145).

skorčil se: Desky na knížkach se skorčily = přehnuly, zboltily (laš.).

skořina = skorák (Podl.).

skořistovat: Žádném sem jak živ nic neskořistoval = nevzal, neukradl (Zl.). Starý výminkař nic nám neskořistuje; možeme s ním ubyt (Vych.).

skoro, časně brzo komp. skořej, skůr (horň.), skorši (laš.) — *neskoro*, pozdě: Já sem myslět, že sem skoro stanůt, a ty's stanůt ešče skořej (Slav. Čl. XI. 94). Já k vám nepůjdu, ešče skoro je (Suš. 203). Skoro li ty po-

ženeš s poľa? (Suš. 527). Neskoro idete!

skorostajka, která skoro (časně) vstává (Brodsko).

skorota: Beło pět hodin, to není taková skorota = tak časně (Mal. XXIII. 164).

skorúčný, velmi skorý, *skorúčno*, velmi skoro, časně (val.).

skorý, raný, časný: skoré ovoce. No ty si skorý! (iron.). Skorý host (vých. Mor.). Daj Bože večera skorého, rána neskorého (Suš. 559).

skosek, -ska 1. šindel do trojhranu přisekaný, 2. pole na jednom konci široké, na druhém velmi úzké (Kt. Dop. I., laš.).

skositý, do hrotu sůžený, šikmý: rukávce = šikmo sestřihnuté (val.).

skotňa, -ně 1. hluboká zmola vymletá vodou, která tam teče (Dob). 2. = skotnica, pastvina, »drahy« (laš.).

Skovajsa, příjemní (val.).

skovávaná, -ěj, dětská hra (ND. 174).

skrabatělý, vráštivý: Má hubu skrabatělú (slov.).

skrajek, odkrojený vrch řepy s listím: Chodí na skrajky; *skrojek* chleba.

skřak, zákrsek (laš.).

skřámat, -mu: Všecko skřáme = chutě sní, až mu v zubech praští, jmenovitě ovoce (vých. Mor.).

skrast: To mne skradlo! = ošídilo, do škody přivedlo (N. Město).

skřášč, -a, chřástal (záp. Mor.).

skrjatek, -tka 1. skřítek, 2. uspišený kluk (horň.).

skrčec n. škrčec 1. = ščrčec, polní vrabec, 2. malý, skrčený chlapec: Takový skrčec snad se chce do něho pustit (Slov. obr. I. 114).

skrčkovat se, stavěti se jako křeček, zlobiti se (Přerov).

skřéhnit sa: Nebudu sa s ním skřéhnit = s křikem se hádati (val.).

skřehýňat, int. slov. skřéhnit, brečetí (val.).

skřehnút: Vemte si jablěk a jezte, nemosite sa bít, že vám skřehnú zuby = ztrnou (Slov. obr. I. 321).

skřek. Ptáčník vyhlédne si v seči výstavek (strom o sobě stojící). V haluze od kmene počínajíc až po větve vřeže »záruby«, do nichž nastroká vějic. Pod stromem postaví si boudu z haluzí, v níž se ukryje. Volavým je seječek. Ptáci přiletují a sedajíce na vějice padají dolů (Zl.).

skřeky žabí, der Froschlaich (Kt. z Ostravska).

skřekat: Žaběňky skřekají (Suš. 793).

skřenec, -nca = křenec, ledová kra (Kyjov).

skřencovité dřevo, houževnaté, neštípné (Jevíčko).

skřenčelý: řepa = šatnatá; dřevo = neštípné (Zl.).

skřenčovatět: Brambory skřenčovatěly = od vody, deště ztvrdly (záp. Mor.).

skřepňačka, chrastavá žába (záp. Mor.).

Skřičky, -ů, trať (Tvorovice).

skřidělka, poklička.

skřidlo, křídlo, peruť (Opav.).

skřich, -a, n. *škřich*, veliká, dlouhá truhla s příhradami na různé obilí, sbitá z desek; vlezlo do ní i 30 měřic.

skříp, -a, pole na strmé stráni, nesjezdné, kamenité (Jevíčko)

skřípač, -a = hrkávka (v. t.).

skřípadla, v. pluh II.

skřípec, -pca, kladka.

Skřípek, ve Skřípku, trať (Jihlavsko).

skřípka, spor, hádka: Míval sem s ním zavdy nějakú skřípku (val.).

skřípky, pl. f., primitivní housle, jež sobě za stara kravaři vyřezávali z javorového dřeva (Zl.; pol. skrzypce, rus. skripica, housle).

skříš, -e, f. = skřýš: Dycky tu jakúsi skříš majú (Vah.).

skřít, *skřítek* 1. »Ten člověk snad má skřítka«, praví se o tom, komu štěstí slouží. »Není tam ani skřítka« = živé duše (Kda II. 254). 2. dítě vzdorovité. 3. Má vlasy jak skřít = rozčuchané. Má skřítka = vlasy nad čelem jak vylíznuté, nepodajné. 4. Má mlsného skřítka = je mlsný (Jičko). Srovn. kořtún.

skřítkovat, po tmě něco kutiti jako skřítek (Kt. Dop. I.; záp. Mor.).

Skřivaně, trať (Blansko).

skřivánek — škřivánek — křivánek; škovranek — škobranek (slez.); škobruněk (Frýdek), škorvánek (St. Hrozenkov); škrobánek (val., laš.); škrobranek (Frenštát); škvrlánek (Strání).

skřívát: Co skříváš na mrazo? = proč tam mrzneš (Maš.). Celé rok skřívál = chřádl (záp. Mor.).

skříž, -e, f., déšť v zimě hned mrznoucí, kroupky: Pada taka skříž (laš.).

skřížlica, -ce, křídlice (horn.).

skrmět, o nemocném, který posedává: Sedí skrměný (Zl.).

skrnovatý, morsch (laš.) srovn. krnět.

skrosnat se, směstnati se; vkrosnat se někam, vejíti se: Nemohli se do kostela vkrosnat, ani v kostele se skrosnat (N. Město).

skroužit: Ten toho skrózil do sebe: mnoho snědl (Maš.).

skrušinka, evonymus (bot.).

skrutek, povříselko, v něm se váže pohanka (laš.).

skryš, -e m., skryše (Zábřezsko).

skrz, *skerzevá*, *skerzevé* (han.), pojí se na Karlovsku, Rožnovsku a na Laších s genitivem: Skrz téj rose nemohli zme vázat. Skrz-i téj vody či skrz co? Skrz toho tam nešél = proto.

skrzka, skvrnka (laš.).

skučaf: Pes skučí. Pořád' skučí ze zubama = nařká bolestí zubů (Vah.).

skuhnět, o dětech, pláč-li ze vzdoru, bez slz, greinen (laš.).

skuhýnať, int. slov. skuhnět, skuhrat (val.).

skújkat: Pes skujká (jsa bit).

skumelíť, skučeti: Pes skumelíť (jsa hladov n. bit) laš.

skumlák, skrblík (Jicko).

skúpáň, -a, lakomec (slov., val.).

skúpáníť, lakotiti: Ten skúpáň skúpání (slov., val.).

skúra, nevydělaná kůže; *skúrka* = kůrka chlebová (pol. skóra): Ten

má tvrdú skúru = tuhý život. Do-staneš na skúru (Vah.). To je skúra = skrblík (Jicko, laš.). Švec nechťěl botů šíc z komarove skury (Suš. 703, laš.).

skúrať: Vandruj že dceřičko, bys tam co skurała, by si se mi věcej dceřičku nězvała = čím skůr (dříve) došla (?) (Suš. 777, laš.).

skúřif 1. něco ukrásti (Jicko, laš.); 2. selhati (laš.).

skuřif se, utéci, zmizeti (Frenštát).

skušovaný, zkušeny (val.).

skutkem, skutečně, opravdu (laš.).

skužak, skrblík (laš.).

skvasif: Neřza s ním nic skvasif = svěsti, poříditi (Vlk 22).

skyda: Taková mladá roba jak skyda, a už je ta tam = silná, zdravím kypící. Jen v tomto úsloví; původní význam není znám (Slav. ČL. XII. 276). Srovn. uherslov. *skydák*, míšek tvarohový, je končité vrecúško, do ktorého sa odvarena kýška zleje, aby srvatka odtiekla (Kt. Dop. I.), od slov. skýsti — skydati.

skypac, -am, -u, kypěti (laš. i pol.).

skyslíť, skysati na ocet (val.).

skysnúť: Musíja sa vypořádať, aby to neskyslo = aby se na to nezapomnělo (Slav. ČL. XII. 274).

skýščet: Mléko skýščelo = srazilo se (Zl.).

skyva: Klobók má široky lebo ózky skeve = střechu (han.).

slabavý, trochu slabý.

slabina, část břicha dole u stehna; člověk má dvě slabiny.

slabit se: Popruh se slabí = pouští, povoluje.

slabnúť. Voda v říce slabne = ubývá jí (Zl.).

slačat, -ím (slačet, han. sľečeť) na koho, na co, nedočkavě a druhému na obtíž po něčem chtivým zrakem pohlížeti, nalézati na někoho: Syn na rodiče slačí = jest jim na obtíž, žádaje na nich, čeho potřebuje, moha si sám vydělati. Pořád' na mne slačí = chce, abych mu něco dal. Dyť sná na ty peníze tak neslačíme!

(Slav. ČL. XI. 132). Rodičé nesla-
čali na syna = nečíhali, aby jim něco
dal (Vik 101).

slačák (slačok), čumil při svatbě,
který čeká na koláč (Lor.).

Slačátek, *Sláčček*, příjmení.

slačky, pl. f. = číhačka (v. t.).

Slačovy, pl. f., trať (Alénkovice).

sladčina, chuť v ústech přisládlá,
mdlá, jevíci se i v zápachu z úst:
Šla mu z huby taková sladčina (Vah.).

sladec, -dca 1. svlačec, 2. osladič
(Kunštát).

sládež, -e, f., sladkost (val.).

sladič, -a = osladič.

sladička = osladič (slez.).

sladina, *sladkovina*, sladká věc,
cokoliv sladkého, vl. přeslazeného
(laš.).

sládit' = slačat (v. t.): Co tu pořáď
sládíš? (Jicko). Nasládil sa, lež mu
přišlo, že může měř hospodu =
načekal se toužebně na svolení (val.).

sladký: list, rumex aquat. (bot.).
Celý zadní díl haleny složen byl
z jednoho kusu sukna beze švu a
tomu říkali sladké záda (Vyhl. II.
181). Sladký jarmek v Bojkovicích
ten čtvrtek před štědrým dnem,
protože se o něm prodává med ke
štědré večeři: Pekunko ich prosím,
Ien do sladkého jarmeku mi dočkajú
(Dob.). Sladka tětka, která prodává
sladké věci (Vyhl. VI. XVIII. 322).

slak, -u, svlačec.

slamák, slaměný klobouk (Žď. obr.
110).

slamany n. *slamňany* = slaměný
(laš.).

slaměňák, -a, slaměný klobouk
(vých. Mor.).

slamě nec, -nca, n. slaměnka, -y,
ošatka (val.).

slamenica, -ce, ošatka (Dob.).

slamina, stéblo slámy (val.).

Slámka, pl. n., na Slámkoch, borčí
(Vizovsko).

slampať, -pu, slopati: Kočka
slampe mléko (laš.).

slamunka, ošatka (Lor.).

slanáček, -čka, chlebový koláč,
solí posypaný (Brň.).

slanica, -e, slaná voda na př.

v Luhačovicích, u Malenovic atd.
(Btcha).

slanina, široký límec slov. haleny.

slaniny, slanin, pl. f. = slanina.

Slanisko, trať (Blansko).

slanit se: Slaní se mi = chce se
mi píti. »Co se ti pořáď slaní?« ptají
se toho, kdo pořáď vodu pije (Zl.).

slanóšek = slanáček (v. t.) Líšeň.

slaný jak živica, jak kruch, kru-
sínka.

slat', šlu, posilati: Pěkné dary jemu
slaty (Suš. 28, laš.).

slatec, -tca, svlačec (záp. Mor.).

slatina, voda kyselka (v Bánově).

slatvina = slatina, místo bařinaté;
také vysoká tráva na takových mí-
stech rostoucí (Kda II. 33).

slavík u pluhu = násadek (v. t.).

Slavíky, pl. m., vinohrad (Bzenec).

slavit': Cisař pán se svó cisařovno
nebožkó — Buh jo slav! — vechválele
hanáckó svajbo (Vyhl. II. 137).

slavný deň, den přede dnem štěd-
rým (Dob.).

slávořit', hovořiti (val.).

slávy, pl. f., blyskavá zrcadélka
na věnci svatebním (slov.; han. třísló).

sláz, -u, jízva od rány (slov.).

slébit', upřísti niť nestejnou, někde
silnou, někde slabou; niť uslébená
(Vah.).

slěčeť han. = slačat' (v. t.).

slěch, -u 1. zpráva: Slěch mne
došel = slyšel jsem (laš.). Není o něm
slěchu dechu. 2. Uderil ho do slěchu
= do spánku. Potom ho pomastila
mastí po slěchách (Kda II. 101).

slěmeno v. střecha.

slěpák, slepejš (záp. Mor.).

slěpák = *slópák*, piják (laš.).

slěpán, -a, nadávka krátkozrakému.

slěpcovat se: Co sem se s tým
naslěpcovala = po nocích našila do
slepoty (Zl.).

slěpčí (slěpka) = slepičí: vajca
(Slav. ČL. X. 373).

slěpec, -pca, ryba clupea haren-
gus (slez.).

slěpi, -pa, -pě, slepičí (laš.; ale:
kura, ne: slepice, srovn. č. »režná«
sláma, ale žito, ne: réž).

slepice: sléпка (slov.), slípka (han.), kura (val., laš.), kurica, kúka (horn.).

slepičák, 1. prst ukazováček, že jím slepicím ohledávají (záp. Mor.). 2. kurník (Žďár). 3. prostořeký: Slepičáko, všeccko veslepičíš! (Maš.).

slepičář, -a, zloděj slepic a drůbeže vůbec (Prostějov).

slepičí duch. Nejohrovnějším strašákem býval dětem »slepičí duch na telecích nohách«. Ten stával všude, kam děti nesměly: u žlabu, u řeky, u studně atd. (ND. 41).

Slepičiny, pl. f., trať (Buchlovice).

slepiř, klamati: Já vidzim, že mňa fařešně slepiř (Dob.).

sléпка 1. slepice, 2. výčnělek na pecně kysáním způsobený, rozdílný tvarem i barvou od ostatní kůrky = sklípek (v. t.). Polsky spis. zlepka, dial. sléпка (Poradník jěz. 1902 str. 73).

sleptať, slopati (laš.).

slepý: Na jedné straně to má kolaty okynko a na druhé je to slepy (Vyhl. II. 236). Sl. mak = vlčí. Sl. myš = slepýš (Podl.). Neska máme slepó polívko = málo mastnou, má málo ok (Maš.). Sl. ryby, omelety (val.). Sl. ščúr = vodomil (Podl.).

slepýš: slepóch, slepěř (záp. Mor.), slepá myš (Podl.), břitelnica (Zl.), břetenice, břitevnice, břetrnice (sev. Mor.), kusá zmija (horn.).

slevák, hrnec na slévání másla a sádla, na slévání smetany = smetaník: Sádla a másla měli plný sleváčky (dok. 245).

slévaľa, -y, m., ožralec (Zl.).

slezeno, -a, n. = slezina (han.).

slezové růže, malva alcea.

slibka. Dívka, která zrušila slib svému milému, stane se po smrti slibkou. Chodí v podobě bílé ženy po horách a láká k sobě mužské hlasem: »Ú, poď sem!« (LN. I. 236). Dle Kuldy II. 267 »ukazuje se v horách ve způsobě bílého, libě zpívajícího ptáka«.

slibovat: Sliboval's mně pod duši (Suš. 258). Slibovalas mně o duši, že se ta láska nezruší (Suš. 356).

slidit = sládit (v. t.): Slidi na ně (laš.).

slidný, mlsný (laš.).

slimačit se, tahati se jako slimák: Neděťá nic, enom sa s fajkú okoľo uhľú slimačí (slov.).

Slinky, pl. f., vinohrad (Polešovice).

slinovica, -ce, půda slinovitá, jilovitá (val.).

slitý: Jablň je slitá ovocem = plná ovoce. Byl celej slitej od strupů = samý strup (záp. Mor.).

sliva 1. švestka. To jedno leži pod slivu (Suš. 157, laš.). Dy sem s tebu sedávala na téj zahrádce pod slivú (Suš. 345, val.). Kotel na smažení sliv (Vyhl. VI. XIX. 39). 2. durancie.

slivka švestka. Biela slivka = špendlík (Df.).

slivjé, -já, coll. slivkové stromovi: Má už kus zeme posážené slivjém (Dob.).

Slivné, na Slivných, trať (Vizovsko).

slivník, pole slivami posážené (laš.).

slivoň, -a, surovec (slov., val.).

Slivotín, trať (Tlumačov).

slížence, -ů = podlesníky, pečivo podobné lívancům, jen že se peče na zelných listech v peci (Slav. ČL. X. 467).

sľoboda = svoboda (vých. Mor.): Není sľoboda do krvi rúbat, ale sľoboda pěkně tancovat = volno, dovoleno (Bart. II. 294). Pusť to pérko po téj vodě, půjde ono po sľobodě = po vůli, volně (Suš. 629). Pověz ty nam, pachofe, kde je tady hospoda, pro putničky sľoboda = kde jim svobodno se ubytovati, Herberge (Suš. 15); 2. svobodné pole.

sľobodnica, -ce, svobodné děvče (Slav. ČL. XIII. 372).

sľoj, -a, m., léta v kameni, kameň sľojnatý, vrstnatý: Dyž kameň nemá sľoja, špatně sa ľame (val.).

sľonbidľo, hubená vysoká ženská: To je sľonbidľo, na téj može pse věšať.

sľonýčko, slunečko: Jož to sľonýčko kolem de (Suš. 557, hor.).

sľopat 1. pítí (o dobytku), požívatí nestříděm nápojů lihových neb

i vodu nezpůsobně pít; 2. čichati, cítiti: smrad, haňbu.

słota 1. darebák; 2. Po nejakéj slotě nemoci člověk zapuchne (dok. 267).

słoták = słota 1.

slotit, nadávati: Ten zas bude slotit a naříkat (Rok II. 463).

słofúch = sloták (laš.).

sloučit. Na první pastvu s jara provází dobytek celá rodina, protože dobytek po dlouhém zimním vězení poprvé na volném vzduchu se ocitna velmi bujně si vede a nikde stání nemá. Třeba tedy dobytek z jednoho chléva sloučit a pak i s dobyt看em ostatním, pase-li se na obecně (ND. 202).

Sloupečník, trať (Blansko).

Słovač, -e, f, lid slovenský (ne však = Slovensko, jak se nyní *chybně* psává: na Slovači uherské i moravské!): Tahlo téj Słovače na Moravu až strach! išli po nohách aj sa vézli (Df.).

Słowáky, krajina Slovensko: Půjdem na Słowáky (Suš. 536). Býl na Słowákoch. Vrátil se ze Słowák.

Słowenka (ne: Słowačka!) 1. žena slovenská; 2. = słowenůvka, druh hrušek.

słowenko, slovíčko, milé, důvěrné.

Słowensko, slovenský kraj (ne: Słowácko!).

słowenský, ne: slowácký.

słowién, linum tenuifolium (horn.).

słožení: młyn dvoje složení = o dvojím složení (val.).

słožít 1. Syn složil oheň: rozdělal (Kda I. 66); 2. Jak sa taková lež složí před pánem Bohem! = jak může tak lháti (val.); 3. Složilo ho = těžce onemocněl; je složený. Co se jí to na prsa složilo za neduhu! Lítost se mu složila na srdce, až z toho onemocněl (Žďár).

słožný, snášelivý, verträglich (val.).

słub, -u, kopulací v kostele, zdavky: Je už dvacet let, co sem brał słub ve co jsem se ženil. Brał sem słub ve co Skřipově = vdávala jsem se. Už nabrał słubu = už se oženil (laš.). Už tvoju najmilejši ke słubu vedu =

na zdavky (Suš. 316). Słuby beru v kosteličku při tym veľkym ołtaříčku (Suš. 154).

słubica v. pluh 18.

słúbit = slíbiti, s inf.: Słub mi moju był (Suš. 207, laš.). Słuboval's ně na těle, słuboval's ně na duši (Bart. II. 184).

słubný 1. manželský: dítě, ne-słubný, nemanželský; 2. Už su słubni = svoji, sezďani (laš.).

słubovať se, sbíratí se, vcházeti v manželský sňatek: Viš, dychmy se słubovali, minul roček včera (Suš. 497, laš.).

słučka 1. smyčka, suk, uzel: Mně se na niti samé słučky dělají (Kda II. 72). Zavázal provázek na słučku. Chytal zajíce do słuček (val.).

słuha 1. služebný, čeledín; pl. słuhojva (Dob.); 2. obecní pastýř (záp. Mor.).

słuhovať, sloužiti (laš.): Bylo Juři pachole, słuhovalo ve dvoře (Suš. 92). Słuhoval mšu na prenosném ołtáru (Dob.).

słuhý, pl. m., služba: Synek je na słuhoch (laš.).

słuchať, poslouchati: Něchčeła sem mačí słučať (Suš. 380, laš.).

słúchať sa, srovnávati se: Dyž by sa nemohli słučať z mladýma. tož že si teprú výminek vyřknú (Slav. ČL. XI. 274).

słumik, sloup v parkaně (laš.).

słunečko (coccinella): korunka, okorunka, verunka, bedrunka, beruška, marunka, merunka, halinka, helenka, barborka, pambíčkova kravička n. ovečka (ND. 47).

słunečko, calendula off. (bot.).

słunečkové, -ého, druh jablek.

słuneční rosička, tormentilla reptans (bot.).

słunečnica, -ce 1. ohnivé pruhy při slunci západu: Včera taka jasna słunečnica svitila při sluncu; jařku, už mamy po pohodě (laš.). 2. ryba leucaspis delineatus (Žďár). 3. píha (záp. Mor.).

słunečník 1. = slunečnice, helianthus (laš.), 2. tragopogon pratense (záp. Mor.).

slůnko: po slůnku = večer.
Slunko, trať (Blansko).
sluno = slunce: proti slono (Pavlinov u Val. Meziříčí).
slůpek, stéblo: Oves se dává do slůpků, je už v slůpkoch; nesmí se žítat (Zl.).
slušet, s inf.: Daj mi z něho (damašku) šaty šit, jak to na pannu sluší byt (Suš. 104).
slušný: hodný, spořádaný: To su slušní lide. Ma slušnych rodičuv (laš.).
sluzit sluze, roniti: Suzičky suzené, nepadajte na zeml (Suš. 783).
služebný chléb, službou vydělávaný: Služebný chlebiček, ten je hrubě hořký (Suš. 496). Už sem se najedla služebného chleba (Bart. III. 527).
slúžit s instr. dop.: Dyž sem slúžil pacholkem, vojákem (ČL. X. 370).
slýcha: Už je rok, a po něm slychy vidy (Kunštát).
slýchovať, -uju = slychávat (laš.).
slýnúť: O tom sv. Valentíně pěčna pověst o nim slýně (Suš. 28, laš.). O fojtoвым syně zla novina slýně (Suš. 129, laš.).
slýšet, čtí: Slyšíš, jak ten muškát voní (dok. 288). Slyšěš, jak to boľé (Btcha).
slýševát, iter. slov. slyšet (Zl.).
slýšúvať, iter. slov. slyšeť (val.).
slza (slůza, suza, sloza): Daj mi slzu mléka = trošku (Zl.). Nemáme ani slzy másla = nic (Tišnovsko).
slzet: Okna slzija n. plačú = jsou zarosena (Zl.).
slzičky (Panny Marije), dianthus.
slzký, *slizký*, kluzký.
slznút, slzkým se stávati: Cesta děščem oslzla.
smačný, chutný (val.).
smad, -u, *smad*, -u (horň.), *snad* (val.). žizeň: hlad a smad.
smadný, *snadný*, žiznivý: hladný a smadný.
smaženec, -nce, m., koblih (Lito-vel).
smaženka, koblih (Podl.).
smažinka 1. vaječina (slez.). 2. smažinka kuzlenčí, smažené kůzle (Žďár).

smažit trnky, vařiti povidlí (val., laš.).
smedľovka, houba agaricus edulis (val.).
smějávat sa iter. slov. smít sa (Zl.).
smějavo: Vespal se na smnějavo (Mal. XXIV. 140).
smějenkat se, smáti se (v řeči dětské).
smek, skok: Chrt dělá ohromné smeky. Na dva smeky tam býľ (Zl.).
smék!: Chłapec smék! sebú = hop! dolů.
směkat, skákati (Zl.). 2. rychle uháněti, utíkat: Ten smékáľ! (Btcha).
směscic sa (směstit) = směstnati se (Dob.).
směsika, směska (Zábřežsko).
smést: Za město ju kázal vést a jí mečem hlavu smést (Suš. 9).
směstný člověk, který se všude směstí, směstná, s každým se srovná (Dob.).
směška, ženská, která se ráda směje.
smef, pl. smeti = č. smetí: Vysyp ty smeti na hnůj (Zl.). Aspoň ty smeti sobě vemte (Kda II. 261).
smětač, -a, dělník, který koná smítku ve vinohradě (v. smítat).
smetky, pl m., prach ve mlýně.
smetana s mléka buď »se sbírá« sběračkou (velikou lžicí), a zbylému pak mléku říká se »sbírané mléko«, nebo (na Laších) mléko se spouští dírkou, kteráž jest v látce dole nade dnem od hrncíře prodlabaná a čepkem zacpaná. Látky ty jsou mnohem širší a plytčí, na způsob mísy. Spuštěnému takto mléku Laši říkají spuščane n. čepkové.
smetaník 1. veliký hrnec, do něhož se slévá smetana na stloukání (slez.). 2. jméno několika květin: lilium maritagon, latraea squamaria, corydalis, tragopogon pratense. 3. = smetaňák, hřib vrchem bílý, spodem žlutý.
smetný: »Hľadaj to ve smetnej škrini!« když se něco ztratí na zemi = truhlík na smetí (horň.).
smida, *smídka*, skyva chleba (Df.).
smíděňka, zvláštní metla z tvrdé

slámy na čistění obilí zvětého = smrděnka (dok. 120).

smích: Popukala bych se smíchy (Suš. 481). Dějala sem z mládeců smíchy (Suš. 200).

smířať, směřovati, zamýšleti něco: Věděl, že šverci na nic dobrého nesmířají (Vlk 33).

smít se, smáti se: Směje se jak Filip na jelita (hloupě). Ta moja kochanečka ze mne se směje = hat mich zum besten (Suš. 339). Ovoce v poli sa už směje (Slov. obr. I. 319).

smítat: Po druhé kopače (okopávce) vinohrad se vysmítá, t. j. výplivky (v. t.) se zulamují: Mé sestřičky tam smítají (Suš. 190).

smítka 1. smítání vinohradu, 2. vysmítané výplivky, jarní ořezky z révi.

smířovat sa s někým, řečňovat, mluvit s někým: My sa nesmířujeme, my sa hněváme (Df.).

Smohy, na Smohách, trať (Mysliboře).

smochlíř, plakati, fňukati: Co porád' smochlíř? (val.).

smochlivý, *smochlavý* čas, plačtivý, deštivý (val.).

smok = *cmok*, báječný drak: Chodí jak smok, hledí jak smok, zamračeně, vzdorovitě (Jicko, laš.).

smoklíř sa (horň.) = smochlíř (v. t.).

smolák, »bot, co má šev v zadu« (val.).

smolár, hrč na kameni, na kládě: To dřevo je samy smoláry (val.).

smolénka, druh hrušek; když zahnilí, je černá jak smola.

Smolína, trať mezi lesy (Vizovsko).

smolit sa, vrtěti se (val.).

smolnica, -e, tulačka (Lor.).

Smolná, lučina v horách kdesi u Lipníka, kam prý vozívali pochovávat oběšence a sebevrahy: Jede s ním jak na Smolnú = rychle, nemilosrdně.

smolygať sa, int. slov. smolít sa (v. t.), vrtěti se, hnízdit se.

smotlacha 1. plevel, 2. špatné obilí, 3. ničema, ledačina: Ledajaké smotlacha otevře si na nás hobo (fig. 68).

smrad: Nemohl smrady obstát (val.). Měl smrado dost = strachu (Maš.).

smraďa, -ě, m. = smraďák, smraďák, smraďoch, kdo smrdí.

smradlák, čertinec (assa foet.) val.
smradlavý, smrdutý: kněz = ploštica polní, sm. křes = anthemis cotula.

smradutý, smrdutý (vých. Mor.).

smřčí, coll. háj smrkový (slov.).

smrda, -y, m. i f, darebák, darebnice (Vck.).

smrděna, druh hrušek.

smrděnka = smíděnka (v. t.).

smrdět: Smrdí jak cap, dudek, rasů pytel. Vdovcovi starému smrdí brada vínem (Suš. 198). On dycky smrdí grošem = nemá nikdy groše. To smrdí málem = je toho málo (Mal. XXIV. 69). To smrdí čertem, hadem = je to povážlivé, nebezpečné.

smrdirobota, -y, m., lenoch (Jicko).

smřčí, coll. smrkový háj (val.).

smrek, smrk (val., laš.).

smrha (horň.) = smrž (v. t.).

smrkáč, -a, usmrkaný, prostoreký kluk: Včel takovi smrkáči ze staryho bojovníka dělajó pošklebke (Vyhl. II. 25).

smrť: Potkala ho smrti na veľkej silnici (Suš. 10, laš.). Bylo na dvě smrtě = dva životy mohly za své vzíti (Vck.); 2. fazol = bílá uherka (v. t.); 3. společenská hra dětská (ND. 187).

smrtit, choditi se smrtolkou na smrtnou neděli: Děvčata jož posmrtile (Brň.).

smrtná svajba, hostina po pohřbě svobodného n. svobodné (Prostějov).

smrtnica, -ce = smrtná neděle (val.).

smrtný týdeň, pátý týden postní; potom je květný týdeň, veliký týdeň (pašijový) val.

smrtnička = smrtička: Ma miľa smrtničko! (Suš. 11).

smrtoľa, -le, smrtoľka, smrtholka, smrtolenka, smrtelnuška = mořena (ND. 259, 261, 262).

smrž, -a, *smřža*, -e f, houba monchella.

smuda, -y, m., ničema (val.).
smuděnka = smrděnka (v. t.).
smúh, černý pruh na bílém (Dob.).
smundiť, vařiti (potupně) laš.

smutný, ubohý: Kde se já smutný poděju? Kde já ho smutná dám? Smutná nevím, kam se podět. Jak tam pudu, smutná dívka? Dyby mně smutnej tak bylo! (dok. 92). Ach, jak se nemám smutná lekati! (Suš. 120). Holubička vrkávala, mně smutnému spať nedala (Suš. 192). A dybych já smutný věděl, jak je v mojí krajině! (Suš. 201). Sama smutna něvim, co za příčina je (Suš. 299). Též bych já karafiát trhała, komu bych ho smutná dała? (Suš. 340). Co sem smutná učinila? (var. hřšná, Suš. 380). Co si smutný neveselý? (Suš. 173).

smyca, -e, fragaria elatior (han.).

smýčiť, táhnouti, vléci (val., laš.): Smyči to za sebou. Zasmýčil to kajší.
smyčka, klička.

smyk 1. sráz, utřená dráha, po níž se s příkrého vrchu stromy a klády spouštějí (val.); 2. strom, který se jenom kmenem na vůz nebo na sáně přiváže, větvemi pak po zemi se vleče (val.); 3. kůl kravám na pastvě na krk zavěšený, aby neběhaly (laš.); 4. druh tance (Suš. 602, laš.); 5. nehyba, »ene se smýči (táhne) jak smoła«; 6. pobuda, tulák (val., laš.).

smyky, pl. m., = vláky v. t. (slez.).

smyk! Mládenec smyk! tu mošnu s klínku = smekl (Kda I. 91). Prasa smýk! z troků a začalo létať po dvoře = vyskočilo (Slav. ČL. X. 381).

smykaľa, -y, m., tulák (laš.).

smýkat, -ču, 1. kolí, vyťahovati kolky od rév ve vinohradě po vino-braní; 2. Ptáci na hnízdo smýčú n. vláčá = dělají si hnízdo (Jicko); 3. Smýká sa na mne, anfahren (Zl.); 4. Hadi se smýču = plazí (laš.). Tu-ľaci se smýču = přecházejí (laš.).

smýknout: Smékl s něm = mrštil jím. Smékl jé = udeřil ho. Nasmékal mo jích = naložil (Maš.). Smékli sme sobó do Assisi (Vyhl. I. 63).

smykuľa, -le, tulačka = honcula (v. t.) laš.

smyseľ, -sľa: Dycky je Iepší roz-myseľ než smyseľ = rozmysliti si něco než smysliti si něco (Slav. ČL. XII. 45).

smývat. Třetí den po křtu přijde babička smývat vínky. V Kojetíně pozve babička na *smývanky* děti pří-buzných a sousedů (ND. 10).

sná = snád' před souhláskou: Čeká sná na nějakého prince (Vlk 21). Což sná neumím dělať? (Vlk 54).

snad: Ferdoš měl vodu v láhvi na snadě = neukrytu, již bylo snadno naléztí (Kda I. 227).

snád' 1. prý: Snád' ste byli na púti? (Zl.). Kamarádko věrná, snád' se budeš vdávat? (dok. 72). Tam snád' sú ti rytíři (dok. 235). 2. vždyť: Ale no čúl sem, čúl! Snád' nějsu hluchý (Slov. obr. II. 91).

sňad, -u, žízeň: Mám veliký sňad (Vck.). Umřel od sňadu (Dob.). A nás nebožátka hladem sňadem moří (Suš. 559). Nesu si vodu, abych neumřela sňady (Zl., srovn. pl. hlady). Býl tam hlady a sňady (Zl.) = sňad (v. t.).

snadný: To je snadna čerešeň = snadno se na ni leze (Dob.).

sňadný, žízňivý (Dob.).

sňah, sníh: Ukrutně sňahy sa zvalily = napadalo hrozně mnoho sněhu (Dob.).

snaha, čistota (laš.).

sňaf: Sejmi! = smekni (klobouk) laš. Sejmi, bratře, rukavice (Suš. 37). Jedni s koňa snímali (pannu) Suš. 22.

sňatek, obilí na stojato, sklizeň: Prodali sňatky a pole pronajali. Spachtoval si pole na tři sňatky (úrody, roky). Nesu peníze za sňatek = za sklizenou úrodu z pronajatého pole (han.).

snažiť, čistiti, uklízeti (laš.).

snažný 1. čistý: nádobí, voda atd. 2. snažny kusek, hodný (laš.). Boty snažně vyleštěné = čistě (Vyhl. VI. XVIII. 447).

snedělek, některý den po neděli: Po snedělko pudo světa = po neděli. Nechám si to haž na posnedělek (Maš.).

snědý: chléb, mouka, těsto (ne: černý!).

sněgoň, -a = slivoň (v. t.) Vah.; též příjmení.

sněhuľa, e, jméno kozy bílé jak sníh (val.).

snést: Snesl voči na dědino = pohledl (Brň.).

snět, -u, m. 1. ruda na obilí: Žito je sám snět, je snětivé. 2. peň bez haluzi. 3. trup lidský (val., laš.).

sněžnice, pl. f., kroupy (val.).

snice, ramena, v něž se roze-
stupuje v zadu oje (v. vůz II. 13).

sníček 1. pěkný sen: Tak sa jí
sníček snívál, že jí sláviček zpívál
(Suš. 302). 2. asplenium trichomanes
(bot.).

snidaňa, -ně = snídání (Žďár).

snihovica, -ce, voda sněhová (Zl.).

snijať sa, sníti se, zdáti se (horň.).

snímat, v kartách = abheben: Je-
den hráč karty dává, druhý snímá.

sno, *snod, snotě* = snad (Frýdecko).

snoč, — sejmu = sníti, smeknouti
(Lor.).

snoha = panoha, haluz (horň.).

snošky, pl. m., společná hostina
kravařův a kravařek na poli o letni-
cích, na kterou kravařky snesou sla-
niny, vejce, mléko a p. — piknik
(ND. 203).

snovadlo, pl. n., čtyřrohý skřížený
rám na snutí osnovy, zvýší od pod-
lahy do stropu; otáčí se směrem
vodorovným (Slav. ČL. XI. 225; v.
stav tkalcovský III.).

snovadlice, pl. f., stojan na fajfy
(v. t.) Slav. ČL. XI. 225; stav tk. III.

snovat sa: Ve svátky budú sa
ľudé snovat sem tam = přecházeti,
přicházeti a odcházeti (Vych.).

Snozek, na Snozku; Snozky =
Snozka, na Snozkách, trať (Vizovsko).

snub, -u, sňatek: Co sem uděľała,
že sem svú cerušku na ten snub na-
hňała! (Suš. 150).

snubica, -e, v. pluh 18.

snuf sa: Roj sa snuje = vyletuje
(val.).

sobáš, -a, zdavky (val., horň.): Co
krajší šaty máš, oblec na sobáš (Suš.

147). Už si, Aničko, už si naša, už
tě vedeme ze sobáša (Suš. 432).

sobášif, sezdváti: Ja cože's ty
plakala, dyž ťa sobášili? (Suš. 432,
val.).

sobášif sa, ženiti se n. vdávati
(val., horň.).

sobašný, á, oženěný, vdaná: Boľa
som už sobášná (Dob.).

sobek, -bka = sobec (laš.).

sobený strom, štěpo aný (Jihlav-
sko).

sobit 1. sázeti, plemeniti: Ten
vinohrad sem já sobil (slov.). Ten ty
králíky jaksi sobil (Slavkov). 2. shro-
mažďovati: Nesob peněz, nemáš pro
koho (Slavkov).

sobit si, osobovati si, za své pro-
hlašovati, za své požadovati: On si
to sobil se všim činem (val.). Každá
si ten prsten sobila (Kda II. 109).

sobný 1. dužný, tělný, untersetzt.
2. arrogantní (val., laš.).

Sobolka, trať (Blansko).

soboľovica, -e, čepice obšitá ko-
žešinou sobolovou.

sobota 1. kraj bílé spodnice z pod
černého šorce vzadu vyčnívající (slov.).
2. jméno krávy v sobotu ulhlé (val.).

šoć — šeju, síti, pol. siać (Lor.).

šoćina = *šijaćina*, mladý les, mlází
(Lor.).

šoćit, ponoukati, popouzeti: Po-
soćovali nás (N. Město).

šodka = sedka, sedadlo na voze
(laš.).

sogan = ohnaš, výrostek (slov.).

socha 1. sloup v plotě: Socha ho
plota zhnila (Maš.). 2. dřevěný sloupec
vůbec: Oprátky mají zavázany na
sochách, na nich sušijó prádlo (Vyhl.
I. 65). 3. v. radlo 3.

sochor, -a, páka na zdvihání klad.

Sochová, vrch na Rusavě (Slob.).

soja, -je, *soják* = sojka.

sojákat, o hlase sojčím: Sojka
sojáká.

sojka, přezdívka vadivé ženské.

sok, -u, mok, šťáva z tabáku (laš.
i pol.): Zlé kútky ľečí kuřák sokem
z třesky (Vyhl. VI. XIX. 150).

sokoľ, ryba peřek (v. t.) laš.

sokoľátko, mládě sokolí: Soko-

látka, moje děti, kam sa mám s vama poděti? (Suš. 696).

Solaň, -a, hora na Rožnovsku.

solňák, kdo prodává sůl (Zl.).

sofnička, slánka.

sofný, -ého = solňák (Kda II. 34).

soťotif, láti (val.).

som, jsem: ›Boj's tam?‹ ›Som‹ = byl. ›Učil se's?‹ ›Som.‹

somár 1. osel, 2. nadávka ponurému, zasmušilému (vých. Mor.).

somic, -a, ryba silurus glanis (Podl.).

somík, *somíky*, dveřeje = odříví (v. t.) Dř.

somínek, -nca = socha (v. t.).

somlat, -mľu, o mumlavém hlase, jež vydává rozzlobený býk i člověk (Zl.).

somtat, -cu: Kráva somce, když na pastvě, majíc plnou hubu, bučí.

somtať sa, sápati se: Netřeba sa somtat na člověka pro nic a za nic (val.).

somptěf, těžce oddechovati: Nakřápe se (= moc se nají), až somptí (Tovačov).

somtif, těžce oddechovati (Kojet-
sko).

sopláň, usmrkanec (slov., han., val.).

sopliduda, -y, m., kdo posmrkuje a neutřídí si nosu.

soplivec, -vca = sopláň (Btcha).

soplivica (han.), *soplávka* (val.), rýma.

sopúch 1. (sipouch, capúch, ci-
púch) díra nad česlem, kterou vy-
chází kouř do komína. 2. díra vě-
trací: A zacpali-ji ste sopúch u sklepa,
aby nám zemňáky nepozíblý? (Slav.
ČL. XII. 275). 3. člověk zamračený,
nevládný (Opav.).

sosí = sísí (v. t.): Sosí, hosítka
dosí (Mor. lid 275).

sosna, borovice (laš.): Rostlaček
ja, rostla jako v leše sosna (Suš.
381).

sosnář (Dačice), *sosnínka* (slez.),
houbá suillus annulatus.

sota, udeření, ictus, od slov. sotif,
udeřiti (val.); též stč. (Jag. Arch.
1888 str. 118).

sótať (sócať, sácať), sótnúť (só-
cnúť), sotif 1. do koho, strčiti, štouch-
nouti. 2. kým, udeřiti o zem: Tak
ním sotif, až si hlavu probíť. Posócáľ
ňa = poštouchal (val., horn.). 3. sotif
na lidi, hubovati, nevražiti (Vah.).

sotně, hodně, silně (Vah.).

sotolář, podomní obchodník. ›Je-
zdíval s tragačem s takovým drahým
zbožím‹ (Pav., Jimramov).

sotonif: Usotonil se = unavil se
(Roketnice) srovn. stč. sotny.

sotor, -a, podlouhlý, úzký košik
ze slámy nebo palachu pletený, v němž
Slováci zvláště láhev s vínem ze
sklepa nosívali = samšek (Jevíčko):
Stary sotorek přinesla (Suš. 119).

sotůrek, -rka, taška dvojchá, ple-
tená ze slámy n. palachu; děti si
v něm nosí knihy do školy (Slav.
ČL. X. 376).

sotoreň, -rně, f., nesnáze, veliká
nepohoda, když se sníh valí a vítr
fučí: Sotorní tych už něni (Dob.).

sotořit se, obcházeti nečinně kole
uhlů (Plumlov).

sotřcať někým, chopiti někoho za
prsa a k sobě a pod sebe jím str-
kati (Vlk 59).

soud: Bel s něm na sódech =
měl s ním proces (han.).

soudit: Žádné mně nesódil = ne-
pomlouval. Posoudili se = pohádali
se. Soudili se spolem = vadili se
(záp. Mor.).

Soudná, část lesa, o kterou byl
kdysi soud mezi vrchností a podda-
nými (srovn. Rozepřa).

Soudníky, -ů, vinohrad (Střelice).

souchoty, pl. f., suchá nemoc,
souchotiny, úbytě jsou nemoc ›dyž
je člověk chytlý na plúca a dľúho
karhá‹. Jsou dvoje: obyčejné a koň-
ské. Nemocný koňskými souchoti-
nami má ustavičný hlad, mnoho jí,
ale nejde mu to k duhu. U dětí těmto
souchotám říkají lakoty.

soukat, tkáti.

soumezek, -zka, meze dvěma sou-
sedům společná.

soumný králík, skotný (Vel. Mezi-
říčf).

soušek, -ška, uschlý strom (záp. Mor.).

Soušov, trať (Blansko).

sova 1. ovce »sovistá«, má »nadutú hlavu« (val.). 2. člověk ponurý, zasmušilý. 3. pant ve dveřích (horn.).

Sovinec, trať (Vizovsko).

sovka, cřška na zhlavec; cícha je na duchnu (Df.).

špaček = špaček (horn.).

spáčíť, zpozorovati: Nespáčíť sem žádné nevole na sobě (Vck.).

spáčit se, 1. = vzepříti se: Sósedovi se spáčil kůň = nechtěl táhnouti (Btcha); 2. zrušiti smlouvu: Ten měšťan se z toho kontraktu spáčil (Vyhl. II. 104). Dyž je to z lásky, tož se to nespáčí, dyž pro statek, lehko se to rozende (dok. 76).

spáčnica, velká voda, která kolo spáčí, že se nemůže mleti (laš.).

spáčovitý kůň, který se vzpírá táhnouti = jankovitý (Jicko).

spád: Nemá k nám spádu = nechodí k nám. Má naň spád = zlost (Vah.). Leze po spadách = odkud by mohl spadnouti (Maš.).

spadanka = padalka (v. t.).

spadek, -dku (val.) = paď (v. t.).

Spadlina, stráň (Vizovsko).

spaděrkovat = spažerkovat (Btcha).

spadnúť: Dyž roboty spadly = zrušeny byly (srovn. zhodit = zrušiti). Kráva spadla z masa = zhubeněla. Poděsil se, div s nohou nespádl. S děvečky-spadne krása (Suš. 627). Ta krasna chaľupka mi nihdi nespadne z myšlenek = nikdy na ni nezapomenu (laš.).

spadyňka = spadanka (záp. Mor.).

spadyňo má v krku = spadly mu čepky (mandle) záp. Mor.

spajtášif, snadno uloviti, ukrásti (laš.).

spajznout, ukrásti (Maš.).

spakosit, pokaziti.

spáľ, -u, mechovitý nádor na šípě.

spaľda, druh pšenice; dobře sype, ale při mlácení těžce pouští (Vlk 10).

spáľenka, spáľenina: Jak se vaři při plameňu, to ostavaju na vrchu spaľenky (na př. na bramborech černé, opáľené skvrny) laš.

Spáľeniska, pl. n., trať (Blansko).

Spalisko, trať (Blansko).

spánek = spáľ (v. t.) záp. Mor.

spaní: Modlit se na spaní = večer (záp. Mor.).

spanilý: Místo ženy spanilé mám dvě pistole v sedle (Suš. 591). Uhlídl tam svou milou pěknou, krásnou, spanilou (Suš. 269).

spantať, zplésti: Jak by to nemělo člověka spantať! (Slav. ČL. XI. 49).

spara, díra: Byla tam na mostku taková spara, co moh do ní nohu strčit (Jicko) pl. *spary*, nebezpečná místa.

spářat, chodit po sparách, zbýňat (v. t.). Kočky spářají a zbůňají, kde je co zežrat (slov.).

sparný, *sparno* = parný, parno.

Spařova, do Spářov, pl. n., trať (Osvětimany).

spasć, — spadu = spadnouti (Frýdecko).

spásľý: Ten je spásľý (n. chytrý), enom neco dat = ten nic nedá (Zl.). Sú obě stejně spásľý (dok. 11).

spást se: Děte králce na užičku másla, aby se jí ta huběnka spásla = napásla, nasýtla (Suš. 759).

spat: Spí jak dudek, jak trám (tvrdo), spáľ sem, jak by mne do vody hodil. Spí se mi dobře = mám dobře ustláno. Bratře, jak se ti spalo? (Kda I. 203).

spatřýbať, shltati, snísti: Co ten ogar spatřýbá! (Vlk 16).

spafúchat, snísti: Spafúcháľ všeccko (Zl.).

spátý, spojen v jedno: Tři dědiny sú spáté s Rožnovem (val.).

spažerkovat, snísti masné nemasné: Spažerkuje všeccko (Zl.).

spelendřit, utéci (laš.).

sperechtiť, zkaziti (han.).

spěrek, -rka = omyďek, zbylý kousiček mýdla.

spěš, *spěšěj* = spíše (slov., val.).

spěšek, spēch: Běžel spēškem = honem (slov.).

spezák, zloděj (záp. Mor.).

spěznót (han.) = spajznút (val.), ukrásti.

spichnúf se, seškorpiti se: Spichli sme se s tět-kum (laš.).

spiknout se: Dyž se spikne oheň, hodí se do něho pecen chleba (N. Město).

spiksa 1. Ved proti nám spiksu = brojil proti nám (Jicko). 2. To je jedna spiksa = spiklá banda (Bzenec).

spilka = špejl, zapichovat jelita a a jitrnice: Na sv. Jilka chystá se zase spilka.

spinka 1. = kotuľa (v. t.). 2. pouto na krávu při pasení (N. Město). 3. v. pluh 22.

spírka, spírání, spor: Ostatní dali sa s ním do spírky (Slav. ČL. X. 32).

spírat se s kým, příti se, hádati se, neuznávati za pravdu, co druhý mluví.

spisko, místo, kde kdo právě spí, ležisko mimo postel: Zastál sem ho ešče na spisku (slov., val.).

spíšek: Hned mo zřídile mundur, e čepico na hlavu — spíšek od cokro (Vyhl. I. 137).

spíšěško, dřívějško: To nebelo u nás za spíšěška (Mal. XXIV. 271).

spítek, vzrůst, vznik: Ten strom nemá spítku: Též o člověku: Nemá spítku = je jako bez duše (Zl.).

spiznúf, vzíti, zmlsati (dok. 17).

spľahať, šplhati (Kt. od Místku).

spľachať se, spľasiti se: Koničky se spľachały, až do poľa skokały (Vyhl. VI. XVIII. 938).

spľáchnout: To roždí je jak plachotina, spľáchne to na vohňo v minótce (Maš.).

spľak, ostrá střecha, s níž dešť rychle spľáká, stéká.

spľantat, spľesti: Ten pľanta všeccko spľance (han.). Také: popľantať, zapľantať, vyplľantať, rozpľantať (Btcha).

Splástky, trať (Blansko).

spľata = spľátka (Zl.).

spľav, *spľávek*, spoušť nadbytečné vody z mlýnské strouhy do řeky (vých. Mor.).

spľávje, -vjá, roždí, co řeka naplavuje (horň.).

spľaz, -u v. pluh 18.

spľěť sa, koho, čeho, zbaviti se: Toho sa nesplěješ.

sploščilý, pleskatý (Maš.).

sploščka, vepřovice.

spľývat 1. Husa sivá doľú vodú spľývá (Suš. 375). 2. Dobře on odeňho spľývaľ = uháněl, utíkal (horň.).

Spľžňa, -ně, trať (Blansko).

spoč — zepnu = sepnouti (Lor.).

spodina, dno truhly (Opav.).

spodit 1. všude vléztí, spouzeti. 2. spodit hřích, mrzutost v domě = spodit (Jevíčko).

spodňáky, -ů, podvlíkačky (laš.).

spotečně, pl. spotečněta, dítě z dvojčat (han.).

společník, soused (Brň.).

spoľem, spolu, vespolek: Co sme my si spoľem říkávali, dyž sme spoľem pod oknem sedali (Suš. 338).

spolica, -ce, ječmen s pohankou (val.).

spolina, vepřové maso spolu se slanimou, syrové i uzené. Sluje také *nesnímané* maso (Vck.).

spolity chléb, snědý, domácí (val.) = chorý (laš.) v. t.

spopelít sa: Ký đach ťa tam vynes? Ať sa nespopelíš! = nesletíš, nespadneš (Jicko).

spolněný: Tři trávníky se odkópíle, co bele spolněny s knížetem = co hraničily s polem knížecím (han.).

spoříček, námel.

spořit 1. Tráva spořít = je jí hodně. ›Spořit?‹ táží se těch, kteří sklízejí s pole. 2. trhati trávu: Musim si ješče neco přispořit = přitrhati trávy (han.).

sporota: Ta móka to je sporota! = ta je sporá! To je sporota sádla! Beľo ho trochu a mastime něm tak dľóho! (Mal. XXIV. 65).

sporý: chléb = sytý; múka = z níž se mnoho napeče; práca = které neubývá; chľap = silný: malý, aľe sporý. Aľe byla rosa, rosička studená, nebyla ně sporá travička zelená (Bart. III. 231). Kráva málo dojí, aľe je sporá na putru = z mléka jejího je hojně smetany (záp. Mor.).

spořýš, -a, 1. = spoříček, námel. 2. rdesno vrabčf (laš.).

spoušť, -ě, f., přikopka na přič silnicí svádět vodu (záp. Mor.).

spoušťka: Bože na nebi, tohle je spoušťka = boží dopuštění (Žďár).

spouzet, hledati něco nedovoleně, hřmotně něco prohledávati: Co tam spóziš? (han.).

spožehovat, chutně snísti. Všecko spožehuje (N. Město).

spřajníček, skrojek chleba. Na Příborsku, která dívka, když se chléb krájí, uchytne spřajníček, té budou hoši přátí.

sprasnica, -ce, svině oprasená, prasátka chovající.

sprášaf, -ám 1. doprošovati, dovolávati se Boha, zvl. proti někomu: Třeba já pána Boha neprosím ani nesprášám (Slov. ČL. X. 472). Trčálek si zpoměl, jak naň Křúpa sprášal = doprošoval se Boha za odplatu (ib. XII. 44). 2. na někoho = hubovati nadávati (Vah.).

sprášif = všechno snísti: On to všecko sprášif! (Btcha).

sprasná sviňa, březí.

spratek, -tka 1. vydělaná kůže kočičí nebo psí. »Dostal na spratek.« 2. čtverák, šelma.

spřatný, *nespřatný*, kdo se s druhými snadno srovná, snášelivý (val.).

správa 1. řízení úřední, na něž docházejí starostové obecní každý měsíc na okresní hejtmanství. Přišel sem po své správě = za svou potřebou, »po svých záležitostech«. Jmi se zaraz z rana s chuti svojej spravy = co komu náleží spravovati, dělati = ressort (Vyhl., VI. XVIII. 329). 2. Vorrichtung: To je správa chytat ptáky. Och ženo, ženo, ten má správu! Má takový obrus, jak si prostře a řekne: »Pro jednu osobu jest a pi!« hned má všeho dost, co potřebuje (Kda II. 59). 3. Jaká je to, mynářičku, správa, dyž ti vešla na zanášku kráva (Bart. II. 436) = was ist das für eine Wirtschaft. To je pěkná správa! = das ist eine saubere Geschichte. Bude temu jiná správa = spravi se to jinak (Suš. 179). Jaká tom správa? = jak to spravit? (Zl.).

spravedlivý: Ty péřečko nosíš, já ti ho nedávám, néjsi ty synečku spravedlivý galán = opravdový, sku-

tečný, pravý (Suš. 309). To už je spravedlivá zima! Pověz mi děvečko pravdu spravedlivú! = věrnou (Suš. 509). Spravedlivé víno, pravé, samo v sobě. Može to byt spravedlivých 50 roků = dobrých (dok. 175).

spravit — *spravovat* 1. udělati, poříditi něco z novoty: Sprav mi bič = udělej. Spravil si saně. Kožúšek som si spravil = pořídil, koupil. Spravil mrzutost (Dob.). Tato to dělom spravil na hrátí. Ráčá nám na ty hody nějakú kázeň spravit = učiniti kázání (Podl.). Spravoala som mu barjaké ljéky (Dob.). Spravil si pětítku zelí = naložil (slov., val.). Spravoval sem pohřeb = vyjednával na faře (slov., val.). 2. obléci do všedních šatů (do svátečních šatů se stroj) Vlk 67. Sprav sa a pod se mnú (op. rozprav se a di spat). 3. spravil si chuť = něco lepšího n. pikantního (okurku) pojísti. 4. spravit krávu = pokliditi. »Spravuje voly, nemůže do školy« (záp. Mor.). Spravuje hospodářství jak větr múku (Zl.). 5. »Tož, co od toho?« »Ja nechte toho, šak sa spravíme« = vypořádáme, vyrovnáme. S ním se žádný nespraví, mit dem kommt niemand aus. Panáček už sa s ním nespravil = s těžce nemocným nic nepořídil. Kdož se spravi s takovým trdlem (hlupákem). S tím se nespraví, to je jak kdy = tím se nelze řídit, na př., má-li se síti časně či později a p. 6. Dyby sa's ty rači nespravoala = nepřetvařovala (Vlk 71). Ja ved' ona myslím sa tak enom spravuje (Slav. ČL. XII. 387). Edem sa spravuj chromým, šak ňa Pámbě potresce! (val.).

správný: Kúpiš sem to za správný groš, správně = lacino. Udělál mu to správně.

spražňovat louku, s jara uhrabovati (Telč).

spražník, společník: Ti spražnici tam měli v jeho stodole obilí (laš.).

spreha: Pojedu do města sprehó t. j. pojedeme dva s jedním vozem, každý dá jednoho koně, a každý si něco naloží (han.).

sprejny, přejný, štedrý.

spřekládaný: »Su spřekládaná huzlama, nezazpívám« t. j. mnoho sem se uzlů nanosila, mám záduch (Jihlavsko).

spřcha, deštěk: Bela malá, hale dobrá spřcha (Maš.).

spřička, spírání, mrzutost (val.).

spřih, spor: Máme ze sósedem takové spřih (han.).

spřihát sa: Při oráníu a při schraňování s poľa spřihál sa Krampota ze Šulákem, t. j. každý dával jednu krávu k povozu (Vlk 9).

spřihnúť sa, srovnati se: Nemožú sa spřihnúť (mit einander auskommen) val.

spřikat se, vzpírati se, zříkati se: Nespřikaj se! Všeci sa toho spřikali = zapírali, že toho neudělali n. pravili, že toho neudělají. Nespřikám sa, že ti to neudělám! (Zl.).

sprostit, narovnat: Já by pána Boha prosila, by sa křivá noha sprostita (Suš. 555, val.) srovn. prostiř.

sprosták, hlupák.

sprostý, hloupý: Sedlák vzal sprostého Juru do služby (Kda II. 197).

sprouděný dítě, opařené mezi nožkama (záp. Mor.).

sprovod, to bel křiž, přes ten ovázale hedbávné šátek, vovázale pentlema, na rohe věnce a pantli, co jich jenom muhle ovázat, e hulko pěkně omotale pantlů. Ta dróžka s tém sprovodem šla napřed, a zase všecke děvčata z májema za ňó po dědině a zpivale (Vyhl. II. 199).

sprstvený, slepený: vlasy (val.).

sprúdník = spoušť v. t. (laš.).

spruho 1. zvláštní správa (spružina) na chytání ptáků. 2. ohnutý spružný stromek nalíknutý na zvěř (laš.).

spružina 1. spružná, ohebná větev, ob. svíbová, hrabová a p. v. stolice řezací F, saně 8. 2. vše pružné, elastické, čemu v mechanice říkáme »péro«.

spružlák v. pluh 22.

sprysk, voda na cestě nebo na poli rozlitá: Mamuřka sa desik uskřihuli na sprysku (Vlk 102).

spůdněť, stuchlý: seno, obilí (Zl.).
spuřec, -lca, passer montanus (Kelč).

spůsobit: Spůsobil si konřka = sjednal, koupil (záp. Mor.).

spůsobný, úhledný, pěkný: kabát, klobouk (slov., val.).

spust, jen ve spojení *ve spust:* Směje sa ve spust = neomaleně. Krade ve spust = bez ostychu. Lábuje (hýří) ve spust světa = prostopázně (Zl.).

spusta: Děľajú tam takú spustu ti regrúti = povyk, výtržnost (Slav. ČL. XI. 379). Ja, šak děľávali aj spustu při tom (o slavnosti sv. Mikuláše) = rozpustilé kousky (ib. XII. 230).

spustek = splav v. t. (Vel. Meziříčí).

spustit 1. sleviti s ceny: Spustě aspoň zlatku. Nechtěl nic spustit. 2. pole = nechat spustnouti špatným obděláváním (laš.). 3. Krév se z něho spustila. 4. Jak se spustili s tú gořalkú, šlo to s něma hupačky ke konci. 5. spolehnouti: Přindu, to se můžete spustit. Nespúščaj sa na žádneho.

spustovař, spustošiti (val.).

spúšč, -e, f. 1. deskami vykládaný smyk (v. t.), po němž se dřevo a kládí dolů spouští (val.). 2. květel obecný (linaria vulg.), protože prý krásy po něm dobře spouštějí, jsou měkké na dojení (val.).

spuščenec, -nca, rozpustilec (N. Město).

sputovař koně, dva k sobě připoutati (Jicko).

spúzat = spouzet (v. t.).

sračka = stračka, delphinium (bot.).

sraligařa, -ě, kdo hned s... do gatí, bázlivec.

srazit: Srazil ho s toho, Jmd. von etwas abraten, abringen.

sražek, -žku, konec nápravy z »hlavy« trčící v. vůz II. 20.

sražet 1. tvaroh (záp. Mor.) = tůžit (vých. Mor.). 2. Vone se sražijó = stydí se, ostýchají (Zábřežsko).

sražka 1. Mynář má včel sražku = nemele, vypustil vodu ze strouhy,

když ji na př. čistí. 2. prohloubený járek na přič silnici, kudy voda odtéká: u něho *vátek* n. *základ* (výšeninna, břížek): Odpočíval na válku (han., záp. Mor.) srovn. sprůdník. 3. v. brázda. 4. na tvaroh = lis (záp. Mor.).

srdce: při srdci zdravý, když chutná ještě jísti: Ešče mohli byť živi doví dokeľ, jak byli při srdci zdraví (Vlk 101).

srdečko, slovo lichotné: Staň Aničko hore, staň srdečko moje (Suš. 130).

srdečník, *leonurus cardiaca* (bot.).

srdečný: Srdečnému Martinkovi dáme zlatú stolicu = srdečně milovanému (Bart. II. 141). Byla by to srdečna naša haňba = veliká, srdečně citěná (laš.). Srdečné hlísty = srnice v. t.

srdeň, -a = svořeň v. t.

srdenko, milé srdce.

srditý 1. srdnatý (val.). 2. zlostný (horň.).

sřečit se: Záleský se o tom sřečil s rychtářem = byl v řeči, mluvil o tom (Ždár).

srchký i **srvký**: konopě, len, plátno (hrubý, tvrdý; op. povůlný), ovoce (trpký, nepojicný, jmenovitě plané hrušky), kaša (nemastná). Od nekerého pekařa je chléb *živký* (vazký), od jiného *srchký* (suchý, drobnivý) Vck. — Co český spisovatel opisuje slovy »čerstvé lístky čajové mají chuť pronikavě hořkou a stahující«, to by mor. lid označil přídavným *srchký*. Co se etym. týče srovn. Z. Winter, Zvon II. 609: »Už Chelčický poznamenává, že páni lidu nadávají opařů selských, výrů, *srchů* a Bavorovský v Postille uvádí nadávku sršeň.« Srovn. též srst, sršeti.

srchňatý, naježený: Srst na krávě, na koni byla srchňatá (laš.; = lat. horridus).

sřínaf, sřezovati: Jistý člověk žabku zrzavým nožem sřínal (Vyhl. VI. XIX. 148) v. žaba.

srna, jméno ovce; má vysoké nohy a po červené ňubce nad očima (val.).

srnčí nohy: Ve dně v noci býť

na srnčích nohách = k útěku připraven (Vlk 53).

Srní, v Srňú, do Srního, trať (Vsacko).

srnice, pl. f. (snad = srdnice?) = srdečné hlísty (v. t.), drobné hlísty dětské.

Srnova, pl. n., na Srnovoch, trať (Vizovsko).

srnuľa, -ľe, jm. krávy, bystré jako srna (val.).

srokování: ít na srokování = na námluvy k rodičům nevěstiny = na jisto v. t.

srostlík (sroslík), dva plody (jablka, švestky) srostlé.

srostlá voda: Krkavci donesli srostlou a živou vodu = po které tělo rozsekané srůstá (Kda I. 81).

srovnalý, svorný: Só srovnalí (Maš).

srovnat se, snášeti se, sich vertragen: Dobře se srovnávají. Nemože se ani s otcem srovnat.

srpnatka, druh jablek, v srpnu uzrávajících.

srst, -i: Je mu to proti srsti = proti mysli.

srsteň, -ně, f., srstková halouzka (záp. Mor.).

srstení, srstoň, srsteník, srščák = keř srstkový (záp. Mor.).

srstina = srstka, angrešt (záp. Mor.).

sršet: Dyž na sv. Jilji prší, celý podzim voda srší = teče (Mor. lid 83).

sršňák = sršeň (Jevíčko).

srub 1. kostra dřevěné chalupy (val.). 2. druh komory, budova obyčejně patrová, postavená opodál obytného stavení (pro nebezpečnoství ohně), na obilí, mouku, maso i omastek, šatstvo, plátno, přízi, též lepší náradí a náčiní hospodářské (arch. III. 23). 3. desková ohrada dvoru = parkan (dol.). 4. = srúbení, odděluje přístodůlek od mlatu (v. stodola).

srúbek 1. prkenná bouda. 2. sklípek na mléko (val.). 3. vrchní část saní pro dopravu osob, saně (Lor.).

sрубica, -ce, v. pluh 18.

srubina, štípa z polena. Mlatevny a kůlny mají místo zděných stěn stěny ze srubin. Také krmíky a chlěvky se z nich dělají. Mezi základní sloupce kladou se srubiny od spodu na sebe, až je celá stěna. Někde bývají desky místo srubin. Srubiny jsou na hrubo osekány (Slov. obr. 83).

srúbit, srub udělati: Vím já studňu srúbenú = srubem nadkrytou (Suš. 35). Před naše je studýnka sróbená, a kdo jo sróbil, je má milá (Suš. 314).

srvatka (syrvatka, syrvoška), pod-máslí (v. t.) laš.

srvký = srchký (v. t.).

sfa, -koliv: sťagdo, sťaco, sťajaký, sťagde, sťagdy (val., horn.): Tabáku nacpať do fajky, to dál sťakom (Slav. ČL. XI. 134). Já jím sťajaké vdolky (Vlk 71). Sťagde pobyt' (Vlk 91). Šak spravedlivém je sťagde umřít' (Slov. ČL. X. 136).

stáčat, -ám, iter. slov. stočit i stačit: Hospodský včera stáčal pivo. Šak nevím, jak mu toho bude stáčat. Není radno taková svábolo stáčat (Vyhl. I. 31) = smýšleti, provozovati.

stačit: Tá bórka stačila daleko = nesla se (Zábřežsko). Já sama všeckém nestačím = nejsem · se všechno.

Stadliska, pl. n., trať (Blansko).

stahaľa, -le, Klachel (laš.).

stahel', -hle, f., uzda, oprat'.

stahún, neohranané chlapisko (laš.).

stáj, e, f., půda na seno (Jimramov).

stajňa, -ě, stáj (laš.): U suseda nova stajňa (Suš. 754).

stačičť, zdobiti (laš.; stč. křtaltiti).

stánek, v. košile ženská.

stání 1. místo v maštali, na němž koně stojí; bývá vyloženo brlinami, pod ním prohlubeň na moč. 2. místo na pastvě, kde se dobytek zastaví: Dá-li kdo co pastýřovi k snědku, když žene dědinou, nesmí toho požití až na stání (Mor. lid 248).

stanisko = salaš (Vck.).

stanovisko, místo, kde pastýř jsa s kravami na letovisku (v. t.) celé leto poledňová = polednisko (v. t.) val.).

stanůf 1. vstáti: Ráno, jak stanuli, šli do lesa (Kda I. 77). Stanuľa dževucha, jak byl deň (Suš. 635, laš.). 2. postaviti se: Já bych si stanuľa pod lindu zefenú (Suš. 88). Turci před domem stanuli (Suš. 140). 3. Až mne nestane, teprú uvídí = nebude (Zl.).

staraf sa: Sléпка sa stará, když chodíc po dvoře pokvokává.

stárek, -rka: V ostatky volivá chasa ze sebe na rok čtyři stárky, pořadatele zábav a slavností. Každý stárek volí si svou stárku, z děvčat svobodných (Mor. lid 26).

stařina 1. To máslo čuť stařinú = cítit, že je staré (Slav. ČL. XI. 180). 2. část lesa starého, kde jsou stromy už částečně spřevrácené, shnilé (Jimramov, Pav.).

stárka 1. stará hus, jež vodí housata, 2. v. stárek.

staroba, stáří, Altersschwäche.

starobytý, starobylý (Zábřežsko; op. novobytý).

starodávny = starodávný.

starosta = starosvata, pořadatel svatebního veselí (Mor. sv. 4).

staršo: po staršu, po starším způsobu (val.).

starúčny, *staručenský*, velmi starý (val., horn.).

staruľa, -le 1. stará kráva, 2. prasnice (laš.).

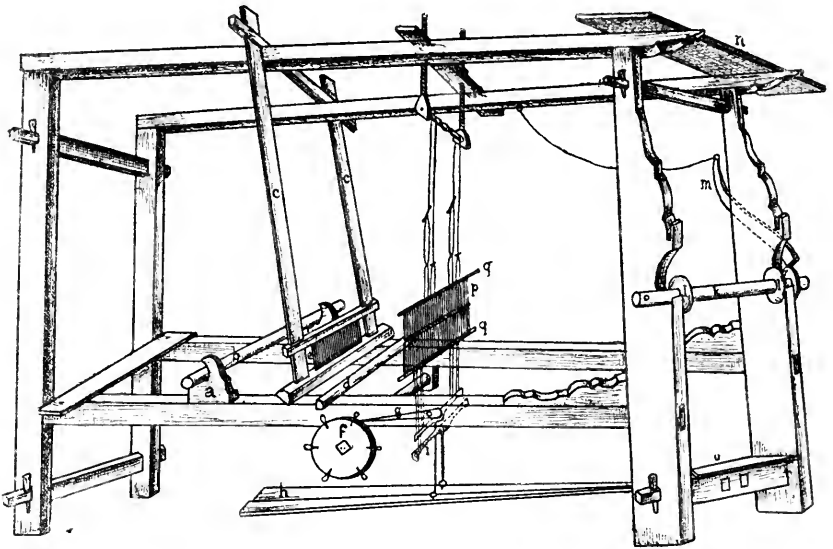
starý jak hřib, jak chrásteček; starý tata = děd, stará mama = babička (laš.); st. svat (svata), pořadatel svatebního veselí; st. svatka, obratná žena, ob. z příbuzenstva, která o svatbě zastupuje matku nevěstinu a stojí po boku starému svatovi. Na Ostravsku také kuchařce říkají starosvatka; st. svarbí, n. st. svrbí = starosvatka (záp. Mor.); st. dívka, pták vanellus cristatus (Třebíč). Naši staří = předkové: Naši staří vykládávali. Starý n. jank, při vazbě obilí na poli poslední pokládka; které dívce zůstane, dostane starého muže. Proto se posmívají: Nese janka, dostala saryho (han.). »Pan starý« v Příboře každý úd výboru obecního. Nejstarší taroka = nejvyšší (ib.). Tři čtvrti starý ho-

diny = dobré. »Už je čas orat na setí!« »Ba věru, starý čas!« = svrchovaný (Zl.). Starý krám = ve kterém se staré věci prodávají (Trödelbude), staré krámy, Tandelmarkt. Staré leta = léta staroby: Dočkáš se starých let, »vysokého stáří«. Na staré leta tře bídu. V jizbě hospodní stávaly dva stoly; za jedním sedávali výměnkáři a starší kapitolníci, ten slul

sloveh stůj, co si mně povídal (Suš. 341). Na tom nestojí = nezáleží. Jem na tom nestojí nic, má peněz dost Tenkrát na představeném věc stálo jak včelěj. Na méj hlavě všecko stoji = mám všecko na starosti. Ten stojí za sebe = je zámožný (Jicko; na Zlinsku: je za sebe). Stála láska, stála mezi nama dvěma, až nám ji zrušila jedna stará baba (Suš. 662). Stála

Stav tkalcovský

I.

a) káčery, b) stavidlo (prsník), c) bidlo, d) svorka, e) paprstek, f) vratidlo, g) žaba (psík), h) podnožky, i) brdečka, k) návoj, l) talíře, m) barbora, n) paleta, o) pražec, p) brdo, q) šince.

starší, za tím se nikdy nesmělo hrát v karty; u *mladšího stolu* sedávali mladší kapitolníci (Vyhl. II. 94).

staruňký = staříčků.

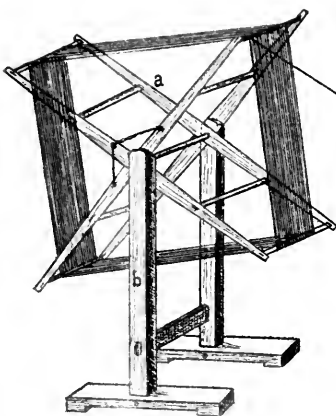
stát: stojí jak opařený (zahanben), jak zařezaný (zaleklý), jak svatý za dědinů, jak piskula (nečinně). Dítě, když začíná chodit, stává pánkem; také kůň, když se vzpíná na zadní nohy, stojí pánkem. Krávé stojí mljéko = nedojí (Dob.). Synečku můj, v tech

svadba, stála do bílého rána = trvala (Suš. 149). To jeho veselí tři neděle stálo (Suš. 419). Sedmy rok přechodi, devaty deň stoji = už nastál (Suš. 11). Já nevím, co se mně nohám stálo (Mal. XXIV. 66).

staf, -zetnu 1. ruce, zalomiti (val.). 2. Tož tým jich stál, už byli stichú = odbyl rázně, zarazil (Slav. ČL. XI. 275).

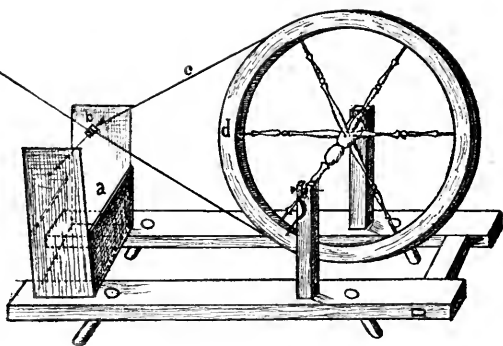
statečný: Kerej tovaryš byl statečnej, dělal od kusa = dobrý dělník

II.

Svijáký.

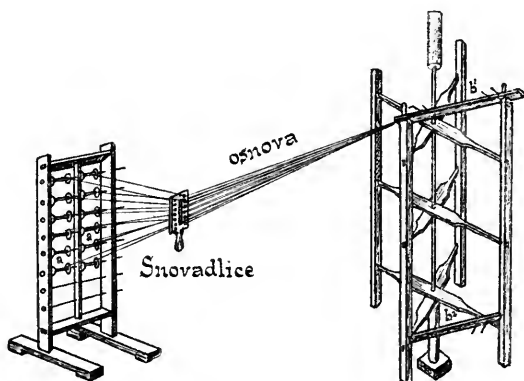
a) svijáký, b) stojan.

Kružec.

a) přitruhlík (na cívky), b) vřeteno, c) struna, d) kolo.

III.

Píščelník a) píščele (12)

Snovadla b¹) b²) kříže

(dok. 163). Nejmladší dcerka byla statečná v každé práci (Kda I. 149). Statečný synek = poslušný, hodný (laš.). Krem vašich statočných hlav (Dob.; jinde: poctivých).

statek, dobytek i dobytče, zvláště vůl: Žene statky na vodu; byl na

statkoch (kupovat voly) slov., val., laš. Už Juříček jede, velký statek žene. (Suš. 130). Husy a vůbec všecna drůbež jsou ženským statkem (R. a Ž. 12).

stativa, pl. n., stav soukenický (val., laš.).

statkovať se n. **sobě**, pyšniti se, vypínati se: Něstatkuj se tak! Nesmíme se na to statkovať = zakládati si. No, dy tež sobě přece trochu statkujtě! = ukažte se (laš.). Hodně sobě při muzice statkuju (Suš. 654, laš.). Vzali mu (žebrákovi) kabelu a všecy krajice a šli se statkovač na Krasno k muzice (Suš. 699, laš.).

statný: sedlák = zámožný (dok. 118).

statý = stalý: Už bylo staté = už se stalo, nebylo lze změnit (Vlk 87).

staúvať sa, iter. slov. staviti se: Staúvám sa tam = stavívám, zastavívám (Slav. ČL. XI. 132).

stav tkalcovský: (viz obr. I., II., III. na str. 396—397).

stav 1. jez: Jozef léł do sebe jak ze stavu (Slav. ČL. XII. 84). 2. rybník (laš.). 3. kloub, vše na těle, co má ohyb. 4. Vojanščí stavové psali mně psaničko (Suš. 576) jako úradové).

stavák — *stavačka*, druh holubů; letě, sehne křídla k sobě.

stávaní, trať: Má troje stávaní (Vsacko); pl. stávaňá, trať (Lanžhot).

stavát = stavěti: Stavá sa jak žaba na obrovnávku (pyšný hlupák), jak prázny měch, jak zmrzlá košuľa. Tolěj sa staváľ, ež ho chtěli vyhodit (Vah.) = počínal si vyzývavě. Staváť fabuľu, lháti (Frenštát).

stavec, -vca 1. ob. staveček, souček, kolénko ve stěble: Bršlica je podobná andělice, enom stavečky nemá červené. 2. kotník u dobytka; 3. část dud (v. gajdy 2.).

stavění, budova vůbec, zvl. chalupa: Podťte do stavění = do jizby; je ve stavění (val.).

stavidľo v. stav tkalcovský I. 2.

stavinoha, kdo si pyšně vykračuje; i příjmení.

Stavišče, trať (Třebicko).

staviť sa, vsaditi se: To bych a něstaviľ (Dob.).

stávka, správa starostů na okrese (slez.).

stávkař, -a, dělá na stávku punčochy (stávkové), šály a p.

stavó! = stůj! povolává kravař za střečkujícími kravami, aby se zastavily (ND. 213).

stěblina, stěblo (laš.).

stěbloví, klási (laš.).

stěcť sa, -ču, steknouti se (val.). **stehlík** rozeznává se 1. zahradní, nejlepší zpěvák, má v ocase 6 »kapek«, proto slove také »šesterák«; ostatní jsou všecy »stveráci«, majíce po čtyřech kapkách; 2. lindřák, snědý do černa; 3. lesňák, nejmenší, bělavý (Zl.). — Maľovaný stehlík = stehlík, pľavý stehlík = slavík (N. Lhotky, horn.).

stehnáč, -a, kdo má veliká stehna (dok. 230).

stěhniť sa, stínsiti se, směstnati se: Dobří sa stěhniľja na stoľci, a zľým ľavy nestačá (Slav. ČL. X. 135).

stejnaký, stejný; *stejnako*, stejně.

stejně, pořád: Ja stejně k němu chodim. Stejně tam choďuľ (laš.).

stejniť se, býti stejným: Naši chľapci se stěniľo ze zrustem (Mal. XXIV. 146). Věšovci se s nama nestěniľo = nemají stejného s námi nářečí. Naša řeč stěniľ se s těšeticko (han.).

stek nebo *stěk*: Mám na něho steka = vztek (Zl.). To mám stěky! (dok. 63).

steka, stružka vykopaná na louce, na poli, aby voda stékala (Žďár).

stěklec, -keľca, bolehlav (laš.).

stěkňoň, -a, vztekľý, rozhněvaný.

stěknůf: Ceľu noc oka nestěknu = nezamhouřim (laš.).

stel, -u, m, stelivo z listu: Že stefu je hnůj jak řeziny (Slav. ČL. XI. 133).

stěľať, stľáti: Třečim razem sem će vidźeľ, dys ľužko sčeľaľa (Suš. 374, laš.).

s telko, s toľik, s to: Je jěj s telko, aby paučiny ometľa (Dob.).

stelnica, -ce, stelní kráva.

stemohľavec = strmohľavec (v. t.).

stěna ve skále zbude, když se odľáme drobný kámen (val.).

stěnica (stěnovica, stěňůvka), do čtyřhrana otesaná kláda na stavbu stěny dřevěné chalupy (Vlk 46).

stěr, -u: tabáku = na drobně setřelé zbytky.

steřiny, pl. f., drtiny ze sena nebo jeteliny.

stěrky, pl. m. (stírka), strouhánek.

stěrkovica, -e, polévka se stěrkama (vých. Mor.).

stežka (stežník) záp. Mor. = chodník (vých. Mor.): Zhůru stežka, dolů druhá (Suš. 401). Dala bech vedlážit stežníček (Suš. 253).

s těžkem, sotva: »Přijde-li dnes?«
»S těžkem, dyž je tak škaredě.«

stěžovat 1. s akk.: Já sem přišla, maměnko milá, krívdustěžovati (Bart. III. 3). 2. stěžovat sa: Křúpalka stěžovala sa, že jí nedá dýchať (Slav. ČL. XII. 188). Až ti bude mati lát, přid' sa ke mně stěžovat (Bart. III. 5).

stěžovat sa, iter. slov. stěžovat sa (val.).

stibaf, -bu, *stibit* 1. strkati: Kravy maju kuččinu (jetelinu) za jaslami nastibanu. Každý groš stibe do kapce (laš.). Břily ležely jedna na druhěj »bez ľuftu«, že tam noža něstibil (Vyhl. VI. XIX. 1117). 2. utíkati: Ten stibe! (val., laš.). 3. vystibať = vybiti (val., laš.).

stíhať si: Nebudu si stíhať a podívám sa = nebude mi za těžko. Že sa ti nestíhaľo v takový děšć na poľe chodit! (Zl.). Ja su starý a musím si nestíhať n. nesmí sa ně stíhať = musím se přičinít (Slav. ČL. XIII. 75).

stihel = stáhel (v. t.).

stihnút n. sľahnút 1. Stihli ste dojt, už tam prší = tak tak že ste došli. Tak tak, že sme to (tu práci) stihli = dokončili (Zl.). Na tebe, synečku, zapomět nestihnu = nebude moci (Bart. III. 303). 2. s inf. opisuje irrealně předvěti vět podmínečných (val., pom., horn.): Stih sem tý dvě ľumera do vídenskéj vsadiť, bý bych uděľal ambo = kdybych byl vsadil. Stihľo ňa nepotkať to nešťestí, moh sem doseľ byť možným (zámožným). Už je tma, ale stihľo byť pod mračnem, bylo by ešće tmější. Ten sa bý ale nadožírál, stih sem sa ho nestřepať = ten by

se mne byl naobtěžoval, kdybych se ho byl nestřepal. Stáheu sem byť doma, nebyuo by sa to stauo. Stáhl sem ho dopadnúť, bý bych mu dáľ. Stáhel neutěct, byli by ho chytili. Stihli ho obrajtí dopadnúť, byli by mu vydubili (Vlk 38). Stihľa byť živa, nebyľa by mu jí daľa = kdyby byla na živě.

Stihotiny, pl. f., trať (Blansko).

stínat 1. Mali sme ty stromy scínac = porážeti (Dob.). 2. stínat ruce = zalamovati (záp. Mor.).

stížeň, -žně, f. = stížnost: Měšťané vedli stížeň na krále, že jim takovou škodu děľá (Kda I. 189). Podali sme jemu vsecky tři dědiny každá svou stížeň. Pan generál pravil, abychom sobě ty stížně na německý jazyk přepsať dali (arch. II. 202).

stížka, tíže, břímě: To je vám stížka! = to je těžké! To je stížka toho! = mnoho (Zl.). To je stížka kabáta! (Mal. XXIV. 65).

stíhaňový hnůj, z lesního listu (laš.).

stlat se, chystati se: Jož se stele taky k nám. Stlal se na ně. Na keho se steleš? Snad ne na mě? Radši čerta než hřib před sv. Jánem vidět, to se stele k hladu! (záp. Mor.).

stlůkačka, máselnice (Vizovsko).

stlůščá: Zarvál jak noha stlůščá = křikl velmi silně (Vlk 99).

sto 1. Mám sto chuť podívát sa tam = velikou chuť (Zl.). Ten kluk stoji sto peněz = velice mnoho (han.). 2. Rčení »jsem s to« bývá neosobné: Deť je ho s to, abe to uděľal (Mal. XXIII. 34). Dyby nás bylo s to! (Zl.). Něni ho s to, aby vyšoľ (Dob.). Les byl tak veliký, že z něho nebylo s to za den vyjeti (Kda I. 89).

stočky, pl. m., plevy, jež se »stáčejj« na obilí osívaném na řešetě = zhonky (v. t.).

stodáblťovaf, říkati: »sto dáblů« (laš.).

Stodola. Budova, do níž se sklizeň sváží, sluje stodola, mlatevňa, mlat. Na Moravě stodoly jsou buď zdýlní nebo příční. Stodola zdýlní (nejčastěji na Podluží a sousedním Slovensku) má vrata z předu a ze zadu ve

svislicích; na nízkých zidkách spočívá široká střecha. Má dvě paže (přístodůlky, perny), nebo čtyři štvrtě (v každém boku po dvou).

Stodola příční (obyčejná) má: *a*) dva přístodůlky (sg. přístodůlek slov., val., laš.), přístodůlka (sg. přístodůlko, Zábřežsko); *b*) dvě stodoły (dol., pom., Kyjovsko, Kloboucko, han.); *c*) dva parníky (Brněnsko, Třebíčsko) n. párně (sg. páreň, Telecko); *d*) dvě štvrtky (Brněnsko, Jicko); *e*) dva sušečky (laš.); *f*) dvě humenice (Opavsko). Místo, na němž se mlátí, sluje: *a*) mlat; *b*) mlatisko (Strážnice); *c*) humno (val., laš.). Přístodůlky od mlatu ohrazují: *a*) stranice (slov.); *b*) oplota (han., záp. Mor.), voplotně (sg. voplotěň, Brněnsko), oplotky (sg. oplotek, záp. Mor.); *c*) sruby neboli srúbení (slov.); *d*) humenice n. humeniska (laš.). V obojím srúbení uprostřed upevněn je trám, »puntový slúp«, jenž podpírá: *a*) patra (laš., záp. Mor. patra); *b*) lešení (val. uh.). Vráta jsou dvojje, přední a zadní, otáčejí se v dolním prahu na čepech, zdírkou železnou obitých běhúny zvaných; horní prah jmenuje se heľmo (nadvrátí), v něm otáčí se čep dřevěný. K větším stodolám přistavena jest po boku jednoho přístodůlku plévňa (plevník, podpažník, špaléta, přístodůlek) na plevy a ohrabky. Zboží (obilí) ukládá se do přístodůlků v brstvu a na patra. Náčiní mláticí: 1. hrabě: *a*) řídké (= posádní), *b*) husté; 2. říčice a to *a*) ohrabečnica (na osívání ohrabků, laš. ohrabčanka, ohrabčok), *b*) hrachová, *c*) stoklasná, *d*) kúkoľná, *e*) prachová (laš. přetak, hustá říčica). — Říčica skládá se z »ľubu« a »plátenka« (pleteneho dna). Dvě části ľubu spojuje lykový »vrkoč«, plátenko s ľubem: zešivka lyková; 3. ohrabečný koš; 4. vějačka (široká, hluboká lopata); 5. smrděnka (smítěnka), jíž se obilí »zháňá« (od zbylých po vití plev čistí). 6. Cep skládá se z hůlky a z cepu, na obou na konci je kožený ohľavek, kteréžto ohľavky spojeny jsou svorou. Ohľavky přivázány jsou

švihy (tenkými řemeny) v zábradky n. zářezy (vruby). Na Valaších a Laších ohľavku, kterýž tam je z dubového dřeva, říkají »kapica«.

Na mlatě obilí nejprve se klasnuje; snopy se postaví vzhůru klásím a bije se do nich hůlkami od cepů nebo zvláštními hůlkami březovými, »oklepůvkami«. Někde klasnují takto jenom obilí, které »nepůšća«, jinde pšenici, ječmen a oves na stojatě, žito (rěz) na ležatě. Výkon tento v jiných krajinách má jiná jména; říká se též: ošľahovat, šibat, volkolkovat. Potom se snopy rozloží kolem po mlatě a stranují se, obrátí a stranují zase. Snopy takto odstranované slovou stránky, stranoviny. Jinde říkají: oklepovat-oklípky, oklepávat-oklepiny, otírat-otěrky. Někde žito, když se pozoklepuje, »mrská se« ještě »mrskačkami« (hůlkami). Posléze snopy se rozvážou a rozhrabou, a tak se prostře (nastele, rozestele; rozdělá, natáhne) na sázku (sađu, sádku, prostírku, posád, laš.) a mlátí se (rozmlacuje, přemlacuje) od posáda na levo, pak se vytřípá. Dlouhá sláma sváže se v otěpky (oklípky, oklepiny), pomrvená se ještě »přemlátí«, aby neostaly »kožuchy« (zrno v plevách) a sváže pak v mäténky (mňatenky, mětynky, matenky, mrvénky, otěpky, zavianky [laš.], drobničky). — Obřisla (povřisla) jsou dvouzblóvá n. trojzblóvá (dvoustebelní, třístebelní). — Ohrabky (rozdrťené klásy a p.) osejí se na ohrabečnici a vsypou do koše ohrabečního. Obilí »posádníma hraľama« shrne se na hromadu buď v pravém koutě, zadním neb uprostřed mlatu. Hromadě té říká se většinou posád (laš. vafek). Někde mají uprostřed mlatu nebo v koutě prkennou »bódku«, n. »zhrňák«. Na Podluží házejí obilí do »komůrky«, kryté to uličky v jedné »stodole« (přístodůlku). Když je posád dosti veliký, nastane vítka (na větších statcích sbírka). Obilí se vějačkou proti větru háže, pak smrděnkou (smuděnkou) zháňá (t. j. všeliká neplecha s něho smítá), potom »se

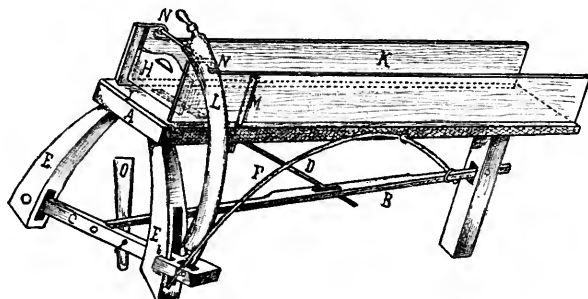
odejme« zadek (pozadek, zadní), a předek (přední), »se cúdí« na říčích po pořádku, jak svrchu vytčeny byly, počnouc od koukolnice. Co přes říčice přepadne, slove »podříčičné« (chudé zrní, semýško všeliké; to je drůbeži); na říčici zůstávají »zhonky« (klásky a j.), dostávají se též drůbeři. Nyní se již větším dílem mlátí strojem, a obilí vymláčené se vyvívá (fukaruje, žibruje) na zvláštním stroji, kterýž

stojačky, stoje, -íc, -ice.

stoják, vysoký les, který dlouho stojí (Brň.).

stojan 1. stojatá trouba, kterou odtéká voda z rybníka (Kunštát) 2. v. stav tkalc. II. b). 3. Stópne si a stojí stojan stojanovské (Mal. XXIII. 228).

Stojanův Jan: Tancovala se Stojanovým Janem = stála, nebrali jí do tance (dok. 69).

Stolica řezací.

Prostor K) ohraničený spodní fošnou (silnou deskou) a dvěma bočníma deskama, do něhož se klade sláma na řezání sečky, sluje koryto. Přední část koryta po příčku M) nazývá se hlava, její zakroucené konce NN), slovou uši. S předu hlavy v járkách, v obou bočních deskách vydlabaných zastrčena jest pohyblivá deště H), příkladka zvaná. Pod ní dostává se pod kosíř L) slámy, kolik právě třeba a zároveň chráněna jí ruka, by se nedostala pod kosíř. Konec spodní fošny obit je železku m J), po němž kosíř chodí. Předním (křivým) nohám EE) říká se křiviny. V čepě levé křiviny a v širokém dlabě pravé pohybuje se vzhůru dolů strmo hlavec C), kterýž z hlavím a) ven trčí a zároveň pravou křivinu dvěma ušima b, b) objímá. Slape-li se na podnožku O), pohybuje se strmo hlavec s kosířem i se zřídelem B) vzhůru dolů. Tím uvozuje se v pohyb také podavačka D), ve zřídeli upevněná, která lo patkou na konci se spodu v dlab ve fošni vrážejíc, slámu ku předu pod kosíř postrkuje. Spružina F) (hrabová tyč), na háku ve fošni zavěšená, zdvihá celou spodní pohyblivou část vzhůru.

slove fukar, fukač, opalač, vaľach, byk (laš.), burdak (laš.). Na Opavsku se »druťuje« na »druťe«.

stodoľůvka, druh hrušek.

stoha = stoh: Slámo dávají do stohu (Vyhl. I. 35).

stohař, -a, dělník, který ukládá stoh (dok. 157).

stojačka 1. Obilí růstlo na stojačce = na stojato (slov., val.). 2. kytka, již mají mládenci o svatbě (laš.).

stojka, -y, m., postavač, lenoch (slov.).

stojkař, státi (v dětské řeči) ND. 24.

stojmem, stojmo = stojačky (v. t.) laš.

stokľasa, -e, bromus secalinus: Pase koně, pase v zelenéj stokľase (Bart. 128).

stokoľo, ve rčení: Právě je toho stokoľo vody, t. j. právě toho stačí, nenadbývá ani nechýbuje (val.).

stokrátdobrá, -ěj, druh hrušek.
stořář, -a, truhlář: Stořáři, stořáři, dělajte mi truhlu (Suš. 86).

stořářský, tovaryš truhlářský.

stořec, -lca, stolička podnohy (val.).

stořek, židle: Sedni, Kačo, na stořek! (Suš. 22).

stolica řezací: (viz obr. na str. 401).

stoliček, zelina měsíček; stoličkova masť (ČL. XIII. 110, laš.).

stolička 1. u vozu = poduščica (v. t.). 2. u pluhu = řlamka (v. t.). 3. Chřebíček jak na stoličkách = pěkný, vysoký, nezakalcovitý (Mor. lid 130).

stolík, zásuvka stolní (Zl.).

stořůvka, plachta hrubá, kterou se pokrývá stůl ve všední dni; zvláště zemáky se vysypají na stořůvku. Ve dni sváteční prostírá se obrus (val.).

stomřacha, -y, m., skoták (laš.).

stomřachovat se, skotačiti (laš.).

stomocí, sedum acre (bot.).

stonák, sejček (val.).

stonař, sténati, bědovati; dem. *stonkař*, int. *stonákař* (Slav. ČL. X. 303). Syn slyšel maměnku stonař (Kda I. 158).

stonavý, churavý (Zábřezsko).

stončák, *stonkůvka*, houba polyporus frondosus.

stončit se: Hósata se stončijó = dostávají stonky, peří jim vyrůstá (han.).

stonek, -nku, 1. zárodek péra, 2. lodyha, stěblo. 3. Pořáď stonky, nikdá zvonky (pořáď stoná, ale neumírá).

strnořka = stonořka.

stopa, šlepěj, chodidlo: Má stopy celé obořavené (Jicko).

stopčák, *stopčena*, zhlavec naditý stopkami z odrhnutého peří (val.).

stopečné, -ého, druh jablek (Zábřezsko); jinde jim říkají »polomřšenky«.

stopěna, jméno krávy o vysokých nohách (val.).

stopěrunský, ztrápený: To je dožera stopěrunska (Lor.).

stopěrunť, safient: Stopěrunťe jedyn, nechodź hev! (Lor.).

stopkař, šlapati: seno (Vah.).

stoupat: Dyby jenom stóпали po jeho slovach = kdyby ho poslouchali (Zábřezsko). To je šekovné chřapik, ten si bude družbó stópař = jako družba vyšlapovati (Mal. XXIV. 67).

stovka, sezení obecního výboru (stávka); stuvka = stovka (Lor.).

stracenuřka, delphinium (bot.).

stračena (strakuřa, strakuřa), kráva strakatá.

stračící nořka (stračička), delphinium.

Straděj, příjmení (val.).

střáhnout: Cilinka spílala Jindře, že jí střáhne po muži = že jí muže odluzuje, sobě ho nakloňujíc (Pitt. VI. XVIII. 808).

strachovisko, strařpytel: On je take strachovisko (laš.).

strakačka, fazole strakatá.

strakál, -a, kdo má něco straka-tého na sobě (val.).

strakaišť, strakatý (val., horn.).

strakaňa, -ě, ovce strakatá (val.).

strako, -y, strakatý vůl (horn.).

strakopúd = strakapoun (Zl.).

strakoř, strakatý vůl, pes, holub, pták (lanius collurio).

Strakov, trař (Vsacko).

strakula = stračka (v. t.) dok. 106.

stramař se koho, styděti se, ostýchati se: Neřtrama se řudi (laš.); pol. sromac się.

stramota, ostýchavost, hanba: Byla mu stramota upomínac ho = ostýchal se (Kt.) pol. sromota.

střamřař sa, hřabati se někam (val.).

stran: Vraví stran cesty = mluví s cesty, jest pomaten. Už řečnovař stran cesty = blouznil (Dob.).

strana: Mříko, tvaroh, putru, vejce, drůbeř, to všecko si mezi nama řenská prodá na svou stranu = na své potřeby (dok. 129). Oni chceli mět tá stařenka dycky peníze na svou stranu, co stařiček nevěděli (dok. 284). Byli tam z drugej strany = helveti (mluví-li katolíci, a naopak). Staří už enom pohlédají tam na tú druhú stranu = na věčnost (Slav. ČL. XII. 132). Enom dyby to bylo

po této straně vánoc = do vánoc (ib. XIII. 374). »Jak se máte?« »Ja už tak všelijak, po té horší stránce.« Chytil sa Iehkéj strany = stal se lehkomyšlným. Já vám to jinú stranú vynahradím = jiným způsobem. Poustevník se modlil, aby to pán Bůh nějak jinou stranou změnil = nějak jinak (Kda I. 34). Rád bych mu byl nějakou stranou ku pomoci přispěl (Kda I. 302). Stranama = v okolních dědinách (Brň.).

straňák 1. druh ovsu, jehož zrní v klase na jednu stranu jest obráceno. 2. v. svobodník.

stranica, -ce, odděluje přístodůlek od mlatu (v. stodola).

stránisko, stráň křovím porostlá (val.).

stranivá užívá se jen v řeči pohodlné a skoro úřední: Jednale zme stranivá té kaple, má-le se stavěť. Stranivá tech obecních topolu meslim, že be se mněle prodat (Mal. XXIV. 148).

stránka, *stranovina*, ostranovaná otep obilí (v. stodola).

stranovat obilí, oklepávati je ve snopech před vlastním mlácením (v. stodola).

střap, -a, 1. cár: Roztrhám to na střapy (Vlk 57). 2. = střapáč: Ty střape střapaté! (Btcha).

střapáč, -a, *střapál*, -a, střapatý, rozouchaných vlasů.

střapačka 1. geranium pratense (bot.), 2. zelňačka, kyselica, od plovoucích v ní střapců zelí (val.).

střapaňa, -ně 1. ovce s vlnou střapatou (val.). 2. galium silvaticum (bot.).

střapatý, zottig, zerzaust: Měl na tu gofalku jazyk střapatý = velikou chuť (Vah.).

střapcovat sa, kasati se: Jak on sa bude, škrček, na mňa střapcovat (Vlk 32).

střapec, -pca 1. = třapec. 2. hrozen. 3. malý chlapec.

střapíř, třepiti.

střapíř sa 1. vynáseti se: To sa to střapířo u muziky! (syn. hodnačilo). 2. na koho, jeziti se, kasati se:

Co sa na mne střapíř? = hněvivě osopuješ. Střapí se na mě = nadává mi, tupí mne (Maš.).

střaplena, slepice střapatá, která má do vrchu peří.

střapilíř sa na koho, dim. slov. střapilíř sa (v. t.) Vck.

střaslavica (třaslavica, střaslička), equisetum arvense (han.).

střásně, pl. f., třásně, třepení (Brň.).

střásnit se, hněvivě se osopovati: Bode se pořád střásnit jak kohót (záp. Mor.).

střasířupa, -y, m., = strašpytel: Já sa nebójím, abyste věděli, vy střasířupé! (Slov. obr. II. 198).

Strašinky, pl. f., vinohrad (Radějov).

strašisko, strašák na ptáky (val.).

strašný: Toho pýřu tam bylo strašného = velmi mnoho (srovn. hrozný).

strašovat = strašivati (laš.): Ma maměnko miša, strašuje mě v noci (Suš. 705, var. lekávám se).

strava = kaša, krúpy a luštěniny.

stravní truhla, dlouhá, úzká truhla s příhradami na mouku a na stravu (laš.).

Stráž, *Stráže* (pl.), *Strážná*, *Strážné*, *Strážnica*, název tratí (na návrší) v mnohých krajinách.

strážíř 1. dávati pozor, špehovati: Vystrážíř ho, kde chodí. Pacholek strážíř, co hospodyň bude dělat (Kda II. 92). 2. strážíř na ptáky, na zvěř = líceti: Nastrážíř na tchořa (vých. Mor.).

strážný, obecní pastýř (slez.). Pastýři dobytka hovězího a drobného (prasat a koz) slují od 18. st. až do přítomnosti strážní, i byli dva: strážný kravský a strážný drobný (Plumlovsko, arch. I. 159).

strčňý, třelý, do někoho smělý (han.) = ščrčňý (v. t.).

Strčihlava, hora na Vizovsku r. 1739.

střebačka, řídká polévka (slez.).

střebat polévku, jísti: Podte s nami střebat! (laš.).

střebel, -ble, f., střebľa, -le, ryba phoxinus laevis (laš.) = sčebfe (v. t.).

střebkovať = střebati (horn.).

střebľacko, rybí potěr (Slav. ČL. X. 470).

střeblička: Ve dně létały střebličky = drobné jehličky sněhové sváté se střech (Slav. ČL. X. 379).

střebovať = spotřebovati: To všecko střebojuje se v domě (laš.).

střeček 1. ovád, 2. střečkování: Krávy sa dały do střečku (Zl.). Jeli střečkem = horem pádem (Slav. CL. X. 472). 3. *lychnis flos cuculi* (bot.).

střečkovat: Krávy střečkují = utíkají úprkem, jsouce střečkem popichány. Turek bude střečkovati (Suš. 685).

střečkula, -e, kráva, která ráda střečkuje.

střed = uprostřed: Bude mi ho (narození) střed míleho leta (Suš. 5.).

střed, -i, f., strď, med: Sladký jak střed (val.).

středula, -le, kráva ulíhlá ve středu (vai.).

strehovat, strřci, vyhlídati: Děti chodě strehovat pútníky (Df.).

Střehunka, jméno hrúdu (v. t.).

Střecha (dach, laš.). *Vazba* (laš. vadba) je kostra střechy mimo »krytí« (doch, šindel). Podél na zdi s obou stran spočívají silné trámy, řečené *podkrokevnic* = posednice n. pozednice (záp. M.), plátvy (laš.); podkrokevnicę spojeny jsou příčnými trámy, takový trám slove *svázka* (slov.), vazák, přívazek. V podkrokevnicích zapuštěny jsou krovy (krokva laš., krotev záp. M.) odlabanými čepy. Na vrchu spojeny jsou krovy příčnými trámcí »hambálky«, na Valaších též pěkně po domácku *podstupnice* jmenovanými. Na krovech přibýti jsou »laty« (val. *krokévky*). — *Paža* je místo, kde se scházejí dvě střechy téhož stavení. Šindel na krytí takové paže sesekne se s jedné strany »koso« (šikmo) a sluje *kosák*. Jinde do paže vkládají plechové koryto. — *Obzajt* val. sluje každý úhel střechy. — *Štemeno* (laš.) jest silný trám upevněný napříč v úhlech krovů nad hambálky na podporu kalenice.

Nádmětky (sg. nádmětek) jsou trámce k dolním koncům krovů nastavené, na něž se nová řata přibije a tak střecha prodlouží. Na Laších říkají nádmětek prostoře mezi zdmi a střechou nad náspou, pobité deskami: »Našel sem ty vajca nad nádmětkem«. — *Kalenica* jest hřeben střechy: došky na ni se kalí (laš. deptajl.) v hlině, aby jí vítr nezdvihl; na Zábřezsku sluje řebeň (hřebeň), Kalenica došková se »ponáší« (han.). n. »ukládá« (slov.) pazdřím a hlinou. *Svisle* (pl. fem.) jsou dřevěný štít, jímž se hůra uzavírá; na záp. Moravě tomu říkají příbedří. — Šindelem se střecha pobíjí, dochem pošívá. Řada došek na latě přivázaných sluje *šár* (šář, Zábřezsko). Došky spodního, nejmenšího šáru, zastřihané slovou *zástřežky* (han.), zástřešníky (N. Město), záklasníky (záp. M.), hlavaté (slov.); došky v rozích, zastřihané na způsob schodků slovou zárožníky. — Vikýř ve střeše sluje *schlop*, schlopec (slov., laš), výlet (val.), věcuch (Ivančice). — *Kozub* jest kulatý výstrček střechy nad svislemi (val.).

střecha euf. = streľa: Ba strechul **střechýl**, -a, zmrzlá voda se střechy visící, rampouch, též cukroví rampouchu podobné.

střejstítý, vrchovatý: míra, nádoba (Telč).

střela 1. šíp: Střelila ho smrti střelou překrutnu (Suš. 10). 2. sota: A muž mně dává nekdy k snidaní pohlavkové střely (Bart. III. 3). 3. první, vyražený výtok načepovaného piva: První střela načepovaného piva je kačná (Zl.). 4. blesk: Žaden toli nevystoži, co vojaček musí, choč by střely z nebe prały, maširovac musí (Suš. 594). V tom smysle zachovalo se to slovo v nářečích slov. a val. v kletbách starým tvarem *streľa*: Streľa do toho! Co by do řa jasná streľa uhořila! (= blesk z čista jasna). Ba »streľu! (vyjadřuje podiv). Nech řa streľa veme! (Slav. ČL. X. 303). Streľa mu v matěřil (Suš. 507). Sto streľ do tvěj matěry (Bart. III. 731).

Střela, trať (Blansko).

střelák, zub třenovní (han.).

Střelca, pl. coll. m., les (Polešovice).

střelená rana, rána střelou způsobená: Medvěd' prý se nebojí střelené rány (Kda I. 100). Nechytne se ho střelená ani řatá (Zl.). Ani střelená ani řatá mu neuškodí (Kda I. 98). Přiletěla sem střelenú ranú = jako střela (val.).

střelený, podnapilý.

střelit 1. V peci střelilo, div peci nerozhodilo (val.), 2. uderiti: Tak řa střelím! Kůň ho kopytem střelil po nose (Kda I. 87). Pacholek střelil po končích bičem (Kda I. 112).

stremeň, třmen: Staň s kameňa na stremeň, ze stremeňa na koňa (Bart. III. 5).

střempel, pľa (laš.) = střechýl (v. t.).

střemšalka, *stremšín*, *střenka*, střemcha (prunus padus).

střemšínl = stříň, první začátky ledu (Zl.).

střemšíinka, ovoce střemchy.

střenek, *střenko* 1. násadka, krátké, ozdobné bičistě (záp. Mor.). 2. držadlo dřevěné: spry se střenkama (dok. 118).

střešnačka, druh hrušek.

střešňák, pták coccothraustes vulg.

Střešnovce, pl. m., vinohrad (Radějov).

střet: do střetu íť komu = na-proti. »A de tak letíš, Jane, jak střelená srna?« volál mu starý Búbelík už z daleka do střetu (val.).

střetnút nekoho n. sa s nekým, potkati: Koho střetneš na ulici, za každým sa ohlédáš (Bart. III 321).

střěpole, trať (Vizovsko).

střevo, rozepřanec; jm. Valaši přezdívalí sousedním Hanákům »hanácké střevo!«

strha, průřez mračen: To už je snad strha! (Žď. obr. 71).

strhanec, -nca, mlýnská struha v Přerově (Btcha).

Strhance, -ů, trať (strhaná od vody) Zl.

strhaný, sedraný: na nohy, na prsa.

strhat, přemoci: Zimica se mosí strhat: nač má nemocný chuť, toho ať požije do vůle. Také tím způsobem strhají psinu, že vezme někdo nemocného za ruku a běží s ním, až padne (Mor. lid 219). Psinu strhá, když zvihne velkú těrchu (dok. 277).

strhnút: budovu (sbořiti). Strhli chláпча z učení = nedali se mu do učiti řemeslu, vzali jej k hospodářství (Zl.). Ponáhřaj sa, ať to do večera strhneš! = doděláš (slov., val.). Ešli pak to práco do večera strhneš? (Maš). Strhł si dech při ohni = nemůže vydechovati. Vrchní dycky sobě myslel, že my nejaký pohoršení mezi sobó strhnem (Vyhl. II. 104).

stříbrňák, stříbrný peníz: Měl plnou kapsu stříbrňáků.

Stříbrňák 1. les (Osvětimany), 2. trať (Pohofelice u Napajedel).

stříbrník, -iček, mochna stříbrná (Peck).

Stříbrník, les (Koryčany).

stříhnút: 1. Stříhne = přší šikmo, s boku. Spusť kožu, aby děšč nestříhnúl (val.). 2. Dnes tam stříhá = je pořádně zima.

střich, *střik*, *štrych*, cecek na vy-meně kravském.

střikač, -a = střikačka.

střikanky, druh koblihů (záp. Mor.).

střile, ů, hučení v uších a bolení zubů (záp. Mor.).

střilenka, lycopus europ. (bot.).

střilovo koření, silene inflata (od střílů).

stříň, coll střínl, první tenounký led na vodě: Mrzne dobře, už se na vodě chytá stříň (Zl.).

stříně, éte, *střínata*, děti sester.

střínit: Voda stříní = led se chytá, voda zpod ledu vystupuje (Zl.).

střípek: Na pravém břehu Moravy mívali klobouky menší a kulatější, s předkem zvýšeným a okrášleným; střípky jsme jim říkali (Vyhl. II. 171).

stříslý, hubený: kráva (záp. Mor.).

střístít se: Řeka se střístí = chytá se první led (záp. Mor.) = střínit (v. t.).

Střítež, trať (Blansko).

střív, pl. střívě, -ů, m., střevis: Křúpalka byla ve vysokých střívoch (Slav. ČL. XI. 273).

střízbisko = přízvisko, příjmení (val.).

střízbit sa n. *střízvit sa*, čistiti se: Hvězdy sa střízbíja. Kráva sa střízví (po otelení) val.

střízbý, neopilý: Brzo nidy ho neviděl střízbého (Vlk 92).

stříž 1. -e, f., stříhání ovec (slov., val.), 2. -a, m. = střížlíček, troglo-dytes parvulus.

strmať, jen v úsloví: *nastrmaná* dětelina = nadržaná (Btcha).

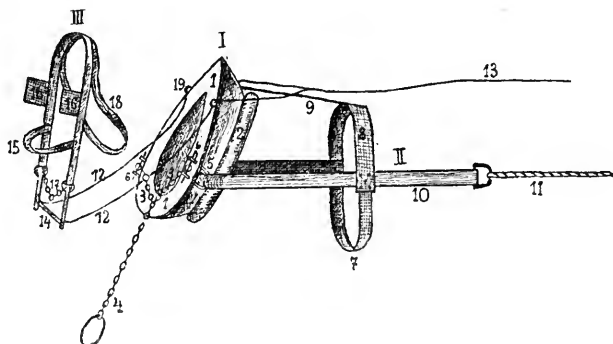
strmél, -mla, pahýl: Tak tam stála vrba o selnice, a já sem ošvihl šabló halózke a na ten strmél položil sem kvér (Vyhl. I. 17).

strmeň, třmen: Stup, Kačenko, na strmeň a s strmeňa na koňa (Bart. II. 42).

strměť: Tak sa nacúháľ (najedl), že nemože ani sedieť, ani ležeť, enem strměť (val.).

strmiščíca, -e, jetelina na strništi vzrostlá (Btcha).

Stroj na koně.

I. Chomout. II. Řemení. III. Ohlav n. ohlávka.

1. Kleč (han.), kléšče (Zlín, dřevěné okrají). 2. podklad (plátěný, s okrají koženými), navleče se o sobě koňovi na krk, aby ho chomout netlačil = poduška. 3. podprsník (řetízek nebo řemen). 4. držák n. nášik. 5. hašpa, kruh. 6. závlačka. 7. t. podpínka. 8. svršec, zvršina (Zlín). 9. nážebří (Zlín), spinka, pohřbetník se šlahounem, který se za chomout zapíná. 10. pobočník, pobočák. 11. prostranek, ostranek. 12. stihle (stáhle, slov.) 13. oprata. 14. udidlo. caňk, zubno (Zlín). 15. náhubek. 16. náočník, záklopka. 17. řetázek. 18. štrupla, podpínka pod bradu (Zlín). 19. kroužka, gróžka (han.).

střížeha, *střížava*, střížaha, Höhenrauch.

střížit = stříščit se (v. t.): Voda stříží (Brň.).

střížit sa, stříci se: Zloděj dobře sa stříží (Vych.).

strk 1. V každé dědině sú všelijaký strky, holý kopčiska (dok. 131). 2. To je jakýsi strk = na nic člověk, hlupák (Přerovsko).

strkať se: Strké se! = jdi už (han.).

strmohlavec 1. část stolice řezací (v. t. C), 2. u saní (v. t. 4).

strnádká (Podl.), *strnádko* (horn.), *strnadľ* (val.), *strnadlo* (pom.) = strnad.

strnadit, dávatí něco na vysoké, nepřístupné místo. Kde pak se's vystrnadil? Dybys tak spad (Kunštát).

strnčná žaba, ropucha (záp. Mor.).

strněnka, otcova švakrová (pom.).

strnička, tetička bratrancova (val.).

strnišče*na*, řepa do zoraného strniště nasetá (han.).

strožka = stonožka.

stroboul, *strobouleček*, starý zakrsek, sešlý stromek (záp. Mor.).

stroj, ustrojení: Odstroj se panenka z panenského stroja (Suš. 777).

stroj na koně: (v. obr. na str. 406).

strojena, jméno krávy, která jest černá, bíle kropenatá, má pěkné bílé rohy jako do věnce (val.).

strojit trávu, trhati: Trávu strojme do koše (Dačicko).

strojna, ženská, která se ráda strojí, Putzdocke.

strojný, nádherný, skvostný: A Turci přijeli, všecko strojné měli: koníčky v šarlatě, pachołci ve zlatě (Suš. 145).

strom: Stáli sme u stroma (jednoho), list prší ze stromu (coll.).

strome 1. svatební, t. j. koláč tak veliký jako dva selské pecny chleba. Do toho koláče vstrkají se do kola kolfčky s ratolestmi, na nichž visí z těsta ptáčkové všelikého druhu, ozdobení pozlátkem (Vyhl. II. 135), 2. lodyha rostlinná, zvl. nař bramborová. Protože na Žďársku bramborům říkají jabka, vtipkuje se, že tam »jabka rostou na stromech, a stromky na jabkách« (R. a Ž. 10).

stromský jabka na rozdíl od zemských (bramborů) záp. Mor.

stromláč: 1. (ob. stromláček), dítě, jež se počíná stavěti na nohy, 2. kdo se chvástá (val.).

stromláš sa, stavěti se: 1. Chasník sa stromlá = dítě počíná se stavěti na nohy. 2. stromlá sa na něho = staví se proti němu, chystá se naň (val.).

strop má toto české jméno na záp. Moravě; jinde mu říkají *tla* n. *tlo* (slov.), *podlaha* (dol. han.), *povař* (val.). Příčnám trámům ve stropě u Hranic říkají *hontiny*. V jizbách větších trámy příční podepřeny jsou ještě trámem podelním, jemuž říkají *rošt*, *hřada* (val.), *respa* (laš.). Místo desek za stáru na příční trámy kladli tlusté tyče: brliny (vých. Mor.), dřevnice, trhanice, stropnice (záp. Mor.).

stroponit něco, int. slov. stropiti (záp. Mor.).

strouhanice (-ó), buхта ze strouhaných zemáků (Zábřezsko).

strouha: Je-li pohodlný podzim, suší rádi len na strouhách či jamách. Ve vykopané jámě udržuje se oheň, a na rahýnkách nad ním se len obrací (R. a Ž. 45).

strouhat: Ten strouhá pána! = vede si jako pán.

strouhnout někoho, uhoditi, udeřiti.

stroumat se, ostýchati se: Nic se nestróméte! (han.). Srovn. stramař se.

stručina, lotus corniculatus (bot.).

struhadla, pl. n., přístroj na strouhání zelí.

struhátko, *struhadélko*, přístroj na strouhání tvarohu, perníku a p. = struhátko.

strúhat, -žu, chrápati ve spaní (val.).

struhavka, bolení břicha, běhavka (val., laš.).

struchněř, struchlivěti, zarmoutiti se: Muj miř synačku, co's teř tak struchněř? (Vykl. VI. XIX. 454).

strůj, stroju, ustrojení: Dyř ty řaty (vojenské) oblikame, co my smutně pohlidame: Bože muj, Bože muj, co my mame smutny struj (Suš. 576, laš.).

struk, lusk; coll. strúci: Chřapci nám byli na strúci (vých. Mor.); *strúček* řesneku, jednotlivý kousek z rozdělené hlávky.

struřga, bránka, líska (val., rum.) v. pajta.

strup, pole neúrodné, hrdelné (val.).

strupál, -a, strupatý.

strupařa, -ě, všední sukně (val.).

strúžek, -řka 1. struhátko, 2. strúžek dračkový, řezelný nůř, zasazený ve dřevě na způsob hoblíku, na dračky, 3. s. rámový, na vystruhování řlábků v rámě oknovém pro sklo, 4. s. řindelový, jímř se v řindelě »výstruh« (řlábek) vystruhuje (val.).

strúžeř, -ě, f. nebo *struřřa*, -ě, řezací stolice na řindel.

Struženec, -ca, trať (Vítkovice).
stružícát, -cu, ledajak strouhati (val.).

stružina = ostružina; coll. stružiní (han.): Proč, stružinko, v struze stojíš? (Suš. 322).

strúžňa, -ně, nevěstka (Vck.).

stružná voda, ze struhy (Podl.).

strvání: Měj na chvílku strvání = posečkej trochu. Neměl u nás strváňá = klidu, pořád ho cosi táhlo domů (val.).

strýc a tetka, obyč. »strýček« a »tetička« znamená většinou bratra a sestru otcovu i matčinu. »Strýčku« a »tetičko« říkají děti každému hospodáři a hospodyně v dědině. Valaši říkají »strýček« a »stryná«, Laši »stryk« a »tětka«. Jinde je strýček otcův bratr, jeho žena slove stryná; matčin bratr slove ujec (uječek), jeho žena ujcíná (ujcína, ujcěnka); tetička jest otcova n. matčina sestra (Pomoraví, Podl., horní.). Také na sev. Mor. hojec, hojček, znamená matčina bratra.

strýček, *dědek*, stolice na přidržování dřeva při strouhání šindela a p. (Vlk 8).

strýčkovat se s někým, říkati »strýčku«.

stryga, čarodějnice (val., rum.).

stryjoch = strýček (laš.).

stryk = strýc (laš.): Na stryka Hanesove luce.

strynka, prabába (Strážnicko).

strzub, -a, 1. = ostrev (v. t.), 2. žebřík u jeslí neb u koryta, za který se dobytku píče dává (laš.).

strž 1. »jak se včil říká: stav« t. j. na řece jez (Louky u Zlína). 2. R. 1728 připomíná se »kousek rolí ve Strži pod panskou chmelnicí.« Často se tam kus vysokého břehu utrhne a do potoka svezé (Vizovsko).

Strža, -i, coll. pl. f., trať (Počernice).

stržinek: Přijeda k malymo stržinko (to je malé kopeček), kráve prrr — nic a nic dál (Vyhl. II. 220).

stržeň, -žňa, m. 1. jádro dřeva (části pařezu: kůra, běl, červeň,

stržeň, val.), 2. »duša« bezu, síti a p. 3. »šušeň« v zemáku, 4. bílé jádro vředu.

stržňový plot, z dubových draček, ze stržně (val.).

studený kovář, který nedělá řemesla, na mizinu přišlý.

stůha obilí = stoh (záp. Mor.).

stukať, -ču, -kám, sténati v nemoci, chorovati: Čelo leží, hrubě stuka (Suš. 19, laš.).

stůl: *stoly* 1. několik stolů sestavených na svatební hostinu: Drhne je (lžice), aby byly bílý, že nima bude ješť Filípek za stoly (Suš. 295). Za stoly sedáme, krásnú nevěstu máme (Suš. 785). 2. svatební hostina: Ženicha není tady, zůstal doma chystat stoly (Bart. III. 11). Po stolách se pude k muzice. Hned v te stole se začale hádat (Mal. XXIII. 161).

stuličky, pl. f., calendula off. (laš.).

stupaja, -je, *stupka*, stopa, šlepěj: Tými stupajami (stupkami) sa už idze dobre = stopami ve sněhu (Dob.). Zverčja stupaja, zaječí stopa (Dob.).

stupica, -e, v. pluh 18.

stúpit: stúpit do poctivosti: urazití na cti, cti se dotknouti (slov.). Jak dojeli prostřed vodu, stupoval jí do slobody — krásný euf. = činil jí násilí (Suš. 165). Stúpit si, stúpf, ale běhat ešče neumí = dítě se již postaví na nožky (val.).

stupňa, -ně, f. = stupeň (val.).

stušit, štouchnouti: Pán do dveří stušil (Suš. 43; obyč. ždušit!).

stvářať: Mach stvářať jak nerozumný = vyváděl (Vlk 59). Stvářať jak divúr (Slav. ČL. XI. 378). Dyž odešel ženich, tepru začala Rozína stvářať = vaditi se, hněvivě n. vzdorovitě si počínati (Vlk 51).

stvor, tvor, zlý, nevrlý člověk: Takového stvora mám v domě (tchyni). Di do stvora = do čerta, k čertu (euf.) pom.

stvora, kdo dělá věci mimo naše nadání: To je stvora člověk! Ale stvoro! říkáme o tom, komu se divíme, ať už jeho počínání schvaluje nebo ne (Lor.). »Hledte si

stvoru!« když někdo malý a slabý hodně láteří a se v před dere (Jicko).

stydko: Bylo ňa stydsko = styděl jsem se (horn.).

styhel, -hľa, stehlík (Lor.).

styk, vaz: Zlomít si styk (laš., záp. Mor.).

stykať, stačiti: Něch se každy tak přikryje, jak mu peřiny styka (laš.).

styknuť sa, sraziti se: Mračna sa styknú (val., laš.).

stynout, setlíti: Když se vytápěla pec na chleba pečení, rozhrnulo se uhlí ze shořelého dříví po celé peci, a když už to stynulo«, uhlí počernalo, vyhrabalo se (Jimramov, Pav.; snad = vystydlo, vychladlo?).

styrnúť sa, střetnouti se (val.).

stýskat se: Stýskalo se mi tam chodit = nechtělo (záp. Mor.), na vých. Moravě: stíhalo se mi.

Stýskal, trať, prý pro stesky oráčů nad velkým mokrem (Počenicce).

substyk = substitut (laš.).

subtylný, útlý (Zl. z lat.).

súci (jsoucí), hodící se, způsobilý: Není k temu súci. Ten pacholek není súci (Dob.). Zahrajte mi hudci, já som synek súci (Df.). Esli je súci ít k sv. přijímaní = schopna, dosti připravena (Vych.). Potem si zpoměl, že to ani není súci kúřit v takovou chvíli = nehodí se (Slav. ČL. XII. 276). A potom — ít tančil do dědiniska, měscký chlapík! Je již to súci, až súci? = slušné (ib. XI. 225). To není věc súci = možná. Nám není súci ít v takovou nepohodu = možná (Vych.). To je na nic súci = nehodí se na nic (Zl.). Je toho suci = je s to (laš.).

sudař, -a, kdo se rád soudí (Vah.).

sudík, komůrka, nízká světnička = surdík (v. t.).

Sudim, trať (Vizovsko) v. Súdná.

sudinka, druh hrušek.

súdiť 1. komu, přísně domlouvati: Vysúdiť mu, 2. koho: Prosúdiť ho do horucioho pekla = proklel, 3. na koho, rozhořčeně mluviti o kom, pomlouvati koho (laš.).

súdná hodino! ve zvolání, na znamení podivu (Vah.).

súdnice, pl. f.: Ten pjatok boľy súdnice, t. j. taký nečas, jako by už nastával soudný den (Dob.)

sudolicha, hra ve fazole (ND. 181).

sudou (sodó) = sudem (han.).

súhoz: Boľo všecko rozhazané v súhoz = do hromady, v nepořádku (Dob.).

súhrada, ob. pl. *suhřady*, cesta mezi dvěma zahradami, pak vůbec hluboká cesta (Opav.).

súch (sóch), suchý strom (han.).

sucháč, *sucháň*, suchoun, suchý, hubený člověk: Takovej sucháň se bude ešte posmívat takovému hodnému chlapíkovi (dok. 214).

suchan, vřed (bolák) na tváři (dol., horn.).

suchár 1. = suchan, 2. suchá haluz, 3. hubený, malý člověk.

sucháři, coll., suché větve na lesních stromech, jež se ulamují na roští (Zl.).

sucho: Kúpil ovoce na sucho = sušené (Zl.). Ječmeň suchem ostál obřidlý (val.).

suchomeľ, -a, přezdívka hubenému, i příjmení.

súchoťová zelina, potměchuť (laš.).

súchoty, pl. f., = souchotiny.

suchučký, pěkně, dobře suchý.

suchý: běta, capsella bursa pastoris (bot.); mlýn, kterého nežene voda, větrný nebo parní; mynář, na mizinu přišlý; nápoj, tabák (žert. val.), nehet, lepidium campestre; trnka: Ukazováť zpoza pľota ogarom suchú trnku = dlouhý nos (Slav. ČL X. 32); vlk, skřítek ve vlasích (laš.); suchú vľbu postavit = postavit se na hlavu, oběma rukama držeti se země a nohy vzpřímiti vzhůru (Zl.).

suchá, -ěj, pohľavek: Dostál suchých = usušili mu jich (val.).

suk 1. haluz: Velez! sem na bok, stópl sem si na sok, sok prásk, a já bác (ND. 103 hor.). 2. uzel: Uvázala si šátek na suk. Rozvázal se mu suk = béře rozum. Ležěl v suku (skrčen). To dříví je sám suk. 3. zatvrzelec, zvláště děcko (val.). 4. suky,

druh moučného jídla: těsto se zadělá jak na tašky, rozválí, pomastí, posype krupicí, smotá, zaváže na suky a uvaří jako šiška; z jednoho závitku jsou dva, tři suky (han.).

suka 1. fena. 2. zlá ženská (val., laš.).

sukat, hltavě jísti: Súká do sebe jak mynár do rukávu (Zl.).

sukňa, obk拉斯ný list kukuřice: Ženské s turkyně svlékaly sukně (Rok I 55).

súkrvica, -ce, krev s vodou, talov (Zl.).

sulčivý, člověk zlé huby (Jimramov).

súmez, m., široká mez na svahu, porostlá křovím (val.).

súmezek, hranečník, hraneční kámen.

sumlit, *sumtit*, těžce oddychovati, keuchen.

súnoš, -a, m., mandel, když se skládají snopy jen přes kláší (Dob.).

suntit: Péro na harmonyce pokážené suntí (záp. Mor.) = křapí (vých. Mor.).

sunuť, -i, f. = sanuť, saň (han.).

šupač (v dětské řeči) = hačat (Lor.).

šupnuč se (v dětské řeči) = hačnout si (Lor.).

súpora, -y, m., *súporný*, *súporlivý*, *súpurlivý*, vzdorovitý, svéhlavý, spurný: Snad' můžu íť de chcu, praví Janek súpurливо (Slav. ČL. X. 467).

súrať: Ale už mi suraťo = nahánělo (laš.).

suřanka, *parnassia palustris* (bot.).

surdík n. curdík 1. komůrka, pokojík (val.), 2. výklenek nad pecí dvírkami uzavřený (han.).

surňa, -mě 1. metelice sněhová, nesnáz: Taká boľa surňa! 2. vřava (horň.).

surmot, -u, hřmot, křik (horň.).

surmovat, křičeti: Baby surmovaly (horň.).

suroň, -a, = surovec (val.).

surovitka, houba *agaricus lactifluus* (val.).

surovizeň, zně, f., surovina, surové dřevo, sychravý čas (val., laš.): Stěny

ve stavěnoch začaly mokřat, a tá surovizeň tak lězla do člověka (Slav. ČL. XI. 434).

súržica, -ce, žito se rží seté (val.).

súseda, sousedka: Súseda pozbyla cěru (Suš. 95). Súsedo, súsedo, co si ty za matkal (Suš. 793).

súsek, -a (val.), *sušek* (laš.), *sósek* (hor.), veliká, prkenná, přihraditá truhla na obilí, kteráž buď na komoře n. na hůře stává = skřich; také menší truhla na mouku = žigla (v. t.). 2. oddělení ve stodole (laš.).

súš, -a, m., voština, coll. súší.

sušák, sušárna na plátno (val.).

sušené ovoce slove: suš, -e, f. nebo suší, -a, n. (súší) laš.; sušinky (dol.); suchary (Příborsko); suchá hloza (Brodsko); pečky (Opavsko).

sušenina: Sena bylo málo; museli statku dávat sušeninu = list s travou smíchaný (Slav. ČL. XI. 436).

sušica, -e, suchý strom, zvláště lesní, povalený (val.).

sušina 1. suchá půda; op. mokřina (laš.). 2. suchá tráva dobytku.

Sušiny, trať (Blansko).

sušireň, -rně = sušárna (Df.).

sušif: Ve pijete za naše, a me máme sošet hobo? (fig. 136). Pořád' ňa suší, abych . . . unavuje, usiluje na mne (Slav. ČL. XI. 93). Dyby ona ňa nesušila dycky! = netrápila (ib. XII. 130).

suška, *sušica* 1. suchý strom, 2. žena bezdětná (laš.).

sušný, sušící: Na vesno luft už je sušnější (slov.).

Sútězky, v Sútězkách, trať (Vsačko).

svuka na peří, spodní cicha (záp. Mor.):

súvoz = vývoz, hluková cesta (Dob.).

sužovat: Už ňa s tým nesužuj! = netrap, neobtěžuj (val., slov.).

svačina, hostina, kterou vystrojí »vodnica« kmotrům: Krumlé dělaťú temu maľému svačinu (Jicko).

svačínat = svačiti (Žďársko).

Svačinka, trať (Blansko).

svačiny, čas, kdy se svačívá: O sva-

činách sme dožali. »Dobré svačiny!« jako: dobré ráno! a p. (val.).

svačit: O poledni na Valašch se nevařít, nýbrž svačit, co zbylo od rána.

svaďat, tlachati: Hlópy svaďání (záp. Mor.).

sváďat, sčítati vinu na někoho: Daša sem ju katom štati, měla na ta nesváďati (Suš. 91).

svaďbit sa, strojiti svatbu: A vy sa tuším budete svaďbit? V úterý sa u Bazaľu svaďbili (Vlk 60). U Seletků přej sa budú svaďbit = bude tam svatba (Slav. ČL. XI. 384).

svadební hospodár, kdo dělá svatbu synovi nebo dceři (Dob.); svadební rodičé, ti rodiče, kteří svatbu strojí, tedy z pravidla rodiče nevěstini. Otec nevěstin v té příčině »otec svaďby« n. svadební, její matka »matka svaďby« n. svadební: Vy svadební tatíčku, děkujem vám za všecko, a vy matičko svadební, nechť vám pán Bůh zaplatí (Suš. 447).

svádit = jadt, svrběti: Svádí mne v uši (štiplavá zima) val. = svěditi.

sváko, tchán (horn.).

svaľa, -le, 1. veliký kus něčeho: Jakú svaľu vykopaľa! (kus hlíny, kámen), 2. hrč na těle i na dřevě (val.).

svalina, hrč, vržení (han.).

svalit: Svalit jelaňa = zastřehl (val.). Svalit sa jak snop = upadl (Zl.).

svalník, prunella (bot.).

svarbí 1. stará svatka (v. t.), 2. kmotra (Jihlavsko).

Svárov, trať (Novoměstsko, Vizovsko a j.).

Svárové, vinohrad (Radějov, Žeraviny).

svat-svatka, tchán-tchyně; *svaté*, obyč. rodiče nevěstini (slov.).

sváf (svoč) mak, poraditi se s Vaňkem (Frýdecko).

svátečno vykládat = pěkně (Dob.).
Sv. Ducha koření, helleborus (bot.).

svátek: Dé se (si) svátek: dej mi pokoj (záp. Mor.).

svatica, -ce, = modlena (v. t.) han.

svatík, otec ženichův a nevěstin na vzájem; *svatky* jejich ženy navzájem (Zl.).

svačić (pol. swięcić), světiti (Lor.).

svátkovat někde, býti ve svátky, světiti svátky: Svátkovali smy tam (val).

svatoduška: Kdo seje konopě svatodušky (na sv. Duch), chodí hoľobrušky (horn.).

svatodušňák, silný bič (tatar), kterým kravaři praskají o sv. Duše (Vych.).

svaľoch, svatoušek: Druzí múzovali po ovocu, on pěkně na pozhénání, potom vezňa knížku lapěl v tem čteňú do večera, a chlapčiska se mu posmívati, prej svaľoch (dok. 215).

Svatochňa, na Svatochni, trať (Myslibořice).

svatojanek, svatojanská muška (Hranice).

svatojánka 1. malá studánka, jejíž zřídlo trvá od jara do sv. Jana Kř., potom vyschne (slov.). 2. druh jablek. hrušek i bramborů.

svatojanské kvítka, svatýjáne (han.), chysanthemum leuc.; svatoj. zvonečky, euphorbia cyp. (Zábřeh); svatoj. žito, claviceps purpurea (bot.).

svatvečer, *svajvečer*: na svatvečer = k večeru. Přid' k na svajvečer (laš.).

svatý: Režnice zkřikla na svatá slova, euf. = Ježíš, Maria, Jozef! (Kda II. 190; srovn. jméno). »Kdež ty si od svatých!« praví se tomu, kdo se minul cíle.

svávoľa, -le, m., svévolný člověk (slov.).

svázaný: Bývalo zvykem svazovati mrtvému nohy, dokud ležel na slámě. Když pak se kladl do truhly, nohy se zase rozvázaly. Kdysi toho opominuli učiniti zemřelému hospodáři. Nedlouho potom zdálo se v noci jeho ženě, že zvoní do kostela. Spravila se a šla. Ale, když přišla do kostela, hrůza ji obešla, ana viděla, že v celém kostele a také v lavici podle ní sedí osoby již dávno zemřelé; i kněz, který mši sv. sloužil, byl už mezi mrtvými. Po mši všichni přítomní šli

na ofěru, mezi nimi také její muž. Maje nohy svázané, poskakoval oběma najednou, povoláváje: »A já také za vama svázanýma nohama.« Posud zachovalo se pořekadlo: »A já také...«, jehož užívá, kdo jiným v chůzi nebo práci stačiti nemůže (od Strážnice).

svážka, svážení obilí.

svěcének, -nka, kropenka (Zl.).

svěcená voda: Nepomože ti od-súď ani svěcená voda = nic.

svěceník, velkonoční buchta (slez.).

svěcet, slušeti: Pěkně mu ten kabát svěčí. Vínek hřebíčkový svěčí Janičkovi (Suš. 101). Za stodolenku za našú tam by svěčelo salašu (Bart. III. 525). Brzo by mu lepší svěčalo ženskú (Vlk 51). Ty Moščenský dvorku, svěčí ti dvorkem byt, mojí galáneče svěčí po něm chodit (Suš. 363). Svěčí mu to jak kravě sedlo, praseti šmizla, žabě karkuľa, svini chomút.

svěčný šat, který svěčí: Nenos toho, není to svěčné!

svěder, -dra, *svědřik*, nebozéz: Hledí svědrem = švidratý (šilhavý) laš., jinde hledí nebozizem. Charv. sveдр = nebozéz.

svědomý: Je u nás svědomá = zná nás (val.).

svěra u vozu = zaháňka (v. t.).

Svěradova, pl. n., na Svěradovoch, hora od osob. jm. Svěrad (Vizovsko).

svět 1. Šel do světa, vrátil sa ze světa, byl kolik let ve světě = cizina Na výroční trh do městečka chvátá kde kdo, byť i nic kupovati neměl; podívá se aspoň, »jak ide svět«. (LN. I. 255). Stařík býl ešče tak ze starého světa. Toto zaš bude pršet týdeň, jak je ten svět zabraný (obzor). Princka plakala, že Ferdoš chce odejítí takový svět = tak daleko (Kda I. 226). To je svět! = daleko. Ja, co by ta tam toľký svět néslo? Do školy sem nemoh chodiť toliké světy = tak daleko. Mám velký svět lesa = kus (Kda I. 89). Má veliký svět poľa. To je koľe dědiny světa! = mnoho polí na daleko na široko. To není také světy = tak dávno. Měla s ním

světy = kříž (Vck.). Bude s ním mět dva světy = oštaru, starosti (Zl.). Měly s ním ony tři světy = velkou obtíž (Vlk 87). Bude mět se mnú pět světů! (hrozba, nevyhoví-li v něčem) Zl. Bože můj, otče můj, zarmúcený svět můj! (Suš. 213). Mám si s tebo svět zavázat = zřící se svobody, jdouc za tebe (Suš. 511). Ale mně, matičko, světa s ním (nemilým) nesvážeš! = volné obcování s chasou (Bart. II. 323). Neměla sem s ním světa svázaného = nebyla sem s ním sezdána (Vck.). Krajčírí, krajčírí světa širokého, ušijte mně šaty z květu makového = co vás je na širém světě (Suš. 702). Měla sem gaľanů jak na hrušce květu, a věř mám jednoho, nehodí sa světu, ani dobrým lidom (Suš. 689). Tož to bylo přece k světu = slušné, hodilo se to (dok. 117). Méniť ho, nadál mu pod světem = škaredě. Može, vás byt pod světem haňba! (Srovn. svítaná haňba). Ešče je na světě = na živě. Až se trochu svět otevře = až bude jaro. Taký boľ mám v zubocho, že bych sa daľ svetom bežac (Dob.). Och na světě! = běda reta. Jak sem na světě! (podiv = cо nepravíte! (Vah.). Je to kus světa, do téj Prahy! = daleko. Obýždali kus světa, aby sa vyhnuli mýtu. Kričal ve spust sveta (Dob.). Na ništ sveta je to privedené, ty húsatá (Dob.). 2. = lidé: Debe mně svět slešel, co be říkal (Vyhl. I. 112). Skovali se za stodoľu a tam se dělili, co by svět neviděl (Zl.). Věř už svět není tak hlúpý jak býval (Zl.). Nechávali to bláznění mladému světu (Slav. ČL. X. 296). Dyby mně bráníľ celý svět, a já to děvče mosím mět (Suš. 365). Svět věř enom židovi (val.). Svet by mreľ jako muchy (Dob.). Světa bylo pľná izba (val.). Tam boľo sveta nahnatého, až strach večný (Dob.). Svět je teď samá útrata (záp. Mor.). Zežere to svět! Já tu budu živiť svět! Já sa budu dřít na svět! (Jicko).

světídlo, **svitidělce**, -ca, dračka (vých. Mor.).

světít: Světíl sem s tím rukám (zlomenou), ale (bez mála) ceťu zimu = nepracoval jsem (Vah.).

světít se s někým, s něčím, mazliti se, šetrně zacházeti: Nebudu sa s tebu světít = ošťárat, dopalovat. Nebudu se s tým světít, rači to sním = schovávatí, šetřiti.

světľák, chrpa (horn.).

svetlica, -ce, 1. světlice: Dcerko Katerinko, vejdi do světľičky (Suš. 147). 2. Metlica, v břuchu světlica = světlo, prázdno (laš.).

světľík, světľonoš: Ta ví radu proti strašákům, světľíkům i hastrmanům (Vyhl. VI. XIX. 1116).

světľít se: Už se tam světľí = projasnívá.

světľa, oči zvěře.

světľo 1. Děvče jak světľo hezky (Zábřezsko), 2. přikopa u silnice (Boskovsko).

světľonoch = světľonoš (Zl.).

světľopránový, světľohnědý: Žigla na múku světľopránově natřená (dok. 120).

Světľoviny, pl. f., paseka (Vizovsko).

světľý, jasnomodrý, blankytný (horn., laš.). Světľé, -ého = modré, Waschblau (Df.). Světľý chléb = bílý (laš.).

světľnica 1. V druhé polovici 18. st. též dědiny samy kolonisovaly, dovolujice na obecních pozemcích stavěti světľnice čili chaloupky (arch I 172).; 2. byt výměnkářův (srovn. izbovský).

světľovať, na světě býti, světa užívati: Je němocna, ona už něbudě dľuho světľovať (laš.).

světľský: Člověk, aby nebýl dľužníkem světľským, musí si ujať = světu dľužen (val.). Kterak já ubohá tu světľskou hanbu snesu = hanbu před světem, před lidmi (Kda II. 113).

světľuľa, -le, světľačka, poběhlice (val., laš.).

světľův: Te naše hruške už só světľove, fčera na nich bele chľapci a dnes zas. Ten náš Tonek to je světu Jan (naďľávka toulavému hochu), pořáď se tóľá (Mal. XXIII. 220).

světľýlko, svatojanská muška (záp. Mor.).

svíb, -a, cornus sanguinea (bot.).

Svíbovka, trať (Vizovsko)

svíčka, 1. svíčková pečeně (laš.); 2. Já sem byl málo živé, tak se mně udělaly svíčky v očách = zajiskřilo se mi (Vyhl. II. 50).

svičník, svícen (Frýdek)

svídratý, šilhavý: A ty's je svi-draty na obě dvě oči (Suš. 340, laš.).

svihovka, onobrychis sativa (bot.).

svijáky v. stav tkalcovský II. a).

svijanka, velkonoční koláč, po stranách svinutý (Vah.).

svimboška, conium maculatum (bot.).

sviňá 1. dřevěná brzda, do jejíž vydlabané rýhy kolo vjede a se zastaví; 2. pařez, na němž se dříví štípe = nátoň (Jevičko); 3. »Svině češe«, kdo jda blátem nohu o nohu tře a tak nohavice při spodku matle a dře (Zl.).

svinár, pl. svinárja, pastýř sviní (Dob.).

sviňčuk, sviňák (laš.).

sviňďura, -y, m., sviňák, Schweinigel (Kt. Dop. I. od Místka).

svininec, -nca, svinítrus.

svinít koho, špiniti pomlouvati.

svinský, 1. Šel svinským krokem = honem, jak svině běží (Vah.); 2. sv. veš, sviní veška, aethusa cynapium (bot.).

svinstvo, coll. = svinský dobytek (záp. Mor.).

sviselní okno, ve svislích.

sviselnica, -ce, deska na svisle.

svisľe, -í, pl. f. dřevěný štít (v. střecha).

Svisľe, trať (Blažovice, Třebíčsko).

svít, svítání: Šli od svitu až do mraku.

svítat: Svitaj, Bože, svitaj (Suš. 250).

Svitá svítáníčko (Suš. 293).

Svitaj, svitaj, svitáníčko (Bart. III. 291). Mně na tom nesvitá = nezáleží. Na tom nic nesvitá.

svířavý, lesklý: Naviksuj ty boty na svířavo! (val.).

svítek, 1. vlákno (masa uzeného);

2. pásemko vlasů: Když znamenáš, že na tebe zimnice jde, utrhni se sebe svítek vlasů (Kda II. 334); 3. = dýchanek v. t. (Zl.).

svítit se, lesknouti se: svítilo se po všem dvoře i v komoře (Suš. 749).

svítný (val. svícny): Može ťa byt svítná haňba (= světná, světská, »pod světem«), velká, veřejná hanba. Dyť je to k haňbě svítný (Vlk 57). Na Žďársku *světítá* haňba.

svízeľ, 1. galium mollugo, má rozmanitá jména: 1. svízeľ (Biskupice, Tršice), 2. povítka (slov., han.), 3. povázka (val.), 4. lepavica (Víškov, Přerov), lepavec (Kunštát), 5. visák (Vizovsko), 6. chlůpský hněv (Opavsko; »ale chlůpi prařum robsky hněv«); 2. plevel vůbec: Na Brněnsku 1. května vykrápějí pole svěcenou vodou, aby nebylo svízele (Mor. lid. 45); 3. = hyd. (v. t.).

svízeľiř sa, lopotiti se (val.).

svižďuľa, -e, běhuľa, toulavá ženská (han).

sviží, čerstvý: voda, máslo, prut; maso je uzene nebo sviží, ovoce suché nebo sviží (val. laš.).

svlačisko, příkré, hrbolaté pole (Vlk 9).

svlak, brzda saní (v. saně); svlaky na branách v. brány 2.

svléctř, stahnouti z kůže: Zapichnete jelena noženi a svlečeme ho (Kda I. 188).

svoboda i odvozeniny v. též sloboda. Od odchodu se služby o vánočních do nového nastoupení slaví chasa svobodu. Na svobodu odchází i ta chasa, která zůstane na staré.

svobodina, svobodné pole, svoboda: Strýc má dva grunty a co svobodin! (fig. 58).

svobodnica, -ce, svobodná ženská (Žďársko).

svobodník. Za časů patrimonialních (do r. 1848) nejzámožnější rolníci naši byli privilegovaní, robotou nestížení svobodníci. Byli to tak zvaní *fojti* neboli *rychtáři*, kteří měli pole a lesy (fojtství, rychty), až na kolik set měřic; fojtství v Čeladné u Frydlanta na př. na 1000 měřic.

V Předmostí, v Hostkovicích, v Sobíškách a v Radvanicích na Přerovsku byli *pohončáci*, majetníci pohončích gruntů; měli svou gruntovní knihu, svůj soud, svůj pivovar a palírnu. V Nitkovicích a Něčicích na Zdounecku byli *knížáci* n. *biskupíci*. Arcibiskup arcivévoda Rudolf zakoupil přý tam svým služebníkům grunty a vykoupil je z roboty. Byli obcí v obci, majíce svého starostu. Posud mají svého pastýře a hotaře. Ostatní sedláci slovou tam *straňáci*, protože mají své polnosti na stráních méně úrodných, kdežto knížáci je mají o sobě, po devíti kusích, celkem po 145 měřicích. Jinde takoví bývalí svobodníci nazývají se *dvořáky*.

svobodstvo: za svýho svobodstva = za svobodna (Jimramov Pav.).

svodnica, -e, příkop, kterým se voda svádí s pole, s boudy: Na velkej pátek se chodí do svodnice pro vodu dok. 237).

svogruša, -e (cvogruša, cvegruša), tchyně (horn.).

svojina, své příbuzenstvo: Na svadbu zvú kmotrovstvo, bratrů a sestry, strýčků a tetičky, pak ostatní svojinu (dok. 81). Ženich chodí zázývat na veselé svojinu a nevěsta též (Vyhl. VI. XVIII. 42).

svojinec, lidský trus (horn.).

svojský: sv. plátno = domácí. Dělá všecko po svojsky = po své chuti (val.).

svor 1. = vor (záp. Mor.), 2. svornost: Só do svoro (Brň.).

svora, švihel, spojující ohlavy cepíka a hůlky.

svoreň, -a a *svorniček*, železné hřeby, spojující váhovisko s ojem (v. vůz II. 11, 30).

svorka, v. stav tkalcovský I. a).

svorník = svořeň (v. t.).

svrbáň, -a, *svřbovské*, druh jablek.

svršec, *svršina*, v. stroj na koně II. 8.

svůj: Ja sem svůj = samostatný hospodář (laš.). Sme svoji = příbuzní. Tož přišel svůj na svého = kosa na kámen (Slav. ČL. XI. 485). To je svůj člověk = má svou hlavu.

Dnes není svůj = je chorý. Rozina byla tajak nesvoja, asi = jako vyměněna (Vlk 81). Ženská, když má svou nemoc, nemá léztí na strom, uschl by (Mor. lid. 281). Na své! t. místo, velí se dobytku, když se vhání do chléva. Ovce o své, koze o své! = o sobě, zvlášť. Tož tatik na své a vyhřešil fm. »Svůj neznamená tu zájm. přisv., nýbrž pojem odpůrce, s kým se kdo hádá: Začal ně odmluvat, tož já tepru na svého« (Slav. ČL. X. 375). To může byt svých třicet let.

svud, *svudnica* v. brázda.

syčať, — čím: Vyjedem za město, dało sa syčať = drobně *silně* pršet; siholiť = drobně *slabě* (Slav. ČL. X. 34).

syčávka, drobný deštík (Vck.).

syhľa, lesní lučina (val., rum.).

sychrotat se, -cu, trásti se: Tak se sychrocu zimou (záp. Mor.).

Sychrov, trať (Vizovsko, Vsacko).

Sychrovy, pl. m., vinohrad (Radějov).

Sýkorec, les (Kelč).

Sýkoří, *Sýkorné*, *Sýkorník*, *Sýkoříška*, jména tratí na vých. Mor.

synča, -aťa, dítě, syneček: Ja sem temu synčatu hrubě praľ (laš.).

synčoch, syneček (laš.).

synek, hoch.

syneček, milý: Syneček do vojny jede a své milé prikazuje (Suš. 114). Co pak děláš, můj synečku? (Suš. 182).

sypačka, opálka (v. t.).

sypání, vše, čím se moučné jídlo posypává (záp. Mor.).

sypanica, -ce, chalupa, jejíž zdi jsou z hlíny sypané a stlučené (v. chalupa).

sypaný výminek, odváděný hoto-vým obilím, proti pozemkům, dávaným v užívání.

sypat sa: Posypu sa = pospíšim si. Ten sype! = pospíchá. Obilí se sype = metá se. Když na Medarda prší, ječmeň sa nevysype z kožůšků (vých. Mor.).

sypčať: Jabka sypčajú, začínaj býti sypká (horň.).

sypět: Had sypí. Nemožu mlúvit, enom sypím = silně chraptím.

sypek, peří v perině.

sypka, spodní cícha (záp. Mor.).

sýpka. Na řádné obecní útraty, jmenovitě na vydržování obecních sluhů: ponocných, pastýřů, zvonařů, (kostelníků) bývala o sv. Martině sýpka (na Brň. zesyp). Z hromady sesypaného jistým poměrem obilí odměřilo se po příslušném podíle obecním služebníkům; co zbylo (»prašná«), prodalo se a propilo.

sypký = jablko, zemák = moučný.

sypnout: Ani nesýp = nedechl (Zábřežsko).

sypovina, látka na spodní cíchu.

syračí, malva rotundifolia (bot.).

syračky, pl. f., lis na tvaroh: Sedlý ohřítý mlíko vlejeme do míška tvarohového, zavážem míšek, položíme na syračky nad škopíček a příklačím deščiců kameněm (dok. 129).

Syrákov, vrch na Vizovsku.

sýření, sedlé mléko, kýška (Zábřežsko).

syřička, druh jablek drobných, sladkých.

syrnica, -ce, syrná polévka postní. Svaří sa voda, hodí sa do ní užica starej brynze a už je = domikát (val.).

syropka, houba *agaricus lactifluus*, (Dačice).

syrovatka, *svratka*, podmásli (laš.).

syrovif, býti syrovým, rozpustilým, páchatí nezbedu: Ona syrovila (laš.).

syrovizeň, -zně, f., syrové dříví: Donesla na hřbětě take syrovizně (laš.) srovn. surovizeň.

syrový 1. hrubý, rozpustilý: hrozně syrový ogar (Vah.). 2. Nic není po takovym serovym svážeňo = svázení obilí za syrova (Mal. XXIII. 221).

3. Je tu syrovo (= netopeno), zatop. Kúpil ovoce na syrovo, nesušené (Zl.).

syruvka, houba *agaricus lactifluus*.

syšnůf sebu, mrštiti, skočiti: Ten sebu sývá = jde honem (val.).

sytný, sytý: Najedli se do sytného syta. Naplaču se do sytného syta. Aj řeko, řeko, jak se's rozvodnila, dyž do tebe sytno přšelo = hojně (Suš. 203; charvat. sitno = těžko).

Š.

šabalka 1. barák (záp. Mor.). 2. vězení (han.).

šabl'a, -e, iris germ. (bot.).

šablík, *šablínka*, druh jablek.

Šablín, trať (Vizovsko).

šabrat, hrabati: Co ně v mojích věcích šabřeš? Kde sa zasěj šabřeš = kam se hrabeš? (val.).

šábrít, šukati (Třešť).

šafránica, trať, kde se za stara pěstoval šafrán, na různých místech Mo:avy (arch I. 155).

šagá = šak já; tak i šagu = šak ju, tagu = tak ju a p. (val.).

šáchor 1. coll. = šáší, palaši, rákosí, 2. rohožka z rákosí na pokrývání vozů (Vlk 68).

šáchoří, rákosí: Po trní a po boří, po ďábelském šáchoří (Suš. 22).

šachořina = šáchoří: Na šachorině pri Novém mlyně leží tam Janošek (Bart, II. 23).

šáchorka 1. kabelá (školních dětí) šáchorová, 2. láhev rákosím nebo štípaným proutím opletená (Vlk 68), 3. španělka (hůl) val.

šachuľa, -le, m., kdo na obou ramenou nosí, obojetník, Zwischen-träger, Klatzschmaul (laš.).

šajblík, druh jablek velikých, kulatých, u vrchu s hlubokým a širokým důlkem (Zábřežsko).

šajda, *šajdavec*, kdo se šajdá, nohy vleče.

šajdat se, -dzu, šmatlati se (vých. Mor.).

Šajdavý, trať (dok. 191).

šajgat se, -dzu = šajdat se (dol.).

šajgulena, kráva šajgavá, která se šajdze.

Šajnoha, příjmení = šajda.

šajtovný, šikovný: Te se šajtovně k temo! (iron.) han.

šak = však 1. přisvědčuje k žádosti, rozkazu: »Přidte k nám večer!« »Šak.« »Daj pozor, at nerozléješ!« »Šak.« »Nebud' tam dlouho!« Šak « 2. sice, ovšem, věru: Já sem tam šak nebyl, enom co od lidí čuju

(val.). Já šak bych těch peněz nechťel = co se mne týče (Slav. ČL. X. 136). To byl šak pohřeb! ani neměl do za ním plakat (ib. 297). Ti šak mají zdravé kořeně (ib. XI. 276). No, dobře ty synku máš, ty's ím to šak dobře řekl (X. 263). 3. »vlastně« (mluvící se opravuje): Na tom rofů měl 30 zl., šak 50 (Zl.). Kúpila sem si kartúnu, šak vyvěřila (dok. 175). Každý rok na prvního mája, šak ten večr před prvním, nastrkáme májek k chlivom (dok. 250). Srovn. *jako* 4.

šať, -a, šálení, motolice, opilost (laš.).

šál, -a, v nohách u koní = rheumatismus (Vah.).

šalabachta, -y, m, darmotlach (val.).

šalanda, veliká jizba.

šaleněc, -ňca 1. šálené kolo, das Treibrad (laš.). 2. paprika (horň.).

šálený, šílený, bláznivý (laš.): O ty chłopku šálený! (Suš. 19). Jednou do roka bývá »šalena vacha«, t. j. všeobecná prohlídka dědin (Vyhl. VI. XX. 23) = hledání Ječmínka na Moravě.

šalfiovské, druh jablek.

šalmaje, pl. f.: Na šalmaje pěkně hraľa (Suš. 167, laš.).

šalouch: Děľa šalóche = je pyšný. Děľa se z něho šalóche = blázný, »šoufky«. Te šalócho! = blázinku (kdo se dal obalamutit) záp. Mor.

šalvostr, -u, Scheidewasser.

šamitač bičem, šlehati; š. še, potáceti se (Lor.).

šamořit 1. podělkovati, šukati (záp. Mor.). 2. temně zníti: A co to tam šamoří v té naší zahrádce? Gajduje tam gajdušek seďa na kadrátce (Suš. 614). 3. míhati se: Šemořil sa (slov., val.). 4. baviti se, hráti si: Dítě se šamoří samo na dvoře (Jevíčko), srovn. šemořit.

šamšík, podlouhlý slaměný košík = sotor (v. t.) han.

Šamšová, -ěj, trať (Koryčany).
Šanofy, trať (bývalá ves Šenhof)
 Nenkovice.

šanovat, šetřiti, schonen: Dyby
 mně ju chtěli dat, uměl bych ju
 šanovat (Suš. 284).

šantáč, -a, **šantaľa**, y, m., kdo
 šance, má zdouhavou, klátivou chůzi
 (val.).

šantaňa, ě, f., ženská n. kráva
 šantavé, klátivé chůze (val.).

šantať, -cu = šomtat: Kráva šance,
 o zvláštní, klátivé chůzi hovězího
 dobytka = glajdat se (v. t.), val.

šantavý = šomtavý, kdo má chůzi
 zdouhavou, plete nohama (val.):
 Kráva je šantavá (Slav. ČL. XIII.
 373).

šapcovat = kapsovát, prohledá-
 vati kapsy (Třešť).

šár, -u, **šář** (Zábřežsko), řada
 došků na střeše.

šaragľa, -e, kozlík u vozu (Dob.).

šarapatky, pl. f., patky v zadu
 na saních: Stál, vezl sa na šara-
 patkách (Zl.). — Klečí na *šery paty* =
 klečí na patách sedě (val.).

šarapóch = šarapatky (Jevíčko).

šarga, y, m., vůl, »hraje věc barev«
 (Podl.).

šargan, trhan (laš.).

šargavý, pruhovaný »do šargava«
 (siva): pes, kocour, vůl (Podl., horn.).

šargot = šargan (laš.).

šáříř 1. mluviti ze spaní (Slav.
 ČL. X. 138). 2. šálit, blázniti: Že by
 mosěl šáříř, dyby ju do toho hnál
 (Vlk 20). 3. dychtivě po něčem
 pásti: Šáříli sme po zlodějovi (val.).
 4. = směřovati někam. Šáříř přímo
 do lesa. (Btcha).

šarka = šerka, všední sukně (záp.
 Mor.).

šarkan, *šarkaň*, drak (Df.).

šarmitať, šermovati, rozháněti se
 něčím (laš.).

šarpať, sápati, trhati; šarpať se,
 sápati se (laš.).

šarvátit, šramotiti (Zl.).

šastnúť, *šastit*, *šastat*, šlehnouti,
 švihnouti (val., laš. i pol.): Potom
 musíš prutem šastnout na bránu
 (ČL. XI. 264). Tři rázy proutkem

šastil na bránu (ČL. XI. 265). Ten
 to šastá! (kdo dobře seče) Jicko.
 Šasce bičem (laš.). Šastat někoho
 s řečúm = jizlivě popichovati. Sem
 se na tych volkech šastil = ošdil
 (Jicko). Je šastnuty měchem = při-
 hlouplý (laš.).

šáš, -e, f., *šáší*, *šasina* 1. tráva ostrice:
 Před našema zahrádečka, a v ní
 roste šáš (Bart. III. 731). 2. rákosí:
 Stála baba za šasínú (Bart. II. 10).
 3. sušené větve s listím kozám na
 zimu (Vych.). 4. roští: Chodí na šáší
 do lesa, nese šáší z lesa (sev. Mor.).

šaširovať 1. s hůlkú = oháněti
 se, šermovati. 2. rychle jíti, spěchati
 (val.).

šašňák, mokrá louka, kde roste
 šáší (laš.).

šašnivý, práchnivý (val.).

šašovať, zdobiti velkonoční va-
 jíčka bílým stržněm šasiny (sítí) val.

šášový špunt, korková zátka (laš.).

šat: Nevěsta Apolena ženichovi
 svému lože šatův jest ,zadala =
 plachty, peřiny a p. (Vyhl. II. 115).
 Tři vozy šat přivezla (Suš. 85).

šata, *šatka*, kus plátna (zvl. na
 cedění). Vezmi, panenka, šatu bíló
 a zakré mně mó krev nevinnó (Suš.
 182).

šatať, -tám i -cu = šantať (v. t.):
 Krava šata. Ve sněhu se brzo ušace
 = uchodí, unaví (laš.).

šatavý = šantavý (v. t.).

šatě, pl. šátata, šatečky dětské
 (Vych.).

šatečková, -ěj, jarní hra dívčí
 (ND. 197).

šatěnka, onuce: Omotáł si nohy
 do šatěnek (Slav. ČL. X. 35).

šatina, ein Kleidungsstück (val.).

šativo (laš.) = přioděv (val.), šat-
 stvo.

šativý: strom (vydounpělý), dřevo
 (spráchnivělé), řepa = šatnatá (laš.).

šátka = šátek (val., laš.): Ptam
 se ja će, dzevečko, prvni raz, skoro-
 li mi *šatku* daš? Až budže v tom mě-
 stečku jarmaček, to či kupim *šateček*
 (Suš. 693). Jak biľa šátka zbľedľa
 (Suš. 234).

šátková, -ěj, druh tance (Bart. II. 300).

šatna byla komora, v níž umístěny truhly se šatstvem, s plátnem, pak lištny na pověšení fěrtochů, kožichův a pláštů (arch. III. 26, han.).

šatnatý, *šašnatý*: řepa, uprostřed svadlá, dřevnatá

šatněť, dřevnatěti, stávati se šatnatým.

šatný: Do nebe je cesta uzučka jak do šatnej jahelečky uška = na šití šatů (Suš. 786, laš.).

šatola = statua (Brň.).

šátor, jarmareční bouda (Df.).

Šatrapky, vinohrad (Čejkovice), trať (dok. 188).

šátric, ceniti, odhadovati: Šátrili to na pjadésát štyry zlatovky a desac grajcarí (Dob.).

šatřit se koho, štítiti se, vyhýbati se komu: Každý se mě šatřil, aby mi nemusel nic dať (laš.).

šavlej = šalvěj (Zábřezsko).

ščáb, šťovík: Je to kysele jak ščáb (val.).

ščágaf vodó, stříkati, cákati (Btcha) = cákat (v. t.).

ščagel, -gla 1. silný, dřevnatý stoněk, pník (záp. Mor.): Suché větve se posekají n. polámou na ščagle, t. j. drobné kousky; delší, silnější ščagel je voblák (Maš.), 2. = ščahel, kus: chleba (Kt. z Dražanska).

ščatek, kolek (val.).

ščamba 1. kus uštípený (uščabit = uštípnouti), 2. dutý zub (val., laš.), 3. ošklivý člověk (nadávka) Vck.

ščaslivý, šťastný (Podl., horn., laš.).

ščasný = šťastný: Což mně, chvala Bohu, abych na ščasnú chvíli řeklá, posavád' není zle, t. j. abych svého štěstí neuřkla (Mor. lid 104). Ščasná voda, přes kterou nebyla ještě nesena mrtvola (Dob.).

Ščasta, příjmení (Zl.).

ščastička, jedlová větvička o třech vrškách, kterou děvečka na Boží narození v potoční vodě namáčí a všecy domácí kropí »ščastikujíc« (val.). LN. I. 227.

ščastikovať, přáti štěstí, gratulovati (val.).

ščava, šťovík (Zl.).

ščebel', -bľa, přička na žebří, šprušel (Df.).

ščebeta, -y, m., mluvká.

ščeble', -ete, ryba phoxinus laevis (laš.).

ščebulenka, milá štěbetnice: Ty novoveské děvčata, to sú ščebulenky (Suš. 550).

ščedračka, štědrovečerní polévka uvaří se napřed hrách nebo čočka, k tomu se přidá hřibů, suchých švestek, hrušek a zemáků, a to vše vaří se znovu (val.).

ščedrák 1. štědrý den: Nasadžili zme hrachu choč na ščedroka (Lor.), 2. velikánský koláč štědrovečerní (val.).

ščedroň, -a, štědrý (iron.): To je ščedroň! (val.).

ščedrovica, vánoční pečivo, vánočka (Maš.).

ščegliť, hehtati (horn.).

ščehľaf se, -ľu, tříti se o něco: Kráva se ščehľe o strom (Zl.).

šček: Nestojí to za psí šček = za nic.

ščekotka = hrkávka (v. t.).

ščekula, -e, štekavá ženská, hubačka (laš.).

ščekýňaf, -ám, škaredě křičeti: Neščekýňaj, dyť sa ľudé zastavujú (val.).

ščela = včela (Df.).

ščep 1. Vem to do ščepu v odkor, 2. jabloň (záp. Mor.): Ščep jablunku sadila (Suš. 435).

ščepán, pl. *ščepány*, makovník, štrycélka makem nadívaná, pečivo vánoční (Brň.).

ščepetka, špetka (Brň.), *ščepitka* (Dačice), ščepka (Tišnovsko).

ščepnica, -ce, ovocný sad na poli (Zl.).

ščepný, co se dobře štípe: dřevo.

ščepohlavá hus, s černou hlavou (Jersín).

ščepovat komu co, vyžvatlati: Už mu to všecy vyščepoval (Kunštát).

ščepůvka, druh jablek.

ščeřák = oškerka, ořech dozrávající ze zelené šupiny »vyškeřený« (val.).

šcerbáč, -a, člověk, jemuž chybí některý zub v předu (Vah.).

šcerbák, rostlina luční s dužnatou lodyhou a s palicí na vrchu, listů šterbatých.

šcerbatý na Třebicku a dále na západ neznají; užívají za ně zubatý a p

Šceróný, trať (Blansko).

šcerchat, *šcerchnout*, rasseln: Šcerchal klíčama. Peníze mo šcerchale. Šcerchla křídlo (záp. Mor.) = hrkat (vých. Mor.).

šcerchula, -le, ženská, která všecko »vyšcerchá«, vyslepičí (Kunštát).

šcerička, -y = druh jablěk velmi sladkých (Btcha), viz *ščiřička!*

šceríf: Sláma šcerířla ze stodoły ven = trčela. Viděl sem, jak ze stodoły světlo šceríř, a za chvíli bylo všecko v jednom plameni = vyzizuje (Vah.).

šcerít sa, vl. otvírati hubu (v. ošcerěný), pak smáti se: Šceríř sa jak pes na horké krúpy (val.).

šcerkotka, hračka dětská: dutá dřevěná koule na topůrku, v ní trochu hrachu nebo kaménky (záp. Mor.).

šcerstí: Na Laších na sv. Štěpána chodívají se štěstím — chvojkou — po sousedech (Mor. lid. 24). »V Mašůvkách u Znojma jdouce po koledě, chlapci nosí *šcerstí*, t. j. prut z břízy nebo z chvojky uříznutý, strčený do hrnce; na něm jsou nasrčkány jabka, kadlátky, hrách, kousky sukna na způsob růžence. Dole tvořují chlív, do něhož dávají *zrnění* t. štěpový mech, a do jeslí pokládají děťátko a k němu holubičku« (Suš. 739).

šceret, -u 1. chumáček: Vetrhl mo šceret vlasů (Maš.), 2. taras: Nechávací dřevo aji na potřeby, tak na ty šcerety a mosty (dok. 132).

šceret, -i, f., hachla na česání lnu (val., laš.).

šcereták (šceretok) = vršák (vršok), uťatý vrch stromu (Lor.).

šcerit se, durdit se: Šcerit se jak morák (Zl.).

šcerťka 1. kůl, »jehla«. Má-li se stavěti budova, kde není pevného základu, vrážejí se šcerťky do země, a na ně se teprve staví základ (Lo-

štice), 2. *šcerťky*, nemoc hovězího dobytka; »krávy mívají takavý štrapec na jasnách.« Šcerťky dostávají krávy ze zeleného futra (dok. 128).

šceriber, -bru, šťovík (laš.).

šceribrať, -břu 1. okusovati: Husi šceribřu zeď, 2. ulamovati: Ušceribri tam kúsek syra, 3. Těfa sa v seně enom šceribre = rýpe (val.).

šcerica, kštice: Jak řa chytneu za šcericu! (Jicko; han. křeca).

šcerička, trapeček na val. vestě.

šceričkat, *šceričkovat*, poškrubávati za vlasy z nezbedy (kluk kluka), kudlit, rváti za vlasy v bitce, za trest Břitva šceričká = rve, nejsouc dobře nabroušena.

šcerigat, syrové větvičky odtrhovati od haluze; šcerigat letinu, mak (vých. Mor.).

šcerihelný, čirý, prázdný: Nic něni po tym pivě, je to taka šcerihelna voda (laš.).

šcerihlíř se, šceričit se, smáti se: Pořáď se temo šcerihli (han.).

šcerikat = šcerigat (v. t.): Šceriká sochy haloze. Stromek se rozčikl = rozčesl, ve dvě roztrhl (Maš.).

šcerikotant, *šcerikotať*, pták strakopud (Df.).

šcerikutka, štikavka (Df.).

šcerimrat, -mřu (syn. žuchlať, gli-mať): Cely deň šcerimře = pojíďa krajíček za krajíčkem (laš.).

šceripa 1. poleno (v. oblák), 2. dračka (laš.).

šceripačky, pl. f., kleště (Dob.).

šceripaťka (šceripanka, šceripka), křížala (val.).

šceripání, bolest v zubech, v uších.

šceripat: Krávu šcerípe mléko, dává ho méně (Vah.).

šceripít, očkovati, šceripovati: 1. děti od neštovic, 2. stromy.

šceripky, pl. f., krajky (horn.).

šceriplavec, arum maculatum (bot.).

šceríplavina, šceríplavá chuť: Seno nevysušené dostane šceríplavinu (laš.).

šceríplavo: Mám šceríplavo v krku (když je zánět) val.

šcerípmem, jen ve spojení: (bořačka) šcerípmem = silně (val.).

šcerířička, druh jablěk.

ščířit se v. ščúřit sa a ščéřit sa.
ščírka, ještěrka (Přerov).

ščířoň, -a, smíšek.

ščírý, čirý, upřímný (slez.).

ščítovica, -ce, byla baranica s trojúhelníkem ze zlaté porty v čele (Vyhl. II. 172).

ščív, -u, coll. ščíví, štovík (vých. Mor.).

ščóplé, štíhlý, hubený: Te pšenice bodó ščóply = chudého zrna (han.).

ščořánek, skrojek chleba (že se na děvče, které ho sní, chlápci »ščořijó«, usmívají) Prostějov.

ščórat: Pole ščórá = po vrchu schne a puká; oščórané chlib = okoralý (han.) srovn. šouhrat.

ščrbák, *cirsium arvense* (Zl.).

ščrčný, bystrý: chlápec = čiperný a řečný (Vlk 15). Nemosíš byt na všeko ščrčný = nepleť se do všeho (Zl.). Ščrčné kvítko = hezké (val.).

ščrk, -u = kamenec (v. t.).

ščrkovačka, písečná země (Vck.).

ščuber, -bru, *ščubřík*, *satureia* (bot.).

ščuó, — ščuju (i pol.) štvátí (Lor.).

ščučno, teskno (val.).

ščudla, vratidlo na stavě soukeníckém (Slav. ČL. X. 35).

ščudlat = špihat (v. t.), škaredě n. bez potřeby řezati: Děti rády ščudlají (N. Město).

ščudlek (ščudlina, ščudlovina) jetel (laš.).

ščudlek vodny n. *hořky*, *menyanthes trifoliata* (bot., laš.).

Ščudlák vl. jméno (Btcha).

ščudlikat, klepati na kliku, aby otevřeli, když jest zamčeno (han.).

ščugélka n. *ščuhélka*, rána prostředním prstem o palec vzpruženým (Zl.) = fňučka.

ščuhélek, oblázek, kamének (val.): V hoře viděl chasník samé čisté sklo a zlato. On počal hned z toho zlata šťuhelčí odhazovat. Jak ten některý šťuhelčí do moře spadnul, hned se v dušičku proměnil (Kda II. 184).

ščuhlatka (Podl.), *ščuhle*, -ete (Litovel) = štika.

ščuhlit se = ščihlit se; *ščuhlena* (o), děvče smíšek (Prostějov).

ščuhrat, vysýchati, trouchnivěti: Posečte tu otavu, šak už to neporoste; bude to ščuhrat Jeda. Vyščuhraný chléb = vyschlý, okoralý (Zl.).

ščuka, štika.

ščukat, škytati. »No počkaj, šak ti bude drščka ščukat!« když někdo, jda do pole nebo přes pole, nechce s sebou vzítí jídla (Jicko). Ščuká sa ně, ščuká, kdosi ňa zpomíná (Bart. III. 156).

ščukýcat, -cu, škaredě ščukat (val.).

ščukytat, -cu, zhusta ščukat (val.).

ščula, -le, járek po dešti (Třebíč).

ščulcovať sa, uskrovňovati se, úzkobit se: Tak sa s tým ščuľuju. E, nebudu já sa ščuľovať, nač bych to dělal, dyž nemusíš (Slav. ČL. X. 383).

ščulingat, skákati o jedné noze (Brň.).

ščúplý n. *ščúpený*, štíhlý, hubený: Ozef byl v těle ščúplý (Vlk 51).

ščúr 1. mlok, 2. něm. myš (Příbor), 3. krtonožka (han.), 4. zřídlo, co jen »ščuři« (kape): iť do ščura na vodu (laš.).

ščúřit ša (laš. ščírít se) 1. zubiti se, smáti se. Vyščirať se na koho = koketovati, z koho = posmívati se. 2 vyščuřeně poľo = vyščuhrané, vyschlé.

ščúrka, ještěrka (Podl.).

ščurný, bujný. Na štědrý den dáva se kohoutovi česneku, aby byl »ščurnej« (záp. Mor.).

ščutroba, lačný život: Jedl na ščutrobu vařené pľanušky (Vlk 12). Chłapi na ščútrobu pili borovičku (Slav. ČL. XI. 380).

ščutrovo: Pľ pivo na ščutrovo = na ščutrobu (Zl.).

šebesta, der Schwätzer (Kt. z Ostravska).

šebetat = šepotati (ib.).

Šebíčky, pl. f., trať (Zl.).

Šebinky, pl. f., trať (Slátenice).

šebinky, pl. f. (šibanky, šibenice), část trakaře nad kolečkem na zad zahnutá (Prostějov).

šeda, -ě, m., šedivec (Zl.).
šedá, -ěj, kořalka: Moc se spúščajú s tú šedú (dok. 145).
šedák, druh bramborů, šedých.
šedat sa, býti šedým: Co sa to tam šedá? (Suš. 122).
šedik, *šedíček*, druh révy = husí čapa.
šedina, houně z černé a bílé vlny (val.).
šedivál, -a 1. šedivý chlapec (bělovlasý). 2. = šedivý Janek, *to je taká tráva pchalivá*. Když ji uvaří a odvarem pomáčí vlasy, hned se šedivěji (Beck).
šedivát = šedivěti: Už mně počínaly mé vlásky šedivát (Suš. 59).
šeduľa, -e 1. jméno krávy šedé, 2. druh hrušek = baba.
šefrán = šafrán: Dať mi toho jak šefránu = málo (kupec zboží) Zl.
šefrana, kráva tmavočervená jako šafrán (val.).
Šefranice, pl. f., trať (v různých končinách Moravy).
šejtrok u vozu = kozlík.
šefptať = šeptati (val.).
šelma, -y, m. 1. š. nabíjaná, vybíjaná, špicovaná, opráskaná, od kosti = veliký čtverák. 2. bývalý milovník. Provdaná žena řekne: To je můj šelma (laš.).
šemendyja, -je, druh hrušek.
šemořit 1. šimrati: V noci mne cosi šemořilo za koleno (slov.).
šemořit sa = *šemřit sa*, *šematat sa*, mihotati se: Šemořilo sa = bylo trochu světlo. Tak sa to pěkně šemořil na př. obilí, když leze ze země (Zl.). Enom sa mi tak šemřil (šematál) = ve vzdálenosti značil, kmítal. Enom veža sa tam šemořil = z temna se ukazuje, obliskuje (Zl.).
šemraf, -mřu, z temna mluvíti, murmurare: Lidé si o tom šemřú (Zl.).
šenkovat, nalévati: Šenkuje tam má milá vínečkem červeným (Bart. III 85).
Šénstráz, trať (Nenkovice; v Násedlovicích táž: Šenostráz), bývalá prý ves Senstras.
šepeliť, šeptati (laš.).

šepľat, — pľu, šišľati.
šepľoň, -a, kdo šepľe.
šepolit 1. na drobno sypati: Šepolití cosi na papír. Pošepolití sečku múkú. 2. šepolí = drobouňko přší (Zl.).
šept, šepot: Co s šeptem, to s čértem (Zl.).
Šerák, trať (Blansko).
šerät sa, býti šerým: Co sa to na tech horách šerá (Suš. 122).
šered': Tady mohla byt šered' jateľiny, dyby nebyly přišly ty děšče = velice mnoho (Zl.). Srovn. hrozně moc, strašně moc.
šeredif koho, špiniti, pomlouvati: Co ma tak šeredifš před světem? (Vah.). Šeredit se s kým = hádati, hašteřiti se (Jevičko).
šerguľa, -ľa, murovaná kočka (Podl.).
šerha, ras, trhan (laš.).
šerhovať se s kým, křičeti, vaditi se (laš.).
šerina, druh révy, hrozen je řídkař, velkozrný (Podl.).
šerka, druh hrušek.
šesterák = tatar ze šesti prutův upletený (Btcha).
šesteraký, šesti druhů: Máme šesteraké jabka.
šesterka, bečka o šesti vědrech.
šesternica, -ce: Mlätili v šesternicu = šest osob.
šestinedělka, druh bramborů, uzřává za šest neděl = rychlík.
šestka = šesták (peníz).
šestořadý: Za našimi humny šestořadý ječmen (Bart III. 188). Víš, jakú sme měli kolikrát šestořadú, t. bídu velikou (Slav. ČL. XI. 226).
šesětko hrubé = chrysanthemum, malé = sedmikráska.
šetka, druh hrušek sladkých; vařívají se i včelám.
šetľina 1. výhonek z kořene rostľiny. 2. suchý, hubený člověk: Tokova šetľinka (laš.).
šetřif, dávatí pozor: Pacholek šetřil, kam hospodyň chodí (Kda II. 94).
šev, — šva, jizva: Na líci měl šev (Slav. ČL. XI. 91).

- ševc**, ševca = švec (Btcha).
ševcůvka, ševcová (záp. Mor.).
ševecký, ševcovský: práca (laš.).
ševo, babí léto (Kt. Dop. I. slez.).
šibáčky, pl. m., amaranthus (bot.).
šibák, prut: Dostaneš šibákem! (han.).
šibalica, -e, šibalka: Sú tam dívky šibalice (Bart. III. 705).
šibaľka, šibalství: Ty máš v hlavě šibaľku, chceš mne podvést, šohajku! (Suš. 211).
šibanit, šiditi (val.).
šibat, šlehati, mrskati: Šibaj, šibaj, pošibávaj, a na koničky povolávaj! (Bart. I. 30).
šibáky, pl. m., mrskačka velikonoční (slov.).
šibenec, -nca, šibeničník: Rychtář mňa dáł svázat jako šibenca kat (Suš. 573).
šibenice, pl. f., prut na přič položený na dvou rozsoškách: přeskakovat šibenice (dětská hra).
šibenstvo, -stva, šibeničnictví, darebáctvo, podvod (laš.).
Šibený 1. kopec, kde stávala šibenice (Blansko). 2. Šibenko šibena, pro keho's stavna (Suš. 129).
šibinky, pl. f., trať (Tlumačov).
šiblinka, druh jablek.
šibnutí, šlehnouti.
šibřinkovat sa, okouněti, práci ledabylo konati (val.).
šibuľa, -le, ovce, »ledakde ostane a šibolí« (popásá se) val.
šičky: išc na šičky, jíti k soušedce s nějakou prací (se šitím) na besedu (laš.).
šidala, -e, kdo šidí (slov.).
šidavý, klamavý: To je šidavé.
šidibřuch, žert. chudačka (v. t.).
šidlatý, špičatý: Ten kamýnek je černej a šidlatej (dok. 272).
šidlavka, druh hrušek.
šidlavý, klamavý: nádoba š, do které méně vejde, než by myslil. Ten ječmeň je šidlavý = rád ošidí, nedá očekávané úrody.
šidlovačka, šidlovka, druh hrušek.
šindel: Tři kopy šindelá (coll.).
šifla, pl. šifle, čtverhranné kousky pečiva perníkového.
šiflař, -a: Šiflař dělá šifličky (Suš. 483).
šija, -je, nadkryté schody do sklepa. V šiji bývají hrnce s dojivem.
šijačka, společné šití na hratvě (besedě) han.
šijovitý, mozolovitý: Trěł si šijovité dlaně (Slav. ČL. XII. 190).
šikovný: Je k tomu šikovný jak senné vidly do salátu. V takových hábiskoch si navěc šikovný mezi ludi vyjřf (= dokonce nejsi, iron.). Ten je šikovný enom to spravřf (= nespravřf toho) [val.].
šilený, divoký: kůň (N. Město).
šimboľ, oloupaný klas kukuřicový.
šimľovatěť, plesnivěti, šedivěti (han.).
šimík, netopýř (Polešovice).
šimrat se, šukati se: Te se šimráš s tó prácól (Maš.).
šinka = meč (v. t.).
šinút sa, kloniti se: Ponajprv zařali, dřevo (strom) sa šinuľo (Suš. 144).
šřp, -a = šřpek.
šřpanka 1. = šřpinka (v. t.). 2. druh jablek (laš.).
šřpat 1. šřpiniti: Zašřpala si sukničku. Ty si šřpál, já sem praľa (val., laš.). Otdud *ušřpané* = prase, vl. ušřpiněné, nečistě dobytče. 2. viskati, hledati vši (horn., sev. Mor.).
šřpče, -ete, mladý šřpek: Na tem mostě šřpče roste (Bart. II. 401).
šřpř, křovř šřpové.
šřpřinka, plod šřpkový. »Moja šřpřinko!« lichotř se dětem.
šřpřiti něco, znamenati, pozorovati (slov.).
šřpkový mušřkat, pelargonja.
šřplenska, ženská, která se šřplř.
šřplřiti se, šřtřřiti se, usmřvatř se (Kunštát).
šřpoch, ušřpaný, ušřpiněný (laš.).
šřpoň, -a, vřľ barvy šřpřinkové (slov.).
šřpuľa, -le, kráva barvy šřpřinkové (slov.).
šřřá: Voda těkľa cestů jak šřřá = po celé cestě (Zl.).
šřřák 1. veliký a šřřoký klobouk (val.). 2. klobouk vřbect (horn.) = šřřáň.

širaňa, -ně, kráva se širokými rohy.

širaňář, -a, kloboučník (širaň = klobouk) Vck.

širat se, šeriti se: Než se širalo, bele sme jož na cestě (záp. Mor.).

širava, 1. veliká šířka, 2. předměstí v Přerově (Btcha).

širina: Voda po cestě tékla širinu. Dyž nese voľom, trúsí seno širinu (dol.). Pred Jurím sa pase širinu (kde kdo chce), ale po Jurím každý na svém, po žatvách sa zas pase širinu (Dob.).

široká, starosvatka (Brodsko, Klobucko): Široká, široká, řelíček rozpletá (Suš. 442).

širokavý, trochu široký (val.).

širokúcný, velmi široký (val.).

širokúvka, druh jablek.

široň, -a, vůl se širokými rohy (slov.).

širovat: Širuj kočí, širuj koně, var. stroj (Suš. 189).

širšo: do širša, na širšo (val.).

širúch, malý klobouček se střechou schlípenou (Podl.).

šiša, -še, velká šiška, knedlík.

šiška 1. knedlík. 2. šišky křesné (přesné): těsto na dlouhé válečky rozválené se rozkrájí a uvaří. »Šišky« uvařené se omastí, perníkem a cukrem posypou (záp. Mor.). 3. š. kyslé (kysané, pouchlé), z bílé mouky, máčejí se v mléce, v němž se roztopí kus másla (vých. Mor.). 4. š. zápařkové: mouka se zadělá vřelou vodou, šišky z toho těsta uvařené se roztrhají, pomastí a posypou makem nebo tvarohem (han.). Na Valaších šišky říkají »škubancům«, na Podluží koblíhám nenadívaným, na západní Mor. koblíhám vůbec. Jindra cpala dvě husy šiškami (Pittn. VI. XVIII. 523; takové »šišce« na vých. Mor. říkají šlížek).

šiškatýr: »Leda by řa odvédli k šiškatýrom!« O chlubném a nepůsobilém k vojančině (Vck.).

šiškoň, -a: Kdo má tuze naduté, »šiškaté« skráně, jako by měl za nimi šišky (Přerov).

šišma, y, m. = tuchma, zdlouhavý v práci, i příjmení.

šišůvka, voda, v níž se vařily šišky.

šišvár, nadutec: Takovej šišvár! (dok. 97).

šišvor, vlna v tvrdý chumáč splepená (val.).

šišvorec, -rca, puškvorec (val.).

šišvoří, rostlina cizopásná, modrým květem kvetoucí, roste na vrbách.

šišvory, pl. m. = šubry (v. t.).

šit: Cosi se na vás šije = chystá. Už se všelico proti němu šilo. Už se to dávno šilo. V měsíci sedí Sibelija a šije košili; každý den udělá steh. Až ji došije, bude soudný den. Odtud se říká zdlouhavé švadleně: »Šiješ jak Sibelija« (Mor. lid 292).

šivanica, -ce, dlouhá a tlustá jehla, na konci trojhranná na sešívání kožešin (val.).

šizavý = šidlavý (v. t.) Slavkov.

šizuněk, -ňka, ošizení (val., laš.).

škadloup = škarlúp (v. t.) Kelč.

škařbina, skulina (Jicko).

škařubina = škařbina: Budeš milá plakat, hledací škařubinú (Bart. III. 366).

škamrat, -mřu 1. přísně domlouvati: Vyškamrář mu (vých. Mor.). 2. louditi, žebroniti (Jevičko) = žgamrat (v. t.).

škapa (= skapa, od slovesa skapat), herka (val.).

škápa, něco nemotorného (val.).

škára 1. kůže od slaniny: Uvaříme syrový lebo huzený škárky (dok. 106). V ostatky chodí chasa po škárkách = vybírat slaniny. 2. stará ženská.

škarat, škrabat: poškarat stěnu (Maš.).

škarbař, stará obuv (slov.).

škarédka, druh hrušek »škaredých«, ale chutných.

škaredošť: Ve fšední deň to je přeci škaredošť dež sedi celé deň v hospodě (Mal. XXIII. 164).

škarlúp = škráloup.

škarnica, -ce, kornout.

škarpa, příkop u silnice (it. scarpa) a železnice.

škařupa, *skarupina*, skořepina.
škvavrazný, hovorný (laš.).

škej, -a, **škeják**, půl krejcaru: Mach nechťel ani škejáka (Vlk 34). Ten by hnál veš za škeják do Holomúca (Slav. ČL. XI. 484).

škéřit 1. ukazovati zuby: Ještěrka zubami škéří (Kda II. 293). Už Mařena leží a zubami škéří (Suš. 770). 2. zubiti se, smáti se: Všeckým sa vyškéřil (Vlk 40). Srovn. ščurít, oškerovat sa.

šklab 1. otrok, člověk nespravedlivě týraný: Je tam za šklába. Nějsu vašim šklábem (Zl.). Šak bych ani za 100 rynských takového šklába ze sebe neudělál (Slav. ČL XIII. 130). 2. pošklebek: Ešče si škláby děľaj! (Slav. ČL. X. 304). Snáď neidu na škláby? (ib. XI. 484).

šklabatý, ubřečený, kdo hned pláče: Haňba, taky šklabaty byč (Lor.).

šklébit světlem, špatně, slabě svítiti (Vah.)

šklebna, ženská, která se šklébí, brečí.

škleboň, -a, chlapec, který se šklébí.

šklhať sa, klouzati se (val.).

šknúra, y, m. i f., kdo často šknúrá.

šknúrat, stonavě brečeti.

šknurec, malý, zakrslý vepřík: Zabili sme edem takového šknurca (Vah.).

šknúřit se, upejpati se: Tohle je nevěsta! Ta ví, co chce a nešknúří se (Žďár).

šknúřit se, osklíbatí se: Jak počala kúřiti, on (kocúr) se začal šknúřiti (Suš. 711). Ta ženská se na mně škaredě šknúřila (dok. 10).

Škobeř, trať (Rokycany).

škobľa, -e, 1. ohnutý nůž s dvěma držadly na odírání opařeného vepře ze štětín, na Jicku: škrobľa (škrobať = škrabat). 2. = přerobľa, díra vysekaná v ledě (val.).

škobľavý, vyschlý (val.).

škobrc! a už letěl = přeškobrtl se.

škobřľa, *alauda arborea* (slez.).

škobrták, kdo se přeškobrtl, přestoupil na jinou víru (laš.).

škobrtat sa, převraceti se, převalovati se: Dítě v kolébce sa škobrtá (val.). Vodník vyskočil na kopku sena a počal se po ní škobrtat (Kda II. 260).

škobrtel, *škobrtel*, *škobrtelc*, kořmelec (laš.).

škobrtýc! do zákopy = přeškobrtl se, spadl (val.).

škoda 1. Kráva ide do škody = do obilí a p., kde škodu působí. Vehnál do škody. 2. s inf: Je ho škoda v zemi hnit. Škoda ho byč, že sa děľ tým šverčískom (Vlk 58). 3. škoda, že = vždyť přece: Škoda, že ste tak starý, a takové hlúpoty vyvádľate! Škoda, že o tom věděľ, a nebránil tom! 4. průtrž: Má hrobó škodo (han.).

škodař — *škodařka*, kdo škodu děľá, pasa ve škodě nebo trhaje trávu v obilí.

škoden: Tú cestú su škoden dva rynské = utratil jsem ne ve svůj prospěch (Zl.).

škodnější = více škoda: Ach škoda, přeškoda pávího pérečka, ale je škodnější mojej najmilější (Suš. 301).

škodobortel, -a, strůjce škody (val.).

škodovat, míti škodu: Škoduju dva rynské (Zl.).

škohrtat, šterchati: V opasku peníze zaškohrtaľy (Kda II. 164).

školy = vyšší školy, zvl. gymnasium: Protože se chlapec dobře učil, dali ho do škol.

školba = škaľbina (v. t.) laš.

školník = školák (laš.): Krajic chľeba, hrnek mlíka, to je dobre pro školníka (ND. 121).

škopíček, dížka na dojení, hrotek (Unčovsko).

škor = škvor (Dob).

škořačka, *lysimachia numullaria* (bot.).

škorec na špace, budka na špačky (laš.).

škorně, -í, tvrdá obuv (Maš.).

škorupa 1. skořepina, 2. škrálop (laš.).

škorvánek, skřivánek (horň.).

škráb = 1. škarbal (v. t.) záp. Mor. 2. Myslvec stál bokem a škráb! obra mečem; hlava ulitla = škrábl, sekl (Kda I. 67).

škrabák, kusý, useknutý starý srp na trávu (han.).

škrabáky, pl. m. 1. závod, který kterého přemůže škrábnutím: »Ty bratře, pojďme na škrabáky!« Švec si před něj stoupl, a obr mu škrábl po prsou (Kda I. 202). 2. nohy škodné zvěře a ptactva, na př. lišky, vrány a p. (val.).

škrabat 1. Slováci »škrabú« jenom zemáky, jabka »krúžlú«. Hanáci »škrabajó« i jabka. Mezi *škrabat* a *škrábat* se činí rozdíl: Kočka škrabe na dveři — škrábe pazúry. 2. = holiti. Budu se škrabat. Už si oškrabané? (= oholen) Btcha.

škrábat sa, hrabati se, vtírati se: Dež by sa také škrábalí (Slav. ČL. 296).

škrabek, -bka, kožka s oškrabaného zemáku (slov.) i jabka (han.; tato slov. = kruželka).

škrabinoha: Má-li dítě zamatlané nohy, pohrozí se mu, že bude chodit škrabinoha, a ten že mu bláto škoblí oškrabe (ND. 41).

škrablisko, odrané pometlo (Maš.).

škraboch, chrobák (han.).

škrabotat, škrabat v kratinkých přestávkách: Na hůře škraboce myš.

škračit, škvařiti: vejce, slaniny a pod.

škrach, ryba acerina vulg.

škraka, rozškráčená slanina s mlékem; mastí se jí zemáky a pohančená kaše (val.).

škrálpina, škrálop (Přerov).

škrambal = škarbal (v. t.) han.

škrambaľa, -y, kdo při chůzi nohy vláči.

škramuša, -še, 1. maska: E škramoše nosele na hobách (Vyhl. I. 16). 2. stará ženština, škatula: »Děte, vy škramuše!

škramuža, -že, m., charabura, slabý človíček (val.).

škrančet, plačtivě prositi, kňourati: Co pořáď škrančíš? (vých. Mor.).

škrát, -a, sněhový škrálop: Učúl chrústať boty ve škrátě za sebú (Vlk 37).

škráta, -y, m, umouněný kluk (pův. = skřítek) val.

škratať sa (vy-), hojiti se, sbíratí se (val.).

škrbát = 1. škarbaľ, stará obuv (val.). 2. kus kůže pod nohu místo podešvu (Kda II. 339).

škrček = skrček 1. scuchanina: Niti sú sám škrček. 2. zakrslý, Knirps: On veliký neuroste, bude taký škrček. Hledte si škrčka, jak sa stavá! (val.).

škrčet 1. zvuk, který vydává látka trhaná: Zavadiľa sem o trn a sukňa už škrčeľa. 2. o rehotu žabím: Žaba škrčí, škrká, škrhoce, škruchoce. Jak dlouho žaba do sv. Juří škrčí, tak dlouho po něm mlčí. 3. skřípěti: škrčet zubama. 4. na koho, nevražiti: Pes na kočku škrčí. Kdo na koho škrčí, temu Pámbů strčí (val.).

škrčka 1. skřípota, dež mozekanti špatně hrajó. 2. hádka: To bela škrčka! (Maš.).

škrčkovat: Nemožu dnes nijak šit, pořáď se mi niť škrčkuje = zadržuje se, dělají se na ní škrčky (Zl.).

škrdlif = škrčiti (val.).

škreček 1. = křeček. 2. zlobivec.

škrečet: Kury škrečely = kvokaly, chtěce hnízdití (Kda II. 108). Šlépka škrečí = sedí na vejcích. Co tu škrečíte a neidete žat? = sedíte (v hrubé mluvě).

škrečná kura = kvočna (Kda II. 108).

škréháň, -a, křikloun (val.).

škréhňit 1. věštěti, s křikem se hádati: Nebudu sa s ním škréhňit (Vlk 83). 2. sténati (val.).

škrékat, -kám, -ču 1. o zvláštním, vřiskavém hlase kvočny a p. Škréče jak voják (Slov. ČL. XI. 132). 2. na koho = ogebovat sa (v. t.), sápati se: Neškrékaj na mňa! (slov., val.).

škréknút, křiknouti z hruba: Škrékni na něho, dyž neslyší (Zl.).

škrekoň, -a, plačtivé děcko.

škrhaf 1. v řeči *r* zadrhovati, ratscheln (Vck.). 2. = škrhotat, -cu o hlase žabím: Žaba škrhá, škrhoce.

škrhla, -ate = škrfa, škrfacko, selátko (val.).

škrhel, -hfa, brzda u vozu.

škrhelec, -lca, ornica smíšená s »kamenčím«: Ve škrhelci se rodá sypké kobzole (Jicko).

škríček = kříček, keř (Podl.).

šřicet sa oč, hádati se (Podl.).

škríčka, hádka, mrzutost: Najlepší z ručky do ručky, netřeba škríčky (Slav. ČL. X. 383). Bude s tým měř škríčku (val.).

škríňna, -ně, plošnice stromová (Zl.).

škríňka, z bezových prutů s příklopem na chytání sýkorek (val.).

škríp, -a, husí křídlo, kosinka: Nic neostało, jak by škrípem vymét (Vlk 17).

škrípka: Maju społem škrípku = poškorpili se (laš.).

škrítat (za-, u-), špiniti: Je všecek uškrítaný = na tváři od jídla ušpiněný.

škrítek 1. vlasy nad čelem jako vylíznuté a vzhůru rostoucí (vých. Mor.). 2. »uškrítaný« kluk.

škrížla, -e = šléda, ploský kámen (horn.).

škrk 1. starý (roztrhaný) háb: Vtrhni na sebe jaký taký škrk a skoč na mašinky (pro sirky) Vah. 2. kmen slovesa škrknút, označuje minulost a znamená 1. zvuk, jež působí látka trhaná. 2. rychlý pohyb někam neb odněkud; *škrk* označuje symbolicky intenzivnější děj: Zachytila se o tñn, a sukña škrk! = roztrhla se. Křupała škrk! a otevřel okno = skočil s postele (Slav. ČL. X. 471). Złoděj skók! a škrk! ven = skočil a utekl (Zl.). Kočka za myšů škrk!

škrkanec, -nca = škrabanec, čmaranec. Jaký só to tu škrkance? (Btcha).

škrkat 1. trhat: plátno, papír, 2. = škrtat: sirkú, pérem. 3. Žaby pod mostem škrkajú (ND. 271).

škrkavka, hlístá střevní (val.).

škrknút, rychle skočiti: Škrkle sme všeci na nohe (Vyhl. I. 32).

Škrky, pl. f., trať (Vizovsko).

škrně, -ěte, *škrňatko*, malé, nevyspělé dobytče, zvláště sele (záp. Mor.).

škrnět: Děto ji tam škrněło = plakalo (laš.).

škrobák = chrobák, brouk.

škrбанка (škrabanka), polévka strouhanková (slez.).

škrobař, -bu 1. škrabatí zemáky syrové (val., laš.). 2. koho, pomlouvatí (laš.).

škrobenica, škrobená sukně.

škrobky s cesty, bláto s cesty se škrabané (Vah.).

škroblá, -le, škrabačka kominická (val.).

škrohnif = škréhnit (v. t.) val.

škroneť, šklebiti se, natahovati moldánky; *škróna*, kdo škróní (Je- víčko).

škróňna, skříně na nošení, jakou mají kuřenaři (Zl.).

škroukat, kručeti: Škróká mo v břeše (Maš.).

škroutat: malý ve velkých botách škrótá (Brň.).

škrpała, -y, m., kdo při chůzi nohy vleče, smýká (Jicko, laš.).

škrpař, -pu, o špatné chůzi, nezdvihá-li nohou, obuví silně o zem třítí; odtud *škrpaný*, druh tance, valčík: zahrajte nam škrpaneho (Jicko, laš.).

škrpař se, namáhavě jíti: Škrpe se pěšky před volama (Vyhl. I. 35).

škrpec, -pca = škarbař, starý střevíc (Opav.).

škrtačka, staré, odřené koště (laš.).

škrťák, -a, záškrť (val.).

škrtanec, -nca, znamení po škrtnutí.

škrťit: Škrťí groš = stíská, nevzdává. Naškrťil peněz = nachrtúsí, těžce a lakotně nashromáždil (Zl.).

škrťit sa, namáhati se: Nač bych sa škrťil na cuzí ludi (val.).

škrtoň, -a, kdo »škrťí groš«, škrblík (Zl.).

škrťúsit, int. slov. škrťit (slov.).

škrubek, škrubky = škrabky, prach mlýnský (Brodsko).

škrubka, organtin (Brň.).

škrúbka, pantle »škrúbková«, tlačená, červená stuha, Pressband: Ženich má voničku z rozmarýnu a škrúbek (dok. 180).

škručkovať sa: Niť sa škručkuje = skrucuje v očka; subst. škruček (Slav. Č. X. 135). Maruši sa také prádlo škručkovalo = smršťovalo do škručkú, skroucených závinů (ib. XII. 487) = škrčkovat, škrček (v. t.).

škruchco, -a, kruh na hřebíku, na který se něco zavěšuje (val.).

škruty, pl. m., staré boty (Jevičko).

škrup, cardamine prat. (bot., slez.).

škrupinka, skořepina ořechová (horň.).

škrut 1. skroucená halouzka březová (val. = skrut), 2. = škruta, kra ledová (han.).

škruf, -i, drobounké kůstky ve vařeném mase, malinký drobet vůbec. Slova toho užívá se na zesílení záporu: Ani škruti neostalo = nic (Vlk 17). Nedostaneš ani škruti = nic (val.).

škrutaľa, y, m., umouněný kluk (han.).

škrutat se, třítí při chůzi obuví o zem z lenosti: Co pak se tak škrotáš? (han.).

škrutí: »Jak pak já mám stati? Mám na sobě škrutí,« praví matka v hrobě. »Já škrutí odházím,« odpovídá sirotek (Suš. 161) = drobná hlína a kamenčí (srovn. škrůť).

škrutina = škrůť (v. t.): Nemám ani škrutiny slanin. Nemáme dřev ani škrutiny = nic.

škrubáky, pl. m., draní peří: Podte k nam na škrubaky. Byli sme na škrubakoch (laš.).

škruban, trhan.

škrubanec n. *škrubánek*, noka moučná n. z mouky a brambor: Uvaří hospodyň škrubanců (Suš. 555).

škrubat, -bu 1. trhati: trávu, peří, šaty, 2. pásti se: Škrubaj moja, škrubaj! Škrubajtě kravičky na uhoře (laš.).

škrubávka, ovčí nemoc = prašívka (val.).

škrubenda 1. škrubání, 2. škruban (val.).

škruček = škrček 1. skrčený, malý kluk: Di ty škručku! 2. Žvaček a) při řezání sečky. b) Roľa je samé škručky; při orání a vláčení pyřovitěho pole (zaplhněného) dělají se škručky (Vah.).

škrulavý, šilhavý (Df.).

škrut 1. chlup prasecí, 2. nedobrota, slotá (nadávka dětská).

škruf, i, coll., chlupy pod štětínami vepřovými.

škrutatý, chlupatý: list (val.).

škrutina = škrut 1.

škrutiť, vzdorovati, na schvál činiti (laš.).

škrvařenina (škrvařenka, škrvaka, škrvařenica), vaječina.

škrvět: Sadlo škví, když se vaří (han.).

škrvor: »Co's ty škvore malý tu chtěl?« praví obr pasákovi (Kda I. 47).

škrvařič v. škrvařit (Btcha).

škrvaka v. škraka (Btcha).

škrvrčet 1. Masné na ohni škrvrčí, 2. škrvrčet zobama = škřípati (han.).

škrvrčkovatět n. *škrčkovatět* = škručkovať sa (v. t.): niť, když se překrutí, papír, když se obřezuje, škrvrčkovatí. Když se přede, napomínají: Nekruť to tak, zeškrvrckuje sa to, bude to sám škrvrček (Zl.).

škrvrkat: Žaba škvrká. Co se trhá, škvrká. Šak by jím při tom škvřkaľo v břiše (škrvrčelo) Slav. ČL. XII. 83.

škrvrkat se, scvrkati se, srážeti se (záp. Mor.).

škrvrknút, připáliti se, jen o vlně, vlasech, chlupech a p. které při pálení škvaří.

škrvrněť, winseln, greinen: To děcko pořád škrvrní; odtud škrvrně.

škrvrzat: Zmrzlý sníh škrvrzá pod nohama = křupí, vrzdí (Jevičko).

škrvrat = škemrat, žebroniti (N. Město).

škrvra, puklina, štěrbiná (záp. Mor.). Srovn. škrřit se, oškřerený.

škrýra, črta: Nadělál škrýr po zdi = poškrabal zeď (Maš.).

škrýrať, črtati, čmárati (laš.).

škrývar, přívar na mléce, na polévce (val.).

šľahačka n. šľaháky (pl. m.) = mrskačka (v. t.).

šľahačník, kdo chodí po šľahačce: Šľahačníkům dávají se vejíčka.

šľahún 1. větev, jež se ponechá na čas ze starých na stromě štěpaném (Zl.), 2. dlouhý omlád z kmene vyrostlý (Jicko).

šľahúnek v. pilka 5.

šľak n. *člak* 1. šlepěj. 2. okraj sukna: Chlapci mívají šandy ze šlaků (záp. Mor.).

šľakovat koho, stopovati (záp. Mor.).

šľapa, 1. chodidlo, 2. šlepěj.

šľapa, spodní pražec na okně (Lor.).

šľapaňa, -ně, všední sukně (val.).

šľapeta = šľapa (laš.).

šľapkať, pomalu jíti: To by sa našľapkali (Vck.)

šľapota, šlepěj: Brambory sázejí se na šľapotu od sebe (R. a Ž. 11). Takové šľapoty (od mokrých papučí) na dážce (podlaze) nechával jak medved' (Slav. ČL. XII. 229).

šľatec, -tca = svlaček (záp. Mor.).

šľazit, bičem šlehnouti (slov., val.): Já ti šľazím koňa (Suš. 7).

šľéda, ploský kámen (val.).

šľechta, ploský kámen (slov.).

šľechtit, dařiti se (o drůbeži): Letos se nám drůbež málo šlechtil (Zl.). Husy se jí tak šlechtily, že se žádné jiné hospodyně tak nešlechtily (Kda II. 179).

šľeta 1. šľeda, 2. břidlice (laš.).

šľihovica = slivovica (han., záp. Mor.).

šľichta u dobytka, když druh druhu při trkání chlupy sedře a kůži prodře (han.).

šľíнец, -nca, šľehanec od biče (N. Město).

šľíž, -a, *šľížek* 1. ušoulaný kus těsta uvařený. Šlíže jedí se pomaštěné a posypané. V některých osadách slov. »šľížky ze zelím« začaly se jísti na škaredou středu a jedly se po celý půst: na syrové zelí kvašené nasypaly se šlíže a promíchaly. Na Podluží šlíže jsou zvláštní pečivo z rezné mouky zadělané podmáslím:

udělá se pečivo na způsob podkovy. upeče se v peci, upečené poleje se vřelou vodou, voda se sleje a šlíže nechají se vypráhnout; potom se podkovy rozlámou, pomastí a posypou. *Kysané šlíže* říkají tam kyslým šískám (v. t.), 2. ryba cobitis taenia (Zl.), 3. fazole bílá, podluhovatá, ploskatá (ND. 181).

šľížková masť, diaculum (že má podobu šlíže).

šľohař, -a, dílovedoucí v »dílňe« (venkovské olejné), dokud bývaly (han.).

šľouček (-ó-), nálevka z rohu, jíž se nadívají jitrnice (Jevíčko).

šľoupnout, šľápnouti (Jimramov). Neměla ani na zem šľápnút (dok. 8.).

šľová putna, co ma šle (kšandy) (Jicko, laš.).

šľupeň (o-), stupeň (Brň.).

šľmačný, chutný (val., laš.).

šľmak euf. = šľak: Ba šľmaka! (Zl.).

šľmák, káčer (záp. Mor.).

šľmání = chábí, suché chvojí (Brodsko).

šľmaranec, -nca 1. špinavý pruh, 2. sota bičem.

šľmaro, -y, vůl šľmaraný, pruhovaný (horň.).

šľmarovat 1. běžeti, spěchati: Ten šľmaruje! Šľmaruj mi = jdi odtud (Btcha), 2. bítí prutem, zejm. o šmi-grústě (Vah.), 3. mazati (z něm. schmieren) val., laš.: Bičičky šľmarujte (Suš. 756).

šľmaruľa, -ľe, kráva šľmarovaná, pruhovaná, má sivé pasy po sobě jako tygr (val.).

šľmatera, -y, m., kdo stále klopýtá, do všeho vrazí (záp. Mor.).

šľmatľach, kdo se šľmatle, paťká, nepěkně chodí: Sedľák měl vaľacha šľmatľacha (Bart. II. 432).

šľmatľán, -a = šľmatlach.

šľmatľat, -ťľu 1. šľmatľati, paťkati: vyšľmatľané boty, ausgetreten, 2. šľapatí po něčem: Nešľmatľaj mi maryjánku (Suš. 292).

šľmatľat sa, -ťľu, ledva choditi (vých. Mor.).

šľmatľoch n. *šľmotľocha* = šľmatľán (v. t.).

šmatloň, -a = šmatláň.
šmatrat, -třu, hmataje hledati, zvláště po tmě: Stál z lůžka, našmatrál na stole sirky a rožel. Sotvá po tmě dveři ošmatrál (vých. Mor.). Šmatřu po míšku s tabákem (Slav. ČL. X. 296). Řezníci šmatřú a domlívají = ochmatávají dobytek (ib. XIII 372).

šmatrcha = šmatera (v. t.).

šmidec (šmigec, šmitec), smyšec.

šmidka chleba, skyvka (slov.; srovn. šmignút).

šmig, kmen slov. šmignút: Chýt nožice a šmig, šmig, hned' byl šátek na pošy = stříhl jen dvakráte. Šmig! ho prutem = švihl (vých. Mor.).

šmiga, šikmý směr (laš.).

šmignút, *šmigat*, říznouti, švihnouti: Ušmigl si prut. Šmigl sa do prsta. Vyšmigál mu (vých. Mor.).

šmigolif, zdrobn. slov. šmigat (val.).

šmigrovať, šlehati prutem (Slav. ČL. X. 36).

šmigrust, mrskačka (v. t.) z něm. Schmeckostern.

šmigura, příjmení = Řezáč.

šmihat = švihat: Stújte, nešmihajte t. koní (Suš. 41).

šmihel, -hľa = švihel 1. hebký prut, bič. 2. řemének, jímž se ošívají cepy.

šmihovač sviňu, kůži stahovati se svině (Lor.).

šmik = šmig: Žena zatočila si péro okolo ruky a šmik! péro bylo ven (Kda I. 208).

šmikajda, -y, m., Beutelschneider (Maš.).

šmikaná, hra na schovávanou (Brň.; asi = mžikaná).

šmiklavý, kluzký: chodník (Df.).

šmiknút, stáhnouti z kůže: ovcí, zajíce, šmikl kocúra (Df.).

šmikó, šikmem (han.).

šmikuranda, poběhlice (Jimramov).

šmurgust (pol. śmurgust) = šmigrust, v. t. (Lor.).

šmírnúť, *šmírat*, přejeti z lehka něčím hebkým: slamou, pérem: Šmírnúť mu pérkem pod nosem (Slav. ČL. XI. 95).

šmizina = šmihel (v. t.) laš.

šmižný, svižný, ohebný = prut (Jicko).

šmotrcha, -y, m., nešika.

šmotrkať sa, int. *šmotřiat sa*, plantati se, pomalu dělati (val.).

šmuh, *šmúžek*, skvrna (val.).

šmuk, aksamitka (v. t.), pantle na ozdobu klobouka.

šmúr, špína na šatech (laš.).

šmurač, -a, kdo »šmúrá«, špatně piše, kreslí a p. (laš.).

šmurajda, -y, m. f., ušmouraný, špinavý člověk (Vck.).

šmuráň = šmurajda (Zl.).

šmúrať, špiniti: ušmúraný, umouřený v tváři. Zas sa tam cosi šmúře ten čas = kaboní (val.).

šmuravý, *šmuravý*, tmavo pruhovaný (val.).

šmurka, šmurovaná fena, kočka, koza.

šmuryg, *šmurygán*, ušpinělec (val.).

šmurygať, int. slov. šmúrať, špiniti (val.).

šňora, tenší přípletok na konci biče, k ní přivázána jest »kytka« na práskání (ND. 202).

šňorec, -rca = šňora: Ty néjsi u mňa ani toľej jako šňorec = nic (Vck.).

šňorovat bič, dávatí novou šňoru: A vy šňoraře, šňorujte biče (Suš. 756).

šňupák, nos (potupně): Pléskni ho po šňupáku!

šňupenda 1. kdo šňupe. 2. zamaзанý kluk (val.).

šňupkať, všetečně přehlížeti: Nedám si do všeckého šňupkať (val.).

šňúra ve hře 1. vsazené peníze, o něž se hraje, banka: Vyhrál celú šňúru (Zl.). 2. profit: Ten z toho má také šňurko (Jevíčko).

šňurkař, -a, der Pfeidler.

šňycar, stolařský nůž (val.).

šo! zvuk, jímž se zahání pták, slepice a kuřata: Šo! ptáčku jařabý Bart. III. 3).

šobácnúť, šlehnouti (Vck.).

šobástnúť: Z nenadátěj dosi Macha šobástnúť po zádoch = přetáhl (Vlk 56).

šobolit, *šobolcovat* 1. třítí, roztřítí: cukr do těsta strouhati (srovn. šepolit), 2. hladití po tváři (han.).

šobřňat, *mingere cum strepitu* (Zl.).

šohaj, -a, hezký, pěkně rostlý chlapík: Pod našem vokénkem hezké šohajek stál (Suš. 224).

šoch, šos u kabátu (záp. Mor.).

šochořit (roz-) naježítí: peřf (val.).

šokać, volati šo! na slepice: Po šokoj tam na kury (Lor.).

šolařka, pokladnice, do níž chasa v hody vybírá příspěvky (záp. Mor.).

šolístka, drobné, zakrnělé ovoce: Letos só te hroške samá šolístka (Maš.).

šomta, -y, m., kdo se šomtá.

šomat se, loudavě jítí (Kunštát).

šoplstat se 1. brouzdati se (N. Město), 2. Volné rukávy košulí sa jím šoplstaly kole ruk = volně se otvíraly (Vlk 67).

šoráň, -a, škaredý šorec hanácký.

šorec, -rca, druh sukně, v. letnica.

šost 1. = šos, 2. šotalý kabát (Opav.).

šostka, lopatka na vsazování vdolků do peci (han.; = šustka, od slov. šoustati?).

šošřňat = šobřňat (v. t.) val.

šot, taškář, filutař.

šotit, šidití, taškářití.

šotřcař 1. šlejdrovati: saně, 2. někým = chopití jej za prsa a k sobě a od sebe jím strkati (val.).

šotřňat, pracně jítí, hrabati se: Šotřňal dál na horní konec dědiny (val.).

šoukat fazole do důlka (záp. Mor.) = šprtat (v. t.).

šoulek (-ó-), prst z rukavice (han.).

šouplý (-ó-) = ščóplý, útlý (han.).

špac, -a = špaček (laš.).

špacovać = špásovati (Lor.).

špaček, velký semel, kousek dřeva, silnější než blecha (v. t.) a toliko na jednom konci asi do polovice sříznutý (ND. 180).

špajdař, šmatlati, šantati nohama (laš.).

špajdavec, -vca, šmatlavec: *špajduľa*, o ženské (laš.).

špajdl = špejl (val.).

špak 1. = špaček, 2. bago: špaka uživař (laš.).

špaľadař, hledati po skrytých místech, zbouzeti (val.).

špaléta, plěvňa (v. t.).

špaľudař = špaľadař: Ať mně dnes zasěj nešpaľudař po hůře (Slav. ČL. X. 36). Obrajti všadě špaľudali = pátrali, prohlíželi (Vlk 100).

špara 1. skulina: De jakú šparu přelézli (Vlk 100). Matka hleděla na synka šparami přes osnovu (Slav. ČL. XI. 225). 2. úzký prostor mezi dvěma staveními těsně k sobě přiléhajícími (val.).

špara, ratica, kopyto rozpoltěné (Dob.).

šparák, drát nahoře v rukovět spletený, na cídění dýmky.

šparat, *šparušnit* 1. píchati do skuliny, 2. šítí (val.).

špata 1. co špatí, špatným činí, 2. osoba n. věc špatná. To je špata člověk = špatný. Také příjmení (Břcha).

špatit, špatným činiti, hyzditi, pomlouvati: To špatí celú dědinu. Ten obrázek kostel špatí.

špatný, škaredý: Všeci se z něho smili, že jaké klobučisko špatné má na hlavě (Kda I. 122). Soused má pod okny bařinu velmi špatnou, která ho mrzí (Kda II. 273).

špetchař, pleskatí, žvanití (Jevičko).

špelif, strčiti: Tak tebú špelím! Špelím tě do blata (Bart. III. 354).

špeňár, největší hřebík, na přibíjení desek.

špeněk, -ňka, švih vyrostlý z kořene, zvláště švestkového (Zl.).

šperčák (šperčok), špižirna z proutí spletená na uzené maso, slaninu, sádlo (Místecko).

šperka, slanina (Místecko, Frýdecko i pol.).

šperky, pl. m., i f., zabijačka (vých. Mor.): Právě trefili dobře; u dcery zabíjeli, přišli na šperky (Vyhl. II. 238). Dostali zme šperků (= ochutnanou ze zabijačky). Poslali zme jim šperků. (Břcha).

špeta 1. spojené konce prstů, 2. co se mezi spojené konce prstů vejde: Zašlo mi za pahnozty, nemožu ani špety udělat. Přidajte ešče ze špetku (vých. Mor.).

špetně = špatně, škaredě: Třeći špetně hledží (Suš. 496, laš.).

špetnút = šeptnouti, mknouti: Ani nemukl. Ani o tom nešpetá (val.).

špica; pl. špice, paprsky dřevěné, upevněné v hlavě kolové a v loukotích. kolu pevnosti dodávající (vůz I. II 6.).

špičák 1. silná motyka na šterk a lámání kamene, někde kylhof n. krompáč zvaná, 2. škopek na hrozny (dok. 288).

špička 1. houba russula pratensis, 2. druh hrušek, 3. sirka (Zábřežsko).

špidlák, škopek na hrozna = špičák (dok. 148).

špidlatý, špičatý, pichlavý: Poslát mi špidlaté psání.

špihla, ledajaký krejčl n. švec (Zl.).

špihlačka, práce ostudná n. ledajaká, zvláště tesařská.

špihlat, -hľu 1. řezati neuměle n. tupým nožem: Nešpihli pořáď toho chleba. 2. neuměle štíti.

špihólet = špihlat: chléb, nerovně krájeti (Brň.).

špich, bečka, kadlub: Přinesla špich plný vřeten (Suš. 767).

špichárek, police na nádobí kuchyňské (slez.).

špichél, -chla 1. trn špidlatý (Zábřežsko), 2. hůl s příčkami, na níž se udí maso v komíně (Jevičko).

špiček, -lka, špejl do jitrnic (Zl.).

špinavka, carex pulicaris (bot.).

špincovať, *špinícať*, int. slov. špínit: Dyž toto je všeckým na pohoršení, a bude lidi špincovať (Slav. ČL. XII. 387).

špindra 1. práce, od níž se snadno ušpiní, 2. tretka.

špindrať se s něčím, piplati se: Co se s tím budu špindrať! (Kda II. 317).

špínit 1. pomlouvati, 2. plísнити.

špinůvka, druh hrušek.

špiran, -a, duběnka (han.).

špírať, pabrati se v jídle, bez chuti jísti (laš.).

špirek, škvarek (Vck.).

špitera, -y, m., malý, slabý člověk, chudák.

špiž, *špižek* 1. homole, vršek cukru, syra; špižková sůl. 2. dřevěná nádoba na sýr, dole širší než při vrchu (Jevičko) = faska (v. t.).

špižirňa, -ně byla komora pro zásobu mouky, vařenin, na sušené ovoce a p. (arch. III. 26, han.).

šplechtat se = chlemtat se, smáti se při mluvení (Jevičko).

šplh: na šplh = šikmo (Vych.).

šplhanec, -nca: Pľuh neuoráť nic hlíny, ostáť šplhanec (Zl.).

špliza, -e, hladké kamenčí (laš.).

šplúchat, *špluchotat*: Tekutina v sudě neplném, když se jím pohybuje, šplúchá, šplúchoce (Zl.).

špluchtance, -ů, kapánky do polévky (han.).

špluchtanina (o), šplochta, polévka ledajaká, brynda (Jevičko).

špluchtat se ve vodě, blatě, šplíchat se, brodit se.

šponár, -a = špeňár (v. t.) Jicko.

šponit se, cébit se, plakati (Maš.).

špoňka, kapka (Maš.).

šporhél, -a, *šporhélť*, -a, *šporovňa*, Sparherd.

špračka, hračka (han.).

šprček, nedospělý kluk: Ba i ten Pazderků šprček tancoval s ženským jakýmsi výrostkem (Rok I. 150).

šprhonit se, namáhavě jíti: Chromý se došprhonit (laš.).

šprľa, e, pl. *šprle*, -ů, latka.

šprlit, šprlami hraditi: Před naši zahrádka šprlená. Kdo pak ji šprlil? Má milá (Bart. III. 160).

šprlový plot = šprlení, ze šprľů.

šprňat se, **sebú**, mrskati sebou: Ryba se šprňá ve vodě n. chycená v ruce. Rak sebú tak ve vodě šprňál (Zl.).

šprt, malé děcko: Ty šprte! To sú šprti! (Zl.).

šprtaľa, y, m., n. *šprtavec*, kdo šprťá nohama, při chůzi jich nezdvihá (Jicko, val.).

šprtanec: na šprtanca, hra ve fazole (ND. 181).

šprtát 1. ukazovákem fazoli svou pro i fazoli spoluhráčově n. do důlka posouvati (ND. 181). 2. hrabati: Kura zašprtała, zrnečko vyšprtała (laš.). Šlo diťa chodníčkem, šprtało špendlíčkem (Suš. 159). 3. šp. jabka, škrabati nožem, jak dělávají bezzubí (han.).

šprtát se, pomalu a šoupavě jíti: Ten malý šprt jak sa šprtá! (val.). Než se k nám došprtal, snědli ho brablenci (Suš. 657). Stařenka šprtajú sa s hůlečkú do kosteľa. Ryba šprtá sebu na suchu = šprňá sebu.

šprtavý, šmatlavý: Za chvílku šel ten ostatní dáběl s tím zápisem, celý chromý, šprtavý (ČL. XI. 265, laš.).

šprtnút: Ryba vyšprtlá se mi z ruky = vymrskla se (Zl.).

špruček, -čka, vodní žízala, téměř vždy v kolečko skroucená (Zl.).

špruchel, -chla = šprušel, příčka žebrová (Jicko) = *špruchla* (val.).

šprýňat = šprňat (v. t.) val.

šprýt, nádivka do jitrnic: Připraví si necky na míchání šprýtu do jitrnic (R. a Ž. 60).

špulec, -lca, int. špuláň 1. žabí potěr, 2. ryba pulec (Slav. ČL. X. 470).

špuněk, co zůstane z česáku - n. »pačisek« (česané koudelce lněné) na vochličce za hřebíky = cucek, gracka, živoček, 2. ob. pl. přichycené bláto vespod ženských šatů (han.) = šubry, šišvorce.

špunit se 1. venku se špuní = je mlhavo, poprchává, 2. natahovati moldánky, plakati (záp. Mor.).

špuňkat: ušpункat sukňu, dole blátem zamazati (han.; slov. zašubrat).

špunt, malý chlapec.

špúra, stopa, paměť (val.).

špurjérik, nejmenší nebozízek, perlíček (Dob.).

šrák, kšanda.

šrákat se, jíti pomalu, vléci se: Ten se jaksi šráká! (záp. Mor.).

šreje, -je: Držel v ruce kameň trochu šrejů = šikmem. Ve svislách je k vrchu šreja (Zl.).

šrófovat (šroubovat), vymlouvati, vytáčeti: Ten to kdo ví jak sce vešrófovati. Ten se z teho vešrófuval (Maš.).

šromot = šramot, hluk: Tu najednou veliký šromot se strhl (Kda I. 156).

šrstať, chrupati: Ovce začaly šrstat seno (Slav. ČL. X. 39).

šrstěť, onomat. výraz pro zvuk způsobený třením něčeho suchého, drobného: Písek šrstí ve vlně (Slav. ČL. X. 39).

šršeň, -šňa, zlobivec.

šršlavá půda, když se neoře, zmokne a náhle uschne. V takové špatně vzhází, zvláště řepa (han.).

šršleň, -a = sršeň (val.).

šršňák = sršeň (Drahany).

šrůtka (šrotovat, sekati maso), 1. dlouhý kus uzeneho masa po délce rozpůlený, tak že obě části jen na tenším konci souvisí, aby se mohla šrůtka pověsiti. 2. prospěch, podíl: Každý chce mět z toho jakúsi šrůtku (Vlk 47, ČL. X. 383).

šruty, pl. m., háby, staré šatstvo (laš.).

šryk n. *šrek*, druh révy: hrubý peň, sází se okolo domů a stodol, má velké, bílé hrozny (Podl.).

štabárat, *štabarovat*, působiti hřmot, zvl. přehazováním hřmotících věcí, na př. na komoře: Co tam pořáď štabárá? (Zl.).

štabarc, -a, hřmot (Zl.).

šfakel, -kla, klacek (Jimramov).

Štamfáty, pl. m., vinohrad (Radějov).

štangľa, -le (stč. štanda, něm die Stande), štoudev na vodu; stává v síni v koutě (val.).

štárala, -y, m. = kdo stále do něčeho šťourá, nedá pokoje = šťoura (Btcha).

štarát, kárati: Slepé kuň štaral hlochyho (Vyhl. II. 25).

štarc = štabarc, hřmot (Zl.). Zděchovský fojt, vidúce ten veliký štarc a křik, se súsedy ven vyběhl (arch. I. 143).

štarcovat na někoho, hurtem pobízeti (Zl.).

štarť = štalť, zdobiti (val.).
štebel, -bľa = příčka na žebří (z něm. Stabel) laš.

štelisko: Bača šal do smrka, a z tohoto obuškoveho šteliska se spustilo mléko a odtud do gelety. Pak vytáhl obušek ze smrka. Když z toho *obuška* dožil...; tedy asi toporo, dřevěná rukověť (Vyhl. VI. XIX. 901).

štelit, štouchnouti (val.).

štelovat se, chystati se v. štoľovat.

šteník n. štyňko, má 10 pásem, pásmo 40 nití, 30 pásem je předdynko, 60 šteníků je štika (Jevičko).

štermína: Mívali na neděli boty pěknější, se štermínama t. s holínkami (Vyhl. II. 177).

štippek, kousek (uštípený): Nemáme štipka chleba (záp. Mor.).

Štográvňa, -ě. trať (Střelice).

štok, dlouhý, úzký stůl na kozlíku; bývá v hospodách vesnických (Vlk 89).

štoľovat se, chystati se: Štoľovali sa postavit vežu (Slav. ČL. X. 134). Krúpaľa sa na zeľa štoľoval (ib. XII. 85) = štelovat.

štráf, -a, m. = pruh (Btcha).

štráfati 1. otruby, v. mouka, 2. káratí slovy, dobíratí si někoho v řeči (slov.).

štráfenica, -ce, druh jablek.

štráfka, v. mouka.

štraganda, stěhování (val.).

štragať sa n. *štrachati sa*, namáhavě se vléci (o churavém, sešlém člověku), choditi nemotorně n. namáhavě a vrážeti do předmětů, zvl. když se něco nezručného nese: Ja budu sa já s tým na hůru štragati! (Slav. ČL. XI. 177). Už sa štragá = jde si pěkně zvolna, maje pospšíti. Nemilí hosté sa z izby vyštragali (Zl.).

štrajhofec, -lca, prkénko na srovnávání obilí při měření = Streichholz (val.).

štramľati sa, -mľu = štragať sa, v. t. (val.).

štrbáček, *eriophorum angustifolium* (bot., val.).

Štrbáň, -a, pastvisko porostlé šípcím a trním (Df.).

štreľatý, štráfovaný, pruhovaný (laš.).

Štrélas, trať (Blažovice).

štrk = šterk (val.).

Štrklávka, studnice v horách u Rusavy (Slob.).

štrnástka, 14 snopů složených (Btcha).

štrofka, rezná-sukně, kytlice (laš.).

štrochtať sa, -cu, chystati se: Štrochtáť sa na něho, že mu vybije (val.).

štros, -a, druh holubů: křídla, ocas a hlavu má černé, ostatek je bílý.

štrukat, ždarat, štourati: Štrukali do toho (záp. Mor.).

študlat = špihlat, zbytečně a ledajak řezati: Děti rády študľajú (Kt. Dod. I., záp. Mor.).

študľovat se s někým, hádati se, vaditi se: Dobře sem sa s ním poštudľovala. Ja sem se z mu robu (ženou) zeštudľoval. Ten by čerta přeštudľoval = přehádal (Jicko, laš.).

štuchat = trkat (v. t.).

štuchnúť, strčiti: Štuchnu ho do bľata (Suš. 361).

štuka = štika (Vyhl. VI. XIX. 736).

štula, podkop na roli, aby voda odtékala = die Stolle (záp. Mor.).

štulísat, dopadati na nohu, kulhati, klátivě choditi (Kunštát).

štulit: Štolil s něm = mrštil; do něho = strčil (Maš.). Srovn. štulec.

šturcovať, náhliti: Nešturcuj na mňa! (val.).

šturnůť, drcnouti: Šturnul do dveří (Kda II. 213).

šturova = ščutroba (v. t.). Opav.

štverák 1. čtvrtý roj, 2. úl se čtverými včelami.

štveraký = čtverý.

štvernica, -ce: Mľátili ve štvernicu = 4 osoby.

štverno: Dítě chodí po štverno (Vyhl. VI. XIX. 330) = čtvernožky.

štvernožky, po rukou i nohou:

Slepý Jan lezl štvornožky okolo šibenice (Kda II. 65).

štvrt', i = píď (han., laš.).

štvrtáčka: Nejhorší psina (zimnice) je štvrtáčka = která se každého čtvrtého dne opakuje (dok. 76).

štvrtňa, -ně, čtvrt' (míra) Opav.

štyra, der Zwitter.

šuba, bývalý mužský i ženský kožich sváteční, modrým sukem obšitý, liščinou premovaný. Za stara bývaly i nádherné šuby se zlatým třepením: Povezte za mnú aj šubu novú (Bart. III. 477).

Šuby, pl. f., trať (dok. 188), vinohrad (Čejkovice).

šubenica, -ce = šibenice: Stoji, stoji šubenička (Suš. 158, laš.).

šubra 1. ušubraná ženská, 2. = ščuber, satireja (bot.).

šubry, pl. f., gen. šubrů, bíláto okolo spodku na ženských šatech = šišvorce (v. t.): Prš deščičku hustý, aby šubry růstly (Suš. 724).

šubrat se, -břu (u-, za-), urousati se, ucourati se: Děvčice měly krátké kanafasky, aby sa nezašubrały při práci (Vlk 24).

šubřinkovat se, chodit kole úhlů (Plumlov) = šibřinkovat (v. t.).

šudif = šiditi (val., laš.).

šudolit = vrzolit: Tak to enom šudoliťo, jak dyž muzikant žmolí šmigec koľofónjů (Zl.).

šudrhoľ, otrapa, otrhanec (Lor.).

šuhačka, houpačka (Opav.).

šuhaj = šuhaj; *šuhajec*, statečný šuhaj; *šuhájek*, hezký šuhaj.

šuch: Ani šuchu = ani řeči (horn.).

šúch, hadra (val.).

šuchať, třítí: ošuchany kabat = obnošený (laš.).

šuchťa = šuchta, šukavý, zdlouhavý.

šuchtať se, zdrobn. *šuchtonit se*, plésti se: Šuchtonil se mezi nimi (laš.).

šuchma = šišma, komu dílo nejde od ruky = šuchla.

šuchmať sa, šukati se: Lenocho sa šuchme (val.).

šuchnúť: Vzał hrnec z vodu a šuchnuľ mu to do tvaře (laš.).

šuchoľ, der Schutt (val.).

šucholiť, zdrobn. slov. šuškať, šeptati: Pořád' cosi šucholjja spolu (Slav. ČL. XI. 322).

šuchomať, -i, f., nečisté obilí, zarostlé travou, ovsihou, ohnicí (smotlacha), špatná krmě dobytku (Val. Klob.).

šuchot, šepot: Mezi lidem stal se šuchot (Kda II. 114). Pořád' máte spolu jakési šuchoty (Zl.).

šuchotat 1. int. slov. šuškat: Kdo to šuchoce? Nešuchocl 2. int. slov. šuchtat: Už sa medveď šuchoce, přivléká mu tři ovce = pomalu se ubírá (Suš. 695).

šuchťa, šukavá, loudavá ženská.

šuchťač, šukavý, loudavý muž.

šuchťačka, nepatrná n. loudavá práce po domě, úklid a p., která člověka zdržuje od práce obvyklé: Ve všední deň nebylo na takovú šuchťačku dy (Slav. ČL. X. 135). Hanča z rána měla pořád' jakúsi šuchťačku v izbě. Co sa s tým dotel šuchceš? (ib. XI. 225). Zašuchchtaj sa tu na chvílenku, až přijdu: zabav. Či brinze uprodám, či másła, tož tak už sa šuchcu = sich fretten (val.).

šuchtěna, žena šukavá.

šukačka = šuchťačka (v. t.). Zl.

šukat, postrkovati fazole do důlka při hře = šprtati (v. t.) sev. Mor.

šukat sa, pomalu pracovati: Nešukaj sa s tým!

šukavý, kdo pomalu pracuje; šukavá práca, které neubývá.

šul', *šulec*, *šulek* 1. ušoulaný kousek něčeho měkkého: Viděl, že člověk z té slatviny hlínu vytahuje a dělá z ní šulce (Kda I. 33). Na sv. Ondřeje dívky kladou do necek šátky na šule zmotané (Mor. lid 6). 2. malý okrouhlý kamének (Kda I. 256). 3. uzel, suk: Uděl si šulek na nos! (sev. Mor.).

šulaň, -a, tlustý člověk (Vck.).

šulfance (pl. m., val.), *šulánky* (pl. m., Brň.) = šlíze (v. t.).

šulařka = šolařka (v. t.).

šúfat, něco měkkého (těsto, hlínu) na dlouho a na okrouhlo prsty váletí (val.).

šúfat sa n. *šulcovat sa*, loudati se, zabaviti se: Kde si sa šúfál (val.).

šúlinec, -nca, něco ušúfaného.

šúlistka = šolístka (v. t.) záp. Mor.

šulif, váletí: Přišúľuľ bečku piva (laš.).

šulý, ošumělý (val.).

šúm, -u, pěny na roztopeném másle n. medě (Schauum).

Šúmedě, pl. f., vinohrad (Radějov).

šumela: Tam bela šumela = rej (Maš.).

šumelit se = chumelit se (sev. Mor.).

šuměna, jméno ovce = šumná (val.).

šumina, les (Litovelsko).

šumitať se, potáceti se: Opilec se šumitá (Vah.).

šumnota, paráda: Něbylo takej šumnoty na světě (laš.).

šumný, hezký, fesch: Šumná děvčica (val., laš.). Všeci lidé na ňu hledá. jaká je šumná (Bart. II. 74). Botky šumne byly (Suš. 129). A v tym našim Pišču jest tam šumně (Suš. 388). Rada šumně chudžiš = hezky oblečena (Suš. 541).

šumplica, -ce (šompleca) 1. metelice, 2. mela, rvačka, též hlučná zábava: O té šumplici dověděli se policajti (Vyhl. I. 78).

šumtavý = šúkavý (v. t.) záp. a sev. Mor.

šúňé, -ňá, náplava (Podl.).

Šuntrák, trať (Počenice).

šupa = šupka (laš.).

šupáky, pl. m. 1. nohy (potupně): Natahl šopáke = umřel (Maš.). 2. pantofle n. obnošené střevíce.

šupaňa, -ně 1. pohánka upražená, na mouku semletá a ve vodě za kaši uvařená. 2. žrádlo praseti ze šupek pohančených a zemáků (val.).

šupat 1. hodně jísti: Ale sa's našupaľ! 2. Dyby byla kosa nabróšená, co by ona drobnó jatelinko šupala! (Suš. 638).

šupavo: Martinek má botky na šupavo, aby mu to necupalo (Suš. 561).

šupelica, -ce, metelice (val.) = šumplica.

šupět, int. šupotat: Prší tak šupoce = šustí, šelestí. Ale ráno bude šupět! = mrznouti. Šupělo mu = dostával strach, napěkaľo mu (v. t.).

šupěna, jméno kozí (val.).

šupina z ořecha, z vejce = skořepina (Zábřežsko).

šupka 1. slupka, 2. víčko oční.

šupkat, šoupavě choditi: V tech papučách sa faň šupká (Zl.). Mladěj dáme střevičky, aby si šupkaľa (Suš. 420).

šúplivý, nepodárný (val.).

šúplstat se po zemi, šoustavě se posouvati (Kunštát).

šupovica, -a, vysoká čepice zimní (dok. 177).

šúr, šikmý, diagonální směr: šúrem, na šúr. Hľedí šúrem = šilhá. Švagera jěľ šúrem a šúrem = sem a tam, krížem krážem (Vlk 70). Rozdrapila si šúrem zástěru = ven koncem (Df.). Všecko mu ide jaksi šúrem = na přič (slov.).

šuraňa, -ně, m., šilhavec (laš.).

šuránek = letnica: Mam jenom ten jeden šuraněček, kery mam na sobě (Suš. 602). Srovn. šorec.

šúrek, vůľ »našínský« (domáci), proti volu uherskému (horn.).

šúřif 1. šúrem (křivo) něco dělati (řezati a p.) val. 2. šilhati (laš.).

šurľac = švřľac, quirlen: Un tež ve všickym šurľo = všetečka (Lor.).

šurp, -u 1. ruda na ovoci, 2. lupinky kůže ve vlasích (vých. Mor.), 3. prašivina (záp. Mor.).

šurpáň, -a, ovoce rudou spálené, zakrsľé jabko, hruška.

šurpivý, *šurplivý* (Jicko) rudou opálený = ovoce.

šury: Chodí šury mury = sem tam bez účelu (Jicko).

šurý 1. šikmý, nerovný: šurá deska = křivá; nádoba šurá = která nestojí rovno. Čára ide šuro = křivo. 2. šilhavý: Židuvka je šura (Vyhl. VI. XIX. 644) Srovn. šúr.

šurymaňa, -ně, červená sukně vlněná, s černými pruhy (val.).

šus, blázen: Co s ním? dyť je to šus.

šusosmef, i, f., daremné, nečisté obilí: Přiřesol do mlýna, a je to len taká šusosmec (Dob.).

šust, -a, m., potřestěné, vrtkavé děvče (Opav.).

šúst: Tož chytňa babu šúst! s ňú ze dveří = vyhodil ji (dok. 247). Všeci plakali, a já šúst! ven = utekl jsem (dok. 87).

šusták, měch vycpaný »šústím«, senem, slamou, za podušku kravařům (val.).

šusták, sukně z tenkého plátna, vyleštěná (v. letnica).

šustat 1. třítí rukou, nohou, 2. bítí prutem: Vyšustál mu (vých. Mor.). 3. stříkati vodou: Vzala hrotek vody a šúst! naň (Jicko, laš.).

šustec, -tca, luštinec (dok. 126).

šústí 1. suchý list na stlaní (horn.), 2. drobné roští, drobné halouzky suché i s listím, suché chvojí (val.): A jak ho zabili, šústím ho přikryli (Bart. II. 15). 3. obklesné listy turkyně (slov.).

šustinky z ořechů, skořepiny (sev. Mor.).

šustka, živé, lehké děvče (han.).

šustky, pl. f. 1. stěvičky z červené skopoviny, zelenou aksamitkou lemované (val.). 2. kroupy ledové (záp. Mor.).

šústky, pl. m., obklesné listy kuřicové. Klasy se »ošústají« až na několik šústků, těmi svážou 4—6 klasů a pověsí na hambálky. Čerstvým a sušeným šústím krmí se krávy. Také na ně zavěšují hrozny, ucpávajíce láhve, obtácejí zátky, zaplétají hřívky koním (dok. 117).

šústník, kůlnička na šustí, suchý list (Dob.).

šústnút 1. švihnouti bičem n. prutem: šúst! ho. 2. stříknouti vodou.

šůša, -še, ušpiněná, nepořádná ženská (záp. Mor.).

šůšák, *šůšaňa*, zakrsalý (vých. Mor.).

šůšaf = šuškat, šeptati (laš.).

šůšeň, -šňa, (sušeň) 1. uschlý sopel v nose, 2. na svíci, lampě, spálená část knotu: Uťři šůšeň. 3. na ovoci na vrchu proti stopce uschlý květ. 4. nedospělý, protivný kluk: Včil se přižení ledajaký šůšeň do obce.

šůšénky, pl. f., sušené ovoce (dob.).

šůškat, int. šuchotat, šeptati.

šůšky, šeptem: To říkám po šůšky (dok. 270).

šůšňák, kdo se s prací šůšní, loudavě ji koná (val.).

šůšniř sa s něčím, piplati se (val.).

šůšňál, n. *šůšňvál* = šůšeň (v. t. 4).

šůta, -y 1. kráva bez rohů 2. 20 zemliček lnu (v. zemlička).

šůtaňa, -ě = *šůtěňa* = *šůtka*, koza bez rohů (val.).

šůtěnka: Úbohá panička, má myslím bídu, chodí jako šůtěnka = ošumělá (Zl.).

šůtky, pl. f., menší gajdy valašské: napitý jak šůtky.

šůteřica, -e, švanda, junda: Tam bela šuteřica! (Maš.).

šůtořica, -e, metelice tvrdým sněhem drobným: Horší bylo v zímě, dyž přišly šůtořice (Vlk 13).

šůtořif, městi sněhem, sněžiti (val.).

šůtý 1. kusý, dobytče bez rohů: Chudobná děvečka mezi bohatýma, jak šůtá kozička mezi rohatýma (Bart. III. 14). Bez té zahrádky byl by ten náš domek šůtý = kusý, jako bez podstatné své části (Zl.). 2. ošumělý: oděv. 3. prázdný: Je tam u nich v izbě šůto (val.).

šůvarina, semýší (plevel) ve vmláceném obilí: Ten jačmeň je sama šůvarina (horn.).

šůveřif sa, bortiti se: deska na slunci.

šůvirý, *šůvirý*, *šůbirý*, *zešůvirěť*, zborný (val.). Žebraček celý šůvirý nemože sa zpřímít = všelijak pokrivený (Slav. ČL. XIII. 371).

šůvirem = šůrem (val.).

šůváb, velká fazole černá, fialově strakatá (val.).

šůvacanec, -nca, sota karabáčem.

šůvacaf, *šůvacnút*, *šůvacit* 1. bítí, udeřiti, praštití: Šůvací ho po hlavě. Kučarčka šůvacla hrcem do kúta (Vlk

80). Švacil ím ke dverom (Dob.)
2. hlavú švácať = házeti (val.). 3. veliký kus ukrojiti, ustříhnouti, nemotorně useknouti a p.: Ušvácl si gaval chleba. Ušvácla si prst (Zl.).

švaček: Když se přede koudel, zbývají kousky s pazdeřím, zvané švačky (val.).

švačka, švadlena (laš.).

švajcnof = říznouti; ušvajcnof = uříznouti. Ušvajcl toho kus (Btcha).
Viz *švácat!*

švajco, -a (pol. szwajca), silné přímé šidlo (laš.; šidlo tu znamená ohnuté, ševcovské).

švajdat se, choditi švajdavě, šmatlavě, kolébat: Než on se přišvajda! (Jevičko) = gļajdat sa (v. t.).

švajdlena = švadlena (val.).

švajśc, švadu, svadnouti (Frý-decko).

švátať, dělati švalky: Tak se to švaľa v hubě jak šiška (laš.).

švalek, svalená částka nerozdělané mouky v omáče nebo chlebě (val.).

švalena, *švalkovic*a, polévka drobková (slov.).

švalka, švadlena (Jicko, laš.).

švančar, švýčar, šafář v panském dvoře.

švančara, silná hůl (od Velehradu).

švandračka, nesrozumitelný jazyk cizí.

švandraf, -dřu, pomalu, z těžka jíti (o starém n. nežuživém): Ledvá švandře. Ledvá sem sa došvandráť dómu (Vah.).

švandrcít, *švandrkovat*, mluvití cizím jazykem neznámým, nebo vůbec rychle, nesrozumitelně: Švandrkala po německy (Suš. 697).

švarný i švárný 1. čistý, čistotný (srovn. nešvara): Si ty švárná hospodyň, sil vařit nám muchy v polévce! (Slov. obr. I. 351). 2. pěkný hezký: Švárný šohaj (Suš. 167). Švarná děvečko, pod' sem! (Suš. 183). Měl jest synek koně švárna (Suš. 532, z Vydří). Máme toho už švárného zasatého = hodně (Dob.). Božátko, on mój měť ai

švarné peníze (val.). 3. statečný: Neboj se, synečku, žádného, mám já bratříčka švárného; dyby tě chtěli zabiti, my tě budeme brániti (Suš. 201). A při tom ohýnku dvanást švárných synků (Suš. 181).

švec 1. ryba acerina vulg. 2. ploštica zdobená. 3. vodomil.

švehlať se, tříti se: Provaz se už švehlať (laš.).

švejhat, šmatlati: sešvejhané boty (N. Město).

šverc, -a, pašer: Jedenkrát šli šverci, co nosili tabák z Uher, na Slezsko (Vyhl. VI. XIX. 900).

švery, pl. m., rozedrané šatstvo, švony (Vck.).

švestky české na Moravě slovou: trnky (slov., val., karlátky (podl., dol.), kadlátky (han., hor.), slivky (horň., laš.). — Mor. švestky jsou drobnější, suší se n. vaří na povidli jako trnky.

švicat = švácat, šlehati: Začala dítě švicat protem (Vyhl. I. 140).

švidra, -y, m. = švidratý, šilhavý.

švidraňa, -ě, švidratá ženská.

švidrat, -dřu, šilhati. Srovn. *svědr*.

švidratý, šilhavý.

švidrnoha, -y, m., kdo chodí švidrem (svědrem), šourem, křivo (Zl.).

švidroň, -a, = švidra (Btcha).

švih, -a, 1. úzký řemen, 2. ocas hovězího dobytka (Jevičko) = šmih (v. t.).

švihák 1. vrbový prut, 2. vyrostlý chlapík (laš.), 3. druh tance (Suš. 602).

švihat: Ten strom švihá! = pěkně roste (Vah.).

švihel, -hľa = švih (v. t.).

švihlý, vyšvihlý, svižný (val.).

švihnout: Z Gránska švihle nama do Oher = rychle nás dopravili (Vyhl. I. 34); švihnúť sebou = rychle se někam odebrati.

šviholit, štěbetati, hovořiti (záp. Mor.).

švihotať, švitořiti: Laštověnka rano stava, švihotava (Suš. 197, laš.).

švihovec, -vca, březový prut na děti (val.).

švihula, -e 1. švihačka, 2. jalová polévka zasmažená (val.).

švihún 1. výhon, prut, stromek vysoko rostlý (srovn. švihať), 2. švihák.

švihýcať, -ám, švihýcnúť, int. slov. švihať, švihnúť: Křúpaľa švihýcť kľobúkem o zem (Slav. ČL. XI. 484). A já jak držím ten míšek v ruce, *švihýc!* ho ním po hlavě = švihl jsem (ib. X. 297).

švirgat, *švirgaty* = švidrat (podl., horn., val.).

švirinkat 1. o nemelodickém zpěvě ptačím: Vrabec švirinká. 2. o neumělé hře houslové: Švirinkali na husle (dok. 157).

švitera: Ľaštovénka švitera, ta nas rano zvoľa = švitořící (Bart. II. 274).

švitorať, švitořiti: Ľaštovénka rano stava, švitorava (Suš. 197).

švon, švonec, hadra.

švondat se, plantať se.

švonec, cancor: Má sukňu sám švonec. Co z těch švonců udělám? (Zl.).

švortelný, vzdorovitý, nepovůlný: Já ti sľazím koňa švortelného (Suš. 7).

švrček = cvrček: Je jak by samy švrčky jedl = vyzábly (val.).

švrčky, pl. f., slzy: Tak mu švrčky

tekly z očí: Vstoupily mu švrčky do očí (Kt.).

Švrčky, pl. m., na Švrčkoch, trať (Vízovice).

švrčela, jméno ptáka (Zl.).

švrčina 1. = smrk 2. živice, pryskyřice smrková (laš.).

švrčiniť = smřčí, smrkový háj (laš.).

švrdlikat, neuměle hráti: Švrdlikalí cosi na husle (Zl.).

švrgľa, -e, = smrk (val., laš.).

švrglica, -e, mladý smrk (val., laš.).

švrgľovina = smřčina (val.).

švrhol, pták fringilla serinus.

švrk 1. Udělo to švrk, švrk! a už mně vlasý opáleny (Mal. ČL. VI. 587). 2. = smrk.

švrkľa, -e, zakrnělý smrk n. jedlice (laš.).

švrľák, moutev. Dělá se z vršků jedlic, místo naraženého kroužku zubatého nechají se stonky větví (Slav. ČL. X. 380).

švrľať, moutiti; zdrobň. švrľigat (Slav. ČL. X. 376); švrľať sebú = mrštně se otáčeti.

švrľikat, švitořiti: Ľaštovička švrľika (laš.).

švrně, -ěte, malé dítě = škrvně.

švrľák, 1/4 litru (Vck.).

T, Ť.

ť příklonné (eth. dat. ti) je časté v laštině; dodává důrazu a vyskytuje se jmenovitě v odpovědích: katať, vetiť, věruť: »Daľa si kravum?« »Daľať«. *ti* se reduplikuje: Tež cíc bych ja ho trhaľa (Suš. 340). »Byľa tam?« »Byľaťiť.

ťa, **ťanu**, inu: »Ťa, všeci ľudě všecko vija« (Vlk 73). »Je ten člověk bohatý?« »Ťa na inu hříšnú, a jak!« »Mám-i iť s vami?« »Ťanu, uděľajte si, jak chcete.«

tabačka, druh hrušek.

tabach = tabák (Lor.).

ťaboliť, honem běžeti (val.).

Tábor, trať (Budějovsko).

tacmo 1. desátek kněžský (laš.).

2. Ve Slezsku sypou pastýřovi v kрмаšný (hodový) štvrtek po měrcě z kusa, čemuž říkají tacmo.

táčka: Ječmen a pohanka na Valaších se *táčá*, t. j. váže se v malé snopečky, a snopeček takový slove *táčka*. Tyto táčky stavějí se pak na poli po čtyřech k sobě, klásím vzhůru, aby vyschly, a takovým čtyřem táčkám říká se *stonek* (stavať do stonků).

táčky, pl. f., (na táčkách) n. *táčka* pl. n. (na táčkoch), kotouč, kolečko (val.).

tadě, *taje* = tady, tu (horn.).

tadekmatu, *tadematuť* = tudy (Brň.).

tadyk = tudy, zde (Btcha).
tadým, tadýmka, tadýmto = tudy (Kunštát).

tadytky, tadytkom = tudy (Třebíč).
tadóto, touto cestou (Zábřežsko).
ťagať, -džu, tadžgať, -ám, mačkati, hnísti (val., laš.).

tah 1. Bel tahem v hospodě = pořád. Je tahem nemocné. Tahem se spolem vadijó. 2. Dó na něho psi tahe = natahuje se jako líný pes, je ospalý (Mal.).

tahák, tahadlo u pumpy (Jevíčko).
tahavo mluviť, pomalu, zdlouhavě (val.).

táhto 1. provaz, jímž se přivazuje pavuza. 2. u vozu, železný prut, k němuž zavěšeno jest váhovisko (vůz II 29). 3. vlečka (Zl.).

tahať konopě, vybírati z močidla (horn.).

táhnút: Veť už táhne na desátú (Slav. ČL. X. 378). Už ně táhne na padesát, táhnút olej, burčák = liso-vati.

táhnút sa, ubírati se: Kam sa táhnete? (Podl.). Táhne sa jak smoľa, mračno = jde pomalu.

tahoun, smyčka u boty, za kterou se bota na nohu natahuje (sev. Mor.) = natahač (v. t.).

tahúci: Má sušjereň tahúcu = ze které se lésy vytahují ven (Dob.).

tahún 1. větev původní, ponechaná zatím na stromě přestěpovaném = šlahún (Zl.). 2. = pojímky (v. t.) val.

tajak = tak jak (val.).

tajat = táti: Zítra nám bude tajat (slov., val.).

tajemnica, -e, tajemství (laš.).

tajit sa, zapírati: Nětaj sa, šak som sa já dívál (Bart. II. 4, horn.).

tajový čas, Tauwetter (laš.).

tak: Tak, ja veru tak, přísvedčuje (horn.). Dyž sem zpívala, tak sa krávy pásly = pěkně, velice. Tak sem se lek! Och, tak sem včera plakala! (Slav. ČL. XI. 323). Co je do týdňa šest dní a šest nocí, od večera do rána ňa tak den osvíťí, t. j. jak mne tu vidíte, bdící, nezamhouřila jsem ani oka. V Assisi sme byli tak štyry

hodiny = asi (Vyhl. I. 63). Šak po něm tak nic není = bez toho (val.). Tak týden měla sem pomocníka = právě před týdnem (Kda II. 192). Tak rok byla povod' Chod' můj milý, do tak roku (Bart. III. 194; attributivně = do dneška za rok). Počkej až do tak roku, jak bude. Je mi dlužen od tak roku = loni v tomto čase si vypůjčil ode mne. Nech si na takto rok iných kosců hledá (Bart. III. 516). Prší, tak čapoce; já, tak mu od huby prší; zmokl sem, tak ze mne téklo; zpívali, tak dědina jačala (význam účinkový). A dyž ty tak, dyž ty si's vzal kamaráda z vojny za kmocháčka, nech ti včil kamarád ai maso kúpí (dok. 12; ell. = když ty tak jednáš). »Enom dyž si ťa bude považovať a poslúchať ťa!« »Ach, takto, musím říct, ona sa ke mně má pěkně« = co se toho týče (Slav. ČL. XI. 322). — Někdo na něco hubuje a po vysvětlení uspokojivém řekne: »Tak jako tak!« = je-li tomu tak, neříkám nic.

takěj = také: Macháček takéj sa nestará, jak bude dálej (Vlk 22).

ťakotať, -cu, klábositi, žvaniti (val.).

ťakotina, žvast: To sú takové ťakotiny (Slav. ČL. XI. 179).

ťakovný = takový (Lor.).

ťakový 1. = tak: Me nézme takovi jádrni jako te. Bez tech hodin je to takovy smutny (Mal. XXIII. 221).

2. nepatrný: Žabili zme edem takového škňurca = nevypělé, nevykrmené prase. 3. zvláštní, důležitý: »Co je nového?« »A nic takového« (co by stálo za řeč). Nic takového se nestalo. 4. Tož šak ně pověz, já to nebudu žádném povídat; šak víš, že néjsu taková (abych to povídala, klevetnice). 5. Dyňový jádra taky nemajú ženy takový jest (euf. = těhotné) dok. 129. 6. Přídavné jméno *ťakový* se rádo vynechává: Deť naši nebele, abe im bele órok nedale. On není, že be zaplatil (Mal. XXIII. 41).

ťakva, euf. sakra.

ťakvit sa: Mně bez brýlí tak, tak že sa ty litery ťakvija = neurčitě značí (Slav. ČL. XII. 421). Mach sa

už málo mezi stromy ťakví = značil se v nejasných obrysech (Vlk 42). Strniska holé, ešče že to zeľé sa zde onde ťakví (Slav. ČL. XIII. 371). Kostel sa v dáľce enem ťakví = oblikskuje se. »Ťakví-ji sa ti jaké světo?« ptaľ se kdosi slepého žebřáka. Ozi-miny sa ťakvíja = sbírají se, zotavují se. Ťakví sa mi, ťakví sa mi v hlavě = tane mi na myslí, něco se mi v hlavě plete (val.).

táľa, -e, část (z něm. Teil): Na konec v tom prahu zakopaľa táľu (Suš. 779).

taľafatky, pl. f. = šarapatky (v. t.) val.

taliga, pěší valašský vozík o dvou kolech, na němž rozvážejí žebře, lopaty a p. po světě.

talón: Než se vrátil, byl ženich v talóně = zmizel beze stopy (dok. 249).

tam (tame, tamo, tamej, tamoj, tamok, tameky, tamejky, tamyk, tamyky, tamykoj, laš.): Dyby býľ nebožtk strýc na světě — Pámbu mu tam odpusť = na věčnosti (Slav. ČL. XII. 229). Nebuď mi tam! t. dlúho (Jicko). Že má v těch holuboch zápoľé — no nech si tam má! (Slav. ČL. X. 37). — V laštíně slyšetí toto příslovce za řeči velmi často, sluchu cizincovu zcela nadbytečně: Dži tam do hruma! To je tam darmo! Un tam něubľíži žadnemu. Ja tam něpravim, že . . . Ai travu jedľi ľudě; no, ja sem ji tam nějidaľ, ale ľladu sem se naľuľ. O vodu teľ tam něni = o vodu není potíľ.

tamodtáď = *odtamtáď*, odtud.

tampadľa, pl. n., nohy (hrubě).

tampať sa = ťapati se, šmatlati se po mokřém, na př. po mokřé roli: Ten tampaľa, kde se tam zas tampaľ! (slov.).

tamtery, pl. f., Spielmarken (Třešť).

tamyk = tam: Švarne dzevky tamyk su. (Suš. 660).

tamzdejš ěľověk = tamější (Slav. ČL. X. 135).

tanat, *tanuškať*, tančiti (v dět. řeči) ND. 24.

taňatať se, -cu, potáčeti se (laš.).

tancuľa, -ľe, která ráda tančí.

tancúvat, iter. slov. tancovat (vých. Mor.).

Tanečnica 1. vrch (Vizovsko).

2. U nás v Malenovicích jest jeden kopec a nazývá se Tanečnica. To tam ty kuzľorky se sbírajy v puľnoční hodinu a tuľ tam tancovaly (Vyhl. VI. XIX. 900).

tanečnice, pl. f., houba clavaria.

taňer, -a, talíř (horně).

tanula, -e, která ráda tančí (dok. 69) = tancuľa.

tanušek, taneček: Něpujďeš do tanuška (Vyhl. VI. XIX. 789).

tanýř, -a = talíř: Chľéb vysoký jako tanýř (Suš. 682).

ťapy, pl. m., nohy (hrubě).

ťapačka, blativá cesta.

ťapal, -a, síť s dvěma oblouky křížem na holi (Strážnice).

ťapaňa, -ě, motyka (hrubě) Vck.

ťapat, -pu 1. silně našlapovati,

2. (ťapkat, ťapuškat) rukama tleskati.

3. mlaskavě, nepěkně jísti: Všecko stápe (chutné, nechutné). Co to pořáď ťápeš? Dyť ťa bude boľet břuch! 4. nepěkně věci mľuviti: Kdo má »hubu nevymáchanú«, ten ťápe.

ťapčič, jísti něco šťavnatého, zvláště ovoce: Chľapci ťapčili to ovűcko (Slav. ČL. X. 375).

ťapka se vymasnažuje, aby některého ze spoluřáčů ťapnout mohl, t. j. ruku na někoho vľožiti, tepnouti ho; odtud ťapka = ťapkáč (Kďa II. 342).

ťapkat, pomalu, z ľehka tľouci. Kdyľ je máslo stľučeno, ješťe se ťapká, by se srazilo v kouľi. Ťapkal mě rukó po ľecách (Vyhl. I. 72).

ťapóšek, uťapkaný, ucouraný (Mal. XXIV. 342).

ťapuškat, tleskati rukama (v dět. řeči). Řiká se: Ťap, ťap, ťapušky! pojedeme na hrušky atď. (Btcha).

taran, beran na zarážení kolů (laš.).

taráňat = žvaniti (val.).

taráňat sa 1. toulati se, 2. stěhovati se: Kďe sa s tľým (nábytkem) potaráňáľ? (Vck.).

taras, -a 1. chvojí: Šľe na taras do ľesa (Zábřezsko). 2. živý plot

(Podl.). 3. odrážka v řece (Lor.).
4. pole na stráni (Jevíčko).

táraf, plácati, žvaniti: Co táraš?
Pořád' o jednom tára (val.); int.
taráňat' (v. t.).

táraf sa, toulati se: Zas sa kdesi
tára! (val.).

tarazgaf, iter. slov. táraf = ta-
ráňat' (v. t.).

tarča, -e 1. terč (val.). 2. Nata-
huje tarču = moldánky (Zl.). 3. upla-
kané dítě.

tarčavý n. *tarčivý*, plačtivý (Zl.).

tarčina, jméno ovce strakaté (val.).

tarčit, brečeti (vých. Mor.).

tarčit sa, durditi se: Proč sa
tarčíš? (Zl.).

targavý n. *tarkavý*: kráva, jež má
černé n. červené skvrny po bílé
srsti (val.).

tarkoš, strakatý pes (val.).

tarmak, první den dvoudenního
jarmarku, dobytčí trh.

tartas, hluk (záp. Mor.).

tarvasit' = harvasit', povykovati
(val.).

tarygovaf, běhati, lítati (val.).

fafaný = čananý, krásný (v dět.
řeči, laš.).

tatar 1. z prutů spletený švihoun na
pomlásku, 2. pastýřský bič, mnohem
silnější obyčejného biče, druhy
pořádný provaz, připevněný na krát-
kém, pevném bičisku, »násadkou«
zvaném. 3. karabáč: Dyž půjdu za
stádem, plesknu si tatarem (Suš.
483). Se mi zdá, že tatar bude mět
hody = dostaneš bití.

tatarák, *tatarčok*, puškvorec (laš.).

tatareček, kostěný knoflík u ko-
šile (val.).

tataraka, plevel podobný pohance,
listy má větší, bujnější, květu skoro
neznati, malinké zrno je ve tvrdé,
tlusté šupce (val.).

tatarovat, bít karabáčem: Ženu
budu tatarovat (Suš. 610).

tatik, taťka: jménem tím mluví
žena o svém muži (vých. Mor.).

faľuča, klechtanice, nedobře při-
pravené jídlo: Take faľuchy ja nerad
(laš.).

fava = čava, velbloud (Df.).

taž: Děvucha pasla kačice, a vo-
laľa ich: taž, taž, taž (Suš. 405, laš.).

tažitý, podlouhlý: kameň (val.).

tě příklonná částice 1. snad, asi:
Bude tě desi zamrzlý Váh (Slav.
ČL. X. 379). Žutochvost ohlédá tě
si místo na hnízdo (ib. 38). Hořké
je to; bude tě v tom polýnek (ib.
XII. 190). 2. důrazově pleonasticky:
Myslím tě, že to už bude zkyslé
(ib.). Vidiště ho = hle, hle; po-
dívejme se na něj (Vlk 56). Srovn.
rus. pajdom tě = pojďmež. Dle
toho nebylo by správným mínění,
že české *tě* skládá se z enkl. *t* a *je*,
a že tedy tvary *jsoutě*, *kdyžtě* a p.
jsou nesprávný (Vodička v Čas.
Mat. mor. 1901 str. 165).

těct: Proso teče = zrnka vy-
padávají (je-li větrno). Srovn. »ptáci
proso vypili«.

tečevec, -lca, hlavní proud řeky
Moravy (slov.).

-teď a **-teľ** jsou náměstkové živly
složených s předložkami příslovci
tam, kde *keď* a *keľ* (v. t.): doted',
odted', poted' — dotel', odtel', potel',
ztuodtel', ztamodtel', zateľ = dokud,
pokud atd.

tedaj, tehdy (laš.).

tedé, *teděčky* = teď (Tišnovsko).

tedovaj, tehdy (horn.).

těhniť sa, tísniť se, tlačiti se:
Těhniľo sa tam toľkého ľuda jak
kaše v hrnci (Vlk 7).

tejcit, dychtiti, toužiti: Tejci do
domova (N. Město).

tejdenek = týden: Před tejden-
kem, v tejdenku (Jemnice).

tele: Když jalůvka poprvé k te-
leti jest, udělej jí ze tří vajec svítek =
když se má oteliti (Mor. lid 255).
Jak přijdež vojak na vojnu, to mu
daju čela na hřbet a kravsku nohu
na rameno (laš.). Daľa diťa do trá-
vnice do teľate = na jednu stranu
hlavu, na druhou nohy, jako tele,
když se nese v plachtě (Vah.). Ne-
stoj tu jak tele Machovo = hlupák,
nemotora (vých. Mor.).

teľacko, tele trochu odrostlé (val.).

těľatník: Krava ma cosi v těľat-
niku, Gebärmutter (laš.).

Telecnik, -a, jméno trati u Lověšic, na níž se snad telata pásávala? (Btcha).

telej (laš.) = tolěj (val.), tolik.

tefenec, -nca, tele býček (val.).

tělesnosť, euf. ženská hanba, jako „přirození“ mužská (laš.).

tell, -á, -é, toliký (horn., laš.).

telička, tele jalůvečka (val.).

telif se: Ten se těli = táhne se pomalu (laš.).

telkovy, *telky*, tak veliký: Telkove pynize (Lor.).

těluch, telátko (přezdívkou), hlupáček (laš.).

temloch, slepec (Df.).

temnica, -ce, vězení: Janka do temnice (Suš. 792). Dala bys mně tú Koryčanskú temničku (Suš. 138).

temný, slepý (Df.).

temu, proto: To ja temu pravim, že sem to sam vidžel (laš.). Srovn. čemu.

ten a zvláště střední **to** 1. *mívá mnohem častěji význam vytykávací než v jazyce spisovném*: Te si umijó stópať, te Malékove děfčata! Ten přivaľ tak te kláske do té zeme vpljeskaľ. To istě vám řekľa Francka, tá klebetnica. Kade to taďe pudu do Přerova? Tož bude to pršet? Toto zas bude pršet 14 dni, jak je ten svět zataženě! (Mal. XXIII. 262). Zdáž bych sa toto nestyděľ, takový mladý chláp (býti tak tlustý) Slav. ČL. XII. 131. Lidé by sa chystali set, a toto nechce pršet! Dyž toto pořáď prší! (Zl.). A dyž toto cosi tá letojši zima je taková močná! (Slav. ČL. XII. 274). Janku, tobě to dochtor nepověďeľ, aľe já to vím: ty to máš umřít do týďna (Slov. obr. II. 123). Už toto třetí rok, co tam (na hřbitově) milěho mám (Bart. II. 349). Komu ty, ma milá, košulenku šiješ? To tobě, synečku, jak pomaširuješ! (Suš. 583). Jak ste upoceni! To ste utěkali! (Slov. obr. I. 291). To on se tak zapálil! To on tak skoro odešěľ = proto. To prší! (hle, jak silno prší!). To zme si dali! To sem se ľekl!

2. *Střední rod bývá někdy s příhanou*: Ti cegáni, nic to neděľa, a je to taky živo, takové statek! (Mal. XXIII. 162). Vřči to po mě, esli mě to neužere? (o psu, laš.). Nění toho nikde, a jak sa to oháná! (nadutý člověk). Neumí to ani zazpívat! (dívka).

3. *Někdy náměstka to uvozuje místnější vysvětlení*: Lódil si jo, lódil, to kósek po kósko (Bart. III. 42). Má maměnka milá okýnkem se dívá, to na vtáčka jeřábka (Bart. III. 2).

4. *Velmi často bývá vytykávací to při příslovcích a výrazech předložkových. Ve výrazech předložkových se náměstka neshoduje s podstatným jménem, klesly-li tyto v příslovce*: Pořáď nění toho hdy. Gdy to bylo? Viš, v to zěmně, jak zme vozefe to dřivi. Zamrzlo na hoľo, aľe potem na to jaře navaleľo snihu a nemrzlo. Debe to beľo v zěmně, to be se s tēm masem mohľ držeť, aľe v to litě to hned zavoní. Tehda po to tmně mu to už nestáľo za to tam jezdiť. Šil sem mu na protiv, a jak sem mu na to protiv šil, potkaľ sem Janka. Jak sem vám řikaľ, v to vedně nic neuděľaľ a večir utekl (Mal. XXIII. 362).

5. *Náměstka ukazovací mívá druhdy význam sdílný (ethický)*: Leží, leží, ležet bude, aľ ten anděľ trúbit bude (Suš. 16). Co sem se nachodil po téj tmavěj noci (Suš. 400). Kolko ty tech děťi máš? (Suš. 197).

6. *Náměstky ukazovací užívá se často v pohodlném slohu vyprávěcím*: Potom šli do zámku. A dyž do toho zámku vešli . . . Vylézl na střechu; a dyž na tú střechu vylezľ . . . Přišla na zpadek (= spátek); a dyž na ten zpadek přišla . . . (laš.). Podobně: Stařenka, ti pořáď přadú. Jozef, ten rád chodí do školy, aľe Janek, ten rači za kravama.

7. *Náměstka ten mívá význam přidavného takový*: Já něsu ten, abech ze sebe nechaľ děľať blázna. Já něsu ten, abech neuměľ odpověďeť (Mal. XXIII. 361).

8. *Vytýkavé ten spojuje se s před. jménem takový*: Majó tam mušek, takových tech černých s tema zobáčkama plno. To dlóhy obili se lepší mláti jak takovy to zašrudly (Mal. XXIII. 362).

9. *Ten i ten znamená tolik co každý*: Chebi člověk ten i ten, tak to Jankovi nesmime mněť tak za zly (Mal. XXIII. 362).

10. *K náměstce ten přidávají se příslovce tam, hen, toť*; tam ten = onen: Na téjto straně, tam na téj straně. Tento ječmeň je pěkně, ale po tam tem nic není. — *hen ten* ukazuje na osobu poněkud vzdálenou, *toť ten* = tento (Mal. XXIII. 361).

11. *ten* znamená *dnešní, letošní*; *tam ten* včerejší, loňský: Nespala sem celý týdeň, ani tam téj, ani téjto noci (Suš. 631). Téj noci nespaly, na druhú nebudú (Bart. III. 197). Ten rok = letos, teho roku; tehoroční = letošní (val. horň.).

12. *Tento podle svého ukazovacího významu znamená často to, co se hojně vyskytuje, tedy obyčejné, prosté*, na př.: tento člověk = obyčejný člověk, tedy rolník proti měšťanovi, táto serka = zápalka obyčejná proti švédské: Temato serkama na větře nezapáli. Pro ňu je tento člověk sprosté, ona be chtěla nejakýho pána (Mal. XXIII. 363). Co tam belo samé šlechtě! A tito ledi moseli jenom pod bránama stát a po straně v kótech (Vyhl. II. 22) Moc se hích tam zešlo, he tito lidi = kromě panstva i obecný lid (Brň.). A co myslíjů, že títok lidi včil se s tým možů extrátovat? (dok. 14). Ale to nebyly tak tyto ženský, do ví, co v tem bylo (dok. 253). Já vás ouroky zažehnávám, zpáteční i tyto = obecné (Mor. lid 203).

tenčica, -e, tenká košile nedělní.
teněj, comp. adv. tenko: Pokraj to na teněj.

ténka, *týnka*, tyčka (záp. Mor.).

tenkeľ, -u, špalda (horň.).

tenko, málo: Po tenku jich tam bylo. Máme peněz po tenku.

tenký: Dyž pro tó tenkó jeli, stříbrný voze měli, dyž pro tó klostó jeli, slaměný voze měli = štíhlou, stepilou (Suš. 758). Tenký hlas = vysoký (op. tlustý). Tenký větr = pronikavý, ostrý. Má tenké uši = bystré.

teňučký, pěkně tenký.

teňúnenký, velmi tenký.

tepať = zlehka uhoditi, tepnouti; odtud hra: *na tepanó* (Btcha).

teplějšo: za teplějša = za většího tepla (val.).

teplíce, pl. f., teplé krajiny: Na sv. Jana stěti bocani do teplíc letí (Mor. lid 82).

teplina 1. Dědina je v teplině, v teplém údolí, chráněna od severních větrů (val.). 2. trať (Litovelsko).

teplo: Rybník se loví na tři tepla = každý třetí rok (Telč).

teplúčko, příjemně teplo.

teplý, bohatý: To je teplý strýc; má nekery tisíc.

těpnůť, tepnouti, plesknouti (val.).

teprv (horň.), *tepráv* (záp. Mor.): Tepráv mně chceš ovsu dávat (Suš. 531). *teprem* (Jicko, laš.): Teprem ty plakati budeš (Suš. 461), *teprum* (slov.): Tu sem si teprum zpoměť (Suš. 665), *teprym* (Lor.), *teprú* (slov.).

potěr, jikry rybí.

teraj, tudy (Frýdecko).

teraz, *terascky*, nyní (laš.).

těřazg, -u, drobné, ostré kamenčí: Poře bylo sám čirý těřazg (Vlk 9).

těřet, stářím, vlhkem tlíti: plátno.

těrcha, tíže, břímě: To je hrozná těrcha, sami toho neuzvihnem! Hadači sebrali své těrchy a šli (Kda I. 270).

těrina, *těrinka* = teřina (třítí), něco utřeného, odrobinka, kousíček něčeho (horň.).

terš, -e, f., tíže (záp. Mor.).

terygať, stěhovati: Už zme ho vterygali. Štrnást dní před sv. Duchem ovce terygajú sa na salaš.

tesa, otesané dřevo, dlouhá lať u plotu, na niž přibíjejí tyče (záp. Mor.).

tesař, -a, brouk tesařík (val.).

tesklivý: Dítá je tesklivé = nepokojné, když se mu na př. řežou zoubky.

To je s takovým nemocným moc tesklivé = trapné, moc vystojí, kdo ho opatruje (Vah.).

tesknit, toužiti: Má mamička neví, za kým mé srdečko ve dně v noci teskní (Suš. 199).

tesknice, pl. f. 1. domácí nemoc, Heimweh (val., laš.): Tesknice ho berú. Král viděl, že by tam od teskníc musel umřít (Kda II. 118). 2. Náruživou toužebnost po milenci nebo po milence v okolí Rožnovském nazývají tesknicemi (Kda II. 327).

teskný: Žádalo se, aby ten, kdož přísahá, tak činil na tesknou útrobu, t. j. na tšfutrobu čili na lačný žaludek (arch. III. 139).

tesový: Dvorek je ohrazen tesovým plotem (Žd. obr. 91) v. tesa.

těšena, jméno krásy (val).

těšit se čemu, nadíti se: Netěšte se, chlápci, mému marylánku (Suš. 734). A já sem sa těšil peřině, dučně, včil moja hlavěnka na hoelé buchne (Bart. III. 671). Jak zemáky dobře neokope, tož sa jím može netěšit (Slav. ČL. XII. 43).

tešla, -le, sekera tesařská (val.).

tetěč, -a, manžel tetčin (val.).

tetkovať komu, říkati tetko: Ona mi tětkuje (laš.).

tetlucha, aethusa cynapium (bot.).

tém (tým), proto: Tém ja to povídám (Zábřežsko).

těž, (val., laš.): 1. ve větě imperativně znamená prosbu: Dejce mi tež vody! 2. v otázce vlídný důraz: Co tež tu robitě? 3. dodává vůbec výrazu vlídnosti a srdečné přítulnosti: Afe tačinku, vy šće tež dživni (Lor.): Maľčinko, doleť mi tež do kuzně! Ej di tež! S vami tež ve fazole hrať! Co tež to tu je? Což to tež bylo? Kaj tež su naši syrći? Afe dítě, dítě, co tež nepravitě! Moc-i tež ten kabát koštuje? Kaj tež iděš, sestřičko ma miľa? (Suš. 5). Ach Bože muj, Bože, co je mi tež zle (Suš. 465). Jak se ti tež ty kravičky pasu (ND. 208).

těžá, -že, *těždar*, tíže, těrcha (laš.): To je težar, to ja něuněsu.

těžít sa (ťažít, čjaziti), tížiti se = stíhat sa (v. t.). Těží sa ím to brať (horn.).

těžko: Varaj (vari), bo mam těžko t. j. nésti, vézti, těžko nesu, vezu (laš.).

těžký: Ryž je těžká zrnem. Ani sem si nepomyslel, že by ten baťoh byl tak těžký nést (val.).

Tchán, **tchyně** mezi lidem mor. není nikde známo; na Zlinsku, na Hané i j. říká se jím »tatíčku, maměnko«, na Podluží »svadební tata, svadební mama« nebo »svat (svatík) a svatka«, oba slovou »svaté«, svatové; toto také známo na Val., na St. Hrozenkově »sváko« = tchán. V písni z Velké (Bart. III. č. 454): »Tam ňa, Bože, tam ňa, de bych byla sama, de by ně cvegruša nerozkazovala«, cvegruša znamená tchyni. Na záp. Moravě (Meziříčsko, Třebíčsko) tchán a tchyně slovou »pantatik« a »panimatka«. — Na Zlinsku svatíci jsou rodiče ženichovi a nevěstini navzájem.

tchoř 1. domácí zloděj. 2. obilí, které hospodyň nebo děti bez vědomí hospodářova vezmou a tajně prodají.

tchořovica, -e, zimní čepice, obšitá tchoří kožešinou.

tihla, *tihlička* = cihla.

tihnout, rychle jíti: Tihni pryč! (tahnót = táhnouti) Mal. ČL. VI. 73.

tihoba, tíže na prsou, těžký dech.

tihota, těžkost: Pak sem z tech rol všecko prodaja s tihotó ty peníze natržil (Vyhl. II. 105).

tihy! v levo! (velí se volům) Zl.

tichavský, adj. místního jména *Tichá*: tichavská horka; tež příjmení.

ticho: ani nepřkne, ani nešpetá, ani nemrká = je ticho. Je tu ticho, jak dyby mak sěl. Su tichem. Tičkem bud' (laš.).

tichopad, tichošlápek (laš.).

tín, *tinit* = stín.

tíňa, -ně, f, tfn: Chodi jako tíňa (laš.).

tínit: Jak je ke štvrtěj hodině, tož tam už tíní = je stfn, slunce nedosvití. Postajte, chlápci, v naši síni, pokúd' tam ešče na vás tíní (Bart. III. 242).

tintěra = titěra (val.).
tipka, slepice v dět. řeči (slez.).
tipuľa, -le, slepice (lichotně, laš.).
tirňa, -ně, místnost, kde se len a konopě trou (val.).

tisař, tisařský = císař (Jicko, laš.).
tisk, tlačence: V kostele byl veliký tisk. Nemá tisku = pilno (val.).
tiskatý, kropenatý: jablko, zemák (val.).

tisklý pass. = tištěný: písnička.
tisnoba, těsnost, úzkost, nouze (val.).

tisnúf 1. tisknouti, tlačiti: Co sa tisneš? Keď dotísne naňho, mosí človek = dolehne. 2. nutiti: Ja vas netisnu. 3. tisnúť se čeho = dotknouti se (laš., horn.).

Tisúvka, trať (Skreje; bývalý tisový háj).

tisoň, -a, vůl tisé barvy (horn.).
tisový: Půjdeme my tam k tiso-
 věmu lesu (Suš. 459).

tisufa, -e, kráva tisé barvy (val.).
tisý, červený jako tisový kmen: kráva, vůl, tele (val.).

tiščenka, prací modrá sukně s bí-
 lými pruhy nebo tečkami nebo drobnými bílými kvítky.

tíž, -a = číž (laš.).
tížif = čížif, bystře hleděti jako tíž (laš.).

tížif sa: Bože, netíží sa mu ešče na staré koľena = práce mu není obtížna (Jicko).

tkáč, -a, tkadlec: Tkači tkaju platno, tkalci mušelin (laš.). Už sem ju (přízi) do tkoča daľa (Suš. 340).

tkanice, pl. f., krajky (slez.).
tkánka, ozdoba hlavy nevěstiny a družiček, z dělaného kvítí, pozlátka, zrcadélek.

tkaf (za-, ode-, ve-, pri-), cpáti: Vetkajte to za opléč! (horn.).

tľa, val. *tlo*, prkenný strop.
tlačénka, tištěná modrá sukně (Vah.).

tľafať, žvaniti (val.).
tľafka n. *tľárka*, setléle dřevo, práchno (val., laš.).

tľamka, v. pluh 8.
tľapor, -a, roztlápaný kravinec n. krombožinec (laš.).

tľaskať, -šču = mláskať: Tľasče pyskama jak prasa (při jídle) Vah.
tľaskomina, laskominy (Telč).

tľasčet 1. mokro v botě tľasčí (šplechoce), raci (chycení), prasata (žerouce) tľasčíja, 2. tľasčí = prší (val.).

Tľasčenka, hora na Vsacku.
tľaf, — tľaju: A což to tu tľaje? = tľí, doutná (Slav. ČL. X. 299).

tľeskať, -šču, pleskati, žvaniti (Vck.).

tľeť, — tľím 1. doutnati. 2. Už mi tľelo = dostával jsem strach.

tľipať, -pu: Vapno tľipe, t. j. když se hasí, dělá: tľip tľap (laš.).

tľúct 1. máslo se tľuče, stľúká v maselnici, 2. o zpěvě slavičím a křepelčím.

tľúct sa: Tľuče sa tu už týdeň = zdržuje se v naší osadě, v našem okolí, dnes tu, zítra onde (o cizím). Janek je včil v Přerově. Myslí si: jak sa přetľuču, tak. Má tam dva bratry, a tož u nich sa tľuče. — Tľuče sa po lidoch = nemá svého bytu (val.). Šohaj sa na dvoře tľuče (Bart., II. 150).

tľúček, *tľčko*, trdlo (val.).
tľučeňaky, tľučené zemáky maščené (Vych.).

tľučenka v. chalupa.
tľučinky, pl. f., druh jídla moučného: když voda valem vře, trochu se jí odleje a voda v hrnci se zasype dobrou pšeničnou moukou a utlačí se. Potom se v tom těstě udělají tři dírkky, a když voda těmi dírkami na vrch vyvívá, míchá se těsto, až stuhne. Jí se to na kusy roztrhané, buď maščené nebo popluskané horkým povidlím (Hranice).

tľúčka, dřevěný hmoždír na mák (Zl.).

tľúk 1. dřevěné trdlo na opichování krup ve stupě, 2. hůlka od máselnice (laš.), 3. nemotora, »kde ho postaví, tam stojí«: Co mi to vedžeš za tľuka (Suš. 462).

tľukáč, -a: Tľukáči tľukou odrhnutý a sušený len hůlkami (záp. Mor.).

tľustina, tučné části masa (laš.).

tlustý jak úl, dyňa (ženská), íkavec (chlapec), válec (malé dítě); prasata sů jak jelci; je tlustý jak švec na kořeně (iron.). — Tlustý hlas = nízký, hluboký. — U Lachů tlustý znamená jen tučný; »tlusty strom« se neříká, nýbrž »hruby«, »zrostly«.

tluščka, síla, hromada, mnoho: Na krovkách visela tluščka šrůtek (Vlk 47). Tehdová bylo tluščka ovec (val.). Hořubů tam bylo dycky tluščka (Slav ČL. X. 46).

tma: je tam tma jak v měše, jak v kabeli, jak v krávě, že by mohl do oka pichnůt, že ju može krájat. Vezněte ma sebů do tých tmavých žlebů (Suš. 181).

tmavý měsíc. Na Valaších místo přírázek obecních starostové vybírají od občanů na větší výdaje tolik, co platí každý daně na měsíc. Tomuto poplatku říká se tmavý měsíc.

tměj, comp. adverbialního subst. tma.

Tmovnica, -ce, trať (Vizovsko).

to = tož, tedy, v závěti vět časových a podmíněných (val., laš.): A jak mi to jedno kvitko urveš, to se ty mne, synečku, něvezmeš (Suš. 292). Jak zakrojil do chleba, to krev z něho běžeľa (Suš. 91). Rob, švagrova, jako ja, to budžeš mēc kus chleba (Suš. 91). A dyž bylo kole vesna, to kuřička vajco sněsla (Suš. 434). Že hev něpoženěš, to nic nědostaněš (ND. 208).

toboľa, mošna, tobolka: Vyjal šatku z toboľy (Suš. 85). Dejte groš, dva do toboľy (Suš. 740).

Tobolčí trať (Blansko).

Tobolky, vinohrad (Nechvalín).

točací: Maslinky točací mají enom u hrubých sedláků = na točení, vrtění (dok. 119).

točák, 1. kolotoč (Zl.), 2. druh tance (Suš. 602).

točec, -čca, vnitřní část tabernakulu, která se točí (val.).

točeček, kloub, článek prstový (val.).

točenica, -ce 1. točení, 2. vír větrný, 3. kolotoč (val.), 4. u dveří

pant, na němž se otáčejí dvěře (záp. Mor.).

točit 1. caus. slov. téci, nalévati: Nebudeš nic robiti, enom vínko točiti (Bart. II. 35), 2. pořad o jednom do kola mluvíti, okolkovati: Nětoč! (laš.; srovn. č. táčky).

točit se: točí se jak kača v čepici, šiška na másle, motovidlo. hoľub na bani, vůľ na ledě. — Běží voda, běží, kolečkem se točí (Suš. 53).

točka, kohoutek u bečky (Df.; srovn. točit).

fohnat se, tísni se (záp. Mor.) v. těhniť sa.

tok, enklitický přívěsek: tentok = tento, tudymatok = tudy (Tišnov). Povídala to naša Hanyša, vištok?! (dok. 19).

toľej, tolik (val., slov.): Ašak ty, Michálku, toľej hříchů nemáš (Suš. 166). Dyť je ho za toľej = je s to (Vlk 17). Raz toľej = jednou tolik; pů toľej = polovic tolik (Slav. ČL. X. 136). — *toľejho* (m. a n. sg.), *toľej ju* (f. sg.), *toľej ich* (m. f. n. pl.) = ten tam, utekl, zmizel a p.: Złoděj pohodiľ měch a toľejho! Střeliľ, a vrana toľej ju! (Kt. z Opavska).

folet se k někomu, tuliti se (han.).
tolí, tolik: Tolí ledi, mezi tolima ledima (han.). Hdže si toli času byla? (Suš. 13, laš.).

toiita, vincetoxicum (bot.).

toľký: V izbě sa těhniľo toľkého ľuda = tolik ľidu (Vlk 7). Věrite, toľkých ľudí musí na tem vojnicku zhynůt, je-ji teho třeba? (val.).

tóňa, -ně, f. (tuoňa), tín, stín (horň.).

foňkat, fňukati: Pořadť foňká a jojká (Vck.).

topánky, -ů, střevice (Df.).

topárka 1. hůlka od máselnice (val.), 2. dřevěné držadlo vůbec (Dob.), 3. luční šalvěj (val.).

topěna, listina: Dostál sem topěnu z kancelára. Kráľ (v pohádce) poslal topěnu, že psa kočky živit nebude (Zl.).

topení, významu konkr. 1. kamna (kachlová), kamínka (železná), špor-

helt: Fčeř nemajó v izbi topení, až na zemu si dajó kaminka (Mal. XXIV. 343). 2. zásoba dříví, kolik ho třeba na jedno topení: Dèvečka z každého topení oklešek odloží (Mor. lid 143).

topénka = topinka: Kdo sní topénku, toho hastrman neutopí (lidová etym.) Zl.

topinka: Už běži s topinkum = s klebetami (Opav.).

topišče, místo, kde se topí, ohniště: Žena přetahne si dřevo na topišče do sině, tam přeloží na ohynek (Vyhl. I. 34).

topit máslo, vyvařovati; máslo topené.

topivo, palivo.

topoř, -a, druh révy: veliký peň, listy bělavé, velmi rozstřihované, veliké, dlouhé hrozny (Podl.).

topor = toporo (han.).

toporo 1. rukověť sekery (slov., val.), 2. držadlo u lžíce (Jemnice; u Želetavy porišče).

tor: tým torem = směrem, způsobem (val., laš.).

tora 1. stopa: Pes ide po toře (Vlk 42), 2. cesta: To je na téj toře jak Vsetín. 3. Obá sú jednéj tory = jedné mysli, povahou sobě podobní (val.).

torba, mošna: Budu-li žebrakem, budu torbu nosit (Suš. 515, laš.).

tořitř, *torovat* 1. stopovati: Za Dilem tořili vlka (Slav. ČL. X. 379). 2. špinití, zařápati podlahu nohama (val., laš.).

toř, (tořka, tořkaj), adv. 1. *místně* = tu, zde, ukazuje-li se na předmět: »Kde je toř?« »Toř!« Toř máš, máti, cěrku svoju (Suš. 131). »Kde ideš?« »Ja toř ke kmotřence« (Slav. ČL. X. 38). — *attributivně*: Toř starěnka dávajú jejich kravičce polívku (dok. 127). Co se jí toř se starým napovídáme! (dok. 76). Není jak toř Hlavizňovi (fig. 13). 2. *časově* = nedávno: Toř sem ho viděl. Toř na matičku boží byly primicije. Toř kerýsi deň u nás byl. Heděl sem tořkaj na toho Jozefa (Slav. ČL. X. 37). — Toř už je moc lidi na světě = *nyní* (Zábřežsko).

3. ovšem, přisvědčuje: »Sú-li ty hrušky zralé?« »Toř že sú.« »Buděš mě, dcero, živiti, jak nebudu moč robiti?« »Budu, tatičku, toř budu« (Suš. 118). »Jste-li pak také ženat?« »Toř že jsem« (Kda I. 57). »Půjdete li tam ještě?« »Toř půjdu« (Kda II. 160).

tota, digitalis (bot.).

to tak: »Dnes nám bude myslím přšet.« »To tak! a já mám žito na pokládkách!« = to by tak bylo!

toten, -a, sanguisorba (bot.).

tótry, troud, práchno: Dřevo suché jako tótry (Jevíčko).

Tovačovská trať (Blansko)

tovarych, nádeňka (Podl., dol. Brň.).

tož 1. ano: »Ste ze Skornic?« »Tož!« 2. tedy: Tož jak, Jozefe, půjdeš-li s nama? Dyž nechcete, tož půjdu sám. Dyž tak, tož tak. Tož ty tak? »Tož ono je to tak« (tím se končí jako rekapitulujíc delší o něčem výklad). 3. *na tož* dělat komu co = na schvál, na vzdory: Povídá sobě, že mo to jistě stařiček udělal na tož (Kda II. 210). Robí mu to na *ty tože* (Df.).

tóž, com. adv. tuze: Zpivéte, to de práce hnedť tóž od ruky = lépe. Dnes je jí ješče tóž zle = více zle, hůře (Zábřežsko).

řpať = cpáti: Řpať po plnej hubě laš..

řřa, *řřeja*, řřeba: Bylo řřa, dèvečko, zamknuť se v komoře (Suš. 296, (laš.).

tráček, -čka, nízká šle, přivázaná na čtyřech koncích trávnic.

tradrlna, železný pás, spojující podúščicu s nápravou (vůz II. 32).

tradrlinka, železný pásek, spojující násadek (v. t.) s nápravou (pluh 4).

tradrlinek = přaslének (Čejč).

trařit = třeřiti (Suš. 452, horň.).

trařuša, jméno ovce strakaté (val.).

trag, svazek (val.).

tragač, -a, trakař; jeho částí: *trage* n. tragoviny, dvě podelní tyče s rukověťmi, *meče*, příční latě, *kozlík*, hořejšek, 2. velkonoční řeh-tačka (ND. 273).

tragačovať, klebetiti (laš.).

tragať = tragač (val.).

tragačnica, -ce, klepna, které jede huba jak tragač (dok. 97).

tragať někoho někam, strkati. Kde se s tým tragáš? = vlečeš (han.).

tragať sa, loudavě jíti: Kdež ten sa zasěj tragá? (val.).

traglia, -e, kozlík u vozu (Df.).

trachta, hostina.

trajkať, pomalu jíti (val.).

trak: V traku nějakým musela bét = v nebezpečenství (Zábřežsko).

třačka = třelka (v. t.) Jicko.

trandamarýna, nepřilíši chytrá ženština, která chytré rady udílí a za chytrou se pokládá; od slov. trandat (záp. Mor.).

trapič, sužovatel: Dostala sem muža trapiče (Suš. 495).

třasovisko 1. houpavé bahno, 2. rosol (laš.).

třaskhuba, tluchuba (han.).

třaslačka, briza media (bot.).

třaslák 1. třasořitka (záp. Mor.), 2. rosol (val.).

třaslavica, -ce, druh tance (Bart. II. 433).

třaslavice, pl. f., široké gatě plátěné s třepením dole (slov.).

třaslávky, pl. f., drobné dělané perličky pozlacené nebo lístky pozlátkové a v nich hebounké drátky třaslavé na ozdobu voniček (kytek) hodových, svatebních a p. (Kda II. 325).

třasna, pl. n. 1. konce tkaniva vlněného, odstřižené po utkání (Df.). 2. třepení, charpie (laš.).

třasořík, třasořitka, třasichvost, rutililla alba.

třást se 1. Trásla se za mnú = běžela (srovn. hom. *τρεῖν*) Bzenec. 2. Tá pověst se pořád třásla mezi lidem = kolovala, udržovala se (Zl.). 3. třásti se nač = velice dychtiti: Zajíček se na dolině pase, mysliveček se na něho třase (Bart. I. 21). Třase se na gréjcar jak čert na hříšnú dušu. Na děvčata až sa třasú (Bart. III. 694).

tratif: Nádoba trati = teče, je puklá (Kunštát). Hus peří trati. Čas platí, čas trati. Trati paměť.

tratif sa, mizeti: Voda sa trati (v zemi n. vysycháním); snih sa trati (taje); trati sa v oči hleďa (chradne); setí sa trati mrazem (hyne); s poľa sa to trati (obilí se sklízí); lidé sa traťa od muziky (Vah.).

Traty, pl. f., trať (Senice).

tráva. Jakmile se »na vesno svět otevře«, chodí se Zlinsku »cérky« (děvčata) *na rypačku*, t. j. rýpat pamprléšku, pcháčí a p. dobytku za píci. Později chodí *na hledanú*, hledat a trhat trávu v obilí vzrůstajícím, potom *na trávu*, vysíkat trávu na mezích, na hájích a j. Tráva se trhá, škube (val.), spoří (Vyškovsko).

travarka, travařka, dívka chodící na trávu (Dob.).

trávěnka, travička (vých. Mor.).

trávit: Dobře trávi = má dobrou stravu (Maš.). Tam se dobře trávi = stravuje (Žďár).

travlena, dívka chodící na trávu (han.).

travná plachta přehodí se přes záda a sváže s předu na čtyři tráčky (trháčky). Tomu říká 1. náritek slov., val., han.), nárit (Strání), 2. náhrtek (Budějovsko), 3. příprež (f. i m.), přípraž, přípražek, přípražka (laš., hor.), 4. výsyp (horn.), 5. zanáška (v jižním Slezsku). Plný náritek atd. se pokaždé vysype na hromádku a ze čtyř pak se uváže 1. noša (slov., han.), 2. břemeno nebo dřemeno (val., laš.), 3. ozel, hozel, huzel (hor.), 4. baťoh (Brodsko, Rožnovsko). Aby nůše netlačila, hanácká děvčata dávají si pod ni hrst trávy, kteréž říkají janek. Nese-li dívka jen s náritek trávy přehozený přes záda, říká se tomu baran.

travnák, koš na trávu (han.).

travnica, -ce 1. plachta travní, 2. travnica říkají aji ženským, co chodí po travě (dok. 182).

travný: Zboží (obilí) je travné, ve kterém je mnoho trávy = plevele (Vah.).

trbos, -a, pohavek: Krampotka dala mužovi trbos, až sa zmotál (Vlk 4).
Také: *trbosk*, rána do zad (Btcha).

trckať, spěchati drobným krokem: Tetka trkala za Krúpaľú (Slav. ČL. XI. 434). Také: ujžděti na koni drobným krokem, něm. traben (Btcha).

trckem íť = trckať (val.). Také: jeť trckem. Jěl trckem (Btcha).

trča, -če, m. i f., kdo všude trčí, se zabaví.

trčák: Tá ostane na trčáku = na ocet, starou dívkou (dok. 155).

trčať = trča; *trčálek* přezdívká trčalovi i příjmení.

trčať, *trčet*, -ím: Klíč trčí v zámku = je zastrčen. Má to veliké zuby, trčíja tom až z huby = vyčnívají (Slav. ČL. X. 379). Což bych doma trčaľa? = civěla (ib. 38). Kde trčí dotúd? (Zl.).

trdelnica, -e, ovarová polévka (han.).

trdelník: těsto se na valadli naválí, dlhý jak provázky, natočí na horký dřevěný trdlo, pomastí vejcem, popye klučenýma ořechama (dok. 110).

trdlo 1. kůl, který se zavěšuje krávé n. ovci, aby neběhala od stáda (Vah.), 2. hlupák.

trdloň, člověk hloupý ›jak trdlo‹ (slov.).

trdlovať sa, *trdlikovat sa*, tančiti (posměšně) val. Také: nemotorně a pracně s něčím se namahati: Nech toho a netrdľuj se s tém! (Btcha).

tré: Máme tré téj chase = tři služebné. Máme tré dětí (val.).

třeba mi s inf. = jest mi, musím: Třeba mi íť na poľo. Třeba mi proviľa vazať (laš.).

trebar = třebas (horn.). Trebar som já, trebar chudobného otca (Čern. 24).

třebas i *třeba* 1. přisvědčuje: ›Přidte k nám na besedu!‹ ›Třebas‹. 2. = snad: Dať synka mezi cizí lidi, aby sa ím třeba zkazil? (Slav. ČL. X. 464). 3. = na příklad: Pavel dycky rád neco vyvede, třebas toť . . . (vypravuje se nějaká jeho šelmovina). 4. uvozuje věty připouštěcí: Třebas nemám nic, přeca bych jí nechťěl.

třebný, potřebný: Sem třebný peněz (Jicko). Kdo bude třebnější, ten to dostane (val.).

třebovať, potrebovati (laš.): Nětřebujemy světidľa (Bart. II. 142).

třečať, -a, káď pařit sečku (slov., val.).

třefa 1. příhoda: Su třefy všelijake = všelico se přihodí (laš.) 2. Neměla tu žádné třefy = nic se jí netrefovalo, nebylo tu ženicha pro ni. To je třefa = štěstí. 3. Třefa, že bude dost = možná (Kda II. 45; srovn. chyba).

třefit sa: Dyby sa jí třefil nějaký člověk = kdyby dostala člověka rád-ného za muže (val.).

třefný, divný, podivinský: To je třefný člověk! Ten se třefně šatí (Zl.).

třelka tře len na trdlici (mědlici) a patírá (potírá) na patírkách.

třelý, smělý: Jedna bela třelěši (fig. 80).

tremen, třimen: Ten mi už někelko razí stúpil do tremena = šlápl na paty (Dob.).

třehák, -a, chléb z obilí na žrně třeného (Vck.).

třenica, -e 1. chumelice, slota (val.), 2. deska z měkkého dřeva (horn.).

třený křen: kúsek sádla rozmíša se s múkú, zaleje polívkú, a až to povře, rozstruhá se do toho křen (dok. 114).

třepačka, mnohomluvná huba = paščka (v. t.).

třepaľa, tlachal, kdo pořád hubou třepe.

třepáľka, hůľ, kterou se koudel přetřepává, když se má ›navíňat‹ nebo ›nadívat‹ (val.).

třepanina, hádka: O to zme měli třepaniny (laš.).

třepat, trásti: hrušky, stromem. Pořád se na mne třepe = sápe.

třepčíf = třepat (val.).

třeprenda, povídavá ženská (záp. Mor.).

třepihuba, tlachal (Vah.).

třepilata, divoch (val.).

třepky, pl. f., knedlíčky do polévky (Vck.).

třepotka, pták *muscicapa grisola* (val.).

třesavá, druh tance (Suš. 602).

třeska, troubel u dýmky.

třeskúci zima = třeskatá: Dyť tam dnes není taková třeskúci zima, že sa toľej obľekáš! (Vah.).

treskutka, střemcha; treskutky, její ovoce (laš.).

Tresné, (= Trestné, od trstě) v Tresném, v Tresných, trať (Vizovsko).

trestí, pl. f., vinné mláto, na němž se červené víno nechává několik dní, aby nabylo tmavé barvy (Podl.).

třešča, -e, m., potřeštěný člověk.

třeščať, -ím: Zima bylo, tak třeščaťo = třeskatá zima (Slav. ČL. X. 380).

třeščiplot, -a, divoch (val.).

třeščiť něčím, udeřiti.

třetí: Požčala sem ím třetího roku o Václavě stovku = před loni (Slav. ČL. XI. 323). Pů třeťa lókta, po pů třeťu rýnském (val.).

třeťoľocký (třeťorocký), předlonský: Máme ešte trochu třeťoľockého ječmeňa (Zl.).

trganec, -nca: Jedna chytne za ruce, druhá sází trgance; var. lepance (Suš. 688).

trháč, -a, druh bramborů, velikých s modrými oky.

trhačka, trháni trávy.

trhák, trháček, *trák*, tráček, cípek plachty.

trhanec, -nca = škubanec, noka.

trhanica v. strop.

trhař, kdo žene voly na trh (Dačice).

trhat ovoce, česati.

trhavý: Náš pes je trhavé = kousavý (Maš.).

trhavec, -vca, člověk vrtkavý (laš.).

trhovec, -vca, vozík, na němž se vozí dříví na trh (val.).

trhovina, pleťka 1. špatné zboží, které se dělá na trh: Co je po takovéj trhovině! 2. jalová řeč, která se mluví na trhu: Neposlouchaj takovéj trhoviny (Vych.).

trhovisko, tržiště, místo, kde se prodává dobytek (Zl.).

trhovo: Je to práca na trhovo = jarmareční (Maš.).

tribulař, -a, kaditelnice (laš.; z lat. *thuribulum*).

třícátek, bývalá celní hranice mezi Uhrami a Rakouskem do r. 1849: Už je na psím (kozím) třícátku = na mizině (Zl.).

tříkrát dňa sa dójí (val.).

tříloketka, plachta z bílého plátna, tak na lepší nošení, třeba přes pole do kúta, na jarmak a tak (dok. 182).

třiny, pl. f., zbytky od krmení koní venku, co se utřelo sena (val.).

tringelť, -u, se říká vůbec, ale ve mlýně je *propitné*. Je-li totiž málo vody, mlynář kromě mýta ještě poplatku žádá z měrice, a tomu se říká *propitné*.

tříška = dračka (záp. Mor.).

třískat: So celé zatřískané vod blata = zastříkaný (Maš.).

třísto n. střísto (třásti se), ozdůbka ze zlatých drátečků na pentlíku nevěstině (han.).

tříšť, -f. l., led s vodou (záp. Mor.).

tříť ječmeň na žrnách = mleti (val.).

třízvit se: Hvězdy se třízvíjí = čistí (han.).

třízví, střízlivý, neopilý: Ten je málo kdy třízví (vých. Mor.).

trkačka, kráva (posměšně): Má ve chlivě než jedno trkačko (han.).

trkat 1. Kráva trče = bode rohem (slov., val.). 2. Trkaťo ho dobré bydlo. 3. Potrkali se a votrkali se a včilka só jedna raka (Maš.).

trklý: Mach býl už trochu trklý = trknutý, podnapilý (Vlk 27).

Trkmansko, trať (bývalá osada Trkmanice) Pavlovice.

trkvas, hlupák, nemotora (val.).

trlič, -a, m., *gentiana* (bot.).

trloň -a = trdloň, hlupák, nevtipa (Slov. obr. I. 286).

trmať sa, trmáceti se: Nebylo třeba toho daľekého trmání (val.).

trmeň, -a = třmen (horň.): Stup s kameňa na můj trmeň (jednoslab.), a s trmeňa na koňa (Bart. III. 5).

třmenky, pl. m., tahouny na botách: Z létkovíc vyčnívaly na hoře třmenky (Vyhl. II. 177).

třn, coll. tříni, švestkový strom (slov., val.). Na třně seděl výšeřák (Vlk 13).

trňák, kyj (hůl) trnový (laš.).

Trnávky, pl. f., trať (Buchovice).

trnčák 1. obchodník s povídlím, 2. koláč nadívaný n. potřený povídlím.

trnčit sa, fantiti se (Zl.).

trnec, -nca, mladý trnový (švestkový) stromek (slov., val.).

trnka, švestkový strom i plod (srovn. švestky). Pořekadlo »v trnky rok« znamená tolik co »už velice dávno, nikdy«, snad místo původního »v Turky rok« ? = co tu byli naposledy Turci. Tak za han. »potorčel se« (rozvzteklil se) »je potorčené« na vých. Moravě říkají v tom smysle »ztrnčený«. Zapomenuvše na Turky přichýlili se k trnkám (švestkám).

trnovec, -vca, trnový prut (val.).

trnovica, -e, trnová hůl (val.).

trnút: Noha mi trne = brní. Trnó chlapi, trnó, už jich vezó k Brno (Suš. 574); Srovn. trpnút.

Trnůvka, trať (Lanžhot).

troch, *trok* = drak (Zábřežsko).

trocha: Dyž je trochu nádeník, najde včil prácu všady. Kúpil žita za tři groše, posypál husičkám po troše (Suš. 520).

trojačka, bod, ve kterém se scházejí tři plochy, pozemky (Lor.).

troják, *trojanka* 1. žito s ječmenem a ovsem pospolu seté (val.), 2. úl s trojími včelami, 3. třetí roj.

trojaká ratolesť, o třech vršcích (laš.).

trojík, trojhran, triangl (han.).

trojka, bečka na tři vědra.

trojnica: Mlátili v trojnicu, tři osoby.

troky, pl. n., velké necky.

trolit se, drobiti se, rozpadávati se (laš.).

trombasa, -e, truba: Te trombaso! (Brň.).

tróník = trojník, půl krejcarů šajnu.

troponit, tropiti: Otec toho netroponil t. nekouřil (Dačice).

trosky 1. *trusky*, muší a housenčí vejce (Zl.). 2. uhry (choroba prasat).

troškar, pasák, který pase svou »trošku« (stádečko) o sobě; op. stádník, pastýř obecního stáda (Df.).

trošovat se: Troštuje se na ně = chystá se (Maš.).

troudník (ó) 1. trubec včelí, 2. škatulka na sirky (za stara na troudu) Jevičko.

troufat: K horám, chlapi, k horám, kdo trófáte nohám (Bart. II. 369). Deť s keho on si trófá, temu on nic nepromine (Mal. XXIV. 146). »Že prý jak on to má udělat?« »Nech udělá, jak trófá« = za dobré uzná. Dnes trófám bude pršet. »Přijde-li?« »Netrófám« (Zl.).

trpálky, pl. m., šklubánky (záp. Mor.).

trpce: Já su doma trpce = mně je doma trpko, zle (N. Město).

trpeľa, železný kruh spojující brány (v. t. 4).

trpělka, chocholouš (vých. Mor.).

trpěluška, trpělivá ženská, která všechno trpělivě snáší. Ona je už taková trpěluška! (Btcha.)

trpět: Já jenom vo to trpím, aby . . . (= usiluji) Kunštát.

trpezlivý = trpělivý (Podl., horn.).

trpinka = trpělka (Podl.).

trpka, *trpula*, *trpiška*, druh hrušek trpkých.

trpnuť = trnút: Noha mi strpnuła (laš.).

tršť, -i, f., rákos: Dzjevky cjenké jako trsci ohýbajú sa mi v hrsci (Suš. 363).

Trstné, trať (Strání).

trť, -a, vychrtlý kůň (slov.).

trtať = trckať (v. t.): Katuša trtała před něma (Slav. ČL. XI. 376).

trťěl: Janek už tak trťěl = byl nedočkavý, až v něm vše hrálo (Slav. ČL. X. 46).

trťol, -a, tahanice (Slav. ČL. XI. 92) srovn. trtožit sa.

trťolit, zdobň. slov. trtať, drobným krokem jíti (val.).

trťoň, -a, blázínek, sřeštěnec (Jicko).

trťonit, *trťožit* = trťolit (val.).

trťožit sa, tahati se, hašteřiti se s kým: Nechtějaci sa s nima trťožit,

museli sa vyplatit' (Vlk 64). Viděť, jak sa tam dvě spolu trtožíja (val.).

trtuľa, -le, povídavá, klevetivá ženská (val.).

trty-frty, počajte nám štvrti, posměšné napodobení klevetnice (Slav. ČL. XI. 275).

trúbeľa, -le, m. trouba, hlupák.

trúbený: Svobodným dělají skoro dycky trúbenej pohřeb = při kterém se troubí, s hudbou (dok. 284).

Trubirožek, příjmení.

Trubiska, n. pl., na Trubiskoch, údolí (Vizovsko).

truc s gen: On je truc toho a toho = takový jako ten a ten (slov., val.).

truciľka, podlouhlý bochník, štyrcle chleba, másla (han.).

trud: Bude-li s trudem = trudno (N. Město).

trúd, práchno.

trudit': Pořad mu trudi = je nevrlý, nespokojen. Což ti trudi? (han.). Trudí sa mi tá práca = protiví, nechce se mi do ní (val.).

trudka, trudovatá žába, ropucha (N. Město).

trúdnět, troudnatěti, trouchnivěti: Oves trúdní mokrem. Boty strúdněly (val.).

trudovačka: Když trnky (švestky) ještě zelené »přejde ruda«, sežloutnou, naduří se do široka, potom opadají. Takovým stroudovatělym švestkám říká se: trudovačky (Zl.), chrastinky (Opav.), rupy, rópe, rumpy (hor.), kostrbále (Loštice), korbele (sev. Mor.), korbany (Čeladná), gaľgany n. gangale (Frenštát), gágory, grmany (val.), kocury (Brušperk), macúrky (Holešov), hósery (han.), husary (sev. Opav.), kozaky (Frýdecko), kocary (Ostravsko), pipory n. piporce (sev. Opav.), kokáše (val.), chrmtý (Klimkovice), lusky, dlažky (Zábřežsko), tašky (Litultovice).

trudovatník, symphytum off (slez.).

trudovatý: žaba = ropucha. Budú ke mně putovati slepi, chromí, trudovatí = malomocní (Suš. 42).

truhelnica, -ce, netlustá deska na truhly (val.).

truhľa umrľci, rakev.

truhlík, přihrádka v truhle.

truchlenka, osoba upejpvá, nemluvná (Slavkov).

trúkralka, zima tříkrálová (Slav. ČL. XI. 482).

trúfek, -lka, *trúteľek*, netopýr (Podl.).

trúnek, -nku, trňk, nápoj lihový (horň.).

trupla, -e, nepálená cihla (záp. Mor.).

trúsit: Trúsí, potrušuje = poprchává.

truskavec, -vca 1. tvrdá jahoda, na mezích v trávě rostoucí (fragaria elatior), 2. polygonum aviculare.

trusňák, krocán, *truska*, morka: Trusňoka na předaj něsu (Vyhl. VI. XIX. 790).

trút, -a, trubec včelí (východní Mor., slez.).

truť, -i, f., *trutina*, jed: Matka ho chtěla otrávit' a připravila mu do jídla truti (Kda II. 35). Březnový snih trutina, dubnový hnůj.

truť, -truju, otravovati: Dy husa vodu zkalila, ac si ju vypije, ac muj brany koniček, ac se mi nětruje (Suš. 591). Tomě truje = trápí, užirá (Lor.). Chodí jak otrúcený (trútit) Zl.

trutovník = truskavec (v. t.).

trváci, á, é, trvanlivý: Trváci je to (Dob.).

trvácnosť, trvanlivost (slov.).

trvať 1. Trvaj, miľa, jak možeš = vytrvej (Suš. 85, laš.). 2. Jak věrně trval, že by byl již dosti smělý, zatočil prsténkem = troufal (Kda I. 137).

trvazlivý = trvanlivý (val.).

try: Ani steblo na try nepřeloží = ani slámky křížem (Telč).

trýľ, -a 1. šprým: Vyvádďal pestvo a děľal trýľe (Vlk 83). Co děľáš takové trýľe? = hlouposti. 2. Nebudu s ním děľat trýľů = cavyků (val.).

trymfulija, -e, *menyanthes trifoliata* (bot., laš.).

trýznit: trousiti; roztrýznit obilí, po trošce roztrousiti (Vych.).

trzub, -a. Na Hané bývaly zahrady obyčejně ochrzeny plotem z vrbového proutí. Do každého kolu v plotě na vrchu zatloukli po dvou kolíčích, jeden v pravo, druhý v levo nahnutý

(V); mezi ty kolíky nakladli a připletli trní tak, že se plot na hoře podobal trnovému věnci, jemuž říkali *trzub*. Přes takový plot s trzubem nebylo snadno přelézti do zahrady.

tržif, smlouvat: Na zeliny od sýchot sa kúpí netržžený hrniec (val.).

tržitý, potrhlý (val.).

tržkať (zdrobň. slov. trhat) 1. oddělovati: Když pase jeden ovčák několik hospodářům ovce, přizene je s pastvy před každý statek, odkud které má, a tržká (rozděluje) je volaje: trž, trž! Tu ovce, patřící do statku, se od stáda samy oddělí a pospíchají domů. — Šverci sa roztržkali po dvoch, po třech (Vlk 37). 2. vyhozovati (kartu při hře). 3. pleti (val.).

tržný, kvapný: Není hrubě tržný do práce. Nebuď tak do všeckého tržný (val.).

tu znamená též »sem k tobě«, »sem k vám« (slov., val.): Zaplatím vám, až tu přijdu. Býl tu přišel.

tudemtom, *tudymatok*, *tademkum* = tudy (Tišňovsko).

tudíž, za chvílku, co nevidět: Počkaj chvílku, tudíž tu bude. Jak není opatrný hospodář, tož je po gruntě tudíž (slov., val.).

tudletky, *tudletkym*, tu (Třebíč).

tudlikat, *tudlikovat*, hráti, zpívati (posměšně): Tudliká na tudlikačku. Vlk na písčelku tudlikál (Suš, 695).

tudyk (val.), *tudyky* (laš.), tu, zde: Ať je princezna tudyk (Kda II. 236).

Túfary, trať (dok. 188).

fuhela, -e, m., hlupák.

tuho: Nezaplétaj, má matičko, mňa na tuho (Suš. 436). Oba zase tuho usnuli = tvrdó (Kda I. 282). Prečo ty tak tuho spiš? (Bart. III. 8). Ty peníze půjdú od něho tuho = bude je těžko vymáhati.

tuhota: Achich! to je tuhota! řekne se o silném páleném (Dob.).

tuhý: Od velikéj, tuhéj lásky mosel ze světa ít (Bart. III. 8). Máte tuhé vráta, tuhý zámek = těžko se otvírají (Suš. 547). Tuhý evandělík = stálý, tuhá pálenka = silná (val.).

tuhýk (slov., val.), sejček: Tuhýk tuhýká, kdosi umře.

fuchlit 1. schovávat něco: za kabát, 2. dlábit, mačkati: kočku, 3. fuchlit sa, pasovati se, ringen (val.).

fuchmat 1. pomalu dělati, šukati se, 2. něco tajiti, tutlati.

tuchnúť 1.: Ve sklepě tuchne = cítit stuchlinu. Oni to tam mají dluho v téj apatéce, a tam to tuchne, tož to bude ztuchlé (Slav. ČL. XII. 190). 2. vadnouti: List tuchně (laš.).

tuk, -u, sádlo (horn.).

túkat, -ču, výskati (val.): Kravařky na pastvě nebo známí v lese na sebe túkají (tú, tú), dávajíce sobě znamení, jak daleko jsou (Kda II. 267).

tukějsi, onehda, nedávno (Lor.).

fuknúť, podnapilý.

fukota, slepice krákoravá (val.).

tuľa, -fe, *tuľaja*, -je, *tuľapa*, přihlouplý člověk: Přišel tuľala, abych mu daľa pávi pérečko (Bart. II. 481).

tuľaciť sa, začínat býti tulákem; ztuľaciť sa = je tulákem (Dob.).

tuľaja, *tuľajka* 1. malá plechová trubice, na př. na bavlněný knot v lampičce olejové (Opav.), 2. vůbec otvor, do něhož se něco zadělá (Vah.), část dýmky, do níž se tréška strká (val. tuľajka).

tuľaňa, -ě, m. i f., tulák, tulačka (Vck.).

tuľčatý, co jest zakončeno do tupa jako tulec: kyj, kůl, sochor (laš.).

túlec, -fca, die Patrontasche (val.).

tuľena, kráva, která se tuľí ke kravaře (val.).

tuligat: Tuligaj, tuligaj, šak ty dotuligáš, jak peníze propiješ, domu ticho přijdeš (Bart. III. 501).

tuližbuď 1. právě: Tuližbuď přišla (Vck.). 2. přezdívka člověku, který kdekoli postojí a čas mrhá: Aťe což včil už je z něho takový tuližbuď (Slav. ČL. XII. 387).

túľka, potulování.

tumač, -a (tľumač), tlumočník, prostředník; *tumači*, prostřednictví: Já na to tumači nic nedám (Vah.).

tumava, tmavý mrak: Dluho sa honily po nebi tumavy (Slav. ČL.

X. 30). Tumavy prachu sa váľaly až pode tľem (ib. XI. 50).

tumpa, *tumpaľa*, *tumpák*, hlupák (val., laš.).

tunka, lněné semeno (Třebíč).

tupať, *tupkať*, na drobno sekati, na př. jehličnaté větve na drobné kousky na stelivo (val.).

tupek, -pka, kousek, drobet: Nemám tupa pole (Jevíčko).

tupí, tupá hrana na řezacím nástroji; op. ostří (val.).

tupľované glídy, anglická nemoc (Vyhl. VI. XIX. 146).

tupoň, -a, tupec, tupý člověk.

tupý: Ten náš chlapec je velice tupý na učení (val.). Ty sedláče hlúpý, máš ty rozum tupý (Suš. 537).

turák 1. starý peníz asi tureckého původu. 2. *phaseolus multiflorus* (laš.).

turáň, -a, veliký »turecký« červení šátek (slov.).

turánek, *erigeron acre* (bot.).

Tuřany, trať v Brřoví u Blanska.

turbovať, *znepokojovati* (z lat. *turbare*, val., laš.): Kdo nám pokoje nedá, turbuje naše stáda? (Bart. I. 163). Hľavěnkú turbuje šohaj švarný (Bart. II. 372). Turbuje kole téjsvaďby = stará se.

turčák, druh holubů.

turčání v. turkyň.

turčinka, vonička (kytka) z mařího listu, čibru a šalřije (Brodsko).

Turčizna, -ně, turecká země: Sůkeníci prodávali až do Turčizně (Slav. ČL. X. 135).

turek 1. Býľ v Turkoch = v Turecku. 2. = dyňa (záp. Mor.).

turenka, angrešt (v. t.).

turica, -e, svízel, *galium mollugo* (Dř.).

turkyň, *turkyňa*, -ě, kukuřice. Na Slovácích turkyň se okopává, obhazuje, zežíná (vršky), vylamuje (kľasy od hůľek), ošustuje = šústí, t. j. obklasné suché listí se zdrhne a zaváže, a klas se pak za ně pověsí, aby vyschl. Vyschlé kľasy se hůpú nebo zadrhujú (na rýľoch). Kotľáčka = obkľasek, šimbolek (klas oloupaný) a turčání (suché hůľky) ostane na pálení. Klas, který nadržľ šústek a

proto nedá se zavěsiti, slove oľamek. — Na Zábřezsku hamřlím říkají turkyně.

Turna, příjmení (Zl.).

turnit sa, dychtiti: Býľ všecek sturněný, co by už tam býľ (Zl.).

turno: Turno je mně, turno, už je všecko darmo (Bart. II. 182). Slovo sice neznámé; u Sušila (č. 269) čte se: horno je mně, horno, t. j. hoře, trudno.

turnůt 1. pohlědnouti: Ani na řa nepotůrnůľ. Ani nenatůrneš! = nepohlědneš ke mně, nenavštívíš mne (slov., val.). 2. hlesnouti (jen záporně): Rozína nikdy o tom ani nepotůrľa (Vlk 85). Dyt sem o penězoch ani nepoturnůľ! (Slav. ČL. XI. 132). 3. dotknouti se: Příněsľi muzikantom vdolky, a oni ani nepoturľi (ib. X. 362).

tůs, **tůs**, volá se na holuby (Jicko).

tušit: Tuším sem, má milá, tuším sem uháďľ = snad (Suš. 362).

tuť — *tutka* (Brř.), *tutké* — *tutěk* — *tuděk* (Tišnovsko) = tu.

tuta, pití, nápoj (v dětské řeči): Chceš tuty? (Lor.).

tufa, *tuta*, *tutěna*, slepice (lichot., od zvuku *tu*, *tu*, jímž se přivolává): Chytľa tuťku (Suš. 677). Spadľa tutěna z hřady (Suš. 651). 2. nařľkavá žena.

tuťmuť: Děcko je takový tuťmuť = budiž k ničemu (ČL. XII. 130).

tuýćí hnízdo (ťuhýćí): Tá Trčálkova rodina, to je řak tuýćí hnízdo = hnízdo všeho zľa (Slav. ČL. XI. 378).

tuýk = ťuhýk, sejček (val.).

tuýkať: O chvřľu ućľľ Vľk třikrát zaťuýkať = zapřsknouti jaľo ťuhýk (Vľk 37).

tuze (han. a záp. Mor.) = velice (vých. Mor.).

tužák, lis na tvaroh (slov., han.).

tůžej, comp. adv. tuho: A já tobě neotevřu, ešće tebe tůžej zavřu (Suš. 16).

tužit: 1. Liřka plůží, zajřček jí tuží = jí přivaluje, aby řel pluh do země (Suš. 742). 2. Dyž mě muž budiľ, paľicó mě tuží (Bart. III. 2), var. cúďi

= bije. 3. naléhati nač: Tužil sem na to (laš.).

túžit, lisovati tvaroh (Zl.).

túžka = tužák (val.).

tvarožňák, koláč nadívaný nebo potřený tvarohem.

tvarůžek, -žka, *tvarůžka*, -y (laš.), syreček, homolka.

tvrdák 1. druh jablek tvrdých, 2. druh hřibů.

tvrdana, *tvrdula*, druh hrušek tvrdých.

tvrdečno: Až do tvrdečna = až do tmy, do večera (Opav.).

tvrdina 1. tvrdá, suchá zem. 2. Ja nejsem taka tvrdina = tvrdý, necitný člověk (laš.).

tvrdníček, senecio (bot.).

tvrdno: Chůvěnka tvrdo spaľa (Suš. 179). Je tvrdo o groš = zle, potíž. Učí sa tvrdo = těžce.

tvrdohubý: kuň, jehož nesnadno řídit, kdežto měkkohubý »jde po slově«.

tvrdý: obilí = žito, pšenice a ječmen; řemeslo, k němuž patřili: řezníci, sedláři, tesaři, stoláři, kováři, koláři, bednáři (arch. III. 141). Němec, Moravec = pouhý (Vah.); je tvrdý na učení = učí se tvrdo, tupý. Na zimu sem dosti tvrdý = patiens frigoris (Kda I. 199). On je za tým ež tvrdý = usilně to chce (Vah.). Tvrdý spánek (ne: hluboký!), práca = těžká. Dnes je tam tvrdý mráz = silný. Byla už tvrdá tma, dyž sem šel s pole. Byl tam do tvrdu tmy (záp. Mor.). Budzjeme sa miľovaci až do tvrdej noci (Suš. 267). Tvrdá daň = přímá (Třešň)

tvřza -e, tvrdo: To je tvřza! (tvrdá země, skála a p.). To je tvřza, ani neoře. Nemože prodat chalupy, co o ty peníze je tvřza = potíž (val.).

tvrzení, kšandy u trakaře, trhácky u trávničky a p. (han.).

tvůj — **tvoja**: A kdež tvůj tak skoro šel? t. muž. Viděl sem tam ai tvoju t. ženu. Pane Bože, chvála tvá = chvála (sláva) tobě.

ty, výraz nechuti: Ty, to je hořké! -**ty** náměstkový živel složených s předložkami příslovci tam, kde *ky*

(v. t.): doty, ody, poty, zaty = dotud, odtud (od té doby), potud, zatím.

tyčka (záp. Mor.) = žrd' n. žerď (vých. Mor.). Na Zlinsku *tyčka* je malý suchý stromek košatý, jež ptáčník s sebou nosí a chtěje ptáky chytati, do prostřed pole postaví. Na halouzkách zuřezaných nastrkány jsou »trúbelky« bezové a v nich vějice.

tydá = tehdá (Telč).

týdeň: Dnes týdeň byl svátek = téhož dne minulý týden. Ustanovili hromadu na dnes týdeň = ode dneška za týden. Včera týdeň pohřeb měla.

tydlat, skákati o jedné noze (v řeči dět.) Brň.

tyk 1. strom z větví osekaný a vějicemi ověšený na chytání ptáků (Zl.). 2. jméno několika vrchův a tratí na vých. Moravě.

tyka žerď (laš.; i pol.).

týka (téka), tyč chmelová (han.).

týkat sa, dotýkati se: Lítala tě laštověnka, lítala, až sa ona černěj zemi týkala (Suš. 692).

tykva = 1. tykev, 2. psí víno (Df.).

tylec, -lca, část na sekeře, motyce a p. opačná k ostří; na noži týlí: Včile mne tlučeš do hlavy tylcem (Suš. 532).

tylo n. = tyl.

tym-tym = čím-tím: Tym širši, tym lepší (laš.).

tymlov = koza, část dud, v. gajdy 8.

týnka, lačka (záp. Mor.).

týnkový plot = z týnek (záp. Mor.).

tynůf, tonouti: Voda běží, vinek tyně (Suš. 209, laš.).

typla, -e, trám na strop (Jevíčko).

tyrajka, klus, jízda: kuň do tyrajky a kuň do tahu (laš.).

tyrať, -ru, utíkati, upalovati: Tyraj! Co netyraš? (laš.).

tyříř, běžeti: »Ale musíš hodně tyříř!« »Nono, to ja tam přityřim!« = doběhnu (laš.).

tyrnůf, dotknouti se (val.) = turnůf.

tyrpytka, kdo nemůže ničeho zamlčeti, hned s tím »tyrá« (běží), aby to za tepla druhým pověděl (laš.).

tys: na tysa, dětská hra (od slov. týsat, nahlédati) ND. 158.

tysať, *tysnúť*, dotýkati se (dim. tyskať) 1. tysať nosom do všeckého = strkati nos. Musím to stavení ščetkúm trochu potysať (Vah.); tysnúť sirkú = škrknouti. Včela mňa tysla = bodla (val.). Tak ťa tým tysnu = uhodím (Vah.). 2. toulati se: Dycky

kdesik tysá = spárá, chodí po zastrčených koutech (Vah.).

týsat, *týsnúť* (na-), nahlédati někam.

tysanec, -nca, sota rukou do hřbeta (Vah.).

týždeň, — týždňa = týden (horn.).

U.

u předložka s gen. mn. jména osobního zastupuje ve větě podmět nebo vokativ mn. i jedn., značící buď rodinu hospodářovu nebo hospodáře samého: Bévajó tó ô Nepustilu? = Nepustilé, Nepustilovi, Nepustil. Je tu u Sošku? = bývá tu Soška? Hde pak só zde ho Daňku? Ho kováru nésó doma. U Nováku vozijó hnúj, t. j. Novákovi neboli hospodář Novák vozí hnůj. Ho chalópských (= výměnkář) nésó doma, só na poló. Tam dó ô Lanku = soused Lang. Ho stréčka Jakóba bĕlé vozĕt seno = strýček Jakub vozil seno. Ho Vlčku, podte sem! = Vlčku! Vítám vás, hō Poláku, hō Dvorských = Poláku, Dvorský! (han.). — Bydliště rodiny přenáší se nejprve na rodinu: u Vlčkú už svítijó = Vlčké, Vlčkovi, a že hospodář je hlavou, představitelem rodiny, tedy na něho samého.

ubáť sa: Co bych sa jak báť, přeca sa toho neubójím = nemine mne to. Už sem sa toho ubáľ, že . . . (znamená nastoupení trvacího »báti se«, jako ulekl jsem se) val.

ubečený, kdo pořád »bečí« = pláče.

ubĕračky, pl. f., ubírané, vrapované pančochy, dlouhé valašské punčochy ze sukna ušité, hustě »nabírané« neboli »vrapované« (faldované) = natahačky.

ubezdušit (hobezdošet), zabiti (záp. Mor.).

ubezoumit (ubezhómit), ukonejšiti, uchlácholiti (záp. Mor.).

ubiják: To je ubiják mlátevňu ubijeť (Mal. XXIV. 273).

ubírať se = odebírati se: Ubiraj se, dcerko ma! (Suš. 449, laš.).

ublížať, -ám = ubližovati (val.).

ublíženina, vnitřní poranění (laš.).

ublížiť: Podrúzgáľ si nohu aj si ublížiť = uvnitř se poranil (Slav. ČL. XII. 44). Má v sobě ublížené (Zl.). Ublížiť si cosi noze (Zl.). Neublížuj mu! Sirotkovi všeci ubližujú = křivdí. Ublížiť mu na cti = utrhl.

ublvať nekooho = uščekat, ukřičeti (val.).

úboč, -e, f., svah, bok hory: Táto úboč je vysoká. Z našej úboče sú nejlepší trnky (Vych.).

úbočí = úboč: Úbočí, úbočí, tam sa voda točí (Suš. 375).

ubohý, chudý: Narodil se Kristus Pán na ubohej posteli (Suš. 24). Ubohá chvála, pýcha = ubohého, kdo se nemá čím chlubiti, pyšniti (Jicko).

ubozstvo, chudoba: Pan Ježiš ma bohactvo i ubozstvo dľa mě i dľa tebe (Suš. 388).

ubožiť, vyprositi, vyptati: Lecikde grejcar si uboží (laš.).

ubrychtat, postříkati (Kt. od Uh. Hradiště).

ubyť: Šak ťa neubude (dáš li, uděláš-li mu to a to). Což by ťa ubylo? (kdybys to neb ono udělal). To ubude = das geht an. O chlebě a vodě dlouho neubude = kann man nicht lange existieren. Ryba bez vody neubude. Na samé slámě dobytek neubude. Noci sú chladné, že nelza venku ubyt. Trnky by už neubyly na stromě = jsou zralé, tedy by buď opadaly, nebo by je někdo cizí otrhal. Včil nic neubude = neobstojí, ukradou to. Člověk mosí tak děľat, aby před svě-

tem ubýl = obstal. Na tom može ubyt = přestati, spokojiti se. On neubude na mále = nepřestane. Je to na ubytí = může na tom přestati (Zl.). Roby hleděly s ním rači v dobrěj ubýt = srovnati se po dobrém (Vlk 86). Enom dyž člověk může ubýt v pokoji = žíti, existovati (Slav. ČL. XI. 322). Děľaj tak, co byhme mohli obá ubýt = aby se žádnému neukřivdilo (ib. X. 134). A tož, Rozárko, okoštuj! Ubude-ji to tak? = může býti, je-li to dosti slané, kořeněné (ib. X. 383). V létě snadno aj na horách ubude = může býti, žíti (val.). Jedno kuřa bylo nijaké, ale také ubýlo = zůstalo, nezdechlo (Vych.).

ubytá: Je to na ubytú = ještě to »ujde« (= geht an). Bylo s ním ešče na ubytú = »k vydržení« (= auszuhalten) Zl. Už sa neježděvalo na jarmaky do Peštu, afe bylo pořáď ešče na ubytú (Slav. ČL. X. 464).

ucestka, polygonon aviculare, že roste u cesty.

ucjereň, -rně, f., jitřní, narození Páně (horň.) v. utřna.

ucitit: Na jeho srdečku zradu ucitila (Suš. 122).

úcta: »Úctu mně jako chudé ženě nepodáte a pro almužnu nechodím.« »Já podám každému, kdo přijde, chleba ukrojít« (Žď. obr. 58). Hospodář nalil a podával úctu = zavdával. Nechtěli ani příbuzní ani sousedé od vdovy (po pohřbě mužově) obvyklé úcty (počastování) přijmouti, a sami hodlali truchlící počastovati (Žď. obr. 84).

uctlivý, uclivý = uctivý, zdvořilý.

ucupánek (hocopánek), malé dítě, které se učí chodit a mnoho se ucupá, unaví (záp. Mor.).

ucvekovat, upěchovati.

učáchaný, ubroděný, ucouraný (laš.).

učajif se, usaditi se, usádliti se: Jesli se tež učajiš, ty čajo? (laš.).

učastovat koho = počastovati, pohostiti (horň.).

učeň, -čna, učeník: Učeň mučeň.

učení: Oženit se a dať se potem do učení zedníkem (Mal. XXIV. 67).

učíhac: Némóhoľ som ho učíhac = uhlédati zloděje, aby něco neukradl (Dob.).

učík a učiná, vepřový žaludek a veliké střevo nadívané (slov.); jinde: strýc ujec a tetka kateřina, n. dědek a babka.

účinky, -ů, následky čarů, škoda způsobená čarodějnicí (Mor. lid 142). Zlý člověk nastráží neco na cestu, druhej to přende, a už má ty účinky (dok. 254).

účinnivý člověk, úslužný (Kunštát).

učit se něčeho: Učil se teho. Ja sem je dvojihó řemesla učeny. Uča sa němčiny (laš.). Jak se nauči inši práce, tak už je této práce (= polní) těžko se učít. Je muzeke doma naučené. Matóš beľ učené teho plátna děľat. Sladké gořalko be se každé naučil piť (Mal. XXIV. 64, XXIII. 158).

učkat někoho = čekati, až odejde: Učkal je = jak odešli, vlezl do stavení a kradl (záp. Mor.).

učňák pl. *učňáky*, »mladá volky, keré se začínajú zapříhat, učít táhat« (Zl.).

učnica, -ce, Lehmädel (Přerov).

učučit sa, utišiti se: Počkáme, až sa to učučí (Podl.).

učupnůf: Učupni tam kusek dřeva = utni (laš.).

učuřovat se, usmívati se hlasitě: Ty děcka enom se učuřujú radostú (dok. 16).

učuř, uslyšeti: Učuřa muziky (horň.).

udařit se, vydařiti se, uroditi se: Esli se nám udaří ječmínek a pšenička (Suš. 745).

udař, utratiti: Udař všecy peníze (laš.).

udař sa 1. nač, oddati, věnovati se čemu: Udař sa na študyje (val.). 2. Udáme se za hadače = budeme se vydávati (Křda I. 265). Udává se nemocném, ale nic mu není (Mal. XXIV. 67).

udatný 1. silný v těle (laš.), 2. hrdý (Zábřežsko), 3. udatná roba, rozhodná, energická (Vah.).

Udávence, -ů, trať (Zlámanka; kdysi prý kdosi kohosi udávil).

udávený: Dříve nosívali muži vysoké boty, lýtkovice, zvané udávené; neboť kůže měkká na lýtkách byla přeložená (Vlastivěda mor., Blanský okr. 26).

udělat: Co tomu udělat mám? (Suš. 212). Co si's udělal oku? Pannú si se udělala (Suš. 4). Letos máme proti lonsku trochu víc žita; ale moc si to neudělá = rozdíl není veliký (Zl.). Udělalo se mi na nic = je mi špatně od žaludku.

údělek: Sukno je dobré vlny a dobrého údětku = dobře utkáno (Korr. Pal. 275). To je všecko jeho údělek = výrobek (Vlk 48). Svých údělků neprodávali, enom kupované orkafy = co sami udělali, utkali (Slav. ČL. XII. 43). Strýc má nábytek starého údětku = façon (Zl.). 2. vzrůst, habitus: Ten má pěkné hódělek (záp. Mor.). 3. uděláno, učarováno krávé: Máme hódělek (záp. Mor.). 4. lajdák (Zábřežsko).

udělit: Udělte nám vaši štědré koledy (Suš. 737).

uderit = udeřit (slov., val., han.): Uderila zima, uderily horka = nastala.

úděs, psotník (záp. Mor.).

udíbanec, -nca, špinavec: Zatrakaní udíbanci (dok. 94).

udíbat, ušpiniti: Až se koženice udíbaly, užil jich na všední den (dok. 174). Tá ženská je nejaká udíbaná (dok. 93).

udídlo, uzda koňská.

udírať na koho, osopovati se, dotíratí (val.) v. udřeť.

udivít sa = podivítí se: Tak sa ti panáčci udivili! (val.).

udlábit, *udlávít* = udávítí, uškrtiti: Aby se's udlávít (Suš. 119).

udobručat, udobříti: Tuze se na mě rozhněvaly; potom se na mě udobručaly (Vyhl. II. 127).

údoj, -a, vydojení, mléko na jedno podojení vydojené, podojení: Ranní aj večerní údoj sa doma spotřebuje. Kráva měla ve výmeně za tři údoje mléka (Slav. ČL. XIII. 372). Kráva

dá tak z más na údoj = na jedno podojení (val.).

údolčí, údolčíčko (val.).

údolka, studně v údolí (dok. 191).

udrdlanec, -nca = udrdlaný, bručivý: Ja di ty, udrdlanče udrdlaný (val.).

udřef na někoho, udeřiti, obořiti se: Udřela naň. Matka udřela na céru, od koho má prstének (Slav. ČL. XI. 483).

udrhnút sa, udávítí se, zalknouti: Kráva sa udrhla jabkem. Kašfe, až sa udrhuje (vých. Mor.).

udřimnúť = zdřimnouti: Stařeček si udrimli (dok. 242).

udřístkaný, drzý (val.).

udruzgnúť, ulomiti, udrobiti: Udruzgni kusek cukru, soli (laš.) v drúzat.

ududaný, ušmouraný jako dudek (Zl.).

ufajnosť, naděje: Maľ sem ufajnosť (Dob.).

úfat, ob. jen: *úfám*, myslím, tuším: To sú úfám Biľovice. Dnes úfám bude pršet (slov., val.).

úfať sa, nadíti se: Nėufaj sa, šohaj, že já budžem tvoja (Bart. III. 261, horn.). Úfať som sa pomoci od vás (Dob.). Nėmuožeme ešče úfac sa času, poky sú ty mhliská (Dob.).

ufňukanec, -nca, ufňukaný, kdo stále fňuká (Zl.).

ufrflanec, -nca, ufrflaný, umouřený (val.) v. frfnit.

ugajsaný, kolísavý, klátivý: chůze (Kt. Dop. I. slez.).

uglintěný, slinami, pěnou potřísněný: kůň, kanec (Btcha) v. glintat.

ugrabaný, *grabatý*, neobratný (laš.).

uhampěsat se, utahati se, unavítí se (Kunštát).

uháňat sa, sháněti se: Uháňajú sa po tebe (Dob.).

uhaňbíť sa, zastyděti se: Potom sa sama uhaňbila (Slav. ČL. XI. 322). Já sem sa uhaňbila temu = zastyděla za to (slov.).

Uháňky, na Uháňkách, hora (Vizovsko).

uhel, -hľa, coll. = uhlí: Skládali sme uhel (vých. Mor.).

uhel, -hla = socha, sloup v parkaně (Jevíčko).

uherka, druh hrušek, švestek, třesní, fazolí, vynikajících velikostí.

uhlař, -a = uhlíř (laš.).

uhlásit, překřičeti: Oni já hohlásijó (Maš.).

úhľavý: Obecni les od Broumovských vinogradů až po dub úhľavý = hraneční strom = strom komolý, jemuž koruna usečena (třetího mečem uhlavi = stál, Alex.). Poněvadž takové stromy, pokud jsou živý — na způsob vrb — neustále mlázím obrůstají, říká se jim prostě *hľavy*. Jsou to obyčejně duby, někde také habry bez koruny, usečené do výše, kam člověk dosáhne, a mlázím obrůstlé; i klestí ji občas, aby měla prý neustále podobu hľavy. Takový pohraniční strom patří oběma sousedům vespolek; i smí každý souseď jen svou polovici osekati. Vykáceti ho rovněž nemůže jeden bez druhého, leč by se dohodli místo sešlého zasaditi nový stromek, který rovněž »na hľavu« ořezují. Také vrbám okleštěným a révám říkají hľava (arch. I. 100).

uhľazkaný, uhľazený (laš.).

uhľedat: »Už-li roste tráva?« »Už by jí uhľedál, dyby bylo kdy« = nahledal, našel (Zl.).

uhľédat: Letos je ovoce vzácné, je ho málo, neuhľédá ho = marné hlídání (Zl.).

uhľedět: Domácího zloděja neuhľedí = nezabrání dohlížením, aby nekradl (Zl.). Ja, to máš, tak, cěrko, člověk sa neuhľedí = při vši pozornosti něco vyvede (Slav. ČL. X. 303).

uhľédnút, uvidět: Pod jaborem sedľa, orľa tam uhľédľa (Suš. 102).

Uhlénka, hrúd (v. t.).

uhľisko, místo, kde se páli dřevěné uhlí, nebo vůbec místo, kde hořel oheň, na př. na poli.

uhňavíř, uhnísti: z těsta, mouky (Vck.); srovn. gňávit.

uhněvat se: Co ja se s nim uhněvam = co to platno hněvati se s ním (laš.); srovn. předponu *na*.

uhnout něco, ukliditi: Uhnuli dřevo (Zábřezsko).

uhňusit, umořiti: Kopřivy uhňusily všecku přísadu. Natázkú při stavbě celý se uhňusil (srovn. hňusit).

uhodit: Uhodila dvánástá = udeřila.

uhodit se: »Budě přešet?« »Kdo ví, jak se ešče uhodí«, t. j. bude-li či nebude, jaká bude »pohoda« (laš.).

uhodnút někam, trefiti: Neuhodnete tam, je tam chodník lesem (val.).

úhonek, děcko, jež si svobodná uhonila (val.).

úhor (laš. přiľuh), pole »co leží rok«, ulehľa, »co pořád leží«.

úhornica, řepa do úhora setá.

úhorník (ó), zmije jedovatá (Zábřezsko).

úhorovat, *úhořit* pole = nechati úhorem.

uhověť, vyhověti. Řemeslníci se ptávají, zdali »uhověli« = svou práci po vůli zákazníkovi vykonali. Žádáním hostom nelza nadobře uhověť (Slav. ČL. XI. 276). Tem vdovcovým dětom nikdá neuhovím (Suš. 197). Už ti naposledy ani neuhovím uvařit = nepotrefím (Slav. ČL. X. 302).

úhrabečník (hóhrabečník), koš na úhrabky (Jevíčko).

úhrabica = hrabica (v. t.).

uhracnút, *uhrasť*, *uhrasnut sa*, zděsiti se = uhrasnút sa (v. t.).

uhrančľivá voda n. *uhľová*, v níž bylo 9 uhlíků jasanových uhašeno (od úroků) Mor. lid 200.

uhraniř dřevo, v hranici složití (laš.).

uhrazit sa, *uhrasnút sa*, uleknouti se, zděsiti se: Tak sem sa ho uhrzil (jak je po nemoci změněn). Mach sa z prvšku uhras (Vlk 53).

uhrdľiř se 1. uškrtiti se: Ptak strčil hľavu do putliny a uhrdľiř se (laš.). 2. strhati se prací (val.).

uhříznuř sa = uhrasnút sa (v. t.) Vck.

uhrtúsit, zardousiti (Zl.).

uhrúzit sa pod vodu (val.) = podhrúziti sa (slov.) = podhroziř se (han.), ponořiti se.

uhulať, *uhulkat*, ukolébati dítě (laš.) srovn. huľa.

uhurdat se, uhrncovat se, utrástí se jízdou na voze po hrbolcovité cestě (laš.).

uhýlit se (ohélet), ztratiti se, přijíti na zmar: Ohélel se na vojně. Kačena se nám ohélela (han.).

uhynút: Tele nám uhynulo = zdechlo. Uhynula mu kráva (Zl.). Uhynula na sašaši slanina (Suš. 713, var.: ztratila se).

uch! výraz leku: Uch! otřásla se Francka (Slov. obr. I. 108).

uchabiť, *schabiť*, *schabnúť*, vzíti, ukrásti (val.).

ucháč, -a 1. veliký hrnec na slévání mléka (Tišnov, Frydlant) = látka (v. t.): Přidte k nám, já vám dám hodný ucháč mléka (ND. 104). 2. hrnec (i dva spolu) s obloukem na hoře, v němž se nosí pasákům oběd (Df.).

ucharlič se, uhrdliti se, umořiti se: Ten se tym břemenem ucharli (Kt., laš.).

ucházet: Cesty nám ucházelo = ubývalo (N. Město).

uchlpnút, usrknouti: kávy, piva (val.).

uchlumpáný, zašubraný, umazaný (laš.).

úchmatek = uchýtká: Dělam to enom tak na úchmatek, t. j. tehdy, když zbude chvilka od jiné práce (val.). A to moseli své roľa tak na úchmatek obdělávat (Vlk 9) = úchvatek (v. t.).

uchmátit = uchvátiti (val.) = uchmátnót (Btcha).

uchmúlený čas, zachmoulený, pošmourný (laš.).

uchmúlit sa, usmát se (potutelně). Kůň se uchmuľuje a pokládá uši, když chce někoho kousnouti (Vlk 31). Janek sa enom uchmuľoval (Slav. ČL. XI. 227).

uchodiť, odcházeti: Už uchodíte? Uchodili před ním = utíkali. Fajka uchodí = je někde puklá, tak že vzduch uchází. Včera sem sa uchodila, su všecka chromá = chůzí unavila (val.).

uchopit: Uchop sobě místo na stolici (Suš. 13, laš.).

uchránit, *uchroňovať*, ukliditi, skliditi (val., laš.): Matka uchraňovala v izbě (Slav. ČL. X. 38). A proč ty rože neuchráníte? = neodklidíte, neschováte (Slav. ČL. XII. 188). Hospodský chlapcům pravil, aby uchránili na dvoře = uklidili, umetli (Kda I. 120).

uchublať, pokřčiti něco (Btcha).

úchvatek = úchmatek (v. t.). 1. na uchvatky něrobiť = jen chvilkami, jako úkradkem, majíc jiné, důležitější zaměstnání. 2. na uchvatek = na uchýtku (v. t.) laš.

úchylek, útočiště: Vzal úchylek pod kolňu (dol.).

uchytit, *uchytat* komu co, vyrvati: Uchýkali si to = rvali se o to, na př. na trhu o zboží (Zl.).

uchýtká: Dnes bylo žito na uchýtku = na rvačku (Zl.). U muzigy byla na uchýtku (Vlk 20). Ona je v leše na travě enem na uchýtku (co honem uchytne). Na uchýtku sem přišel = na chvilku (laš.).

uja (huja) = veliký ujec, vepřový žaloudek nadtý kroupami (N. Město).

ujat 1. Kdo jednou grunt ujme, ať si pak splácí a druhé podělí (Žďár). 2. plátna, sukna a vůbec látky se ujímá, když je jí na něco mnoho; mouky, hrachu a p. *se ubírá* (Zl.).

ujatý: Roľe sú všecky ujaté = zaplňené, pýřem, neplechou zarostlé (Jicko).

ujdený, ušlý, chůzí unavený (slov., val.).

ujec, matčín bratr, *ujčiná*, *ujčinka*, jeho žena. »Ujče!« oslovuje se každý starší muž, jako jinde »strýček!« (horn.).

újemník, *újemnica*, čarodějník (který ujímá jiným užítku). Podl.

ujest: Nemám zubů, nemožu masa ujest = ukúsat, uhryzt.

ujet 1. uklouznouti: Stúpni dobře, aby ti noha neujela. 2. Ujelo mu na rozumě = ušel mu rozum, vyvedl hloupý kousek (Zl.).

Újezd, Újezdy, Újezda (coll. pl. m.), jméno tratí v různých končinách Moravy.

ujímat: Ují má mne v břiše, křečovitě svírá; ujímání, hryzení v břiše (vých. Mor.). 2. Ujímajú sa na něm dary Boží = tuční.

ujít, odejíti, uteci: Macecha ušla do kostela (Kda II. 193). V noci ušli do Uher = tajně odešli (Kda I. 19).

ujma čeho = krdeř, hromada (laš.).

ujmy, pl. m.: Nemá-li člověk délku stejnou se šířkou rozprostřených rukou, má ujmy. Člověk je nevládný, všecko bolí. Dostane je ze zlosti nebo z hltavého jídla. Ujmy jsou 1. *hlavní*: hlava se rozstupuje, lebka bolí, chytá se závrať, 2. *žaludkové*: není chuti na jídlo, celé tělo se třese, člověk je ospalý, 3. *ujmy v celém těle* (záp. Mor.).

ujmař, -a, lidový lékař, který vyměřuje a léčí ujmy (Mor. lid 196).

ujmisko = ujnická lúka, vzdálená od obce lučina horská, kterou prý za stará sedláci sami si ujali z obecního nebo panského (val.).

ujoč, — ujmu = ujmouti (Lor.).

újsc, — ujdu = ujíti (Dob.).

ukáčkaný: Drůbež enom jak živ nenasadit na rybu. To se pořád pere ve vodě a chodí *ukáčkaný*, jak ženská před svátky, taky je *ušubraná* pořád (dok. 122).

úkaz, podívaná: ovoc na ukaz (Opav.).

ukázaly, nadějný: Stromy sú ukázalé = dávají naději na ovoce. Obířa byly ukázalé = pěkně se ukazovala. Kůň, tele atd. je ukázalé = dává naději, že se zdaří (Zl.).

ukázat 1. Ukaž ten klobúk = podej sem. 2. Neukazuje mi to nikdy = netrefuje se, na př. když má z malého kouska látky ustríhnouti na šat. Do hospody neukazuje chodit = nevynáší (Zl.). Dyť mu na takové pasáry neukazuje = není tak zámožný, aby mohl vyváděti takové bujné kousky (Vlk 34). Hanča z Antošem (obchodníci) enom pečenky a pivo; včil na to jarmaky neukazujú =

›nejsou podle toho‹ (Slav. ČL. XII. 43). Ináč mi to neukazuje = nehodí se, nelze, musím dělati tak a ne onak: ›Proč chodíš na raní?‹ ›Ináč mi to neukazuje; na hrubú nemožu, mosím doma hľedať‹ (Zl.).

ukázat sa, ukazovat sa: Ukazuje sa na čas = jest naděje. Ukazovalo sa na děšč = bylo očekávati. Žito sa pěkně ukazovalo = na žito byla pěkná ukážka, naděje dobré žně (val.).

ukážka, čáka, naděje: Letos je pěkná ukážka na ovoce. Letos je ukážka na špatny podzim = ›vyhlídka‹ (val.).

úklad, kraj podešve a nártu.

úkladák: Na všední den Slováci nosili úkladáky, boty ›na úklad‹ šité, t. j. na vrch švem, jenž spojuje podešve s nártem.

ukládat: Paní syna ukládala t. ke spaní (Suš. 132). Pane Ježiši, račiž mi býti na pomoci, když já budu ukládati vřed = tišiti, léčiti (srovn. zbouřiti) Mor. lid 208. Člověk si nemože ukládat hodiny pů (že bude žiti) (Slav. ČL. XI. 226). Dľúho aby zme my si už neukládali = nečekali na dlouhó života (staří lidé) Vlk 52. Už mu (nemocnému) dľúho neukládajú = nečekají, že bude dlouho živ (Zl.).

úkťajka, ryba alburnus lucidus (Podl.).

úklidný: divka okledná, která dobře a ráda ukľízí (Zábřežsko).

ukľudit, uklidit, schovati: Aľe já sem to měľ už dobře ukľuděné (Slov. obr. I. 26).

ukmásiť, utrhnouti: Kuľa z kanónu mu ukmásiľa hlavu (Slav. ČL. X. 136).

ukojit', upokojiti, utišiti: Rozželiľo se srdenko moje, němožu ho ukojit' (Suš. 370).

úkoľ 1. akord: Robím na úkoľ, ně na dzeň. Mám to na úkoľ. Já ľen úkoľem kosím, aľe kedz som v úkoľe, mosím sa dobre chovac (Dob.). 2. Hrnčíři na výročním trhu při slabém odbyťe rozdělí zboží neprodané na úkoľy, t. na díly. V každém úkoľe je zboží různého druhu a rozličné

velikosti a díly prodávají se po stejné ceně. 3. O muzice děvčice, které do půlnoci seděly, zůstanou, až se vzácnější tanečnice vytráť, »na úkoly«, a vytančí se přece (Vlk 36).

úkolečně: Byl sem úkolečně ve všeckých tech dědinách na hodech (dok. 170) = okoličně (v. t.).

ukolíbat, kolíbáním uspati: Počkejte, až dítě ukolíbám (Suš. 141).

úkolník, dělník, který dělá na úkol, op. nádeník.

úkoliný: práca = na úkol.

ukonat, unaviti; *ukonaný,* unavený (Zl.): Celou noc na modlitbách trval, až se velice ukonal a usnul (Kda II. 27). Děvenka ukonalá na trávničku zaspala (Suš. 302).

ukopnutí: V zahrádce měli aj kúsek zemňáků, tak na to ukopnutí, t. po kousku na každodenní potřebu (Slav. ČL. X. 38).

ukosinový, kosinovatý, na kosinu sestříhnutý: Ma fortuch ukosinový = cviklový (laš.).

úkrademek: Enem tak úkrademkem to děláme; po ukrademku (val, laš.).

ukřamnůf: jabko, ukousnouti v hrubé mluvě (Jicko) v. křámat. Kůň celé oje ukřamůf = ulomil (Slov. obr. I. 248).

ukřapnůf haluz, ulomiti (Jicko).

ukrasf: Oči sa ně ukradly = zdřímala jsem (Vck.).

ukřčaf sa = ukrčovati se (val.).

ukřčit se: Ukrčili se ledakde za chrást = skryli. Netřeba se ti ukrčovat = »tahnouti se na zpět« = sich zurückziehen (!). Peněz bylo málo, nemohl sem dělat velikých fuků, ukrčoval sem se, jak sem mohl = uskrovňoval sem se, »obmezoval« (Zl.).

ukřňalec, -lca, veliký klacek (N. Město).

ukřupnůf, ukousnouti, uraziti: kus cukru, hrnca (Zl.).

ukrutečný = ukrutný, náramný (val.).

ukrútit provaz, uplésti. Zlatu šňuru ukrútila (Suš. 158).

ukrutně, velmi: ukrutně dobrý, šumny (laš.; srovn. *hromský* pěkný,

hrozně dobrý a p.). Z té díry vylezl drak ukrutně veliký (Kda I. 24). Bylo jich ukrutně hanba (Kda I. 127).

ukrutný, veliký, náramný: Král měl z toho ukrutnou radost (Kda I. 117). Letos sa ukrutných bocanů postřířalo = ukrutně moc, velmi mnoho (val.).

ukryjmo: po ukryjmu = skrytě, tajně (laš.).

ukúpit: Na Vaľachoch ľaciněj dobytek ukúpi (Zl.).

ukúsiť = ukousnouti: Pes ňa ukúsiť za nohu (val.).

ukvákať: Dotud' do mňa mľuvili, ež ma ukvákali = přemluvili (Vah.).

ukvandany, ucourany (laš.).

ukynůf sa někam, uhnouti, schovati se (val.): Již se tu někde ukynu do kouta a počkám = schoulím (Kda I. 199).

ulahodif něco, dobře a správně učiniti, vyhověti: Ten to ulahodif! Něvjém, ako som to ulahodif! (selka vařila výletníkům vejce, a pak se tak omlouvala) Dob.

ulaťomit sa: Uľakomif sem sa na to = upřel jsem se na to, že to musím mít, a koupil jsem to, třeba to ani za to nestálo. Uľakomif sa na pentličky = dala se zaslepiti touhou po nich a ukradla je (Zl.).

ulaťaskať dieťa, ukonejšiti (horň.).

ulebeznif se, uvelebiti se (laš.).

ulehať, ulevovati: Ťažko mi je, ťažko, ani neulehá (Suš. 354).

ulehelka, calamintha acinos (bot.).

uleh'fa, v. úhor.

uleh'fan, kdo bydlí na ulehli.

ulehnůf: Už to ulehlo = utichlo.

úfeja, -je, silný liják, průtrž mračen: Hrozná jakási úfeja přišla, a tož chaľupy zbířalo a doľů jich něslo (val.).

úlek (hólek) 1. uleknutí, 2. psotník (záp. Mor.).

uléf sa: Žľuti sa uľeje, a člověk sa mosí zľobiť (val.).

úlevák, školák, který má úlevu od školního vyučování.

uležet: Jak se v noci přikryju, neuležim, neusnu (Zl.).

uľhanec, -nca, Gewohnheitslűgner.

ulbíť sa, zalíbati se: Když přišel ke královi, hned se mu zalíbil (Kda I. 72). Velice sa mu to ulíbilo (val.). Ulíbilo sa mu = uráčilo se mu, odhodlal se k něčemu, jako by milost prokazoval (val.).

uličan, kdo bydlí v ulici, ne na náměstí.

ulíčiť: Takovú mu jednu uličím! = vytnu (dok. 204).

ulíhnúť se: Tele, hříbě a p. se ulíhlo, kuře, house a p. se vylíhlo.

úlich n. *úlička*, 1. liják (val.), 2. hrozná nepohoda (Btcha).

ulík (hulík, holék) na Litovelsku říkají úzkým prostorám (srovn. ulice). Jinde na Hané byla to otevřená kůlnice dřevěná s hasičským náradím (arch. I. 101).

ulirovať, doléhati, uliovati (Vck.). Rozína dycky o to ulirovala (Vlk 104).

ulísat 1. komu, lichotiti, 2. ulísat, ulisiť, ulisnuť koho = ulaskaviti, uchlácholiti (Kt. z Ostravska).

úliv = úleja (v. t.).

ulízať sa, udobříti se (val.).

ulizovať: Větr ulizuje = opaluje (val.). Na toho, co se k vám nejvíc ulizuje, dejte si nejvíc pozor = lichotí (dok. 204).

úloha 1. skaľ = uložení, vrstvy (Vych.). 2. To byly oulohy od Boha = uložení, osud (N. Město).

útomný, nemajetný, ubohý: Un něni tak ulomny, že by vam němoh dať (laš.).

úložníček *lysimumachia nummularia* (bot.).

úložník, 1. veronica off., 2. senecio (bot.).

uľudník, kdo u jiných lidí bytuje = podľudník (v. t.) Kt. od Uh. Hradíště.

uľudný, vľudný; *uľudný*, podvodný: Kdo je uľudny, byva uľudny (Kt. z Ostravska).

uľúpiť = uloupnouti: Nasadilo sa kúsek řepy, aby bylo kozám co uľúpiť k dójeňú (Vlk 6).

um, a, mysl: Ked mi pride na um (Df.).

umařit, promárniti: Umařit za rok kolik set. Umařit celý grunt (Vah.).

umarkotit koho čím, rozsmutniti (Kt. z Ostravska). Srovn. markotný.

umárníť = promárniti: Umárníť peníze (laš.).

umáskať chléb, máslem pomazati (Kt. z Ostravska).

úmentem, honem: Běž úmentem! (val.).

umestovánie, stání: Umestovánia sem nihdze němaľa (Dob.).

umeškať, zameškati: To ju umeškaľo (val.).

umět s infinitivem na Podluží užívá se na označení děje opěťovaného na způsob lat. solere nebo něm. pflegen: Do poledňa sa u nás umá scházat staré ženy = scházívají se. Ženy rády umá naříkat = naříkávají. Uhři umá naším kosírky nosit = nosívají. Ked margráfa (= Ječmínka) hľedajú, umá voľaco podezřelého najít = nacházívají. Na svadbu umá zvat v úterý večér = zvávají. Keď doznú, to si umá vzít písčelku a pískejú.

úmezek, vrch meze, kde roste tráva, křibí (Vah).

úminek, předsevzetí, úmysl.

umíněný, svěhlavý: Znaľa tatuľku, jací sú umíněni (Vlk 63).

Umisa, příjmení.

umknúť, odstrčiti: Počekj, já to umknu.

umknúť se, uhnouti se, na př. v lavici v kostele odsednouti. Umknit = odsedni. Umkľo se mu = nepodařilo se (laš.) v. umyknúť, umykat.

úmlaď, -i, tráva pýřovitá nebo z obilí vytroušeného vyrostlé osení na zvrženině (Jicko).

umňagať, *umňagať* něco, umačkati (val.) v. mňagať.

Úmorčí, trať (Blansko).

úmorka, druh hrušek kulatých, zelených (Zábřežsko).

umřený = umrlý, mrtvý: Ona byla studená, jak by byla umřená (Suš. 85).

umřit: Me sme tu na dědině pořáď zamatľani a tema zamatľancama taky umřem (Mal. XXIV. 67). Včelicka umírá, protože vyrábí vosk na svíce

do kostela; vlaštovička je pták panny Marie, proto též umírá (nezdychá). O rybách se dí, že umrou, protože Kristus Pán jich požíval (Vyhl. VI. XIX. 236).

umrláček = umíráček (val.).

umrlčí: hlava (ne: *smrtí* hlava, překlad neporozuměného něm. Totenkopf!). U umrlčích hlav, les na Zábřezsku. Umrlčí truhla, rakev.

umrle: Na to sem umrle zapomněl = jako na smrt, načisto (Jevíčko).

umrlec, -lca, nadávka: Ty umrlec! (horň.).

umrlý, mrtev: V sobotu bude umrlá (Suš. 665).

umršít: krtka, zabítí (Dačice).

umšít, mechem ucpati (dřevěné stavení (val.)).

umučený: Seděle sme skormócení jak omočená hodina (Vyhl. II. 223).

umyknút, *umykat,* utéci: Umykni! (Zl.). Dyby pán Bůh hodnej vody ráčil dať, co by mohly naše putě (pltě) umykať = uháněti (Suš. 225).

umynt = ument, moment: V umyntě chliv byl v plamyňu (Lor.).

umyt se do něčeho (do práce), dáti se s chutí (han.). Když pozdě na podzim hodně prší a voda v řece teče plným korytem, říka si umývá břehy, aby pěkně zmrzla (Zl.).

umžiganěc, -ňa, kdo mžiká, mžourá očima, je *mžigavý,* udřímaný, ospalý (laš.).

unáhlina, unáhlení, unáhlenost: Pověděla sem to z unáhlíny (laš.).

unavovat: Pořád' mne unavuje, abych mu půjčil 100 rynských = naléhá na mne s prosbami (Zl.) v. unovat.

únes: Ta husa je s ounes = je jí co nésti, těžká (N. Město).

unevděčít se, komu, nevděčným se prokázati (Kt. z Ostravska).

uňkat, nosem mluvití.

uňkavý, kdo nosem mluví, hlas zvukem nosovým zbarvený, naselnd (Kt. od Uh. Hradiště).

unovácia, úsilí, námaha: S takú unováciú som to zrobil! (Dob.).

unovat 1. namáhati se: Neunujte sa! Co sa s tým budete unovat? Darmo sa unuješ! 2. trápiti, týrati:

Hlad ho unováť. Je všecek unováný. 3. prosbami sužovati: Děti matku unovály, aby jím daľa jest (slov., val.).

uňuraný = ušmúraný, ušpiněný (val.).

unutit', přinutiti: Byli by ňa unutili (val.).

úpad (hópad) 1. náledí, kluzko, že by upadl (záp. Mor.). 2. špatné počasí (Brň.). 3. dělat do úpadu = ze všech sil.

úpadek: hrozný úpadek sněhu = padání (val.).

upadený: Som všilek taky upadený = v bídě, v tísní (Dob.).

upadnút: On na ničem neupadne = sebere, ukrade všecko (hum.) Vah. Na takúto fajku sa vám nikdo neupadne = nezhlídne se jí, neukrade jí (je špatná) (Dob.).

upadúvka, padávka, nezralé ovoce spadlé (han.).

upadzgať, upackat, ledajak ulepiti pečivo (Vah.).

upachtit se, unaviti se: Voják i zvířata jeho byli velice upachtěni (Kda I. 104).

upajtit', vzítí, ukrásti.

upálit': 1. pec, vytopiti (laš.). 2. Upálil sem se v prst (jako uřezal a p.). 3. upálit', upařovat, utéci.

upást: Král povídal, že má 12 zajíců a třináctou srnu; jestli je upase, že mu bude princicka dána, t. j. dovede-li je pásti tak, aby mu žádný neutekl (Kda I. 171). Tech krav sám neupaseš. Co bych neupásť? Upasu (Zl.).

upat, zapnouti: Upát si korduľu (val.).

upéct': »Dněs sme len koláč upekli!« řekne na př. vozka, když skoro odněkud přijel; byl tam totiž jen tak dlouho, co by se byl koláč upekli. »Chljéb sme upekli« = dlouho sme tam byli (Dob.).

úpěk 1. úpal sluneční: Slúnečko hřeje úpekem; úpeky = vedro, 2. místo sluncem vyhřívané: Ořech je dobře sadit na úpeku. Náš díl (trať) je na úpeku (Zl.).

úpěr: Dyby přišlo na úpěr = kdyby si na ně upřel, kdyby byli nuceni (val.).

upchnůf, uraziti: Častovál Migału napřed, aby ho neupchnůf (Slav. ČL. XI. 49). Ona je tak uznaliva děvucha, všecko v blazny obrati (v žert); tu druhu, tu hněď uprchně (laš.).

upiplaný, ušmouraný: děto upiplane (laš.).

upírať sa: Najvēc na něho sa upírało, že zapálíť = na něm zůstávalo (val.).

upískaný, zamazaný: hrnec (laš.).

upiščený: Není dobře, líhnou-li se kuřata v dobu, kdy růže kvetou; budou upiščené = piščí mnoho (Mor. lid 273).

upít si, zavdati si, napít se trochu: Upíť si piva (Vych.). Ěn si upíce! (Dob.).

uplakaný: okna uplakané = zarošená (Zl.). A den byl takový uplakaný; bylo vlhko, aniž přšelo, a mlha halila oblohu (Pittn. VI. XVIII. 610).

upřet: Nemohli sme sa im upřet = vymluviti (Vah.).

upřknůt: Stěpka upřkła vajččko = snesla nedospělé (Zl.).

upřuskat = upřácát: zeď mařtů.

Upřzek, na Upřzku trať (Vizovice).

upojat si = uvzat si, předsevzítí: Upojali si, že zitra pujdu (laš.).

upokůšaný, koho stále pokoušejí, kdo nemá pokoje (Vck.).

úpoły (stslav. apoły), v boky, za boky: Chyťil ho v úpoły a praščil ním o zem (slov., val.).

upovířit sa, dodati si odvahy, opovážití se: Upovířil sa do maku (mlsný chlapec). Šelma jedna, dyž on sa ně tam upovíří (třebas na komoru na nějaký mls) Brodsko.

upozdiť sa, opozditi se: Už bývajú ty jabka zraľé, ale letos sa upozdiľy (val.).

upozvolíť sa, svoliti k něčemu: Upozvolíť sa, že mi škodu nahradí (slov., val.).

upracovat se, unaviti se prací: Dyž se člověk upracuje, musí si odpočinout.

uprajtovať, utahnouti, provázem pevně svázati (val.).

uprašovat, uháněti: Te koně opra-

šovale k Běleckymo mléno (Vyhl. II. 35).

úprava, euf. hnůj.

upředit si něco, praecipere: Upředit si tú prácu = začnu ještě dnes, abych ji spíše dokonal (Brodsko).

uprhnůt: Pergament býľ zakopaný rok, tož uprhnůt = zhraněl, zřetel (val.).

upřlít sa, popáliti se kopřivou: Upřlít sa v ruku (strčiv ruku do kopřiv) slov., val.

upřimnej k řeči, hovorný (dok. 220).

upřít si, umíniti si: Co si upře, to mosí mět. Upřel si, že půjde od světa. Upřel sa na to (slov., val.).

upsykat, psykaje (ps, ps) utiřiti; dítě (Kt. z Ostravska).

upšnivý 1. vybíravý, mlsný: Nebudť taka upšnivá, beň a jiz (laš.). 2. koho každá maličkost urazí, obrazlivý (Kt. z Opavska). Srovn. české upřiti, ubodnouti, obraziti v bolák.

úřad, radní: Ti Pavlovčí úřadové tvrdého srdečka (Suš. 574). Třech úřadů zmárnil (Suš. 573).

úřadnik, správce statku (laš.).

úrana, poranění, poškození: To něbudě bez urany (laš.).

urátat sa, udobřiti se (val.).

úraz dostane od přemožení: zima zemele, v křížoch bolí.

urazit, sraziti: Uraz jabličko lebo dvě (Suš. 435).

urazlivý (i pol.), kdo se snadno urazí (Lor.).

úraznik, sagina procumbens (bot.).

úrazovica, polévka zapražená na kyselo (Slav. ČL. X. 142).

urda, smetana ovčeho mléka (val., rum.).

urěct sa, umluviti se: Obyvatelé se urěkli, že se vystěhují (Kda I. 18). Urěkli sa, že budú hráť (Slav. ČL. X. 33).

urěčení, urknutí, uhranutí (laš.).

uržanina, rána uržáním způsobená (slov.).

úřezek, -zka, špalek délky šindeľový (Vlk 47).

úřeznik, tlustší vlna na vyšívání límců (horň.).

uřezovať: Mídek uřezováł na bas = strouhal (Slav. ČL. XI. 50).

uřísnút sa = uhřasnút sa, ulek-
nouti se: Jura se toho uřísnul (Kda
I. 64).

urkať, vrkati: Hořubek urka (Suš.
341, laš.).

urklavina, věc uřklá, uhranutá, na
př. jídlo: Urklavina působí dávení
(Mor. lid 198).

urklý, pass. = uřknutý, uhranutý.

úročitý 1. úročité svátky = vý-
roční. 2. oči = uhrančlivé (Mor. lid
186).

úročka, *úročnica*, anthyllis vulne-
raria (bot.).

úročník, *cytisus capitatus* (bot.).

uroda, krása: Nělítuj že, ma dže-
vucho, tej svojej urody (Suš. 201,
z pol.).

úrok, ob. pl. úroky, uhranutí.

urónit: Urónil si dvě jabka =
srazil (Zl.).

urostený = urostlý: Chłapík býł
pěkně urostený jak jedľa (Vlk 21).

urúbanina, Hauwunde (laš.).

urúndiť se s kým o čem umluviti
(Kt. z Ostravska).

urúšat se, ucourati se: Kde's, Ani-
čko, kde's ty byla, že si se tak urú-
sala (Suš. 151) = urúšat sa (vých. M.).

urušaf 1. dítě ze spánku vyrušiti,
vyburcovati. 2. Těsto v těple hněď
uruša = ukyne (Kt. z Ostravska).

uruzgať, ruzgou (prutem) ubiti
(laš.).

urva: na urvu = na rvačku, na
spěch (laš.).

urvať, rváč: To tak ostalo trochu
tech bijáků a urvařů (Vlk 99).

urvalec, -lca 1. vl. kdo se urval
se šibenice, hrubián, rozpustilec. 2. ne-
manželské dítě, které si svobodná
někde »urvala«, uhonila.

urvalostť, urputnost: Nedělal to
z urvalosti ani ze žádně zlosti a zdo-
rovitosti (Kda II. 55).

urvalý, hrubý: Ale pacholek už
był zlý, urvalý (Kda II. 95).

urvať, utrhnouti: Jeden kvítek ur-
vaľa (Suš. 196, laš.). Urvať jabko na
haľuzce (Suš. 38, laš.).

urvať se na koho, utrhnouti se,
osopiti se (laš.).

urvo: Bylo na urvo = na honem,
bez dlouhých příprav, na př. »vesele«
(laš.).

urynút: Voda urynula kus země
= utrhla, odnesla. Kus břehu sa
urynulo. Břeh sa urýňá. Uryne sa to
s tebu! = sesype. Kůň sa urynul =
spad »s urynoutou« zemí (val.).

úrypný, ostrý, schneidig: mráz
(Kt. z Ostravska).

úsad (val.), pl. usady (laš.), houser
(bolest v křížích).

usádlit sa: Což ty se's tak usádlil?
= uvelebil. Skoro-li sa usádlíte? =
sedněte a budete tiši (val.).

ušatať se: uchoditi se, unaviti se;
ušatany, unavený (laš.).

useděť: Negdy celý deň neusedím
= neodpočinu si (Včk.).

usedlo, stavební prostora: Cha-
ľupa z usedľom (Dob.).

usedľostť: vtělit na usedľostť, žert.
jako dáti na chrám Páně (Dob.).

uschořit hospodářovi obilí, o do-
mácím zloději (v. tchoř).

usídlit sa, oběsiti se (val.; srovn.
sídlo = osídlo).

úsilka, vysílení, namáhavá práce:
Oněmocněł od usilky (laš.).

usilovať se: Syn přislíbil otci, že
se bude usilovať, co bude moci, aby
svou čest ve světě zachoval (Kda I.
128).

ušivěť: Brada mu za nemoci uší-
věla = sešedivěla.

ušivitť: Mraz mu ceľu bradu ušivitť
(Kt. z Ostravska).

uskakovat, *uskočit*, desertirovat
(srovn. srb. uskok): Bude ze mňa
mrcha voják, já vám budu uskakovat
za miľu (Suš. 571). Utečem a usko-
čím vám, kedy budem moci (praví
rekrut) Bart. III. 603.

uskočit: Dvě kopy nám uskočí
z našeho počtu = o dvě kopy (obilí)
bude méně nežli jsme počítali. Moc
mu uskočilo = nebylo očekávaného
výtěžku (Zl.).

uskořit (skorý), urychlití. Uskořit
si času = získati. S pracum se usko-
řit = ponáhliti (Kt. z Ostravska).

uskřínůf = uskřipnouti: Liška si ocas uskřínula. Uskřínu ti prst = pivru mezi dveřmi (Vah.).

uskřítat (skřítek), ušpiniti ve tváři; *uskřítanec* = ušmouranec (vých. Mor.).

uskrovit, upokojiti, utišiti (laš.): Rozžeřelo se ve mně srdenko, nemožu ho uskrovit (Bart. III. 84).

usmíchnůf sa, usmáti se: Jan se usmíchnul (Kda I. 236).

usmýkaný 1. utahaný, utrmáčený (laš.), 2. náhlý, kdo se hned na jiného »usmýkne« (osopí), hned se urazí (slov.).

usmýkať: Všecko sa pomály usmýče = uklidní, urovná. Patrně z přirovnání k dobytčeti uvázanému neb tahání nezvyklému. Až se utahá, pozná, že násilím nic nevytřídí, uklidní se (Slav. ČL. XI. 379).

usnažif, ukliditi, učistiti (laš.; srovn. snaha, snažný).

usnúť: Ty povyky (zvyky) staré, ty byly dobré; včil to všecko usnulo = pomínulo, přišlo v zapomenutí (Vyhl. II. 241). Tož tá Míšena jednú v noci *usla* jak peň = usnula (Šeb. ČL. XX. 138).

usotnit (sotny), do smrti utrápiti, utýrati.

usotonit: Tá ženská by se s prácú usotonila (dok. 160).

uspadlina 1. = uzvalina, spadá země, skála, Abrutschung, 2. spadlé ovoce (Kt. z Ostravska).

uspat 1. Já tě na svých ručkách uspím (Suš. 180). 2. Co neuspí do půnoci, po půnoci nedospí (Zl.).

uspávka, čím koho uspávají, ukolebávka: To byla pro mně uspávka (Přerov).

uspíraný, kdo se rád spírá, pře (val.).

uspíšit se, unáhliti se, přenáhliti se: Ve zlosti se uspíšil a dal mu facku (N. Město).

uspivřed, zelina, kterou se nakuřují od vředu, innula hirta.

ušpořka, soutok dvou potoků; jen jako místní jméno na Morávce: na Úšpořce (Lor.).

ustačit: Kuchař nosil na stůl, a

já sem mu všecko ustačil sebrat (Kda I. 55). Neustačil by mu ít (val.).

ustanovit se: Až se bolest trochu ustanoví, bude zas lepší = utiší.

ustat 1. unaviti se: Orali sedláci, koničky ustały (Bart. III. 511). Či cí volky ustavaju? = ochabují (Suš. 517). Zme ustatí, mosíme si trochu odpočinút (Zl.). 2. = zůstati: Ustál v horách. Ustali na poli (val.).

ústava 1. výstavná budova, 2. skupenina budov téhož hospodáře: Tam je ústavy! (Zl.).

ústnosť v. písemnosť.

ustopčif, stopu zanechati po sobě: Od tých vyder bylo to ustopčené (Vck.).

ustrabit se čím, na čem, občerstviti se, zotaviti se (Kt. z Ostravska).

ustrčit — *ustrkovat* — *ustrkat* 1. vinu sváděti: Ustrčil to na něho (laš.). 2. vytýkati něco, ukazovati na něco: Družba ženichů ustrkoval na to, že nevěsta nemá zubů (Vlk 62). Ti židé aj podplatili hájné, aby hříby ze starých stromů odlúpali a na mladé přibili, aby dostali dřevo řaciněj a mohli na to ustřkat, že je darební (Slav. ČL. XII. 231).

ustrebnút polévky, trochu pojísti (Df.).

ustríhat, -ám = ustríhovati (val.).

ustríhnút si nač 1. »dát si záležeti«: Na to ustřihnu! 2. postihnout si, pomstiti se: To ste si na komsi ustríhli (Slav. ČL. X. 304).

ustrnúť 1. Na tom zme ustrnuli = ostali, se ustanovili. 2. Ustrňte se! = smilujte se. Ustrnúť se nad ním.

ustrnožif, uložití něco (na př. dříví) na lehko (laš.).

ústroj hlavy nevěstiny a družiček, jeho části jsou: 1. predkánka (pantle), 2. kánka (s perličkami), 3. záušnice (kulaté kytky hedbávné), 4. věnec (kytka na vrchu), 5. pantle (v zadu) Velká u Strážnice. Jiné názvy v popise »Moravské svatby« str. 18 a ve sbírce »Lid a Národ« na různých místech.

ustukaný, kdo rád stuká, stone naříká = uřňukaný: Stukała ustukany. Ona je taka ustukana (laš.).

ústupek, římsa u kamen: zelené kamna s dvojatým ústupkem (Vlk 48).

ustvořit, vyvésti: Ti synci cosi ustvořa! (laš.).

usušit: Taková ti usuším! = vlepím (val.).

ušvidrovať, trochu šilhati (laš.).

usvíjať se, ohýbati se: Usvíjať se až k zemi, tak mu prutem vyšibaľ (Kt. z Ostravska).

úsvit, rozednívání: Z večera jabľunku sadíľa, na úsvitě sa jí ujaľa (Suš. 437).

usvitit: Jedna svička neusviti celú izbu = není s to, aby osvítla (Kt. z Ostravska).

úsvitná mše, na úsvitě (Dob.).

ušák (hošák) 1. škvor, 2. zajíc (záp. Mor.).

ušál, -a, ušatý, kdo má velké uši.

ušarpať, otrhati: ovoce v zahradě; ušarpať se = utrmáceti se (Kt. z Ostravska).

uščagať vody, trochu vystříkati, nekeho = ucákať, zcela postříkati (Btcha).

uščeknout haluz (záp. Mor.).

uščiknúť: Marýna uščikľa průtek z vřby = utrhlá proti vzrůstu (Slav. ČL. XI. 180).

uščipiť, trochu naštipati: Půjdu uščipiť dřev (Vah.).

uščuhraný, *uščuraný*: Husi mají uščuhrané péři = ucourané, olámané. Uščuraný chléb = okoralý.

ušibnúť, *ušibať*, ušvihnouti, umrskati (bičem n. prutem).

ušinút sa, uhnouti se, ukrýti se: Já sem sa ušinúľ (Vych.).

ušipanka, druh hrušek.

ušípaný, ušpiněný, umouněný: Dali mu staré nohavice a ušípanou čepici (Kda I. 242).

ušípané, -ého, euf. prase.

uškl'hnúť sa, sklouznouti: Uškl'ha sa a zlómil si nohu (Slav. ČL. XII. 44).

uškrabiť = uškrábnouti: Uškrabila sem se o hřebík (Kda II. 92).

uškrdnút sa, po očku se usmáti (Podl.).

uškrítaný = uskrítaný (v. t.).

uškrobať koho, domlouvati, nadávati komu: Potom mě uškrobu (laš.).

ušlapat: Dybych já věděla, čí nevěsta budu, ušlapala bych si cestu k tomu domu (Suš. 335).

ušlažiť bičem = ušlehnouti (val.).

ušmignút, ukrojiti, uřezati, ustříhnouti (rychle a ledajak): krajíc chleba, průtek z vřby, kus sukna (val.).

ušmúraný, ušmouněný, nemytý v obličejí: Umyj sa, si ušmúraný; syn. uskrítaný, toto však znamená ušpiněný od jídla, a užívá se hlavně o dětech.

ušpajdaný, vyšmatlaný (laš.).

ušpl'hnút se, uklouznouti: Nohy se mu ušpl'hly, a špluch! tam, hned býľ po krk ve vodě (Zl.).

ušubraný, ucouraný (srovn. šubry): Kovářovo děvče rádo robí, ušubrané chodí (Suš. 95).

ušvácnút: Ušvácnút vľasy = ustříhnouti rázem. Ušvácl si gavaľ chleba = ukrojil veliký kus (val.).

ušvárit, učistiti (Df.). Srovn. švárný.

ušvažiť = ušvácnút, ukrojiti veliký kus: Ale si's ušvažil skybul! (val.).

ušvihýcnút, int. slov. ušvihnúť = ušvažiť: Strýc ušvihýcl si gavaľ chleba (Vlk 44).

uťaganý, ukonaný, unavený: Přišiel z ľesa celý uťaganý (Vah.).

úťah (hóťah): To je s něm hóťah = je ho co táhnouti (záp. Mor.).

uťapit, *uťapat*, *uťapovať*, žerdkou ovoce se stromu sraziti (Kt. z Ostravska).

uťapit sa nač, vzhlédnouti se čemu: »To si vzál pľezmero robu!« »Ja on sa na ty peníze uťapil!« (val.). Uťapíja sa na to, a potem budú banovať všeci (Slav. ČL. XII. 45).

uťapkat, něčím pleskatým utlouci: dlaní těsto, máslo a p. (Zl.).

uťatí, všeliké druhy seker coll.: Ach, vy máte moc uťatí (val.).

uťéct: uťeč = di pryč, uňni, nech toho. Slovesa tohoto na Hrozenkovsku neznají, říkají za ně: Němohol' ujc (ujíti), ušoľ (ušel).

uťěček, *uťěčka*, uťěk: A tož my do uťěčku (sme se dali) laš.

uťěcha, uťěšení, radost, milo: Až uťěcha patříľ na to. Za stara to byla

utěcha posluchať, dyž ľudě šumně zpivali (laš.).

utěnúť sa (utěhnúť, utihnouti se), uchýliti se, nalézti útulek: Mám sa aspoň de utěnúť (val.). Vlk sa neměť včif ani de utěnúť (Vlk 102). Stará sa utěnúla do světnice (Slav. ČL. XIII. 76). Chaľúpka jak by sa utěňovala pod velikú střešňu (ib. X. 38).

utěrák, *utěračka*, ručník (slov.).

uteřelý, ztěřelý: Stará hrotica má uteřelě duhy (Vah.).

Utěšené, -ých, jméno vinohradů.

utičky, pl. f. = předbízky, předstihy, předbíhati, kdo s koho: Nech idú se mnú na utičky do čupa (Vck.). Což Jozef, ten sa ponáhlá; s hodínami na utičky (Slav. ČL. X. 381).

utíraní, konkr. něco na utření: Po-děte mně nejaky to utíraní, buď hadru lebo utírák (Mal. XXIV. 344).

utířňa, -ě, jitřní (Df.) (utro = jutro).

utkať, naplniti: svůj žaludek, se čeho (Kt. z Ostravska).

utlak, ulačení, ohnětení: Ma bo-ľavu nohu od utľaku (Kt. z Ostrav-ska).

utlipany čas, špatné, blativé počasí (Opav.).

utočil: Černokněžník utočil z blata kulku (Kda I. 25).

utopec, pca, myth. bytost, malý chlapík v červeném kabátku, jemuž ustavičně voda hurkem teče s pravého klína. Utopec topí lidi (tedy tolik jako hastrman) Vyhl. VI. XIX. 252.

utopifec, -lca, kdo se utopil, utopenec (Opav.).

utopit: Praviť, že v jednom nebo druhém ty vidly mosí utopit = vraziti do něho. Mám za hoľéňkú nůž, utopím ho v tobě (Bart. III. 234).

útor (pol. wator), ob. pl. útory 1. konce duh dřevěné nádoby od spodu po dno. Na útorech stojí ná-doba, aby dnem nestála na zemi. 2. járek čili žlábek v dřevěné nádobě, v němž je dno zasazeno. Přeneseně: Má slabé útory = nemůže moče dr-žeti = držáky (v. t.). Hodz to do utora = vyraz, vypij! (laš.).

Útorky, trať (Bedihošť).

útorník, nástroj, jímž se útor vy-struhuje.

utrácací sa s někým: Hrozně sa s ním utrácali = dělali si veliké ú-traty (Vah.).

utrakovať, zavázati, zauzlovati (Lor.).

útrata 1. Čuješ-i, taľku, abychme tom synkovi dávali včif neco na útratu = Handgeld (Slav. ČL. X. 297). 2. To je veliký útrata, útratný člověk, marnotratník.

útratno, s útratou, *neútratno*, bez útraty: >vesele a něútratno<, když se lze zadarmo veseliti (laš.).

utrefit komu, uhovět (v. t.): Temu chľebu si neutrefila = dobře se ti nepoved (Vah.).

utrhléc, -helca, veronica off. (laš.).

utrhlý = utržený: rozmarýn (val.).

utrhnout: Kráva nám hotrhla = ujala mléka (Maš). Šak savám utrhone, ež mňa nebude = upadne (Vah.).

utřídupa, -y, m., dotěrný patolřizal (laš.).

utrknút, ubodnouti: Utrkla ma kráva (Suš. 287).

útrobník, agrimonia eupatorium (bot.).

útrova, útrata (Dob.).

útržek, -žku, peníze utržené: Ko-likrát v jarmak si Machala vypožčál od Janka útržku kolěj rýnských (Slav. ČL. XIII. 111).

utůľany, *utůľanec*, kdo se rád toulá (val.).

uťupnúť, kousek něčeho uraziti (Jicko).

úťurlivý, ostýchavý, tichý, měkké povahy: Ony byľy obě úťurlivé (Vlk 86).

utynúť, utonouti: Sestra utynula (Suš. 505, val.).

ustyskať se, teskniti (laš.).

uvádzka, úvod (horň.).

úvať, *úvaťa*, množství, síla, zástup: Letělo vran taký ukrutný úvať. Byla tam úvaťa vojska, lidu, peněz, žita atd. (val.).

uvalit: Uvalil mu gavaľ chľeba = ukrojil.

uvalito: Něma te roboty uvalito = navaleně, mnoho (laš.).

úvar, *úvarek*, mokřina na poli (záp. Mor.) = produch (v. t.).

uvázat tele = odstavit; dokud ssaje, není uvázáno (záp. Mor.).

úvazek, provázek na dobytek (val.).

uvážíš si, umíniti si (val.).

uvést: Sám toho býka neuvedeš = nejsi s to. Všecko, co měl, se spálilo a na prach se uvedlo = obrátilo (Kda I. 34).

uvěří, zbertěný: šindel, deska (Kunštát) = uvírý (v. t.).

úvez, *úvezlisko* (val.), *úvezisko* (horn.), místo, kde se země (hlína) uváží (sjiždí, urývá) sama od sebe.

uvézt sa, urýti se: Nechytaj sa dvoch břehů, oba sa ti uvezú (Bart. II. 192).

uvíjaf se, pospíšiti si, ponáhliti se: Mohli se uvíjaf! Di tam, afe uvíjaj se! (laš.).

uvíka, co se dává na uvíjení nití do klubka, na př. kousek papíru (Třebíč).

uvínit koho, vinným uznati (Zl.).

Uvíra, přijmení.

uvírý, zbertěný, horkem zkřivený: deska; *uvíro*, zahnutě (točivě) vydla-baný n. vyhoblovaný žlab (val.).

úvitek 1. (hóvitek) něčeho = otý-pečka a p. (záp. Mor.). 2. silná žerď (vzpružina), kterou se přitahuje na voze náklad haluzí, desek a p. (vůz IV).

uviznout: Už v tem mněště uvizne nejakém tém služebnikem (Mal. XXIV. 67).

uvláčit si hnízdo, zbudovati si (Btcha); srovn. vláčit na hnízdo.

úvlačisko, uvlečené pole: Oves přišel do uvlačiska (laš.).

úvlek, uvláčení pole: S úvlekem sem už hotov (Kt. Dop. I.).

úvodnica, -ce, 1. žena uváděná v kostele, 2. slavnostní plachta z celého plátna, ve tré složeného, tři lokte dlouhá, uprostřed vyšívána. Úvodnicu dávala kmotřenka nevěstě, kteráž si v ní nesla na zdavky knížky modlitební. Když se pak uváděla s dítětem, nesla je v úvodnici jako v »chůvce«.

uvožgřený: Děti mají »uvožgřenú

hubu«, když si slzy rozmažou po »ušmúrané« tváři (val.).

uvraňovat, zavraždit: On mně bratra uvraňoval (Bart. II. 29).

úvratě neb *úvrata*, pl. f., souvrať, oba příční kraje pole, kde se oráč obrací. Když hudebníci »vo mozece« končí, zavolá leckdo z roztancovaných chasníků: »Ešče zahréte hóvratě« = přidejte kousek (Maš.).

uvrátit = vrátiti: peníze předané (Vych.).

úvratník, n. *úvratí*, n., = úvratě (Opav.).

uvrňaf sa, pospíšiti si: Uvrňaj sa = běž honem (Dob.).

uvřít, uvařiti se: Sišky už uvřely = jsou uvařeny. Fazula v polívce neráda uvře (dok. 106). Hrách se hovírá = uvaří se na měkko; je hóvvarné (Maš.).

úvršek (óvršek), kopeček, vršek (Loštice).

úvrší, návrší: Kosceľ patří na úvrší (Dob.).

úvyšek, nadvyšek, conadbyvá (laš.). R. 1636 na horách k panství Frýdeckému příslušných páslo 40 Valachů úhrnem 4789 kusů dobytka. Ze všeho toho dobytka brala vrchnost desátek, t. j. každý 10. kus. I měla dostati z oněch 4789 kusů 478 ovec celých a ze zbývajících 9 ovec, poněvadž nebyla plná desítka, přiměřenou náhradu, která slula *úvyšek* (arch. I. 160).

uvzác se, předsevzítí si, umíniti si (laš.).

uzadovať: Hodiny uzaduju = opozdívají se (laš.).

uzdát se: Uzdál se jí sníček (Suš. 789).

uzděna, koza »brňavá« (val.).

uzdné, -ého, propitné, jež dává kupitel pacholkovi při prodeji koně.

uzdoleť, uhovět: Tym děťum vdovcovym nihdy něuzdolim (Bart. II. 220, laš.).

uzdřef = uzřiti: Jak prstenek uzdřela, omdřela (Suš. 577, laš.).

uzeť, **uzétek** 1. Svázala šaty do uzla (das Bündel). 2. na niti, provázku atp. (der Knoten) val., horn., laš. =

suk (slov.). 3. uzeček = vázané na křtu (svazovalo se původně do uzélka) slez.

územek, *odzemek* 1. peň u země, 2. malý, zavality chlapec (val.).

uzenka, uzené maso (záp. Mor.).

uzgřivý člověk, skrblick (Frenštát).

uzibnúť, zmrznouti: Zemáky uzibľy.

Uzibľo mi ucho.

uziznúť: Voľy do toho zbožja len uzizľy = jen na chvílenku tam vešli a trochu si uhryzli (Dob.).

úzka, -y, šňúrka (val.).

úzkoba 1. U nich je veliká úzkoba = uskrovňování, nouze. 2. Úzkoba mne zajala = úzkost, zármutek (Vych.).

úzkobit sa, se uskrovňovati, sich einschränken: Člověk sa musí všelijak úzkobit. Nemosíte sa toléj úzkobit = skrbliti (Zl.). Mľadi Křúpalé sa už tak neúzkobili jak starí (Slav. ČL. XIII. 112).

úzkobný, šetrný, starostlivý, skrbľý (val.).

uzmáhať sa = namáhati se.

uznat: Na tvojem srdečku zradu sem uznaľa = uznamenala, poznala (Suš.).

uzolit (zol), užpiniti: šaty. Děcko chodi ozoleny (han.).

uzúlat = uzolit (Dok. 288).

uzvářaný, rozpařený, uhřátý: Doběh dóm všecek uzvářaný (slov.). Srovn. zvářat.

uzvolit se k čemu, ochotným se ukázati: Uzvolil se zaplatit všecko. Uzvolil se, že mne vyprovodí.

uzvorýňaný, ubečený, uplakaný (val.). Srovn. zvoříňat.

už: Voľal sem tě kdy už = už dávno. »Zvonili už do kostěfa?« »Kdy už!« = už hodnou chvíli. »Synu milý, jak se máš?« »Už tak všelijak« (Kda II. 100). Vitaj, Janičku, už si ty to! ell. = už se nezapřeš, že to nejsi (dvakrát před tím se zapřel) Kda I. 51.

užaté, -ého, rána od užatí: Černo-hlávek je dobrý na užaté neb utaté (Peck.).

uželit: Kolik vlásků přeložila, tolik slozě uželila (Suš. 113; var. toli slzi uronila (Suš. 192).

užica = lužica, lžice (val.).

užimat se, unaviti se: Tó prácó se pořádně užime (záp. Mor.).

úžinka, n. *úžinek*, zužinané vršky mladého bujného osení dobytku = ženání (han.). **Úžinky** pl. m. = obžinky (laš.) Kt. z Ostravska.

užit: Tam zme užili ai zažili. Na to ho neužije = nehodí se, nemá náklonnosti k tomu. Na to by mne neužil = o to nestojím. Na to ho užije = to on rád jí, pije, dělá (Zl.). Dobře ješ a pěkně si chodiľ, na to by jich užil (Slav. ČL. XIII. 75). Ale nekoho upomínat, na to ho neužijete = na to se neodhodlá (dok. 210).

užit se (hóžit), šetřiti, úzkobit se: Jak só děti, musí se člověk hóžit (Maš.).

užitek: V kravském ložisku po otelení jsou prý zvláštní jakási těliska na palec veliká, podoby a barvy zcela jak ledviny. Těm říkají *užitek*. Kdo takový užitek po tajmu si osvojí, odebere tím cizí krávě všecek užitek (Mor. lid 147).

užitkovat, prospívati: Nic jí to ne-užitkovalo (Vyhl. VI. XIX. 154).

užívat 1. Či užíváš rady? (Suš. 335). 2. »A užívá ten váš?« (t. léků). »Ja ba užívá, co kdo radí.« Už sem využívala štyry sklénky téj medecíny. Využíval enom tři prášky, a bylo dobře (Zl.).

Úžlebi, trať (Blansko).

užlučit koho, uzlobiti (han.).

užmachlat, pokrčiti, pomačkati: šaty, papír (Zl.).

užrať, ukousnouti: Koníček by tě užral. Pes tě užere! (laš.).

užudňaný, užpiněný (Včk.).

V.

v předložka I. s akkusativem znamená

1. *místo*. Staročeské určování místa

na otázku kam? předložkou s akk. (vběhl v dům, zachodí slunečko v hory v řesy, Suš. 312) vytlačeno

je nyní v řeči spisovné skoro docela předložkou *do*. V nářečích zachovaly se té vazby některé zbytky:

a) *v některých ustálených úslovích při slovese jíti a býti*: Di v čerty, di v pekly (= do pekla). Jak sem jí to řekl, hned byla v prachy (Zl.). Janek už je v dáchy (Slov. obr. I. 303). Už je v šlaky (ib. 325).

b) *při slovesech nelibého pocitu, na označení části těla, které se pocit ten týká*: Upíchl se v oko. Porúbáť sem se v malíček (Suš. 405). Ozíbe mne v ruce. Obrazil sa v boľavý prst. — »Co máš v ruku, v nohu atd.« ptají se, bolí-li koho ruka (Kyjovsko).

c) *na označení míry a počtu*: Bečka v pět věder, hrnec v pět masů a p. Hráli v karty ve dva stoły. Ve tři stole seděli (záp. Mor.).

d) *ve smysle přeneseném*: Pójme, miľa, pójme přeč, veznú nás tu ľudzja v reč (Čern. 79). Nehleďte vy na mú mladost', dajte vy mně chlāpcům v radost' (Suš. 706). Měl sem to ve smích = z toho smích (Zl.). Přezehnal se a ve jméno boží šel (Kda II. 46). »Ve jméno Otce atd.« žehná se lid posud (»ve jménu« je tvar novější dle lat. in nomine a něm. im Namen).

2. *čas určuje předložka v s akkusativem jmen jistých slavností, památných událostí a polních prací v určité čas konaných*: V našu svadbu přešlo. A to tělo hřešilo, věnečky ve mšu vilo (Suš. 22). Přišél do kostela v kázaní. V hostýnskú púť u nás hořeło. V trh vyšél oheň (= když se konal trh). Umřél v koleru, v Prajze (r. 1866 v čas pruské války). Było to ve žňa (v čas žní), v žita (když se žita žala), v seťa (když se selo), v kopačky, v oračky, v nové vína (na podzim). — džen v džeň = den ode dne (laš.).

II. s lokalem předložka *v* znamená

1. *místo*: Koně dobře táhnó ve vozu, v pluhu, v bránách, v roli, v brázdě. Má to poľe v kopcu (= na svahu kopce).

přeneseně: Spotřebuje v šatech moc peněz. Propije moc peněz v pivě, v gořalce. V tem čaju moc pročajuje. V uhló vic spáli jak v dřívó.

Veděľať moc v koních. To poľe už je v sódech dvě leta. Mám v nádbě ten kup. Mám roli v kupě (kupuju) (Mal. XXIV. 148). V tech svíčkách sa moc prosvítí. Rok sem býť v nemoci (Zl.). Hľadaci na to v očoch sa to ztratiło (val.). Dobytek je v penězoch (drahý). Kdo sa cítí v penězoch, nech dá věc. Já su věř slabý v penězoch. Má tu čepicu zastavenú v padesáti gréjcaroch. Janek dostáť ľuku ve třech stoch (dědictvím místo hotových peněz). Byli zme spoľem ve zlosti. Měli zme vás v řeči (mluvili sme o vás). Chodí v černě (v černých šatech) (Zl.). Per ně košelku, per ně, až (ať) já nechodím v černě (ve špinavé košili) Bart. III. 192.

2. *čas*: Ve dně = za dne; ve dňu = během dne. Klesnutím v příslovce dostal výraz ve dně význam »jasně«: Už je ve dně, zhas!

Zdánlivě pojí se předložka *v* s genitivem jmen měsíců: v ledna, v ónora, v března — v prasenca. Genitiv do těchto výrazů dostal se kontaminací. Příslovcečné určení času se vyjadřovalo často genitivem, jehož zbytky máme ve výrazech jako: zimního času. Genitiv však ustupoval pádům předložkovým, takže nastala doba, kdy se velmi často říkalo: v lednu, v ónoru — zřídka: ledna, ónora. Výrazy oba měly stejnou platnost, a genitiv se cítil více jako příslovce. Tyto dvě věci byly příčinou, že tento příslovcečný genitiv se počal klásti i po předložce: v ónora, v března, podobně jako se říká po česky m. po česku, kontaminací příslovcem česky (Mal. XXIV. 149).

váčlavka 1. druh hrušek o Václavě zrajících, 2. houba agaricus melleus, o Václavě rostoucí.

vacmuda, -y, m., člověk tlustý, neohrabaný (Vck.).

Vadějka, trať (Vizovsko).

vadit na někoho, kárati někoho, láti někomu: Já na něho vadívám. Všeci na ňu vadijó (Zábřežsko).

vádka, vaděnice (laš.).

vadlivý, vadný: Krava je vadliva = má vadu (laš.).

vadnút: Mládenec vadl od strachu (Kda I. 90). Má maměnka neví, za kým mé srdenko ve dně v noci vádne (Suš. 200).

vagaci, n. po vagacú, prázdniny (vých. Mor.).

vagant, vagabund: Chodí vagan-tem (Btcha).

Vagrčka, příjmení (Btcha).

váha: Dělá, jde svó váhó = pohodlně (záp. Mor.). Na panskéj sa žádný nepotrhá, tam dělajú všeci váhú = po vůli, pomažu (Zl.).

váhafa, -y, m., člověk váhavý, loudavý.

vahan, *vahánek*, kulaté necky s dvěma uchy, v nichž se zadělává na koláče (val., horň.).

vahnař, pitomec (laš.).

váhovec, -vca = svořeň (v. t.).

váhovisko, část vah u vozu, připevněná k oji svořeněm a svorníčkem (vůz II. 27).

vachta, *menyanthes trifoliata* (bot.).

Vaja, -je, příjmení.

vajco, vejce: Kuřička znesla (Suš. 434, val.).

vajčák, *caltha palustris* (bot. dol.).

vajda 1. cikánský starosta: Rozkročil sa jak vajda (Slav. ČL. XI. 274). 2. lenoch, neobratný v chůzi (han.). 3. příjmení.

Vaječná, trať (slez.).

vaječný, choulostivý, plačtivý: Děti su vaječne, dyž chcu spať (Kt. z Ostravska).

vajka, pl. n., varlata zvířecí (val.).

vakeša, -e, ovce bílá, jen okolo huby a nosu ›šmurovaná‹ (tmavé barvy = vakešistá) Vlk 46. Také dětem se říká: ›Si zašmúraný jak vakeša.‹

vakešák, beran ›vakešistý‹ (val.).

vakešistý 1. v. vakeša, 2. dívka vakešistá = brunetka (běličistá = blondína) val.

Vakrčka, příjmení.

vakše, pl. m., klouby (val.).

vál 1. *vál a valačka*, správa na válení prádla na stole. Na vál (válec) se prádlo namotá a valačků (deskou s rukojetí) se kúlá (přetahuje) Zl.: Kde bys ich (košile) válela, dyž tam

válů není (Suš. 88). 2. vál, válek plátna = stůčka (laš.). 3. u pekaře zvláštní podlouhlý stůl na válení chleba, rohlíků. 4. u sedláka silný válec na válení pole.

vař: Snih se nakupuje ve velké vaři. Chvaři na tři vaři (Opav.). Krev od něho vařem běží (Suš. 175).

vařací deska (slov.) = *vařacina* (dok. 80) = *vařačová* deska (val.) = valačka (v. vál 1.).

vařač, -a, kdo válá sukno ve valše (Slav. ČL. X. 195).

valadlo, deska váletí těsto na koláče, nudle, Nudelbrett (dok. 109).

valach 1. svobodný chasník, který na salaši pase ovce a pomáhá bačovi dojiti. 2. stroj na cidění obilí, menší fukaru. ›Na fukaru čistí se obilí právě vymláčené, tedy z plev, kdežto na valachu valachují obilí již zvěté, aby je vyčistili ze všeliké smotlačky, semen plevele‹ (Kt.).

Valachy, pl. m. = Valaško: Šel na Valachy, je na Valachoch, vrátit se z Valach.

valaščica, -e, sekyrka valašská, obušek (horň.).

valaška 1. žena valašská, 2. kráva valašská, 3. sekyrka valašská o dlouhém tenkém topoře na podpírání i obranu.

válat, -řám i -řu 1. chléb, váletí těsto v bochníky. 2. Húsata se válú = líhnou. Vyvalilo se nám 8 húsat. 3. smíchy z koho = posmívati se komu (Zl.).

valčinka, druh hrušek.

vařdůvka = bařdůvka, druh jablek.

válec, hrozen (Krásná u Jimramova).

válek, podlouhlá vepřovice z hlíny a mrvy uválená. Z takových válek neboli válců na Hané za stara stavívali chalupy a také jimi dřevěná stavení obkládali. Aby se obmítka řečená *války* n. *válce* na kladách dřevěného stavení držela a se ode dřeva neoddouvala, *ježkovali* ji, t. j. ráželi husto kratičké klínky do zásek dlátem vydlabaných (arch. III. 26).

vátek, zdobň. vař. ›Při pozemcích a cestách, kde zaplavovala voda

býval zřízen válek, aby voda nepřetékala na pole nebo cestu. Takový válek je zřízen na př. v Hrubčicích v trati řečené Záhaťa při řece Vařové, as $\frac{3}{4}$ hod. cesty dlouhý a pod Vrbátkami na lukách při polní cestě, asi $1\frac{1}{2}$ m vysoký* (Hoch): Ve žně o svačinách leželi ženci na vátku pod vrbami (Hoch 50). 2. Napříč silnice zde onde je *srážka*, t. j. prohloubený járek, kudy voda odtéká. Břížek tohoto járku slove *vátek* n. základ: Odpočinul si na vátku (han.).

valence, pl. m. = zátěrky, kouky, noky (val.).

valentinský: Dítě na sv. Valentina narozené bude valentinské = dostane padoucí nemoc (Mor. lid 92).

valgáč, -a, zavalitý, stloustlý, neohrabaný: pes, jehně, člověk (val.).

valcha, nástroj na hrčení velikonoční (ND. 273).

valchovat hubu = mletí hubou, mnoho mluvit (val.).

valibuk, silák.

valibura (Opav.) = *valigura* (val.), valihora, veliký, nemotorný člověk.

valihrach, *valihrášek* říkává se dítěti silnému, jež se při chůzi klátí s boku na bok.

valínka, druh jablek.

valít: Kdež ten zas valí? = se žene. Val! = hybaj! Voda valíla přes cestu = hnala se. Cérám valí po tisících = dáva. Začali do milých Uhrů z kanónů valít = střílet (Slav. ČL. X. 138). Valít do foroty = jedl, pil mnoho. Pořád' do sebe valí = pije. Už je zas navařený = opilý. Dež se gořalke navařijó a ňó se vožeró (arch. I. 253). Nevalte! = neplácejte. Ten valí německy! = mluvil plynně. Koně valá zuby = pozbývají zubů.

valít se: Valí se jak hromada ščestí.

valmem se valí, valem (val.).

valňák, »to je trochu věcí cep jak kůtáček« (v. t.) dok. 119.

valný vůz, vůz nekutý, jehož loukotě jsou z jednoho kusu. Vozívali v něm sebevrahy na Smolnou (Obzor 1891 str. 196).

val'ov, *val'ovek*, koryto: Dyž sviňa zakviči, všecy druhé svině od válova běžíja (slov., horn.).

valovísko, ležisko, pelech (válet se) Vych.

vaľovočec, -čce = vaľvoš, druh révy, hrozny má černozeleň, řidkavé (Podl.).

vampala 1. silný sochor, kterým se navaluje kládí, 2. ťulpas (Jevičko).

vampole, í, pl. f., těžké sáně: V zimě na vampolích to bylo také zlé, t. vozit hnůj (Žď. obr. 114).

vančák 1. obyvatel Ivančic (Vančic), 2. druh hrnců tam vyráběných.

vandrák = vandrovny (záp. Mor.), = *vandrovce* (val.).

vandžura, *vančura* 1. nemotorný člověk (laš.), 2. přijmení.

Vaňhara, příjmení.

vánoční strava, zbytky štedrovečerní večeře; dávají se dobytku za lék (val.).

vantroba, *otroba* (ątroba), játra: huša vantroba (laš.). Krvavník je dobrý na stvrdlou vantrobu (Vyhl. VI. XIX. 248).

vantro, ob. pl. vantroky, lanfešt, konec struhy mlýnské deskami obitý, odkudž voda teče na koryta mlýnská: »Co tam pit budeš?« »Vodičku z vantroka« (Suš. 742).

var: Kúpíí jí var piva, všecko ona vypíja (Suš. 710; var = várku).

vař, -e, f. = strava (v. t.) záp. Mor.

vářa, -ře, 1. vaření: To je vře v ty žňa! (Zl.) 2. vařené jídlo moučné: šišky, pěry, lukše a p.: Já беру tú pozadní múku na buchty a tú bělejší na váru (dok. 108).

vařacha, *vařaja* = vařečka (val.), také člověk, který se do všeho míchá.

Varaja, příjmení.

vařák (val.) = *varník* (laš.), veliký hrnec na vaření.

vařaf (vari) 1. Varaj mi s cesty = vyhni. Varajtě přeč! Vyvarať furmanovi. 2. Varajtě ten stošek = odstavte (laš.).

Varda, -ě, příjmení.

vařačník: vařechy zastrčeny jsou ve *vařačnicku* (val.).

varga 1. kravský pysk, tláma (Kt.

pol. pysk), 2. Natahuje vargy = varhánky, pláče (Opav.).

vargač, -a, křikloun (Kt., laš.).

vargal, a, zavalitý, tlustý (Frenštát).

vargař, *vargosít*, naříkati, bědovati (laš.).

vargatý, syn. sporý, sobrý = silný tělem, zavalitý (Jicko).

varhánky 1. foukací harmonika: Natahovat varhánky = moldánky, 2. záhyby nabírané vzadu na živůtku dole nebo na sukni nahoře.

varhovař, hlídati: Domacího zločejna něuvarhuješ (laš.).

varhula, -le, švestkový knedlík (záp. Mor.).

varchef, -a, m., balík (laš.).

vařibuchta = vařbuchta (laš.).

vařit: Pod horů hostinec pěkný malovaný, ej a v něm šenkérka pivo víno varí (Bart. II. 41; zajímavé zeugma!). Oni spolu nevaříja = hněvají se.

vařit, skloňuje se všemi časy a osobami: Variš odtůd? Ešče nevaril? (Zl.). Laň s toho hrobu nevarila = neustoupila (Kda I. 166).

vařivo, zeleniny, Gemüse (laš.).

varkočky P. Marie (vrkočky), agrimonia eupatoria (slez.).

varmara, -y, m., zdlouhavý člověk: Něidě varmara! (laš.).

varmuľa, -y, nimra, hlupák (laš.).

varmuža 1. masnota ze zasmažky, mléka a másla, vleje se do důlka v kaši a kousky kaše v ní se namáčejí (val.). 2. polévka, v níž se chléb rozvaří a máslem zamíchá (Opav.). 3. krupice s vejci v mléku zasypaná a na roztopené slanině usmažená (Zl.). 4. kaše ovocná (Příbor) = chamula (v. t.). 5. = cmúr (v. t.) han. 6. Takový varmuža! = člověk nevrlý, nevlidný (Vlk 88).

varovař, hlídati: chalupu (val., horn.).

vařovař, vařuju = vařivat (laš.).

varovčik, hlídač domu: Náš turek (pes) je dobrý varovčik (val.).

vařovňa, -ně, bouda, v níž se vyvařuje plátno (Lor.).

varpach, chlebový koláč (sev. Mor., z něm. Vorback).

Varšůvky, na Varšůvkách, vrch (Vizovsko).

vartko, vrtko, rychle: Potom vartko di do domu (Vyhl. VI. XIX. 147).

Vartovňa, vrch 647 m nad hladinou mořskou. Viděti odtud daleko široko. Dle pověsti lidové stávala tam varta, která, když se kuruci hrnuli z Uherské země, dala znamení výstřelem z děla; lid pak z celého okolí hleděl se spasiti útekem (Vizovsko).

varvas, -u, hluk, hřmot (val.) = tarvas (v. t.).

varvasiř, hřmotiti, povykovati: Šverci varvasili a hařařtovali jak na výpustě = tropili vřavu (Vlk 33). Chlapi v hospodě varvasili. Voda nám vře, tak varvasiř (Slov. ČL. X. 381).

vastrž, -e, f. průtok vody ze dvora na ves do příkopu, kanál: Rač bech do vastrže vlezl (Vyhl. I. 43).

váš: Maměnko, tatičku, pěkná vaša chvála, že se vám ceruška poctivá vydává = pěkná chvála vám náleží (Suš. 428). To chvílku na to vaše psáni be decky našil = napsati vám (Mal. XXIII. 360). Kde sú vaši? = hospodář n. hospodyň.

vatka, rybářská síť (slov.) = mreže (v. t.).

vatra 1. ohniště a oheň na něm (Lor.). 2. oheň: Vatra ohňa tam boľa = veliký oheň naložený na poli. 3. fakule (val.). 4. hromada bramborův obložená slamou a hlinou, aby přezimovala na poli (Lor.); hromada neřádu (laš.). 5. vatra rozmarýnových; nosí ji stárci za kloboukem v hody (horn.).

vatrář, -a 1. obušek ovčácký = valaška (v. t.); též srbsky: Opálím ho tím vatrářem (Kda I. 306). 2. tlustý chlap (laš.). 3. = vatr, gaval (val.).

vatrc chleba = gavař, hodný kus (val.).

vatrč pantliček, svazek (N. Město).

vatrisko, místo, na němž byl venku oheň naložen (Dob.) = ohnisko.

vatrovař, plamenem hořeti: Už to vatruje! (v peci) laš.

vávra: Sedí mu vávra na hřbetě = lenivý (Jicko).

vaz, ulmus pendula.

vazačka, ženská, která váže snopy na poli (dok. 157).

vazák, v. střecha.

vázané, -ého: Na jmeniny ve Slezsku mívají obyčej toho, kdo má svátek, svázati a při tom mu přát, začez svázanému jest se vykoupiti vázaným (Šm.).

vázanek, -nku, vázané (laš.).

vázanka 1. šňůrka (val.). 2. vázanka cibule, česneku, několik cibulí n. hlávek česneku na lodyhách svázaných.

vázat 1. Kmotři si povídali, co mu budou vázat jeden i druhý = co mu dají vázaného (Kda I. 124) 2. pančochy vázat = plésti (vých. Mor.).

vázka, vázání obilí: Dali zme sa do vázky (slov.).

vazký, vlhký: půda, komora, obilí, prádlo. Na rofů je ešče vazko, nehodí sa orat.

važňa, -ně, vázanka, svazek: Mi vaľa na boku takovu vaňnu kľučí (laš.).

važinka, hus (lichotně), od zvuku, jímž se přivolává: važi, važi! (záp. Mor.).

vážišče = váhovisko (v. t.).

vážít: Přeca chvíľama vážila kořéní = »tloukla špačky«, podřimovala (Slav. ČL. X. 376).

vážky, pl. f. (též coll. pl. vážka), ohnuté bidélko, na koncích s řetízky (nebo provázky) se železnými háčky, do nichž zavěsí se putýnky za ucho a bidélko se pověsí na ramena, a tak od studně voda se nosí.

vážnice, -e, studně s váhou (záp. Mor.).

nevažovať si = nevážiti: Oni si teho nevažujú (val.).

vbácat, vházeti: Všecko vbácala na lůžko (Zl.).

vcohnaf: Křúpaľa sa vcohnaf do chľéva = vecpal (Slav. ČL. X. 382). Hrob býľ úzký, tož tam truhlu ľedvá vcohnali (ib. XII. 388).

vcochmaf = vcochnaf (val.).

Včeláčka, trať (Vizovsko).

včelařka n. *včelářka*, druh hrušek velmi sladkých.

všelický, pl. f., vstavač (ND. 51).

včelník, dracocephalum (bot.).

včely robu 1. příky (= na teplo, nejlepší), 2. pozdeř (= na studeno), 3. z okošiny = šikmo (laš.).

včera (Zl.), *včerať, včeraťky* (laš.) = včera.

včerajšek, včerejší den: Od včerajška ráno sem nebýľ dom. Po včerajšku, před včerajšky = přede včirem (val.).

včerajší: Mi sa zdá, že hledáš včerajšého dňa! pořek. = nevíš sám, co hledáš.

včičl, včiče — včičej — včičejky — včiček (laš.), včičkaj (slov., val.), včička (han.), včičli — včičkum (Tišnovsko) = nyní: Včička jenom to běl = právě nyní, před chvílkou (Brň.). Dyť mně není včičl, je mně 70 roků (dok. 245). Nevím, bude-li živ do včičl roku = ode dneška za rok.

včičléjšek: Včera o včičléjšku = o tomto čase. Včičléjškem růstajú májůvky. Do včičléjška si ho dobře pamatuju (val.).

včičšek = včičléjšek: Býľ u Bazaľů až do včičška (Vlk 27).

včiček = včičléjšek: Zitra o včičku (Zl.).

včičně, -ěte, štěně (záp. Mor.).

včolek, -lka = ščugélka (v. t.) Brň.

včůľ = včičl: A včůľ chodil už něchcetě (Suš. 59, laš.).

vdaj, -a = vdání: Šak majú dvě roby na vdaj (Slav. ČL. X. 384). Co je po tem vdaju! (Suš. 470).

vdajná: Hanča je děvčica vdajná = hodí se za nevěstu (Slav. ČL. XI. 484). Netátu (plavuň) nosí dívka při sobě, aby byla vdajná = brzy se vdala (Mor. lid 314).

vdákat 1. Slepice vdáká (gdáká, kokodáká, pudpudáká), když má sněsti vejce, 2. pořád o něčem mluvíti bez ladu a skladu: Každý vdáče svoju. Dybyste rači téj vdákačky nechaľy! »Nevdákaj!« okřikuje ženu muž, stará-li se pořád, co a jak bude.

vděčit se komu, lichotiti se úsluhami, dary a p. (Zl.).

vděčný: A ty's nebyl temu vděčný (Suš. 789). Dobře se tam mám, ale přece sem vděčná, že sem vás, tatíčku, živého uviděla = ráda (Kda I. 151). Jest mu to vděčné, když vidí, že si ho někdo váží = milé (Kda I. 299). Dyž ona ně Karuša vyčítala, že cpu enom Zgarbom, že iném nikom nechcu byl vděčná = nechci se zavděčiti, vypomoci, posloužiti (Slav. ČL. XI. 323).

vděčoň, -a, člověk, který se příliš vděčí, úlisný, podlézavý (val.); *vděčonka*, žena taková: To ty žebráčky vděčonky, chtějaci věcej dostat, choďily s klebetami = aby se zavděčily (Slav. ČL. XI. 321).

vdědžbovať, vtlouci, vkřesati: dlatkem diru do kameňa (Kt. z Ostravska).

vděk: Maměnko, to ste mi vděk udělali = zavděčili ste se mi (Kda I. 161)

vdlachmat, -chmu, vtlačiti: Všecky peřiny vdlachmała do toho žocha. Vdlachmál se za stůl (vých. Mor.).

vdoláň, -a, veliký vdolek nadívaný, posypaný postrouhaným chlebem (Vyhl. II. 208).

vdolek, koláč. Koláč užívá se jen ve rčení ›it s koláčem‹ (ze služby) a o koláči nevěstině (Vlk 71).

vebřest — bředu: Vebředli zme do Dunaja (Slav. ČL. X. 137).

věc, *věcej*, více: Tu je věc písku jak čeho. Kde je ta věc? (slabochovi domýšlivému) val.

věc, -i 1. Starý tvar *věci* čte se u Sušila 354: Není věci možná (Suš. 354). 2. *věc*, *obyčejně ve spojení s náměstkami a přídavnými, zastupuje neutrum náměstek a přídavných*: Taková pohoda, to je věc na ječmeň! = něco. Debech dostał za ječmeň stovku, to be beła věcka! (Mal. XXIII. 163). To je věc! = to je toho, co pravíš, není nic zvláštního. Z huzenýho masa voda je taky dobrá na tú věc = na to (dok. 128). Dyž pomáhá telátkovi při teleňu hadrů, žere potom háby; nejlepší vzít slámu na

tú věc (dok. 225). Chcéł se na tú věc přesvědčit = o tom (dok. 249). Nemohl advokáta dostať, aby ho v té věci zastoupil = v tom (Kda I. 302). Než na tem poli panuje veliká roztopáš v tej věci, to kradú jak straky = v té příčině, co se toho týče (dok. 210). Potom se ho tázala na všechny věci, jak se tam k ní dostal = na všecko (Kda II. 220). Z mladosti se mu ve všech věcech = ve všem (Kda I. 278). Vůdce mu dal žádané věci = das Verlangte (Kda I. 279). Za jedny věci, za druhé věci atd. = za jedno, za druhé: Za jedny veci som dobre urobil, že som to doňesoł (Dob.). 3. *věc s příslušným přídavným bývá často doplňkem při slovese býti místo prostého přídavného*: To nebyla od vás hezká věc chovanci svému uložití takovou úlohu (Kda I. 212). To je velmi nesnadná věc (Kda II. 215). To je dokázaná věc, tomu já věřím (dok. 10). Pomocť mu nebyła věc možná; ob. nebyło možná. To je věc zkušená, to už naši staříček dělávali. 4. *věc ve spojení s přídavným nikerý, nijaký znamená tolik co způsob*: Nikerú věců nemožu tom porozumět, toho najít a p. (Zl.). Nikerú věců ho nemohli pohnůt. Nikerú věců nechťeła ostať doma (val.). Nijakú vecú to němohli dostanuc (Dob.).

věcnosť = věc: Ženská chuť, panská láska a aprilové čas to só té nēnestálēši věcnosti na světě (Rok V. 15).

večer: Bylo již večer, když se vrátila (Slov. obr. II. 205). Ušila sem to večerama. — *K večerému* sa brało = blížil se večer (Dob.).

večerek jen ve stálém spojení: na večerku: Přišél na večerku = k večeru (Zl.). V Zelichovicích u Zlína vedle toho též: *na večerko*.

večerek (večurek, večeralek, podvečerek), netopýr (laš.).

večmat n. *hečmat se* do něčeho, tlačiti, cpáti se (záp. Mor.).

věčný: Býł by tam zmrz na věčné věky (Vlk 39). Věčné věčice = věčné věkův (Dob.). To je věčná hlupota

= hrozná hloupost (Vah.). Božo tam sveta nahatého až strach večný (Dob.).

vedť (stč. vědě), vždyť, však (laš. veť — vetiť): Vezněte si enom, vedť máme toho dost. Ale tož ty, vedť máme nakládať (slov., val.). V uh. slov. také *vedte*: No, vedte, hádám nebude ešče tak zle (ČL. XII. 476). V podřečí Císařovském má vždy význam ironický: »Já tó mněrecu ponesu«. »Vedť, te bes temu dať, deť ji ani neuzvihneš!« »Šak to te máš na svědomi!« »Ale vedť, to bech já tego moseľ mneľ na svědomi!« (Mal. XXIV. 348).

věda, vědomost: Ten má věde! (han.). Moje věde a zkošenosti nedám za nic (Vyhl. I. 29).

věderka, bečka na vědro (Slav. ČL. XI. 435).

věděť 1. s akk. = č. o s lok.: Vím mladá krkavčata (Kda I. 81). Vím ptaky = o mladých prácích (laš.). Já vím jednoho bohatého zemana (Kda I. 298). Vím já lúčku zelenú (Suš. 2.). Vím hájíček pěkný zelený (Suš. 5). Vím já kostelíček pod jednú horó (Suš. 47). — Nyní vazba tato z řeči mizí, pravidelně však se užívá posud v těchto a pod. spojeních: Kdož tě ví, kde to máš? Kdo vás ví kde ste to dali? (když se někdo po něčem ztraceném doptává). »Kde se poděla?« »Kdož ju ví, kde je«. Kdož ho (jich = je) ví, kde býľ (Zl.). Kdož tego člověka ví, co tu chtěl? (Mal. XXIII. 150). *Spojení to stalo se formálním tak, že náměstka nemívá vždy svého významu*: »Bude-li dnes pěkně?« »Ja kdož ho ví«. Čert ho ví, bylo-li by to co platné (Vlk 90). Kdo ho vje, sú-li doma? (Dob. vždy se říká »kdo ho vje«, ať se mluví o ženské nebo o množném čísle). 2. s *dativem*: Nevím tom rady. Nevím tom drahy = nevím co s tím, jak tomu pomoci. Měl tech holubů tolik, že jím počtu nevěděľ (Zl.) 3. = *uměti*, v podřečí hornáckém, kdež slovesa umět neznají: Dyť ty si kosenky nakovat nevíš (Bart. II. 451). Já už viem platno tkať (Bart. III. 507). Vjém (nevjém) čnúc (Dob.). 4. *Jiné významy*: Nevím

vám pověděť = č. neumím vám říci. Nevěděľ své nohy = neznal (byl opilý) Jevičko. Jak k vám přit, dyž o vás nevim = nevím, kde bydlíte (val.). Ašak ten rok zemňáky daľy věděť = mnoho práce (Slav. ČL. XI. 324). Osum děť na krku, ty dajú věděľ (ib. XIII. 373). 5. *Víš-li vkládá se do řeči na způsob mezislovce*: Víš-i to bylo tak. Ale měl zľú ženu víš-i (val.).

vedľa, *vedľá*, *podľá* = vedle: Deň vedľa dňa = den ode dne (horn.).

vedfeľ = vedle (Podl.).

vedlivá = vedle: Vykvetla mně růžička vedlivá v zahrádce (Suš. 273).

vědmo, vědomost: Už měli o tom vědmo (Vlk 106).

vedně = jasno 1. předložkový pád ustrnulý za příslovce stupňuje se: Už je vedněš jak ráno. Už je vedně, ale seť se ešče nehodí, počké až bude vedněš (Mal. XXIII. 224). 2. skloňuje se jako jedno slovo: Přišli zme dom ešče za vedňa = dokud bylo ještě »vedně«, za světla (dol., han.).

vědomky, vědomě.

vědomkyňa, nižší stupeň bohyně (v. t.) horn.

vedžgat, vecpati: Vedžgál to všecko do měcha (vých. Mor.).

věcheľ, -chtá, vich, hájíčka od škody (laš.).

věchný, veliký, pohodlný, prostranný (val.); na Zlinsku jen komp. věchnější = větší, a komp. adv. věchněj: Je mu trochu věchněj = lehčej (nemocnému).

vejť: Do muže vešla zlost = rozlobil se (Kda II. 106). Všeci se tu nevejdete = nesměsnáte.

věk: Stromy nechcou věk vydržet = 30 let (Dačice). Věk jí (stodole) život skrátit = »zub času«. Věk svého života to neudělám = jak živ (záp. Mor.). Žádné vás nenutiľ, co věk já tade su = po celý čas, co... (Mal. XXIII. 364).

veľa, *věľa* 1. kolik: Pytam se tě, muj mužičku, veľa's mi pooral? (Suš. 677, laš.). 2. mnoho, hojně: Věľa ludi tam bylo (laš.). Na svajbách

bývalo od jakživo veselo a všeho vela (Vyhl. II. 163).

velebný otec = farář; *velebný pán* = kaplan (Zábřežsko).

vefej krajuv, *tefej* krojv = kolik, tolik (laš.).

veli: maľo veli = sebe méně: Jak maľo veli moheľ = kdykoliv jen mohl (Lor.).

veličanzyrý, velmi veliký (Zl.).

velikúcný, *velikúcnitý*, velmi veliký: Byla velikúcná voda, podmývalo břehy (val.).

velímka, druh jablek.

velkavý, dosti veliký (val.).

Velkonoc, trať (Blažovice).

velký: Ten je mi od tej doby velky v očach! = protivný (Frenštát).

velníky, pl. m. veliké oči: Ten vevaluje velníke (Brň.).

veľo, *něve.õ*, kolik = veľa (laš.), velmi (val.).

velucný, velikánský (laš.).

vemnat: Kráva vemná = dostává vemeno, mléko (han.).

věncuľa, -le 1. družička (ověčnená): Při veselí měla čtyry věncuľe (Kt. z Ostravska). 2. jméno krávy, mající rohy do věnce (val.).

venčí: na venčí = ven; na venčõ (venku) sev. Mor.

venční (venek) = venkovský, přespolní: venční ledi (han.).

venek = ven: Sěľ venek. Zemanka vyšla venek (Kda II. 28).

venkaj = ven: ide venkaj; je venku (horň.).

venkové okna, n. *venkovní*, zvenčí; op. izbenné (Vah.).

venfák = zadličák (v. t.).

věnuť, vanouti: Věň, věťfíčku z Dunaje, zvěň jablečko lebo dvě; zvěnuť jedno jediný (Suš. 435; var. zavěj, fóké). Srovn. ověnúť.

venýře, -ů, pl. m., opažení, futra ve dveřích (Vych.).

vepřovica, -ce, nepálená cihla: Chaľúpka z vepřovice (coll. ČL. X. 38).

verbež, -e, f., cháska, sebránka.

verbovat, flámovat, hýřiti v hospodě: Ti dnes verbovali! (Zl.).

vereš, -a, kůň železnák (Eisenschimmel) slov.

věřit: veric Boha (Dob.). Ona v něho hrozně věří = má v něho neoblomnou důvěru (Vah.). Nevěří si ho vynachválit = velmi si ho chválí. Ani sa teho najesť nevěřil, co to bylo tak dobré = náramně chutnalo. Nevěřil sa naspat = velmi dobře se mu spalo. Dybyste k nám přišli, nevěřili bychme sa narozprávät = s velikou radostí a mnoho bychom rozprávěli. Už sa nevěřím dočkat, až přijde neděľa = velmi netrpělivě čekám (Zl.). Švagera sa nevěřil nahledět = dychtivě hleděl, se zálibou (Vlk 48). Galétčena se pro Janka nevěřila nachválit = náramně chválila (Slav. ČL. XI. 275). V tomto smysle vždy záporně

věřte = věru: Je to věřte divné na tom světě! Och věřte, jak's ty synku vyrůst, co sem ta neviděl! (Vlk 20). Ach, to sa mě věřte nic nechce líbit (Slav. XII. 44).

věrovať, -řuju, iter. slov. věřit: Staři mladym nevěřuju (laš.).

věrně: Aničko, dževečko, poviz mi věrně = upřímně (Suš. 387). Enom věrně ho přines! = hned, honem (laš.). Enom si věrně řeh, čuje zas psa vyľ = sotva (Slav. ČL. X. 471). Jak věrně něco vynajdou, že si zase pro peníze přijdou (Kda I. 299). Enom co věrně odešěl = právě (val.).

věrný: Král pravil, že to věrná pravda = již lze věřiti (Kda II. 236).

věrovat se, dušovati se: Zavěřuj se! (záp. Mor.).

věrovat (výř) 1. břecheti (záp. Mor.). 2. = chodit po věrách, lelkovati: Nevěřuj a děľ (Jevičko).

věrucha, -y, m., člověk, který něco zaškvaří, něco neslušného udělá (Kt., laš.).

Verunica, nadávka Veruně (val.).

verunka 1. brouk *coccinella*: Kourunko, verunko, pověz mi, bude-li svítit slúnečko (ND. 48). 2. *veronica* off.

Veruša, -še, = Veruna.

ves č. (Jemnicko, Dačicko, Telecko) = mor. dědina. Jinde na Mo-

ravě chodí řezníci »do vsi« t. j. kupovat dobytek. Na Hornících znamená »idem do vsi« tolik co do společnosti nebo »za gaňánku«. Zde onde pole jmenují »nade vsó«.

vesel, veselo: Vesel je mi, vesel, keď mi ide jeseň (Bart. III. 577).

vesela, y, *vesula*, -e, veselena, jméno krávy, která má bílé nohy a bílý ocas (val.).

vesetek, -lka, veselý člověk: Ostalo ešče niekoľik veselku pohromadě, aby to pivo dopili (Kt. z Opavska).

veseli, svatba (laš., horn.).

Veseli, vinohrad (Čejkovice).

veselica, -e, svatba (Df. Strání).

Veselky, pl. f., trať (Blansko).

veselník, svatební host (laš.).

veselnický, svatební: Sedí za veselnickým stolem (laš.).

veselótko, malá veselost: Jak se člověk necíti zdravé, nemá na světě veselótko (Mal. XXIII. 227).

veselunko, pěkně veselo: Tam bývá veselunko (dok. 152).

veselý: šátek = veselých barev. Veselá barva = světlá, zvl. červená.

vesňák, dobytče na vesno ulhlé: Mamy prašatka, take vesňaky (laš.).

vesňany, jarní (Lor.).

Vesné, -ého, paseka (Vizovsko).

vesní, jarní: setí (Vych.).

vesniť sa: Začalo sa vesniť = nastávalo jaro (Slav. ČL. XII. 43).

vesno, jaro: A dyž přide to přemilé vesno, už je tomu sedlákovi těsno (Bart. III. 537). Šak su tom vesnu rád! (Slav. ČL. X. 134). Dyž bylo vesnem (val). A dyž bylo kole vesna (Suš. 434). Na vesno, od vesna do vesna, z vesna (vých. Mor.). — Od vesna = od jara, odvesno = na jaře (podobný rozdíl: od večera = odvečera, odvečero = po poledni) Lor.

vesnúť sa kam, vléztí: do hospody (val.).

vespust křičet, utrácet = nesmírně, pusto (Zl.), vespust mluvit = blouznití (Df.) v. spust.

vespustný, kdo křičí, jedná vespust (Dob).

vést: Takovou vede výmluvu. Pěkně si vede = dobře se chová. Tože mo te šate vedó = sluší (han.). Vede si na krásu = zakládá si na kráse = dovádat si na krasu (Vych.). Ty vždycky rád ty babské čáry a bájky míváš, proto se ti to na mysl vede (Kda II. 72). Co tě vede! = co se ti nezdá, »co tě napadá« (Žďár).

veš (žert.) = brebeľuša, bírka, muňka, mynárka, rebelka (val.): Vyfezla veš na strup = zhrdlý povýšenec. Za gréjcar hná by veš po strnisku do Vídnia = skrblík.

Vešaté, -ého, trať (Vizovsko).

vešatka, pl. n., bidélka u kamen (laš.).

vešče, -ete, nestvůrné dítě veščice, kteréž ona ráda podvrhuje za ukradené dítě lidské, proto nazývá se též: proměňče, podvrženče.

veščica, -e = divižena (v. t.).

vešky, pl. f. 1. podkožní puchýřky: Kdo má v nohách vešky, má si je zatáčeti do březového listí (Peck.). 2. choroba kopyt koňských (Mor. lid 265). 3. hedvábné růžičky zelené n. červené na kožiše (dubeňáku) v předu po obou stranách prsou; vzadu slovou ľapky, ořešky (Kt., val.).

vešutý zámek, který se zavěšuje = visutý (Jimramov, Pav.).

veta: Už je veta! = zle, bude veta (Zl.).

Veták, přjmení.

vetek, *vetech*: na vetku, poslední čtvrt měsíce (laš.).

větěr, *věntiř*, válcovitá síť na obloučích, měchy rybářské (Opav.).

věterenko, větríček: Z jedné strany věterenko povjévá (Suš. 443, horn.).

vetiť se 1. sbíratí se, zotavovati se z nemoci, ze škody a všeliké pohromy: Už se zas vetí, zvetiť se. 2. Už se tak všelijak vetíme, »sich fretten«. Tak tak že se vyvetíme = vystačíme (N. Město).

větr = vír: Zlý větr ho obešěl, přešěl = mrtvice ho ranila. Kamaráda

nechál na třech větroch = v nejistotě, v nebezpečí (Vlk 38); čich zvěře.

větrák, povětrný mlýn, má *křídla*, na křídlech jsou *plachty* = jednotlivá pole, která dle toho, jak je vítr silný, se vkládají nebo vydělávají, čemuž se praví, že se mlýn *vypéří*: *sedlo* = dřevo, ve kterém jsou křídla. *Ojem* se mlýn obrací za provaz, který se otáčí okolo *chtapca* = zvláštní hřidel, stojící venku. *Kuželica* je dřevo, ve kterém je vřeteno upevněno; horní kámen na vřeteně slove *papřica* nebo *kyprica*. Vnitřní zařízení ostatní jako ve mlýně českém (Vah.).

větríca, -ce 1. prudký víchr: Jak be to bél na větríco dál (Brň.). 2. báječná bytost, víchr takový působící: Dyž padne dolů hubou, větríca přestane (N. Město). 3. kouzelná zelina, kterou lze víchr, bouřku a krupobití způsobiti nebo zažehnati (Peck.).

větrít se, plašiti se: Dobytek se větrí (záp. Mor.).

Větrné, -ého, trať (Vizovsko).

větrní bouřka: V říjnu i počátkem listopadu ozve se také ještě někdy bouřka na horách, tak zvaná bouřka větrní, bez deště, několikerym prudkým, táhlým zahřímáním za silného větru (R. a Ž. 54).

větrník, *eryngium campestre* (bot.).

Větrníky, pl. m, trať (Blansko).

větrová zelina, od větrů, *mentha piperita*.

větrůvka, ovoce sražené větrem (Zl.).

větším = větším dílem: Kobzoře už větším mamy doma. Větším, že on tam take byl (laš.).

většo: Je to enom z větša opsané = z většihó dílu, ne všecko. Vybráj po většu = po větších kusech (val.).

vetuľa, -le, koza jalová, neoprčená: Ostaľa mi vetulů (val., rum.).

vetulka, kozle jalovička (v řeči reznické, Zl.).

vetva, -y = větev (Zl.).

vevalit někomu kámen do hlavy = udeřiti prudce kamenem. Všecko mu vevalila = matka nejmladšímu

všecko dala na úkor ostatním (Zl.). Vevalit sem se do ruky = udeřil. Tak tě vevalim! = pácnu (laš.).

vevera, jméno krávy, podobné černé veverce, je černá, pod břichem bílá (val.).

veverica, -e = veverka (horň.).

vež, impert. od vezmu (Lor.).

vězit, vězniti: Váš pán vězí mně bratříčka v tom těžkém vězení (Suš. 793).

veznaskrz: promoknuť, do niti, durch und durch (laš.).

veža, -že = věž (vých. Mor.): Ta brněnská veža velice vysoká (Suš. 410).

vhlobif, vtloci (val., laš.): Hřebík kladivkem do stromu vhlobil (Kda I. 231).

vhrčať sa, -čím, hřmotně se vtláčiti: Lhocané vhrčali sa do koľa (Slav. ČL. XI. 92).

v chod: Přišel nam v chod = naproti (laš.).

víc: De je řa víc? = Jsi slabý chlap proti mně, nebojím se tebe (Vlk 32) = věc (v. t.).

vičkál, -a, nedobrota, rozpustilec: Ty vičkálu (Zl.).

vičkovitý 1. nedobrý, rozpustilý chlapec: Počkej, ty Janku vičkovitý! Ty vičkaľu vičkovitý (Zl.) 2. choulstivý, nejistý: Bylo to vičkovite. Što to vičkovitě (laš.).

vid: O synovi nebylo ani vidu ani slechu = nikdo ho neviděl ani o něm neslyšel (Kda I. 94); též: ani slechu ani dechu.

viďa v oči, vůčihledě: Obiľa rostú viďa v oči. Viďa v oči se ztratil (slov., val.).

vidáč, viděti: Bylo vidáč jeho svate košci (Suš. 786, laš.).

vidák, = vidík (v. t.) laš

vidanek, výstupek přede dveřmi: Stál ve vidanku (slov.).

Vídeň, m.: Do Vídně.

Vídenky, vinohrad (Žeravice).

videnský, bývalý drobný peníz; bylo jich 12 do groše (arch. II. 126).

vidět 1. A vidíte šľa tam. A vidíte nepřišěl. 2. Věta příslovečná se klade v přirovnáních, kde by dostačil v jazyku spisovném pouze

přívlastek nebo příslovečné určení. Bývá v ní vždy 2. osoba jedn. n. mn. čísla slovesa *viděti*: Mračno vestóplo, a takovy pruhe, jak dež vidíte prahe, se dělale. Ten chlápek, tak jak vidíš Klučáka nebožčeka, tak vepadá. A co snop leží ječmeňa na zemi, to je tak, jak pazdeři vidíte, porostlé. Tož se to tak, jak dež vidíte okno, do sebe zavře. Te ječmeně, jak dež lóku vidíš, sama tráva só* (Mal. XXIII. 41). 3. Já bych ho viděl! = ohrál. To se mi nelíbí, nepodobá, nelíbí (Zl.). Mně se tá nevěsta velice neviděla = nelíbila (Šeb. ČL. XI. 254).

viděvat, iter. slov. vidět (Zl.).

vidík, *vidák*, lícni strana, kterou viděti, místo, jež odevšad viděti: na vidíku = in conspectu omnium. Nechte to na vidíku, kde by to bylo viděti. Bylo to na vidíku (val.). Dě-laju to na vidika = na oko, pro jméno (Frenštát).

vidláčky, pl. m., trať (Mouchnice).

vidlák 1. kohoutek kurotví, když mu narostly už brky, že je překláá (Letovice). 2. pták cypselus apus (Zábřeh).

vidlice v. vidly.

vidličkář, -a, škvor (sev. Mor.).

vidličky v. vidly.

vidlovať: snopy v. = na vidly strkati, napichovati a dále podávati. Stromky se vidlují = rozdělují na dvě tak, že se rozrůstají ve vidly. Když se snopy k sušení postavují, také se vidlují, t. j. sláma se na dvě rozdělí a snop se zrním na vrch postaví. Vidlovať se s čím = namáhati, hmožditi se: Co by se člověk dycky vidlovať s tu robotu (Kt. z Ostravska). Komar travu vidlovať = vidlami přehazoval a sušil (Vyhl. VI. XIX. 739).

vidly, -videť, hnojne a senné, *vidlice*, — vidlic, železné na dlouhém topůrku dřevěném o dvou zubech; jeden zub se zastrčí do ucha hrnce, druhý se zapře o hrnc a tak se hrnc sází do kamen; *vidličky*, -ček, 1. na jídlo, 2. dvozubá motýčka zahradní (Brň.).

vidno, 1. Je ho vidno = viděti. Něboło ho vidno už dávno (Dob.). 2. jasno, světlo: Už je vidno, zhas lampu. Seděla do vidna = do rána. Za vidna = pokud je vidno, za dne (laš.; též pol.).

vidný, jasný: Vidne vanoce, tmave stodoly (slez.).

vidomky, vida (Zl.).

vidovat: Mladí lidé těší se své lásce, a nyní se říká, že se spolu vidujou (R. a Ž. 31).

vidrovica, -ce, čepice vidří kožešinou obšitá.

vidůvat, iter. slov. vidět (val.).

viglat, -lu, int. *viglotat*, -cu, viklati, kláti něčím: Nevigli pořád' tým stromkem. Zub sa mi vigne (val.).

vích, -a, *vícha*, -y, hájčicka, výstraha od škody na poli.

vicherný, znamenitý, přední (val., horn.).

vichlač, -a, *vichlař*, pletichář, Schwindler (laš.).

vichlat, -chlu něco, pletichati (laš.).

vichly, pl. m., pletichy: Udělať moc vichlův (laš.).

víchor, -a = vichr.

víchora, -y = vichor (sev. Mor.): Strhla se tam víchora, pazdeři nám pobrala (Suš. 676; var. přišlo na mně vichoři, pobralo mně pazdeři).

vichrať, -rám i -řu, *vichřít*, bouřiti, burácti: Už zase větr sněhem vichra (vichře, vichři) Kt. z Ostravska.

vika a odvozeniny v. pod hesly **vy-**

vikýř, *vejklř* = vích (záp. Mor.).

viléčka, pl. n., han. punčochy beze stop, k červenicím: Na nohy vtahli lněné bílé, pargalovy viléčka (Vyhl. II. 120).

vinar, *vidnar*, *vinůvka*, *vinné*, druh jablek chuti navinulé.

vincek, -cka, železná kamínka (laš.).

Vincúr 1. přezdívka Vinckovi. 2. Ti vincúři (brouci) mají křídýlka jak zlatý, rypáčky jak řepaři (brouci v řepě) a zgrúlajú (zamotají) ten vinohradskej list jak cigárky (Šeb. ČL. XII. 248).

vindlík, druh jablek.

vínek: Bodaj neminuła słaměného wínka (zmrhalství). Słaměný minuła, drnový dostała (= umřela) (Suš. 287). Dyž já ti budem trávu zvihat, budem já ti k wínku síhat (euf.) Bart. II. 38.

vinen: Já tom (= tomu) néjsu vinen. Já mu vinna néjsu = já jsem mu to nezavinila, nezpůsobila (Zl.). Ty si, cérečko, ty si vinnější = více vinna (Bart. III. 111).

víno, 1. hrozen vinný (Žďár). 2. My sa zebereme v tyto nové vína = letos po vinobraní (Bart. III. 412). »Vino, co sa čaganem obífe«, žertovný název borovičky. Pod jalovec rozprostře se plachta, a jalovinky, z nichž se borovička pálí, otlukou se čaganem (Vlk 43).

Vinohrady a *vinohrádky* názvy tratí i v krajinách, kde od nepaměti vinohradů nebylo, jako na Zlinsku a na Vizovsku.

vinohrad, réva vinná (N. Město; i rusky).

vinovaný, vinen (slov.).

vinovat koho, viniti (val., laš.).

vinovatý = vinen (val.; i rusky).

vinový, vinný: listí, sklínka (val.).

viňovat, sloveso do nedávna vůbec rozšířené uhnulo novější dobou domácímú přáti a udržuje se jenom ve starých formulích: »Vinšuju vám ščasné a veselé svátky« a p.

Vintoky, pl. m., trať (Blansko).

vinuška = kolebač (v. t.), druh kolébky, která se dělá z loktuše uvázané na haluz nebo na trdlici, aby tam dítě spalo v čas práce na poli: Vdova nemeškała, březu ohýbala, vintušku vázala, syna do ní kladla (Suš. 140).

vinutí, tkanivo: plátno, kanafas: Má plné truhly vinutí (Žďár).

viňlav, krutihlav (val.).

vír, *zvír, víra,* vyvírající voda, zřídlo (záp. Mor.).

víra: Vložil víru v něco = uvěřiti (val.). Žil s ňu na viru = nebyli spolu sezdáni. Dať mu to na viru = na úvěr. Matě tam ešče viru? = kredit (laš.).

virgas, -u, bití (vl. akk. pl. lat. virga, prut): Dostanete virgasu! (val.). **virgaf,** glotzen: Co tam virgáš? (han.).

virgaf sa = kvírat sa (v. t.).

víro, prohlubeň, zhláň v potoku (záp. Mor.).

virvál, *virvas,* křik, hřmot (han.) = varvás (v. t.).

visačka, *visaha, visatka,* hruška neskorá, visí, až opadá list (val.).

visačky, pl. f., Nastrážil smyčky na visačky = visící na ohnutém stromku (Zl.).

visák 1. pantle visící z lelika děvčat valašských, 2. svízel (v. t.).

visenec, -nca = viselec, oběšenec; nadávka: visenec taký! (Dob.).

viset: A dyby u nich jediného obrázka visělo na stěně! (val.). Pořád na mně viseli, abych jím tech peněz popožčala = naléhali na mne (Slav. ČL. XI. 323). Visěl na mně z hubů = huboval mi (Zl.).

višek = zákolník (v. t.).

višňový, červený jak višně: Dej té trávy koňu mému višňovému (Suš. 192).

višoľky, pl. f., *galanthus nivalis* (laš.) = viseľka.

višotory, předměty v jizbě: kamna, skříně, poste, lávky a p.; laziť po višotorách = po vyšších předmětech (Vah.).

vit — věju, převívati obilí.

vit — viju: věnec: Do mší svatých vinky vijú (Suš. 46).

vítat: Kdo vstupuje do cizího příbytku, a i domácí, když se vracejí z kostela nebo vůbec s cesty přespolní, dá nejprve křesťanské pozdravení. Domáci děkují a cizímú přidávají: Vitaj, vitajte! Z pravidla se přidává titul: Vitaj, Jozefe, Veruno, vitajte strýčku, tetičko! Je-li přichozích více: Vitajte obá, štyřé, všeci! Zde onde na vých. Moravě pozdravuje přichozí, vstupuje do domu: Vítám vás! Načež domácí odpovídají: Vitáme vás také! »Pánům« (komu se oniká) praví se: Pěkně vítám! Také venku na potkání lid se podobně pozdravuje: Vítám vás

od slova božího! vítají se ti, kdož se vracejí z kostela, začej děkují: Pěkně děkujem (děkuju), vítáme (vitám) vás (tě) také na slovo boží. Vitám vás s poľa! pozdravuje, kdo jde na pole, jiného, jdoucího již s polní práce. (Tvarů »vitaj, vitajte!« na potkání venku se z pravidla neuzívá!) Hned na to přívítala kmocháčkem (Kda II. 98). Jakýsi chlápec mne vítál kmotřenkú, ani ho neznám (Zl.). Tak ho za švagra vítali, až z něho kosti lítaly (Suš. 192).

vitě kvítí = dělané, krámské (han.): Ženich měl vitou voničku za kloboukem v zadu (Vyhl. II. 120).

vítka, větí omláčeného obilí (v. stodola).

vítký, hybký, rychlý (laš.).

vítok, -a (= víták), vítané: Přinisi šce mi vitoka? (Lor.).

vítra, houžev, silný březový prut, napařený a skroutený (záp. Mor.), březový provaz, za nějž se plě ku břehu přivazuje; prut vůbec: Vyťál mu vitrú (val.).

vitrál, prut, metla (val.).

vitřisko, divoch (dol.).

vitřit, blouzniti, zběsilým býti (han.).

vitrovica, -ce, pružina: Vemu-li na tě vitrovicu! (záp. Mor.).

vívka = vítka (arch. I. 31, han.):

viza, -ze, dalekohled; na Frýdecku pl.: vizey (Lor.).

vízgat, hvízdati (Brň.).

vizitací, n.: po vizitacú (Zl.).

viždžák, pták cypselus apus (Brň.).

vižgřit oči, tříti, na př. když někdo dělá, že pláče (Vah.) srovn. pížgřit.

vjedno, do hromady: Všecko by sa zmišalo do vjedna (val.).

vkasať, vecpati: Chyťte toho velického moráka a vkasejte mu ten prsten do hrdla (Kda I. 267).

vkľagať, vmíchati: písku do vápna (Kt. z Ostravska). Srovn. gľaga.

vkosiť: Jak kosiť, to mu kosu vkosiť do nohy (Kt. z Ostravska).

vkročif: Vkročif mu do řeči.

vlačeník, kdo vláčí branami (Dob.).

vlačít, 1. Pták si vláčí = nosí na hnízdo. 2. Je slabý po téj nemoci, sotvá sa vláčí (Slav. ČL. XII. 42). Nemocná vlačíla sa ešce, vlačíla, ale potom přeca zaľehla na dobře (ib. 188).

vlačítá, druh tance (Bart. III. 854).

vlačják: Má Ien vlačjaky, t. j. voly tak slabé, že jen vlačeti s nimi může, ne však orati (Dob.).

vlačka, vlačení pole.

vlačky, brány na vlačení; jedna vlačka se jmenuje *kartáč*, pár kartáčů jsou vlačky (Kt. z Ostravska).

vlačný: člověk = váhavý; vl. krok = schleppend; vl. chléb = vazký (záp. Mor.).

vlačúcha, -y, m. váhavec (val.).

vláda: Vyměnkářka nerada se míchá nevěstě do vaření, ač neopomine tu a tam povědět, jak to neb ono dělávala, jsouc hospodyní »na vládě« (R. a Ž. 56). Ten má vládu! = sílu (Dob.). V pravé ruce nemá žádné vlády = nemůže jí vládnouti, hýbati. Už nemá vládu škodit (sev. Mor.).

vľadař, panský dráb (dok. 58).

vľadnúť: On nic doma nevládne = muž »pod pantoflem« (Vah.).

vľadný, silný: Ty voľky sú vľadnějšje (Dob.); vl. nástroj, hřebík a p. = pevný (val.).

vľadovat, vládnouti: Nevěsta zadává svému ženichovi $\frac{1}{4}$ gruntu, by ním vľadovati právo měl (Vyhl. II. 117). Nemožu cosik rukúm vľadovat = hýbati (Vah.). Zkusil zas tím mečem hýbat a včil jako nějakým pérem jím mohl vľadovat (Kda II. 221). Nemoh sebú ani vľadovat = hýbati (Vlk 39).

vľadyka, druh hrúšek.

vľaha, vľahná voda na pečení chleba: Dones vody, uděláme vľahu. Když je horká, *provľažuje* se studenou.

vľahútka: V zemi není ani vľahútky = nejmenší vľáhy (val.).

vľak 1. nevod na ryby, 2. kolébka v poli udělaná z plachty na tyčích = vintuška (v. t.). Opav. 3. vľakem íť = pomalu se vľeči: Já už tak

chodím svým vlakem (starý člověk) slov.

vlaka = vlak 3.: De své vlakó = volně, mírným krokem (han.).

vláky, pl. m., na jednom konci v ostrém úhle spojené, na nichž se pluh vozí (v. pluh III.).

vlapnóť, *navlápať*, vlepiti, nabiti (Tovačov).

vlas: Bylo už na svatvečer, slůnečko spuštělo vlasy = večerní zápała (Slav. ČL. XI. 50).

vlasák, druh červů (v. t.).

vlasatý, prostovlasý, bez klobouka nebo (žena) bez šátku na hlavě (záp. Mor.).

vlasení, delší vlasy proti chlupům: Dobyčeti uvážou kousek pantle na ocas nad vlasení (záp. Mor.).

vlasenský, vlastní: Vlasenská žena našho svěčila (Dob.).

vlasník a *vlasnica* (= vlastenec a vlastenka), druží bratrance (han., záp. Mor.).

vlasnit si, přivlastňovati si: Súsed si vlasní tú jablň, afe je naša (Zl.).

vlaščeky, vlásky, kudly (Lor.).

vlašění, žíně, koňský vlas.

vlašěnka, kytka na biči (žíněná).

vlaší, -šá = vlašění (slov.): Kuřít řít se može zavázat jedným vlaším od koňa (dok. 272).

vlaškovatět: Víno vlaškovatí, zvlaškovatělo, houstne, jako masné po něm plove; čistí se metlou (slov.).

vlať, -i, f., ovesný klas = řasa.

vlažná, -ěj, trať (Vizovsko).

vlačáky, vlčí zuby prasat (Mor. lid 247).

vlačáky, vinohrad (Radějov, Kobylí).
vlaček, osička, co muchy lapá (val.).

vlačenc, -nca, les (Násedlovice).

vlačí, vinohrad (Žeraviny).

Vlčí důl, trať (Pustoměř).

Vlčí doly, trať (Zlechov).

Vlčí horka, trať (Blažovice).

Vlčí hrdlo, vinohrad (Kobylí).

vlčí: cibule = modřenec; hrách = astragalus; hudek = pták pratincola rubetra (Příbor); chvost = salvia pratensis; jabko = aristolochia clem.; lýko = daphne Mez.; mhlá,

neduh oční, hebetudo oculorum; noha = lycopus europ.; ocasy = lycopodium clavatum; střešňa = rhamnus cathartica; tma = vl. mhlá (Df.).

Vlčica, -ce, trať (Vizovsko; chytali tu vlky do jam).

vlčica, -ce = vlčí mhlá (dok. 266).

Vlčinka, n. pl., ve Vlčinkoch, údolí (Vizovsko).

vlčíť se, divočeti, vztekati se (han.).

vlčňáci n. vlčí prasata, lestopádovy a prasencovy, nevedržíjó dlóho, só moc háklevy* (Prostějov).

vlčoun, polygonum aviculare.

vlčura, vlčí kožešina, kožich z vlčích kožešin.

vlěct: Vleču n. tahnu to tak uchem = doslýchám od lidí (Vych.).

vležlo, kdo bez pozvání všude vlezle, dotěra (laš.).

vlezný, dotěrný (han.).

vleží, vejti se, směstnati se: Do kapce ve vestě vlezle. Nevleze to všecko do toho měcha. Má kapce nacpané, až mu tam nevleze nic (Slav. ČL. X. 373). Vleze-ji ten ořej do téj sklénky? Našúpili mu, co doňho vležlo (Vlk 38).

vlh: jedným vlhem = skokem; ob. při plavání, tolik co jeden rozmach (han.).

vľha, pták oriolus galbula.

vľhotina = vlhkost (laš.).

vľk 1. planý výhon na ovocném stromě. 2. plod lopuchy: Na lopúnoch u cest sa ježíja vľky (Slav. ČL. XIII. 371). 3. nákaza kůry stromové. 4. stolice řezací (záp. Mor.). 5. Má-li novorozeně na hlavě vlka (dvě štětičky vlasů), bude šťastno (Blansko).

vľňák (laš. vľňanka), vľněný šátek na oděvání.

Vľnatky, vinohrad (Polešovice).

vľomit sa 1. einbrechen: Prajzi sa vľomili do Moravy. V Rusku r. 1812 byla veliká zima a tamodtůd sa vľomiša k nám. Mráz sa mu vľomil do huslí, že popukaľy (slov.). 2. vľomit sa v něco (a) vložití se v něco, sich ins Mittel legen, b) s chutí se dáti do něčeho (Vah.).

vložít víru v něco = uvěřiti ně-
čemu (val.).

Vluka, přijmení.

vřzavný = vlhký (laš.).

vnevolít, proti vůli vypraviti:
A ledva mně ta moje mačička vně-
volíla veň = do lnu, plet (Suš. 208,
laš.).

vnitř málo se užívá, říká se: Je ve
stavění, podte do izby; jabko v sobě
červené; cítiť v sobě bolest, bolělo
v něm a p.

v nohy = ten tam: Prásk motykú
a v nohy s poľa. Potem v nohy on
= utikal (slov., val.).

vňuta, *vnitrák*, brávek, býček,
který má v sobě přirostlé maso, taj-
nou vadu (laš.). Srovn. fňutr.

vo! = zastavit! veľ se volům (dok.
123).

vobůrky, pl. f. = borůvky (záp.
Mor.).

voć (pol. wiać), věju = váti obilí
(Lor.)

vocáď, *vocádok* (Brň.), *vućád*, vu-
cátok (Tišnovsko) = odsud.

voda: Vody boľy zamrznuté (Dob.);
euf. voda = moč.

voďanka, *vodínka*, *voduvka*, po-
lěvka: chléb vřelou vodou spařený
a máslem n. sádlem omaštěný (Vyhl.
VI. XIX. 41).

vodič 1. pohůnek (horň.). 2. oje
plužních koleček (pluh 1.).

vodít: Dyž ty's mě nechcela, měla's
mně povědit, měla's mne za sebou
dvě leta nevodit = louditi, vábiti
(Suš. 263). Syneček se vodi s mu-
ziku (Suš. 450). Vodiťo sa mi dobre,
zle (Dob.).

vodka: na oči (lék), na muchy
(otrava).

vodňačka, druh hrušek, řepy.

vodnar, Treberwein = grůľ (v. t.).

vodní: kos = pták alcedo ispida;
plešina = lemma minor (bot.); raška
= pták cinchus aquatica (laš.); růža
= nymphaea alba (bot.); slípka =
gallinula chloropus.

vodník, myosotis pal. (bot.) laš.

vodný, -ého = vodník, hastrman
(Čern. 6).

Vodonć, -e, f., trať (Vizovsko).

vodonoš, místo, kde voda ze země
žene (val.).

vochličky, pl. f., výčesky lnu při
vochlování = pačisky.

vochomůrka = muchomůrka (Da-
čicko).

vojanský: Já sem to slešel ve
Vidni, dež sem tam bel ō vojan-
ských = na vojně, vojákem (Vyhl.
II. 37).

vojenšćí páni = důstojníci.

vojvodství valašské: Na Těšínsku
trvalo čtvero vojvodství valašské:
Vislanské, Jablunkovské, na valaš-
ské čili komorní Lhotce a Frýdecku.
Každé vojvodství mělo svého vojvodu
a svůj vlastní úřad čili právo valašské,
na němž kromě vojvody zasedalo
9 osob úředních (Prasek, Věstn.
akad. XII. 863).

voľ nevoľ = volky nevolky (= ř.
ἐκὼν ἀέκωντί γε θυμῷ): Voľ nevoľ
vzal kleště a vyrval si zub (Kda II.
112). Ať je voľ nebo nevoľ (slov.),
laš. vuľ něvuľ.

voľaco, cosi: Ide k nám šohajek,
voľaco mně nese (Suš. 284, horň.).

voľáč, -a, druh holubů s velikým
voletem.

voľáčí, čísi: Voľáčí syneček ode
mňa ho (věneček) pýtá (Suš. 417,
horň.).

voľáčo = voľaco, cosi: Katerino
Kačo, povieť ci voľáčo (Čern. 31).

voľagdo, kdosi: Voľagdo mi za
širáčkem pérko vzáť (Bart. III. 237,
horň.).

voľák, pastýř voľů; *voľář*, pachol-
ek od panských voľů (val.).

voľakerý, některý: V tom Liesko-
vém sú diučence jako malina; ale
ne šetky, len voľakeré (Bart. III. 147,
horň.).

voľat 1. s genit. Křičelo, plakaľo,
mاتيčky voľalo (Suš. 160). Synek
voľá vody (val.). Ceruška voľá po-
moci (Bart. I. 129). 2. zváti: Voľali
ho, aby šěl s něma obědvat. »A tož
k nám zas přidte!« voľala Křúpalka,
dyž tetka odchodiľa (Slav. ČL. XII.
231). Co ty mně za službu dáš, dyž
ty mňa slůžit voľáš? (Suš. 106).
3. A tož co za tú vľnu voľáte? =

co za ni chcete, kolik za ni ceníte? (Slav. ČL. XI. 132). Co za toho koňa voláte? (Slov. obr. I. 123). Volejte za vola 200 rynských (Kda II. 84).

voľat sa, jmenovati se: ›Jak sa voláte?‹ ›Voľám sa Hodný‹ (val.). Voľá sa Kohútek, ale píše sa Gračka (Dob.). Nevjém, ako sa to voľá po našmu = jak se tomu říká u nás, v našem nářečí (Dob.).

Voľávek, trať (Koryčany).

voľec, ľca, tele býček (laš.).

volí: oko (voľské oči, voľove oči. laš.), *caltha palustris*; ucho, *plantago maior*

volit 1. chtíti: Chceš-li se mně, Kriste, klaněti, volím tobě to všecko dáti (Suš. 34). Třetího dne volím vstáti (Suš. 50). Volim sobě ľehnučí (Suš. 85). 2. raději chtíti: Než bych měla vínko piť, volím se utopiť (Suš. 146). Co se mám pro milýho trápit? Volím já jemu prsteň vrátit = raději vrátím (Suš. 384). Volím já jít domů a ráno skoro vstat = raději půjdu (Suš. 398). Voliľa's biľeny čepeček, nežli svůj zeľeny věneček (Suš. 481). Než bych měla s husarama jeti, voliľa bych do vody skočiti (Suš. 590). Rač bych volíť umrec = raději bych umřel (Dob.). 3. volit si = hověti si: Voliľa si tam prv tajak princezka = dělala si, co chtěla (Slav. ČL. XI. 322). Mají jiných známých, s nimiž sobě hoví a volí (Kda II. 173). Regrúti si voľá v hospodě = hufajú, hýři (Slav. ČL. XI. 379).

Volkov, trať (Vizovsko).

voľky, dobrovolné jednání ochotné: Pámbě miľuje voľky, a čert spoľky (Slav. ČL. XII. 45; ne voľky!).

volný: člověk, povolný, mírný. Dnes je venku voľno = nemrzne (Vah.).

volotrk, hlupák (záp. Mor.).

voloušek, voleček (Dačicko).

voľovať: Kráva voľuje = běhá se (laš.).

voňačka = vonička (v. t.) laš.

voňák jahodový, druh révy (dok. 145).

voňat, imper. ovoň. ›voněti k něčemu‹: Co pořáď voňáš? Dyť tu nic

nevóní. Ovoň tú růžu, jak pěkně vóní (Zl.).

voňavka, *asperula odorata*.

voňavý, kdo voní: Voňavý z rozmarýnu věnec, ešče voňavější Bětíků mládenec (Suš. 562).

vonět 1. Mladý šohajek voní rozmarýnem (Suš. 198). 2. Hoľá sláma krávě nevóní = nechutná, nelíbí se. Učení mu nevóní (Btcha).

vonička 1. každá květina zahrádková, třebas i nevóní. 2. kytky z kvítí rostlého i děláního (ozdoba klobouka): Není vonička na poli trhaná, ale je *vonička v krámě kupovaná* (Suš. 785). Synečku, synečku, kam's poděľ voničku, co ti miľa daľa (Suš. 342). 3. jakékoli *péro* za ozdoby klobouku (laš.): Chodí Jurka po dědině, má *voničku pávovou* (Kelč). Srovn. *péro* = kytky kvítí!

vonichlěb a smrdirobota = kdo rád jí, ale nerad pracuje.

vonuša, -še, druh hrušek vonných.

vopar, ohnipara (záp. Mor.).

vopelka 1. bramborová placka makem posypaná (Třešť). 2. chlebový koláč (Dačice).

vopeneč, -nca, glechoma heder. (záp. Mor.).

voplín = obrteľ (v. t.)

vopůlník, mužský kožich po pás (do půli) dlouhý (Jimramov, Pav.).

voračky, masopustní zábava maškarní (R. a Ž. 72, zevrubný popis) v. též oračky.

vorek, měch: Podpira se vorkem (Suš. 684, laš. i pol.).

vos, -a, m., *vosák* = vosa (záp. Mor.).

Voskovce, trať (Blansko).

voskovka, *fuchsia* (Prostějov).

vosladec, *dca*, *polypodium vulg.* (záp. Mor.).

voščiny, pl. f., souš (laš.).

vošlejch, *allium schoenopr.* (záp. Mor.).

voťatok = odtud (Třebíč).

votyča, jméno kozy, ›má rožky jak vidličky‹ (val.).

vovterek = úterek (horň.).

vozacko, klouzačka na ledě (han.).

vozadľo = vozacko (slov.).

vozek, vozka svatební: Do každého stavení, kde vozek bydlel, poslal se žejdlík michané kořalky, pět vdolečků, vdolek a rýnský zpropitného (Vyh. II. 132).

vozič, -a, vozka: A vy vozičé, spravujte biče (Suš. 755).

vozička, klouzačka, na níž se chlapani *vozíja* = klouzají (Zl.): Podťte, chlapani na vozičky!

vozdlo, klouzačka na ledě (Btcha); viz vozadlo!

Vozihnůj, příjmení.

vozit se, klouzati se: Vozí se to, je kluzko. Chlapani už se vozíja.

vozivovat, -vuju = vozítat (laš.).

voznica, -ce 1. = vozůvka, vozová cesta polní. 2. vozní plachta (vůz IV.).

vozník, kůlna na vůz; stává při obydlí: Má seno na vozníku t. j. na jeho hůře (Vych.).

vpít se, vsáknouti: Hodně přšlo, aťe všecka voda hned se vpíla do země; ani toho déšča už neznat. Rozmaž ty boty dobře, co by se oľej do nich vpí! (Zl.).

vpřlnůt, vklouznouti: Dveři sa otevřely, a vpřlza stará Osůška (Slav. ČL. X. 300). Maruša vpřlza za maměnkú do kuchyně (ib. XI. 483). Viděli zme tam vpřlnůt jakéhosi chľapca (val.).

vrabák, chrobák, brouk (sev. Mor.).

vrabčinec, -nca, vrabčí trus.

vrabel, -bľa, vrabec (slez.).

vrablina, samice vrabčí: Pět mľadych mľeľa ta vrablina (slez.).

vřác!: V téj okno vřác! = řinklo, rozbilo se s rachotem (Slav. ČL. XI. 93).

vracazas (vrať sa zas), báječná zelina, kterou když člověk při sobě nosí, otevře každý zámek a každou závoru (Mor. lid 166).

vřacnůt, udeřiti; *vyvřacat*, vybiti (val.).

vřacat n. *vřančat*, -ím, dotěrně prositi: o dětech, žebrácích (slov.).

vřágat, kdákat, bědákat: Hloupé robsko, dybys rači nevřácala! (dol.).

vřagnat = vřangat (v. t.): Pořáď nás o ňu vřagnal = prosil o dceru (Šeb. ČL. XI. 272).

vřana, vrchní díra v sudě (slov., val.).

vřanák, vřaný kůň.

vřandžet, plačtivě žebroniti: Co pořáď vřandžíš? (val.).

vřanec, -nca, *actaea spicata* (bot.).

vřangat = vřandžet: Ony ty děti po trochách od tech rodičů ešče všelico vyvřangajú (dok. 79).

vřanguľa, -ľe, kdo vřangá: A di už ty vřanguľo, pořáď mi tu vřandžíš! (Kt.).

vřaní: hory, vinohrad (Syrovín); chľeb = verbena off.; oko = kuří a) oko na noze, b) orobus vernus (bot.); vajco = houba lycoperdon bovista (slez.).

Vřanova, pl. n., na Vřanovech, trať (Osvětimany).

vřanuľka, druh hrušek.

vřap, záhyb, die Falte, vřapy = náběry, vřapěný, vřapovaný = nabírání, zřapovat = sfaldovati: Kasánečka na dva vřapy (Bart. III. 809).

vřatidlo, v. stav tkalcovský I. f).

vřátit koho, přiměti, aby se vřátil: Běž za ním a vřať ho.

vřátka, -y, vráčení, oplátka: Dáľ mi to na vřátku. Jaká pũčka, taková vřátka. Jak by král to vojsko (vy-pũjčené od sousedních králů) vřátil? Chyběli mu ještě tři pluky na vřátku (Kda I. 91).

vřátký na hlavu = choulostivý, hned ho bolí hlava (Maš.).

vřátnica, -ce, deska na vrata.

vřatyč, -a, *vřatyčka*, *vřátka*, *tanacetum vulg.* (bot.).

vřavíř 1. = praviti, mľuviti, zvláště o dětech: Naša cěrka ešče nřvavíř. 2. komu, vaditi se s kým: Vřavili mu všeci. 3. na koho, pomľouvati: Ona na mňa vřavíř (horň.).

vřaz, v tu chvíli, nyní (laš.).

vřazgat = vřangat (v. t.), naléhavě prositi (han.).

vřázit 1. otvřirati zbytečně dveře: Pořáď musíš vřázit (těma dveřmi)? Dnes sa to tepľo všecko vřavřází. 2. vřázit hubú (jako dveřmi), hubu otvřirati, zbytečně mľuviti. 3. vřázit v řeči, samohlásky příliš proľužo-

vati. 4. nechutně neb oplzle mluvíti: Takovou zmatu vrázil (val.).

vrázit sa = vrzati se, t. j. ustavičně přecházeti z jizby ven a zas do jizby: Nevrazte sa pořád! (val.). — > Vedle slovesa podmětneho vrzati a vrzati se, jest přechodné *vyvrážet*, *vyvrážet*: nevyvrázej teplo! všecko teplo si vyvrážel (Vojt. Keberle, Gramm. zvláštnosti mluvy domažlické).

vráž, -e, f., modřina po udeření, pruh od rány prutem krví podlitý (val.): Kristus Pán měl v rukú vráže.

vražďeň, naléhavě prositi (v. vrazgat): Děšceca pořád vraždí o te šate, a já nemám grécara peněz v domně (Mal. XXIII. 153).

vrba (slov., val.): postavit suchú vrbu, staťat suché vrby = stavěti se na hlavu vzhůru nohama (ND. 175). Kačeny a husi se potápíjí a vrby staťajú ve vodě (dok. 226).

Vrbácký, adj. místního jména Vrbátky: Vrbácká fabrika (fig. 14).

vrbač: na vrbač n. na hrbač = na rvačku, na uchýtku: Šlo všecko na vrbač (dobrý odbyt na trhu). Házať na vrbač (dětem ovoce) laš.

vrbák, děd, *vrbaňa*, babička (Kt., val.).

vrbař, -a, pták sitta caesia (Brň.).

Vrbas, přjmení.

vrbí, *vrbiči*, chrastí vrbové (slov., val.).

vrběna, jméno krávy barvy vrbové (val.).

Vrběnka, na Vrběnce, trať (Vizovsko).

vrbí, coll. = vrboví (slov., val.).

vrbica, -e 1. mladá vrba (slov., val.). 2. verbena.

vrbina = vrboví: Za dubinú je vrbina (Suš. 620).

vrbuľa, -e = vrběna (v. t.) laš.

vrbůvka 1. = vrbák, druh jablek nahorklých, 2. vrbůvky, jahody podobné borůvkám, rostou na mezích a mají po jednom zrnečku (záp. Mor.), 3. houba polyporus suaveolens, 4. druh fazolí = siračka (ND. 181).

vrča, -če, m. 1. pes vrčící, 2. člověk bručivý.

vrčet: Pořád po mne vrčí = hubuje mi (Zl.).

vreco, *vrece*. -a, měch, pytel (val.).

vřed, *břed*, nemoc velmi složitá. Valaška měla >lámaní v kostách, ščípaní v hlavě, dřění v nohách a v rukách, moření v břiše, klání v boku, bolení u srdca, lúpaní v křížoch: to všecko dohromady jmenuje se vředisko. Vředů je třikrát devět: zjavný (padoucí nemoc), tajný (nemocný leží bez sebe), sačený (táhne člověka), tracený (tratí se, přebíhá tělem), lánaný (trhání), modrý (člověk sesiná), krúcený (krouť člověkem), zajedený, zapilý, zaspaný, zaľekaný, zahňevaný (z jídla — z hněvu pošlý), úmorný n. morný (který za smrti umoří) a j. Zaťal ho vřed = chytily ho křeče. Zaťal ho vřed na zjavo = padoucí nemoc. Zatajil ho vřed (val.). Poľekať ho do vředa = privedol ho na vředy (horn.). Člověk je jak ve vředě při téj hrůzi = jako by měl padoucnici (Slav. ČL. XI. 434). Bodaj ťa, synečku, metaľo vředisko (Suš. 343).

vředový kořen, od vředu = imperatoria ostruthium.

vředykať co kam, vestěhovati, uložití, ukliditi (val.). Srovn. redykať.

vředzišciar, vředem stížený, nádvka (horn.).

vřelec, -lca, horlivý, ostrý, náhlý, o člověku i o zvířatech: Ti myslivcovi psi, to sú vřelci: vlezú za liškú do díry a dosypajú na ňu, až ju vyženú (Zl.).

Vřesín, les (Litovelsko).

vřesk, kyselý jak vřesk = velmi kyselý; jinak se toho slova neužívá (val.).

vřeskať na někoho, osopovati se (val.).

Vřesky, pl. m., na Vřeskoč, trať (Vizovsko).

vřeteněc, -ňca = čeřenec = čeren (Opav.).

vřetenka, *vřitenka*, slepýš (laš.) = vřitenica (v. t.).

vřgala, *vřgalka*, čamrhoun, vlk (dětská hračka) laš.

vrh 1. hod: na dva vrhy srazil devět (kuželek). Seje obilí jedním vrhem, třema vrhama (Vych.). 2. vrhem = lichem (val.): Na štědrý den podělují ovocem; kdo dostane vrhem, do roka zemře (Mor. lid 20). 3. Na vrhy se počítají ořechy, vejce a p.: vrh = 3 ořechy, 3 vrhy = 9 ořechů atd., 20 vrhů je kopa. 4. Běží vrhem n. vrhů (han. vrhó) = velmi rychle, o překot (Vych.). Hleděť vrhu (vrhó) = pospíchatí (v chůzi, práci, jídle) han.

vrhký, obratný, rychlý (Dob.).

vrhnůf (laš.) v. orat.

vrhnůf sa, zvésti se, zdařiti se: Vrhł sa po otci, po matce, ist geraten. Ten sa na taška vrhł = má celú jeho náturu, je téže povahy jak otec (Slav. ČL. XII. 130). Zdá sa mě, že ty sa's přeca na toho tvého dědáka nevrh jak tata = nezvedl se's po něm (ib. XI. 484). Bůh ví po kom se to vrhlo! = či přirozenost dítě má (dok. 200). Jan sa vrhł do Vacuľového rodu = má vlastnosti, podobu atd. toho rodu. Vyvrhł sa z rodu = nezdará (Zl.): Pohanka sa zvrhla v tatarku = změnila se a zkazila (val.).

Vrchoňov, na Vrchoňově, paseka (Vizovsko).

vrhovat: Let a vrhuj, letět a vrhováť, mám letět a vrhovat = běžet vrhem (Vych.) v. vrh.

vrch (slov., val. vrch) 1. Slezali z vrcha = s kopce; sypáľ z vrchu = shora. Bel na vrcho do dvoch = vzhůru (záp. Mor.). 2. Janovice sú vrch kameňa = v J. je nejlepší kámen (Jicko). Tam je tomu, jím vrch = tam je toho velmi mnoho (Zl.). Letos odvédli vrch vojáků = mnoho (Vck.). Včil je vrch roboty = nejvíce práce (laš.). Tonek je vrch fšeho cegánstva. Je vrch fsech lumpu = největší (Mal. XXIII. 228). 3. To sú chlápci rádi, dyž sa dívča hľadí, ešče vrchu nedoroste, už ho majú rádi = své míry (Bart. III. 512). Všecko vyjde na vrch = na světlo. Vřchem je to oschlé, spodkem voda. Jeľ na koni vrchem = seděl na něm (Dob.). 4. za-

stupuje předložku, nebo pojíc se s předložkami *na* a *za* zůstává neskloňné: Keď už oni přišli vrch hory vysokéj (Suš. 148). Vrchu Javornice pekny ohen horí = na vrchu (Bart. III. 56). Na vrch jam (trať v Jasené). Na vrch Javornička kamenná stolička (Bart. II. 453). Na vrch Ľopenička vežka vysoká (Suš. 475). Okáfe má na vrch hlavy jak žaba (Slav. ČL. XII. 131). Právě o pólnoci na vrch hnój (tak!) ním praščilo, a na vrch tem hnoji (tak!) spáľ do rána (horn.). Stařk seděľ za vrch stoľem (val.). »Za vrch stoľem seděť« = na předním místě (laš.). 5. *vrch* = verš (laš.; val. vrš).

Vřcha, coll. pl. m., trať (Zl.).

vrchař, vlastník neb nájemce sa-laše (val.). Za stara bývali vrchaři nájemníci panských vrchů čili javořin, na kterých se »valašský statek« pásl (Prasek, Věstn. akad. XII. 86).

Vřchácaby, pl. m., vinohrad (Žeravice).

vrchnica, -ce = duchna, peřina na přikrytí (slov.).

vrchovat: Kobyľa vrchuje = chce hřebca (horn.).

vrchovatý: Ten člověk je hned vrchovatý = hned ho urazí, hned se rozhněvá; též pyšný (laš.).

vrchovec, -vca, vrchní, vysoká ratolest na stromě: Na dubě roste vrchovec (val.).

vrchovina: chytíť za vrchovinu = za pačesy (laš.).

Vřchoviny, pl. f., trať (Černotín, Lubná).

vrchovisko, zřídlo (záp. Mor.).

vřchtitý, vrchovatý (val.): Práce je až na vřchtito (Zl.).

vřid — vředa = vřed: Často obraza děto vřid, t. j. zůstane na chvíli »tvrdo« a sesiná po celém těle. Vřid ľame děto (Vyhl. VI. XIX. 144).

vřídlo = zřídlo (Drahany).

vřískať: Větr vříská = skučí (val.).

vřít: Voda už vře (ne »vař se«!). Šišky vřú. Zemáky uvřely (jsou uvařeny). Dyž voda zevře, hodíja se do ní zeliny. Všecka voda vyvřela (vyvařila se při vaření) vřych. Mor.

vrštenica, -ce, slepýš = vrštenka (v. t.) rus. veretěnica = ještěrka.

vrivá voda, voda ve studánce vyvěrající (horň.).

vrkač, **vrkačka**, řehťačka velikonoční; o velkonoci chlapci vrkají (záp. Mor.).

vrkoč: Nevěště ženy zaplétly vlasy do vrkoča. Do vrkoča když se spravuje hlava, upletou se dva copy, ovinou se každý o sobě barevnou stužkou a pak se naproti sobě otočí kolem hlavy, vpředu asi dva prsty nad čelem (Vlk 79). Srvn. obalena. Než nevěstu zapentily, spletly jí vlasy do »vrkoča«. Vrkoč udělán byl často z koudelce, ovinut byl zeleným hedbávím a zapletl se do vlasů (Vyhl. II. 194).

vrkotat, -cu 1. povrkovati: Holub vrkoce, 2. reptati: Nevrkoc, děvečko, nevrkoc! (Suš. 441).

vrkuč, -a, druh holubů; »na hlavě mu peří stojí.«

vrkúček, ozdoba hlavy nevěstiny z pantlí: Můj vrkúčku zelený, po dukátě pľacený (Suš. 442). Doľú, doľú můj veneček zelený, a ty za ním můj vrkúček červený (Suš. 443).

vrkútat, int. slov. vrkotat: Hoľubička vrkútaľa (Bart. II. 1).

Vrľa, -y; i *Vrľa*, -e, příjmení.

vrliny, pl. f. 1. podložky pod klády: Darma mu dřevo prahne na vrlinách (Slav. ČL. X. 39). 2. obě dlouhé hole u žebře, v nichž jsou zapuštěny *prjěčky* (přičky) Dob. 3. u vozu = grěfy (vůz IV.).

vrndžet, summen: Muchy vrndžá (Podl.).

vrnět: Vrní, vrní koľovrátek (ND. 89).

vrngat, vlnovitě házeti: po trávníku kamenem tak, aby vydával zvuk (Kt. slov.).

Vrnožilky, pl. f., trať (Vizovsko).

vrnožit, o tichém, nemelodickém zpěvě ptáků: Polní kanárek vrnoží (val.).

vrňúchat, int. slov. vrndžet, vrnět: Nech sa mucha navrňúchá (Bart. III. 735).

vroběl = vrabel, euf. čert: Už je děvečka u černého vrobľa (Vyhl. VI. XVIII. 329).

vroupat (ó), broukati: Nevrópěl (han.).

vř, poše ovcal přivolává se ovce (val.).

vrstvovat, ukládati obilí do vrstvy (laš.).

vřš, -a, verš, kus: Vřš plakala, vřš zpívala (Suš. 165). Před slavným pohřbem někde se vyzvánějí tři vřše, t. j. zvoní se po třech přestávkách (Vyhl. VI. XVIII. 553). Daľa bych si zvonit sedemdesát vřšů (Suš. 500).

vršák 1. vršek stromu zbylý, když se kláda odřeže (Slav. ČL. XIII. 112). 2. tenký, vysoký strom v lese: Uťál v lesi vršák (Vah.).

vršané, obyvatelé na vrších usazení (val.).

Vršava, jméno několika osad na vrších. *Vršavy*, trať (Mouchnice).

vrščena, *vršůvka*, druh sladkých jablek (val.).

vršek: Šátek bez vrška, který má uprostřed díрку (záp. Mor.).

vřší, vršky vinné révy: stínat vrší (slov.).

vršitý = vrchovatý: hrnec jablek (Žďár) v. vrchtitý.

vršovec = vrchovec (v. t.): Pred okny dubec, na něm vršovec, ten robít naučí (Bart. II. 273).

vrták 1. nebozez s točidlem a držadlem pro levou ruku (val.). 2. vrtohlavá ovce, která má motolicu.

vrťák, druh tance (Vyhl. I. 109).

vrťanka, mouka na Žernově navrtěná i kaše z ní (laš.).

vrťel = věrtel: Tři vrtle ječmeňa (Suš. 252).

vrťená, druh tance slov. (Bart. II. 405).

vrťik (vrčik), dřevo, v němž se čep vrat neb dveří otáčí (Lor.).

vrťeň, na žernách mleti (laš.). Ej vrť sa, dívča, vrť sa! (vrťená) (Bart. II. 405).

vrťinoha, -y, m., lichotník, dvořil (laš.).

vrťko, honem (Frýdecko).

vrťky: břeteno, kterým se rovno

vrťí; op. *brdavyj*; člověk = obratný, svižný (laš.).

vrtohlávek, pták krutihlav.

vrfoch, kdo sebou pořád vrtí, neposeda.

vrtošif, int. slovesa vrtat: Vrtoši mu to v hlavě (laš.).

vrub: Za stara chodívali pijáci do hospody s vrubem, t. j. s prutem, na němž jim hospodský tolik vroubků vřezal, kolik sklínek vypili; až byl vrub plný, zaplatili: pili na vrub. Srovn. rabuša. Viz též roubka.

vrúbel, -bla, na řetěze pojímek v posledním ohnívku připevněný klínek železný, který se zapíná do »krůžky« druhého řetězu (vých. Mor.).

vrúbl, -a, vroub na štěpování. 2. ostrouhaný kolík, jímž se povříšlo na snopě zadržuje.

vručet = vrčeti: Pes na mne vručel (Suš. 208).

vrýpnout, strčiti: Hde zas te šande vrépla? (záp. Mor.).

vrz: Půjdem jedným vrzem, spolu, jedním otevřením dveří. Nekde to odbavijú jedným vrzem = najednou dvě, tři věci (dok. 13).

vrzák, pták fringilla serinus.

vrzala, y, m., kdo chodí ze dveří do dveří, stále se »vrzá«.

vrzalka 1. saranče vrzavá (laš.). 2. transverzalku lid přetvořil si ve vrzálku.

vrzanec, -nca, buchta z mleziva (slez.).

vřzat, -zám i -žu 1. Co budeš pořáď vřzat dveřama, všecko teplo vyvrzáš. 2. klábositi: Pořáď vřžeš, nemožeš huby zavříť? 3. vřzat se = vráziť sa (v. t.): Nevřzaj sa a sed'!

vřzgať, int. slov. vřzat: Pták vřzgá = šveholí vrzavým hlasem (val.).

vrzgolit, zdrobn. slov. vřzgať: Jakmile první kolečka plužná do pole vrzgolila, pastýř vyháněl na pastvu (Mor. lid 243). Ten rectorů chlapec už vrzgolí na varhany.

vrzgotaf, -cu, int. slov. vřzgač (val.).

vrzigat: Naše dveři vrzigajú (Suš. 602).

vrzkáč, -a = brkávka (v. t.).

vřznit: Dyby na mňa tak vřznili, už bych sa dávno na ně nepodívál = nevražili, láli (val.).

vrzolit, zdrobn. slov. vřzat: Ptáček vrzolí (val.).

vrzot, *vrzgot*, vrzání, vrzgání (val.).

vrzúg! napodobení zvuku vrzavého.

vrzugať, *vrzukať*, int. slov. vřzat: Naše dvérka vrzugajú (Bart. III. 250). Vrzuká na husle (dok. 52). Jede starý podle fary, kolečka mu vrzukaají (ND. 90).

vrzugýnať, škaredě vrzati: na husle (val.).

vrzula, -le, poběhlice (laš.).

vrzuka = fružula (val.).

vrž, -e, f., *vržanina*, vrhnuté, zorané pole (laš.).

vržanica, -ce, vyraženina na jednom místě těla (osypanina), když se tělo po větší části osypalo (laš.).

vržďák, řehtačka velikonoční, v. hrkávka.

vrždět, skřípěti: Snih vrždí pod nohama (val.). Čuť z cesty koľa, jak vrždija (Slav. ČL. XII. 274).

vrželina = vrž (v. t.)

vržení, veliká, hnisající boule na krku (val.).

vsikač, -a, klystér (Kt. z vých. Mor.).

vsikat, *vsiknúť* 1. vstříknouti: Vsiknuť sem ze stříkačky vodu na něho (Kt. z Ostravska). Dyž pohľavek vsíkl do hlavy, přestało to bolet (slov.).

Vsiska, trať (Želetice).

vsolit: Vsolim ti jednu, až se zatočiš (laš.).

vstúpif v něco, vložití se: Já ti do vůle vstúpif nechcu (val.). Srovn. stupovat = vstupovat.

vsypnúť: Vsypni ten ječmeň do měcha (val.).

všadě (Jič., Kelč., horn., val., laš.), všáhdě (Rožnovsko), všaj, všaje (laš.), všady = všude: Děľaj tak, aby bylo všady dobře = aby se žádnému neukřivdilo.

všchrbený nůž, štěrbinatý (val.).

vše: Když ti ptáci níž a níž sletovali, vždycky vše větší byli = pořád (Kda II. 210). Dcery měly otce ve veliké vážnosti — s měsíce se dva. Po nějakých dvou měsících vše slabší, vše slabší k němu (Kda II. 196). Vše daléj, vše horší = čím — tím (Rožnov).

všecek 1. Přídavného tohoto na východní Moravě užívá se pravidelně doplňkem ve smyslu něm. ganz v nom. i akk. obou čísel: Su všecek mokrý. Mám ruku všecku zmoženú. Ste všecky ušmúrané. Byli všeci potlučení (Zl.). Moja hlavěnka všecka porúbaná, moja gaľánka všecka upľakaná (Suš. 567). Směje se, až se všecka třese (Suš. 609). Zarmúcené všecko to moje srdečko (Suš. 213). 2. Ten Martin Jurású, ten je všecko vinen = vším (Bart. II. 18). Voláľ sa Orság, aľe všecko mu pravili Jastrábík = všeci, všeobecně, vůbec (Vlk 26). Chodíval tudyk takovej žebrák — říkali mu všecko Frolián (dok. 236). 3. To je lump všech lumpů = největší lump. Dochtor šetkých dochtor (Dob.).

všedno: Po všedně chodile boske = ve všední den (han.).

všelíjakový = všelíjaký (val.).

všelíjaký: Je to všelíjaké = nehrubě dobré. Bude to všelíjaké, enom ne dobré.

všeľky, pl. f., cizopasný hmyz ptactva, zvláště slepic.

všeňák = všeneň, mladá veš (laš.).

všeneň, -ěte, mládě vši, vylíhlé z hnidy (val.).

všimavý: Dyby byl nekdo jak všimavých očí, nepřehlídne (neuhřane) jich = uhrančivý (dok. 122).

všina = všeneň (Maš.).

všivavec = palec (ND. 19).

všivota, -y, m = všivál, všivák: Počkajte, vy všivoty! (Slov. obr. I. 15).

všivý: masť = od vši, práca = zdlouhavá: Je to přeca kus všivěj práce (Slov. obr. II. 29).

všudybyl, lapsana communis (bot.).

vteda, *vtedaj*, *vtedováď*, *vtedy*, vteda (val., laš.) = tehdy.

vtěj, právě v tu chvíli: Vtěj vešěl Paveľ (Slav. ČL. X. 301).

vťeloupit se někam, úskočně se dostati (Kunštát).

vtorek = úterý (Frýdek)

vťuci: Udělať to vťuci = z neopatrnosti. Děľa se nevťuci = nevěďa (laš.).

vtrhnúť: Vtrhni na sebe neco a di otevřít = honem na sebe něco obléci. Honem vtrhni boty na nohy a běž!

vtržno, kvapně, ochotně: Já vám pomozu, chystala sa Domínčena vtržno (Slav. ČL. XII. 276).

vuchdeň, všední den (z něm. *Wochentag*): šaty vuchdeň (laš.).

vuneček = věneček: Daľac bych ja tobě vuneček svuj (Suš. 376, z prus. Slezska).

vukľuša, -še, jméno slepice, která má >vukle u očí< (val.).

vůľa, -ľe: Esli bude vaša vůľa = bude-li vám libo. Dojdi k nám, šohajku, je-li tvoja vůľa (Suš. 782). Obecni órad mesľi, že se jim jako spořádaném zděšim chasnikom može dať vula = volnost, dovolení (Vyhl. II. 233). V tom časi vrchnostě velkú vůľu od císaře dostaly (ib. 75) = zvůľi. Hostinské děvcátka, maľú vůľu máte, to je vaša vůľa, co si zazpíváte (Suš. 555). Mládenec má vůľu, on si volit může = freie Wahl (Suš. 374). Vrať mně kľúče od sľobody, od sľobody od panenskéj, od vůľičky materinskéj = od svobody, kterou jsem měla za svobodna, od volnosti, dobré vůľe, kterou jsem měla u své matky (Suš. 392). Ešče jednu céru má, aľ jí vůľe nedává = nedovoluje jí děľati, co chce (Suš. 23). To děčko má ceľú vůľu = je zpovýkané. Nechaľa si roľu do svéj vůľe = dokud by jí sama chtěľa užívati. Nejsú spoľem v dobrěj vůľi = za dobré. Děľa to zľú vůľu = mrzutosti. Děľaj po voli = pomalu, pohodlně — uděľaľ mu po voli = vyhověľ mu (val). Pusťme chrty po vůľi = volně (Suš. 623). Mně to ne-

boło k vuóli = milo (Dob.). Náprstek
gořalky mám na vůfu dost = dost
a dost (val.).

vúpaty za ním! = v patách (horn.).

vúpoły = vejpoły (vých.). Mor.):
Chytil ju vúpoły (Suš. 367).

vůz (viz obr. str. 494—496).

vuzek, zka, vozík (laš.).

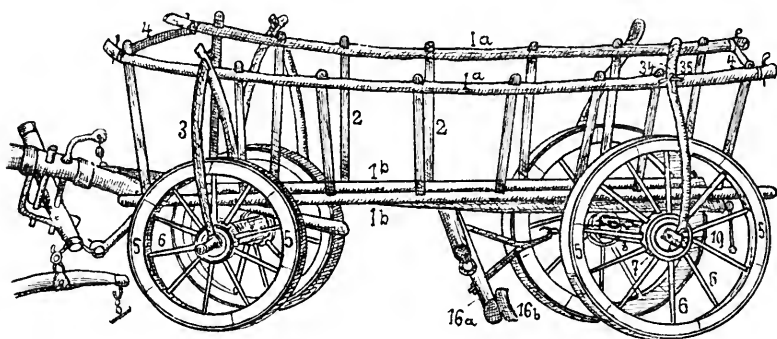
vy: Ej, kam vás dvanást idete
(Bart. II. 31).

vybambúšif maška = vybrati vnitř-
nosti (Slav. ČL. X. 381). Cigáni zde-
chlé prasa vybambušili (ib. XIII. 373).

vybárat si (Plumlov), vybarovat si
(Zábřežsko), vybírati si, vymýšleti si:
Už si zas vybaruje.

Vůz.

I.

Vůz.

1. a) (I., II.) vrchní rýfa, gryfa (Brněnsko), gréřina (Zlín), žrd' (Kyjov), 1. b) (I., II.)
spodní rýfa atd. 2. (I., II.) meč, mečík, šínka (Slezsko). — 3. (I., II., III.) lušňa, lišeň
(záp. M.). — 4. (I.) rozpěrák, rozpon (Zlín), glam (val.). — 5. (I., II.) lúkot; loukotě
v kolo spojené slovou obklad n. oklad. — 6. (I., II.) špica. — 7. (I., II.) hlava. — 8. a)
(II.) násad, podstavek (Třebíč). — 8. b) (II.) osa, os (slov.), os (laš.), náprava. Konec
nápravy z »hlavy« trčící na Zábřežsku slove sražek: »Chéťal se sražkama v ovozô«.
V sražku je zastrčen hřeb »zákolník« zvaný; je-li široký, se streškou, slove »záblatník«
n. záblatnica (laš.). — 9. (II.) obrtel, voplin (Třebíč). Zadek vozu nemá »obrtla«; snice
jsou mezi násadem (laš. spodní podložkou) a poduščicou (laš. vrchní podložkou). —
10. (II.) klaničky, palečky (Třebíč). — 11. (II.) svorník, svořeň (gen. svořeňa), srdeň
f. (záp. Mor.), váhovec. — 12. (III.) podkladek, pachole (Zlín) = příční dešnice
přibitá na spodních gréřinách, aby se spodek vozu neprohýbal. Na větším voze
jsou dvě pacholata. — 13. (II.) ramena, snice (Zlín). Zadní snice slovou rozsochy (Zlín)
n. židlo (val.), nazvané tak od rozpoltěného jazyka hadího, jemuž se říká »židlo« =
žihadlo. — 14. (III.) rozvora. Konec rozvory vządu vyčnívající slove ocas, ocásek, otrč.
Před tímto koncem zastrčen jest v rozvoře svořeň, řečený »závozník«. — 15. (III.)
šlajfa, šrub (Zlín). — 16. a) (I.) klátky. — 16. b) (I.) pracky. — 17. (III.) svěrák, svěračka
(Zlín), renk (Brň.). — 18. (III.) klanica. — 3. + 18. rozsoši (han.). — 19. (I., II.) lónek,
záosek (Zlín), zákolník (han.). — 20. (II.) oko, žabka, podluška (val.) aby kolo nevy-
padlo, kdyby se lušňa zlomila. — 21. (II.) záblatník, višek (Brněnsko). — 22. formánek,
káčerek horní (Zlín). — 23. (II.) zděřka, zdřřka. — 24. a) (II.) kruh, 24. b) (II.) držák,
zdržák, zdržřak (St. Hrozenkov), nášik (laš.). — 25. (II.) zděř, káčerek dolní (Zlín). —
26. a) (II.) brdce, brdco (val.), brdečko (Zlín), rozporka (záp. Mor.). — 26. b) (II.) prclík.
— 27. (II.) váhovisko, vážišče (záp. Mor.). 26. + 27. váha. — 28. (II.) roubliček, vrúblík
(Zlín). — 29. (II.) táhlo, tahounek. — 30. (II.) svorníček. — 31. (I., II.) podýžďa, podýčť
(Třebíč), podlišťka (Brněnsko), podýma (St. Hrozenkov).*) — 32. (II.) poduščica, sto-
lička. — 33. (II.) pás, tradlina (Zlín), trolinky (laš.) = železné pásy. — 34. (I.) žabka.
— 35. (I.) oko.

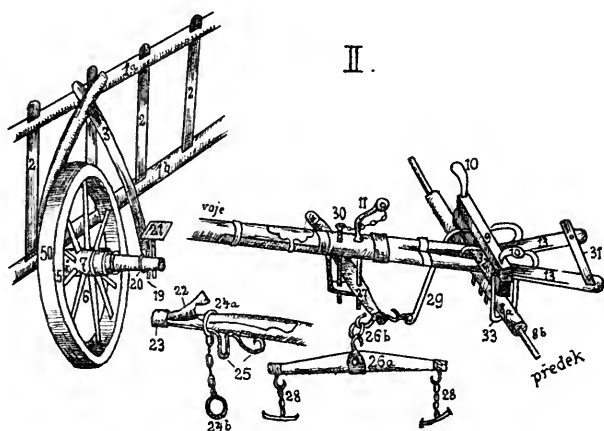
*) Na uh. Slovensku podojma = příčka pod ojem.

Fasuňk n. fasuněk. (IV.)

1. vrchní gréřina atd. 2. spodní gréřina atd. 3. rozpon. 4. meč, šínka. 5. deregla (Zlín), kozlík, keřník n. keřňa (val.), příhradek (proutěný) (Břeclava), kočírka (Vsetín), šejtrok (záp. Mor.). 6. cigánka (Zlín), barbora. 7. obrtel. 8. násad, stolička. 9. pachofe. 10. klanička.

Na předku i na zadku »podvázání« (řetěz) přitahuje gréřiny k snicám nebo k rozvoře.

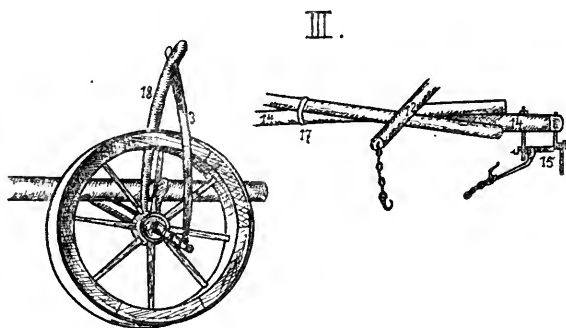
Na Valaších »gréřy« (= fasuněk) skládají se ze čtyř vrlin (1, 2.), jež jsou spojeny rozpináky (3). Ve vrlinách jsou deřtky (4), pruty (železné) a řetaze.

»Spustit boky« u vozu, t. j. řetízky boční uprostřed fasuňku, aby se mohlo více naložit. Vyduté boky na voze obilím naloženém slovou bejchy (Jicko).

Naložená fůru (senem a p.) »přiláci« se silným dřevem na zdýl přes fůru položeným. Dřevu tomu říká se paz, púz, póza, pávuz, pavuza, pabuza, pabza. V zadu přitahuje se paz provazem od gréřiny ke gréřině napjatým, kterémužto provazu se říká: pazník, póżník atd., táhlo, poutahlo (slov.); v předu napjata jest napříč »lana« (provaz) nebo řetaz.

Haluzí, desky a p. na voze naložené přitahuje se závitkem (úvitkem), t. j. silnou žerdí (vzpružinou).

Když se vozí hnůj, nastrčí se obrtla (v předu) a do podušnice (v zadu) místo klaniček klanice (mnohem vyšší), o ně se opírají desky bočnice, na spodku leží deska spodnica. Oběma bočnicím říká se hnojnice. Vozí-li se hlína, štěrk a p., zastrčí se v předu i v zadu mezi bočnice »čelo« (deska příční).

Vezou-li se osoby ve voze žebřinovém, je k němu s boku přivázáno bidlo »longa, longoš« řečené, aby se po něm pohodlněji mohlo vylézt na vůz.

Žebřiny jsou delší a nižší než fasuňk a mají venkoncem i v prostředku meče (laš. sčebře). Vozí se v nich obilí.

Malým žebřinám na Brněnsku říkají rečtiny.

Žebřinovému vozu říká se také kopňák, protože se na něm svázejí kopy obilní.

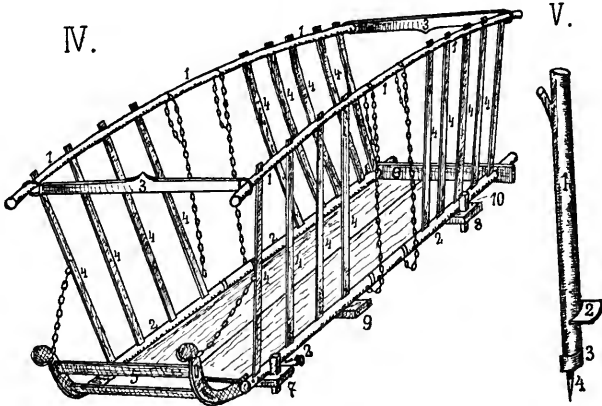
Voznica (vozní plachta) rozepne se přes »oblouky«, jež jsou zastrčeny v železných »žabkách« nebo-li »hašpách«, na vrchních gréfinách přibitých.

Lušňa. (V.)

1. Lušniko (část dřevěná o sobě), lušňa celek nebo 3 + 4. 2. Záblatník. 3. Zdička. 4. Čep.

Na uherském pomezí (Starý Hrozenkov) lušni říkají levča.

Čep mají toliko dvě zadní lušně; přední mají dole »oko« (železný kruh), jímž se navléknou na osu (v. 3. II.). Při těchto lušních třeba záoska (v. 19. II.), kdežto při zadních jeho místo zastupuje »čep«. Zadní lušni říká se na Valaších »zálušek«. Přední

lušňu na Frenštatsku nazývají »podsošinou«, oko »oblapkem«. Zadní lušňa připevněna jest k fasaňku »bičikem«. Je to tenká, pružná tyč, zadrhnutá na vrchní gréfině řetězem, dole k lušni přitáhnuta »šparníkem« (železným kroužkem). Na ose jsou dvě dírky. Přední lušňa navleče se okem mezi ně; do díry za lušňou strčí se »žabka«, aby se lušňa ke kolu netlačila, do díry před lušňu strčí se zaosek n. záblatník, aby se lušňa s osy nevysmekla. Zadní lušňa strčí se čepem do přední díry, v zadní jest žabka.

Brdou na voze bývalo kus dřeva, s předu s koncem na horu zvýšeným, s dlabem uprostřed, do něhož se vpustilo kolo, když bylo třeba »hemovat«. Uvázána byla hůžvou (provazem, řetězem) na rozvoře. Říkalo se jí: pes (Brněnsko), fena (han.), kocour (záp. Mor.), sviňa (vých. Mor.), škrheř (Rožnov). Řetězu, kterým se kolo zaváže místo brzdy, říká se: zaháňka (N. Město), svěra nebo řancůch (Zlín).

Jednotného vůz užívá se též coll.: Voza je tam moc = vozů (Vych.).

výbarky, pl., f.; dělat vébarke, vytačky, Ausfluchte (Jevičko).

vybarvit někomu něco, vysvětliti, vyložiti (val.).

vybednářit, vybedniti, vybiti (val.).

výběrky, pl. m.: Šafářovy žnice só samé véberke, strčil be jich žebrák do malé kabelky = vybrané nejhorší a nejmenší, brak (Suš. 562).

vybijas, -a, násilník (Lor.).

vybíjat: Suze jím kapały, v kamení

bramoru jamky vybíjały (Bart. II. 155).

Výbitky, trať (Boršice).

vyblišciny (vyblištěný), vytřeštěný (Lor.).

vybliščky: Šel na vybliščky, t. j. aby něco dostal = šel na čakačku (Lor.).

vyblknůt, *vyblkovat*: Oheň vyblkl = vyšlehl zvučně (Slav. ČL. XI. 434). Z hromady začal plameň vyblkovat

(ib. X. 473). Liša vyblkla ze střechy. Jak voda vře, začína vyblkovať (Kt.).

vybobčít se: Koza se tu vybobčila = bobky pustila.

vyboky pl. m. v řece, vymletá místa v břehu (slov.).

vybořený: Už mám zuby vybožené = už mne nebolí (Vck.).

vybombovat: Na tom baranu málo vybombuje = vydělá, získá. Vybomboval si! = špatně pochodil, nic z toho nemá (Zlín).

výbor: na výbor dobrý chlap = velmi dobrý (Vck.).

výborlivý, vybíravý, vyběračný (val.).

výborní správa = výborná (val.).

vybožít co na kom, vyprositi (laš.).

vybrakovat, vybrati: Zemňáky vybrakované na sázení (val.), *břak*, druh; *brak*, Ausschuss (val.).

vybřesat se z nemoci, vykřesat, vykřáti (Jevičko).

vybřeskovat (vřískat): Nadává a vybřeskuje = vykřikuje (dok. 65).

vybřínknút, *vybřínkat*: vybřínknút kamenem okno (slez. vyblinknuť) = uděřiti, že okno břínkne a se rozbije; vybřínkat někomu = vyliskati (Šm.).

vybřkať, vyletěti z hnízda (o mladých ptáčích) = vyvésti se: Ti ptáci už sú vybřkaní (val.).

vybúchat, pěstí natlouci: Muž ti do zádú vybúchá (Suš. 706).

vybuliť, vyaliti: Hanka vybulila na to oči (srovn. bulik). Stěna je vybulena = vyvalena, vybortěna (laš.).

vybuľovať se: Vybuľuju se kopy = mraky se vyvalují, vystupují (laš.).

vybyt: Královna hleděla, jak by jí z hradu vybyla = vypudila (Kda I. 187). Vybyť koho ven = vyhnati. Vybyl zkoušku, vybyl si robotu, trest, nemoc a p. = odbyl, přestál.

Výbytky, pl. m., trať (Blansko).

vybývat: Pět grejcarů vybývá = zbývá.

vycápat, vybiti lopatou a p.

vycásat, vybiti.

vycecíkat, vyssáti: Tele krávu vycecíkalo (Zl.).

vycízat, vysrkávati, vylizovati (val.).

vycoóc, -vytnu = vyliti (Lor.).

vycúdit, 1. vyčistiti: Vycúdili zme studňu (Btcha). 2. vypiti do čista: Všecko pivo vycúdili.

vyucudovať koho n. komu, vyhubovati, vyplásniti (val., laš.).

výcuch 1. otvor do sklepa, jímž se sypou brambory (záp. Mor.), 2. kanál močový ze chléva, též vécocht (han.): Hnojovica teče z chlíva vécochem.

vycválat = vycepovat, vykárati: Má děcka nevcválané.

vycválat sa, do syta se napracovati: Vycválat sa trochu neškodí (Vck.).

vycvekovat, cvekama (cvočky) vybiti: podešvy.

vyčaganiť 1. něco, zle vyjádřiti, vyosliti, 2. komu co, vyložiti nedotipnému (val.).

vyčágat, vybiti (han.).

vyčahať na strom, vyléztí (val.).

vyčák, ječmen neb oves s vykú (vikou) val.

vyčápat: cesta děščem vyčápaná, vyhlodaná (val.).

vyčapotat se (čápat), vymáchatí se: Puť páva po potoce, nech sa tam vyčapoce (Bart. I. 94).

vyčapět: Celý deň by tam vyčapěl = vyseďel nečinně.

vyčastovať céru, dáti jí výbavu (val.).

vyčepcovat komu, vypohlavkovati. **vyčina**, sláma víčná.

vyčínit 1. vydělati kůži, 2. vyčistiti (val.), 3. vynadati.

vyčiňovat v. obdělávat.

vyčkovitý holub, barvy vikové = vyčnák.

vyčnatět: Čučka čtvrtého roku (setá) vyčnatí = zvrhuje se u vyku (Zl.).

vyčnisko, pole, s něhož sklizena vika.

vyčtítý pass. = vyčtený: A tož hned to mám vyčtíté (Slav. ČL. XI. 323).

vyčubat, vyšlehati: Vzala sem tři průtky z metle a vyčubala sem temu (dok. 16).

vyčuť, vyslyšeti: »Pamboško vás vyčuť!« odpovídají na St. Hrozenkovsku za pozdrav »Pomáhaj Pámbo!«

vyčvachovat, vystřikovati čvácháním: Ryba vodu naň vyčvachovala (Kda II. 182).

výdara, co se vydařilo: člověk, dobyteč, jídlo; op. něpodara: To su vydary, ty jeho děti. Ta ma ceru pěknou vydaru! (iron. = něpodaru) laš.

vydávaf = vdávati (val., laš.).

vydavajka, ženská, která se pořád dvává, ráda by se vdala (Vah.).

vydatí = vdání: Škoda jejího vydatá (Suš. 472).

vydavka 1. vydání: Mamy letos hrubě velké vydavky. 2. díl trámu, který vyčnívá ze stěny, na níž jest položen, na který pak ploutev se klade (Kt., laš.).

vydělat něco, vyndati: Vydělaj už tú hus z trůby, ať se nespálí.

vyděličíř, na výdělky choditi (Kt., Dop. I., han.).

vydeptaf, vyšlapati: chodník po trávé (laš.).

výděrka = výtěrka, kus houně na vytírání prachu ze srsti koňům: Prv's mne utíral zlatú výděrku (Suš. 532).

výcherný 1. velmi nádherný, 2. vyhlášený: Bazała chtěl céři spravit svadbu neco výdhernú (Vlk 60).

výdiř, podíl za života otcova některému dítěti udělený: Nevěsta přinesla pěkný výdiř (Slav. ČL. XI 179).

vydlábíř co na kom, vydlabati, vyžebzoniti (val.).

vydmuchaf, vyfoukati: ostřihané vlasy (laš.).

vydoja mléko, mléko čerstvě vydojené; slovo *vydoja* (vl. přechodník) je neskloňné: Daj mi vydoja mléka (Jicko)

vydra, nadávka: cundra, poběhlice (dok. 69).

vydrahovat, po stopě (dráze) najíti, vyslíditi: zloděja (slov.).

vydraněc, ňca, výmol vodou způsobený (Opav.).

vydranisko, vydraná cesta, výmol (laš.).

vydrapovat: Aby z něho slovo vydrapoval (o nemluvném) val.

vydrat se: Vedrál sem se ze šatů = mám už všechny šaty chatrné

(Maš.). Už sú všeci vydraní = mají sedrané šaty (Vck.).

vydrbař sa: Ona se z práce nevydrbe = ona práci jenom drbe, je šukavá, proto jí nikdy nepodělá (Vck.).

vydrdař 1. co odkud, namáhavě dostati, 2. vyslíditi, najíti: Na kaj si tež to vydrdař? = kdes to nabral (val., laš.).

vydrgancovat do zádů = vybuchati (slov.).

vydrhnůř, vydrít: někomu za uši; o zimě: Tomu děcku dobře vydrhne (Vah.).

vydrndíř se (drnda), vyfintit se: Do krčmy se vydrndířa, doma ležek něumyla (laš.).

vydrpař, vyrýpati, vyškrabati (laš.).

vydržet, dostati bití: »Vydržíš!« (hrozí se dětem). Ešče nevydržál = nebyl bit (slov., val.). Počkaj, vydržíš Janičku, že's nám popásl travičku (Suš. 137). Pro tu našu lásku vobá vydržíme (Suš. 398). Já sem tam jednou vlez, vydržel sem jako pes = česky: byl jsem bit (Bart. III. 732).

vydubiř, vybiti (pův. vydělati kůži duběnkami) (Slav. ČL. X. 32).

vydůliř, vypiti až na dno (val.).

vydumek, -mka, výfuk, vyfouklá skořápka vaječná (záp. Mor.).

vydundat: Hruška hnilička vydundá se z kůže = vyloupne.

vydůpnělý strom, vypráchnivělý, dutý (laš.).

vydůrbař co z čeho, pracně dostati; v. se, vybaviti se: Spadl ze střešně do trní a nemohl sa z něho vydůrbař. Dítě sa z peřinky vydůrbařo. Vydůrbál sa z dluhů, ze strachu a p. (val.).

vydut se: Zeď se vyduřa, vydůvá se = bortí se.

vyduznit, vybiti: Se sestřú se پوستúzáme, třeba si aji vyduzňime (dok. 154).

vydy, hle! Vydy, vydy Marýno! (Telč).

vydýmař, *vydymovat*: Větr nam tu vydyma. Na tych kopcach ten větr tak vydymuje = vyfukuje, prudko vane (laš.).

vyflekač: Dostál vyflekač = byl potrestán (Maš.).

vyforbicirovat, vypořádati, vybiti (val.).

výfuk, vyfouklé vejce = výdumek.

vygécnůf něco, vykynouti, vyklopiti (Kot, Dop. I.).

vygizdíf, vyhyzditi, vyčistiti, vyprázdniti; v. se, vyneřádit se (Kt. z Ostravska).

vyglajdaný, rozviklaný: vůz, zámek.

vygramjadf, vyšmatlati (Kt., han.).

vygramoliť se kam, namáhavě se někam dostat: na kopec. Jak si se z te bryndy vygramoliť? (Kt. z Ostravska).

vygrcať, *vygrcnůt,* vybliti: Co sněd, hned vygrcať (Kt. z Ostravska).

vygruchnůf, s velikým hřmotem (gruch) vystřeliti: z hmoždíra (Kt. z Ostravska).

vygumať, vytlouci dřvu do země (sochorem), zvl. na kolky, na něž se větší snopy na poli (val.).

vyhádat se: Dyž se vyháдали, krásně se bavili = dosti nahádali.

vyhájiť, hájením dobýti: On nám to zle vyhájiť (Vck.).

vyhákat, ztěžka vypověděti: To trvá věky, než ten hákala něco vyháká (Kt.).

vyhampasovat, pracně dobýti: Šak oni tým milionórom ty peníze vyhampasovali (Václ.).

vyhamrazif = vyhampasovat (val.).

vyharek, škvarek, vyhořelé uhlí (Kt. z Ostravska).

vyhas, vyhasnutí v huti (Kt. val.).

vyhemžit se: Čekejme, až se lid z kostela vyhemží (Kt.).

vyhľaděný, vyhledovělý (Vck.).

výhtav = vijohlav, krutihlav (Zl.).

vyhlědat, naproti jíti kousek a tam někoho vyčkávati; pak toužebně očekávati vůbec: Děti vyhlědajú matku z kostela, z trhu, poutníky z pouti a p. Co zme se vás navyhľadali! (Zl.). Sestry bratra vyhlidaju (Suš. 175). Temu lidi žehnajú; dávno mu paty vyhlídali = přáli si, aby odešel (dok. 154). Nemáme smrti druhému vyhlědat (Zl.).

výhledčl, lidé, kteří jdou něco prohlédnout, na komis (Dob.).

vyhledět: Vyhleděla si oči = švadena šitím oslepla. Žena si mohla oči vyhledět (dok. 285). Má-li mrtvý oči otevřeny, zatlačují mu je, aby někoho z domácích nevyhleděl (ten by pak brzy po něm zemřel). Chlapec měl bolavy voče, ale jož se z toho trochu vyhleděl (Litovel).

výhledný: Odeť je Vsetín nejvyhlednější = nejpěknější pohled naň (val.).

vyhlobif: Uhlíř vyhlobil z kláta klín = vyrazil (Kda II. 57).

vyhnájat, dm. slov. vyhnójiť (val.).

vyhnáťov: Su tu jak na vyhnáťově = bydlím o sobě jako ve vyhnanství.

výhoda: Zrobiť mi výhodu = prokázal mi službu (laš.).

vyhodiť komu, vyhověti: Temu žaden něvyhodi (laš.).

vyhodit se, vyraziti se: Vyhodiť sa mi břidek na čefe (val.).

vyhogance, pl. m., podmáslí (Brumovsko).

vyhořdaný: vůz = vyjezděný, člověk = vyžilý = vyhořdanec (laš.).

výhon = drahy (v. t.).

výhončlivé dobytča, co sa nespráva, nebere na sebe (Slav. ČL. XI. 469).

výhonek: Na 1. května chodí pastýř po výhonku (druh koledy) Mor. lid 45.

výhonka, poslední hlína (brázda), která se vyoře mezi záhony (Jicko).

výhonné, -ého, odměna pasákovi při prvním vyhánění na pastvu s jara: Za výhonné dostává se pasákovi vajec (Mor. lid 242).

výhor (é), podeschlé osení (Jevíčko).

vyhořelisko, spáleniště (Zábřežsko).

vyhoření: Je tu jak po vyhoření = pusto, prázdno.

vyhořet 1. Dlouhým suchem všecka tráva vyhořela = vyschla. Jatelina nám vyhořela. Kde jaká mezka vyhořela (Zl.). 2. Vyhořel pro klebety = byl pokárán. Už sem sa dvakrát

napálí, po třetí bych nerád vyhořel (val.).

vyhosť, vysvědčení od ohlášek ženicovi nebo nevěstě dané, Verkündschein (val.).

vyhoudat, nalézati chyby na něčem, vybírat si: Pořád vehódé, jez co ti dám (záp. Mor.). Ten se teho navehódá = stále něco chce a stále je nespokojen (Maš.).

vyhoulit se, vyčasiti se: Vehóloje se, vehólilo se (Maš.).

vyhranek, vyhrané peníze hudbou nebo jakoukoli hrou.

vyhrávat komu, dělati zastaveníčko s hudbou; vyhrávat méno (večer před jmeninami); vyhrávat vínky (večer před svatbou).

vyhrážát 1. vyhrožovati 2. — si, vyhrazovati si (val.).

vyhrčēt, hrčením velikonočním získati: Chlápci vyhrčeli letos hodně vajíček ai pár gréjcarů (Zl.).

vyhřebat, -bu, komu, vyhubovati (laš.).

vyhřešit komu, vyhubovati (vých. Mor.).

vyhřňat, -ám = vyhrnovati (laš.).

vyhřnek, obilí vymláčené, na mlatě v hromádku shrabané a smetené (Vah.).

vyhrůžané boty, ve vodě vymáčené a vyschlé (val.).

výhryzky, pl. m.: Dyž na hromíce voda teče kořajú, haž výhryzky za jasfu = obědiny (v. t.).

vyhryzť se: Vyhryzlo se to = vyšlo na jevo (laš.).

vyhúcat cestu, vyjezditi (Zl.).

vyhújať, výměnou, obchodem vy-získati: Co starý vyhújál, to mladý probújál (Slav. ČL. XIII. 77). Srovn. hújat.

vyhúpnút, vyskočiti: Vyhúpł na strom. Vyhúpni na vůz a sedni si (Zl.).

vycharbat sa z nemoci, zotaviti se (val.). Srovn. brchat sa.

vychlapať dlaňú, *vyhňápat* pěstú = vybiti (slov., val.).

vychlebovať se čím, vychloubati (Kt. z Ostravska).

vychlústať po hubě, vyliškat (laš.).

vychmúlit: Nemože to vychmúlit (má řeči plnou hubu) Podl.

východ slůnca; východ v tomto spojení po předložkách nesklonné: Ať de na veliký pátek do východ slunce uřezat vazovou hůl (Peck.). Od východ slůnečka vojnu započali (Bart. II. 376). Před východ sluncem byli už daleko za dědinú (val.).

vychoděný: Kločka (klika u dveří) je jož vechoděná = choděním sem a tam a otvíráním a zavíráním vyviklaná (Maš.).

východní, -iho, n. vz. rolní.

výchopen, -pňa, m., chlebový koláč (Jicko, han.).

vychopit čemu, porozuměti: Té mašeně člověk nevechopi, dyby jak dlóho nad nů stál (Mal. XXIV. 66).

vychovaný 1. = vylízlý, tlustý a červený (Vah.). 2. s gen.: Te děfčata bele domáciho pořádku dobře vechovany (Mal. XXIV. 64).

vychránit šaty, vyčistiti; *vychroňovať*, uklizeti v jizbě; *uchraňovať*, s pole sklizeti (val.).

vychřapěť, chrapotu pozbyti: Trochu chřapim, bo sem se zachladiť, ež vychřapim, zase vyňdu (Kt. z Ostravska).

výchvaťa = pochvala (Opav.).

vychybat, *vychybovať*, vyhoditi: někoho z krčmy, hnůj kopáčem ze chléva (Kt. z Ostravska).

vychybit dědinu, minouti omylem (val.).

vychýlka, vychýlení, vyhnuti: na cestě. Nedělej výchylek = mache keine Ausfluchte (Kt.).

výchyrný, hezký: děvčica (Brodsko).

vyjabkovať se, jabko z kloubu vyraziti: To je horši, dyž se vyjabkuje. Moje roba (žena) měla nohu vyjabkovanu (laš.).

vyjačit, *vyjačovať*, *vyjakovať*, vykřikovati, pokřikovati na někoho (Kt. z Ostravska). Srovn. jačet.

vyjašovjévac: Kráva bude vyjašovjévac = bude méně a méně dojít a zůstane jalová (Dob.).

vyjarchat, využitkovati, spotřebovati: Ta krava byla tľusta, ale že

s ňum jezdil, to ju v tem voziku celu vyjarchal (laš.).

vyjať: Ceľy dĕn něvyjaľ fajky z huby (laš.), jinde: nevydĕlal.

vyjednat: Vezeeň sobĕ rozmlůvål, kdo by ho vyjednål (z vězení), že by mu cĕru dål (Suš. 144).

vyjevený: Přebĕhl jak vyjevený = šilený (Zl.).

vyjeviť sa, dáti se poznati: Host se jim nyní vyjevil, že on sám jest jejich synem (Kda I. 283). Já se ti vyjevuj, že jsem đábel (Kda II. 78).

vyjezda, -y, m., kdo si na každého vyjede, otevře hubu (záp. Mor.).

vyjídák, kdo jiné vyjídá (záp. Mor.).

vyjímák, kdo jiné utiskuje, na mzdĕ jim utrhuje (val.).

vyjímat: Žaby počaly ju vyjímati (Suš. 7) v. ujímat.

vyjímka, poslední brázda na záhonĕ, kterou se záhony od sebe odĕlují (Zl.).

vyjiskať komu, vyliskati (laš.).

vyjít: Náš chľapec už vyšĕľ (vychodil) škoľu, už nám žádný nechodil. Vyšĕľ dobře při zkoušce = prošel (Zl.). Mysliš, že to vyjde ničím? = že to nebude nic státi? (Vah.). Rád by, aby mu to vyšĕľ o ničem = aby při tom nemĕľ žádných útrat (Zl.).

vyjítí: Dycky mnĕ bývalo veselĕ vyjítí (Suš. 576).

vyka = vikev.

vykapsiť, kapsu vyprázdniť: Sem vykapsena = nemám nic (laš.).

vykartitĕ, vypleniti, vyhubiti: plevel, hmyz; v. sa, vyhynouti, vymizeti: vykartili zme to, vykartilo sa to (val.). Mĕľ ten ũminek šverce na dobře vykartitĕ (Vlk 40).

vykázat někomu peníze (kapitál), byt, vypovědĕti (Zl.). Vykázål všechno, vykázål sa ze všeckĕho = doložil náležitĕ při ũctování, zodpovídal se. Vykazovål, že..vypovídal předsvĕdky, na soudĕ (val.).

vykazitĕ: Ten ũvratník (souvratĕ) mi snih po každũc vykaziť. Tú ovsihu musím vykaziť. Myši mi kus žita vykaziľy. Zub sa mi vykaziľ (val.).

vykládka, vykládání (val.).

vykládní, veliký, znamenitý: Zima (Vck.).

vykládovať, -uju = vykládati (laš.).

vyklát, -koľu: Nechodĕšohaj v noci, vykoľeš si oči (Suš. 291). Vrana vrane oči nevykoľe.

vyklátit: A co je to za žitečko, dyž to větr vyklátí = klácením stebel zrní vytřepe (Bart. II. 83).

Výklece, pl. f., trať (Senice).

výklepek, něco vyklepaného; ob. pl. výklepky z dŕmky (Kt. z Ostravska).

vykliditĕ: Idu (jdou = podte) heva, já ich vyklidim = vyvedu z lesa (laš.).

vykliť sa, vymluviti se z něčĕho: Nevykliť sa (val.).

vykludziť ľuku = skliditi seno z louky (Lor.).

vykmasiť, vytrhnouti: Obrajt vykmasiť vám fajku z huby (Vlk 100).

vykmínit = vycigánit, šidbou zís-kati: Co má, všechno vykmínil na druhých.

vykohátitĕ n. vykohĕtiť, vyvrátiti nádobu, vyliti z nádoby tekutinu: Prasa vykohátilo škopek (Slav. ČL. X. 382). Krampota vykohátil sa na putnu s vodŕ = vyvrátil (Vlk 4). No že se's vykohetil! = vypravil z domu (laš.).

vykochať se z nemoci, okráti.

vykolĕbať: Dvanást sem ich vykolĕbaľa = dvanást dĕť vychovala (Vck.).

vykolytať, -cu, hýbaje vyviklati: kŕľ ze zemĕ, zub prsty (Kt. z Ostravska).

vykomizať, vyčítati, vyčitky činiti (laš.).

vykopat někomu: Než bech ja ti gořaličku darovala, rači bech ti, mŕj šohajko, vekopala (Bart. III. 699).

výkopky, pl. m., pabĕrky zemákovĕ: choditĕ na výkopky (han.).

vykorábít sa: Včilĕj sem sa vykorábil = vydal jsem se z penĕž (zŕstal jsem prázdĕn jako koráb v. t.) slov.

vykostať galaty, koslavým chodem (nohou o nohu) odřiti (Kt. z Ostravska).

vykotitĕ: Dyž zme svážali obilĕ s porubisk, co býlo dycky strachu,

že vykotíme! = zvrátíme vůz (Vlk 19).
Brzo-li sa vykotíte! = vyvelebite (val.).

vykouřit se, vytratiti se, zmizeti nepozorovánu.

vykradať sa, vykřáti z nemoci (val.)
= **vykřákať se**: Přece se z toho vykřákať (han.).

vykrámit sa, vypraviti se (o ne-výpravných) val.

vykrámit sa: Nůž sa vykřamíť = vylomil z okladiny (Jicko). Srovn. křámat.

vykrčovať viz vykučovať (Btcha).

vykřehnút: Vykřehne mu = zakusí zimy dost.

vykřemesliť něco, pracně, uměle zhotoviti (Btcha).

výkřes, vysekávání hory (laš.).

vykřesať se: Rád bych věděť, co se z toho vykřeše = co z toho bude, pojde (Btcha). Už se z té nemoci vykřesať = zotavil, okřál (Btcha).

vykřikovať: Vykřikovali ho zlo-dějem (Zl.).

vykříť, -křeju, okřáti, ozdravěti: Ten chasník potem vykříť (Slav. ČL. X. 371).

vykřívať sebu, vykřívovati se, pyšniti se: Což budeš sebu vykřívať! (val.).

vykrněť, *vykrňovať*, vypráchnivěti, vyšetnati: Stara vrba vykřni v pro-středku. Kobzole na mokřině vykrněly (laš.). Srovn. krněť.

výkrojek, ovoce (jabko, hruška), z něhož část nahnilá byla vykrojena; ob. pl. výkrojky (Zl.).

vykrsať sa, vykřáti (val.).

výkruta 1. f., výmluva, 2. m. člo-věk, který se umí dobře ze všeho vykrotit (Kt.).

vykruťa, -ě, m., kdo se »vykrucuje«, pyšně si vykračuje, maje na sobě nový oděv (han.).

vykrútit, *vykrúcat*, *vykrucovať*: prá-dlo = vyždímati. Upadť a vykřútiť si ruku = vymkl. Pes sa vykřútiť v síni = vyneřádil. Ten se vykřucuje! = křoutivě, pyšně si vykračuje. Strýc Čagala se vykřucovali, až se vykřu-tili na dobro = vytáčel se z něčeho (fig. 75). Vykřucuje sa ze smlůvy = vymotává, páčí se (Zl.).

vykšif komu, vykudlit, vytáhati za vlasy (laš.).

vykučovať: Krampota si seč vykučováť = vymýtil pařezy s kořeny (Vlk 10).

vykúliť, vyvaliti: bečku piva (laš.).

vykundat se, vypraviti se: Němoh si se spěš vykundať? (laš.).

vykusit, *vykúšať*, vyzvěděti: Tak pomaľučky vykusiľa na Jankovi, moc-i namlátili (Slav. ČL. XI. 179). Vykúšať na něm, kde má peníze (Zl.). Sedláci vykouseli na dětech, kde pastýř pe-něz nabral (Kda II. 169).

vykvětovat: Nekery to tuze pěkně vykvětujú = ozdobi květy, nadělají květů (v nasypáném mezi zahrádkami písku) (dok. 159).

vykyčkať, vykudliti (val.).

vykynožiť les, vymýtiti (laš.).

vykypnúť: Ingust vykypnul z pera = vystříkl (laš.).

vykyšný, vykysalý: Pivo je nevykyšný (Suš. 554).

vylápať sa, -pu, na chodníku = vyneřádit se (val.).

vylátat, vybiti (val.).

vyléčky (velécke) pl. f., hanácké plátěné punčochy bez chodidel (k čer-venicím).

vylehnút: Vylehni ven z okénečka, ochladí sa tvá hlavička (Suš. 151). Vylehni z lůžka a lehni si na ľavu.

vyletět: Špatně vyleťel = dopadl. Zle mu to vyleťelo. Rád bych věděť, jak to všecko vyletí (Zl.).

vylévat: U Píščeků v síni studěnka vylévá = přetéká (jako: Morava vylévá) Suš. 306.

vylevíť v práci = pracovati mírnějším tempem tak, že se úplně nepřestane; někdy též = ustati v práci, na př. při mlácení strojem (Vah.). Takovi velevení a vepočinuti chlápci ti budó dělať (Mal. XXIV. 339).

vylézt: Bel toze chetréa ze všeckeho velezl jako sesel = vymotal se (Vyhl. II. 34). Z tatíčka to potom přece vylezlo = prozradil to (dok. 248).

vyležet: Vyležať som štrnást týž-dní = byl jsem nemocen a ležel jsem 14 neděl (Dob.). Ešče nevy-

ležela = nevybyla si šestinedělí. Snih vyležál rža.

vylhať sa, lživě se vymluviti: Vylžú sa, že idú na stranu (Vck.).

vylíčání, rozčítadlo při hrách dětských (laš.). Srovn. líčit.

vylínat: Dobytek je na vesno vylínaný.

vylítostit se, lítosti zbýti: Tam se nejlíp potěšíte a vylítostíte; lítost musí člověk vyplakat (Pittn. VI. XVIII. 527).

vylízat se z čeho, vykřátí, sebrati se: z nemoci, z pohromy (jako pes z rány): Sotva se z toho vylíže. Ešče on se z toho vylíže. Po té nemoci bude mět co velizuvat = ještě dlouho potrvá, než úplně okřeje (Maš.).

vylizek (liznúť), pohlavek (laš.).

vylizlý = vylizaný, tlustý a červený (Vah.).

vylkodlak, vlkodlak, morous (nádávka) laš.

výtoma, co se z otcovského dědictví za podíl »vylomí«, t. j. oddělí = dědičný podíl (Kt. slez.).

výtomiť od koho peníze: o člověku nemajícím už nikde úvěru, když se mu podaří přece někde ještě vypůjčiti (val.).

výložif koně, z vozu vypřáhnouti: Ja vyložim koně a cufnu z vozem (laš.).

výluh, -loha (vyložit): Zesyřelá teplem kýška vlije se do míška a položí pod lešicu (lis); Laši tomu říkají vyluh.

vylulať: Žejdlík borovičky vylulať ani sa neoškérif; onomat. výraz pro zvuk, způsobený vzduchovými bublinami při pití z láhve (Vlk 98).

výtupek, -pka, ořech zralý, ze zelené šupiny vylouplý: Só voříške vélopké (Bart. III. 751).

výtupif, vybiti (val.).

výtupnúť sklénku piva, jedním douškem vypiti (val.).

výtuskat, vybiti.

výtupovať se, vysmívati se (Kt. opav.).

výmáchaný: Má hubu nevymáchanú, kdo neomaleně mluví.

vymakotif, něco hloupého říci (val.).

vymandrčif něco na někom, vymámiti (val.). Děti vymandrčily všecko na tatuškovi (Vlk 101).

výměna, *výměnka* = výměnek (vých. Mor.).

výměnik = výměnkář (han.).

vyménit, vyjmenovati: Vyménila všeckých 99 vředů (Slav. ČL. X. 370).

výměť, -i, f. boule: Složila se jí výměť do klouba (záp. Mor.).

vymetená: Šil s vemetenó = špatně pořídil, pochodil (Maš.).

vymignúť, vymihnouti: Vymignúť metľú do vrchu. Hvězda vymigla na nebe a hneď zamigla. Vymigla mu myšlenka, že . . . (Kt. z Ostravska).

vyminčar = výminkář (laš.).

vyminúť, *vymíňat*, vyhnouti se, zvl. s vozem: Vymiň, vymíň, počta jede (Bart. I. 4). Kdekoliv's má potkati mět, dycky's vymínúti hľaděť. Nevymíňaj, nevymineš (Suš. 251). Vzadu, předu střifajú, prostředek vymíňajú = vynechávají (Suš. 107).

vymítif si, vymíniti si (val.).

výmítka, Vorhand v kartách: Kdo je na výmitce? (val.).

vymknout, vytratiti se tajně (sev. Mor.).

výmťuvif, vyřici: Jak ty slova vymťuvili, v kameni se obratili (Suš. 775, laš.). Vemľóval se špatnó cestó (Mal. XXIV. 69).

výmná kráva, které se výmě nahlává (před otelením).

vymnout: Kráva vymne, dostává výmě = je výmná.

vymnožif, vyseti: Letos sem vic obili vymnožil než sem dostaľ (Kt., laš.).

vymocť koho, vysvoboditi: Frajirka ti nepomóže, otec mati nevymóže (Bart. III. 601).

vymodlit se z čeho, vysekati se: Z toho se už nevymodlíš!

vymoklina, seno vymoklé od dešťů na poli (Dob.).

vymozolit: Vše vymozolíme, strčíme do té chajdy = těžce vyděláme (Žď. obr. 39).

vymřif, Neškodí trochu vymřif, t. na zimě = vymrznouti (Vck.).

vymrvif se: Haž ty se vymrvíš,

to je pokaždý doba! = vypravíš (Maš.). Obžalovali ho, ale sa vymrví = vymotal (val.).

vymšíť, mechom vycpati: skuliny medzi povaly (val.).

vymydliť: Už jsme všecko mydlo vymydli = »spotřebovali«.

vymygať, vybiti (laš.).

výmysto n. výmysloch, kdo si mnoho vymýšlí (laš.).

vynaháčiť koho, obrati do naha (Dob.).

vynajdovať, nacházeti (laš.).

vynáloha, výloha, útrata: Měli zme s tým vynálohy (val.). Srovn. *vynakládat*. Křúpalka si stěžovala, jaké mají ze svadbů vynálohy (Slav. ČL. XI. 321).

vynamáhat se: »Dyť se všecek vynamáháš s tou řečou!« napomínala matka syna, aby tolik nemluvil, že chraptí (Dačicko).

vyndat (svoundat, odvoundat) č. (Jemnicko, Dačicko, Telecko) = mor. vydělat (zdělat, oddělat).

vynést sa: hus, sléпка už se vynésla = už nenese (slov., val.).

vyníčať: Já ťa nebudu vyníčať = hájiti, kdyby se něco stalo. Oni sa ho neco navyničali, ež ho z vojny dostali (Vah.).

výnos, s přehrští ovoce (sev. Mor.).

výnosný, bohatý, pyšný: Je z vénosného rodu (Maš.).

Výnosy, pl. m., trať (dok. 189).

vynśc, -vyndu, vyjítí: Slunečko je vyndzyne (Lor.).

vyňuchat, vyčenichati: Psi zajíca vyňuchali. Mosíš to skryt, lebo děcka všecko vyňuchajú.

vyňúrať, vyslídití: Kača vyňúrala všecko (Vlk 22).

vyobracať, -ám koho, vycvikati; vyobracaný, vycvikaný, obratný (Vck.).

vyočísat, -ám, i -šu, komu, vyšlehati (val.).

vyoháňat komu, vybiti: Vyoháňal mu opakálem (slov., val.).

vyopatrovat: Vyopatrováľ sem ty stromky (Vck.).

vyopichaný, zběhlý, zkušený: v práci, ve hře a p. (han.).

vyoslit, něco hloupého říci.

vyosožiť, využitkovati (horn.).

výpada: Mně na to vejpada nejní = nejsem toho žádostiv (Jemnice).

vypadať: Francek dobře tém vojákem vepadá = sluší mu to (Mal. XXIV. 67).

vypadnúť: Vypad mi ten člověk z chuti = nelíbí mi se již (val.). Počkej ty mynárko, co sa tobě stane, až naša mamička na tebe vypadne = dojde (Suš. 538).

Vypálená, trať (Zl.).

vypáľiť: Ráno vypáľili zme z Řéma = rychle odjeli (Vyhl. I. 78).

výparek, nedochůdce z krávy vypárané (Kt., laš.).

vyparuchniť: Šak neľza nic vyparuchniť = vydělati něco málo (Vlk 91).

výpasek, mzda bačovi a valachov na salaši (val.).

vypasený, vykrmený (o člověku).

vypaskudif, vyhubeniti, hubeným učiniti: Ten kot je celý vypaskuděný = vyhublý, vyžilý. Kočka se přede dveřmi vypaskudila = vyneřádila (Kt., laš.).

vypéct: Už sem všecku múku vypékla = »spotřebovala«.

vypečetit: Což ste už všecek ten vosk vypečetili? = »spotřebovali«.

vypékať: Slúnko vypéká = peče, páľí (val.).

vypeněžiť, peněz zbaviti: Trh mně docela vypeněžil (Kt. z Ostravska).

vypěňiť se: Pivo se vypěňilo na stůľ (Kt.).

vypěňkovat, pěnkou (pozlátkem) polepiti: rozmarýn hodový (Brň.).

vypěřovat: Mynář vypěřuje na větráku = vybírá deštěce z křídla, aby vítr tak ražno nehnal.

vypchat, vypichat, vypáratí: Vypchajte mi ten tñn z paty! (vých. Mor.).

vypídit, pídi obsáhnouti, vyměřiti.

vypíľovať, pilností dosíci: Jak ve dně nepracuješ, večer nevypíľuješ. Co nemá v hlavě, to vypíľuje = vlohy nahradí pilností (Kt. z Ostravska).

výpinka = vypnutí (Kt. Dop. I., laš.).

vypírat se z čeho: Pořád se z toho vypírá; rád by se z toho vypřel = zapírá to a tím se hledí očistit.

vypiščeť: Namazal si nohy pryskyřicí, co z toho stromu vypištěla = se vyronila, vytekla (Kda I. 155).

vypít: Ptáci nám vypili všecko proso, všecek semenec (o jiném obilí se říká: vyzobali). Srovn. vytéct.

vyplácovat = vypláceti (laš.).

Výplacha, příjmení.

vypлакat: Ach, už sem vyplakala svoje černé oči (Suš. 53).

vypлакovat: Chařupa vyplakoval za ním = utíkal (Slav. ČL. X. 372).

vypланit pole, planým učiniti: Řepů zem velice vyplaniť.

vypланtat se, vymotati se: Nevím, jak se z toho (soudu, nesnáze a p.) vyplanco.

výплата: Téj výplaty nebylo prv tolěj (daně a p.).

vypлéhniť, vyhubiti: plevel, hmyz (srovn. pléhniť).

vypлést: Všecko prúti sem vypléti na plot = »spotřeboval pletením«.

-vypletkovat: Vepletkuvál vode mně dva rénský = vypůjčil si s úmyslem nevrátiti jich (Maš.).

vypлisknúť vajíce, vyplisklé vajíce, vejce dříve času od slepice snesené, které nemá skořepiny, nýbrž jen tlustou blánu na bílku (Jicko).

výplivky, pl. m., větvičky za lístky révy vpučelé; smetají se (v. t.).

vypлkat, **vypлknút**: 1. Slepka vypplkla vajíčko = vypliskla (v. t.). Hus se vypplkla v síni = řídký husinec vypustila. 2. vyplesknouti, z huby vypustiti: On dycky vypplkne, po čem nic. Ty taky všecko vypplkáš! (Kt.).

vypлsat na strom = vylézt (Maš.).

vypočinutý: člověk, země (Vck.).

vypodobnit, vypsati, vylíčiti: Nevěsto vám mosim take vypodobnit (Vyhl. II. 139).

vypohlavčit, vypohlavkovati (vých. Mor.).

vypohodit se, vyčasiti se.

vypopelit 1. louku dřevěným popelem. 2. všecek popel = »spotřebovati«. 3. Slepice se v prachu vypopelily (Kt.).

vypořádat koho, vyplatiti: Poď, vypořádam se, co sme si dlužni = spočítáme a vyplatíme. Tebe já vypořádam!

vypořizovat, pořizem vystrouhati.

vypostávaný, odpočinulý, vylenošený (srovn. postávat): Chlapi vypošťavani bujali si (Vlk 99).

vypotrošit, po troše promárniti: peníze po krčmách (Kt. z Ostravska).

vypožčat, vypůjčiti; na Hrozenkovsku = půjčiti; Vypožčal som mu penazi = půjčil; jinde by to znamenalo: vypůjčil sem pro něho peněz od druhého, byl jsem mu prostředníkem půjčky (Dob.).

vypožčávka, vypůjčka (vých. Mor.).

vypřacovaný, práci vysílený (Maš.).

vypřáhnout: Vepráhle mně prste v té vodě (sev. Mor.).

vypřášať, -ám, iter. slov. vyprositi i vyprášiti (val.).

výprava: S ním je hale véprava, to je véprava = dlouho trvá, než se vypraví (záp. Mor.).

vypřávať — **vypřáváť**: Vypraváť sa na jarmak — vypřáváť, že býť na jarmaku (val.).

vypřavić, *vyprávać* kožu = loužiti (Lor.).

výpřážka: Dyž ořú enom na jednu výpřážku, nenesou jim oběda (dok. 156). Udělat neco na jednu výpřážku = bez přerušení.

vypředbíhať sa, vyčerpati své síly ustavičným předbíháním (val.).

vypřikopovat les = nadělati v něm přikopů (N. Město).

vypřímíť si, pustiti se přímo, mimo cestu, třeba přes pole (Vah.).

vypřkotat = vypplkotat, vybrebtati: Doma ženě všecko vypřkotat (Vlk 4).

vypřostit: Po podstělu prst nevyprostí se nikdy = nezpřímí. Chodníkem si vyprostíte = vypřímíte, nađejdete. Leží vyprostěný = na znak natažený (val., laš.).

vypřovázka, vypřovázání.

vypřučit, *vypručat*, *vypručovat sa*, prohýbati, bortiti se: Dům je vypřucený (Zl.; val. vypručený), bočí se, je na spadnutí. Vypručilo se nám dno v bečce = zborťilo. Nekeřé

dužky (na sudě) se vyprúčily. Ten sa vyprúčuje = bočí se, pyšní se (val.).

výprysky, pl. m. na poli dětelinovém, co vyprysklo, vypučelo buď s jara nebo sesečení jetele (Vah.).

vypsat, vymalovati: Takú sem si galánečku vybrať, jako by ju vymaloval, vypsal (Bart. II. 73).

vypškaný, Mám ešče starú cibufu, afe už je vypškaná (vyšuškaná) = vyšetnalá, vyschlá. *Pškat* se užívá o zvuku, jež vydává praskajícími bublinami vzduchovými kyšící hmota (Prerov). Také = kýchati (Btcha).

vypučit, *vypúčat* 1. způsobiti, aby něco puklo ven: okno = tlakem vyráziti ven, rozbiti. 2. vypnouti, vystrčiti: břuch, řit na někoho (val.).

výpuk, žlutavá hrč na kůře chlebové = sléпка (val.).

výpust, -a, místo vzdálené od lidských obydlí hromadných: Zme tu jak na výpustě; živěj duše za celý deň neviděť (Vlk 33) = na vyhnálově (v. t.). Křičěť jak na výpustě (Slav. ČL. X. 32).

Výpusta, coll. pl. m., trať; »prv sa vyráščál na to tažný dobytek, ponejprv na sv. Duch« (Bánov).

vypyskať koho, vyhubovati (Kt. z Ostravska).

vypytovať se = vpyťavati se (laš.).

výr: Na jarmarku byli i takoví, co chodili jenom po věrách = zevlovali (Hoch 67).

vyrácat, -ám, vybiti (val.).

vyráčif sa 1. vyjeviti se: Sen sa mu vyráčif (val.). Tož sa ně snáď vyráčif, co sa ně zdálo (Slav. ČL. XI. 483). 2. Než on se z té hospody vyráčif! = vybere.

výřada: Ten člověk je edem na výřadu = na oštaru (laš.).

výřadif, *vyráďzat* komu 1. ubližovati. Mi to něvyřadza = neblížf, neškodf. Něvyřadzaj mu! = neubližuj. Vyřadzali lidom. 2. vyhubovati, vypeskovati. 3. vyváděti: Ten vyřadza! (val., laš.).

vyráfifit: Ty's to vyráfifif! = vyvedl.

vyráňat, vybiti: Chťěl ně vyráňat (Slov. obr. I. 326).

vyraníť se: V zimě se nechce ani vyraníť. Dněs se pozdě vyranílo při tym dešču = nastalo ráno, světlo (Kt. laš.).

vyrásif, *vyrásovaf*: sukňu, falden (laš.).

vyrážat, vyšlehati: Enom mu hodně vyrážat! (dok. 16).

vyrázif, *vyráďzat*: Nemužem barana vyrázic ze stáda = vyhnati (Dob.). Vyráďzat tihľu z formy. Vyrázte si to z hlavy = pusťte to z mysli (něco smutného). To sa z teho dľuhu vyrázif = odrazif. Vyrázte si to (dluh) ze služby (Vah.). Jak sa vyrázif, drozd zpívá ai v zimě = jak se slunce vyrázif, vyskočí (val.). Slůnko sa vyráďza = vycházif (Vah.).

výřážka v. múka.

výřážkový 1. z výřážkové (bílé) mouky, 2. věražkový gatě = bílé (Maš.).

vyřehotaf, řehotáním způsobiti: Žaby vyřehotaly špatný čas. Dyž žaby ve dně řehocú, děšč vyřehocú (Kt.).

výřek, výřečnost: Ma dobry výřek (Kt. laš.).

výřevaníť se, vypraviti se z domu (Frenštát).

výřezat někomu, vybiti prutem.

výřida 1. = vyřízení: Měť sem tam vyřidu. 2. kdo vyřizuje: dobry vyřida (laš.).

vyřidit se: Podfe jeho řeči se nevyřidí = nespraví (Zl.). Šak sa tým člověk nic nevyřidí (Slav. ČL. X. 34).

výřidný, kdo něco dobře vyřiditi, vypraviti umí: Posľali zme Julku do dochtora; ona je taka vyřidna (laš.).

výřikaf se koho = odřikati se: A byla cí jedna překrasna dzevečka, co se vyřikala sveho mladenečka (Suš. 789, laš.).

vyřizená = vyřízení: Tento peníz máš za vyřizenou (Kda I. 136).

výřobek, výdělek, nádeňka: Chodí na výřobek (horn.).

výřočnica, -ce, výřoční den: Dněs je výřočnica jeho smrti (laš.).

výřodit se: Míšenky už se dočista vyřodily; prv rodívaly každý rok,

ale včil od kolika let nemívajú ani jablýška (Zl.).

vyročat, -am i -šu komu = vyoháňat, vybiti (val.).

výrost 1. dospělost: do výrostu = do 24 let. 2. Céra tam byla ve výrostě = vyrostla tam za chovanici (val.).

výrovat, lelkovati: Kam véroješ (Maš.).

vyrovnávat se: Ječmeně sa vyrovnávaly (vzrůstem) a dávaly sa do květu (slov.).

vyrozkvétat: Aj v zímě mi v izbě všecky voničky vyrozkvětały = jedna po druhé rozkvetly (Kt.).

vyrozpočítat: Jak si to člověk všecko vyrozpočítá, neprodělá (Kt.).

vyrozprávaf: Krúpaľka vyrozprávála Antošovi = domluvila (Slav. ČL. XII. 84).

vyrozumený, vyspělý, kdo již má rozum: Je to ešče take něvyrozumene = hloupé (laš.).

vyručít, *vyručat*, -ám, na rukojemství propustiti: Turci nemeškali, věžňa vyručali = na slib, že jim dá svou dceru, z vězení propouštěli (Suš. 145).

vyřundif se s kým, nahovořiti se.

vyřundný, výmluvný 1. kdo rád hovoří, 2. = vyřidný, kdo ochotně a dobře vyřizuje (Kt. laš.).

vyrušaf, ám: vůz na rovinu = vytáhnouti, dostati. Míleho Jašenka na břeh vyrušali = vytáhli (Suš. 186). Chleb už vyrušaf = vykynul (laš.).

vyřva, od vody vyrvaná země.

vyřvař, rvu, vykudliř: Vyřvi (= vykši) mu za kudly (laš.).

vyřyhař, rýh nadělati: Chlapci všecky ľavky ve škole vyřyhařli. Starost už mi vrasky vyřyhařla (Kt. laš.).

vyřynůř, vyřinouti, vytěci: Mliko vyřynulo z ľotky (látky) Kt. laš.

vyřypovař, jiti pružným a spěšným krokem: Krúřif nad ním hlavú, de tak vyřypuje (Slav. ČL. XI. 229).

vyřzavěř, vyřzavěři: Dno v hrnci (železném) vyřzavěřlo, a brzo đura v nim = rzem je vyřzáno (Kt. laš.).

vyřařit se, vymhľiti se: Až se vyřařci, budě pěkně (laš.).

výřada 1. výřazení vinohradu: Vín

z výřady = na čtvrtém listě (v. t.) slov. 2. vejsada, m., pyšný člověk (Dačice).

výřadit koně, výřáhnouti (Dačice).

výřáhnůř něco, obsáhnouti něco na dél rozpřáženýmá rukama (laš.).

výředat: Ľopatky mu výředajú = trčí ven.

výředěř, *výředat*: Celý boží deň doma výředí. Pořáď enom v hospodě výředá.

výřednúř: Bazala výřed si na Macha = vyjel, osopil se (Vlk 23). Výřed na chľapy, že kerý mu to uděľáľ? (Vlk 106).

výředka, veranda (Lor.).

výředovař = výředat: výředuje z voza (laš.).

výřemenif se 1. Jak zboží (obilí) přezraje, tož se výřemení = zrno se z něho vytrosí (Kt.). 2. To sa samo výřemenilo = vyrostlo bez semene setého, jako kmín, plevel (val.).

výřiknut, *výřikař*, *výřikovař*, výřtiknouti vodu řikačkou (střikačkou) na někoho (Kt. z Ostravska).

Výřilka, trař (Blansko).

výřivěř: Za uřima už mu vľasy výřivěřly = oředivěřly (Kt. laš.).

výřkalka, dlouhý knedľčěk (záp. Mor.).

výřklepif, vykľenouti: komoru.

výřskočěk 1. výřrostek (han.), 2. drob masla, který při stľoukání výřskočí nad kotoučěk máselnice.

výřskok: Výřskokem běžela na to místo = hupkem (Kda II. 261).

Výřskoky, trař (Nechvalín; v Archlebově táž trař slove Ořřrinky).

výřskyď, -i, f., hromada kamení na roli nasbíraného a na kraj role vyřvezeného; obyčejně obrostlá křovím; jinde: hráza: Flintu měľ skovanú v truhľiku ve výřkydi u svého rolě (Vlk 14).

výřkypař, vykypěti: Mliko výřkypařlo (laš.).

výřslaný, obecni posel (Zábřezsko).

výřstávit někomu, dostati se na kobylku, napáľiti někoho (Jicko).

výřslečeny = bez obľeku, bez obľeča jest, kdo jest bez kabátu n. vřbec bez řatu svrchního.

výslečka, zvlékání šatů (Kt.).

výslech: Hajny šel přede dnem na výslech n. na vyslechy = šel vyslychat, kde se kohout koroptví ozývá a tím prozradí, kde se koroptve združují (laš.).

vyslepičit něco, jinému (nepovolanému) vyjeviti: Všecko za tepla vyslepičí.

vysloutif sa: Až sa vysloutí = slota přestane (val).

vyslouženec, -nca, výslužkový koláč (Brň).

vyslůčkovat se, ze slučky (tenata) se dobýti: Již vás měl zlý duch v tenatech, a kdybych sem nebyl přišel, nebyl byste se mu ledajak vyslůčkoval (Kda II. 274).

výslužek: V Záhlinicích a okolí šli pro věslužek (svatební koláč), který nevěstě upekla kmotřenka nebo tetička. Věslužek byla velikánská buchta, do níž zastrčili ratolesti těstem ovinuté. Na ratolestech visely obrázky, pantličky, ovoce, růže, svíčky atd. (Vyhl. II. 125).

vyslůžif: Žádný tam ještě tři dni nevyslůžil = na službě nevybyl (Kda I. 89).

výslužka, jídlo (koláče, pečinky), jež si host odnáší z hostiny domů.

vysmahnout na slunci, vyprahnouti (N. Město).

vysmětat, vybiti (val.).

vysmívat se komu (do očí): Ze mně se tam vysmíváš (Bart. II. 172).

vysmudiť, vykouriti: jizbu jalovcem. Vysmudiť fajku tabáku.

vysmudnúť: Otevři okno, ať to vysmudne = kouř vyvětrá (Kt. laš.).

vysmyčif, vytáhnouti, vyléci: A ja vam chcu tu saň z města vysmyčiti (Suš. 40, laš.). Mach vysmyčif mu opukál z hrsti = vytrhl (Vlk 56).

vysmykovat: Byli zmy v leše, vysmykovali zmy suši = táhali ven (laš.).

vysnažif, vykliditi, vyčistiti: izbu = vychránif. Toho něvysnaží z obifa = nevypleje. Na vysnažení žaludku radí se vařiti trnkový květ (Vyhl. VI. XIX. 150, laš.). — *vysnažif se* (laš.) = vymasnažif sa (Jicko) = vychránif sa, vyneřadit se.

vysnúť sa, *vysnúvat sa*, vyléztí na kopec (val.).

vyšodka, besídka (kde se vysedává) v. vyšedka.

vysokavý, ne hrubě vysoký (val.).

vysoké súkno = tmavomodré (val.).

vysokúcný, velmi vysoký (val.) = vysočizný.

vysolit: Už zme všecku súľ vysolili = »spotřebovali«.

vysomtat sa na někoho, vypeskovati někoho (val.).

vysotif, *vysocovat*, vystrčiti, vyhoditi: Z pálenice vysocujú v muziku, která nezaplatí (Df.).

vyspravedlnif sa = ospravedlniti se (Vck.).

vystarčif = vystačiti (slez. i pol.).

vystát se: Mlko se sic nevystojí (aby se na něm mohla usadit smetana) dok. 118.

vystátý, vystouplý: Mám vestátý zobe (Maš.).

výstavek; silné, zdravé stromy, které se na rubisku ponechávají na semeno k přirozenému zalesnění mýtiny, slovou výstavky.

vystavif sa, vytasiti se, ukázati se: Sotvá sa vystavif, zas sa schránif (schoval) val. V téj sa z uličky vystavif strýc Šviráků (Slav. ČL. X. 303). Zpoza chrastí se vystavif na chodník cosi červeného = vystoupí (ib. XIII. 371).

vystavif sa: Vystavif sa na vře = postavil si novou chálupu.

vysteknúť, vystačiti: Kaj to ma vysteknúť všecko (laš.).

vystihnúť čemu, porozuměti: Král nemohl té řeči vystihnúť (Kda II. 224). Lékař pravil: Kdo přijde ke mně, já žádnému nevystihnu = neporozumím jeho nemoci (Kda II. 101). Ale Machu, to nemožu nigdy vystihnúť, dyž dycky řa vidím chodif bez flinty kole oken, a jak věrně vejdeš do chrastí, už čuju búchať (Vlk 14).

vystat: Už zme všecku slámu vystatli = »spotřebovali«.

vystončený: holoubata, housata, jimž stonky už narostly (Kt.).

vystrakatit něco, strakatě vymalovat.

vystrážit, vyslíditi, vyšpehovati: Já tebe musím vystrážit, kam chodíš (Kda II. 94).

Vystrčanov, trať (Jimramov).

výstřelek, špiritus (Maš.).

výstříhy: Iť na vystříhy n. na výstřížky = na číhačku (v. t.).

vystřít někomu, vybiti (val.).

vystřizbět = vystřizlivěti: Od včerajska ešče nevystřizběl (val.).

vystřížít: Mraz vystřížil rež = vtáhl led ze země do stebła (laš.).

vystřkáf = vystrkovat (v. t.) val.

výstrkov: Bez zahrádky by seděl jak na vystrkově = vystrčený na odív každému.

vystrkovat komu co, vytýkati, vyčítati: Nač mi to pořád vystrkuješ? Pořád mi vystrkuje, že sem z domu nic nedostała.

vystrojít komu svadbu, pohřeb.

výstruh, žlábek vystrouhnutý na šindele, i nástroj, jímž se vystruhuje (val.).

vystrúhat: Kravám by sa mělo aj vystrúhat = hnůj vyškrábati a vykdyati (Slav. ČL. X. 39). Hanča k pofedňu šla vystruhovať kravám (ib. XI. 225).

výstruhový, falcovaný: dveře (Dob.).

výstupek 1. výklenek před domovními dveřmi = žebráčka, žudr (LN. II. 80). 2. dědičný podíl, odbytné (Slezsko).

vysvadbit se, na svatbě se nabýti: Už tři dni sa svadbjá, a ešče se nevsvadbili. No že už se's vysvadbil! (Kt.).

vysvátkovat sa, nabýti se někde ve svátky: Už sa doma vysvátková! (slov.).

vysvíjaf, vymrskati, vybiti (svíjaf prádlo) Slav. ČL. X. 32. Zděrygál do izby, jak by mu vysvíjál (ib. XIII. 112).

vysvítit: Za zimu zme vysvítili tři veliké baně oľéja = »spotřebovali«.

výsyp trávy v. travná plachta.

vysýpat se, metati se: Rža se už vysýpajú.

výsýsa, -e, kdo vysýsá (han.).

vysýsat, vysýsnút, vyhlížeti: Vysýsá ze dveří (han.). Z Jarníkového dvora vysýsnúl košuláček (Slav. ČL. X. 34).

Výša, coll. pl. f., trať (Hrádek).

vyšantat, *vyšantovat*, vyšmaťhati: obuv; kalhoty = šantavým krokem vytrhati (Kt.).

vyšarpať, vytrhati: listy z knihy (Kt., laš.).

vyšastít, *vyšastať*, *vyšastovat*, vyhoditi: snih ze dvora (Kt. z Ostravska).

vyščagovať vodu: z příkopu, z potoka = lopatou vystřikovati (Btcha).

vyščechráný, vyprázdněný: So vyščechráné z peněz (Maš.).

vyščekovat na koho, zlostně pokřikovati.

vyščeřačný, kdo se rád vyščeřuje, posměvačný.

vyščeřák, posměváček.

vyščéřat sa n. vyškéřat sa, posmívati se (val.).

vyščerbáný zub, vyžraný (han.).

vyščerbít, *vyščrbít* něco, šterbinu udělati: břitvu, kosu.

vyščéřit zuby, vyceniti.

vyščeřovať sa, posmívati se.

vyščičkat, vykudliti.

vyščuhraný, vyschlý, vyprahlý: chléb, vdolek. Byla od téj trampoty vyščuhraná (Vlk 87). Ty vyščuhrané ruky klupěly na císe (Slav. ČL. XII. 275).

výščury, pl. m., posměch (laš.).

výše, nepr. předložka s gen. Vyrostel rozmarýn výše oken hore (Bart. III. 78). Chóva naša koštovala na dzeň více zlatovky (Dob.). Vyše pjac sto za poľe daľ (Dob.).

vyšemetit co na kom, erschwindeln (Kt.). Srovn. ošemetný.

vyšepelit, šeptem pronésti: Ochrapěl tak, že málo keré slovo vyšepelil (Kt.).

vyšeredit komu, škaredě vynadati (Jicko).

vyšibat komu prutem, vyšvihati.

vyšíkovat = vykličkovat, šikovně vyvésti: Šak on to vyšíkuje (záp. Mor.).

vyšít: Už sem všechny niti vyšila = »spotřebovla«.

vyšít se: Když se ti bude ten drak vyšít, tož ho klepni tou kyjankou po hlavě = výše vznášeti (Kda I. 24).

vyškeřák = vyščeřák (v. t.).

vyškěříť sa, vysmáti se: Všeckým sa vyškěříť (val.).

vyškérať sa = vyščérať sa (v. t.).

vyšklebek, posměch: Sousedky na vejšklebky ty koláče ležet nechaly (Žďár). Dělá si rád z každého věšklebky (Maš.).

vyšklébit, vyšklebovat: vyšklébit na někoho zuby = vyceniti. — se komu z čeho: Vyškleboval se mu do očí = potupně se smál (Kt.).

vyšklhnutí, *vyšklhat* 1. zklouznouti na ledě. Ryba mu z ruky vyšklhla = vyšplhla. 2. uhladiti: led na klzačku vyšklhat (Kt. z Ostravska).

vyškobrtat se, *vyškobrtnutí se* 1. z těží vyléztí, vyškrabati: Spadl do jamy, ledvá se z ní vyškobrtál. Sklenka se mu vyškobrtla z ruky = vyklouzla (Zl.).

vyškohřnat 1. vyhlodati: chléb od myši vyškohřnaný. 2. — se, vyléci se od někud někam: Než oni se tam vyškohřná! (Zl.).

vyškopit 1. Pěstounky vozí děti opatrně, aby se nevyškopily = nevyvrátily. 2. — barana, vyklestiti (val.).

vyškořupit: Ořechy se vyškořupily = vyloupily (Kt., laš.).

vyškrabek, koláč ze zbytků chlebového těsta (Brň.) = poškrabek.

vyškratať sa, vyhojiti se, ubrániti se nemoci (val.).

vyškrečet: Šlěpka vajíčko na hůře vyškrečela = vyseděla (Vych.).

Vyškúvky, trať (Blansko).

vyšlahat, vymrskati bičem: Dvakrát za deň chleba dám a po třetí vyšlahám (Suš. 109).

vyšlovka, příprěž někomu na pomoc, když nemůže vyjeti do kopce (Dačicko).

vyšmárať, vyšmarovať někomu, prutem vyšupati (Kda I. 209).

vyšmigurovať, okrášliti, vystrojiti (Vck.). Srovn. přijmení Šmigura.

vyšní = vyšší (val.).

vyšňupat, vyslíditi: Vešňope každyho schořa (han.).

vyšpetať, po špetách vybrati: Čeho je málo, i po špetkách se brzo vyšpeta (Kt., laš.).

vyšplhnút se, vymrsknouti se: Ryba se z ruky hneď vyšplhne (laš.).

vyšprtnút, *vyšprtat:* Hráč vyšprtl fazolu z důlka = vyfrkl. Ryba se mi z ruky vyšprtla = vyklouzla. Vyšprtal všecy fazole (v. šprtat).

vyštahel, -hľa, vyčouhly chlapík (laš.).

vyštrbit = vyščerbit (v. t.) Df.

vyšuriť, zbortiti: Slunko mokre desky vyšuriło (Kt. z Ostrav.).

vyšústat, vymrskati prutem.

vyšuškaný = vypškaný (v. t.).

vyšvárnět, švárným se státi: To dívča tak vyšvárnělo a prv bylo tak špatné (nehezké) Kt., slov.

vytáčať -ám súkno z barvy = vytáčetí sukno z kotla na válec nad kotlem s košelinovou barvou zavěšený (val.). Inší dívky krávy napájajú, afe tú našu v kofe vytáčajú (Bart. I. 86). Pod tým ořechem rajská muzika, vytača se tam švarná Anička (Suš. 752; var. tancuje při ní). Vytáčá pěkné kúsky z vergľa.

vytahnúť se, vyrůstí 1. Ten se vytah! 2. Obojky vytahované, t. j. vytahovaly se z nich niti (Vyhl. II. 186).

vytajit sa: Šak už vidím, že sa nevytajím = tajným nezůstanu, tajemství nezachovám (val.).

vytajovať, vyjevovati: Vytajovali svoje stížnosti (laš.).

vyťaľúpit sa: Vyťaľúpil sa = vyskytl se z nenadání, aniž ho třeba bylo (val.).

vytasit sa, objeviti se: Vytasil sa na čechere pomezi stromy (Vlk 95).

vyťat někomu, vybiti holi (val.).

vyťat, -taju: Obušek našel až na vesno, až vyťal ve pni, co byl zametený sněhem (Slav. ČL. X. 373). Snad nákej ženich do jara vytaje (Jimramov).

vyťažna, vynášení mrtvoly z domu o pohřbě (Lišeň).

vytécť: Já sem mosel svážet proso, abe mně neveteklo = zrní nevypršelo (srovn. vypít).

výtěry, pl. m., zrní neb ulámané klasy, které se na poli vytrousí.

výterňa, výterné žito = výtěrky z vozu, při svážení obilí (záp. Mor.).

výtisk, stlučené máslo (val.).

výtka, vícha na poli, hájička (záp. Mor.).

vytkaf, vybití (val.).

vytknúť si nohu, vymknouti. Ruka vytklá = vymknutá.

výtlasty, pl. m., tlachy (Maš.).

vytlet: Už v něm vytlelo = vyhládl. V tom vytlí do večera! (Zl.).

výtluč: Cesta je samy výtlučky = vytlučena, vyjezděna (Zl.).

vytlukač, -a, kdo vytlučká lidi.

vytlúkat lidi, něco na někom, almužny, přispěvků dotěrně vymáhati.

vytočit: Mosěl to nejak vytočit, aby jich neobrazil = omluviti (slov.).

výtopek: Dostal výtopek = huby (záp. Mor.).

vytořif, *vytorovat* (tora), vystopovati: zloděja na sýpce (val., laš.).

vytragať, namáhavě vynést, vykliditi: Než on sa vytragá! = vyklidí, odejde (Kt., val.).

vytrápít: Vytrápí tebe na jalovéj krávě (o dotěrném prosebníku) Zl.

výtrasky, pl. f., podávky, vidly, jimiž se vytrásá sláma (Jemnice).

vytrávěly, vyvětralý: pivo; šatnavý: řepa (záp. Mor.).

vytrčít: Vytrčil na něho zadnicu = vypučil. Slimáku, vytrč rožky! = vystrč.

vytrěpat: Vetřepala sem svý děti = pracně vychovala (Maš.).

vytrhávat se: Panimáma vytrháva se ze šatů = dodírá šaty (Žďár).

vytrípát komu co, vyčítati: Všecho mu pozvytrípál, co mu kdy dá! (Zl.).

výtrp, vytrpení: Má s tebou výtrpy = soužení (val.).

vytrtať, vybití (val.). 2. = pracně vyškati, najíti. Hde's to vytrtá? (Btcha).

výtruba, kdo všecho vytroubí, žvástal, novinkář (záp. Mor.).

vytrúbit: Toho on nevytrúbí, t. j. hudební kus je na jeho trubačskou

umělost příliš nesnaden, aby ho náležitě zatroubil.

vytrúsit peníze, ztratiti, když vyjadnou z kapsy. Už se mi to z paměti vytrúšilo = vytratilo. Pták se na stůl vytrúšil = pustil trus.

vyfuhýkat: Ťuhýk (sejček) fuhýká, zas kohosi vyfuhýká = kdosi umře.

vyfulápit, něco hloupého pověděti (záp. Mor.).

vytvrdaf: Chléb vytvrdá, tvrdne (Vck.).

vytvrdnúť: Obiľa nebyly ešče vytvrdlé ve stéble (slov.).

vytyčít se, náhle se objeviti. Kde pak se's tady vytyčil? Třiletý děvčátko vytyčilo se mu před očima. Najedno se to vytyčilo (záp. Mor.).

výtyk, výčitka: Ty to zrobíš a ja budu měť za to vytyk (laš.).

vytynůť, vytonouti: Ledva z vody vytynula a zase vtynula (Kt. laš.).

vyučít: Otec se ptal, jakým je řemeslem vyučen (Kda II. 334). Kominářském je vyučené (Mal. XXIV. 67).

vyvádaf 1. dováděti, tropiti: Chlapci nevyvádajte! Šak je hrůza se na to dívat, co vyvádajú (Slav. ČL. XII. 228). 2. vypravovati (podl., dol.): Dyž jim tak neco vyvádím, vysmějú se mi (dok. 8). Stařenko, vyvádějte neco, ať čas utěká! (dok. 155). Stařenka to vyvádívali (dok. 232).

vývať, vyvalení vody, výtok: Vyvať z říky zaplavil všecho lůky (Kt. z Ostrav.).

vyválať sa z dluhů, zbaviti se (val.).

vyvalit: Vevalil to ze sebe = něco hrubého neočekávaně řekl (Maš.). Všeci se najednu z hospody vevalili.

Vývaň, -ě, f., trať (Počernice).

Vývanovy, pl. f., trať (Zl.).

vyvarať, vyhnouti se: Vyvarať mu z cesty (Kt., laš.).

vývarek, zeleniny v polévce, které se nejedí: mrkev, petrželí, slovou vývarky (Kt. z Ostrav.).

Vy vazadla, pl. n., trať (Blansko).

vyvázat sa: Dyž ňa do nich (do želez) dáte, já se vám vyvážu (Bart. III. 601).

vyvazovať, utikati: Ten vyvazuje! (val.).

vyvažek poskytuje se prodavači, aby prodávaje na drobno neměl škody (některou deku na kilo atd.) Zl.

vyvážit, vypáčiti: Zloděj vyvážil okno a vlézl do komory (Zl.). Co lezeš k vratom, dyž ich vyvažujeme (Slav. ČL. XII. 86).

vyvedenec, nca, mladý ptáček, kterého staří z hnízda vyvedli (ND. 45).

vývějky, pl. m., co se z obilí vyvělo = plevy (Kt. z Ostrav.).

vyvěřit si co u koho = na úvěr vzít: Dokud' mu kdo co zvěří, žije na to, co si vyvěří.

vyvést: Co to vyvede? = co z toho pojde.

vyvést se 1. Ptáci sa vevědli = mladí ptáci vyletěli z hnízda. 2. vymstiti se: Na tobě já se musím vyvést (Kda II. 259). 3. vymluviti se, vymotati se: Tož to máš, a včil sa z toho vyved', jak chceš (Vah.).

vyvětit, vystačiti: Tak, tak, že zine tú kapinkú mléka vyvětili (Kt.).

vyvětit se, vysvoboditi, vybavit: se: Ó jak bych já ti byla vděčna, kdybych se mohla tvou pomocí odtud vyvětit (Kda I. 97).

vyvinout 1. si nohu, vymknouti (záp. Mor.). 2. Šátek prała, rozvinuła, bílú ruku vyvinuła (Bart. II. 29).

vyvit: Vyvíla sem ho (rozmarýn) na věneček (Suš. 224).

vyvltnúť se, vyplynouti: Ze zřídla se vyvltne listek (laš.). Voda se vyvltuje přes břehy na cestu (Kt., laš.).

vývodek. Na letnice vyváděli pohůnci koně poprvé na pastvisko. Odpoledne v neděli slavili vývodek. Hospodyně byla povinna vydati »tolik vajiček, kolik nožiček, tolik klobásků, kolik ocásků«. Na pastvisku složila chasa oheň a smažila »klobáskovou vaječinu«. Výfuky z vajec navlekly se na pruty a na koních se zanesly na hranice (Záhoří Lip.).

vývoz, -a = úvoz.

vyvrangat, vyžebzoniti (dok. 289).

vývrat, *vývratek*, strom vichrem vyvrácený.

vyvrátit se: Býl zdravý, na jednu se vyvrátí a bylo po něm = padl na znak.

vývratkový, z vyvráceného stromu: To byl peň vyvratkovy (laš.).

vývratno: Tu je vyvratno, jed' pomaly = tu se snadno vyvrátí (laš.).

vyvrbit, provésti, udělati: Jak's to vyvrbit? Kde ten sa tu vyvrbit? = nabral (val.).

vyvrhnúť sa, aus der Art schlagen: Ten sa vyvrhl z naší rodiny (val.).

vyvriskovat, vykřikovati: Vyvriskovala o něm, že seděl na ratúzi (Slav. ČL. XIII. 112).

vyvrít sa, dostati se ze dveří ven: Edem dyž sa může vyvrít ven, to je mu zdravo (Vah.). Jenerál Klapka a Košut vevřele se tam odtud' a kěchle do Torecka (Vyhl. II. 20).

vyvrknout: Mám vevrknót z klóbu noho (Maš.).

vyvrsknúť se, vymknouti se: On se vyvrskne z domu dyby jak. Vyvrskla sem se mu. Jenoin sem pořád hleděl, jak sa mám vyvrsknout (Suš. 665).

vyvrzat: Už ste všecko teplo vyvrzali = ustavičným vrzáním (otvíráním a zavíráním dveří) pozvypouštěli (val.).

vyvrznúť z něčeho, vybřednouti z nesnázi.

vyzabit, vymraziti: Ta žima mě strašně vyzabila, sem celý vyzabeny (Kt. z Ostrav.).

vyzajímať, vyšlehati: Tak vám vyzajímám! (Slav. ČL. X. 32).

vyzať, *vyzit*, zívnutí: Vyzało se mi na jednu, voľ něvoľ, tak sem byl ospaly (Kt. z Ostrav.).

vyzbyť, vybíti: Macocha byla by ráda vyzbyla ty nesvoje bez grejcara z domu (Slav. ČL. XII. 42).

vyzdójímať komu, vybiti (val.).

vyzdravnúť, okřáti (val.).

vyzdřipolo = vyžerpole (v. t.) laš.

vyzdřít, vyzřítí, vyhlednouti (laš.).

vyzdřoť, *vyzdražu*, vyzřáti (laš.).

vyziblina, hubená, vyzáblá osoba n. věc.

vyziblý, vyzáblý, vyhublý od nemoci, bídy.

vyziglíť, vymazati: Tolej viksu já nevyziglím (Vck.).

vyzimený, vychládly: jizba v zimě (val.).

vyzimovat: Obilí vyzimovalo = vyhynulo zimou; vyzimovaný = vy-zíblý.

vyzizovat, vyšlehovati: Na tom místě, kde poklad v zemi jest, modro-žlutý plamének ze země vyzizuje (Kda II. 248). Vyzizlo slúnko = vy-skočilo (val.).

vyzjéraf, vyhlížeti: Vyzjéraf ako by maľa tri roky psinu (Dob.).

vyzmětať: Ty tom vyzmětáš! = dáš. Všeckém jednako vyzmětá = málo tomu dá, na př. jídlu (val.).

vyznať sa z něčeho, vydati počet: Máš si to zapsať, aby si sa moh z teho vyznať (Vah.).

vyzobať: Nechod' ke kuřatom, kvočna by ti vyzobaľa (val.).

vyzobkládať, natlouci: Tak ti obuchem vyzobkládám! (Jicko).

vyzpivať 1. To já všecko vyzpívám = i hlas můj i pěvecká zručnosť na to stačí. 2. = vycingať, vybiti, vynadávatí.

vyzповідаť: Šak já jich vyzповіdám = dám jim, nabiju (Slav. ČL. XI. 274).

vyzpyťovať čemu, komu: Tomu člověk nevyzpytuje (auf den Grund kommen). Deť mu žádné nevezpytuje, co on si mesli (Mal. XXIV. 66).

vyzrada, vyzrazení (laš.).

vyzubit se komu, vysmáti se: Ešče se mně vyzubil (dok. 209).

vyzúgať komu, vybiti: Tak mu vyzúgať! (Kt.).

vyzváňat: Děcko vyzváňá = křičí. Ten tam zas vyzváňá = vykřikuje. Nenech to teľa pořáď vyzváňat a daj mu žhrať (Jicko). Kadě vyzvaňáš toľko = kde se touláš (laš.).

vyzváraf komu, vybiti (val.).

vyzvedovať, vyzvídati (val., laš.): Ja se něvyzveduju.

vyzvihnúť: Hospody tam nebyľo, až Ň. ju tam vyzvih (val.).

vyzvonit: Všecko vyzvoní = roznese, vyzradí (Zl.).

vyžbrúňaf, -ám: Všecku vodu vyžbrúňá = vybryndá.

vyžerpole, kravař, který o letnicích je první na poli (ND. 203).

vyžihat: Zitra bude vyžihat = mráz páľiti n. studený vítr = opalovat (v. t.).

vyžinka, nádeňka ve žně: Ide na vyžinku (horn.).

vyžinkář, -a, rodilý Uher, kterýž cizí žnice, zvláště mor. Valašky najímá i vyplácí, od gazdy pak dostává každý 10. mandel, kterýž obilí jemu gazda musí vymlátit a dovéztí (val.).

vyžit z nemoci, okřátí: Kdo se na mládátka roznemůže, zřídka vyžije (Kda II. 303). Nemůže to hídlo vežit = strávití (Maš.). Hus ešče nevyžila; máľo vyživá (Zl.).

vyžúchať, vymáchatí prádlo (Kt., val.).

vyžuchlat, vypleskati: Vyžuchlala jí to.

vyžut, *vyživat*: Kráva vyživá = dostává ze žaludka žrádlo přežvykující. Podšívka sa vyživá zpod kabáta = cpe se, leze ven. Snop se vyžít z obrísla = vysmekl se. Zeď sa vyžula = vybortila.

vyživka, co kráva vyžuje.

vyžúžlať, -ľu, vykousati: Dyž střešně jiš, musíš kostku vyžúžlať (Kt., laš.).

vyzvacholiť, zdobň. slov. vyzváchat = vypleskati, ausplaudern (val.).

vyžvat = vyžut: Kráva trávu vyžvala = vyplila.

vz, předložka tato zachovala se jen ve rčení: vz duh = k duhu: Jest, í dost, aľe neide mu to vz duh (Zl.).

vzácnota = vzácnost: Radošťo sem pľakaľ, že moje oči viděľy taková vzácnotu (Vyhl. I 62).

vzácný jak v patě tñ.

vzatek 1. Hředí na vzatek (zisk). Ona je enem na ty vzatky = ráda bere. 2. úroda na stojatě, kterou na př. pronájemce ještě před odevzdáním si vezme, odklidí (han.).

vzdech: Děľá o tři vzdechy, euf. = má tak těžkou práci, až při ní vzdychá na Ježiš, Maria, Jozef (Mor. lid 105).

vzchod, východ slunce: na vzchodě (laš.).

vzít, vzal -vemu, vezmu: Vem si stříbra, vem si zlata (Suš. 15). Koně vzaly z razu = potáhly, napjaly síly. To vzalo peněz! = stálo. Vzala z toho smrt. Po zelinách vzál ňa spánek = usnul jsem. Vzala chuť na zelí. Nevím, co si to vzál za zvyk = co si to navykl. Vzali to v řeč = rozhovořili se o tom. Podžme přeč, bo by nas tu ľudze vzali v řeč = pomluvili by nás. Nevzáł to ve špás, než v opravdu (Zl.). Ona naň vzala zlost = pojala (Kda I. 236). Ona vzala nad ním lítost (dok. 88). Vzali sme na vojnu z dobré vůle (Suš. 588). Vezmem za legrúta, budem palaš nosit (Bart. III. 113). Vzál sa sokoł na křídla, poleťel do Krakova (Suš. 176). Už se veselnici vzali (= jali) rozchazeť (laš.). Chlapeček se mu tam vzal = vyskytl

(srovn. kde se's tu vzal). Dyž sem šil do stodoly, vzal se přede mnó veliké černé pes (od Přerova). Ráda bych si tebe vzala t. za muže (Suš. 168). Umoř bratra, vezmi si měl (Suš. 169). Vzala si toho Borůvku vdovcem. Vzal si mne vdovou (záp. Mor.). Co si na něm veznete? = jakou náhradu vám dá (dok. 125). Enom si to vezmi! on už dohospodáril = jen si pomysli. Tož si vezněte blázna! = podívejte se, jaký to blázen.

vzíték: Včelíčky nemají žádný vzítky = nemají kde co vzítí, není květu (záp. Mor.).

vzjedný, zlostný: Je taký vzjedný (Dob.).

vžuť, vžúvat: Holubi vžúvají po krm mláďatom (val.).

Z.

z předložka s genitivem vyjadřuje:

1. *čas:* Sviť, měsíčku pěkně z večera (Suš. 339). Deň ze dňa, noc z noci to trvalo. Janek chodůváł nedělu z neděle s ostatníma chlápiky (Slav. ČL. X. 300).

2. *původ:* Z holých ruk kópile chalupu. Nepostechně žádnýho, jenom ze své hlavy fšecho dělá (Mal. XXIV. 150). Já nesloužil, má panenka, z platu ze žádného, já sem sloužil, má panenka, z líčka červeného (Suš. 704).

3. *odluku:* Prádlo vemrzlo z vode. Dé te šate otycť z vode. Vechodil se z křivých noh. Verostł z podobe (Mal. XXIV. 150). Umývá si z krvi ruce (Bart. II. 1).

4. *příčinu:* Hospodář ho z toho káral. Můj najmilější ze rne se vysmívá (Suš. 602). Buď Pámbů pochválen z toho tepla! Chvála Bohu z takového času!

5. *způsob:* Chodíja tam z pořádky. Mlátíja z míry, platu, t. j. dostávají buď 10. měřici nebo denní mzdu. Kúpil to z náhody. Kázał jí ho (ručník) z mydla práti (Suš. 134). Bylo

to nahé, nemělo to z místa co obléct. Je to odpoly z darma. Letěla husička, letěla z vysoka (Suš. 649). Nad Dunajem z nizučka letěl ptaček z lahucka (Suš. 546). Umřel ze zdrava = aniž na něm bylo pozorovati nemoc. Potom vyskočí z ražna (dok. 36). Z mała, vrabče = pomalu (Suš. 697). Nečaruj tak z tuha (Suš. 363). Mám koně vraného, z ostrá kovaného (Suš. 444). Naša mama z ticha spává (Suš. 167). Ty Tuřanský hodine, jak vone z temna bijó (Suš. 575). Chodí z pyšna, nastroja sa (Suš. 348). O, z pyšna mi odpovídáš (Suš. 750). Pomlúvali teba, že si z múdra vedeš, že si z múdra chodíš (Suš. 547). Turkova nebudu, radši z náhla umřu (Suš. 125). Ani netrvalo tři hodiny z plna (Suš. 584). Chlapi tak z hodna na něj volali: »Co pán poroučí?« = jako hodní, dobří lidé (Kda I. 91).

6. V nářečí val., laš. a horň. předložka *z* skládá se s jinými předložkami, jednou i dvěma, na označení několikanásobného poměru místního: Nejčastější složeniny takové jsou: *zpod, znad, zpřed, zeza, zpoza, zpopod,*

zponad, zpomezi, zpopřed, na otázku odkud? a pojí se s genitivem: Utíkal zpod toho stroma. Vylézl zpod stoła. Dybych to měl zpod kože vzít, tož ti to dám. Jan utíkal zpod toho stromu. Dcera vymetla krásný prstének zpod lůžka (Kda I. 234, II. 53). Znad Zajačá vezú seno. Svět mu zmizel zřed n. zpopřed očú. Zeza Javořiny ide búrka. Stanúl zeza stativ. Zpoza hor slúnce vychází (Bart. I. 88). Zpoza buka na něho cíháł. Zpoza bučka hledět = posupně jako zbojník. Kdo sedí za stolem, vylézá zeza stoła n. zpoza stoła. Vychodí slúnečko zpoza Iesů. Had vylézl zpopod země. Sotvá zme odešli zpopod lipy, dało se zas do děšča. Měsíček krásně svítíl zponad hory. Vyšel zpomezi stromů. Vytáhla zpomezi trámů jakousi krbaňku (Kda II. 272). Ať sa tam vypraví jeden zpomezi nás.

7. *Česká adverbia zvýší, zdělí, zhloubí a p.* mají tyto tvary:

a) zdělá, zvýšá, šířá, zhlúbá, stlúščá, a užívá se jich pravidelně na označení míry: Hnal přes jatelinu jak šířá = celou šířkou pole. Jak šířá cesta voda tékla. Člověka zvýšá, stlúščá ruky. Končá našeho poľa = konec, na konci (Zl.).

b) zvýša, stlúščá, šířá, zdělá, zhruba (val., laš.).

c) zvýšú, stlúščú, zdělú, šířú (slov., pom.).

d) zvýše, stlúšče, šíře, zdéle, zhlúbe (horn.).

za předložka I. s akkus. určuje:

1. *styk činnosti s předmětem, kterýž některou svou částí činností dotčen jest*: Visí tam zdechlá žaba za nohu (Suš. 367). Ach, co's udělał. Janošku, že ťa zakuli za nožku (Suš. 569). Uderil ho za tylo. Pes ho ukúsil za nohu. Pes mne chytil za gatě. Vyrvi synečkovi za kudly (ND. 56). Uviděli Kačenku za sukničku zelenú (jako: chytili za!) Suš. 172.

2. *doplněk*: Jezdí za pachołka. Bylo by za slušné, aby mu nějakou čest prokázali (Kda I. 299). Je jim za hlupáka = dělají si z něho hlupáka. Já nebudu za zloděja = nenechám na

sobě podezření, že jsem zloděj. Dyť my přeca ešče néjzme tak za nic (Slav. ČL. X. 470). Nebyla bych tam za nic a za všecko = nevážena, ale vyúžitkována (Žďár).

2. *Často znamená doplněk tento klamnou domněnku*: Prvé sem toho kľuka bił za kráľa (v kartách). Řekl sem mu, že je to vepřovy, a on to jedl za vepřovy. Kópił sem tó krávu za steľnó, a běhała se za měsíc (Mal. XXIV. 150). Pad a ležel za mrtvého (záp. Mor.).

3. *rovnocennost nebo miru přibližnou*: Děľá za dva, jí za tři. Má rozumu za celý svět (vychloubá se). Má rozumu za pět hlúpých. Ten snop je za štyry těžký. Letos je žita za pořovic loňského. Mam roboty za dostatek = dost (laš.). Toho sena bylo za fůru = s fůru. Těj rži je za malú měřicu. Já sem byla za pachołka ze siťú = vyrovnala jsem se pachołkovi silou (Vych.). Dyby ťa bylo za člověka, neřikała bych nic, že kúříš; ale toto taková hlišta! = kdybys byl dospělý (Zl.). Bylo nás za štyry sta = asi.

4. *příčinu*: Za to sa bójím. Haňbí sa, hněvá sa, zlobí sa za to. My sa jím za to smějeme.

II. *za předložka s genit. určuje čas*: Já sem chodil do školy ešče za starého pana rectora. Za starého pudmistra byly v obci inší pořádky! Za vidna = pokaľ je vidno, za dne (laš.). Včel si veslózijó chlápci dvě tři leta, a dó dom; ale za nás to tak nebeło = když my jsme byli vojáky (Vyhl. I. 7). Dybych byla chodila za slúnečka do dom (Suš. 194). Hrušky trhała hned za zeľena (Bart. III. 175). Za panenky's boľa maľovaná, čilek si už celá začubraná (Spevy II. č. 756 = dokud's byla panenkou, za svobodna). Za každého počasí = ať jest počasí jakékoli (Btcha).

III. *za předložka s instr. určuje příčinu*: Žena plakala velice za mužem (Kda II. 160). Budú plakat chlápci za mnú (Bart. II. 31). Neplačte, mamičko, za svým synem (Bart. III.

606). Naříká za matkú (LN. II. 62). Už je mně za ním teskno.

IV. Některá úsloví tvořená s předložkou **za**, kterých jazyk spisovný buď vůbec nezná, nebo je jinak vyjadřuje: Su vám za to = ručím. Kdo je ti za to? = kdo je ti tím vinen? A to tož su já ti za to? Ten je za sebe = zámožný = stojí za seba (val.). Dostali sa, vzali sa za sebe = sebrali se. Půjdu za vás = vdám se za vás. Není ťa za tolik = nejsi s to. Ešče je nás za tolik. Nemám za toľej, abych ťa mohl chovať. Moje pocišenje za mnú listy píše (Suš. 578). Jablečka sem zebraľa, za synečkem posľaľa (Suš. 437). Idu za našima, za kravama, za husama (na pole). Půjdu za Jozefem do Hoľomúca. Dyby býľ každý tak za muzikú jako já, muzikanti málo by vyhráli. Zme za penězama, za kočkama, za papučama atd. = máme s dostatek, hojně peněz, koček, papučí. O mamičko, veď mi on sľubuje, že mi veru dobre za ním bude = jako jeho ženě, když budu jeho ženou (Bart. III. 310). Cěrky sú za ňú, chlápci za ním (co do vyznání v manželstvu smíšeném). Ztratil jsem za ním pěkných pár rynských, t. j. které jsem za ním měl, které mi byl dlužen. Nic nenechá za pokojem = s pokojem. Zabil by se za pivem = velmi rád pivo. Ztratil za lidima moc peněz = na dluzích. — Často bývá předložka *za* za českou předložku *pro*: Abe za něm děľaľ prácu po druhy. Já za každém přečtu. Majó za něm ešče dva chlápce (Mal. XXIV. 151).

V. **za** předložka se opakuje: Za hájčkem za zeleným ore dyévča (Bart. II. 30). Pros za nás za hříšné.

VI. Jako vůbec v ustálených formálních staré tvary až po naše dni v řeči lidu se zachovaly, tak zvláště v ustálených způsobách určování místního a časového vyskytují se zajímavé úchytky od obyčejných nyní tvarův a vázeb; předložka *za* pojí tu na otázku kde? a kdy? s akkus. proti obyčejnému nyní vůbec instrumentalu: Pavlovice sú za Bořetice.

Přísnotice só za Židlochovice. Děľa za krosna = za stavem. Měli to za kamna. Pole za kopce, za Vľčí doly. Ľuhy za Kavana (Kavan jméno hospodářovo, sev. Opav.). Za naše zahrade je chodnik. Za poľedne, za ráno = o poledni, ráno (Sebranice). Za stary leta bylo jináč (han.).

VII. **co za** jest jako jedním slovem (tázací náměstkou), jehož pád se řídí slovesem: Co je toto za krev nová? (Suš. 96). Co to za vojáček byl? (Suš. 107). A co bych za žena byla, keď bych muža prozradila? (Suš. 134). Co só to za růže? (Suš. 283). Co sú tady za noviny? (Suš. 380). Co že ste vy za junáci? Já vás chcu sprubovat (Suš. 705). Co si ty za roba, dyž ty takového břemena (nůše) neuneseš! Co pak só to za rybičky? (Suš. 169). Ani jí neznáme, co je zač (Slav. ČL. XI. 226). Čo to tu máte za také = rus. što takoje (Dob.). Co's to obľékla za sukňu? Co sa jím ten navyvádďaľ za pasárů!

Na západní Moravě a na Zábřezsku ve vazbě *co za* pojí se předložka *za* s akkus. jako v češtině: Co to bylo za koňa? Co je to za hračku? Co je to za rozprávku?

VIII. **to za** vyslovuje podiv a pád jeho řídí se z pravidla slovesem: To byľ Bože za komár! (Suš. 694). Co je to za švarné, dyž sú voľky párné! (Bart. I. 136). Ach Bože, rozbože, to je za súžení (Bart. II. 365). To je za krásné světlo! To je dnes za krásná pohoda! No máte to za pěkné hospodářství! (Vlk 48). To sú za vzácné šaty! To je za pěkný v hovězí polívce! (dok. 103). To je za tabáček! (Vlk 45). To máte za pěknú kravičku! (dok. 245). Daľ's mně to, Matůšku, daľ's mně to za dary, prstýnek mosazný za štyry grajcary (Suš. 689). Ale to máš za šátek! — Někdy při slovese býti bývá akk. závislý na předložce *za*. To je za chlápce hodného! To je za kordůľku! = to je pěkná kordulka nebo iron. nepěkná. — I adverbialně užívá se předložky *za* na označení podivu: Ten sa navyvádďaľ za pasárů! (Vlk 95; srovn. Ten vyvádďaľ za pasáry!

= veliké pasáry). Ty si mi za pomocník! = slabý, špatný. A Bože milý, za časy nastaly, za časy nyní (Bart. III. 544). To je za hlúpej, dyž se za to hněvá (dok. 63). Vajička studený v tem okotúlat, a sú za krásný (dok. 238). Vynášel se, jaký prej v Kloboucích za pěkný ječmený knedle jídajú (dok. 108). Ty umíš za pěkně hádat (dok. 160).

za, -ze = rza, rez (laš.).

zábabonky, pl. m., pověry: Ved' to sú enem takové zábabonky (Vlk 72; stč. bobonci).

zababrat, znečistiti, zamazati: Od čeho se's to tak zababráš?

zababúřař, zaobaliti: Zababúřaj sa dobře do hábů, je tam zima (val.).

zababuřit, zavázati šáteč pod bradu a cípy odtud do týla.

zabahnit sa = *zabáhnút sa*. zachtíti se: Sa mu zabahnilo jablk (Df.). Máš, nač sa ti zabáhne (Vlk 54). Dyž sa mu zabáhne; n. dyž si zabáhne = když se mu zachce, když si smyslí. Po čem se ti zabáhlo? = po čem jsi zabažil, zatoužil (Btcha). Jak sa mu nečeho zabáhne, mosí to mět.

zabachlat, zaobaliti: Hlava zabachlaná v černém čepci (Bart. III. 488).

zabachtaný, kdo má na sobě mnoho obleku, kdo se mnohými peřinami přikryl. Roby chodily zabachtané = zavinuté do šátků i s rukama (Slav. ČL. X. 379).

zabanělý: Němohla sem chodit', měla sem nohy zabaněle = zapuchlé jako bāně (laš.).

zábarka, záminka, výmluva: Bere si zábarku.

zabarušený, založený, pohozený někde v koutě: háby (Vah.).

zábava, co někoho někde zabaví, překážka (val).

zabavit: Zabav ho doma hodinu = nepouštěj z domu, zdrž (Bart. II. 29).

zábežný, kdo rád kamkoli zaběhne, aby druhému posloužil, úslužný (val.).

zabibrat = zababrat: Zabibrat se (laš.).

zabijačka 1. hostina, která se po zabití prasete známým strojí. 2. výsluha, kterou si přátelé a známí ze zabitého prasete navzájem posílají = šperky.

zabiják 1. dlouhý nůž řeznický, 2. lihovina velmi silná: To je zabiják = silné víno; též silný uherský tabák.

zabírat: Nota téj písne zabíraha víc do tľusta (o nižší tonině) slov.

zabit 1. Větší karta menší zabíje. 2. To ho zabilo = přivedlo na mizinu. 3. Zabil by sa za masem = velmi rád maso. Děcka se za tým možú zabit = rády to jedí (dok. 104). 4. = rozbiti, roztlouci: zabila sem hrnec, zabil okno (val.).

žabič, zábsti: žabi mě = zebe (laš.).

Zabítá, vrch na Vsacku.

Zabité, -ého, trař (Blansko).

zabitka, zabití doma chovaného vepře, prasečí hody (slez.; mor. zabijačka).

zabity: Biř ho do zabitéj rany = až ho zabil (Dob.). Na to zme ti Hanče nedali, abys jů otľúkál! Tak na zabitú ranu s nů dělař! (Slav. ČL. XII. 130). »Zabity žleb« jest žleb ve Střelcích u Brna, v němž se za války švédské ženy a děti ukryly a v něm od Švédů pobity byly.

zabizná (záběžná) děvucha, která ochotně všudy zaběhne, všecko hbitě a s chutí dělá (slez.).

Záblacka, pl. n., trař (dok. 188).

záblatník = zákolník (v. t.).

zablikat, zapáliti: Schořela stoda; domácí tam chodili, snad tam zablikali (Jimramov, Pav.).

zablinčēt, zarinčeti: Kameň vyřetěl, okno zablinčelo a zesypalo sa.

zabliškovař, shľžeti: Na tatička zabliškovař (laš.).

zablukař se, zatoulati se (laš.).

zabluščet: Zabluščím si trochu v kamnech = zatopím (slov., val.).

zábobon, *zábobonka*, smyšlená věc, pověra, bájka, pomluva = zábabonky: Snáď byste nevěřili takým zábobonkom (Slav. ČL. XII. 420). Pol. zabobony, pověra.

zabočeně: Hledí zabočeně jako tmok (= smok, drak), škaredě (laš.).

zabočenec, -nca, škarohlíd (laš.).

zabohatíř = obohátiti: Tým ich nezabohatíš (val.).

záboj 1. železný kůl, jímž se vybije do země díra, do ní se vrazí dřevěný kolek a naň napichují se snopy křížem do čtyř rohů, k zemi směrem šikmým, klásím vzhůru (val.). 2. pokrutina: Olej konopný a lněný vyráběli ve mlýnech >olejnicích, majíce při nich stupy na hmoždění semen. Co v těch stupách pokrutin mastných zbylo, slulo *záboj*. I prodávaly se tyto pecnové záboje dobytku za omastek (arch. I. 168).

zaboniř, zapomněti: Já sem to zaboniř (laš.).

zabradek, zaříznutý a tlustší konec brdce u vah vozových, aby se prostraňky nesmekaly.

Zabrání, trař (Šelešovice).

zabrať, obsáhnouti náručím: Dyt to němožu všeco zabrať = najednou vzíti (laš.).

zabrať sa: Zabrať sa do toho jak vůl do otěpky slámy. Zabrať sa nad tým = zastarala, nahm sich zu Herzen. Nezabíraj sa nad tým. Do sebe zabraný = zamyšlený; srovn. rozebrat.

zabrcadla, pl. n., zavazadla, nepotřebné krámy v jizbě (val.).

zabrcať něčím, zacházeti, zastaviti (val.).

zabřesklý, syrovinou natáhlý: dřevo (Vah.).

Zábřeží, trař (Boršice).

zabřínat, -ám, mocně zabřinkati: Strýc zabřínal penězi v kapci (Vlk 26).

zabřínat: Už enom nede zabřínala mucha = zašuměla (Slav. ČL. X. 371).

zabřítit (brť): Dokúd' mateří dúška nekvete, mají včelíčky med nezabřícený = plásty nezavřeny, nezavřšený (Peck.).

zabřuděný: To už je v tym plátně zabřuděne = vmazáno, vpito (laš.).

zabubat = zabachlat (v. t.): Vyběhne z kuchyně baba do šátku zabubaná (Vyhl. II. 133).

zabudnúť, *zabyť*, -zabudnu, zabol som, zabývať = zapomněti (horn.): Šohaj, šohaj černojojky, němožu ťa zabudnúti, ani ťa nezabudu (Suš. 350). Jeho vernú ľásku nikdá nezabudnem (Bart. III. 270). Zabudľa sem si ho v tatičkovém dvore (Suš. 148). Zaboľ som si haľenečku vzati (Bart. II. 130). Zabyľ na to jako na smrť (Vych.). Na ty své sirotky nikdá nezabudem (Bart. III. 17). Azda mé očička na spání zabudú (Bart. III. 197). Na tú našu vernú ľásku zabývať mósimé (Bart. III. 15). Zabývaj, zabývaj, na mňa nezabudzeš (Čern. 22).

zabyt 1. znamená nastoupení slov. býti: Jak vám zabylo, když jste se rozhlédli po kraji? (Slov. obr. I. 181). Když uslyšel, jak s ním začíná doktor, všelijak již mu zabylo (Slov. obr. II. 118). Zabylo mu slabó. Tak mi měkko zabylo (val.). První čas zavdy ju zabylo teskno (Vlk 85). Zabylo mu ho ľúto = es wurde ihm leid; bylo = es war (val.). Matce zabylo dítěte ľito (Kda II. 264). 2. Tam mu to zabylo = rozleželo se mu (val.). 3. zastávati: Zabejvá to za mne (záp. Mor.).

zabyť se, zabaviti se, zameškati se: Kde se's dotuď zabyľ? (val.). Zabudě se od rana do večera na senkul (laš.).

zábyvka, zabavení se (han.).

zac, -a, zeť (Suš. 465).

zacabuřat se, osopiti se: Ešče se na mne zacabuřal! (záp. Mor.).

zacafraný, zašpiněný (val.).

zaceľ, -cľa = datel (Dob.).

zacénit, cenu jmenovati: Zacénil za volky 150 rynských. Moc ste za tú krávu zacénili!

zacpanlivosť, náchylnost k zácpě: Pouštění krve zastavuje zacpanlivosť (Mor. lid 236).

zачалápať se: zatoulati se (han.).

zачамшіť: Třa to začamšíť = zahraditi, aby tam nechodily. Nělza se ani hnuť, všeco je začamšene = verammelt, verbarikadiert (laš.).

zачандраť, zašplíchatí vodou (laš.).

záče, -ete, zárodek: kuřátko, hou-

sátko ve vejci, zárodek v léskovém ořeše a p. (N. Město).

začřit, pohroužití ve vodě: Nemožem začřit t. puténku (Df.).

začuchnout: To maso už hodně začuchlo = už je hodně cítit. Kabát kúřem začuchlý.

začúřit se, usmáti se! On se enom začúří (dok. 93).

začut: Začul sem o nim, že . . . = zaslechl. Za dveřmi začuva a potym pomlva (Kt. z Ostrav.).

záda: Neklaď to za záda = neodkládej s tím (Maš.). Ja, včil ti mladí si staré dávajú za záda = nevšímaj si jich (Slav. ČL. XII. 229).

zadechnút si = oddechnouti si, něco málo si odpočinouti (Vlk 16).

zaděj = více v zadu, srovn. předěj (val.).

zaděľať 1. dveři, zavříti na závoru (Slav. ČL. XII. 420). 2. zacpati: Zaděľe tu sklínku! 3. na chľíb, na vďoľky, na šišky = připravití těsto k pečení chleba atd. (Btcha): My máme dcerušku, chce se vdávat, neumí na buchty zaděľávat (Suš. 677) 4. Mám diťa nemocné, nemožu si zaděľať, jako: zapracovať = musím ho opatrovati, nemohu nic jiného dělati (val.). Nic si nezaděľáť = nevydělal (Vck.).

zaděr, kůže na prstě u nehtu odpryskující = záľup, zájedl.

zaděľ: Po stolích vdané ženy ob-sadily stůľ nevěstin a nevěstu v kóťe lipským šátkem *zaděľy*, že jí nebylo viděti (Vyhl. II. 128).

zadina = pozadek, zadní obilí (han.).

zadírať: Zadírá snihem = mete (Jicko).

zadívať se, podiviti se: Král se tomu zadívil (Kda I. 170). Ovize kolekrát takový věce, až se temo zadívi (Vyhl. II. 22).

zadľábiť, zaškrtniti: Kuna zadľábiľa nám kuře (Btcha).

zadmuchnúť, zafouknouti: To svěťlo zadmuchněme! (laš.). Džurami věť zadmuchuje = zavívá (Suš. 594, laš.).

zadník, volné prostranství (dvůr) za stavením (Jicko).

zadosť = dosti: Neměľ sem zadosť hnoja (laš.).

zádovec, -vca, pohřeb dítěte, jehož mrtvolu družky v rakvi na zádech nesou (Ždánice).

zadra, tříška, která se do těla zadřela (Kt. z Ostrav.).

zadržapka = zábarka, záminka (val.): Takú si vzal zadržapku, že sa chtěl len podívat (Df.).

Zadržáľi, trať (Zl.).

zadržolít, šátek zavázat ledabylo: Jakej sem já si kukuček zadržolila! (dok. 100).

zadržat = zadržovat (val.).

zadržhlica: Uzeľ zavázaný na zadržhlicu = zadržnutý (Jicko). Míšek na peníze 'i na tabák má zadržhlice (pl.); těmi se zadržuje i rozdrhuje (Dob.).

zadržnút: Máš-li ty děvečko zlatý pás při sobě, zadržni tu sani, zadržni na hlavě (Suš. 776). On jich (ďábly) v tom pytli zadržnul a nechal jich u toho hospodského (Kda II. 199). Ešče pořád zadržuje do němčiny. Zadržuje v řeči = koptá. Zadržľ sem si do prsta třísku.

zadržímať sa: Zadržímaľo sa mi = nastoupení trvaciho »držímaľo sa mi« (val.).

zadržít: Chodníky byly zadřené = zaváté sněhem (Vlk 13).

zadržít si: Ten si zadřel! = málo pochytil. Na chudáku si málo zadře! (sev. Mor.). Zadřel sem si třísku do prstu = zadržľ (Btcha).

zadržněť, zadržnčeti: Taký huk býľ, tak tým oknem zadržněľo, jak dyž zařmí (Slav. ČL. XII. 419).

zadrobiť, velký peníz na drobné proměnití: Zadrobiľ pěťku. Zadroberte mi! = dejte drobných (val.). Vzala dukát, zadrobila a koupila dětem jíst (Kda II. 186).

zadržúžit: Z polního kvítí si naděľáme věnců a zadržúžime se = ověncíme se jako družky. Zadržúžená dívka, za družku spravená.

zadržat = zadržeti;

zadržat = zadržovati (val.): Špatně, dobře sa zadržat = zachoval.

zadúchat: Zadúchaj, větříčku, z Dunaje (Suš. 438; var. zafúkaj).

Zádušitá, -ěj, paseka (Vizovsko).

Zádušník, trať (Třebicko).

zádušník, glechoma heder. (bot.).

zadvihnůt: Ten si zadvih! = při něčem si nahrabal, ostalo mu hodně za prsty (Vah.)

Zádvoří, trať (Šelešovice).

zadžnúť, zahatiti (val.).

zaforotit, zásobiti: Šak kuřacínú (tabákem) zme zaforotěni (Slav. ČL. XI. 299).

zafrajmarčít, zašantročiti.

zafraňháříť, začachrovati.

zagalky, pl. f., padanky, opadale nezralé ovoce (Kt.).

zagarazdíť, zasmetiti, zaneřáďiti (val.).

zaglaněný: pľuh = zahliněný; studňa = bahnem zanesená; ľúka = podnesená vodou (srovn. starosl. glěn, pol. glon, č. hlen) val.

zagľgat: On si rád zagľgá = rád se napije (Kt.).

zaglintěný, slinami, pěnamy potřísněný, zejména okolo huby; zvláště o zvířatech (Btcha).

zagliumit, zabahniti: trávu blátem (glumem). Kt. z Ostrav.

zagryndať, zaslintať (v. gryndy).

zagumať, udupati zemi kolem kolku v ní vraženého, by pevně stál (val.). Chlapci zagumávali máje = zaráželi a upěchovali (Slav. ČL. XI. 227).

zagyzděný, zanešvařený (laš.).

zaha = žáha (laš.).

zahabať, zaváliti hábami: Kde mám šaty zahabané? = zaházené (val.).

Zahájí, trať (Vizovsko).

zahájít: ušetřiti: Tým moc zahájím (Vck).

zahájka, to byl nejakej kúsek obecního pastvíska zahájený, co nechali na něm seno pro býků (dok. 151).

zahajovať: Mamka mi zahajujú, tatko mi zabraňujú, tvoja nebudzem (Bart. III. 292).

zahálka, zahalčivá dívka: Pochválí mne hospodář, že jsem hodná přástka, že nemrhám hodinu, ospalá zahálka (Bart. III. 507).

zaháňaf: »Tu větru nemáte?« »Tež tu zahaňa« (laš.). Zaháňaf nohúm (o špatné, šantavé chůzi) Jicko.

zahaňbíť: On zahaňbíť ve škole všecky = předčil nad všecky (Vah.).

zahaňháříť = zafraňháříť, zašantročiti (val.).

zaháňka, řetěz, kterým se kolo zaváže místo brzdy (vůz V.).

zahatěný, najedlý; nezahatěný = koho nelze zahatit, kdo nemá nikdy dost (val.).

zahatľaf, zamazati, zašpiniti: Včít děti moc papíru ve škole zahatľajú (Kt.).

zahľadít, zatajiti, vertuschen: Potem se to zahľadilo, aby z toho něco nepošlo (laš.).

záhľadka, sázka (val.).

zahľasít sa, nastoupení trvaciho »hľasít sa«: Zahľasít on sa k nám (vah.).

zahľiniť, hlinou, prstí zakřítí (Btcha).

zahľobít, zatlouci (val.).

zahľušít koho, silným udeřením zabiti (val.). Tráva zahľuší zbožjé = zadusí (Dob.).

zahňácat, zakydati: podlahu blátem.

zahnať si na chléb, na šaty = vydělati si. Zaháňá, si jak može. Tři starší děti dali už do služby, aby si aspoň na tú stravu a na nejaké ty háby zahnały (srovn. záhončlivý) Vlk 15.

zahněvať se = pohněvati se (laš.).

zahodít sa 1. kam = zajíti (val.).

2. Rozína by sa s ním nezahodila = známostí, manželstvím s člověkem nehodným.

záhončlivý, přičinlivý, kdo si umí zahnat (v. t.): Krampota býľ záhončlivý člověk = uměl si najíti výdělek (Vlk 10).

zahořef (na hlavu), dostati bolení hlavy z přílišného tepla od kamen, z dýmu: Ale vám dýšú kamna, dyť tu zahoříte! (Slav. ČL. X. 380). Šel ze zámku celý zahořený = jako udušený dýmem z požáru (Kda, II. 125).

zahrabovať někomu, hrabati za

někým: Kosí Janko trávu, milá mu zahrabuje (Suš. 267).

Zahradčisko, pastvisko, bývala tam zahrádka (Mlatcova).

zahradina, menší usedlost, jejíž majetník slove zahradník.

Zahradisko, trať, bývalá zahrada (Blansko).

zahradit: S tím moc nezahradíš = mnoho si tím nepomůžeš. S tím lenochem nemožu nic zahradit (vých. Mor.).

Morádka: Malým děvčátkům splétají vlasy »do koša« neboli na zahrádku, t. j. spletou vlasy po třech praménkách od ucha k uchu nad čelem (val.).

Zahradnická, druhtance (Suš. 602).

zahradníček, pták posměváček (záp. Mor.).

zahradník = podsedník (v. t.).

zahránková muzika, kdy se jenom hraje, ale netančí, bývá tu neděli před ostatky; volívají se o ní stárci (Mor. lid 29).

zahrávat díťa, hrou pokojiti (val.).

Záhřbatí, pole za Hřbatým (Vizovsko).

zahrboľcovať, o hrbolec na cestě vozem zavaditi; z. se kam = po cestě hrboľcovité někam zajeti (laš.).

zahrldit, zaškrtniti.

zahrlditá sklénka = láhev, proti obyčejné »sklénce« bez hrdla.

zahřebať, -bu, zahrabati, zakopati (laš.).

zahříšený: duša, hřichy obtížena (laš.).

zahrkat: Hoľuběnka zahrkaľa (Suš. 442).

zahroucenec, -nca, chléb silno vyválený, málo vykysalý (Brň.).

zahrůzka, blatouch.

zahrůzka, zákusek, konfekt: jabka na zahrůzku (laš.).

zahrubenča, -ate, dítě od vlastní matky (zvl. závitky) zahubené (val.).

zahudať, zahousti, zahráti na housle: Hned se s ďáblem zakládal, kdo by z nich pěkněj zahudal (Suš. 2).

zahúkat: Za našimi humny zahúkaľa sova (Suš. 505).

Záhumeňák, kdo bydlí za humny, nebo kdo tam má pole.

Záhumení, pole za humny (všude).

Záhůřčí, trať (Nivnice).

zahustit: Mužma's peklo zahustila = mnoho jich tam dopravila, zalidnila (Suš. 3).

záhuščka, jíška z mouky, zelnice a vajíčka, na zasmažení zelí (val.).

zahybák 1. nůž zavěrací, křivák, kudla (val.). 2. koláč z rezné mouky, s přehnutými okolky a nadívaný (Brň.).

zahýňat, dur. slov. zahynút: Už ty staré zvyky zahýňajú (val.).

záchlad, zachlazení (záp. Mor.).

zachľopit dveři, přiraziti, přivřítí.

zachľoščit prase, zabiti (horn.).

záchod, západ: Už je slůnce nad záchodem (val., laš., jako v pol.).

zachodit: Zachodilo mně to dobře s tím mlékem = obchod se mi dobře dařil (slov.). Kde zachodíš? = kam jdeš? (Jicko).

zachopit nekoho doma = zastati (Kyjovsko).

zachoptať sa, zapackovati, brknouti (val.).

zachořený, chorobou zachvácený, chorý: No nepľač, Haničko! Dyť tak zachořená nějsi! (Slav. ČL. XI. 482). Máme to telátko jakési zachořené (val.).

zachořet = ochořeti: Mohľa by z toho zachořet (Slav. ČL. XI. 483).

zachřiplý, ochraptělý: Sem zachřiplý = chrapím (horn.).

zachtět sa: Zachtěli sa = zamilovali se (val.).

záchtivec, kdo by rád, comá druhý.

záchtivý, mlsný, bažný.

zachubľaný: Roby chodily zachubľané, enom nose im trčaly = s tvářemi skrytými do šátků (Slav. ČL. X. 379).

zachubolený, zamračený: nebe, člověk.

zachýlit, přivřítí: okno, dvěře (Jicko).

zachystat sa, zásobiti se: Mosíme sa zachystat na svátky (Podl.).

zachytit se: Ona k němu přistoupila, hrdla se ho zachytila (Suš. 109).

zajac domácí, králík (horn.).

zajačí zelé, oxalis acetosella (val.).
zajačina, zaječí sádlo i pečeně (val.).

zajačka, druh jablek sladkých.

zajakovač še, zajikat se, koktati (Lor.).

zajaňa, -ně, koza jak zajíc šedá (val.).

zajať: Smrt ho zajaľa. Býl velice zajatý = nemocí sklíčen.

zajati: V takovém zajaťu zme byli = tak zle se nám vedlo (val.).

zajda, břemeno, nůše (val.).

zajdák, mošna pastýřská (Kda I. 37).

zajděný: Tak daleko byl v tom lesi zajděný = byl zašel do lesa (Kda I. 91).

zaječí řepa, carlina acaulis (ND. 214).

zájemka: Z huse se pľati šestka zájemky = zájemného, když byla hus zajatá ve škodě (Mal. XXIII. 157).

zájesc, -i, závist (Dob.).

zajest, zajísti: Tu si, miľá, spočíneme, chľeba syra si zajíme (Bart. II. 37). Zajez si aj ty (val.; jako: zavdej, zakuř a p.). Zajédoľ sem si = trochu pojedl (Dob.). Už se zajedľ = už nejí toľik, jako z počátku, když přišel na lepší stravu.

zajch: Ovca zkapala na zajch = motolice (dok. 124).

zajíc, kámen z pod ornice vyoraný (Jevičko).

zajičí mléko, euphorbiacyp. (vých. Mor.).

zajičky, pl. m., delphinium (bot.).

Zajičky, vinohrad (Žeraviny).

Zajičorka, vrch (Lor.).

zajikat se, koktati.

zajkavec, -vca, kdo se zajiká: Starý brablec zajkavec (Suš. 697).

zajímat 1. Přišli na ně, přišli drábi, volečky jím zajímali (ve škodě poštížené) Suš. 182. 2. Zajímat koho = in die Enge treiben (laš.). 3. Zajímatj = utíkej (horň.).

zajít, -jdu: Noc, tma mne zašla v lesi. Cosi ho zašlo, že neide. Zatým ho smrt zašla = umřel. Až ho u milenky bíľúčký deň zašel (Suš. 552). Toho to zajde a druhého zas ono

= nemůže vykonati něco pro jiné zaměstnání. Šaty byľypľesnivinu zašľé. Ve všední deň sa už ľedačím zašli = obešli (Slav. ČL. X. 142). Šak sa já už bez vás včľl zájdu = obejdu (ib. 31).

zajoch, starý zajíc (Brň.).

zajtrek, zítřejší den; po zajtreku = pozejtřľ (Dob.).

zakáď, dokud: Ráda bych ho viděľa na svém chľebě, zakáď sem ešče živa (Jicko).

zákalec, -ľca, »brousek« ve chľebě.

zákalitý chľeb, který má zákalec.

zákampľ, kam nedosvěcuje slunko, stinné místo (záp. Mor.).

zakázať, -žu, poručiti: Zakázali na vojnu sedľáčkovi na vojnu (Suš. 107). Zakázal si u krejčľřa nový kabát = objednal.

zakázka, objednávka: Boty šité na zakázku; op. na trbú koupené.

zákazný, krásný »jako na zakázku«: Něčo zákazný jačmeň (Dob.).

zakeľ-zateľ, dokud-dotud: Zakeľ býľ Bazala na světě, zateľ býľo z Ozeľem ešče na ubytú (Vlk 85). Už k vám víc nepřijdu, zakeľ živa budu (Suš. 145, val.).

zakľadací vesta, v předu daleko přes sebe přeložená, s dvěma řadami knoflíků (Slav. ČL. XI. 273).

základ 1. koňům se »založiť« seno za řebřík; mají základ. 2. fant: Kdo ti kázal trávu žati, musíš za to základ dati (Suš. 189).

zakľadat, založiť: Hajný zakľadal krmivo srněť zvěři (za žebřfk) Pittn. VI. XVIII. 516. Vozka vozkovi zakľadá = dá příprež, když nemůže do kopce neb uvízne. Jak býľa tá bíďa, zme se ich neco nazakľadali = napodporovali zálohou. Květ zakľadá = přerozuje se v ovoce. Husi zakľadajú už křídľa. Prasa zakľadá na sádlo, na slaniny (val.).

zakľadať sa, založiť sa, sázeti se, vsaditi se. Zakľadá se mu v krku, má založené v krku = otekľý krk.

zakľadať si na něčem, pyšniti se čím: Ten si zakľadá na svých peně-zoch! Enom si toľik nezakľadaj! Nech

si žádná panna v lásce nezakládá (Bart. III. 315).

základka 1. příprež na pomoc, když nemůže vyjeti. 2. sázka, die Wette: Pije jak o základku (pol. zakład).

základna, sázka: Měli základno štvrtko piva = založili se vo štvrtko piva (Maš.).

základní sláma, která se »zakládá«, dává za žebřík dobytku v zimě (han.).

zaklaměť sa na besedě = zaškře-
čať sa, zaseděti se (val.).

základník v. střecha.

záklechta = záhuščka (v. t.).

zaklesnout, uvázati uzal: Zaklesle mně tři děti po ceři na krk (Maš.).

zaklinač, -a, čili vodič mračen kroupových může krupobití od polního osení odvrátit a na pusté hory odvésti (Kda II. 274).

zaklíňat sa = zaklíňati se: »Nech sa hned propadnu!« zaklíňá sa (Slav. ČL. XIII. 373).

záklópka = náočník, v. stroj na koně (III. 16).

záklučitý: Do Medřiča ide cesta moc záklučito = má mnoho oklik (Jicko).

zakľudif, zavěsti: Kaj mě zakľudiť (laš.).

zákluka, záhyb, zatáčka cesty (Jicko).

zakľuznať = zakuznať, zauzdit koně (han.).

zaknúť = zaknúť: A byla jedna mynařka, zaknuła sveho synačka. (Suš. 779, laš.).

zakochať se koho, zamilovati se: Panny se ho zakochały (Suš. 28).

zákoľ, zátočina, záhyb: Ta řeka dělá samé zákoly (Kt.).

zakolačat, -ám, dokola zatřásti, zatřepati čím (Kt.).

zákolník, hřeb zastrčený v »sražku« (konci osi); je-li široký, se střeskou, slove záblatník, záblatnica (v. vůz II. 21).

zákopa, příkop u silnice.

zakopať se: On se zakopava = »zahazuje« (laš.). Zakopál sa s tým handlem = přišel na mizinu (val.).

zákorník, pták sitta caesia (Zl.)
zakosatěný, na způsob kosáku ohnutý (Kt.).

zákotek, hřeb, kterým se pluh na hřideli pomyká, aby se buď plytčeji n. hlouběji orati mohlo = pomykel (v. t.).

zákovka 1. horní kroužka, kterou upevněná kosa na kosisku; dolní slove »kukolík«. 2. zákovka s křiváka = kutí.

zákožní hlísty = srnice, »když se dítě vykoupe, vylezou z pod kůže«; *zákožní krev*, teče z rány nehluboké; *zákožní voda*, dešťová nebo sněhová, vsáklá do horních vrstev země (Zl.), pol. voda zaskórna, ze které vyvěrají studánky.

zakráčat, -ám, zakračovati, zastávati: Zakráčá ho = běře v ochranu. Dycky ho zakráčá = omlouvá (Zl.). Esli tá chasa dělá čertovinu, ešče to zakráčajú, prej sme byli sami takoví (dok. 198).

zakrádat se, tajně dostupovati: Zakrádál se na nás. Děšč se zakrádál, afe minul (Zl.).

zakrámnůt, chřestivě zakousnouti: Pes zakrámní kuře. Zakrámní do jabka (Kt.).

zakřapený, ochraptělý (val.).

zákravka, nakrájená zelenina do polévky (laš.).

zakřibit se: Řež sa už pěkně zakřibiła, je zakřibená = vyrostla v chumáčky, křibky (val., laš.).

zakřivat, poléhati, kránkeln: Pořád zakřivá (sev. Mor.).

Zakřízí, trať (Počenice).

zakrnúsený, zakrnělý, zaškrdlý (laš.).

zakrosnat: Zakrosná to moc místa, a přece se to tam všecko neskosná = zabere, nesměstná (Kunštát). Hal-mara be zakrosňala v seknici moc placo, máme jo v síni (Maš.).

zakřoupaný, umazaný (záp. Mor.).

zákrucák, nebozez (Vck.).

zákrut, oklika: cesta na zákruty: serpentiny (val.).

zakrvavit: Můj milý se juž oženil, moje srdce zakrvavil (Suš. 340).

zakryvačka, překrásně vyšívána

plena, kterou krsná (kmotra) na křtu dítě zakrývá (Podl.).

zakůd, dokud: Zakud jsem byl malý, nestydl jsem se vás (Kda I. 162).

zakuklit, šátek pod bradu křížem pak vzadu uvázati (záp. a sev. Mor.).

zakúláný, zaválený od koulení se po zemi: pes (laš.).

zakúpený, zamluvený kupcem u prodavače (val.).

zakurif v peci, zatopiti (horň.).

zakusovat: Pije mléko a zakusuje chlebem.

zakuř koňa, vraziti hřebík mimo roh, zajeti koňovi.

zakutat se do stohu, zahrabati se (dok. 88). Ná, co ty ležíš v peřinách zakutaný až po krk (Slov. obr. II. 125).

Zákúť, trať (Zl.).

zakuzňaf koňovi udidlo = zakuzniť koňa, zauzdití (val.).

zakvasiř na chléb, udělati kvas (val.). Na chléb zakvasila (Bart. I. 91).

zakvitaf: Zakvitaj bělučkým kvítečkem (Suš. 438; var. prokvítaj).

zaky, pokud: Můj otec k tomu, zaky je živ, nesvolí (Kda I. 234).

zakým = dokud (horň.).

zakypaf: Všecko zakype vapnem = zastříká, zamaže (laš.).

Zaľána, pl. n., trať (Otrokovice).

zaľapat, zamazati, zamatlati: blatem, maltú a p. (Zl.).

zaľavař, dopalovati, dožírati: Ně. zaľavaj! (laš.).

Zaľázní, trať (Šelešovice).

zálečník, zálečník, tanečník při muzice (Prostějov).

zaľedvá, sotva: Ináč byste k nám zaľedvá našli cestu (Slav. ČL. XI. 178).

zaľedváde, sotva kde (val.).

zaľéhat: Starý mladé nic nevěř, zálehá jí ode dveří, t. j. cestu ke dveřům (Suš. 151).

zaľehnůř: Kráva zaľehla králíka = přilehla a zadusila. De zaľehne pleva, netřeba tam chřeba = zabere místo (Vlk 12). Smutek zálehł mu srdce (val.).

záľehnuř sa, zavrhnouti se: Do kožucha záľehli sa molé, v syře červi (val.).

zaľeknúř sa, lekem na chvílku býti omámen (val.).

zaľepiř, *zaľepniř*, lepnutím (udeřením rukou za týlo) zabiti: Zaľepiř králíka; rozdíl: zaľepiř = zaklížiti (val.).

Záľesi, trať (Vizovsko).

Záľeši, pole za »Léčami« (Vizovsko).

Záľešná, louka (Zl.).

zaľeř: Krév ho záľeřa = dostal chrlení krve. Na koho's, Maruško, na koho's voľala, dyž ti tá vodička ústa záľeřala? = když se's topila (Suš. 126).

zaľeřeř: Já tam zaľeřím = zaběhnu. Jozefe, zaľeř na vodu!

záľety, pl. m., i coll. pl. záleta = galanda: Chodí na záľety (val., laš.). Mach zavdy si zašřl v noci k Rozině na záleta (Vlk 41).

zaľhaná, smyšlená výmluva: Mosím si najit nejakú zaľhanú.

zaľhávka = zábarka: Aby měřa zaľhavku, řikala, že pujde na vodu (laš.).

záľibka, záľibení: Měř nad tím záľibku (N. Město).

záľik, slavnostní uzavření cesty svatebčanům.

záľišenyř šátek = »po hanácku« zavázaný.

záľoh 1. = základka, sázka: uďeřaf záľoh = vsaditi se (val.). 2. zástava, fant: Daj nám děvča, daj nám záľoh, že's na panském trávu žaľo (Suš. 190; rus. zaľog).

zaľomiř, *zaľamovat*, 1. spínati: Stojí tam děvčeka, zaľamuje ruky; zaľamuje si jich za svoju hľavičku (Suš. 123). Sednul na stoličku, zaľomil hľavičku = seřpal ruce za hlavu (Suš. 147). 2. ustanoviti: Pokuty 4 funty šařránu l. 1566 kníže Frydrych Kazimír zaľomil na toho, kdo by se opovářil ve Fryštátě u Těřina mimo dům obecní vína dávatí (arch. I. 128).

zaľomit se do práce, s chutí se zabratí.

záloška: Udělali si zálošku, kerý sa spáci, že zaplatí 100 zl. druhému = podmínku, sázku (vých. Mor.).

Zálošky, pl. f., trať (Blansko).

zaľožít 1. připřahnout druhou spřež na výpomoc, dáti základku: Pomožte, pomozte, alebo zaľožte, ať moje koničky nestojá na mostě (Bart. II. 313). Moja milá má štyry voľčky, ona zaľoží přes ty kopečky (Suš. 459). 2. dopůjčiti peněz, kolik komu chybí: Zaľožím ťa. Je-ji ti o peníze, zaľožím ťa (Vlk 34).

zaľožít se 1. Zaľožil by sa za teba něhdo = garantovati, ručiti (Dob.). 2. vsaditi se: Zaľožme se! Já se nezakládám. 3. do čeho = dáti se: Už to přivezu všecho, dyž už sem se zaľožil do toho (laš.).

Záľučí, na Záľučí, trať (Vizovsko).

zaľučít sa: Rolí sa zaľučilo, když osení hodně vzrostlo, jako by se proměnilo v louku (val.).

zaľúchať sa, zamáčetí se (Vck.).

zaľuplivý, dřevěná nádoba (putna, čtvrt), která má záľupy (val.).

záľupovitá dlažka (podlaha), má záľupy, odstávající třísečky, které se snadno zabodnou v bosou nohu.

záľupy, záděry, místy odbortěné dřevo v starém náčinu dřevěném: Za tím jedním záľupem ostal dukát (ve staré čtvrti, na kterou švec dukáty měřil) Kda II. 62.

zaľuščit, zabiti, den Garaus machen (val.).

záľušek, zadní líšeň (val.) vůz V.

zaľútit si: Zaľútila si to velice, že jí to diťa umřelo = zabylo jí líto (Vych.).

zaľútit sa nad nekým = slitovati se (Vck.).

zamanulý, umíněný (Slavkov).

zamarašený, zaprášený (laš.).

zamárnit = promárniti: Všecy peníze zamárnit (val.).

zamastilka, durancie (Brň.).

zamatlát, -tlu, umazati: Nezamatli se!

zamazat: Zapoměl sem na to jak by mne zamazál = do čista (Zl.).

Zámčisko, jméno několika vrchů, na nichž stával kdysi zámek, hrad.

zamčít, zamknouti: Zamči očka svý. Zamči si ho (srdce), zamči na devět zámečků, a já ho odemču teňučkú slámečkú (Suš. 335).

zamdľeť = omdleti (val.): Zamdľeľa v kostele.

zámečnický t. pomocník, tovaryš.

zaměřaný: Skřich byl zaměřaný, vlezlo do něho právě 18 měřic (Slov. obr. I. 25).

zámeť, -mťa, m., závěj sněhová: Tam ležel zameť sněhu. Byly veľke zamťe (laš.). — Jinde: *zámeť*, -i, f., a *zámet*, -a, m.: Cesty byly samy zámetry (dok. 166).

zamhľeť sa: Enom tráva zefená v očách se jí zamhľeľa (Bart. II. 35).

zamilovat: Tak nás milý Ježíš, tak nás zamiloval (Suš. 51). Zamiloval si ju král (Suš. 8; ne: se do ní!). Zamiloval som si černojojké dzevče (Suš. 403).

zamimlaný = zašišmaný, zamatlaný (Brň.).

zamírat oči, zamhuřovati, zavíratí: Oči se mi zamírajú.

zámis 1. nátěsta vodou v díži rozředěná (pak je kvas), 2. bláto, které se najednou »zámísilo«, rozdělalo na cihly (Jicko).

zamísit na chléb, na koláče = udělati těsto.

zamířat, zamíchatí, zatočiti tekutinou: Rak se zamířal v moři, a hned se všeci raci sešli, t. j. zamíchal mořem (Kda I. 86).

zámiškové střevíce, jirchové s přeskami, nahoře červeně lemované (han.).

zamklý, pass. = zamčený: dveři (val.).

zámluva, die Verantwortung: Myslim, že pro svoje děti nebudu měř žadnej zámluvy, dobře sem ich vychoval (laš.).

zamohlý = zámožný (val.).

zámora, zmofený člověk: Chodí zámora. Modrý jak zámora. Ty zámoro! = zdechlino.

zamořit, umořiti: Zas ju zamořil ten vřid (laš.).

zamraščený, ubřečený, uplakaný (laš.).

zámraz: set na zámraz, pozdě na podzim, když zrno již nevejde.

zámrazek, zákrsek, zakrnělé ovoce i zakrnělý člověk (Kt., Dop. I. han.).

zamrazgý, zamražený, zaražený: Ostal celý zamrazgý (Vah.).

zamrazit: Malé chlapce i mladé psíky »zamrazují«: prostrčí je tři-krátě po sobě hlavou kolovou; tím je »zamražený«, nechytne se ho již střelená ani tatá (LN. I. 237, val.). Zaříkáním může se zloděj zamraziti, t. j. zastaviti, že zůstane jako zmrtvělý a s místa se nepohne (Mor. lid 181).

zamřet 1. oči = zamžit, zamhouřiti: Spi, Janičku, spi, očička zamři (Suš. 509). 2. omdletí: Zamřel (horň.).

zamrhanec, zakrslé jehně (val.).

Zamrkáky, pf. f., vinohrad (dok. 192)

zamrknút, zatměti: Mosěl sa dobre ponáhlat, aby nezamrkl (vých. Mor.). Zamrkl šohaj mezi dolinama (Suš. 403).

zámorsk maľ na oku = jakousi vadu jako bělmo (Dob.).

zamružit oči = zamhouřiti (horň.).

zamrzgý, zakrsalý: Ovoce ostalo zamrzglé (Zl.).

zamuchlaný, všecek zaobalený v šátky (Zl.).

zamurisaný, zašmouraný (Df.).

zamúřit oči = zamhouřiti (Zl.).

zamútit vodu, zakaliti (horň.).

zamuždít, zabiti: prase (laš.).

zamykací, co se zamyká: komora, hůra, nůž.

zamykač, nůž zamykací, kudla (záp. Mor.).

zámyselný, podnikavý: Můj není nic zámyselný (Zl.).

zámysla, -y, m., záchtivý, kdo si pořad něco vymýšlí, to ono chce (val.).

zamyšlená, těhotná: Mám ženu zamyšlenou (Mor. lid 103).

zamžit oči, zamhouřiti: Má oči zamžité. A jak máti oči zamže, dost sa synek hľadu namře (Suš. 502). Zamža oči bych to našla (Slav. ČL. X. 133).

zanášat sa: Tak sa to zanášalo ten oheň jak v Nověj Dědině (Vah.).

zanáška 1. horní půda ve mlýně,

kam se obilí zanásí, 2. dřevěná nádobka s víkem ve mlýně. 3. nážitek trávy (v. travná plachta). 4. opálka (Opav.).

zanebezdít, zanečistiti se: Moc ovec se zanebezdí do prašivky (val.).

zanečuděný, zanečistěný (N. Město).

zanědač, nedopustiti (Lor.).

zaneplešený: Žito zaneplešené, plevelem (neplechou) zarostlé.

zanest sa: Ai maľá noška sa zane = obtíží, když se dlouho nese (val.).

zaněvidžeč, oslepnouti: Zaněvidžil na obě oči (Lor.).

zanezdravený, nezdravý (Vck.).

zaním (i pol.), pokud (Lor.).

zanocovat někde, zůstatí do noci: Zanocoval v Iesi (val.).

zanosit: A ja ten chodniček kamenim zahažu a trnim zanosim (Suš. 361).

zánovní kabát, ještě dosti nový.

zaobléct, *zaoblékat* děti, ošatiti (val.).

zaoďatý, kdo má dosti oděvu, šatstva (Dob.).

zaoďet, přikryti: diťa na koľébce (val.).

zaonačit: Šak já to sama včil ináč zaonačím = zařídím (Slav. ČL. XI. 178). Tož to já musím nejak zaonačit (ib. 273). *zaonačit,* popraviti, ozdobiti, ale též: dobytek sa zaonačil: zamatlal.

zaopasek, zápas, potyčka: Mnohý člověk musí vést zaopasky s duchy (Vyhl. VI. XIX. 1116).

zaopatřat = zaopatřovati (nemocného): Dy mě zaopatřali (laš.).

zaosáčit sa: Jedľa sa zaosáčila = padající zavěsila se za jiné stromy (val.).

záosek = zákolník (v. t.).

zaozibat: Zaozibalo mne v ruce (Zl.).

zapacknút, *zapackat,* *zapackovat,* klopýtnouti oč: Zapackl o prah.

zápač, -i, f. 1. stráž, na kterou slunce nedosvěcuje: Strom neporoste v chladněj zápači (op. oslúní, úpek) val. 2. strana od slunce obrácená,

stinná, severní: Vokna só na zápač (Jevičko).

zapáčiť sa, zalíbíti se (slov., val.).

západ, po předložce nesklonné: do západ slunce, po západ slunci.

Západa, ě. trať (Dobromělice).

zapadat: Žena zapadá, je zapádající = těhotná (N. Město).

západlisko, propadlina na poli (laš.).

zapadnúť: Kde to zapad? = popadl. Zapadli zloděja na komoře = postihli. Zapadnúť sa kde = zmizeti, ztratiti se (val.).

Západy, pl. m., trať (Blansko).

zápal, zapálení vnitřní (sev. Mor.).

zápalec, -lca, zlobivec (záp. Mor.).

zápalek, *zápaľka*, zapálené ovoce peckové, počínající zrátí. Střešně byly tepru zápaľky, tepru se zapalovaly, a už ich otrhali (Zl.).

zapaleněc, -ňca, zapálený, zardělý člověk (laš.).

zápalestivý, kdo se snadno zapálí (rozpálí) hněvem, náhlý, zlobivý (Zl.).

zapalovat sa: 1. Střešně, trnky (vůbec ovoce peckové) už se zapalují = začervénávají, počínají zrátí. 2. Což sa budu zapalovat! = usilovati se, drápati se. Nezapaľuj sa tak o to, néni ti nic po tom! = neujímej se toho tak horlivě!

zápaľy, pl. m., červánky: Veliké zápaľy, veliká zima.

zapamatlivý, zapoměnlivý: hlava (Zábřežsko).

zapámbovat se: Ani sem se zapámbovat nemusela = Boha se dovolávatí, věrovati se.

zápar, zapaření: Jak budě tak přšet a slunce do toho svítit, přijdě na kobzafě zapar = brambory se zaparí a budou hñiti (laš.).

zapáraf: Zapará mu za nohty = zachází mu za nehty, je s ním zle (Dob.).

zápařka 1. zasmažka (laš.). 2. smažená krupice (han.).

zápas: Kde je pěkná roveněčka v břehu (v kopci), tam zápas = ovce sa zapasú, pěkně popasú (val.).

zápaskovať, zápasiti (val.).

zápasnica, -e, zástěra (val., laš.):

Nosiła jabľečka v zapasnici (Suš. 494).

zapásť: Pod' mi zapásť krávy! t. j. popásťi zatím za mne, než pojím a p. Prošit' mne, abych mu zapásit', že sa půjde podívat' dóm (val.). Ovce sa zapasú = vypasou a stloustnou (val.).

zapasy: Janku, pojď zapasy! = potýkat se. A už byly zapasy = v křížku (Slav. ČL. X. 373). Ja, což sa budem mezi ně míšať, máme ze svým zapasy = co dělati (ib. XI. 324).

zapauzit, *zapauzovat* vůz = náklad (seno, slámu, obilí) pauzem přitáhnutí (vých. Mor.).

zápečí = zákamní (v. t.).

zápečky = *přepečky*, *opekaľky*, trnky nebo hrušky v sušárně »zapečené«, na polo usušené (Zl.).

zapeřit 1. zahraditi, verschallen. Zapeřit dverí = zazditi. 2. zapeřit sa = zakořeniti se: strom.

zapěstky, pl. f., štyle (val.).

zapchľý, pass. = zapichnutý: Měl v patě trn zapchľý (val.).

zapinadľo, v. pluh 7.

zapinák = kotuľa (v. t.).

zapínání, významu konkrétního: Má zapínání u kacabajke na boku (Mal. XXIV. 343).

záplata, zaplacení: Dostaneš dobrou záplatu.

zaplatit: Nebude-li kapca stačit, zaplatíme patama = utečeme (Bart. III. 770).

záplátka, zaplacení daní, úrokův a p.: Obife, to je tak na záplátku (laš.).

zaplavit: Dětma's moře zaplavila t. j. zavražděné tam povházela, až po moři plavaly, je naplňující (Suš. 3).

zapleciť mašíka, vraziti mu nůž za plece místo do malé komory, nedokonale zabiti (val.).

zaplesnivět: Prachu nasedá na prádlo a potom do toho zaplesniví. On je dobrý člověk, enom tá sakra v něm nikdy nezaplesniví = rád sakruje (slov.).

zaplést se: Zapletl se s řečó = něco vyprávěl a ztratil nit' (Maš.).

zapleščiť 1. Já sem rychle dvéře zapleštil a utíkal do jizby = hřmotně

zavřel, zabouchl (Kda II. 257). 2. oči komu = zamazati, podplatiti. 3. z. koho udeřením zabiti: zajíca.

zapletáky, pl. m., halabur, kterou si děvčata v lelíky zaplétají (Dob.).

zapluskat, obmítnouti, poházeti něco blátem (Btcha).

zapohánat: Oraj, oraj, můj synečku, oraj za vodú, a kdo tobě zapoháná, dyž já nemožu? (Bart. I. 77).

zapohoršit sa, pohoršiti se, pohněvati se (Vck.).

zapořit si, upříti si, aby se něco stalo (val.).

zápoľé, -á 1. zápas, 2. mírná hádka: Měl s ním zápoľé (val.), 3. U Bazaľů měli zápoľé s chystáním na svadbu = práci (Vlk 59), 4. zalíbení: Má v holuboch zápoľé (Slav. ČL. X. 37). Jaké ten má zápoľé v koňoch! (Vlk 19).

zápolit s někým, nakládati, zacházeti: Hodnú ženu's dostal a tak s nů zápolíš! (dok. 93). S dobytkem musí po tichučku zápolit, tož se nezvěří (dok. 243).

zapomenutý, zapoměnlivý: Náš staříček už je velice zapomenutý. Mám zapomenutú hlavu.

zapomět, zapomenouti 1. Zapomět sem u vás fajky. Zapomět si vzít provázka. Aby nezapomněl svojěj frajirenky (Suš. 281). Ešče zapoměla věnečka zeleného, prstenečka zlatého (Suš. 449). 2. Zapoměla *ditate* v komoře = nechala ho tam odcházejíc — zapoměla *na dita* = nenakrmila ho a p. Zapoměla *svačiny* doma = nechala jí doma státi, nevzala jí s sebou na pole — zapoměla na svačinu = nenachystala jí.

zapomínat se: Pěkně praví lid o vášnivci jakémkoli, že »se zapomíná«, a o zemřelém dokládá: »Musíme už zapomenout, že se zapomínal, Pán Bůh také zapomíná naše hříchy« (R. a Ž. 94).

zapomínka, pozdní jahoda. Kdo pojí zapomínek, stane se zapomětlivým: Ten pojedl zapomínek! (Slav. ČL. XIII. 374).

zápora, kus dřeva dubového, otesaného, kterou se zastrčí dvěře: Zá-

poru zastrčit, odstrčit (Vah.). Bylo to pod záporú = tajilo se to (val.).

zapošťávat, zanedbati: Zapošťával som to (Dob.).

Zápotočí, pole za potokem (Vizovsko).

zapotrošit sa, někde (v hospodě) přes čas pobýti: Hodně se's tam zapotrošil! Člověk sa nekde zapotrošil, a už sa chvíľa ztratí (Zl.).

zápověď, kde zapověděno pásti: Voľy byľ v zápovědi. Jakmile se první ozimina s pole sklídila, obecní představenstvo učinilo zápověď; zapovědělo totiž pásti na strništích (Mor. lid 55). Srovn. odpověď.

Zápověď, trať (Blansko).

zápověděné dni, dies nefasti, v něž buď některá práce nebo žádná vůbec konati se nesmí (LN. II. 151).

zápověděť si, zakázati, zamluviti si: Zapověděľ sem si dvě prasata z teho chovaňa (Vah.).

zápovědní voda, ve které se nesmí chytati ryb.

zapovídka, přípověď, slib: Němam s ním žadne zapovídky (laš.).

zapovrhat, opovrhovati: Včil už naské súkno zapovrhajú (Slav. ČL. X. 299).

zapracovať si: »Nemožu si zapracovať!« naříkají žebráci.

záprašky, pl. m. (zaprositi) nebo *výročka*, otčenášky za zemřelé v neděli a ve svátek v kostele modlené (laš.).

zapravít 1. toporo do sekery = vpraviti (val.). 2. Jak se nemoc do něho zapraví, tak ho smrt' nemine (laš.).

zapřaž, -že, zapřažení 1. přípřež (horn.), 2. udělat' něco na jednu zápraž = jedním tahem, bez přestávky (Vah.). Vařa na jednu zapřaž = na celý den hned ráno navařené jídlo (laš.). Srovn. vypřažka.

zaprchnutí, *zapřchat*: Chvaľa Bohu, pěkně nám zaprchlo! Na vesno nám letos často zapřchalo.

zapřihlý pass. = zapřažený: Voľky zapřihľ (val.).

zapřihnút se: Čarodějnice ukradla hospodyní, na kterou se zapřihla,

pometlo = umínila si jí škoditi (Mor. lid 146).

zapřít 1. vráta, dveři = zastrčiti, zavřít na závoru. 2. nemocného do řbeta, aby mohl seděti (Vah.).

zapřít se koho, zřící se: Potym se jim šelma zapře (Suš. 392). Sám pan Ježíš zapřel se nás (Suš. 776). Zapřel se víry, zapřel se Boha.

zaprodaný, od prodavače kupci zamluvený (val.).

zaprošit = poprositi: Pěkně ho zaprosil (val.).

zaprseň, -sně, f., záspí, náspa (Žďár).

zaprtek, -tka, zkažené (shnilé) vejce.

zaptat, poprositi: Zaptaj ho! (val.).

zapustačít si: Něk děti, něk si trochu zapustača = zadovádějí (laš.).

zapustatěný: Bylo to zapustatěné = zarostlé lesem (horn.).

zapyřit sa, začervenati se (Čejč).

zára, záře: Dzevečka, bílá zára (Suš. 452, horn.).

zarábat, nakládati, zacházeti: Dosi bude s ním horší zárábat, než on věčil se mnú zárábá (val.).

zaradit, pomoci: Kdo ešče neco měl, zaradil druhém. Jak si kdo mohl zaradit, tak si zaradil. Nemožu si zaradit na krávu (Zl.).

zaratit něco, založiti někam, kde toho nelze najíti (val.).

zarazit: 1. Oves neurostl, sucho ho zarazilo. 2. Tu sobotu před novou nedělí, kteráž jest první neděle v měsíci září, zarazí se hora, od kteréž doby lidem cizím do vinic vcházeť se nedovoluje. Toto zarážení děje se způsobem slavnostním (LN. II. 14).

zarážka v. pluh 7.

zařečnovat sa: Veď už táhne na desátú! Jak zme sa zařečňovali! = za řeči zapomněli na čas (Slav. ČL. X. 378). Tatíček sa zařečňovali s Matyjú (ib. 133).

Zářičí, pole za řekou.

zářida, zařízení, pořádek: U nas (v obci) něni zařidy (laš.).

zaříkavý: Poradiťa mu jakási stará baba zaříkavá = co zaříkává, zařikačka (Slav. ČL. X. 370).

zařinat se, zařezávati se: Vuz se zařina do blata (laš.).

zárobek, výdělek (laš., horn.): Chodí na zárobky.

zarobit, *zarábat*, vydělati (val., laš., horn.): Zarobím si groš. Ten je zarobený = má už dost (Dob.).

zarodit = obrodit, ovoce míti: Šak sem byla zarodiťa červenýma malinama (Suš. 322).

zarosty, pl. m.; V prkně z prostředka kmene ode dřeně řezaném bývají léta na plocho, které se pak, na př. na podlaze odštěpují (val.).

zarostlý, vousatý: Je zarostlý jak žid. Zarostál do zezava = měl zrzavé vousy.

zarostupka, druh jablek; mají stopku zahnutou, zarostlou.

zarondit: Tu směnku zarondil na úradě = nechal z neopatrnosti tam, nevezal jí s sebou.

zarovno = zároveň.

zárožník v. střecha.

zarub, -u 1. rozhraní dvou lesů různých majetníků (aleje) Df. 2. Ptáčník v haluze od kmene počínajíc až po větve věže záruby, do nichž narstkrá vějic (Zl.).

zaruba, ohrada, plot kolem pole, aby dobytek na ně nevcházal (laš.).

zarúnit: Zákopy (u cesty) sú zarúněné = bahnem zanesené (Zl.).

zarůst, -u, plevel: Ten zarůst vytrhávajú (val.).

zarušat, -šám (rušit): A hnedkaj rybaře čluny zarušali = zatahovali na vodu (Suš. 186, laš.).

zarúšat šaty, zarousati, zamokřiti rosou.

zarútit, zasypati; zarútěný (zarúcený): potók, rybník atd. = zanesený, zasypaný, zabahněný.

zaruž, -a, pryskyřník = žarúžek.

zarva, výmol: Voda zrobiťa zarvy do břehu, do poľa (Kt. z Ostrav.).

Zárybničí, pole za rybníkem (v Měříně: Zárybník, v Zárybníku; tak i Zabrána, v Zabraně).

záryja, -e, rozsedlina v Radhošti (val.).

zárypa, hluboký příkop (val.).

zarýpaný = zaskřítaný, špinavý: dítě (horn.).

zarza, -e, rez (laš.).

zarzavka, zertzavka, zrzavka, stojatá voda zrezovatělá (laš.).

zasedat čím, nasazovatí plod: Proč kalino neprokvétáš, malinami nezasedáš? (Suš. 322). Býlym květem prokvitaj a jablčkem zasedaj (Suš. 437). Strom, který stojí prostřed ráje, červeným jabkem zasedaje (Suš. 38). Blýská-li, když kvete hrách, nezasedne (Mor. lid 87). Letos nám zemňáky málo zasedly.

zasedavé hrušky, které pro trpkost špatně se hltají, »v krku zasedají«.

zasej (slov., val., laš.), *zasejky*, *zaseky* (laš.) = zase.

zasik = zas (Tišnovsko).

zasiplý, chraptivý.

zaské, *zaskék*, *zasek* = zas (Btcha).

zaskočif: »Zaskočilo ně pod mostek«, když vltne kousek jídla do průdušnice (val.).

zaslúžený: Je zaslúžený trestu, odměny = zaslужuje (val.).

zasmaženica, zasmažená polévka.

zasmažka 1. jíška. 2. druh tance (Bart. II. 406).

zasměť, -i, f., snět v obilí (záp. Mor.).

Zasměta, přijmení.

zasmoligať sa, zasmoliti, ušpiniti (val.).

zaspaf 1. usnouti: Obá dvě zaspali. Zazpíval sláviček v zeleném hájíčku, probudil Janička, Janiček Aničku (Suš. 155). Lahnuť som si a němóhoľ som dúho zaspac (Dob.). 2. spáti přes čas a tím něco zameškati: Já sem nezaspala, ja sem skoro staľa (Suš. 558). Včifléj děti nastávajú, otčenáše zaspávajú (Suš. 46).

zaspivřed, *hieracium pilosella* (bot.).

záspja, pl. záspje, závěje sněhové (záp. Mor.).

zastání: Otec má zastání od syna = syn ho zastává v práci (N. Město).

zastarať koho, starostí komu nadělati: Jeden (z dětí) mne zastará, tak, druhý mne zastará tak (laš.).

zastarať se, pojmuti starost: Král na vojnu zavolaľ, sedláček se zastaral (Suš. 107). Tak sem sa včera zastarala, jak bude! (val.).

zastaf 1. Bečka zastaľa celú hradskú, co byla tak veliká = ležela po celé silnici na přič (val.). 2. překvapiti: Zastál zloděja na komoře. 3. býti s něco, míti něco na starosti: Ten už neco zastane! = vykoná řádný kus práce. Téj práce on nezastane. Toho já sám nezastanu = neokonám. Všecko sám mosím zastávat. Domáci prácu si žena sama zastane. Děvčica mne už ve všem zastane. 4. = vystáti, vytrpěti: Na té robotě člověk mnoho zastál (záp. Mor.).

zastátý, posud nevyplacený: Má u něho zastátú službu, úroky.

zástava 1. na zástavu mele mlynář, který nemá stálé vody, 2. zácpa v těle (val.).

zastavif sa: Za chudobu sa žádný nezastaví = nezastane se chudobného (Suš. 783).

zasten = týž (Btcha).

zástěra, za stara šátek vůbec; posud: zástěra bílá = bílý šátek na hlavu na znamení smutku o pohřbě příbuzného (Jicko), vyšívaný šátek na hlavu (Vyhl. VI. XVIII. 1050).

zástolé, místo za stolem: Potom si posedali hosté do zástolé (Slav. ČL. X. 383).

zástolníci, obecní úřad o valné hromadě za stolem sedící (arch. I. 107).

zástraž, -e, f., stav z desek ve vodě: To se udělala ve vodě taková zástraž = daly se do desky, aby se voda zvýšila, v níž by se opraly ovce před stříháním (Jimramov, Pav.).

zástěžka v. střecha.

zastříněný (stříň): Je zastříněné = na vodě tekuté se chytá led (Dob.).

zastřkadlo, držátko na péra ocelová (val.).

zastřkovadlo, závora u dveří (Brň.), **zastřóhnóť** olůvko = ořezati tužku (Btcha).

zastřučený: Už je rýv zastřučeněj, idem ho sadit = už réva pučí, raší (dok. 146).

Zástruží, pole za struhou (Tlumačov).

zastůľ = zástolé (v. t.): Pľny zastůľ ich tam sedí (laš.).

zastúpit: Kráva zastúpila kráľka = zašlápla (val.). Zastúpiť někomu cestu = vstoupiti do cesty. Zastúpiť koho = ujmouti se někoho. Zastúpili ešče to eksekuci = přešli (Jicko). Dřevěná rozeschlá nádoba horkou vodou se zastúpi = srazí se, že pak už neteče.

zasvěcený deň, sváteční: Včera bel zasvěcené deň (Suš. 604).

zasvítit se, zatřpytiti se: Zlatý prsten zasvítit se (Suš. 114).

zašacený, šatstvem zásobený: Nevěsta je dobře zašacená (Vlk 83).

zašantročíť: Všecko ľacno zašantročíť, aby měť zač piť = prodal pod cenou (Vlk 87).

zašcerčet, zašterkati, zarachotiti: Uderila sem sa do dveří, tak mně zuby zašcerčely (slov.).

záščip: Má na něho záščipy = s kopce (N. Město).

záščipit = naštěpovati: hrušku (val.). Ten je záščipený! = všemi mastmi mazaný (Vck.).

zaščoglat, zatáhnouti: Zaščogleť za kločko, esle só doma (sev. Mor.).

zašipat, zašpiniti: Kdo mojí galance fěrtúšek zašipal (Bart. III. 737).

zašipat = zašipat (Kt. z Ostrav.).

zašišmat, zašpiniti (záp. Mor.).

zašif: Ludom huby nezašije (aby nemluvili, neklebetili) Vlk 104.

zaškaredit se, škaredě pohlédnouti: Na mně se nesmí ani trošku zaškaredit (dok. 149).

záškleba, červánky večerní: Na západě je záškleba, budou větry (Telč).

zaškrátaný, uskřítaný, ušmíraný (val.).

zaškrený: Když je země ztvrdlá následkem dešťův a náhlého oschnutí, >je to také zaškrené<, tvrdo se to kope i oře (Df.).

zaškrľaf: >Nezaškrľaj!< o mlsném, který chtějí pohľízi na jídlo (Vah.).

zaš kudlý 1. zarostlý, vousatý: Ja, čěrt-yž by řa poznal, dyž si zaš kudlý tajak židačisko! (Vlk 90). Škrábál ho (dítě) zaš kudľú bradú po lícoch (Slav. ČL. XII. 132). 2. hubený, zakrslý: prase (val.). To dlóhy

obili se lepší mláti jak takovyto zaš kudľy (han.).

zaš kutiř, zavrbit, zaš kvarit, vyvésti něco (jako >š kut< dělává): Ten š kutina zas cosi zaš kutiř (laš.).

záš kvara 1. mrzutost, hádka, hněv (val.). Princ už dávno znamenal, že matka královna měla na jeho ženu záš kvaru = zlé oko, s kopce (Kda I. 187). 2. paskuda, nezbednost: Pačoľci vyvaďali na přastkach zaš kvary, a čim věc zaš kvarili, tym miľešší byli (laš.). 3. kdo něco zaš kvaril, nezbedného vyvedl (laš.).

zaš ľapit = zaš ľapnouti: Janoš kova kráva zaš ľapila páva (Bart. II. 50).

zaš múraný, omouněný v obličejí. Srovn. uskřítaný.

zaš uchtaný, umouněný v šatstvu. **zaš ustiř**: Krév ho zaš ustiřa = zalila (Vlk 107).

zaš vrligař, zaš veholiti: Zde onde zaš vrligař ešče nekerý ptáček (Slav. ČL. X. 371).

zař, — zaju: pes, husa, kráva zaje = otvírá hubu těžce oddychujíc (val.). Ledva řaje = dýchá (laš.).

zátaha: To bylo zátahy = opletaček (Přerov).

zatahovat: Rybáři, zatahujte mořel = roztahujte síti po moři. Ponejprv zatahli t. síť (Suš. 86). Zatahni už jednúc to hrdlo, voře = umkni (Vah.). Potynka je rozeschlá; dě jo do vode, habe se zatahla (Maš.).

zatahýc!: >Šijem boty do roboty — zatahýc!< při tom se udělá rukama jako švec, když zatahuje dratev (Slav. ČL. XII. 188).

zatarasený, zanesený: zákopa smeřtím, bahnem (val.).

zatarastit, něco někam založiti, že potom nesnadno nalězti (záp. Mor.; na Brň. zatarazdit).

zatarmanif: Kajs mi to zatarmaniř? = zaratil, poděl (laš., val.).

zatasený: Ma zuby (škraně) zatasene = zařatě, zatisknuté (laš.).

zařaf: On koničkovi zařaf, na kerchovo pospichař = dal ostruhy (Suš. 92, laš.). Vřed ho zařaf = popadl. Zatiná sa v řeči = zajká se (Jicko).

zátěrka 1. mléčná polévka, do níž se zatře trochu mouky. 2. máčka na zelí (= záhuščka); zatřít zeře (Frenštát). 3. = stěrky (v. t.) val.

zátesek, *záteček*, vrub vytesaný (slov.).

zatínat sa, lekati se, zajikati se strachy (val.).

zatička (zatpať = zacpati), zácpavka, na př. u kamen zátvora, jíž se zastrkuje trouba (laš.).

zatisknúť hubu, pevně zavřítí (Podl.).

zatisnúť = zatisknúť, zatlačiti: Nězatisni mě = neumačkej (laš.).

zátká, hadry, jimiž se zatkává trouba od kamen (Lor., horn.).

zatkať 1. zacpati: zátku (špunt) horn. 2. Okynko něbylo zatkane = zastřené (laš.).

zatkýl, pass.: dveři zatkýle = zatkané, zapřené (val.).

zatknuť se, zadusiti se (Jemnice).

zاتمět: Zatměli zme v lesi = tma nás zašla. Nechodte, zatmíte!

zátočina, vír v řece.

zatočif: Ty průtky sa musíja zatočif do šátka = zavinouti (Slav. ČL. X. 373).

zátoka, louka, okolo které voda se otáčí (N. Město; i jméno trati).

za toľko, že = jenom že: Na Lhotky je hodinu, za toľko, že je to do kopca (horn.). Srovn. o toľej že.

zatonúť, pobořiti se do bláta, do louže (Vah.).

zátop = zatopení; pl. *zátopy*, doba denní, kdy se v jizbách zatápí (val.).

za to že = protože: Tady može byt kdysi rovina, za to že voda to vymílá (slov., val.).

zatpať, iter. *zatiťpať*, zacpati (laš.).

zatrápený, euf. zatracený: Zatrápená tá jedľa, dyž se nic nezefeňá (Suš. 264).

zatrápenúcný, přezatrápený (val.).

zatrápif = utrápiti, usužovati: Měľa sem taky boľ, mysľeľa sem, že mě to zatrapi (laš.).

zatrásť sa: Šak na mále sa zatrásť, že sa vykřísáľ = o málo bylo, málo chybělo (Slav. ČL. XI. 435).

zatrávený, travou zarostlý: pole, zemáky, atd.

zátřepka, mouka, kterou se »zátřepává«, zavařuje do polévky (val.).

zatrhať = zadržovat (val.).

zadržovat 1. v řeči = koktati (N. Město). 2. Ešče pořáď zadržuje do němčiny = poznati z řeči, že je Němec. 3. pomlouvati: Co enem pořáď na mňa zadržujete? (Vck.). Starý Křupaľa o Antošovi nechťeľ ani čuť, a dyž, tož naň zadržáľ = mluvil proti němu, haněľ ho (Slav. ČL. XII. 131).

zatrísniť, zanečistiti: Žaludek se zatrísni (záp. Mor.).

zatrif sirkou ve stodole, ve slámě = zatrousit a tím zapáliti (val.).

zatrmat: Až semkaj mňa zatrmati = zadržmáceli (slov.).

zatrňit zahradu, trním ohraditi. Já tobě chodniček trním zadržním (Suš. 290) = nastavím trní, abys po něm nemohl choditi.

zatrúsit, z neopatrnosti kousek hořlaviny upustiti do hořlavé látky: Zatrúsit ve stodole (z dýmky, sirkou). Daj pozor, ať nezatrúsíš!

zatuď, zatím: Ti zatuď pojedli (Kda I. 169).

zatuřit = potupiti: Zatuřit tým dědinu (val.).

zátvor, -a, pasť na tchoře, potkány a p. Má otvor se zvláštní spouštěcí deštičkou, která zapadne, když tchoř vleze.

zátvora 1. = zátvor. 2. posouvací trámec, kterým se v noci uvnitř zapíraly dvěře. Chlévové dvěře zavírají se na noc z nitra křížem: s vrchu se spouští *zátvora*, napříč se posouvá *zátvora* (slov.).

zatrvdaf: Turkyň už zadržvdaľa = zrála.

zadržvdavý, trochu tvrdý.

zatyčif: Když víno dozrává, vinohrad se zatyčí, je zatyčený: hotař (hlídač) uváže na vysokou tyč jablka a zeliny na znamení, že se do vinohradu nesmí.

zatykat 1. Okna malé máte, dvěrka zatykáte = zamykáte závorou (Bart. III. 225). 2. »Už ňa dech zatyká«, praví zádušlivý (val.).

zátým 1. sotva, jakmile: Zátým svítá, už každý běží k potoku sa umyt (val.). 2. než: Zátým som sa oblékoľ, maľ som už nĕskoro (Dob.).

zatyňuf, zatonouti: po kofena do bĕlata (laš.).

zatyť: Hus zatyĭa = sádlem se zadusila.

zauctovať, vzdáti úctu (Dob.).

zaušnice, pl. f. = myši: dětem vyvrhne se na krku boule, provalí se, a zas druhá (záp. Mor.).

zautřek = zítřek (laš.).

zavadiĭka, jméno hospod u silnic.

zavadiť: »Kdo se radí, nezavadiť.«

závadka: To byly edem závadky = záminky (val.; srovn. *zavést se*).

zavádka, zvláštní hodový tanec (Mor. lid 66).

zavádnuf, trochu povadnouti: seno, utržený list. Obilĕ zavádne, dyž je sucho (val.).

závaĭa, černý mrak: Černá závaĭa šĭa (val.).

zavaĕný 1. Celý svĕt je zavaĕný = zachmuřený, zamhlený (val.). 2. = zavalitý, tělnatý.

zavalit sa, *zavaĕovat sa*. 1. Vymeno sa krávĕ zavalilo = oteklo, zavrtdlo. Má zavaĕný krk = otekĭlý (val.). Zavaĕuje sa mu na lícu taká hrĕca = narůstá (Dob.). 2. zavaĕovať, přeložený kraj přiřívati po ruby (val.).

zavařit někomu něco, prodati věc špatnou, sobĕ nemilou: Šak to nekom zavařím! (Zl.).

zavarovat: Ľetos je špatná zima; esli bude bai leto takové, tož Pámbu zavaruj! = opatruj (val.).

zavazat, překážĕti, v cestĕ býti: Uhnĕte, nezavazajte nám! Di nezavazaja! Dĕľúho jím starý Machaĭa nezavazáľ = brzo po té umřel (Slav. ĀL. XII. 75). Dyž mám líĕit a mazat, on mí přiřjde zavazat (Bart. III. 345). »Sak už vám tu nebudu dĕľúho zavazat!« (kdo, věda, že jest druhým na obtĕž, hodĭá odejĕti, nebo tušĭ, že brzo umře).

zavázaf: Zavázáľ si s ňú svĕt (o »důvěrnĕ« známosti).

závazek, křestní dárek od kmotrů = vázanĕ (Vych.).

závdanek = závdavek.

zavdaný, trknutý, podnapilý (N. Mĕsto).

zavdat, závdankem dáti: Navrať mnĕ, má milá, co sem ti zavdal. Nezavdal si mnĕ jenom prstýnek (Suš. 597).

zavdy znamená více než někdy a ménĕ než často: Chodívá k nám zavdy. Zavdy tam bývám. Zavdy přiřli na besedu.

zaveĕerit sa někde, do pozdnĕho večera se zabýti: Zaveĕerit sa u nás (val.). Dyž sa na poli zaveĕeritĭ (Vlk 12).

zavedĕa v. ve dnĕ.

zavĕřit se: Zavĕř se, že nepovĕřĭ! = zavĕruj se, řekni »na mou věru!« (ND. 40).

zavĕřucha, -y, m. 1. neposeda, 2. kdo všĕcko »zavĕrušĭ«, založí (val., laš.).

zavĕrušit, něco někam založitĭ, poďiti: Je to kdesi zavĕrušenĕ = nelze toho najĕti (val., laš.).

zavĕrušit sa, zabavitĭ se, zdržĕti se: Vřeci tam byli, enom Paveľ s Frankcem sa desĭ zavĕrušĭli (Slav. ĀL. X. 303). Janek nezavĕrušĭľ sa při muzidze tak dĕľúho jak prvĭí ráz (ib. XI. 179).

závěs na oknĕ, co vpadá v pant, naĕ se okno zavĕšuje (laš.).

zavĕsĭť = obĕsĭti: Můj by ma zavesĭľ (Dob.).

zavĕsĭtý zámek, visací (Vah.).

zavĕst: 1. Dyž sa syn žĕníľ, zavĕďľ mu otec ĕaĕupu = věnoval, odstoupil. Já sem mojmú zavĕďĭa svoju polovicu (v manžĕlských smlouvách pro přířpad smrti). Já jí nic nezavodím = nezadávám. 2. Co s ňú zavedeš? = pořídĭš. Milý hospodáři, co si s tou holubicĭ zavedete, když vám jí chytĕnu? = co si s ní postĭhnete, naĕ vám bude? (Kda II. 179)

zavĕst se, *zavodit se* 1. pospĕšĭti si, ponáhĕti se: Zavedte se! Zavodĭ sa honem! Āistĕ sa zavodĭľ = velmi si pospĕšĭľ (val., laš.). 2. Zavĕďľ sa k nĭm na besedu = dělal, jako by byl přiřel na besedu, ale chtĕľ si vlastĕně namluvĭti dĕru. Vedĕľ, že

chlapíci sa k ním zavédli, aby Janka snadněj vyľúdili z domu = vzali si záminku (Slav. ČL. X. 299). Zavédli sa, že kupovat tele = vešli pod záminkou, ale chtěli něco jiného (Zl.). Přijely do města a zavédly sa ge Křúpaľom, že kúpiť súkna na papuče (záminka : matka přicházela s dcerou za synem Křúpalovým) Slav. ČL. XI. 227. 3. Sem í prikazovala, aby sa s tým odrhú hrubě nezaváďala = nepouštěla (val.). Zavédla sa s ním = udělala si »důvěrnou« známost. Dyby sa s ním nebyla zaváďala, nemusela na to přít (val.). A jak bech neplakala, dež poctivá néso; zavedla sem se s milém (Suš. 412). Je s ňou zavedenej, euf. má s ní dítě (Mor. lid 103).

závija, -je, koza »zavitá«, t. j. s černou hlavou (val.).

zaviják, koláč složený na způsob zavřené knihy (han.).

zavijanka, otep slámy pomrvené.

zavijat, čepiti nevěstu (Df.).

zavírat na kolo, na dvě kola = zahamovati vůz (záp. Mor.). Kněz mšu sv. zavírá = končí (Suš. 23).

závirka, když nevěsta ženicha ke dveřím vyprovodí, dvěře za ním zavírá: Rečnovalí spoľem na závirce (vých. Mor.).

zaviřovat = zavíratí: Do komurky ich zaviřuju (laš.).

závis nad vodú, křoví nad vodou visící (val.).

Závisť, trať (Rovensko).

závisťa, -tě, m., závistivec, závistivý člověk (od Bzence; na záp. Mor. závista).

závistif, záviděti: Un nam to zavisti (laš.).

závistno je mu to, dyž vidí . . . = budí to jeho závist (val.).

zavíšif pole, postavití na něm vich od škody, zahájiti (Zl.).

zavitčané dítě = neslubné, dítě zavítky (laš.).

závitek, sochor, kterým se přitahují řetězy na voze naloženém.

závitka, svobodná matka (slov., val., laš. i pol.), protože nesměla nositi lelíka (copu) spuštěného jako

dívky svobodné, nýbrž zavítý a otočený kolem hlavy jako ženy vdané.

závitkovité dřevo = poslunité (v. t.) laš.

zavívat, profukovati: Je mně hrubě zima, větríček zaviva (Suš. 180, laš.).

závlač, -e, f. = závora (val.).

závlaka, *závlačka*, dřevěná závora ve dveřích; otvírá se železnou »klučkou« (val.).

závlakovat pluh, dáti na vláky (v. t.).

závlažka, zavlažení: Pošli na pivo na zavlažku (laš.).

závod: »To já edem pro závod prodávám, abych neco od lidích dostál = abych se mohl zavést, na oko, pro jméno, abych zakryl žebrotu (Vah.).

Závodí, pole za vodou.

zavodif sa, pospíšiti si, v. zavést sa (val.).

závodné děvča, vábivé, vábné (val.).

zavoněť, zasmrádnouti: Maso zavonělo (han.).

závozník, svořen zastrčený na konci rozvory (v. vůz III. 14).

zavracať dobytek, obracetí od škody na pastvě (val., horň.).

Závratě, pl. f, les (Vizovsko).

závratina: Ma tu rofu v takej zavratině = u lesa, kam vzduch dobře nemůže ani slunce (laš.).

zavratif se: Hlava se mi zavratila = dostal jsem závrať (laš.).

závrbek, pastvisko vrbovým proutím ohrazené: Společně tu na těch závrbcích dobytky své mají pásti (Tov. 229). 2. trať u Nákla a j. (Kt.)

zavrhnuť sa: Moľé sa zavrhli v kožuše, červi v syře. Stoklás sa v zemi sama od sebe zavrhne (tak o rozplemenění každého hmyzu a plevele).

zavřif: Zavřeli zme si moc statkuóv = na zimu ponechali (Dob.).

závrřitý: Dvůr veliký, pěkně závrřitý = který lze zavřiti; *závrřitý*, který jest uzavřen (Vlk 46).

Závřší, pole za vrchem.

závrtek, jeskyňovitá prohloubenina, vodou kolmo do země vyhlo-

daná, jakých je hojně ve vápencových horách mor. Krasu.

zavůrka: Hrách na Třebicku se seje do zavůrky, t. j. zaseje se a zaore.

zavzať se: Obilí se zavzało = ujalo, zakořenilo se (laš.).

zazavdánčit něco, dáti závdanek na něco.

zazdrok, zázrak: Aťe zazdrok! aťe zazdroku! říká se tom, komu se divíme (Lor.).

zazdžěť: Zazdžioł na trńu = zachytil se. Zazdžiovo to do potoka = zabíhá (Frýdecko).

zazerzát, zarezavěti: Nůž zazerzá (dok. 238).

zazíměť: Kobzoľe ešče v zemi zážima = neporostou, zakrnějí pro zimu (laš.).

zazimovat: Nevím, bodeme-li můct letos dobře dobetek píco zamemvat = budeme-li mít dosti píce na zimu pro dobytek (Maš.).

zazírat, uzrávati: Na písečnaté půdě spíš zazírá (Jimramov, Pav.).

zazizovat, zvědavě na něco pohlédati (Kt.).

Zázmoľa, -á, pl. n., vinohrad za zmolou (Osvětimany).

Zázmoníky, pl. m., trať (Bořetice).

zazobaný, zámožný: Ti sú zazobaní!

zazolít (zal), ušpiniti: košufu (laš.).

zazpívat: Kohút ho (čerta) zazpíval, tož musěl kameň zhodiť, t. j. zazpíval právě, když čert kámen nesl, »překvapil« ho svým zpěvem (val.).

zázrak, nadávka: Di ty zázraku škaredý = maškaro!

zazvihnúť: Ančo, poď mi zazvihnúť! = pomoz mi vyzdvihnouti na záda nůši trávy.

zažehnávka, skrovný pohřeb, pokropek.

zažef, -žnu, zapáliti: stodoľu (han.).

zažgnút brávka, zabiti (Vyhl. VI. XIX. 41) Srovnej: džignót = bodnouti, pichnouti (Btcha).

zažinat: Zažínaj, zažínaj, budeš dobrá žnica! Žněte, žněte, dobře zažinejte! (Suš. 557).

zažírka, mrzutost (laš.).

zažit: Měl zažit rozumu a utéct. To sem zažila strachu! (dok. 15). Aťe zme tam zažili! = »vystáli«.

zaživný, kdo si musí živnost vyhledati.

Zážleba, -bí, pl. n., trať (Polešovice).

zažúřený (žúr), zakalený: voda, pivo (val.).

zbačit něco, znamenati, zpozorovati (slov., val.): Janek to zbačil, že mu chce odjet (Kda I. 191).

zbadat = zbačit: Naša pani čujno spí, ona zbadá, že's to ty (Bart. III. 736). Už zbadáť, co je = vyrozuměl (val.).

zbáhnút: zbáhl si neco, zbáhlo se mu nečeho = zmyslil si, zachtělo se mu.

zbajdat, smysliti něco (laš.).

zbaľáchať koho, naplašiti, poblázniti: Zbaľácháľ děvčicu (Slav. ČL. XI. 484). A šak to ten Jastřabík ho tak zbaľácháľ (Vlk 58).

zbandóchat, pokaziti: Te's to práco zbandócháľ! (Maš.).

Zbavce, pl. m. trať (dok. 189).

Zbavít se, zabaviti se: Chvíľa se zbavi = mine (laš.).

zběhlý: Súsed je zběhlý takových věcí.

zбекnúť se: Zle je, dyž se kravy zбекnu, t. j. daju hlavy dohromady a hrozně ryču (Vyhl. VI. XIX. 793), což prý se přiházelo, když stádo přišlo na zbytky po zabitém dobytčeti (arch. I. 25).

zberky, -ů, nasbírané ovoce opadalé (Zl.).

zběsnělý, šílený: Žena jako zběsnělá si počínala (Kda II. 111).

zбestvený do čeho, dychtivý čeho, bláznivý do čeho, »zažraný« do čeho (laš.).

zбіhat 1. koho, sháněti: Po celém trhu zme vás zбіhali = běhající sem tam hledali. 2. = zdvihati (záp. Mor.).

zбіlko, zбіlečko, stéblo: Nemáme zбіlka tráve (han.). Sázi marylánek po jednom zбіlečku (Suš. 251). Dítě mělo ručičky jak zбіlečka (dok. 9).

zбірания, odběračka, vrzení.

zbírat sa, -řu (val.) 1. Jak zme sa zbírali = měli zdavky. 2. Setí sa zbíře = pěkně roste. Hodně sa ten ogar zbíře = sílí po nemoci. 3. Zbíře sa mu to = hnisá. 4. Budě se nam třeba zbírať = mříti se k odchodu (laš.).

zbiť: Zbilo nám = potlouklo. Zbité boľo krúpami šetko (horň.).

zbla = zblů: Kaj jaku zblů po zbíře (laš.).

zbledať, blednouti: »Ach mľč, neplač, má miľá dēvečko, aľ nezbledne tvé červené líčko!« »A proč by mně líčko mé zbledaľo?« (Suš. 306).

zbledený = zbledlý: Očka nevyspané a zbledené líčko (Suš. 472).

zblednúť s instr.: Líčkem zblednúť (Suš. 169).

zblíknout, zablédnouti: Jenom sem ho zblík (Zábřezsko).

zblina, *zblínka*: 1. = zbla, smetka: Pľove tam ve viuč jakasi zblina. 2. kapka: Něni ani zbliny vody (laš.).

zblík, -a = zhláň, prohlubeň v potoce (Vych.).

zblíknút: náhle se vznítiti a praskajíc shořeti: Roždí v kamnoch hned zblíkne. Stodoľa zblíkľa. Svíčka zblíkľa = náhle dohořela. »Boľo tusté, prehoreľo, cenké ľenem zblíkně« t. j. měl mnoho a všecko utratil, to málo, co ještě nyní má, mu na dlouho nevystačí (Dob.).

zblo: jemnějšího zbla = druhu (N. Město).

zblůvitý 1. obilí = silné steblem. 2. maso = vláknité (val.).

zblůzať, -ám = zbůzať, zbouzeti (Slav. ČL. X. 466).

zblůzniť koho, vynadati komu, vyplísniť koho: Zblůzniť ho pod světem (Vah.).

zblůňať = zglůňať, zbouzeti (val.): Kdo hledá, co neschoval, zblůňá n. zglůňá. Zblůňali, aľe nic nenašli = slídili (Vlk 91).

zbobrovat, spadnouti: Zbobrováľ ze schodů (Zl.).

zboj, loupež: Na zboj sa pobírám (Bart. II. 54).

zbojstvo, zbojnictvo, vražda, hrubstvo (val.).

zborek, -rka, steblo, lodyha (Zábřezsko).

zbořit: Jak do komory vkročila (nevěsta), hned svůj vrkůček zbořila = rozmetala ozdoby hlavy (Suš. 433).

Zborovce, pl. m, trať (Blansko). **zbozuet**, dováděti: Děti, nezbozujte pořád! (záp. Mor.).

Zbožensko, trať, bývalá osada Zbožná (Zl.).

zboží: Vedle obilí Slováci, Valaši a Laši (tito výhradně) říkají *zboží*: Pacholek řekl, že mu sám všecko zboží vymlátí (Kda I. 184). Pašla volečky ve zbožiu (Suš. 1115). *Zemské zboží*, poklady v zemi ukryté (val.).

zbrčeny = zbrklý.

zbrchat sa, zdrobň. *zbrcholít sa*, ^o brati se, zotaviti se: Už sa trochu zbrcháľ (po nemoci, po ohni a j. škodách). Při pěkné pohodě možná že nekerá rež sa zbrcholí (slov., val.).

zbrřidit se (břed), vztéci se, zblázniť se (záp. Mor.).

zbroja, -je, zbroj: Tlačí-li řa zbroja moja? (Suš. 173). Budu v poľu ľehat, zbrojú se přikrývat (Suš. 590).

zbrojí, coll. n. = zbroj: Že by za ním zbrojí nosil (Suš. 105).

zbrůdit se (břudný), seškareděti: Jak sem byla mľada, to sem byla řvarna; a včilej sem je stara, to sem se zbrůdila (laš.).

zbučna, *zbučně* hleděť = z boka (Vah.).

zbudovať si, sjednati, koupiti si: Hospodář i krávu si zbudoval (Kda II. 124). Zbudováľ sem si nový kabát (Zl.).

zbuňdarma sem toľik peněz utratil = nadarmo.

zbujač, -e, coll. f. = zbojnřci (laš.).

zbuřit 1. bouřením probuditi. 2. Mléko od černé krávy zbuří vřed = zbudí, způsobí (Mor. lid 297). Zažehnávám tě, vřede, z řehokoli si se zbuřil (Mor. lid 207). Zbuřily se mi hlísty (val.). Zbuřená matka, nemoc řenská, jeví se ujímáním v řivotě, velikými bolestmi (val., horň.). Jak sa větr zbuří, tož chodník zadře (zavěje (val.).

zbušit na něčem = míti užitek, výdělek: Na tech koňoch málo zbušíte! Moc na tom nezbuší! Ten zbušíš! = vydělal, iron. nic (Zl.).

zbúzat, zbouzeti: Co zbúzáš? = shledáváš.

zbyčef: Volek, jak se dluho něvyřeže, potom zbyčí, t. j. dostane býčí podobu, hlavně velikou hlavu (laš.).

zbyčif sa: Kráva sa zbýčí, když neostane stelná a zdivočí (val.).

zbyknout: Keré ste to zbykl? = smyslí (Maš.).

zbyť: Pachoľek zbýl u hospodára ai na druhý rok = zůstal. Nemohl tam zbyť = ubýť, »vydržeti« (val.).

zbytečný, nádherný, zbytky, přepych milující: To byli zbyteční fude (laš.).

zbytek: Že by ma ruky zbytek boľety, to ni = příliš (val.). Chválí sa zbytkem = příliš. Valíš jím zbytkem ješť = příliš mnoho, že toho nesnědí (Jicko). Je zbytky rozpustny (laš.).

zbytí: Potom teprú s něma nebylo zbyti = »k vydržení«.

Zbytká, coll. pl. m., trať (Vizovsko).

zbytkovať, dělati zbytečné věci, dováděti: Nězbytkuj, ty zbytečnikul (laš.).

zbyťovat (é), zjednati, opatřiti si — rozbyťovat, rozmarniti (Jevičko).

zbývaťa, -y, m., kdo rád (v hospodě) zbývá, se »zapotroší« (Jicko).

zbývat: Lid museľ robotu a všecky jiny povinnosti zbávat (Vyhl. II. 75).

zbývať sa, příti se: Aľe co sa budeš zbývať; přecěj to vím lepší než ty! (val.).

zdájny, scheinbar; zd. věc, wahr-scheinlich (Kt. z Ostrav.).

zdáľa = zdálša, z větší vzdálenosti (val.).

zdáľava, veliká vzdálenost.

zďaleky, ze *zďaleky* = z daleka: Ze zďaleky sa pošklebovali (Slav. ČL. X. 32).

zdáľka = zdáľava: To je zdáľka do téj Prahy!

zdání, zpráva: Dostali zme zdání, že . . . . (Podl.).

zďaňovaný, na zďavání: šaty zďaňované = svatební (val.).

zďara: To je čistá zďara! iron. = nezďara (val.).

zďarebnif sa, státi se darebným (Vck.).

zďariť sa, přihoditi se: Dyby sa vám tam zďariľo fť. Všelico sa zďariť (val.).

zďasit, zďaseny, zďesiti (horň.).

zďat se: Co se ti nezďal = co »ti napadá«. Ani by se nezďalo = ani by nepomyslí, neřekl.

zďavati, oddávati: Devět mužů si ty měla, s žádným zďavaná nebyla (Suš. 3).

zďaviť: Sedľa na zem, daľa si hrnec meze nohe a zďaviľa ho koľena-ma = sevřela, přitiskla (Vyhl. I. 46).

zďavka (val.), *zďavky* (pl. f., slov.) = oddavky: Po zďavce ujel král sám do svého hradu (Kda I. 132).

zďavkovy: Jeden prsten byl zďavkovy = snubny (Kda II. 29). Mám ešče zďavkovy šate (Maš.).

zďedit: Na tem moc nezďedi = nezíská (sev. Mor.).

zdechľa, -aľa, malé a slabé nebhubené dobytče: Kupuje takove zdechľa. Kusek masa za takeho zdechľaťa (laš.).

zdechľačeny, zlenošeny (Vck.).

zdechľačisko, veliký lenoch: Ten Antoš Trčáľkú, veď to je zdechľačisko (Slav. ČL. XIII. 112).

zdechľák 1. slaboch: Un je zdechľak na prsa (val.). 2. lenoch: Ozeľ je takovy zdechľák (Vlk 65).

zdechľovať, lenošiti: Včil enem zdechľuje a slámy križem nepřeloží (Vlk 86).

zdechľy, liny (val.).

zdechňuf, umřiti (o člověku, jako v stč., horň.). Přidáľ kúsek jaľovca, aby oheň nezdechľ (val.). V kamnech zdechľo. Světlo zdechľo = zhaslo (Zl.). Malíčkem potľáčáľ tabáľ, aby mu ve fajce nezdechľo (Vlk 88). Ani jedna hľava (naštěpovaná haluz) mi nezdechľa = všecky se ujaly, chlubí se štěpať (Zl.).

zdělaj = zdělá, vzdělí: Natáhnul sa ja zdělaj = jak byl dlouhý (Dob.).
zděláť, sundati: Zdělaj šátek! (s hlavy). Jura zděláť hrnek (Slav. ČL. X. 302).

zdělka = délka.

zdělmo, napozděl (laš.).

zděnica, zděná chalupa (val.).

zděř, -e, f., železný kroužek nebo železná obruč, kterou se svírá dřevo, mlýnský kámen a p., aby nepuklo.

zděrák, útěk (Vck.).

zděrba 1. mrcha, ničema (Frenštát). 2. coll. = luza (slez.).

zděřčák, veka ze zděrové (oděrové) mouky (laš.).

zděrec, -rca, m. 1. pole neúrodné, hrdelné (val.). 2. jemnější záboj konopný; jídal se, chutnal jako potlučený mák (han.).

zděrovať, *zděrešovať*, uháněti, utíkati (val.).

zděrygaf = zděrovať: Mach nadhodil si škrošiu a zděrygaf (Vlk 37).

zděščíť sa, dáti se na děšť: Možná že sa večer zděščíť (val.).

zděšenec, -nca, hypericum perforatum (bot.).

zdírat 1. maso, häuteln (Zl.). 2. = zděrovať, utíkati (val.).

zdívúriť, zdívociti (divúr): Léce jak zdívúřený (Slav. ČL. X. 382). Prasa bylo zdívúřené (ib. XIII. 418).

zdúrbať sa, namáhavě se zdvihnouti: Zdúrbať sa štracháť sa dóm (Vlk 39).

zdohnat nekoho = dohnati.

zdohodnot = uhodnouti (Brň.).

zdojky, pl. f., mlezivo (v. t.) záp. Mor.

zdolíť neco = zdolati, zmoci: Toho já nezdolíť (Jicko). Zdolil sem to práco (Maš.).

zdomnívat sa = domnívati se: Co sa ty zdomníváš, že já sa ti prosím? (Suš. 413).

zdomy = z domu: Idu včíť zdomy (Vck.).

zdovědět sa = dovědět se: Až sa mamky zdovím, teprv ti já povím (Suš. 371).

zdradlo, *zřadlo* = zrcadlo (Kt., (z Ostrav.).

zdrachtif neco, překaziti; nekoho od nečeho, odvrátiti, odraditi (han.).

zdrajý, *zdrát* = zralý (Jicko, laš.).

zdrap 1. neúrodné pole v břehu. 2. hubené dobytče: Kúpil takové zdrapy; za fatku ich dostál. 3. staré haraburdí.

zdrapák, útěk: Chłapi zažili rozumu a dali sa do zdrapáka (Slav. ČL. XI. 93). Dát do zdrapáků = utekl (val.).

zdrapit, dopadnouti, chytiti: Zdrapili ho (Df.).

zdrapit sa koho, zbyti: Tak, tak, že sem sa ho zdrapil (val.).

zdrápíť, ukrásti (val.).

zdrapovať, upalovati (val.).

zdrasnit: Von jenom ho zdrasnil, abe ke mně nechodil = přemluvil, odradil ho (sev. Mor.).

zdrav: »Zdraví zkazovali, zdraví čekali, zdraví poččávali, zdraví nosili!« a p. děkuje se tomu, kdo po nás někomu vzkazuje pozdravení, kdo nám půjčil peněz a čekal, komu splácíme věc, půjčenou, kdo nám pomáhal věc nositi. »Zdraví páni byli!« (vkoledě). »Zdrav se prošel!« »Zdrav's, Vašku, tancová!« říká se tomu, kdo maje někde nějaké pořizení, špatně pochodil (Zl.).

zdrávnout, ozdravovati: Ode dneška bodeš zdrávnót (Brň.).

zdravulký, hezky zdravý (val.).

zdravý jak rys, buk, cveček, křen, řepa, ořech, fik, výlupek, lusk, struk.

zdraža, -že, zdražení, dražota: To je zdraža, nělza teho ukupit (Kt., laš.).

zdrha: Maso tvrdé, jak zdrha (val.).

zdfháť, *zdrhnút* 1. Stisknutou hrstí strhovati listí s větve. 2. Švec zdfhá dratvu zdržkem = přetahuje nataženou dratev svinutým hadrem, aby srovnal smolu, aby zdrhnul silné vrstvy smoly (Slav. ČL. XI. 434). 3. utíkati: Zdfhali zme doľú grúněm (Suš. 536). Srovn. pol.: Dobrego człeka wąż się nie chytą, ino przed nim *dre* = ucieka (Lud IX., 1903 str. 65).

zdrhnút sa z čeho, vymluviti se: Ten sa ze všeckého zdrhne (val.).

zdrobit: Zdrobila mne zima = rozrazila.

zdrtky, pl. m. drobky, kousky v polévce (záp. Mor.).

zdrůzgať, -žďu: Div si nohy nezdrůzdál = nepolámá (Slov. obr. I. 326). Celý se zdrůzgal = potloukl, polámá (Kda I. 61). Krůpy všeko zdrůzgať. Zima ho zdrůzgaľa = zdrobila (val.).

zdržek v. zdrháť 2.

Zdubina, trať (Blansko).

zducněc po někom, okřiknouti někoho: Hospodyň zducněla po nich, hned přestali (Lor.).

zdučno, udatně (val.).

zdůpňat, zpráchnivěti (Vah.).

zdůrbat sa, zbrchať, zvetiť se z nemoci. Že sa's přeca zdůrbál! = zdvihl se a jdeš (val.).

zduvač, -a, atriplex (bot.).

zdůvat, utíkat: Ten zdůváľ, až sa-prášilo! (val.).

zdůvěřit sa, zborťiti se. Deska zdůvěřená = zborťená (slov. val.).

zdůžít (duha), sesílet: Od loňska jak zdůžít! (Vlk 17). Šak on chasníček bude chodit, až mu trošku nožčata zdůžá (val., horn.).

zdužněť = zdůžít: Dyby moh edem trochu zdužněť! = sebrati se (Vah.).

zdybnůť = *zgygnůť*, tajně vzít, ukrásti (laš.). Srovn. zgebnůť, zgabnůť.

zdybnůť se, zmizeti: Zdybnuť se a neni ho (laš.).

zdygnůť, klopytnouti (laš.).

zdýmat, ztěžka dýchat: Zdýme, jak krmná hus (val.).

zdýmít: Veď já sem zdýmít už hotové metly, euf. ukradl (Vlk 11).

zdýmle, pl. f., hubavice, pupence (laš.).

zdymnůť 1. utéci: Já bych z takovéj služby zdymnůť (Jicko). 2. = zdýmít.

zebranec, -ňca, nalezenec, Bastard (laš.).

zebrať se 1. Kdo má na sobě nějaký nový šat, tomu na Valašch, potahující ho zaň, říkají: Ve zdraví zedráľ, na nový sa zebraľ = zmohl (Mor. lid 102). 2. sejít se: Už se myslím nězeberem (laš.). 3. Zeber se a di! Zeberme se a poďme! Zebrali se a šli (stálé spojení). 4. oženiti,

vdáti se: Jak se zebereme, tak sa zedereme = do smrti nějak užívme (Vck.).

zebzduříc še, začítí vzdorovati: Zebzduřil še na to (Lor.); bzduřy = vzdory.

zedničina, zednická práce: Děľá zedničinu.

zedžoc, — zedžeu (oděti) zvléci (Lor.).

zěf, odtok z rybníka (Litovel).

zegzif se: Stádo dobytka na pastvě se zegzilo = zdivočilo a rozběhlo se, dalo se do střečku (arch. I. 25).

zegzuľka = zezuľka (laš.).

zehnať, zbuditi: Janek spáľ, až ho matka přišla zehnať g obědu (Slav. ČL. XI. 95).

zejít: Dyť ty mně nemožeš z mé mysli zejít, ani mně nezendeš (Suš. 342). Z mých očí nezejdeš (Suš. 383). Už sem zešel všecy hory = zobchodil (Suš. 551). Všeci si meslele, že až staré rečtář zhasne, že zeť jeho rečtarstvi nastópi; ale ono mu zešlo = selhalo (Vyhl. II. 29). Dobře sa nám to zešlo = hodilo. Šak sa ti to kdysi zende. Měľa sem galánů jak na trně trnek, včil by sa mi zešěľ ľedajaký synek (Suš. 235).

zejítá, -ě, schůze: Večer byla zejítá sousedů při společné večeri (Vyhl. I. 95).

zejítý 1. sešlý: střecha. 2. Tak sem zejítá z hábůch = šaty na mně sešly, sedraly se (Vah.).

zejma, zima (doba roční, hiems) — zima = studeno (záp. Mor.).

zelé = zelina: Má miľá má také zelé, co mne zhóji do neděľe (Suš. 152).

zeleňák 1. druh bramborů, barvy nazelenavé, 2. ořech zelený, ješťe v šupině.

zelenastý, zelenavý (val., horn.).

zeleňat = zeleňat se: Žita zeleňajú (Bart. II. 94). Už ty vššky zeleňajú (Bart. II. 226). Šůnečkó zachází, hory zeleňajú (Suš. 552).

zelenisko, zeleniny: Zelenisko by ženský sadily, ale nevijů jak (dok. 129).

zeľenka 1. zelené ještě ovoce peckové, 2. bledá, vyzáblá osoba.

zelenohlávek, *poterium sanguisorba* (bot.).

zelený: Jindra znala les, jakoby byla ze zelené krve, jak říkal hajný = myslivecké (Pittn. VI. XVIII. 515). Zelené svátky = letnice (R. a Ž. 32). Když veze hrnčír hrnce, hospodyně vytahují mu z fúry zeleného a dávají do koše, aby drůbež seděla = chvojí (Mor. lid 272).

zeľezo = železo: Zeľezá ostric chodzíja naši ľudzia, kedz majú orac = pluh, krojidlo a p. (Dob.).

zeľhat: Zemáky zeľhaly = nepovedly se tak, jak se očekávalo.

zeľi, pl. zeľa: Letos néjsú zeľa tak pěkné jak ľóni (val.). Když se zeľi do bečky nakládá, napřed *se nakrajuje* (hlúb se rozkrajuje), potom se strúže na struhadtoch (slov., val.), króží na kružadtech (han.), — *paží se* (= nakrajuje), potom se kruža na nožach n. na kružadľach (laš.).

zeľina, coll. = tráva: Obrali ňa na zeľině; vzali mně kosák nový maľovaný, aj šáteček vyšívaný (Bart. II. 325). Zeľina sv. Jana, *artemisia* vulg. Pl. zeľiny = léčivé byliny: V zahrádce růstly všelijaké zeľiny (Vlk 6).

zeľinastý, názelenavý (val.).

zeľinka 1. rosnička, 2. houba *agaricus flavovirens*. 3. druh hrušek.

zeľňačka, polévka ze zeľnice (zeľné vody) = kyselica (laš.).

zeľňák n. *zeľník*, koláč nadívaný n. pomazaný sladkým zeľím.

zeľnica, -e, zeľná voda: Jak nemáš gořalky, daj aspoň zeľnice (Suš. 445).

zeľnisko, pole, s něhož sklizeno zeľi (vých. Mor.; na záp. Mor. *zeľisko*).

zeľnuška = zeľňačka v. t. (záp. Mor.).

zeľný zub mu dochtor vytrhl, kterým se jídá zeľi = nerad jí zeľi.

zeľový: Já nésu zeľové = nejím rád zeľi; tak i koľáčový, saľátový a p. Mal. XXIII. 220 v. polívkový.

zeľviš, -a, druh révy, něm. Krachgutedel (Podl.).

zem 1. role: Mamy najatu zem. Zoraľ mi pěkně tu zem (laš.). 2. podlaha ubitá z hlíny.

zema = země: Tak ona (smřt) nim pere, ež se zema chvěje (Suš. 12, laš.).

zemákovica, zemáková polévka.

zembuch = ozembuch, malý, zavalitý člověk (val.).

zemědým, *fumaria* off. (bot.).

zeměhřyz, -a, lakomec, který by zem pod sebou hřyzl (Jimramov, Pav.).

zemľeť sa: Chľapi, cosi zmeľe! = strhne se, stane se. Kdož ví, co sa s ním zmeľe (slov.).

zemňačisko, pole, s něhož sklizeny zemňáky.

zemské ořechy, hlízy ořeš.

zeřnuť, *zřniť*, sříznouti (slez.).

zerz, -u, m. = rez; tak: zerzavý, zerzavět (Zl.).

zerzat 1. rezavěti: něž zazerzal (záp. Mor.). 2. řehtati: Aj zerzaj, zerzaj, můj koničku vrany (Suš. 206). Koničky zerzaju (Suš. 397, laš.).

zerzavka, kokotice (v. t.).

zerzoň, *zerzoch*, kdo má zerzavé vlasy.

zesobášit (sobáš), oddati: Za tichým Dunajem je tam knězů sedem, z tech nás zesobáší, moja miľá, jeden (Bart. III. 302).

zest, -sním = zjest, sněst (slov., val.).

zestátý: kůň, který se sestál, stáním zbujněl (Mal. XXIV. 340).

zestřnožiť, slátati: zestřnožil ze stareho novy kabat. Přece to jaksí strnožime = seženeme (peníze) laš.

zestupit sa: Deska sa zestúpila = srazila. Do rozeschlého škopka enom vody naľet, hned' sa zestúpi (vých. Mor.).

zešáľit sa: Ovca sa nám zešáľila = dostala motolice. Chodí jak zešáľena ovca ((Slav. Čl. XI. 49).

zeščíplavěť: Seno nevysušené doma zeščíplaví = stane se ščíplavým (laš.).

zešemřivá sa = svečeřivá (val.).

zeškohňat, ledajak semľeti: Zeškohňal na mľýnku žito (Zl.).

zeškorpiť se s kým, pohádati se (laš.).

zeškrknúť se: Ze susedu zeškrkly zmy se trochu = pohádaly (laš.).

zeškýriť se = zeškorpiť se, povaditi se (laš.).

zešuškať se s kým, tajně se umluviti: Už byli zešušكاني (laš.).

zešuvířet, zborťiti se: Deska na slůnci zešuvířela (val.).

zetknúť: Ceľú noc sem oka nezetkla = nezamhouřila (val.). Rozína do rána očí nezetkla (Vlk 59).

zetmák, setmívka, večernísoumrak: Přišel sem domu už v zetmák (Kt., laš.).

zetřít sa, pohádati se (val.).

zevla, y, m., kdo zevluje (záp. Mor.).

zeza: Aj krmu zeza rebrika jím brať (která byla za žebříkem) Dob. Je odkúďsi zeza Hradišča = z kteréi dědiny za Hradištěm.

zeziřava, člověk lakotný, který by rád všecko pro sebe druhým na škodu, který se dychtivě po všem shání, i krade (Zl.). Pol. zeź, zézek, šilhání: zezem patrzyc, šilhavě pohlížeti.

zezimět, schladiti se: Dnes tam hodně zezimělo.

zezobať, sněsti, vytrpěti: Och, co člověk musí čehosi zezobať na světě (Slav. ČL. XI. 322).

zezrnět: Chlapec na službě zezrněl = zjadrněl, sesílil dobrou stravou (val.).

zezuľa, -e, *zezuřena*, kokotice.

zezuřka 1. ajuga chamaepitys, orchis.

zežabíť sa: Dyž sní ovca paúka, zežabíť sa. Zežabené dobytče nebo zihličené má podobnou nemoc jako ječmer u člověka: krev se sráží v hrče (v. jehlica) val, horn.

zežera = dožera, mrzutost: To je hromská zežera s týma děcky (Vah.).

zežinka = míšanina, směska (oves s vikou), protože se sežíná na zeleno (Val. Klobouky).

zežit 1. spotřebovati: Ten má peněz, že jich ani do smrti nezežije (Zl.). Otec brzo zežije, co sem mu vydělal (Kda II. 88). Bazařka ukazo-

vala, co nevěsta všecko dostane, jak je zašacená, ani toho nezežije (Vlk 83). 2. *vystáti*: Nemožu ho ani zežit (Přerov).

zežochovať vlnu, vecpati do žochu (Vlk 47).

zežváchat, snísti plnou hubou (val.).

zežvachľat, pokrčiti: šaty.

zgarbat: To je gavanec jeden: druhým nepřeje, a sám dyby mohl všecko zgarbat (dok. 90).

zgarbnúť = skapnúť, zdechnouti.

Zgaboľ, přijmení.

zgaľe, pl. m., okále, oči (potupně) han.

zgaľganíť se, gaľganem, darebákem se státi (Kt. z Ostrav.).

zgaňat, sháněti, shledávati podezřele, slíditi: Co tam zgaňáš po peci? Co zgaňá po dvoře? Já vám dám zgaňat po vinohradech (Slov. obr. I. 12) slov., horn. = zglýňat (v. t.).

zgarb, -u, ob. pl. zgarby, i coll. zgarbí, starý nábytek, haraburdí (srovn. pol. skarb, poklad!).

zgarba, nadávka = ničema (Vah.).

zgazdovať, zahospodařiti (val.).

zgebnúť = zgabnúť = skapnúť, zdechnouti (val.).

zglgat, shľtati: Celej svět by zglgali = shľtli od lakoty (dok. 90).

zglm: To saně zglm zglm (zavádily o vystupující hroudu) a už bele v dolene (Mal. ČL. VI. 587).

zglomek chleba = gaval, kus (val.).

zglundať sa, skrčiti se: Dítě v perince mívá hlavu zglundanú = nerovno položenou (val.). Ležáť tam zglundaný na značky = schoulený (Vlk 41).

zglýňat = zblýňat (v. t.).

zgohrať = skuhrati: Pořáď zgohra a má všeho do Boha (Vck.).

zgomaf = zkoumati (han.).

zgraběť: Tak mnú zgrabí zima = lomcuje, drobí (val.). Mám zgraběľé ruce = zkrěhlé (laš.). Mám ruce *zgrabľé* jak kolky (val.).

zgrajfnúť, ukrásti (greifen?) Jicko.

zgrbľa, -y, *zgrbľaňa*, *zgrbľina*, *zgrbľík* = skrblík (val.).

zgrblík, zakrnělý človíček (Brň.). Srovn. zgrbnůt.

zgrbloš (zgrbnůt), zdechloš, churavec (laš.).

zgrbnůt, zdechnouti, umřítí (popupně) val., laš.

zgrejdít = zrejdití: Chlapci celé město -rejдили (Slav. ČL. X. 299).

zgréňat = všude slídití, sháněti se po něčem (Btcha). Viz zgrýňat!

zgrgnůt = zgrbnůt (Zl.).

zgrıntavka, slintavka, dobytčí nemoc v hubě (dok. 128).

zgrnatět, zgrnatělé dřevo = ztrouchnivělé (Jevíčko).

zgrúlat, rukou vyváletí těsto na podlouhlé válečky = zgúlat, skouletí. Také prádlo nakropené, k žehlení připravené zgrúrajú = svinou (dok. 105).

zgrýfat = *zgrýpat*, hupkem utíkatí (val.).

zgrýfiť = spiznúť, vzítí komu co (val.).

zgrýňata, -ly, m., tulák: »Zgrýňalo!« vítá se kluk, když se vrací z toulky (Jicko).

zgrýňat, -ám = zglyňat, zpouzeti: Co pořád' kdesi zgrýňáš? (Jicko).

zgrysnout: Haž budeš mět práznyho nácka, šak te to zgrysneš! = sníš (záp. Mor.).

zgulík = skrblik; *zgublena*, skrblá ženská (val.).

zgučít, v guču, hromadu stlačití: Z celých rolí ten dobytek se zgučil = do guče postřhal (dok. 241). Jednú se u nás chlapci zgučili = shromáždili (dok. 59).

zguhrák = skuhrák, skrblik, který stále skuhrá, že nemá dost (val.).

zgumy, výzkumy, výzvědy: Tá chodžila k vám len na zgumy (Dob.).

zgúmat: Co ten zasěj zgúma = zamýšlí (zlého) val.

Zgusta, příjmení.

zgybat, šetřítí nesmírně, lakotiti: Co Randýsek už nazgybál, a má sa při tom dobře (Slav. ČL. XII. 45).

zgybnůt 1. vzítí, ukrástí. 2. zgyblo ti! = selhalo (val.).

zgygtať, pokaziti (Václ.).

zgyňat 1. rejdití, skotačití: Děti

zgyňaly po městě (Slav. ČL. XI. 381). 2. utíkatí (laš.).

zgypy: Chodí enem na zgypy = toulá se po besedách (val.).

zgypat = chodit' na zgypy; uzgypaný = kdo mnoho chodí na zgypy (laš.).

zhabať, 1. úkradkem vzítí: Už to zasěj kdesi zhabál! (val.). 2. skonfiskovati (Df.).

zhaknůt, *zhakovat*, odraditi, odvrátiti: Zhaklí mne z toho. Zhakují mně lidi, abych si teho kostelníka nebrala (dok. 81) = zheknůt.

zhamovat, spoutati: Zhamované bék (Maš.).

zhánačka, přístroj z úzké desky as loket dlouhé, ke shánění vrchu při měření obilí; též: zhonec, zhánidlo, zhánačka, zhrnovačka (Streichholz) Kda I. 173.

zháňat 1. buditi: Už o štyrech mne zháňali. Zežeň ho! 2. shledávati: Co zháňáš? Léky sem mu zháňala. Co sem sa vás nazháňal! 3. léčením zapuzovati s těla: vole, lišej, boule, bolačka se zháňá (op. »má to rozehnaté, byl po smrti rozehnatý, báli se, že poteče«, Vah.). 4. smítati »smrděnkú« všelikou neplechu s větého obilí (v. stodola). 5. smítati vrch při měření obilí (v. zhánačka). 6. laš. dováděti: Děti zhaňaju.

zhánka, příkopka na přič cesty, kterou se svádí voda (Jicko) = srážka.

zhasovat = zhasinati: Lampa zhasuje (laš.).

zhazovat komu mu co, haněti: Vele mi to zhazovali (val.). Kamarádi sv. Petrovi zhazovali, proč apoštolské ořad tak těžké přijal (Vyhl. I. 68).

zhazovat se n. *zhodovat se* = shodovati se, srovnávati se: Zle se zhazovali (laš.).

zhebnůt, *zhebat* = zgebnůt (v. t.), zhynouti, umřítí: Ozef Švagerů zhebnůt. Pořád' zhebá = umírá neumíraje. (opovržlivě) Vlč 103.

zhečmat, někam něco všelijak vtěsnati, vtlačiti (záp. Mor.).

zheknůt, *zhekovat* = zhaknůt (v. t.): Ty si nerozumíš, cérko! Tož my ťa

musíme z toho zheknúť = vymluvit ti to, odvésti tě od toho (Vlk 52). No šak já ta nechcu zhekovať (Slav. ČL X. 378).

zhlaň, -ě, f., prohlubeň v potoce, kde se voda točí, tůň: Jak by to do zhlaně házáť (Vlk 16).

zhľavec, -vca, poduška; val. zhľavek.

zhľavík 1. u pluhu = násadek v. t. 2. u hrabice = slúpec v. hrabica I. 7.

zhľednosť: Nemá zhľednosti na chudé = nevzhľadne na ně, nemá k nim srdce. Aby měl zhľadnosť nad našima dětima.

zhľednúť se: Zhľedť sa penězom n. na peníze = dal se zaslepiti a udělal za peníze něco špatného n. sobě škodlivého. Zhľedľa sa lacinému orkafu = koupila zboží, že bylo laciné, ale bylo špatné. Švec byl bídný a nuzný, proto se zhľedl peněz a dal židovi chlapce (Kda I. 137). Tolej majetku! Dycky by se byl nekerej (ženich) temu zhľedl (dok. 162) t. j.: a vzal si nevěstu, která neměla ostatních p.

zhľidný, úhledný, hezký: Hoch nebyl zhľidný (sev. Mor.). Je to zhľidnější (dok. 112).

zhľidoň, -a: Co ten zhľidoň jeden vzhľadné pořáď zhľidá (Mal. XXIV. 342).

zhľizadlo, zrcadlo (Zábřežsko).

zhľobif, sbíti: Sedláci z desek bednu zhľobili (Kda II. 171).

zhľodek, zakrsalý člověk (Zl.).

zhľúbá (val.), *zhľúbú* (slov.), *zhľóbó* (han.) = zhľoubí.

zhľúbka, hloubka: To je zhľúbka studně; ani dna člověk nedohľedne!

zhľúpnúť, zblázniti se (laš.).

zhľifačf, jistá bílá plíseň na kmelech stromových (Mor. lid 89).

zhľifačif, lenošiti (val., laš.).

zhľifák = *zniľoch*, lenoch (val., laš.).

zhľitý, lenivý: Tonek je zhľité, až do něho prste řezó (Mal. XXIV. 265). Má zhľité nemoc = jest líný (ib. XXII. 221). Zhľité rolí, na Zhľitých: když je mokro, všeccko tam hnije (Vizovsko).

zhňusit něco, zmačkati; zcuchati.

zhobárat, hovořiti (Brodsko).

zhodif: zhodit někoho z úřadu = složiti. Zhodá ťa z radního (val.). Mám s království zhozen býti (Bart. 1. 191). V nedělu pan farář zhodif s kazatelnice Jana a Maryju = ohlásil (Slav. ČL XI. 275); pass. Jan a Marya zletěli z kazatelnice = měli ohlášku. Všecko si zhodifa z mysli = pustila. Svátků zhoděných (= zrušených) je 13; na ty se nemá pracovati (Mor. lid 93). Jak byli Jezuiti zhoděni, museli byť živi z toho, co si vyprosili (Kda II. 75). Všelikeri ti svatí sú zhoděni = jejich svátky zrušeny (val.). Zhodif 20 kr. na łokti = slevil. Tož ten grejcar nezhodifte? Nechtěť sem ím toho zhazovat = haněti, zrazovati. Ešče svadba nebyla, ale by sa zhodifa = sešla by se, dobrá by byla (Bart. III. 775).

zhodky, pl. m. = stočky (v. t.).

zhodněť, státi se »hodným«, dobře vypadatí (val.).

zhodnúť hádku = uhodnouti hádku. Zhodli ste = uhodli jste (val.).

zhonitý: Tlouk ke konci trochu zhonitý = tenší (Jimramov, Pav.).

zhonky, pl. m., utřené klásky a p., jež při »cúděni« obilí zůstávají na říčici = stočky, v. stodola.

zhoraf = shořeti: Stodola mu zhorafa (laš.).

zhorcovaf, sřítiti se, spadnouti Zeď nám zhorcovafa. Až (= Ať) s téj zdi nezhorcuješ! (Slav. ČL. X. 38.)

zhořeklé máslo, ranzig (Telč).

zhořet: Všecko na něm zhoří jak na psovi = z domluvy i výprasku nic si nedělá.

zhorknúť: Hľava mi z teho zhorkľa = rozpálila se (laš.).

zhovárať, rozmlouvati: Ja němosím s vaším synkom zhovárac (Čern. 25); ob. zhovárať sa.

zhóvěřený = zdůvěřilý, zbortěný (Maš.).

zhozovafsa: Matky valašské všeccky své děti dávají nositi na křest v jedné košilce, »aby sa měly rády a sa zhozovafsa« = svorny byly (ND 10).

zhraběľ v. zgraběľ (slez.).

zhranět, zteřeti, ztrouchnivěti: Plátno zhranělo (Zl.).

zhrčať sa, -čím: Rešpicijent sa ohléd po chlápoch, co sa koľo něho zhrčali = do hrče (hromady) sestoupili, shlukli (Vlk 33). Kolík sa uľomí, býľ ztyřelý, a drva zhrčaly = spadla s urovnané hranice na hromadu. To sa nám téj práce naraz zhrčalo! (Slav. ČL. X. 298).

zhřdat, hrdým býti: Velice zhřdat nemosíš! (Slov. obr. II. 68).

zhrdlíť: To je chapavec! Chce všeco sám zhrdlíť = hrdelně podělati (laš.).

zhřibět: Od staroby zhřiběl = zhrběl jako starý hřib.

zhřivanec, -nca, pohľavek (žert.) val.

zhřivanica, e, vařená kořalka s upáleným cukrem a rozemletou skořicí a hřebíčky (val.).

zhrknút sa = zhrčat sa: Zhrkli sa koľe něho = sběhli. Všeci sa na něho zhrkli.

zhřňačky, pl. f., boty nabírané, jichž holeně se mohou shrnouti (Dob.).

zhrňák, prkenná boudka na mlatě, do níž se vymláčené ze sázky obilí shrnuje (v. stodola).

zhrúbka, velikost: Může býť téj zhrúbky jako já (val.).

zhrúbška, tělnatost, tloušťka: Prasa do zhrubšky porostľo (laš.).

zhrúziť sa n. zhrúzbíť sa = zhroziti se (val.).

Zhubeňák, příjmení (Dob.).

zhumpľovat, zkaziti, sepsuti: do bytek, pole, dům.

zhůnka, toulka (Jicko).

zhurdať, zburcovati (laš.).

zhurkat, zbuditi, zbouřiti: Předědněm nás zhurkal (dok. 248).

zhůra: Ten zhermože nic dať, bo něma teho na zheru = nazbyt (laš.).

zhútať sa, zpatumatovati se, vzpomněti si: Už som sa zhútaľ (Dob.).

zhúžvať, -vám, šetřiti houževnatě: Syn promařil, co rodičé nahúžvľali (Slav. ČL. XI. 226).

zhyd, = hyd, vši, blechy a p. neplecha (val., horň.).

zhynúť, ztratiti: knížka, motyka atd. tam zhynula (val.).

zigar, ciferník u hodin, pl. hodiny (laš. i pol. z něm. Zeiger).

zigľif 1. utířati: okno, 2. mazati hlavu mastným, 3. mydliti: Vyzigľila moc mydľa (val.).

zihľičíť sa: Dobyťce zihľičené = zežabené (v. t.).

zihnúť: zihne = jest ostrý vítr, ožňá (val.).

zima, znamená-li tolik, co chladno, studeno, užívá se jako slovo tma ve smysle adverbialném: To mi bylo zima. Včera bylo velice zima. V tom smysle má též komparativ ziměj, han. zimněš. — Je tu (v jizbě) zima jak v psírni, tam (venku) až se jiskří, až šindely praskajú. V témž smysle pojí se s infinitivem: Je nám tu zima pod okny státi (Suš. 746). Je včilek zima mazac (Dob.). 2. = horečka, příznak každé těžší nemoci: Zima mne drobí, mele, třese. Tak ma zima přejímá (Vah.). Zima jich roztřepala (dok. 9). Zima ho udrtila (Kda II. 252).

zimavo, studeno (val.).

zimica, -e, = zimnice: »Di ty zimico!« člověku vyzáblému, chabému.

Zimná, hora (na Val.).

zimňačka = *zimnatka* (zimní hruška).

zimniť, chladiti, studiti: Zimni mě na hřbetě (laš.).

zimný, chladný, studený (laš. i pol.; op. letní v. t.): Je tam zimna rosa (Suš. 587). Zimna je vodička (Suš. 388). U starej roby su zimne nohy jako led (Suš. 592).

zimolēnc = zimozeleně (v. t.): Uviju si věnec z teho zimolēnca (Suš. 395).

zimoléz, ligustrum vulg. (bot.).

zimostráďka = *zimostráz*, pták bombycilla garrula (slov., val.).

zimovat 1. intrans. = býti někde přes zimu: Zimovat budeme doma (val.). 2. trans. chovati přes zimu: Můj končěku sivovraný, čím řa budu zimovat? (Bart. III. 509).

zimovisko 1. místo, kde se pře-

zimuje. byt na zimu: Na čo je ti, šohajenko, žena, keď ty nemáš zimoviska doma? Narúbeme štyry fúry tŕňá, budeme, mať zimovisko doma (Suš. 681). Měl tam špatné zimovisko (Vah.). 2. chování přes zimu: Dybych měl toho koňa zimovat, nechcu ho za to zimovisko = za to, co v zíně sežere (Zl.).

Zimovské, -ého, trať (Vizovsko).

zimový = zimní: zimove večery (laš.).

zimozeleň, -ě, f. = barvínek, vinca minor (horň.).

zimozrátka, druh hrušek pozdě zrajících.

zimula, -e 1. = zimostrádka (v. t.) (laš.). 2. = zimňačka (v. t.): Stařena dávala do slámy zaležat zimule (Slav. ČL. XII. 132).

žimur, zimomřivý (laš.).

žimzeleň, -ě, f., heder helix (laš.).

zinčif 1. *zinknúť*, udeřiti pěstí n. kladivem (val.). 2. Zinčí mi v levém uchu = zní (dok. 226).

zindula, jméno krávy (záp. Mor.).

zindžet: Železo a kov vůbec zindží, když se naň udeří něčím tvrdým (val.).

zingat: V hlavě zingało = bušilo (Slav. ČL. XII. 275). Zingaj mně, hubo má, dokáď si slobodná, šak zingat nebudeš, až za vdovca půjdeš; budú ti zingati jeho drobné děti = zni, zpívej (Suš. 781).

zingnúť, udeřiti něčím tvrdým, až zasviští vzduchem: Kovář vzál a zing, zing! čérta po hlavě = dvakrát udeřil. Rana (střelná) zingla (val.).

zingra, jiskra, která vzejde uhozením něčím tvrdým o kámen, na př. když kůň zavadí podkovou (vých. Mor.).

zinkat, bít něčím tvrdým (záp. Mor.).

zípat, -pu 1. zeti: pes, vůl, drůbež zípe v horko. Husi zípú = otvírají zobáky od žízně; zatylá hus zípe. 2. těžce dýchati: Sotvá zípu (vých. Mor.).

zípavý, chraptivý: hlas.

zípěť, chraptěti: Už dlúho nebude,

ledvá zípi = mluví šeptem, trhaně a ztěžka (val.).

zípnúť, vydechnouti: Nemohla ani zípnúť (Zl.).

zípkat, dim. slov. zípat, slabo dýchati (val.).

zítrajší = zítřejší (slov., val.).

zívat: Zíveš jak pes na přílázku. Zíve se mi celý deň.

zívat = lupkat, mžurkat očima, mžikati (horň.).

zívnúť = zgrbnúť (v. t.): Dybys býl rači zivnúť = umřel (opovržlivě) Jicko.

Zízkalý, pl. m., vinohrad (Bzenec).

zíždāt = sjížděti: Břeh zíždā = urývá se (Zl.).

zjadrnět 1. intr. jadrným se státi: Po děsí obilí pěkně zjadrnělo. Věil, dyž se tu oře, strom pěkně zjadrněl. Z ovsaj slabý kůň zjadrní (Zl.). 2. trans. = jadrným učiniti: Kůň už slábl, a trochu ovsaj ho zjadrnělo (Zl.).

zjať: Tři sta z toho tisíce zjala pro sebe = strhla (val.).

zjať sa, počítati: Zjali sa tam choď (Vck.).

zjava: Dali mu na zjavu, že tam není vzácný = na jevo (Slav. ČL. XII. 229). Nekeří na zjavu to pravili = zjevně (Vlk 97).

zjedlivý, zlostný, nedobří (horň.).

zjednat 1. koupiti: My ji zelenú sukničku zjednáme (Suš. 427). Ach, můj věnečku zelený, za sto tolarů *zjednaný*, ach, mé pantličky červené, za sto tolarů *kúpené* (Suš. 433). 2. zjednat si dělníky (záp. Mor.) = napat, najat si (vých. Mor.).

zjet: Kus břehu zjelo = urylo se.

zjeviť sa, prozraditi se: Nechtěl sa zjeviť (val.).

zjíždět: Kde pořád zjíždíš? = zháníš, se touláš (záp. Mor.).

zkabražený, střetěný: Hnāl sa do práce jak zkabražený (val.).

zkameňat, zkameňeti: Nerúbajte, nesekajte, zkameňáte, zdřevěňáte (Suš. 41). Na tom místě zkameňala (Suš. 3).

zkapanina = zdechlina: My skapaninu nejíme (dok. 133).

zkatovaný, udřený: Takovy sym je z toho zkatovaný (Lor.).

zkaz: Všecko idě v zkaz = na zmar (laš.). Nic nepřišlo ve zkaz (val.).

zkázat: Švárný šohajičku, *po kom na ta zkázu?* (Suš. 288). *Zkazují vás naši pozdravovat, zkazuju vás naši prosit*, vyřizují děti. Zkažte jich tam od nás pozdravovat = pozdravujte je, vyřidte pozdravení. Pěkné zkázáníčko miřá mně zkázala (Suš. 414).

zkličkovat = zkličkovati: Ty's mi ty niti zkličkovat = pomrval, zcuchal (val.).

zklúšcú = stlouští: Rozkrájíme jich na prst zklúšcú (dok. 108).

zkořenčovat = zkořenčovatět, ochromnouti podagrou: To prašča nám zkořenčovalo (val.).

zkomzít, zkaziti: De co zkomzít (Vlk 87).

zkozit se, státi se kozou: Ten by se zkozil, než by to udělál (o neochotném). O groš by se zkozil (o lakotném) Zlín.

zkřečkovat = střečkovat: Dobytek zkřečkoval (dok. 241).

zkřehat na zimě = křehnouti, mrznouti (val.).

zkřibovatět (kříb), rozpustiti odnože: Dyž moc prší, obilí zkřibovatí (val.).

zkrnubět, ztyřeti, ztroudněti: V takovu zimu oves zasety ešče v zemi zkrnubi (laš.).

zkušeny: Vím to dobře, su toho zkušeny = znám to ze zkušenosti (Zl.). Je řepe a chmelu zkušeny = umí je pěstovati (Mal. XXIV. 64). To je věc zkušeny = zkušeností dokázaná (Zl.). Ja mám celó Netálijko zkošeró dobře (Vyhl. II. 26).

zkužák, skrblík (laš.).

zkynožit, zkaziti (val., horň).

zkyslé pole = *rozkýslé*, rozbrědlé deštěm, nelze na něm pracovati (Vych.).

zkýščit sa: Mléko sa zkýščiło = proměnilo v *kýšku*, srazilo se (slov. val.).

zlahodit sa, smířiti se: Sotvá sa kdy zlahodíme (slov.).

złakomit sa čemu n. na co =

zhlědnút sa (v. t.): Złakomit sa penězom (val.).

złakomit sa = złakomit sa (Vych.).

złáščovat = zvlášťovať: Aby mu dycky złáščovál = něco zvláštního k jídlu chystal. Nebudu se s vama złáščovat.

złátat sa: Nemožu sa złátat na měricu žita = zmoci. Kdež bych já sa złátal na nový oblek = kde bych nabral peněz (Zl.).

złátenka, 1. = złatenica, žloutenka. 2. = pozłátka, kokotice (v. t.).

złátka, vosička lesknává do modra a do červena.

złatník, druhý prst od malíčka = milíček (v. t.). Vyhl. VI. XIX. 514.

złatohlásek, regulus cristatus (Zábřežsko).

złatohlávec, báječný had se złatou korunkou (Vyhl. VI. XIX. 899).

złatohlávka, druh jablek.

złatolíč, -a 1. vrba obecná proti křehuli (Zl.). 2. jilm (Příborsko).

złatolíčí, coll., vrbové proutí ohebné.

złátolisko, zhláň, důl, zmola (Vah.).

złátotraňk, senecio (bot.).

złatový: Nechcu ja, mamičko, košelku złatovú = zlatem vyšívanou (Brť. III. 29).

złáz = hyd (v. t.).

złázaf, zbouzeti: Nezłazaj, ogarel (Laš.).

złėja, -e, leják, lijavec (val.).

złetět, spadnouti: zed' złetěla. Złetěl z hrušky. Ať nezletíš!

złez, -u = hyd (v. t.).

złezenec, -nca: Ja som Hrozenčan, ty si złezenec = přistěhovalec sem přilezlý (Dob.).

złezlí: První večer, když jsou ovce na salaši, schází se tam chasa na złezlí = na besedu (val.).

złitý: Ščep byl złitý jablem = měl mnoho jablek. Až złito jí (hrušky) bylo = hruška měla mnoho ovoce (záp. Mor.).

złoceř, -e, złá, nezdárná dcera (Orlová laš.; srovn. zlosyn).

złočin = zločinec (val.).

złobená, dětská hra (ND. 159).

zlobidlo, kdo zlobí.
złoděj, 1. čmelák šedý (ND. 212), 2. *bidens tripartitus* (bot.), 3. odpadek z knotu, který hoří na okraji svíčky, až lůj vyteče.

złodušný, zlého ducha, zlý (laš.).

zloch, zlý člověk (laš.) =

zlochán: čertůch zlochane (Vah.).

złom, *złomiško*, staré stavení, poloma: Táte chałupa je starý złom; brzo zletí (Vych.).

złombidlo, kolohnát.

złomec, -mca, větrem zlomený strom (záp. Mor.).

złomit: Aby nebylo ani po mém (prodavačově, který chce 30 kr.) ani po vašej (kupujícího, který dává 20 kr.), złomíme to: dajte 25 kr. (Zl.).

złostit se, zlobiti se (laš.).

złúčný, zlostný: To je złúčná roba (Vck.).

złupit = *złupnit*, *złupnit* = snísti: Jura złupil všecko (Slav. ČL. X. 302). Złupni to!

złuskovatět, ztrudovatět: Kadlátka złuskovati (Zábřežsko).

złúščit: Zima mne złúščila = pronikla, zmořila. Starý člověk je hned złúščený zimú (Zl.).

złúzať, złuzovati, sváděti (Vah.).

zły, 1. rozzlobený (iratus): Dnes sú maměnka zlí. Tož sa mu všeci smíli, a on býł na mňa zły (Slav. ČL. X. 301). 2. dřavý, chatrný: hrnec, kabát, bota a pod.: Kdyby co zlého bylo, jen řeknu, ať je to zalátáno, a hned je to. Otec měl kabát na lokti zły a řekl, aby mu ho zalátal (Kda II. 234). Zlého zlym nezaľace (Slav. ČL. XII. 130). 3. Zpomínal toho zlého = euf. čerta (Mor. lid 103). Dyž mně chleba dáva (macecha), zlym mně odevzdává = čertům (Suš. 161). Potlúkáš sa po nocách jak zły pes = zkažený, vzteklý (Slav. ČL. XI. 94). Zlý větr ho přeseš, ranit = slabá mrtvice. Já vám nechcu, neidu na zlé = radím dobře (Zl.). Srovn. *nedobryj*.

złupnit = złupit, s chutí snísti (Zl.).

zmáhat: Nemože zmáhat płatů,

daní, úroků a p. = není s platy = Úroky ho zmáhají. Zmáhá mne to = přemáhá.

zmáhat sa, příti se: Co sa zmáháte? (val.).

zmachlat, -lu, splésti, verfitzen: niti, přízi, osnovu. Všecko's mi to zmachlál; včil to rozmachli.

zmakotit pole, nasázeti »makotiny« (zelí, zemáků) a tím je zkypriti (Zl.).

zmálit se: Voda v říce se zmánila = jest jí méně.

zmama, nadávka zlému muži: Iedajaká zmama, co to néni hodno pohlédnutí na mňa (Bart. II. 269).

zmářať, -ám, dur. slov. zmořit: Zmářalo ho v břiše (val.).

zmargonit, pomásti někoho: Celého mňa zmargonil tú novinú (val.).

zmarkotněť, markotným, smutným, melancholickým se státi nad čím (Kt. z Ostrav.).

zmarkotnit, markotným, melancholickým učiniti, misstimmen (id.).

zmárnit někoho, se světa sprovoditi: Tak sa on nám bránit: třech úradů zmárnil (Suš. 573). Istili by, že zme Ozefa zmárnili (Vlk 104).

zmaškrtit něco, zmlsati (val., laš.).

zmaškrtit se: Jedno jídlo pořad se zmaškrti = zprotiví (Jimramov).

zmata, *zmata* (val.), daremnina, pletka: Napsal cosi, ale byla to taková zmata = páte přes devaté (Zl.). A jinši roztodivny zmate só tam = zmatené věci, převrácenosti (Vyh. I. 38). Co sa lidé tedová najedli zматы = ledačeho nechutného (Slav. ČL. X. 141). Misiť zmatu = žvástati oplzle: Ale šak nejakěj zматы nemisil nikdo. Zmata chľap = který pustě hovoří (Slav. ČL. X. 300). Taková zmata, a opováží sa na člověka = nicota, ledačina (Vah.).

zmátať, zmásti; Chťel ich zmátať (Vah.).

zmatek: Přišiel na zmatek = na mizinu (val.).

zmateřelé obilí, ztrouchnivělé Čas. Mus. Ol. 1890, str. 162); srovn. »uvedl to na *matěru*« = zkazil to.

zmateřit, zmařiti, zkaziti (val.).

zmaticňkovaný, opilý »na matěru«. **zmatina** = zmata: Jí ledajakú zmatinu = špatné jídlo.

zmehnúť: Zmehlo mu = selhalo (val.).

zmehnúť sa, zamihnouti se, objeviti se a mžikem zmizeti: Naraz, de sa zmehnú, tu sa zmehnú, Uhři sa valíja jak mračna (Slav. ČL. X. 138). Zde onde zmehe sa miškář (ib. XIII. 372). Jak sa neco nového zmehe, budú zas o tom řeči = vyskytne (ib. XI. 321).

změní, štěpový mech (v. ščesti).

změnit = změnit se: Krása jí změnila (Suš. 284).

změšť 1. ukrásti: Cigáné zmetú co uvidá. 2. snísti: Všecko změťl. 3. Kolera ho změťla. 4. jak by změťl = právě takový, zrovna tak: Starý ľakomý, a mladý jak by změťl (vých. Mor.) A nemá a B jak by změťl. To je děvčina jak voják, a Fabiš jak by zmetl (dok. 274). Měla's slyšet našu milostpani, tá uměla nadávat truc starej cigánky, a ty frajle (její dcery) jak by zmetl (dok. 162). Oprať neumí, a uvařit jak by změť (Slav. ČL. XI. 321).

změstit sa, směstnati se: Do toho kostela sa moc lidí změstit. Dobří lidé sa změstit v maléj izbě (Df.).

zmestovat hrozny mestůvku = potlačiti, pomačkati (dok. 289).

změtat, utíkati: Změtá, tak sa za ním práší, jak by mu vydrál (val.).

zmetek, panchart.

změty, pl. m., Hitzblattern (laš.).

zmigať, -nóť, prchati (han.).

zmina 1. zminka: Vo zajících nebylo ani zmína (záp. Mor.). 2. útrata: Urobil som 50 grajcarí zmíny (Dob.).

zmínek = otláčisko, místo na noze otláčené obuvi (Dob.) srovn. omínať.

zminúť sa, umřiti: Jak sa starý Bazaľa zminúť, už Ozefovi nido nezavazál (Vlk 86).

zmírať = umirati: Dyby zmíraľa, tož tam nepůjde (val.).

zmírať, směřovati, smýšleti; zmírať zle s nekým, zmírať na zlé (Slav. ČL. XI. 178). Nač afe zmírá? (ib. 483). Já se všecko dovím, co ty synku

zmíráš (Suš. 325). Nezmiřá na nic dobrého (Zl.). Nezmiřá edem na samé peklo (Vah.).

zmístkovatět: Jabka zmístkovatěly = sflekovatěla, začala na některých místech hníti (Ždánice). Dež sem ho viděla hada, celá sem zmístkovatěla (záp. Mor.).

zmitražit, zmařiti: Zmitražil čas a ništ z teho němaľ (Dob.).

zmiznuć = zmizeti (laš.).

zmizvat: Budem jest, až to zmizvá = zmizí, bude po tom (Třebicko).

zmleť se: Jož zme věděfe, že se cose zmefe (fig. 17) = strhne.

zmíknúť: Ruky mu naraz zmíky = ochably, ztrnuly (Slav. ČL. XII. 275).

zmňata = zmata (v. t.) 1. hloupá, pomatená řeč, 2. člověk takových řečí, 3. kdo všecko zmate.

zmocť: Zmohl si ruku = seslabil namáhavou prací, nohu, dlouhou chůzí; zmáhá se řečú (nemocný) v. zmáhat.

zmodrat, -ru: Ej dobre, dobre, až jej koža zmodre (Čern. 60).

zmok, drak (val.) LN. I. 234.

zmoknúť, zapotiti se; zmoklý = zapoceny (Dob.).

zmotat se, zmoci se: Vod té nemoce se nemůze zmotat. Dvakrát vehořeli, nezmotajó se za leta (Maš.). Dyž se zmotajú na prase a zabíjajú, je aspoň kúsek masa (dok. 202).

zmotoškat sa, dim. slov. zmotat sa: Ten by ti uličil (liskl tě), až by sa's hneď zmotoškaľa (slov.).

zmrak, soumrak, rozednívání: Hneď na zmraku z rána padál snih (slov., val.).

zmráščat sa: Zmráščá sa jak opíca = ošklebuje, vl. smřšťuje tvář (val.).

zmrgnúť, vzíti tajně, ukrásti: To davno kdosi zmrgnúť (laš.).

zmrhaťka, zmrhana, -y, svobodná matka (han.).

zmrkánek, soumrak: Pere-li se obilí na zmrkánku, bude plesnivě (Mor. lid 88). Na zmrkánce (Zl.).

zmrká sa = smráká se (val.).

zmrle, -ete: Husi takové zmrřata = slabé, zakrslé (Vah.).

zmrlý, mrtvý; zmrřá kopřiva = hluchá (Zl.).

zmrsk, zisk, výdělek, zvl. lacino nabytý (han.).

zmršček = *zmrščka*, březové bičisko.

zmršit se, zkaziti se: Ve světě se tovaryš zmrřil (záp. Mor.).

zmrvit, zkurviti: Pachołek zmrřví dívku. Dívka se zmrřila (v. mrřoch).

zmrvolec, -lca, zmrvené, zplstěné vlasy = kořtun (laš.).

zmrzlina, -y, m. = *zmrzloň*, -a, zimomřivec (vých. Mor.).

zmuda, špatné obilí (han.).

zmudrovat: Jak bych to zmudroval? = chytře vyvedl.

zmusit někoho, donutiti: »Musíš tam jít!« »To bych se na to podíval, kdo mne zmusí!«

zmuškovatět: Hrach zmuškovatět = dali se do něho mušky (filouši).

zmútit, stlouci máslo (horň.).

zmygaf, utíkati, uháněti (Btcha, Vah.).

zmygnůf, rychle utéci.

zmyksit, rozedrati, zkaziti: Šak vydržija od maměnky, že všecko zmyksija (Slav. ČL. X. 31). De co zmyksil (Vlk 87).

zmýlená, mýlka: Zmýlená — prohraná.

zmýlit: Sklenice zmýliła: před synáčka jedu, před nevěstu medu (Suš. 155).

zmyšit sa, skákati radostí (Vck.).

zmýšlat o někoho: Kdo hrál, zmýšľál o druhého = hledě ho obehřati, ošiditi. Zmýšľajú o tebe = ukládají ti (slov., val.).

zmysľet: Mosím mu zmysľet nejaký šat = sjednati (Zl.).

zmysľet si 1. Zmysľel si podívat se tam = »napadlo mu«. Co si zmýšľáš? Ja di, nezmysľaj si = nevy-mýšľej si. 2. Nemožu si zmysľet = zpomněti (horň.).

zmývať, utíkati: Francek zmývať jak z horkú kašú, ani sa neohléd (Slav. ČL. XI. 275). Zajíc zmývá (val.).

značena, jméno krávy s malou lyskou na čele (val.).

značený: Přiběhl všecek značené = uřfčený, sotva dechu popadaje (Jevičko).

značisko, úroky: Dostaľ, má značisko = kdosi ho uřkl, uhranul (slez.; Mor. lid 197).

značit 1. poznamenati, zapsati: Nemohl sem si všecko značit (Vyhl. I. 73). 2. Už toho málo značit = znáti.

značit se: Pták sa v povětřú značil jak malý puntík = jevil. Málo sa tá réz značil = málo vzhází. Cosi sa mi značil = nejasně vidím. Enom sa mi značil před očima (osleplému = Schein haben). Kačenka sa točil, krév sa za ňú značil = zanechává stopy krvavé (Suš. 779).

značitý 1. znamenáný. 2. znatelný.

značky, adv. = znak: doľú značky ležat = na břiše, hore značky = na hřbetě (slov.).

značky, pl. f., pantle z malovaného papíru, jimiž děvčata zdobí smrček, představující Mařenu (ND. 259).

znak, **značek** 1. co sotva znáti, trochu, kousek: Donesľa znak slamy. Bylo teho enem taky značek (laš.). 2. Koničky ju pošľapaly na znak = na zádech (Bart. II. 2).

znamení — **znameno**: Dali si znamení (abstr.) — uděľal si znameno (k okr.) Zl.

znaménko = znak 1. trochu: »Ne-popálí se ta deska?« »No co by tam znaménko, nech si!« (val.).

známit, ohlašovati: Já sem to známiľa. *Známit sa ke komu*, hlásiti se: On sa pořad k nám známi (val.). Již se ke mně neznamte (Kda II. 84). *Známit sa s kým*, seznamovati se.

znat 1. uměti: Znajú plút. 2. Ani o sobě nedáš znat = věděti (Slov. obr. II. 154). 3. Já sem sa z toho znál = zpovídal (val.). 4. Děti, moje děti, proč ste sa neznali? Šak zme se dost znali, mamičků vás zvali = hlásiti se (Suš. 793).

znat = *znět* (zňaju, zňám, zním — zňal) 1. zprahnouti horkem, tľiti: Enom daj pozor, ať ti nepozňaje ka-

bát (Slav. ČL. X. 465). Zná tu cosi. Máš rukáv poznaný (Zl.). 2. Zňal oheň na ledě, smažil rybky v medě = rozntil (Suš. 35). 3. Slúnečko zňalo = pálilo (Slav. ČL. X. 466).

znátčíť sa, dostati nátku (nátku): Z velikého ľeku sa člověk znátčíť val.).

znátko: Vo znátko lepší = o poznání, trošku. Ani znatynko = nic (Zábřežsko).

znátřit: Jak sem dochtora zná-trřila, šust do komory (dok. 274).

znávota, petrolej (potupně, že se snadno vzná) záp. Mor.

Znebejanek, přítjmení.

znenadoby, nenadále (val.).

znést se: Hvězda (padající) se pěkně znesla, jak nějaký ptáček. Krahulec se znášá (o letě rovném).

znevíděť sa, znelíbiti se: Dívka sa jí znevíděla, daľa pryč (val.).

znik: Od téj nebylo o něm ani zniku = ani potuchy (Vlk 59). Nění o něm vidu ani zniku. Pokladu nikde zniku nebylo (Kda II. 105).

zniknúť se: Kde se co znikne, hned tam mosí byt = stane, strhne, na př. nějaká zábava, podívaná (Zl.).

zniščíť, zničiti, přivěsti v niveč: Ceľy majetek zniščíť (Lor.). 2. zhubeněti: Ty krásy tak ľetos zniščíly! (Vah.)

zniz n. zmiz: do znizu = do zniku, do čista: Dyby ně jeho tovaryša, byl by ho obrať do znizu (laš.).

Znojim, -a, = Znojmo (Brň.).

znovel' = znova (Lor.).

znovy = znovu, znova (val.).

zobáčky, pl. m., ligustrum vulg. (bot.).

zoban = zobák (Zábřežsko).

zobat: Boť by zobat zem = už tuze zle by mu bylo bývalo (Dob.).

zoběný, co se dáva drůbeži zobat = pozadní obilí: Měli jsme reť zoběnu = bídnou, samý pozadek (laš.).

zobnúť sa do čela = uhoditi se o něco ostré (Vah.).

žoť, zívati: žaje se mi = zíve se mi (Lor.).

zoděť, svléci: Zoděť haľenu ai boty. Zoděť sa a šeľ spat (Df.).

zodvšad' = odevšad (Vck.).

zohavit sa: Zohavila sa na pentličky = dala se omámiti a ukradla je; srovn. zhlédnúť sa, zľakomiť sa.

zokľuk = zákľuk, zatočina (Lor.).

zol', -u 1. hrubší smetř, chamraď. 2. děti (v hrubší řeči) val.

zoľa, louh z popela (laš., horň. i pol.).

zoliť sa: mazati se, špiniti se; zoliť sa sněhem = broditi se: Zoliť sa tema záměťama (Vlk 13); zazolený = umazaný, na př. od sněhu (val.).

zomětat někoho, vybiti někomu (Žďár).

zona (val. zon, -u). 1. pozadek obilní: Mám 10 měřic vyky a měřicu toho zonu. 2. semýší, nezdoaba v obilí vymľáčeném: samá zona = pozadní, nečisté obilí (Df.). Na vobilí přešla roda, včilka je z teho zona (Maš.). 3. Pomrvená sláma se přemľátí, aby nezůstaly zony (zonce) = zrnka v kláskách (Jevičko). 4. Plevy konopné (Zl.).

zonačít 1. zkaziti, 2. pobiti, 3. zamazati (zonáčený = zabláčený), 4. pomluviti: Zonačít mňa (val.). Srovn. oný.

zor, role: Ľuka idě ež po zor (laš.).

zore, horň. užívá se vždy v čísle množném (sg. byl by zora, gen. zore), červánky ranní: Jedno ráno ven vyzreľa, bílé zore uviděľa (Bart. III. 67). Stávaj, miľá, hore, už sú bílé zore (ib. 110). Či to dú mrakavy, či zore červené (Suš. 148).

zorena, jměno krásy »připalisté« (horň.).

zorif, rozednívati se: Už zoriľo, keď zme vyšli (horň.).

zorky v. názorky.

zornička, jitřenka (Df.).

zostudít někoho nebo což jeho jest, poškoditi čáry. Na Novoměstsku, přejde-li cikánka mimo stavení, vyľije se za ní hned hrnek špíny, »aby nezostudila« (Mor. lid 144).

zoščídiť sa, vystřídati se: Za deň sa všeci zoščídija (val.), srovn. číďa.

zpáčíť něco, upozorovati (Dob.).
zpadek, zpět: nazpadek (slez.).
zpaděrkovat, utíkati.
zpadíť, *zpažnút*, vzíti, ukrásti (val.).

zpakostit, zkaziti.
zпаматаť se, zпаматовати se; němuť se zпаматаť, t. z nemoci = okřátí (laš.).

zpanošit se, zmoci se: Něchali se žida zpanošit (laš.).

zpañť, splésti, smotati = spantat: Kuděl se mu zpañťa, něnandě koňca. Rozum se mu zpañťil (Kt. z Ostravska).

zpapčít sa do něčeho, zblázniti se, zamilovati se (Vck.).

zpaprčený, potrhlý (val.).

zпáтеční n. *zпáťková* voda, která teče z mlýnského kola nazпátek (Mor. lid 156).

zpečené knihy, nemoc přežívatců.

zpeněžit: Letos zme ovoce dobře zpeněžili = prodali. Zpeněžil všecko a odjel do Ameriky.

zpestit se, zepsuti se, pokaziti se: Un by posluchať, aťe jak přijde mezi druhe, to se zpesti (laš.).

zпěвáček, pták posměváček (Zábřežsko).

zпěвула, zpěvačka, která mnoho a ráda zpívá, i v nečas; *zпěвуленка* = milá zpěvačka: A ty novoveské (děvčata), to sú zпěвуленky, ty si rozveseľá pole za rosenky (Suš. 550).

zpicat, zkaziti, zfušovati: Kréčič mně zpical kabát (han.).

zpinat se po něčem, dosahovati čeho: Zpinál se po jabku a spadl.

zпíраťa, kdo se rád zpírá, pře: To je kus zpíраľy!

zпíрат se, pítí se: Nezpíraj se, sám sem to viděl!

zпítek: Nemá zpítka = nemá zniku, nemůže se zotaviti, sebrati (val.).

zпítit se, zpáčiti se (Třešť).

zпitovať: Co ma budeš pořád zпitovať? = zkouseti, vyzvídati na mně: Nemoh sem to na něm vyzpitovať = zvědět. Nemožu to nijak vyzpitovať (jak bych to neb ono udělal) val.

zпíváť, -vu: Dyby věděľ, jakú naň lidé zpívú = jak o něm mluví, jak na něho onehdy zpíváľ = nadával (Vah.).

zпívovať, -vuju = zpívavati (laš.).

zпíznúť, kradmo vzíti.

zплантаť něco, zmásti, pokaziti.

zподíváť sa: Na to bych sa zподíváľ; sice: podíváť sa (Zl.).

zпohľavkovat něco, ledabylo udělati.

zпomněť: Zpomnim ja si na ty slova (Suš. 605, laš.). Dyby se mi to mohľo zпomněť! = kdybich si mohl zпomněti (laš.). Dyž se mi to nezpomni! (laš.).

zпonevažovať koho, nevážiti si (Vck.).

zпopeľnatět: Uhlí zпopeľnatí, wird zur Asche.

z posucha = po suchu: Z posucha ho postit nechtěl (Vyhl. II. 37).

zпошіка, šikmo (Btcha).

zпouchlé (ó) dřevo, nakažené vlhkem (Jevíčko).

zпovýkat, verwöhnen: Matka děti zпovýkala. Děcko zпovýkané (Zl.). Já už sem sa při téj psotě tak zпovýkáľ = zľudařil, odvykl práci (Vlk 54).

zпředy = zпředu, napřed: Zпředy grabni (hrábni) do svej kapce, potom do čizej (laš.).

zпřejný = přejný, přející, šťedřý.

zпříkat sa, 1. pítí se: On by sa pořáď zпříkáľ (Zl.). 2. zříkati se čeho, protiviti se, vzpírati se čemu: Nezпříkám sa, že tam nepůjdu. Bratr sa všeckého zпříká (Zl.). Já sa ničeho nezпříkám (Zl.). Aťe už sa nezпříkala = neprotivila (Vlk 69). Věděľ, že sa tom budú doma zпříkaľ (Slav. ČL. XI. 484).

zпrvšku, z počátku: Z првшку Hanča sa na ňu kolikrát oképila (Slav. ČL. XI. 321).

zпсуť, zkaziti (vých. Mor.).

zпучнаť, aufquellen: Dveři zпучнаľy. Zпучнаľé okno nedá sa zavřít.

zпůдněť, stuchnouti ležením z vlhka: Všeco žito nám zпůдněľo.

Způdněle obilé nejlepši vyprat a dat zešrotovat dobytku. Způdněle víno = stuchlé (Zl.).

zpruchnatěť, zkypřeti: Po tym deščiku zem trochu zpruchnati (laš.).

zpurák, člověk zpurný (laš.).

způsob: Panenke pečivo na způsob bochtám = buchet (Zábřežsko).

zpusovať, zkaziti: Roľa zpusovává = nechal zpusnouti (Vlk 87).

způřif se, vzpírati se, protiviti se (laš.).

zračif sa, uráčiti se, zlíbiti se: Dy sa mu zračí, tedy přijde (Vlk 84).

zračno: Bylo to v zimě o 7 hodinách, než zračno přece trochu bylo (dok. 259).

zrádce, *eryngium campestre* (bot.).

zradit = prozradit: Já ťa zradím! = povím, požaluji na tě (vyhrožují si děti školní, Podl.).

zradlivo, neradno, nebezpečno: Tam je isć zradlivo (laš.).

zrádný: To je zrádné sám sa tam pustil v noci lesem = není radno (Vah.).

zrázely, rozpustilý: Ty zrázelče zrázely! (val.).

zrazit: Kráva zrazila mléka = ujala, umálila (Df.).

zrcadelný: Podaj mně, má milá, šablu zrcadelnú = která se blyští jak zrcadlo (Suš. 122).

Zrcadla, pl. n., trať (Blansko).

zřect se, smluviti se, slovo si dáti: Zřekli se, že půjdou spolu do světa. Tři zlaté měli zřeklé = smluvené (Vck.).

zření, žraní v břiše (Třebicko).

zřenica, -e, zřitelnice (val.).

zřetelný: To mosí byc zřetelný vóz = už pořádný, velký, pevný (Dob.).

zřez = střez (Zl.).

zřídka každý večer = skoro každý večer (Vah.).

Zřídkaveselý, přijmení.

zrkadlo = zrcadlo (horn.).

zrničí, drobné, semeno plevle = semýší (Vah.).

zrnistý = zrnitý (val.).

zrno coll. = zrní: Zrno na mlatě vyčistili a na hůru odnesli (Kda II. 124). Réž má pěkné zrno. Obilí

všeho zrna u nás podražilo = druhu (Korr. Pal. 290).

zrnulínko, malinké zrnečko.

zronit, shoditi: Měl palici, hodil po stromě a zronil jedno jablko (Kda II. 182). Fúkaj, větře, z podolí, zroní jablíčko lebo dvě. Zroníť jedno jediné (Suš. 436). Už tobě, děvečko, tvůj věneček zroná (Suš. 441). Tři sta Turků zronila = shodila s koní a zabila (Bart. II. 46).

zrostik n. *zrostlík*, dvě jablka, švestky srostlé.

zrostť, -a, zelina; zlámaniny srůstají po ní (Peck).

Zrotálka, velká jáma (Vizovice).

zručat, -cám, sbořiti (Df.).

zručka, bičíště (Jicko).

z ruky: Toho poľa bych nechťel, je to moc z ruky = vzdáleno.

zrumplovať: Ovce všecko zrumplují = požerou (Vlk 5).

zrundit sa: Zrundilo sa to, porundilo sa to = když se nějaká práce pokazí, na př. oračka dešťem (Zl.).

zrupif, něco křupkavého snísti (val.).

zruta chlapa, veliký, hřmotný chlap.

zrzoch, zrzoun.

zтамocěl, zтамодты (val.), zтамодтеľa (Lor.) = tam odtud.

zťapif, *zťapniť*, natrefiti (laš.).

zťeřeľe platno, sleželé, slabé, snadno se trhá.

zтуocád, *zтуocěl*, odsud (val.).

zтурčif sa n. *ztrničif sa*, vztéci se: Div sa nezтурčif (val.).

zub: Nedá si ani na zub doložit, že by to bylo pravda = nechce nijak uvěřiti (Zl.).

zubadlo, uzda (laš.).

zubál, -a, 1. veliký zub, 2. kdo má veliké zuby.

zubatý: žito = štěrbinaté: z. slunečko je v zimě, kdy svítí, ale nehřeje; zubatá = smrt.

zuberek, -rka, sítko ve fukaru, jímž se čistí obilí (laš.).

zubno, udidlo.

zubožiť, ochuditi: Zubožili zme sa hrozně s tým stavením (Vah.).

zučit = naučiti: Zučil se nam choďif syneček do zahradečky (Suš. 564, laš.).

zugaň, tlustý a sedlý chlap (slov.).
zugaň = soukati, hltavě jísti (Vck.).
zuchtať do řbeta, vybuchtovat; *zuchtaněc*, buchtá do zád (laš.).

zúlat 1. šúlat: Koláč spletly jindá na chlebovej lopatě z uzúlaných pramenů pšeničného těsta (dok. 158). 2. = žúlat (v. t.): Janíček zúlá bářešky z misky (Bart. II. 392).

zumbidlo = slombidlo, veliký, hřmotný chlap (Brň.).

zupupidlo, divoch (záp. Mor.).

zuňat = zunkat, pít: Zuňál, až prozuňál krávo he s teletem (záp. Mor.).

zunčaf, -čím, hučeti (val.), syn. rumákať, ručať.

zunět, zníti (slov.).

zunsć, — zundu, dojíti (Lor.).

zúr, — zoru = zor, pole zorané: Sedlák měl hromadu hnoja na zoře (Vyhl. VI. XIX. 900).

zustać: Zustoľ hojnym = stal se hájnym (Lor. i pol.).

zutíkat: Svačino nám nesce dat, me mo zhotikáme = utečeme jeden po druhém (Suš. 559).

zutínat: Hlavičky jsem zutínala, t. rybám jednu po druhé (Suš. 169).

zutra = zítra (val.).

zuzka, jméno krávy šuté, bez rohů (val.).

zuzítkovat, spotřebovat, probiti: Tech 500 zl. do smrti snadno zuzítkuje. Sám všecko zuzítkuje, druhém nic nedá (Zl.).

zvačka, ženská, která zve na svatbu: V Hulíně nevěsta měla zvačku, starosvatku, a s ní chodili ženich, nevěsta a družba, a zvačka mluvila (Vyhl. II. 118).

zváďač, -a, kdo druhého ke zlému svádí: Ty zváďaču (Slov. obr. I. 322).

zvadřit: Co v dědině zvadřil, všecko doneš = uslyší (Zl.).

zvalif 1. Obilí se zvalilo = polehlo (laš.). 2. Jařůvka zvalila dva zuby = zhodila (Zl.). 3. V hubě sem měl všecko zvalené = pòdebrané (Slav. ČL. XII. 421).

zvandřit 1. Hodně toho zvandřil = zkusil na vandře (sev. Mor.). 2. Hde's to zvandřil? = nabral (Vah.).

zvanec: V sobotu před nedělí hodovou posílají se přátelům v okolí zvanec, t. j. koláče, s přáním, aby přátelé k zasilateli na hody přišli (Kda II. 324).

zvářat, -ám, prádlo v louhu vařiti: Šaty vám ozvářám (Bart. III. 483). V pátek šaty zvářajú (Suš. 45). Už sem šaty ozvářala aj oprala (Bart. II. 268). Hory zvářajú = dýmí, paří se (Mor. lid 88).

zvárnica, -ce = brzdálka (v. t.).

zvážit: Zvážil si jakú takú stodoľu = zbudoval (Df.).

zváživo, Übergewicht nehmend, sich nach einer Seite hinneigend (laš.).

zvěděť se: Šak zviš, až ma nebude (Jicko). Dyž se toho židé zvědzeli (Suš. 19).

zvědněný, zvadlý (laš.): vuneček zeľeny, ešče ně zvědněny (Suš. 376).

zvědy, chytrosti, nápady: Taková přišera má zvěde za deset (fig. 13).

zvelba, chloubá, nádhera, paráda.

zvelibat se, zotaviti se z nemoci, z nešťěstí (Jevičko).

zvěra: dat na zvěru = na úvěr (Zl.).

zverčí, -ia, -ie, zaječí: zverčia kapusta = zaječí zelí, oxalis acetosella (horň.).

zvěrec, -rca, divoké zvíře vůbec, zvláště zajíc (horň.). Na St. Hrozenkově je zverec poľný = zajíc, zverec domajší = králík.

zvěřecí t. hvězda = večernice: Jak zsvití zvěřecí, zvěř vechazi na pastvo (Prostějov).

zvěřit, na úvěr vzítí i dáti: Zvěřil mu plátno. Zvěřte mi měřku múky.

zvěsítý = svislý (laš.).

zvěsť: Co s tým zvedeš? = porídíš (val.).

zvěsť sa na kom, pomstíti se (val.).

zvěstovať sa, pochlubiti se: Ty sa musíš ze vším hned' zvěstovať! (Vah.).

zvěšče = věšče, dítě věščky.

zvěščka, divižena (Přerovsko).

zvět: zvěľ hrach, mak = utekl (han.).

zvetit se, zotaviti se z nemoci, ze škody: Ten se zvetil! Šak my sa zas zvetíme! (vých. Mor.).

zvěřelý, splašený, divoký.

zvézt: Zvezte mne! Podte, zvezu vás. Možete se zvézt se mnú (ne: vezměte mne s sebou!).

zvidřít, shlednouti, vypátrati: Jak koho zvidří, hned' sa plaší tá kráva. Nemohl sem zvidřít, kdo to je (Vych.).

zvihlý pass. = zdvižený (val.).

zvířecí koža, jelenice nebo srnčina (Podl.).

zvířít: Štyry razy kobyľa zvířila = pometala (Dob.).

zvířít sa, zdivočeti (val.).

zvířka, úvěr: Šenkýřka neznámá na zvířku nedává (Suš. 650).

zvířít se: Koně se zvířele = splašily. Zvířel be se = zbláznil (han.).

zviždělý, divoký: Je za tém celé zviždělé = velmi toho dychtiv (han.).

zvižděnc, divoch: Ty zvižděncu! (han.).

zvlačisko, příkré, hrbolaté pole (val.).

zvladovať sa, vlády nabýti = zve-
tit sa (val.).

zvlčatět, státi se divokým jako vlk.

zvoček = špuněk (v. t.).

zvoděň, -dně, f. = *zvodňa*, -ě = *zvodonč*, -e, brázda na přič palem, kterou se svádí voda s pole (vých. Mor.).

zvonat = zvodňat, zvodnět, roz-
táti: Keby to lady byly, byly by
zvonaly (Bart. III. 107).

zvolící: Hanča s tým byla zvolící
= svolila (Slav. ČL. XII. 42).

zvolit na něco, přivoliti k ně-
čemu.

zvoľovatět, státi se hloupým jak
vůl.

zvomytat n. zvomejzat: Toho
čert zvomytal = to mu čert napí-
skal, nedal mu dobře dělat (Nové
Město).

zvon, tulák (laš.).

zvonař, zvoník: Zvonaři, zvonaři,
zvoňte na vše strany (Suš. 86).

zvoncuľa, ovce ve stádě, která
nosí zvonek (val.).

zvonec: vydělál, vyzálovál a p.
na kočku zvonec = nic (Zl.).

zvonek, *zvoneček*, dítě, které po-
řád za matkou běhá.

zvonečky, hypericum perforatum
(bot.).

zvoněný: Příšěl domu o zvoně-
ném poledni = když se zvonilo
(Vah.).

zvangel', -ngľa, střechýl, rampouch
(Opav.).

zvonit; zvoní se: ve čtvrtek po
svatvečerú velkým zvonem »stvt-
kovo«, v pátek v 8 hod. »patkovo«
(laš.); na Valaších ráno se zvoní
»deň«. Zvonit po dědině = toulati
se (Jicko).

zvonit se, 1. toulati se: Zazvonit
se kajsi. 2. zamazati se: Je všecek
zazvoněny (laš.).

zvonky: Vem sobě, synečku, ze
dvora děvečku, bo ona ma zvonky
koře mezuľanky = šubry (v. z.) Suš.
786.

zvonoviny, pl., f., krkošky a suché
roští (val.).

zvonový hlas, smola, co se ústojí
na zvonech z oleje. Touto smolou
šestinedělky sebe i dítě své naku-
řují, aby se zachránily od mûry
(Kda II. 266).

zvořinať = *zvořiznat* = *zvorýňat*,
řváti, hulákati: Chľapec zvorýňál
ešče věčej (Slav. ČL. XII. 189).
Francek sa dáť zvorýňat = plakati
hlučně (ib. XI. 274).

zvorkafit se, zmoci se: Za pár
let se zasejc zvorkafíme (Žď. obr.
76).

zvorýgat = zvořinať (v. t.) val.

zvošivat, vytahati za vlasy, za uši
(záp. Mor.).

zvrát, zvýšenina cesty, kde snadno
zvrátí: Je rovná cesta, není tam
žádných zvrátů. Skála se zdvihla na
zvrát, a hned se mu země otevřela
(Kda II. 135).

zvratitý: Cesta je zvratitá = má
zmoly a vývraty (Vah.).

zvratník, souvrať (laš.).

zvrgly mliko = sražené (Zábřež-
sko).

zvrhnúť, *zvrhat* pole, podmítati
(val.).

zvrhnúť sa, 1. po kom = zdařiti

se, míti cí podobu a povahu: Zvrhl se po matce. 3. Všecek sa zvrhl = zkazil se (aus der Art schlagen). 3. Zvrhl sa ho = odřekl se ho. Zvrhá sa toho, z toho = zpříká se, páčí se: Z toho poručnictví se zvrhl. 4. Zvrhlo sa to na našého = svedli to naň.

zvrsknúť prst, sevřítí.

zvršiny, pl., f., kožená obšívka na jařmách (Zl.).

zvrtnúť sa: Jak tam na té kladě seděl, klada se zvrtila = zvrátila se (Kda I. 196). Zvrtnúť sa čeho = zpáčiti se (val.).

zvrúbif: Všecky hospody zvrúbí = zevrubně projde, ani jedné nevynechá (Vlk 92).

zvrzgnúť = zvrsknúť, sevřítí, stisknouti: Zvrzgnúť mu prsty (Slav. ČL. XI. 95). Zvrzgnúť fajku v ruce (ib. 229).

zvrzgté mléko, nákyslé (val.).

zvrzka, zvrhování pole, podmínka; Za pohody byly by zvrzky dávno hotové (val.).

zvůfa, -e, volnost, svoboda. Zvůlečko, zvůlo má, dobře je, kdo ťa má (Suš. 502).

zvončet, zvučeti: Co tak hrozně zvončelo? (Bart. II. 337).

zvyčaj, *zvyčajny* = obyčej, obyčejný (laš. i pol.).

zvyk: »Panský zvyk, svinský obyčej«, pořekadlo tomu, komu se »nemoresně« řihne (zajímavá synonymika). Je zvyk přšet a moda snih padač (pořekadlo laš.).

zvyklý s gen.: Ja toho sem zvyklý (laš.).

zvyumnúť, 1. dostati semeno, mléko: Než se koza okotí, enom hodně nápoja, to vám zvyumne (dok. 124). 2. S tým zvyumneš! = na tom zbij, ješ, pořídíš, zbohatneš a p. (Přerov)

zvyška: A ten Trefil, to bela zvěška chlapa, ani se v izbi postavil nemohl. To je zvěška domu = to jest velmi vysoký dům. Jenem se, ledi mili, podivéte, to je zvěška stromu (Mal. XXIV. 65).

zvytėziť, vyzískati: Zvytėziť sa při tom moc nezvytėzi, aľe tak jedno při druhém (Slav. ČL. XII. 273).

zybák = zahybák, kudla (val.).

zynšć še = sejti se, hoditi se: Šak še či to zyndze (Lor.).

Ž.

Ž příklonné slýchá se v otázkách a u výkřiku: Není-liž pravda? Začiz je to? Jakž, Jane, ty nepůjdeš? Čemuž by to bylo? Kdož vás ví, kde ste to poděli? Pro bohaž! Jakáž pomoc! Což, formánku, což stojíte? = co pak (Suš. 7). Mý červený pantličky, načiz já vás vážu = nač pak (Suš. 289). Přišla bys ešče do řeči, a načiz by to bylo? (Vlk 54).

V nářečí val. příklonka ž přisouvá se často k tázací spojce *ji* (= li): A vižiz? = viš-li. Chcete-již? Užiž to bude? — Někdy také k imperativu: Diž! Dašto Pámbů = dajžto; zl. dešto = dejž to.

žaba, 1. Ty's tom šak vyplatíť (= jídlu dal), jak žaba ořechom (Slav. ČL. XI. 94). Měli peněz jak

žab po sv. Juří (Vck.). Žaba svatojanská = rosnička. 2. žaba u stavu tkalcovského v. t. I. g. 3. dětská choroba v ústech: Žabku poznáš u dítěte, když dostane do ústeček dvě n. tři ospice až ve chřtánu, nebo má na jazyku bílý flíček a slince (Vyhl. VI. XIX. 148).

Žabák, trať (Počenice).

žabant = žabnář, nadávka hochům, slota (vých. Mor.).

žabí drák, »núž, co sa s ním žaby pítvú«, špatný núž = pajzák (val.); ž. květ, cardamine; ž. kvítka, sanka hájní; žabia kvóra = žabí kůže, nadávka (horň.); ž. težky (lžice), škeble říční (laš.); ž. mlěč, ž. mléko, euphorbia cyp.; žabí oči, myosotis palustris; ž. perina = vajčička žabí;

ž. tráva, lemna minor; žabí vlas, callitriche.

žabica, *žabina*, *žabinec*, říční škeble.

žabinec v žaludku, šlem.

Žabinec, jméno tratí.

žabírky, Blutwarzen in der Nachgeburt der Kühe.

žabíř sa, dělali se silným, stavěti se na zadní nohy: Nežab sa, prosím ťa, nežab, kdež je ťa věc! (val.).

žabka, 1. plíseň na konci s hřebem, který je zastrčen v dírci sražku (v. t.); na plíšku spočívá lušňa, železnými polokroužky jej obepínající a mezi hlavou žabky a zákolníkem jsouc sevřena (vůz II. 20). 2. žabky, železné hašpy na vrchních gréfinách (v. t.) vozu žebřinového přibité, do nichž se zastrkují oblouky, když se plachta rozpíná (vůz IV.).

žabnál', kdo se žabí, troufalec: »Ty žabnálu!« nadává chlapec větší menšímu.

žabrunka, 1. pulec (Dob.). 2. druh stonožek, ve studánkách žijící; jimi se v zimě živí kosové (horn.).

žádat s gen.: Žádal od Boha pomoci (Suš. 19). Ja co si, Michálku, Gbelských kněžů žádáš? (Suš. 166).

žáden = nikdo: žádný = adj.: žáden ti nepoví; žádný člověk neví. Žaden něvi, kaj lečela (Suš. 19). Něvyřikajće se ach žadna žadneho mladenečka sveho (Suš. 790) val., horn., laš.

žádný, žádostiv: Ty si mojej krvi žádný (Bart. III. 45).

žádnýkrát: Hospodský už žádnýkrát nic nenašel (Kda I. 120).

žádolit n. *žágotit* = žádonit, žebroit (han.).

žaj = žatí: Čaganka čeká žaju jak dívka vdaju (Peck).

žajkrut = zákrut cesty (Zl.).

žákat, louditi, žebroit (záp. Mor.).

žákonit = žákat: Dožákonil se toho (záp. Mor.).

žalódkovo koření = od žaludka (Mal. XXIII. 221).

žalostivý = smutný: Co's tak, má milá, žalostivá? A proč bych já ne-

plákala a nebyla žalostivá? (Suš. 259).

žalova = žaloba (Vah.).

žalovat sa, stěžovati si: Žalovat sa nemám komu (Suš. 251). Já sem přišla, maménko milá, vám sa žalovati (Bart. III. 3).

žalovat koho: Vraný kuň stojí u něho, hrabe nožkú, žaluje ho, var. lituje ho (Suš. 174).

žaluď, -i = žalud (val.).

žalúdek kravský má tyto části: báchor, čepec, knihy, slíz.

žamlat, žebroit: Pořáď o něco žamlú (dok. 276).

žamrať n. *žemrať*, někoho za něco dotěrně prositi (vých. Mor.).

žandat = žamrat (záp. Mor.).

žangel, -gla, střechýl, rampouch (záp. Opav.) = zvongel (vých. Opav.).

žangr, turritis glabra (bot.).

žaplať, dotěrně, neodbytně prositi: Nežaplať, aby mu dobří lidé hodili grajcar do čěpky (Vlk 24).

Žár, chalupy v bývalém lese (slez.).

žára, -e, *žára* = záře: Nebyla to žára, žára ohníčková (Suš. 415).

žarúz, *žarúžek*, *žaružina* (laš.), *žaróch* (han.), ranunculus.

Žarúžný, trať (Vsacko).

žat: Žaj, srpečku, žaj = žni (Suš. 556, Brň.). Nežeň, milá, té tráve (Bart. III. 513, z Líšně). *Žoť* i *žnuť* = žnouti (Lor.). Kdo tu travu žnuti bude? A žnuľa ju pěčna panna (Suš. 168, laš.). Kiero něchce robić, kiero něchce žunć (Vyhl. VI. XVIII. 940).

žatva, žně (val., horn.).

žaza, -že, světlo, oheň v dětské řeči (ND. 24).

žazuľa, žúzeľa (v. t.): Pod tým stromem je dokola kolem samých hadů a jedovatých žazuľ (Kda, Doh. I. 160).

žbáňky, pl., m., 1. druh hrušek, 2. lychnis inflata (bot.).

žbeľ, dřevěná nádoba na vodu, vyšší puténky, k vrchu užší; při vrchu prostrčen jest »šprušel«, za niž se nosí (Kelč) = džber.

žbétek, džbán na vodu (Rožnov).

žber, škopek s jedním uchem (laš.).

žblachy, pl., m., pomyje kravám; též nápoj z otrub a spařené trávy (Vah.).

žbláňat = bláňat, nepěkně zvoniti (val.).

žbfuch: Na sv. Duch do vody žbfuch! = skoč (Mor. lid 86).

žbfuchat, int. *žbfuchotat*, -cu, dělati: žbfuch! žbfuch! od mokra: Tak mi v botoch žbfuchá! V břiše mi pořáď žbfuchoce.

žbfuňa, hlupák.

žbfunit, žvaniti, bláboliti.

žbfuňk: hastrman žbfuňk! do vody = skočil.

žbfňat, bryndati (val.).

žbruľa, -e, jalová polévka (val.).

žbrúľat = *žbrundat*, bryndati; žbrúľat sa = brodití se.

žbrunda = brynda (val.).

žbryja, -e, = brynda (Slav. ČL. X. 37).

žbrýňat: Ryba žbrýňala v plecháči = mrskala sebou (Vlk 88).

žbýcnúť do koho, drcnouti (Vah.).

žďánice, pl., f., bramborová kaše (Brň).

žďaňuriť, žvaniti (Vck.).

žďár, hůl drábova (Jevičko).

Žďár, vrch v Janoušově na Zábrežsku.

Žďáry, trať (Blansko).

žďárat = štárat.

žďercat, drcati, štouchati (záp. Mor.).

žďibek, drobet (záp. Mor.).

žďucháč: Na těch zbojníkův neb žďucháčův jsou hvízdali (arch. I. 142). Mukulenčák a jeho zeť u sebe na svojich pasekách zimního času žďucháče přechovávali (ib. 143).

žďuchanec, štouchnutí rukou do zad.

žďuchat, *žďušit*, *žďuchnúť* = štouchati.

žďuchavá, druh tance (Bart. II. 299).

žďúrat, *žďúřit*, *žďúrnúť* = štourati.

žďuryc: Žďuryc! ho, hned' byl ve vodě = žďuryc! ho, strčil jím (Slav. ČL. X. 373).

žďurýcnúť, int. slov. žďurnúť (val.).

že spojka, 1. *zdůrazuje imperativ neb otázku*: Nělituj že, ma dževucho, tej svojej urody (Suš. 201). Ach Bože muj všemohuci, nědaj že mi toho věcej (Suš. 605). Prečo že ta pobila? (Suš. 302). Až ho uviješ, komu že ho dáš? (Suš. 330).

2. *vyjadřuje lítost*: Že's mi to neřekl! Že sem o tom nevěděl! »Ale chleba by sme také potřebovali!« »Že ste mi to neřekla!« (Kda I. 189).

3. *vyjadřuje podiv*: No že ste se už jedné rozlóče! deť to beľo stáni a vekládani! (Mal. XXIII. 44). Že ste se v takový nečas vydali na cestu!

4. *uwozuje vyhrůžku nebo sázku*: Že na vás půjdu! Že vám ty husi zajmu! Že ho nechytíš! Že tam nedoskočíš!

5. *uwozuje řeč přímou*: Ten člověk sám přišel k šenkyřovi, že bratříčku, pro Boha tě prosím, propust' mě už! Mor. lid 162). Hodil žabě šišku, že žabko, zajez si ai ty! (Mor. lid 302). Přebředli Moravu, že podme si chytit ze štyry husi, že upečem si jich. »Že víte co chlápci, že já mosím íť do práce! Srovn. pol.: Wilk powiedział Radziwiłły i powiedział, że »będę tobie w pomocy«. Koń powiedział, że »nieberz obydwą« (Lud XI. 173).

6. *uwozuje vyřizované vzkázání*: Strýčku! že máte k nám přít, — že půjdete-li na půť? — že řesti byste nám nepůčili tragaču? Paňmámo, že řesti Pepka má přiložit do peci = Pepka vzkazuje, má-li . . .

7. *užívá se velmi často ellipticky*: A tož dež už beľ večir, povidám: »Podme to seno zhrabať, abe nezmošlo«, aľe oni, že nepudó, a potem nám zhnílo. Mněle zme s Franckem popraovať, tož řku: »Dones mně vode!« a že nepude, »tož dones mně sena,« to že pude. Tonek nechťel íť, že abech šíľ já, že řepši vpravim (Mal. XXIII. 46). Stůj, chlapče! Co tady chceš? Chlapec odpověděl, že jde do pekla pro svůj zápis. »Že do

pekla?« (pravíš) ČL. XI. 264. Já sem sa hnál že na maso, a vy jíte kýšku (= mysle, že jíte maso a mně dáte). Mám za ním peníze; šel sem k němu, že ho budu upomínat. Šli zme že k vám. Šla sem na rolí že prasatom na trávu. Šta tam že osívat plevy (Slov. obr. I. 160). Já sem napřed' pohlidla, že to kocór, a to beľa kuna. Hředěl sem, že je to člověk, a ono to beľ chrást (Mal. XXIII. 41).

8. *zastupuje někdy příslovce prý:* Ti majó neščesti: prohořeło se im, a že im aji futra zhořele. A: Mněľa se tam zle, že odešla? B: Ja nevím; ona ta děfčeca g zednikom že chodiľa za nádenicu, dež beľa u té tetičke, a že ji nic nechtěle kópiť (Mal. XXIII. 46). A ty očiska jak dvě svíčky že mu svítily (dok. 257).

9. *Opakuje-li se věta nějaká, již nebylo porozuměno, děje se to pravidelně formou řeči nepřímé:* A: »Beľ tam taky Janek.« B: »Co ste říkale?« B: »Že tam beľ taky Janek.« A: »Abezme šle!« B: »Co?« A: »Že abezme šle!« (Mal. XXIII. 46).

10. *Řeč nepřímá bývá někdy v takovém případě, kde bychom ve spisovném jazyce položili větu příčinnou:* Chľapci nechcú matku pustit do Hoľomóca, že prá peníze rozvážeť po světě a doma nemajó co jest' (Mal. XXIII. 46).

11. Otázka nepřímá bývá nadbytečně uváděna spojkou že: Ptál se, že kde to postavit? že kdo mu pomoze? že co za to?

Také při větách žádacích bývá že nadbytečně: Prosiľa ho pro Boha, že dyť aby jí to odpustil (Slav. ČL. X. 371).

Toto že bývá nadbytečně také při první osobě: A tož prosím ich, pane dochtor, idu, že lesti byste ně také poradili (Slov. obr. II. 117).

12. *že by opisuje důrazněji zápor:* Že by si měl nad čím búchat, nemá = nemá si nad čím búchat, nemá se čím bezpečiti. Že by to bylo odporné, není = není to odporné. Že by ma ruky zbytek boľely, nebofa. Vskutku! není že bych vam tam mľuvil dareb-

ninu = nemľuvim (val., laš.). Šak Fanuša je hodná robka, a šaredá že by byla, také není (Slav. ČL. X. 470). Že by to bylo drahé, není.

že by bývá za jiné obraty řeči spisovné: A: »Kúpiť soli?« B: »No, že by s pľ funta«, t. j. nepotřebujeme sice, ale pro jistotu kup. A: »Chcete piva?« B: »Že by trošku« t. j. nemám sice chuti, ale abyste neřekli, že jsem pyšný a p. Nebude přšet, že by v noci = leč snad. Něni tam žadneho, kdo by tam čaroval, ach že by to dževčatko, co sem tam chodzival (Suš. 205).

Žeberka, vrch na Vsacku.

žebérko, dřevěný troubel do jalovcové dýmky, na spodní části pomalovaný hnědými pruhy na způsob žeber (val.).

žebrač, -e, f., coll. žebračí (slov., val.).

žebračí kabeľa = žebřák, žebrota.

žebračka 1. kostelní předsín pod kruchtou, v níž sedávají žebračí, 2. výklenek přede dveřmi domovními (slov.).

žebračna = žebračka: Dvěře do žebračny byly otevřeny (Kda I. 309).

žebřák 1. na ruku, na nohu = mrzák: Ten už ostane na tú nohu do smrti žebřákem. Dostaneš žebřáka, starého vojáka (Suš. 359). To sú žebřáky! (koně hubené). 2. echium vulg., *bidens tripartitus* (bot.). 3. zbylý kousek nedožatého obilí na poli, nedolččené stěny a jiné práce. 4. Slaměný panák v hadry oblečený, který se nese o dožince s pole do domu hospodářova (Brodsko).

žebřakovica, polévka chlebová.

žebraňa, -ě, m., nezbedný žebřák.

žebřaný: Vyhoraľ sem a mam ľeda trochu toho žebřaného chľeba. Chodi žebřanym chľebem = po žebřotě (laš.).

žebřat s gen.: Dite si chľeba žebřati (Suš. 119).

žebříček, *achillea millefol.* (bot.).

žebřík: za žebřík dávat = žvýkati bago.

žebřina, vychrtlý kůň (Opav.).

žebro: »Že snihu už sú enom

žebra«, když s polí slézá, zde onde pruh (Zl.).

Žebrota, trať (Leznice).

žebrovať 1. To prasa sa na predu už nežebruje, ale v zadu žebruje = jest už tak vykrmeno, že přední žebra mu není znáti, ale zadní ještě znáti (Dob.). 2. s chutí jísti.

Žegrov, trať (Blansko).

žehnanka, *žehnáček*, *žehnačka*, kroupka (Opav.).

žejbrat se: Starým krokem žejbral se do hospody = vlekl, klátil se (Rok II. 480).

Želč, do Želča, m., osada.

Želechov, r. 1643 *Želichov*, údolí (Vizovsko); nedaleko osada Želechovice, obecně: Želichovice.

želet 1. s gen.: Kravičky svej Aničky želely (Suš. 85). Děvče žbána želelo (Suš. 163). 2. neosobně: Želí sa mi, želí, milý sa mi žení (Suš. 419).

železí, coll.: Prodál sem starý železí (Maš.).

železnák 1. vůz se železnými nápravami, proti dřevěnáku, který má nápravy dřevěné. 2. železný hrnec, 3. druh bramborů, nejtvrďší, s černou šupinou.

železník, verbena (bot.).

železný kvelb, kde železo prodávají.

Želítky, vinohrad (Želetice).

želivé dřevo trouchnivé (val.).

žemenka, hrst lnu n. konopí (Zl.; malrus. zmenia = hrst).

žemlička = žemenka: Třelka vždy dvě hrsti lnu (koťátka) váže v žemličku; 20 žemliček je řuta (Telč), jinde 30 žemliček kloub.

žemrat, *žemořit* = žamrat, žebroreniti.

ženička = žemenka (han.).

ženkla, šparák při noži na dýmku (záp. Mor.; srovn. žingla).

žernica, e, v. mouka.

žernov = žerna (pl. n.) = žrna, větší mlýnek domácí; šlape se nohou (val.).

žerob, váha, kterou se voda váží ze studně (Lor.).

Žerotiny, vinohrad (Radějov).

žef, ovšem, ano (Telč).

žgadlo, žahadlo (laš.).

žgamračka, žebrota: Chodí po žgamračce (val.).

žgamrat, -mřu = škamrat, žebroreniti: Zažgamři ho = popros (Vah.) = škamrat (v. t.).

žgance, pl. m. = netyja (v. t.): Navařila žganců (Bart. II. 405, Podl.).

žgárat, *žgárit*, *žgárnůt* = ždárat, štárat, bodati: Ona na mňa pořád žgáre (Slav. ČL. XII. 130). Něžgaraj na mě! = nedráždi mne (laš.). Veď u nich žgárnůt krivákem, to je tajak dyž tady řeknem »dobré ráno« (Slav. ČL. XI. 273). Do mňa jak by nožem žgárnůt (ib. 485).

žgarýcat, intens. slov. žgárat, nehorázně bodati (val.).

žgat = džgat (v. t.); žgať koho = popichovati, dráždit (laš.).

žgavrat, dotěrně prositi, škemrati: Děti žgavrały, že jím chýbá toho lebo toho (Vlk 101).

žgnůt, -žgnu, pichnouti: Jednomu sřat hlavu doľu a druhému žgnůt do boku (Suš. 787).

žgodlo = žgadlo, žihadlo včelí (Frýdecko).

žgoček, -lka, holá palice klasu turkyňového (slov.).

žgraň = škraň.

žgrňa, -ně 1. facka: Dám ti žgrňu, až sa zmotáš. 2. = žgrňa, skrblík: To je žgrňal (val.).

žgrňat, skrbiti (val.).

žgřandžák 1. děcko ubrečené, 2. kdo mluví nosem (Vah.).

žgřandžať, brečeti (Vah.).

žhravka = žírka, moření (laš.).

žibi! **žibi!** přivolávají se husi (horň.).

žibrat, -žibřu, hrýzti.

žibro, síto mlýnské.

žibrovať, vyvívati obilí na fukaře (v. stodola).

žibrovať se, klátivě jíti jako žibro na fukaře s boku na bok (han.).

žibůň, -e, hus (horň.).

žicnout, udeřiti: Žicnu tě! (záp. Mor.).

žičit, 1. přát: Já mu zlého nežičím. 2. doporučovati: Žičili nám ju za dívku (val., laš.).

žička = lžíce (han.): Žečke jož só na stole (Suš. 557).

žid: Ženské, líčice stěnu, mají na to pozor, aby nenadělaly »žedu« = mázů (han.).

židák, kus kláta v lese ukradeného: Vřeče židáka! (val.).

Židliky, pl., m., trať (v různých krajinách).

židlina, židelné místo, kde se voda prýští: Mám na lúce samy židliny (val.).

židlo, 1. = zřídlo. 2. žahadlo (pol. żądło). 3. jazyk hadí: To byl ogarček jak židlo = živý, pohyblivý jak hadí jazyk. 4. vázka vodní. 5. zadní snice u vozu, nazvané tak dle roz-poltěného jazyka hadího (val.) v. vůz II. 13.

židný, 1. žádostivý, chtivý: Nebuď toho židny (stč. žáný). 2. žádoucí, vzácný: Dyby mi pětku dať, jak mi je židny grejcar, ja bych toho nejed. 3. obtížný: Zhněmu je každý krok židny (laš.).

židova brada, arum maculatum (bot.).

židoviny, pl., f., physalis Alkekengi (bot.).

židovka, ploštice zdobená.

žigan, posmětač, všudybyl (val.).

žigať, bodati: Toťkaj (nedávno) Galétčena ňa s tým žigaľa = dobírala si mne (Slav. ČL. XI. 273).

žigľa, -le (slov., val.), *židla* (slez.), podlouhlá truhla sbitá z desek s příhradami na mouku a stravu.

žigľať, -ľu: Zas žigleš na tých huslech? (o nemilém hudci) Jicko.

Žiglava, les (Koryčany).

žiglo = žídlo (v. t.) val.

žignůť, píchnutí. Žig! ho = píchl ho. Žignuľa sem sa jehľú; také blecha žigne (Slav. ČL. X. 31, XI. 273).

žigýcnůť, int. slov. žignůť: Chyťaci ježovinu žigýcl psa (Slav. ČL. X. 296).

žihavo: Rozpal tři jehly do žihava (Mor. lid 153).

žihľava, kopřiva (horň.).

žiča, 1.: »Daj vám Pambo zdraví a síly do každěj žičy«, zavdávajíc

(horň.). A tož spolu žiči, až se jim potrhaly žičy = do smrti (Kda I. 134). 2. přezdívka člověku neústupnému, svárlivému (val.).

žičáň, -a, lakomec (horň.).

žičavý, lakomý (horň.).

žímat = ždímati (záp. Mor.).

žínání (é), 1. sežaté vrchní listy bujného obilí: Dones žénani husám. 2. sežínání listů: Už mosime nechať toho žénani, už se za chvílku začne vesépať (Mal. XXIV. 344).

žínávat = žávati: Bude-li tak stávat, až budem žínávat, bude hospodářství zlý (Suš. 613).

žičica, -ce, syrovátka z ovčího sýra (val., rum.).

žingľa, -le, 1. tlustá, tupá jehla na navlékání šňůrek, 2. vodní šidlo (val.).

žingor, malý, hubený člověk (Frenštát).

žingura, tenká, slabá ženština (val.).

žinka, šňůrka: Ved' ťa něobesá na hadbávnú žinku (Čern. 50).

žír: Drůbeží se sype žír = žrádlo.

žírka, hryzení, moření.

žirník: Voleček je dobry žirnik a telička dobra žirnica = dobře žere (laš.).

žirný dobytek, který dobře žere: Pacholek sní koláč vánoční ve chlévě, aby byl dobytek žirný (Mor. lid 21).

Žiry, bývalý rybník, nyní louka (Vizovsko).

žíř: Každý svoje pole žíře = užívá (val.). Cigánem žíř, cigánem umřěl (Zl.).

žitký, 1. navlažený, vodou napojený (Zl.). 2. svěží, čerstvý (Vck.).

žitné t. pečivo: Přines kúsek žitného.

žitnica, hruška zrající zároveň se žitem (pšenici).

žitnisko, pole, s něhož sklizeno žito.

živ: Slyšeli, že člověk k živu Bohu o pomoc volá (Kda I. 29). To jak živ není pravda. To je jak živo = toť se rozumí, ovšem (přisvědčuje).

živačit sa, bidně se živiti: Tata

ti řekne: Já ti nic nedám, živač se, jak chceš (Slav. ČL. XI. 484). Tož Trčálci zatým pomáhali u Krúpaľů dělať a tak sa při nich živačili (ib. XII. 44).

živák, *živáček* = živá duše: Není tam ani živáčka (val.).

živě — **živo**: Musíme se živě práce chytit = náležitě. Prší tam živo = hojně (Vah.).

živica, -ce, 1. druh pryskyřice, vypryskající v podobě čistých pupenců (Mor. lid 227). 2. voda ze soli opocené: slaný jak živica. 3. kopriva žihavka (laš.). 4. životní síla: Nemá živice = křenu, bříunku (Zl.).

živký = žitký (v. t.).

živlenec: Červenec, dobrý živlenec = živitel (Mor. lid 81).

živnost, 1. strava, pokrm: Nese za synem živnost do Medřiča. Musí živnost kupovat. Nevystačíme ze živností do nového (Jicko). 2. Byla to za krásná živnost, tá jeho = statek (Vlk 46). Nechce ňa syneček, že němám živnosti = chaloupky s polem (Bart. III. 281).

Živnostě, na Živnostách, trať (Vizovsko).

živný, 1. člověk, který dovede svého živobyťi uhájiti. 2. řemeslo, které dobře obživí. 3. živná polévka = zasmažená máslem (val.).

živobyťi, 1. život: Vínček nevěděl, že obr při živobyťi zůstal = na živě (Kda I. 157). 2. strava, victus: Tam sme měli mouku, mastný, kroupy, všecko živobyťi (Žď. obr. 80). 3. menší statek: Matka myslila vždy, že tě posadí do živobyťi (Žď. obr. 7). Však ty beztoho ze živobyťi dostaneš splátku (ib. 8).

živorát, slabý, nezuživý člověk, zvl. dítě (Vah.).

život, 1. Léků se užívá na lačný život = prázdný žaludek. 2. Ať drží vás tak dlouho, dokud já sám životem nepřijdu a vás svýma očima nespátím = svou osobou (Mor. lid. 182).

životně, osobně: Tak ten jistý zloděj nebude nikde žádné stálosti

míti, ale musí to životně přinéstí a navrátiti sám (Mor. lid 180).

životný: Je to životná pravda; viděl sem to na své oči = skutečná, věrná (Vych.).

živúcať sa, s důrazem se dokládá živého Boha (Jicko).

živý: Ona křičela k živému Bohu (Bart. II. 381). Dole byla velká světlice, ale živé duše v ní nebylo = nikoho (Kda I. 196). On je ževé nebožček Obzena, jak dež ich tade vidite (srovn. neumíraný). Živý (živá) nevím, kde sa poděl (právě tak v stč.: Kam se podě, živ nevědě Vyb. I. 142. Tehda Eustachius, nevěda živ, co činí, bral se do dalekých zemí, Pass.). O živý svět bych toho neudělál = za nic. Živé stříbro = rtuť. Vžil krkavčeti do zobáka živé vody, a bylo živé = oživující (Kda I. 81). Tak sem sa ťa bála jak živého ohňa (Bart. II. 164). To nésó živý ketke, to só dělany (Maš.). Tá réž je sama živá charpa. Tá peřina byla sám živý lunt = na dobro sedrána. To není lež, to je živá pravda = věrná, svatá. Mloví živó pravdo. Živú mocú chtěl to mět = mermomocí. Je tam toho (mléka, oleje, másla a p.) živá krapka. Dáť mi toho živú krapečku = velmi málo. *Živý vlas*: 1. Někdy se obrátí na vlčích vlas a roste do oka. Když ho vytrhne, tak sebu bude mrskať na ruce. Proto se nazývá živým (Mor. lid 225). 2. teninký červíček ve studánkách; když ho ovce vypije, dostane z toho motolice (Brodsko).

žížek, člověk nenasyta, lakomec (laš.).

žížkať, 1. mrkati očima. 2. slabounko hořeti: Oheň žížká (val.).

žížlavica, -ce, urtica urens (bot.).

žížlavý = *žížlivý*, 1. žhavý, řevavý; uhlí, popel. 2. hbitý do práce (han.).

žížmo, 1. vzduch dýcháním a výpary lidskými zkažený: Věřte, tam je žížmo u tech Čuňků, patnáct lidí v takěj izbuľce! (Slav. ČL. XII.

85). 2. hemžící se množství, žižmo chrobačkův, ptactva, lidí (laš.).

žíznivět = *žížlivět*, žhavým, řeřavým býti: Uhlí se rozžíznivělo; žíznivé. uhlí (Zl.).

žižvoček = *žížmolek*: Matě pěkne zeli, su tu šikovne žižvořečky = chomáčky, hlávečky (laš.).

žlatec, -tca, = svačec (záp. Mor.).

žlaza, -e: Kůň má žlaze = chřipěcí (Vah.).

žlica, -e = lžice (záp. Mor.).

žltý = žlutý; i v odvozeninách a složeninách (slov., val.).

žlutíček, chrysosplenium (bot.).

žluť, -i = žluč (val.).

žluták, *caltha palustris* (slez.).

žlutaňa (žltaňa), -ně, 1. = planuša, planá hruška (val.). 2. = žlutavka: choroba telat v kolenách. Koleny se naleje žlutou hmotou, tele ochromne a hyne (Vych.).

žlútek: Čekali zme, až by do pana vrchního vlézl žlútek a bý dobré nádeje (Zl.).

žlutička, druh hrušek.

žlútko = žloutek (Podl.).

žlutochvost, pták *motavilla sulfurea* (val.).

žlufunký, *žlutunenký*, pěkně žlutý: Celej ten díl byl jedna ohnica, pěkněj žlufunenkej (dok. 153).

žmání v břiše, hryzení, ujímání.

žmat, -zmu, 1. krčiti, mačkati: požmaný kabát. 2. Tak ňa cosi žme = v břiše ujímá (val.).

žmikať = mžikati (han.).

žmoľa = zmola.

žmolek, *cumel* (Vah.).

žmolit, opálati v ústech: Co to žmolíš? Žmolím kůřečku.

žmot = zmot, smot, něco smotaného, zmodrchaného: nití, vlny, vlasů.

žmoulat = žmolit (N. Město).

žmúrat, -řu, zdrobň. *žmurkat*, mžikati, blinzeln (laš., val.).

žmylek = mylek, lilek (val.).

žňavý, řeřavý: uhlí (záp. Mor.).

žnec, -ženca, muž žnoucí.

žnica, -e, žena žnoucí: Budeš dobrá žnica (Suš. 556).

žniva, pl., n. = žně (laš.): Oženil

se stary sivy štyry tydne přede žnivy (Suš. 711).

žnivo, obilí na žatí: žalo by sa žalo to dobré žnivečko (Suš. 556, val.).

žnivý oběd, dožatá (laš.).

žňový čas, ve který jsou žně.

žoch = žok.

žouřit se, vaditi se: Požóřili se (záp. Mor.).

žrna, pl., n. = žernov: Pod žebřem stály žrna (Vlk 7).

žrútný, 1. dobytek = dobře žeroucí, o dobytku jmenovitě vepřovém. 2. píce žrútná = sporá.

žubrovať = žibrovať, 1. Kůň žubruje oves = žere (když to hodně křupí). 2. Co pořáď žubruješ? = odmlouváš, brbleš (val.).

žudlit, 1. utřati: Dítě žudlí hadrů stoličku. Požudli tú skřenku kopřivama a dobře vypláchni. 2. = žmolit: »Než já to požudlím!« praví bezzubý (Zl.).

žudr, -a: Hanácké chalupy mívaly přede dveřmi žudr. Byla to krytá síň dosti prostranná, kterou se vcházelo ke dveřům domovním. V jedné boční stěně byl obloukovitý otvor, poskytující pohledu na ves, pod ním na podezdívce lavička. V žudře besedovávali domácí i sousedé. Jinde říkají žudr (žudro, žundr, žumdr) obyčejnému výklenku přede dveřmi. Srovn. *vidánek*.

žudřík v. kukla.

žucha, slabá káva, brynda (val.).

žúchat: »Tak to žúčalo!« když se šlo po vlhké louce (Zl.).

žuchľa = žvachľa, mluvkva.

žuchlačka: Te jeho žochlačke nestojjó za nic = třesky plesky (Maš.).

žuchlanec = žvachlanec, žvýkavec.

žuchľat, -ľu (= žúchat, žúľat) 1. žvýkati (o bezzubém): Dáme starěj osúcha, aby ho žuchľala (Suš. 420). 2. muchlati: Žuchľala v ruce vyšívaný šáteček (ČL. XI. 49). 3. plésti hlouposti: Nežuchli, ty žuchľe! »A bel ste jož v Praze?« »Nebyl.« »Tož co žochleš?« (Vyhl. II. 237).

4. požuchlať s někým = požertovatí.

žuchlena, tlachalka.

žuchta: Ty si také žuchta buchta = nimra.

žujka, palestra ve hře míčové (ND. 177).

žuk: Bude viset jako žuk (ND. 85). rus. brouk, chroust; zde míní se chroust na niti uvázaný.

žulaňa, fazole podlouhlá, černá n. bílá n. červená (ND. 181).

žulový: Zašovských pacholků doma není, oni jeli pro kamění, pro kamění pro žulové, budou stavět grunty nové (Bart. III. 511).

žulty = žlutý: Žulte vlasky česaľa (Suš. 439, laš.).

žumlat, -lu 1. = žmolit: Nemám jož zobů, mosím to korčičko dlóho žumlat (Maš.). 2. pleskati: On všecko vezomle = prozradí (han.).

žundr, výklenek přede dvěma domovními: Svítíl mi měsíček pod ten náš žundříček (Bart. I. 103).

žundrat, -dřu, plačtivě za něco prositi, škemrati: Nežundří pořáď! (val.).

župan, dlouhý kožich z jehněčí kožešiny, obšitý pěkným modrým sukmem s červeným, na dlaň širokým lemováním (Vyhl. II. 192). V Brušperku obyčejnému kabátu říkají župan.

župánek, lajdík soukenný (han.).

župica, -e, svrchní šat (kabát) valašský na svátek, dlouhá pod kolena, ze sukna modrého (na Zlinsku) nebo zeleného. V bocích klíny jsou »na fald« přehnuty tak, že od těla odstávají, obojek je stojatý, uprostřed zašpičatělý (LN. I. 33).

žúplif, horšiti se, domlouvati někomu (val.).

žúr, -u 1. bahno v potoce nebo ve studni, kalná voda, pomyje, obsah žaludka dobytčího: pivo jak žúr = kalné (slov., val.). 2. druh polské polévky (Vyhl. VI. XIX. 43).

žuf, *přežívat*, žvýkati (o dobytku).

žuva, nádor na kravském vemeni, často po otelení.

žúžel, -e, f., *žúžela*, žažula (val.), jest jméno souborné, jímž moravský lid označuje plazy a obojživelníky, někde i krtky, myši, netopýry, ano i hmyz: Do sv. Jirí žúžel není jedovatá (Mor. lid 79). Bogdál nosel v zobaně hade, žabe a jinó škaredó žóžel mladém (Vyhl. I. 35). Plošček a jiné roztodivné žóžele belo tam na tisíce (ib. 33). Je tam včel s tó fabrikó ledajaká žóžel = chamraď (Hoch 32).

žváchat 1. žvýkati, hlavně o lidech starých, bezzubých; kašu dítěti. 2. tlachati: Co on ví, co žváchá! = žvat.

žvachel, -chla, žvanec, chundel: Těľa mělo žvachel chlupůch v žalúdku a od toho dotáď chudnuło, až zme ho museli zabiť (Vah.).

žvachľa, -y, m., žvanil: Toje žvachľa starý!

žvachlat, -lu, žvaniti: Nežvachli, ty žvachlo! Všecko vyžvachle!

žvachola, -le = žvachľa.

žvacholit, zdrobň. slov. žvachlat.

žvachtat = žvachlat (dok. 289).

žvaňa, -ě, m. = žvanil (záp. Mor.).

žvančif, žvýkati: Krava mi šatku požvančila (laš.).

žvandraf, -dřu, žvaniti (val.).

žvanec, -nca 1. kus požívkaného jídla nebo žrádla u přeživavců: Dobytče ztratilo žvanec = přestalo přezvykovati (Mor. lid 261). 2. žvanec hroznů = třebapec (záp. Mor.).

žvaňucha, mluvka (Jicko).

žvápat, tlachati (záp. Mor.).

žvápoň, -a, tlachal (záp. Mor.).

žvat = žut, žváchat (v. t.): Na bolicu se přiklada požvany chlib s maslem (laš.). Kráva požvaľa mi sukňu. Co žveš? = mluviš nerozum (Vah.) Neví sám, co žve = tlachá. Mašina (stroj na řezání) enom žvaľa (neřezala).

živchat = žvíkat.

O P R A V Y. *)

1. Douf. = Df. 1. Václ. = Vck. 2. (bolný) bazdzo = bardzo 23. (braové) luš. = laš. 30. (bukva) tedy = tady 31. (byt) bylo srdenka věrného = byli srdenka věrného 31. (byt) debe belo na stréčkové = na stréčkové 35. (byt) pocházat sa = prochá- zat sa 59. (dobrý) sejde ti = sejde se 62. (dováďat si) na krávu = na krásu 77. (fíkat) fiče blátem = blátem 85. (grapa) z grap, z drap = zgrap, zdrap 89. (halena) słonina = slanina 99. hogrňa = hogrňa 105. (hrát) na hrátou = na hrátvu 115. charůžky = charůžky 117. chľastuha = chľastuľa 120. choť až = choťaž 122. (chudý) sočky = svrčky 127. (jak) nevzál = nevzál 129. (jána) jámu = jánu 147. (kmásat) spoľem = spoľem 148. (kocúřit) ta, by = ta by 150. (koláč) na svatbě za = na svatbě a za 155. (kořeň) neprosil = nepropil 155. (koróba) korábička = koróbička 157. (košlavý) jdě = idě 160. krajšíř = krajčíř	161. krásňulenký = krasnulenký 178. (ľata) pivo = pivo 179. ľadačina = ľedačina 185. (lokáč) Locke = Lacke 199. (metať) vyhozovat = vyhazovat v kartách 201. (mitať) mitojí = mitaj! v. metat 210. (myknúť) rosi = nosi 212. (na brýlo = brýle 212. zena = žena 214. (nabihat) lesli = lesli 215. (načagamařit) načagamřená = načagamařená 215. nenadatě = nēnadatě 215. nadala = nadaľa 217. názebří = názebří 219. nanakazuj = nenakazuj 225. navidlí = návidlí 229. nečamor = nečamour 233. nepřimíraja = nepřimířaja 233. (nesečné) enóm sa to žne = sa to žve 245. (obrázek) lištnu = lištvu 261. (omlganý) ožvúchaný = ožvá- chaný 278. paľení = pálení 278. paľka = páľka 278. (paľoň) opáleného = podpále- ného 286. pensí = penzí 288. (pchat) uprchľ = upchľ 288. (pichat) všec = všeci 292. (pláňava) plavá = planá 293. poľeskáč = pľeskáč

*) Číslice s předu označuje stránku Slovníku, na níž hledati jest chybu, slovo následující jest chyba, slovo jdoucí za znamením rovnosti její oprava. Slovo v závorkách uzavřené znamená heslo, pod nímž chybu hledati jest buď v příkladech nebo ve výkladech.

301. do chvíle = co chvíle
 306. podříčné = podříčičné
 311. (půl) srdéčko = srdečko
 320. (potrúsiť) šáše = šáše
 329. předhánka = předkánka
 343. (pršet) doucha = do ucha
 347. (pukač) ľomař = ľamař
 354. (řeci) ptať sem = ptať sem se
 356. řezivy = řeziny
 357. říkání = říkání
 358. (rodiče) jne = jen
 363. (rozlázat sa) sa rozľazali = rozlážali
 367. (rožit) *rožnu* je tvar novější; tvar starší, vůbec užívaný je *rožu*, imper. *roži*.
 367. (rúbať) bychme = byhme.
 369. (rynský) rynsku a = rynskuľa
 369. (ryšava) nepadajú = nepadajú
 370. (s) jel dodo Přerova = do Přerova
 371. (s) co si = cosi
 372. (samový) Našechaľupka = Naša
 374. (sažit) sáhati = sálati
 374. (sedat) Slunéčko = Slúnečko
 376. (seno) s sena dělání = v sena dělání
 376. (scházat) Bude-li = Bude ti
 377. (sihľa) lešni ľučina = lešni ľučina
 385. (sluno) u Val. Meziříčí = u Vel. Meziříčí
 387. (snědelek) pudo světa = pudo do světa
 388. (sobáš) oblec = obleč
 392. (spravit) táto = táta
 392. (sprážník) Ti sprážnici = sprážníci
 396. (stát) sedmý rok přechodí = přichodí
 396. (stát) už nastál = nastal
 410. (súvoz) hluková cesta = hľuboká
 413. svinítrus = svini trus
 414. (svobodník) biskupíci = biskupáci
 414. (svodnica) s boudy = s louky
 415. (sýsnúť) sývá = sýsá
 418. (šcegľiť) hehtati = lehtati
 419. (sčihľiť se) sčičiť se = sčířit se
 419. (štěstí) zrnění = změni
 420. (ščórat) šouhrat = ščuhrat
 421. sefrán = šefrán
 421. (šerguľa) -ľa = ľe
 424. šklab = škláb
 427. (škvařenina) škařenka = škvařenka
 428. šlechtit = šlechtit se
 430. (šost) šotalý = šosatý
 431. (špetnúť) Ani nemukľ = Ani nešpetľ
 432. (šršťavá) neoře = naoře
 434. (šuhaj) = šuhaj = šohaj
 434. (šuchtačka) zašuchuchtaj = zašuchtaj
 439. (tak) v tomto čase = o tomto čase
 444. (těž) syrci = synci
 444. (těža) To je těžar = to je těža
 444. (ticho) tičkem bud' = tichem bud'
 444. (třnit) Postajte = Postojte
 447. (tož) že mo to = že mu to
 447. (tráček) nízká šle = úzká šle
 451. (troky) pl. n. = pl. m.
 451. (troškar) Df. = Douf.
 454. (turkyň) zadržujú = zdrhujú
 460. (uchránit) rože = nože
 463. (ulřbit sa) hned se mu zalřbil = hned se mu ulřbil
 465. (úřezek) délky řindelový = řindelové
 466. (usadľit sa) sedňte = sednete
 474. (valit se) hromada řcestí = hromada neřcestí
 474. (vaľovočec) -čce = -čca
 475. (vargatý) sobřý = sobřný
 476. vřeličky = vřeličky
 476. (včerajšek) dom = doma
 476. (vdaj) -a = -u
 477. (věcnost) té nénéstálěši = te nénéstálěši
 478. (ved') -mneř = -mněř
 478. (věděť) pľatno tkař = pľatno tkař
 479. (venek) Sěľ = Šěľ
 479. (veňťák) zadľičák = radľičák
 479. (věřte) mě = mně
 482. (vigľat) kláti = klátiti
 485. (vláky) na jednom konci = dvě silné tyče na jednom konci
 485. (vľas) spuščalo = spúščalo
 486. (vnitř) bolělo = bolelo
 486. vňuta = vňutr
 490. (vrhnúť sa) zdá sa mě = zdá sa ně

499. (vyhnáť) dm = dur.
 500. (vychrániť) vychroňovať = vychraňovať
 501. (vykláť) dyž to = dyž ho
 504. (výpasek) valachov = valachům
 506. (výprysky) sesečení = po sesečení
 514. (vzít) vezmu = veznu
 516. (za) A to tož = A tož
 517. zábežný = záběžný
 518. (zabudnúť) zabudnu = zabudu, zabudnu
 518. (zabyť sa) na senku = na šenku
 519. (zadosť) zadost = zadosť
 520. záhľ dka = základka
 524. (záľety) zašľ = zašěl
 525. (zamořit) umořiti = začítí mořiti, zatíti
 526. (zanáška) nážitek = nářitek
 527. zápečí = zápecí
 533. (zavést se) Veděl = Věděl
 540. (zemleť sa) zemleť sa = zmeleť sa
 540. (zmeleť sa) cosi zmele = cosi sa zmele
 541. (zežabiť sa) ječmer = je čemer
 541. (zľundat sa) v perince = zľundat sa v peřince
 542. (zgrejdiť) zrejdi = zgrejdili
 542. (zgučit) postihal = posbíhal
 544. (zhúžvať) nahúžvali = nazhúžvali
 544. (zhynúť) ztratiti = ztratiti se
 546. (zkušeny) Ja mám = Já mám
 546. (zlatový) Nechcu ja = Nechcu já
 552. zpusovať, zpusováť = zpusovať, zpusováť
 556. (žat) žunc = žnuc
 556. (žažuľa) Doh. I. 160 = Poh. I. 160.
 557. (že 6.) tragaču = tragača
 562. (žuchľat) A bel ste jož? = A bel's te jož?

Z K R A T K Y.

dol. = dolsky (Dial. I. 51).	laš. = lašsky (Dial. I. 97).
han. = hanácky (Dial. II. 7).	Podl. = část slov. nářečí na Podluží v okolí Břeclavy, viz Lid a Národ II. 7.
hor. = horsky (Dial. II. I.).	slov. = slovensky (Dial. I. 3).
horň. = hornácky (různořečí uherskoslovenská, Dial. I. 33).	val. = valašsky (Dial. I. 59).
jic. = jicky (Dial. I. 84)	zl. = zlínsky (Dial. I. 5).

Zkratky jmen přispívatelův a tištěných pramenův viz v Předmluvě ke Slovníku.

O B S A H:

	Str.
Předmluva	1
Slovník	5
Opravy	564
Zkratky	566

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
4708
B35

Bartos, Frantisek
Dialekticky slovník
moravsky

